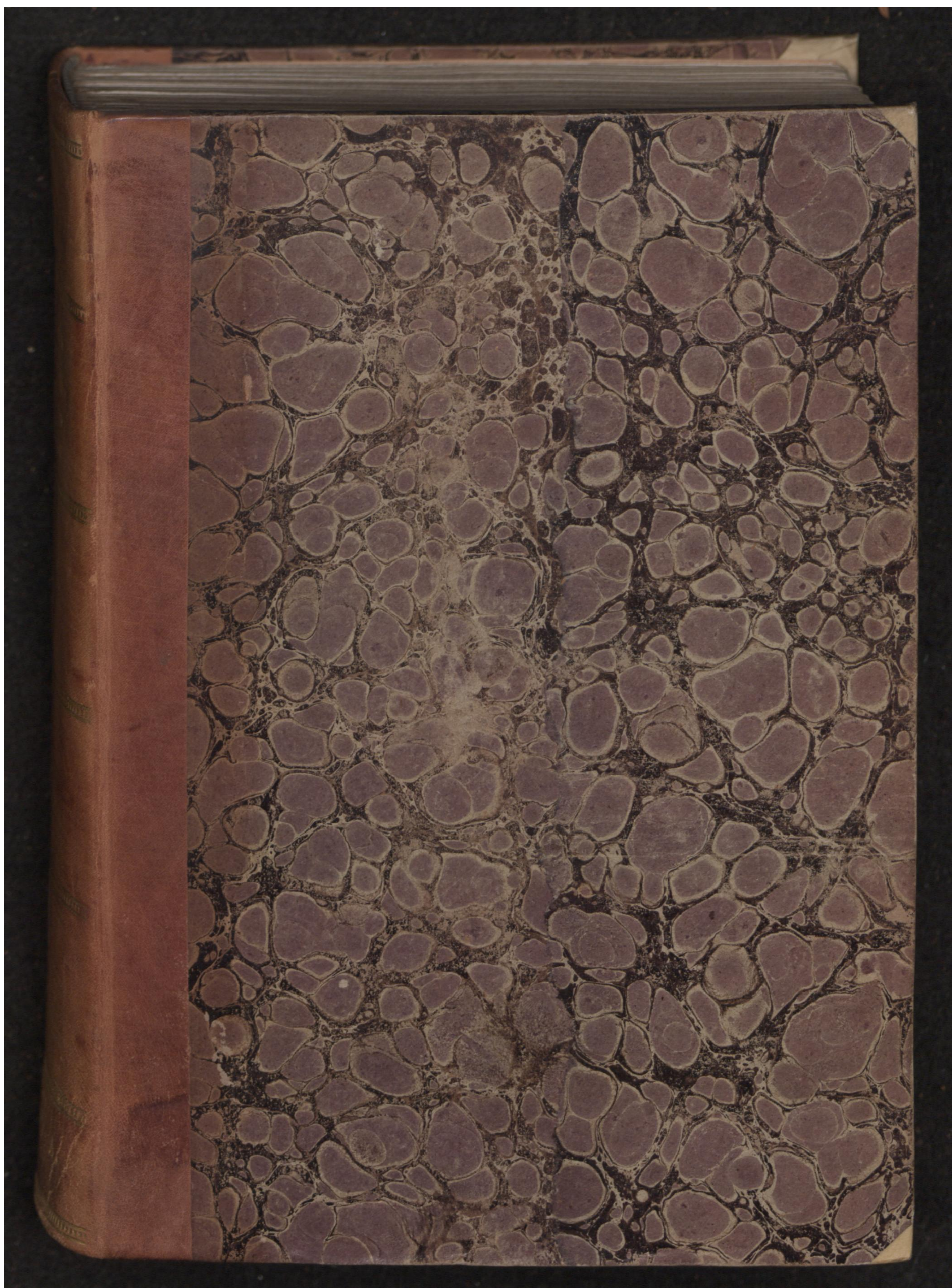
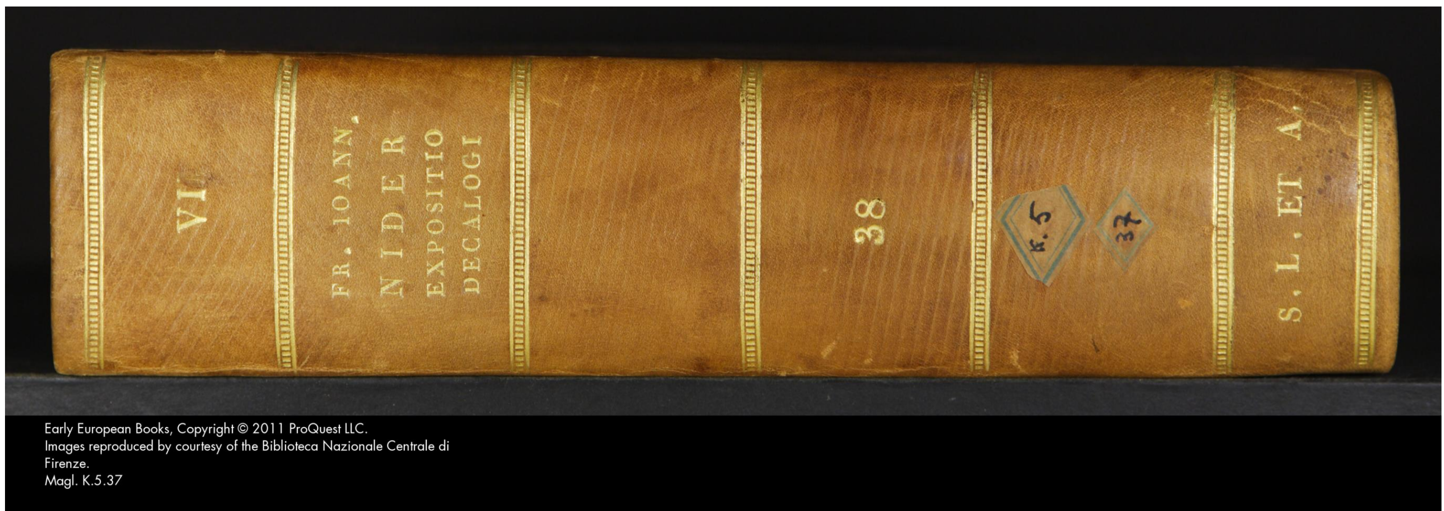
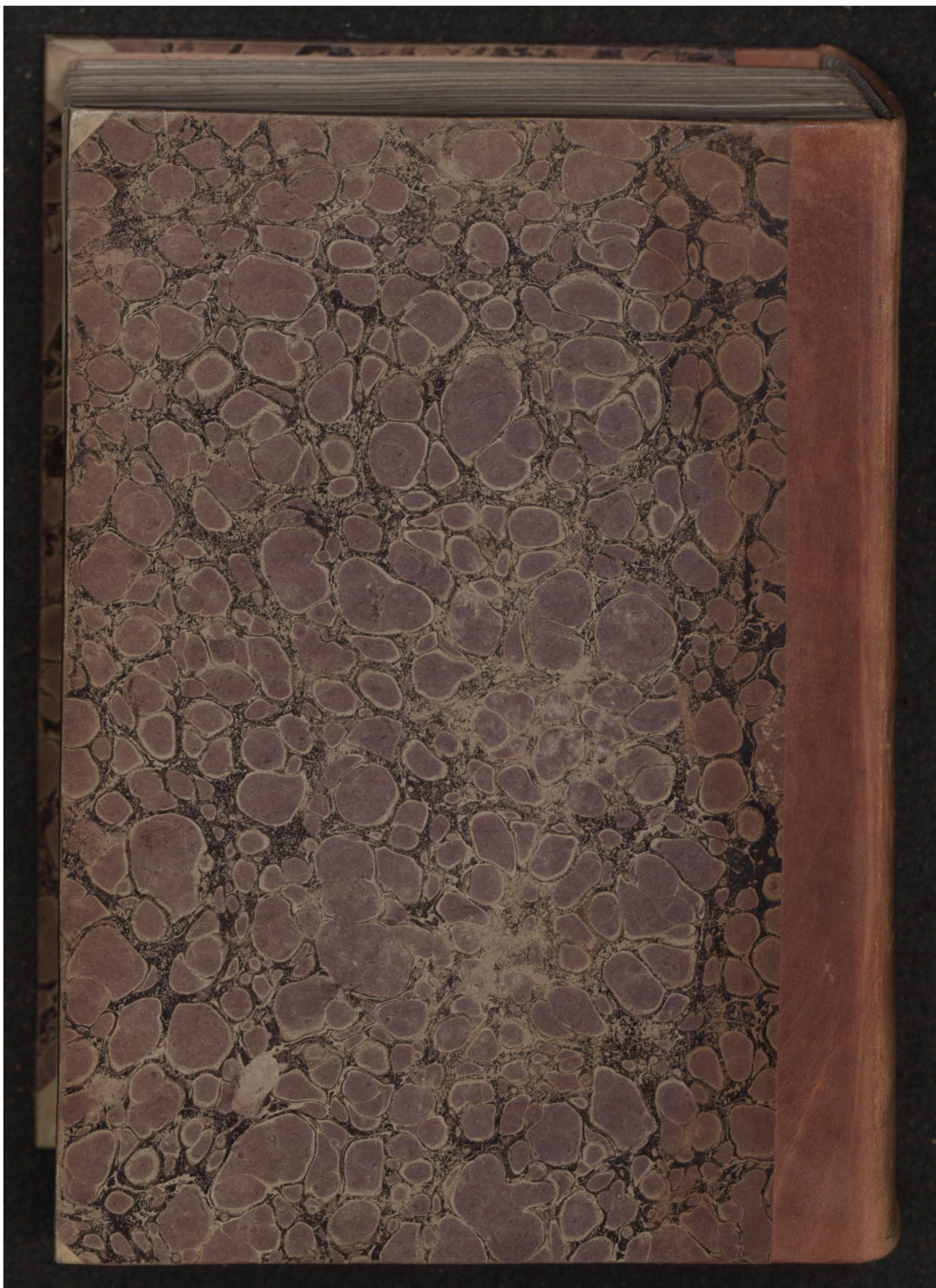


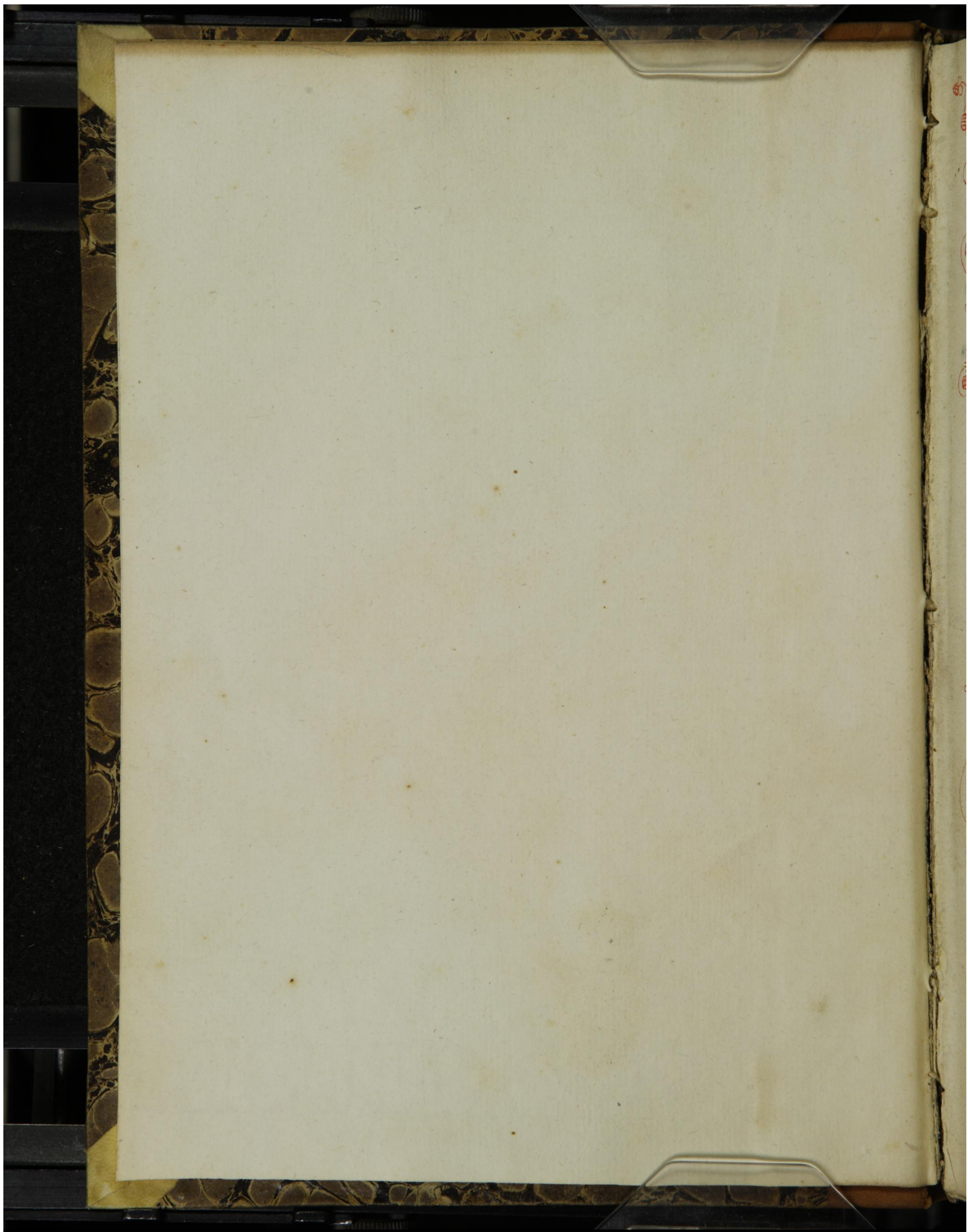

VI
FR. IOANN.
NIDER
EXPOSITIO
DECALOGI
38
K.5
37
S. L. ET A.











Incipit prologus i expositio
nē decalogi sm fratrē Johā
nē Nider. sacre theologie p
fessorē ordinis p̄dicatorum.

Decalogi legem
sacratissimā. pri
mū dinit⁹ ꝑthoplastoꝝ insertā
cordib⁹: ꝛ ꝺnuo
ꝺi digito i tabu
lis exaratā lapideis postrēo
q̄ꝫ ꝑ incarnatū altissimi v̄bū
propalatam christicol'. (vbi
cuidā ait. Si uis ad uitam i
gredi serua mandata: ) hāc
normā cūctoꝝ fidliū regulā
iter ꝛ directoriū esse conside
rans: ꝛ fratrum mei ordinis
q̄ p̄dicatoꝝ ē uotis satisface
re cupiens: ꝑ multoꝝ tēpoꝝ
curricula. ex famosoꝝ dictis
diuine sophie p̄ceptoꝝ tā ꝑ p̄
ꝺicātiū quā ꝑ ꝯfessoꝝ ꝺbitis
exercitijs: ꝑticl'aria ꝛ spālia
dei ꝛ eccl'ie mandata. i unū
p̄ceptoriū colligere in sequē
tibus studui: singula decalo
gi p̄cepta subdistinguēdo ꝑ
spēalia capitula: ut ita p̄cep
ta paterēt cuiq̄ꝫ lucidius.
Pro quo labor̄ mihi p̄cor a
lectore sequentium oratōez
ipartiri q̄ntulācūq̄ꝫ ꝑuulā:
ut et̄ne sapie a q̄ cūcta bona
ꝓcedūt ꝑ p̄mio copulari i pa
tria tādē merear eterna.



Incipit p̄ceptoriū diuine legis
Capitulum primum.

Sunt igit̄ tria prin
cipal'r p̄notāda p̄
ceptoꝝ p̄ambula.
Primo quā stricte
deus uelit p̄cepta sua custo
diri. Scd̄o quā rōabile sit ꝺo
in p̄ceptis suis ꝑ obiam subi
ci. Tercio q̄uo p̄cepta habēt
distingui. Quātū ad p̄mū a
illud docet scriptura mltipli
citer. Nā ꝑ trāsgressione pre
cepti unius de n̄ edendo fru
ctum uetitum primi parētes
ꝛ tota posteritas dānata est
genes. ij. Item precepta iu
bentur meditanda. in domo
extra. in uia. dormiēdo. ꝛ ui
gilando. deut⁹. vj. Itē p̄mū
p̄ceptū per blasphemiā qui
dā trāsgrediens. a deo iubet̄
extra castra ab oīb⁹ lapida
ri: leui. xxiiij. Item quidam
modica ligna sabbato colli
gēs similiter lapidat̄: nume
ri. xv. Itē Saul sm sonum
lr̄e ꝯ dei p̄ceptū seruās uicti
manda. de regno eicit̄: ꝛ a ꝺ
mone possidet̄. j. regū. xvj.
Item Oza archam ꝯ dn̄i p̄
ceptū tāgens: subitanee a ꝺo
occiditur. ij. regum. vj. Itē
ꝓpheta bonus contra dei p̄
ceptum manducans. pr̄ no se
pulchro priuatur. ꝛ uita. 3.
Re. viij. Que tria exēpla sūt
ꝯ excusātes se in trāsgressiōe

a

dei preceptoꝝ ut inquiũt p i
tentõem bonam. Ideo dicit
psalmista ((Tu mandasti mã
data tua custodiri nimis)) id
b ẽ ualde ¶ Quo ad .ij. ad ſuã
dũ dei mandata septẽ nos in
ducere debent. Primo sum
ma auctoritas dei precipien
tis qui hꝫ ĩ nos vniuersale ⁊
plenum dominium: tuꝫ quia
creauit: tum qꝛ regit seu gu
bernat cuncta. Ad talem au
tem principem ptinet cõdere
leges nobis ⁊ nos obedire si
bi ⁊ honorare corde: uerbo:
⁊ factis. Ideo preceptis fre
quenter p̃mittit. Exodi .xx.
((Ego dñs deus tuꝰ)) Secun
do ad idẽ nos dꝫ ĩducere im
mẽsa dei dignitas ⁊ maiestas
q̃ꝫ hꝫ p potẽciã: eminentiam
pl'chrytudinẽ ⁊ alia sua pro
pria. Propter q̃ merito õbe
remꝰ eũ reuereri : ⁊ ei obedi
re: ⁊ eũ honorarĩ. Magnũ ei
est nõ obedire prelato mino
ri: maiꝰ supiori: sed maximũ
infinite dignitatis pricipi: ut
p simile patet ĩ policia hũa
na. Tercio p̃ceptorũ rationa
bilitas : tum qr pcedũt a sa
pientissimo : tũ qr sũt oĩa ſꝫ
dictamẽ recte rõnis nãlis ut
declaratĩ in .iij. li. senten .di.
xxxvij. Ĩdo ro. vij. dr̃ ((Mã
datũ sc̃tm iustũ ⁊ bonum)).
c Quarto preceptoꝝ maxima

vtilitas : qꝛ q̇ntuplex. Nã bo
na eccl'ie ppa facit obſuatõ
mandatoꝝ: ſm illud p̃s ((pri
cipẽ me fac deꝰ oĩm timĩtiuꝫ
te. ⁊ custo. mãdata tua)) To
tũ hoĩeꝫ rc̃tificat. ecc. xv ((de
dit deꝰ homi mãdata: q̃ si ser
uaret. ſuarẽt eũ)) scꝫ in iusti
cia ⁊ eq̇tate. ⁊ rc̃titudĩe. ami
cũ dei cõstituit. Io. xv ((uos
amici mei estis si fecẽitis q̃ p̃
cipio uobis )) Mãsiõꝫ trinita
tis sacratissĩe efficit. Io. xiiij
((Si q̇s diligit me ⁊ pr̃ meus
diligꝫ eũ ⁊ ad eũ veniemꝰ ⁊
mãsionẽ apd̃ eũ faciemꝰ)) Ad
uitã et̃nã ducit qr ((si uis ad
uitã ĩgredi ſua mãdata)) ma
thei. xix. Sꝫ adv̇te ꝙ oportꝫ
oĩa ſuarĩ. qr dr̃ iacobi .ij ((Si
q̇s i uno offẽderit: fc̃t̃s ẽ oĩm
reꝰ)) sic vꝫ ꝙ q̇ i uno pc̃to mor
tali deũ offẽdit . inimicꝰ dei
ꝯstituiĩ: ⁊ si sic decedit. et̃na
lit̃ dãnabiĩ: ñ tñ tanta pena
q̇nta ille q̇ in multis p̃ceptis
trãsgressor repiĩ. Pudor est
certe p temporali p̃cio tam
pmpte seruire homini. ⁊ d̃o
pro mercede eterna tã segni
ter obsequi . Quito ad ser d
uandũ dei p̃cepta moueĩ dꝫ
malorũ multiplicitas in quã
currũt dei p̃cepta non seruã
tes. Nam aufert homi seipsũ
tum qr in seruitutem diabo
li redigit: qr ((omnis qui facit

pcc̃m seru⁹est pc̃i)) Joh̃.viij.
Tũ ẽt qꝛ meli⁹esset homi isti
si natus ñ fuisset ñ sic morit̃.
Aufert hoi oĩa bõa op̲a qꝛ ((
ñ caritatẽ ñ hũero nihil sũ))
dicit apl̃s.i.ad corin.xiij. Au
fert ẽt fraternitatem eccl̃ie.
quã credim⁹i articulo((Sãc
toꝝ cõionẽ))de q̃ p̃s((p̲ticeps
ego sũ oim timẽtiũ.))ꝛc̃.ut p̃
dictũ ẽ. Aufert societatẽ sc̃o
rũ in p̃ria ꝛ uitã etenã. De q̃
apl̃s ad gall̃.v. enumerat̃ p̃
ceptoꝝ trãsgressionibus:sic ↄ
cl̃dit.((Qui talia agũt regnũ
dei ñ possiðbũt)) Sexto nos
mouere dꝫ bñficioꝝ diuinoꝝ
magnitudo ꝛ ml̃titudo. i tol
lerando mala nr̃a.ut peitea
mus:dãdo eucharistiã ꝛ sac̃
m̃ta ut sanemur:uocãdo nos
uarie ut r̃surgam⁹: custodiẽ
do ne moriamur: ꝛ uitã eter
nã p̲mittẽdo.ne desp̲emus.
Uñ si tot bñficijs ingrati fue
rimus.grauius peccam⁹cui⁹
exẽplũ hẽmus math̃.xviij.i
seruo cui debita dimissa fue
rant.q̇ alteri dimittere nolu
it.ꝛ math̃.xxv. De seruo ne
quaꝫ:qui dñi talentũ abscon
dit. Septio mouere dꝫ man
datoꝝ possibilitas:nã leue ẽ
mãdata dei seruar̃ math̃.xi.
((Jugũ.n.meuꝫ suaue ẽ ꝛ o
nus meũ leue)) .Et.i.io.v.((
Mãdata eius grauia ñ sũt)).

Et Jero.i expositõe fidei ca
tho. Anathẽa sit inq̇t q̇ dic̃ ð
uꝫ aliq̇d nobis p̃cepisse:ꝛ ho
minẽ iplẽ illð ñ posse. ¶ Rõ E
leuitatis ẽ q̇ntuplex. Naꝫ le
uia fac̃ p⁹.caritas q̃ (( oia suf
fert oia sustiet))ꝑꝫ aplꝫ.i. co
ri.xiij. vñ p̲uus i caritate la
borat p̃ceptis parẽdo.ð q̇bus
mat.vij. (( Arta ẽ uia q̃ duc̃
ad uitã))ut p̃s.dicit ((p̲p̲ v̂ba
labioꝝ tuoꝝ ego custodiui vi
as duras))sꝫ magn⁹i caritate
uiã mãdatoꝝ currit dicente
p̃s.((uiã mãdatoꝝ tuoruꝫ cu
curri.cũ dilatasti cor meũ ))
scꝫ in caritate ¶ Sc̃ðo qꝛ nã
ad mandatoꝝ obseruatõem
iclinat. Oia.n.bonũ appetũt
p̃mo ethi. Tercio qꝛ p̃mium
maximũ p̲mittit̃:qꝛ oculus ñ
uidit deus absqꝫ te q̃ p̃p̲asti
expectantibus te ysa.lxiiij.
Quarto qꝛ coadiutor ẽ xp̃us
q̇ ꝑm apl̃m op̲at̃ i nobis uel
le ꝛ p̲ficere p̲ bõa uolũtate:
phi.ij. Quinto quia iuuant
nos uirtutes infuse: angelus
noster:oratio:ecclesie sacr̃a:
ꝛ multa sil̃ia. Uia aũt uicio
rũ in se uiceuersa p̲p̲ quinqꝫ
dura ẽ. ¶ Prio p̲p̲ iusticiam S
dei que non sinit hic pc̃m im
punitũ. Unde Aug.i.cõfes.
Jusisti domine ꝛ ita ẽ ut pe
na sit sibi ois animus iordia
tus. Secũdo qꝛ ẽ ↄ̃ naturaꝫ

eo ꝙ ꝯ rõnem. Uñ.ij. ⁊ h in
diffinitione uirtutis dicitur
esse determinata rõne prout
sapiens det̃minabit. Tercio
qꝛ et̃nũ suppliciũ mẽt̃. Prop
ter ꝙ uiciosis math .xxv .iu
dex dicet .((Discedite a me
maledct̃i ĩ ignẽ et̃nũ)) Quar
to qꝛ vicia sibi ꝯriãt̃: puta ꝓ
digalitas auaricie ⁊ sic de a
lijs ut dic̃ phs.iiij.eth. Quin
to qꝛ uiã uicoꝝ ñ adiuuãt sã
cti ãgeli nec deꝰ q̇ nescit p̃ro
ciniũ p̃stare criminibꝰ. Sed
q̇d facit uicia dulcia? Rꝰ. ꝙ
.v.corpꝰaiale. habitꝰ radica
ti: multitudo deliquẽciũ: sua
sus inimicorũ. ⁊ affectꝰ tepi
dꝰ ad ardua. De primo dicit̃
gall'.v.((Caro ꝯcupiscit adṽ
sus spiritũ ⁊ spũs adṽsus car
nẽ)) Et iter((maifesta sc̃ opa
carnis q̃ sũt fornicatio immũ
dicia luxuria ⁊c̃ )) de radicat̃
habitibꝰ mal' dic phs.ij.eth.
ꝙ ꝓmpte ⁊ delectabilit̃ faci
unt uicia opari a q̇bꝰ diffici
le ẽ recedere. Uñ iere.xiij.si
ethiops pt̃ mutare pellẽ suaȝ
aut pardꝰ uarietates suas ⁊
uos poteritis bñfacẽ cũ didi
ceritis malũ. De iij.videlȝ de
multitudie deliquẽciũ patȝ ĩ
p̃s.dicẽte((Cũ sãcto scẽs eris
⁊ cũ ꝑṽso ꝑuerteris)) Hic est
ꝙ petrꝰ inter xp̃i discipulos
manens sanctꝰ fuit. sed cum
ĩ turba ppl'ariũ fuit ter xp̃m
negauit. De iiij.vid̃lȝ ꝺ suasu
inimicoꝝ dic̃ apl's.ij.coꝝ.xi.
((Ipse sathanas trãsfigurat
se ĩ ãgelũ lucis)) sic fecit xp̃o.
math.iiij.dicẽs((Si filiꝰ dei
es dic ut lapides isti panes fi
ant.)) De quĩto videlȝ affct̃u
tepido ⁊ sensualitate remur
murãte ait xp̃s mathei.xxvj
((Spũs q̇dẽ ꝓmptꝰ ẽ caro at̃
ĩfirma)) Quãtũ at̃ ad.iij.de
distictõe p̃ceptoꝝ notãdũ ẜȝ
scẽm tho.1.2.q.xcj.ꝙ lex q̇n
tuplex ẽ. Una generał q̃ȝ deꝰ
nãliter cuilibet indidit rei ut
suo creatori obediꝛȝ. Hãc le
gẽ nulla creatura trãsgredit̃
irracõnał. nã celũ quottidie
circuit ꝺ qño ĩ p̃s((statuit ea
ĩ eternũ ⁊ ĩ seculũ seculi. pre
ceptũ posuit ⁊ ñoñ p̃teribit))
Quatuoꝛ elementa ⁊ aues iu
ra sua naturalia ꝯuãt ⁊ alia
similiter nãlia. Secũda lex
ẽ nature de q̃ ro.ij.((Gẽtes q̃
legẽ ñ hñt nãlit̃ ea q̃ legis sc̃
faciũt)) Hec dictat ṽtutes ẽẽ
faciẽdas. uicia fugiẽda. Que
uolumꝰ ut faciãt nobis hoies
eadẽ eis faciamꝰ. ⁊ similit̃ de
dimissione. Uñ mat.vij. ait
saluatoꝛ((Oia q̃cunq̃ȝ vultis
ut faciant uobis hoies ⁊ uos
facite ill')) Hec ẽ enim lex ⁊
ꝓphe. Lex hec etiã ad felici
tatẽ nãlẽ per ṽtutes morales

docet ueniř: ut patuit i phis.
Tercia ē lex hūana ciuil' q̄
prelati seculares ſtatuūt: de
q̄ ꝓuer. viij. Per me reges r̄
gnāt. ⁊ legū ꝯditores iuſta ď
cernūt. Quarta hūana eccle
ſiaſtica ꝑ apl'icos ⁊ ꝯſilia ac
dyoceſanos ⁊ ſuꝑiores ſpūa
les tradita: de q̄ ďcretoꝝ ⁊ ď
cretaliū libri pleni ſt̄. Quita
diuina p̄ncipal' i ďcalogo ꝯ
tēta: de q̄ ubi thema. De le
ges oēs tūc recte ſt̄ cū ab et̄
na lege. i. a diuina rōe oia ri
te p̄cōcipiēte deriuātur: diri
gūt: ⁊ moueř ſʒ ſcʒ Tho. ibi
D dē. In ďcalogo itaqꝫ exo. xx
ďus hoīb⁹ ꝓuidit. ut dicit ſcʒ
tho. ibidē. q. c. Sic̄ p̄nceps
reipublice ꝓuide dʒ ad queʒ
ſpectat tria ꝓuideř i ſubditiſ
P⁹ qūo ſe bñ hēant ad ſupe
riorē. Scďo qūo bñ ſe hēant
inferiores ad ſe mutuo. Ter
cio qūo q̄ſqꝫ ſit ītra ſe bñ or
dinatus. Scďʒ h igiř p̄ncipa
liter. p̄mo neceſſaria ſt̄ p̄cep
ta ordinātia ſubditos debite
ad p̄ncipē ſuū. Prio ſic q̄ fiď
liter obediatur ei: ⁊ ꝯtēnan
tur inimici principiſ: q̄ ďo fa
cim⁹ colēdo eū ñ demonia.
Secūdo ſic ut honoreř cau
te: ita q̄ ore non in uanuʒ no
men eius aſſūmatur. Tercō
q̄ obſequijs certo die hono
retur. Secundo neceſſaria

ſt̄ p̄cepta pacē īter famulos
ad inuicē ꝯſuācia. Prio ſic
q̄ ꝓpiq̄s ſubueniamus hono
rādo ꝑentes. Scďo ut ꝓximū
corꝑe ñ ledam⁹ ꝑ occiſiōʒ. ter
tio nec ī ꝑſona ꝯiuncta puta
uxore l' filia. Quarto nec ī re
b⁹ ꝑ furtū. Quito ñ v̄bo ꝑ fal
ſū teſtimoniū. Tertō nccari
uʒ ē ut q̄ſqꝫ dei famulus int̄
ſe pacifice regať: q̄ regimen
null⁹ p̄nceps deo dempto fa
cere pt̄. qr interiora ñ videt.
Ideo voluūtas duob⁹ vltimis
p̄ceptis cōpeſciť ne cupiam⁹
vxorē ꝓximi. nec res ei⁹. Et
ſic ſatis fit p̄cepto triplicis di
lectōis: ſcʒ dei ꝑ tria: ꝓximi
ꝑ quinqꝫ. ⁊ ſui ꝑ vltima duo
De⁹ ei math. xxij tria ī genē
p̄cipit. videlʒ ſui dilectiōʒ di
cendo (Diliges dominū deū
tuū ex toto corde tuo) dilec
tōʒ ꝓximi. ibi (⁊ proximū tu
uʒ) dilectōʒ ſui. ibi (ſic̄ te) id
ē ſic̄ te debes diligere. In
grediēdo igitur decalogū no
tādū primo ſm tho. i. 2. q. c.
q̄ decalog⁹ tanq̄ꝫ capitalia
q̄dā p̄cepta ꝯtinʒ oia p̄cepta
alia uidelʒ legis naturalis. ⁊
q̄ ſcriptura ⁊ ſapiētes alij tra
dideřt. Scďo notādū q̄ q̄dā
p̄cepta ſm eūdē ibidē ſt̄ affir
matīa ut illa duo. (Sabba
ta ſctifices. Habeas in hono
re ꝑentes) Alia ať negatiua

ut om̄ia alia octo ẜm eū. Ali
ꝗ tñ ẜʒ ꝗ bonauētu. i. iij. di.
xxxvij. ē pl⁹ affirmatiuū quã
negatiuū. ut p̄mū p̄ceptū .af
firmatia semꝑ ligãt: ñ ꝓ sem
per: id ē ñ ꝓ om̄i tꝑe ⁊ hora
Negatiua utroqꝫ mō. Tercō
notãdū ꝗ ẜm Josephū q̇nqꝫ
p̄cepta erãt i una tabula: pri
ma uidelʒ quiqꝫ. alia quiqꝫ
erãt ĩ alia tabula : sʒ qꝛ due
tabule erãt ꝯtinētes totū de
calogū sigificabãt ꝗ duo mã
data scʒ dilectōis dei ⁊ proxi
mi ꝯtinerēt totū d̄calogū. iō
ẜʒ aug. seq̄ndo signatū ñ lr̄aʒ
p̄ma tabula ꝯtinebat tria p̄
cepta p̄ma: deo seruiētia: ẜa
ꝯtiebat alia septē ad ꝓximū
lz ꝑtinētia. Est itaqꝫ p̄mū man
datū. Exo. xx. sic positū ((ego
sum dñs deus tuus qui edu
xi te de t̄ra egypti de domo
ẜuitutis: ñ habebis d̄os alie
nos corã me: non facies tibi
scuptile neqꝫ om̄eʒ sil̄itudinē
q̄ ē i celo desuꝑ: ⁊ q̄ i t̄ra d̄or
sū. nec eoꝝ q̄ sūt i aquis sub
terra ñ adorabis ea neqꝫ co
les)) h̄ p̄ceptū ꝑtim ē affirma
tiuū uidelʒ ego sū dñs de⁹ tu
us. ⁊ tripl̄r ē negatiuū. Unđ
xp̄s expoīt math̄. iiij. h̄ p̄cep
tū dicēs (( dñʒ deū tuū adora
bis: ⁊ illi soli ẜuies)) scʒ cultu
latrie nã ẜm iero. in prima ꝑ
te p̄cipit̄ cultus latrie id est

honor deo debit⁹. p̄ceptū igr̄
h̄ p̄mū ꝯtinet plura p̄cepta ꝑ
ticularia que i. xxij. capitul̄
sequētib⁹ recitabūt̄. quedaʒ
affirmatiua. ⁊ quedã negati
ua. Cū eni a dño deo h̄eam⁹
tria. aiam. corp⁹ ⁊ res. iustis
simū ē ut ei ẜuiam⁹ istis: ⁊ d̄
um sic colam⁹. Sʒ ẜm aug.
ĩ encheridiō. de⁹ colit̄ optie
fide. spe. ⁊ caritate. q̇bus aia
deū colim⁹. Secūdo debem⁹
colere corꝑe ꝑ adoratōnez.
Tertio reb⁹ ꝑ oblatōem. de
cimã. ⁊ sil̄ib⁹. Alia ꝑs p̄cepti
ē negatiua triplicit̄. Fuerūt
em̄ q̇dã q̇ coluerūt plures de
os sine institutiōe imaginū.
uidelʒ solē lunã ⁊ sil̄ia cōtra
quos dr̄ non habebis deos a
lienos. Alij coluer̄t sub ima
ginib⁹ plures deos. ꝯ quos di
citur. non facies tibi scuptile
⁊c̄. nō tñ tales coluerunt ima
gines sed imaginata. sic ños
hodie unū deum. ¶ Alii ipsas
imagines adorauerunt ⁊ ali
q̇d diuini eis attribuer̄t. con
tra quos concluditur non a
dorabis ea neqꝫ coles. Unđ
omnis supersticio in hoc pūc
to prohibet̄. Itē h̄ prohibēt̄
quedam capitalia uicia pro
ut sunt mortalia. ¶ Primo su
ꝑbia. nã dic̄ tho. 2. 2. q. clxij.
ar. v. ꝗ humilitas ꝓprie res
picit subiectōʒ hois ad deuʒ

⁊ ↄuerso supbia defectū huius subiectōis: ſm sc3 ꝗ aliq̄s extollit se sup id ꝙ est sibi pfixū ſm diuinā regulā ł mēsurā: q̄ mensus ē nobis deus Vñ ecc̄.x.)) Supbia hoīs est apostotare a deo))vbi ēt inobediētia notaī. Scdo ꝓhibeī hic accidia q̄ tedet diuini obsequij ⁊c̄.

Capitulum secundum.

Circa pmū pceptū pticulare uidelic3 de tenēda uera fide q̄ sub pcepto cadit mar.vl.((Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fuerit salu⁹ erit. Qui vō ñ crediderit ↄdēnabiī))tria pncipalr ponēt. prio q̄ ⁊ quot cdēda sit siplici xpiāo.i.ñ hñti curā aiaꝝ.nec officiū docēdi publice scripturā sacrā. Secūdo qūo ⁊ q̄liī credere debeam⁹ credēda. tercio quotuplices hoies. pcep tū h̄ trāsgrediāī. Quātum ad pmū notādū ſm tho.2.2.q.2.ar.viij.⁊ s3 alios doctores ꝙ cuilib3 simplici sufficit ad salutē credē explicite ea q̄ cōtinēī i simbolo apl'oꝝ. ⁊ q2 ibi articuli ↄūes ↄtinēī ordinate breuiter ⁊ vtiliī idcirco statuit eccl'ia tales ēē credendos a singulis⁊ addiscendos esse. Et sūt numero.xij articl'i ↄsiderādo auctores eorū q̄ fuerūt duodeci3 apl'i s3 distiguēdo ſm credita sūt.xiiij sc3 septem ō diuitatē ⁊ septē ō humanitate q2 fiōs vid3 ea i quib⁹ felicitabimur. Est aīt uita eterna.ut dr̄ p xp̄3 io.x.vij((ut cognoscāt te solū uerꝫ deū ⁊ que3 misisti iesū xp̄3)) Primus igitur articul⁹ respicit unitatem diuine essēcie. Secundus patrem. Tercius filium Quart⁹ spm̄scēm tres alij ↄcernūt opatōem dei ad extra quo ad triplex op⁹ primū nature.ibi((creatorē celi ⁊ terr̄)) ſm op⁹ ē gratie((Credo eccl'iam sanctā catholicā sanctoꝝ cōiō3 remissiō3 pctorū))Et sub hijs ↄtinent oīa sacramēta. terciū glorie((carnis resurrectōem.⁊ uitam eīnam amen.))Septē de hūanitate sunt. Primus((concept⁹de spūsancto))Secūd⁹((nat⁹ ex maria uirgine))Tercius ((pass⁹crucifix⁹mortu⁹⁊ sepltus))Quart⁹((ōscēdit ad infer na))ſm animā. Quintus((resurrexit a mortuis))Sextus(( ascēdit ad celos sedet ad dexterā pr̄is oīpotentis.))Septimus((inde uentur⁹ ē iudicare uiuos ⁊ mortuos.)) Hos articulos sic scire ordinate. sic distinguere ⁊ enumerare

nō ē necessariuз cuilibз sipli
ci fideli sз sufficit ꝛ exigit̄ ṗ
mo quоð credat itelligat ꝛ as
sentiat in genere ꝛ implicite
oib⁹ q̄ credit ecc̄ia catholi. ꝛ
ꝙ nulli articulo explicite dis
sētiat. Et sic simplices oia cre
dūt: licз implicite solū. q̄ ma
iores credūt inq̄ꝫtū maiores
adherēt doctrine dīne. sic ei
ſm greg. super iob. i. Boues
arabāt ꝛ asine id ē simplices
pascūtur iuxta eas. vñ apl̄s.
i. cori. iiij ((Imitatores mei e
stote sic̄ ꝛ ego xp̄i)) Secūdo
exigit̄ ꝙ q̇s i specie cog̈scat
illos articulos ꝛ explicite seu
ista de q̇b⁹ festiuat̄ in eccl̄ia
in festis pricipalib⁹ anni. vñ
dic̄ tho. vbi pri⁹ ar. vij. Post
tēp⁹ gratie reuelate: taз ma
iores q̄ꝫ minores tenēt̄ hr̄e fi
deз explicitā de xp̄i misterijs
ꝑcipue q̄ꝫtū ad ea q̄ cōiter in
eccl̄a solēnizantur ꝛ publice
ꝓponuntur. sicut sunt articu
li incarnationis ut supra. Et
qꝛ ut dicit tho. vbi supra ar.
viij. Misteriuз xp̄i explicite
credi ñ pt̄ sine fide trinitatis
q̄ i misterio xp̄i hic ꝯtinetur
utputa ꝙ filius dei carnem
assumpserit ꝛ ꝑ gr̄aз spūssāc
ti mūdū r̄nouauerit. ꝛ iterū
de spūsc̄to ꝯcept⁹ fuerit iðo
post temp⁹ g̈tie diuulgate te
nentur oīes ad explicite cre
dēdū misteriū trinitatis: ꝛ
etiā oīs q̇ renascūt̄ i xp̄o h
adipiscunt̄ ꝑ inuocatiōeз tri
nitatis. ſm illð math. vi. Eun
tes in mūdū vniu̍sum docete
oīs gentes baptizātes eas ī
noie pr̄is ꝛ filij ꝛ spūs sācti))
Hec Tho. ¶ Hic declarat ð c
articul' latius Ioh. cunseym
tractatu ð eruditōe ꝯfessoꝝ
sic Tenet̄ iq̇t simplex ut i spe
cie cog̈scat ꝛ credat artic̄los
seu ista ð q̇b⁹ festiuat̄ i festis
principalib⁹ anni. Tenent̄ ei
tales iuxta illud ꝙ celebra
tur i festo trinitatis credere
ꝙ tres persone i diuinis sunt
vnus deus creator omniū re
rum: in c⁹ trinitatis seu ꝑso
narum nomine baptizantur.
¶ Itē tenēt̄ credere ſm festuз
natiuitatis xp̄i ꝙ fili⁹ dei na
t⁹ ē ex v̍gie maria. Itē circa
parasseuē ꝙ xp̄s sit passus ꝓ
nobis mortu⁹ ꝛ sepult⁹. Iteз
circa pascha ꝙ r̄surrexit ꝛ ꝙ
resurgem⁹ uere. Itē circa as
censiōз ꝙ ascēdit i celū. c̄ca
pēthecostē xp̄m misisse spm̄
sc̄tm aplis ꝛ eccl̄ie. Qð vna
eccl̄ia sit extra q̄ꝫ ñ ē sal⁹. ꝛ v̍
nū caput eccl̄e i t̄ris: c̄ca cō
ꝑis xp̄i festū ꝙ xp̄s uē ꝯtiet̄ i
eucharistia. ꝛ ꝯñt̄ sacr̄з pnie
ꝛ oia alia sacr̄a ī medicinaз
a xp̄i passiōe nobis effluxa. cir
ca festū oiз sc̄toꝝ ꝙ fiat fiale

iudiciū. Resurrectō mortuorū. Remuneratio bonoꝝ in eťna beatitudie i regno celorū. maloꝝ pũitō i eťna dãnatōne in iferno. ꝛ ꝑ ꝯsequēs ꝙ bōa sūt faciēda ꝛ mala cauēda. Hec sūt q̃ quilibꝫ fidelis adultus explicite credere tenet. ꝛ assensus debet esse respectu oīm articuloꝝ ꝛ credēdoꝝ. ut prio tactū ē. sꝫ apphēsio i specie nō ē ñ eoꝝ q̃ iā sē fo enumerata. ❡ Ratio aũt dictoꝝ ē fm bonauen. in. iij. circa disti. xxxvij. qr si aliqs excusaret ō infirmis seu simplicibꝰ a talibꝰ credendis explicite i eccia hoc maxie eēt ex ignorātia. Sꝫ hoc ñ cum articuli tales sint de tā manifestis ꝙ ñ pñt latere sine culpa. Sūt enim aliqui articuli tā manifesti. ꝙ nullus xp̄ianꝰ hñs vsum ratōis ignorat eos ñ omnino negligat. ꝛ ꝯtemnat dei cultum ꝛ salutē ꝓpam: ꝛ ꝑ ꝯñs taliū ignorātia ñ ē sinꝰ culpa nisi forte quis excusaret de illoꝝ noticia ꝑ defectū doctoris. uel ꝑ breuitateꝫ vite post iceptum vsum rōis vł ꝑ ibecillitatē usus rōnis: Nā ꝑꝑ vltimū h̄ dicit sco. in. iij. d. xxv. Nō requiritur in quolibet necessario etiā ꝑ statu isto. ꝙ omnes istos articulos explicite ꝛ distincte credat. qr deꝰ nullū obligat ad iposfibile. ext̃ de re. iu. li. vi. ❡ Nemo eni pt̃ ad ipossibile obligari. Et ideo si qs rudis ē q̃ ñ pt̃ ꝯsiderare q̃d sit nã. ꝛ q̃d ꝑsona. nō ē necesse ꝙ habeat actū explicitū de articulo ꝑtinēte ad nature vnitatē ꝛ ꝑsonaꝝ trinitatē distincte: sic hñt clerici lr̃ati sꝫ sufficit sibi si nō pt̃ hꝰmōi distinctionem intelligere qꝛ nec terminos ꝙ credat sicut quilibꝫ credit usum hñs rōnis. Hec sco. nō tñ vr̃ aliquis tā grossus vtēs rōe qui non possit aliqualiť manuductionibus ꝛ exēplis ad ministerium trinitatis intelligendū aptari. ❡ Dicitur etiam secundo nisi quis excusetur propter breuitatem uite. Vñ querit. Altisidiorens. in. iij. suo materia de fide in quo instāti prio homo teneatur credere sub pena priuationis caritatis dabilis. Et ponit casuꝫ ꝙ puulus stati post baptismū deferatur ad paganos. ꝛ ibi moreť usqꝫ ad adultā etatē. Rñdeť ꝙ fm apl'm Inuisibilia dei a creatura mūdi. ꝑ ea q̃ fcta sť itellcā ꝯspiciūť. g̃ ad h̄ ꝙ aliquis credat oportet ꝙ pus cōsideret visibilia ꝛ ꝯferat illa sue cause. Sꝫ ad oīa ista exigiť tpis tractus. ideo impossibile est

ꝑ se ꝙ aliq̇s i prio istãti vsus rõis credat. Nullus ãt tenet̃ ad ipossibile ꝑ se. Unde nullus tenet̃ credere in p̄mo istãti etatis adulte. Judex.n.secularis dat iducias ad credẽdũ in se. Sꝫ q̃tũ p̃cise tp̃s ð us det ad hꝰmõi deliberatõꝫ nullus scit nisi deus. Ex quo pꝫ ꝙ h̄ argumentũ ñ ualet. Iste ẽ adultus. ⁊ nũq̃ȝ credidit in deũ. ⁊ sic decedit .ḡ dãnabitur. Rõ ẽ: qꝛ nũq̃ȝ fuit i hora ĩ mora credendi. Et iõ iudicat̃ ut puulus. donec tp̃s deliberatõis fuerit elapsũ. h̄ ibi. Dicit̃ ẽt notãter: ne q̇s excusaret̃ pp defectũ doctoris. Unde dicit Tho. in. iij. dis. .xxv. Si q̇s de misterio icarnatõis credẽdo uel hꝰmõi instructorẽ ñ haberet ei ðus reuelaret: ñ ex culpa sua r̃maneret. Uñ explicatio eorũ q̃ sũt de necessitate salutis. l' diuinitus hoi puideret̃ ꝑ p̃dicatorẽ fidei sicut pꝫ ð cornelio actuũ. x. vel ꝑ reuelatiõem q̈

b supposita in potestate liberi arbitrij ẽ ut ĩ actũ fiði exeat. Idẽ ẽt ponit. 2.2.q.ij.ar.vij. ubi recitat exẽplũ famosuꝫ. Qð ẽt refert Uincẽtius ĩ speculo hystoriaꝝ li.xxiiij.c.C.lxxij. Naꝫ in cõstantinopoli q̇dã laminã aureã inuenit. ⁊ sub ea uirũ iacentẽ. cuꝫ hac scriptura. xp̄s nascet̃ ex uirgine maria ⁊ credo i eũ sub cõstantini ⁊ hyerene tp̃ribꝰ. O sol iteꝝ me videbis. Pro tũc aũt hyerena siue helena mr̃ cũ filio suo. s. ↄstantino ipauit.

f ¶ Tercõ ẽt oꝫ quẽlibꝫ si plicẽ interdũ explicite credere articulos ñ exp̃sse ↄtẽtos ĩ simbolo apl'oꝝ: puta ↄ eccia cõdẽnat aliquẽ articulũ contra hereticos in certa terra. Uñ ſm Tho. ⁊ Sco. in. iij. Si sit aliq̇d ꝙ credẽdũ ẽ ꝙ tñ cõiter ñ p̃dicat̃ i eccl'a. sꝫ ꝓponit̃ spãl'r i uno loco ð nouo ñ ẽ illð necessariuꝫ simplici credere firmiter illi tanq̃ȝ vero adherẽdo imo nec̃ium ẽ magis illi ñ adherere quousq̃ȝ sciat illð credi ab eccl'ia tanq̃ȝ ueꝝ. Et si hoc sibi constiterit tenet̃ illi firmit̃ adherere. Sicut in moralibꝰ qñ sunt altricatõces de aliq° peccato qñ ẽ pc̄m mortale. ut si vñus dicat exꝑtus in sciẽtia ꝙ ñ licet sic mercari. aliꝰ dic̃ ꝙ sic tucius ẽ sic ñ ꝓcedẽ q°usq̃ȝ ṽitas pateat aliunde. Sic dicit Sco. i forma ⁊ directe ↄcordat Tho. Ex quo patet quod si quis inter hereticos nutritur nullum habens doctorem catholicum si errat in necessario credendis non in toto excusatur:

Quia aut nimis cito credit a
licui errori: aut diuinū auxi
liū ñ inuocat: aut suis pecca
tis exigētibᵘ īformatorē hr̄e
ñ meruit: ut dic̄ altisidiorēs.
g ¶ Scđo principaliter sciēdū
ē. quō ⁊ q̄liter credere d̄bea
mus. deū colēdo. Ubi notan
dū ꝙ mōus fidei nec̄io ē d̄bi
te hn̄dus. videlicet i cord̄ p
assensū: in ore p v̄bū: et in o
pe p p̄ceptoriū dei exercitiū
Quo ad p̄mū de credēdo in
corde. Sciēdū ꝙ actus hitᵘ
fidei ē credere ⁊ noscer̄ seu i
telligere ⁊ firmiter assentir̄.
ac adherere hijs que lex xp̄i
ana nobis ꝓponit credēda. ⁊
sic credere seu fides hꝫ duo
.s. apphēsionē seu cognitōeꝫ
⁊ assensū. siue adhesionē. Et
quidā plus hn̄t de p̄mo: qui
dā plus de s̄o. Oēs tn̄ fideles
utrūqꝫ hn̄t ¶ Et s̄m videlicet
assentire seu adherere ē ma
gis meritoriū quā p̄mū vid̄lꝫ
cognoscere seu apphēdere.
De p̄mo ñ nūq̄ꝫ sepe plus ha
bent lr̄ati: ⁊ de s̄o ecōuerso
simplices āplius ¶ Pꝫ illd̄: qr
simplices firmius credūt. nō
nūq̄ꝫ dictis scripture. q̄ꝫ lr̄ati
cuius sign̄u ē. ꝙ simplices se
pe plus opibus d̄mōstrāt ea
que scriptura iubꝫ qn̄ā lr̄ati
faciāt. Si. n. lr̄ati firmiter as
sentirēt. ⁊ ꝑfecte. vtiqꝫ i opꝫ
exirent. Signū. n. magnē fi
dei ē. qn̄ fides cordis i opus
exuberat: per opera bona ex
fide procedencia ¶ Signum
vero pue fidei est. quādo mo
dicū redūdat i v̄tutū exerci
tia. Illa utiqꝫ q̄bus i sp̄ali p
fidē ē assentiendū cōphēdun
tur i articulo siboli ut supra
patuit. ¶ Scđo etiā exigitur
ꝙ quis interdū fidē ꝓfiteat̄
ore. vn̄d̄. ro. x. (Corde credit̄
ad iusticiā: ore aūt confessio
fit ad salutē) ubi s̄m gl. Cor b
d̄ creder̄ sufficit ad iustifica
tōꝫ: sed oris ꝯfessio exigit̄ cū
q̄s i martirio de fid̄ querit̄ q̄d
martiriū multi fugerūt cord̄
credētes. sꝫ ore dānabiliter
veritatē negātes. un̄ luc. ix.
xp̄s ait. Qui me erubuerit ⁊
meos sermones hūc filiᵘ ho
mis erubescꝫ cū uenerit i ma
iestate sua. Et mat. x. (Qui
me ꝯfessus fuerit. cōfitebō ⁊
ego eū corā pr̄e meo) dic̄ s̄
tho. 2. 2. q. iij. ar. ij. Cōfessō fi
dei ē p̄ceptū affirmatiuū: iō
licet semp liget. ñ tn̄ p semp:
sꝫ ē nc̄caria ad salutē i aliqᵘ
loco: ⁊ tpe: qn̄ scꝫ p ōmissiōꝫ
huiᵘ cōfessiōis subtraheretur
honor debitᵘ deo: uel etiam
utilitas ꝓximis impendenda
puta si aliquis interrogatus
de fide taceret. ⁊ ex hoc cre
deret uel ꝙ nō haberet fidē

uel ꝙ fides ñ esset uera l' alij
ꝑ ei⁹ taciturnitatē auerterēt
a fide. In h⁹ mōi.n.casib⁹ cō
fessio fidi ē de necītate salut
Itē dicit ibi i cāu necitatis u
bi fides piclitat̄: qlibet tene
tur fidez suā ꝓpalare. l' ad in
structionem alioꝝ fidliū siue
cōfirmatōem uel ad repmen
dū infideliuz īsultationē. Si
tñ turbatō īfideliū orīret de
ↄfessiōe fidei maifesta absqꝫ
vtilitate fidei ul' fidelium nō
esset laudabile i tali casu fi
dē publice ↄfiteri ūd mathei
vij ((Nolite sanctū dare cani
bus)) neqꝫ mā̄garitas sparger̄
añ porcos. ne ↄuersi dirūpāt
uos. ¶ Sz si utilitas aliq̄ fidi
speret aut necessitas assit ↄ
tēpta turbatōe īfideliū debz
hō fidē publice cōfiteri fz il
lud mat. xv ((Sinite illos)) s.
turbari ((ceci sūt z duces ceco
i rū)) h ibi. ¶ Sz qreres tenet̄
ne aliqs sub p̄cepto martiriū
subire ꝑꝑ xp̄z. ¶ Rñdz tho. ꝙ
li. iiij. q. x. ar. ij. Illō ꝙ h q̄ri
tur ñ cadit absolute sub pre
cepto. i. ñ ē p̄ceptū absolute
sicut honorare ꝑentes. sz ca
dit sub p̄cepto fz p̄ꝑatōez ai
.i. i cāu. sic. s. ꝙ hō hēat aim
p̄ꝑatū ad faciēdū illō ꝙ ōbi
tū redditur ex aliq̄ cā occur
rente. Cū.n. opus essz. z hoc
exigeret salus aliorūz hō dz

esse ꝑatus ad hoc faciēdū ꝑ
hunc nāqꝫ mōm sustiere mā̄
tiriū ꝑꝑ xp̄m cadit sub p̄cep
to: qr. s. hō dz hr̄e aim ꝑatuz
ut prius ꝑmitteret se occidi
q̄ꝫ xp̄m negaret uel mortal'r
peccaret. Et sic etiam relinq̄
re ꝓpria bona cadit sub pre
cepto: qr deberet esse ꝑatus
aīus xp̄iani magis sustinere
rapinā bonoꝝ suoꝝ quā xp̄z
negare. ul' mortaliter pecca
re. ¶ De hoc tñ multū secū co
gitare z ad ꝑticularia descē
dere. an hō potius uellz tali
uel tali horribili morte plec
ti q̄ꝫ fidē negare vel mortal'r
peccare. cauere debent sipli
ces: presertim ne seip̄os cogi
tando uel alloquendo tēptēt
Sufficit enim in genere ō h
hr̄e bonū ꝓpositū: z sperare
in ōi gratia ꝙ bene acturi es
sent si necessitas adueniret.
In necītatis.n. articulo mul
ti prius ēt in fide exigui reꝑ
ti sūt diuiño assistēte auxilio
mā̄tiriū aīosissime tolerasse
Uñ tho. ꝙlibe. i. q. viij. dicit
Cōtritus tenetur in generali
uelle pati magis quācūqꝫ pe
nā quā peccare. Jō Anshel.
libro ō silitudinibus dicit ꝙ
aliq̄s dz magis eligere esse i
inferno sine culpa quā in pa
radiso cum culpa: quia inno
cens in inferno non sentiret

penam ⁊ pcõr i padiso ñ gau
deret de glia. Et qꝛ cõtritio
ñ põt esse sine caritate p qm
oia dimittũt pcta. Ex carita
te.n.plus hõ diligit deũ quã
seipm. Peccare aũt ẽ facere ɔ
deũ. Puniri aũt ẽ aliqd pati
ɔ seipm. Vñ caritas hoc req
rit ut qualibet penã hõ con
tritus peligat clpe. Sꝫ i spã
li descẽdere ad hãc penã vl
ad istã ñ tenetur. Quinimo
stulte faceret si qs seipm uel
aliũ sollicitaret super huius
mõi pticularib⁹ pẽis. Mani
festũ ẽ ei ꝙ sicut ɔlectabilia
plus mouent i particulari ɔ
siderata q̃ i cõi. Ita terribi
lia plus terrẽt.si i particlari
ɔsiderẽtur.⁊ aliq sꝫ q in mio
ri tẽptatõe ñ cadũt q fõte in
maiori caderẽt. Sicut aliqs
audiens adulterium nõ inci
tatur ad libidinẽ:sꝫ si p cõsiõ
rationem ɔscẽdat ad singula
res illecebras magis mouẽt
Et silr aliquis non refugeret
pati mortẽ p xpo. Sꝫ si p cõ
siderationẽ ɔscenderet ad ɔ
siderandũ singulas pẽas ma
gis retraheretur. Et ideo ɔ
scendere in talibus ad singu
laria ẽ inducere hoiẽꝫ i tem
ptatõeꝫ.⁊ pbere occasioneꝫ
peccãdi. Hec thomas. Utrũ
autẽ quis possit effici martir
sine morte. Rñdetur ꝙ sic

sex modis.de trib⁹ di. Berñ.
triplex ẽ martiriũ sine sãgui
ne.scꝫ parcitas i ubertate q̃
habuit dauid.largitas i pau
ptate q̃ exhibuit tobias ⁊ ui
dua. Et castitas i iuuẽtute q
usus est Josep in egipto. Se
cũdũ greg.ẽt triplex ẽ.uideli
cet paciẽtia advsoꝝ.vñ dic si
ne ferro martires ẽẽ possum⁹
si paciẽtiã veracit i aio custo
dim⁹. Cõpassio afflictoꝝ.vñ
dic.ois q dolorẽ exhibꝫ i alie
na nccitate crucẽ portat in
mẽte.dilectõ inimicoꝝ.vñ di
cit ferre cõtũelias. odiẽtẽ di
ligẽ.martiriũ ẽ i occlta cogi
tatõe. Sed querit an habẽs lꝫ
caritatẽ impfectã possit susti
nẽ martirium: Hanc questio
nẽ mouet sanct⁹ doctor q̃li.
iiij.q.xxij.sub hac forã. Utꝝ
aliqs absq pfca caritate pos
sit se ad martiriũ offerre: rñ
det i opib⁹ vtutũ duo sunt at
tẽdenda.scꝫ illud ꝙ fit.⁊ mo
d⁹ faciẽdi. Contingit autem
idẽ factũ ꝙ fit fm aliq̃ pfec
tã caritatẽ fieri et non soluꝫ
ab habẽte puã caritatẽ sꝫ et
a non habẽte vtutẽ.sic aliqs
ñ hñs iusticiã pt facere aliꝙ
opus iustum. Sed si attendi
m⁹ ad modũ faciẽdi.is q nõ
habꝫ uirtutẽ non potest opa
ri sicut ille qui habet nec il
le qui habet paruã sicut ille

qui hꝫ magnā: q̄ opatur faci
liter ⁊ ꝓmpte ⁊ delectabilit̄:
ꝙ nō facit ille qui caret vtu
te ul' q̄ paruā hꝫ. Sic ḡ dicē
dū ē ꝙ hoc opus ꝙ ē offerre
se martirio vel ēt martirium
sufferre: pōt facere ñ solū ca
ritas ꝑfecta. iuxta illud ioh.
xv. ((Maiorē caritatē nemo
hꝫ ut aiam suā ponat ꝑ ami
cis suis.)) sꝫ ēt iꝑfecta cari
tas. Uñ glo. super illud ps. ((
Dilexi mandata tua sup au
rū ⁊ thopazion.)) dicit minia
caritas plus diligit dei legeꝫ
quā milia auri ⁊ argēti. ⁊ ea
dem rōe quā oīa tꝑalia ⁊ ꝙ
plus ē ille qui caret caritate
se offerr̄ pōt martirio ⁊ suffer
re ꝯm illud. j. corin. xiij ((Si
tradidro corpus meū ita vt
ardeā caritatē aūt ñ habeaꝫ
nihil mihi ꝓdest.)) Sed cari
tas ꝑfecta hoc facit ꝓmpte
⁊ delectabiliter ut pꝫ de lau
rētio ⁊ vincētio. qui in torm̄
tis hilaritateꝫ oñderūt. Hoc
aūt ñ pōt facere caritas imꝑ
fecta vel ēt ille qui caritate
caret. Hec Tho. Sed an ex
pediat iꝑfecto se subicer̄ spō
te martirio. R̄ñ. ꝙ nisi diui
nitus quis sit motus: hoc in
cautū ē. Et tales in mag̃ mł
titudine repiūtur fidē negas
se ut pꝫ ꝑ Eusebiū li. vj. ecc̄.
his. c. xxx. Tercō exigitur vt

fidem quilibet fateatur ope
si vult ad uitā igredi. ⁊ meri
torie agere (( nā fidēs sine opi
bus mortua ē)) Jacobi. ij. ((
Et si uis ad vitā ingredi fua
mādata)) ubi thema. Ter
cio p̄ncipaliter uidendū ē ꝙ
genera hoīm p̄ceptū de fide
transgrediūtur. Sunt āt q̄
ꝙ. Primo fidem addiscere
negligentes: nā in decre. per
Aug. ō consecra. di. iiij. Sta
tutū ē ꝙ patrīni tenent filios
docer̄ simbolū apl'oꝝ. Et rō
ē quia ibi ea uel paulo plu
ra cōtinētur quā quilibꝫ cre
dere teneatur: ⁊ ordiate ibi
articuli ponūtur: ⁊ memōie
facilius iprimūtur. Tenētur
inquā discere nesciētes: nisi
excusarētur ut supra: imbe
cillitate ingenij: carētia doc
toꝝ. aut propinquitate pueri
cie. Secundo in fide dubitā
tes. nam tales dicuntur her̄
tici qui dubitant de fide ca
tholica ut patet auctoritate
extra ō hereticis li. vi. Ubi
dr̄ dubi⁹ i fide infidel' ē: nec
eis omnino credēduꝫ est q̄ fi
dem veritatis ignorant. hec
ibi. nō credēdū dic̄ apparat⁹
id est testimoniū eorum ñ re
cipiendum. Et patēt illa de
thoma Joh. xx. cui xp̄s (( No
li esse icredul⁹ sꝫ fidel')) Uñ ⁊
didim⁹ dr̄ ideo qr dubitauit

Ratõe etiã pz: qr dubitans nõ est i fide. eo q̃ ñ assenciat alicui articulo certo ul' oib⁹ Et qui nõ est in fide ẽ ɔ fidẽ fʒ illõ mat. xij. ⁊ luc. xi ((qui non est mecũ ɔ me est)) Sic apl'i fuer̃t tp̃e passiõis xp̃i lʒ ɔfirmati fuerit i aduẽtu spi ritus sancti. nã glo. sup̃ illud ps ((Ego confirmaui colum nas eius)) dicit. apl's. q̃ in pas siõe titubauerũt. Idẽ dicere uidet̃ beatus. aug. satis exp̃s se li. de origiñe. ad venatum vbi dicit latronẽ bene ɔ̃ xp̃o ⁊ apl'os male de xp̃i diuitate sensisse. Tercio p̃sũptuose fi dei articulus scrutari uolen tes. Sicut aug. añ cõuersiõʒ fecit: ɔ illud ecc̃. iij. ((Altio ra te ne quesieris. ⁊ forciora te ne scrutat⁹ fueris ⁊ q̃ scru tator ẽ maiestatis opprimet̃ a gl'ia)) Vñ bern: fidẽ scruta ri p̃sũptuose. temeritas ẽ. cre dere pietas ẽ. noscere vo uita eterna ẽ. ¶ Quarto fidẽ ore negantes lʒ corde teneãt. ta les mortalit̃ peccãt. ut supra patuit. q̃les fuer̃t. Nicodem⁹ Joseph ab aromathia. ⁊ mlt̃ ti p̃ncipes iudeoꝝ i xp̃m cre dẽtes sʒ ne extra synagogam eicerent̃ eũ ñ fatẽtes. de qui bus habet̃ Joh. xij. Pecca uer̃t ei mõtalit̃ dic̃. ibi nico. ɔ̃ lira: qꝛ principes erãt q̃ pl⁹ tenebãt̃ fidẽ astruere. Et qr erat de nc̃citate salutis xp̃m ɔfiteri ibi. ⁊ ut ibidẽ dr̃ dile xerũt gloriã hoĩm magis q̃ꝫ gloriã dei. Naʒ ut dicit tho. 2.2. q. c. xxxj. quãdo quis gl'iã suã p̃fert test⁹ ɔ̃i mõtal' pc̃cat sic ɔ p̃latos p̃ncipes dicit̃. Si mil'r ⁊ Pe. t peccauit morta liter negando xp̃m ut p̃bat thomas i quol. suis. ¶ Quito heretici ⁊ ipsis credentes. eo rũ defensores. receptores ⁊ fautores. Oĩs isti quiq; ẽt sũt excõicati q̃ñ uiciũ eoꝝ in aliquẽ actũ exteriorẽ publi ce uel occulte progredit̃ ut plura iura exp̃sse dicũt.

¶ Tercium Capitulũ.

Ecũdo spes cadit sub p̃cepto ut dic̃. s. tho. 2.2. q. xxij. ar. i. Vñ Jere. x. vij. ((maledc̃s q̃ ɔfidit in hoĩe. ⁊ põit carnẽ brachiũ su uʒ. ⁊ a dño recedit coꝛ eius)) vñ spe ẽt colit̃ de⁹ corde: qr p̃cedit ab hitu ĩfuso. ẽ autẽ spes ut dic̃ Mgr̃ i. 3. di. xxvj certa expectatõ futur̃ beati tudis. ueniẽs ex ɔ̃i gr̃a. ⁊ me ritis p̃cedẽtibus. Hic at̃ tria p̃ncipalit̃ sc̃ uidẽda. p̃rio que p̃ncipalit̃ sperare ⁊ appeter̃ ɔ̃beam⁹. Scõo quõ ɔ h̃ man datum excedant ɔ̃sperantes Tercõ quõ p̃sumẽtes. Circa

primuȝ ꝑ intellectu habitus
spei ⁊ exercitio eiꝰ actꝰ ē sciē
dū ꝙ actꝰ huiꝰ scōe ṽtutis ē
ꝯfidere firmiter vł certa ꝯfi
dentia quā q̄libȝ dȝ hr̄e qn̄qȝ
i actu sȝ semp̄ i hitu. de h̄ ꝙ
eternalr̄ saluet̄ : q̄ cōfidētia
dȝ initi ex vna pte sup̄ diuia
gr̄a ⁊ misericordia cui dȝ cō
fidere ꝙ ip̄ȝ saluabit: ⁊ ex a
lia pte sup̄ ꝓpriis merit̄ q̄ ad
hoc uult hr̄e gr̄a adiutrice.
Dȝ ei firmiter ꝓponē i corde
suo ꝙ pc̄a uitādo ⁊ bn̄ uiuēꝰ
velit mereri uitā eternā: qꝛ ſi
ne h̄ ꝓposito essȝ magis p̄sūp
tio q̄ȝ spes. sic st̄ q̄ cōfidūt fa
tue ꝙ saluabūt̄. ⁊ tn̄ nihil fa
cere uolūt ł dimittē ꝓ salute
b sua. ❡ Illa aūt q̄ sūt sperā
da ⁊ ꝯsiderāda qꝛ n̄ possumꝰ
ṽtute ꝓpa cōseq̄ debemꝰ eam
petē a dō. Et ista sub nume
ro septuplici enumerant̄ bre
uit̄. utilr̄ ⁊ ordiatissie math.
vj. i orōe dn̄ica i q̄ ſꝫ tho. 2.
.2. q. lxxxiij. ar. ix. Inuoca
mꝰ pꝰ deū rememorādo q̄s ē
qꝛ ((pr̄ nr̄)) puta fidlissimꝰ piis
simꝰ. ditissimꝰ. sūmꝰ. ⁊ prudn
tissimꝰ pr̄ iquā. crātōe. gubē
natōe. r̄dēptōe. ḡtisfactōe. ⁊
glorificatōe. Sȝ vbi ē ((i cel
)) spēaliori effc̄u. ⁊ sūma pos
sessiōe. ꝓmū igr̄ dr̄ ((pr̄ nr̄)) ut
nihil diffidamus. Scōm ad
ditur ((in celis)) ut cor sursuȝ

habeamus. post h̄ septē p or
dinē petimꝰ. vbi sicut ē ordo
ita ⁊ dignitas septē bonoꝝ.
Petimꝰ. n. pꝰ ((Sāctificetur
nom̄ tuū)). i. honōificet̄ ⁊ lau
det̄. ut mēoria tui nois. quo
deus nr̄ ⁊ pr̄ diceris semp̄. ⁊
ubiq̄ȝ i reuerētia hēat̄. ⁊ h̄ i
cūctis opibus p̄ncipalr̄ debe
mus itēdere. ⁊ pfectissie fiet
in patria vbi mēoria eo fecū
dabit̄. itellectꝰ uniet̄: ⁊ uolū
tas amore āplexabit̄. Nō āt
sic petit̄ ſm Aug. i sermone
dn̄i i mōte. q̄si n̄ sit sanctū no
mē dei sȝ ut sanctū hēat̄ ab
hoibus. i. ita innotescat illis
dn̄s ut n̄ estimēt aliq̄d sāctiꝰ
qđ magis offendere timeāt.
Sȝ quia perfecte i nobis sāc
tificāi n̄ pt̄ nom̄ pr̄is nisi i pa
tria tuto loco. iō dicimꝰ. ꝭo
((Adueniat regnū tuū)). Est
aūt sola debita uia. ad h̄ re
gnū ut voluntas dei implea
tur: q̄ p̄ceptis inotescit clare
Iōo. iij. ōr. ((Fiat voluntas
tua sicut i celo ⁊ in t̄ra)) Ad
h̄ aūt p̄cepta cōtinuāda mēi
torie necariꝰ ē pāil ⁊ subsidiū
tā cōpis q̄ȝ aīe ꝙ petimꝰ iiij.
dicenꝰ ((Panē nr̄ȝ quottidia
nū ⁊c)) et h̄. iiij. bōa positia r̄
sidua st̄ liberatōis a mal' q̄ st̄
tria. ꝓmū ⁊ pessimū ē culpa
pc̄a. ꝯ q̄ȝ diciꝰ ((Dimitte nob
⁊c)) tenemur. n. ad pēaȝ et̄nā

ad irã dei. ⁊ ad multa alia ma
la sustinẽda. Scđm ẽ futurum
malum. in ꝙ icidere possumus
inclinante temptatione. Cõtra
qđ dicimus. (Et ne nos iducas
intẽptationẽ) Ultimo petimus
(libera nos a malo) pene. s. ⁊
ab oĩ ꝙ põt ipedire seruiciũ dei
C (Amen). i. fiat optamus. Sʒ
notandũ ꝙ oratio qñqꝫ ẽ i pcep
to secundum Tho. i diuersis lo
cis. ut i. iiij. di. xv. ⁊. 22. q. lxxxiij
Prio ad horas canonicas tenẽ
tur ministri ecclesie: qꝛ medij sũt
inter deũ ⁊ populum: qꝛ nutriũ
tur a pplo: ⁊ qꝛ ad eucharistie
sacramentũ debent esse disposi
ti amplius. Unde beneficiati.
⁊ in sacris constituti. ⁊ religiosi
pfessi ad horas tenentur. Seꝯ
do quilibet tenetur interduʒ p
se orare ⁊ sibi procurare bona
spiritualia: que nec marie uir
gini data sunt semp sine orõe.
Preserti tñ ad h tñ aliquis teñ
tur. qñ aliquis grauiť tẽptatur
nec aliter potest adiuuari. Ter
cio pro proximo in casu sue ne
cessitatis quo per alium non iu
uaretur in temptationibus suis
in mortalibus me sciẽte hoc ⁊
cũ nec se alio⁹ iuuare posset.
Tũc. n. locũ hꝫ illud Ambr. pa
sce fame. s. spũali morientem. si
ñ pauisti occidisti. Sʒ hoc dif
ficile ẽ scire. Quarto dñicis die
bus ⁊ in festis pcipuis. ad cõsõ
mãdũ se ministris ecclie. hoc sẽ
tentialr Tho. sup. iiij. di. xv.
Quito qñ qs voluit aliqd orare
Sexto si satisffactõeʒ i peniten
tie sacro. p orõeʒ recipit p se.
Septimo si satisffactõeʒ orõnuʒ
p alio pmisit. Octauo ex bñfi
cio recepto in elemosina spũali
vel corporali. p dante bñficiuʒ
sicut pauperes pro diuitibus a
quibus elemosinã recipiunt: ⁊
diuites p clero. a quo sermonẽ
⁊ sacra recipiunt nisi aliunđ re
fundant. Prefati auteʒ ultimi
quattuor modi sunt salteʒ debi
ti. ⁊ si non pcepti semper q⁹ ad
oẽs. Contra hoc mandatũ spei
exceditur. Primo per desperã
tes. Ubi sciendũ ſm Tho. ⁊
bonauen. sup. 2. circa finem qđ
desperatio non ẽ semp pcm in
spm sanctum. Aliquando enim
aliquis desperat ſm bonauen.
ex pusillanimitate. ita ꝙ in ipa
desperatione nõ uenit cõplacẽ
tia. sʒ dolet ⁊ remittiť ꝯ ipam.
Et sic ñ ẽ in spm sãctũ: qꝛ ex ta
li desperatione non pjiciť hõ in
pfundũ. Põt. n. hoc ex uehem
ti demonis temptatione puenit
uel aliquando ex naturali infir
mitate. ut ex mania ⁊ crebro ꝯ
tingit reperire i feminis. Unde
Bonauen. super. ij. dicit. despe
rat aliquando quis ex pusillani
mitate. ita ꝙ in ipsa desperatõ
ne ñ venit cõplacẽtia. sʒ dolet.

ꝛ remitteꝛ ꝯ ipſam ꝛ ſic non eſt pcc̄m in ſpiritū ſanctum. Hec ī ſcd̄o di. xliij. Eſt alia deſperatō qua q̄s deſperat diffinitiue ab ſcondēs ſe quaſi a facie diuine miſericordie ſm ꝙ cayn fecit q̄ dixit (a facie tua eicis me ho die) Et h̄ ſimplr̄ ē pcc̄m ī ſpiri tū ſanctum q꞉ eſt in ꝯtumeliaꝫ diuine miſericordie cui ſuā pre fert iniq̄tatem. ſicut ait cayn. (maioꝛ eſt iniq̄tas mea q̄ȝ ut ue niā merear) Ex h̄ tñ ñ iudica tur infidelis: aut q꞉ talis bene ſentit de alijs: ꝛ male de ſe: aut certe q꞉ ñ eſtimat deum miſere ri uelle ꝛ tale pcc̄m in ſpiritum ſanctum ſemper hꝫ coniunctaꝫ malitiā. ꝓ eo ꝙ q̄ ſic deſperat ī tali culpa uult uitam ſuā finiꝛ Unde tales deſperatiſſimi fre quēt ſibi inferūt moꝛtē. Et tho. dicit ꝙ deſperatio inq̄ꝫtum deſ peratio ē ſpēs pc̄ti in ſpiritūſāc tuꝫ que non ꝓuenit ex hoc ꝙ aliquis neget remiſſionem pec catorum. ſꝫ remiſſionem pecca torū quā fieri credit ut liberius uacet pc̄tis ſponte a ſe abicit. dum ñ uult tendere in h̄ ꝙ r̄miſ ſionē peccatoꝛum cōſeq̄t. Cau ſa autem q̄re deſperatio ē pec catum ſm tho. vbi prius. Quia oīs motus appetitiu⁹ ꝯfoꝛmiteꝛ ſe hn̄s intellectui falſo eſt ſecū dum ſe malus ꝛ ecōuerſo bon⁹ de uero de deo eſtimato. Sed

circa deū uera eſtimatō ītellec tuſ eſt ꝙ ex ipſo ꝓuenit homini ſalus ꝛ uenia pctoꝛib⁹ daꝛ. ſm illud ezechiel. xviij. (Nolo mō tem peccatoꝛis ſꝫ ut cōuertatur ꝛ uiuat.) Falſa autem opinio peccatorum eſt ꝙ homini pcto ri penitenti ueniam deneget. uel ꝙ peccatores ad ſe non conuer tat per gratiam iuſtificantem. ꝛ ideo ſicut motus ſpei qui con formiter ſe habet ad eſtimatio nem ueram eſt laudabilis ꝛ uir tuoſus ita oppoſitus motus deſ perationis qui ſe habet confor miter eſtimationi falſe de deo eſt uicioſus ꝛ peccatum. (Se cundo peccant contra ſpem pre ſumentes. Ubi notandum ſm bonauenturam. ꝙ preſumptio duplex eſt. una eſt de meritis. alia de impunitate. Prima eſt qua quis de meritis ſuis preſu mit: ꝛ eſt ſuperbie. Secunda ē qua quis preſumit de impuni tate dans totum diuine miſeri cordie: ꝛ auferens ei omnino ri gorem iuſticie. ꝛ hoc eſt pecca tum in ſpiritumſanctum: quia claudit uiam ad gratiam: ꝛ ad culpam aperit. ꝛ ſm thomā pre ſūptuoſus non peccat ex h̄ quo miſericordiā dei nimis magnā arbitratur cū ſit infinita: ſed q꞉ iuſtitiam eius contemnit ꝛ in hoc etiā miſericordie derogat abutens ea ac ſi non eſſet iuſta

ꝛ ut dic̄ .2.2.q.22.ar.2.p̄sumptio ideo pc̄c̄m est qꝛ sicut falsum ē ꝙ de⁹ penitētib⁹ nō indulgeat uel ꝙ peccantes ad penitētiam non reuocet. ita falsum ē ꝙ in pc̄to pseuerātib⁹ ueniā ꝯcedat ꝛ a bono ope cessantib⁹ gr̄iam largiatur. cui estimationi ꝯfor miter se hꝫ p̄sūptōnis motus. ꝛ ideo presumptio ē min⁹ pc̄tꝫ q̄ꝫ desperatio quanto magis ē ꝓ prium deo misereri ꝛ pcere quā punire. ꝑpter eius infinitaꝫ bo nitatē. Illud eni ꝭm se cōuenit deo: ħ aūt ꝑpter pc̄ta nr̄a. Unde peccare cū ꝑposito pseuerandi in peccato sub spe uenie ad pre sumptōꝫ ptinet.. Et ħ non dimi nuit ſꝫ auget pc̄m. ¶ Peccare autem sub spe uenie qn̄qꝫ perci piende cuꝫ ꝑposito abstinēdi a peccato. ꝛ penitēti de pc̄to ħ n̄ est p̄sumptionis: sed hoc pc̄m diminuit: qꝛ p h⁹mōi uidet̄ hr̄e uolūtatē minus firmatā ad pec candum. Ideo magister dic̄. li. ij. di. xxij. ꝙ Adā minus pecca uit. qr sub spe uenie peccauit. hec tho. Caueant ħ primo ior dinatam spem in quosdam sanc tos ponentes q̄ seruiunt beate barbare. catherine: ꝛ similibus q̄ lꝫ bn̄ faciant hijs ꝭuiendo. ui deant tamen ut spem suam cuꝫ executōe dei uocationum ꝛ mā datoꝝ roborent. Scd̄o caueant spem in hominem aliquē nimis ponentes: sicut faciunt parētes interdū propt̄ liberos negocia ꝛ opa ꝯ pcepta dei actitātes. cō tra quos dr̄ Iere. xvij. ¶ Male dictus qui confidit in homine ꝛ ponit carnē brachium suum ꝛ a dn̄o recedit coꝛ ei⁹. Caueant tertō penitētiā prochrastinātes ꝛ sic sperantes tandem conuer ti in fine: ꝙ difficile est: non im possibile propter sex: uidelicet propter infirmitatem: usum ra tionis ꝛ uoluntatis tardantem ꝑpt̄ dolorē: mentem prepediē tem ꝑpter habitum uiciosum: ad mala inclinantem: pp timo rem mortis naturam terrenteꝫ pp familiam relinquendam: p strepentem ꝛ demonem: tēptā tem. Tercio peccant contra ħ p̄ceptū orōnem dn̄icam ꝛ sym bolum apl'oꝝ nō addiscētes: qr ibi ꝯtinentur speranda.

## ¶ Capitulum quartū.

Tertio dilectio dei ca dit sub precepto qua sibi seruire obetn⁹. ꝺ qua dilectione. Prio videbit q̄ꝫ stricte p̄cipitur: ꝛ q̄ꝫ necessaria ē. Scd̄o q̄ꝫ util'. Ter tio q̄liter cadat sub precepto. Quarto q̄ꝫ rōabil'r ꝛ cur p̄cipit̄. Quinto quot modis contra eaꝫ peccetur. Quantū ad primū q̄ꝫ stricte precipiatur dei dilectio patet per plura. Nam exo. xx. ꝺ um diligētib⁹ ꝛ deū obediētib⁹

terribilis pena indicit̄ ⁊ p̄miuȝ
p̄mittit̄ cū post p̄miū p̄ceptum
immediate addit̄ ((Ego suȝ dn̄s
deꝰ tuus fortis ȝelotes uisitans
iniq̇tatē pr̄m in filios in terciaȝ
⁊ q̈rtam generatōem eoruȝ qui
oderūt me. ⁊ faciēs miscđiam in
milia hijs q̇ diligūt me ⁊ custo
diūt p̄cepta mea)) Prima ps ut
di. tho.2.2.q.c.viij. hȝ ueritatē
de pēa tp̄ali q̈ filij puniunt̄ qui
sunt aliq̇d pentum ⁊ sic de cog̃
tis q̇ sepe uiuunt usq̧ ad q̈rtam
generatōem. Scđm s̄m mgr̄m
i.ij.di.xxxiij. hȝ v̄itatē de filijs
⁊ ꝯg̃tis imitantibꝰ pc̄ta pentuȝ
Sȝ .ȝ. nūq̃ȝ intelligit̄ ꝙ filiꝰ uł
alius puniatur. ⁊ pena culpe uł
eterna pro pc̄to alterius. Secū
da ps pȝ ꝙ sepe tota terra una
meliꝰ hȝ ꝑ p̄fecto i caritate ho
mine vtȝ de ioseph. dauid abra
ham ⁊ de helia celum aperiēte
b ad pluendū. Itē nc̄c̄itas oñ
ditur deu°.vj. ubi sic dr̄ ((diliges
dn̄m deū tuū ex toto corde tuo
⁊ ex tota aīa tua ⁊ ex tota for
titudine tua)). math.xxij. addit̄
((ex oīni mente tua)) Eruntq̧ v̄
ba h̄ q̄ precipio tibi hodie i cor
de tuo ⁊ narrabis ea filijs tuis
⁊ meditaberis sedens in domo
tua ⁊ ambulans iu itinere dor
miēs atȝ ꝯsurgēs : ⁊ ligabis ea
q̈si signū ī manu tua eruntq̧ ⁊
mouebūtur ante oculos tuos :
scribesq̧ ea i limie ⁊ hostijs dōꝰ

tue si tn̄ dn̄t ad lr̄am dic̄. glo. in
manu corporali ligari : sȝ spūali
idest i oi opere adiūgi. Ideo dr̄
q̈si. Alias sic pharisei faceremꝰ
si in manibꝰ corporis ea defer
remꝰ nec scribere ad lr̄am in li
mibꝰ ⁊ hostijs oȝ sȝ i oī egressu
ad opꝰ dn̄t s̄uari : nā s̄m tho. di
lectio dei ⁊ ꝓxi dȝ esse regula
oim humanoꝝ act. Itē math.
xxij. Exn̄s sine ueste caritatis
lȝ in nuptiis sit eccl̄ie quo ad fi
dem tn̄ ligatis manibꝰ ⁊ pedibꝰ
ꝓicit̄ i tenebras exteriores ubi
erit fletus ⁊ stridor dentium.
Itē. i. cori. xiij. Ostendit̄ ꝙ nul c
la eloquētia. nec scia. nec mira
cula. nec elargitio elemosinaꝝ
nec passio ualet sine caritate. ((
Si inq̇t linguis hoim loquar ⁊
angeloꝝ. caritatē aūt nō hūero.
fc̄t̄s sū uelut es sonans ⁊ cibalū
tiniens. Et si habuero ꝓphetiā
⁊ nouerim misteria oia)) scȝ scri
pture ((⁊ oēȝ sciam. Et si hūero
fidē ita ut mōtes transferam.
caritatē aūt n̄ hūero nihil suȝ))
.s. quia uita caritatis careo ((Et
distribuero in cibos pauperum
oēs facultates meas ⁊ si tradid̄
ro corpus meum. ita ut ardeaȝ
caritateȝ aūt n̄ hūero nihil mihi
ꝓdest)) Itē. i. cor. vl. ((Si q̇s n̄
amat dn̄m ihm xp̄m sit anathe
ma)) scȝ maledc̄t̄s secundū glo.
quia maledicetur in iudicio il
la maledictiōe de q̈ math. xxv.

quia maledicetur i iudicio illa
maledictione de qua mat.xxv.
(( Ite maledicti i ignē eternū ))
¶ Quã utilis vero dei dilectõ pȝ
ex septē. Primo filiū dei consti
tuit caritas. quia (( missit deus
spiritū filij sui.in quo clamam⁹
Abba pr̄)) Ro.viij ꝛ galla.iiij.
ꝛ Joh.i.((Dedit eis q̄ pmū rece
perunt potatem filios dei fieri
qui credunt in noie eius.)) Naȝ
caritas peccatorē ð infinita di
stantia in quã cecidit per mõta
le peccatum a deo.in qua fuit i
regione longinqua filius pdig⁹
eleuat ad unionē cū patre cele
sti:hoc ei gratie officiū ē .ut di
cit Albertus.ij.de mirabili sciē
tia dei . Secundo facit mereri
quolibȝ opere moraliter bono
uitã eternam.aut eius augm̄tū
quia(( si filij ꝛ heredes ut dicit
galla.iiij.ꝛ Ro.viij)) Tertio fa
cit qꝫ p modica bona tp̄alia in
casu p deo data:ꝛ sic de alijs :
tm̄ meret quis quãtū alius per
multa tp̄alia data. Hoc pȝ de
uidua que duobus tm̄ minutis
missis i gazophilatiū.luce.xxi.
christi testimonio plus quã oēs
misit.ꝛ de sancto Petro qui lȝ
modicū rliquerit cū ait Mat.
xix.((Ecce nos reliquimus oia
ꝛ secuti sum⁹ te. quid ḡ erit no
bis: Respondit. amen dico uo
bis ꝛc̄ ¶ Cētuplū accipietis ꝛ vi
tam eternam possidebitis. ))

Non enim ut dicit super eodeȝ
uerbo gre.quantū sed ex quan
to.i. ex q̄nta caritate quis dat
deus ponderat.tunc.s.qn̄ n̄ ad
est facultas exterior ¶ Quarto
facit interdū nihil hn̄tem ð bo
nis exterioribus . tm̄ mereri de
premio essentiali quantū alius
meretur qui multū dat: ut pȝ i
eo videlicet qui in paupertate
exn̄s ex magna caritate uellet
dare centum florenos:ꝛ nõ põt
dare tm̄:i casu põt mereri sicut
qui centum florenos dat. Exem
pli gratia. Pauper nihil habēs
in caritate tamen existens ut
duo.quo ad gradū qui perfec
tum animum habet dandi alte
ri mendico decem florenos.tm̄
meret de p̄mio essentiali.quan
tum diues ex eq̄li caritate dãs
actu.x.florenos.secundus tam̄
p̄mium accidentale habebit qr
gaudebit de eo qꝫ voluntatē dã
di habuit. ꝛ qꝫ dedit ꝛ pauper
mendicus p eo intercedet. Sȝ
hec modica sunt respectu essen
tialis premij qꝫ erit de creatore
Hoc pbat sententialiter sc̄tus
Tho.i.ij.q.xx.ar.iiij. ¶ Quinto
impetrat ꝛ meretur scientiaȝ ma
gnã in patria ꝛ gaudiuȝ.sic quõ
siplex uetula in caritate ðcedit
que habet caritatem ut quattu
or.et Mḡr in theologia si dece
dit in caritate ut duo .uetulla
habebit clariorē ꝛ pfectiorem

scientiaz de uisis in deo q̄z theo logus licet de habitib⁹ scientifi cis acquisitis mgr̄ plus habitu rus sit de sciētia. sz hoc modicū ē respectu sciētie de deo imedi ate hn̄de. Rōnē assigt tho. in pma. p. q. xii. ar. vj quia magni tudinē caritatis uie seqtur i pa tria magnitudo luminis glorie Et magnitudinē lūis glorie seq tur intimior unio z uisio diue es sentie. z qnto itimi⁹ uidet deus z unit alicui itellectui tāto plu ra z intēsius sciet qs ea q̄ relu cent i deo. z p ɔn̄s maior delec tatio seqt̄ z maius gaudiuz. ca ritas enim sinum cordis primo aperit. i. capaciorem reddit.

f Sexto caritas facit q diligen tibus deum omnia coopantur i bonum ro. viij. Vis celū est pre mium infernus a peccatis phi bitorium: z similiter lymb⁹ pur gatoriuz bona tpralia sustenta mentū: z omis aduersitas lucz per pacientie meritū. quia dicit Greg. nulla nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas. Nulla eniz prudenti pt adesse mala fortūa. q. ut dic Boe. de ɔsola. In pietate ei⁹ ē aduers bene vti ut psperis. Septimo in uia facit omne op⁹ leue. Iu gū enim inqt xp̄s meum suaue ē z onus meū leue. Mathei. xi immo finis pcepti ē caritas. j. Thimo. i. Tertio qualit cadit

g

dilectio dei sup oīa sub pcepto vidēdū est. Ubi notadū put eli citur ex uarijs dictis sc3 tho. z aliorū uidetur q tripliciter dile ctio dei intelligit precepta. P̄: placibiliter seu fauorabilr. Se cundo ordinabilit. Tertō app cabiliter. Prio dz diligi placia biliter super oīa sic q uelis do bonū z ɔplacentiā i h̄ hēas sin̄ rlatōe ipi⁹ i qcūqz aliō bonum Pro cuius intellectu notanda sūt aliq. pmo qd sit diliger. R̄: sm phm i rhetorica. Est alicui bonū velle. ut diligere hoiez ē sibi bonū uelle. Scdo qd sit ho mi. bonū. R̄: phs. i. eth. z. x. fe licitas sua uirtutes z sciētie. Et hec nunq̄z obsūt sibi q̄tū ē de se siliter z bona tpalia z mala pe ne desuiētia ad vtutes. Tertio nota q duplex est dilectio i ho minibus. qdā cōcupie. q̄ utilita tis nr̄e gr̄a ē. puta cum aliqs di ligit aliq̄z rē pter se diligētē. z sic diligim⁹ asinū. caprā. cibū. z similia. qr utilia nobis ad bono rē ad delectatōez. uel ad como dum nr̄m. Et tali dilectiōe dili git hō se principalr n̄ aliō. alia ē dilectio aicicie. puta cū qs dili git aliquē hoiez ppt ipm dilec tū hoiez. ut cū qs videt aliquez sapiētē virtuosū z h⁹mōi z sibi ista vult iesse z ɔplacet i eis di ligit eū dilectōe aicicie. Quar to nota q ppe deo nihil bonuz

h

ē nisi id q̄ ipse ē. uidelicet q̄ est omnipotens omnisciens. misericordissim⁹. pacientissim⁹. ditissim⁹. ꝛ similia. nā ieiunare. orare. virtutes acqrere: uicia uitare. nō sunt deo bona licet corā nobis ei sint honorifica qꝛ bonoꝝ nr̄orum n̄ idiget. sꝫ nobis p̄fata bona sūt ꝛ ꝑ ea corā nobis glorificat p̄r: q̄ in celis est. Ex quo patet qd sit deū sup oīa diliger̄ qꝛ sibi bonum uelle uidelicet meditari uelle ꝛ complacentiam hr̄e q̄ est omnipotens sapientissimus. optimus ꝛ similia. Et sic amam⁹ secundo amore uidelꝫ amicitie nō propter aliud nec r̄latiue ad aliud. non autem diligere debemus euꝫ primo amore scꝫ cōcupiscentie. videlicꝫ ut uelimus sibi bonum misericordie qꝛ nobis dona dat qꝛ tc̄ nos pl⁹ diligerem⁹. vn̄ Bern̄. li. i. de diligendo deū (absqꝫ ītuitu premij diligendus ē de⁹ uerus eni amor in seipso cōtentus ē). Et iterū (licet de⁹ sit absqꝫ ītuitu premij diligendus non tn̄ absqꝫ premio diligit̄) unde quanto q̄s purius diligit deum ꝑpter se ꝛ quanto minus habet respectuꝫ ad se diligentem tanto deo dilectio plus placet ꝛ ampli⁹ bonmo meretur. Ratio autem q̄re sic diligere debemus deuꝫ ꝑp̄t se est. Primo quia nisi sic. tunc non diligeremus eum nobiliori modo q̄ꝫ diligimus equum asinum ꝛc̄. quibus bonū uolum⁹ ꝑp nos. Item naturaliter mr̄ filio uult bonum sepe sine omni respectu utilitatis proprie ut in casu quo filius iuuenis moreretur ergo plus tenemur deo. Itē Idem patet in amicis ueris ad quos exigitur ut non diligant vtilitatis aut delectatōis gratia sed amicum propter se. Itē experientia ē q̄ q̄s diligit propter se eū quē nūq̄ꝫ uidebit ultra mare existentem. ut si audis de ꝓbo milite in armis ꝛ uirtutibus uis sibi bonum ꝛ complacentiā habes in eo licet nulla utilitas tibi inde sequeretur. cur ergo n̄ diligeremus deum propter se sine omī respectu ad aliō ab eo. Ex quo patet q̄ꝫ multum merētur qui dei ꝑfectiones sepe meditando considerant: ꝛ corde sibi in hoc complacent. Optim⁹ eni act⁹ est diligere deū. Hic q̄ritur ꝑmo an deum dilige posſim ut det mihi uitam etn̄ā seu celū: Rn̄detur. nō: sꝫ ꝑ plura opa alia deo seruire possumus ꝑpter uitam eternā. Nam differt seruire deo ꝛ diligere: sicut genus ꝛ spēs. Unde opa bona debeo facere plura: ꝛ conari ipler̄ alia precepta. ꝛ alia propter uitam eternam quia opera talia bona sunt uie ad celum. Sꝫ diligere deū non debeo ut uitā

eternam mihi donet quia sic or dinarem deum in creaturam ꝛ in utilitatem meam quod illici tum est. tum quia hoc esset uti fruendis quod nunquam licz ut dicit augustinus primo de doc trina xp̄iana : tum quia sic me principaliter quererē. tum etiā qr deteriora debent esse gratia meliorum: ſm ph̄m in politicis ꝙ hic non fieret. Secundo que ritur possum ne diligere deum propter beneficia que mihi de dit. Respondit tho. 2.2. q. xxvij ar. iij. Si ibi pp dicat causaz fi nalem non debeo. quia sic ute rer eo. si autez dicit causam oc casionalem uel motiuam. possū secundum illud ps. Inclinaui cor meum ad faciendas iustifi cationes tuas in eternum prop ter retributionem. Beneficia enim qui de⁹ nobis dedit uelut caritatem dei facule nos accen dere debent ad deum diligēdū ꝛ occasionem prestare. Hec au tem questio sicut ꝛ precedēs ꝛ similes aut nunquaz aut caute debent predicari secularibus.

k Tertio queritur cur tam du rum apparet secularibus deuz a nobis non debeř diligi ꝑpter benef.cia. Respōdeo ſz uilhel. parisiensem libro de uirtutibus Hoc faciunt carentia doctorū realium ꝛ ignorantia seculariū que ꝓuenit ex eo ꝙ se querunt non que dei sunt: qđ caritas dei ñ facit sed dilectio curua. Que ruut eniz homines nimis terrēa honores. diuicias. ꝛ similia que licet sint minima bona tamen in eis cōtentanť. similes pueris qui in piro plus amorem figunt quam in tota domo. Cōtra hūc modum diligendi deum peccāt directe quidam peccatores qui uellent ꝙ deus nō nosceret pec cata eorum uel ut sibi peccata eorum placerent. Contra quos i ps⁹ dicit domin⁹. Existima sti inique ꝙ ero tui simil' arguā te ꝛ statuam contra faciem tuā tales enim uellent deum non esse ominiscientem uel summe bonum. ꝛ hoc est deum uelle ñ esse deum quia scientia sua est deusmet. Secundo contra h faciunt odientes deum. Uellēt enim eum non esse iustum pu nientem. imo tristantur ꝙ iust⁹ est ut faciunt etiam damnati dicit autem tho. 2.2. q. xxxiiij. ꝙ odire deum inter omnia pecca ta grauius est quia in eo per se est auersio ab incommutabili bono in alijs autem est auersio per accidens. Uerum licet de us clare uisus a nullo possit o diri. quia sic in eo nec apparens nec uerum malum uideretur: tamen oditur a malis uisus in suis effectibus. uidelicet pu nitionis. Sicut enim uidens

per croceum uitꝛ pulchruz ho
minem iudicat pulchꝛum ⁊ be
ne coloꝛatum hominē pallidu3
uel croceū eſſe : Sic pꝯſi ꝑ pe
nas a deo inflictas eū iudicāt
crudelem .ſecundū illō ps((ſuꝑ
cecidit ignis))ſc3 pc̄i ⁊ maloꝛu3
effectuū((⁊ non uideꝛunt ſolē))
m ((Secundo preceptum de dili
gendo deū ſuꝑ oīa debet fieri
ordinaliter ſic uidelicet ꝙ nos
⁊ oīa alia in deum referamꝰ ⁊ i
ſuam gloꝛiam ultīate ita ꝙ q̄c
q̄d diligimus: uolumus: agimꝰ
ꝑpter deum ⁊ eiꝰ gloꝛiā diliga
mꝰ agamus ⁊ omittamus. quia
tunc in oībꝰ rebus deum plꝰ di
ligimus q̄ȝ res ipſas quando ſu
am gloꝛiam in omnibus queri
mꝰ ultimate qꝛ((ꝓpter ꝙ unū
ꝗq3 tale ⁊ ipſum magis.i.poſte
n riorum Et ſecundum hoc itelli
gi debet preceptum((dilige do
minū ⁊c̄)) Qō breuiꝰ ⁊ clarius
ſic exponit tho. tractatu de pfe
ctione ſpūalis uitē. ⁊ ē mēs ſāc
ti aug. li. i. de doctrina xp̄iana.
nam dilectio eſt actus uolunta
tis que ſignificat̄ per cor: qꝛ ſic
cor ē principium materiale om
niū motuum coꝛporaliū ita uo
luntas q̄ȝrū ad intētionem finis
ultimi q̄ ē obiectum caritatis ē
principium omniū actuu3. qua
rumcunq3 potenciaꝝ q̄ mouen
tur a uoluntate((Hec autē ſūt
tres ſc3 intellectus q̄ ſignificat̄
ꝑ mētē. uis appetitiua inferioꝛ
que ſignificatur h̄ ꝑ aīam: unō
ſm̄ eam dicimur agerē uitā aīa
lem: ⁊ uis executiua exterioꝛ q̄
ſignificatur per foꝛtitudinē: ſiue
uirtute3 ſiue uires. Precipit er
go nobis ꝙ tota nr̄a intentio fe
ratur in deum ſic ꝙ omnia ac
tu uel habitu in deum ꝛeferant̄
ſicut in finem. Quod impletur
cum aliquis uitam ſuam ad ōi
ſeruitiu3 oꝛdinat: ⁊ per ꝯn̄s om
nia que propter ſeipſum agit ꝟ
tualiter ordinantur in deum ni
ſi ſint talia que a deo abducāt
ſicut peccata. Et ſic diligit̄ deꝰ
ex toto corde. Secundo ut itel
lectus noſter totaliter ſubdat̄
deo ſic ꝙ homo credat ea que
diuinitꝰ traduntur . ſm̄ illō((.ij.
corī .x. In captiuitatem ꝛedigē
tes omnem intellectum in ob
ſequium xp̄i)) Et etia3 in medi
tatis dei perfectōnibus ei talia
ineſſe uelimus: ⁊ omnia memo
rata alia ſc3 bn̄ficia dei in deū
oꝛdinemus . Et h̄ ē tota mente
diligere. Tertio ut appetitꝰ nr̄
infeꝛioꝛ reguletuꝛ ſm̄ deum h̄ q̄
cunq3 homo amat: ſperat : ⁊ ſic
de alijs paſſionibus i deo amet
uniuerſaliter omnem affectōe3
ad dei dilectōem referens. non
i uoluptates carnis. Et((qui ſic
perdit animam ſuam in uitam
eternam cuſtodit eam . Iohā.
xij.((Et hoc eſt ex tota anima

diligere. Quãto ut omnia exte riora nostra uerba ⁊ opa ex di uina caritate deriuẽtur: ⁊ i dei honorẽ dirigãtur. ꝑm illõ ( Jco rũ. vltĩo. Omnia opa vestra in caritate fiant ). Et sic diligit̃ de us ex tota fortitudine: ⁊ talis ꝑ fectio deũ diligẽdi cadit sub p̃ cepto. Qδ aũt omnia sint i deũ referenda ⁊ suũ honorẽ patz. ( .i. cori. x. Siue mãducatis siue bibitis siue q̃d aliõ faciatis oĩa in gloriam dei facite ut in omi bus honorificet̃ deus ) Sic enĩ fit debita recompensatõ deo: q̃ omnia in nos ordinauit: ut dic̃ magister in .ij. di. i. Quia ( .i. co ri. iij. Omnia nostra sunt ) Ius id docet naturale. ut cui⁹ est ar bor ul' ager: eius ẽt totus sit fru ctus. Sz totũ ꝙ sumus ⁊ possu mus: ⁊ a deo accepimus ⁊ dei ꝓprium est. ergo fructus opum nostroꝝ deo cedere debet. Sz ꝑ talia deo nullam utilitatez a dijcere possumus. cum secũduz ps. Bonoꝝ nostroꝝ nõ ĩdigeat ideo oportet: ut ad eius fiãt ho norẽ. Item cuiuslibet ueri serui omnia opera cedunt domino le ge ciuili: sed dei serui sumus ꝑ omnia a quo animam corp⁹: ⁊ res ⁊ quicquid in illis boni con tinetur: habeamus ergo nostra opera dei honori seruire iustis simum est. Notandum tamẽ ꝙ quamuis omnia sint in deuz or dinanda ultimate. Non tamen de necessitate sunt omĩa imme diate: ⁊ in solum deum ordinã da: quia sunt ml'ti fines adinui cem subordinati. in quos res re cte ordinari possunt: vltimate tñ totũ ẽ in deũ ordinãdũ. Exẽ plĩ gratia. Comedere debes ut uiuas: non econuerso. Uiuere: ut opera licita facias ad q̃ crea tus es. Operari bene ut uitam et̃nam habeas que sunt videre deũ beatifice ⁊ eo frui. Et uitã eternam habere non propter ꝯ modum ꝓprium vltimate: sz ꝓp ter gloriaz dei que ibi plus exẽ cetur. Sed queritur cum non debeam deum diligere propter vitam eternam ex prima exposi tione. possum ne alia bona ope ra facere preter deum diligere uidelicet deũ laudare. orare ie iunare: ⁊ similia propter acqui rendã uitã eternã. Rñdĩ ꝙ sic. Ratio ẽ quia oĩa ꝑnumerata opera bona uie ñ sunt formal'r dei dilectio: sed effectus dilec tionis. Dilectio eĩ dei facit quẽ deũ colere. orare. sanctificare sabbatum. multa precepta ser uare: ⁊ similia. Et talia tanq̃ minus bona ordinãtur ĩ maius bonũ. s. in uitã eternã. videlicet in δi uisiõez clarã dilectõez. Et h ẽ rectus ordo. Scδo queriẽ an ad bonitatẽ actuuz nostroꝝ req̃ratur ut quis actualit̃ tẽdat

per res pnominatas i deū ordiē iacto: Rndetur q ñ oportet a tualiter sic tendere. sed ut act⁹ nostri sunt uere boni sufficit ꝛ reqritur ut cadāt sup ðbitā ma teriā ꝛ ut alias sint bene circun stantionati. ꝛ q referātur in de um actualiter uel uirtualiter. Tamen qnto pius quis actu in deum referret. tanto plus mere tur . Sicut mercator ad remo tam terram paruam rez portās lucrat plus q̄ȝ alter cū equali re in propinquo manens. Oportet enim ad min⁹ homieȝ talit ēē dispositum in animo per habi tum acqsitum ex actualib⁹ rela tōibus in deū aut p habituȝ in fusū. aut per generalē itentiōeȝ faciendi omnia propt deū q si se resolueret ꝛ actualiter cogi taret ð deo ꝛ de relatōe i ipum statiȝ referret in eū exēplum in fili. Pr amat filium propt quē ditanduȝ mercatur. circuit ma ria. terras perambulat. non sē per actualiter talia ordinans i filij ditationem . sed sufficit q labores prenominati imperati sint aliqñ a dilectione filij cui⁹ iperij uirt⁹manet in sequētib⁹. Simile de uolenti ire romam. Non oportet q in itinere pere grinus talis semp actu cogitet de fine scȝ de roma. sed mediā te una ciuitate attingit aliam. Et sic est in proposito. Tercio

Querit an ad hoc q act⁹nri sit boni: moraliter l' meritorie. exi gat q a caritate seu a dilectio ne dei icipiant ꝛ terminent. ori ginent ꝛ ordinēt. Rndeo q sic nā q oriri oporteat a dilectōne ði patet p Aug. in libro de spiri tu ꝛ littera. d. ((non ē fruct⁹ bo nus qui de radice caritatis. nō surgit)) Caritas auteȝ est dei ði lectio ex acquisito habitu uel i fuso procedens. Nō etiaȝ null⁹ actus sit bonus moraliter nisi immediate tendat in deum ut dei dilectio primario exposita uel immediate tendat per alia opera in deum finaliter patet p aug. i li. xix. ð ci. ði. ubi dic nl las esse ueras uirtutes si in deū finaliter non referantur. Ex q bus patet necessarium fore ac tus nostros. originari ꝛ termia ri a deo in deum. Uerbi gratia Ad hoc q dilectio tua uel pxi mi sit bōa moraliter exigitur ut dei dilectio sit causa dilectionis prox mi. ꝛ quod proximum dili gas finaliter propter deum. sic de elemosyna. ꝛ de alijs. Sȝ ut sint opera nostra etiam merito ria oportet ut ex infusa dilectō ne procedant uidelicet ex cari tatis habitu. i. cori. xiij.

Capitulum quintū.

Qc Qnt hoc pceptum fa ciūt plurimi creaturā sibi p fine statuēdo

q̃ꝫ creaturam plus deo diligunt
ut honores.diuitias uoluptates
scientiam.ꝛ plura alia.Pro cu
ius intellectu notandum scd̄m
tho.i.ij.q.i.ꝙ semꝑ est aliquid
in corde hominis ꝙ homo sum
me diligit.ꝛ in ꝙ maxime uitã
suaꝫ ordinat.Et hoc dicitur ul
timus finis hois .Et ad illđ ha
bet homo quasi specialr̄ facieꝫ
anime.i.supremam intentõem
conuersiam.Et si hoc ē deꝰ tūc
hõ est i statu salutis.ꝛ si subito
moreretur saluaretur.Si uero
est creatura:iam ē in statu dã
b nationis.¶ Uñ regula talis a
doctoribus sacre theologie eli
citur ꝛ sit prima ad noscenduꝫ
peccata mortalia a uenialibus
Qñ amor uel affectio ad crea
turam ad se uel aliũ tm̃ crescit
uel ē amor tã magnꝰ ꝙ i eo cõ
stituitur ultimꝰ finis. id ē ꝙ ali
quis nec actu nec habitu ordi
nat illam creaturã.nec eius di
lectõem.aut ēt seip̃m in deũ:ſꝫ
uellet cũ tali creatura cõtẽtari
ꝛ non curare deũ offẽdere nec
p̃ceptum eius transgredi ꝓpter
illam creaturaꝫ.ē mortale pec
catum.quia ē aliqualis contẽp
tus dei¶ Et licet non sit formal
tamen ē fruitio creature.ꝛ p̃po
nitur creatura deo:uel etiã cuꝫ
aliquis uellet cuꝫ creatura hic
semꝑ manere.ñ curando đ.bea
titudine.Licet eñi ñ sint rudes

suꝑ hoc temptandi.tñ semꝑ tal
amor ē pc̃m mortale. Quãdo
aũt aliquis diligit creaturã plꝰ
q̃ꝫ deberet.ſꝫ tñ ꝑꝑ hoc nolet đ
um offendere:nec amicitiã eiꝰ
ꝑdere.ñec transgredi eius p̃cep
tũ.ñ oꝫ ꝙ tunc sit mõtale. Alia
r̃gula. Sc̄da videlicet satis ꝯ
cordãs cũ prima.ē ꝙ qñ aliq̄d
cõmittit̃ notabiliter ꝯ̃ dilectõeꝫ
dei.hoc ē mortale.qñ ñ tũc est
ueniale.Qñ aũt aliq̄d fit cõtra
dilectõm dei pt̃ attẽdi penes ħ
ꝙ r̃pugñt caritati ꝛ amicitie q̃ꝫ
ad deũ hr̃e debemꝰ suꝑ omnia
Tertioº diligẽdꝰ ē deꝰ suꝑ oĩa c
ap̃p̃ciabilr̄.sic ꝙ tã care hẽamꝰ
ꝛ ap̃p̃ciemus deũ:ꝙ ꝑꝑ nullam
creaturã eo carẽ uellemꝰ ſꝫ oĩ
bꝰ alijs a deo eũ eis p̃ponimꝰ.ꝛ
ꝙ tã firmo amore deo adherea
mꝰ ꝙ ꝑꝑ nullã creaturã ñec ꝑꝑ
oĩs sil aliq̄d faciamꝰ aut ueli
mus ꝯ̃riũ diñe dilectõi id est ꝯ̃
rium dei p̃ceptis.Que enim de
liberate fiunt ꝯ̃ diuina precep
ta sunt ꝯ̃ria diuiñe dilectõni ꝛ
caritati qr sũt pc̃a mortalia q̃
tollunt caritatem¶ Illđ etiã ui
detur velle sco.i.iij dis.xxvij u
bi dicit ꝙ homo habet deuꝫ ex
tensiue diligere super oĩa ita.
ꝙ nullũ aliud nec oĩa sil sint
eq̃ ap̃p̃ciabilia sic deus ſꝫ ꝙ oĩa
alia uellꝫ citiꝰ ñ ẽẽ q̃ꝫ deũ ñ ẽẽ
ꝛ dꝫ et itẽsiue deũ diligẽ super
oĩa ita ꝙ faciliꝰ đberet iclinari

ad ꝯtrium dilectōis cuiuſcūqꝫ al
terius quā ad ꝯtrium dilectiōis
dei. Eſt aūt rō quia hoꝝ. quia
deus ē illa ꝑcioſa margarita q̄ꝫ
negotiator ille īuenit qui abijt
⁊ uendidit uniuerſa q̄ habuit.
⁊ emit eam math. xiij. Itē cuꝫ
deus infinitus ſit ī bonitate. mi
ſericordia. ⁊ ſimilibus attribuṫ
intenſiue ⁊ extenſiue. ideo ꝑ in
finitis mūdis non ōberet offen
di ſm̄ Aug. in libro. Cur deus
hō. Itē ſtultiſſimus eſſet uel ꝯ
tēpto theſauro grādi papiliōes
inſeq̄retur ſicut pueri. q̄ꝫ tn̄ faci
unt qui creaturā pluſq̄ꝫ deū di
d ligunt. ❡ Contra hoc ꝑceptuꝫ
faciunt quicūqꝫ intuitu alicuiꝰ
lucri temporalis conſequendi.
ut fit in emendo uel uendendo
aut delectationis ut fit luxuriā
do: aut honoris ut fit ſupbien
do: uel uane gloriando faciunt
contra dei preceptum. Tales n̄
diligunt deum ſuper omnia ſed
diligunt creaturam plus q̄ꝫ deū
q̄ꝛ propter eā plus placet eis ta
lis creatura quaꝫ diuina uolun
tas in preceptis. Et appreciēṫ
uere vel interꝑtatiue creaturā
plus quā deū. ūde aug. li. ō. lib.
ar. diffiniēs peccatū mōtale dic
((Eſt ſpreto incommutabili bo
no rebus mutabilibus adhere
re)) vnō matheus. x ((Qui amat
patrē aut matrem plꝰ quā me n̄
eſt me dignus. Aut qui amat
filiū aut filiā ſuper me nō ē me
dignus ❡ Secūdo ꝯ hoc ꝑceptū
faciūt qui amore alicuius pſōe
ut adam reſpectu eue: ⁊ malo
amore capti reſpectu perſōe di
lecte ne perſonam talem cōtri
ſtent negligunt dei preceptum.
⁊ contra ipſum faciunt dei beñ
placitum non curantes. Tercō
qui timore alicuius perſone ut
ſerui pp dn̄os deo obedire ī pre
ceptis obmittūt: ⁊ ſic creaturā
uilē creatori precioſiſſimo ꝑpo
nunt. ❡ Ex dictis patere poſſūt e
doctoꝝ quedā regule. ⁊ ſit ētia
in ordine ❡ Quicquid cōmittit ł
omittitur contra preceptum ōi
uel eccleſie. uel legis nature. ł
ſuperioris ſi talia precepta ſint
de neceſſitate ſalutis. uel con
tra uotum ſolemne. uel priua
tum. uel contra iuramentum li
citum ſemper eſt mortale pc̄m:
Quia eſt dictum uel factum vł
ꝯcupitum contra legem ēt̄naꝫ.
Sic enim diffinit Aug. ⁊ alle
gat magiſter. ij. di. xxxv ❡ Quā
do vero citra: tūc n̄ oꝫ q̄ꝫ ſit mō
tale. Iteꝫ patet q̄ꝫ talia ſub dei
mandatis preceptiuis cōtinent
Alia regula eſt quarta uideli f
cet quādo aliq̄d fit ꝯ ꝯſciaꝫ ueṙ
uel falſe dictantem aliq̄d eſſe
mortale: ē mortale pc̄m. q̄ꝛ eſt
ſpreto uere vł interpretatiue in
cōmutabili bono rebꝰ mutabi
libus adherere ut btūs auguſ.

diffinit peccatũ mortale ĩ libro
de libero arbitrio. ⁊ ē ꝯ tertiaꝫ
expositõem: ⁊ ꝯ apl'm.ro.xij.
(( Qui discernit si mãducauerit
dãnatus ē .qꝛ non ex fide ))gl.i.
secundum conscientiam. Unð
conscientia erronea ligat non ĩ
quantum erronea: sed inquañ
tum conscientia. Jtem uel qui
facit contra conscientiaꝫ formi
dantem probabiliter ul' dubita
tiue an aliquid sit mortale: tũc
semꝑ ē mortale peccatũ. Qð ãt
ñ fit ꝯ conscientiam adhuc põt
esse mortale. si conscientia non
sit satis iustructa ⁊ sufficienter
Unde ē regula magistralis. du
bitans de aliquo an sit illicitũ:
⁊ stante dubio illud agens: pec
cat. Sed hanc regulam expõit
Lancel. parisieñ. Joh. de gerso
na tractatu ð pollutiõe. vna cũ
vilhel. altis. dicit. Jntelligẽdũ
esse de dubio tali ꝙ est uehemẽs
⁊ magis aut eq̃ saltem ĩducit m̃
tē credeꝛ̃ ꝙ mortale ē illicitũ. si
cut ꝙ ē licitum. imo Albertus
adhuc facilior est. Secus est
ubi mens plus inclinatur ⁊ iudi
cat ꝙ est licitum quam illicitũ
q̃uis non habeat usqꝫ quaqꝫ cẽ
titudinem euidentem aut fixaꝫ
quia nec hoc ipsum requiritur.
Jtem Lancellarius in libro de
uita anime dicit istam regulaꝫ
Exponens se discrimini peccati
mortalis: peccat mortaliter ðbe

re intelligi ñ de oĩ dubio sꝫ ð ꝓ
babili ⁊ uehementi. ⁊ ꝓbatur ꝑ
illud Eccle. iij. (( Qui amat pe
riculum peribit in illo)) Exẽplũ
ponitur de scienter ponente se
dormitũ ꝑpe serpentes qui se ꝑi
culo committit intoxicationis.
Pro intellectu talium sunt no
tande regule. xiij. quas ponit in
diuersis locis Lancel. in florib⁹
regularum moralium. Et libro
.iiij. de cõsolatione theologie.
Prima ē eq̇tas q̃ꝫ nomiat phus
epyceyã q̃ preponderat iuris ri
gori. Est ãt equitas iusticia pẽ
satis oĩbus circunstantijs parti
cularibus. dulcore misericõdie
tempata. Hoc intellexit qui di
xit. Jpse etiam leges cupiũt ut
iure regãtur. ⁊ sapiens. Noli ẽẽ
iustus nimis. Alioquin sũma iu
sticia. sũma iniusticia fit. ⁊ ꝑs.
Omnia mandata tua equitas:
ði. s. i. cũ equitate pẽsanda. Se
cũda ãbulandũ est in uia uirtu
tuꝫ. doctrina. uia. regia. ut nec
strictius fiat dei mandatuꝫ. nec
latius q̃ꝫ ipe mãdauerit. Quam
uis ĩde sumere possint. aliq̇ aut
malicie uelamẽ. aut eꝯ ĩ despa
tõeꝫ corruere. ñ tñ oĩbus ꝓ omĩ
tꝑre ⁊ loco ꝑ̃dicãdam asserim⁹
quãlibet ueritatẽ. Tertia bona
rũ m̃tiũ ē ibi ag̃scẽ culpam ubi
culpa non ē agnoscere inquam
non per assensum firmum: hoc
eniꝫ stultum periculosũqꝫ foret

Sed sic ut doleat .aut peiteat homo postmoduz q̄si veraciter in culpa teneretur: hoc itelligi tur de p̄teritis. Ratio dicti ē q2 certissimum est q2 sine dei g̃tia damnati sum⁹. Et quod nullus omnimode certus est se esse in gratia nihilq3 nostr̄ ē ꝛ a nobis nisi peccata .Quarta loquēdo de futuris agibilibus t credibi libus. Non reputet̄ culpa ubi culpa non ē alioqnin causar̄t erronea conscientia . h̄ contra q̄m si aliquid attētetur fieri i iā culpa ē si fluctuet anim⁹. Qui ta sub hac dubitatione fluctu ās uelut utrumlib3 nesciens q̇d acturus sit: consilium est ut nō agat. q2 exponer3 se discrimini quo casu certu3 hēat q2 peccet. Sexta si uis quicq̄3 secur⁹ age f certus sis illud esse bonū neq3 uirtuti ɔtrarinm. Sed r̄fert q̄ certitudine. sufficit nēpe certi tudo mōalis q̄ ē ifima. nec exi gitur secunda certitudo supna turalis q̄ .est nobilissima clar̄ euidentie put uidetur de⁹i glo ria. nec pphalis reuellatio ut ī prophetie dono. nec adherētie que diuine auctoritati initūt̄ ut ī articul' fidei ꝛ sacre scrip̄te nec tertia certitudo exigit̄ na turalis que habetur ex demon stratōe ut p̄ma p̄ncipia. ē autē3 moralis siue ciuilis certitudo q̄ tangitur ab aristotole in princi pio ethicoꝝ cuius sententia ē. disciplinati esse in unaquaq3 re certitudinem querere iuxta exi gentia3 materie. eque em̄ uicio su3 est inquit persuadēt̄e querere re mathematicam. ꝛ moralem demonstrare. Non em̄ ɔsurgit certitudo moralis ex euidentia demonstrationis: sed ex proba bilib⁹ ɔiecturis grosis ꝛ figurali bus magis ad unam pt̄e quam ad alteram. Hec certitudo mo ralis sufficit ut non sis in pec cato dū facis quod in te ē idest dum bn̄ uteris donis iam habi tis .aut saltem peccatū non in curris nouū per temeritatē. exē pli gratia In celebrādo orta ē enī ex diligentia tua p̄paratōis excusatio. septima regula certi tudo moralis per doctrina3 col ligitur altero trium modorū . quorum unus ꝑuenit ex alteri⁹ auctoritate .alius ex p̄pa eru ditōe tertius ab expermentali certitudine. sub. primo uiuunt insipientes ꝛ aiales q̄ aut nō ha bent clarā sue complexionis ar moniam uel aliam gr̄am gratis datam q̄ faciliter concipiuntur agenda ab eis qui scripturas in telligunt ut aug. Tales ab alijs recipere habent intelligētiam scripturarum ꝛ alijs credere ꝛ obedire litteratoribus. Sub se cūdo. sunt ꝑficientes ꝛ rōnales qui proueniunt scil3 ex propria

eruditõe. Et oritur hic modus nutriturq; ex studiosa pscruta tõe diuinorum mandatorum in sacra scriptura contentorum q̃ legi debent puro fideli ⁊ itegro corde. Sub tertio sunt pfecti ⁊ spũales scʒ sub experimentali ꝯ suetudine. De q̃bus apl's ((Spi ritual' hõ oĩa iudicat ⁊ ipe a ne mine iudicat̃)) Et alibi dicitur (( nihil dulci⁹ q̃ꝫ respicere i man datis dei)) habentes enim ṽtutũ habitus ex eisdem inclinant̃ ad recte iudicandum de agibilib⁹ eorum non ex habitu sciẽtie so lum: sed ex naturali uirtutis in clinatõe. puto ꝙ religionum in stituendarum pncipalis causa fuit auctoritas regiminis cui obe dientia pstaret̃ plus q̃ꝫ pprie ra tioni q̃ in plurimis dubia ẽ ual de ⁊ debilis ⁊ incerta humana enim agibilia tantaʒ hñt uaria bilitatẽ. dicẽte. aristo. ⁊ teste ex perientia ut uisu magis q̃ꝫ arte cõstare uideat̃. Octaua ẽ. Cer titudo moral' non semp scrupu los om̃es abijcit. Sufficit ut ꝯ temnat uel superet sic operãdo quasi non sint. Est autẽ scrupu lus i proposito. vacillatõ seu du bitatio quedam consurgens cũ formidine ex aliq̃b⁹ cõiecturis debilibus ⁊ incertis. Alioquin si ex uehementib⁹ argumentis ⁊ pbabiliorib⁹ p hac parte q̃ꝫ p altera dubitatio cõsurgerʒ iã

nõ scrupulus solus uel leuis du bitatio cum trepidatõe dici oʒ: sʒ moral' de transgressione cer titudo. Nona regl'a ẽ. Moral' certitudo nõ potest sub una re gula tradi q̃ sufficiat i om̃i casu ꝯscientiam agentis reddere se curã se ñ deliq̃sse. Id ex euentu rer̃ ppedi sepi⁹ solet: ppterea ꝯ stitute st̃ i figura tres ciuitates refugij fides. spes caritas conti nentes lauacrum penitentie ⁊ ĩmunitatis asyllũ q̃ten⁹ pax cõ turbata p ea q̃ se fecisse formi dat homo r̃formet̃. Decia r̃gl'a ẽ oĩs agẽs ꝯ consciẽtiã edificat ad gehennã si cõsciẽtia sit fixa ꝙ id ꝙ agitur ẽ mortale uel ue niale solũ q̃ntũ ẽ ex parte uni⁹ circũstãtie q̃ ẽ facere ꝯ ꝯsciẽtiã si cõsciẽtia iudicet illud solũ ẽẽ ueniale. Undecia. Exponere se piculo pc̃i mortalis ẽ pc̃m mor tale. vel sic. Agere incertũ . ⁊ di mittere certũ i materia morali ẽ pc̃m mortale. si tale sit icertũ ꝙ sit mõtale ñ solũ p cõiecturas leues . aut ex suspitõe trepida. aut scrupulosa pueniẽte ex ni mio tiore cadendi in via dei. sʒ itelligit̃ dũ tale ẽ uehem̃ter ⁊ p babiliter icertuʒ eque. sicut ex positũ uel magis. unc ei illõ ꝙ agitur non carebit mortali cul pa aliter non oporter. Item di cit Altifiodorẽs. Albert⁹ adhuc ẽ benignior in libro de homĩe

vbi sic queritur vtrum conscientia se per obliget ad faciendum. Respon. sine preiudicio loquendo dicimus quod non obligat ad faciendum nisi sit ut opinatum uel ut creditum uel ut scitum illud quod est in conscientia. Et tunc obligat siue conscientia sit erronea siue non erronea non autem obligat secundum eundem: si est ut dubitatum aut ut ambiguum. Duodecima regula est consilium salubre est frequenter agere contra scrupulosos leues et trepidos citando eos ad aliorum iudicium: quatenus ex consuetudine fiat homo robustus solidus et tranquillus in exercitio spirituali. Exemplum in domificatoribus et funibularijs. Tredecima. In nullo casu est perplexus aliquis inter duo peccata quin ei pateat exitus absque nouo peccato. Nam si iurauerat quempiam se occisurum Petrum innocentem non occidat enim ipse non pecauit nouiter: sed iam peccauerat iurando. Si autem dictet sibi conscientia erronea quod petrus innocens est statim occidendus ab eo. dimittat hanc conscientiam et liberatus est. Si postremo incidant duo precepta incompossibilia ex culpa sua agat id quod de se est magis obligatorium. et a nouo peccato immunis existet

a ¶ Dubia plura hic occurrunt. Primo an homo teneatur diligere deum super omnia? Respon. quod non semper et

per semper? quia est preceptum affirmatiuum. Ratio est quia actualiter deum diligere semper esset impossibile propter humanam infirmitatem necessitate. et propter multa impedimenta Dicit tamen Scotus in .3.di.xxxvij. quod ad actualiter implendum obligat diebus festiuis. ¶ Ita quod omni die festiuo et potissime dominicis diebus et in principalibus festis teneatur homo se recolligere et deum super omnia actualiter diligere. Ut patebit de sanctificatione sabbati clarius et licet pro tunc teneatur ex precepto. tamen omni momento tenemur peccata uitare et bonum agere Et forte nimis inchristianum esset siue foret non quottidie de mane saltem aliqualiter cor ad deum conuertere. Et quamuis prepeditus legitime excusetur de audientia misse interdum die dominico. tamen nunquam uidetur quos excusari qui in die tali teneatur deum diligere super omnia quia solo corde impleri potest Unde dicit Scotus .in.iij.dis. xxxvij. si aliqua necessitas excusat ab executione audientie misse eos primo die necesse est suppleri in aliquo equalente ut saltem die illo deputato in speciali cultui diuino aliquis actus habeatur saltem immediate in deum ad eius reuerentiam

b ¶ Dubitatur secundo an preceptum hoc de dilectione in uia possit implere a nobis? Respon. secundum Thomam in libro de perfectione

ſpūalis uite. Triplex ē gradus
deum diligendi. Primus ut di
ligat̄ q̄ꝫtum diligibilis ē. ꝛ hic a
ſolo deo attingitur. ¶ Ratio. qꝛ
ſimpliciter infinite bonꝰ diligi
bilis ꝛ amabilis ē ꝛ ſic nec i pa
tria a creatura quacunqꝫ diligi
tur. Secundus ut diligat̄ deus
ſm̄ totā uirtutē alicuiꝰ diligen
tis. ꝛ ſic ſolum in patria a nobiſ
perficietur ꝛ ad hoc hic ſuſpira
re debemus. Ibi enim oia nr̄a
ſcꝫ cor id eſt intentio. mēs id ē
intellectus. aia id eſt omnis no
ſter appetitus. ꝛ fortitudo id ē
exteriora noſtra totaliter in de
um ferentur dilectiue. Tertius
gradꝰ ē deū diligēdi ſicut expo
ſitum eſt tripliciter hoc p̄ceptū
i ꝛ ſic i uia ipleri pt̄. ¶ Dubitat̄ t̄
tio an deū plus amare deberes
ſi pro te ſolo mundum creaſſet.
redemiſſet. ꝛ glorificaturus ēēt
te ſolum in pr̄ia ꝛ non alijs uel
pro alijs hec faceret uel factu
rus eſſet. Rn̄. Hugo. li. ſolilo
quij ſui vbi hō cū ſua aia loq̄t
Quod imo plus. qꝛ plura ſic ſin
gulis cōtulit. Nā aia dicit. Ec
ce uince dilectū. ꝛ electum dili
go. Sed hāc huius dilectionis
mee iniuriam patior ꝙ ſoluꝫ di
ligens ſola n̄ amor. Ubi reſpon
det hō. Caue aia ne (ꝙ abſit)
non ſponſa ſed meretrix diceris
ſi munera dantis ideſt dei bn̄fi
cia plus quā amantiſ affc̄m di

ligas. Et poſt hoc oñdit̄ ꝙ tria
uelut arras quaſdā quelibet a
nia a deo ſpōſo ſuo r̄cepit. Pri
mo quedam cōiter. Secundo q̄
dam ſpecialiter. Tertio quedā
ſingulariter. Commūiter. ut ce
lum ꝛ terram ꝛ eorum ornatuꝫ
quo perticipant piſces aues ꝛ
beſtie. Specialiter intellectum
memoriam. uolūtatem. dn̄ium
terre. redemptōꝫ i paſſiōe ꝛ glo
rificatōꝫ. Singulariter uero ꝙ
in utero mortuus non fuiſti. ꝙ
peccantem te expectauit. peni
tentiam dedit. ꝛ inumerabilia
alia. Cōmūia finaliter deus ꝓp
ter te creauit q̄ licet deus amet
plus tamen te quia in tuum ob
ſequium que ſi deus non creaſ
ſet quot oblecta mentis carereſ
Specialia propter ſe in uia fe
cit ut per ſocietatem ſine qua
nullius boni iocunda eſt poſſeſ
ſio per proximos homies habe
res. In patria uero quot indici
bilibus careres gaudiis ſi ſola
ſaluareris. Plus ergo tibi cōtu
lit alia diligēdo. q̄ꝫ ſi ſola amar̄
ris. nec putes diſtrahi deum q̇ i
finitꝰ nō minꝰ te diligit. plures
diligendo ((Omnia enim ut ait
apl'ſ nr̄a ſūt)) hec ē ſentētia ibi
hugo. ¶ Quarto uidendū ē q̄ꝫ k
rōnabile ſit deū diligere ſuper
oia ꝛ q̄re teneamur. Prio qꝛ ſi
pliciter ſūme bonꝰ ē. imo boni
tas ipſa. ꝛ ſic ē amabilis īfinite

⁊ desiderabilis. Ideo si possibi le esset infinite a nobis diligen dus foret. Unde Ber. de diligē do deū. In qualibet alia affec tione nr̄a oʒ seruare modū ⁊ t̄ minū cōstituere. ultra quā ascē dendo fieret affectio uitupera bilis. Ut patet de dormitione ⁊ uigilia. gaudio ⁊ tristitia ⁊ sic ḋ silibus aīe passiōibꝰ. In dilectō ne aūt dei p quaʒ maxime atti gimꝰ finem nostrū ultimū nō pt esse excessus. Item naturale ē ut bonū diligatur: ⁊ meliꝰ am plius. ergo optimū summe dili gendum est. demōstratō eni na turalis ista est. ⁊ hec scʒ bōitas diuina debet esse finis ⁊ causa nostre dilectionis. sed oīa que ī sequentibus dicentur dnt̄ esse occasiones ⁊ cause effitientes. ammonētes nos ut deum prop ter seip̄m finalr̄ diligamꝰ. ⁊ ꝑp ter hoc soluʒ qꝛ bonus est. Se cūda ratio qꝛ ip̄e prior dilexit nos: ⁊ plus quā nosip̄os diliga mus. quia ꝯm Aug. dicitur ḋ ca thelizandis rudibus. Nulla ma ior est ad amorem inuitatio q̄ꝫ p̄uenire amanteʒ. Et nimis du rus ē q̇ p̄impendentem dilectio nem remeare negligit. Dilexit eniʒ nos deus infinite perfectꝰ miseros dilexit. eternaliter dile xit nescientes ⁊ resistentes. eph. ij. deus cum diues esset ī misericordia propter nimiaʒ ca ritatē suā qua dilexit nos ⁊ cuʒ essemus mōtui pc̄tis cōuiuifica uit nos in xp̄o. Cuius gratia sal uati estis. Joh. iij. Sic deꝰ di lexit mōm ut filiū unigēitū suū daret ut oīs qui credit in eū nō pereat sed habeat uitaʒ et̄nā. Tertia ratio. quia pater noster ē amplius q̄ꝫ parentes carnis eo ḋus nos ⁊ p̄ētes creauit: ut dic̄ damas. li. i. c. xv. Unḋ cū natu rale sit ius ⁊ diuinū parentes di ligere plus deum tenemur dili gere. Perpendamus quanta be neficia contulit in singulis mē bris corporis ⁊ potentijs anime De quibꝰ si oculis priuati a me dico gratis restitutōeʒ recipere mus. grati ualde essemꝰ ei. Uñ plus ei dilectio exhibēda ē qui totū corpꝰ dedit. Quarta: qꝛ ē nr̄ gubernator. Regit eī fouet ⁊ ꝑtegit. multū diligit̄ rex opti me regens. ergo sūme diligatur qui celū terramq̄ꝫ: ⁊ omnia ele menta optimo ordine regit. ꝑ pter homines electos potissime ro. viij. scimus qm̄ diligentibus deum oīa cooperantur in bonū Naʒ ꝯm Aug. Deus mala fieri non sineret. nisi meliora inde e licere sciret. Item multum dili gitur pr̄familias qui regendo ci baria ⁊ necessaria mīstraraʒ: plꝰ ergo diligēdus ē deus q̇ pp nr̄m cōmodū oīa creauit. Omnia enim secūdum apl'm nostra sūt

Angeli nunc ministrãdo.tãdez
in patria coletando. Mala ẽt
ꝑpter nos in bonũ uertuntur.
Magnũ beneficium ꝙ genera
lẽ influẽtiã nobis ꝛ alijs ꝑpter
nos irradiat.ꝙ̃ ẜm grego. si ad
instans subtraheret.i nihilum
oia fluerent.Quinta qꝛ noster
redemptoꝛ ẽ.Quãtũ eni nobis
bonum in h̃ cõtulit.q̃ eramus i
captiuitate diaboli.morti eter
ne addicti.ꝑcio carentes redẽp
tionis:quos per filium suuz uni
genitum dilectissimuz sibi ꝑ ei⁹
uitam perfectissimam .ꝑ mortẽ
crucemqꝫ r̃demit.Qui ro.viij((
Proprio filio suo non pepercit
sed ꝑ nobis omnib⁹ tradidit il
lum.))Et qm̃ oia dei beneficia
sunt innumerabilia multitudĩe
ꝛ iextimabilia magnitudine iõ
crebro ꝑ oculis cordis tenenda
sunt uelut scintille diuine cari
tatis ad nos calefaciendum ap
ta.Et que moriendo pertulit tã
quã iugens ignis debẽt nos ma
xime mouere ad deum diligen
dum.Sexta qꝛ suam presentiã
uerissime quottidie in euchari
stie sacramento cum imolatur
porrigit.paratus nos exaudire
amplius quam si oculis uidere
mus directe corporeis.Beati i
quit q̃ nõ uiderunt ꝛ crediderũt
ait enim de hoc((Ego uobiscuz
sum usqꝫ ad consummationem
seculi mathei. ultimo))Septio
qꝛ ꝑmisit se diligentibus premi
um iexcogitabile.Quia Joh.
xiiij((Si qs diligit me sermonẽ
meũ seruabit.ꝛ pr̃ meus diligꝫ
eum ꝛ ad eum ueniemus ꝛ mã
sionem apud eum faciemus))ꝙ
erit in patria perfectissime.

## Capitulum.vj.

Q Uarto h̃ mandat̃ no a
bis seruitus deo exhi
bẽda a nostro corpe.
hoc enim xp̃s ostẽdit
cum dixit.math.iiij.((Dñm de
uz tuũ adorabis ꝛ illi soli ƒuies
))Ubi prio uidendũ de rõne ƒui
tutis corpalis ꝙ̃ deo tenemur:
ꝛ quot sint q̃bus corpaliter deo
seruire debemus.Secũdo cur
illa facere debemus.ꝛ.qñ.Ter
tio qui contra h̃ faciũt.Quo ad
primum.notandũ ꝙ ẜm iero.in
primo mãdato precipitur latria
id est seruitus adoratio seu r̃ue
rentia ꝛ honor deo soli exhibẽ
da.Et hoc fit corõ ꝑ fidem spẽ
ꝛ caritatem. Sed corpore fit si
cut in precedẽti capitulo dictũ
ẽ.Rebus uero aliis per plura
alia.Et de tali dicit tho.2.2.q.
lxxxv.ꝙ adoratio duplex ẽ una
interioꝛ in uera mentis deuotio
ne.alia exterior in corporis ex
hibitione que fit alicui tanquã
supremo omnium dño.Et talis
cultus est soli deo debit⁹. quia

deus ē summus noster dn̄s rex ⁊ pr̄ rōne creatōis. Un̄ in re cognitōem nr̄e subiectionis ad talem dn̄m ei obsequia exhibere tenemur corporalia. Sicut ⁊ serui dn̄is tp̄ralibus corpaliter seruiunt: ⁊ etiaꝫ reuerentiā eis faciunt corpalem. Et hoc tangit malach.i.((si ego pater uester: vbi honor meus))patris.n.ē ꝑducere ⁊ gubernare. Unđ apl's ro.xij((Exhibeatis corpora ur̄a hostiam sanctam viuentē deo placentem rationabile obsequi
b um ur̄m.))Exhibetur autem reuerentia ⁊ honor ac seruit⁹ đo nostro a corpore multiplicit̄ ꝑ gestus. Quidam sunt cōes: alij quibusdam speciales. Communes sunt. inclinatio capitis. or̄o uel laus đi vocalis. pectoris tōsio ꝑ manum. dorsi inclinatio. genuflexio ambulatio ad loca sancta. totius carnis maceratio ꝑ ieiunium eccl'ie ⁊ totius cōporis prostratio: vł manuū ad modum crucis extensio fletus ⁊ gemitus. ac hijs similia que deo r̄uerenter exhiberi possunt in recognitōeꝫ vniuersalis sui dominij. Sed notādū ꝙ taliū gestuum quidā fiunt cōiter in eccl'ia uel in publico: ⁊ talibus reuereri debemus in publico. Quia đ hoc math.v.đr((sic luceat lux vr̄a corā hoibus ut videāt opa ur̄a bona ⁊ glorificent patrem vr̄m qui in celis ē))alia vero lꝫ sint signa humilitatis ⁊ đi obsequia: tn̄· si non solent fieri a mł'tis deuotis in publico đbeñt fieri solum in secreto. ut sunt ueia ad modum crucis manuum expansio magna pectoris tūsio. ⁊ de hijs đr math.vi.((Tu aūt cū oraueris itra ī cubiculū ⁊c̄))Nā ſm gl. sup illđ mathe. xviij.((Hgenus demonioꝝ nō eijcitur nisi in ieiunio ⁊ oratione.))oratio ibi capitur ꝑ talibus gestibus quibus deo seruimus((⁊ eis mediantibus ꝯtinue oramus))Alij gestus corporis sunt quibusdaꝫ đuotis spēales: ut crinium abscissio oculorum ad celū leuatō aurium ad dei uerba uel lauđs attentio nariū in hospitalibus corā ifirmis fetidis afflictō oīꝫ sex opuꝫ misericordie exhibitō quia quđ((minimo fecistis mihi fecistis math.xxv.))lingue ꝑ abstinentiam aliquorum delectabiliū licitoꝝ cruciatio. vestium durarum indutio quibus tact⁹ affligitur et per castitatem coniugalem uidualem ac uirgineā corporis sui immolatio. Talia enim corporis obsequia deo exhibere debemus. ¶Sꝫ diceres c possum⁹ ne talib⁹ scōs uenerari:·R̄n̄.ꝙ sic saltem quo ad aliqua aliter tn̄ q̄ꝫ deū ueneramur Talia.n.debem⁹ deo exhibere in recognitōꝫ uł'is sui dominij.

Et talis honor isto modo nulla
tenus exhibēdus ē sc̄tis. Sȝ eos
dē gest⁹ aliquos saltem exhibe
re possum⁹ sanctis tāꝙ dei ami
cis quorum respectu sumus ife
riores: qui sunt dn̄i nostri. sȝ nō
principales potentes nos iuua
re. Ubi notandum ꝙ uenerari
seu adorare possum⁹ aliqua tri
pliciter. latria. dulia. ꝛ yperdu
lia ut declarat tho. in. iij. di. ix.
ꝛ cōiter doctores ibidē. Latria
idem est ꝙ seruitus deo exhibi
ta. Et pt̄ fieri uel potuit licite
his uidelicet trinitati persona
ruȝ diuinaꝝ tribus āgelis quos
abraham uidit columbe super
xp̄m apparēti. uoci pr̄ne: scrip
ture sacre verbis in꙾tuȝ a deo
processerunt. hūanitati xp̄ deo
unite. cruci xp̄i imagini xp̄i: sa
cramento eucharistie. uestimē
tis. clauis. ꝛ lācee xp̄i dulia vo
seruitus est exhibita creatur̄ ꝛ
ueneratio qua honorare possu
mus hec. uidelicet angelū. aīaȝ
beatā. imaginē utriusꝗ. corp⁹
alicuius sc̄ti canonizati preser
tim ꝛ publice: pulueres eiusdē
ossa. talos. uestes. ungues ꝛ si
milia ꝯcta a sc̄tis canonizatis
p̄sertim. ꝛ materiaȝ de q̄ pt̄ ꝑci
pi ꝙ fuerit in corꝑe alicuius ta
lis sancti. Sȝ yꝑdulia. i. maior
dulia. q̄ uenerari possumus xp̄i
crucem. mariam v̄ginem. ꝛ sex
sacramēta alia ab eucharistia

Hec henric⁹ de gandauo i ꝙli.
ꝛ bern̄. claromontens̄ ibidē. Sȝ
q̄ritur posset ne aliq̇s licite ali
quem defunctum quem proba
babiliter crederet esse i celo ue
nerari ꝛ inuocare. R̄n. hosti. ꝛ
Joh. an. i nouellis de reliquijs
ꝛ eoꝝ ueneratōe. c. Cum ex eo.
Reliquie oīno de nouo iuēte n̄
dn̄t uenerari sine licentia sūmi
pōtificis: sic ꝙ publice ꝛ ꝑ vl'eȝ
eccl'iam uenerēt̄. T n̄ si antiq̄ r̄
liquie nouiter inuenirentur lȝ
eas uenerari. secrete tn̄ lȝ deuo
tōem ad talem de quo q̄rit̄ ha
bere ꝛ eum in occulto precari.
Item ibidē ca. audiuim⁹. Re
fert tn̄ hostiens̄. Ex tolerantia
rōne eccl'ie magnificū caroluȝ
in sola capella aq̇sgrani ꝛ n̄ in
alijs eccl'ijs uenerari. Hec de
Joh. andree. Idem patet de q̇
busdā sanctis patribus ordinis
fratrum predicatoruȝ: ut ō fra
tre merculino ꝛ de fratre ābro
sio. q̇ in quibusdam ciuitatibus
Italie de pape licentia festiuā
tur licet nō sint canonizati vl'i
ter ꝑ eccl'iam. Sed q̄reres q̇ ge
st⁹ sunt meliores ꝓ deuotōe. R̄
s̄m hūbertū. ꝙ genuflexio. ma
nuū aliq̄lis ꝓtensio. ꝛ oculoruȝ
in celum leuatio uident̄ corpus
cor ꝛ sensū sursum eleuar̄ occa
sionaliter plus q̄ȝ alia: uni tam̄
fuit ꝙ n̄ alteri. ḡ eligat quisꝗ si
bi accomodum. Quo ad. ij.

cur ista deo debemus a corpõe exhiberi qui bonoꝝ nr̃oꝝ non i diget: Rñ. Ideo p̃mo sic deus honoratur. qm̃ honorem nobis facit utilẽ. Secundo ut p̃xim⁹ edificetur per hoc. Tertio ut p talia exteriora ad intra deuotõ ne caleamus. Retinent eni ani mum ut minus ad mala p̃fluat quia signa sẽsibilia plus mouẽt De corpore uero sunt speciales rationes. Nã quia deus corpus nr̃m creauit. rexit. assumpsit. re demit. ac glorificauit: dignum ẽ ut ei obsequia prebeat a quo talia sunt ꝛ erunt. Sed q̃ris qñ tenemur ad corporalia obseq̃a deo exhibenda: Rñ. fm Sco. in. 3. di. xxvij. ꝙ die dñico ꝛ ma gnis festiuitatibus pedibus ire debes ad eccl'iam audire missã totã propter p̃ceptum ꝛ reuerẽ ter inclinare ad eleuatõem cor poris xp̃i. Immo hoc tenetur sacerdos docere populũ. ut ha betur extra li. iij. ď ce. missa. c. Sane. Similiter qñ portat̃ cõ pus xp̃i per ciuitatem. Et qñ q̃s uadit p̃prie locum vbi situatur debet reuereri tm̃ dñm. Caute tñ Scotus de hac materia sic: vbi supra dicit. Qñ hõ teneat̃ deum diligere gratuite ex p̃cep to forte determinauit illud pre ceptum diuinum. Sabbata sã ctifices: ꝛ maneat unusquisq̷ a pud se recolligendo se ꝛ ascẽdẽ do ad deũ suuz. Et ecclesiã spe cificauit quãtũ ad missã audiẽ dam. de cõse. di. i. missas. Dec ille di. xxvij. Quo ad. 3. Notan dũ ꝙ ꝫ talem cultũ dei faciũt. Primo male eucharistiaz sum̃ tes. Scd̃o loca sancta destruen tes. Tertio corã eucharistia ꝛ r̃ liquijs scoruz ac cruce irreuerẽ ter se habentes. Quis enim do minus sustineret a rustico ut lu tosis pedibus irreuerenter añ e ius mẽsã ambularet: Sil'es ex cessus pondera fz gestus supra allegato.

Capl'm. vij.

Quinto mandatur no bis seruitus diuia ďo exibẽda per opera ex teriora tripl'r. vz sacri ficijs. oblatõibus ꝛ deciatõne. Sacrificia ut dic̃ Tho. 2. 2. q. lxxxvi. p̃p̃e dicũt̃ qñ circa res deo oblatas. aliqñ fit: sicut ꝙ a nimalia occidebãt̃ a sacerdote ꝛ panis bñdicitur hodie. Uñ sa crificiuz dicitur qr aliquis sacꝝ deo facit. Oblatio uero ẽ ďo ob latum: ꝛ si nihil circa ip̃m fiat. Sz queritur tenemur ne hodie sacrificia offerr̃: Rñ. ꝙ sic ubi a notandũ fm eundẽ ꝙ lex natu ralis dictat ďo sacrificiũ offerẽ dũ. videlicet ꝙ homo sensibili bus rebus utatur offerens eas deo in signum debite subiectio nis ꝛ honoris secunduz similitu dinẽ eoꝝ qui hodie in q̇busdaz

regnis dñis eorꝫ aliq̄ offerūt in recognitōnez dominii. ẜm illud ecc. xxxv. ¶ Nō apparebis ante
b cōspectū dei uacuꝰ. ¶ Est autē duplex sacrificium. unū principale iterius quo aīa se offert deo in sacrificiū sicut principio sue creatōis: ꝛ sic fini sue beatificatōis. de quo ps ¶ Sacrificiū deo spiritus cōtribulatꝰ cor cōtritū ꝛ hūiliatū deꝰ ñ despicies. Et ad hꝫ sacrificiū oīes tenemur. Aliud ē exterius quo xp̄s a sacerdote i eucharistia sacrificatur. Et etiam alii actus exteriores aliaꝝ v̄tutū q̄ i diuinā reuerētiā assumuntur. quorum aliq̄ cadūt sub p̄cepto. alii sub ꝯsilio. Unde q̄libet xp̄ianus p modulo suo misse sacrificio debet cooperari. Quō sacrificium dignius est omnibus sacrificiis qꝛ ibi societas angelica fōs oīs gratie memoriale xp̄i earitatis summe q̄ꝫ paciendo exhibuit. Actio sacerdotis dignissima. ꝛ presentia uerissima infiniti bōi Sunt autem quinqꝫ genera hominū p̄ticipantiū de hoc sacrificio misse. Primo fideles etiā pc̄tores. Scđo fideles in caritate existentes extra materialem eccl'iam. Tercō astantes misse siue sint in caritate siue extra. Quarto offerentes bona sua. de q̄bꝰ oībꝰ patꝫ ꝙ in canone orat sacerdos. Quinto sacerdos met q̄ si dispositus est plꝰ omnibꝰ p cipe pt. sed p̄cedētes plus ꝛ minus ordine quo numerati sunt.
¶ Secundo de oblatōne queritur. Primo qñ sit p̄ceptuꝫ offerre. ẜ. tho. vbi prius. q. lxxxvj ꝛ lxxxvij. Ratō natural' dictat ꝙ eis q̄ diuino cultui ministrāt ad salutem tocius populi populus totus necessitatem uictus ministret. sicut ꝛ hi qui cōmuni utilitati inuigilant. scꝫ p̄ncipibꝰ ꝛ militibꝰ ꝛ alijs hꝰmōi. stipendia uictus debent. ¶ Probat hoc apostolꝰ. i. cori. ix. p hūanas cōsuetudines dicēs. Quis militat suis stipendijs unq̄ꝫ: Uñ ut hēt geñ. xlvij. Res gētil' pharao. sacerdotibꝰ specialem terram dederat ꝛ oībꝰ secularibꝰ p̄ fame possessiones suas uendentibus sacerdotes terram suā q̄ete possidebāt. ꝛ eis cibaria ex horreis publicis porrigebantur. Sequitur in dictis tho. postea. ꝙ cōtingere potest ꝙ aliquis ad oblatōnes teneatur q̄druplici ratōne. Primo ex precedenti cōuentione sicut cum alicui cōcedit aliquis fundꝰ ecclesie ut certis tēporibus certas oblationes faciat quod tamen habet rationez census. Secundo propter precedentem deputationem siue promissiōꝫ. sicut cū aliq̄s offert donationem inter uiuos ul' cū reliquit i testamēto eccl'ie aliquaꝫ c

rem mobilem uel imobilē i po
steꝝ soluēda. Tertio mō ꝑꝑ ec
clesie necitatem: puta si mistri
ecclesie ñ hērent vñ sustētarēt
Quarto ꝑpter ꝯsuetudinē. ¶ Te
nentur enim fideles in aliqbus
solēnitatibus ad aliqs oblatōes
cōsuetas. Et ideo illi q̄ debitas
oblatōes nō reddūt possunt pu
niri ꝑ subtractionem sacramen
toꝝ non per ipsum sacerdotē
cui sunt oblationes faciēde ne
uideatur ꝑ sacramentorum ex
hibitionē aliquid exigere. sed ꝑ
supiorem aliquem. Hec ille. s3
q̄ritur q̄nte q̄ntitatis deb3 esse
oblatio uel cui⁹ spēi. R₃: idē ꝙ
quo ad talia in ultimis duobus
casibus remanet oblatō quodā
mō uolūtaria: sc3 quo ad quan
titatē ꝛ speciem. Alicubi enim
offertur panis ꝛ uinum alicubi
animalia: alicubi pecunia: ali
d cubi candelle. ꝛ silia. ¶ Querit
cur solis sacerdotibus debean
tur oblatōes R₃. tho. d. Damas
papa di. x. q. i. ꝯstituit ꝙ oblatō
nes q̄ int̄ eccl'iā offerunt̄ tm̄mō
sacerdotib⁹ q̄ quottidie dño ser
uire uidēt̄ l3 cōmedere ꝛ hr̄e.
Et rō est pꝛima quia sacerdos
quodāmō cōstituit̄ sequester ꝛ
medius int̄ populum ꝛ deum:
Sicut d ipso moyse legit̄ deu.
v. ((Ego iquit sequester ꝛ medi
us fui inter deum ꝛ uos)). Et iō
ad eum ꝑtinet diuina dogmata
ꝛ sacramēta exhibere pp'lo. Se
cūda. ea q̄ sūt populi puta pces
ꝛ sacrificia ꝛ oblatōes ꝑ eū dño
dñt exhiberi. F3 illō heb. v. ((oīs
pontifex ex hoībus assūptus ꝑ
hominibus constituitur in his
q̄ sunt ad deum ut offerat dona
ꝛ sacrificia ꝑ pctīs)) Et iō obla
tiones q̄ deo a populo exhiben
tur ad sacerdotes pertinent nō
solum ut eas in suos usus cōuer
tant uerum etiam ut eas fideli
ter dispensent: partim quidē ex
ponendo eas in his que ꝑtinent
ad cultum diuinum. ꝑtim uero
in. his que pertinent ad pꝛopꝛiū
uictum: quia ((qui altari deser
uiunt cum altari perticipantur
)) i. coꝛ. ix. partim etia3 in usus
paupeꝛum: qui sunt q̄stum pt̄ d
ꝛebus eccl'ie sustentādi. q₃ ꝛ do
min⁹ i usus paupum loculos hē
bat ut dicit ieꝛo. sup math. Ea
autem que dantur alias paupi
bus nec sunt pꝛopꝛia sacrificia
nec oblatōes: l3 dentur pꝛopter
deum q₂ non immediate deo of
feruntuꝛ. ¶ Queritur qualiter c
sint oblationes dande. R₃. dñs
albertus supeꝛ missam oblatio
exterior debet esse utilis ualo
re. pinguis deuotione oblata in
caritatis dilectione. ꝛ munda
in acquisitione. Utilis quidem
ut possit ministris dei conuerti
ad utilitatem. Unde malach. i.
male offerre dicitur qui debile

offert. ¶ Similiter q̇ falsā mone
tam offert pingue aūt ut plus ꝺ
cordis deuotiōe ꝓcedat quā de
manu sicut uidua duo era luc̄.
Munus enim extrinsecum :re
cognitio debet esse censualis :
ut ipse qui offert mun⁹ recogno
scat ꝙ dominus deus in ipsū ha
beat dominium.cui animā cor
pus ⁊ res subdit.Simile factū ē
in temporalibus.luc̄. ij. ubi dr̄
quēlibet dedisse denariū cēsua
le iperatori romanorū ¶ Pōt eti
am intendere per oblationez sa
cerdotis promotionez pro uite
accomodis reuerentiā exhiben
dam sancto : cuius solēnitas a
gitur.profectū uiui uel mortui.
ꝓ quo missa ualebit. De ꝺuota
oblatōe dr̄ eccle.vij.((De negli
gentia purgate cū paucis.))ubi
glo Quāuis parua oblatio mul
torum delictorum purget negli
gentia semper.que Tho.2.2.q.
lxiij.ar.iij.sic dicit.Parua obla
tio cū hūili mente ⁊ pura dilec
tione facta(ut ibidem dr̄):non
solum purgat pecata uenialia
sed etiaz mortalia. De.3.math
vi.((Si offers munus tuum ad
altare.⁊ ibi recōdat⁹ fueris))⁊c̄
De.iiii.prouer.iii((Honora do
minū ꝺ tua substantia. ))Et ꝭm
tho. vbi supra oblatio triplicit̄
viciat̄ ⁊ refutat̄. ¶ Primo si mer
ces meretricis est propt̄ scādalū
ne etiaz uideat̄.fouere peccata
si de lucro pc̄ci oblatiōez recipi
at. Secūdo de illicite acquisit̄
q̄ ꝺ tua substātia esse dz. ¶ Ter
tio si oblatō uergat in detrimtū
alterius.ut si filius offerat ꝺ q°
patrem nutrire debz.ꝙ iprobat
xp̄us math.xv. ¶ Tertio ꝺ de
cimis. queritur de quibus reb⁹
sint dāde.R.ꝭz doctores ꝙ ꝺ ꝑ
sona ꝓpria ē ꝯsūptum et ꝺ reb⁹
proprijs extrinsecis ꝭm ꝙ ꝯsue
tudo iubet.Uñ dicit Tho.q̄li.
ij.q.iiij.ar.iij.Nll'a ꝯsuetudo ꝯ̄
ria soluit hominē ab obligatōe
redendi decimas.q̄ hec obliga
tio fundat̄ sup̱ ius diuinū:⁊ sup̱
ius naturale.Uñ semp̱ tenētur
hoies r̄ddere decias si eccl'a exi
gat etiam ꝯtraria cōsuetudine
ñ obstāte.⁊ i terris i q̇b⁹ ē ꝯsue
tudo ꝙ decie soluātur ipa ꝯsue
tudo q̄i expostulat.Decias Uñ
peccaret.q̇ ñ redꝺret: sz i terris
i quibus ñ ē consuetudo cōis ꝙ
decime dent̄ :⁊ ecclesia ñ petit
uidetur eccl'ia r̄mittere dū dissi
mulat.al' hoies italie ⁊: oriēta
liū ꝑtium dānarētur q̇ decias ñ
soluūt. Hec tho.et postq̄ ꝓba
uit quod i sil'i apl's ñ postulauit
victū ab his q̇bus p̄dicabat ꝓp
ter scandalum tollenduz. addit
tho ¶ Rectores inquit eccia ꝝ.ñ
bñfacerēt : si i terris talib⁹ deci
mas exigerēt i q̇b⁹ ñ ē ꝯsuetū dāi
quādo probabilit̄ crederēt ꝙ ex
h scandaluz nasceret̄. Hec ille

g ¶ Dubitatur utrꝫ paupꝫ teneatur soluere decimas diuiti sacerdoti. R. s̄z.tho.q̄li. vi.q.v.ar. iiij Reddere debitum est actus iusticie.⁊ iō ad hoc qꝫ alicui reddatur qꝫ ei debetur nō refert vtrum sit diues uel paupꝫ. ¶ Decie aūt sacerdotibus debent̄ .in cōi quidē s̄m ius naturale. ¶ Nālis enim rō dictat qꝫ illi q̄ ꝓ populo in spiritualibus laborant a pplo stipēdia sue accipiāt sustētationis. Et s̄m hoc ēt in nouo testamento est iure diuino sancitum. Nam.i. Cori .ix. ((dñus ordinauit his qui euangeliuꝫ ānunciāt ut de euangelio uiuāt. )) In ueteri autem testamento quantitas fuit determinata .scꝫ dcima.⁊ idem statuit ecclia in nouo testa.soluendum. ¶ Vñ cū sacerdotibus decime debeātur tam de iure naturali q̄ȝ diuino Et etiam ex statuto ecclesie q̄ȝuis sacerdos sit diues .nihil minus pauper tenetur ei decimas soluere. Sed dicis alias habet unde sustentetur.cur ergo sibi dabitur? R. primo qꝫ decimarū solutio etiam propter pauperes est instituta sustentandos:sed his sacerdos prouidere dꝫ d̄ decima. Secundo qd effectum ē alicui debitū ꝑ statutū eccl'ie nihilominus ei debet̄.q̄ȝuis sit diues. Qui enim in simili emit rē aliquam dꝫ soluere tm̄ quantuꝫ uidelicet siue a paupere siue a diuite emat. Addit Ray.in sū. Clerici.hn̄tes.sufficiens p̄rimonium uel redditus recipientes adhuc decimas si tales deseruiunt eccl'ie ⁊ decimas pcipiūt ñ ut eas in malos usus sed ī pios consumant ñ peccant .alias sacrilegiuꝫ ꝯmittunt.xvi.q . i. qm̄.alie difficultates h̄ sūt scꝫ an laici sine feudo possint decimas.hr̄e.sed hoc ad presens relinquo. ¶ Capitulūꝫ Octauū.

Sexto mandatuꝫ ē negatiuū sicut ⁊ sequentia((Nō habebis deos alienos corā me)) Cont̄ h̄ facerēt q̄ etiā sine imaginib⁹ solē aut lunā l' aliq̄d aliud ꝑ deo colerēt.sicut q̄dā fecerūt. Sꝫ qꝛ h̄ error ēt iter paganos multos extinctus ē ideo nihil de isto iam op⁹ est dicere.

¶ Sꝫ cōsequenter septimo mādat.qnec imagines doꝝ hr̄e d̄bemus eas uenerando deitatis cultu. Itē contra h̄ faciūt imaginib⁹ abutentes. Vñ quia hic monemur adorare deum ⁊ cauere ab imaginum cultu malo ideo h̄ tua uidenda .sunt. Prio de institutione imaginū. Secūdo de ueneratione reliquiarum Tertio uersus quas mundi partes adorare debem⁹. ¶ Pro prio notandū qꝫ adorare est se totuꝫ adorato subijcere ꝑꝑ eminētiā b

virtutis ⁊ sanctitatis : totamqꝫ
spem in ipsum ponere. Unde ⁊
cultus siue seruitus dicitur. ⁊ sic
d̃o competit soli. Nã sine eo ni
hil possumus Joh. xv. Venera
ri uero sanctos possumus : nos
eis subijciendo tanqꝫ d̃i amicis
⁊ nr̃is intercessoribus. Et hec
species est suffragij. Sed dice
res cur faciunt christiani ima
gines contra illud preceptum
nõ facies tibi sculptile? Respõ.
primo ꝙ deus absolute non ꝓhi
buit fieri imagines. quia iussit
cherubin effigiari obumbrãtia
propiciatorium. Exo. xxv. sed
prohibuit modo qui sequitur.
scꝫ non adorabis ea neqꝫ coles
ea. non uidelicet sicut gẽtiles q̇
putabant aut aliquid diuini in
imagine esse. aut creatuꝫ quid
c deum effigiare. Fuit tamen
in ueteri testamento prohibitũ
fieri imagines maxime dei. tũ
propter pronitatem populi ad
idolatriam pro tunc : ⁊ iter ido
latrias commorantis. tum eti
am quia deus nonduꝫ homo fa
ctus fuit vñ nec effigiari debu
it. Hodie aũt ĩtroductus ẽ vsus
imaginuꝫ. p̃mo a christo qui su
am imaginem abagaro regi pã
no impressam misit : ut refert
Eusebius in ecclesiastica hysto
ria et damasus libro sententia
rum suarum. Scd̃o ab apostol'

Nam tempore eorũ hec fuerũt
vnde Lucas imagines uirginis
marie ⁊ filij eius sculpsisse legi
tur ⁊ apostolorum tempore san
ctus seruacius imaginem chri
sti crucifixi secuꝫ detulisse repi
tur in sua hystoria. Tertio a ꝯ
tinuato ritu ecclesie q̃ appro
bationem imaginum in conci
lio Romano fere mille episco
porum cõgregato diffiniuit. Sꝫ d
cur inuente sunt? Rñdetur ſꝫ
Tho. i. z. di. ix. Triplici de cau
sa secundum tres partes imagi
nis anime. Ex parte memorie
ad frequentem recordationem
salutis nostre ⁊ instrumentoruꝫ
salutis. Ex parte intellectus ad
informationem rudium qui lit
teras ignorant : qui docentur
imaginibus loco litteraruꝫ. Ex
parte volũtatis ad maiorẽ exci
tationem deuotionem. Plus ei
mouent uisa quã audita. Et sic
instituite sunt propter memorie
labilitatẽ. intellectus ruditateꝫ
⁊ affectus tarditatem. Item no
tandum ꝙ secundum doctores
comũiter di. ix. Tertij adorat̃ d̃
us in quibusdam signis latria.
puta eucharistia imagĩe cruci
fixi imagine crucis : ⁊ in scriptu
ra sacra potissime in euangelio
posset a prudente adorari : ue
neramur etiam sanctos in qui
busdam dulia. ut ĩ imaginibus

ſanctoꝝ alioꝝ ecc̃liis altarib⁹
e reliquijs ⁊ ſil'ib⁹ ¶ Quo ad .ij.
Cur uenerande ſint reliquie ſã
ctoꝝ. R⁹. ſm Damaſ. i hyſtoria
barlaam. vbi recitatur de ꝓceſ
ſione ſanctoꝝ patꝝ portãtiu ꝛ̃
liquias. ꝙ quadruplici de cau
ſa fit. Primo ut ex ueneratõne
eoꝝ auxilium ſentiamus. Secũ
do ut exempla eoꝝ quoꝝ reliq̃
ſunt hic imitemur. Tercio ut r̃
quiem patrie ubi anie eoꝝ ſunt
ſperem⁹. Quarto ut nos in pul
uerem r̃digẽdos memoremus.
f ¶ Quo ad .ij. R⁹ ſꝫ thomã ubi ſu
pra ꝙ ad orientem adoram⁹. ⁊
altaria ↄſtruũt̃ quĩtuplici d̃ cau
ſa. Primo in ſignum ꝙ a xp̃o ẽ
nr̃a illũinatio qui eſt lux mũdi
ſicut ſol eſt ab oriente. Secun
do qr oriens eſt nobilior ꝑs or
bis in ſignum cuius nos ibi uer
timus. ꝙ credamus oĩa nobis a
deo ↄferri ⁊ nobiliora ut gratui
ta immediate. Tertio ſicut mo
tus incipit ab oriente ꝑ angelũ
ita oĩs nr̃a actõ a deo. Quarto
qr paradiſus eſt ibi a quo ceci
dimus. ideo memoremur ut in
celi paradiſum intremus. Qui
to quia ab oriente ad iudicium
ueniet xp̃s.

¶ Capitulum nonum.

a Octauo prohibet̃ h̃ oĩs
ſupſticõ. diuinatio ⁊ ſi
milia i q̃b⁹ illud ꝙ a
ſolo deo uel a ſãctis

expectare debem⁹ a creaturis
illicite req̃rimus. nõ inq̃t adora
bis ea neqꝫ coles. Circa hãc ma
teriam uidendũ. Primo de ſpẽ
bus ſupſtitionũ. Scdõ de graui
tate h⁹ pcc̃i. Tercio de remedi
is licitis ⁊ illicitis. Quo ad pri b
mum ſm Iſidoruꝫ viij. ethiaꝝ.
⁊ ſm tho. 2. 2. q. lxxxxij. Et cer
te ſunt capitales. xiiij. ſpecies.
¶ Prima eſt phitonum hoĩm ui
delicet i q̃bus demõ loq̃tur. Ad
q̃ꝫ reduci uidentur putantes ſe
localiter ad herodiã naꝫ tradu
ci item q̃dam mulieres in quat
tuor temporib⁹ extaſim per de
monem patiẽtes. Secunda eſt
ſomnia habentiuꝫ ⁊ deceptorie
ibi indicantium. Tercia mathe
maticoꝝ q̇ ſm natiuitates hoĩꝫ
⁊ ſm influxus celeſtiũ iudicant
diffinitiue de uoluntarijs hũa
nis. Nam mathematici iudicãt
ſm conſtellatõnes. Quarta ſor
tilegiorum. Quinta arioloꝝ id
eſt in aris ydolorum rñſa dãtes
Similiter geomãtici i terreſtri
bus iudicantes. ut in inſpectõe
unguis calibis politi ſpatl'a ma
nu ⁊ in ſimilibus futura uel ſe
creta predicentes. Sexta augu
ria practicantium auditu ſcilꝫ
in cantu ⁊ uolatu ⁊ motu auiũ
iudicantium. Septima carmia
torum per uerba ⁊ ex orciſta
rum demones ⁊ illicite ſerpen
tes adiurantes. Octaua fit per

remedia supstitiosa alia pro sanitatibus vel alijs exercendis. ut in ligaturis. verbis inordinatis vel inusitatis caracteribus. et huiusmodi. Nona auruspicum. id est horarum et dierum uani inspectatores. Decima nigromanticorum. i. mortuos suscitantium. ut pº regū. xxviij. bē. Et hodie ex dubio fidei morituros ad redeūdum inuitantium. Undecia trāsformantium se uel alia in similitudines animalium. ut in lupos et bestias alias. Duodecima fortunam inculpantium: aut eufōtunium. Tredecima artem illicitam addiscentium. ut diuinationes. artem notoriam. et si que sunt similes. Quartadecima maleficorum qui nituntur immutare corpora a sanitate certa. generationem impedire. animum in amorem uel hodium concitare: et his similia. Quo ad secundum de grauitate huius peccati. notandum hoc primo prohibitum ē in sacra scriptura multiplici pena. etiam sub pena mōtis anime et corporis. Unde leuitici. xix. Anima que declinauerit ad magos et ad ariolos: et fornicata fuerit in eis. ponam faciem meam contra eam et interficiam eam de medio populi mei. Itē ibidem. xx. uir siue mulier in quibus phitonicus vel diuinus spiritus fuerit moriatur lapidibus obruent eos. sanguis eorum sit super eos. Unde propter hoc peccatum Ochozias infirmus mortuus est. quarti regū primo. Et Saul. j. paralip. x. Item secundum canones si diuinatorum et maleficorum peccatum occultum sit. imponitur penitentia. xl. dierum. Extra eodem capitulo primo. Si notorium eucharistia negatur. De consecratione distinctione. ij. pro dilectione. Si sit clericus deponendus est. et in monasterio detrudendus. Si laycus excōicandus. xxvi. q. v. non oportet. Tales etiam infames sunt. et qui ad eos concurrunt. Unde nec ad accusationem debent admitti. ij. questione. viij. Quisqs nec Item tales sm leges debēt plecti pena capitis. Et si accedāt ad domum alterius debent cremari: et bona eorum omnia dnt publicari codice de maleficis. l. nemo. l. culpa et. l. nulla. Cōtra omnes diuinatores et maleficos iura ciuilia seuissima sunt. Unde libro. ix. codice. rubrica de maleficis: et mathematicis et ceteris similibus. ut dicit Azo. in summa. Diuinantes circa sōnia uel in garritu auium: et in similibus talibus: non permittitur ad limen alterius accedere alioquin concremātur. Nec aliquis debz eos suscipe uel osulē

alioqn deportatur in insulaz et omnia bona publicantur. Qui aūt arte magica uite innocētū insidiantur aios mulierum ad libidinē flectunt hi bestijs obiciuntur. ut. l. militi. Item nemini pmittit diuinare alioqui supplicium capitis feret gladio ultore prostratus. ut i supradcis legibus patet. Itez beat⁹ aug. dicit. et hēt. xxvj. q. vij. non obseruabitis. Ubi enumeratis mltis superstitionibus sic concludit. Qui has et q̄scūqz diuinatōnes aut fata aut auguria obseruat aut attendit aut consentit obseruantibus. aut talib⁹ credit. aut ad domum eorum uadit. aut i suam domum introducit. aut interrogat sciat se fidem xpianā et baptismum preuaricasse et ut paganum et apostataz et dei inimicum. iram dei grauiter i eternum incurrere nisi ecclesiastica penitentia emendatus deo rcō

d ciliet. Sed dubitatur an semper sit pctm mortale talibus ei se implicatum: Rn̄ sm quosdaz q actum diuinationis et h⁹mōi pōt qs tripliciter exercere. Primo sic q credat p illum actum realiter asseq q intendit. puta alicuius amorem uel furti reuelationem. uel futuri euentus precognitōz de cōtingētib⁹. Certū ē q q̄ talia credit cōseq posse p actum illū oportet q credat in actu aliqd existere diui numīs: q̄ aut a deo solo expectarī debemus aut que soli deo cōueniūt ut immutare uoluntatez aut contingentia futura certitudinalit predicere et tunc talis fidem abnegat ut in auctoritate aug. immediate tactum est. Et sic de grauissimis peccatis mortalibus unum est quia fidem tollit debitam. Secundo mō sic fieri pōt q licet aliquis non credat p actum illum realiter assequi q intendit. tamen uult curiose experiri utrum aliquid efficatie sit i tali actu uel non. Et hoc iterum est peccatum mortale minus pmo. Ratio est quia talis est dubius et fluctuans in fide postq̄ 9 ueritatem et firmitatem fidei proponit experiri talia q̄ scit ul' scire deberet p fidem catholicā esse reprobata. Tercio⁹ si ex sola leuitate uel simplicitate hec exerceat nihil tñ in hoc credēs esse uirtutis et efficacie nec etiā experiri intendit an in hoc aliq̄ efficacia existat. sed solum leuitate et simplicitate h facit. Et h uidet q̄busdā esse ueniale pctm maxime apud laycos et idiotas sed quantum ad clericos qui tenentur hoc scire iure prohibitū semper est mortale peccatum. quia excommunicandi sūt secūdum. iura excōmunicatio autē a iure solum p mortali infligit.

e Quo ad.3. Dubitatur que sūt
remedia licita homini pro adop
tione bonorum quorumcunqꝫ:
ꝛ pro euitādis malis q̇buscūqꝫ
Rn̄.q.v. P° ut faciat hō id qꝫ
pōt ex ꝓpria idustria: ex ꝓpria
potentia: ꝛ uiriū suarum exerci
tatione. Ūd appl's.ij.cori.ix.iu
bet dicens. Abundetis i omē o
pus bonū)) Scdo qꝫ hō recursū
habeat pro cōsilio ad alios ho
mies qui sunt in hoc prudentio
res. ꝛ super h̄ imploret auxiliuꝫ
potentioris: ut cum perito in ar
te medicādi: si ē infirmitas na
turalis. Ūnd ecc. xxxviij. ((Ho
nora medicuꝫ. ꝓpt necessitatē
etenim eū creauit altissim⁹ ꝛc̄))
((a do.n.ē ois medela)) Tertio
se cōmendet p̄cibus iustorū hu
ius uie. Ūnd ecc. xxxvij. ((cū ui
ro sancto assiduus esto. quēcū
qꝫ agnoueris obseruantē timo
rē dei: cui⁹ aia ē ſm aiaꝫ tuā))
Quarto deuote inuocet scōs
patrie. De q° Iob.v.dr̄ ((Uoca
si est qui tibi respōdeat ꝛ ad ali
quē sanctoꝝ cōuertere)) Quito
ad deum immediate ꝓ adiuto
rio rcurrat humiliter. Sic i ue
teri testamento sarra uirgo sa
cra fecit Tobie.iij.q̄ ait ((Hoc
pro certo habet ois q̄ colit te qꝛ
uita eius si in probatōne fuerit
coronabitur. si autē in tribulati
one fuerit liberabit̄. ꝛ si in cor
reptōe fuerit ad misericordiam
tuam ꝑuenire licebit)) Et Iosa
phat rex iuda in tribulatione
inimicoꝝ exn̄s .ij.palip.xx.ait.
Cū ignoremus quid agere dbe
amus. h̄ solū habemus residui:
ut oculos nostros dirigam⁹ ad
te. Et si intentū nō adipiscitur
quis ꝑ p̄mam viam. addat secū
dā: ꝛ sic si oꝫ tertiam usqꝫ ad ul
timā. Quod si ꝑseuerauerit: ꝛ si
ad salutē est utiqꝫ exaudietur.
aut in propria petiti fōma. aut
in equiualenti. Exempli gratia
Si uis carere uicio aut occasi
one eius aut habere uirtutes d
uotione: ꝛ huiusmodi spiritua
lia bona siue habere tempora
lia. uel carere malis huius uite
aliquibus primo p̄mū arripe: se
cundo adde ſm: ꝛ sic consequē
ter: sed alia remedia q̄rere suꝑ
sticiosa. illicitū ē. Sunt autem
tria quibus non prohibemur u
ti in remediū. Primo herbis la
pidibus. ꝛ similibus que natura
lem hn̄t uirtutē. de qua rō ſm
naturales ꝛ medicos reddi pōt
Un̄ btus Ier.di.ꝛ ponit̄. xxvi.
.q.vij. Demoniū sustinēti lꝫ pe
tras ꝛ herbas hr̄e sine incanta
tōe. Item uerbis sacris q̄ alicu
ius auctoritatis sunt. ꝛ alijs sa
cris rebus. Unde si aliquis col
ligat herbā medicinalē cū sim
bolo diuino uel oratiōe dn̄ica.
uel scribat in cartha simboluꝫ
uel dominicā orōnem: ꝛ ponat

sup aliquez infirmū.ut sic i istis
tm̄ deus creator omniū honorē
tur.non reprobatur dummodo
nulla alia superstitio admisce
atur.Ut habetur in cōsilio mā
tini pape.xxvi.q.v. non liceat.
Tertio in ieiunijs oratiōib⁹ ele
mosinis ꝛ alijs operibus que sūt
de genere bonorum.que certuz
f est placere deo. ¶ Sed dubi
tatur unde maleficia efficatiā
habeāt: Rñ.ex.quinqꝫ p̄mo ex
parua confidentia quā homies
habēt in deū:iō permittit eos a
demonibus impediri.Scd̄ꝫ illđ
p̄s((Qm̄ in me sperauit libera
bo eū )).s.iustū. Et p argumētū
a contrario sensu qui nō sperāt
in deū.demonis potestati relin
quuntur.Secundo ex errore q̇
in hominibus ē cuius pena fre
quenter ē effectus maleficij.fꝫ
illud ro.j((cum cognouissent đ
um non sic̄ deum glorificauerēt
ꝛć.ꝛ obscuratū est insipiens cor
eoꝝ))Tertio ut fides pbetur bo
norum secundū Augu.quđ pro
bat p illđ đu.xiii((Si surrexerit
in medio tui pph̄a.aut qui som
nium se uidisse dicat:ꝛ predixe
rit signum.aut portentuz ꝛ eue
nerit quod locutus est ꝛ dixerit
tibi eam⁹ ꝛ sequamur đos alie
nos quos ignoras ꝛ seruiamus
eis.non audias uerba ph̄e illi
us aut somnatoris ,quia tentat
uos domin⁹ deus ut palam fiat

an diligatis eum an non.Quar
to propter pactum expressum l'
tacitum cum demonibus initū
ꝛ societatem qualit̄ fit in omni
superstitione.ut dicit Augu.de
doctria xp̄iana li.ij. q̄ societas
omni( ut ibi dicit)penit⁹ fugiē
da est christiano.Quinto ex de
siderio diaboli qui conatur con
tinue decipe nos.i.pe.v.((Aduē
sari⁹ uester diabolus tanqꝫ leo
rugiens circuit querens quem
deuoret cui restitite fortes in fi
de))Dubitatur iterum quib⁹ ex g
causis demones sciant futura i
terdum:ꝛ vnde tam miros effe
ctus pn̄t cū đus pmittit efficerē:
Rñ.Secūdū augu.li.đ natura
demonū assig̃ndo sentētialr̄.vij
causas.nō ꝙ futura cōtingētia
sciant:sed ꝯiecturāt probabili
ter.Prima qꝛ uigēt subtilitate
nāli plus q̄ꝫ homies.Secunda
plura sciunt q̄ꝫ nos propter ex
perientiam temporum.Tercia
propter celeritatem motus de
mon multa futura predicere pt̄
q̄ hoiem latent.Quarta nā po
tētia cū deus permittit possunt
morbos immittere ꝛ hos predi
cere.Quinta per signa furura
pn̄t predicere subtilius q̄ꝫ medi
cus uidendo pulsum ꝛ urinam
nam sicut medicus uidet per si
gna aliquid in infirmo ꝙ homo
simplex non uidet.ita demon
quod nullus hō naturalit̄ uiđt.

Sexta ex signis que pcedunt ab animo hois cõiecturãt ea q̃ sunt uł erunt in aia astuti⁹ pru denti uiro Sciunt enim qui in stinctus eoruʒ sũt uerisimilir̃ se cuturi. Septima.acta ppharũ ⁊ scri pta noscunt ex quibus fu tura pdicere pñt. Et hec tãgũ tur.xxvj.q.iiij.sciendum.

Capitulum.x.

Quo ad pmuʒ modũ no tandum ꝙ ꝑut haber̃. xxvj.q.v.Epi ex ꝯcilio acquirensi. Tales persone non transferuntur a demone locali ter ad loca in quibus se dicunt fuisse.sed ipse sathanas cuʒ mẽ tem cuiusq̃ mulier is ceperit ⁊ hãc p infidelitateʒ sibi subiuga uẽit illico: trãsformat se i diuer sarũ formarum spẽs ⁊ mẽteʒ q̃ʒ captiuam tenet i somnis delu dẽs mõ p leta.mõ p tristia ima ginarie soluʒ deducit non uera citer.Et cũ sola aia hoc pacia tur infidelis.hec nõ i aio sed i corpe euenire opinatur exẽplũ refertur de uetula quam cum ꝯuertere non posset fratrer pre dicator ad hanc ex cõdicto ue nit fr̃ qñ i cubella se transiturã dixit uersus dñam herodiadeʒ uel uenerẽ: nã ꝑ tunc uetula si ne motu locali dormire cepit.⁊ cum se iaʒ somniaret ṽsus hero diadem uebi ⁊ manus leta ꝑij ceret.uersum ẽ ex motu uas ⁊ uetulam cũ confusione ad ter rã proiecit. Eadem ð causa fi ta sunt iterdũ ⁊ imaginaria so lum Quando quedam i quattu or temporib⁹ se i raptu dicunt uidere aĩas purgatorij.⁊ plura alia fantasmata. Nec mouere debet ꝙ quarũdam uetularum pedes pro tunc adusti nõ senti unt ignem.qr demõ fãtasmata in imaginatõe mulieris tanto i tendere potest ut anima extra nihil sentiat.Exemplum de hñ tibus morbum caducum qui e tiam adustionem non sentiunt in infirmitate sua.quia anima in interioribus passionibus uel doloribus pressa: extra non sen tit ignem. Iteʒ naturaliter qui deʒ specialiter mulieres quedã faciliter ex imaginationibus possunt rapi ad intra a deo ut non sentiãt exteriora: ut ponit exemplum aug.xiiij.de ciuita te dei.de quodam restituto no mine qui ad modicum alicuius gemitum se ad interiora cõuer tere poterat.ut nec uoces nec puncturas.nec uellicantes sen tiret imo tanq̃ʒ in defuncto nul lus anhelit⁹ sentiebar̃. Quo b ad ij.de somnijs.notandum qꝺ raro aliquis debʒ tener̃ de som niis ⁊ iudicare. Interdum tam̃ potest ⁊ de aliquibus debet.pri muʒ patet qr causa sõnioꝝ sũt

tam uarie q̄ꝫ pauci sciāt a quo fiant. Nā sm̄ Greg. li. iiij. dyal'. aliquando fiunt plenitudine vē tris. aliquando uētris ꝛ capitis exinanitione. Et hec experiētia didicimus. Aliqñ demonū illusione. ecc. xiiij. ((multos errare fecerunt somnia. aliquando ƀi reuelatione. gñ. xxvij. ait Joseph ((audite sōniū meū ꝙ uidi)) Aliqñ cogitatione naturali siml' ꝛ illusione. Unde ecc. v ((ubi multa sunt somnia multe sunt uanitates.)) Et infra ((multas curas fecerūt somnia)) Aliqñ fiunt cogitatione simul ꝛ reuellatiōe ƀi Danielis. vij. ubi ostēdit ꝙ somnium pharaonis cepit a cogitatiōe ꝛ terminabat̄ in reuellatōne. Quidam tamen aliqual'r sꝫ caute iudicare possunt interdū de somnijs ut si post somniū de cruce a qua uel calice exptus es tibi tribulatiōe sepe subsecutam. timere potes ꝙ eueniat. Et pacientia ꝛ oratione ꝛ alijs te contra temptationem preparare. ꝛ forte ideo ƀus reuelauit. Similiter si de extremo iudicio te somnias damnatum. postea scrutare conscientiam. Sed nūq̄ꝫ curāda sunt somnia de thesauris inueniendis. ƀ inimico inuadendo: ꝛ similibus. Possunt autem quintupliciter ut dicit Tho. somnia signa esse futuroꝝ. Prio qñ ē cā effectus futuri: ut quia sōniasti te iturū ad eccl'iam certā. iō postea uadis. Secūdo somniū ē signū futuri: cuius causa insomniante est: ut colera pressus somniat ƀ nigro: ꝛ sic utuntur medici somnijs. Tertio interdū a casu euenit: de quo quis somniauit. ut ƀ igne somniasti. ꝛ eadem die a casu domus incineratur. Quarto quando īpressio aeris: vel celi corpus dormientis alterat. sequitur interdum simile somniū ut si aer uel celum est dispositū influere humiƀ corpus facit sōniare aīaꝫ de pluuia. ꝛ ē h̄ cōe in formica: muscis: pullicib⁹: ꝛ gallo: ꝛ ī brutis alijs que ex talibus īmutātur. ꝛ iudicant prudentes ex talibus: quosdam euentus naturales. Quito qñ ab angelis bonis uel malis influxus aliquis de futuro recipitur. Tamen qui haberet de somnio discretionem spirituum: q̄ est secundum apostolum. i. corin. xij. gratia specialis spiritus sancti: iudicare posset ꝛ deberꝫ de somnio ut sancti ꝛ ꝓphe sācti. Jnquit greg. vbi supra. Uisiones ꝛ reuellatōes quodā intimo sapore discernunt ut sciant q̄d a bono spiritu percipiant ul' q̄d ab illusione patiantur. Quo d ad. ȝ. notandum ꝙ gene. i. dixit ƀus. fiant luminaria infirmam̄to celi. ꝛ diuidant diē ac noctē

z sint in signa. glo. serenitatis z tempestatis. z tempora. glo. ueris estatis. autūni. z hyemis. unde primum ministerium quod faciunt nobis corpora celi ē quod faciunt diem ad laborandū hominibus z noctez pro quiete nostra Secundo seruiunt inquantum sunt signa nālium effectuuz. ut pluuie siccitatis caloris z similium sz nō sic sunt sigua eorum que depēdent a libero arbitrio nr̄o sic quod aliquis ex eis iudicat̄ possit hunc furem oīno fienduz luxuriosum. z huiusmodi. nam z ptho!omeus ait. Sapiens dñatur astris. Nam hec diuersimo de influunt s̄m quod deo seruimus uel nō. Uñ leuic. xxvj. Si non feceritis mādata mea zc̄. dabo celuz uobis desup ferreū z terrā eneā z cōsūet in cassum labor uester si autem in preceptis meis ābulaueritis dabo uobis pluuias temporibus suis z terra gignet germem suum. Unde s̄m thom. li. iij. 9 gentiles. Tria sunt in homine uz corp⁹ seu corporalia. intellectus. z uolūtas. Item tria alia sunt in celestib⁹ uz celum angelus z deus. Celū solum potest i corpus ut illuminando. frigefaciendo. z calefaciendo. angelus bonus potest intellectum illuminare. z malus ñ potest intellectui qcq̄ꝫ impmere. deus solus potest uolūtatez uertere ad placitū. potest ēt i intellectum z in corpus imprimere quicq̄d uult. ¶ Quicquid ult̄ prefata astris ascribit̄ de actibus ad liberum arbitrium pertinentibus. est supersticiosum l' supsticioni ppiquū. ¶ Quo ad iiij. de sortib⁹ notanduz s̄z tho. 2.2. q. lxxxxv. ar. viij. Et s̄m nicolaum de lira super illo actuū .i. Sors cecidit super mathiaz quod uti sortibus ē ex uario euētu seu dispositione alicuius rei sensibilis proposite determinare aliquod dubium uel incertuz. sicut ex festucis ppositis p h̄ quod aliquis accipit breuiorem uel longiorem seu in proiectōne taxillorum. ex hoc quod aliquis proicit plura uel pauca puncta. uel ex similibus aliquod dubium inter homines determinatur. ¶ Secundo notandnm quod sortibus uti cōtingit dupliciter aliquando est malum aliquando est bonum. malum est octo modis. Primo quando quis ea intentione utitur sortibus quasi actus humani qui requiruntur ad sortes uel euentus eorū subdantur dispositioni stellarū Hoc enim falsum esset non carens demonum suggestōe. Secundo quando quis expectarz sortinz iudicium a demonibus quod fit qñ fiunt. In quibus uerisimile ē demonis ibi esse op⁹. sic̄

e

f

legiť Eze.xxi.ꝙ rex babilonis
stetit in biuio in capite duaruꝫ
uiarum cōmiscens sagittat iter
rogauit idola : extā consuluit.
Tertio quādo q̇s expectaret so
tialium actuum euentus eueni
re a fortuna.⁊ hoc solum locuꝫ
haberet in sorte que uocatur di
uisoria.ut si queratur iudicō sō
tium quid cui sit exhibendum.
siue illud sit res possessa.siue sit
honor. siue dignitas .siue pena
aut aliqua actio.Et talis sors ñ
uidetur habere nisi forte uitiū
nanitatis.sicut si aliqui non ua
lentes aliquid diuidere concor
diter:velint sortibus ad diuisio
nem uti quasi fortune exponen
tes:quis quam partez accipiat.
ut Tho.dicit.Sꝫ Nico.de lira
sic dicit.Sꝫ dispositio uel euen
tus sortiū expecteť in fortūa tñ
nullum est uicium si mittantur
sortes ad determinandum iter
homines quis quam partem ac
cipiat alicuius rei. ⁊ hoc ex cō
muni ꝯmittitur consensu fortu
ne. Causa tñ motiua potest ēē
pcm.ut. si propter cupiditatem
propriaꝫ uľ aliud uiciuꝫ nō pos
sint concorditer alio modo diui
dere ¶ Quarto qñ quis expecta
ret iudicium sortiuꝫ uel euētuū
solum a deo uel a sanctis ange
g lis.Et licet hoc ð se ñ sit illicitū
quando fieret in nccitate ⁊ cuꝫ
reuerētia.tñ fit q̈druplicič cum
pcc̄o. Primo si absq̃ ulla neces
sitate ad sortes recurrať.h eniꝫ
uidetur ad dei temptationem p
tinere ut dicit Ambr.super luč.
¶ ((Qui inquit sorte eligitur
humano iudicio non deprehē
ditur)) Secundo si quis etiam
in necessitate absq̃ reuerentia
debita sortibus utatur. Uideāt
tales dicit Beda super actibus
i.hoc ipos apostolos ñ nisi colle
cto fratrum cetu ⁊ precibus ad
deuꝫ fusis egisse. Tertio si diui
na oracula ad terrena negotia
ꝯuertantur.Und aug⁹.ad inq̃si
tiones ianuarij his qui de pagi
nis euangelicis sortes legunt ⁊
si optandum sit ꝙ hoc faciant.
id est permittenduꝫ ne mai⁹ma
lum fiat ut potius quā ad ðmo
nia consulenda cūcurrāt. tñ mi
hi displicet ista consuetudo .ad
negotia secularia ⁊ ad uite hu
ius uanitatē diuina oracula uľ
le conuertere.Quarto si electō
nibus ecclesiasticis q̄ ex spūssāc
ti inspiratōe fieri debent aliqui
utantur sortibus ꝯ prohibitōeꝫ
extra de sortili.c.ultimo ¶ Nec
obstat ꝙ mathias ē sorte elect⁹
hoc enim adhuc non erat ꝓhi
bitum.Itē cum reuerentia spā
li spiritus sancti instictu fiebat
ꝙ in consequentiam non est tra
hendum.Unde ⁊ Beda ubi su
pra.Dato spū sācto . stati septē
dyacones non sortib⁹sꝫ electōe

b facti sunt. ¶ Sortibus tñ licite q̈s uti pt̄ q̄ntupliciter. Prio qñ p̄fata uitat licet utatur sortem tp̄alibus dignitatibus. qr talia officia ordinātur ad terrena dis ponenda.. Secundo in diuisio ne rerum tempalium. dum mō uitentur uicia prius tacta. Ter tio quando necessitas aliq̄ ab e lectione dignitatis ecclesiastice immineret: Tunc enim licitum est cum debita reuerentia sorti bus diuinum auxilium implora re. Unde aug. in ep̄la ad hono ratum. Si iter dei ministros sit disceptatio q̄ eorum in tempoꝛ p̄secutionis maneant i fuga oiȝ ⁊ qui eorū fugiant ne morte eo rum deseratur ecclesia. Si h di sceptatio aliter non poterit ter minari. q̄tū mihi uidetur q̄ ma neant ⁊ qui fugiant sorte legen di sunt. Et hoc mō usi sunt sorti bus sancti uiri qui i ueteri ⁊ no uo testamento leguntur usi fuis se sortibus sicut Josue achor reppit. Ibidem. vij. Saul ¶ Jo nataȝ. i. Re. xiiij. Et zacharias sorte exijt. Luc. i. Quarto licitū ē ut dic̄ aug. i. ō doctria xp̄iana si tibi abūdaret aliquid ꝙ opor teret dare ei qui non haberet. nec duobus dari potuisset. ¶ Si tibi occurerent duo quorū neu ter alium uel indigentia uel er ga te aliqua necessitate supera ret: nihil toti⁹ faceres q̄ȝ ut sor te legeres cui dandum esset ꝙ dari utriqȝ nō posset. De talibus sortibus dicitur prouer. xvj. sor tes mittuntur in sinum sed a do mino temperantur. Quinto fit licite ẜm innocentium ⁊ hostiē sez. p litib⁹ dirimēdis. in hijs q̄ tp̄alia sunt. qñ fit sorte simplici cum paleis uel huiusmodi. Cō cordat ganfredus.

¶ Capitulum. xi.

De aliis aūt supra enu meratis mōis sup̄sti ciosis ut meli⁹ agnos cantur ⁊ vitenť a fiō libus: mouebūť plures breues ⁊ utiles questōnes numero. xlv. ⁊ soluenť ¶ Primo tñ notādū est ẜm tho. 2.2. q. lxxxxij. ⁊ lxxxxiij ꝙ cum sup̄stitō sit religio supra modum seruata. superstitionis duo sunt gn̄a idolatria. s. ⁊ diui natio. p q̄ȝ quis aut occulta aut futura iuestigare nititur p pac ta aut occculta aut manifesta inita cum demonibus. Diuina tio autem ut dicit isidor⁹ libro viij. ethimo. habȝ plres species Et secundum tho. numerantur De quibus infra dicetur distic tius. ¶ Una est prestigium b qua oculi hominum prestringū tur ¶ Alia somniorum diuina tio ¶ Tertia nigromantia per quā futura discuntur per uiuos.

ut per arrepticios: at per phito nes. Quarta nigromantia qua adhibitis precantationibus qui busdam ꝛ sanguine videntur r̄ suscitari mõtui diuinare. ꝛ ad ĩ terrogata respõdere. Quita geo mantia: qua in materia terr̄stri scilꝫ ungue ferro. uel lapide fu tura p̄nuntiantur. per aliquas fi guras uel signa inanimata. Ue rũ tñ ad h͡ gen⁹ pertinet diuina tio que fit ex ↄsideratõe eorum que eueniunt serio p ꝓtractio nem punctorum: sed ibi non fit inuocatio demoniuꝫ nisi tacita Sexta idromantia que in aqua idem facit. Septima aereman tia in aere. Octaua in igne py romancia. idẽ facit. Nona arus picium : p ꝙ in uisceribus ania lium. imolatorum in aris demo nũ idem fit. scꝫ inuestigatio oc cultoꝝ uł futuroꝝ. Et p omnes istas spẽs fiunt talia per expres sam demonũ inuocatõem. seq̄n tes aũt per tacitaꝫ. Uñ 𝔡cima ẽ mathesis que ex sydeɼib⁹ natiui tates hoim considerat. ꝛ diuiat futura. Undecima ẽ augurium agaritu auium dicta. licet se ex tendat ad motus uł uoces aui um seu quorumlibet animaliũ siue per sternutationes hominũ fiat vel m̃broꝝ saltus. Auspitiũ tñ ab inspectõe auiũ dictũ ad o culos ꝓprie pertinet. Auguriũ vero ꝓprie ad garritũ auiũ. qr in duobus istis principaliter di uinatio in auibus fieri solet. Duodecima est omen. ꝛ fit in v̄ bis. ꝛ circa eadẽ: qñ q̄s v̄ba ho minũ certa intentione dicta. a lia intẽtione retorquet ad futu rũ ꝙ vult p̄noscere. sicut maxi mus Ualerius dicit. Oium ob seruatio aliquo ɔctu religioni ĩ nixa ẽ. quoniã non fortuito mo tu: sed diuina prouidentia con stare creditur que fecit celos. Tredecima ẽ chiromãtia qñ a lique dispositiones figurarũ cõ siderantur in aliquibus corpori bus uisui occurrentes. ut ex liẽ amentis manus cõsideratis.

¶ Quartadecima est spatulaman tia ꝛ eũ diuinatio factã in figu ris spatule alicuius animalis. Quintadecia sortilegiũ ẽ ꝙ fit p consideratõeꝫ figuraꝝ que ꝓ ueniunt ex plumbo liquefacto in aquam ꝓiecto. siue ex quib⁹ dam cedulis scriptis uel ñ scrip tis in occulto repositis: dum cõ sideratur quis quam accipiat. uel ẽt ex festucis inequalib⁹ po sitis quis maioreꝫ uel minoreꝫ accipiat. vel ẽt ex taxilloꝝ ꝓiec tione quis plura puncta proiici at. uel etiam dum consideratur quid aperienti librum occurrat que omnia sortiũ nomen habẽt ¶ Primo igitur queritur ꝺ presti giis. quot modis oculi hominũ possint deludi. ¶ Est autem

prestigiū sensuum quedā delu
sio oculorū p̄sertim. Et dicitur
a p̄stringo qr aciem oculoruȝ p̄
stringit ut dicit isid .viij. eth. c.
ix. ita q̄ res uideantur aliter es
se q̄ꝫ sint. Et ut alex. de hal. se
cunda parte dicit p̄stigium pro
prie sumptum est illa illusio de
monis q̄ nō hȝ causam ex parte
mutationis rei: sed soluȝ modo
ex parte cognoscentis qui delu
ditur. siue quantum ad interio
res sensus. siue quantum ad ex
teriores. Dic̄ ēt idem Alex. ubi
d supra. Quod tribus modis i ge
nere p̄t fieri prestigium. Una
delusio nam fit absq̄ꝫ demoni
bus ⁊ artificialiter. sola uideliȝ
agitatione hoim ostendentium
⁊ occultantium. sicut fit in tra
iectōibus p ioculatores uel per
mimmos. alius modus fit etiaȝ
sine uirtute demonuȝ ⁊ nāliter
uirtute quorūdam corporū mi
neralium que qui habent p̄nt
s̄m quandam uirtutē huiusmo
di corporibus inditaȝ rem ostē
dere uel facere apparere non si
cut est. Unde s̄m tho. prima p
te. q. cxiiij. ar. iiii. ⁊ secundum
alios plures. quedam herba ac
censa fumigans facit trabes ap
parere serpentes. ¶ Tertius mo
dus delusionis ē q fit p demōes
deo tn̄ pmittēte. Habēt eni de
mones quandam potestatē ex
ordine nature sup quasdaȝ res
inferiores. q̄ꝫ p̄nt exercer̄ circa
istas res qn̄ deus sinit. Et tunc e
etiam res apparent aliter quā
sint p̄t enim demō quiq̄ꝫ modis
aliquē illudere q̄ iudicet rē ali
ter ēē q̄ꝫ est. Prio mō artificia
li traiectōe. Secundo naturali
applicatōe alicuius rei. De q̄bꝰ
dictū est. qr p̄tatem i hoc habȝ
plus q̄ꝫ hō ⁊ sciētiam ⁊ cū deꝰ p
mittit exequi. Tertio modo p̄t
in̄ assumpto corpe se ostendere
esse aliquā rem que n̄ ē. ut lac
tucā. Sicut accidisse uidet̄ mo
niali. de q̄ refert greg. i. li. dia
logoꝝ. uel in massa auri ut bea
to Antonio fc̄m legitur. Ul̄ lu
pū ut infra dicet̄ se ostēdere p̄t
⁊ sic tegere rem alienam suo as
sūpto corpore. ¶ Quarto p̄t tur
bare orgāum uisus vt videatur
res nubilosa que ē clara. ⁊ hu
iusmodi sicut ⁊ post fletum lu
men apparet aliter q̄ꝫ an̄. Quin
to modo in imaginatiuam potē
tiam operando transmutatione
spēꝝum sensibilium. secundum
tho. uel humores uarios mouē
do. ut appareant ignea uel a
quea ⁊ huiusmodi sicut i melā
conicis. naturaliter fit uel ī ma
niacis. Questio. ij. unde pro f
ueniant res uise q̄s uidēt uirgi
nes in specul̄ uel unguibꝰ male
ficoꝝ ad furta sublata ⁊ huius
modi reperienda. ¶ Et cur male
fici potius recipiunt uirgines

mares uel feminas q̄ꝫ corruptos
℞. s3 uilh. parisieñ. in ultima p
te de uniuerso ꝙ ope demonū
fit per modum unuꝫ uel plures
precedenti dubio expressos uir
gines autem tm̄ ad hoc idone
as demō mētitur triplici ð cau
sa licet cōrruptis idem ostende
re ualeret. ¶ Prima ut fingat fal
so se castitatem amare q̄ꝫ odit
qr castissimam virginem sume
odit que contriuit caput eiusdē
serpentis. Unde insidiatur cal
caneo eius. Unde deus ait ser
penti. Inimicicias ponam int̄
te ꝛ mulierē ꝛ semē tuū ꝛ semē
illius ipsa conteret caput tuum
ꝛ tu insidiaberis calcaneo eius
gñ. iij. Scđo ut sic aīas malefi
corum ꝛ eis credentium decipi
at ad amicitiam demonnm in
clinatas per infidelitatis uiciū
sub specie boni non sub specie
mali. Tertō ut corpa sic ledat i
nocentium. uel minus uicijs in
fectorum. Nam postea ut p ex
perientiam patet tales habent
uisum frequenter horribiliorē
q̄ꝫ antea ex uestigijs demonum
relictis in oculis uel facie uidē
g tis. ¶ Questio tertia an vitas a
liqua subsit his que dicuntur ð
monte ueneris. ubi cuꝫ pulchē
rimis feminis dicuntur quidaꝫ
frui luxuria ꝛ uoluptate ad pla
citum: ℞ñdet uilh. ubi supra.
li. de uniuerso. ꝙ ficticium est.
totum licet demonum opere ta
les homines illudant modis ta
ctis in primo dubio ut in vitate
eis fieri uideatur ꝙ tm̄ in appa
rentia fit. Unde refert ꝙ quidā
miles se sic putabat frui quadā
femina luxuriose. q̇ euigilās se
repperit in luto quodam rea
liter amplecti quoddam cada
uer mōtue bestie. Questio q̄rta h
an ueritas sit quō quedam in li
nea reni bagute famant ꝛ eis
credentes de quodam mōte cir
ca bernēse oppiduꝫ in quo refe
runtur esse absconditi in antro
uiri ꝛ femine deuotissime uiuē
tes nullam cōmuniouem habē
tes cum aliis fidelibus nisi ꝙ in
festiuitatibus pro sacramētis re
cipiendis transferuntur p aera
ad quosdaꝫ sibi notos presbyte
ros in prochijs. ℞. ꝙ demonis
opera ista sunt prout funditus i
uestigaui. ꝛ laquei innocentuꝫ
sicut in precedentibus duobus
dictum est dubijs. ¶ Noui enim
quandam deuotam sanctimo
nialem quam diabolus quidaꝫ
multo tempore impugnauit eti
am uisibiliter qui hanc de mo
nasterio conabatur educere il
lesam sub tali de quo queritur
mendatio: sed mētita est iniqui
tas sibi. Nam ipsa restitit de cō
silio prudentum. ꝛ demonem
non curauit. Questio quinta i
q̇d sentienduꝫ est de nocturnis

exercitibus qui aliqñ dicūt ui
deri. ⁊ unde ꝓueniant tales ap
parentie. ⁊ cur apparent? R. se
cundū vil h. ubi prius ⁊ s3 tho.
i. iiij. di. xlv. Quō aliquando ui
uentibus tales apparēt. Et pōt
cōtingere ꝙ septē modis fit ap
parētia taliū exercitū. Aliqñ o
pere ⁊ pn̄tia bonorum angeloꝝ
sicut Heliseo factū ē in adiuto
riū contra syrios eum capē vo
lentes. iiij. regum. vi. Aliqñ fiūt
exercitus demonū ab eisdez ui
uos deludere uolentes sicut rex
dmonū cū suis apparuit beato
Martino i specie xp̄i martinuz
coronare gestiens ꝑ meritis. itē
i uitas patrū de quibus legitur
Itē i libro dyalogoꝝ bt̄i greg.
de congregatione demonum iu
dicia inter se discernentiuz sup
reos egim⁹. Aliqnādo fit appa
rētia sanctoꝝ in patria existen
tiū qui ꝓpria uirtute ad uiuos
uenisse legūtur eis i adiutoriū.
sicut sanct⁹ Felix martir qui ci
uibus nolanis apparuit a bar
baris obsessis. Et idem creden
dum esse de alijs sanctis prout
aug. r̄citat libro de cura ꝑ mor
tuis hn̄da. Aliquādo fit ab aīa
bus que snnt in purgatorio que
suffragia expectant. ut beatus
grc. iiij. dyalogorū probat mul
tipliciter. Et ul hel. simil r. Ali
qñ fit ab animabus damnatis
ad eruditionē hoim: ⁊ ad terro
rem. Aliqñ fieri pōt eruditōe ⁊
immissione bonorum angelorū
in spiritum uiuentis alicui⁹ sine
reali apparētia. Aliquādo etiā
fieri potest mera deceptione de
monū. sicut in primo dubio dc̄z
est. Ex quo patet falsum esse ꝙ
dānate anime nunq̄ȝ infernum
exeant. immo hoc aliquādo fit
dicit sanctus Tho. sed pro tunc
damnationem secū ferunt. Un
ō dicit tho. etiam modum quo
iste apparitiones fiunt assignā
do. Quamuis inquit anime sāc
torum uel damnatorum presen
tialiter assint ubi apparent. nō
tamen credendum est hoc sem
per accidere. Aliquando enī h⁹
modi apparitiones fiunt uel in
dormiēdo ul' in uigilādo operatio
ne bonoꝝ uel maloꝝ spirituum
ob istructōez uel deceptōz uiuē
tiū: sicut etiā ⁊ uiui hoīes aliqñ
alijs apparēt. ⁊ eis multa dicūt
i somnijs cū tn̄ cōstet eos n̄ esse
pn̄tes. sicut aug. ꝑ multa exem
pla probat i li. de cura ꝑ mortu
is hn̄da. ¶ Questio. vi. an uerū
sit qō aliqui homines sint silue
stres? R. alber. i li. ō al'. ꝙ sic vl'
saltez monstra hominū sc. Sūt
ei i q̄ntuplici dr̄ia q̄ in siluis ap
parent i hūana spē. Aliqñ ~~aliqñ~~
ueri hoīes rationales. sic plures
p̄res sc̄i leguntur uitas pr̄uz nu
di ⁊ hirsuti ꝙdammō l' tecti fo
lijs heremiticā uitā soli duxisse

Et aliqñ ꝑ beſtiis a tyrannis a
caſu in retibus feraꝝ capti. Ali
qñ ſunt monſtra quedam in hu
mana natura rationalia tamen
ſicut ſatyri qualez uidit bt̃s an
tonius cum paulum primũ her̃
mitã q̃ſiuit. Sicut ſcribit beatꝰ
hie. ait ei ſatyrus ille ad ãtoni
um. Mortalis ego ſum unꝰ ex
accolis heremi. legatõe fungor
gregis mei. p̃camurq; ut cõem
dñm ꝑ nobis dep̃ceris quem ꝑ
ſalute mundi olim ueniſſe cog
uimus ⁊ in omnem terram exi
uit ſonus eius. Erat autem ho
muncio ad uncis. naribus fron
te cornibus exaſparatus. cuius
extrema pars corporiſ in capra
rum fines deſinebat. Aliqñ ſunt
qui apparent ueri homines ſed
neglecti ⁊ uelut beſtie facti. ſic
hodie ſunt circa terrã galeciez
ĩ hiſpaniis inſul' homines dome
ſticos fugientes uelut fere. ut
docz experiẽtia de talibꝰ. Etiã
uidentur fuiſſe mas ⁊ feĩa cir
ca ſaxoniam capti ꝑ uenerato
res. d̃ qbꝰ refert alb. i. li. de aĩl.
ꝙ oĩnino ſpẽm humanã uidebã
tur habere: ſed uelut moriones
eſſe uidebãtur. Uir eni uiuꝰ ſz
femĩa mortua capiebat̃. Aliqñ
ſunt pigmei ꝙ animal ſm̃ alb.
ubi priꝰ ẽ mltũ ſil'e hoĩ. qr erec
te incedit. manibus utitur ad o
pera qnedam. loquitur lingua:
Et tñ ſimplicit̃ pluſ eſt beſtia q̃z
hõ. licet ſit nobilius aĩalium in
fra hominem. Aliqñ etiam d̃mo
neſ in ſiluis apparent eſſe homi
nes uel femine ut decipiant in
cautos. Sicut cõiter habet̃ ĩ ui
tas patrum. ¶ Queſtio. vij. an
uerum ſit ꝙ malefici poſſint fa
cere uera aĩalia arte ſua: R. ſz
alb. ubi ſupra ꝙ ſic deo ꝑmittẽ
te. ¶ Aliqñ impfecta quedam a
nimalia procurare poſſunt fie
ri nõ in inſtanti ſicut deus face
re poteſt. ſz motu quodam licet
ſubito. ſicut patet de maleficis
ſz ang. Et exo. vij. ubi glo. ſtra
bi ſuꝑ iſto uerbo uocauit pha
rao ſapientes. dicit ꝙ demones
diſcurrunt per mundum ⁊ colli
gunt diuerſa ſemina ⁊ ex eoruz
adaptatione pñt ꝓrũpere diuer
ſas ſpẽs. Et glo. ibidez ſic dicit
Dum per incantationem demo
num malefici aliquid efficere
conantur. diſcurrunt per mũdũ
⁊ ſemina ſubito eorum de q̇bꝰ
hoc agitur afferunt ⁊ ſic ex illis
ꝑmittente deo nouas ſpecies re
rum producunt. Licet ergo de
monum ope fieri poſſunt deo ꝑ
mittẽte uera talia ñ illuſoria id
eſt ſoluz apparentia: tñ talia di
cuntur ſigna mendacia ſemper
qr demones talia ſolum ⁊ prin
cipaliter faciunt ad ſeducendũ
homines uidentes. Propter qd̃
ij. theſſa. ij. dicit apl'us de anti
xp̃o. quod aduentus eius erit

ꝑm operationem sathane in omī
uirtute signis ꝛ ꝓdigijs menda
cibus. Sancti autem miracula
dei virtute icreata impetrant u
tilía fidei ꝛ instantanee cuȝ pla
m cet altissimo. ¶ Questio. viij. an
opere demonū transformatões
pn̄t fieri hoīm ín bestias. sicut ī
lupos ꝛ huiusmodi: Rn̄. ꝙ non
vn̄. xxvi. q. v. Epi ex cōsilio acq̇
rensi sic dicitur. ¶ Quisq̄s credit
posse fieri aliquā creaturā. aut
in melius. aut in deterius. imu
tari aut transformari in aliam
spēm vł' ī aliam similitudinē nō
ab ip̄o creatore qui oīa fecit. ꝛ
ꝑ quem omnia facta sunt ꝓcul
dubio infidelis ē: ꝛ pagano deterior.
Idem late on̄dit beatus
Aug. de ci. dei li. xviij. c. xvij. u
bi on̄dit ꝙ demones faciunt ta
les transformatiões nō realiter
sed uisū hūanū ꝺcipiendo: sic o
stensū ē dubio. ꝑmo multis mo
dis. Unde Augu. ibi dicit ꝙ fa
mosissima maga circes mutauit
socios ulixis in bestias. Et q̄daȝ
stabularie mulieres converte
bant hospites suos in iumenta
onera portantia. Refert etiam
socios dyomedis in aues cōuer
sos: ꝛ postea longo tempore cir
ca templuȝ dyomedis volabāt.
Et ꝙ p̄stantius narrauit de p̄re
suo ueraciter qui dicebat se ca
ballū fuisse ꝛ annonā cū alijs a
nimalibus baiulasse. ¶ Nam ut
Aug. ibidē soluit in primo sola
apparentia fuit ꝛ oculoꝝ decep
tio. ¶ In secundo ꝛ quarto uera
onera fuerunt: que demones in
uisibiliter pn̄tes portauerunt.
In tertio vero socij dyomedis
per demones fuerunt de medio
subito subtracti ꝛ aues uere lo
co eoꝝ īmediate imposite q̄ ibi
uolauerunt. In nullo aūt p̄dic
toꝝ de homīe vere factū fuit ir
rationale aīal: sed solum appa
renter. ¶ Dicit tamen Tho. i. ꝑ.
. q. cxiiij. ar. iiij ꝙ omēs trāsmu
tationes rerum corporalium q̄
possunt fieri per aliq̄s uirtutes
naturales ad quas pertinēt se
mina que in elemētis huius mū
di inueniūtur. possunt fieri per
operationes demonū huiusmōi
seminibus adhibitis. Sicut cū
aliqua res transmutatur in ꝭpē
tes uel ranas que per putrefac
tionem generari possunt. ¶ Ille
uero transmutationes corpora
lium reruȝ que non possunt uir
tute nature fieri nullo modo o
peratione demonum secundum
rei ueritatē perfici possūt: sicut
ꝙ corpus humanum mutetur ī
corpus bestie: aut ꝙ corpus ho
minis mortui reuiuiscat. ¶ Qđ si
fieri uideatur apparētia ē sicut
on̄sum est q̄one prima. ¶ Que n
stio nona. vnde ergo prouēit ꝙ
quidā lupi tā crudeliter astute.
ꝛ particulariter hoīes ꝯmedūt

℞.s3 alb. in libro de aialib⁹. ꝛ
sm alios ꝙ ex septem causis ꝓ
uenire p̄t aliqñ ꝓpt̄ famis aug
mentum. Sicut ꝛ cerui aliqñ ꝛ
alie bestie hominibus appropi
quāt. Aliqñ propter ferocitatē
uirium in frigidis enim regioni
bus sunt corpoꝝ minores ꝛ ma
gis asperi ꝛ feroces sicut etiam
tempore coitus ꝛ qñ habent ca
tulos ut Aristo dicit li. de aiali
bus sunt magis seui. sic catule
aliquando propter astuciam ꝛ
senium. Lupi enim quanto sūt
seniores tanto deteriores. ꝛ no
cent hoibus qr nō possunt uena
ri bestias ꝓpter etatem. ꝛ den
tes eoꝝ cōstringuntur. aliquan
do ꝑꝑ expientiam hūanarū car
niū que qr optime ꝯplexionate
sunt ꝑ ꝯñs dulciores sunt. Uñ
sicut uoluptas leccatorem tra
hit ad uoluptuosum cibum sic
humane carnes a lupis aut i se
pulchro aut post bellum hoim
uel alio modo gustate. Aliquā
do propter cerebrum rabidum
Efficiuntur eni3 sicut canes ra
bidi. ꝛ tūc quecūq3 inuenerint
trucidant sicut ꝛ canes aliqui.
aliqñ propter opationem demo
num ut hoies credant hoies ꝛ
uetulas falso in bestias mutari
sicut pagani putabant. Unō de
monis opere potuit illud fieri
ꝙ refert uincen. i speculo hysto
riali li. vj. c. lx. In gallia. iquit
añ xp̄i incarnationē ꝛ ante bel
lum punicum. lupus uigilie ua
gina gladium abstulit. Et uilh
ubi supra. refert de quodam ui
ro q̄ se conuerti putabat i lupū
certis temporibus quibus in an
tris latitabat. Illuc enim certo
tempore iuit ꝛ ope demonis ue
lut dormiens iacuit: ꝛ sibi inte
rim cum fixus maneret uideba
tur ꝙ lupus ipse fact⁹ circuiret
pueros deuorando. Et cum il
lud realiter solum demō quēdā
lupu3 possidens facer3. putabat
falso se somnians circuire. quo
modo tam diu dementatus est
uir ille quousq3 inuentus est ia
cere in silua raptus mentaliter
aliqñ adhuc etiam fit propter oc
cultum uel manifestum dei iu
diciu3 ꝙ demonū ł diuino īstic
tu lupi propter pc̄ta pētum uł
puerorum tales damnificāt. Si
cut factū esse legim⁹. xlij. pue
ris q̄ deridendo heliseum dicen
do((ascende calue ascende cal
ue a duobus ursis de silua exeū
tibus statim iugulati sunt))iiij.
re. ij. Et de leone qui ꝓphetam
dei iussum non implentem occi
dit. iij. re. xiij. Sic etiam ut in
hystoriis legimus tp̄e auiti ep̄i
uienensis letanie minores q̄ an
te ascensionem dñi celebrantur
triduo inuente sunt qñ lupi ciui
tates intrantes ibi hoies uora
uer̄t publice. Hec de⁹ ꝯminat⁹

est leuit.xvi.dicens. ((Si non
feceritis mādata mea. emittā i
uos bestias agri que consumāt
uos ⁊ pecora uestra)) Et deut.
xxxij.((Dētes bestiarum immit
tam in eos cum furore trahenti
um sup terram atq; serpentiū))
Qđ oñdit đus effectu.q.re.vij.
qñ leones imisit qui deuorabāt
ydolatras in terram samarie:
loco uerorum dei cultorum po
sitos. ¶ Questio decima. quid
de raptis feminis in angaria: ⁊
alias que restitute sensibus:
mira dicunt de animabus i pur
gatorio: in inferno: de furtis p
ditis: ⁊ similibus. Respon. qđ
superstitiose agunt ista opere đ
monum đluse. sicut in prima q̄
stione dictum est ¶ Nec obstat
q candella aduste non sentiāt:
quando sunt in raptu: quia dia
bolus mentē meritorie sic strin
git: q exterius nihil sentiunt:
sicut fit aliquando in melanco
nicis uel etiam naturaliter. Si
cut de qđodam uiro nomine re
stituto refert beatus Augu. de
ciuitate dei. qui quando uoluit
rapiebat a sensibus a deo q ēt
uellicantes non sensit. ¶ Que
stio.xi. Utrum demones sint q̄
nocturno tpre in collis equorū
quasi strepas faciunt đ crinib⁹
ubi gutte ceree repiūt: ⁊ plura
i stabul' bestiar facē uidēt. R.
vilh. q sic nisi hoies talia ex a
stutia facerēt artificialr. ¶ Qđ
xij. utr demonū ope capsiones
puerorum fiant: sic q infantes
ponantur qui non impiguantur
sed semp miseri sūt. Rñdt. vilh
quđ sic. quando parentes infan
tes non oratiōibus: ⁊ cruce mu
niunt. Tunc enī demon uicē i
fantis gerere potest. uel transla
tionem facere deo permittente
Uix tamen talia sr credēda fie
ri opere demonū nisi litteratorū
iudicia assint. ¶ Questio.xiij.
vtrum demon localiter possit
transferre aliquem hoiē de lo
co ad locum inuitum. Rñdet
uilh. quod sic. Sicut etiā bon⁹
angelus tulit in cincinno capi
tis abacuch: de iuđa in caldeā
Exemplum aliud habes dubio
ij. Sed ut in precedenti dubio
dictū est: ⁊ in solutione primi
dubij credendum ē talia solū
ut plurimum in spiritu id est in
imaginatiua hois fieri non rea
liter. nisi forte raro ut tenet dñs
albertus ⁊ ulricus i sūma. Qđ
aūt aliquando corporaliter fiat
⁊ localr patet đ puero quiquē
ni cuiusdam nobilissimi uiri q̄
puer monachus pro tūc factus
a monasterio nocte illatus est
pistrino clauso ¶ Ubi repertus
māe se p quosdam dixit ad ma
gnū cōuiuiū delatū. ⁊ ut ↄmeđ
ret iussū ⁊ per superiora pistri
no imissum ut r̄fert per damiāi

Et hẽtur in speculo hystoriali li.xxvj.c.lxiij. Qđ autẽ aliqui maleficiati ul' amore mulieruȝ capti dicunt se non posse ꝯtinere qui oporteat eos currere ad amasias: uerum ẽ in parte. ⁊ ĩ parte falsum. nam si dei gratiaȝ uellent inuocare ⁊ facere ꝙ in se est ut cõterẽntur de peccatis deus illa eis dimitteret ⁊ grãm infundendo robur resistendi d̃mõi tribuer3. Et sic eos ad peccandum nemo posset cogere ul' mouere localiter. Sed si illa rẽnuunt nõ mirũ est si ĩ potestate demonis positi quin eoꝝ dominus eis dñatur diabolus .uel uoluptatis appetitus. Dicit enĩ beatus aug. in omeli. sup illo v̄bo ioħ. vj (nemo põt uenire ad me nisi pater meus traxerit eũ) trahit unumquemq; sua uoluptas. ondis oui uiridem ramuȝ. ⁊ te seq̃t nullo sc3 corpaliter trahente. Sic cris. dicit sup matħ. xx. de asina q̃ xp̄s eq̃tauit. Qđ cum demõ uoluntatẽ hominis peccato possidet. q̃si ad libitum trahit quo placet. Exemplum dans de naui in mari pdito gubernaculo que ad uenti libituȝ proijciuntur: ita equo potenter insidens ita rex tyrãni habens possessioneȝ. Questio. xiiii.

Quis faciat illos strepitus ⁊ lusoria illa q̃ audiũtur aliqñ ⁊ uidentur ut in inquietationibus domoruȝ nocturnis ubi proijciuntur lapides. uel inquietãtur pulsu homines. uel uidentur incendi fãtastici ignes uel alie ludicre operationes. R̸. ẜm uill̃. ⁊ Cassianum in coll'. pr̃3. Qñq; illa fiunt ⁊ sepe opere demonũ talium qui plus nocere nõ pñt hominibus nisi in talibus potestate diuina ligati. Ridiculosi enim tales inutiles effectus demonum malignorum ⁊ opa oñdunt. Aliquãdo fiũt studio malignorum hominum qui domos uolunt euacuari hominibus. ul' lucrari tẽporalia sub titulo falso apparentium animarum uel sub illo p̃textu introduceř luxuriam uel furtũ cõmittere. aliqñ etiam fieri possunt ex curiositate hoim uolẽtium terrere proximos ioco uel ex fantasticis ⁊ melanconicis debilitatib⁹. put expiẽtia docet in prefatis eos qui munduȝ immundum nouerunt. Aie enim siue sint damnate siue in purgatorio siue ĩ celo nullatenus sunt credende talia facere. qr primis nõ legitur admissum. reliquis qr in caritate sunt: ista trufatoria inutilia nõ conueniunt. Unde ñ ẽ dubium quin demones aliqñ tales etiã inquietudines faciant ut error paganicus reddeat quo credebatur animas defunctoꝝ circa tumulos uel circa aras bitare

non in iferno. Si autē adesset anime de purgatorio tales: verisimiliter aut utilia opera vl' salubria facerent ꝛ ostenderēt: aut auxilia a uiuis peterent (sicut beatus Greg. ponit exēpluꝫ in .iiii. dyalogorum) ¶ Questio .xv. an demones possint: ꝛ audeant grauiter homines ledere ℞n. secundum Tho. ꝙ sic possunt enim deo ꝑmittente quintupliciter ledere. vꝫ in rebus. fama. corpore. usu rationis. ꝛ in uita. De rebus patet Job. i. ꝛ. ij. cui pecora. domum abstulit: ꝛ liberos ¶ De fama patet in legēda beati hiero. ut r̄fert Jo. andree in hieromiano. d. ꝙ diabolus se trāsformauit in formā sancti Siluani epi in azareth amatoris hieronymi. Qui ḋmō ꝑmo feminā nobilē nocte in lecto ꝛ prouocar̄ cepit ad luxuriā uerbis: ꝛ deinde factis sollicitauit ad malum. Que cum clamaret demon in spē episcopi sancti sub lecto femine se abscondit: vbi requisitus ꝛ inuentus: per luxuria verba se mentitus est: esse episcopum siluanū. Jn crastinū igitur sanctus vir disparēte diabolo diffamatꝰ ē grauissime. que infamia tandem circa sepulchrum sancti hieronymi: fatente diabolo in obsesso cōpore purgata est. De corpore patꝫ in beato Job. qui percussus est a demone vlcere pessimo Job scđo. de tali refert Sigibertus. ꝛ Uincentius in speculo hystoriali libro. xxv. c. xxxvij. ꝙ tp̄re ludouici secundi imperatoris i parrochia maguntina: quidam demon ꝑmo sepe lapides iecit. ꝛ quasi malleo domos percussit Et deinde publice loquendo. furta ꝓdendo. ꝛ discordias seminando. plures inquietauit. deinde oēs contra unum irritauit: cuius hospitium ubicunqꝫ mānebat incendit: ꝛ ob illius peccata: omnes pati affirmauit. Un̄ tādem tm̄ agros ꝓ hospitio habere potuit. Propter ꝙ cū presbyteri letanias celebrarent: multos lapidum iactibus. ḋmō usqꝫ ad cruentationem lesit. Aliquando quieuit ¶ Aliquando seuit: ꝛ per triēniū ista continuauit. quosqꝫ ibidem omnia edificia incendio ꝯsumpta sunt. De nocumento usus rationis. ꝛ uexatione interiorum sensuuꝫ. patet in possessis ꝛ arrepticijs per euangelicas etiā hystorias De morte: ꝛ ꝙ uita etiam quosdam priuet: patet Tobie. vi. de septem uiris sarre uirginis occisis qui propt̄ luxuriosum ꝛ effrenem appetitum in virginem sarrā: eiusdē n̄ erāt digni matrimonio. Questio. xvi. utrūꝫ malefici possūt ueracit̄ suis maleficijs homines leder̄. ꝛ si sic qbꝰ

modis.ꝛ quibus rebus. Dicun tur autem malefici: ut dic̄ isid. viij. ethimo. c. ix. ob facinorum magnitudinē. Hi elemēta sub dunt concutiūt. scʒ ope dmonū turbant mentes hoium: ac sine ullo ueneni .haustu . uiolentia tātū carminis iterimūt ut luca nus dicit. hec isid. R. ſm Tho. in. ij. circa di. vij. ꝛ. viij. ꝛ i. iiij. dis. xxxiiij. Et comunit̄ secūdū omnes theologos ibidē scriben tes quod malefici omnibus istis mōis possunt pcurare lesiones in hominibus ꝛ eorū rb' coope rante demone in quibus demō pt solum ledere uel decipere. d quibus modis iam dictū est a principio huius materie de sup stitionibus presertim questiōe immediate precedenti vʒ. xv. De hoc etiaʒ infra dicetur non aūt faciunt ista immediate ma leficorum opera actione ppria ꝛ immediata sʒ talia fiunt p de mones qui uisis maleficijs ime diate ex pacto dudū cum male ficis a principio mundi : ꝛ tem pore ueťis idolatrie habito sci unt qualem effectum debēt ad intentionem maleficorum pcu rare: ut exempli gratia. Scopa quam malefica intingit aq̄: ut pluat: non causat pluuiā: sed d mon talibus visis: qui si deus p miserit potestatem habet i oia corporalia: ꝛ in aerem uētos: ꝛ nubes: ut statim talia procurar̄ ꝛ causare ualeat. Maga siqui dem signum dat p scopam. sʒ d mon illud pcurat ꝛ agit ut plu at per demonis actionem. Cui maga mala fide ꝛ opere seruit ꝛ se tradidit obsequijs illius uł alijs. Sic quando imaginem cereaʒ uel simile ad malefician dum aliquē maleficus facit. vł qn̄ maleficio alicuius in aqua ł plūbus imago apparet: quicq̄d molestie iferetur tali imagini ta le experitur fieri imaginato .i. homini maleficiato. puta punc tura uel alia lesura quecunq̧. que lesio realiter quidem infer tur imagini per maleficum: vel per alium hoiem: sed inuisibili ter demon maleficiatum hoieʒ eodem modo ledit. dei pmissio ne si demeruit reus. Questō x .xvij. an licitum est talia male ficia tollere? Respon. secundū doctores sub distinctione. aut tolli possunt sine superstitiosis modis ut per licituʒ exorcismū aut per orationem uel intercessionem sanctoruʒ. vel per sacra mentalem maleficiati cōfessio nē ł p p̄scisā ōnsionē seu idicatō nē alicui' q̄ scit ubi ē imago. vł p solū motū localē ł mō ͻgruo sili: sic ē licituʒ. Aut n̄ pn̄t tolli nisi p supstitiosum modū uel p noua maleficiorum opera: ꝛ sic est illicitum. quia ſm apl'm (n̄

sunt facienda mala ut eueniāt
bona. ¶ Questio. xviij. an ne
hij q̇ in caritate sunt ledi possit
ꝑ maleficos sicut hij q̇ in pecca
to mortali? Rn̄det̄ ſm Cassia
num in collatōe patrum ꝙ neq̄
quam. Boni enim in rebus ꝑ d̄
monem ⁊ suos ledi possunt i me
ritum eorum ⁊ probationē ut i
bonis fortune que sunt exterio
res res fama. ⁊ sanitate corpo
ris. Sicut de beato iob patuit
q̇ in talibus lesus fuit per d̄mo
nem sed in nullum pcc̄m bonis
hoībus inuitis ꝑ maleficia tra
hi pn̄t licet temptari ualeāt ab
ītra ⁊ i carne extra. sed nullate
nus uiolentari. Sic eniȝ ponit
exemplum cassianus de duobꝰ
maleficis q̇ beatum antonium
ꝑ tres demones successiue mis
sos de cella mouere nequer̄t. lȝ
tēptatum se ꝑ hoc sentiret. Sȝ
qꝛ signo crucis ⁊ oratione tem
tationi resistit inefficacia homi
num fuerunt maleficia. uerum
in peccatoribus demon ptateȝ
maiorem habet ⁊ magnam. un̄
ueritas ait luc̄. xi. Cum fortis
armatus custodit atrium suum
in pace sunt omnia que possidȝ
Si autem fortior superueniēs
uicerit illū uniu̾sa arma eiꝰ au
z fert in quibus cōfidebat. Que
stio. xix. cur malefici instrumen
ta sue malicie ꝑ sacramenta ec
lesie uel ꝑ alia diuina tāgi pro
curant. ut filiuȝ trahēdo ꝑ cris
mā sacrum uel imagineȝ cereā
sub palla altaris ad tempus po
nendo ⁊ silia faciendo. R̷. d̄mo
nis īstinctu ista fiunt triplici d̄
cā. Primo ut n̄ solū hoies ꝑ ta
lia ꝑfidi fiāt sed etiā sacrilegi.
diuina q̄ȝtum in eis est cōtami
nādo plꝰ deū creatorē suū offen
dāt: intimiꝰ aīas ꝓprias ꝯdem
nēt. ⁊ plures in peccata ruer̄ fa
ciant. Secundo ut deus sic gra
uiter ꝑ hoies offensus ſm beati
aug. sententiam demōi maiorem
potestatem in homines malos
tribuat quibꝰ deꝰ concedit ira
tus quod denegarȝ ꝓpiciꝰ. Ter
tio ut sic sub specie boni appa
rētis plures simplices faciliꝰ de
cipiat qui tacta diuinis rebus ⁊
orōnibus a deo putant etiā ali
quid numinis obtinuisse ubi so
luȝ maiora peccata sunt cōmis
sa. ¶ Questio. xx. est cur plura ag
maleficia ⁊ supstitiones exerce
ri solent sacratioribus anni tē
poribus ⁊ ṗsertiȝ circa festū na
tiuitatis xpi? Rn̄. ꝙ triplici de
causa sicut in precedeti dubio
ꝑ oīa qꝛ festa plus frāgūt pc̄tis
mortalibꝰ q̄ȝ mechaicis opibus
ut aug. dicit li. de decem cordis
Supstitio aūt de maximis suili
bꝰ opibꝰ demonis est contra di
uinā reuerētiam. ¶ Rō secūdi ē
spālis de calēdis ianuarij. quia
ut isid. di. li. viij. ethiarum. c. ij

Janus a quo ianuarius mẽsis dictus ẽ. qui in circũcisiõis xpi die. incipit idolum fuit diuersi faciebus confictum .vna tanq̃ esset finis anni p̄cedẽtis : ⁊ alia tanq̃ esset p̄ncipium futuri: ⁊ imminentis anni. protector ⁊ fõtu natus auctor. ¶ In cuius reuerẽtiam potius demonis i idolo uenerati sunt demones: uarias cũ motiones luxuriosas fecerunt : strenas ⁊ iocalia sibi mutuo homines tradiderunt: choreas uarias duxerunt: mensas preparauerunt. De quibus mentio fit p beatum Aug. in multis locis ⁊ libris. ¶ Et. xxvi. q. v. habes fere p totũ. ¶ Sz has corruptellas fl'i xpiani imitãtur hodie circa eadem festa. licet predicatiõe sãctorũ extirpate sint in multis locis. Et tñ demonum operatõne alicubi translata sunt. ad ipra carnisprіuij. qñ cũ laruis : ⁊ ludis. ⁊ alijs supstitõib⁹ sĩlĩa fiũt.

bb ¶ Questio. xxi. vñ puenit q fe mine sepe in maiori multitudie reperiuntur superstitiose ⁊ malefice q̃ uiri :/ R. triplici de causa. ¶ Primo q2 prone sunt ad credendũ. ¶ Fidẽ aũt malam õmon principaliter q̃rit. Uñ eccl'. xix. (( Qui cito credit leuis ẽ corde ⁊ minorabitur)) Secundo quia a natura propter fluxibilitatem ɔplexiõis. faciliores sunt impssionis ad reuellatiões capiendas per impressionem separatorũ spirituuz . ut vult. dicit vbi supra. ¶ Qua ɔplexiõe cũ bene utũt mĩtũ bone sunt: cum male peiores sunt . Tertõ q2 linguam lubricã habẽt. ⁊ ea que mala arte sciũt eis comparibus feminis uix celare possunt: seqꝫ occulte cuz uires non habeant per maleficia uindicarẽ q̃runt faciliter. Unde eccles. xxv. (( Cõmorari leoni ⁊ draconi plus placebit quã hitare cum muliere nequã. Breuis ois malicia sup maliciaꝫ mulieris)) Questio. xxij. vtrum credi possit licite q demones incubi. sint ⁊ succubi mulierib⁹ infesti. ⁊ feias cognoscẽtes:/ R. Augu. de ciui. dei. q sic ⁊ Isid. li. viij. ethimo. ⁊ Tho. in multis locis quomodo autem ⁊ quib⁹ õ causis illa puenĩãt quomodo ul' an liberari possit quis ab hac uexatione : Uide in Dialogo quem collegi de formicarũ proprietatibus. libro. v. ¶ Questio. xxij. dd an ne possint aliq̃ regule dari p quas agnoscatur utruꝫ aliquid sit supstitiosum uel non. Dicit autem supstitio: ut pꝫ colla . ij. sup illo q̃ sunt rõnem hñtia sapientie in supstitõe. glosa ei dicit ibi q superstitio. ẽ religio supra modum seruata id est modis ul' circunstantijs malis ⁊ defectuosis. ¶ Est uero religio uirtus inclinãs ad exhibẽdũ õo ratione

sue excellentie debitum cultuz
ꝛ honorē tam in cordis q̄ȝ i cor
poris actibus: Rn̄.ſm tho.2.2.q
lxxxxiij ꝙ sic.saltem i genere ꝛ
lr̄atis.put ex uerbis elicitur ei⁹
sancti.Et sunt quinqȝ. Prima
est cuȝ gloria dei sit finis nr̄ pn̄
cipalis quem in omnib⁹ querer̄
debem⁹ .attendatur an op⁹ sit
ad gloriam dei ꝛ homo in ope
deo det principaliter gloriam.ꝑ
ipsumqȝ opus mēs hois deo su
bijciatur: iuxta illud.i.cori .x((
Siue manducatis siue bibitis
siue aliud quid faciatis oia in
dei gloriā facite)) Secunda.ui
deatur an opus ꝙ fit ꝛ ꝙ ptinet
ad aliqȝ abstinentiam corpora
lem uel ad corporis exercitium
utrum sit refrenatiuum concu
piscentie modo uirtuti debito ſꝫ
ritum ecclesie uel ſm moralem
doctrinam .qr apl's dicit ro.xij.
Ratōnabile sit obsequiuȝ urꝫ
loquēdo de corporalibus exerci
tijs.Tercia uideatur an op⁹ sit
ſm statutnm uniuersalis eccl'ie
uel ſm scripture sacre testimo
nium.ul' saltem ſm perticularis
ecclesie ritum.aut de cousuetu
die genēali q̄ ſꝫ aug.ꝑ lege hn̄
da ē un̄ bt̄s gre.scribit aug. an
geloꝝ epō dicenti.ꝙ sunt diuer
se eccl'ie cōsuetudines in missa
rū celebratōe mihi iq̄t gre.pla
cet ut siue i romana.siue in gal
liarū seu i q̄cūqȝ eccl'ia aliquid

iuenisti ꝙ pl⁹ oīpotenti deo pos
sit placere solicite eligas.Diuer
se inq̄t tho.eccl'ie cōsuetudines
i cultu dino i nullo vitati diuīe
repugnant.ꝛ ideo sunt seruāde
ꝛ eas preterir̄ illicitū est.Quar
ta inspiciatur an opus adhibi
tum uel exercitium ad effectuȝ
q̇ expectatur hēat nālem ꝓprie
tatē ul' n̄ de quo phisici medici
ꝛ astrologi in quantuȝ tales.ml'
ta iudicare pn̄t ꝛ theologi.Qui
ta consideretur si opus non est
merito res alicuius scandali da
ti ꝓbens occasiōeȝ ruine.qr tūc
licet n̄ esset supsticiosum tn̄ ꝑꝑ
scādalū esset dimittendū ul' dif
ferenō.uel occulte sine scanda
lo faciendū.Quicq̇d ē uni ex ꝓ
missis 5rium timēdum ē ut sup
sticiosum: uel ut pcēm.ꝓpt̄ pri
aȝ illicitū est exercere i nouo te
stamto cerimōialia l' iudicialia
ueteris testamti nisi de nouo in
stituta essēt ab eccl'ia l' gēte ꝑꝑ
idē ꝛ ꝑꝑ r̄gulā secūdā fatue fa
ciūt uouentes nō pectinare ca
put sabbato nl' ieiunar̄ die dn̄i
co tāq̄ȝ meliori die ꝛ sil'ia . ꝓpt̄
tertiā supstitōse agūt q̇ in ritib⁹
alicuins eccl'ie pticularis i ꝓces
sionibus uel huiusmodi se n̄ cō
formant 9mūitati.n̄ aliūde ex
cusent̄.ꝑꝑ quartā supsticiose a
gūt q̇ utut̄ caracteribus ignotis
uel noibus suspectis ul' alligatō
nū modis nihil cooperantibus

naturalic̃ effectui qui expectat̃ quia prefata de se naturalr̃ nullius actiuitatis sunt cum sint artificialia solum ꝛ quantitates. Idem est de imaginibus per astrologos factis. ꝛ annulis. ac lapidibus suis artificialibus. Similiter qui credūt ꝙ celi uel stellarum influentia aliquē necessitet ad aliqđ uiciū ꝓpter q̇n tam. si r̃s scandalosa esset notabiliter etiam benedictōnes aliq̃ que a secularibus ꝑ uerba duo ta fiūt sine malis ritibus sr̃ ifir mos essent saltez nō publice faciende. Questio .xxiiij. vtr̃ fascinatōes seu inuultuatiōes habeant efficatiā malam i pueris a uetulis mal:ꝛ Rn. Tho. 2. 2. q. xxxvj. Nō esset illicitū cauere. si q̇s timeret nocum̄tū alicui puero ex oculo fascinātē ꝗ fasciatiōem sic declarat .i. ꝑ. q. cxvij. Nam ut inquit ex forti imagiatione anime immutantur spūs corporis ꝯiecti. Que quidem immutatio spirituz maxime fit i oculis ad quos subtiliores spiritus proueniunt. Oculi eni inficiūt aerem ꝯtinuuz vsꝗ ad đ terminatū spaciū. Per quē modum specula si sint noua ꝛ pura ꝯtrahunt quādaz ipuritatē ex aspectu mulieris menstruate. ut Aristo. dicit in li. de somno ꝛ uigilia. Sic igitur cum aliqua aia fuerit uehementer cōmota ad malitiaz sicut maxime in uetulis contingit efficitur ſm modū p̃dictuz aspectus eius uenenosus ꝛ noxius ꝛ maxime. pueris qui habent corpus tenerū. ꝛ de facili receptiuuz impressiōis. Possibile ē ēt ꝙ dei ꝑmissione l' ex aliquo occulto fato: coopeř tur ad hoc malignitas demonū cū quibus sortilege uetule pactum aliquod habent. Hec tho.

Questio. xxv. Cur plus uexari uidentur fantasijs uel mirabilibus apparitionibus puerpere: ꝛ purgationis sue tempore quā alie infirme persone:ꝛ Respō ꝙ triplici de causa. Pria ſm alb. in libro đ somno ꝛ uigilia. Propter cōditōez sue infirmitatis. Pro tunc horrēde imagines facilius naturaliter eis i cerebro presentant̃ quas demones uel similia credūt ēē cū nihil sit realiter. Secunda q̇a tales sepe uetulas pro famulabus habēt que sunt plene superstitionibus Unde gladio peruerpas đ sero quodammodo benedicūt: gallinā nigrā lecto coniūgūt. Si puerpere moriuntur in puerperio eas iam defunctas in eisdē caligis ꝛ uestimentis quibus uestite erant uiuentibus propiquar̃ certo tpe affirmant: ꝛ multa similia fatua asserunt. Tercia qr alie femine supstitiose puerperas crebro uilitant: que etiam

plura superstitiosa solent semia
re ppter que si puerpere cito ta
lib⁹ credūt nō mirū si plusquaz
alie uel alij infirmi fantasijs fa
tuis a deo uexari permittātur
iuxta illud eccī.xxxiiij.(( Fanta
sias patitur cor tuum nisi ab al
tissimo emissa fuerit uisitatio))
§§ ¶ Questio.xxvi.vtrum licituz
sit per carmina scripta uel uer
ba sacra bn̄dicer̄ ifirmos hoies
uel iumēta: ꝛ an licitū sit eaꝺ se
cū deferre ꝛ portare q̄ icantatō
nis spēz hr̄e uidētur. ¶ Jncātato
res eim dicuntur qui artem ali
quā uerbis pagūt (ut dic̄ isido.
viij.li.ethiaꝝ) R̄ndet tho.2.2.
ubi supra ꝙ sic septem ꝯditioni
bus seruatis. Una est ut uidea
tur ne uerba aliquid ꝯtineant
ꝙ pertineat ad iuocationes de
monum expressas uel tacitas.
Secunda ne contineāt ignota
nomina. qꝛ ſm crisos. talia me
tuenda sūt ne aliquid supstitio
nis lateat. Tertia ne materia
uerborꝰ aliquid falsitatis cōti
neat: qꝛ sic eius effectus nō pos
set expectari a deo qui non est
testis falsitatis. ¶ Quarta ne ibi
contineantur uana. vt karacte
res inscripti preter signum cru
cis. ¶ Quinta ne spes habeatur
in modo scribēdi aut ligandi.
aut in quacūqꝫ huiusmōi uaui
tate que ad diuinā reuerētiā n̄
pertineat, quia alias iudicare
tur supstitiosū esse. ¶ Sexta ut
in alligatiōe platione uel scrip
tura diuinoꝝ uerboꝝ respectus
solū habeatur ad sacra uerba
ꝛ ad intellectum eoruz ꝛ ad dei
reuerētiā seu ad uirtutē diuinā
aqua expectatur effectus uel
ad sanctoꝝ reliquias a quibus
etiā prefacta expectantur secū
dario licet a deo principaliter.
Septima ut cōmittatur effect⁹
qui expectatur diuine uolunta
ti qui scit utrum sanitas uel tri
bulatio plus prosit inuocanti
uel minus uel an obsit. Et hāc
ꝯditionem ponit tho. in.2.2. in
materia de gratia. et di.xv. in
iiij. Alias erit licitum si nulla di
ctarum septem conditionum
opus infecerit. ¶ Probat tho. p
illud marc.vl. christo dicēte. ((
Signa eos qui crediderunt hec
sequenter. Jn nomine meo de
monia eijcient linguis loquen
tur nouis. serpentes tollent e̅t))
Jtem non minoris sanctitatis
sunt uerba dei quā sanctoꝝ reli
quie dicēte aug⁹. Non est min⁹
uerbū dei q̄z corp⁹ xp̄i. Sz ſm
omnes licet reliquias sanctorū
secū reuerēter portare ergo q̄lic
cūqꝫ nomē dei inuocetur rite p
oratōz dominicā p salutationē
angelicam uel alio modo licito
spes haberi potest in eo cōmit
tēdo effectū diue uolūtati. ¶ Ex
predictis elicit sanctus doctor

q predictis seruatis cōdictioni bus per diuina uerba licitum ē arcere serpentes. Et eadez rōne ut dicit quecūq; animalia si sol⁹ respectus hēatur ad sacra ūba z ad diuinā uirtutē. De serpenti bus tñ caute est agēdū in ican tatōibus qz (ut dicit) sepe tales habēt illicitas obseruātias. z p demones sortiuntur effectū. pre cipue i serpētibus. quia serpens fuit primū demonis instrumen tum ad hominem decipiendū.

bb ¶ Questio. xxvij. unde ortum hēant benedictiones z carmina tiones quas uetule hodie super infirmos z uiri quidaz faciunt? Rñ. q principiuz horū fuit san ctissimū. Sed sicut oīa demōis instinctu deprauātur medianti bus demonib⁹ z malis homini b⁹: ita z diuina nomia. Nā apo stoli z sancti uiri secundū illud mar. xvj ((In nomie meo demo nia eiicient)) infirmos uisitarūt z orationes super eos per sacra uerba fuderūt. Deinde sacerdo tes deuoti similia rite pegerūt p pē quod deuotissime orationes z exorcismi sancti repiuntur in antiquis hodie ecclesijs ad oīa que homines facere uel pati po terāt p deuotos uiros applicati olim sine oī supstitiōe: sicuti ēt hodie lr̄atos z sacre theologie doctores noui qui infirmos uisi tantes similia uerba egrotis applicauerūt nō soluz demonia cis. Sz superstitiosi hoies a se multa uana z illicita ad instar horū iuenerūt. quib⁹ hodie utū tur circa infirmos hoies z iumē ta. Nec clerus amplius ex sua desidia licitis utitur uerbis uisi tando infirmos nisi raro. ppter qd uilh. dict⁹ durandi glosator raymundi dicit. q talia prefata sacerdos religiosus z discretus. aut etiaz laicus uir siue mulier excellētis uite pbate discretōis facere pt. fusa oratiōe licita su per infirmū nō super pomū aut super cingulū z similia sed sup i firmantes iuxta dictum mar. ultimo ((super egros manus im ponent)) Nec sunt huiusmōi p sone phibende a talib⁹ nisi for te timeatur q ad exēpluz illoz indiscreti z supstitōsi alij carmi nationis sibi usurpent abusum tuētes se exēplo illorū. ¶ Que stio. xxvij. utruz ne credi possit licite q dēoniaci iuuari possint z melius habere per herbarum uel lapidum aliquoruz applica tionē? Rñ. q licz demon talib⁹ immediate arceri non possit qz sup omnia corporalia potentior est iuxta illud Job. xli. ((Nō ē potestas super terram que ei cō pari possit)) tamen per prefata que naturaliter compescere ha bent aliquas manie uel alteri us infirmitatis speties quibus

demõ instrumentalr utiṫ in pos sesso homie leuius habere pt̄ d̄ moniacus. Et ſm quoſdaz tota liter liberari. Unde .xxvi.q. ul tima dicitur ꝛ est autoritas bt̄i hierony. demonium ſustinenti licet petras uel herbas habere sine incantatione .ad idem est magister in hystõia scholastica super thobiam. ꝛ nicolaus de li ra super primo reg. de saulis ob ſessione. ¶ Questio. xxix. utrũ licitũ ſit demones adiurar̄ :℟. ſm tho.2.2.q.xc.ꝙ sic dummõ modi teneantur debiti expressi supra .q. xxiij. ꝛ .xxvi. ¶ Pro cuiꝰ intellectu ſm eundem tho. prio notandum ꝙ iurare promiſſo rie est ſeipsuz immobiliter ordi nare ad aliquid agendum. ¶ Nã ille qui iurat iuramẽto promis sorio ꝑ reuerẽtiam diuini nomi nis. ꝙ ad confirmationem ſue promiſſõis inducit: ſeipsuz obli gat ad faciendum ꝙ promittit. Secundo notandum ꝙ adiura re est ꝑ quandam ſimilitudinẽ iuramenti promiſſorii a ſe idu ctialium ad aliquid agenduz ꝓ uocare. Tertio notandum ꝙ ſi cut homo iurando promiſſorie ſeipſum ad aliqua agendnm or dinat ſeu prouocat : ita potest alium ad agendum dupliciter prouocare superiores quidem deprecando inferiores autẽ ĩpe rando ſeu compellẽdo. ¶ Et ſic ẽ duplex adiurandi modus. Unꝰ quidem ꝑ modum deprecatõis uel inductionis ob reuerentiaz alicuius ſacri uel ꝑ modum a micitie ſeu beniuolentie. Alius modus est uia imperii ſeu com pulſionis ꝑ hoc ad ꝓpoſitum. p̄ mo enim modo nõ licet demo nes adiurar̄ quia. uidet̄ ad ami citiam ꝛ beniuolentiam ꝑtinet̄ q̄ ñ licet ad demones uti. ď qno dicit origenes ſuꝑ math. Nõ lz ſm potestatem datam a ſalua tore adiurar̄ demonia iudaicũ enim est hoc. Isto modo utun tur nigromantici adiurationi bus demonum. Secundo autẽ modo adiurationis per cõpulsĩ onem vz licet nobis aliquo uti ꝛ aliquo ñ demones enim incur ſu huius uite nobis aduẽsarii ꝯ ſtituuntur. non autem eorũ ac tus nostre diſpoſitioni ſubdunt̄ ſed diſpoſitioni diuine ꝛ ſancto rum angelorũ quia ut dicit au gustinus Tertõ de trinitate. ſpi ritus deceptor regitur per ſpiri tum iuſtum: poſſumus demões adiurando per uirtutez diuini nominis tanquam inimicos re pellere ne nobis noceant uel ſpiritnaliter uel corporaliter. ſecundum potestatem datam a christo luce .x. ¶ Ecce dedi uo bis potestatem calcandi ſuper ſerpentes ꝛ ſcorpiones. ꝛ ſuper omnẽ potestatẽ inimici. ꝛ nihil

uobis nocebit non tñ licitum ē
eos adiurare ad aliquid discen
dum ab eis uel etiam ad aliq̄d
ꝑ eos obtinendum . qr hoc ꝑti
neret ad societatem aliquaꝫ cū
ipsis habitam. ꝓpter ꝙ super il
lo uerbo xp̄i. obmutesce ⁊ exi .
dic̄ crisos.mar.i.Salutifeꝝ no
bis dogma datur ne credamꝰ d̄
monibus q̄ꝫtumcūqꝫ denunciēt
ueritatem nisi forte ex speciali
instinctu uel reuellatione diui
na aliqui sancti ad aliquos ef
fectus demonuꝫ oꝑatione utāt̄
Sicut legit̄ de bt̄o Jacobo q̄ ꝑ
demones fecit hermogeneꝫ ad
ll se adduci hec tho . Questio.
xxx.utruꝫ licet adiurare irratō
nalem creaturam :· R̷.tho. ibi
dem ꝙ sic.ꝑ modum compulsio
nis que referri tūc debet ad dia
bolum qui in nocumentum no
strum utitur irrationalibꝰ crea
turis.Et talis ē modus adiurā
di in eccl̄ie exorcismis ꝑ quos
demonnm potestas excluditur
ab irrationalibus creaturis . si
enim intentio referetur ad ir
rationalem creaturam quo ad
se q̄ nihil intelligit uana esset.
mm Qnestio.xxxi.utrū homini
liceat alium hoīem adiurare :·
R̷.ẜm tho.ibidem.per modum
deꝑcationis licet quemlibet ho
minē imo deum ⁊ angelum ad
iurare ꝑ inuocatōeꝫ diuini noīs
ł alicuius rei sacre sꝫꝫ modum

cōpulsionis licet superioribꝰ re
spectu inferiorum quibus etiaꝫ
iuramenta imponere possunt i
casu nō tñ possunt inferiores su
perioribus ꝑ adiurationem per
modum compulsionis necitatē
imponere.Sicut se ad iuramē
ta ligare possuut . qꝛ sic usurpa
rent potestatem in alium quaꝫ
non habent licet possīnt ꝓpter
aliq̄ꝫ necitatē inferiores suos su
periores restringere tali gener̄
adiurationis. Questio xxxij.nn
utrum secularibus non ordina
tis ad exorcistatum licitum sit
demōiacos adiurar̄:· R̷.ẜꝫ tho.
i.iiij.di.xxiiij.q.iij.ar.i.sub ar.
iij.ꝙ sic nō tñ tanq̄ꝫ ex officio si
cut etiaꝫ ꝙ maius est ministra
re ad missam priuatam preserti
licet seculari puro candelas ac
cendere ⁊ huiusmodi .q̄ accoli
tatus sunt ordinis.⁊ tamē laicꝰ
pt̄ ea facere sed non ex offitio .
Questio.xxxiii . utrum uerum oo
sit ꝙ malefice alienas uaccas
lacte priuare ualeant.⁊ si sic q̄
le remedium possit applicari:·
R̷.ẜm p̄dicta ꝓ prima questōe
quō sicut patet questione .xvi.
Cum enim ẜm alber. i libro de
animalibꝰ lac de natura sit mē
strui i aīali quolibet.Sicut flu
xus talis humoris infirmitate a
liqua restringitur ut dicunt me
dici de femina . idem potest
demon si a deo permittitur in

beſtia facere. Notan̄dnm tn̄ ꝑ
ſolutione ſecūde queſtionis qd̄
iſtius fluxus ſcꝫ lactis reſtrictō
tripliciter fieri p̄t. Unoº ex con
ditione naturali ſicut poſt con
ceptum fetum. Alio modo ex i
firmitate accidentali. ſicut for
te ex comeſtōne alicuius herbe
q̄ lac reſtringere habeat ⁊ alte
rare uaccam. Tertio mō ex ma
leficio. Primo mō remedio nō
indiget. Secūdo modo ſi quis
ſciret naturale remediuꝫ appli
care poſſet ſicut etiaꝫ cōtra ali
as infirmitates poteſt ſecluſis
ſupſtitionibus tactis queſtione
xxiij. ⁊. xxvi. Cōtra tertium mo
dum diuina remedia applicari
poſſent: ſicut eſt dictuꝫ queſtio
ne. xxvi. Unde a deuotis perſo
nis ⁊ uirginibꝰ expertū habeo
ꝙ adhibito ſigno crucis ⁊ dn̄i
ca oratione cū ſalutatione ange
lica trinis uicibꝰ ul' circit̃ ceſſat
opꝰ demonis ſi ē per maleficiuꝫ
De hoc habuiſti capitulo. ix. ſu
pra. ff. Non' aūt licet applicare
ſupſtitioſa (ut quedā faciūt) ſer
uantes quoddā brodium de die
carniſpriuij ꝙ notat ſuperſtitio
pp nem demonis. Queſtio.
xxxiiij. utrum per ſacra uerba
modis antedictis ⁊ etiam lina
tis liceat contra grandines ſeu
cōtra tempeſtates procedere?
Reſpōdetur ꝙ ſic. Certū eiꝫ ē
ſic beatꝰ tho. dicit ſup. Job. j. ꝙ
demones grandines fulmina ⁊
tempeſtates deo permittente ꝓ
curare poſſunt ſicut ꝯtra iob fe
cerunt cuiꝰ oues igne cōſumpte
ſunt celeſti id eſt ō aere deſcen
dente per demones procurato
etiam ad conſumptionem paſto
rum. Similiter uehementem
uentum qui domū deiecit ⁊ ſep
tem filios ⁊ tres filias iterfecit
ruina. Unde licitis remedijs de
moni reſiſtere p̄t quis. Hanc
enim ob cauſam uniuerſaliter
uel communiter i eccleſia cāpa
ne contra aurā pulſantur tum
ut tanq̄ȝ per tubas deo conſe
cratas demones recedant a ſu
is maleficijs: tum etiam ut po
pulus excitatus deum contra
tempeſtates inuocet. Et eādem
ob cauſam cum altaris ſacram̄
to ⁊ ſacris uerbis ad auram ſe
dandam proceditur communi
ter ex antiquiſſima conſuetudi
ne eccleſiarū in gallia ⁊ in ger
mania. Fiant ergo talia ⁊ non
cōtra ea que dicta ſunt queſtio
ne. xxiij. Et in alijs his concor
dare uidentur iura ciuilia. C.
de maleficis et̃. Ubi notanter
dicitur ꝙ qui faciunt illud ideſt
impedientes ne labores homi
num uentorum grandiniſqꝫ la
pidatione ſternantur: non pe
na ſed premio digni ſunt. l. eo
rum ibidem. Queſtio. xxv. qq
ō genetaliacis ⁊ fortuna. Utrū

aliqui homies sint a natura bñ
uel male fortunati. Et quid de
fortuna tenendũ sit. dicuntur
autẽ genetaliaci ut dicit ysiđ.
viij. ethimo. c. ix. ꝑpter nataliũ
considerationem syderũ q̇ uul
go mathematici uocantur. For
tuna uero ut ibidem dicit. c. ij.
a fortuitis nom̃ habere dicitur
quasi deaʒ quandam res huma
nas uarijs casibus ⁊ fortuitis il
ludentem. Unde ⁊ cecaʒ appel
lant eo ꝙ passim in quoslibʒ in
currens sine ullo examine meri
torũ ⁊ ad bonos ⁊ ad malos ue
nit. hec isiđ. Sed taleʒ deã cre
dere idolatria esset. nec ita de
fortũa loquitur aristo. ij. phico
rum. nec ĩ libro de fortũa bona
nec theologi. Unde questioni p̃
fate. Rñdʒ sanct⁹ tho. iij. ꝯtra
gentiles. q. lxxxvij. ⁊ sequentib⁹
Pro quorum intellectu notan
dum secundũ eũ. Primo ꝙ ali
cui tunc bene dicitur a fortuna
contingere quando aliquod bo
num accidit sibi preter ĩtentio
nem ꝓpriam. sicut qui fodit ui
neam ĩtentione uites nutriendi
ĩuenit thesaurum. Potuit tam̃
talis ĩtẽtione aliena vʒ domini
sui qui sciuit ibi thesaurũ abscõ
ditum ex intentiõe dirigi. Ma
le aũt fortunari dr̃ si fodiendo
frangit tibiã. Secũdo notat qđ
in homine sunt tria que a tri
bus celestibus causis dirigũtur

voluntatis actus. ĩtellectus ac
tus ⁊ corporalia quorum primũ
a deo tm̃ ⁊ immediate. secũdũ
ab angelo. ⁊ tertiũ a celesti cor
pore dirigitur. Nam electões
⁊ uoluntates immediate a deo
diriguntur dicente ꝓũ. xxi. scri
ptura. Cor regis in manu dñi.
⁊ quocunq; uoluerit inclinabit
illud. Et phus. Deus est qui
operatur in nobis ⁊ uelle ⁊ per
ficere pro bona uoluntate. Co
gnitio uero humana in intelle
ctiua a deo mediantib⁹ angelis
ordinatur. Ea uero que ad cor
poralia pertinent siue sint exte
riora siue interiora in usum ho
minis ueniẽtia a deo mediãtib⁹
angelis ⁊ celestibus corporibus
dispensantur. Dicit enim beat⁹
dyo. c. iiij. de dinis noibus ꝙ cõ
pora celestia sunt cause eorum
que ĩ hoc mũdo fiũt. Cũ igitur
homo sit ordinatus ꝰm corpus
sub corporibus celestibus. ꝰm
intellectuʒ uero sub angelis ꝰʒ
uoluntatem aũt sub deo. potest
cõtingere aliquid preter inten
tioneʒ hois. quod tñ est secũdũ
ordinem celestium corpoꝝ uel
dispositionẽ angelorũ uel etiaʒ
dei. Tertio notat ꝙ nihil prohi
bet ꝙ etiam aliquis homo ha
beat ex impressione corporis ce
lestis aliquam efficaciã ĩ aliqui
bus corporalibus faciẽdis quã
alius non habet. Puta medic⁹

in sanando et agricola in plātan do: et miles in expugnādo. Hāc etiam efficatiā multo perfecti⁹ deus hominibus largitur ad sua opera efficaciter exequenda. h Tho. Unde uilh. in libro d' uni uerso dicit q̄ p expientiam hēt si meretrix nititur plantare oli uam nō officitur fructifera que tamen per castum plantata fru ctifera efficitur. Aduertendum tñ h dicit Tho. q̄ pfata corpis dispositio: et etiam angeli psua sio: non necessitet hominem ad eligendum: qui liber est. Pōt enim homo non sequi incliatio nem qualitatis corporalis et an geli persuasionē. Quarto notan dum q̄ aliquod bonum potest accidere homini. et preter inten tōem ppriam: et preter inclina tionem celestiū corporū: et pter angelorum illuminationem nō autem pter diuinam puidenti am que est factiua et guberna tiua cuiuslibet entis. Uñ respe ctu dei simpliciter nihil dicit. nec potest esse a cāu ul' a fortu na. sed respectu nostre uel an gelice nature. Questio. xxx vi. utrum uel quō differt aliquē esse bñ natum ul' male bñ fortu natum uel male bene guberna tum et bene custoditum: Rñdet tho. ibidem. q. lxxxx. Et dispositione relicta a corpore celesti i corpore nostro dicitur aliquis

non solū bene fortūnatus. aut male: sed etiam bñ natus. Secū dum vo q̄ ab angelo illuiatur dr̄ bene custoditus: s3 f̄m q̄ a deo i bonū iclinatur: dr̄ beñ gu bernatus. Et quādo aliquis ex impssiōe celestiū corporū iclia tur ad aliq̄s electōes sibi utiles quarum tam̄ utilitatē ppria rō ne non cognouit et cū hō ex lu mine intellectualiū substantia rum illuminatur eius intellect⁹ ad eadē agēda: et ex diuiā opa tione iclinatur eius volūtas ad eligēdum aliq̄d sibi utile: cuius rationem ignorat dicitur bene fortuñatus. Et ecōtrario male fortunatus quādo ex supiorib⁹ causis ad contraria ei⁹ electio incliñatur sicut de quoda3 dici tur iere. xx. Scribe istum steri lem uirum qui in diebus suis non psperabitur. Questio. xxxvij. utrum hō possit esse bñ fortunatus unīv'saliter. i. ut ali q̄s habeat i natura sua aliq̄ dis positōm ut eligat semp uel ut i pluribus aliq̄ quibus ɔiūcta sit p accidēs aliq̄ commoda ul' icō moda: Rñ. tho. ibide3. Ex cor pore celesti homo p̄t hr̄e talē i pssionem: q2 natura tm̄ ad unū ordinatur. Ea autē f̄m q̄ homi accidit bene ul' male f̄m fortu nam non sunt reducibilia in ali quod unum sed sunt indetmina ta et ifinita ut hr̄ .ij. phicor. Si

pt̄ esse ꝙ ex inclinatōe celesti i clinetur ad eligendum aliquid cui cōiungit̄ p accidens aliquō cōmodum. ⁊ ex alia inclinatio ne aliud. ⁊ ex tertia tertium. n̄ autē ꝙ ex una icliatōe inclinet̄ ad oīa. Ex una aūt diuīa dispo sitōne pt̄ homo ad oīa dirigi. h tt tho. Questio. xxxviij. vtrum p astra licite futura cognosci pos sint ꝙ diuinare dr̄ p astra: R. tho. 2. 2. q. lxxxxv. ar. v. Quedaȝ sciri possunt p certo. quedaȝ ne quaquam. quedaȝ ex coniectu ra non certitudinaliter. Certi tudinal'r pn̄t sciri p astronomos q̄ necessario eueniūt per cursus celoꝝ ut eclipses ⁊ aspectus sy derum adiuicē. non possunt au teȝ sciri per sydera duo que sub trahuntur eis que per certitudi nem sic sciri non pn̄t. Primo ef fectus contingentes p accidens siue in rebus humanis siue i na turalibus. sicut sūt euent⁹ fortu iti ⁊ casuales quia ex. vi. meta phice. ens p accidens non habȝ causam. ⁊ precipue naturalem. cuiusmodi est uirtus celestium corpum. Secundo meri actus li beri arbitrij ꝙ est facultas uo luntatis ⁊ ratōis sicut sunt futu ra opa hoim solum a libero ar bitrio depēdentia. qr nullū cor pus pt̄ sic directe imprimere in rem incorpoream qualis est uo luntas ⁊ intellect⁹. Istis ḡ duo bus modis ex astris diuinare ē suprsticiosum ⁊ illicituȝ. possūt tn̄ corpora celestia adhoc incli nare li. ar. dispositiue inquātuȝ imprimunt in corpus humanū ⁊ per ɔn̄s i uires sensitiuas que sunt actus corporalium organo rum q̄ inclināt ad humanos ac t⁹. Quia tn̄ uires sensitiue obe diunt rōni ut dr̄. iij. de aia ⁊. i. ethicoꝝ idō nulla necitas ex h libero arbitrio imponitur: sed ɔ tra inclinationem celestiuȝ cor porum homo pt̄ per rōneȝ opa ri. Si quis uero utatur conside ratione astroruȝ ad p̄cognoscē duȝ futura que ex celestib⁹ cau santur corporibus. puta siccita tes ⁊ pluuias ⁊ alia huiusmodi non erit diuinatio supersticiosa ⁊ illicita. Hec tho. Dicit etiam dn̄s alb. super. iiij. c. de di. no. ꝙ inferiora non possunt in supe rioribus cognosci certitudinali ter sed tm̄ coniecturaliter. Et adducit ad hoc ptolomeum. A risto. ⁊ auicenā multis ratiōib⁹ Questio. xxxix. Unde ergo p̄ueniunt ꝙ astrologi ex consiō ratione astrorum frequenter ue ra pronunciant etiam in hijs q̄ pertinent ad humanos actus. R. tho. 2. 2. q. x. c. v. ar. v. hoc contingit dupliciter. Uno qui dem modo qr plures hominum passiones corpales sequuntur: ⁊ idō actus eorum disponuntur

ut in pluribus ſm inclinatiõem
celeſtium corpoꝝ. Pauci autẽ
ſunt.i.ſoli ſapientes qui rõnes
huiuſmodi inclinatões moderẽ
tur. Et ideo aſtrologi in mul
tis uera pnuntiant: ⁊ precipue
in cõibus euentibus qui depen
dent ex multitudine.⁊c. Alio
modo propter demones ſe imi
ſcentes. Unde Aug.dicit in.ij.
ſup geñ.ad lr̃am. Fatendum ẽ
quando a mathematicis vera
dicunt̃ inſtinctu quodam occul
tiſſimo dici.ꝙ neſciẽtes huma
ne mentes patiuntur .ꝙ cuz ad
decipiendos hoĩes: fit ſpirituuz
ĩmundoꝝ ⁊ ſeductoꝝ operatio
ẽ.quibus quedã vera de tp̃rali
bus rebus noſſe pmittunt. Uñ
concludit. Qua pp bono xp̃ia
no.ſiue mathematici.ſiue quili
bet impie diuinantium.⁊ maxi
me dicentes uefa cauendi ſunt
ne conſortio demonioꝝ animã
deceptã pacto quodã ſocietatiſ
xx irretiant. Queſtio.xl.vtrum
licitum ſit coniecturare futura
per auguria ⁊ per aliorum ania
lium motus ſeu uoces uel geſtꝰ
Augures autem ſunt dicit Iſi
dorus vbi prius qui per uolatꝰ
auium ⁊ uoces intendunt aliq̃
ſigna rerum uel obſeruationes
improuiſas hoĩbus occurentes
qui ⁊ auſpices dicuntur .Auruſ
pices tamen proprie qui oculis
⁊ uiſu. Auſpices uero qui audi
tu ⁊ ex uoce coniecturant: Reſ
pondet Tho. ibidem ꝙ ſic ſub
diſtinctione tamen. Nam cum
bruta animalia non habeãt ni
ſi animam ſenſitiuaz cuius om
nes potentie ſunt actus corpõa
lium organoꝝ.ideo ſubiacet eo
rum anima diſpoſitiõi continẽ
tium corporum: ⁊ primordialiť
celeſtium corporuz. Et ideo ni
hil phibet aliquas eorum ope
rationes eſſe futuroꝝ ſiĝ. in q̃n
tum conformãtur diſpoſitõibus
corporum celeſtium: ⁊ aeris ꝯ
tinentis: ex qua proueniunt ali
qui futuri euentus. In hoc ta
men duo conſiderari oportet.
Primum quidem ut huiuſmõi
operationes non extendantur
niſi ad precognoſcenda futura
que cauſantur per motꝰ celeſtiũ
corporum (ut ſupra dictuz eſt)
Secundo ut non extendantur
niſi ad ea que aliqualiter poſ
ſunt ad huiuſmodi animalia p
tinere. Conſequuntur eniz ani
malia cognitionem quandã na
turalem et inſtinctum triplicĩť
Uno modo per celeſtia corpo
ra: ad ea que eorum uite ſunt
neceſſaria: ſicut ſunt immuta
tiones que fiunt per pluuiaſ.vẽ
tos.⁊ alia huiuſmodi. Unde ſi
quis ex hoc ꝙ cornicula frequẽ
ter crocitat predicat pluuiam
cito uenturã: ñ ẽ illicituz .Alio
mõ iſtinctꝰ huiuſmodi cauſanť

ex causa spūali bona angelo uł ex deo. ut pꝫ in columba super xp̄m descendēte luc. iij. Et ī coruo qui pauit heliam. iij. regum .xvij. Et in ceto qui absorbuit ꝛ eicit ionā Jone. j. Alio° ex causa spirituali mala ut ex demonibus q̄ utūtur huiusmodi operationibus brutorum aialium ad implicādum aīas uanis opinionibus. Et eadem ratio uidetur esse de oībus alijs h°mōi. oīs igitur huiusmōi diuinatio si extendatur ultra illud ad quō pt̄ attingere ꝭm ordinem nature ł diuine prouidentie est superstitiosa ꝛ illicita. Hec tho. ¶ Questio. xli. utrum ꝑ omen possint futura cognosci. Est autem ꝭꝫ tho. omen uerbum ex in sperato prolatum ex quo seq̄tur bonū alicuius. Et tunc dicit̄ omen illius. ꝛ ponitur exemplū de romanis q̄rentibus locum aptum ut ibi manerent. ꝛ ciuitateꝫ edificarent. Et cum uenissent ad locum ubi nunc est roma uexillarius qui ferebat uexillm precedendo fixit illud ī terra dicēs Stemus quia hic optime mānebimus. Et hoc uerbum fuit acceptū ꝑ omine? Rn̄det tho. ibidem aliter est dicendū de omine q̄ꝫ de p̄fatis augurijs. qꝛ uerba hūana q̄ accipiūt̄ ꝑ omine non subduntur dispositioni stellarum: disponuntur tn̄ duplicit̄ aliqn̄ ꝭm diuinam prouidentiā aliqn̄ uero ꝭm demonis opationem ꝭm primum modum cōiecturare est licitum. ¶ Un̄ gedeon qui in cathalogo sanctoꝝ heb. xi. ponitur usus fuit omine ex ꝭ q̄ audiuit recitationem ꝛ interp̄tationem cuiusdam somnij. ut legitur iudicum. vij. ¶ Et similiter heliezer seruus abrahe: ut legitur geñ. xxiiij. Sed gedeon obseruauit recitatōem ꝛ expositionem somnij accipiens eadeꝫ ꝑ omine quasi ordinata ad sui instructionem a diuina ꝓuidētia: ꝛ similiter heliezer attendit uerba puelle oratione premissa ad deum hec tho. Secūdo modo coniecturare est illicitū quo modo receperunt omē serui benedab regis syrie qui audiētes ab ore regis isrהabel achab. hoc uꝫ uerbuꝫ. Si adhuc uiuit. frater meus ē acceperunt pro omine. ꝛ festinantes rapuerunt uerbum ex ore ei° atq; dixerāt. Frater tuus benedab uiuit. iij. reg. xx. ¶ Questio. xlij. utrum ex arte phisonomie diuinare licituꝫ sit id ē ex dispositione membrorum hoīs coniecturare de morībus hoim? Rn̄. alb. li. i. de animalibus tractatu. ij. q̄ sic dum modo caute fiat uꝫ soluꝫ de natura ɔiectualiter: sꝫ ō morib° ꝛ electionibus non diffinitiē iudicando. Et ad hoc p̄res allegat

phos. Ubi notat primo quod phiso nomia est scientia docens diui nare id est cõiecturare de affec tibus hoim per physicas formas mẽbrorum. Secundo notat quod ex multis que sunt i homine ac cipitur coniectura illa. ¶ Primo ex sanguine siue humore. quia ex talibus passionatur faciliter hõ et afficitur humore quadruplici videlicet sanguineo . melanconico . colerico . et flegmatico. Secũdo ex sexu masculinitatis et femiei tatis. ¶ Tertio ex oculis capill'. auribus. facie. et alijs membris patentibus. Propter quod Ptolo meus dicit diuinare melius ex stellis secũdis et ueri'. ¶ Stellas secundas uocans figuras et acci dentia inuẽta in rebus physicis que a stellis superioribus impres sa materie scimus. ¶ Sed superio res stelle . aliquã nihil imprimũt licet in eis non deficiat. sed in materia inferius indisposita.

¶ Tertio notat quod prefatorum ne cessitat uoluntatem. Unde nul lus diffinitiue iudicandus ẽ ex talibus malus esse. nisi manife stum sit suum malum. licet pre fata aliquando inclinent aut si gnent inclinationem affectus. Unde per tria põt quis contra ta lia operari. Prio per hoc quod mem brum quod inspicitur est fõte signũ per accidens infirmitatis alicu ius et non nature. Secundo per liberum arbitriũ quo (ut phs in . iij. ethicorum dicit) Sum' dñi nostrarum actionum. Tertio per ha bitum uirtutis uel consuetudinem unde aristoteles refert discipu los ipocratis eiusdem faciem op time depictã obtulisse philemo ni optio physonomo. ¶ Qui iudi cauit illud esse uiri luxuriosi et deceptoris idolum. quod cũ i indi gnanter ipocrati retulissent: res põdit. uere iudicauit: quia ad hoc natura inclinauit. Sed illud quod natura non dedit amor uirtutũ et phie cõtulit. s. continentiam et fidem. Hec Alber. ¶ Tertiũ ãt est quod gratia pl' ualet quam oia antedi cta. Unde deuoti uiri min' alijs sũt iudicãdi. Unde artẽ prefatã ap probat salomon prouer. xvij. d. In facie prudẽtis lucet sapia: ocu li stultorum in finib' terre. ¶ Et ecc. xix. Et uisu cognoscitur uir. et ab ocursu faciei cognoscitur se satus. ¶ Sed iudicia ueritas ui tare inbet cum iudeis ait Joh. vij. Nolite iudicare secundum faciem sed iustum iudicium iudicate. Questio. xliij. utrum aliqua ue ra scientia per artem notoriam possit acquiri. Est autem ars no toria quedam obseruantia qua per ieiunia abstinentias et ora tiones uerbales cum inspectiõe quarundam figurarũ seu carecterum ac prolatione uerborum igno torum et similium quis scientiã

notãdum

adipisci molitur. ¶ Rñ. tho. 2. 2. q. x. c. vi. ar. i. q3 ars notoria illi cita 7 inefficax est. 7 ideo penitus repudianda 7 fugienda a xpiano. ¶ Primum probat q3 utitur ignotis caracteribus 7 uerbis ut. q. xxvi. dictũ ẽ. Unñ super uacuis signis utẽs. tacita demonum pacta habet. Secundum patet. q3 null9 demõ intellectũ hois illuminare põt quez ex obstinatione obtenebrare intẽdit semp ut docet tho. i. pte. Acquisicõ aũt sciẽtie 7 sapientie fit p illuminatiões. Unñ ut aug9. dic̃ x. li. de ci. dei. etiam teste porphirio pho. Demonũ operatiõibus 7 obseruãtijs 7 purgationibus aĩa nec diuinã nec ueram sciẽtiã adipiscit. ¶ Tertiũ patet ex aug9. li. ij. de doctrina xpiana. Eadem ratione sicut de supstitionib9 ceteris quas ibi iprobat. ¶ Questio. xliiij. utr3 saliatores peccent iudicantes in suis cõiecturis. Sunt enim saliatores ut dicit isiđ. li. viij. ethimo. sic dicti. q3 dum eis membrorũ quecunq3 ptes salierit aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare predicunt. ¶ Respondet idem ibidem quod sic. Idẽ ex questionibus. xxiij. 7. xxvi. patet. ¶ Unñ cõcludit ex supra dictis oĩbus isiđ. quod i his omnibus ars demonũ ex quadam pestifera societate hoim 7 angelo3 malo3 exorta est. unde et cũcta uitãda sunt xpiano et omni penitus execratione repudianda atq3 damnanda. ¶ Hec isiđ. ¶ Questio. xlv. utrũ ne licitum sit dies. annos. obseruare aut menses. ad exeundum de domo p itinera. ad induẽdũ nouas uestes. 7 ad faciendũ similia. pro habẽda prosperitate 7 uitãda aduersitate? Rñdet text9. xxvi. q. vi. non licet 7 sequentibus multis auctoritatib9 summorum põtificũ 7 aug. q3 non. Unde ibi improbantur obseruatores kalẽdarũ ianuarij sub ritu paganorũ v3 ne aliquid pl9 noui fiat propter annum nouũ. Ne mense cum epulis parẽtur uel lampadibus: ne per uicos 7 plateas chori ducantur: nec cautiones fiant. ¶ Et tales anathema sũt qui faciũt. Itẽ i alio c. dicitur. ¶ Non obseruetis dies qui dicuntur egyptiaci. glosa. quos egyptij inuenerũt. ut qui aliquod opus in die tali inchoaret malum haberet exitum. Tñ ex antiquitate ecclesia sigt hos dies i kalẽdarijs suis. ¶ Hec ibi. Unde aug9. in encheridion et ibidẽ in decreto habetur. Quis existimaret q̃3 magnum pcm sit dies obseruare 7 menses 7 annos 7 tempora sicut obseruant qui certis diebus siue annis siue mensibus uolunt uel nolunt

inchoare aliq̄d eo quod ꝭ3 uari as doctrinas hoim fausta uel infausta existimāt tpa nō hui⁹ mali magnitudinē ex tioꝛ apl'i pēsarem⁹.q̄ de talib⁹ ait ((Nūc cognouistis deum imo cogniti estis a deo quō cōuertimi iterꝫ ad infirma ꝛ egena elementa q̄bus denuo seruire utilis. dies obseruatis: ꝛ mēses ꝛ tempora ꝛ ānos .Timeo uos ne forte sin̄ causa laborauerī in uobis)) Tn̄ bene obseruaꝛ quis pōt tpa qn̄ luna est incerta quota sit ꝑ se candis lignis ut diuti⁹ durent: ꝛ minus a uermibus rodantur. Sic de pomorū coligendis fructibus ꝛ de similibus que ex naturali phīa uel ex arte autentica sine supstitionibus seruari ꝺbent uel possunt.

Capitulum.xij.

Non ꝓhibetur in colendo unum deum superbia qua quis renuit deo obedire sicut humilitate deum reuerēmur debite.ubi primo uidendū erit quid sit supbia.quō differat ab inani gloria: ꝛ quam detestabile uicium sit .Scdō q̄ sint eius spēs. Tertio qn̄ fit mortale peccatū: ꝛ de eius remedijs. Circa primū notandū ꝭm tho. 2.2. q. clxij. ꝛ questionibus: de malo q̄stione de superbia. quod supbia est contēptus dei uel superioris uel nolle obedire talium p̄ceptis. Et hoc ē formale ꝛ pricipale. Sed materiale ē audax seu p̄sūptuosus appetitus ꝛ inordinatus proprie excellentie. Dr̄ ḡ p̄mo cōtemptus. Ubi nōt: quod b ꝭm tho. 2.2.q.clxxxvj.ar. ix. q̄ tunc aliquis cōmittit uel trāsgrditur aliquid ex cōtēptu qn̄ uoluntas eius renuit subijci ordinationi legis uel regule: ꝛ ex hoc procedit ad faciendum contra legem uel regulā. Quando aūt ecōtra ꝑpter aliquaꝫ particularē causam ,puta cōcupiscētiam uel irā uel desideriū cuiuscūq̄ alterius rei inducit ad aliquid faciendū cōtra statuta legis uel regule non peccat ex cōtemptu sed ex aliqua alia causa. ēt ꝛ si frequēter ex eadē causa ul' alia sili peccatū iteret. Frequētia tn̄ dispositiē inducit ad contēptū. Nam ꝭm bern̄. Contēpt⁹ est tumoꝛ superbie. Dr̄ consequentē ī descriptiōe supbie. Nolle obedire. Quod declarat cōtēptum id est rēnuere obedire. Est enī transgressio p̄cepti effectus exteriō supbie q̄ ē in omī mortali pc̄o. Sed cōtēpt⁹ p̄cepti ē iteri oꝛ actus ꝛ n̄ ē in omī pc̄o mōtali. qꝛ q̄dam fiūt ex ignorātia alia ex fragilitate. sed supbia ex q̄dā malicia. Dr̄ uel supioris .qꝛ quēlibꝫ debem⁹ supiorē arbitrari ut postea diceꝛ. Dr̄ appetit⁹ audax. qꝛ supbia ē in irascibili

de proprio bono presūptō q̄da3
q̄ se erigit contra deum vel ali
os hoīes eos vel eoꝝ mandata
ꝑuipendendo seu contemnēdo
dicitur inordinatus: quia si or
dinate quis appeteret excellen
tias suas: non peccaret. Nā rex
frācie ꝓferre pōt diuitias suas
diuitijs militis. Et considerare
dona tp̄alia: ⁊ spiritualia sibi
collata a deo: sed cū gratiaruȝ
actione. in deū debȝ ea reduce
re. Qd̄ si se extollat de eis ꝯ de
um. aut ꝓximū. aut eoꝝ māda
ta inordinate tunc appetit. dici
tur ꝓprie excellentie. Unde di
cit Alex. de hal. in sūma ꝙ cuȝ
supbia sit appetere excellentiā
sui: aliud ē appetere excellētiā
⁊ aliud appetere excellentiam
ut ꝓpriam. Appetere eni͂ excel
lentiam cū sit naturale homini
⁊ angelo: inq̄tum sunt facti ad
dei imaginē: nō ē peccatū: sed
appetere excellentiā ꝓpriaȝ: ut
ꝓpriā semp ē peccatum. Et fit
multipliciter ut in spēbus appa
c rebit quattuor. Ex quibus pȝ.
Primo ꝙ supbia duplici virtu
ti ꝯriatur directe humilitati q°
ad fōmale: in supbia. ⁊ quo ad
matēiale magnanimitati. Que
uirtus iportat extēsionē animi
ad magna ⁊ ardua in omni vir
tute. Secundo supbia differt
ab appetitu inanis glorie. seu
ab inani gloria. Pro cuius itel
lectu. nota ſm aureolum in. ij.
dist. xxi. q. ij. ꝙ aliud ē cōplace
re ⁊ delectari in sui excellentia
habita. ꝙ ē uane glorie: ⁊ aliō
ē erigere se super alios. ꝙ ē suꝑ
bie. Affectiones eniȝ appetitus
sequuntur cōformiter existima
tiones intellectus. Sed alia ē
existimatio in intellectu existi
mare quantitateȝ sue excellen
tie absolute: ⁊ aliud ē existima
re excellentiaȝ suaȝ ꝯparatiue
ad alios secundum excessum.
imo hec secunda oritur ex pri
ma. Primo enim intellet⁹ inor
dinatus existimat suas sufficiē
tias esse magnas: ⁊ supremi gra
dus. Secundo ex hac existima
tione oritur statim existimatio
isufficientie alioꝝ. qua exi̅stiat
excellentias alioꝝ paruas. Et
hoc dupliciter. vel existimādo
sufficiētias ꝓprias magni gra
dus uel sufficientias sibi equa
liū modicas. Igitur i appetitu
erunt conformiter due affectio
nes correspōdentes ultimis exi
stimationibus duabus. Primā
quidē existimationeȝ qua inor
diate existimat excellentiā suā
magni gradus absolute sequit̄
in appetitu delectatio: ⁊ com
placentia i propria excellētia:
que ē inanis gloria: sed secūdā
existimationeȝ qua paruipēdit
aliorum bona sequitur erectio
Et talis erectio ē superbia. Et

ſi erectio talis ē reſpectu ſuꝑio
rum uel maiorum tunc dr̄ irre
uerentia: ⁊ ſequitur exiſtimatō
nē qua iudicat q̇s ſuas ſufficien
tias magnas ⁊ ſuperiorū ꝑuas.
¶ Reſpectu uero equaliū dr̄ pre
fata erectio cōtēptus. qui ſequi
tur exiſtimationē qua quis bōa
equalia aliorū reputat q̈ſi nul
la. Uidetur igitur ꝙ ſuperbia q̈
dupliciť differat ab inani glo
ria. quia ſuperbia ē in appetitu
iraſcibili reſpectu alicuiꝰ ardui
cum quodam cōtemptu aliquã
do. ⁊ in illo qui non curat mani
feſtationē. ſed inanis gloria ē i
cōcupiſcibili non ſemper de ar
duo nec ſemper cum cōtemptu
⁊ ſemper ē appetitu manifeſta
d tionis. ¶ Dubitatať que ſint ra
dices ſuꝑbie: Reſpōdetur ꝙ tri
plices ¶ Prima eſt inordinatus
amor ſui. Ex illo enim quis faci
liter retorquet inordinate in ſe
excellentias ueras uel falſas.
Secunda eſt cōſideratio incau
ta bonorum ſuoꝝ. Que cū oīa
ſint a deo pricipaliter aut tota
liter. ſi per gratiarum actōꝫ nō
in deum dirigūtur ſe erigit ani
mus i ſuꝑbiā. Tertia eſt negli
gentia cōſiderandi deū ⁊ proxi
mum. Nam ſi ſepe cōſideramꝰ
deū ⁊ potentiſſimū. ſapientiſſi
mū: ⁊ optimū. a quo manant
precepta non faciliter nos con
tra eum erigeremus. Similiter

ſi cōſideramus debite ꝓximū
nō faciliť eū cōtēneremus ſi eq̈
lis eſt aut irreuerēter tractare
mus ſi ſuꝑior ē. ¶ Cōſidera igiť i
ꝓximo quolibet qūo raro ē ali
q̇s tã ꝑuꝰ q̇n aliqñ magno ꝓdeſ
ſe poſſit. Itē ꝙ aliquã uirtutē
occultā habet q̈ cares. Itē ꝙ
forte ꝑdeſtinatus ē ⁊ tu dãnan
dus. ut in iuda ⁊ magdalena.
claruit improuiſe in multis.
¶ Dubitať. cū ſuꝑbiř ſit ſupra e
regulã a deo nobis traditã irre q̃
ſint regule ſm̄ q̈s menſurař de
bemꝰ oꝑa ne ſuꝑbiamus: Rñ.
ꝙ. iiij. oppoſita. iiij. ſpēbus ſuꝑ
bie de q̇bus gre. dicit. xxiiij. mo
rū. Prima ut credamꝰ firmiter
oīa bona nr̄a q̃ ñ ſunt pc̄a ⁊ de
fectus a deo nobis data. Scd̄a
ut ſi q̃ meruimꝰ deꝰ pricipaliſſi
mus auctor extitit ſine quo ne
dū ſumꝰ aliq̇d ſufficiētes facere
aut uelle bonū. ſꝫ nec cogitare
ut diť aplꝰs. Tertia ē agnoſce
re bona noſtra que habemus a
deo eſſe nihil alieni nobis aſcri
bendo. Quarta amare ꝓximū i
nullo eū decipiēdo. ¶ Quam f
malū ſit ſuperbia: patet primo
auctoritatibꝰ. Eſt. n. quaſi rex ľ
regina alioꝝ uicioꝝ. Unde ꝑs.
((Emūdabor a delicto maxio))
id eſt ſuꝑbia ſm̄ glo. Itē eccī.
x. ((Iniciū oīs peccati ſuꝑbia
qui tenuerit eã iplebitur male
dictis)) Itē theodie. iiij ((ſuꝑbiá

nunq̃ in tuo sensu aut in tuo v̄bo dominari pmittas. In ipa enim inicium sumpsit omnis perditio)) Secūdo p3 exēplis. Nā superbia de supmo angelo fecit pessimū dmonē. ysa. xiiij. ((quo cecidisti lucifer d̄ celo qui mane oriebaris.)) Ecce de angelo fit demon. de nobilissima creatura. pessima fit. ⁊ de celo eijcitur in infernū. ¶ Itē eua p superbiam q̄ uoluit effici sciens ut d̄us facta ē isciens: quodāmodo ut pecus. ps. Hō cum in honore esset non intellexit cōpatus est iumētis insipientibus ⁊ similis factus ē illis. ¶ Item saul postq̃ humilitate: in regnū p deu3 ducitur: supbiens deijcit ⁊ posteri sui: ⁊ a demone possidētur. i. re. xv. ¶ Itē nabuchodonosor. dañ. v. supbiēs depositus ē de solio regni sui: ⁊ gloria eius ablata ē ei: ⁊ a filijs hoim eiectus. ¶ Itē phariseus qui se dixit non ēē vt ceteri: ut se sup ceteros extolleret: non ē iustificatus: sed hūiľ publicanus. luc. xviij. Itē Pe. qui preceteris presumpsit dicēs ((⁊ si omnes fuerint scandalizati in te ego non scandalizabō)) Math. xxvi. vilius ceteris lapsus ē p ancillam piurando ⁊ trina uice. ¶ Quo ad. ij. principale de speciebus superbie. notandum pro intellectu earumdem secundū Tho. q. de malo materia de supbia. q. iij. q̄ quedam se habēt antecedētis ad supbiā ut sunt ex q̄bus oritur faciliter: alia sunt in quibus essentialiť cōsistit supbia: alia aūt sunt q̄ cōsequūtur supbiam: ⁊ ab ipsa eliciuntur. ¶ Et quodlibet istoꝝ ē multiplex. Nā cū superbia sit iordinatus amor proprie excellentie. tot erunt antecedētia ⁊ cause ⁊ origenes: quot bona in quibus quis excellentiam inordinate appetere pōt. Sūt aūt i genere triplitia bona. Primo i fima q̄ dicunť fortune: ut diuitie. delitie. dignitates officioꝝ. amici. ⁊ honores. ¶ Secundo bona nature quo ad corpus: ut pulchritudo. fortitudo. sanitas ⁊ nobilitas: quo ad aiam intellectus perspicacitas naturalis. scientia acquisita. memorie tenacitas: ad uirtutes naturalis habilitas seu uirtus naturalis uirtus acquisita potestas tollerandi. exēcitia spiritualia. ⁊ artes acq̄site. ¶ Tertio bona gratie ut fides. spes. caritas. ⁊ alia. Cū igitur homo inordinate diligit se q̄ ē radix oim pctorum id ē cum non refert omnia bona in deum p° p̄ncipaliter ⁊ finaliter ꝑut in primo p̄cepto dictu3 est quodlibet prefatorum bonorū faciliter homo retorquet in se: ⁊ se extollit ultra q̃ deb3. Essētialiter uero superbia fm Gre. b

xxiij. moꝝ. consistit in quattuor spēbus. quas declarat sanctus tho. ubi supra. nam ſm aug .li. sententiaꝝ prosperi. Superbia est inordinatꝰ amor proprie excellentie. ut cum homo vult sibi aliquod bonum. solum iō qr hoc habendo uel isto modo habendo excellentior est q̄ nō habendo uel non sic habendo. In isto autez caplo solum de p̄mis duabꝰ spēbꝰ dicet̄. Prima igit̄ species suꝑbie ē. cum bonuz ꝙ sibi iest ab alio a semetipso hr̄e se existimat. Excellentius eniz est quod aliquod bonum insit alicui a se q̄ ab alio. Quando ergo homo ꝑpter inordinatum amorem proprie excellētie mouetur ad extimandum illd̄ bonum ꝙ habet ab alio se solum habere a se. Et uult etiā sic habere a seipso: tunc superbit prima spē. ꝯ tales apo. i. cori .iiij. dicit ((Quid habes ꝙ non accepisti)) sup quo glo. aug. Sciēdū neminem posse discerni ab illa perditionis massa nisi q̄ hoc bonum habet ꝙ credat ꝙ quicq̄d boni habet a gratia saluatoris accepit. Un̄ phs i primo d̄ celo mundo. Ab hoc quidē ente scz deo dependet celum. ⁊ tota eiꝰ natura. ⁊ ab uno ente singulis cōmunicatum est esse ⁊ uiuere nam q̄cunq̄ habemꝰ: a deo habemꝰ. aut immediate a sua manu potenti nobis porrecta ut animam. intellectum. uoluntatē memoriam. fidem. ⁊ uirtutes infusas. aut mediantibus dei nunciis qui sunt celū. elementa. homines. bestie. ⁊ alia tempōalia nobis porrecta: Patet h̄ p illd̄ math. vj. ubi dicit̄ ((ꝙ aues non nent nec serunt ⁊ tamen pr̄ celestis eas pascit)) Non iquit ipse se pascūt lz nolēt ⁊ querāt. Itē patet expientia. nam agricola q̄ interdum ex uno anno bene colit vineam minꝰ ꝑcipit: q̄ precedēti āno qn̄ male coluerat uineam. Cur: qr laboꝛ humanus non sufficit. sed solis ⁊ celorum īfluentia aeris temperies ⁊ nā in q̄ deus dn̄atur nō hō. Sed dicis. credo me omnia bona a deo hr̄e: g̃ careo prima spē suꝑbie. Rn̄det uilh̄ .i summa uicōrum. d. ꝙ etiā ideo dicitur ꝺ superbo. quō ipse credit bona sua habere a se qr scilicet facit ac si crederet. Sicut in simili aliquis dicitur nō credere xp̄m filiū dei qui nec illius terretur cōminationibus nec attrahitur promissionibus. nec ꝑceptis obtemperat neccōsiliis acquiescit. ut dicit bern̄. Sunt autem tria q̄tū ad hoc ꝙ dicitur superbus facere q̄si crederz bona sua a se hr̄e ⁊ non a deo. Prio si gloriatur i corde suo de bonis suis ꝑuerse ꝑpter ꝙ aplus dicit. ubi supra

(quid habes quod non accepisti? si aut accepisti quare gloriaris quasi non acceperis) Secundo quantum ad hoc quod aliquis de bonis suis se iactat contra illud Job. xxi. (si osculatus sum manum meam) In manu operatio: in osculo vero intelligitur laudatio. Unde osculum manus est laudatio proprie operationis. Tertio quia de bonis suis deo gratias non agit. Ideo ingratus dicitur vulgariter non agnoscere beneficium. Unde greg. non est dignus dandis qui non agit gratias de datis. Secunda species superbie est cum quis bonum quod habet ab alio de gratia cognoscit: et fatetur se ab alio habere. sed putat sibi hoc debitum fuisse: et pro meritis recepisse. Excellentius enim est aliquid habere ab alio ex meritis suis quam mere de gratia. Cum ergo homo propter amorem proprie excellentie mouetur ad extimandum illud bonum quod ab alio habet de gratia habere se ab eo meritis propriis. Ut si famulum habes suo labore vix merentem calceos. qui datis sibi tunica et caligis et calceis putaret. hec se bene meruisse. hoc est superbire contra deum vel hominem. Scire autem debes quod quicquid habes. a deo habes. i. corin. xii. (Deus operatur omnia in omnibus) immo deus in omni actione nostra principalius concurrit. Sed dicis diuitias et scientiam studio et labore proprio acquisiui: quomodo ergo a deo habeo. Respondetur quod deus tibi manus contulit pedes. etc. et intellectus tui industriam. Et hoc est primum quod habes: scilicet a deo. Hec autem omnia uelut penna mortua manu scriptoris non recta nihil fecissent ad tuam scientiam. aut ad diuitias tuas. nisi summus artifex esse: et intelligere tibi dedisset et conseruasset. Et hec sunt principalissima: et sine nostra industria et immediate a deo. Unde luce. xvii. (Cum omnia feceritis que precepta sunt uobis dicite serui inutiles sumus quod debemus facere fecimus) et merito inutiles quia nihil deo proficimus sed nobis ex sua bonitate merito quod facere debuimus etc. quia dei uerissime serui sumus creatione: ratione cuius omnia nostra sibi debemus. Plus si possibile esset tenemur ex conseruatione. amplius ex redemptione etc. Dicit etiam alexan. de hal. in summa. Credere se habere bonum pro meritis inquantum credit se quis esse causam principalem meritorum illorum deum uero secundariam est peccatum et superbia. Similiter cum se credit habere bonum a deo pro meritis inquantum se ponit causam secundariam tamquam ex merito condigni illud tribuentem est secunda species. Credere autem se habere aliquod bonum pro meritis

ponēdo deū causam principalē non est peccatum. Unde supb⁹ secunda specie appetit excellētiā ꝓpriā ut ꝓpriā: in quātū põnit se causam principalē. deum uero secūdariam. Hec ille ↄtra ista quidam putant merita sua tam magna ut merito deus pro eis debeat eis dare uitam eternam. ꝓseruare a tribulationib⁹ ꝛ a siˡibus. ¶ Quod si non facit deus murmurāt supbe. ¶ Ad illam spēm ꝛ ad primā etiā rducitur ingratitudinis uicium ƀƺ Tho. Quia ingratus est qui sibi attribuit quõ ab alio habet. Cōtra hāc spēm peccans multipliciter errat. Primo qꝛ liberalissimū largitorem deum putat uenditorem dum credit emere meritis a deo qui ñ est extimatoꝛ meriti. id est opus non est õ se meritorum. sed a dei misicõdia. Secundo talis putat soluere quod ipossibile est sibi soluē qꝛ alias omnia tenemur deo: ut pretactum est. Tertio quia ea que in oculis nostris interdum putantur merita sūt demerita. Uñ iob. iiij. ¶ Ecce q̇ seruiūti e non sūt stabiles. ꝛ in angelˀ suis reperit prauitatē) quāto magis hij qui habitant domos luteas que terrenū habent fūdamētū cōsumētur uelut a tineis ysaie lxiiij. Facti sumus ut immūdi omnes nos quasi pannus. men

struate uniuerse iusticie nr̃e.

¶ Capitulum. xiij. de eodē.

Quia igitur superbia mltis rebus se immiscet. ideo hic tria sunt uidēda. Primo de duabus ultimis superbie speciebus in capitulo precedenti enumeratis. ꝛ q̇bus rebus se immisceat. Secūdo qñ sit peccatum mortale. Tertiõ q̄ sunt remedia contra eandem. ¶ Quantum igitur ad primuz notandum ꝙ tertia species est cum iactat se quis de bono quõ non habet excellentius. enim ē habere in se aliquod bonum q̃ȝ nõ hr̃e illud. ꝛ quanto bonuz ē maius. tanto est excellentius. ꝛ tanto maioꝛem excellentiā habens per hoc consequitur. ¶ Cū igitur quis ex appetitu ꝓpe excellentie mouetur ad attribuendum sibi aliquod bonum qõ nõ habet: aut maius bonuz q̃ȝ habeat: tunc ē tertia spēs. Exempli gratia. Cū homo ꝓpt appetitum ꝓprie excellentie extimat se sapientē. pulchrū. iustum: foꝛtem ꝛ sic de alijs bois nature aut gratie: aut ēt extimat se magis sapientē: aut doctū iustum foꝛtem ꝛ in p̃nomia tis quā sit: aut dicit se sapiētē doctum. foꝛtē. iustuȝ. ꝛ similia aut magis q̃ȝ sit. i talib⁹ dictis

aut etiam si talia alio mõ q̃ꝫ ꝑ
uerba ostendat ut in p̃cõsitate
uestium ampla familia.ul' qua
cũqꝫ exteriori alia habitudie.ẽ
b ĩ tertia specie suꝑbie.❡ Ad idẽ
pertinet cũ quis negat aliquod
uicium quod in se est. Per hoc
eni attribuit sibi uirtutẽ opposi
tam. uel attribuit sibi bonum
innocentie ꝙ non habet. Unde
aug.iiij.ꝺ ci. dei dicit quod ex
cusare se de pc̃o cõmisso ad suꝑ
biã pertinet: Et dixi notãter qñ
ex amore ꝑ̃pe excellẽtie moue
tur ad se sic iactãdũ❡ Si eni ex
aliqua alia causa moueret̃ ut
ex uanitate quadã uel delecta
tione sola.quã habet in mẽtien
do.uel propter lucrum tũc non
reduceretur ad suꝑbiam ſꝫ ad
aliqꝺ aliud uiciũ. Et licet iactã
tia opponatur ueritati. tñ ꝑ̃pe
ratione cause ex qua frequent̃
procedit ponitur hic spẽs super
bie. Unde dic̃ Tho.q.de malo
ubi supra ⁊ alex.dc hal'i sũma
licet in iactantia sit falsa uocis
significatio qꝛ tñ eius intentio
principalis non est ut fallat sed
ut excellat: dicitur species suꝑ
bie ⁊ non mendacij. Iactantia
ponitur species superbie nõ q̃ꝫ
tum ad ip̃m exteriorẽ actum q̇
consequenter se habet ad super
biam: sed quantũ ad ĩteriorem
affectũ ex quo talis actus exte
rior procedit dum scilꝫ homo
p̃sumit: de seipso ac si hr̃et ꝙ ñ
hꝫ ⁊ ĩ talem excellentiam aius
eius tendit que sibi nõ cõpetit
nisi haberet q̃ nõ hꝫ. Et in sum
ma dicit. ꝙ iactantia ꝓcedit ex
suꝑbia sicut ex causa iteri⁹ mo
tiua ⁊ impellente ex hoc enim
ꝙ aliq̇s interius per arrogãtiaꝫ
supra seipsum eleuatur . seq̇tur
plerumqꝫ ꝙ exterius maiora ꝺ
se iactet licet qñqꝫ non ex arro
gantia. sed ex quadaꝫ uanitate
aliquis ad iactantiaꝫ procedat
⁊ in hoc delectetur qr est talis
ſm habitum . ⁊ ideo arrogãtia
ꝑ q̃ꝫ aliquis supra seipsuꝫ extol
litur est spẽs superbie. ñ tñ ideꝫ
iactantie. sed ut frequenti⁹ eius
causa. ideo ponit gꝛe. speciem t̃
tiam. Tendit autẽ iactator ple
rumqꝫ ad hoc quod gloriam ꝯ
sequatur per suam iactantiam
⁊ ideo ſm gre. ex inani gloria o
ritur ſm rationem finis. ꝺ hac
materia uide infra p̃cepto. viij.
c.ij. ❡ Quarta species est secũ c
dum gre . cum quis despectis a
lijs singulariter vult uideri . ex
cellentius enim ẽ ꝙ q̇s habeat
aliquod bonum ꝙ alij non hñt
aut perfectius illud habeat. q̃ꝫ
alij. Cum igitur inordinatus a
mor ꝑ̃prie excellentie facit ꝙ
quis despectis alijs vult sol⁹ ui
deri habere quod non habet
tunc est quarta species. ❡ Ue
rum est quod illud uideri plus

ptinet ad inanem gloriaz: cui⁹ causa est superbia. Unde dicit Tho. ubi supra. q. ꝺ malo. Pec catū sup̄bie qn̄q3 magis euiden tius apparet p aliqua preceden tia ⁊ subsequentia q̄3 per illud ī quo essentialit̄ cōsistit. Ideo beatus gre. spēs sup̄bie assigna uit ſm aliquos actus antecedē tes uel cōsequētes cū tn̄ omnes spēs sup̄bie in quadā presūptio ne animi essentialit̄ cōsistant. Uelle eni singulariter uideri ꝯ sequenter ad superbiā pertinet Essentialiter aūt quāta spēs su perbie in hoc cōsistit q͂ homo p̄sumit de se acsi omnes singl'a riter excelleret. Ad huiusmodi eni excellentiā animus ei⁹ affi citur. Hec ibi. Sup̄bia eni ior dinate ꝑpriam excellentiā ap petit: sed inanis gloria appetit excellentie inordiate maifesta tōz. Ad hanc spēm reducit̄ cuz quis aliquod bonū habet in se quod alij nō habēt: aut etiam exeellentius possidet q̄3 alij ⁊ si bi in hoc complacet inordinate in q̄tum p hoc supra alios ē ⁊ eis excellentior. Uel cū quis n̄ habet sed appetit habere aliqđ bonum maius ut p hoc sup ali os fit ⁊ eis excellentōr: ⁊ p hoc se extimat alijs simpliciter me liorem. ⁊ sic uult eis p̄ferri. nec uult eis in alijs subesse ubi ꝺbe ret tūc ē in illa quarta specie su

p̄bie. exempli gratia. Si q̄s hēt maiorē scientiā alijs ⁊ i hoc cō placet: aut appetit habere ma gnam propter hoc p eam super alios sit ⁊ eis excellentior. ē q̄r ta spēs. Si aūt cognosceret se eam habere de munere dei ⁊ ꝯ placet in ipsa ideo ut meli⁹ no scat quid bonū ⁊ quid malum sit ad se ⁊ alios regendū ad dei laudem tunc est uirtus. Sed si ꝑpter huiusmōi scientiam exti mat se nō sciētib⁹ meliorē. iterꝝ ē in ista quarta specie. q2 si ip̄e excellit i scientia ⁊ in ista ē su perior. i alio deberet putare ali qua bona que ignoraret: ratōe quoꝝ alter ē multo melior. Et sicut dictū est ꝺ scientia ita de quacūq3 alia uirtute: immo de diuitijs ⁊ robore corporali ⁊ de alijs quibuscūq3 bonis corp̄ali bus ⁊ sp̄ūalibus. ¶ Ad hāc spe ciem pertinet quando quis pre sumptuose tendit in aliquid qđ est supra se ⁊ supra suam digni tatem. Ut si q̄i non esset suffici ens ad regendum ciuitatez qui ex amor̄ proprie excellētie mo ueretur ad appetēdū fieri mgr̄ ciuiū. aut simile. aut insufficiēs ad curā aiarū. attn̄ ad talē sta tū appetitu tēderet aut se inge reret. Et hoc ꝑpter inordiatuz amorē proprie excellētie quo ul' let alijs in statu ep̄ali uel in hu iusmodi alijs. esset quarta spēs d

Et nunc dicta sint de hijs ĩ qui bus essentialiter supbia cõsistit ꝛ de interiori supbia. Ad hãc ẽt speciem pertinere uidetur iudicium temerarium de malicia ꝓximi. Ubi notandum quod triplex ẽ iudicium. Unũ pfectorũ. De quo .j. cori .ij. (( spũalis oĩa iudicat (( Aliud est iudicium auctoritatis. De quo sap̄ .j. ((diligite iusticiã qui iudicatis orbẽ)) Tertium est iudicium suspitionis. De quo ſm Tho .2.2.q .lx. tria sunt notanda. Primo an iudicium ex suspitione procedens sit illicitum. Ubi sciendũ ꝙ sic dic̃ tullius. Suspitio importat opinionem mali quãdo ex leuibus iudicijs ꝓcedit. Et cõtigit ex tribus. Uno quidem mõ ex hoc qḋ aliquis in seipso malus est. Et ex hoc ipo quasi cõscius sue malicie faciliter malum de alijs opinatur scđm illud ecc̃ .x. ((in uia stultus ambulans cum ipe sit insipiens oĩes stultos extimat.)) Alio modo prouenit ex hoc ꝙ aliquis male afficitur ad alterum. Cum eni aliq̃s cõtemnit uel odit aliquem. aut irascitur uel inuidet ei ex leuibus signis opinatur mala de ipso .qꝛ unusquisq; faciliter credit quod appetit. Tertio modo ꝓuenit ex longa expientia. Unã ph̃s dicit .ij. rethorice quod senes sũt maxie suspitiosi qꝛ multotiens experti sũt alioꝝ defectus. Prime autez due suspicionis cause manifeste ꝑtinent ad peruersitatem affectus. Tertia uõ causa diminuit ratõm suspitõis. Et ideo suspicio uicium quoddaz importat: ꝛ q̃nto magis ꝓcedit suspitio. tanto magis ẽ uiciosuz hec Tho. Secundo notanduz ſm eundem ꝙ triplex est g̃dus suspicionis. Primus ut homo ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat. Et h̃ ẽ ueiale ꝛ leue pc̃z. Pertiet enim ad temptationem humanam sine q̃ ista vita non duciť ut habetur in glo. super illud .i. cori .iiij. ((nolite añ tẽpꝰ iudicare)) addit hic Cancel'. parisien. Judicar̃ ꝓpria extimatiõe aliũ ex aptis signis exterioribus q̃ ñ pñt bñ fieri. nõ est ex se mõtale licet qñq; sit curiositas uenialiſ qñq; mõtalis. dũ homo ab alijs melioribus aut debitis nimis ĩpeditur. aut dum ꝑ hoc in supbiam erigitur. Secundus g̃dꝰ dicit tho. est cũ aliq̃s pro certo maliciam alterius existimat ex leuibus idicijs ꝛ signis. Et hoc si sit de aliquo graui est peccatum mortale: inquantum nõ ẽ sine contemptu proximi. Quod enim aliquis malã opinionẽ hȝ de aliquo sine causa sufficienti ex isto indebite cõtemnit ipsuz ꝛ ideo iniuriatur ei. Unde glo.

ibidem dicit. ꝛ si ḡ suspiciones uitare non possumus qr hoies sumus iudicia tñ.i.diffinitiuas firmasqꝫ sententias ↄtinere debemus. Cancellarius etiam dicit. Iudicare alterum leui suspicoẽ ſm p̄sumptões exteriores p̄sertiꝫ uehemẽtes nõ ex se mortale ẽ. secus si firma assertõe in teriori uel exteriori illud fieret i magnum ꝓximi dedecꝰ ꝛ malum. Nullus etiam in uita iudicandus est tanq̄ dignus iferno qm̃ spũssanctus operatur subito. Facta igitur a nobis nõ p̄sona sunt iudicanda. Zelotipia etiam que est uehemens amor suspiciosus nõ satis fidens de re amata. ꝛ alie suspitiones mali uole ut dum q̄s semper putat irrideri ꝛ falli: ut quidam melanconici ꝛ quidã ex religiosis faciliter cadunt si non dep̄mant. Sed si addatur cõsensus liber sunt ut plurimũ mortalia delicta aut mortalium delictoꝝ uehemens cã. Tertius gradꝰ est ut dicit Tho. cũ aliquis iudex ex suspitõe procedit ad aliquẽ condemnandũ hoc directe ad iniusticiam pertinet. Unde est peccatũ mortale. Tertio notãdum ſm eũdeꝫ: ꝙ dubia sunt i meliorem partem interp̄tanda ut dicit glo. super illo ro. xiiij. ((Qui nõ manducat manducãtẽ nõ iudicet)) Cuius rõ est: qr ex hoc ipso ꝙ aliq̄s habet malã opinionem de alio absqꝫ sufficienti causa iniuriatur ei. ꝛ cõtẽnit ipsum. Nullus autem debet alterum cõtemnere ꝟ quodcũqꝫ nocumentum inferre absqꝫ causa cogente. Et ideo ubi nõ apparent maifesta iudicia ò malicia alicuius: debemus eũ ut bonũ habere in meliorẽ partẽ interp̄tãdo quod dubium est. Sed diceres. Cũ homo dꝫ diligere proximũ sicut seip̄m: sed circa seip̄m homo debet dubia iterp̄tari in peiorem partẽ ſm illud iob. ix. ((Uerbarꝫ oia opa mea)) ergo uidetur ꝙ ea q̄ sunt dubia circa ꝓximos sint i peiorem partem iterpretãda. R̃n. Tho. Interp̄tari aliq̄d i meliorem partem uel deteriorem cõtingit dupliciꝭ. Uno mõ per q̄ꝫdam suspicionẽ. Et sic cũ debemus aliquibus malis adhibeꝛ ꝛmediũ siue nr̃is siue alieis expedit ad hoc ut securius remedium apponatur quod suponatꝭ id quod deterius est: quare medium quod est efficax ↄtra maius malum multo magis ẽ efficax contra minus malũ. Alio modo interpretamur aliquid in bonum uel malum diffiniendo siue determinãdo. Et sic in rerum iudicio debet aliq̄s niti ad hoc ut interpretetur unũq̄dque ſꝫ ꝙ ẽ. In iudicõ aũt p̄sonaruꝫ

ut interpretetur i meli⁹ sicut di
e ctũ est. Hec tho. Nũc uiden
dum ē de cõsequẽtibus sup̃biã
iteriorem que a uulgo uocatur
supbia. Ubi sciendum q̃ super
bia imperat ⁊ inuoluit se mul
tis opibus exterioribꝰ. ⁊ i gene
re quintuplicib⁹. Primo corpo
ri. Ibi sũt superbia criniũ .ocu
lorũ excelẽtia. ceruix erecta. la
bia magniloqua . gressus põpo
sus. ⁊ brachia minantia. Secũ
do in ornatu corporis cõmit
titur superbia p̃ciositate. molli
cie. extraneitate. multitudine.
amplitudie uel strictitudie. Et
hec omia committi pñt i peplis
capucijs tunicis pallijs suffode
raturis camisijs cigulis caligis
⁊ i calceamentis. Tertio i com
uiuijs per iuitatõnẽ diuitũ mul
torum ⁊ pauperum paucorum i
multitudie ferculorũ ⁊ i p̃ciosi
tate cibariorum. Et f̃m uersuꝫ
p̃. ppe. laute. nimis ardent̃. stu
diose. Quarto in equis ⁊ curri
bus per multitudiem equoruꝫ.
per ornatũ eoꝝ aut curruũ. p̃ ni
mis eorum frequẽtẽ usuꝫ. Pro
deo eim ⁊ p̃ pcis deberem⁹ ali
quãdo peditare xp̃i exemplo ⁊
uirgis marie. Quito i uoce aut
p̃ uerba ut iactando se . aut in
cantu i q° multi supbiũt freque
tando suauiter uociferando ⁊
notas frãgendo. Nec solum ex
teriora uerumetiam simpliciter

oĩa bona supra enumerata ho
minis superbia põt destruer̃. uñ
beatus aug .in regula. Alia q̃p
pe iniquitas i malis opib⁹ exer
cetur ut fiãt. Superbia uero ẽt
bonis operibus insidiatur ut pe
reant. Põt enim quis de uirtuti
bus imo de humilitate uestiuꝫ
⁊ i similibus se exaltare. No f
tandum aũt q̃ superbia multis
nocet. Primo quodammõ deo
cuius templa exiuit. Templum
inquit apostolus dei .i. coꝛ. iij .
sanctũ ẽ quod estis uos. ſꝫ hoc
supbia deuastat. Secũdo nocꝫ
sanctis. qꝛ in festiuitatibus eorũ
plus solent multi i superbia ue
stium crinium ⁊ sertorum offen
dere q̃ȝ in diebus ferialib⁹. Ter
tio nocet angelis in custodiaꝫ
nostram deputatis qui gaudiuꝫ
haberent super uno peccator̃ p̃
humileꝫ penitẽtiã redeũte. quo
priuantur cũ in superbia excedi
mus. Unde etiã .j. coꝛ. xi. dicit̃
Mulier debet hẽre uelam̃ sup
caput suũ p̃pter angelos. scilicꝫ
ne offendat eos. unde glo. Ibi
angelici spiritus adesse credẽdi
sunt maxime cuꝫ diuinis miste
riis uł obsequijs mãcipamur id
est cũ ecclesiam ingressi uel lec
tionibus sacris aurẽ accomoda
mus uel orationi incũbimus uł
missarum solemnia celebram⁹
uel psalmodie operam damus.
Quarto nocet alteri coniuguꝫ

interdū cū mulieri superbe uir
per fas ꝛ nefas expensas lucra
tur. ¶ Et econuerso mulier uiro
assentit. Quito nocz ipi supbiē
ti. Superbis eniz deus resistit.
Iac. iiij. Sexto nocet alijs ho
minibus quibus datur scādalū
ꝛ occasio silia faciendi. Septi
mo animabus in purgatorio .
Nā cū expēse i apparatu super
bo crescūt elemosine paupibꝰ h
ꝛ in purgatorio decrescunt.
g ¶ Quo ad. iij. principale. qn̄ su
perbia sit peccatū mortale. nōt
Tho. vbi supra. d. ꝙ supbia fm
suum genus est peccatū morta
le. Accidit tamen ꝙ aliq motus
supbie ꝑpter sui impfectionez.
sunt soluz uenialia peccata: ut
qui preueniunt ratōnis iudiciū
aut sunt p̄ter eius consēsū. Dic
aūt de malicia superbie beatꝰ
Greg. ꝙ euidentissimū signum
reproboꝝ est superbia. Et Cri.
super Mat. Nihil nos ita a di
clementia alienos facit: ꝛ ge
hēne tradit igni: ut supbia tirā
nꝰ. Que autem sit differētia i g̃
uitate quattuor spērum supbie
ostenditur secunduz Alexan. d
hal. i sūma. ¶ Prima ē de se gra
uissima. quia ibi maior deo fit
iniuria. Secunda est minus g̃
uis. quia minor fit deo iniuria.
Aliquid enim a deo se q̄s rece
pisse fatetur. Tertia est d se mi
nus g̃uis quā secūda. Uex qn̄
supbia uel aliud quecūq; uiciuz
sit mortale uel non mensuram
dum esset penes q̄ttuor r̃gulas
de hoc datas in expositōe secū
da ꝛ tertia primi precepti d di
lectione dei sup oīa. Unde ꝑ in b
tellectu talium sit hec alia r̃gu
la similis q̄si ꝑme ꝛ sit quinta i
ordine. Alie enim capitulo. v.
sunt posite. ¶ Quando aliq̄d cō
mittitur notabilit̃ contra direc
tionē proximi tunc ē mortale.
quando non tunc est ueniale.
Quando autem fit aliquid con
tra dilectionem proximi potest
attendi penes ista precepta le
gis nature: Quod tibi non uis
fieri alteri ne feceris . Et qd ti
bi uis rationabilit̃ ꝛ ex debito
fieri alteri hoc idem facias. Et
potest etiam attendi penes scā
dalum actiuum quod ego in fe
ro proximo meo malo exemplo
sed in quanto oporteat aliquid
esse contra dilectōnez proximi
uel quantum fit illud scandalū
ad hoc ꝙ sit mortale nō ē deter
minatū precise: qꝛ in modico fa
cere contra proximū nō ē mōta
le: aut in paruo eum scādaliza
re. unde attēdat quilibet penes
seipm quid sibi uellet uel non
uellet fieri ꝛ per quod factum
fuaret int̃ se ꝛ ꝓximum aicitia
uel nō secūdum h iudicet aliq̄d
mortale uel ueniale. ¶ Est igi
tur superbia peccatum mortale

p primam regulam supra capitulo quito positā dū quis se nititur subiectōi diuine subtraheř sic ꝙ totam uitā suā ⁊ actus suos ad humanam laudē ⁊ glřiaȝ mūdanam ordinat: ⁊ i hijs finē vltimū cōstituit. Et h quo ad inanē gloriā q̄ ex supbia ꝑcedit. Ꝛ quā hȝ nolle obedire dei mandatis uel deo seu ꝯtēnit. (ut in descriptione supbie patuit) Similiter ē supbia pcťm mortale penes quintam regulam .cum q̄s proximos pro sua supbia perficiēda grauat sicut faciunt nobiles p fastu suo pauperes excoriantes ⁊ uiri ꝑ ornatu mulierum: proximos damnificantes. Est ēt superbia pcťm mortale. p quintam regulam. cū q̄s per superbiam non curat scandalizare alios. Sicut mulieres quedaȝ alienos uiros ad lapsum prouocantes: ⁊ ideo se ornātes ⁊ occasionem dantes lapsui mētis. Est etiam mortale pcťm p tertiā řgulā cū q̄s ꝑpter supbiam trāsgreditur p̄ceptum ecclesie sicut (ſȝ quosdaȝ doctores) milites exercentes torneamenta p ecclesiaȝ
lz ꝓhibita. ¶ Sūt aūt řmedia plura ꝯ supbia ⁊ inanem gloriaȝ p̄mum cōsideratio magnitudinis diuinarum perfectionum cōtra quem deum uel eius ordinatōȝ quis superbit. Contra ꝙ dicitur Job. xv. ¶ q̄d tumet contra deū

spūs tuus) ad huiusmodi intuitum ⁊ dei locutionem abrahaȝ se cinerem: geñ. xviij. ⁊ moyses impedicioris lingue ꝯfitebanť humiliter. exo. iiij. Secundum est consideratō humilitatis xp̄i ⁊ sctōꝝ. Uñ phil. ij ¶ Xp̄s fact⁹ ē obediens usq̧ ad mortem mortem auteȝ crucis) Et math. xi. ¶ Discite a me q2 mitis suȝ ⁊ humilis corde.) ¶ Tertium est cōsideratio sui in ꝑfectionibus q̄s habemus. Nam corpus ⁊ eius ꝑfectōm aīam ⁊ eius perfectōȝ a solo deo principaliter accepimus: pro quibus tanto plus grati esse debemus quanto excellētiora dona recepimus: alias ā plius puniremur faciliter etiaȝ perdere possum⁹ oīa bona nr̄a. qr isa. xl. dr̄ ¶ Omis caro fenū: ⁊ omnis gloria eius sicut flos agri). Quartū est cōsideratio p̄priarum impfectionū cōmuniū omnibus. nam corpus de uilissima materia conceptum est. ⁊ in uermibus finaliter putrescet ꝺ fūctū. Medio v̄o tēpōe sup oīa animātia ex naribus. aurib⁹. oculis. ore. ⁊ alibi emittit immūdicias: p̄ter ea q̄ latēt intrinsec⁹ ſm illud michee. vj. ¶ Humiliatio tua i medio tui ē) Aīa autē hebet ītellectu. curua ē affectu labilis memoria. prona ad lapsum. ⁊ tarda ad resurgendum. Unde Jere. xvij ¶ Prauū ē cor

hois ⁊ iſcrutabile ⁊ quis cogno ſcet illud)) Quintũ eſt cõſideratio imperfectionum moralium Nam neſcimꝰ (licet ſperare poſſumꝰ) an aliquod opus meritoriũ fecerimꝰ cunctis diebꝰ uite noſtre: tum quia ſepe uicia uirtutis pallium induunt: tum qꝛ omiſſio uniꝰ circũſtãtie debite totum opus uiciat ⁊ pauci ibi diligentiam adhibẽt: tum quia ſuperbia uel inanis gloria ſepe totũ opus uiciat. Uñ iſa .lxiiij. ((Sicut pannus mẽſtruate uniuerſe iuſtitie noſtre)) Et iob. ix. ((Uerebar omĩa opera mea ſciẽs ꝙ nõ parcis delinquenti)) Et gre. v. mor. Sepe inſtitia nr̃a ad examen diuine iuſtitie deducta iniuſticia eſt: et ſordet in conſpectu diſtricti iudicis ꝙ in oculis fulget operantis. Sextum eſt cohabitatio humilium in corpore ⁊ opere. Sicut eĩm ille ((qui communicat ſuperbo induet ſuperbiam)) eccľ. xiij. ſic qui communicauerit humili induet humilitatẽ Uñ odo epus pariſieñ. in menſa ſemp ante ſe poſuit deſpetiores pauperes ⁊ a latere alios. Requiſitꝰ autẽ quomodo poſſet hoc tolerare: Rñdit ꝙ quidam nobil' miles eum docuerat. Job .v. ſcȝ. uiſitãs ſpẽm tuã nõ peccabis Septimũ eſt ⁊ forte optimũ conſideratio ꝓꝓꝛ pcꝛꝫ que quilibet melius ſcit ꝙ̃ alter uel ſcire debet. Si eiȝ peccaſti ſemel mortaliter deũ ⁊ oẽm creaturã ſibi ſuientẽ offendiſti. Jdeo ſm def iuſtitiã panis te ſuffocare deberet: aqua ſubmergere. ignis incinerare. aer inficere. beſtie deuorare. Et ita ꝺ ſimilibus intelligẽdũ eſt ſm hugo. Nam ſecũdũ aug. peccator nõ eſt dignꝰ pane quo ueſcit. Quod igit de te que forte cẽcies peccaſti mortaliter. Cõſideremꝰ igitur i alijs bona nõ mala. i nobis uero frequẽt noſtra mala.

Capitulum. xiiij.

a Decimo prohibetur primo precepto manis gloria prout eſt peccatum mortale qꝰ proprium dei uicȝ regis ſeculorum: ⁊ immortalis honor ⁊ gloria. j. thi. j. tollitur quodãmodo. Et ro. j. ((Qui cũ cognouiſſent deum non ſicut deum glorificauerunt ⁊ obſcuratũ eſt inſipiens coꝛ eoꝛuȝ)) De hoc uidẽdum eſt primo quante prauitatis ſit hoc uicium ⁊ periculi. ſecundo que ⁊ quotuplex ſit inanis gloria. Tertio quando ſit peccatum mortale uel nõ Quantum ad pmum notandum ſm tho. 2. 2. q. xxxi. Qꝫ inanis gloria differt a ſuperbia. Nã ſuperbia nõ ẽ inanis gloria b

nec appetitio eius.sed superbia ē causa appetitōis ianis glorie. Uñ supbia facit appetere inordinate ppriam excellentiam.ꝛ ex isto faciliter mouetur hō ad appetendum manifestationem eiusdem excellentie: ꝛ illa ē appetitio ianis glorie ꝛ cōcurrerē ibi pñt quattuō. nam uanegloriosus putat in se esse aliqd excellentia certa dignum .qualit tñ non est appetit ut alij hoc cognoscant ꝛ manifestum fiat. uult ut hoc alii approbent laudent ꝛ honorent. ꝛ in tali laudē uel approbatione delectatē. Secundo notandum fm eundē .ꝙ inanis gloria licet non sit semp pcēm mortale.ē tñ ualde piculosum pcēm triplici de causa.

Primo qr nulli psone pcit. Juuenes impugnat .ut pꝫ in uitas patruꝫ de pueris uno i duo decimo anno alio in.xv. serpentē illese ad monasterium portāti bꝰ quos abbas flagellauit .cur nō discerent mites ꝛ hūiles ēē corde. Senes excecat ut patet in solitario pdicante ꝛ missam cantante cathecuminis cū nullus adesset nisi pater obseruās. Nobiles ꝑicit ut pꝫ in ezechia rege q̄ unica oratōe obtinuit ꝑcussionem centum octuaginta quinqꝫ milium hoim: alia oratōe .xv. ānos adiectos uite ꝛ regressum solis facientem .xxxii. horas diei. Qui tñ tandem eleuatus.nisi penitentiam egisset deo ualde displicuisset: vt dic Cas.de viij.pncipalibus vicijs ꝛ originaliter ponitur.iiij.regū xx.ꝛ Jsa.xxxviij.ꝛ.xxxix. Rurales inflat. vt pꝫ in fratre mattam vestibus alligāte: ut esset longiores. Cui demon ait .O monache si maiora valēs: maiora faceres. Feias etiam sanctas inficere nititur. Ut pꝫ de sācta melaīa romana uidua.ccc. libras argenti sancto bambone pñtante. Cui cū pr nihil grāde responderet.mulier ait. Pater ccc.libre sunt. Rñ.pr.si deo ō disti.scit quantum sunt.si mihi mercedē perdidisti in celo. Uiros sanctos decipit. Ut pꝫ de sācto eleuterio abbate .de quo r̄fert gre.iij. dialo.qui cū puerū a demone nocte vexatū.ad monasteriū suū detulissꝫ.ꝛ ibi puero exñte illeso.pr diceret. Ecce fratres qūo demon monialibus illis illusit: statim puer obsidet iterato: ꝛ pater Eleuterius plorans imperat ut nemo cibū gustet.nisi puer sanetur. Qd cū fletu factū ē demon abscessit.ꝛ pr deinceps humilior fuit. Secūdo qr hoc vicium oībus opibus se inflectis: malit quidē in hijs qui gloriātur cū male fecerint ꝛ exultāt i rbꝰ pessimis ꝑuer.ij. Bonis ēt ut orationi pdicatiōi

lectioni.correctioni.cantui .taciturnitati uestimentis humilib⁹. religioso incessui diuinis officijs.⁊ sic hiis insidiat̄ opib⁹ut pereant : q̄ alia uicia ñ faciūt.Uñ aug.i regula.Superbia ēt bōis opib⁹ isidiat̄.Ideo sci p̄res (ut cassian⁹ refert) hoc uiciū assimilauerūt cepe ubi una sublata pellicula cōtinue decorticāda alia r̄stat.Itē assimilatur scopulo maris ad quem illisa nauis referta oibus bonis stati mergit̄.Item ƒm greg.latroni qui thesaurū i uia recipit oñsum.Itē ƒm cris. arbori iuxta uiā plantate:cuius poma raro maturescūt.Itē uēto urēti qui fructū tenerū stati destruit.Exemplū i uitas patꝝ ubi frater(ut putabat̄) deuot⁹ onagros in solitudine uocauit ut onera portarent.Qđ cū antonio f̄res retulissent ait. Iste in q̄t ē uelut nauis plēa diuitijs pi culo exposita maris.Post pauca aūt tpa flente antoio q̄situm ē q̄d fleret:℞.lapsum iq̄t illius de quo mihi dixistis.Ite ⁊ uidte i matta eū flētē.Iuer̄t ⁊ repeter̄t ⁊.v.die defūctus ē .Tertio ē hoc uiciū detestabile q̄ꝫ in oi loco hoīeꝫ repit ēt i solitudīe Uñ b̄tus apollonius cū.xv.ānorū exñs heremū itraret ⁊ ibi ꝑ xxx.ānos mansisset uocatus est ab angelo ut exiret . ⁊ ꝑ uerba sua egyptios cōuerteret plures ait.aufer a me q̄so spirituꝫ inanis glorie. Cui angelus. subter pedes proijce q̄cq̄d circa ceruicem tuā repis .Quo facto dīabolum ꝓiecit clamantem:⁊ sic prio liber effect⁹ ē.Itē de alio p̄r e q̄ cū obsessos liberaret ipugnatus ab hoc uicō obtinuit ob sideri: ⁊ tandem fratrū oratiōe sanatus liberatus est a demone ⁊ ab inani gloria.immo hoc uicium uictū acrius insurgit. Et ꝓmū ē i uite sancte inchoatiōe ⁊ ultimum in uictoria : qđ nec xp̄m dimisit qui eum impugnaret ⁊ in pinaculo cum eo demō ascendit.Sunt aūt quinq̄ r̄media. Primum ut sollicite uideamus ne in principio medio aut in fine operis boni uana gloria se imisceat:sed omia in deo dirigamus:ƒm illud ps. Non nobis domine non nobis sed nomini tuo da gloriā.sic scūs Tho. fecisse dicitur crucifixo quando honorabatur cum pollice uicꝫ secrete crucē faciendo sub scapulari ⁊ dicendo p̄fatuꝫ uersiculum.Secūdo ut uereamur oīa opa nostra cū beato Iob. ix.(Ne forte nisi fecerimus ut debuimus)scđꝫ illud luce. xvij Cum omnia feceritis que precepta sunt uobis dicite serui inutile sumus. quod facere debuimus fecimus .Tertio consideremus quantum malum faciat

q2 oia opa bona pôt destruere
scdm illud xpi. Receperût mer
cedê suã qd xps ait d hypochri
tis Math.vj. Quãto ut opera
apparêt rara z bõa occultem⁹
quãtû possum⁹ (( ut nesciat sini
stra qd faciat dxtera tua )) Ma.
vi. Quinto ut oremus côtra tã
tû uiciû. Vñ sup illd thes.ij.do
qui probat corda nostra dicit
glo. ut sibi nõ hominib⁹ placea
m⁹ quod nisi ipe i nobis opetur
uitare neqmus. Et aug. idem
dicit. Quas uires nocêdi habe
at humane glorie amor. nemo
sentit nisi qui ei bellû id xerit.

d Quo ad.ij. principale. Notan
dum q gloria in proposito sigt
q bonû alicuius deueniat i no
ticiã alterius l' aliorû. z ad ap
probatõm eoz. Et sic appetere
gloriam est aliquem appetere
ut bonum suum uerû uel appa
rês ueniat i noticiã z ad appro
bationem alterius l' aliorû. Sz
aliquê querer gloriaz p exterio
ra facta. fit p hoc quõ aliquis
opa sua agit coram alijs aut lo
quitur. aut qñ maifestatur per
laudê alienaz ut qñ honoratur
ab alijs q2 tunc uidentes eum
honorari maiora de eo extimãt
Et ista pertinent ad filias ina
nis glorie. de quibus postea di
cetur. Secundo notandû quod
non omnis appetitus glorie est
malus sed appetitus inanis glo
rie semp ê malus. Naz ut tho.
ubi priui dicit ad perfectionem
homis ptinet quõ ipse se cogno
scat: sed q ipe cognoscatur ab
alijs nõ ptinet ad eius pfectio
nem. Et ideo non est p se appe
tendum. Pt tñ appeti iquatuz
est utile ad aliquid. Vñ tri e
pliciter est utile z licitû qd ali
quis cognoscatur ab alijs bo
nus. Primo ad hoc ut deus ab
hoib⁹ glorificet. Unde math.v
(( sic luceat lux ura corã hoib⁹
ut uideant opa ura bona z glo
rificent pr̃em uestrum qui in ce
lis ê)) Secundo ad h qd hoies
proficiant i bono quod in alijs
cognoscunt ut in precedenti au
ctoritate etiã patet. Et sic fecit
apl's.ij.corin .xi.z.xij. ut disci
puli sui per pseudo apl'os nõ de
ciperêtur uel eis plus crederêt
dicês (( Ter uirgis cesus sû )). Et
multa alia que ibi enumerat d
se apl'us bona. Tertõ ad hoc q
ipe homo ex bonis q̃ i se cogno
scit per testimoniuz laudis alie
ne studeat in eis perseuerare
z ad meliora proficere. Et sic
licet habere curã de fama z eã
tueri. Etiã sic fit in treugis que
fiunt super graduandis in uni
uersitatibus et fm hec tria lau
dabile ê. quod qs habeat curã
d bono noie z quod prouideat
quis bona corã homibus. ñ tm̃
coram do. Ro.xij. nõ tñ quod i

hoīm laudē inaniter delectet̄ Pōt igit̄ laudabiliter ad alioꝝ utilitatem gloriam suam quere re sicut ⁊ deus suam gloriam querit nō ꝑpter se sed ꝑpē nos.

f ¶Est ergo notandum ħ ꝙ in ge neř est gloria triplex. una uera secūda uana. tertia diabolica. Prima est setuplex. s. uera qñ q̇s nullius peccati sibi cōscius ē De qua .ij. cori .j. ((Gl'a nr̄a hec est testimoniuȝ cōscientie nr̄e)) Veriō qñ dulcedo sancti spūs manifeste sentitur: qui spiritus sanctus testimonium dat spiri tui nostro ꝙ simus filij dei. ro. viij. Sic hic cauēdum ē ne q̇s decipiatur in dulcedine spūali ⁊ sentimentis. nā quedā sunt cō munes malis ⁊ bonis: alie spēa les tm̄ bois: ut beatus bern. tra dit in ep̄la ad fratres de monte dei. Uerissima est eterna gloria Alie tres sunt p̄us recitate. Ter tio notandū ꝙ gloriā suam pōt quis querere ut premissū est: sȝ illud cōpetit potissime ꝑfectis uiris. Unde ⁊ Math. v. cristus discipul' ait ⁊ doctoribus ((sic lu ceat ⁊c̄)). Nec tm̄ talibus semꝑ eompetit. sed quando ē notabi lis necessitas uel utilitas. Infir mis aūt ⁊ impꝑfectis non est taȝ cautum ꝑpter periculum inaīs glorie: qꝛ scd̄m gre. Bona inote scere hoibus sine periculo uix fieri pōt. Patent hec ubi prius ꝑ ap̄l'm qui ait. j. corin. xij. ((In sipiēs factus sum)) id est ad mo dum insipientis quodāmodo fe ci gloriando. uos me coegistis scȝ malis faciliter acquiescēdo doctoribus.

¶Secunda gloria g Uȝ uana fit quītupliciter scd̄m Tho. Primo ex parte materie bone glorie paulo supra. Cum q̇s appetit ꝙ alijs appareāt ali qua bona in se ⁊ illa approbēt tanꝗ bona ⁊ magna q̄ tm̄ nō sūt in eo. Ut cum appetit ꝙ alij eū extiment doctum aut deuotum aut multū doctū aut liberalē. aut diuitē aut pulchrū. nobilē ⁊ sic de similibus. cū nō sit tal': aut cum appetit ut alij putent eum fecisse tale opus. quod tm̄ non fecit. Secundo gloria est uana cū quis querit gloriaȝ de re que nō ē gloria digna: ut de caduca re ⁊ fragili. Sic̄ est pul chritudo corpis. diuitie. crispi tudo criniū. ⁊ huiusmōi. Ina ne eni ē ⁊ uanū ꝙ hō huiusmo di res caducas. fragiles ⁊ modi cas que ɔmuniter magis nocēt quam prosint tam magnas repu tet ꝙ etiam gloriam de eis que rit: ⁊ uult quod alij in eo talia noscant. ⁊ tanquam bona ⁊ ma gna reputent ⁊ approbent. Ter tio est uana cum quis gloriam querit de rebus inutilibus ⁊ no ciuis que non sunt apud mul tos ğuia peccata reputata: ut ō

superfluis sumptibus in cōuiuiis.in uestibus edificijs.familia ꝛ fit gl'ia sic uana ex pte materie.Quarto est uana ex pte ei⁹ a quo quis gloriam q̄rit: Puta cum quis appetit bona sua vā uel apparentia fieri manifesta hominibus ut ea approbēt:quorum tñ hoim iudicium est fallibile ꝛ icertum ut hominib⁹ simplicibus mundanis ꝛ secularib⁹ q̄ act⁹ hoim freq̄nter solū extrisec⁹ cōsiderāt ꝛ multotiēs non bōa aut modicū bōa estimant magna ꝛ excellentia.immo frequenter de rebus modicis aut nihil iudicare sciunt.ut si quis appeteret doct⁹ apparere apō idiotas ꝛ rudes.q: de huiusmodi iudicare non sciunt. Tales enim noscunt solum sensibilia ꝛ presentia ut diuitias potentiaꝫ pulchritudinem ꝛ sil'ia modica immo talia sūt bōa mima ñ media:ut uirtutes:nec maxima ut beatitudinem.faciētes q̄ tñ minima bona maxima estimant. Et illos q̄ talia hñt estimāt gloriosos ꝛ reuerēter tales ꝛ honorant.uera autem bona habentes ꝛ uere bona ut uirtutes ipsi non noscunt.aut modicum r̄putant.aut paruipendunt aut qḋ deterius ē ɔtemnunt. Et ideo iane ꝛ uanum est testimonium huiusmodi bonoruꝫ ab eis querere.Quinto modo gloria fit inanis ꝛ uana ex parte ipsius qui gloriam querit.ut qui gloriam suam non refert in debitum finem puta in dei honorem ꝛ ꝓximi salutem.Omne eniꝫ bonū de quo quis recte gloriam querit dꝫ credere a deo sibi esse datum ꝛ ita ñ hꝫ hō hoc a se. sed est quasi quoddaꝫ bonū diuinū ꝛ deo de isto principaliter debeṫ gl'ia ꝛ laus. Et ideo qñ hō appetit ut bonum suum aliis fiat manifestum dꝫ hoc appeteṙ ad istum finem ut de⁹ ex ħ laudetur.qui tale bonum largitus ē.Ideo dicit apl's.ii.cor.x.Qui gloriatur in dño glorietur id ē de bono opere non querat sibi gloriam sed deo. Tale eniꝫ bonum datur homini a deo ut ex illo aliis prosit.ꝛ ideo intātū debet appetere gloriam de tali in q̄tuꝫ ꝑ eam paratur sibi uia ad hoc ut aliis prosit.sicut ꝑ apl'uꝫ ut supra.Quādo ergo homo appetit gl'iam ꝛ i illa sistit aut in seipsum solū refert i sui laudem ꝛ recōmendationeꝫ ꝛ nō in profectuꝫ proximi aut in dei laudē ꝛ gloriā finaliter tunc est uana gloria ꝛ inanis.ꝛ peccatum q: quodcūq; uanum appetere est pcām ſm illud ps.(Filii hominuꝫ usq; quo graui corde ut q̄d diligitis uanitatem ꝛ queritis mendacium).ꝛc̄. Tertia gloria uidelꝫ diabolica est etiaꝫ ex b

parte materie q̄ñ quis gloriam
querit de pc̄is notalibus ꝛ de r̄
bus magis ignominio ſed quaꝫ
glorioſis: ut cum quis per potē
tiā aliquē opprimit aut cū nota
bili perſona luxuriatus eſt aut
aliq̇d iniuſte a tali recepit aut
haſtiluſit in pc̄is aut pro multo
luſit ꝛ uult ut alij hoc noſcant
ꝛ approbent. Hoc ē diabolicuꝫ
peccatum: qꝛ demones ſic corā
ſuo principe gloriari ſolent de
malis in que alios proijcerunt.
Cōtra quos i p̄s ⸨ Quid gloria
ris in malicia q̇ potens es i iniq̇
tate. dilexiſti maliciā ſuper be
nignitatē iniq̇tatē magis quam
loq̇ eq̇tatē ꝑpter ea deſtruet te
i deus i finē ⸩ Quo ad. iij. princi
pale quando ſcꝫ inanis gloria
ſit pc̄m mortale. Notandum ſꝫ
Tho. vbi ſupra. ꝙ aliquādo ua
ne glorie appetitꝰ ē mortale ali
quando ueiale. Omne enī pec
catum qꝺ fit cōtra caritatē eſt
mortale ꝛ ſolū tale. Nō inaīs
gloria quedā ē cōtra caritatem
quedā nō. Et licet pc̄m inanis
glorie preciſe ſm ſe cōſideratū
ꝛ prout ſibi nō cōiūgitur aliud
peccatū nō repugnat caritati ꝑ
ximi: ut ꝙ q̇s appetat bona que
in ip̄o ſunt uel apparent mani
feſta fieri alijs ꝛ laudari: ꝛ hoc
preciſe propter delc̄ationem q̄ꝫ
habet in alioꝝ laude: hoc ñ ē ꝯ
tra. caritatē ꝑximi nec aliquo
mō i nocumētum eiꝰ. Poteſt k
tñ inanis gloria eſſe cōtra cari
tatē ꝑximi in quātū aliud pec
catū ei ſcꝫ inani glorie cōiūctū
eſt. Unde hec pria. regula ē. ꝙ
qñcunqꝫ ordinat̄ inanis gloria
in aliud pc̄m mortale tanq̄ꝫ in
finem: ut cum quis uult uideri
doctus ut alij ſibi credāt: ꝛ ſic
eos perducat in ꝑfidiā: uel cuꝫ
quis ſe laudat de fidelitate uel
facit ſimulata oꝑa ut eum eſti
ment probum ꝛ fidelē ꝛ ſic poſ
ſit eos dānificare in rebus per
furtū uł ꝑ aliā fraudē notabili
ter preſertim dānoſam uel cuꝫ
q̇s uult uideri diues uel nobiliſ
ꝑpter hoc ut mulierē aliquam
poſſit allicere in ſui amorē ꝛ cō
ſenſum luxurioſum. Tū qꝛ illꝺ
eſſet cōtra caritatem ꝑximi qꝛ
in magnum nocumentū fieret
pc̄m mortale. Et ꝺ illo ſonabāt
etiā regule poſite ſupra de ſuꝑ
bia ꝙ ſit peccatū mortale. Se l
cunda regula ē. Quāuis pecca
tū ianis glorie p̄ciſe ſm ſe conſi
deratū ꝛ ſine cōiūctōe alterius
pc̄i nō ſit cōtra caritatē ꝑximi:
tñ ē ut ſit cōtra caritatē dei tri
pliciter: ſꝫ Tho. Primo ratōe
materie de qua quis gloriatur:
ut cum quis gloriatur ꝺ aliquo
falſo quod eſt cōtrarium diūe
reuerētie ſicut illud. Ezech. xx
viij. Eleuatum eſt cor tuum ꝛ
dixiſti deus ego ſum. Suo mō

si gloriaretur de oipotentia .oi scientia. ul' q essset deus z sic si laudari appeteret ualō peccarẽt ɔ dei reuerentiam z mortalitẽ. sicut fecit Alesander magn⁹ q̃ filius iouis a multis dici delec tabatur. attñ cuz telo grauiter in expugnatione ciuitatis vul nerat⁹ esset ait. omnes me dei filium clamant. sȝ hoc telũ me hoiem esse fatetur. Jtez idẽ cũ se p dō adorari uellet: Quidaz miles ei ait: Si dij corpus aio tuo equassent capite celũ z ma nibus utrosqȝ fines terre cape res aut tangeres. Cum sis igit̃ equalis alijs alijs te non prefe ras. sic fecisse uoluit octauian⁹ si sibi i.la maiorem ei non ostẽ disset. Et herodes fecit se ado rari pro deo: ut pȝ act. xii. simi liter si quis gloriaz quereret de aliquo bono tanq̃ a se habito z non tanquam a deo accepto mere gratuito gloriaretur ō tal so: scȝ. q aliq̃d habez a seipso z non a deo esset cõtra dei rue rẽtiaz peccatum mortale. sic fe cisse uidetur nabuchodonosor monarcha qui in pallacio deã bulans ait ((none hec est babi lon ciuitas magna quam ego e dificaui in domum regni in ro bor̃ fortitudinis mee z i gloria decoris mei. Daniel'. iiij. quo lo quente statim uox sibi cõmina batur quod septez annis ut bos fenũ cõmedere dȝ. z priuari sen sibus. Ad illum pmũ modum e tiam pertinet fm Tho. Cũ qs bonũ tpale ō quo quis gloria tur pferret deo: qz hoc phibet̃ Jere. ix. ((Non glorietur sapiens in sapientia sua: nec fortis i for titudine sua: nec diues in diui tijs suis: sed in hoc glorietur q̃ gloriatur: scir̃ z nosse me: quia ego sum dominus qui facio mi sericordiam z iudicium z iusti tiam in terra. hec enim placẽt mihi ait dominus. ))Secundo m modo appetitus inane glorie ɔ riatur dilectōi dei. ex pte eius a quo gloria queritur: ut cũ q̃s testimoniũ z approbatōem ho minũ pfert testimonijs z appro bationibus dei. sicut ɔ quosdã de pncipibus sacerdotum dicit̃ Joh. xij. q dilexerunt plus glo riam hoim q̃ȝ gloriã dei. Nam ut ibi habet̃ multi ex pncipib⁹ z legisperitis z sacerdotibus cr̃ diderunt in xpm: sed pp phari seos non ɔfitebãtur: ne de syna goga eijcerent̃: q erat apō eos valde ignominiosuz. Jsti ergo plus refugerunt illaz ignomini am: z plus dilexerũt gloriã ho minum: z plus voluerunt ho norari: z tanq̃ȝ boni reputari: z approbari ab hoibus quaz glo riam dei. id ẽ q̃ȝ appetierunt a deo approbari: z corã eo iusti existere. Et fm Nico. de lira de

iustorum numero in parte vel i toto fuerunt Nicodemus q̇ ad ih̄m venit nocte. ꝛ pnceps. ꝛc̄. Joh. vt supra. Et Joseph ab a rimathia: ꝛ gamaliel. ꝛc̄. ¶ Tertio: appetitus vane glorie r̄pugnat dilectōi dei: ꝛ hoc ex parte ipius gloriātis. s. qui intentōnem suam refert ad gloriā tāq̄ ad ultimū finē: ita ꝙ gl'iam appetit pp seipm. nullo modo r̄ferendo eam in utilitatem pximi aut dei honorez finaliter. Et q̇ opera v̄tutū ordinat ultimate i gl'iam suam tanq̄ in suū ꝛ optimū sibi: ut ꝙ ieiūat. dat elemosinam. ꝛ sil'ia: ut alij sciāt ꝛ eū glorificēt. Et q̇ tante diligit eā ꝛ appetit ꝙ ēt pp ipam cōseqn dā: non pretermittit facere contrā deū: sic ē pcm mortale. ¶ Qn̄ vero gloria ē uana aliquo modoꝝ supra positoꝝ circa hanc p positionē: attamē n̄ repugnat dilectioni aliquoꝝ modoꝝ nūc p̄ tactoꝝ: tūc appetitus uane glorie non ē peccatū mortale sȝ solum ueniale. vt di. Tho.

¶ Capitulū. xv.

a Undecimo. hic phibetur hypocrisis. Nam ex premissis pȝ. ꝙ sic̄ finis supbie ē ppria excellentia q̄ intēdit supb' sic finis appetitionis inanis glorie est manifestatio proprie excellentie quia illā itendit uanegloriosus. ¶ Ad hanc āt manifestatiōez f̄ȝ tho. 2.2. q. cxxxij. ar. v. pōt q̄s tēder̄ ꝛ directe tripliciter. ¶ Primo p uerba: ꝛ sic ē iactantia. ¶ Secūdo per facta falsa: ꝛ sic ē hypocrisis. Tertō per facta uera habentia quandam ammiratōez: ꝛ sic ē p̄sūptio nouitatū. De hypocrisi ergo tria sunt dicenda. Primo q̄d sit: ꝛ qualit̄ cōmittitur ꝛ q̄ mala sit. Secūdo qn̄ sit pcm mortale seu sub precepto phibita. Tertio an q̄s se minorē possit ostēdere q̄ sit i re que uocat̄ hyronia. Quantum ad. j notandū f̄ȝ Tho. ubi supra: q̄ hypocrisis duplicit̄ capit̄. Uno mō cōmūit̄: alio mō pprie. ¶ Cōmūit̄ seu generaliter hypocrisis idē ē ꝙ sil'atio. et sic ē mēdaciū cōsistēs i signis exterioꝝ factorū: ut cū quis per aliqua exteriora signa rerū. aut factoꝝ aliquid de se signat q̄ in eo non ē aut melius aut excellentius q̄ in eo ueraciter existat. Et isto mō magnus appatus uestiū est simulatio seu hypocrisis l̄ratur̄ siue sapiētie. Et magnus status ꝛ sūptuosus in equis seruis ꝛ similibus est simulatio diuitiarū ꝛ potentie. Et sic om̄is simulatō seu hypocrisis est mendacium ꝛ ideo peccatū ꝛ aliqn̄ mortale si est contra caritatem aliquando ueniale sic̄ de mendatō dicetur ifra i p̄cepto. viij. capitu. j. c

e Causa aūt q̄re simulatio ē pec catum est illa dicit Tho. ibidē q2 ad uirtutē ueritatis pertinet ut aliquis talē se exhibeat exte rius per signa exteriora qualis ē signa autem exteriora nō solū sunt uerba sed etiā facta .sicut ergo ueritati opponit q aliquis p uerba exteriora significet ali ud q̄ habet apud se qd ad men daciū pertinet ita etiā ueritati opponitur q aliquis p aliqua si gna factorū uel rerū aliqd ō se significet cōtrariū eius quod in eo ē qd ppie simulatio dicitur

d Tn̄ sic dic̄ aug. in li. de questio nibus euangelij. Nō om̄e qd fin gimus mendaciū ē. sed qn̄ illud fingimus quod nihil significat tc̄ est mendacium. Cum aūt fictō nr̄a refertur ad aliquam signifi cationem non est mendacium sed aliq̄ figura ueritatis. Et sub iūgit exēplum de figuratis locu tionibus in quibus quidē fingi mus res non ut asseratur ita eē sed eas proponimus ut figuraz alterius qd asserē uolum9. Sic igitur se finxit dn̄s longius ire. luc̄. xl. Quia composuit motuz suū quasi uolentis longius ire ad aliud figuratiue significādū sc3 q ipe ab eorum fide longe erat: ut gre. dicit. Est igitur ut dic̄ Tho. simulatio pc̄m simpli citer quia non refert utrū quis uerbo uel quocunq3 facto alij mēciatur. tn̄ vlricus dicit si qs dat p aliquod opus uel per uer bum duplex aliquid intelligere q nō est nō intentione fallendi sed intentione utilitatis ꝯsequē tis talem simulationem nō esse pc̄m. Circa q tn̄ notat tho. e q sicut aliquis uerbo mentitur qn̄ significat q non est non au tem qn̄ tacet q est q quidez a liquando l3. ita simulatio ē qn̄ aliquis p exteriora signa facto rum uel rerum significat aliqd q non est. Non autem si aliqs pretermittat signficar̄ q ē. Un de aliquis potest occultare suū pc̄m sine pc̄o. alio modo capi tur hypocrisis in sacra scriptu ra proprie. 2 est simulatio sanc titatis 2 iusticie q̄ quis nō h3. Et sic hypocrita est qui per ex teriora signa factorum sancti tatē aut quāꝯq3 v̄tutē q̄ nō h3 simulat cum intentione ut alij credant eū talez esse 2 talis hy pocrisis semper est peccatū. sic 2 omne mendacium est pecca tum. Ipsa aūt hypocrisis ē mē daciū in facto. Unde hypocris duo dic̄ sc3 ōc̄cm̄ sc̄itatis 2 si mulationē sanctitatis ipsi9. Iō aug. dicit sup ps. lxiiii. Simula ta equitas non ē equitas. s3 du plex est iniq̄tas. Est eniz ibi du plex pc̄t3 sc3 in hypocrita. uidl3 iniq̄tas occulta 2 falsitas san ctitatis in ostensione. Hec f

autez hypocrisis .in quinq; ꝑso
nis se inflectere solet sepius.
¶Primo in hereticis. De q̄bus Mat.vij. Attendite a f'l'is ꝓphe tis q̄ ueniũt ad uos in uestimẽ tis ouiũ: intrinsecus aũt sũt lu pi rapaces. Sc̄do in fictis cleri cis ꝛ religiosis. De quibus dicit̃ dum ore ꝛ habitu: ñ corde deo se seruire ostẽdunt ꝑ xp̄z math. xv. ¶Hypocrite bene ꝓphauit de vobis Jsa.xxix.ꝑp'lus hic la bijs me honorat.cor aũt eoruz lõge ẽ a me. Et math.xxiij. ¶Ue uobis scribe.ꝛ pharisei hy pocrite q̄ clauditis regnũ celoꝝ añ hoĩes. vos eĩ ñ ĩtratis.s.ma le viuendo: neq; introeũtes sini tis intrare.s.ꝑ exempla mala e os inficiendo. Tertio.ĩ fictis iu dicibus ꝛ scabis: ac dñis tꝑali bus q̄ cũ iustitiã deberẽt defen dere.ꝛ se hoc facere ꝑtendant: ĩtrĩsecus sunt pleni dolo ꝛ aua ricia. De quibus math.xxiij dr̃ ¶Ue vobis scribe ꝛ pharisei hy pocrite: q̄ mũdatis qđ deforis ẽ calicis ꝛ parapsidis: intus aũt pleni estis rapina ꝛ ĩmunditia. Ue uobis scribe ꝛ pharisei hy pocrite. qui similes estis sepul chris dealbatis: q̄ foris apparẽt hoĩbus speciosa: intus vo plẽa sunt ossibus mortuoꝝ ꝛ oĩ spur citia. Quarto infictis uiduis ꝛ u rginibus que in delitijs viuẽ tes uel nequitijs alijs prebono rari uolũt uñ Job.xx. ¶Si ascẽ d rit usq; ad celos suꝑbia eius: ꝛ caput eius nubes tetigerit qua si sterquiliniũ in fine perdetur. Quinto ĩ pauperibus ficte m̃ dicantibus. De quibus luc.xx. ait xp̄us. ¶Attendite a scribis qui volunt ambulare in stolis. ꝛ amant salutationes in foro: ꝛ primas cathedras in synago gis.ꝛ primos acubitus in cõui uijs qui deuorant domos uidu arum simulantes lõgam oratio nem. Hij accipient dãnationez maiorem. Sed quomodo co gnoscitur quis hypocrita esse? Respondz augustinus suꝑ illo luce.vj. ¶Non potest arbor bo na fructus malos facere. ꝛc. qꝛ a trib' cogñscũtur hypocrite Primũ est bonorum oppressio uel persequendo ul' detrahẽdo Omnes eñi hypocrite detracto res sunt. Secundum est facilis reprehẽsio aliorũ quod faciunt ut uideantur habere zelũ. Ter tiuz est impacientia i aduersis super omnes enim mouentur ꝛ offenduntur ad contumelias sibi dictas: quia querunt gloriã ideo dolent ad ꝯtumeliaz. Un de dicit hieronymus. Nõ que ras gloriam ꝛ non dolebis cum ingloriosus fueris. Qui laudez non appetit. non sentit ꝯtumeli as. ¶Sed diceres sunt ergo b
mali religiosi l' clerici hypocte

Rñdit tho. hit⁹ sanctitatis pu ta religionis uel clericat⁹ signi ficat statuz quo quis obligatur ad opa perfectionis. z ideo cũ quis habitum sanctitatis assu mit intendens se ad statum per fectionis transferre. si per infir mitatem deficiat. nõ est simula tor uel hypocrita qr nõ tenetur manifestare suum pcc̃m: sancti tatis habitum deponendo. Si autem ad hoc habituz sanctita tis assumeret ut se iustum ostẽ deret: esset hypocrita z simula tor. Uñ gre. dicit xxxi. mor. sũt nõ nulli q̃ z sanctitatis habituz tenẽt z perfectionis merita exe qui non ualẽt. hos nequaq̃ꝫ cre dendum ẽ i hypocritarũ nume ro currere: qr aliud est infirmi tate peccarẽ aliud malicia. ¶ Sz iterum dubitares. utrum aliq̃s simulans sanctitatẽ ad honorẽ dei z edificationẽ proximi pec cet: Rñdet Pe. de tharẽtasia i quolibe. duplex est simulatõ. q̃ dam q̃ fit ab aliquo ut iniq̃tas sua pallietur z ipse ab hoibus laudeẽ z bonus reputetur z h̃ ẽ pcc̃m. Alia fit ad dei honorez z proximorum edificationẽ ut si aliquis religiosus maiorem r̃ ligionem ostendit coram secu laribus q̃ꝫ coram suis fratrib⁹ ut ipsi magis edificentur: iste ñ peccat sed meretur. Hec ille. exemplum in bt̃o dñico p q̃dra gesimam in pane z aqua cuz so cio ieiunante ut hereticos z cõ uerteret. Et sic eps̃ exomens̃ di dacus olim ꝯ hereticos albien ses hortabatur abbates eadez intentione ut pedes irent i pau pertate. ¶ Quo ad. ij. principa le. notandum s̃m tho. q̃ hypo crisis secundo modo sũpta. ali q̃ñ ẽ pcc̃z mortale z aliq̃ñ ueia le. Qñ ãt sit mortale l' ueniale ẽ attẽdendum ex fine quẽ ipse fingens intendit. si nãq̃z talis fi nis est cõtra caritatẽ est pcc̃m mortale. sicut cũ q̃s simulat san ctitatez ut falsam doctrinaz se minet i qua sibi nõ taz cito cre deretur nisi sanctus z iustus ap pareret. Quales sunt cõmunit̃ heretici. pp q̃ dicit dñs math. vij. attendite a falsis pphetis q̃ ueniunt ad vos in uestimentis ouium intrinsecus autem sunt lupi rapaces. uel cum q̃s simu lat sanctitatem ut indign⁹ adi piscatur ecclesiasticaz dignita tem uel ut adipiscatur alia tẽ poralia quecunq̃ꝫ cum damno alioꝝ. uel simulat sanctitatem ut familiarior fiat alicui muli eri aliene. ut eam p hoc decipi at z in suum cõsensũ alliciat z sic de aliis h⁹mõi finib⁹ q̃ sũt ꝯ tra caritatem dei uel proximi Hec uideẽ esse mens sancti do ctoris. Uñ z vlric⁹ li. vj. trac. iij. c. xxviij. dicit. Cum aliquis

simulat sanctitatem q̄ non ha bet ppt̄ hoc ut detur ei aliq̄d si cut illi de q̄b⁹ Math. xxiij. dici tur. ((Ue uobis hypocrite q̄ co meditis domos uiduaꝝ )) pecca tum mortale est. q2 rapit qd̄ de bet̄ sancto. q2 quod datur ei da tur in nomine iusti. Item quā do talē simulationē facit ex in satiabili auaricia. Si aūt aliq̄s ꝑ sua necessitate simul ꝛ āplio rem indigentiam q̄ȝ habeat nō est hoc mortale peccatū: sicut faciunt illi q̄ cōmuniter trutāni uocantur. De hijs eniȝ dicit cri sostomus ꝙ talis simulatio po tius ē culpa diuitū q̄ȝ pauperuȝ qui ex sui indigentia ad hoc cō pelluntur. Si aūt ꝫm tho. finis intentus non repugnat caritati tunc manet ueniale: ut cum q̄s fingit solum q2 delectatur in sic figendo. De quo dicit ph̄s .iiij. ethi: quod magis uidetur uan⁹ quam malus ł si fingeret ꝑpter iocun . Eadem enim ratio est ð fictione ꝛ mendatio ut dcm̄ ē precedenti capitulo. Tam̄ siue hypocrisis sit ueiale siue morta le peccatum est periculosuȝ ꝛ multipliciter nociuum ut patet primo ex uerbis xp̄i qui hypocri tas fere p̄alijs ipugnauit Ma. xxiij. septempl'r .ꝛ Math .vi . ((Exterminant eni facies suas ut appareāt hominibus ieiunā tes)). Et luce. xij ((attēdite a fer mento phariseorū qd̄ est hypo crisis.)) Et Mar. vij ((hypocrita eijce pm̄ū trabeȝ de oculo tuo)) Secundo quia raro ad melius cōuertuntur. ¶ Tum quia se bo nos putant aliorum laude ðlec tati. Job. xxxvi. ((Uincti ñ cla mabunt)) glo. quia humane lau dis auiditate superari sanctos se esse miseri etiaȝ cum i pecca tis morentur putant. ¶ Tum q2 spiritus sanctus eos fugit sine quo conuerti nō possunt Sap̄ . i. ((spiritus sanct⁹ disciplinę ef fugiet fictum)) tum etiam quia diabolus noscitur esse in eis ꝛ dormit iob. xl ((Sub umbra dō mit in secreto thalami. )) scȝ in quo nullus fructus stirps uacu us ꝛ radix in limo laudis est fū datus. ¶ Tertio quia sunt simi les sterquilinio niue tecto. sepul chris pulchris cadaueribus ple nis uulpibus quarum pellis est bona ꝛ carnes inanes: simoni q̄ angariatus crucem domini por tauit .ꝛ uulpi que se mortuam fingit quo adusq3 cornicem ca piat. Ligno que exterius est al bus caro autem eius nigra .

¶ Quo ad tertium principale. queritur utrum hyroīa per quā aliquis minora de se fingit sit peccatum: Respon. secundum Tho .2.2. questione. iiȝ. ¶ Quō aliquis de seipo minora dicat potest contingere dupliciter .

vno mõ salua ueritate. dum sc3 maiora que sunt i seipsis recitẽt quedã uero minora detegunt ⁊ de se ꝓferũt que tñ in se esse cognoscũt. Et sic minora de se dicere nõ ptinet ad hyroniã3: nec etiam est pctm̃ ꝫm gen⁹ suum. nisi ꝑ alicuius circũstantie corruptõ3. alio mõ aliquis dicit minora a ueritate declinans. Puta cum asserit aliq̃d uile ꝺ se ꝙ in se nõ cognoscit aut cũ negat de se aliq̃d magnum ꝙ tñ percipit i seipso esse: ⁊ hoc ptinet ad hyroniam. ⁊ ẽ semp pctm̃. Unde aug. li. de uerbis dñi. Cũ humilitatis causa mentiris. si non eras pctor anteq̃3 mẽtireris mẽtiendo pctor efficeris. Et si obijcis illud greg. ad aug. angelorũ epm̃ bonarum mentium est ibi culpas agnoscere ubi culpa nõ ẽ: ℞. tho. Quod ad bonitate3 mentis ptinet ut hõ ad iusticie ꝑfectionem tendat. Ideo i culpam reputat non solum si deficiat a cõi iusticia q̃ uere culpa est sed etiam si deficiat a iusticie ꝑfectione. que q̃nq3 culpa ñ est. Non autem culpa3 dicit ꝙ ꝑ culpa ñ recognoscit. ꝙ ad hyronie mẽdacium ptinet. Nota tñ ꝙ hyronia ꝑ defectum ꝓprie opponitur iactantie q̃ ambo ꝯsistunt in uerbis. In factis aũt uidetur aliquid opponi hypocrisi ꝑ diminutionem suo modo sicut ꝺ hyronia. Capitulũ. xvi.

Duodecimo. ꝓhibet̃ presumptio siue sit nouitatũ siue alia. Uñ ecci. xxxvij. O p̃sumptio neq̃ssima vñ creata es) glo. a mala uolũtate sc3 deficiente. Ubi notãdũ ꝙ p̃sũptio q̃dã ẽ bona q̃ sc3 i q̃busdã id ꝙ in nobis ẽ facimus. ⁊ de residuo in diuinu3 auxiliũ speramus ⁊ de deo p̃sumimus. alia mala qua q̃s se inordinate ⁊ nimis confidit. de utraq3 dicitur iudith. vj. Qui nõ deseris p̃sumentes de te ⁊ de se p̃sumentes humilias. Mala p̃sumptio est duplex. Quedam uocatur p̃sumptio nouitatu3 que est filia inanis glorie secundum grego. alia est presumptõ respectu aliorum illicite que etiam nõ hñt nouitatem seu ammirationem spãlem. Item quedam ẽ p̃sumptio que est pctm̃ in spm̃ sanctũ alia ẽ pcti alleuiatiua. De q̃bus duabus habes supra i. i. precepto uiõl3 de spe. Est igitur presũptio quĩtuplex. prima bona de meritis uel de dei bonitate con fidentia humilis. Secũda pcti excusatiua in pte s3 bene faciẽdi ꝓlatiua. Tertia presumptio generalis. Quarta specialis que dicitur nouitatum presũptio. Quinta pcm̃ in spiritũ sanctum. De presumptione igitur b

nouitatū. prio aduertēdū quod nouitatum inuentio est triplex Quedā licita et uirtuosa ut modus acquirendi pfectionem uite spiritualis. sic samuel cuneos reperit prophetarum: dauid cantorum numerum. helias anachoresim in ueteri testamēto. in nouo Johānes baptista. ¶ Jt Maria et Joseph matrimoniū uirgineū. Antonius mōachatū vel potius xps uel Johānes baptista sm Crisostomum. Alia ē uana supflua vel modicū pcm: ut inutiliter in artibus laborādo. in alchimia: et in alijs experientijs. vltra q̄3 o3 se occupando. Tertia ē nouitatum inuentio viciosa. qua nouus peccandi mod⁹ repitur. p quē alij proficientes in malis imbuuntur.

c ¶ Secundo notandū q̄ hoc uiciū multis generibus hoīm se iflectit. Primo in hereticos qui de suo ingenio psumētes noua confingunt. Secūdo in religiosos: qui ɔtra uel supra statuta seniorum. sicut pharisei singl'aria q̄dā interdū cōfingūt. visiones ut sancti appareant et sil'ia. Tertio i artifices mechanicos ut sutores. sartores. fabros. et ēt hoīes se supbe uestientes. Quāto in mercatores cū cōtractib⁹ raris. cambijs. reemptionibus. uitalicijs. et similib⁹ uanis. Nā cū p usuram manifestā lucrari non audeāt. p auaros ɔctus tā q̄3 varijs uijs ad lucrū tendunt Quinto in iudices scabinos aduocatos. et h⁹mōi nouis mōis in iustitiam defendentes. ¶ Sexto dños tpales. nouos modos illicitos exactionandi repientes. i thatijs. in steuris. et similibus. Septimo in clericos et religiosos nouos modos cantandi theatricos pp questū vel ob apparentiam reperientes. Tertio notādū qñ sit morrale. Nā quādo aliquis presumit aliquid inueire de scientia ut nouos errores imponat: ut alios in errorē ducat. uel nouos modos quib⁹ alios notabiliter depmat. vl' exactionem idebite inueniat. vel in finē qui tēdit in mortale peccatum aliquē iducat. i hijs et aliis qñ caritati dei uel proximi rpugnat: sicut supradictū ē mortale pcm est. ¶ Et quia quis particeps efficitur in malis sequentibus. que quis primo iuenit ualde latum peccatum ē: et piculosū. nouitatum inuentio illicita: ut inuentores uestium. supbie deseruientiū. nouap cantilenarum: et similium. ¶ Quarto notandum q̄ q̄uis non semper sit peccatum mortale nouitatum inuentio: tamen periculosum est ut ostendunt plura. ¶ Primo (ut dictū ē) q̄ aliquis tot malorum hic p peccata. et i futuro p

d

e

penas particeps efficitur quot malis alijs futuris et psentibus hominibus occasionē p inuētōz nouam amministrat. Secundo qr inuentores nouitatum illici tarum oms ma i fuerunt et filij hoim. Naz prius inuentor aua ricie fuit cayn qui primus ciui tatem fecit gen̄.iiij.iniuriaz fa ciens illuc fugit.mēsuras fecit. et terminos in agris statuit. Ab isto cayn septimo gradu descē dit lamech.qui prim⁹ bigamiā reppit et sic primus adulter fuit hui⁹ filij et filie oms fere curio sas artes rppierūt.ut hēs gen̄. iiij. quia eius filius Jabel patr̄ fuit habitantium in tentorijs. Thubalchayn prim⁹ sculpturas mioraliū curiosas fecit. Noema filia primo uariā texturam rep perit cuz a principio a deo ani malium pellibus cooperimēta fuerint ordinata. Thubal ipse fuit pr̄ canentium in cithara et organo hec oia gen̄.iiij.et li .ij. spec. hysto.uincentij. Hi etiam cū omi sua cognatōe diluuio in terierunt. Tertio qr omnes qui postea auxerunt uel dilataue runt nouitatum inuentōes ma li fuerunt et miserabiliter mor tui ut ex mātiniana patz hysto ria. Ubi legit̄ q tull⁹ hostilius ētius de pmis regib⁹ romanorū scz post romulum scōs q primus purpura est usus et tādem cū to ta domo sua fulmine arsit. Ne ro imperator quintus ab octa uiano q piscabatur retib⁹ aure is que sericis funibus extende bantur.nullam uestem bis idu it.soleas argēteas mulis fecit: tādem a romanis de palatio fu gatus extra romam seipsum in terfecit.et a lupis dr̄ ꝯmest⁹.au reli⁹ imperator roman⁹ pmum apud romanos dyadema capiti inexuit gēmis.fulmie corripit̄. sz nō moritur.tandē fraude ser ui sui occisus ē. Dyoclecianus imperator primus gēmas uesti bus calciamētisqꝫ immisit. Cū omnes retro principes sola pur pura uterentur: tandem uene no perijt. Tarquinus supb⁹ rex romanoꝝ a romulo septim⁹ ex cogitauit omnia tormentorum genera cathenas:tormīta cāce res ꝯpedes exilium.et h⁹mōi. H ꝑpter tarquinū filiū suum qui lucretiam nobilem feiam cōru pit.a regno et a roma est expul sus i exiliū.hec de martiniana Itē simō magus uolare uolens corruit occisus. Item ethierus monachus postea. primo iuue nis ingeniosus uolare uolens ce cidit nō mortuus.sed ꝯfractis pedibus ut refert Uincētius in specło hystōiali. Ecce qūo oēs curiositatū iuentores gūiter pu niti sunt.

Capitulū.xvij.

a Tredecimo. hic p̄hibetur p̄ciositas uestiuȝ q̄ ex supbia inani gloria vel ex p̄sumptiōe p̄cedit. Modestia ei. ut Amb. li. i. de offi. dicit circa exteriorē cultum seu ornatum consistit: cui opponitur imodestia. ¶ Circa qd̄ primo videndū de illicitis uestimentis. Secundo de hijs q̄ dissuadent talium supbiam. ¶ Tertio an vtilitas vestiuȝ sit laudabilis. Quātū ad primū ē dubiū vtrū circa exteriorē ornatū possit esse uirtus ⁊ vicium:· Rn̄det Tho. 2. 2. q. clxix. In ip̄is rebus exterioribus quibus homo utit̄ non ē aliquod viciū: sed ex parte hoīs q̄ imoderate utitur eis. Sed quia quidam dicunt q̄ cū in corde sit uirtus. non aūt i uestibus: pōt quis eque ōferre tunicam p̄ciosam. ⁊ in habitu seculari latere cor humile: sicut i humili ueste ⁊ econuerso ⁊ oui li cor lupinū pōt latere. Id circo tria sunt notāda. ¶ Primo q̄ circa exteriorē uestitū uirtutes consistunt siue exercentur. q̄r lȝ oēs virtutes subiectiue sit i aīa ⁊ essentialiter. tn̄ circa actus exteriores exercēt̄. qui eoꝝ sūt materia. Exēpli gratia misericordia ē mētis hitus sed in distributōe pecuniaꝝ exercet̄. sic fides confessione. Sic etiaȝ humilitatem ⁊ simplicitatē nominat andronicus (ut dicit Tho) habitus moderatiōis uestimentorum. ¶ Und̄ sicut stultū ē dicere. Si cor est misericors nulla uis de operibus misericōdie exterioribus ē. Sic etiā dicit̄. iiij eth. Eutropelia ponitur habit⁹ modificatiuus verborū uel factorum solatiosorum. Secundo nota quod p exteriorē uestituȝ uirtutes menti adesse cōprobātur. Unde si hūiliter in uestimto procedis ex cōde h̄ manauit dicente bernardo in appologetico. Ex cordis thesauro sin̄ dubio procedit quicquid foris apparet uiciorum scȝ siue uirtutū Unde si preciosum defers uestitum de corde uicioso processit. Nam s̄m ph̄m. ij. ethi. ¶ Habit⁹ semper inclinant ad actus ex q̄bus generantur. ¶ Tertio notandum quod per exteriorem uestitum uirtutes acquiruntur. ¶ Patet q̄r studēdo ⁊ legendo sciētia acq̄ritur. Et eadē ratiōe hūilia uestimēta portando hūilitatis habitus acquiritur. ¶ Patȝ igit̄ q̄ȝ fatue dicant qui inquiunt. si cor bonum est nulla uis erit in uestimento. Dubitatur secūdo utrum uestes p̄ciosas deferre sit peccatum:· Rn̄det̄ q̄ sic. Unde sup illo luc. xvj. ¶ Induebatur purpura ⁊ bisso.) dicit glo. gregorij. ¶ Si cultus preciosarum uestium in culpa non esset

sermo dei non tam vigilanter exprimeret: quod diues purpura et bisso indutus .apud inferos torquebatur. Et probatur ratione. quia preciosum dicitur relatiue .et ita sonat preciositas in excessum preter modi: imo includit corruptionem modi circa proprium statum sed corruptio vel excessus modi est peccatum: ut dicit Aug. li. de natura boni. Peccatum consistit in corruptione boni: quod consistit in modo.

d specie et ordine. Dicit tamen Tho. vbi supra. Si illi qui in dignitatibus constituuntur. vel etiam ministri altaris: preciosioribus uestibus quam ceteri induuntur. hoc non est propter sui gloriam. sed ad significandam excellentiam sui ministerij. vel cultus diuini: et ideo in eis non est uiciosum. Et secundum Pe. de palude in .iiij. dist. xxiiij. Preciosa uestis ad pompam mundi est in culpa: sed ad honorem dei portata est latria. De hac materia dicit Alexan. de hal. in summa sic. Uti preciosis vestibus est in se malum: eo quod vsus uestis debet esse ad necessitatem: non ad curiositatem vel uoluptatem. Preciositas autem uestis curiositatem dicit: et ideo in se malum est. Unde .i. thi. vi. ((Habentes alimenta: et quibus tegamur: hijs contenti simus)) glo. quod vltra tendit malum inuenit. Potest autem bene fieri: ut cum aliquis utitur preciosis uestibus ex officio dignitatis: ut reges et nobiles et eis assistentes: qui licet pauperes sint vtuntur tamen preciosis non ad ostentationem sui. vel honorem: sed ad honorem dominorum suorum: similiter et mulieres: cum vtuntur preciosis vestibus non ad ostentationem sui uel ad uoluptatem carnis: sed tantum ut placeant uiris suis: vti preciosis non est eis peccatum. Et si dicis quod omnia facta sunt propter hominem. Dicendum. licet hoc verum sit tamen preciositas vestium non est facta propter statum omnium hominum: sed propter eos quibus conuenit ex officio dignitatis. Hec Alexan. de hal. Et post pauca dicit. Et licet mulieres ornari auro et margaritis in se malum sit .propter coniunctionem actus ad materiam indebitam: eo quod mulier cum sit facta ad dei imaginem: non debet querere decorem ex artificio. Tamen quando de uoluntate maritorum faciunt ut conseruent eorum gratiam. uel ut morem regionis uel ciuitatis obseruent cum modestia tamen uel ut gradum dignitatis obseruent: excusantur a peccato. Sicut de hester legitur hest. v. quod induta est regalibus indumentis: habebat etiam coronam in capite suo quam non gestabat causa superbie sed ut gradum dignitatis obseruaret hester. xiiij. Hec ille. Sed quid de uirginibus uel de illis que maritos non habent? Responsio. idem. Si uirgo non proponat

nubere peccat grauiter se p̄cio
sis ornando: nisi hoc faciat ut
cōseruet gradū dignitatis. quia
in tali virgine dz esse ornat⁹ si
plex nō p̄ciosus. sicut dicit hie.
Que. s. nesciat esse pulchra ꝛ q̄
negligat forme bonum ꝛ proce
dens ad publicum. non pectus
aut collū denudet. nec pallio r̄
uelato ceruicē apperiat. sz q̄ ce
let faciem. ꝟgo enim dum ꝟgo
ē cogitet q̄ dei sunt ut dicitur. j
cor̄. vij. Si autem proponit nu
bere non peccat se p̄ciof ornā
do ut placeat illi cui ꝓponit nu
bere moderate tamen ut n̄ pro
uocet ad libidinem sz in se ha
beat decentiam muliebrē. Un
de. i. cori. vij. ¶ Uirgo non pec
cat si nubat. ergo nec ornando.
ut nubat. Hec ille. Huic cōcor
dare videtur Aug. ad. Possido
niū in ep̄la. ¶ Nolo inquit de or
namentis auri vel vestis prepo
perā habeas inꝓhibendo sentē
tiā nisi in eos qui neqꝫ coniuga
ti neqꝫ coniugari cupientes. co
gitare dn̄t quomodo placeant
deo. Illi autem cogitant que
sunt mundi: quo placeant. l' vi
ri vxoribus. vel mulieres mari
tis: nisi ꝙ capillos nudare femi
nas quas ēt uellare caput apo
stolus iubꝫ nec maritatas decꝫ
¶ Ex p̄missis patet ꝙ preciositas
vestium nouem generibus hoi
nuꝫ plus ꝛ mius ꝯceditur. ¶ Pri
mo sacerdotibus in diuino offō
ꝯceditur: ꝛ i eis ē cultus latrie
ꝛ quibus ꝯpetit ex officō digni
tatis. Sicut dn̄s papa. ut dicit
Alex. vbi prius utitur preciosis
ex officio dignitatis scꝫ romaꝫ
imperij. quā dignitatē. Cōstāti
nus d̄r romane ecclesie contu
lisse. Unde in signum huius do
minus papa defert signa īperia
lia. Secundo reges ꝛ nobiles
ꝛ eis assistentes etiā si sint pau
peres. Tertio quicunque alius
quando hoc exigit cōsuetudo r̄
gionis ꝛ mores eorū inter quos
aliqui uiuūt. Tunc eniꝫ possūt
p̄ciosis uestibus uti s̄m Tho. ꝛ
alexan. Unde di. xli. dicitur si
cut in cibis mores eorum cum
quibus uiuimus obseruare mo
nemur: sic de indumentis intel
ligendum est. Et loquitur sp̄ali
ter de clericis. Clerici etiam q̄
non habent de patrimonio cru
cifixi: sed tm̄ uiuūt d̄ ꝓprio p̄ri
monio possūt uti preciosis uesti
bus ea intentioue ut seruēt gra
dum sue nobilitatis. Qui auteꝫ
uiuūt patrimonio crucifixi uel
sunt in sacris ordinibus consti
tuti peccant utendo uestibus p̄
ciosis nisi eis competat ex offi
cio dignitatis ut de papa dictū
fuit. Unde super illo Ma. iij.
¶ Iohānes habebat uestimētū
glosa Seru⁹ dei nō debet ha
ber̄ uestimentum ad decorē ul'

ad delectationẽ.ſed tñ ad tegẽ
dum nuditatem.Et.xxxi.q.iiij
Ois iactantia ꝛ iactura corpo
ralis aliena ẽ a ſacrato ordine.
Omnes ergo epõs ꝛ clericos q̃
ſe fulgidis ꝛ claris ueſtimentis
ornant:emendari oportꝫ.Jtẽ
di.xli.pſimoniã cum ueſte hũi
li non reprobamus.ſicut ꝛ or
natum ꝑter corpis diligentiam
ĩfucatum laudamuſ.Diſolutos
ꝛ factos ueſtibus non rcipimꝰ
nec obſtat illud.i.pe.i.(uos e
ſtis genus electuꝫ regale ſacer
dotiũ)Ex quo uidet̃ ꝙ cũ ha
beant dñatõem in populo ratõ
ne dñationis pñt uti ueſtibꝰ pre
cioſis:Rꝫ.quod licet aliq̃ habe
ant dñationem ĩ pplõ: qr tñ eiſ
data ẽ in elemoſinã non tenen
tur cauſa dñatõnis talis uti ue
ſtibꝰ ꝑcõſ.pñt tñ clerici ut pre
miſſuꝫ eſt ueſtibꝰ ꝑcioſis uti ex
officio dignitatis.uel ſꝫ pr̃ie cõ
ſuetudineꝫ moderate tñ.ꝛ hijs
exceptis que expreſſe ꝓhibent̃
extra.iij.de vi.ꝛ ho.cle.ubi dr̃
pannis rubeis aut uiridibus cle
rici non utantur: Corrigias au
ri uel argenti ornatum hñtes ñ
ferant.ſed neqꝫ anulos niſi q̃
bus cõpetit ex officio dignitat̃
Hec oĩa alex.Quarto coniuga
te poſſunt uti ueſtimentis nobi
libus ſm ſuum ſtatum.Quinto
uirgines nupture ut dictum ẽ.
Sexto uirgines nobiles etiam
nõ nupture.Unde Cecillia itꝰ
cilicio ꝛ extra aureis ueſtibus
tegebatur.Septimo uidue nu
pture eadem ratione ſicut uir
gines nupture.Octauo humili
habitu ꝛ decenti uti õbẽt uirgi
nes ꝛ uidue in caſtitate uiue
re uolentes:non ſuperbe.No
no religioſi minime.Dubita
tur.iij.quot modis in ueſtitu
quis peccar̃ poſſit:Rꝫ.ſm tho.
multipliciter taꝫ in immoderã
tia q̃ꝫ in defectu:inter que ṽtus
mediũ tenet.que modeſtia dr̃.
Jgitur peccatur.xij.modis in
immoderantia.Primo mõ ꝑ ꝯ
ꝑationem ad cõſuetudinẽ hoĩꝫ
cum quibus aliquis uiuit.Unõ
dic̃ beatus Aug.iij.cõfeſ.Que
ꝯtra morẽ hoĩꝫ ſũt flagitia pro
morum diuerſitate uitanda ſũt
ut pactum inter ſe ciuitatis ꝛ
gentis conſuetudine uł lege fir
matum nulla ciuis aut peregri
ni libidine uioletur.turpis eniꝫ
eſt pars oĩs uniuerſo ſuo nõ cõ
gruens.Ex quo patet ꝙ peccãt
nouarum inciſionum inuẽtores
in ueſtibus ꝛ alijs ꝑegrinis mo
dis ſe ueſtientes qr ꝯ conſuetu
dineꝫ faciunt.Et ſub iſto ꝯtine
tur extraneitas ueſtium id eſt
cuꝫ q̃s uult habere ueſtes alijs
diſſimiles.Unde ſoph.j.uiſita
bo ſup principes ꝛ ſup filios re
gis.ꝛ ſuper omnes qui ueſtiti
ſunt.ꝛ induti ueſte peregrina.

Secundo mō p̄t esse immoderatio in usu talium rex ex iordinato affectu mentis. Ex quo q̄z doq̄z contingit q̄ homo nimis libidinose utat̄ talib⁹ siue s̄m cō suetudinem eox cū quib⁹ uiuit siue etiam p̄ter eoruz consuetudinem. Et fit p̄ supabundantiā trib⁹ modis. Uno modo p̄ hoc q̄ homo ex superfluo cultu uestium gloriaz hoim querit. prout scz uestes ⁊ alia h⁹mōi pertinent ad quendam ornatum: ut patuit in probatōne p̄ gre. in secundo dubio. nemo quippe uestimenta p̄cipua uel p̄ciosa scz excedentia statum p̄prium nō ad inanem gloriam querit: nemo etiā vult ibi p̄ciosis uestib⁹ indui vbi a nemine p̄t uideri. Quarto modo s̄m q̄ homo per superfluum cultum uestiū querit delitias s̄m q̄ uestes ordinātur ad corporis fomentum. Et ideo mollicies uestium ē uiciū De quo math. xi. Qui mollib⁹ uestinntur in domib⁹ regū sunt ubi greg. nemo estimet influxu atq̄z in studio p̄ciosax uestium pc̄m deesse. Quia si hoc culpa non esset nullo mō dn̄s iohānē de uestimēti sui asperitate laudasset. Hanc molliciem criso. sup apostolum etiam in mulieribus reprobat eas ostendēs n̄ semper naturaliter delicatas esse: sed ex cōsuetudine mala ut apparet in rusticis feminis dura sustinentibus ⁊ in delicatis v̄ginib⁹ q̄ cilicio corpus domabāt. Quito mō s̄z q̄ nimiaz sollicitudinez q̄s apponit ad exteriorū uestiū culturā etiam si n̄ sit aliq̄ inordinatio ex p̄te finis Unde in uitas patruz quidā p̄r uidens ornatā meretricē fleuit ⁊ q̄rentibus causaz ait .due res me flere faciunt. Isti⁹ mulieris p̄ditio. ⁊ q̄ deo meo nūq̄z tanto studio meā aiam ornaui. Itē d̄ sc̄to nōno ep̄o ibidē silr̄ legit̄. q̄ uisa ornatissima meretrice margarita noie fleuit ob scd̄az causam dictā. Has. v. pōit tho. Sexto sup̄fluitas ī quantitate continua ut sūt q̄ nimis longas uestes portāt terrā coopientes. pulueres suscitātes pulices colligentes ⁊ demones interdū uehētes. Exēplū de p̄re uidēte diabolū rider̄ a quo causaz q̄rēs: R̄n̄. demō. sociū meū in cauda mlieris eq̄tātē uidi ⁊ retractu lutū īcider̄. Et de alio solitario legimus q̄ p̄paupertate matta uestē p̄lōgauit ⁊ uocē audiuit. si āplius posses grandiora faceres. Sic q̄dā uiri ut lōgiores sit faciūt ⁊ calopedia alta iduūt ꝯ quos p̄s. ((Neque in tibijs uiri beneplacitum erit ei.)) ⁊. j. regū xvj. Cum pater dauid p̄n̄tarz eliab primo genitum tanq̄z regno dignum. samuel dixit deus

ad samuel ne respicias vltũ ei⁹
ꝛ altitudinē stature eius qm̄ a
bieci euꝫ: nec iuxta intuitũ ho
minum iudico. Septimo super
fluitas in quantitate discreta. q̄
volunt habere diuersa paria ve
stium: ꝛ potius a tineis ꝯmedi
q̄ꝫ xp̄m indui. Cōtra quos Ja
cobi. v. dr̄. agite nūc diuites ꝛ
plorate vlulantes i miserijs ve
stris q̄ euenient uobis. diuitie
vr̄e putrefacte sunt. ꝛ vestimēta
a tineis cōmesta. Ber. Clamāt
nudi clamant famelici conque
runtur vobis frigor̄ ꝛ fame mi
serabiliter laborantes. Quid ꝯ
ferunt tot mutatoria vestiuꝫ ex
tensa in particis vel plicata in
b manticis? Octauo. materie pre
ciositas in serico. auro. vel argē
to. vbi nota q̄uo ꝯficit in curio
sitate: hūana idustria. Primo
fuit vestis pell' cũ lana: qꝛ geñ.
.iij. dr. Fecit deus ade ꝛ vxōi
sue tunicas pelliceas. Secun
do processit ad purā lanā: que
lenior ē pelle. Quā artem noe
ma repperit filia lamech primi a
dulterij. Tertō ꝓcessum est ad
cōtices herbaꝝ. s. ad linũ. Quā
to ad stercora vermiũ. s. sericũ
Quinto ad aurifrigiũ: ꝛ ad lapi
des p̄ciosos qui nūq̄ꝫ viui fuer̄t
nec pars rei viuentis. Nono co
loris uarietas. Nam clericis ꝓ
hibetur color uiridis: ꝛ rube
us ꝛ varius. Ratio quia deus
naturam uelleris in neutro sic
colorauit. Exēplum. Quedam
diuotissima virgo talia ferr̄ no
luit dicens. Quis q̄ nūq̄ꝫ pecca
uit naturali cōtētatur colore.
Cur ego que peccaui utar p̄cō
so? Decimo uestē hn̄di iniusta
iportunitas. volentes. n. vestiri
superflue occasionē dant ꝙ pe
cunia acquiritur arte illicita.
Unde Jere. ij. In alijs tuis i
uētus ē sanguis animaꝝ paupe
rum ꝛ innocentũ. Undecimo ex
parte defectus: habitus fit re
p̄hēsibilis dupl'r. vt dic̄ tho. ſꝫ
affectũ vno mō ex negligentia
hominis qui non adhibet studi
um vel laborem: ad hoc ꝙ ex
teriori ornatu vtat̄ ſm ꝙ opor
tet. Unde p̄hs dicit. vij. eth̄. ꝙ
ad mollicieꝫ ꝑtinet. ꝙ aliq̄s tra
hat uestimentum ꝑ terraꝫ ut ñ
laboret eleuando ipsum. Alio
modo ꝛ est duodecim⁹ ex eo ꝙ
ipsum defectum exterioris cul
tus ad gloriam ordinat. Unde
dicit aug. in sermone dn̄i in mō
te. nō in solo rerũ corporeaꝝ ni
tore atq̄ꝫ pōpa sed in ipsis sordi
bus ꝛ lutosis esse iactantiam ꝛ
eo piculosiorē quo sub nomine
ſuitutis dei decipit. Et p̄hs dic̄
iiij. ethico. quod ꝛ superabun
dantia ꝛ immoderatus defect⁹
ad iactantiam pertinēt. Jōo
de beato aug. dicitur ꝙ nec ue
stes nimis preciosas. nec nimis

abiectas hr̄e uoluit: qꝛ i utroqꝫ hoies suam gloriam q̄runt.

Capitulum.xviij.

Dubitatur utrū mulieres peccent mortaliter ī superfluo ornatu: R̄ndet Tho. ubi supra. Circa ornatū mulierum sunt eadem attēdenda que supra cōmūiter dicta sūt circa exteriorem cultū: uicꝫ q̄n que prima ꝛ duo ultima ꝛ insuper quoddā aliud spēale scꝫ qd̄ muliebris cultus uiros ad lasciuiam ꝓuocat ſm illud pṽ. vij. Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricō preparata ad capiendas aīas. Pōt tamen mulier licite operam dar̄ ad hoc ut uiro suo placeat: p̱ eius cōtēptum adulterium labatur. Unō j. cori. vij. Mulier que nupta ē cogitat que mundi sunt quomō placeat uiro. Et ideo si mulier cōiugata ad hoc se ornet ut uiro suo placeat pōt hoc facere absqꝫ pc̄o. Unde. j. Thi. ij. dic̄ apo. Mulieres in habitu ornato cū reuerētia ꝛ sobrietate ornantes se non in tortis crinibus nec auro nec margaritis aut ueste preciosa p̱ qd̄ datur intelligi ꝙ sobrius ꝛ moderatus ornatus non prohibetur mulieribus sed superfluus ꝛ iuerecundus ꝛ impudicus. Ille autē mulieres q̄ uiros non hn̄t nec uolūt hr̄e ꝛ sunt i statu nō hn̄di non pn̄t absqꝫ pc̄o appetere placere uirorū aspectib⁹ ad concupiscēdum qꝛ hoc ē dare eis incētiuū peccandi. Et si q̄dā hac itētione se ornēt ut alios ꝓuocēt ad cōcupiscētiā mortaliter peccant: si autem ex quadam leuitate uel ex uanitate ꝓpter quādam iactantiā nō sp̱ est mortale peccatum sed q̄nqꝫ ueniale. Et eadē ratio est quātū ad hoc de uiris Et licet mulieres caput nudantes a pc̄o possint excusari quando hoc nō fit ex aliqua uanitate sed propter terre consuetudinem tunc cōsuetudo talis nō est laudabilis. Hec Tho. Sed q̄d de religiosis: R̄n. ulricus li. vi. trac. ij. c. x. Preciositas uestiū uel ornatus tunc ē mortale peccatū cū est cōtra professionem alicuius sicut cū alique moniales professe paupertatē ꝛ seculi abrenuntiatōꝫ ornant se ad modū theatricarū mulierum ꝟ etiam monachi abiecto habitu religionis sue deferunt habitum clericorū seculariū uel cū hoc ꝓcedit ex superbia dānabiliter ul' ordinatur ad prouocandum alios ad concupiscentias illicitas. Inexcusabiles aūt sūt mulieres cum a uiris prohibite nihilominus immoderate se ornant. Patet enim ꝙ tūc faciūt

ex superbia vel ex libidine pc̃a
aũt oĩm hñtium incitamentuꝫ
libidinis ex tali ornatu redun
dãt in talẽ personã ꝑ aggraua
tionem culpe. Hec Ulricus.

c ¶ Sꝫ quõ tenebit se vxor ꝓpter
maritũ suũ se ornans: ne peccꝫ
alijs occasio ruine existendo ?
R. durãđ. in. iij. dis. xxxvij. Nõ
solum peccat q̇ dat alij directe
occasionẽ peccandi. sꝫ ẽt q̇ sciẽ
ter ⁊ absqꝫ iusta necessitate ꝓ
ponit alicui materiã: vnde suit
occasionẽ peccãdi: maxie quã
do credit eũ dispositũ ẽẽ ad tl'e
peccatum. vbi gratia: si mulier
credit aliquẽ male dispositum
ad ↄcupiscendũ eã: si sciẽter: ⁊
absqꝫ necessitate iusta: vel õbi
ta vtilitate p̃ñtet se ei: peccat.
Unicuiqꝫ ei deus mãdauit đ ꝓ
ximo suo. Nõ aũt displicet satis
alicui dãnatio ꝓximi qui sciẽt
proponit ei materiam. vnde su
mit occasionem peccandi.

d ¶ Sed nũquid ẽ mortale peccã
tuꝫ viris induere muliebria ve
stimenta ⁊ ecõuerso mulierib⁹
induere vestimẽtũ virile? Rñ.
Alexã. vbi supra virũ idui mu
liebri ueste: ⁊ mulierem veste
uirili in se malũ ẽ: eo ꝙ utriqꝫ
nexui. diuersa indumenta đdit
natura: ut đr deu. xxij. in gl'. su
per illud. Nõ induetur. ¶ Tñ ex
cusatur a pc̃o cum aliquis hoc
facit cã necessitatis. ut si quis q̃
reretur ad mortẽ: ⁊ ut ocultare
tur uestimentũ acciperet ml'ie
bre. vel cũ mulier: ut seruet cõ
poris castitatẽ: ueste uiri iduit
Sicut legitur de beata Mari
na: ⁊ beata Eugenia. Cuꝫ aũt
hoc fit ex ↄsuetudine: ut possit
licentius libidinẽ suã iplere vir
cũ mulierib⁹: ⁊ mulier cũ viris
sicut aliqñ factũ ẽ: vel cũ hoc
fit: ut alij hoc videntes ad libi
dinem ꝓuocẽtur: mortale pec
catum e. Hec Alex. Cõcordat
tho. vbi prius dicit. cultus exte
rior cõpetere dꝫ cõditioni per
sone ẜm cõem ↄsuetudinẽ. ⁊ iõ
de se viciosum ẽ. ꝙ mulier uta
tur ueste uirili vel econuerso.
¶ Specialiter autem hoc pro
hibetur ĩ lege deu. xxij. qꝛ gẽti
les tali mutatõe habit⁹ utebãt
ad idolatrie superstitionem. po
test tñ hoc qñqꝫ fieri sine pc̃o
propter aliquam necessitatem.
uel causa occultandi ab hosti
bus. uel propter defectum alte
rius uestimẽti uel ꝓpter aliqꝺ a
liud huiusmõi. Hec tho. ¶ Sꝫ e
q̇d de mulierib⁹ se colorãtibus
uel alia figmenta ad apparẽtẽ
pulchritudinẽ adhibentib⁹? R.
Ciprianus li. đ habitu uirginũ
Non uirgines tantuꝫ aut uidu
as: sed ẽt nuptas: puto ẽt oẽs
feminas omnino esse admonen
das ꝙ opus dei ⁊ facturam ei⁹
⁊ plasma adulterare nullo mõ

debeant adhibito flauo colore uel nigro puluere uel rubore. aut quolibet lineamēta natiua corrūpente medicamine. Manus deo inferunt qñ illud q̄ ille formauit reformare contēdūt. Impugnatio ista diui opis ē p̄uaricatio ꝛ ueritatis. Deū uidē nō poteris cum oculi tibi ñ sint quos deus fecit. sed quos diabolus infecit ō inimico tuo tēpta cuꝫ illo pariter arsura. Ubi tho. dicit fucatio de qua loquit̄ Ciprianus ē q̄dam spēs fictōis q̄ ñ potest esse sine peccato. q̄ etiaꝫ ut nō dubitat aug. i epl'a ad possidonium. Ipsis maritis nolentibus decipi displicet. Non tam̄ semper talis fucatio est peccatum mortale sed soluꝫ quando fit propter lasciuiam uel ī dei ꝯtēptū. de quibus casibus loquit̄ Ciprianus. Sciēdū tñ q̄ aliō ē fingere pulchritudinem nō habitā: ꝛ aliud ē occultare turpitudinem ex aliqua causa p̄ueniētem puta egritudine uel aliquo huiusmōi. Hoc enim est licitum q꞉ s̄m apl'm. j. corin. xij. Que putamus ignobiliora mēbra esse corpis his honorem abundantiorem circundamus.

Queritur utrum artifices ornamentorū supfluorū prefatoꝝ factores peccēt mortaliter :- Rñ. Tho. ibidē. Si qua est ars ad faciendū opera aliqua quibus hoīes uti nō possunt absq̄ peccato p̄ ꝯñs artifices talia faciēdo peccarent: ut puta p̄bentes dirrecte alijs occasiōꝫ peccādi. Puta si quis fabricaret idola l' aliqua ad cultum idolatríe pertinētia. Si qua uero ars sit cui⁹ opibus possunt hoīes bene uel male uti sicut gladij sagitte ꝛ alia huiusmōi: usus taliū artiū nō ē peccatū ꝛ he artes sole sūt dicende s̄m crisos. super Ma. Si tamen operibus alicuius artis ut pluries aliqui male uterētur quāuis de se non sint illicite sunt tamen propter officium principis a ciuitate extirpandē s̄cdm documenta platonis. Qnia ergo mulieres licite se possunt ornare uel ut conseruent decentiam sui status uel aliq̄d etiam superaddere ut placeāt uiris consequens est quod artifices talium ornamentorum nō peccant i usu talis artis nisi forte in ueniendo aliqua superflua ꝛ curiosa. Unō criso. dicit super Math. quod ab arte calceorū ꝛ textorū multa abscindere opportet eteni ad luxuriā deduxerunt necessitatē ei⁹ corrūpētes artem male arti ꝯmiscentes. Hec tho. Alexā. ubi supra dicit. Qui uiris faciūt idumēta muliebria ꝛ mulierib⁹ uirilia ut se inuicē magis excitēt ad luxuriā ꝛ ut licenti⁹ possit exple̅r

libidinē tales artifices peccāt
mortaliter. de talibus loquitur
criso. Cū inqt uiros in mulierū
formas deducant ꝛ mollescere
faciāt pˀ calciamenta lasciuie
cū supfluis ꝛ nociuis eas arce
ri statuimˀ ꝛ loqtur de arte tex
toria q̄ fiunt uestimenta uiris
ꝛ arte sutoria q̄ fiunt eis calcia
menta muliebria. Hec alex.
Sed nunqd si artifex reqratur
ꝛ petatur ut sibi faciat uestem
uane dispositionis curiosam uł
uanam nouiter inuentam: ꝛ sic
de domibˀ ꝛc̄. nunqd ꝑpter lu
crū debet facere talia: R. mgr̄
henri. d̄ hassia i lcura sup geñ:
ꝙ artifices ñ dñt esse taliuȝ ue
stium excogitatores ꝛ a fortio
ri non talium factores non for
te casus specialis qñqȝ aliud ex
poscat. Ratio est qr nullus de
bet aliuȝ ad uanitates ꝓuocarē
nec ad superfluos sūptus occa
sionare. nec qnicq̄ȝ iuuare debȝ
ut uani homines suas adinuen
tiones friuolas ꝛ cogitatus no
xios expleant in ope. Hec ille
Sed nunquid taliusmodi orna
mēta aliquādo ꝑ consuetudinē
sine graui pcc̄o. ꝑñt deferri: Rñ
mgr̄ ioh. d̄ tābaco. li. d̄ consoł.
theo. In his q̄ sunt solū mala
qꝛ prohibita multum excusat i
toto uel in tanto consuetudo iō
in talibˀ ex ui ratōnabił consue
tudinis ꝑsertim si ꝑscripta sit ē
cōtra ius scriptum multotiēs fa
ciendum. Nam ꝛ gracianus ille
gratiose dicit ꝙ ↄstitutio uten
tium moribus ↄfirmatᷣ quāuis
etiaȝ superflua ornamēta gesta
re ad cōplacendū multis scc̄oꝝ
auctoritatibus reprobetur tam̄
h̄ sine excluso ratione consuetu
dinis gestari possunt sine graui
pcc̄o. Causa auteȝ quare in tali
bus saltem circūscripto scanda
lo excusare ualeat consuetudo
ē. Quia res que ꝑpter sui noui
tateȝ ꝛ ꝑ ↄsequēs raritatē ima
ginationē excitāt ꝛ ꝓuocāt ad
libidinē. eo. s. ꝙ ꝑpter āmirari
homies res huiusmōi magis ↄ
siđrant ꝛ ꝓfūdius cogitant. Il
le quidem res quādo in ↄsuetu
dinē ueniunt cessant imagina
tionem excitarē ꝛ ad libidinē ꝓ
uocare eo ꝙ tunc cessant q̄daȝ
raꝛa esse āmiratōe digna ꝛ cogi
tare cōsideratōe ꝓfunda. Hec
ibi. Quo ad .ij. ꝑincipale no b
tanduȝ ꝙ supbiā ornatus dissua
det primo peccatum multiplex
inde oriens. Primum est uanis
gloria quam rarissime ibi quis
deuitat. Exemplū d̄ diuite ep̄u
lone in purpura. Luc. xvi. Unđ
gre. i homelia ibidē. Nemo ue
stimenta p̄cipua nisi ad inaneȝ
gloriam q̄rit. Secūdū ē tumoꝛ
mētis sup alios. Unde herodes
ueste p̄ciosa indutus elatus in
seipso ab angelo necatur act.

xij. Tertium ē q cōfundūt pau
peres talia nō habentes. Nā si
cut p aplz.i.corin.xi. Corithei
arguūtur q p escā suam cōfun
debant non hñtes. sic p vestiū
ta fieri pōt fm basilium i regla
Quarto mollem z effeminatuz
efficiunt. Exemplum de epulo
ne qui sicut propter superbiam
purpura induebatur ad extra.
ita bisso propter molliciē ad in
tra fm glo. Quintū ē rapina vl
furtū aut illicitus labō q a tali
bus faciliter exercetur ut supē
flua vestimenta habeant z spo
liant pauperes. Unde Petrus
Damiani de contemptu mūdi.
Illa uestis ñ imerito rapia ēē
nūcupat que duoz vel triū eti
am vestiū sūma coemitur. Ra
pinam pculdubio ppetrat qui
uani honoris ardore succensus
duarum impensas uestiū i unā
redigit z pximū suū quem sic
seipm amare debuerat in sua
nuditate relinquit. Sextum est
scandalum proximi nā qui scā
dalizauerit unū ex minimis istis
qui in me credūt expedit ei ut
suspendatur mola asinaria i col
lo eius z demergat in profūdū
maris Math.xviij. Septimum
est participatio omnium crimi
nū que alijs eius exēplo faciūt
uel ad lram scōm ps. Peccatū
cōcomittetur eū quodammodo
sicut uestimentū quo coopitur
z sicut zona q semper precingit
Secundo dissuadent superbiā i
uestiū exempla scorū. Primo
dei qui nobilissimum spiritū in
nobis uestiuit carne fragili fz il
lud iob.x. ((pelle z carne uesti
sti me)) Secūdo de⁹ qui primis
parentib⁹ fecit tunicas pellice
as geñ.iij. Itez hester.xiiij. ait
Tu scis dñe ifirmitatem meaz
z necessitatez meā q abhoiner
signum supbie z glorie mee q
ē super caput meum in dieb⁹ o
stentatōis mee. z detestor illud
qsi pannum menstruate z non
portē illud in dieb⁹ silentij mei
Item iob.xvi. Saccū cōsui su
p cutē meā. Itē math.iij. Ipse
iohānes erat uestit⁹ de pilis ca
melorum. Item fm maximum
in sermōe beatissima uirgo uix
tunicam unam habuit. Itē xps
fm crisostomum uestimenta ab
iecta habebat. Itez de ātiquis
patrib⁹. dicit apls heb.xi. Cir
cuiuerunt i melotis in pellibus
caprinis. Itez augustin⁹ dixit
nt eius canit legenda. Fateor
de preciosa ueste erubesco.
Tertō idez dissuadet multiplex l
supborū in uestitu stulticia. qrū
prima est quod exteriora uilia
interioribus nobilissimis prepo
nunt scz corpus anime. Secun
do q dei ordinem peruertunt z
nature. quia ancillaz scz carnē
preponunt dñe id est aie z dñe

ppria.ācille tradūt. Tertio q2 plus expēdūt ut oculos aliorū pascāt q̄3 ppū uētrē. Quarto pu tāt q ex pcōsitate selle ꝛ freni: equus id ē corp⁹ appciet. Qui to q2 oia bōa sua uolūt hr̄e bo na ꝛ ornata ꝛ solā aiā3 f3 aug. turpem. Quo ad .iij. principale queritur utrum sit uirtuosum ꝛ laudabile deferre uestimen ta hūilia nō pciosa ul' abiecta? Rn̄.f3 Tho. qōlibe.x.q. xiiij. Quo ad istud aliter ē loquēdū de persona publica in dignita te aliqua uel in prelatura cōsti tuta aliter de persona priuata cui nulla cura regimī uel prela tionis est cōmissa. In persona eni publica duo cōsiderant̄ sc3 status dignitatis ꝛ pprie psone cōditio. Circa que duo ita se d bet hr̄e ne dignitatis auctori tas ueniat in contemptum ꝛ ne ipe in superbiā efferatur utru3 q3 igitur ei pt esse laudabile ꝛ quod pciosis utatur ad reueren tiam auctoritatis inducendam ꝛ q uilibus utatur ratione ppe hūilitatis. sic dūtaxat. ne que ad auctoritatē conseruandam fiunt in superbiā degenerent. ꝛ ne dum nimis fuatur hūilitas regendi frangat̄ auctoritas sic dicit augu. Hec Tho .Ex quo sequit̄ q uirtuosum ꝛ laudabi le sit in persona publica si ppria īfirmitatis intuitu uestimēta d ferat humilia. Un̄ i laudē bt̄i martini epi dr̄.q post susceptū epatum eadē in eius uestibus māsit uilitas ꝛ abiectio. Et d d mostene pho legit̄.q tā diu vte batur toga philosophica q̄3 diu fuit uulgo incognitus sed uita ꝛ eloquētia cognit⁹ ait. Malo uenerari uitam ꝛ sapientia3 q̄3 togam. Unde tunc communib⁹ utebatur uestibus. Item gre.i. dialogorum de beato equitio abbate dicit.quod tam uilis e rat in uestibus atq3 ita despec tus.ut si quis illum fortasse ne sciret.salutatus etiā resalutare despiceret. Unde uix aut nun quam legitur de sanctis q auc toritatem suam in regimine ue stium preciositate exhibuerant uenerandu3 sed potius uestiu3 uilitate. morum humilitate. ꝛ uite sanctitate.ut apostoli de q̄ b⁹ legit̄ q fuerūt pānosi id ē vi libus pannis induti. Et xp̄m pā nis mater inuoluit id est secun dum bern̄.ꝛ alb.uilib⁹. Nō iqt bern̄.fit mentio de pellib⁹ aut alijs pciosis suppellectilibus ut nobis commendet paupertate3 habitus ꝛ indumenti uilitate3 De personis uero puatis quibus nulla cura regiminis uel p̄latō nis ē ɔmissa.dauid.f3 tho.loco p̄allegato. Meritorie ꝛ uirtuo se agunt si portant intuitu ppe hūilitatis ꝛ amore contemptus

m mūdi uestimenta hūilia ⁊ hūili
ora ⁊ uiliora q̃ꝫ status ꝓprius r̄
quirit. Nec obstant cauillatio
nes iniquorū qui primo ĩ cōtra
rium arguūt: attendendum ab
hijs qui in uestimentis ouium
ueniunt intrinsecus aūt sunt lu
pi rapaces: r̄nsio ſm Thomā ꝙ
hoc est pro utilitate uestiuꝫ qꝛ
nunq̃ꝫ lupi uilia induerent nisi
xp̄i ouiū hec uestimenta essent
ꝓpria. Secundo dicunt talem
h abitū deferentes scādalizar̄:
R̄ndit hiero. i ep̄la ad marcel
lā: scandelizat quempiā uestis
fuscior: scandalizet ⁊ Johāñes
quo inter natos mulierum nul
lus maior fuit qui angelus dic
tus dn̄m quoq̃ꝫ baptizauit qui
camelorum uestitus tegmine
zona pellicea cingebatur. Ter
tio dicunt. cum in corde uirtus
lateat nihil officit uestimentū
si cor fuerit bonum: R̄nsuꝫ est
de hoc supra. Quarto obiciunt
aug⁹. iij. de doctrina xp̄iana ⁊
habetur di. xli. c. quisquis. Quis
quis rebus trāseūtibus strictius
utit̄ q̃ꝫ se habe t ꝯsuetudo eorū
cum quibus uiuit. aut intempe
rans ē aut superstitiosus: R̄ñ.
ꝙ gratianus false allegat. qꝛ in
oibus correctis orig alibus h̄ri
aug. hētur tēperans ⁊ non intē
perās. Et sic Tho. ⁊ oms famo
si allegant. Quinto arguūt bea
tū bartholomeū usuꝫ fuisse pur
pura clauata: R̄ndit bonauen
tur a li. de ꝑfectōe euangelica.
ꝙ illud ĩ legēda romana ñ hēt̄.
⁊ sic verum est ꝙ dr̄. Dico quō
necessitate ductus hoc fecit. qꝛ
aliud in regione illa calida ue
stimentuꝫ portabile nō inuenit
Item nota ꝙ diabolus dixit cō
similia uerba per idolum. chri
sti etiam uestimentum tunice.
inconsutilis ꝓciosum fuisse ne
gat exp̄sse crisost. sup math. in
opere impfecto. Quantuꝫ vero n
sit meritorium talia deferre pa
tet ꝑ petrum damiani li. de con
temptu mundi dicentem rex ni
niue purpura indutus ꝓpter ci
uitatis excidiuꝫ cooptus sacco
diuini furoris motū contriti cō
dis hūilitate placauit. Ezechi
as quoq̃ꝫ cultu regio decorat⁹
terribiles regis assiriorum mi
nas tremefactus audiuit. Sed
mox ut ip̄e cilicio tegitur cilicō
que tectos ad prophetam mit
tere nuncios non erubuit propi
quum diem uictorie ⁊ optate
prosperitatis oraculum repor
tauit. Naꝫ ecce angelus dñi cē
tum octuagintaquinque milia
assiriorum una nocte percussit
Egregius ille prophetarum isa
ias ad diuie iussiōis ipiū uesti
menta deposuit ⁊ triū ānorū
spatō nud⁹ ⁊ discalciatus icessit

Erubescat igitur dicit Pe. da. hu mana superbia. Ex quo patz q̄ hūilitas uestiuz deū placat gra tiā meret̄ z ꝓximum edificat. Unde Tho. 2. 2. ubi supra dic̄ sic. Si uilioribus uestibus q̄s cete ri q̄s induat̄ nō sp̄ peccat. sed si hoc faciat ꝓpt̄ macerationem carnis. uel humiliatōnē spūs. ad uirtutē tpantie ptinet. hoc āt p̄cipue ptiet ad hos q̄ alios uerbo z exēplo ad pēitētiā hoꝛ tantur. hec Thomas.

Capitulū. xix.

De cioq̄rto. probibetur h̄ dei tēptatō. Uñ deu. vj ((Non temptabis dn̄m deū tuū.)) Et idē xp̄s cōtra dia a bolū allegauit Ma. iiij. Ubi p̄ mo uidēo. q̄d sit deū tēptar̄. Se cūdo quot gn̄a hoim i illud uici um icidāt. Tertō de q̄dib⁹ deuz tēptātiū. Quo ad. j. s̄z Tho. 2. 2. q. lxxxxvij. p totum. deum tēp tat q̄ expimētū sumit seu explo rat ex intentione ratione ꝓprie ꝑsone p sua uerba uel f̄ca ō dei potētia sapia. pietate. bonitate uel uoluntate speculatiue sine sp̄ali dei instinctu. siñ iusta ne cessitate uel pia utilitate z sine alijs debitis circunstantijs uel qui etiaz preter intentionez ta lia experiendi aliquid loq̄t̄ pe tit uel facit quō ad nihil aliud utile ē nisi ad ꝓbādū dei ptātē sapientiā uolūtatē. uel boitatē Uñ sup illo deu. vj. ((Nō tēpta bis dn̄z deū tuū)) dic̄ gl. deū tēp tat q̄ hn̄s qō faciat sine ratione cōmittit se discrimini uel pic̄lo experiens utrū possit liberari a deo. Dicitur prio q̄ experimētū sumit seu explorat. q2 tēptare ē experimentum de aliquo sume re nullus aūt experimentuz su mit nisi de re ignota uel dubia. Ex quo pz quod oīs deū tēp tans deū ignorat. uel dubitat ō aliqua perfectione dei quod sp̄ est peccatū. Ex quo patet quod deū temptare sp̄ est peccatum. Dicitur ex intentōe ad dr̄iam: tēptationis p̄ter intentionem. Ubi notādū quod duplex ē ōi b temptatio. una intēta. alia non intenta. Intenta fit dupliciter uno mō exp̄sse. alio mō iterpre tatiue. Exp̄sse cū aliquis dicto uel facto intendit expimentum de aliquo sumere. Interp̄tatie uero qn̄ nō intendit expimentū sumere per sua dicta uel facta tn̄ agit uel dicit qō ad nihil ali ud uidetur ordiabile nisi ad ex perimentum sumendum. Unō q̄si interp̄tatiue deum temptat qui z si nō intendat de deo ex perimentum sumere aliquid tn̄ petit uel facit ad nichil aliud utile nisi ad probandū dei p̄ta tem bonitatem z si'ia. Dicitur

rōe proprie ꝑsone: qꝛ si quis ex perimentum sumeret de deo uł ad deum ꝑtinētibꝰ non ut ipse experimētū sumēs de hijs seu talia explorans talia cognoscat sed ut ea alijs demōstret quando ē iusta necitas aut pia utilitas. Hoc enim nō esset tēptare deū: Dicitur ꝑ sua uerba uel facta ñ cogitata ad differentiam īfidelitatis. nā īfidelis i quantū hꝰmōi in mente dubitat de dei perfectione. puta bonitate potētia ꝛ similibus. sed deum temptare cū directe opponaṫ cultui diuino seu latrie uel religioni i exterioribus consistit actibus. Dicitur etiā ꝑ sua uerba uel facta. qꝛ hō deum temptat exꝑsse dupliciter. Qñꝗ expresse ṽbis quando homo i sua petitōe orādo uel similia uerba formando ea intētōe aliqd a deo postulat ut exploret dei sententiam. potētiā. uel boitatē. uel uoluntatē factis aūt deum expresse temptat. quādo ꝑ ea que facit intendit experimētū sumere diuine potestatis siue pietatis. aut sa

c pientie. Dicitur ō ōi potētia bonitate ꝛc̄. speculatiue non practice. Nā duplex ē cogitō dīne uoluntatis uel boitatis una quidē speculatiua. Et quantū ad hanc nō lꝫ dubitare nec probare utrū dei uolūtas sit bona uł utrum deus sit suauis. alia practica affectiua seu exꝑimentalis. dum quis exꝑiṫ in seipo gustum diuine dulcedīs ꝛ cōplacētiam dīne uoluntatis. Sicut ō ierotheo dicit Dyo. de diuinis noibus. c. ij. quod didicit diuia ex compassione ad ipa. Et hoc modo monemur ut probemus dei uoluntatem ꝛ gustemꝰ eius suauitatem scōm illud ro. xij. ((Probetis q̄ sit uoluntas ōi bona bñplacēs ꝛ ꝑfecta)) ꝛ in ps. ((Gustate ꝛ uidete qm̄ suauis ē dñs)). Diciṫ sine spēali dei instictu. Uñ abrahaꝫ non peccauit geñ. xv. cum dixit ad dñm. Uñ scire possum ꝙ possessurus sim eā scilicꝫ terram repromissam a ō similiter nec beata Agatha que noluit mediciam recipere quia exꝑta erat erga se diuinā beniuolentiam ut vel īfirmitates ñ pateretur ꝓ quibus cōporali medicina indigeret. vel statiꝫ sentiret diuine bonitatis effectuꝫ. Sed achab peccauit ñ petēs signū. Nō. n. si petissꝫ deū tēptasset qꝛ deus iussit eū petere. ꝛ ēt quia ꝑtinebat ad cōem utilitatē. Gedeon vero qui iudicū. vi. signū a deo petisse legiṫ de victoria repromissa ex debilitate fidei. ſm glo. petisse uiōṫ ideo peccauit. Sicut ꝛ Zacharias luce. i. qui dixit ab angelum. Unde hoc sciam vnde ꝓpter incredulitatē punitus fuit

p Ubi sciendum quod dupliciter ali
quis signum patitur a deo. Uno
modo ad explorandum diuinam
potestatem. aut ueritatem dicti eius
et hoc de se pertinet ad dei tempta
tionem. Alio modo ad hoc quod in
struatur quid sit circa aliquod factum
placitum deo. Et hoc nullo modo
pertinet ad dei temptationem. Di
citur sine iusta necessitate. quia si iu
sta necessitas foret non esset peccatum
Unde. ij. paralipo. xx ¶ Cum igno
ramus quid agere debeamus: hoc
solum habemus residui ut ocu
los nostros dirigamus ad te. ¶ Di
citur sine pia utilitate. quia ex pia
utilitate sancti et apostoli petierunt
ut in nomine christi fierent mira
cula. Act. iiij. Similiter de quo
dam. j. dialogorum ut refert
gre. qui suscitauit paruulum ad
lachrymas matris eius. Similiter
quamuis predicatores pro uictu cor
porali non sint soliciti ut uerbo
dei et doctrine uacent si sic soli
deo imitantur. non deum temp
tant quia non sine necessitate uel uti
litate faciunt: sed si sine tali fa
cerent deum temptarent. ¶ Unde au
gu. xxiij. contra faustum dicit quod
paulus non fugit quasi non credendo
in deum. sed ne deum tempta
ret si fugere noluisset. cum fuge
re potuisset. Dicitur et sine alijs
debitis circunstancijs. quia pie
et humiliter petendum est aliquid
a deo et sic seruiendum est deo

Dicitur uel qui etiam preter inten
tionem propter temptationem dei i
terpretatiuam. ¶ Quo ad. ij. prin e
cipale notandum quod contra hoc
mandatum exceditur quintupli
citer. Primo ueritatem inquiren
do de alia uita: qui in fide nutan
tes reuocant morituros. Secun
do iustitiam qui uolunt per duellum
ostendi unius innocentiam et al
terius malum. Tertio sapientiam
qui pretermisso studio humano
artes uel scientias desuper expe
ctant per orationes solum. Quarto
potentiam qui non fugiunt necem
cum possint et debeant. paulus enim
per sportam fugit. et christus de templo
deorsum se non dimisit sed de
scendit. Quinto bonitatem. qui
refutant medicinalia in casu si
ne necessitate et utilitate. Similiter
qui tempus miserendi deo con
stituunt ut dicitur iudith. viij.
hi enim omnes aliquo modo uiden
tur explorare diuina illicite.
Quo ad primum querit sanctus tho.
quolibet. iij. q. ix. ar. ij. utrum liceat ab
aliquo moriente requirere ut re
uellet statum suum post mortem?
Respondetur quod sic supponendo hoc tamen diui
no iudicio et dummodo non ex dubita
tione fidei de futuro statu qua
si temptando inquirant. ¶ Et pia et
humilis intentio habeat unum ad
subueniendum defuncto per suffra
gia. Ratio est quia secundum dam. li. iij.
Impletio naturalis desiderij

non est peccatum nisi aliqua i
ordinatõ adiungat̃ ut patet de
cibo. naturaliter autem scire d̃
sideramus ut dr̃.i. methaphice
sed cum p̃ fatis trib⁹ conditõib⁹
desiderare scire statum alicui⁹
post mortem nihil iordinate ur̃
habere annexum. Unde. ii. ma
cha. xii ((sancta ergo ꝛ salubris
est cogitatio ꝓ defunctis exora
re ut a pctĩs soluant̃)) hec tho.
Quidam alius doctor addit qđ
qui expeteret reditum ut certi
ficari uellet de statu illo an ui
d̃lz celum sit uel infernus ꝙ cõ
muniter p̃dicatur mortalit̃ pec
caret. qꝛ infidelis foret. Dicit e
tiam ꝙ istam petitõem non dñt
facere nisi homies deuoti. ꝛ illi
possunt sic expeti qui fuerunt i
statu isto deuoti: ꝛ de quibus
p̃sumitur ꝙ sint saluãdi. diabo
lus enim sepe immiscere potest
illusiones quando sic mortui re
uocantur. Contingit eniz qñqz
mortuum esse in purgatorio. ꝛ
demon in ei⁹ specie dic̃ eũ ẽẽ i
inferno ut anima suffragio p̃ue
tur. ꝛ uiu⁹ de deuota uita mor
tui quaz recolit imitari desistit
Secundo contingere potest a
nimaz esse in purgatorio quaz
demon dicit esse in celo: ut aĩa
suffragio priuetur. Sed queris
nunquid tenet̃ uiuus apparen
ti credere ꝙ aperit: Rñ. idem
doctor. Posito quod defũct⁹ re
uerteretur non esset q̃s obliga
tus creder̃ ea q̃reuelarz. lz etiã
essẽt ṽa. Hec ille. ¶ Secundo
possunt peccare contra istõ du
ellantes. Ubi notandũ ꝙ ẜz ni
col. de lira super materia duel
li dauid cum golia. j. reg. xvij.
Duellum pt̃ dupliciter accipi.
uno mõ ꝓprie ꝛ sic est singula
ris pugna duorũ: ut per uictori
az unius appareat tãdẽ eius iu
sticia ꝑ diuinũ iudiciũ ꝛ alteri⁹
iniusticia. Et sic ẜm omnes do
ctores duelluz est illicitũ tã ex
pte appellãtis quaz etiã recipiẽ
tis ꝛ etiam iudicantis ꝛ ↄsulen
tiuz scz ex officio. ꝛ fauorẽ p̃stã
tiũ. silit̃er sacerdotes q̃ darẽt bñ
dictionẽ talibus. qr ibi manife
ste ẽ tẽptatõ dina g̃uit̃ ibi videt̃
peccare appellatus inuite seu
suscipiens inuite: grauius q̃ spõ
te. sed offerens grauissime. silit̃
ur̃ de iudice ꝛ coopantib⁹. hec
uidetur raymundi sentẽtia. ¶ Et
h̃ mõ ẜm quosdaz uident̃ loq̃ d̃
duello iura ip̃m duellũ ꝓhiben
tia. v. mõarchiã. ꝛ extra de pur
gatione vulgari cũ suscepisti. ñ
ꝑ reuelationem dinam manife
statum fuerit ꝙ de⁹ uult sic iu
dicare suã iusticiam. ꝛ hoc mõ
dauid aggressus ẽ goliam. qꝛ ei
dixit. ego. uenio ↄ te i noĩe dñi
uiuẽtis nec ꝓprie sic dauid fuit
duellator. sz dine iusticie execu
tor. ¶ Alio modo potest accipi

duelluȝ large ꝑut ē bellum sin gulare vnius cum vno absq; ex pectatiōe diuini iudicij. sed ut per virtutē.artem vel fortunaȝ vel omnibus istis uel aliquibus eoꝝ ꝯcurrentibus. aliqua ꝯtro uersia inter eos criminalis vel ciuilis terminet̄.an tale duellū semꝑ sit:discordant taȝ theolo gi q̄ȝ iuriste.Fit aūt duelluȝ tri pliciter. Primo a spiritu sācto vt in dauid.i.reg.xvij.ꝛ in Ro lando: ut hēt̄ur in hystoria ca roli. Secundo ꝺm multos pre sertim ex parte appellantis cuȝ pc̄o:ut in ꝺo modo tactū ē.Ter tio semꝑ ē graue pc̄m :ut in pri mo casu.Et notandū ꝙ iudiciū ferri cādentis.ꝛ aque feruētis. ꝛ similia ꝓhibita sunt.sicut ꝛ de duello dictū ē.Tertio pecca re possunt ꝯ hoc volētes ꝑ artē notoriam vel similē sine huma no studio scientiam adipisci. Quarto qui non fugiunt vbi te nentur:ꝛ possunt. dei auxiliuȝ ad hoc sine causa expectantes. Cōtra quos xp̄s ait.((Cū uos ꝑ sequētur in vna ciuitate fugite in aliā))math.x.Qn̄ aūt fugien da sit mors in xp̄iana ꝑsecutōe ꝛ qn̄ n̄.vnctio ꝛ ꝯsideratio scan dali ꝑiculuȝ gregis.ꝛ huiusmōi docere possunt.Nā aliqn̄ cōtin git eodem tempore ꝛ in eodem loco:unū debere fugere alterū non:ut de santulo quem gladi⁹ ferire non potuit. ꝛ de diacono recedente.vt greg.poīt exēplū in li.dialogorum.Quīto quidā fugiunt medicinalia.vbi opōtȝ ēt ꝙ lȝ agatha fecisse videatur tamen ut Tho .2.2.q.lxxxvi. dicit : fecit certa de dei adiuto rio:ut supra.¶Quo ad.iij. pri b cipale:nota ꝺȝ Tho.ꝙ quadru plex ē gradus deū temptantiuȝ oēs tamen non sunt ꝓprij. Pri mus eoꝝ qui aiuȝ non ꝑparant aūt orōneȝ :sed distrahūtur sci enter ꝛ negligenter. qui labijs deum honorant solū.Secūdus eoꝝ qui nō dimittunt ante ora tionem debitoribus rancorē te nentes.De ambobus dicit̄ ecc̄. xviij.((ante orationē ꝑpara ani mam tuam :ꝛ noli esse : quasi homo qui temptat deum.))vbi dicit glo.interli. Temptat deū qui orat ꝙ docuit sed nō facit quod iussit.¶Supra que dicit Tho.2.2.vbi prius. ꝙ iste qui ā te orationem suam animaȝ nō ꝑparat.dimittendo si q̄d aduer sus quē habet.vel aliquis se ad deuotiōem nō disponendo non facit ꝙ in se est:ut exaudiatur a deo : ꝛ ideo quasi interp̄tati ue temptat deum. Et q̄uis hu iusmodi : quasi interpretatiua temptatio videat̄ ex temptatio ne seu idiscretōe ꝓcedere taīn hocip̄m ad dei reuerentiā perti net:ut homo ꝑsumptuose ꝛ sin̄

debita diligentia se habeat in hijs q̄ ad deum ptinēt. Dicitur enim .i. pe .v. Humiliami sub potēti manu dei. Et .ij. Thi. ij. sollicite cura teipm̄ probabilē exhibere deo. Unñ etiā huiusmōi temptatio ē spes irreligiositatis Hec Tho. Tertius eorum qui p̄ter intentionem perūt uel faciunt que dicitur in diffinitionis declaratiōe iterp̄tatia tēptatō. Quartus eorum q̄ ex intentiōe talia faciūt: ut ibiđ patuit.

Capitulū .xx.

Decimoquinto prohibet̄ hic accidia cuius propriu est tristari de obsequió diuino: sicut caritatis est gaudere i bono dīno. Ubi tria
a principaliter sunt uidēda. Primo de quiditate ⁊ malicia origine accidie. Secundo de spēbus. Tertio de remedijs. Quantum ad primū ŝm Tho .2. 2. q. xxxv. Accidia est tristitia de bono diuino qđ homo debet facere. Dicitur primo tristitia sed ñ quelibet. Est enim quedam tristitia bona: ut illa qua compatimur miserie p̄ximi. Sic mīa facit tristari ⁊ passionis xp̄i meditatio: similit̄ tristitia quā habemus de peccatis cōmissis in contritione. Alia ē tristitia mala in appetitu uindicte inordinato ⁊ cōstituit spēm pc̄i ire ul' tristitia de bono proximi ⁊ facit odium uel inuidiam sed tristitia de bono dīno cōstituit accidiā. Dicit̄ .ij. de bono dino id est de bonis spūalibus istis potissime que homiem per se ordināt i deū ut sūt uirtutes deo exhibende corde. ore t' ope. De q̄bus dictū fuit a primo p̄cepto particulari usq3 ad sextum. Et sic etiā sunt omnia opa uirtutū nō in quantum circa talem materiam sed in quātū ppter deuz facta ⁊ in deum relata. Ex quo p3 q' ē accidia oris cordis ⁊ operis. Quia quis tedium ⁊ tristitiam habere potest meditandi fidem. sperandi in deuz. deum diligendi quo ad cor. quo ad os laudando. orando. loquendo đ deo ⁊ similia. Et i opere multipliciter fit. Dicitur consequent̄ quod homo debet facere. quia si quis tristaretur de spūali bono ad quod quis non teneretur sub pena peccati uenialis aut mortalis: puta de perficiendo aliquo quod solum cadit sub ɔsilio non esset accidia. Exēplū đ iuuene euangelico qui tristis abscessit cum ei christus dixit Si uis perfectus esse uade ⁊ uende oīa que habes ⁊ da pauperibus) math .xix. Sz quot
b sunt radices ⁊ cause tristicie: R̄ñdetur quod tres. Prima cū

quis nō amat deū nec gaudet i
eo: ideo ɔñter non amat opera
spūalia. nec in eis gaudet. sʒ tri
statur. Secunda ꝙ quis nō no
scit uel non aduertit uel nō me
ditatur honestatem ⁊ utilitatē
ac suauitatem spūalium bono
rum. Ex hoc ꝓuenit ꝙ non r̄pu
tat spūalia sed ea uilia ⁊ quasi
nihil ualentia estimat ⁊ triste
ea fac̄ aut ea r̄fugit. Tertia qꝛ
sensus apprehendit spūale bo
num ut laboriosum ⁊ ꝓuatiuuʒ
delectatōis sensibilis: ⁊ ideo sē
sualitas a spūali bono fugit ad
delectabilia sēsualitatis. Et tal'
sensualitas interdum ad se tra
hit rationem ⁊ uoluntatē q̄ tri
stantur de spūalibus bonis ⁊ di
c uinis. Sed quare accidia ē pec
catum: R̄ñ. s̄m Tho. triplici
de causa. Primo qꝛ in se malū
est tristari de bonis optīs qua
lia sunt diuina. De talibus eniʒ
sūma cōplacentia esset hn̄da.
Scd̄o qꝛ immediatus accidie
effectus est ꝙ facit tediosum ⁊
grauem i spūalibus dinis. ope
randis. Tertio qꝛ mlt̄a alia ma
la ex accidia sequuntur in spē
bus ⁊ effectibus eius. Qñ uero
sit pc̄m. nota s̄m Tho. ubi pri⁹
ꝙ tristitia de bono spūali aliq̄n
do nullum est pc̄m sed forte de
fectus nature ut quando opus
diuinū est solū cōsiliuʒ ⁊ nullo
mō debitū. Secundo aliquādo
materia ē meriti. Tertio aliq̄n
est ueniale. Quarto aliq̄n mor
tale. pro quorū intellectu notā
duʒ. primo ꝙ i nobis sūt duo. ꝑ
mum ē caro siue sensualitas si
milis bestijs alijs. Ꝭ dempto ꝙ
ꝑ rōnē pt̄ frenari. Hec caro ha
bet cōplacentiam in luxuria in
uana gloria i gula ira ⁊ i simili
bus. ⁊ habet tristitiā de oib⁹ q̄
sūt ɔ̄ria carni: ut pʒ in ieiunio
oratōe. hūilitate. pacientia ⁊c̄.
secundum est aīa rationalis a
deo optimo immediate creata
q̄ naturalit̄ uellet bt̄ificari. hec
desiderare deberet uirtutes. de
um. ⁊ beatitudinē. ⁊ spūalia bo
na: ⁊ de solo pc̄o principaliter
tristari: sicut etiam naturaliter
ph̄i repperērūt ⁊ de hoc scripse
runt ⁊ fides amplius instruit.
Secundo notandum ꝙ caro ɔ d
cupiscit aduersus spirituʒ ⁊ spi
ritus aduersus carnem gal. v.
Quod idem sensit ro. vij. dicēs
(video aliā legē i m̄bris meis r̄
pugnantē legi mentis mee. Et
idem quilibet expitur) Exēpli
gratia. Ratio iubet diuitē uel
religiosum ad matutinum sur
gere ⁊ p̄mium delectat ratōneʒ
sʒ mollicies lecti ⁊ calor corp⁹
tenēt ꝙ nō uult surgere. Ex isto
causatur quedam tristicia i sen
sualitate. Unde si propter ta
lem repugnantiam tristitia de
bono spūali ueniat hoi subito

ꝛ indeliberate ꝛ oīno ↄ̄ ant pre
ter uoluntatem tunc est solum
primus motus ꝛ mere natural'
Et q̄ꝫ diu manet solum primus
ꝛ naturalis motus nullo mō de
pendens a voluntate. tunc nul
lum est peccatum moris sed de
fectus seu peccatum nature. qꝛ
ñ ē i potestate hois: dicēte bt̄o
augustino. non ē i potestate no
e stra qb⁹ uisis tangamur. ¶ Et
si homo stati ut huiusmōi mo
tuꝫ accidie ratōe ꝑcipit incipit
resistere ratōe ꝛ uoluntate tūc
illa r̄sistentia est sibi meritoria
sicut sepe accidit ꝙ homo sētit
aliquod tedium in exercitio spi
rituali ratione sensualitatis. ꝙ
tamen rationi displicet. Ideo
etiam resistit conando ꝑ exerci
tia bona delectari in diuis pro
posse: talis tristicia nō ē pecca
tum. quia in sola sensualitate ↄ
sistit. sed est materia meriti. qꝛ
uoluntas detestatur eam. si ue
ro homo huiusmodi primo mo
tui accidie nō consentit ƀm rō
nem plene saltem. nec sufficiē
ter se ei opponit. postq̄ꝫ ipsuꝫ ꝑ
cipit. sed uolūtas aliquo modo
ad sensum inclinata hꝫ se circa
hoc negligenter i resistēdo. tūc
illa accidia est pcc̄m uenale si
fuerit de opeꝛ̄ debito. Et hoc ē
propter negligentiam uolunta
tis q̄ ei imputabilis est. Et ƀm
Cassi. de institutis monachoꝝ
ēt i ꝑfectos uiros cadit. Sed si
motus ille accidie pertigit usq̄ꝫ
ad rationem. ita ꝙ carne totali
ter contra spūm preualente: ꝛ
tristitia sic in ratione inualescē
te ꝙ ipa ratio ex hoc cōsentiat
i fugā ꝛ horrorē aut detestatio
nē boni spūalis diui ꝙ hō faceꝛ̄
tenetur tunc ē pc̄m mortale. ut
dicit scūs Tho. Cuius ratōꝫ as
signat. qꝛ illō ē mortale ex gn̄e
qō de se ꝛ ƀm propriā ratōꝫ cōt
riaꝛ̄ caritati: sed accidia huius
modi est talis. quia propri⁹ effe
ctus caritatis est gaudium de
deo ꝛ de diuis rebus cui cōtra
riaꝛ̄ accidia que est tristitia de
bono spūali inquātū diuū. Exē
plū in insimili de cōcupiscentia
adulterij. qō de genere suo est
peccatū mortale. Hec cōcupi
scētia q̄ꝫ diu est naturalis mot⁹
manēs i sensualitate ꝛ nl'lo mō
depēdēs a uolūtate tūc ñ ē pec
catū. sed si hō ei resistit ꝑpꝛ̄ deū
ē ei meritoriū. Si uero uolūtas
non ↄsentiendo in opus nec i ↄ̄
lectatōm non excludit ↄcupiaꝫ
sed ꝑmittit eā morari i aīo tūc
uenial' fit culpa. si uero ꝑtigat
usq̄ꝫ ad rationē ita ꝙ ratō supa
ta ↄsentiat in opus adulterij fit
culpa mortalis. ita in ꝓposito
Simile est de ira. ¶ Quo ad f
.ij. principale notandum pro
ut colligitur ex dictis Grego.
xxxiij. moralium. ꝛ ex Isidoro

de summo bono. ⁊ Cassiani de .viij. principalibus vicijs. ⁊ ex Uilh. in sũma viciorum que viginti sunt spẽs vel modi peccãdi accidie. ¶ Primus ẽ origo aliorum videlicet tepiditas. que vomitũ prouocat. Unde apoc. iij. xp̄us dicit (( scio opera tua. quia neque frigidus es. neque calidus. sed quia tepidus es: ⁊ nec frigidus nec calidus incipiam te euomere de ore meo )) Euomitur cũ i deteriora labi permittitur. Hec fiduciã temptãdi diabolo prestat: quia de multis temptat tepidum. vbi nõ feruidum. Exemplum de olla ferventi. cui musce non insident. Hec ẽt hoĩem quasi 3ctum facit: quia secundum Ber. Forsitan: iõ ñ possumus quia ñ multũ volumus. ¶ Secũdus ẽ mollicies. q̃ ẽ ipaciẽtia dure rei. De q̃ prouer. xviij. (( Qui mollis ⁊ dissolutus ẽ in opere suo: frater ẽ opera sua dissipãtis )) ⁊ reperiṫ cõiter in delicate nutritis. Hec est culcitra diaboli. ¶ Hec facit ut hõ velut niueus globus ad ignẽ tribulatiõis liquescat. Tertius somnolenta. De qua prouer. xix. (( Pigredo imittit soporẽ )) Animi etate ei somni prohibere õberent auicule de mane canẽtes: ⁊ galli ⁊ ineptia actus dormiendi. q̃ pñt esse nimietas brutalitas: surgendi tristitia. importunitas dormiendi. ¶ Quartus est

otiositas prouer. xij. (( Qui operaṫ terrã suã saturabitur panibus: q̃ aũt sectaṫ otiũ stultissimus ẽ )) vbi nota que terra: siue solum oris octo fructus pferre põt. s. diuĩ laudatõz. gratiarum actionẽ. orõnem. 9fessionẽ. vborum modificatõem. abstinentiam. fraternam correptõem. ⁊ fraternam eruditionem. ¶ Stultissimus inquit ẽ stultus. quia in uita negligit necessaria vite celestis acquirere: stultior quia vitã hostibus exponit stultissimus quia aĩam iterfĩcientes solet pascere: puta corpus ⁊ demonẽ. Quitus est dillatio. ps. (( Tempus faciendi dñe dissipauerũt legem tuã. )) Tardant quidã cõuerti alij cõfiteri alij perfici. Ad conuersionem accellerandam mouere debereñt quinque: scilicet mortis icertitudo lu. xij. (( Uos estote pati quia nescitis qua hora dñs uester uenturus sit. )) Secũdo multiplex bonum inde prouueniens scilicet uite iocunditas: maior uiuendi ⁊ moriẽdi securitas pene maioris euasio. ⁊ pmij multiplicitas: Tertio piculum male cõsuetudinis Jer. xiij. Si mutare põt ethiops pellem suã ⁊ uos poteritis benefacere cũ didiceretis malefacere. Quarto que iniquus ẽ in deũ: ĩ angelum in se ⁊ in proximum fm illud aug. Pcor non est dignus pane quo uescitur. ¶ Quinto

qr difficile est quem uere ad de um co͂uerti. vn̄. Ambro. Plures inueni baptismale͂ inoce͂tia͂ ser uasse q̄ʒ neraʒ penite͂tia͂ egisse. Sext⁹ e͂ tarditas. sicut eni͂ acci diosus differt co͂uerti. sic tardus tarde procedit in ope iaʒ i͂choa to. prouer. xi ((Sicut acetum de͂ tibus ꝛ fum⁹ oculis sic piger mo lestus est hiis qui miserunt illu͂ )) Quo co͂tra terrere deberent te͂poris breuitas. maloruʒ i ma lis stre͂nuitas ꝛ bonoꝝ uirorum ꝛ mulierum sollertia. Septim⁹ e͂ negligentia in hoc consistens q͛ homo non curat qualiter op⁹ inchoatum faciat utrum bene uel male. sed hoc solu͂ curat ut ab onere laboris inchoati se ex pediat. prouer. xxiiii ((Dilige͂ter exerce agrum tuu͂)) Iere. xlviii ((Maledictus qui facit op⁹ dei negligenter)) alia lr̄a h̄ʒ fraudu lenter. Tales terrere deberet ir rato͂nalium ut apum ꝛ formica ruʒ diligentia ad corp⁹ ꝓpriu͂ ꝛ dei intuitus. Octauus est impse uera͂tia q̄ʒ habe͂t qui op⁹ i͂choa tum ad ꝑfectuʒ n̄ ducunt. Que saul deiecit. i. regum. xv. Ad q̄ʒ uitandaʒ xp̄s de cruce desce͂de re noluit uiuus math. xxvii. ꝑ seuerantia eni͂ cib⁹ e͂ dei. Ioh. iiij ((Meus cibus est ut faciaʒ uolu͂tate͂ eius qui misit me ut ꝑ ficiam opus eius)) Huic demo͂ insidiatur, gen̄. iij. Tu i͂sidiabe ris calcaneo eius. Nonus est r̄ missio in eo enim est qui quoti die deterior efficitur. uersus. Feruid⁹ in primis. medio tepet alget in imis. prouer. x ((Egesta tem opata e͂ man̄⁹ remissa ma nus au͂t fortiuʒ diuitias parat)) Quo 3̄. puer᷑. iiij ((Iustoꝝ semi ta quasi lux splendens procedit ꝛ crescit usq̄ʒ ad ꝑfectum dieʒ)) Ubi nota q̄d sit ꝑficere vʒ simul omnia peccata ꝓposito dimitte re ꝛ exercitia pro uitatione ui ciorum necessaria. ꝛ acquisito͂e uirtutum apta iuxta suuʒ statu͂ arripere. Decimus est dissoluto͂ Dissolutus enim difficultatem inuenie͂s in suo regimine se di mittit omnino absq̄ʒ gubernato͂ ne. s̄m illud prouer. xxiij. ((Eris sicut dormiens in medio mari ꝛ quasi sopitus gubernator amis so clauo)) Talis animum suum non recolligit. Est eni͂ʒ tanqua͂ puluis quem proijcit uentus a facie terre ꝛ quasi dolium no͂ li gatum. Hanc dissolutione͂ gre. uidetur uocare importu͂nitateʒ mentis qua mens propter tristi tiam in spiritualibus importu na se transfert ad delectabilia corporalia tediose spiritualia i͂ plendo. Undecimus est incuria que suorum debitam curam no͂ habet. Cui opponitur diligen tia. Incuriosus sua non colit: culta non colligit: ꝛ collecta no͂

custodit. Unde versus. Nō mi
nor ē virtus q̄ q̄rere. pta tueri
hoc vicio laborant qui audita
nō curāt memorie tradere: mē
te vel scripto vel ope. qui dila
cerate ambulat ꝛ imūdicias si
ne rōe sustinēt. ꝯ quos ē ꝙ ordi
nate nā ꝓcedit ꝙ ornatus iter
dū ē virtus ꝛ ꝙ exteriora notāt
k interiorē incuriā. Duodecimus
ē ignauia qua labōat qui eligit
potius in miseria magna pmāe
re q̄ aliquātū laboris subire. ꝛ
videtur idē esse cū pusillanimi
tate. Nā magnanimitas ē vtus
inclinans ad opera magno ho
nore digna ꝭm phum .iiij. ethi.
Presumptio ē excessus: sed pu
sillanimitas defectus ē spālitex
in his que spāliter cadūt sub cō
silio. Et ꝭm Tho. 2. 2. q. cxxxiij.
Pusillanimis deficit a ꝓportō
ne sue potētie dū recusat ad id
tendere ꝙ ē sue potentie cōmē
suratū. Et inde ē ꝙ Math. xxv
ꝛ luc. xix. seruꝰ q̄ acceptā pecu
niā dn̄i sui fodit in terra. nec ē
operatus ex ea pp quēdaꝫ pusil
lanimitatis timorē puniſ a dn̄o
l Tredecimꝰ ē indeuotio. s. q̄daꝫ
ariditas spūalis ꝛ carētia feruo
ris mētalis: de q̄ ps. ((aīa mea
sicut terra sine aqua tibi.)) Et
numeri. xi. ((aīa nr̄a arida ē ni
hil respiciūt oculi nr̄i nisi mā.))
Oritur autem aliquando ex su
perbia que ē quasi mōs gelboe
super quē nec ros nec pluuia d
uotionis ꝭm Bern̄. descendit.
Aliquādo ex defectu cibi spūal'
.ps. ((aruit cor meū qꝛ oblitꝰ sū
cōmedere panē meū)) Aliquan
do ex accidia: nam aiie creatu
re ocio īpinguātur: sꝫ hō labor
spūali prouer. xiij. ((vult ꝛ non
vult piger. aīa aūt laborantiuꝫ
impīguabitur.)) Decimusquar m
tus ē tristitia in diuino. s. officō
Et grego. videtur vocare torpo
rē qui ē circa p̄cepta que perti
nent ad cōem iustitiā. nō inquit
aug. ex tristitia aut necessitate
quia ((hilarē datorē diligit de
us)) .ij. cori. ix. Hoc vicium ē
quasi absinthium positum in e
sca dei. Item cum omnia a d̄o
acceperimus iustissimū ē ut ei
restituendo lete seruiamus. Itē
puer. xv. (( Sicut tinea vestimē
to: ꝛ vermis ligno sic tristitia
uiri nocet cordi.)) Decimusqui n
tus tediū vite ꝙ aliquando ori
tur ex dei amore. ꝛ celestis pa
trie. sicut patet in apostolo qui
cōcupiuit dissolui ꝛ esse cū xp̄o
Aliqn̄ ex maloruꝫ p̄sertim alie
noꝝ consideratiōe quibus mūs
plenus ē. Ecc. ij. (( Teduit me
uite mee videntē mala esse uni
uersa sub sole ꝛ cuncta vanita
tē ꝛ afflictōeꝫ spūs.)) Aliquādo
ex uehementia tribulatōis ꝓpe
ij. cori. i. (( supra modū ḡuat in
mꝰ ꝛ supra vtutē ita ut tederet

etiã nos uiuer aliqñ ex accidia
⁊ tunc ē pcm ⁊ puenit ex lóga
tristitia postq̃ nõ solũ tedet ꝺo
seruire sed etiã uiuere. Decim⁹
sextus ē desperatio q̃ docȝ apo
stol⁹ fugere penitentes.ij.cori.
x. Ne nimia tristitia absorbean
tur huiusmõi. Decimusseptim⁹
ē rácor ⁊ q̃dã mẽtis amaritudo
ꝯ illos q̇ hoĩem uolunt ad spũa
lia exercitia iducere. Exẽplũ ꝺ
monacho accidioso ꝯ prelatuȝ
amaricato. Decimusoctauus
ē istabilitas ꝑpositi cũ hõ i dei
ſuitõ diuersa ꝑponit ⁊ mala at
tẽptat ⁊ frequent ꝑposituȝ mu
tat non ex ĩpotẽtia aut ex ratõ
nabili causa sed ꝑpter rediũ qꝺ
habet i eorũ executiõe spũaliũ
Decimusnonus ē inq̇etudo cor
poris ⁊ instabilitas loci ut appa
ret in multis. Uicesimus ē ma
licia qñ propẽ tristitiã quã quis
habet in dinis i tm̃ malus effici
tur ꝙ etiã spũalia modica aut
nulla estimat ⁊ etiã impugnat.

o Quo ad.iij.principale notãdũ
quod plʼa remedia sunt ꝯ acci
diã. Primum ē cõsideratio de
testabilitatis hui⁹ uicij ut appa
ret pmo i cõsideratõe exẽplorũ
oim rerũ laborãtiũ. Nã in uita
carẽtib⁹ sol ⁊ astra quottidie gy
rũ mũdi circõuẽti i hñtib⁹ uitã
uegetabilẽ herbe ⁊ arbores mi
nimũ iniciũ hñtes in multis ad
uersis ad magnã q̃titatẽ pueni
unt. Insensibilib⁹ dicit.salomõ
puer.vi. Unde ad formicã o pi
ger ⁊ cõsidera uias ei⁹ addisce
sapiam in malis hoib⁹ quot sũt
studia mũdo seruiẽdi.i bõis ho
mib⁹ cecilia q̃si apis argumẽto
sa deo ſuit.i angelʼ bonis ⁊ malʼ
cõtinua sũt exercitia. Scðm ē
ꝙ tm̃ displiceat deo. Uñ apoc.
iij. Quia tepidus es incipiaȝ te
euomere. Cã ſm glo.qꝛ q̃ndaȝ
securitatẽ accipiũt de bonis ali
qb⁹. Itẽ luc.xv. ((Gaudiũ ē ange
lis sup uno pctore scȝ feruido
pñiam agẽte q̃ sup nouaginta
nouẽ iustis q̇ ñ indigẽt pñia)).s.
tepide uiuẽtib⁹ ſȝ gre. Itẽ luc.
xiij. de ficulnea dr̃ ĩfructifera((
succide illã ut q̇d etiaȝ terrã oc
cupat)) Tertiuȝ ē ꝙ accid a mlʼ
tum placet diabolo. Uñ math.
xij. Immũd⁹ spũs exiẽs ab ho
mine iueniẽs domũ uacantẽ ua
dit ⁊ assumit alios .vij .nequio
res se ⁊ itrantes hitant ibi. Itẽ
math.viij.demões dixerũt xp̃o
si eicis nos mitte nos in gregeȝ
porcorum ⁊ iob.xl. Dormire.s.
demon in loco calami per ꝙ ua
cuitas designatur. Secunduȝ r̃
medium est ratõnabilis diuersi
tas occupationum sed ordina
ta dȝ ẽẽ ⁊ rõnabilis ut docȝ exẽ
plum in uitas patruȝ ubi beato
antonio .accidia temptato an
gelus apparuit quem uidit pri
mo funiculum torquentem.

deinde orantē. deinde sportas texentē. ⁊ iterum oratōi uacantē. ⁊ sic facer̄ antoniū iubētē ꝯ accidiā. Tertiū ē ut cū sētit tristiciam accidie q̄s interdū q̄rat bonā societatē cū q̄ uerisimilit̄ solū de deo ⁊ licitis tractet lete exemplum in uitas patrū ubi se pe illud fecer̄t. In cuius figura legit̄ exo. xvij. ꝙ iosue pugnante ꝯ amalech. orabat moyses leuās manus ad deum cui⁹ man⁹ erant graues. sed hur ⁊ aaron sustentabant manus eius ex utraq; pte. Quartuꝫ ut homo se cogat ad exercitiū spūaliū que fastidit. Nam habitus delectabilis nō nisi p actus interdum tristes multiplicatos acq̄ritur. ut dr̄. ij. ethicoꝝ. Quintum ut cū magno conatu q̄s memoretur dei tot bn̄ficia. ⁊ si fm p̄s. ((Renuit cōsolari aīa mea)) cre dat. ꝙ seq̄t̄ ((memor fui dei ⁊ delectatus sū)) oportet auteꝫ hūc conatum magnū esse qꝛ hō i tristicia cōstitut⁹ difficult̄ talib⁹ immorat̄. Sextū ē exclusio proposse trium radicū accidie i principio capituli positaꝝ. In cui⁹ figura dicit̄ leuic. vj. Ignis in altari meo semp ardebit quē nutriet sacerdos subijciēs ligna mane p singulos dies. Septimū est consideratio pene inferni ⁊ purgatorii ⁊ beatitudinis que expectamus secundum nostruꝫ meritum uel demeritum. unde in uitas patruꝫ. q̄dam pr̄ cōq̄st⁹ ē pr̄i achili accidiā? Rn̄dit alt̄ iō pateris qꝛ n̄dū uidisti requiē celi nec penaꝫ inferni. Octauū ⁊ sūmū remediū dei gratia est. p̄s. ((uiā mandatoruꝫ tuorū cucurri cū dilatasti cō meū)) un̄ i canti ((Trahe me post te curremꝰ i odor̄ ūguētoꝝ tuoꝝ. Cā.)) i. p̄s. ((errauı sic ouis q̄ piit. ⁊c̄))

Capitulū. xxi.

Decimosexto prohibetur erubescentia xp̄m sequēdi ⁊ eius doctrinam in necessariis ad salutem. Unde luc. ix. ait. ((Qui me erubuerit a et meos sermones hūc fili⁹ hoīnis erubescet cum uenerit ī maiestate sua et pr̄is et sāctorū āgelorū)) id ē ad modū erubescētis se hēbit dicēs ((nescio uos)) sicut ait uirginib⁹ fatuis math. xxv. ⁊ clausa ē ianua. Tria sūt hic dicenda ⁊ uidenda. Primo de uerecūdia seu erubescentia bona. Secūdo ð mala. De qb⁹ dicitur ecc̄. iiij ((ē cōfusio adducens peccatum ⁊ est confusio ḡtiam ⁊ gloriā adducens.)) Tertio de remediis male erubescētie. Quantum ad .i. notandū b fm tho. 2. 2. q. cxliij. ꝙ uerecundia est timor de actu exprobrabili facto uel fiendo. Dicitur

primo timor q̄ ē respectu ardui possibilis respectu cuius non ē tristitia. Ex quo patet ꝙ perfecti non erubescunt faciliť de futuris malis ꝑpetrabilibus .q2 ñ apprehendūt mala opera ut difficulter ab eis mediāte gr̄a uitabilia. Itē patet ꝙ maliciosi nō sunt uerecundi quia ex habitu facilia putant mala. Dicitur ꝺ actu turpi in quo includitur cogitatio.uerbū uel obmissio turpis. Dicitur turpis seu ex ꝓbrabilis. sed que sunt turpia exprobrabilia seu inhonesta. Rñsio quod nuditas corporis in adulto respectu alterius. Item discoopertura membri immundi puta genitalium posteriorum ⁊ uberū. Ex quo patet q̄ꝫ malefaciant uestes curtas portantes quo ad uiros ⁊ ubera nudātes quo ad mulieres ⁊ tūicas leuātes siñe cā. Ratō istorū ē q2 a natura talia ueremur ut dicit beatus aug. li. de ciui. dei. ꝯtra diogenē. Item om̄e peccatum ē erubescibile p̄cipue tñ luxurie furti seu subtractionis aliēi boni ⁊ mendacij de q̄bus inter cetera dicitur ecc̄. xlj. ((Erubescite a patre ⁊ matre de formicatōe. Et a p̄sidēte ⁊ potēte ꝺ mēdatō. Et a principe ⁊ a duce
c de delicto.)) Qꝺ autē turpe sit om̄e pc̄m patet tripliciter. Primo quia peccatū nuditateꝫ fecit erubescibilē. Nā geñ. ij. ꝺr. Erant uterq3 nudus Adaꝫ scilicet ⁊ uxor eius ⁊ non erubescebant. ratio q2 nullum peccatuꝫ fecerant ⁊ futurum faciliter uitare poterāt. Interiꝫ eni ꝙ mēs superiori obediebat creatori q̄c quid infra mentem erat ut mēbra corporis ⁊ etiā bestie homiꝫ obediebant sed eo ip̄o quo hō deo inobediens fuit obedientia multorum hoī est subtracta. Ideo geneß. iij. dicitur postq̄ꝫ ambo de fructu uetito gustauerunt. apti sunt oculi amborum uidelic3 experientiā habēdo ꝙ malum prius mēte nouerunt. Cūq3 cognouissent se esse nudos consuerunt folia ficus ⁊ fecerūt sibi perizomata plura ibi de uerecūdia uidelic3 ꝙ ad uocem dei fugerunt qñ deus quesiuit adam ubi es ꝙ deus ait q̄s iudicauit ⁊c̄. Secundo cuꝫ eru d
bescentia sit fuga rei turpis ⁊ peccatum sit opus diaboli contra naturam immo eo remoto oīa decētia forte cōstat pc̄m eē maxie erubescibile ⁊ qꝺ plus ē ī eius cōpatōe alia erubescibilia nō sūt teste gre. dicēte ꝺ maria magdalena q2 semetipam ğ̄uiter intus erubescebat nihil esse credidit qꝺ uerecūdareť foris. Tertio erubescētia ē ŕspcū immūdorū sed in cōpatōe pc̄i alia immūda mūda sunt. Unꝺ

math.xv. Que de ore procedũt de corde exeunt ⁊ ea coinq̄nat hoīeꝫ de corde eni exeunt cogitationes male homicidia. adulteria fornicatões. furta. falsa testimonia. blasphemie. hec sunt q̄ coiq̄nāt hominē. ps. ( Corrupti sunt ⁊ abbominabiles. facti sũt) scꝫ iniqui. Dicitur facto uł fiendo qr plura fecimꝰ q̄ erubescere debemus. ⁊ nescimus an ꝺ facto luere corā deo habeamꝰ. plura etiam sunt q̄ perpetrare
e possemus turpia. ¶ Notanduꝫ ſo. ſm Tho. ubi prius ⁊ phm ij. ⁊. iiij. ethicorum ꝙ uerecundia q̄uis non sit uirtus eo quꝺ uirtus dicit pfectionē habitus perfectus aũt uir non timet aliquid ut futurũ arduũ possibile uel difficulter uitabile. sed ꝓpē habitum faciliter uitabile iurpe. Tñ uerecundia est bonum q̄d ⁊ laudabilis passio ⁊ habitꝰ consimilia eius acquiri potest. Laudabilis inquā quintuplici ratione primo q꞉ frenũ ē sēsualitatis qꝺ dũ q̄s habet a multis malis preseruatur actibꝰ ⁊ spes est de eius correctione. Unde quidā phs dicit. Erubuit res salua est. Secũdo est ornamentũ preciosum quo decoratur iuuētus ⁊ muliebris sexus. ¶ Unde ecc̄. vij. ( Gratia uerecũdie eius scꝫ mulieris sensate ⁊ bone sup aurũ) Tertō est oculus quidaꝫ mentis ostendens opus de quo quis uerecũdatur esse examinā dum an bonuꝫ ⁊ tunc erubescētia expellenda. si malum tũc ē dimittenda. ſm illud math. vj. si oculus tuus nequam fuerit totum corpus tuum tenebrosum erit. Quarto ē priuilegium hũane ꝯditōis i hac uita quo carēt oīa aīalia irratōnalia. q꞉ nullũ eorum uerecundatur ꝓprie. qr turpe ñ ꝑcipit ut patꝫ i eorũ actibus. Quinto gratiā a deo meretur. Unde geñ. ix. sem uerecũdꝰ bñdicitur ⁊ cham maledicitur. Et luce. i. ad ingressum angeli maria uerecunda ⁊ timida audiuit ( ñe timeas maria. inuenisti gratiam apud dñm) Quo
contra quinque mala incurrũt f
inuerecundi per oppositũꝫ que faciliter considerare potes. Uñ Iere. iij ( Frons meretricis fcā ē tibi noluisti erubescere). Itē ibidem. vj. ( cõfusione non sũt confusi ⁊ erubescer̄ nescierũt.) Tertio notandũ ꝙ uerecundia que etiā nō ē peccatũ reperitur in multis primo in pfectis ⁊ senibus quo ad habitum multum ⁊ parum quo ad actum quia non apphēdunt turpia ut possibilia sibi ⁊ difficulter euasibilia sed tamen sunt sic dispositi ut si in eis esset aliquid turpe ꝺ hoc uerecundarētur: ut dicit phs. iiij. ethicorum. Secundo reperitur

plus in mediocriter bonis. qr in eis est aliquid de amore boni attamen nō sūt totaliter immunes a malo. Tertio plus reperiendum est de uerecundia in feminis. Quarto plus in uirginibus adultis. Quinto maxime i iuuenibus utriusqꝫ sexus postq̄ uenerint ad usum rationis. Uerecundia aūt carēt qui sunt in patria. Item usu rationis carētes in uia: Adā ꝛ Eua caruerūt in paradiso. Et malitiosi qui nihil apprehendunt ut turpe nec malum timent. Est pterea triplex uerecundia. q̄dā naturalis usum rationis pueniens sic alie passiones: alia ē materia merēdi ut ista que insurgit ratione infamie innocentis. Tertia est meritoria ꝛ satisfactoria ut ista quam habemus i cōfitēdo peccata. Unū ber. Quantum displicet deo impudicitia peccatoris tantū placet deo erubescentia

g penitētis. Quo ad .ij. principale notandum qꝫ fm Tho. ubi supra. Mala uerecūdia ē tīor inordinatus de actu non uere sed apparēter ex probabili seu turpi facto uel fiendo. Pro cuius declaratione aduertēdū cū timor sit de essentia uerecūdie quātū ad ppositū sufficit timor uel metus q̄ fm Tho. in. iiij. di. xxix. est instantis uel futuri piculi causa mentis trepidatio. ꝛ est duplex metus quidam q̄ cadit in cōstantem uirū. alius qui nō cadit in cōstantem uir. Cōstās eni ppriē est uirtuosus ꝛ inconstans uiciosus. metꝰ autē cadēs in cōstantē uirū est q̄n do minus malum sustinenduz cogitur metu maioris mali hic timor cadit in constantem uir. Cuius ratio est quia secunduz phm. ij. ethicorū cōstans ꝛ uirtuosus ē mēsura omnium operꝫ suorum. Scit enim quid fugiendum ꝛ q̄d faciendum sit. Id circo eligit magis sustinere minus malum quā maius malum incidere ubi unum fieri oportet. ꝛ differt cōstans ab incōstanti dupliciter. Primo electione qr eligit quodcūqꝫ malum pene pati puta priuationem bonorum exteriorum fame uel uite q̄n peccare de quo dicit Ansel. li. cur deus homo qꝫ pro ifinitis mundis saluandis scꝫ corpaliter nō esset cōmittendum peccatum. Incōstās aūt ꝛ uiciosus eligit potius subire maius malū puta peccatū ppter delectationē annexam q̄n uitare minus malum puta pdere tpalia. Nā minimū peccatum est maius malum q̄n maximum malum pene sit malum. Alia differentia est quātū ad estimationē periculi lꝫ pene imminētis qr cōstās nō cogitur nisi forti ꝛ pbabili estimatione

Inconstans aut ꝓ leui estimatō ne ⁊ fugit quodāmō nemine ꝑ
b sequente. ¶ Est autē q̄druplex metus q̄ cadit in cōstantē uirū
Primus est met⁹ mortis ab eo q̄ intendit ⁊ pt̄ occidere. Secū
dus ē grauis cruciatus corpis . puta uerberatō. torsio. incarce
ratio ⁊ h⁹mōi. Tertius est me tus stupri qui bōis uiris maior
q̄ȝ mortis esse dȝ. Item si quis dedit aliquid ne stuprum patia
tur uir uel mulier. Quartus ser uitutis metus ⁊ dicit. tho. Pe.
⁊ alb. ꝙ nō differt utrum hec ꝑ dicta quattuō fiant in persona
ꝓpria. siue in ꝑsona liberorum sue uxoris. Item si q̄s in adul
terio uel furto uel flagicio alio dephensꝰ dedit aliq̄d uel se ob
ligauit ad predicta q̄ttuor perti net : qr timuit mortē uel pericu
la uel uincula. Iteȝ si depꝛehē sus dedit quid dephēsori ul' ꝓ
misit ne proderet. pertiet ad q̄t tuor prefata : quia proditus pre
nominata potuit pati. Metus autem cadens in constātē uirū
est qui fit per minas vboꝝ : ut ni si hoc feceris non habebis grāȝ
meā uel nō diligā te. ⁊ similia . etiam ſm legistas timor ifamie
⁊ uexationis non caderet in cō stantem uiruȝ ⁊ sub quattuor ꝑ
fatis qr talibus multis modis subuenire pt̄. Et nota ꝙ metus
cadit in unum qui non diceret cadere in alium. n̄ ei ē uerisimi
le regeȝ timere debuisse militē puū. ⁊ minor metus excusat in
casu feiam q̄ȝ uirum. Met⁹ igi tur cadēs i cōsta ntem uirū fac̄
ꝙ ꝓmissa l' data tali metu nec corā deo nec corā eccl'ia tenēt.
ut mr̄imoniū metu contractuȝ ⁊ alia data uel ꝓmissa . Ratio
est qr cōsensus in talibus nō ē li ber mere sed coact⁹ nihil ergo
dedit libere. immo met⁹ cadēs in constātē uirū impetrat resti
tutōȝ in itegrū ¶ Sed querit̄ i
utrū ille qui per metum caden tem in constanteȝ uirum cōpul
sus aliquid promittit de tempo ralibus teneatur illud postmoḋ
adimplere: R. alber. in. iiij. cre do ꝙ vbi est iudicium ꝑ ꝙ inue
niri potest defensio a iudicante etiam coactus dȝ soluere ꝓmis
sum ⁊ competit ei actō ex lege ⁊ ex canone. ⁊ iudex debet euȝ
restituere in integrum . Si au tem defectus sit iudicium puto
ꝙ non debet soluere sed aliquā leuem ꝓpter cautelaȝ facer̄ pe
nitentiaȝ de promisso. precipue si fides uel iuramentuȝ nō int̄
uenit. si autem iuramentū iīue nit dicūt multi ⁊ etiā mihi satis
ꝓbabile uidetur esse soluendū. si aūt n̄ soluit ⁊ iuramentū uio
lauit ⁊ postea uenit ad penitēti am uidet̄ mihi nō esse cogend⁹
ad solum cōm. sed tm̄ ad facti

iuramenti emendatiōem. Hec
lz Alber. Dubitatur an timor i ge
nere de timore loquendo excu
set a peccato? R. s᷒m Tho. 2. 2.
.q. Lxxij. ar. iiij. Timor īntātū
hȝ rōnem peccati: inq̄ꝫtū ē ꝯ or
dinē recte rōis. que ē reg'la hu
manaꝝ actiuū. Recta āt ratio
iudicat q̄dam mala: magis esse
alijs fugienda. Et ideo quicun
qꝫ ut refugiat mala: q̄ s᷒m rōem
magis sunt fugienda: non refu
git mala que sunt mīus fugien
da: non est peccatum. Sic ma
gis est fugienda mors corporal'
quā amissio rerum. Unde si q̇s
ꝓꝓ timorē mortis latronibus ꝑ
mitteret aut daret. excusaretur
a pecccato qꝫ incurreret si sine
causa legitima pretermissis bo
nis hominibus: quibus magis
esset dandū peccatoribus largi
retur. Si aūt aliquis ꝑ timorem
fugiens mala que s᷒m rōnē sūt
minus fugienda .icurrat mala
que s᷒m rationeȝ sunt magis fu
gienda. nō potest a peccato to
taliter excusari: quia talis tior
inordinatus esset. Sunt auteȝ
timenda magis mala anime: q̄ꝫ
corporis: ꝛ mala corporis q̄ꝫ ex
terioꝝ reꝝ. Et iō si quis īcurrat
mala anime. id est peccata fu
giēs mala corporis: puta flagel
la uel mortē .aut mala exterio
rū. puta damnuȝ pecunie. aut si
sustineat mala corporis. vt vitȝ
dānū pecunie. nō excusatur to
taliter a pccō. Diminuitur tñ a
liqđ ei⁹ peccatū quia minus vo
luntariū ē qꝫ ex timore agitur.
Imponitur. n. hoī quedā neces
sitas aliquid faciendi ꝓꝓ īminē
tē timorē: ut faciat voluntariū
mixtum s᷒m phm. ¶ Sed quan l
do est timor peccatū mortale?
R. ideȝ vbi supra ar. iij. Timō
ē pc̄m s᷒ȝ qꝫ ē iordinatus pro ut
scȝ refugit q̇s qđ s᷒m rōnem nō
est fugiendū. Hec aūt inordina
tio timoris qñqꝫ q̇dē cōsistit in
solo appetitu sensitio ñ ueniēte
ex cōsēsu rōnal' appetitus ꝛ sic
ñ ē pc̄m mortale sȝ ueiale solū
Qñqȝ uero h⁹modi inordinatō
timoris pertingit usqꝫ ad appe
titum rōnalem qui dicitur uolū
tas. que uoluntas ex libero arbi
trio refugit aliquid non s᷒m ra
tionem. Et talis iordinatio tio
ris qñqꝫ ē peccatū ueiale. qñqꝫ
mortale. Si eni q̇s ꝓpter tioreȝ
quo refugit q̇s ꝑiculū mortis ul'
quodcunqꝫ aliud tēporale ma
lum sic dispositus est ut faciat
aliquod ꝓhibitum uel ꝑ̄termit
tit aliquid qꝫ est preceptū in le
ge dina talis timor ē pccm̄ mō
tale alioquī erit peccatum ue
niale. Unđ apoc. xxj. Timidis
ꝛ incredulis ꝛ execratis pars
erit in stagno ignis ꝛ sulfuris
qđ est mors scđa. ¶ Hec Tho.
q̇cq̇d igitur de timōe dictuȝ est

illud ad uerecūdiā applicandū
m est. ¶ Ad sciendū qñ uerecūdia
sit pctm ueniale uel mortale no
tandum ẜm tho. 2. 2. q. xix. ar.
iij. 2 .ij. q timor mundanus est.
quo quis iordinate timet amit
tere bona exteriora: humanus
quo quis timet proprie psone 2
pertinent ad unum timorez i re
quo quis a deo rcedit ppt amo
rem creature 2 corporis detrim
tum. 2 timere talium perditōez
interdum est naturale. interdū
uicium. naturale enim est q re
fugit pprij corpis detrimentuz
uel etiam damnum tempaliuz
rerum. Sed q hō ppter ista re
cedit a iustitia est cōtra rōem
naturalem. Uñ phus. iij. ethi.
dicit q quedaz sunt pctoꝝ ope
ra ad que nullo timore dz quis
cogi. qz peius ē hꝰmōi peccata
cōmitter q̄ penas quascūqz pa
ti. Dicitur in diff. nitōe de actu
nō uere sed appparenter expro
n babili. ¶ Ubi nota q duplices
sunt actus. quidam uere expro
babiles ut in principio capituli
patuit. alii non uere exprobabi
les sed apud filios huius seculi
de quibus dicitur iob. xij. Deri
detur iusti simplicitas. Super
quo greg. libro. x. mo. sic dicit.
animus quippe uiri iusti nō nū
quam operi recto constanter
innititur 2 tamen humanis irri
sionibus urgetur. Miranda a
git 2 obprobria rcipit. qz ab hu
ius mundi sapientibꝰ puritatis
uirtus fatuitas creditur. ¶ Quid
namqz mundo stultius uidetur
q̄ mentem uerbis ostendere ni
hil calida machinatiōe simula
re. nullas iiurūs cōtumelias rd
der. p maledicētibꝰ orare. pau
ptatem q̄rere. possessa relinq̄re
rapienti nō resistere. percucieti
unam maxillam alterā pber. sz
q abhominant egyptij israheli
te deo offerunt. Subdit. Lāpas
cōtempta apud cogitationes di
uitum id est supborum parata
ad tempus statutum. ¶ Itē no
tandum q malam uerecūdiam
multi habent ẜm q multiplicit
aliqui peccāt. ut in septem pec
catis capitalibꝰ. Primo quidā
uerecundantur hūiles esse aut
in ueste ɔ exemplū Ioh. babti
ste uestiti zona pellicea math.
iii. aut non querēdo necessaria
dubia cōtra xpi exemplum. q in
medio doctoꝝ q̄siuit luc. ii. Aut
uerecūdantes qñ ñ sciunt respō
dere ad quedam inutilia. sicut
homerus (ut refert policratus)
q pblema pediculorū soluer ne
q̄ens p tristicia mōuus est. aut
sacramento reuerentiam non
facientes ¶ Contra exemplum
militis qui preciose indutus e
quuz descendit i luto genua fle
ctendo ad eucharistiā ẜm suaz
cōsuetudinē ut cesarius refert.

in suo dialogo .Secundo sunt alij uerecundātes paupratem que est īstrumentū humilitatis lima pccorum ꝛ xp̄i ornatus. Alij celant genealogiā paupe rum.Quo cōtra dicit̄ de vibel. ep̄o parisiensi.qui scopā cū qua pr̄ suus pistor fornacem purga re solebat in camera sua semꝑ habebat ut uideret se de pauꝑ tate eleuatum.Et ysaie.xlviij. Ecce excoxi te sed non quasi ar gentū elegi te in camino pauꝑ tatis ꝑpter me faciā ut nō blas phemer.gloriam meā alteri nō dabo.Tertio alij uerent̄ detra ctiones castitatis. ꝛ contrahūt contra exēpla uirginū q̄ etiam sanguinē effundet̄ non erubue runt uñ sap.iiij.Multigēa aūt impiorū multitudo non erit uti lis.ꝛ adulterine plantationes ñ dabunt radices altas.nec stabi le firmamentū collocabunt ꝛ si in ramis in tp̄e germinauerint infirmiter posita a uento ↄmo uebunt̄ ꝛ a nimietate uentoruꝫ eradicabunt̄.Quarto alij paci entiā recusantes uerecūdātur irā sopire ↄtra xp̄i uerbū.In pa ciētia u͞ra possidebitis aīas ue stras luc .xxj .Quinto alij.uerē rur ignoscere in se peccantibus contra exēplū xp̄i qui totiens p̄ serri die crucifixionis offensus omnia cōdonauit. Sexto alij abstinētiam uerent̄ propter ob loquētes cōtra exēplū hōrati.p̄ mo dialogorū gre. ubi dicitur ꝙ i cōuiuio carnes ↄmedet̄ no lens miraculose piscē obtinuit. Septio alij ex inertia ꝛ pusilla nimitate timent morituris mor tem ānūciare ↄ exēplū ysa.dicē tis Ezechie dispone domui tue qr morieris tu ꝛ non uiues ysa. xxxviij.Alij uerecundantur in firmis obsequi christum fugien tes. Alij uerecundantur corri gere uicia filiorū ācillarū ꝛ fāi lie.Quos oēs ualde terrere de beret formidolosa ħ xp̄i senten tia luc.ix.Qui me erubuerit ꝛ meos sermōes hūc fili⁹ hois eru besc3 cū uenēit i maiestate sua ꝛc.Quo ad.iij.ꝑncipale notan dū ꝙ ad expellēdā uerecundiā ualēt septē. Primo cōsiderare xp̄i maximā dehonoratōꝫ i sua morte. Nam ad festū pasche de omni terra quasi aliq̄ ihrl'm ue nerant.xp̄s famosissimus i uer bo facto ꝛ uirtute fuerat. Crux turpissima fuit pena.attū uolu it in medio latronum educi ꝛ mori ꝛ nudus omnio exui que oīa alia ꝛ aliam uerecundiam maximā incutere potuerūt.At tamen ad hebreos .xij. proposi to sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta quar̄ ut ibidem dicitur. ((Exeamus ex tra castra improperiū eius por tātes.))Scōo uideamus exēpla

ſanctorũ qui uerecũdiã poſtpo
nentes v̄tutibus inſudarunt.nã
heb.xi.((Fide moyſes grandis
factus negauit ſe eſſe filiũ filie
pharaonis))uoluit enim magis
affligi cuꝫ populo dei q̃ꝫ tẽpora
lis peccati haber̃ iocũditatẽ.ſu
ſanna magis uoluit mori turpi
ter q̃ꝫ puritatem m̃rimonialem
ꝑder̃ dañ.xiij.Jtẽ actu.v((ibãt
apl̃i gaudentes a cõſpectu cõci
lij qm̃ digni habiti ſunt contu
meliã ꝑ nomine ihũ pati))Ter
tio ponderandum eſt q̃ꝫ malũ ꝛ
ſtultum ſit dimittere opa bona
ex uerecundia.Nã tales faciũt
ſicut uir q̇ ꝓpter latratũ cani
culi caſtrũ nõ defenderet.ſicut
equus q̇ trũcũ umbroſuꝫ formi
daret ꝛ ſicut uidenteſ recti ꝛ ſa
ni irriſionem cecoꝝ curuorum.
ꝛ leproſorum ꝛ iudicia eoꝝ fal
ſa curar̃ nõ debẽt.ꝑ nihilo eñ
irriſiones curande ſunt talium
Quo ꝯ leui.xxvi.dr̃((Terrebit
eos ſonitus folii uolãtis))Quar
to ualet cõſiderare erubeſcẽtiã
q̃ꝫ i futuro ſuſtinebunt bona fa
cere erubeſcentes luc̃.ix((q̇ me
erubuerit:ꝛ meos ſermones .ꝛc̃
))Quinto ſexto ꝛ ſeptimo ualet
cõſiderare tres radices uerecũ
die male ꝛ illas extirpare.Pri
ma radix eſt amoꝛ placendi mũ
do.Señ.deſines timere ſi ſpera
re deſieris.Jdem nondũꝫ felix
es.ſi non turba deridet te ꝛ ma

th.v((Beati eſtis cum maledi
xerint uobis hoies)).Secunda
elõgatio dei ab aima.qr ſi pñs
eſſet multũ diceret quis illõ ps.
((Si ambulauero in medio um
bre mortis nõ timebo mala qm̃
tu mecuꝫ es domie))alias time
ret.Figura huius eſt in petro q̇
xp̃m ſequens a longe ter nega
uit ex timore ꝛ uerecũdia.Ter
tia cauſa eſt auiditas honoris
trãſitorij q̇ cũ a falſis attribui
tur faciliter perditur .ꝛ apõ ne
minem ul̃iter honor habetur((
Si inquit apl̃s hominibꝰ place
rem xp̃i ſeruus non eſſem))

Capitulum.xxii.

Quia igitur ſuperbie ui
cium cauſat iobediẽtiã
ꝛ preceptoruꝫ trangreſ
ſionem atqꝫ contemptuꝫ.Jdcir
co decimoſeptimo tria princi
paliter de huiuſmodi ꝑ nũc ſũt
uidenda.Primo quibuſ ex a
precepto ſit obediendũ.Secun
do quid ſit cõtemptꝰ et qñ mor
tale pc̃m.Tertio de inobedien
tia qñ ſit mortale pc̃m .Quan
tũ ad.i.dubitatur an ſubditꝰ te
neatur prelatis ſuis in omnibꝰ
obedire:Rñd.tho.2.2.q.Ciiij.
ar.v.Obediẽs mouetur ad im
perium precipientis quadaꝫ ne
ceſſitate iuſtitie.pt̃ autem cõtin
gere ex duobus ꝙ ſubditus nõ
teneatur ſuperioꝛi ſuo i omnibꝰ
obedire.vno modo ꝓpt̃ p̃ceptũ

maioris ut dicit Ro.xiij.(Sr illud qui potestati resistit di ordinationi resistit qui resistunt ipsi sibi dānationē acquirunt)) ubi glo.aug. Si quid iusserit imperator nūquid faciendum est si cōtra pcōsulem iubeat. Rursum si qd ipe proconsul iubeat & aliud imperator. nūquid dubitatur illo cōtempto isti ē seruiendū: ergo si aliud imperatoꝝ aliud deus iubeat illo contēpto obtēperādū ē deo. Ray. addit. Si tamen dubitat subdit⁹ utrū id quod pcipitur sit cōtra deū uel nō debet obedire nisi esset tale quid i quo nullo mō esset excusabilis ignorātia puta contra articulū fidei pcepta uel prohibitiones uel gñale statutū ecclesie. Alias bonuz sine quo pōt esse salus debet dimitti iterdū ppter bonum obediētie

b Alio modo dicit Tho. non tenetur inferior suo supiori obedire si ei aliqd pcipiat in quo ei nō subditur. Dicit eniz seneca. iij. li. de beneficijs. Errat si qs estimat seruitutem in totuz hominē descendere pars eius melior excepta ē corpa obnoxia sunt & ascripta dñis. mens qdez est sui iuris. Et ideo in hijs que pertinent ad interiorē motum uoluntatis homo non tenetur homini obedire sed in hijs que exterius per corpus sunt agēda

In quib⁹ tñ sz ea q ad nāz corporis pertinēt homo hoī obedire ñ tenetur sed soli deo. qr oēs homines natura sunt pares. puta i his q ptinēt ad corpis sustētationem : & plis generatiōem Uñ nō tenent nec sui dñis nec filii parentibus obedire de mrimonio ɔhendo uel uirginitate seruāda. aut aliquo alio huius modi. sed i hiis que ptinent ad dispensationē l' dispositōz actuum & rerum humanaꝝ tenetur subditus suo superiori obedire sm rōnem supioritatis. sicut miles duci exercitus in hiis q pertinent ad bellū. seru⁹ dño i hiis q ptinēt ad se. uilia opa exequēda. fili⁹ pri i his q ptinent ad disciplinaz uite & curā domesticā & sic de aliis. Ulric⁹ in summa addit layci non tenētur platis ecclesiasticis obedire nisi in his ad quorum obseruātiā se i baptismo obligauerūt scz ut teneāt uerā fidez cū opib⁹ qb⁹ abrenūciauerunt diabolo & omnib⁹ pōpis eius. clerici autez tenentur eis obedire in his q pertinent ad offitiuz clericale. Dubitatur. ii. utrū religiosus teneatur in omnibus prelato suo obedire? Rñ. secūdū tho. ubi supra. Et petruz de thar. super. ii. dis. vi. quod triplex est obediētia. Prima sufficiens ad salutem. seu necessitatem qua scilicz obedit

quis in hijs ad q̃ obligatur. Ob
ligatur autem religiosus. ⁊ ad
illa solũ obedire tenetur q̃ pos
sunt ad regularẽ cõseruatõem
ptinere: ut sunt pmissa. ⁊ illa si
ne quibus religiõis pfessio non
seruaret̃: ut mutua obsequia: ⁊
officia. ⁊ huiusmodi. ¶ Et in his
prelato suo obedire. ẽ necessita
tis. Secunda est obedientia p
fecta que obedit in oibus licit̃.
sed illa non ẽ necessitatis. Jdo
Ber. li. de dispen. ⁊ p̃cep. dicit.
Subditus nec citra pmissa est
inhibẽdus: nec vltra pmissũ co
gendus p legem obedire. ¶ Ter
tia obedientia est indiscreta q̃
d in illicitis obediret. ¶ Dubitat̃
.iij. vtr ũ religiosus teneatur o
bedire p̃lato suo in his q̃ sunt
ↄ regulã: R. ẽm Pe. de thar̃. i
quodli. Eorum que religioso a
prelato suo iniungũtur tria sũt
genera. Quedam sunt secundũ
regulam. ut ea que in regula ↄ
tinẽtur: ⁊ ea que ad illoꝝ debi
tam obseruantiã expediunt vel
requirũtur. ¶ Jn his nõ ẽ dubiũ
qui abbati p̃cipienti teneat̃ mo
nachus obedire. nisi excuset̃ rõ
nabili impedimento. Alia sũt p̃
ter regulam ut que nec ibi con
tinẽtur nec ad illa expediũt vel
ordinãtur: vel leuare festucam
Et de hijs ẽ verior ⁊ cõmunior
opinio q̃ in leuioribus q̃z sit re
gula tenetur obedire: sed non i
grauioribus. que autem omnĩo
p̃ter regulam sunt i hijs non te
netur obedire. quia nõ tenetur
nisi quantũ se obligauit sua p
fessione. ¶ Perfecta tamẽ obedi
entia etiam in his obedit. Alia
sunt ↄtra regulã. ut quoꝝ oppo
sita ibi p̃cipiutur vl' prohibent̃.
De his distinguẽdũ ẽ. quia que
dam sunt in quibus p̃latus põt
dispensare. quedaz in quibus ñ
põt eo q̃ regula vel constitutio
phibet. Aut ergo certũ est reli
gioso q̃ p̃latus in tali casu i q°
precipit non põt dispẽsare. ⁊ tc̃
non debet obedire. ¶ Aut cer
tum est quod potest: ⁊ tunc
debet obedire. ¶ Aut dubium
est an possit: ⁊ tunc ratione du
bij dico simplicit̃ q̃ tenetur o
bedire. Hec de pe. ¶ Jn dubijs e
enim obediendo alteri presertĩ
superiori: quis multipliciter ex
cusatur. Primo ẽz ray. in sum
ma. Subditus qui mouz bellũ
domino suo sibi mãdante. Quã
do eniz subditus pbabiliter du
bitat an dñs hẽat iustum bellũ
excusatur ibi subditus pp bonũ
obediẽtie. licet forte peccet do
minus contra deuz mala preci
piendo. Unde Augu. li. contra
manicheuz. ¶ Uir iustus si forte
sub rege sacrilego militet recte
põt illo iubẽte militare uel bel
lare si q̃ iubetur uel non esse ↄ
tra preceptum dei certum est t'

utrū sit certum non est: ita ut fortasse reum faciat iniq̄tas i perandi. Innocentem autē mi litem ostendat ordo seruiēdi sꝫ intellige ẜm vill͡h. quando dubi tat miles an assint conditiones req̄site ad bellum iustū uicꝫ ꝑ sona res causa animus ⁊ auto ritas. Item ẜm hostieñ. intelli ge probabiliter dubitantem q̄꜔ do inquisiuit quantum potuit peritiores consuluit ⁊ semꝑ du bius remansit ne incōscientia sit affectator ignorantie. Unde in rebus dubijs homo pro illūi natione sui laborare debet ut docet aug. lib. lxxxiij. questōnū ⁊ habetur di. xxxvij. ſiali dicēs Non omnis ignorans immunis est a pena. Ille eī ignorans pt̄ excusari a pena qui quod disce ret ⁊ non inueuit. Illis autem ignosci hoc ñ poterit qui habē tes a quo discerent operā nō d̄ derunt. Secundo excusat dubi um aliqualiter in reddendo de bitū in matrimonio i casu quo mulier crederet primū uirum d̄ fūctum ⁊ iam aliū duxit. ⁊ nūc audit primū uirū uiuere. Nā ut Tho. dicit. q. lrali super. iiij. di. xxxviij. Si post secundum con tractū oriatur aliqua dubitatio de uita prioris uiri ex aliq̄ cau sa que certitudinem facere pos sit nec reddere debet nec exige re debitum. Si autem causa il la faciat ꝓbabilē dubitationeꝫ debet reddere. sed non exigere. Si aūt sit leuis suspitio potest utrūq꜔ licite facere. quia debet illam cām potius abijcere quā ẜm hoc cōsciētiā formare: hec Tho. Tertio excusat̄ i dubio ēt ubi supioris non arcet mādatū ut in scripulos ⁊ timoratis dic tum est supra primo precepto de regula tertia pc̄i mortalis. Item. iij. precepto de sacramē to eucharistie ⁊ de accidētibus cū remorsu pc̄i. Quarto excusa tur in dubijs obediēdo religio si eo modo quo dictū ē nūc. iij. dubio. Quito excusat̄ q̄s posses sor alicuius rei q̄꜔ credidit bōa fide fuisse suaꝫ eo ꝙ hꝫ cōtinua tionē possessiōis bōa fide. iusto titulo ⁊ rē p̄scriptibilē ibi esse credidit ⁊ sic p̄scriptōꝫ habere locū credit licet iā icipiat ex ali quo motio dubitare an res sit sua dicit enī hosti. ꝙ tal' adhuc dicitur habere bonam fidem ⁊ utetur fructibus ⁊ sic prescribit debet tamen ab alijs iq̄rere ue ritatem ut sic ad eā ꝑueniat ⁊ illa ꝓbat ꝑ iura canonica ⁊ ciui lia. Idē dic ber. in glo. extra de p̄scrip. sup. c. qñ oīe. Itē ino cen. i glo. ibidē. Dubitat̄. iiij. qūo i dubijs q̄s sibi rectā ꝯsciaꝫ dēat formare? Rñ. ẜꝫ Iohānē de tābacō li. de cōsolatōe theo logie. xiiij. c. viij. in dubijs iq̄t

bonorū uirorū uita alijs uiuen
di debet esse regula. Est igitur
respiciendū ad facta bonorum
uirorū & discretorum. Et si plu
res tales uel ut in pluribus ca
su tali eis occurrente sic uel sic
se habere inueires aut estima
tione tua iudicares: tūc & tu si
militer agere non formides. h
ille. Ad idē ē. Cancell. parisie.
de gernosa tractatu de uita aie
lectione sexta sic dicēs. Genera
le damus documētum credere
scz faciliter sapientum & bonoꝝ
iuditō & cōtra eorū cōmunes sē
tentias non leuiter sibimet for
mare scropulos anxios & timi
dos. Fallor si nō iubet sapiens
(( Fili ne initaris prudentie tue
)) Et rursus. (( Noli trāsgredi ter
mios quos posuerūt pr̄es tui. ))
Hoc p̄cipue nec̄ariū ē apud rli
giosos respectu supiorū suoruz
hoc ēt apō ignaros diuiarū le
gū. Hec ille. Idē dicit de iunio
ribus theologis respectu senten
tie seiorum in quibus uita & do
ctrina in moribus bonis cōcor
dat. Et cām allegat. Quia uir
tus lōge certius arte opat̄ & iu
uenes passionibus obtenebrāt̄.
Prefatis cōcordat Iero. super
illud puer. iij. dicens. Ne ini
taris prudētie tue. prudētie sue
iqt initit̄ q̄ ea q̄ sibi agēda uel
dicenda uidetur patrū decretis
preponit. Quo ad. ij. princi
pale de cōtemptu quid sit & qn̄
mortale pcc̄z: R. Cancel. de ui
ta aie lectōe. v. ubi sic dicit. Cō
sului sūmaz dn̄i anthisiodorēs.
ubi loqtur de cōtemptu & dicit
q cōtemptus est appreciari rez
minus iusto. Alio modo est rem
negligere & de ea non curar̄ ut
dum peccans habet circunstā
tias retrahētes sed eas n̄ curat
aduertere. claudit quoq oculū
quodamō & uertit tergū ad eas
Tertio modo est irasci rei tam
q̄z uili & eam aspernari. Primū
ē malū. Scōm peius. Tertium
pessimū. dicamus ergo q i omi
pcc̄o etiam ueniali cōmittatur
cōtempt⁹ dei. Primo mō uere l
interpretatiue. Secūd⁹ contēp
tus interuenire pt̄ taz i mortali
q̄z solo ueniali. Tertius contem
ptus circa deum precipientem
& erga prelatum suum in q̄ztum
prelatus est. non uidet̄ nnquaz
fieri cū deliberatōe cōpleta abs
q pcc̄o mortali. & hoc uocatur
proprie contempt⁹. nihilomin⁹
aduertendū est diligenter. q re
fert plurimum dicere aliqd fie
ri ex cōtemptu & aliqd esse cum
cōtēptu. Sicut r̄fert aliqd fieri
ignoranter. & aliquid ex ignorā
tia. Dicitur quippe fieri ex con
temptu. qn̄ contemptus est prin
cipalis causa talis actionis sic
q illo nō existēte nō fieret actō
ita quis opatur ex ignorantia

qñ illa non existente nullo mō
fieret illud q̄ fit. Prouenit aūt
actus nō nūq̄ cū cōtēptu vere l'
interpretatiue. nō tñ ex ɔtēptu
quia ɔtēptus non est in cā ſʒ vl'
infirmitas. aut debilitas. aut ig
rātie. aut affectio viciosa. aut
libidinosa domiatur : sicut pec
cat aliquis quandoq̄ ignoranť
ita tamen q̄ ñ minus operareť
q̄ opatur si illō cognosceret pp
terea palam ē ignorantia. tunc
non esse cām agentēʒ sed circū
stantē. Queadmodū cōtingit i
subditis qui dicunt se scandali
ʒari de factis superiorū quos tñ
ab actionibus malis non cōpe
sceret scandali cessatio ⁊ p̄lato
rum vita bona: sed ita sibi blā
diuntur : ⁊ super alios querunt
b excusationes in peccatis. ¶ Ex
hijs omnibus non videtur regu
la generalis posse sūmi de disti
ctione inter mortale ⁊ veniale
penes hoc: q̄ ē esse vel non esse
ex cōtēptu. Qm̄ si capiatur con
temptus . p̄mo mō nō ē necesse
oēʒ actū factū ex contēptu esse
mortale: dū. s. deus aut p̄latus
appreciať minus iusto. solū ve
nialiter ⁊ ex contemptu tali m̄
titur aliq̄s. aut ociose iocať vel
lente resistit p̄mis motibus. Si
milr ex šo cōtēptu pōt euenire
q̄uis non ita leuiter ⁊ frequen
ter deniq̄ actus q̄ p̄uenit ōlibe
rate ōliberatōe ɔpleta ex tertō

ɔtēptu ut mihi uidtur est sem
p mortal'. Hoc eni fit qñ peccāſ
attēdit ad precipientem ⁊ ad p̄
ceptum eius licituʒ siue de⁹ sit
siue prelatus. ⁊ ppter uilipēsio
nē ⁊ asperationeʒ precipientis
suiq̄ precepti assurgit effrēate
ad actum taleʒ faciēō uł' obmit
tendū. alioquin non factur⁹ uł'
non obmissurus. hoc proprie ē
agere ex cōtemptu tāq̄ si dicat
ut aliqui. Ego in despectum ue
stri ⁊ quia sic precipitis agā op
positum. Hec cancel. parisieñ.
ō gerso. ad idē ē ¶ Tho. vt supra
p̄cepto. i. de supbia. Satis etiā
cōcordare videtur humbertus
super li. constitutionum vbi ad
dit. q̄ maioritas ⁊ minoritas ɔ
tēptus isurgit ex multis. Aliqñ
ex magnitudine rei cōtēpte. ali
qñ ex numero cōtēptoꝝ. aliquā
do ex cōtemnentis magis debi
ta subiectione: aliqñ ex actus i
tensione. aliquando ex frequen
tia. aliquando ex obstinatione
aliquando ex contemnētis mō
dicitate. Est autem differētia i
ter negligentiam ⁊ contemptū
šm beatuʒ Ber. q̄ negligentia
est languor inertie. sʒ ɔtempt⁹
est timor superbie. ¶ Quo ad i
iij. principale quale sit peccatū
inobedientia: Rñdet vlric⁹ li.
iij. tractatu. iiij. Inobedientia
exhibita prelatoꝝ ē šm se mor
tale pccm nō sit ɔtra p̄ceptū ei⁹

Quia ipse prelatus ideo māda
tum tēperat. qr non uult subdi
tuȝ p qualibet leui causa expo
nere discrimini mortal' pc̄ti dixi
mꝰ at̄ fm se qr ex aio ñ obediē
tis simplici mandato pc̄ h fieri
mortale pc̄m scȝ cū hoc facit
ex tali contemptu auctoritatis
p̄lati ꝙ intendit ei nō obedire
etiam si p̄ciperet id ꝙ mandat.

Sequitur fm preceptū.
capitulum primum.

Preceptum fm est.
Non assumes nomē
dei tui in uanum. Nō
eniȝ habebit deus in
sontem qui assumpserit nomen
a eius frustra Circa ꝙ ponent̄
quinqȝ capitula. Primum ē de
intellectu uerborū huius p̄cep
ti in generali ꝛ de iuramento li
cito. Alia uero erunt de modis
hoc p̄ceptum transgrediendi.
b Quātū ad primū notandū fm
tho.2.2.q. Cxii. Et fm alex. de
hal' in.iii.di.xxxvii. ꝙ non est i
telligendum hoc preceptum so
lum de hoc nomine deus. ꝙ illō
non sit in uanum assumendum.
sed est intelligendum de omni
nomine p ꝙ rationali menti de
us innotescit. sicut sūt illa nomi
na. creator redemptor. guberna
tor mundi ꝛ similia. non enim
differt p quodcūqȝ nomē dei p

iurium cōmittatur. nominibus
quippe dei debetur reuerentia
ex parte rei significate q̄ ē una.
non autem ex parte uocum. iō
dicitur in singulari nō assumes
nomen dei tui in uanum. Se c
cundo notandum ꝙ ibi non pro
hibetur omnis assumptio diui
ni nominis. quia illa pt̄ multis
modis bn̄fieri ut in orōnibus.
dei laudibus. ꝛ benedictionibꝰ
ecclesie ac exorzismis. ꝛ i sermo
nibus. nec ꝓhibetur hic omnis
iuratio per nomē dei. qr illa pt̄
etiam multis modis benefieri.
Sed hic proprie ꝓhibetur ua
na assumptio diuini nominis q̄
fieri pt̄ uana fm. tho. vbi prius
dupliciter. Uno modo fm seip
sam. scȝ qr non habet firmamē
tum veritatis ut qn̄ quis falsuȝ
iurat que iuratio ē hic probibi
ta ꝛ principaliter est piurium ꝛ
pc̄m mortale ut dicetur. Et h
uolunt glose. i. exodi. xx. super
hoc p̄cepto. que dicit. non assu
mes scȝ iurādo p nihilo. Secū
da est deutro. v. Non assumes
scȝ iurando pro re que non est.
Secundo dicitur assumptio di
uini nōis uana ex parte iuran
tis ut qn̄ qs iurat uerū ꝛ tamen
ex leuitate ꝛ sine iudicio discre
tionis ꝛ tunc licet non sit semp
pc̄m mortale est tn̄ semper pc̄m
ꝛ disponit ad lapsum ꝛ periuri
um. Tertio notādū ꝙ dei nom̄

ualde honorifice ē tractādū ꝓpter causas recitatas prio ꝑcepto circa finē i tertio ꝑcepto ꝑticulari. Et qñ aliter fit grauiꝰ peccare contigit. Additur autē huic sicut ⁊ prio precepto pena Ideo quia ad ea ad que hoies proni sunt pene tanq̄ medicine addende sunt secundū phm. iij. eth. Ad idolatriam autem proni fuerunt iudei qꝛ inter ꝟ circa idolatras degebāt. Ex lingue etiā lubricitate hoies proni sūt periurare ideo dicit non eni habebit deus isontē q̄ assumpserit
d nomen eiꝰ frustra. Dubitatur .i. an licitum sit iurare: Rñ. fꝫ Tho. 2.2. q. lxxxix. Et ꝟm alios doctores cōmuniter super. iij. di. xxxix. Iuramentum ꝟm se ñ est malum sed pōt esse licitum ⁊ honestū patet primo deu. vj. (Dñm deū tuū timebis ⁊ ꝑ nomē eius iurabis.) Itē apl's iurauit i epl'is suis. ij. cor. j. (Ego testē deū iuoco i aiaꝫ meā) ro. j. (Testis ē mihi deꝰ cui ꝟuio) Secūdo ad idē est aug. li. contra mendatiū: ⁊ in sermone domini in monte: ⁊ in sermone de uerbis apostoli. Tertio patꝫ ex bona origine iuramti ⁊ fiñ. Introductū eni ē ex uera fide qua credūt hoies habere infallibilē ueritateꝫ deū ⁊ uniuersalē oim cognitionē ⁊ preuisionē ⁊ ideo ipm i testē dictorum suorūꝫ inducūt tanq̄ eum q̄ nec fallere nec falli potest quē nihil latet. Finis ēt iuramenti ēe debet ad certificandum hoies de dictis ad finiendū cōtrouersiā ut dicit apostolꝰ heb. vij. nec obstat illō Ma. (Ego aūt dico uobis nō iurare oino.) qꝛ cum ibi negatio ꝑponitur signo uniuersali affirmatio ē sensus ꝟm bonauē. ñ iurare oīmode ⁊ non in omi casu quod uerum est qꝛ nō debet fieri leuiter ⁊ sine comitibꝰ dicēdis. Si autē christus dixissꝫ oino nō iurare cū ibi negatio seq̄tur sensus esset ꝙ in nullo casu esset iurandū: Nec est iuramtū desiderandum tanq̄ ꝑ se bonuꝫ sed tanq̄ medicina quedam cōtra malum ꝓximi sine qua non curatur ꝓximus uel iuuatur ut dicit aug. super epl'am ad gal. Ideo Ma. v. (Sit ꝟmo uester est est: non non: quod autē hijs habūdātius ē a malo ē.) Secūdo dubitatur quid sit iuramentum: Rñ. aug. iurare per deuꝫ ē deum testem inuocare Ray. dicit. Iuramētū est affirmatio uel negatio de aliquo sacre rei attestatione firmata. Dicit etiā hostieñ. ꝙ ꝑ fidei interpositōnē obligatur quis sicut per iuramtum. Sed quereres q̄d est iuramentum licitum: Rñ. ꝙ iurare licite ē reuerēter deū testē iuocarꝫ ad ↄfirmationē ueritatis ō

qua audiens ñ est certus ꝛ cui
non assentit simplici assertione
in causa utili ei qui iurat uel ei
cui iuramentum p̃statur. uł cō
munitati. Ex quo patet primo
male iurare eũ q̇ irreuerẽter iu
rat puta in loco. tẽpoꝝ. uel uer
bo indecedenti diuinum nomẽ
assumẽdo in testimoniũ. Secũ
do male iurat q̇ de certis alteri
iurat ut ꝙ cras dies erit ꝛ sił ibꝰ.
Tertio uane iurat quando sine
iuramẽto alter crederet dicẽti.
Quarto uane iurat qñ aliquis
dicenti nõ credit ĩ causa nulliꝰ
uel modice utilitatis ꝛ tñ iurat
patent oĩa ex descriptõe. Quin
to sequitur ꝙ omne iuramentũ
a malo aliquo occasionem hꝫ.
patet qꝛ a malo ignorantie alte
rius quem certificare oꝑtet. Jõ
dñs ait. sit sermo vr̃. ē est. non
non: ꝙ autez hijs habundantiꝰ
ē a malo est scilꝫ ignorantie ñ
f semꝑ a malo pc̃ti ꝓprij. ¶ Ter
tõ dubitatur quot modis. ꝛ per
q̃ uerba fiat iuramentum: ℞. ĩ
genere triplex est iuramentum
Primũ qñ hõ inducit diuinũ te
stimoniũ ad cõfirmatõem p̃sen
tiũ aut p̃teritorũ ꝛ uocat̃ asser
toriũ ut cũ dicit. ¶ Testis ē mihi
deꝰ ꝙ ita est. uel ꝙ ita fuit. aut
dicit ꝑ deũ ita fuit. ꝛ sic de aliis
hoc eni est ita sicut deus ē mihi
testis dicit aug. in quodã ſmo
ne ꝺ periurio. uel dicit deus scit
ꝙ uerum loquor ꝛ sic de aliis si
milibus locutionibus. Secun
dum iuramentum dicitur ꝓmis
sorium. cum q̇s diuinũ testimo
nium inducit ad cõfirmandum
aliqͦ futurũ. ut cũ dicit quis per
deum ita faciã. uł testis ē mihi
deus ꝙ uolo cras soluere. Ter
tium est execratorium: cũ q̇s se
aut aliquid sui uel ad se ꝑtinẽs
obligat deo ut iudicium suuꝫ ĩ
illud exerceat si non ē uex ꝙ di
cit. aut si nõ faciet ꝙ promittit
ꝛ similia. Et h̓ uocatur execra
troriũ iuramentum. Qñ homo
creaturã aliquam uel magis ꝓ
prie bonuꝫ ꝙ ex aliqua creatu
ra percipit deo obligat uel ĩpig
rat. ut scilicet in illo puniat̃ nisi
eueniat illud pro quo iurat. aut
ita sit sicut iurat. ut cũ dicit. ita
uiuat filius meꝰ ē sensus nisi
ita sit sicut dico. aut nisi imple
uero ꝙ promitto. non uiuat fili
us meus. aut cũ dicit. Sic me
deus adiuuet est sensus nisi ita
sit sicut dico. aut faciã ꝙ ꝓmit
to nõ adiuuet me deus. aut cũ
dicit. ꝑ salutem meam ē sensus
nisi ita sit non sim saluus. ꝛ sic
iurauit ioseph. geñ. xlij. ((ꝑ salu
tem pharaonis)) ut sit sensus. ni
si ita faciam ut dixi. non sit sa
lus pharaoni. aut cum iurat q̇s
per aĩam suam aut ꝑ aliam rẽ
q̃ꝫ diligit sicut apostolꝰ iurauit.
ij. coriñ. i. dicens. ((Testem deũ

inuoco in aīam meam)) ꝛ ꝼm a lexan. ubi prins execratoriū iu ramentum est graue iuramētū. qꝛ ibi deꝰ inducitur ut testis ꝛ etiam ut iudex. scꝫ ut ī puniēdo ondat aliquē mendacē ꝛ sic det testimoniū ꝯ iurantē per penā eius. Item notandum ꝼm doc tores. di. xxxix. tertii. nō ē ma ius saltem ꝼm se uel ad minus ita magnū est iuramentū ꝙ fit ꝑ solū deū sicut qñ cōtigit iura re ꝑ euāgeliū aut super corpus xpi. aut sr crucē. Itē non ē pu tandū ꝙ puū sit iuramentū. qñ fit extra iudiciū aut sine solēni tate. Immo iuramētū ꝑ deum ē maximū qñ fit extra iudiciū aut sine sollemnitate ut dicit gre. ꝛ aug. ad publicolā. Ideo dicit btūs Iero. habemꝰ ī lege dī scriptū. ((Nō periurabis ī no mine meo. nec pollues nomē dei ī uanū.)) Ideoqꝫ āmonēdi sunt ut oēs diligenter caueāt piu rium non solū in altari seu scō rum reliquijs sed etiā in ꝯmuni loquella. Sed diceres q̄re tūc facit ista ecc̄ia scꝫ sup crucē eu charistiam uel sup euāgelium iurare ꝛc̄. Et quare iuramenta publica cū ceremonijs plus re ꝑntatꝛ' Rñ. triplici rōne. primo ut iurans timeat eo magis falsi tatē dicere ex hoc ꝙ sibi ad me moriā reducitur beneficium re demptōis nostre factum ꝑ chri

stū ꝑpter quod nullo modo de bet offendere deū. Secūdo ut magis ꝛ expressius recordeꝶ se iurasse ꝛ sciat pluribus constaꝶ ꝛ sic nō faciliter transgrediaꝶ. Tertō ut ex hoc appareat ꝙ oī no deliberate iurauit ut postea se ñ excusare possit ꝑ h ꝙ ī opi nate ꝟ surrepticie applicatus fu it. Quarto dubitatur dictum ē ꝙ iurare est deum testē inuoca re. ꝛ cū aliquis iducitꝛ in testē fit illo fine ut ipē testis manife stet ueritatē circa ea q̄ dicūꝶ. modo deus non manifestat ue ritatem q̄ per nomen eius iura turꝛ' Rñ. scōꝫ Tho. 2. 2. q. lxxxix ꝙ immo deus sepe maīfestat an uerū sit quod dicitur ēt in pre senti. Aliqñ ꝑ internam inspira tionē. aliqñ ꝑ facti nudationeꝫ dum scilicet producitur in pu blicum quod occultum fuit. ali qñ ēt manifestatur per penam mentientis quando quis execra torie iurauit ubi deus simul est iudex ꝛ testisꝰ. Ad propositum refert Vincencius in specl'o hy storiali li. xxiiij. c. xxiiij. quō ad charolum magnum uenerunt due sorores ducis cuiusdam francorum contra eum de tem poralibus rebus conquerentes charolus igitur negantem du cem iurare fecit per sanctū Sil uiū matricē ꝙ nihil teneretur sororibus de hijs ī quibus ꝯtra g

eū agebant. qui cum let⁹ iuraſſet crepuit medius ſtatiʒ . ꝛ ꝑ aluum ſtercora ꝓruperūt. ſanguiſqꝫ poſtqꝫ exiuit oculos aures oſ ꝛ eius nares uitā infra duas horas terminauit. Jteʒ refert idē li. xii. c. lxxiii. ꝛ gre. turonenſis ꝙ ad ſepulchrū beati pancratii martyris ꝑ dioclecianuʒ martyrizati anno. xv. etatis ſue q̄ſquiſ falſum iurare uoluerit nunquā ad cōcellā chori eccleſie uenit quin aut ſtatim a demone captus iſaniit. aut cadēs i pauimētum ꝓtinus exſpirat. Jtē idē li. xxiii. c. xc. Quidam nomine berninus in rebus eccleſie ſācti quintini martyris falſum ferebat teſtimonium uolens auferre quādā ſiluaʒ. Quem martyr iñ ſomnis redarguens ei⁹ naſuʒ tenendo falſatorem ꝓclamauit. expergefactuſqꝫ cū uiſum uxori recitaret ꝛ faciem aqua lauaret naſus i aqꝫ cecidit. Quo territus ad placitum quo eadē cā citatus erat ire recuſans naſuʒ aureum cū catheis aureis artificialiter appendit. Quem iteꝝ minis ſanctus ꝑ uiſuʒ coegit ut naſum artificialem peiora non paſſurus deponeret in teſtimonium falſitatis. Quod ꝛ factuʒ ē in eccleſia ſcti pfati. Jtē ideʒ li. xxiii. c. cix. Quidam ſolidum argenteum a pr̄e mutuauit quē iuramento poſtea negauit ſe accepiſſe a pr̄e. Cui pr̄. Jura mihi ꝑ ſanctum ādomanum te ueritatem aſſerere. Qđ cū faceret erecta manu ſtatiʒ oculi ei⁹ crepuerunt ꝛ die tertia miſerrima morte ꝺceſſit. Jdē. li. x. c. Cxv. r̄fert. Quomodo in alexandria uidua ditiſſima melātia accuſauit iudicialiteꝛ eugenium uirginem q̄ ſe ueſte monachi induit. Accuſauit inquam melācia eugenium quē iuuenculū putauit eo ꝙ ſine copulis iungi nollet. ꝛ famili poſtquam uidue teſtimonium dederunt ibidem falſuʒ dicentes ſe uidiſſe eugeniū uelle uidue uim intuliſſe. eugenius igitur cū ſe uirginem oſtēderet patri ſuo iudici liberatus eſt. Sed non diu poſt uidue domus cum omnibus inibi exiſtētibus celica flamma cōbuſſit. ꝓhibebit autem deus teſtimoniū ueritatis oculte. in iudicio finali maīfeſte qñ illumiabit abſcōdita tenebrarū ꝛ manifeſtabit ꝯſilia cordiuʒ. i. cori. iiii. ꝛ illō teſtimoniū nulli iurāti ꝺficiet.

Quinto dubitatuꝛ que ꝛ quot requiruntᷣ ad hoc quod iuramētū ſit licitū? ℞. ꝙ tria. ieꝛe. iiii. poſita. Ubi dicitᷣ iurabis uiuit dñs. in ueritate iudicio. ꝛ iuſticia. Sup quo dicit iero. tres eſſe debent comites iuramēti iudicium uidꝫ ueritas ꝛ iuſtitia Primā borū qđ ſe tenet ex ꝑte

iurantis est iudicium discretio
nis. ut .s. ñ iuret leuiter: sed cuz
discretõe ⁊ discussiõe qntuplici
ter. Primo q illud q iurař vlt
possit facere. Secundo an sit
faciendũ. ⁊ quid ex hoc seq pos
sit ⁊ accidere. Tertio: loc⁹ debi
tus: ⁊ tempus debitum. In con
uiuio enim ⁊ loco solatioso: ⁊
sic de tempore piculosuz ẽ iura
re. quia ibi minus cõsueuit ho
mo deliberare. Similiter quã
do qs irascitur. Quarto an sub
sit causa ratiõabil' ⁊ necessaria
quarum vna est utilitas proxi
mi: q ñ credit ñ quis iurauerit.
vbi tñ pxio ñ expediret ñ crede
re. Alia cã pp quã quis pt iura
re ẽ vtilitas sui. s. iurantis. ut in
cãu quo oz hoiem se expurgare
p iuramentũ. Alia cã ẽ ut exer
ceat publica iustitia. Jõ iudi
ces hñt cõpelleř testes ad iurã
dũ in casibus de veritate dicen
da. Alia cã ẽ cõis utilitas. ut cũ
principes volunt facere federa
pacis. aut subditi iurant fideli
tatẽ suis supioribus aut p ɔsue
tudine eccl'e seruãda. Quĩto vt
fiat reuerẽter ⁊ deuote: cã ẽ qr
in quolibet iuramẽto p nomẽ dĩ
siue fiat in iudicõ: siue extra iu
diciũ adducit in testẽ deus. Jõ
qõlibet iurameurũ dz cũ maxia
reuerẽtia fieri pp singl'arissimũ
honorẽ quẽ hõ tenet tanto dño
tãquã tremẽde maiestati p qñ
to ẽ deus qui noĩatur: ⁊ ĩ testez
adducit oĩ terreno dño ⁊ teste
reueribilior. Ob cui⁹ rei ɔñsio
nẽ pueri iurare ñ pmittũtur añ
etatẽ pubertatis: qr deliberare
plene nõ psumũtur. Periuri ẽt
nõ admittũtur iurař. qs psumũ
tur ex priori eos reuerentiã dbi
tã iuramẽto ñ exhibẽ. Ex. xxij.
q. v. dr. Honestũ ẽ ut q sanctis
audet iurare: hoc ieiunus faci
at cũ oĩ honestate ⁊ tiore dei.
Ex quibus pz q̃ male faciãt hi
quoꝝ fore se fz vbũ ẽ. p deũ. p d
um sanctũ p creatorẽ meuz. sic
me deus adiuuet. testis ẽ mihi
deus. ⁊ p silia. Si. n. famuli pñ
cipũ audiẽte eoꝝ dño non nisi
cum timore ⁊ reuerentia eũ no
minare audent: ut coram papa
fit perfectissime pr. Et corã rgi
bus ambasiatores eos noĩando
caput ⁊ genua inclinant. Et op
positum faciendo paruipendeř
iudicãtnz dños: Quãto plus cũ
sũma reuerentia deus in testez
assumendus est. Secundum ⁊
tertium circa iuramenti comi
tes se tenet ex parte eius q per
iuramentum cõfirmatur. est eĩ
secundus comes ueritas. ut sci
licet uerũ sit id q qs iurat iura
mento assertorio: ⁊ q quis ppo
nat facere illud quod iurat iu
ramẽto pmissorio ⁊ ut adhibe
at diligẽtiã sibi possibilẽ ut adi
pleat ⁊ uerum faciat q iurauit.

Tertium est iustitia et requirit i iuramento promissorio ut scz illud qd qs promittit mediāte iu ramēto pmissorio sit licitū nec sit impeditiuū melioris bōi et sit nullam icludens iīqtatē q̄ntum boi apparere pt̄ hūanitus qñ iu rat. Qñ igit̄ unū dfecit de trib⁹ comitib⁹ aut plura deficiunt ē iuramētum illicitū. et tāto pei⁹ q̄z to ples et pricipaliores circūstā tie dsūt. Qñ vo tres comites as sunt iuramētū ē licitū et merito riū. imo cult⁹ vtutis latrie. Uñ aug. i sermone de piurio. q̄ntum inqt ad me ptinet iuro magna nccītate cōpulsus cū uideo qd ñ iurē nō mihi credi. et ei q̄ mi hi nō credit ñ expedire qp ñ cre dit. hac ppensa ratione et cōside ratione deliberata cum magno dico timore coram deo ita est aut testis est mihi de⁹. aut scit christus qp sic est.

## Capitulum Secūdū

C Ontra hoc pceptuz pec cant multi. primo periu ri. Ubi tria sunt princi paliter notanda. Primo quid sit periurium. Secundo quotu pliciter fiat piuriū et qñ sit mor tale uel uenīale peccatuz. Ter tio an periurium sit mai⁹ pcc̄m q̄z homicidium et q̄ pene sint p iurii. Est autem piuriū ut dicit mgr̄ li. iij. di. xxxix. mendatiuz iuramento firmatum et capitur ibi mendatiū large tam p eo qd dicit̄ cōtra mētē quā p eo qd ñ dr cōtra mētē dū tñ sit falsū qd dr. ul' s̄m alios piuriū ē iuramē tū illicitū et idebitū. Unde qp cū q̄z ex tribus comitibus iuramē ti defuerit scz ueritas iustitia l' iudiciū piuriū ē non tamen eo dem ordine. Sed primo quidē et pricipaliter piurium ē quādo deest ueritas secūdario autē q̄z do deest iustitia. Quicūqz ei iu rat illicitū ex hoc ipo falsitatez incurrit. qz obligatus ē ad hoc qp contrarium faciat. Tertio uero qñ deest iudiciū quia cuz idiscrete iurat ex hoc ipo picu lose cōmittit falsitatē incurren di. Et sic capitur periurium lar ge et non est semp mortale pec catum piuriū istis modis oīb⁹

b Scdo notandum qp qui scien ter iurat falsum scienter inquā quo ad dictum et quo ad iuram̄ tum est uere et proprie piur⁹ et est semper pcc̄m mortale. Cui⁹ rō assignatur s̄m tho. ubi prius qr periurium de sui ratōne ipor tat cōtemptum dei. Uñ de se i portat irreuerentiā dei ipsū idu cere in testē falsitatis. qr p hoc significatur uel qp deus uerita tez non cognoscit et sic testifica tur falsuz ex ignorātia aut signi ficat̄ qp testificatur falsitatem

quoꝝ utrūq; est magna dei ir
reuerētia. Est eni sic deū inuoca
re tātū ac si deus nō cognosce
ret ueritatē ⁊ sic ex ignorantia
testificeť falsum uľ si cognoscit
eam tunc est ac si scienter ap ꝓ
bet ⁊ testificetur falsitatez. Itē
periurinm propriuz est mōtale
Quia dirrecte cōtra p̄ceptū dei
scȝ non assumes nomē dei tui i
uanū. Et cōtra illud leuiti. xix.
c ((Nō ꝑiurabis in noīe meo.))
Ex q̇bus seq̇tur ꝙ ꝑiuriū ad mi
nus nouē modis cōmittiť. ¶ Pri
mo qñ q̇s falsum iurat solēniter
in p̃ntia iudicis qui d̄liberauit
tā de dicto cōfirmato q̃ȝ de iura
mento. Talis ꝑiurāſ nō solū mō
taliter sed ēt enormiť peccat uñ
ꝑ tres digitos quos ponit signi
ficať ꝙ corpus aīam ⁊ famam
īmpignorat deo derelicto ipi di
abolo. Nam ibi ꝓpter circūstāti
as grauius quis peccat quia in
iudicio. Et q̄r multum delibera
te ꝑiurat ut dicit Ray. q̇ iq̇d iu
rat per deum multum obligať
q̇ uero ꝑ deū ⁊ euangeliuȝ ma
gis obligatur: qui istis adiūgit
sanctoruȝ reliquias magis obli
gatur: ⁊ ita crescentibus solem
nitatibus crescit obligatio. Se
cūdo ꝑiuriū facit q̇ extra iudi
ciū uel ñ solēniter falsum iurat
deliberās prius de dicto ⁊ d̄ iu
ramēto ⁊. talis ēt peccat mōta
liter minus tamen q̃ȝ precedēs

unde Tho. 2. 2. q. xcviij. arti. iij.
uult ꝙ grauius est peccatum si
quis ꝑ euangeliū solemniter iu
rans ꝑiuret q̃ȝ si per deuȝ cōmu
ni sermone periuret: tum ꝓpter
scādalū: tum ꝓpť maiorem deli
berationē. Quibus eq̇liter hic
inde positis grauius est si quis
ꝑ deum iurans ꝑiuret q̃ȝ iurās
per euangelium. Et sūt talia ꝑ
iuria ualde grauia peccata q̄r
cum deus sic assumitur tanq̃ȝ
testis falsitatis assumitur con
tra secūdum preceptum. Est ei
ut paulo antedictum est ac si d̄
us non cognoscat ueritatem ⁊
sic ex ignorātia testificetur fal
sum: uel si cognoscat eam tunc
est ac si scienter approbet. ⁊ te
stificetur falsitatē. Quoꝝ utrū
q; est magna diuine ueritati in
iuria. Tertio ꝑiurat qui ex lap d
su lingue iurat. Si quidem ad
uertat se iurare ⁊ falsum esse ꝙ
iurat non excusatur a peccato
mortali sicut nec a dei cōtemp
to. Nam ad hoc quod aliquis
peccet mortaliter saltem non
ex habitu requiritur quod suū
peccatum plene sit uoluntariū
dirrecte uel interp̄tatiue quod
dicitur ꝓpter istū qui cum deli
berare posset: deliberare cōtem
nit. Si ex tali contemptu deli
berationis ex surreptione periu
rat uidetur multis ꝙ talis non
ē excusandus a peccato mōtali

nõ autem sic ꝑ omnia de isto q̇
deliberare omittit nõ ex cõtem
ptu sed ex negligentia. Si autẽ
non aduertat aliq̇s se iurare fal
sum: nec falsum esse ꝙ asserit:
tunc ñ uidetur habere intentio
nem iurandi nisi ex habitu ma
le introducto forte iuraret. ideo
a crimie piurij excusatur. sicut
cum quis iurat in cõmuni ſmo
ne non aduertens quẽ inuocʒ ꝛ
ad quid. sed ex quadam consue
tudine mala. aut alia surreptio
ne mala iurat. tunc non peccat
mortaliter. sed appropiquat ad
e mortale. ¶ Quarto periurat q̇s
ioco falsum scienter confirman
do ꝛ mortaliter peccat. Uñ diċ
sanctus tho. ubi prius. ꝙ ille q̇
iocose piurat nõ euitat diuinaʒ
irreuerentiaʒ. sed quo ad aliq̃d
adauget eam. Magnum enĩʒ ẽ
ꝛ maior irreuerentia dei cum i
ioco assumitur testimoniuʒ fal
sitatis q̃ʒ ex aliqua nccitate ho
minis ꝛ sicut homo non euitat
diuinam irreuerentiam sic nec
f pctm̃ mortale. ¶ Quinto periu
rat ꝛ peccat mortaliter q̇ iurat
aliq̇ uerũ ꝙ tñ credit falsuʒ. qr
iurando mẽtitur. ꝛ fallere iten
dit mediante iuramento. ꝛ intẽ
dit illud ꝙ credit falsum confir
mare mediante iuramento ꝛ ꝑ
testimonium diuinum. ¶ Exepli
gratia. Mercator hʒ duo dolia
uini ad uẽdendũ. in uno scit cor
ruptum uinum esse in alio sanũ
sʒ a cãu trãsponũtur uasa ista.
Si igitur mercator intendit ã
bo in equali precio uendere ꝛ
ex errore iurat ꝙ i alio dolio sit
sanum uinum in quo in ῡitate
ita est. sed mercator putat solũ
sanum uinum esse in isto do
lio. uerũ iurando periurus est.
qr mẽtit̃. ꝛ hʒ ɔ cor loq̃t. Sexto
periurat qui dubitat an sit ue᷑
ꝙ iurat. ꝛ tñ dicit se scire ꝙ ue
rum. sit ꝛ si hoc ex deliberatiõe
ꝛ ex ꝓposito facit ẽ mõtale pec
catũ ꝛ maius si est solẽnizatum
¶ Ratio est qr talis iurat se scire
certum esse sermonem sic esse ꝛ
hʒ est mendacium qr non scit sic
esse. sed dubitat. Est ergo mẽda
cium iuramento firmatum. sci
ta igitur ꝓ scitis pt̃ quis iurare
credita solũ ꝓ creditis ꝛ dubia
ꝓ dubijs dʒ quis iurare uel ta
cere. Septimo periurat ille qui
falsum iurat ꝙ credit esse uerũ
licet non tam grauiter peccet si
cut quintus cum ille nõ intẽdat
fallere sicut quintus. nec itẽdat
mendose ꝑ nomẽ dei testimoni
uʒ ei⁹ inducere. non tñ ẽ a pcto
imunis. Quia ut dicit bonauẽ.
sup. iii. di. xxxix. ¶ Quãuis talis
non cõtẽnat ueritatẽ ex certa
scientia adducendo eam i testi
monium falsitatis cõtẽnit tamẽ
ex ipsa temeritate. A deo ei no
mẽ dei terribile ẽ. ꝛ uenerabile

ꝙ nullus debet ip̃m ĩn testez af
sumere: nisi nouerit quid loq̃t.
⁊ sit certus de veritate dicti sui
Nã ignorãtia nõ excusat in to
a to in tali iuramẽto. Octauo p
iurat quis qui iurat falsum deli
berans de dicto: sed ñ de iura
mento. Et sic forte p̃t cõtinger
ꝙ hõ piuret sine peccato mõta
li tñ ad minus ẽ veniale grossũ
⁊ piculosuz ⁊ multuz appropin
quat ad mortale pc̃m. Nono ↄ
tingit aliquẽ iurare qui nec dli
berate de dicto nec de iuramto
sed totum ꝑfert ex quadam sur
reptione nõ ex cõsuetudine vel
habitu. siue qñ iurat ĩ cõi ſmo
ne. nõ attendens quẽ inocat ⁊
ad quid: sz ex quadã surreptõe
iurat. ⁊ sic non peccat mortalr
sed venialiter minus tam̃ quã
ille qui deliberat de dicto ñ de
iuramento. Quod enim ex sur
reptõe ꝓcedit ꝑfecti voluntari
um non est. Ad hoc autẽ ꝙ q̃s
peccet mortaliter requiritur ꝙ
suum peccatum sit plene volun
tariũ directe vl' interpretatiue
quod additur. ut in. iij. patuit.
b ¶ Quante vero grauitatis sit p
iurium quo ad. iij. patet p sanc
tum Tho. vbi prius ⁊ q̃olibe. i.
. q. ix. ar. ij. ex quinqz. ¶ Tũ quia
in se grauius ẽ q̃z homicidium
ſm Tho. Tum quia diuini no
minis ẽ quedã abnegatio: tum
quia dei in suo noĩe ẽ ĩfamatõ:
Tum quia ab eccl'ia grauiẽ pu
nitur. Tũ ẽt quia a gẽtibus bõ
rẽdũ cẽseẽ. Oia preter quartũ
patẽt p Tho ĩ quõlibe. vbi p̃us
Ubi sic dic̃. Apl's dicit ad heb.
vi. ¶ Hoĩes per maiores sui iu
rant ⁊ omis controuersie eoꝝ fi
nis ad cõfirmatõem ẽ iuramen
tũ)). Frustra ãt in cã homicidij
ↄtrouersie finis esset iuramtũ:
si homicidiũ grauius esset q̃z p
iuriũ: ꝑsumereẽ ei ꝙ q̃ maiorez
culpã homicidij cõmisit ñ vere
retur minorẽ piurij icurreẽ. vñ
ex hoc ip̃o ꝙ in causa cuiuslibz
peccati deferẽ iuramto manife
oñditur ꝙ piuriũ ꝓ maxio pec
cato debet haberi: nec imerito
quia piurare nomẽ dei videẽ q̃
dam diuini nominis denegatõ.
Unde ſm locũ post idolatriam
pc̃m periurii tenet. ut ex ordine
p̃ceptorũ pȝ. Sed ⁊ apud gẽti
les iusiurandũ erat honoꝛatissi
mũ ut diciẽ ĩ principio metha.
Item ſm berñ. nec deus nec ho
mo p̃t dispensare ĩ preceptis p̃
me tabule sed piuriũ ẽ ↄ p̃cep
tũ prime tabule hoĩcidiũ ãt cõ
tra preceptum secunde tabule.
ñ occides cũ quo deꝰ l' homo p̃t
dispẽsare ergo piuriũ ẽ grauius
homicidio. Itẽ piuriũ ex obiec
to ẽ pc̃m in deum. homicidiuz
ex obiecto in pꝛoximum. sed ex
obiecto attenditur grauitas pec
cati principaliter g̃ ⁊c̃. Qd aũt

homicidium grauius punit̄ i ec
clesia. Ratio ē qr graui⁹ nocu
mentum iterdum hoīb⁹ īminet
etiam ex minori culpa. ꝭm iudi
cium tñ dei maius peccatum ḡ
uius punitur. hec tho. Rich.te
net ꝙ homicidium sit graui⁹ ꝑ
iurio qr contra caritatem q̄ ꝓxi
mus est diligendus. periurium
uero est contra uirtutem latrie.
ꝑiurus enim iurat uerū ꝙ falsū
est. Quartū ꝙ eccl'ia grauit̄ pu
niat periurium patet qr periu
rus debet agere penitentiā. vii.
annis. xxii. q. i. predicandum. ꝛ
hosti. dicit. li. ii. ꝙ periurus q̄ꝫ
tumcunqꝫ agat penitentiā testi
ficari nō pt̄. Quamuis alij peni
tentes. licet fuerint criminosi
possint testificari itellige qñ se
mel ꝯ periurium probatum est
Ratio dicti est qr alias nimis
ꝑiurium fieret. Et qr ipsuꝫ iura
mentuꝫ ē de se substantia testi
monij. Infamis est ꝑiurus iura
mēto promissorio. qr ꝑiurat so
lemniter ꝛ qñ pro tali ꝑiurio fer
tur ꝯ eum sententia diffinitiua
i in causa accusationis ꝛc̄. ¶ Ad
detestationem ꝑiurii faciunt q̄t
tuor alia. Primo quia peior est
quodammō diabolo. qr demon
res sacras timet ꝛ quasi ueret̄
demones enim credunt ꝛ cōtre
mescunt iaco. ij. ꝛ philip. ii. In
nomine iesu flectatur omne ge
nu celestium terrestriū ꝛ īferno
rum ꝑiur⁹ uero nomen dei sacra
tissimū nō reueretur. Scdo ꝑiu
rās quodāmō peior ē fur. qr ꝑiu
rās fur ꝛ sacrilegus esse uidet̄.
sacrilegus enim ē qui rem sacrā
furatur inuito domino. sic ꝑiu
rans probibēte deo. nō assumes
nomen dei tui in uanuꝫ ꝛ sacri
legium quodāmō cōmittit. Ter
tio ꝑiurus q̄si falsarius est. i. q̇s
sigillum alicui⁹ dñi ad cōfirmā
dum aliquaꝫ ueritatem sibi cō
missam inferret ad aliqđ confir
mandum falsuꝫ. ipse falsari⁹ iu
dicaretur. ꝛ si h̄ faceret de sigil
lo pape ꝺ facto esset excōmuni
catus: sic cū de⁹ ꝑmiserit hoīb⁹
ut assumant nomen suū ad ꝯfir
mationem ueritatis. si utantur
nomine eius ad confirmationē
falsitatis. falsarii sunt quo ad ꝺ
um ꝛ excomūicati isti. de exco
municatōe qnā dicit apo. i. cor.
xv. si q̇s ñ amat dñm iesum ana
thema sit. Quāto qui illicite iu
rat. quasi laqueum ad collum
suum ponit secundū illud ꝓv.
vi. Illaqueatus est uerbis oris
tui et captus proprijs sermoni
bus. iuramentum auteꝫ trāsgre
diens quasi se propriis manib⁹
in aīa iugulat ꝓpt̄ hec pericula
dic̄ scripura. ecc̄. xxiii. uir mul
tum iurans replebitur iniquita
te ꝛ ñ diseedet a domo eius pla
ga. ꝛ p̄s. q̇s ascendet in montem
dñi idest in celum. Et sequitur

Qui .non iurauit in dolo pxio
suo ergo a sensu 3rio dolose iu
rans non ascendet s3 descendet
in infernum: ⁊ ecc. xxiij ((Jura
tioni non assuescat os tuũ: mul
k ti enim sunt casus in illa.)) Re
media ergo contra piuriũ q̇sq3
sibi d3 adhibere preserti assue
tus periurare. Primo ut nõ dif
fidat quin cum proprio conatu
dei gratia hoc uiciu3 possit era
dicare. exemplũ. Noui militẽ
ĩ piurijs assuetissimum. tãdẽ cõ
pũctum p sermones. q̇ cũ dedi
scere non ualeret piuria. tandẽ
sibi inflixit totiens a carnibus
una die abstinere. quotiens per
iurium faceret. ⁊ fecit: licet in
curia foret magni principis. ⁊
plene sanatus ẽ. audiui de quo
dam alio. q̇ quotiẽs iurauit gut
tam sui sanguis p puncturã de
corpore extorsit. Potest q̇s to
tiens quotiens iurat si diues est
denariũ ĩ elemosinã dare alias
ñ dãdum. uel si pauper ẽ aliq̇d
orare. Secundo d3 q̇libet ĩ aio
statuere potius uelle emolimẽ
to corpali carere. q̃3 ĩ consuetu
dine periurij perseuerarẽ. secun
dũ illud christi. math. xvi. ((q̇d
pderit hoi si uniuersũ mõm lu
cretur aie ṽo sue detrimẽtũ pa
ciatur)) ⁊ sic tãdẽ habitũ malũ
deponet ⁊ lucrum tpale hr̃e po
terit. exemplum cesarij in dialo
go. Duo colonienses mercato
res ad quenda3 cõfessorẽ uene
runt de habitu periurandi cõq̃
rentes: quibus psuasit. ut p an
num uẽderẽt sine iuramento. q̇
fecerunt. ⁊ ãno euoluto ad ↄfes
sorẽ redeuntes se dixerunt ualõ
depaupatos. eo q̇ sine iuramẽ
to nullus eis credere uellet: q̇b⁹
cõfessos secũdo psuasit. demõis
dicẽs illud esse negociũ. nec cu
rãdũ. s3. secundo anno ceptũ ↄ
tinuare. Qð cũ facerẽt maiorẽ
fidem homies in ipsis sine iu
ramentis habentes q̃3 ãtea eos
multum ditauerunt. Tertio in
spicienda sunt testimonia paga
norum iuramẽta in maxima re
uerentia habentiũ: ⁊ sine iura
mento uerba eoru3 tã firma te
nuisse ut eis crederetur. Exẽplũ
i. meth. ut supra. Item in uitis
phorum Solon. phs ait. ne me
tiaris probitatem iureiurando
certiorem haberi: Cuius ei dic
tum nõ h3 sine iureiurando põ
dus ei⁹ quoq3 iusiurãdũ uile ẽ.
Itẽ ibidẽ xenocrates phus pla
tonis discipul⁹ fuit q̇: ut ait ua
lerius: tantã autoritatẽ sue sapi
entie attulerat. ut cũ de re aliq̃
testimouiũ coactus a iudice di
ceret: ⁊ ad arã accessisset ut iu
raret oĩa se uere rettulisse phi
bitus ẽ a senatu iurare. Quarto
p̄ omnibus cõsideret q̇sq3 mala
p̄notata ipsius periurij. Quinto
oret deum ut hoc uiciũ euadat

Capitulū .iij. pcepti .ij.

Contra hoc pceptum faciunt secūdo incaute iurantes. Ubi videndū erit ā ꝛ qn̄ : ꝛ qn̄tū icautū iuramtū liget. Fit aūt incautum iuramenti quintupliciter. Primo qn̄ irreuerenter fit iuramentū : vel leuiter vel sine cā rōnabili : quia tunc comes iudicij seu discretionis offenditur : ēt si vex̄ sit ꝛ licituꝫ p quo iuratur. Secundo fit incautum iuramētū qn̄ quis īdeliberate iurat ex īpetu : sic ꝙ si plene deliberasſꝫ illud nō iurasset. Et tunc fm vilħ. quis seruaꝛ̄ tenetur : si licitū ē ꝙ iurauit. Sufficit. n. ad h̄ ꝙ sit obligatus ꝙ intenderit deum inducere testeꝫ illius rei : ꝗ̄ dixit. Itē si hō pp omissionē deliberatōis sufficientis : aut unō cūqꝫ iurat pmissorie aliq̄d sibi īpossibile : tunc deest iudicium ꝛ ē illicitū : ꝛ sic iurans peccat. imo si illud ꝙ iurat credit sibi possibile fore. cū tñ sibi sit īpossibile : ñ excusatur a pc̄o totalr̄ qꝛ pp reuerentiā diuini testimonij non deberet iuramentuꝫ adhiberi : nisi in re in q̄ firmiter cētus esset. Uñ ibi ðficit iudiciū discretionis. nisi forte ꝙ erat ei possibile quādo iurauit : reddaꝛ̄ ei postea impossibile. Puta si q̄s iurat pecuniam se soluturuꝫ q̄ postea ei vi uł furto subtrahitur. Tunc uiðtur excusari a faciendo ꝙ iurauit : licet teneaꝛ̄ facere quantū in se ē : ut soluat ꝛ impleat ꝙ pmisit. Item sepissime incaute contra pceptū fm faciunt hi qui causa lucri de facili iurant. vt omnes vendētes : ꝛ ementes. Tales sepissime falsum iurant : ꝛ sic piuriū icurrūt ꝛ mortale peccatuꝫ. Quod maius erit si in damnum proximi sic iurant : ꝛ quandoqꝫ p parua re : se ñ remissius daꝛ̄ iurāt. Itē sepissime cōtra hoc secūdū preceptuꝫ incaute iurant ꝛ peccāt qui absorpti passiōe ire : aut ex ebrietate. aut in ludis etiam p hibitis. ꝛ taxillorum enormiter aliquando falsa. aliquando ihonesta. uel etiam iniusta. ꝛ de se peccata in tali dispositione iurant : quia uolūtas tc̄ uehemēs est ad uelle iurare. ꝛ passio rōnem. absorbet : ut non possit p tunc deliberare de hijs que iurantur. Ideo cōtra hoc preceptum sepissime peccant ex peruersa consuetudine. ꝛ falsuꝫ iurant ꝛ periurant etiam ex lubrico lingue. ꝛ si aliqñ ñ peierant . i. ffe iurant. tñ sp peccāt. qꝛ leuiter siñ cā ꝛ irreuerēter iurāt. Tertio icautū iuramtū fit rōne eiꝰ ꝙ iuraꝛ̄. Nā fꝫ Tho. Ric. ꝛ cōiter omēs theologos ꝛ iuristas. sic icaute iurat q̄s qn̄cūqꝫ

iurat aliquid quoꝺ derogat cari
tatis actui . Et pꝫ fieri i quinqꝫ
casib⁹. Primo cū q̇s iurat face
re uel omittere ꝙ alias eēt mor
tale peccatum.ut ꝙ aliquē pro
ꝓa auctoritate ꝗuiꝫ uelit ledeꝛ
uel inimiciciā ad euꝫ gerere cū
rancore:i quo casu peccat per
iurando.ꝛ pecat iuramentum i
plendo.sicut ꝛ in secundo casu
q̇ seq̇tur.Exēplū de dauid q̇ iu
rauit temerarie uelle nabal oc
cidere sꝫ retractauit bene ut di
cit ambro.li.de off.c̄.Secundo
qn̄ quis iurat aliq̇d facere uel
omitteꝛ ꝙ alias esset ueniale so
lum.ut ꝙ uelit mētiri officiose
iocose.uel simile.Tertio cuꝫ iu
raꝫ aliq̇ꝑ idifferēs ꝙ ex circūstā
tia effici posset ueniale ł morta
le .Ut cū iuratur aliq̇ꝑ ꝙ v̇git i
deteriorē exitū ꝓpter aliq̇ꝑ ꝙ ꝺ
nouo emergit qꝺ fuit impmedi
tatū.Sicut patet in iuramento
herodis q̇ iurauit puelle saltan
ti se daturum ꝙ petisset.ꝭ eniꝫ
iuramītum poterat a principio
esse licitum intellecta debita ꝯ
ditōe:scꝫ si peteret ꝙ dare lice
ret.ꝛ deceret:sed impletio iura
menti fuit illicita ut dicit beat⁹
amb.li.i.de off c̄. Quarto cum
iuraꝫ aliq̇d ꝙ ē ꝯ̄ cōsilium euan
gelicū.uel notabił boni ipediti
uum.sicut cū aliq̇s iurat se n̄ in
traturuꝫ religionē.uł ꝙ nō fiat
clericus aut ꝙ n̄ accipiet ꝓlati

onem in casu quo expedit eū ac
cipe.Et ꝭ casu peccat᷑ q̇dem iu
rādo.ut dicit.tho.qꝛ peierat. ꝛ
ē graue pc̄m.ꝛ nō teneꝫ serua
re iuramentuꝫ. Ponit ei obijcē
spūi sancto sꝫ multo meli⁹ facit
non implendo huiusmodi iura
mentuꝫ .Similiter qui iuraret
se ꝯtinētē ꝑmāsurū cū exꝫ mr̄i
moniū eēt. Un̄ pe.ꝺ.pa.sup.iii.
di.xxxix.dic̄.Qn̄ aliq̇s ꝓmisit n̄
mortale.nec ueniale.nec aliqꝺ
bonū.sꝫ purā ꝓuatōeꝫ melioris
boni.ut si aliq̇s iurat se n̄ itratu
rū religionem.aut n̄ seruaturuꝫ
v̇ginitatem.uel n̄ facturꝫ bonuꝫ
alicui.nisi iquātum caritas uel
ꝓceptū coget talis peccat. Jura
mentum eni dꝫ cadere suꝑ ma
teriā debitā .ꝛ suꝑ bonum ex se
ꝛ formaliter:ꝛ tūc lꝫ priuet ma
ius bonū.ualet tn̄.ut iurāte ali
quo se uelle ꝯ̄here cū aliq̄ ma
trimoniū.Qn̄ autē nullū bonū
iurat sꝫ solum malū.cuiusmōi ē
pura ꝓuatō melioris bōi.n̄ ualꝫ
sꝫ peccat q̇s in iurando . ꝛ obli
gat ad culpam. Quito qn̄ q̇s iu
rat ꝙ ē maioris boni ipeditiuū
ł.cū iurat id facere ꝙ meli⁹ ēēt
n̄ facere q̄ꝫ facere.uel iurat nō
facere id ꝙ melius eēt facē q̄ꝫ n̄
facere exemplū.qn̄ iurat q̇s se n̄
ieiunaturꝫ.ł n̄ uelle iustum in iu
ditio.uel n̄ accomodare pecuni
am.uel non intrare domum sor
tis uel non uendere rem suam.

pro minori pcio ;vel non cōmedē re secū.vel nolle retinere famulū quē melius esset retinere. vl' non loqui proximo.uel nō facere ei cōsolatōem:que omīa melius esset facere quā omittere. & sic de similibus:talis ñ ē obligatus ad seruādū ꝙ iurauit ⁊ ꝓbantur omnia ꝗ̄ꝗ ꝑ Isid.in sinonimis li.ij.di .Et allegat magister.dist.xxviij.tertij di.In malis ꝓmissis rescinde fidem.i turpi voto muta decretum. Et tho.assignat rationem.Quia ꝑ se mala ⁊ maioris boni impeditiua sub iuramento cadere non possunt.Et ſm Ber.Qd pro caritate institutū ē contra caritatem militare non debꝫ. Et tam̄ sicut Rich. dicit ⁊ vilh.pp r̄uerentiam sacram̄ti diuini noīs i uocati.⁊ ad punitiōeꝫ temeritatis sic iurantiū:⁊ pp reuerētiaꝫ eoꝝ qui ꝑsunt. ⁊ ad tute ambulādū :nō dꝫ ꝗs auctoritate ꝓpa venire contra qōlibet iuram̄tum īcautuꝫ.sꝫ ꝑ aliqbus dꝫ recurrer̄ ad aliquē superiorē suū qui a tali iuramento dꝫ absoluere ipm̄ vel declarare eum nō fore obligatuꝫ .maxime qñ pōt oriri dubiū.vtrū obseruatō vergat in peiorem exitum ꝗ̄ nō obseruatio. Tam̄ contra tria pria quando manifesta sunt ꝓpria auctoritate contrauenire pōt. Contra quodlibet uero iuramētum ꝙ respicit rei veritatē. ⁊ ꝺrogēt caritati vel eius perfectōni.vel disponentibus ad eā ꝑt homo venire ꝓpria auctoritate in casu necessitatis. Hec sententialiter. Rich.durantibus dic̄ Si iuramentū esset icautuꝫ ex eo ꝙ iurans ñ sufficiēter deliberauit. vel illud ꝙ ꝓmittebat erat res indifferens : seu paꝝ valēs.vel plus nocēs uouēti ꝗ̄ expediens. vel sicut possunt alie circunstantie iueniri circa iuramētum ꝗ̄ reddunt ipm̄ incautū ñ ē tutū ꝙ tale iuram̄tum intermittatur sine auctoritate supioris potentis in talibus dispensare.Quarto principaliter iuram̄tum incautū fit interdū a coactis.⁊ ꝑ metum : vbi sunt plures casus. Primus ꝙ de eo qui cōpulsus ꝑ metuꝫ iurauit se aliqd facturū vel datuꝝ:̄ R.durā di. xxviij.⁊.xxix. Circa tertium iuramentū ꝓmissoriū: ant ē coactū ꝑ metum qui cadit in constātē virū.aut ꝑ metū ꝗ ñ cadit in ꝯstātē viꝝ.si ꝑmo⁹ sic non ē obligatoriū in foro cōtentioso. quia cogenti :non competit actio contra coactuꝫ ut obseruet iuramentum. Quantum vero ad forum conscientie tale iuramentum est obligatorium. si illud ꝙ ꝓmittitur est licituꝫ.⁊ si iurans ꝯsensit in ꝓmissū ꝗ̄ntum cunꝗ fuerit per metum iustum

coactus. Un͂ si quis nō implet ꝙ coactus iurauit iuramento ꝓmissorio peierat. ⁊ peccat mortaliter nisi talis sit coactus per metum cadentem i cōstātem uirū fuerit ꝑ hn͂tem potestatē ab obligatōe absolutus. qꝛ ꝓ nullo tꝑali dꝫ homo facere aliq̄ȝ irreuerentiam dei uel deo, sed h̄ fieret nisi impleretur promissum nihilominus talis habet remedium ⁊ potest repetere in iudicio ꝙ coactus iurauit ⁊ soluit. pt̄ etiaꝫ petere ab ep̄o ut cogat illum absoluere ipsum a iuram̄to. si non poterit ad hoc induci soluat ⁊ repetat. quia licet iurauerit soluere nō tamen iurauit n͂ repetere. ꝙ si iurauit etiam n͂ repetere tunc denunciet eccl'ie s̄m formam euangelicā. ((si peccauerit in te frater tuus)). ut ecclesia illum cōpellat ad pn͂iam in qua ueniet absolutō iuramēti uel restitutio male acquisiti uel accepti. Jteꝫ pt̄ iudici dn͂uciare ⁊ ille ex officio tenetur alium cōpellere ad restituēdū. si v̄o iurauit non denunciare iudici tale iuramentum ē illicitum nec obligat. Et ideo nō obseruādū cū uergat in deteriorē exitū utpote exn͂s ꝫ iustitiam ⁊ ꝫ utilitatē publicā. Et p̄sertim h̄ pt̄ denunciare dumō h̄ faciat principaliter intētōe salutis eterne si uero iuramētū ꝓmissoriū sit coactum per metum q̄ n͂ cadit i cōstātem uirū, tūc iuramētū ē obligatorium in foro cōscie fortiori ratōe q̄ȝ sit iuramētū coactum ꝑ metum cadētē in cōstātē uirū. ⁊ iterū i foro cōtēcōso. qr s̄m iura talis metus n͂ iudicaꝛ̄ sufficiens ad aliquid cum iuramento ꝓmittenduꝫ. Et sic apparet q̄d sit dōm de coactōe ad ꝓmissorium iuramētū. aug. in sermōe ꝺ piurio sic dic̄. Si q̄s coactus ꝓ uita redimēda. uel q̄libꝫ cā uel nccītate piurat qr plꝰ corpus q̄ȝ aiam dilexit tres q̄dragesimas peniteat. alii iudicāt tres ān͂os unuꝫ in pane ⁊ aq̄. Ex quo sequitur ꝙ ille q̄ nō intenderet soluere ꝙ coactus ꝓmitteret cū scienꝛ̄ s̄m iuraꝫ teneret ad penitentiam illam de rigore. sꝫ de assertorio seu ꝓbatorio iuram̄to est secundus casus. Ubi. dō. ꝙ q̄cūq̄ȝ faceret iuramentuꝫ assertorium iurādo falsū uel icaute sic peccaret iurando ⁊ piurium incurreret. ⁊ ad h̄ faciēdū nullus cogi pt̄. si tn͂ q̄s oppositū faceret ex metu tunc coactō excusaret a tanto sꝫ n͂ a toto. quia ad peccandum nulla coactō fieri potest sufficiens libero arbitrio. nā om͂e malū pene sustinēduꝫ foret a quolibet an͂q̄ȝ minimo peccato peccaꝛ̄ deberꝫ. Est enim minimū pct̄m maius oī malo pen͂ precise, vn͂ qn͂ seruꝰ iurat

aliquod falsum uel illicitũ. dño cogẽte ãbo sũt periuri ((Nolite ait xp̃s timere illos qui occidũt corpus)) Utrũ vero iste peccet: qui inducit hoĩem ad iurãdum quẽ ꝓbabiliter cr̃dit periuratu rum. q̇ ẽ tertius casus. vel sic r̃ cipit ab eo iuramentum:᷑. ꝭ3 tho. bonauẽ. ⁊ Rich. Inducẽs aliũ adiurandũ. aut hoc facit si cut ꝑsona publica: ⁊ secundum ordinẽ iuris. aut hoc faciũt nõ tanq̃ꝫ ꝑsõa publica sed priuata Primo modo si quis inducit a lium etiam precipiendo ad iu randum. quãuis credat eum iu raturꝫ falsũ ñ peccat. quia facit illud q̄ ex officio tenet̃ facere. Unde non tam dici debet illuz ad iurandũ cõpellere. quã pars aduersa. que hoc petit a iudice Si aũt iste qui inducit ad iurã duz sit priuata persona. aut pu blica: nõ tñ ħ faciẽs. ut ꝑsõa pu blica. puta ɔ ordinẽ iuris pc̃cat mortaliter. quia talis ẽ scienter proximo suo cã peccati mortal̃ ⁊ sic spũaliter homicida ꝓꝑam aniam ⁊ alterius necans cui gladiũ peierandi tradit. Exem plũ refert aug. in sermone quo dã. Quod q̇dã fidelis inocẽs rẽ accomodauit cuidã quã ille r̃d dere negauit. Compulsus ergo per accomodãtẽ iurare: peiera uit. ⁊ alter rem ꝑdidit. Cui rap to in nocte ip̃a iudex ait. Cur prouocasti hoĩem iurare: quem sciebas falsum iurare. Ille res pondit: quia rem meã negauit. Et iudex. melius erat ut rẽ tuã ꝑderes q̃ꝫ ut aiam eius ꝑiurio ꝑimeres. Prostratus igitur taz grauiter cessus ẽ: ut in dorso vi gilantis plagarũ uestigia appa rerent: sed indultuz ẽ ei postq̃ꝫ emendatus ẽ. Ideo idẽ aug. in sermone de decollatione Johã nis baptiste ait. Ille qui hoĩez prouocat ad iuratõnem. ⁊ scit eum falsum iuraturꝫ: vincit ho micidã. q̇a homicida cõpus oc cisurus ẽ. ille aiam imo duas a nimas. Itẽ talis q̇ aliũ peierar̃ ꝓcurat debet penitere. xl. dies ĩ pane ⁊ aq̃. ⁊ septẽ ãnos sequẽ tes. ⁊ nũq̃ꝫ dꝫ esse sine peĩtẽtia. xxij. q. v. Si quis se. Quĩto ꝑn cipaliter iuramentũ ĩcautũ fit a dolosis. de quo dicit tho. ĩ sũ ma sic. ar. vij. Et in scripto quõ iurans simpliciter sine dolo in foro conscientie non tenetur ni si secundũ suã intentionez. In foro autem contentioso obliga tur ꝭm q̄ verba comuniter so lent accipi. Si aũt dolose iura tur. seruari dꝫ ꝭꝫ sanũ ĩtellectũ illius cui iuratur. ⁊ licet ratiõe iuramenti non obligetur. nisi se cundum suam intentionẽ. Tñ tenetur ad hoc ut alius ex tali dolo non ledatur. ⁊ hoc fit quã do ꝭm intentionem recipientis

f impletur. ¶ Dubitatur circa pre dicta primo utrum in iuramentis possit dispensari et per quem? Re. tho. 2.2. q. lxxxix. In iuramentis promissoriis dispensari pot sicut et in uotis. quia in aliquo casu pot esse illicitum uel nociuum iuramentum siue id quod iuratur. et per consequens non est debita materia iuramenti. Et ideo notandum quod illud quod cadit sub iuramento promissorio aliquando est manifeste repugnans iustitie. ut puta quia est peccatum uel maioris boni impeditiuum. ut ne intret religionem: et tale iuramentum dispensatione non indiget. Quandoque autem aliquid iuramento promittitur de quo dubium est utrum sit licitum uel illicitum proficuum uel nociuum. aut simpliciter aut in aliquo casu: et in hoc pot quilibet episcopus dispensare. Quandoque uero promittitur aliquid sub iuramento quod est manifeste licitum et utile. Et in tali iuramento non uidetur habere locum dispensatio uel commutatio nisi aliquid melius occurrat faciendum ad communem utilitatem: quod maxime uidetur pertinere ad potestatem pape qui habet curam uniuersalis ecclesie uel etiam absoluta relaxatio. Nam ad unumquemque pertinet irritare iuramentum quod a sibi subditis factum est circa ea que subduntur eius potestati. sicut pater potest irritare iuramentum puelle. uel uir uxoris. Numeri. xxx. Durandus dicit ut supra. ¶ Dubitatur . g ij. an iurans possit licite obtinere dilationem uel absolutionem ab eo cui iurauit? Re. secundum tho. ubi prius. et Ray. Si iuramentum factum est in fauorem dei et per illud homo intendebat se obligare deo uel cultui dei. uel ad pietatis opus tunc non potest absolui ab homine nisi per commutationem in melius ut dicetur de uoto ut quod uelit intrare religionem cum socio: ire ad sanctum iacobum cum socio. ire contra infideles cum eo. et sic de dicendo psalterium simul. tunc non potest absoluere alium inquantum concernit dei fauorem. uel pietatis opus. sed bene inquantum alium tangit. Unde quasi duo iuramenta sunt ire ad sanctum iacobum. et hoc alter non pot relaxare et cum socio ire quod socius potest relaxare. si uero fit in fauorem hominis iuramentum alteri si ille sponte absoluerit postea non tenetur. et idem de dilatione: et etiam si non intendebat se obligare deo. sed tantum homini nihilominus non pot absolui ab homine quando iurauit se aliquid facturum in fauorem dei Sic si iurassem tibi quod darem titio x. florenos in fauorem ipsius titij non posses mihi remittere huiusmodi iuramentum. Thomas addit prefatis nisi forte sit interposita conditio. scilicet si uidebitur illi

cui promittit uel aliquid tale.
b ¶Dubitatur .iij. qñ ille q̄ audit aliquem alium iurare falsum . z ipse scit . z tacet . an teneatur h̄ manifestare . Hec q̄stio mouet̄ ideo qr dicit̄ . leuit̄ . v. ¶anima q̄ audiuit uocem iurantis fl'm te stisq3 fuerit ꝙ aut ipe uidit aut cōscius ē . ñ idicauerit . portabit iniquitatē suā . dicit tñ tho . i sū ma . z ray . ꝙ exquo moyses i p̄ dicta aucto . ñ expressit cui h̄ es set indicādū . suffic̄ isti ut se ab h̄ pcti uiculo absoluat si indic3 talib⁹ q̄ magis possent prodesse q̄3 obesse piurio . siue eum corri gēdo siue deū ꝑ eo placādo . ut puta sacerdotes l' honesti z dis creti p̄res . z ad hāc denūciatio nē de talib⁹ ꝑsonis faciēdā tene tur q̄ib3 quotienscūq3 uiderit aliquē uicinū ꝑcipitio id ē pcto cōmittendo . Sic soluit q̄stōem istā aug . li . questio . sup . leuit̄ . xxij . q̄ . ii . v . hic uidetur .

¶Capitulū . ¶Quartum .

C Ontra s̄m ꝑceptū ñ as sumes zc̄ . peccāt adhuc tria genera pctoꝝ . Pri mi sunt blasphemi . Secūdi sūt adiurantes illicite . Tertij sunt ꝑ creaturas illicite iurantes . d̄ q̄bus est dicendū per ordinem .
a Circa primū notādū s̄3 tho . z . z q . xiij . ꝙ blasphemare ē bonita ti z excellentie ꝑcipue dīne de rogare . seu cōuiciari . Dicit̄ bo nitati . qr deus oīmode bonus ē z excellens . Dicit̄ ꝑcipue diuie qr blasphemia cōmitti p̄t in sāc tos z dina . Sicut enim deus in sc̄tis suis laudat̄ in q̄tū laudan tur opa q̄ de⁹ sc̄tis suis efficit . ita ex blasphemia que fit in sāc tos . ex cōsequenti in deū redū dat ¶Dicitur derogar̄ . ubi no tādū ꝙ sunt tres qōdammō spēi b
hui⁹ pcti blasphemie . z . semper deo derogatur . Una est cum at tribuitur deo ꝙ ei ñ cōuenit ut cu3 aliqui dicunt qñ ipsi puniū tur in se uel in suis : en alij pcto res non puniuntur taliter . Ecce deus est iniustus . Similiter ma ledicentes deo ut lusores ei im precantes q̄ non pñt deo iesse . Sicut qui uellent deum nō ēē iustum . ut pcta eorum nō puni ret . sicut etiā isti in inferno faci unt . sic etiam peccant deo attri buentes membra q̄ in quantu3 deus non hab3 . Et peius q̄ deo attribuunt membra que nomi nari d̄ probo uiro essent uerecū da . z pessime qui deo attribuūt que in eo non sunt . Exemplum primi . Jurantes per caput dei . z ꝑ similia membra . Exemplu3 secundi . Ut ꝑ dei posteriora . z ꝑ alia uerecunda membra . Jtē simile ur̄ qñ quidā a deo puniū tur q̄ dicunt . nunquid latrones

sumus?quid fecimus ubi h me
ruimus. Cum tamen alias deũ
sepe grauiter offenderũt. Spẽs
blasphemie. alia ẽ.cuȝ a deo re
mouetur ꝙ ei cõuenit : ut dicẽ
tes deũ nõ esse iustũ. deũ ñ esse
ver hoiem. deũ ñ esse i eucha
ristia. deũ ñ eternal'r puire pec
catũ mõtale post hãc vitã. Ter
tia spẽs ẽ. qñ creature attribui
tur ꝙ deo appropat ut ꝙ ima
go det gratiã. ꝙ creatura aliq̃
puta vbnm vel factum pnunci
et futura soli deo nota. sicut cir
ca supstitiones interdum fit.
c ¶ Secundo notandũ fm Tho.
ubi pus. ꝙ blasphemiaȝ f gen⁹
suũ. ẽ pc̃m mortale. Ratio est
quia peccatũ mortale ẽ p ꝙ hõ
sepatur a pmo pncipio spũalis
uite. ꝙ ẽ caritas dei. Uñ q̃cũqȝ
caritati repugnãt ex suo gener
sunt peccata mõtalia. Blasphe
mia aũt fm gẽ'rs suũ repugnat
caritati. quia derogat diuie bo
nitati. q̃ ẽ obiectũ caritatis. ⁊ i
terũ. quia ẽ ↄ fm pceptũ. ¶ Sũt
aũt fm Tho. vbi prius tres gra
dus blasphemie. in derogante
enim diuine bonitati secunduȝ
tres pfatos modos. Quidam ꝺ
rogant secundũ solaȝ opiniõeȝ
intellectus ¶ Alij ꝺrogant deo
secũduȝ opinionẽ itellect⁹ ↄiec
ta q̃dã affectus seu volũtatis ꝺ
testatõe. ⁊ uterqȝ mod⁹ dicitur
blasphemia cordis si non pro
dit ad extra. alij autem primuȝ
modũ uel secũdũ. uel ambos li
gua produnt et est blasphemia
oris. prima mala. secũda peior
Tertia pessima. Et sũt fȝ gen⁹
suum omnes tres gradus maxi
ma peccata. Sȝ diceres est ne
semper pc̃m mortale emittere
blasphemiã. cũ q̃dam absqȝ de
liberatione blasphemẽt? R. ibi
dem. tho. ¶ Blasphemia potest
absqȝ deliberatione ex surreptõ
ne pceder dupliciter. Uno mo
do ꝙ aliq̃s nõ aduertat hoc : ꝙ
dicit esse blasphemiaȝ ꝙ potest
contingere cum aliquis subito
ex aliqua passione in vba ima
ginate prorumpit. quorũ signi
ficationem non considerat. ¶ Et
tunc est peccatum ueniale. ⁊
ideo non habet proprie ratõem
blasphemie. alio mõ qñ aduer
tit hoc esse blasphemiam consi
derans significata uerboruȝ : ⁊
tunc non excusat a pc̃o morta
li. sicut nec ille q̃ ex subito mo
tu ire aliqueȝ occidit iuxta se se
dentem. Tertio notandum ꝙ p d
uitando h⁹mõi pc̃o q̃nqȝ mala
blasphemie sunt cõsideranda.
Primo eccl'ia h pc̃m multum
punit. qr. xxij. q. v. talis q̃ iurat
p caput dei aut p capillos eius
aut aliquid huiusmodi dicẽs q̃
si deus secũdũ diuinitatẽ talia
habeat. Si clericus est debet ꝺ
ponisi uero ẽ laicus anathema

tizari. Quod secundum bonauẽ. in. iij. di. xxxix. intelligendum est de illis qui turpiter et irreuerenter nominant membra xpi et quodam exquisito modo iurandi diuidũt eum membratim. et potissime qui iurant per eius mẽbra q̃ etiam in nobis nerecũdũ esset nominare et essent pro illis a presidẽtibus religiosis et secularibus grauissime puniendi. Idem ut detur etiam intelligendum de his qui de uirgine benedicta et sanctis dei iurando ĩhoneste loquũt. Aut q̃ animas suas demonibus deuouẽt uel alia dicũt hõrenda. Secundo detestabile est hoc uiciũ q̃a peius ẽ piurio. Uñ glo. super illud ephe. iiij. ((Blasphemia tollatur a uobis)) dicit. Peius est blaspemare q̃ peierare. Qui enim peierat id ẽ falsũ iurat ñ dicit aliquid uel sentit aliquid falsum de deo sicut blasphem⁹. sed adhibet testem tãq̃ sperans q deus sup hoc ñ testificetur p aliq euidens signum. Unde pene periurio debite etiam isti blasphemo deberentur de iustitia. Tertio est detestabile. qr blasphemia p̃põderat homicidio. Uñ tho. ibidem dicit. Homicidium et blasphemia si cõsiderentur secundum obiecta in que peccatur. maximuz est blasphemia. qr est directe pctm in deũ homicidium aũt in proximum. Si aũt considerent secundum effectũ nocendi sic homicidium p̃põderat. Plus eniz nocet homicidium proximo q̃ blasphemia deo qui nõ moritur. Tñ qr blasphemus intendit nocumentuz ĩferri honori diuino simpliciter grauius peccat q̃ homicida. ¶ Primum tñ locum tenz homicidiũ ĩter peccata ĩ proximũ cõmissa Quarto est detestabile. qr hic a deo et a suis d̃i morte sepe punitum reperimus. Unde leuic. xxiiij. ((Filius rixans cũ alio quodam et blasphemans deũ: capitur. ĩcarceratur)) et deus p moysen rñsum dedit q lapidari deberet. et statim lex sancita est. ((Qui blasphemauerit nom̃ dñi morte moriatur siue ciuis siue pegrinus fuerit.)) Itẽ refert vincencius in spe. hysto. Quod rex frãcie phillippus q̃icunq percepe rit in taberna uel alibi hominẽ etiã militẽ blasphemasse eum submersit. Et de hoc edictũ firmũ posteris añ mõtẽ suã reliq̃t. ¶ Quinto hoc pc̃m est detestabilissimũ qr ppriũ est oĩm d̃enatorum. Unde dicit glo. sup illud apo. xvi. ((Estuauerũt hoĩes estu magno et blasphemauerũt nomen dñi habentis ptãtem super has plagas.)) In inferno ĩ quit positi quamuis sciãt se pro merito puiri dolent tñ q de⁹ tã tã potẽtiã habeat q plagas eis

insert. hoc aũt ẽ dicit tho. blas
phemia .Et credibile ẽ ꝙ post
r̃surrectionez erit ĩ eis etiam vo
calis blasphemia. ¶Circa secũ
dum vz adiuratiõem notãdum
ẽm tho. 2.2. q. lxxxix. ꝙ adiurar̃
non ẽ aliũ adiurandũ iducere.
sed ẽ p quandã similitudinẽ iu
ramenti a se inducta liũ aliũ ad
aliq̃d agẽdũ puocare. Pro cui⁹
delectatione aduertendũ ꝙ ille
qui iurat iuramento pmissorio
p reuerentiã diui nois ꝙ ad cõ
firmationem sue promissionis i
ducit. seipm obligat ad facien
dũ ꝙ pmittit. ꝙ ẽ seipm imobi
liter ordinare ad aliquid agen
dũ. Sicut aũt hõ seipm ordina
re pt ad aliq̃d agendũ. ita etiã ꝛ
alios superiores q̃dẽ deprecãdo
inferioribus aũt imperãdo. cuz
igitur utraq3 ordinatio p aliq̃d
diuinũ ꝯfirmat̃. ẽ adiuratõ. Et fi
eri pt ad q̃nq3 gña rerũ3. s. ad d
um. ad subditum sibi hoĩez seu
ad se ad pximum eq̃le uel supe
riorem: ad demonẽ: ꝛ ad cr̃atu
rã irrõalẽ. s3 diuersimod. Per h̃
enim cum hõ sit dñs actuum su
oꝝ nõ autẽ dñs eoꝝ q̃ ab alio sũt
agẽda. ideo sibiipsi pt necessita
tẽ iponer̃ p diui nois iuocatõẽ.
Nõ aũt hãc necessitatẽ pt aliis
imponere nisi sibi subditis quos
potest ex debito prestiti iuramẽ
ti compellere. si igitur aliquis p
inuocationem diuini nominis
uel cuiuscunq3 ei sacre alicui rei
sibi subdito adiurãdo necessita
tem agendi aliquid imponere
intendat sicut iponit sibiipsi iu
rando. talis adiuratio illicita ẽ
quia vsurpat potestatem in ali
um: quam non habet ꝛ eum ni
titur compellere q̃odammõ tñ
propter aliquã necessitatem. q̃
sunt superiores. suos inferiores
tali genere adiurationis cõstri
gere possunt. Et ideo princeps
sacerdotum. ut orige. dicit sup
math. ibm illicite adiurauit p
deum viuum. quia subditus ei⁹
non fuit. Si uero adiurans itẽ
dat solũmodo p reuerẽtiã diui
ni nominis vl̃ alicuius rei sacre
aliq̃d ab alio obtiner̃ absq3 neces
sitatis impositõe. talis adiuratõ
licita ẽ respectu quorumlibet.
Et sic adiuramus deũ dicẽdo p
passionẽ ꝛ crucẽ tuã libera nos.
Similiter hominẽ. demonẽ ꝛ ã
gelum. ꝛ sic patet secũduz ꝛ ter
tium. ¶Est eni mod⁹ adiurãdi
sic duplex. unus per modũ ꝯpul
sionis ꝛ est illicitus ad equalez
ꝛ supiorem de quo i primo. Se
cundus ẽ p modum deprecatõis
ul̃ iductionis ob reuerentiã ali
cuius sacri. ¶Quo igit̃ demõ f
possit a nobis adiurar̃ licite ul̃
nõ. Rñ. ꝙ non lic3 demões adiu
rare p modũ beniuolẽtie ꝯ̃pcatõ
nis seu iductõis. qr ille mod⁹ ur̃
ad quandam beniuolentiam ul̃

amicitiam ptinet q̃ nõ licꝫ ad d
mones uti: ꝛ sic nigromantici u
tuntur adiurationibus ꝛ iuoca
tionibus uel incantationibꝰ de
monum ad aliquid ab eis obti
nẽdum adipiscẽdũ uł ad discen
dũ. Secundo autẽ adiuratõnis
modo vꝫ qui ẽ ꝑ conpulsionẽ li
cet nobis ad aliquid uti ꝛ ad a
liquid non licꝫ. Possumus eni d
mones adiurando ꝑ uirtutẽ di
uini nois tanquam inimicos re
pellere ne nobis noceant cõꝑali
ter uel spũalit̃. secũdũ ptatẽ da
tam a xp̃o. scdm illd luc. ix((Ec
ce dedi uobis potestatẽ calcan
di supeꝛ serpentes ꝛ scorpiones
ꝛ super oẽm v̉tutem inimici: ꝛ
nihil uob̃ nocebit. Et mar))vl.
((In noie meo dmonia eijtiẽt))
Et rõ istius ẽ quia demones in
cursu bꝰ vite nobis aduersarij
ↄstituũtur: nõ aũt eoruꝫ actus
nostre dispositioni subduntur sꝫ
dispositioni diuine ꝛ sanctoruꝫ
angelorum. secundũ aug. iij. li.
de trini. Nõ tñ licituꝫ ẽ dmões
adiurare ad aliquid ab eis ad
discẽdũ. vel ẽt ad aliquid ꝑ eos
obtinendum. quia hoc pertine
ret ad aliquã societatem cũ ipis
hñdam. Unde Criso. super illd
((obmutesce ꝛ exi ab eo))dic̃ sa
lutiferum h̃ nobis dogma dat̃
ne credamus demonibus quan
tumcunqꝫ denuncient ueritatẽ
nisi forte ex speciale instinctu
uel reuelatione diuina aliq̃ sãc
ti ad aliquos effectus dmonuꝫ
operatiõe utant̃. Sicut d bea
to Jacobo legitur ꝙ per demo
nes fecit hermogenem ad se ad
duci. et sic patet quarto. ¶Ex
perdictis sequitur primo ꝙ nul
la alia ptas hꝫ dmonẽ cogẽ nisi
diuina angelica. ꝛ humana: nõ
ex natura sꝫ ex gratia et uirtu
te diuina ꝛ ratio est qr((non est
potestas super terram que ei cõ
ꝑet qui factũ est ut nullũ time
ret))ut dicitur Job. xli. Uñ gl.
ibidem. Omnia humana supe
rat ꝛ si meritis sanctorũ subiace
at. exemplum est de multis san
ctis. Nec obstat illud thob. vi.
ꝙ raphael Thobi. iuniori dixit
ꝙ fumꝰ ꝑticule cordis piscis po
siti suꝑ carbones exterminaret
omne genus demonioꝛũ: fumus
eniꝫ hoc ñ fecit. ut dicit nico. de
liꝛa. qr ꝛes coꝛꝑalis ñ impꝛimit i
rem pure spũalem. Sꝫ ꝑ fumũ
designabatur uirtus expulsiua
meritoria thobie. q̃ fuit uirtus
orationis thobie: cuius merito
raphael expulit demonẽ sarraꝫ
liberando ꝓpter ꝙ dicit̃ ibidem
Raphael appꝛehẽdit demonẽ
ꝛ ligauit eum i deserto suꝑioris
egypti. Nec obstat illud. i. reg.
xvi. ubi ad cytharizationem da
uid spiritus malus in saul q̇euit
quia non fuit liberatus saltem
ut demon non rediꝛꝫ sed meliꝰ

habebat uirtute diuina imedia
te: uel mediantibus angelis sā
ctis ex merito dauid .qui laudes
diuinas in cithara canebat ꝑ
salute saulis. sicut ⁊ sancti deuo
tionibus. Melodia aūt coopat̄
ad deuotōez. sicut ⁊ q̄rto re. iiij.
Heliseus fecit adduci psalten.
ut mens eius in deum eleuaret̄
non tamen melodia in demonē
agebat. ¶ Item naturalem dis
positōnē melodia bonā poterat
facere: ⁊ malam iminuere .rōe
quoꝝ demon minus poterat ve
xare . De qua materia plenius
reperies li. v. in dialogo de for
micis. Secundo patet ex prefa
tis falsitas quorūdam libroruꝫ
in scriptis nigromanticorum ⁊
exorcismorum .qui per talia ca
racterizata demones se putant
cogere: ⁊ uexare . seclusa virtu
te diuina: non attendentes illō
xp̄i. ¶ Hoc genus demonioꝝ nō
eijcitur nisi i ieiunio ⁊ orōne.
¶ Per ieiuniū. n. s̄m Bedā corp⁹
⁊ p orōnē spūs leuatur ad dūꝫ
ut calcet demonia. Tertio seq̄t̄
ꝙ exorcismi quidā deberēt exa
miari p litteratos: an aliq̄d sup
stitiosum ꝯtinerent :tūc ei non
essent admittendi. ne posterioāa
peiora fierent prioribus. Sicut
exēplū ponit̄ greg. li. i. dialogo
rū: de quadā p demonē obsessa
post coitū ecc̄liaꝫ intrāte. ⁊ cuꝫ
sacerdotis cuiusdā iuuamē ni
hil iuuaret ad incantatores eā
duxerunt cognati ⁊ legio in eaꝫ
intrauit. Quinto an liceat adiu b
rare irrationalē creaturā: R̄n.
tho. adiuratio qua quis vtitur
ad irrationalē creaturā pōt in
telligi duplicit̄ . vno modo : vt
ipa adiuratō referatur ad ipaꝫ
creaturam irrōnalem secūdum
se. ⁊ sic vanuꝫ esset irrationalē
creaturā adiurare : cū nō itelli
gat locutōem . Alio mō ut refe
ratur ad eum. a quo irrational'
c̄ratura agit̄ ⁊ mouet̄. Et sic du
pliciter adiuratur irrationalis
creatura. Uno q̄dē mō p mōm
deprecatōis ad deū directe. ꝙ p
tinet ad eos qui diuina inuoca
tione miracula faciunt. ¶ Alio
modo per modum compulsiōis
que refertur ad diabolum qui
in nocumētū nr̄m utitur irrōna
libus creaturis. Et talis est mo
dus adiurādi i ecc̄ie exorcismis
p quos demonū p̄tas excludit̄
ab irrationalibus creaturis. cir
ca. iij. an liceat p creaturas iu
rare: R̄. s̄m gor. super math. v.
Iurare p creaturam q̄druplici
ter cōtigit. Prio ipaꝫ tāq̄ aliq
diuinū iplorādo. ⁊ sic stricte pu
nit̄ iurās cā. xxij. i duob⁹ locis.
⁊ etiam sic q̄s plurium commit
teret mendacium per creaturā
iurando. ut ibidem dicitur. Se
cundo contingit iurare per crea
turā iuramētū tanq̄nam p rem

uilē cōtēmnendo. primū ptinet ad īfidelitatē. et sp ē pctm sicut et sm q ptinet ad dolositatem. Tertio deū q ipsa creatura psi det tāq testem īuocādo et sic io seph iurauit p salutem pharao nis geñ. xlii. Et ecclesia iurat p scta euangelia. Quarto cōtigit iurare p creaturam tāq eā ad usū quē iurās inde sperat deo i pignorando. Et sic fit iuramētū execratoriū. ut testis ē mihi de' i aiaз meā. Teriō et qrto licituз esse pt ut supra tactum fuit.

## Capitulum quintuз.

Contra sз pceptū. ñ assu mes. etc. peccant etiam uota frāgentes. Unō deuoto primo uidendū ē qd sit. Secundo qntum pcm sit ifrigē uotū. Tertio de eius dispensatō ne. Quātū ad primū notādū sз mgrm in. iiii. di. xxxviii. et tho. et alios theologos. Quod uotuз est ɔceptio spontanea melioris ppositi ai deliberatōe deo l' san ctis eius firmata cū itētione se obligandi. Pro cui' intellectu notanduз q ad licitū et cōpletū uotum plura exiguntur que tā guntur in descriptione ei'. Pri mo est cōceptō alicui' a spiritu sancto in itellectu facta. Secū do exigitur q non sit de malo. Nā proprie sūptum uotum non pt esse de malo et iō dr ibi meli oris. ubi psupponit q sit bonuз Malū eni poti' nos ōordiat a deo. Uotum enim non est uicu luз iniqtatis. Uñ Isi. In malis promissis rescinde fidem. in tur pi uoto muta decretū. Uñ iuōi plures quā quadraginta q uoue runt se neq māducaturos neq bibituros donec occiderēt pau lum actu. xxiij male uouerunt. Tertio exigitur q ñ sit de nccio a nobis alias fiēdo qr melioris. ad bonū eni nccariū puta q a lias ē pceptū nobis obligamur ex alterius autoritate et. B ppe non pertiet ad uotum cuius ob ligatio est ex mera uolnntate. uerum tamē ut dicit durandus qr ad idem potest quis obligari pluribus obligationib'. ideo ni hil prohibз quin ad illud ad q obligamur per preceptum ex al terius autoritate obligemur eti am p uotum ex propria uolūta te. Unde firmiter tenēdū est q uouens cōtinētiā et cōmittēs ad ulteriū uel simplicē fornicatiōз peccat dupliciter. uз peccato adulterii uel formicationis: et nihilomin' fractōne uoti. qmuis illud uotum sit large et impropē dictū. Quia uotū pprie dictum ē solū de his q sunt i hoīs liber tate. Quarto exigitur quō non sit bonum indifferens quia tale ut sic non ordinat in deū. Iteз

ꝙ non sit ꝺ minori bono. ibi melioris boni. Ratio ē quia minus bonū respectu maioris boni hꝫ rōnem mali. Et iō nō pōt cadere sub voto. iq̄ntū ē īpeditiuū maioris boni. Quīto exigitur ꝙ sit cōceptio libera. Ibi spontanea Ex quo pꝫ qui possint vouere: quia q̄libet pōt uouere ea q̄ sūt in sua libertate: ꝛ ea in quibus est sui iuris. vnde īpuberes. fui religiosi clerici ꝛ vxores. i q̄bus

b dam non possunt vouere. Sexto exigitur deliberatio ibi. Animi deliberatōe. Et addit ad differentiā votoꝝ que fiunt ex surreptione. in quibus ñ īuenit plena rō uoti. An autē deliberatio ad votū exigat. dicit rich. Uotū dr̄ a volendo. vñ sicut in nobis ē duplex velle. s. plenū. ꝙ ē deliberatiuū. ꝛ semiplenū ꝙ est uelle ex surreptione: sic ēt ē duplex votū. q̄dā h̄ns plenā rōnē voti. ꝛ quoddā surreptitiaꝫ siue semiplenā. Et de rōne primi est ꝙ sit factū ex deliberatione. nō aūt de ratione secundi. Tale eī potest fieri ex surreptiōe. Et q̄r non habet plenam rōnem voti. ideo non obligat de necessario. sed tantuꝫ de cōgruo. Extra eodē venientes. Et extra ꝺ iurīu. ad nostram. Et ideo venire contra tale votum. etiam ꝑpria autoritate. non ē pccm̄ mortale.

Septimo dr̄ deo vel sanctis eius. q̄a ñ ē ad hoīeꝫ ꝑprie. Uñ rich. eicit ꝙ de forma voti ē ut fiat deo. Extra. e. ti. magne. c. i. Ratio ē quia homo in uoto obligat se ad faciendū aliq̄ bonū. Nulli aūt alij a deo pōt hō de iure obligare se totū. quia sibi soli cōuenit de iure potestas sup hoīem totum. ꝛ nullus pōt recipere de iure obligationē. nisi cōueniat ei de iure potestas ī illam rem. Et ideo soli deo pōt fieri uotū ꝑprie loquēdo de voto. quia tamen salus totius hominis multū ꝓmouetur ꝑ oratōnes sanctoꝝ. ꝛ illud aliquo mō possumus. sed ñ plene ꝙ ipetrare valemus. scis aliquo mō conueīt potestas sup hoīeꝫ totū. ꝛ iō pōt fieri eis aliquo mō uotuꝫ non tñ plene rationeꝫ habens uoti. hec rich. Octauo dicitur firmata animi. s. deliberatōne. Primo enim exigitur delibera c tio. Secundo ꝓpositum voluntatis ꝙ exigit deliberatōem. Tertio ex ꝓposito ꝓcedit ꝓmissio. in qua ꝑficitur rō voti quā ꝓmissionem seu firmitatē tho. sic ꝺclarat. Uotū quādā obligatiōnē īportat ad aliquid faciendū vel dimittēdū. obligat autē hō se hoī ad aliq̄d ꝑ modū ꝓmissionis. q̄ ē rōis actus ad quā ꝑtinet ordinare. Sicut. n. hō ipando l' ꝺp̄cādo ordiat q̄dāmō q̄d sibi ab alijs fiat ita ꝓmittēdo

.a. .b. .c. .d.

ordinat qd ipe p alio facere d
beat. Sed pmissio q hoi fit nō
pōt fieri nisi p verba vel quecū
qz alia exteriora signa. Deo āt
potest fieri pmissio p solā iterio
rē cogitatōez. qr ut dr. i. re. xvj
(Hoies vident ea q parent. de
us aūt ituetur cor). Hec tho.
Aliqui ut gorra. Numeri. xxx.
addunt intentione obligandi se
adimplēdū pmissuz dicētes ex
nuda pmissione: et ex delibera
tione facta non obligari pmittē
tem. Sola enim deliberatio ñ
firmat promissionem. Quaz ad
ditionem. Rich. non improba
d re videtur. Dubitatur an ex
pediat uouere? Rñ. Rich. Uo
uens aut vouet bona. quor ob
seruatio videtur pbabiliter p
portionata infirmitati sue spāli
aut iproportionata. Primo mō
expedit hoi vouere. quia per h
amplius firmat voluntatē suaz
in bono et excldit a se p magna
parte libertatem malefaciendi
et facit actū virtutis latrie et iō
vouendo meretur pter qz uo
uet. Uñ ps. (Uouete et reddite
dño deo vro) Secundo modo
non expedit nec licet. quia tale
uotū non haberet discretionez
comitem. cum per hoc uouens
magis se videat illaqare quaz
augere securitatē d sua salute.
Simile dicit Tho. 2. 2. vbi pri
e us. Dubitatur an melius sit

aliquid facere ex uoto qz sine uo
to? Rñ. tho. ibidem qz sic tripli
ci d causa. Primo qr uouere ē
actus latrie que est nobilissima
uirtus. Illud aūt quod imperat
a nobiliori uirtute melius est et
magis meritorium. Secūdo qr
quo uouet plus se dō subijcit qz
qui non uouet. sicut qui darz ar
borem cum fructu qz qui daret
tm fructum ut dicit ansel. Unō
et promittentibus gratie augen
tur. Tertō quia p uotū uolūtas
immobilr firmatur ad bonuz.
Facere autem aliqd ex uolūta
te firmata ad bonū ptinet ad p
fectionem uirtutis: ut pz p phz
.ij. ethi. Rich. rōez assignat di
cens sic. Cū deus acceptet op9
pp operantē. tanto magis aecep
tat opus qnto ē ab homine ad
eius seruitium specialius dedi
cato. Sed ceteris paribus idez
cuz equali scilicet caritate et le
ticia spēalius dedicatur hō ad
dei seruitiū p uotum qz sine uo
to. nā uotū. ut dic pe. d palu. i.
iiij. Non ē piculosum de sua na
tura sed ex culpa ñ facientis idō
expediens est uouere. Et licet
melius sit nō uouere qz pmissa
non reddere: tamen meli9 ē uo
uere qz non uouere. Sic melius
est baptizari qz non baptizari et
tamen melius est nō baptizari
qz postmodum retorsum conuer
ti. Dubitatur an penitens f

m

de eo qꝫ uiuit licite. alias nõ cõ pleturus uotum. nisi qr nõ uult frangerẽ uotũ. nunqd talis mereturꝰ. R. ꝭm ansel. li. de similitudinibus. quõ plus talis meretur q̃ꝫ simile faciens non ex uoto. ꝛ exemplificat de uulnerato cauterizando. qui timẽs abscisionẽ malarum carniuꝫ ne uiolenter medicum ledat. se spontanee iubꝫ ligari. Quẽ cũ urere medicꝰ incipit. incipit turbari ligatus. ꝛ nolit uelit rescinditur putriduꝫ recedente passione gratias tam ligatoribus quam medico refert. Dicit etiã pe. d. palꝰ. Talis adhuc plus meretur ceteris paribus. quam si sine uoto simile faceret. Primo quidem quia bona uoluntas sufficit ad meritum ꝭm bern̄. Un̄ a principio qñ uouit ꝛ ñ soluit tm̄ meruit q̃ꝫ tum qñ sine uoto soluit. ꝛ huic merito superaditum ẽ merituꝫ iustitie quo ulꝰ facere qꝫ ꝓmisit. Scd̃o qr lꝫ sit tristitia in ꝭ quõ uouit. ꝛ quedam noluntas tam̄ in soluendo quod uouit ꝛ in uenerando uotum est uoluntariũ Tertio etiam uidetur quod nõ demeretur in hoc qꝫ uellet non uouisse. quia sicut a principio non tenebatur uouere. sic uoto expost facto tenebatur soluere uel dato qꝫ peniteret de bono sit sibi peccatum tamen non propter hoc impeditur quin uolẽdo bonum mereatur maxime si sit diuersi actus. ¶ Nũc scd̃o uidẽdum est quomodo uotum liget Ubi primo notandum qꝫ uotuꝫ ligat ad faciendum rem possibilem. Unde deuꝰ xxiij ¶ Cum uotum uoueris dño deo tuo ñ tardabis reddere. quia requiret illud dñs deus tuus ¶ Ratio ẽ ꝭꝫ thomam. quia omnis promissio licita facta cum intentione obligandi se ꝛ cum deliberatione si acceptetur ab eo cui fit obligat promittentem: non tm̄ ex p̄cepto legis diuine. sed etiam legis nature sed uotum licitum ẽ huiusmodi promissio ꝛ omnem talem promissionem recipit deꝰ ergo ꝛc̃. Dicitur notanter possibilem. qr ꝭm tho. in. iiij. quicqd uotum impediret si presens eẽt dum uouetur etiam aufert obligationem uoto facto. Unde si uouetur possibile iam ꝛ fit idẽ postea impossibile non obligat pro quanto est impossibile. ut si diues uoueret cõstruere ecclesiam qui depauperatur postea ut infra dicetur. Secũdo notãdum ꝭm tho. ubi prius. qꝫ uoti fractõ ꝓpria autoritate est semper peccatum mortale nisi fõte subesset ratõabilis causa. ꝛ tũc ñ posset hẽri r̃cursus ad autoritatẽ plati. aut dispẽsãtis aut uotũ cõmutãtis. Pe. de palu. i. iiij di. xxxviij sic dic̃ pꝰoĩs uolũtãia.

a. b. c. d.

uoti fractio ē mortalis. qꝛ redd
re ē necessitatis: ⁊ totiens quo
tiens frangit. duꝫ tamē assit ac
tus exterioꝛ ⁊ interior. secus si
exterior tm̄. quia pccm̄ ꝑ se ē in
actu interiori. Et hoc intellige
in uoto negatiuo. vt exempli ḡ
tia. i illo q̇ vouit n̄ bibere vinū:
secus in affirmatiuo. puta cum
q̇s voueret ieiunare: tūc ei non
quotiēs comedit totiens pc̄cat
sed solū p̄a vice. tertia aūt ⁊ de
inceps nō. maxime si nō ex con
temptu: sed q̄si nō r̄putans sibi
possibile plus illa die ieiunare.
paratus ieiunare: si iam non
fregisset. ⁊ paratus alia die in
tegra ieiunare pro illa. Secus
si in contemptum. puta si omio
frustra fregerit. aut adhuc fra
cturus si non fregisset. hec ille.
de hoc dubia sunt apud docto
res p̄sertim de affirmatiuo non
b ex cōtemptu. ¶ Tertio notādū
s̄m eundē tho. in materia de iu
ramento. 2. 2. ar. viij. Uotum ex
sua rōe ē magis obligatoriuꝫ q̄꜄
iuramentū. saltē ꝓximo p̄stituꝫ
vt sic: qꝛ obligatio voti causat̄
ex fidelitate q̄꜄ deo debem⁹. scꝫ
ut ei ꝓmissum soluamus obliga
tio aūt iuramenti causatuꝛ ex r̄
uerentia quam debemus homi
ni: ex qua tenemur ꝙ uerifice
mus illud ꝙ ꝑ nomen eius ꝓmit
timus. ¶ Sed omnis infidelitas
irreuerentiam cōtinet. sed nō ꝯ
uertitur illud. Uidetur enim in
fidelitas subiecti ad dominum
esse maxima irreuerentia. ⁊ idō
votū ex ratione sua magis ē ob
ligatorium quā iuramentū. Dr̄
notanter proximo p̄stuū ut sic:
Quia Rich. distiguit d̄ iuramē
to. aut. n. fit hoi aut fit d̄o. Pri
mo⁹ nō ita fortiter obligat sicut
uotum: quia obligatio q̄ fit d̄o
in uoto ē fortior obligatiōe que
fit hoi. Secūdo mō magis obli
gat iuramentū ceteris parib⁹.
Uotū ei n̄ iportat nisi ꝓmissio
nē deo factam ex deliberatiōe
cum intentiōe se obligādi: hoc
autem totum importat iuramē
tum. ⁊ addit testimoniuꝫ prime
ueritatis ad maioreꝫ confirma
tionem promissionis. ¶ Dubita i
tur. j. an votum semꝑ obligꝫ ad
obseruantiā siue ipletionē? R.
Tho. in scripto. ¶ Quicquid fien
dum votum impediret. si p̄ns es
set ēt voto facto obligatōnē au
fert. Und̄ si aliq̇d ē possibile cū
fouetur. Et postea fit impossibi
le: tollitur obligatio: quantum
ad hoc. ut si quis diues voueret
edificare ecclesiam quod post
moduꝫ perficere non possꝫ pau
pertate superueniente non obli
gatur. hoc tm̄ sic itelligendo ꝙ si
factus ē oio ipotēs absolut⁹ ē a
toto. si aūt ex parte ita ꝙ totū ꝑ
ficere non potest. tunc remanet
solum obligatus ad illud quod

r. p. c. v.

k potest ꝛ non ad aliud ¶ Dubitatur .ij .utrum uouēs notū licitū teneatur stati soluere ipm: ℞. ſm rich. Obligatio uoti causatur ex propria uoluntate ꝛ intētōe. Vñ leuit. xxiij (( Qđ semel egressum ē de labijs tuis obseruabis ꝛ facies sic promisisti domino deo tuo ꝛ propria uolūtate locutus es ex ore tuo)) ꝛ idō si de uoluntate ꝛ intentōe uouētis sit obligare se ad statim soluendū. stati soluere tenet̄ .si autem ad certū temp⁹ l' sub certa cōditōe nō tenetur statim soluere. sed nec tardare dꝫ ultra quā intendit obligare se deo . Dicit̄ enim ibidē (( si uotū uoueris domino deo tuo non tardabis reddere qr reqret ꝛ dn̄s deus tu⁹ illud ꝛ si moratus fueris tibi reputabitur in peccatum. )) vilh. rođ. dicit. Cum aliquis aliquid uouit sine ꝯditione uel tēporis prefixione tenetur illud exequi stati cum potest nisi in uouēdo aliud in mente habuerit tamē datur ei tēpus ad arbitrium boni uiri ad disponendum de reb⁹ suis . Concordat tho. addēs in scripto ꝙ si is qui uouerat intrare religionem ex mora circa dispensationē rerum probabiliter timeret perpetuū impedimētuꝫ teneti ulterius non differre.

l ¶ Dubitatur tertio an uotum subitū min⁹ scꝫ deliberatū obliget: ℞. petrus. de pal'. in iiij. di. xxxviij. qđ uotum subituꝫ ñ obligat ad promissum. nec ad peccatum pfectum nec ad bonum pfectum. ut puer qui iratus pr̄i uel magistro. uouet uel iurat intrare religionem uel bñ potat⁹ Talia enim qr calore iracūdie fiunt ꝓ nō facto haberi debent sed uerū ē ꝙ sic subito fit ꝙ nō ad sententiam rōis nō requirit magnam morā tēporis ꝑuenit . sed quādo sciens est quid iurat uel uouit tunc tenetur nisi cum eo dispensetur ratione min⁹ plene deliberationis. sicut etiam q̄ calore cōcupiscentie inflamat⁹ aut bene potatus nō tñ perfecte ebrius iurat uxoreꝫ ducere . unde illa deliberatio tp̄is uel etatis q̄ sufficeret ad obligandū se diabolo per mortale pcc̄m sufficit ad obligandum se deo ꝑ uotuꝫ ꝛ sicut ex ira occidens qr ex electōe seu habitu nō processit sꝫ ex passione iudiciū ratōis turbante nō excusatur ex toto q̄n sit mōtale. sed in parte. sciuit ei in parte quid faceret sic de uoto in proposito suo mō. ¶ Dubitatur. iiij. an solum propositum aliqñ aliquē obliget: ℞ .idē ibidem ꝙ sic in illo casu quādo q̄s intrat religionē cū proposito remanendi ꝛ deo ꝑpetuo famulādi ꝙ eq̄pollet uoto simplici sed non solemni extra de religio. m

¶Consulti ubi dicitur ꝙ ꝓstatiꝫ te
netur ad aliam religionē intra
re. Et quāquā non sit ligatus vi
uoti: qꝛ ñ ꝓmisit. sed solum ꝓpo
suit. tm̄ ligatuꝛ ui statuti in reli
n gione aliqua ꝛemanere. Dubi
tatur. v. vtꝛum uotum sub cōdi
tione emissū obligat uouētem?
R. fm Ray. Conditio duplex
ē generalis que in uoto semper
ītelligi debet: ꝛ illa ñ existēte ñ
ligat. Exempli gꝛatia. si deꝰ uo
luerit. ibo romā si potero. Alia
specialis. puta si intꝛauero lom
baꝛdiam ibo ad sanctū marcū.
vel si filius meꝰ fuerit libeꝛatꝰ
de infiꝛmitate: visitabo sanctuꝫ
Jacobum ꝛ similia. Hec condi
tio si defecerit id ē ñ affuerit nō
obligatuꝛ ex uoto. Al' sic. xxxij.
q. viij. ñ solū extꝛa de cōditiōe.
oppo. vtrū. Et hoc ītelligas ubi
tota obligatio ponebatur i euē
tu conditiōis. Aliter si alias fue
ꝛit cū causa: vel etiaꝫ si fecit vo
tum ꝛ causam: ob publice ꝛ nō
expressit causaꝫ sed uotū. Tūc
propteꝛ cōcausaꝫ vel cōsciētiaꝫ
ut alia littera habet. ꝛ propter
scandalū tollendū tenetur iple
re. extra ꝺ uoto magne. gl. vilħ.
dicit. Cōcausa ē qñ non tm̄ ex
una causa obligauit se sed etiaꝫ
ex alia exempli gratia. Aliquis
uouit ꝙ iret ad sāctū Jacobuꝫ
q̇a credebat ꝙ ibi īueniꝛet frēꝫ
suū nihilominus ꝑꝑ ꝛedimenda

peccata sua. in hoc cāu q̄uis in
tellexit fratꝛem suum decessisse
anteq̄ iter arriperet nihilomi
nus tm̄ ire ꝑꝑ aliā cām tenebit.
Itē ītelligas quotiēscūq̄ voue
at aliquis ex duabus cāis: l' plu
ribus. uel sub duabus cōditioni
bus uel pluꝛibus. ꝛ nihilominus
intendit se obligare qualibet il
larum causarum: vel conditiōe
exstante ¶ Dubitatuꝛ. vi. an vo o
tum sub conditione factum que
conditio non ipletur ꝑꝑ culpam
uouentis sit obligatoꝛium? Rn.
Rich. ꝙ sit. ꝛ ponitur exp̄sse ꝑ
casum extra de sponsa. Sicut
ex litteris. vnde cum aliquis ꝺo
uouet aliquꝺ spāle obsequium.
sa peccato de quo tēptat̄ p̄ser
uauerit eum. si incidat in illud
peccatū. nihilominus tenetuꝛ i
pleꝛe uotum: quia qꝺ deus eum
nō p̄seꝛuauit ab illo pcc̄o. stetit
peꝛ eū. ñ ꝑ deū. q̇ illū a peccato
illo p̄seꝛuasset si ille voluisset.
Dubitatur. vij. esto ꝙ aliq̇s hoꝛ p
rens cōmitteꝛe aliqꝺ magnū sce
lus ꝙ nūq̄ intendit committer̄
voueat ꝙ si committat intꝛabit
aliquam religionem quam non
vult sꝫ hoꝛꝛet itꝛaꝛe: ꝛ postea il
lud scelus cōmittit. nunquid te
netuꝛ itꝛaꝛe ꝛeligionē? R. Ric.
sr. iiij. di. xxxviij. ꝙ sic. quia uo
tum sub cōditiōe factū de re bo
na ꝛ pꝛopteꝛ finem bonum ē ob
ligatoꝛiū exstāte cōditione siue

illa cōditio sit bona siue mala
q ut alias tenui. ¶ Dubitatur .viii
an uotum de non vouendo ali
quid nisi illð ꝙ uouet̃ exprimat̃
uerbo dicto .uel scripto sit obli
gatorium:℞.ꝙ sic ꝑ astaxã. li.
i.c.de uoto. Ita ꝙ si postea uo
ueat ⁊ uotũ suũ uerbo uel scrip
to non exprimat peccat.nã tale
uotum est bonum:qꝛ ꝑ uoti ex
pressionez in ṽbo uł scripto ha
betur de uoto facto certior co
gnitõ:⁊ p̃caueť i uouẽdo preci
pitatõ:quoꝝ utrũqꝫ est bonũ.ni
hilominꝰ tñ uideť ꝙ teneat illð
uotũ si alias sit licituz qr cũ uo
uere sit bonũ ⁊ a spiritu sancto
consultum per illud p̃s.((Uoue
te ⁊ reddite dño deo ur̃o))iõ uo
tum de nõ uouẽdo nõ obligat.
Uñ uotuz de quo ꝑposita est q̃
stio nõ obligat ad nõ uouẽdum
sed obligat ad exprimendũ per
uerbum uel scriptum si cõtinge
r ret emitteř uotũ. ¶ Dubitatur
ix.utrum uotum factũ sub con
ditõe inhonesta sit obligatoriũ
stãte cõditõe. Uerbi gr̃a.aliq̊s
uouit se ꝑegrinaturũ ad sc̃tz ia
cobuz ut prosperet̃ i furto .ho
micidio.uel adulterio. Queriť
postq̃ꝫ cõmisit furtum.adulteri
um.uel homicidium.uel simile
utrum teneat̃ ꝑegrinari ad sanc
tum iacobum:℞.astax in sum
ma ubi prius ꝙ non. Sed durã
dus q̃ðli.iiij.q. penultima disti

guit h inq̊t generaliter est uerũ
ꝙ cõditõ q̃ est ɔ nãm ɔctus tol
lit ɔctum:⁊ facit ipsuz esse nul
lum :qr includit oppositionem
ad ɔctum. Conditio aũt ihone
sta q̃ est ɔ nãz ɔctus promissio
nis uel obligationis potest esse
inhonesta dupliciter:qr qñqꝫ ẽ
inhonesta ⁊ illicita non solũ ꝑz
se sed etiam in habitudine ad il
lud ꝙ promittitur uerbi gr̃a. si
aliq̊s dicit.sic promitto deo quð
si possum ꝑpetrare homicidiuz
ego i gr̃aꝝ actõez dici faciã mis
sam solẽnẽ.qñqz uero ẽ inhone
sta i se sz non ĩ hitudine ad pro
missum ṽbi gr̃a.si q̊s dicat sic ꝑ
mitto ꝙ si cõtigat me peccař ie
iunabo ut dimittat̃ mihi pct̃m
cõmissum. Si primo mõ ẽ inho
nesta uotũ ñ ẽ obligatoriũ qr ẽ
ɔ nãm promissionis uel ɔtractꝰ
⁊ ꝑ ɔñs tollit obligationez. Et
tale uotũ nõ pt̃ impleri sine de
trimẽto salutis qr illud ꝙ ꝑmis
sum ẽ redditur illicituz ex circũ
stãtia informante in uouẽdo ⁊
soluẽdo:qr si aliq̊s soluat ut ob
ligatꝰ ex cõditione ⁊ cõditio ñ i
format sic illico oꝑtet ut soluat
ex motiuo illicito ut pꝫ ĩ titulo
ꝙ ẽ pct̃m. Si sc̃ðo mõ uz ꝙ cõ
ditio ĩhonesta nõ sit ɔ nãm cõ
tractus tũc extante cõditõe uo
tũ ẽ obligatoriũ.rich.tz ẽt ĩ.ij.
mẽbro ꝙ nõ lz ut uouens se ieiu
naturꝰ si occidat inimicum suũ.

s Dubitatur .x. utrum si quis votum fecit d carnibus non comedendis et infirmetur ita q a medicis dicitur q e in periculo nisi carnibus vescatur. et q aliter n pot euadere infirmitate? Rndz hug. xxxij. q. finali no solu talis de pcepto maioris. et sine pcepto potest carnes comeder. quia est causa necessitatis. et in huiusmodi uoto conditio tacita fuisse videtur: nisi necessitas cogeret et preceptum maioris adessz

t Dubitatur .xj. a quib9 teneatur abstinere qui uouit vel cui iniunctum est ieiunare i pane et aq? R. Pe. d pa. in. iiij. di. iij. Ab oibus istis tenetur abstinere vide licet brodio expresso de carnib9 vel piscibus quando sunt nimis condensata vel tipsana vel burreta ex substantia pisoru extracta: qr hec n uidentur vere aq.

u Dubitatur .xij. an sacerdos q tenetur ex uoto uel obedientia uel penitentia ieiunare uno die in pane et aqua. an eadez die celebrans debeat sumere vini perfusionem post sumptionem d calice ipsius eucharistie. Un Pe. d pa. in. iiij. di. xij. dicit q debet sumere vini pfusionem. quando non est aliam missaz celebraturus ipa die. vt dicitur d cose. eadem pte: qr nec uotu: nec pnia: nec obedientia debet immutar ritum ecclesie: et ordinationes cocilioz. Plura alia dubia vid in summis. Quo ad. iij. notadu sm Tho. et omnes q in uoto pt fieri irritatio dispensatio et commutatio. Ratio quia votum n est vinculum iniquitatis nec impeditiuu melioris boni. quia p caritate institutu e. Sed sepe c tingit q quis malu uouit et tc e irritu: aliqn quis uouit min9 bonu: et tunc e in melius comutandum. Sunt autem tres dispesatores uotorum: papa et su9 uicarius epus. et suus penitentiarius platus religionis. et cui comittit Papa solus potest dispensare i uoto religiois: si est dispensabile: in uoto continentie: in uoto crucis l terre sancte. et sibi retinet uotum ad limia petri et pauli et ad sanctu Jacobu: eps aut in aliis. Et nota nunq sine alicuius pfatoz auctoritate qs debet uotu ifrigere nisi necessitas urgeat et supio haberi n possit. Ratio e qr nullus dz esse iudx in propria causa. x

Sequitur preceptum. .iij. Capitulum .i.

Preceptum .iij. sic poit exo. xx. Memto ut die sabbati scifices) sex dieb9 opaberis: et facies oia opa tua. sep9at die sabbatu

dñi dei tui ē. non facies i eo oē op⁹) Ubi tria tāguntur de qui bus principaliter agendū ē. pri mo phibentur opera quedā p q̄ festū frangi pt̄ ibi (nō facies in eo oīe op⁹) Secūdo iubemur sc̄tificare festū. ibi (memēto ut diē sabbati sanctifices) Tertio mādātur ut laborem⁹ certis die bus. ⁊ certo festiuem⁹ ibi. (sex diebus operaberis. septimo aūt die sabbatum dñi est.) Pro quoꝝ declaratōe notādū. p⁹ q̄ i ueteri testamento duplicia fe sta fuerūt ut puta sabbatū q̄ in stitutū fuit originalit̄ triplici d̄ causa. Prio in grāꝝ actiōem ⁊ ad deo uacanduz unde exo. xx. (Sex dieb⁹ fecit de⁹ celū ⁊ ter rā. ⁊ septimo die requieuit) idē cessauit a nouis creaturis cōdē dis. Uñ. s̄m tho. 2.2. q. cxxij. sab bati pceptum erat morale parti ⁊ pti cerimoniale. Morale q̄ lex nature dictat deo oīm rerū principio aliquo tpe uacanduz poti⁹ q̄ʒ creature. Cerimoniale aūt fuit quo ad diem septimum iō fuit figura requiei xp̄i i sepl chro: que futura erat in sabba to. ut dicit aug. li. iiij. sup gene. ad l̄ram. Secūdo in auaritie re strictōem. nisi enī deus die sab bati feriandum mandasset aua ritia p acq̄rendis tpalib⁹ nimi um creuisset. Tertio ut laborā tes famuli ⁊ serui licite i corpo re ⁊ aīa recrearentur quos imi sericordes nimis alias grauas sent. Utrumq̄ʒ tangit̄ exo. xx. vbi iter preceptum illud dr̄. (ñ facies in eo oīe op⁹ tuū) Ecce restrictō auaricie i dñis (Et fili us tu⁹ ⁊ filia tua ⁊ seru⁹ tu⁹ ⁊ ā cilla tua iumētū tuū ⁊ aduena q̄ ē itra pōtas tuas.) Ecce terti uz. alia habuerūt i ueteri testa mēto festa pter sabbatū ob spe cialia bñficia eis collata. sic p liberatōe p iudith fc̄ta. Itez p hester ⁊ silia. sic ⁊ i nouo testa mēto duplicia hʒ eccl'ia festa. prio diē dñicū loco sabbati. Se cūdo festa xp̄i ⁊ sc̄toꝝ i mēori am specialiū beneficioꝝ eccl'ie pstitoꝝ. Fuit aūt sabbatū in diē dñicū q̄ntuplici de causa rō nabiliter trāslatū. prio ut cessā te figura sabbato pasche q̄do xp̄s reqeuit in sepulchro cessa ret ⁊ sabbatū pn̄te vitate ⁊ ime diate trāsferet̄ i diē seq̄ētē. oīs enī decursus tpis a creatōe uel lapsu hoīs usq̄ʒ ad dñice resur rectōis diem quedam nox fuit. Secundo ob memoriā creatōis toti⁹ mūdi. Hac enī die ad l̄raʒ de⁹ in principio fecit celū ⁊ ter rā ⁊ lucē. Tertio i memoriā bñ ficij recreatiōis q̄ p passionē ad gloriosam xp̄s puenit resurrec tōem. Ep̄us enī dñico die soluʒ cōsecrari debet ut habet̄. lxxv. di. c. Ordinationes episcoporū

Et maiora que xp̄s fecit quodā mō illa die fecit mūdum creare inchoauit ꝛ lucem de q̄ postea sol factus est. Unde ꝛ ꝓprie di cit̄ dies solis. xp̄s r̄surrexit. spi ritum sanctum misit ꝛ nat⁹ est in mundum. ꝛ ut Innocēci⁹ di cit quelibet dn̄ica dies est ima go dn̄ice resurrectōis. Ob quas etiam causas maior dei influx⁹ ī ecc̄ia expectari p̄t q̄ȝ alio die simplici sicut ꝛ de loco cōsecra to creditur ꝙ in eo citius homo exauditur orādo ceteris ꝑibus. Quarto ne iudaizar̄ uideamur cōmune festū cū iudeis tenēdo Jō etiaȝ feriare sabbato die su spectū esset de iudaismo. Quin to. in figura ꝛ memoria future resurrectionis nostre in corpor̄

d ꝛ aīa. ❡ Secundo notandū ꝙ q̄ȝq̄ȝ non liceat feriare sabbato nisi quis iudaizare sicut ꝛ anti xp̄s ordinabit ut dicit gre. ō cō se. di. iii. peruenit. tamen sabba tum beatissime uirgini ī specia lem honorē est ꝑ clerum depu tatū triplici de causa. Prio qr ī sola dei mr̄e lumē fidei sabba to obūbratum ꝑmansit aplīs ꝛ aliis de xp̄o titubantibus. Se cundo qr sicut a ieiunio ferie sex te fit transit⁹ ꝑ sabbatum ad so lēnitatē diei dominice. sic etiā a miseria pn̄tis uite fit transit⁹ ꝑ bt̄aȝ uirginē ad statū glorie. Tertio qr sabbato sepe legitur beata uirgo maria peccatorib⁹ miracula ꝛ beneficia prestitisse Unde legim⁹ in hystoriis. ꝙ oli in gretia a nona diei sexte ferie uelū intra ꝙ imago v̄ginis erat diuina v̄tute se apperiebat ꝛ sic ꝑmansit usq; ad nonam sabbati qn̄ iteruȝ diuinitus se retraxit. Eius exemplo latini sabbatum etiā in laudeȝ uirginis cōsecra uerūt. ❡ Tertiō notādū ꝙ tripli

c cia sunt festa eccl'ie. q̄dā sunt ꝛ dicūtur ꝓcipua. ꝛ maiora festa eccl'ie. ꝛ sunt dies dn̄icales. xp̄i festa bt̄e uirginis. ꝛ apostoloꝝ. Alia sunt festa eccl'ie satis cōmu nia ꝑ orbē. Alia sunt q̄ epi spāli ter in suis dyocesibus īstitueṙt. Quarto notandū ꝙ propter qn̄ q̄ȝ multum peccant qui h̄ ꝓcep tum transgrediuntur. Prio qr in ueteri testamento pena mor tis plexuȝ ē. Un̄ numeri. xv. dr̄ de quodā q̄ colligebat ligna in sabbato quem moyses ꝛ aaron recluserunt in carcere ꝛ querē tibus quid ei facere deberēt: rn̄ dit de⁹ (Morte moriat̄ hō iste obruat eū lapidib⁹ omnis tur ba ext̄ castra) mistice āt ligna die ꝓhibito colligit q̄ materiaȝ ignis infernalis colligit. Talis lapidibus id ē duris obiurgatō nibus proijciend⁹ est. qn̄ ī festis transgredi non dimittit. Secū do in nouo testamento etiam grauiter punitū est. Refert eni

greg.j.dialo. Quod quedaʒ nup
ta marito in uigilia ꝺdicationis
ſācti ſebaſtiani uicta ↄcupiſcen
tia a uiro ſuo ſe nō abſtinuit. in
craſtino aūt cum r̄morſu ↄſciē
tie uerecundia uicta a ꝓceſſio
ne ſe non ſubtraxit. Uñ i eadeʒ
a demone publice uexari cepit
quam cū ſacerdos palla altaris
iuuare uellet. eum etiā demō i
uaſit. ⁊ cōfudit. Hāc igit̄ ami
ci ꝑ icātatores iuuare ꝓcuraue
runt. ſʒ in ipſis coniurationibus
legio ꝺmonum in eā intrauit ⁊
tot uocibus clamare cepit quot
demonibus arrepta erat: q̄ʒ tñ
demum ſanct⁹ eps̄ fortunatus
ꝑ plures dies ⁊ noctes orādo li
berauit. Tertio qr magne igra
titudinis uicium quis icurrit cū
ſex dies ſibi cū magno conatu
expendit ⁊ unum diem nō in ꝺi
honoreʒ ⁊ ꝓpriā aie ſalutē ↄſū
mat: ⁊ cū tot ꝺi beneficia medi
tari negligit. Quarto qꝛ quodā
mō i tres perſonas diuinas pec
cat: in pr̄e cuius potētia mūdū
creauit: i filiū cuius ſapiā mōm
redemit: in ſpūm ſcūʒ q̇ tali die
in mundū ueit: ⁊ i xp̄i hūanita
tem q̄ nata tali die uiſibilit̄ pri
mo apparuit. Quito qꝛ mlt̄ū ce
ce peccāt. Feſtis eni peccantes
faciunt ſic ille q̇ loco ſacro pec
carꝫ: quod utiqꝫ turpi⁹ ē q̄ꝫ nō i
ſacro peccare Temp⁹ aūt a ꝺo
ſacratū eſt. Iteʒ dedicatōʒ xp̄i
i dedicatōem demonis uertūt.
Item ꝑ totā ebdomodū ꝓpt̄ la
bōes mundi ſunt i anima: ⁊ do
minico die turpes ſūt i aīa licʒ
mūdi i ueſtimentis. Quito no
tādum ꝙ in genē xij. ſunt ꝑ q̄ fe
ſta uiolari poſſunt Prio peccā
do mortaliter quocunqꝫ genere
pc̄ci ſm tho. ubi ṗus. Et alex. ꝺ
hal' in ſuo. iij. di. xviij. Leui. eni
dr̄. xxiij ((Omne op⁹ ſuile nō fa
cies in eo)) ſcʒ ſabbato. Seruit
āt hō pc̄to.. uñ ioh. viij ((q̄ facit
pc̄m ſu⁹ ē pc̄ti)) Uñ glo. ambr.
luc. xiij. di. Lex in ſabbato ſui
lia opa facere id ē pc̄tis aag̃ua
ri ꝓhibet. Rō ē qr pc̄ta morta
lia ↄriāt obſuātie feſtoꝝ iq̄ꝫtuʒ
ipediūt applicatōʒ hois ad deū
ꝙ ē finis feſti. Et qr ut dic̄ tho.
magis impeditur homo a reb⁹
diuinis ꝑ opus pc̄ti q̄ꝫ ꝑ opus li
citum q̄ꝫuis ſit corporale. iō ma
gis ↄ h̄ ṗceptū agit q̇ peccat in
die feſto pc̄to mortali q̄ꝫ q̇ opus
corporale alias licitum facit. ñ
tñ ꝑ ueniale pc̄m fit uiolatō il
lius ṗcepti. Unde aug. li. de. x.
cordis dicit. Melius id ē min⁹
male faceret iudeus i agro ſuo
aliq̇d utile q̄ꝫ in theatro ſedicio
ſus exiſteret: ⁊ melius facerent
femine lanam earum in die ſab
bati quam tota die in neomeni
is ſuis ipudice ſaltarēt. ¶ Et di
cit alexande: ꝺ hal'. ubi ſupra
quod qui peccatum mortale in

g

h

die festo cõmittit dupliciter pec cat mortaliter: ⁊ incurrit reatũ duoꝝ peccatoꝝ mortaliũ: eo ꝙ exempli gratia fornicator agit ꝯ duo ꝑcepta scilicet ñ mecabe ris : ⁊ sabbata sanctifices .⁊ sic de ꝑiurio ⁊ homicidio.⁊c̃ .vnde sequi videtur ꝙ sic peccans for nicãdo sufficienter si vl't ꝯfiteri oꝫ ꝙ dicat ĩ ꝯfessione fornicatꝰ sũ.⁊ in die festo feci.sicut ĩ simi li furatus in loco sacro tenet̃ cir cunstatiã loci exprimere : quia tales circũstantie aggrauant in infinitũ . Secundo infringi põt sabbatũ faciẽdo opꝰ s̃uile.quia leuit̃.xxiij.dr̃ ((oẽ opus seruile ñ facies in eo)).s.sabbato. ¶ Pro cuius intellectu notandũ scd̃m tho.2.2.q. lxxij ꝙ ꝑter seruitu teꝫ peccati adbuc quintuplex ẽ seruitus.Una que fit peccando mortal'r:de q̃ dictũ ẽ.Alia est q̃ fit per opus latrie ꝙ vꝫ ꝑtinꝫ ad dei cultũ.Et ꝑ tale seruile opus quis meretur ĩ festo:nec ꝓhibe tur hic.qꝛ plus quis ad q̃rẽ sab bati disponitur. Uñ ẽt in ueteri testamento licuit sabbato circũ cidere:hostias mactare:⁊ offer re archaꝫ circumferre iericho ⁊ similia.Et hodie licet docere verbo ⁊ scripto. Unde Joh.vij ((Circuncisioneꝫ accipit homo in sabbato :ut non soluatur lex moysi))⁊ Math.iij.((Sacerdo tes in sabbato sabbatũ violãt))

id est corꝑaliter operãtur ĩ sab bato.Et numeri.xxiiij.dic̃ glo. fabri et hꝰmõi artifices ociant̃ in die sabbati.Lector autem di uine legis uel doctor ab opere suo nõ desinit nec tñ cõtamina tur sabbatum sicut nec sacerdo tes in templo uiolant et sine cri mine sunt.alia est seruitus qua homo seruit altari uel sibiipsi ⁊ talia opa seruilia sunt duplicia quedam sunt spũalia .ut mẽtis exercitatio.⁊ talia hic nõ dicũ tur seruilia qr cõueniunt homi ni ꝫm mẽtẽ ꝫm q̃ꝫ ẽ homo s̃uus dei ⁊ ñ hoĩs.Unus enim homo nõ est seruus ⁊ ꝓprius alterius ꝫm mẽtẽ sꝫ ꝫm corpꝰ.a talibus seruilibꝰ nõ oportet abstinere ĩ festo quo ad illa q̃ sunt de se li cita honesta ⁊ recta.Ex quo pꝫ ꝙ q̃s non tenetur ĩ die festo ab stinere ab ipsis operibus spũali bus que etiam ab ipso operãte ordinantur ad tꝑale lucrũ:aut ad aliud hꝰmõi tale bonum ut si aduocatus in die festo studet in hijs que die crastĩa uult pro ponere ꝓpter temporale lucrũ ⁊ rusticus cogitet de aratõe ter re sue q̃ꝫ crastina die uult arare Talia enim ꝫm ꝑdictã sententi am scĩ tho.non sunt s̃uilia sal teꝫ materialiter cũ sint spũalia ⁊ interiora.de istis dicit rich.ĩ iij.di.xxxvii. ꝙ homo ꝑ execu tione huiusmodi actuũ ĩterioꝝ

⁊ exercitio non icurrit peccatū
mortale nisi propter eorꝫ exerci
tium excludatur illa vacatio q̃ꜫ
tūc dꝫ cultui diuio ex necessita
k te. Alia sunt opera hoīs corpo
ralia: ⁊ sunt duplicia: quedaꝫ ſ
uis ꝓpā: utpote ad que quilibꝫ
non tenetur: sed ad que tenētur
serui dn̄is: ut sūt arar̄: cibos co
q̃re: metere: ⁊ actus mechanici
⁊ huiusmodi. Nō ei tenetur qui
libet sibi aut alteri ad talia ex
tra necessitatē. Sed serui tenēt̄
ad talia dn̄is suis quorꝫ sunt ꝓpj
Et oīa talia ꝓhibebāt̄ i uetēi le
ge p hoc mādatū: eo q̄ 3̄riaban
tur obseruantie sabbati: quia ꝓ
hibent applicationem hominis
ad diuina. Nunc vero in noua
lege non ē tā stricta ꝓhibitio i
die dn̄ico sic fuit i die sabbati.
Quedā ei opera cōcedūt̄ nunc i
die dn̄ico q̄ i sabbato ꝓhibebā
tur .. sicut ciborum decoctio: ⁊
alia huiusmodi: que licet neces
saria fuerint poterant tamen p̄
ueniri. Et etiam in q̂busdā ope
ribus ꝓhibitis facilius dispēsan
tur ī noua lege pp necessitatem
q̃ꜫ i veteri lege. Et rō ē qr obser
uatio sabbati fuit figuralis. Fi
gura aūt ptinet ad ꝓtestationeꝫ
ṽitatis q̃ꜫ veritatē nec ī modico
p̄terire oꝫ. Et iō fuit sabbatū tā
stricte obseruādū ut figura cor
responderet ipi rei. Obseruatio
uero dominice n̄ ē figural̄ cū n̄
significet futurꝫ: sed ē cōmemo
ratio p̄terite resurrectōis xp̄i: ⁊
repn̄tatio pn̄tis quietis aiarꝫ q̃ꜫ
nunc hn̄t p xp̄i mortē. Alia rō ē
qr olim ſm Tho. in ueteri lege
obseruantia sabbati fuit moral̄
⁊ cerimonialis seu figural̄. Et
obseruantia talis sabbati muta
ta ē in dn̄icuꝫ diē ordinatōe ec
clesie. Jō hodie obligamur ad
obseruantiā dn̄ice. n̄ ex h̄ tertio
p̄cepto. sed tm̄ ecc̄ie mandato.
Alia uero sunt opa hoīs corpa
lia cōmūia seruis ⁊ liberis ad q̄
quilibet homo applicat̄ corpali
ter: q̄ de sui natura aut intentō
ne agētis ordinātur ad lucrum
temporale. aut ad aliquod bo
num corporale tanq̃ꜫ ad finem
proprium ⁊ immediatuꝫ: ut sūt
omnes actus mechanici. cultu
ra agrorum uinearuꝫ. ⁊ similia
mercatura: placitatō: iudicia ꝯ
cōtēciosa ⁊ silia. Ista ecc̄ia de
terminauit esse seruilia ⁊ statu
it ea i dieb⁹ dn̄icis ⁊ i alijs festi
uitatib⁹ ab uniuersali ecc̄ia isti
tutis non esse exercenda nisi ur
geat necessitas aut suadeat pie
tas ut pꝫ de cōse. di. iii. rogatio
nes. Et. xv. q. iiii. ⁊ extra de feri
is. c. oēs. ¶ Tertio ifringitur fe l
stum p hoc q̄ aliqui non legitie
prepediti negligunt audire mis
sam. ¶ Quilibet enim christia
nus ex precepto primo tenetur
ad deum actualiter diligenduꝫ

Et vt scoto i.iij.di.xxvij.quod h sit diebus festiuis.ita . q oi die festiuo z potissime dieb9 dnicis z principalibus festis teneat se hō recolliger. z deū sup oia ac tualit diligere. z forte h determi nat dinū mādatū illd.((sabbata sanctifices.))ut unusqsq3 mane at apd se recolligēdo se z ascē dēdo in deū suū. z eccia specifi cat h q̄tū ad missam audiēda3 die dnico de conse.di.i.missas.
m Quarto infrigit p eos q nimis tarde i uigilia festi laborāt ope ra phibita z q i die festo nimis cito laborant nō sc3 tminato fe sto.qn aūt qs teneat festū icho are uel terminare.∴R.ray.q re gularit a uespera i.uespera3 ex tra.e.oēs.Festorū tn̄ iniciu3 z finis iuxta eorū q̄litatē z iuxta diuersarū rgionū cōsuetudines cōsiderari dnt.Et sicut magnitu do dierū exigit celebrari sic pri us incipere z tardius debet ter minari uera ratōe vt extra.e. qm̄.Quīto offendunt pdicatoz i festo nō audientes uel irriden tes eos q audiunt uel alios de h mōe trahentes z in sermōe dor miētes.Magna ei est negligē tia cibū corpis p sex dies q̄rere z aie cibū p unā horā fastidire nullus ei pt precepta itelligere nisi discat.predicator aūt ē doc tor dei pceptoz.Sexto offēdūt supbi uestitu supfluo pomposo bastiludijs z similibus . Septi mo uendentes auare z ementes mercatores z istitores.Octauo luxuriosi cultu uestiū.ptis . tac tibus cātib9. z uerbis.potissime choreis isistēdo.ut cōpleāt luxu riosam uoluptatē.Nono gulosi potatōibus uel cōmessatōib9 se ingurgitantes z fercula nimis lauta pcurātes.Decimo iracū di litigiosi z lusores.Undecimo iudicijs presidentes sine cā uel pietate.Duodecio accidiosi qui diuinū cultū ad quē tenent pu ta sermones missa3 z similia fa stidiunt z triste audiunt .Et sic p3 de probibitis i.iij.mandato.

Capitulū Secūdū.

Secundo uidendū erit d isto q mādat affirmati ue u3. ((Memēto ut diem sabbati sanctifices))Non eni3 sufficit a sensibilibus absti nere s3 optet cultui diuio se ap plicar.Ubi notādū q festiuitas sanctificat nouē mōis.Prio in audiēdo missā z dina officia de uote.Qui ei ut rich .dicit omit tunt audire missam peccāt gui t nisi sint ex aliq ratōabili causa legitie excusati.Un dr de 9se. di.i.missas. Die dnico seculari b9 z a fortiori clericis dic archi dyaconus totas audire specia li ordine pcipimus.ita ut ante a

benedictionẽ sacerdotis egrdi
ppl'us nõ p̃sumat. Qð si fecerit
ab epo publice cõfũdãtur. id ẽ
grauit̃ corripiantur usq3 ad ru
borez ul' excommunicẽt̃. Appa
ratus ibi dicit. hoc sup missas p̃
ceptũ esse. Unð q̃ dieb⁹ dñicis
missas nõ audiũt ꝯ hoc precep
tũ faciũt: q2 deũ nõ sup oĩa dili
gunt i festiuitatib⁹ dñicis ⁊ si
milibus ñ excusẽtur ut supra di
ctum ẽ p̃cepto primo. c. v. g. Et
debent ibi deũ sup oĩa diliger̃.
Secũdo scificatur festũ p audi
entiaz ⁊ lectionẽ ⁊ collatõez v̄
bi di i i s̃mone. Tertõ audiẽdo
ul' ab audientib⁹ q̃rẽdo quis ex
ꝯmunicet̃ que festa ⁊ que ieiu
nia sit neccio per ebdomodã ce
lebranda ⁊ tenẽda Quãto ꝯsci
ẽciã emundãdo. Rimari ei tũc
attẽct⁹ deberz xp̄ian⁹ q̃lit̃ deuz
offẽderit p ebdomodã ⁊ ꝯteri.
satisffactionẽ p pc̃cis exeq̃ ⁊ fa
cer̃ bõa silia. Uñ gre. i r̃gistro.
Dñico die a labore terreno ces
sandum est atq3 oĩno rationib⁹
insistendum: ut si q̃d negligẽtie
per sex dies agitur die resurre
ctionis dñice expiet̃. Quito attẽ
te meditari d3 hõ diña bñficia
sibi singulariter ⁊ alijs ꝯmũiter
misericordissime collata q̃ sunt
tã innumerabiliter multa ⁊ taz
inestimabiliter magna ut ingẽ
tem flãmam caritatis accendi r̃
habeant in corde meditantis. ⁊
sic gr̃as agẽ d3 p talibus ⁊ p v'r
tutib⁹ si q̃s fecit. Meditet̃ gau
dia patrie. penas inferni. ⁊ mise
rias mũdi. ut sic suspiret ad eter
ña: exẽplo illi⁹ q̃ legit p totũ tẽ
pus vite sue in tribus libris quo
rum primus erat rubeus in quo
legit caritatẽ ⁊ passionẽ xp̄i ⁊ sã
ctoꝝ. Secundus erat niger i q⁹
legit penas inferni. Tertius au
reus i quo legit gaudia celi. ⁊c̃.
Sexto debemus orare deũ bea
tam uirginem ⁊ sanctos ab eis
uelut pauperes suffragia men
dicando contra vulnera anime
⁊ contra hostem corporis ⁊ ani
me. Septimo p idulgentijs de
bem⁹ ambulare si deuotõi ꝯgru
it vl' quiete in uno loco pro cari
tatis augm̃to perseuerar̃. Octa
ua opa misericordie corporalia
implere in leprosoris in hospita
libus: apud etiam alios paupes
nõ min⁹ quã xp̄m uisitãdo q̃ ait
¶ Quod uni ex minimis me
is fecistis mihi fecistis) Nono o
pa misericordie sp̃ũalia ꝯple r̃. i
formãdo de auditis l' lectis i scri
ptura. in moribus ãcillas famu
los. incolas dom⁹. maritu3 ⁊ pu
eros q̃ talia ignorãt q2 i defectu
taliũ magna cecitas i eccl'a cau
satur. Secundo notandũ q̃ sui
le op⁹ factum in festo excusare
p̃ñt tria. aliq̃ñ a toto. aliquan⁹ a
tãto. Prio ñcitas. scðo pietas.
⁊ tertio opis paruitas ¶ Primo

excuſat neceſſitas.qr legem nõ
bȝ ⁊ fit multiplicit̄. Prio excu
ſat qñ imminet p̲iculum uite p̲
incurſum hoſtium tunc licitũ ē
pugnar̄ ꝑ ſua aut cõmunitatis
nc̄c̈aria defẽſiõe.ſicut fecit ma
chabeus.i.mach.ij.Sic ĩ bello
iuſto licet facere foſſata ⁊ mu
ros rep̲are.Secundo ſi hõ eſſet
ĩ tali nc̄citate cõſtitutꝰ q̄ propt̄
defeetum neceſſariorum corpo
ris eſſet in periculo amiſſionis
uite nec poſſet aliunde ſuo ə̃fec
tui ſuccurere.Tali eſſet licituȝ
quodcũqꝫ opꝰ ſeruile exercer̄ ꝑ
uita propria cõſeruanda aut al
terius.Ideo math.xxij.xp̄s ex
cuſabat diſcipulos q̇ propter ne
ceſſitatem cõfricabant ſpicas
d manibꝰ in ſabbato. ¶ Tertio ſi
iminerȝ hoi nc̄citas egritudinis
corporalis pt̄ in feſto op̲ari lici
te opus corporale pertinens ad
ſaluteȝ corp̲is ꝑprij ul' alieni ꝑ
curãdã.Iõ medici poſſunt me
dicare ⁊ infirmi medicamen re
cipere.Uñ xp̄s ioh.vi. arguen
do iudeos dicit ((Mihi indigna
mini q̄ totum hoiem ſaluũ feci
in ſabbato))Sicut eni bibimꝰ ⁊
comedimus in feſto ꝑpter ſalu
tem ſic ⁊ medicamen appõi pt̄.
Uñ greg. ad ciues romanos ⁊
ponitur ə̃ cõſe.di.iij.p̲uenit.ad
me platuȝ ē a p̲uerſis hoibꝰ uo
bis p̃dicatum eſſe ut die dñico
nullus debeat lauari.Et ſi q̇deȝ
ꝑ luxũia ⁊ ꝑ uoluptate q̇s laua
ri appetit hoc fieri nec reliquo
quolibet die cõcedimus.Si ãt
ꝑ neceſſitate corporis hoc nec
die dñico ꝑhibemꝰ.⁊ archidi.
dicit ſup̲ h.ꝑ nc̄citate ergo non
licet lauari in feſtiuis diebꝰ niſi
nc̄c̈itatis.cã.Eadem rõne nec
minuere ſanguinem nec barbã
radere.nec ungulas ſcindē.pã
nos autem ⁊ calciamenta ĩdui
mus his diebus ea nc̄c̈itate q̈ ⁊
cõmedimꝰ.Hec ille. ¶ Quarto e
ſi immineat nc̄citas uitandi rei
exterioris dãnũ.ut ſi iacentibus
ſegetibꝰ in agro.aut feno ĩ pra
tis ⁊ immineat tẽpeſtas q̄ talia
corrũpat.aut multum deterio
ret.aut forte adducat a ſole ſe
p̲ata.non ſunt prohibẽdi dñi re
rum tollere in feſtis ⁊ indemni
tati ſue precauere.ul' adhuc ſtã
tibus vuis in uitibus ⁊ ſup̲ueni
at frigus deſtruens.aut ſi ē ue
riſimilis timor de incurſu hoſti
uȝ q̇ alio die hꝰmõi res deſtrue
rent uel auferẽt.aut etiã hoies
circa collectõeȝ taliũ rerũ cape
rẽt.l' occiderẽt.tũc lȝ op̲ari dicit
hoſtieñ.ne in modico momẽto
pereat cõmoditas celeſti proui
ſione conceſſa.Patent illa per
xp̄m math.xxii.dicentẽ ((Quis
ex uobis hõ qui habuerit ouẽ ⁊
ceciderit ſabbato ĩ foueã nõne
tenebit ⁊ leuabit eã:))In ſili ei
caſu licitum eſt ex idulto ecc̄ie

dñicis ⁊ festiuis diebus pter q̃ꝫ in ieiuniis: ⁊ maioribus festiuitatibus. allecia piscari. ceruisiã i uasari. ⁊c. extra de ferijs. c. licz.
f Quinto excusãtur serui ⁊ rustici q̃ iusto metu ꝯpellũt a dñis ad laborãdũ festis diebus. Nã si sine cõpulsione ꝑ labore ipetuntur ñ debent dñis obedire: qꝛ ñ ẽ licitũ nec honestũ. dñi tñ grauiter peccant. Similiter q̃ adducũt in festis census dñis sine cõpulsione vel necessitate aliqua ptacta supius ad finẽ istũ vꝫ ut alijs diebus ꝓprijs ⁊ ꝯsuetis laboribus uacent. non oĩno excusantur: nisi arta necessitas cõpellat. Similiter regulares: ⁊ sacerdotes qui dñicis diebus absqꝫ necessitate q̃drigãt. aut huiusmodi alia faciũt. qꝛ alios corrũpũt exẽplo. ⁊ sil'ia alijs faciendi occasionẽ dant. Simil'r excusantur vectores merciũ ad nundinas remotas: vel ad loca remota aut aliaꝝ reꝝ si sine g̃ui icõmõ nõ pñt diebus festiuis vacare ab eũdo aut q̃drigãdo. Idem uidetur de cursoribus q̃ ex cã rõnali ⁊ necessitate dieb⁹ festiuis ad loca remota ãbulãt ⁊ sine graui icõmodo suo aut a
g lioꝝ uacare non possent. Sexto excusari possunt munitores ⁊ uectores peregrinorum ⁊ sufferratores equorũ: qui talia faciunt in festis. si h principaliter faciunt pp necessitatẽ eoꝝ ꝓ q̃bus faciunt talia. Et tũc ẽt licite recipiunt sallariũ ꝓ laborib⁹ suis. Si v̈o faciunt talia i festo principal'r pp questũ aut pp imꝓbam cupiditatẽ lucrãdi ñ uiďtur qũo debeant excusari. Sꝫ illi qui eos de talibus requirũt excusãtur: si rationabilem hñt cãm ⁊ necessariam: ⁊ alias sibi non poterant prouidere. Hec omnia ⁊ illa in quinto libro dicta sunt sententialiter Uilh. in glo. Ray. Septimo qui vadũt ad mercata: que fiunt dominicis diebus. ⁊ alijs festis maxie pcipuis: si qu s faciat hoc ñ cõsuetudinarie: sed aliqñ ⁊ ꝓ aliq̃ necessitate nõ credo dicit idem ꝙ peccet mortal'r. Si aũt hoc ducat in consuetudinẽ ⁊ faciat ex cupiditate lucrandi. sicut faciunt mercatões qui pp frequẽtãda mercata: aut nũdinas v x aut nunq̃ꝫ intrãt ecclesias suas credo ꝙ peccant mortaliter. Mercata tamen que fiunt ex victualibus necessarijs ad quẽcũqꝫ diem festũ de pane. vio. cãnibus: ⁊ huiusmõi non credo illicita esse: aut de facili ꝓhibenda: dum tñ se propter hoc non subtrahãt a diuino seruitõ. hec vilh. ibidem. Sed cum dictum
h sit ꝙ possit indulgeri hominib⁹ ut in diebus festis laborent cũ necessitate artãr. Quereres q̃s

dabit licentiã istã: vt fm uil. q̄
eṗs loci si cõmode adiri possit.
alias sufficit simplicis sacerdo
tis dispensatio. discreti tñ. possz
etiam esse tanta nccitas ꝛ tam
notoria q̄ auctoritate ṗṗa pos
sent facer̄. Sed ꝑ q̄nta nccita
te liceat operari i festis hoc po
tius ad arbitriũ boni ꝛ discreti
uiri limitanduz ẽ q̄ꝫ p aliq̄ꝫ doc
i trinã gnãlẽ determiadũ. Se
cũdo excusat in seruilib⁹ opib⁹
in festis pietas opis multiplicit̄.
Prio arare agros pauperũ. aut
eis q̄drigare. uel eis alio modo
laborare. Si enim dicit idẽ ibi
dem in diebus dñicis aut alijs
maioribus solẽnitatibus scꝫ fe
stis. xp̄i. beate uirginis ꝛ in die
bus apl̄orũ talia faciant ñ ur̄ li
citũ. Sꝫ ceteris festiuitatibus
lꝫ seq̄ consuetudinẽ regionis q̄ꝫ
scit eṗus loci ꝛ nõ reprobat. Si
autem dubitat̄ an sciat eṗs lo
ci ꝛ sustineat. recurrer̄ dꝫ sacer
dos ad eṗum ut sup hoc ab eo
certificetur. ad hoc ãt ut talia
licite sustineãtur. aut licite fiãt
oportet q̄ p huiusmodi laborez
non reuocentur laborãtes a di
uinis audiendis que tenent̄ au
dire. ꝛ q̄ talia principaliter fiãt
ꝑpter deum ꝛ nõ propter affec
tum carnalem. aut spe remune
ratõis terr̄ne. In pastu etiã ho
minuꝫ ꝛ aialiũ laborantiũ. ꝛ q̄
nccitas paupertatis illi⁹ cui ta

lia fiãt hoc uideat exigẽ sic etiã
exceptis p̄cipuis festiuitatibus
credo q̄ nisi sit probibitũ aut ꝯ
suetudini contrariũ liceat aliq̄d
opari circa edificatõem eclesia
rũ ꝛ sacrorum locoꝝ ꝛ ad opus
mistroruꝫ ecclesie pauperũ p̄ser
ti eorum qui reddit⁹ nõ habent.
ita tñ q̄ labor nõ perueiat ad
multam fatigatõnem ꝛ tediũ ex
diuturnitate laboris q̄ꝛ non cre
do q̄ d̄beãt i eis laborar̄ p totã
diem. nec ad multam fatigatio
nem nec debent ꝑpter huiusmo
di laborem omitter̄ auditõneꝫ
misse in tali festo. Nõ eni d̄bent
dimittere ꝛ ad quod tenetur ꝑ
pter aliud ad q̄d non tenentur.
Hec. d. uill̄h. Tertiõ excusat lꝫ
interdũ seruilitatẽ opis modici
tas. Uñ dicit idem q̄ licꝫ nõ sit
licitum scribere aliquod granđ
i die festo ut de sexterno ad sex
ternum sicut nec licꝫ alia opera
seruilia opari scolares tñ lectõ
nes suas quas non possunt sine
scripto memorie commendare
scribere possunt Similiter ſmo
nes quos stilo aut plumbo nota
uerunt scriber̄ possunt ut credo
Puto etiam q̄ studendo quis i
aliquo libro possit corrigere si a
liquid corrigendũ sit. Locar̄ au
tẽ opas suas aut alienas ꝯduce
re diebus festiuis ꝑpter corrigẽ
dos libros non est licitum. Et
sicut dicitur d̄ correctione libri

sic pt de laborib⁹ alijs intelligi ut si quis nō itentōne s3 operādi alias ut forte deābulādo transi ret in die festo p uineā suā aut agrum ꝛ trāseūdo purget modi cū qp p icuriā mālerat purgādū aut repat modicu3 ō sepe que i aliq̄ pte rupta aut inclinata fu it. aut iuxta uites erigat unum palum uel duos inclinatos aut aliud puum faciat qp sic transe undo occurat faciendum. Hec

I Uilh. ¶ Tertio quereret quis utrum xp̄ianus tota die festiuo obligatus si habeř animū recol lectu3 ꝛ se exerceř i supra nota tis noue3 exercitiis: R̄n. qp lic3 illud ess3 bonu3 nō tn̄ ē hō ad h obligatus v̄tute illius precepti. imo in multis casibus pōt se oc cupare exercitio opeꝝ exterioꝝ eum a talibus distrahentiu3 ut cu3 necessitas urget. aut pietas sua suadet. Immo dicunt aliq̄ doctores. ut cancellarius modē nus qp in die festo pōt homo as sumeř sibi aliquā řcreatōe3 spa ciū ł solaciū. dūmō h sit sibi hōe stū. ꝛ talř fiat ut ñ cōmittātur il la peccata p q̄ offendiř deus. ꝛ potissime mōtalia ut sunt ebrie tates: periuria: rixe: desideria carnalia: v̄ba: opa: aut cāmina luxurie: ꝛ cetera similia q̄ in di ebus festis sunt duplicia pecca ta. Ide3 ō choreis. Ille v̄o auto ritates sanctoꝝ que sonant quō in diebus festis nihil nisi orō ni ut deo aut huiusmodi uacan dum sit ut dicit alexan. ō hal. in suo. iij. intelligēde sunt qp ni hil ɔtrariu3 uacatōi diuinoru3 aut qp h⁹mōi uacatōem impedi at agendū ē ut sunt opera ser uilia probibita ubi non nc̄citas urget nec suadet utilitas. Unō tho. di. in. iiij. di. xxxij. qp l3 non teneař homo toto die festo ora re ꝛ oībus horis teneř tn̄ se toto die ɔseruare idoneū ad orādū. ꝛ addit ibidē qp act⁹ mr̄imonia lis licet careat culpa tn̄ qr ratō nē deprimit ꝑpter carnalē ōlec tatō3 ꝛ hoie3 ad sp̄ūalia tēdē ñ sinit. iō i dieb⁹ festis ꝛ alijs in q̄ bus ē ꝑcipue sp̄ūalib⁹ uacādu3 ñ l3 petere coniugale debitum. Exēplū uide paulo supra greg. dialogoꝝ pn̄ti ꝑcepto. c. i. f.

## ¶ Capitulū Tertiū.

Tertio ad hoc mandatū (memento ut die3 sab bati sāctifices) reduciř reuerentia ꝛ sanctificatio septē sacramentorum noui testamen ti. Sicut enim sancificantur tempus ꝛ locus. ita sanctifica ri debent septem sacramenta. de quibus in sequentibus dice tur latius quantum ad ea q̄ sūt necessaria ubi primo notandu3 qp s̄m hugo. de sancto uictore

ꝛ mgr̃m di.i.iiij. Sacramenta sunt instituta ꝓpt̃ uulnera peccatoꝝ sanada. Et eni eccia uelut apotheca uel domus prudentissimi medici ↄ omnes ĩfirmitates antidota sufficientia ↄtinẽs ubi infirmus est pctor medicus est xp̃s. minister medici ẽ sacerdos. antidotum est uirtus sacramentorum. sed uasa antidoti sunt sensibiles forme. vij.

b sacramentoꝝ. ¶ Scd̃o notandũ ꝙ tm̃ septem sunt sacramẽta noue legis: qr ꝑm tho. septez sunt uulnera quibꝰ grauiter hic ĩfirmamur tria sũt peccata. q̃tuor sunt penose occasiones pctoruz ꝛ seq̃le. Primum maluz ẽ pct̃z originale. cõtra ꝙ ẽ baptismus. Secunduz est ueniale peccatũ ↄ ꝙ ẽ appropriate institutũ oleum extreme unctõis. Tertium est mortale pcc̃m. ↄ ꝙ ẽ penitẽtia. Quartum est infirmitas ad bonum: contra ꝙ est confirmatio. Quintũ ẽ ignorãtia uerorum ↄ ꝙ est ordo. qr ordinatus dꝫ esse doctus ut possit docere. Sextum est concupiscentia effrenis. ↄtra ꝙ est matrimoniũ. Septimum est affectio ad terrena ꝛ caduca cum tepore uel torpore inordinato. contra quõ est eucharistia. ubi uisibiliũ deũ uidendo ad iuisibilia rapi ꝛ ac

c cendi inuitamur. ¶ Tertiõ notãdum quod septẽ sacramẽta eorũ efficaciã ꝛ v̾tutẽ habẽt a diuersis diu̾simode. Primo a deo p̃ncipaliter. qr deus solus gratiã creat ꝛ pcc̃m dimittit. Secũdo a passione xp̃i tãquam a causa meritoria nã xp̃s in primo istãti sue conceptionis se p̃ri obtulit pro redemptiõe generis hũani. Que oblatio cõsũmata fuit ĩ cruce. Que oblatõ qꝛ ex sũma caritate ꝓcessit. ꝛ a sũmo nobilissimo filio dei. iõ acceptissima patri fuit. Et ad illud loq̄t̃ btũs Aug. xxij. de ci. dei. circa p̃ncipium. vbi dicit de xp̃i later fluxisse septem sacr̃a. Huius aũt passionis meritũ hodie ẽ in acceptione patris ꝛ cõicatur volenti sacr̃m aliquod recipere. lex eni diuinitatis ẽ ꝑm ansel. Cur d̃us hõ ꝙ ꝓ nullo peccato cũ sit infinitum malũ deus placari vult: nisi sibi offeratur maius bonum q̃ꝫ peccatũ malũ ẽ. Et hoc fit qñ patri xp̃s passus offertur. Illud v̾ uelle apl̃s ro. v. vbi abũdauit delictum superabundauit ꝛ gr̃a vnde ecc̃. in passione xp̃i oĩa sacramenta p̃ntata fuerunt. Baptismus in aqua lateris: eucharistia in sanguine lateris: confirmatio in aggressu terribilissime mortis: penitentia in lachrymis xp̃i: ordo qꝛ fuit hostia ꝛ sacerdos. matrimoniũ in gñatõe filiorũ eccl̾e ꝑ aptõez lateris. vnctio extrema in effusione sanguinis

multiplicis. Tertio hñt efficaci
am a fide ecclesie. sine cui⁹ fide
collata non ualerent. Quarto a
caritate suscipientis quedã hñt
maiorem efficatiã. Et hoc vlti
mũ ꝓm ꝙ mai⁹ ē ꝓm hoc ēt plus
haurit de medicina vasoꝝ gr̃e.
Juuat aũt miro mõ receptio sa
cramētoꝝ hoĩes: qr ut cõĩt dicũt
doctores: viʒ habēt ex ope opa
to. id ē ex uirtute ipoꝝ signoꝝ.
ex pacto xp̄i. ꝛ fide eccl̃ie. ꝛ in
sacramentis datur gratia: ꝛ nõ
exigitur ꝙ homo se semꝑ dispo
nat. sʒ exigit̃ ꝙ hõ gr̃e se ñ op
d ponat. Quo ad sacramenta in
spãli. ꝑmo ꝺ baptismo sunt tria
scienda. Primo quẽ fructũ ꝺus
ꝑ hoc sacr̃m nobis dederit. Se
cundo q̃ fieri debēt a cõferētib⁹
hoc sacr̃m. Tertio quis teneat̃
scire talia. De primo ponuntur
quinqꝫ fructus. Primus ē remis
sio peccati originalis. q̇a sicut
oẽs i adã mõiũtur: ita oẽs i xp̄o
uiuificãtur. s. per baptismum.
.i. corin. xv. ¶ Secundo dãtur
oẽs uirtutes vi҃ꝺl3. caritas. spes
fides. iustitia tẽperantia. prudẽ
tia. fõtitudo ꝛc̃. ut ꝺt̃miatũ ē i
cle. de sũma trini. ꝛ fidi catho
lica. Tertio caracter spẽal' imꝑ
mit̃ anime q̇ cedit in gl̃ã ꝑpetu
aʒ beati. ꝛ i ↄfusionẽ eternã dã
nati. ꝺ quo caracter̃ ꝺt̃minatur
ab innocẽ. extra ꝺ bap̄. ꝛ eius
effectu. c. maiores. Quarto ois

pena pc̃coꝝ relaxatur qꝛ ꝑ bap
tismuʒ hõ ↄsepelit̃ xp̄o passo. ꝛ
r̃generat̃ ꝓm apostolum ((Cõse
pulti enim sum⁹ xp̄o per baptis
mũ i mõtẽ)) Quĩto iãua celi ba
ptizato apperit̃. In cui⁹ signũ
celi apti sũt suꝑ xp̄m baptizatũ
luc̃. iij. Que aũt fieri debeant a
secularibus qñ baptizar̃ eos oʒ.
Sciendũ ꝙ tanto cauti⁹ ꝭ dñt
ꝓcedere. q̃to maior uʒ infiniti
boni ꝑpetuo frueudi defect⁹ pt̃
cõmitti ꝑ unũ uerbum additũʒ
uel substractum. Prio ibi uide
ant ut mã sit apta. uʒ ut sit aq̈
elemẽtaris. pura. ꝛ natural'. Ex
quo pʒ ꝙ apta materia sunt. aq̈
pluuial'. maris fluminis. stagni.
putei. fontis ꝛ aqua resoluta ex
rore. pruina. niue. grandine. gla
cie. Et fieri nõ potest in aliquo
alio liquor̃. ut uio. ceruisia. uri
na. medone oleo. lacte. brodio
expresso de piscibus uel carni
b⁹. rosacea. sublimita. seu alchi
mica. sudore. saliua nec de bur
reta extracta de substãtia pisso
rũ nec in niue. glacie. grãdine ꝛ
pruina. nisi sint resoluta. Dnbiũ
ãt ē an baptizet̃ q̇s i lixiuio. tip
sana extracta ꝺ substãtia ordei
balneo sulphureo. ꝛ lutosa aq̈.
¶ Secundo uideatur ut fõma c
sic debita quo ad ea que sunt
de necessitate sacramenti. ꝛ ēt
de necessitate uitandi peccatuʒ
Forma autem baptismi q̃ꝫ tenʒ

romana ecclesia ē ista. Ego baptizo te in nomine patris et filij et spūs sancti. Et habet extra de baptismo et eius effectu: si qs. et ꝑtermittitur ꝓpriū nomē vz Jo. vel caterina de ritu romane ecclesie. Sed ꝑcedentia oia nō sūt de necessitate sacri. Amē vero non ē de necessitate baptismi: nec de essentia sacramenti. nec de necessitate ꝑcepti: nisi vbi ꝯsuetudo particularis. hoc habz q̄a vl'is ꝯsuetudo hoc ñ hz: nec ē de forma xpi licet li. ego sit ō necessitate. ñ sacri. sz ꝑcepti ecclesie vl'is. Jn li. baptizo prima persona intelligitur. Et ē semp regula iuris ꝙ mutatio quocūꝗ modo fiat in forma eccl'iastica sacramētoꝝ obligat ad pcc̄m nisi ex impotentia. vel ex necessitate fiat. Et consuetudo eccl'e ligat ut statutum. sicut et cōsuetudo populi ligat ut lex. Quis aūt scire teneat hanc formam. dicit Pe. pa. in. ij. dis. v. Fōmā baptismi forte non oēs scire tenētur: nisi qbus icumbit ex offō ut curatus ul' obstetrix cui sepe icumbit. Et ñ solū pñt seculares in casu necessitatis baptizare: sz debēt: quia si non occurreres morti corporis cum posses. esses reus mortis. sic multomagis si non succurras mōti anime. Uñ si hoies appetunt diuitias cōporales ut dent elemosinas: cur ñ appeterēt plus diuitias spūales vz sciam: ut dent spiritui elemosinas que maiōes sunt. Aduertēdum tñ ꝙ si non sit ꝑiculum de tardatione baptizandi. debz qs expectare idoneū ministꝛ. qꝛ solus sacerdos hz ex officio baptizare: nec alteri licet nisi i necessitate. Tamē quandocunꝗ sua ꝯscia dictabit ei ꝙ puer ē in ꝑiculo moriēdi: anteꝗ̄ veniat: potens: et uolens: et debens baptizare: ipe ñ soluz pōt: sed etiā dz eū baptizare si sciat formā baptismi. Et simplices debent querere a litteratis an beñ baptizauerint: vel an debitā formā sciant. Ju ꝑiculo etiam si solū manus vel aliud membꝛ nascitur. baptizandū ē ſm Tho. et plures alios. et ſm Sco. in cimiterio sepeliendū. Hec ille. Tertio baptizans debet attendere. ut simł fit ablutio in aqua: et forme ꝓlatio. Unde dicit aug. sup Johā. omel'. viij. ((Accedit vbū ad elementum: et fit sacramentuz. )) Non aūt accedit rite saltem. nisi fiat simultas talis ꝙ declarat Sco. dicēs. Noluit xps nos obligare ad tam subtilem simultatem: quanuis homo posset percipere uel seruarī. Siue. n. sacerdos prius imergat una imersione: ubi moris est ter mergere. et postea incipiat uerba cum secunda immersione. Siue prius

incipiat uerba ꝛ dicat. ego baptizo te. immergat aut aspergat in casu cuꝫ cum uerbis sequentibꝰ sufficiens ē simultas. dūmō tñ ꝓlatio ñ finiat̄ ante inceptionē ablutōis. nec ablutio añ iceptōeꝫ prolatōis. Quarto quisqꝫ baptizatꝰ i se. ꝛ in suis cōtinue meditari debet q̇d ꝓmiserūt patrini ꝓ eo ac si met baptizatus ꝓmisisset. vꝫ resignare diabolo ꝛ pōpis eius. ꝛ licet illud nō sit proprie uotum. qr ē dei necessarijs. certuꝫ tñ est baptizatū grauius peccare. q̄ꝫ non baptizatū

g ceteris paribꝰ. ¶ Quinto uidēdum est ut leuans non sit monachus. Item ut nō sit consanguineus uel affinis. ut dicetur de ꝯfirmatiōe. Itē ut sit vnus nisi ꝯsuetudo obstet. Ex ꝑmissis omnibus pꝫ ꝙ baptismus cōstituit xp̄ianū ut familie xp̄i ascribat̄. ut dei filius adoptiuus sit. sꝫ p ꝯfirmatōeꝫ militibꝰ xp̄i ascribit̄.

¶ Capitulū. iiij. precepti. iij.

Secūdum sacr̄m ē confirmatōis. cuius fructꝰ sūt tres ṗncipales. Primus qꝛ caracteꝛ spūlis aīe ibi

a impmit̄. Ratō ē quia confirmatio ē sacr̄m quo hō deputat̄ ad aliqḋ sacrū. puta ad cōfessiōem fidei. ꝛ cōstanteꝫ eius defēsiōe

Uñ ꝛ in fronte repicit̄ hoc sacramētuꝫ ꝑ impssionē signi crucis epō dicēte. cōsigno te signo crucis. ne erubescas christū crucifixū cōfiteri v̄bo ꝛ ope. Unde tho. dicit. ꝙ xp̄ianorū duplex ē pugna spūal̄. Una q̄ q̇s pugt̄ cōtra ipedientes salutem suipsius ꝛ hec oibus indicitur. sꝫ ad hoc nō datur sacramētuꝫ confirmatōis. sꝫ ad sistendum fortiter in pugna. q̄ quis nomen xp̄i impugnat. ꝛ ut inuictus xp̄i cōfessor ꝑmaneat. Et huic pugne ñ oēs exponuntur. nam q̄uis cuiuslibet baptizati ꝛ credentis sit cōfiteri fidē quādo cōfessio ab eo expetitur: nō tñ est cuiuslibet se libere exponer̄. sed tm̄ cōfirmati. Et hoc patet in apostolis in quibus hoc sacramentum inicium sumpsit. qꝛ ante aduentum spiritus sancti confirmantis eos erant fores clause cenaculi ꝑꝑ metum iudeorū. postea uero repleti spū sancto ceperūt cum fiducia loqui. ꝛ publice uerbum dei predicare. Etiam christꝰ eis prius ait (( Sedete i ciuitate donec induamini uirtute ex alto)) Luce ultimo. Sic etiaꝫ uidemꝰ quod qui ad mundi militiaꝫ eliguntur eis imprimitur aliquod signum ꝑmanens. ut aureū baltheuꝫ. uel simile. Et olim cauterio brachium taliuꝫ signabatur ad d̄riaꝫ aliorū. ꝛ etiaꝫ in bello

dimicaturi certis signis cōsignā tur. sic et in militia fidei p confir
b mationē fit. ¶ Scd̄us effectus ē spūalis et noue gratie sacramen talis infusio. Ratio ē q2 confir matio deputat suscipientem ad aliquod sacrū qḋ digne sine grā fieri nequit. q2 nō ē speciosa la⁹ in ore peccatoris. Jmmo depu tat ad opus arduissimū: et maxi me caritatis: ut aīaz suā ponat q̄s pro xp̄o. Jō de cōsecra. di. v. .c. nouissime dicitur. q in cōfir matione datur spūs sancti septi formis gratia. cū omni fōtitudi ne sanctitati:. Tertius effectus ē q in confirmatione 9̄hitur co gnatio spūalis. sicut et in baptis mo. Unde dicit Pe. de pal. in. iiij. di. vij. ¶ Sicut inter baptizā tem et uxorez eius matrimonio 9̄sūmato. et oēs filios ei⁹ ex vna parte: et baptizatū et patrē et ma trē eius ex altera. Et similiter i ter leuantē d̄ sacro fonte et uxo rē eius matrimonio cōsumato: ex una parte cū filijs suis et bap tizatum ex alia parte cuz patre et matre ei⁹ 9̄hitur cognatō spi ritualis. que matrimonium ipe dit et dirimit. Similiter omnib⁹ illis modis ē de confirmante et confirmato. et tenente eū: et uxo ribus et liberis: ut hētur li. vi. d̄ cognatione spūali. c. i. Jtez sicut non debent plures leuare bapti zatū. Si tn̄ fiat spūalis cognatō ad oēs 9̄hitur n̄ q̄dez inter illos adinuicē. sed inter quēlibet eo rum ex una parte. et baptizatū: et parentes eius ex altera. Sic ēt ē p oīa de tenentibus confir matū. de cōse. di. iiij. Non plēs. et li. vi. de cognatōe spūali. c. ij. Jtem sicut uir non d̄bet tenere uxorē. nec filiū eius i baptismo q si scienter fecerit. p̄uat se iure petendi debitū. si aūt ignoranē non propter hoc seperantur: sic p omnia de cōfirmatiōe. xxx. q. .i. de his. et de cognatiōe spūali in decretalibus. Hec Pe. Qua
c liter autez confirmandus se ha bere debeat. Sciendum primo q illi qui perfecte etatis sūt mo neri dn̄t: ut cōfiteantur. q̄tenus mōi dona spūs sancti ualeāt ac cipere extra. de conse. di. v. ut ie iuni. Secūdo deb3 recipiens ēē ieiunus. nisi necessitas urgeat. ut dicit magister in. iiij. di. vij. et de conse. di. v. ut ieiuni. Excipi untur aūt ibidem infirmi et peri clitantes morte. Jdeo ēt pp mł titudinē confirmādorū sustinet ut a non ieiuno detur et suscipia tur. Cōgruentius tn̄ ē ut fiat a ieiunis. et a ieiunis suscipiatur. ubi fieri pōt. Tertio puideri d3 de apto tenente i confirmatōe. Circa quod Pe. d̄ pal. notat cū Tho. q mulier pōt tenere uirū et econuerso. et mulier mulierem et uir uirum. Teneri enim deb3

confirmandus in signũ ꝙ ĩfirmᵒ indiget ab alio sustentari. Hoc autẽ signum locum hꝫ muliere uel uiro tenente. Itẽ nõ plures uno tenere debẽt ĩ cõfirmatiõe sicut nec in baptismo in quo tñ forte ꝯria cõsuetudo excusat .ð cõse.di.iiij.nos plures. Et quã do mos erat.crimẽ nõ erat. Itẽ sicut in baptismo nõ baptizatus nõ dꝫ tenere baptizandũ.sic ẽt ĩ cõfirmatõe nõ cõfirmatᵒ non dꝫ tenerẽ cõfirmandũ. De cõse.di. iiij.in baptizãte. Itẽ nec q̇ leuauit in baptismo debet tenere in ꝯfirmatõe.nisi ĩ nccitate. Itẽ ñ dñt se tenẽ mutuo cõsanguinei uel affines.qr suffi cere eis debꝫ uinculum naturale ⁊ carnale. Quarto ẽm rich.debet .frons cõfirmati ligari donec desiccet ne forte sordes ꝯhat. Et ẽm hugonez.ij. de sacramentis parte vj.c.ulti.Decet confirmatum ñ lauare caput septem diebus ꝑpter septem dona spiritᵒ sancti. Et etiam qr spũs scĩ aduẽtᵒ septem diebus celebratur. Quinto attẽdi dꝫ q̇bᵒ sit dandũ h̄ sacramentum vꝫ qr omnibus xp̄ianis mutis.qr signo pñt cõfiteri xp̄m mulieribus uiris.morituris.etiam ꝑpter meritum obedientie ⁊ signum caracteris. pueris etiaꝫ dari possꝫ.qr nõ ponunt obijcem grẽ huius sacramenti. Circa septẽniũ tñ dic̃ pe.de pal̃.cõsuetnm est dari ut memorentur de sacramento nõ iterabili facilius. ¶ Ultimo queritur an confirmatio sit sacramentum necessitatis . id est ad salutem necessarium:·R.ẽm tho .ꝙ ñ ẽ sic necessarium ꝙ sine eo non posset quis saluari.quia pueri non cõfirmati saluãtur. Sed sic est necessitatis ꝙ contemptᵒ eiᵒ dampnabilis est. Armicanus li.ix .de q̇stionibᵒ armenorum sic dicit. Mihi uiderẽ cõfirmatio sic esse necessaria. ꝙ si haberi poterit habeatur. Ideo in adultis eius acceptio hꝫ uigorem ꝑcepti ut mihi uidetur. Hec ille. Postea illud multiplicirẽ ꝑsuadet Sco. di.i.iiij.di.vij. Cõfirmatõ ñ est sacramẽtũ nccitatis ad salutez nisi adulto oblata oĩmoda oportunitate sic ꝙ tũc ñ cõtẽnat. vñ extra de sen.ex.nõ ẽ plenᵒ xp̄ianᵒ q̇ cõtẽnit iudicaret aut cõtẽptᵒ ñ oĩmoda oportunitate oblata nõ susciperet. Hec.d.sco. adultᵒ ẽm sco.ẽ q̇ signa hꝫ usus rõnis.dicit etiã pe.ð pal̃ ubi pᵒ. Cuꝫ hõ teneat̃ semel ĩ uita ꝯfirmari si possit ⁊ negligat.licꝫ aliter sacramentũ ñ ꝯtẽnat mortaliter peccat.⁊ damnat̃ moriens ñ si ꝯfirmetur tunc si potest uel nisi peniteat ⁊ confiteatur de hoc quod in sanitate potuit et neglexit. Similiter si quis bellũ aliquod mortale intret.qui

pri⁹ ↄfirmari potuit ꝛ neglexit deberet siliter tunc de hoc ↄfi teri lꝫ ↄfirmari si posset. Jtē ↄfir matio ē neccitatis sacramentum ubi imminet cōfiteri corā tyran no. ꝛ hꝫ ↄfirmātē ꝛ oia pata qr tunc uix pt̄ excusari a cōtēptu. uel p̄sūptōne. Hec. d. pe. pa.

Capitulum. v.

Tertium sacramentū est ordinis lꝫ pcti⁹ ordīatio nis. Ubi notandum s̄m mgr̄m i. iiij. di. xxiij. ꝛ tho. ꝛ ali os doctores ibidē. ꝙ sacerdos q̄libet habet septem priuilegia ꝑpter q̄ multum honorand⁹ est ab alijs. A se custodiend⁹ a pec catis ꝛ deo si bn̄ uiuit ualde ac ceptus. Primo enim ad spālez dei cultum ē septies ad min⁹ pl⁹ q̄ꝫ secularis cōsecratus. nā ordi nes sunt. septē ꝛ in quolibet cō secrat̄ spālit̄. ꝛ i quolibet r̄cipit specialeꝫ gr̄am sacramētalē q̄rū una est pfectior alia s̄m gd⁹ or dinis. qr in quolibꝫ deputat̄ ad spālē actū diuinū ad quē gratia exigit̄ spālis. Si igit̄ loc⁹ sacer ut cimiteriū ꝛ eccl'ia. ac altare ꝛ uasa sacra. puta calix. ꝛ mon strantia. ꝛ uestes sacre. ut corpo rale palle idumēta. p missa ꝛ h⁹ mōi. sūt reuerent̄ tractāda. que tū oīa sūt irratōnalia. cur ratio nalis sacerdos septies sacratus deo. non pl⁹ esset honorād⁹. Se cundo qꝛ q̄libet sacerdos ultra laicuꝫ hꝫ. vij. caracteres aīe sue impssos specie differentes. ideli biles. p quos h̄. ꝛ in iudicio. ꝛ i alio seculo agnoscet̄ in quo or dine fuit: q̄ ei sīgcula in magnū gaudiū. si saluabit̄ cedēt. uel in magnū tormentū si dānabit̄. vn̄ cuilibet sacerdoti orādū ē illud ps. Fac mecuꝫ signū i bono. ut uideant q̄ me odert̄ ꝛ cōfūdāt̄. qm̄ tu dn̄e adiuuisti me. ꝛ ↄsola tus es me. Tertio q̄libet sacer dos habꝫ effect⁹ clauiū regni ce lestis saltē ubi habet ppl'm. De q̄bus dr̄ math. xvj. Tibi dabo claues regni celorū. ꝛ qcunqꝫ li gaueris uel solueris ꝛc̄. dicit ei tho. ubi prius. ꝙ clauis realiter est caracter sacerdotalis. cuius effectus est septuplex. Primus pcc̄a delere. si repit i confitente ꝛ hoc dispositiue. Secund⁹ ma culas pcc̄orū tergere. Tertius g̃ tiam acq̄rere dispositiue. q̄rtus penam purgatorij imminuere. Quintus pena satisfactoria liga re. Sextus excōmunicare. qn̄ ē i epo. sacerdote. archidyacono. uel electo. hn̄te iurisdictōem. se ptimus indulgentias dare. si est i episcopo. Quarto sacerdos ha bet potestatem corpus xp̄i con secrare. Et lꝫ opinio sit an ep̄a tus sit ordo supra sacerdotium tū dicit sco. Quicq̄d de hoc sit

actus nobilissimus in ecclesia si pliciter ē ɔsecratio eucharistie. Et iō supmus gradus siue nobi lissimus ē sacerdotiuȝ pp nobili tatē actus ad quē disponit vȝ ɔ secratōem eucharistie. Sex ue ro alii inferiores ordines sunt q̇ in nobilitate sic se excellunt ·ut primus sit hostiarius. scd̄s lecto ratus. tertius exorcistatus. quā tus accolitatus. qnintus subdya conatus. sextus dyaconatus. ⁊ sacerdotium supremus ·mensu rando penes nobilissimum ac tum consecrandi eucharistiaȝ. Prefatoꝝ.n.ordinū quilibȝ dis ponit aliqualiter ad eucharisti am. Hāc aūt pōtatē eucharistiā .s.cōsecrādi: nec āgelus hȝ: nec hō aliꝰ quātūcūqȝ potēs aut sci ens. Sāctus aut bonus. Quodā modo enim sacerdos eū q̇ celos verbo creauit. verbo recreaꝛ̄ hȝ ⁊ eū quē castissima virgo semel genuit quottidie quoddāmō re c gnare pōt. Quinto sacerdos est uelut alter gabriel archangelꝰ: ⁊ celestis quidam panimphus. medians inter deuotā aīam vel sponsam eccl'iam: ⁊ xp̄m eiꝰ spō sum cum celebrando orat ⁊ of fert vota aīaꝝ sūmo patri: ⁊ cle mentiā patris renūciat ppl'o: ac demū ɔiūgit xp̄m spōsuȝ cuilibȝ homini misse assistenti deuote. Est etiam sicut baiulus doni no bilissimi ɔtēti i scrinio spēꝝ sac

mentaliū. q scriniū pr̄ celestis p eū quottidie dirigit mōo. O q̄n te dulcedīs ⁊ ɔsolationis ē ōuo to sacerdoti tm̄ sacr̄ȝ v̄bo confi cere. p̄ oculis hr̄e ɔtrectare ma nibus. ore sumere. ⁊ aliis mistra re. Sexto sacerdos ē utilissimꝰ ecclesie. q̄a nullus xp̄ianus rite efficitur necessitate dempta. ni si p sacerdotē. Nullus in xp̄i mi litē ɔsecraꝛ̄. nisi p sacerdotē epȝ in cōfirmatōe. Nulli.n.pcc̄m di mittitur nisi p sacerdotē. Om̄s fame pirēt spūs: si eucharistiaȝ nullus cōsecraret. Nec aliquis muniri pt̄ melius ad mortē q̄ȝ p sacēdotē dātē eucharistiā: ⁊ un ctionē nec bn̄dici i mr̄imonio q̄s pt̄ fructuose. nisi p eūdē nec aīa bus post hāc uitā subuenit salu briꝰ q̄ȝ p eucharistiaȝ s̄m gre. in .iiij. dyal'. imo nec pro pcōre hic a fieri pt̄ maiꝰ q̄m ut pro eo xp̄s offeraꝛ̄ pr̄i i eucharistia: ut di. tho. Septimo uita sacerdotis d boni tota ē āgelica. Quidā eniȝ angeloꝝ s'cdū dyo. ⁊ dam̄. i ce lo deo habent assistere. Sacer dos uero i terra idē habȝ facer̄ deo in altari ⁊ i choro. Alij i ce lo ⁊ alibi deo mistrat. sed sacer dos in terra xp̄o. Preter h̄ oēs angeli in celo triplicia habent officia uidelicet. laudare. bene dicere. ⁊ pred care: que in ter ra sacerdoti sunt propria. Ex istis sequuntur plura documēta

salubria. Primo qꝫ oīs hō secu laris.tñ.potissime in magno ho nore tenerī dʒ sacerdotē.siue bo num siue malum. Patet qr p̄fa ta maximo honorī sūt digna .iō dauid maluʒ sʒ unctū saul quā quā mortaleʒ suū inimicū.lede re noluit.i.re. xxiiij.sic fecit cō stantin⁹ impator (ut refert rufi nus) q̄ cū itrasset locū niceni cō cilijs ⁊ p̄res quosdā repiret inter se haberī iurgia.acceptis ab eis oīʒ iurgiorū ⁊ q̄rimoniarū libel lis eos ī sinu colligens fecit ex uri.ne cui hominum innotescerī posset pc̄tm sacerdotum.Unde ⁊ alibi fertur dixisse ⁊ ponit di. xcvi.i scripturis.imperator con stantinus dixisse narratur uere si proprijs oculis uidisseʒ sacer dotem dei aut aliquē eorū qui monastico hitu amicti sunt pec cantem clamidē meā explicarē ⁊ coopire eū.ne ab aliquo uide retur.Secundo sequitur quod grauiter peccant sacerdotes ra ro celebrantes uel ī diuinis īdi gne mistrātes ⁊ alijs pc̄tis mor talibus se inq̄nantes. Patet qr cū crescūt dona crescūt etiā rōnes.donorū rationes.((⁊ seruus sciēs uolūtatē dñi sui ⁊ nō faci ens plagis uapulabit multis.)) luc.xii. Ideo etiam xp̄us maxi me in sacerdotes inuexit malos cuʒ ue multiplex eis p̄dixit: ma thei.xxiij.⁊ qñ de eorū templo uendētes ⁊ em̄tes eiecit .math. xx.Tertiō seq̄tur qꝫ grauiter pec cant q̄ sacerdotib⁹ coopant ad peccandū.puta.ludēdo . crapu lose cōuiuēdo.⁊ presertī luxuri ando.tactu.uerbo munusculis. uel actib⁹: qr om̄es tales macu lant sacerdotes dñi ⁊ indignos reddūt maximis bonis q̄ facere possent boni sacerdotes. Quar to sequitur qꝫ grauiter peccāt se culares sacerdotibus indiscrete detrahētes. Patet.qr tales ma xie honorarī tenentī ⁊ nō ifama re.Quo ꝯ deus exo.xx. p̄cepit. ((diis nō detrahes ⁊ principi po puli tui ñ maledices .))Quinto seq̄tur qꝫ m̄res ⁊ p̄res ac alii nu tricii sacerdotū bonorū deo m̄l tum regratiari tenentur. ⁊ leta ri debent qꝫ eorū ministerio ali q̄s fact⁹ ē sacerdos.patet.qr p̄ti cipes sūt specialius bonorū ope rū taliū sacerdotū.q̄ʒ alii plures Hec sūt tria sacramēta uʒ bap tismus.confirmatio.⁊ ordo solū caracteres imprimentia īdelibi les.Quorū ratōem assignat pe. de thar.sup.iiii.dicēs. Cū carac ter sit signum distinctiuū sʒ sta tum fidei ī eccl'ia militanti.sciē dū qꝫ triplex ē distinctio . Una totius exercitus ab exercitu ꝯ rio . q̄ fit p caracterē baptismi . altera militum fortiorū a popu laribus infirmioribus. q̄ fit per caracterē cōfirmatōis. Tertia

ducum ab utrisq; q̄ fit per cara
cterem ordis. Prim⁹ impmitur
ad fidei susceptōm. Secūd⁹ ad
ei⁹ ɔfessionez seu defēsiōz. Ter
ti⁹ ad doctrinaz fidei siue tradi
tōm. Hec autē triplex distictio
in triplici sepatione ꝛ electiōe
ppl'i isrl' significata ē. Naz i ele
ctione ꝛ sepatōe eorum ab egy
ptijs signat caract̄ baptismalis
i sepatōe bellatoꝝ ab imbellib⁹
caracteꝛ ɔfirmationis: i sepera
tione vo leuitaruz ab alijs cara
cter ordis. Hec pe. Uñ ēt tho.
dicit ꝙ in cuiuslibz ōdis suscep
tōe q̄s dux effici᷑ quo ad aliq̄d
populi xpiani.

## Capitulum. vj.

Unctionis extreme sacra
mentum exeūtib⁹ ð hoc
mundo ē institutū. Ubi
pmo uidēdū de ei⁹ effectib⁹ scd̄o
qūo sit recipiendum. tertō an sit
nccario recipiēdū. Quātū ad
primuz. Notād̄ ꝫ tho. i. iiij. di.
xxiij. ꝛ alios ꝙ quinq; sūt prici
pales effectus huius sacramēti
Prim⁹ ꝛ pncipalis ꝫm tho. est
ablatō ꝛeliquiaꝝ peccati. Non
aūt dicūtuꝛ ꝛeliquie peccati ha
bitus uel dispositōes pcoꝝ: ſʒ ð
bilitates ex talibus cōsequentes
ꝛ al' aiaz ad malū occasionātes
vñ pimus effectus ē q̄dā sanatō
spūal' q̄ dat̄ ɔ q̄ndā debilitatē l'
ineptitudinē q̄ i nobis relinquit̄
ex pc̄o actuali ꝛ origiali: ɔ quā
debilitatez roborat̄ hō p hoc sa
cramētū. Uñ pe. ð pal'. declarat
illud vlterius dicēs ꝙ morte in
stāte iminet grauissima tēptatō
inimici calcaneo insidiantis. Et
causat̄ ex q̄ttuoꝛ. Prio ex mēo
ria pcedentiū delictoꝝ ex q̄bus
i despeꝛatōz illabi q̄s posset.
Quinto. n. pluries ꝛ grauiorib⁹
peccatis q̄s ɔsensit tantomagis
meruit in tēptatōibus deseri.
Ibi aūt iminz grauissima tēpta
tio. Scd̄o ex hitib⁹ mal' q̄ i ɔriuz
gr̄e iclināt. ꝛ p tūc hō pnus est
ad maluz pc̄i. Tertō ex iclinatō
ne aie ad corpus ifirmū cui itē
ta ē magis p tūc ꝛ p ɔn̄s minus
aīa sibiipi intendit naturaliter
ei aīa diligit corp⁹ a q⁹ separi ꝫ
phm. iij. ei h. terribilissimum ē.
Quarto pacietur tunc uisiones
terribiles hō. Ex his oibus aia
debiliore efficitur. ꝛ grauissima
imnimet tēpratō. Ido q̄si pugil
inungitur ɔ demonē sic ɔfirmā
d⁹ ɔtra mūdum. ꝛ sic infirmitas
spūalis p hoc sacramentū tollit̄
in pte uel in toto. ꝛ h si infirm⁹
utitur rōne. Sil'ia hēs ifra. c. xi
. g. Si aūt ifirmus iā pdidit usū
rōis lapsus in frenesim. ita quð
pc̄are n̄ pt tc̄ adhuc r̄stat i eo in
firmitas ab actu gl'ie ꝛ pena de
bita peccato actuali. Et contra
hanc que ē ꝫa infirmitas etiam

datur unctõ. dicit pe.d palude ut pugnans in fine uincat et pur gatus sine graui purgatorio ce lũ intret. et ppter has duas ifir mitates fit unctõ. vnde triplex pt esse ibi infirmitas. prima cor poralis. Scda spũalis ad resistẽ dum tẽptatõi. Tertia spãlis ad obligatõem pene. Secũdus ef fectus ẽ secũdarius uz sanitas corpalis. Hũc ãt nõ inducit nisi ₰m q expedit ad finem princi cipalem scz ad sanatõnem spũa lem. et tunc semper iducit. dicit tho. dũmodo ñ sit impedimẽtuz ex parte recipientis. Tertius si imminet dicit idem aliq pecca tum mortale ul' ueniale quo ad culpam. tollit ipsum. dũmõ ñ po natur obstaculum ex pte recipi entis. ita q attrit⁹ pt fieri cõtri tus si ñ pri⁹ fuit. Pe. de pal'. ad dit ponatur enim q duo ifirmi sint in extremis. ambo solum at triti nõ potentes cõfiteri. quorum unus inungatur alter ñ primus pt saluari et alter damnari. qr i primo unctionis sacramentum de attrito fecit cõtritum. nõ sic in scdo. Itẽ ponat etiam eos es se cõfessos. tñ in cõfessione po tuerunt habere tam impfectuz dolorẽ q fuerunt ficti respectu sacramenti penitentie. stat pri mum p unctiõem fieri cõtritũ ñ ₰m. qr non ungitur. Item ponã tur etiam esse cõmunicati. ad

huc uni delebitur pccm. q alte ri non delebitur ñ uncto. Quar tus ẽ hilaritas mentis non ac tualis sz habitualis. q fit p aug mentuz gre habitualis si prefu it. et infusio noue gre sacramẽta lis q pcedentia efficit. et ornat⁹ qdam sacramentalis. Quintus effectus ẽ professio quedam ul timate xpiane fidei. sicut cõfir matio est professio qdam icboa te fidei p baptismũ. Et ista inu untur iaco. v. Infirmatur quis ex uobis iducat presbyteros ec clesie et orent super eum ungen tes eũ oleo. in noie dñi. et oratõ fidei saluabit ifirmũ. et alleuia bit eũ dñs. et si in pctis fuerit di mittentur ei. Quo ad. ij. tria b obseruãda sunt. Primo iungẽ dus debet esse penitens saltẽ do lore attritionis alias fictus ob staculum sacramento poneret. Secundo dz uti ratõe actu uel aliqliter de propinquo usus fuis se. Ideo pueris nullaten⁹ ẽ dã dum nec fatuis nec furiosis. seu amẽtibus. qui nunq ratõe usi sunt qr sacramentuz h reqrit ut prosit q ex quadam deuotõne suscipiatur q pfati nunq habue runt. Frenetici tñ et amentes si in mente sana constituti. hoc sacramentuz petiuerunt eis da ri potest iam alienatis a ratõis usu. dũmõ non faciant irreuerẽ tiam sacramẽto. Uñ ligari pñt.

Possunt.n.tales esse i peccato: ꝛ in alijs defectibus . Et qꝛ sani petierunt: iō eius effectū habere possunt in infirmitate. Tertō oportet ut sit infirmus in piclo mortis constitutus. Ratio est . quia non quelibet sanitas spūal' est effectus huius sacramēti. sꝫ ultima ꝛ pfecta :q̄ disponit imediate ad actū glorie. Nec i qualibet necessitate cōporali subuenit uirtus diuina: sed in extrēa deficiente auxilio humano. Jō pp vtrūqꝫ effectū solū in piculo mortis constitutis ōbet dari .

Senibus etiā dat̄ q̇ moriuntur ēt sine aliqua actuali infirmitate. q̇a defectus nature reputat̄ i eis p actuali infirmitate. Nō ergo debet dari sanis. nec omni infirmo adulto. nec in quolibet piculo mortis: quia ñ datur de capitandis: vel bellaturis. aut nauigantibus quia mors taliū imminet ex euentu fortune: nō ex defectu nature. An aūt in eadē infirmitate pluries sit dādū: R. sm Tho. ꝙ sic. qñ ē diuturna infirmitas: ut hydropis. thysis. ꝛ similes sm ꝙ hō pluries in piculo mortis cōstituitur. Si aūt q̇s sanatur ꝛ recidiuat: tunc a fortiori pōt iterari in piculo mortis . Quo tpre aūt pmo possit iuuenibus dari in extremis constitutis apparet ꝙ tc qñ eucharistia eis datur. Et an post eucharistiam vel ante sit dādū . consuetudini uidetur relinquendū. Si tñ eucharistiā sumere ñ posset vngendus esset. Dicit ēt Pe. d pal. ꝙ si quis expresse nō petiuit h sacmentū anteq̄ꝫ puatus fuit rōne. quia forte de periculo non credebat. tūc ēt nō vtenti rōe pōt dāi ꝛ deberet. qꝛ ad hoc deuotio p̄cedens sufficere pōt : si verisimile esset eū desiderasse āmonitū.

Quo ad .iij. an vnctio sit sacr̄z necessitatis: R. n. armicanus li. .ix. de qōe armenici .c. xxvi. qd non ē sic necesse ꝙ sine eo nullus saluetur adultus. Tamē si infirmus sit forte in peccatis mortalibus vel uno: pōt cōtingere qd non adiutus alioꝝ sacroꝝ eccl'e suffragio: nec vnctionis sacramēto. finaliter sine cōtritiōe dānaretur: quibus tñ adhibitis : deus sibi cōtritionem daret. Jdeo pp possibilem casum expedit h sacramentuꝫ recipere. Et. c. xxix . dicit. Constat iuxta prefata ꝙ potest esse casus in quo dato h sacramento: infirmus saluaret̄ qui alias damnaretur. Cum igitur lateat sacerdotes ecclesie quādo ille casus instat. semper aut pro maiori parte sunt incerti quando instet. Et ita artantur ex cura quam gerunt per illius sacramenti remedium succurrere. Alioqui eni non uideo quin animam infirmi piclitent.

c

An pluries possit dari in eadem infirmitate.

⁊ ex isto seqtur necessitas huius sacramēti i casu sc3.nccitatis ta lis. Itē ei⁹ nccītas arguitur ex magna utilitate ei⁹. Qui eni tā utile sacramētum negligeret cū isto indigeret: nō imerito deuz offendere uideretur .qn̄ sine oī difficultate ex pte sui infirmus posset acqrere. Qui eni sine dif ficultate ⁊ molestia pt̄ melius facere ut̄ magnū bonū cōmodū spūale acqrere. si negligat: n̄ ui deo qui sit sue salutis neglector ⁊ beniuolentie dīne cōtemptor immo amicus dei n̄ esse cōuin citur. qr ei⁹ bn̄placitū cū illō pl̄i cere pt̄ n̄ explet. qn̄ sine difficul tate ⁊ molestia posset facer̄. ut dictū ē. Uidet̄ g̃ h̄ sacramentū necessarium esse ad salutez. ita q̄ si cōmode haberi poterit. ha beatur: hec de armicano.

## Capitulum. vij.

De matrimōio q̄ cōsistit in cōsensu duoꝝ i signo consensus ⁊ inter perso nas legitimas sunt tria uidēda. Primo q̄ eius efficacia. Secū do q̄ matrimonij introitum infi ciant. Tertio q̄bus modis sanc tificetur mr̄imonium. ⁊ q̄ꝫ inten tōem hr̄e debeāt contrahētes.

a Quantum ad pmum notādū q̄ effectus mr̄imonij fz tho. ⁊ ali os in. iiij. circa di. xxvj. st̄ quiqꝫ

Primus ē gr̄e sacramētalis col latio ppter difficultatē ppetue obligationis. ⁊ ppter iuuamen nccariuz i opib⁹ mr̄imonij. Un̄ qn̄ querit̄ cū oīa sacramēta flu xerint a passione xpi ⁊ ex ɔn̄ti p sacramēta conformemur pas sioni xpi q̄ fuit penal̄. quō ɔ̄hen tes pn̄t cōnrmari passioni xpi. presertiꝫ cū mr̄imoniū sit delec tabile? R̄. tho. Quāuis mr̄imo nium nō cōformet passioni xpi q⁹ad penā tn̄ ɔfōmat q⁹ad cari tatem. p q̄ꝫ p ecclesia sibi i spon sam. ɔiungenda passus est. Nā sicut aqua baptismi h3 q̄ corp⁹ agat. ⁊ cor abluat ex tactu car nis xpi: ita matrimonium h̄ ha bet vꝫ ɔferre gr̄am. ex h̄ q̄ xp̄s sua passione illud repsentauit. ⁊ nō principalit̄ ex aliq̄ sanctifi catōe sacerdotis. Et sicut aqua baptismi cum forma uerboꝝ n̄ operatur immediate ad gratiā sed ad caracterem: ita actus ex teriores ⁊ uerba exprimentia consensum. directe faciunt ne xum quendam: qui est sacramē tū mr̄imonij. Et huiusmodi ne xus ex uirtute diuine institutio nis dispositiue opatur ad gratiā que gratia concupiscentie fomi tem i sua radice h3 reprimere Hec tho. Secūdus igit̄ effec tus ē diminutio cōcupiscētie pp collatam gratiaꝫ. Sed diceres si matrimoniuꝫ concupiscentiā

p grãm h3 minuere .g̃ uirgines ⁊ deuoti oẽs deberent ɔ̃here : ⁊ B.tho.uerum h̃ esset si non ẽẽt aliud efficacius remedium per opa spũalia : ⁊ carnis mortifica tionẽ : ⁊ p similia. Tertius effec tus cõsistit in bonis matrimonij que sunt fides : ut neuter alieno maculet̃ thoro : sacramentũ.i.i diuisibilitas : seu uinculũ ppetu um signans unionẽ xpi ⁊ eccl'ie ⁊ ples ad cultũ dei educãda .h̃ tamẽ bonũ plis ẽ in obligatiõe sub conditõe.s.si euenit q suscipiatur gratanter ⁊ rel giose e ducetur. Unde est ibi obligatõ p semp ⁊ ad semp ñ impedire i stud bonum studiose. Quartus ẽ excusatio vel decor in actu. q̃ alias esset actus turpitudinis. Nullus eni3 prudens debet pa ti iacturam. nisi p recõpensatõe eq̃lis boni vel maioris. Sed in cõmunione uiri ⁊ feie. rõnis iac tura accidit : tum q2 rõ absorbe tur. tũ quia caro tribulatõe3 pa titur. fm apl'm .i. cori. vij. tu3 ẽt qr nulli p tunc gr̃e pphetiap ɔ ferũtur in actu. Ergo tria bona pdicta expectãt : ut fiat. recõpẽ satio taliũ. Quitus effectus con sistit in accidentalibus bonis f3 uersus. Hostes cõciliat. ⁊ eo di scernit̃ heres. bis ligat alma no tat ius transfert auget amore3.

c ¶ Quo ad secundũ .notandũ qõ ad recipiendum quinq3 p̃fatas vtilitates requiritur ut accipe uolens sacr̃m mr̃imonij in sex p̃ cipue se licite teneat : alias picu lum iminet pc̃i mortalis tp̃rane um. aut diutinũ fm doctores. ¶ Primo uideat contrahens ut ñ sit in pcc̃o mortali. ¶ Ubi notat Scotus q qñ q̃ritur q̃s sit mini ster matrimonij videtur : ut plu rimũ q ipimet ɔ̃hentes mistrẽt sibi hoc sacramẽtũ : uel mutuo uel uterq3. Sed nec hoc r̃quiri tur necessario : sed cũ oĩ contra ctu ẽ sacr̃m. Nam aliquãdo pa tres contrahunt p filio ⁊ filia p̃ sentibus non exprimẽtibus si g̃ p pria. Si igitur ibi ẽ sacr̃3 o3 di ci q minister ẽ indifferenter : q̃ põt esse minister in contractu matrimonij Omnes enim ɔ̃tra hentes duas gratias accipiunt : quia due sunt gratie in aiabus contrahentium. Et hoc uerũ ẽ. nisi sit obex peccati. supple mõ talis hinc ⁊ inde. Non enim suf ficit ad gratiam percipiendam q ɔ̃hens non sit fictus respectu sacr̃i. sed oportet q prius peni tuerit quia illud sacr̃um nõ dat prima3 gr̃am. hec Scotus. ¶ Se cundo caueat ɔ̃hens ne in ɔ̃ctu solum : vel principaliter itendat supbiã. auariciã. l' luxuriosã uo luptatẽ. qr di. Uilh̃. pisi. õ sacra mentis. Qui matrimonio inten dunt multũ peccant. Uerbi gr̃a Qui amore explẽde libidis sue

tm̄ forinsecus mr̄imonia ineūt. Similr̄ q̇ solā ꝓpter uoluptatez aut solam auariciā. aut solam superbiam iniit ꝛ ꝯxit mr̄imoniuz. bonis mr̄imonii aut exclusis aut neglectis. h̄ est n̄ curatis taliter ꝯhentes multum peccāt qr nō in sanctificatōe. sz i impuritate terrenorum sacramentuz recipiunt immo abutuntur isto sacramento: ꝛ uerisimiliter peccant mortaliter ut dicit uilh̄. si sit q̇s adult⁹. aut a deo ꝓuectus ꝛ erudit⁹ ut talia noscere debeat. Merito enim in tales demoniuz habet potestatez. thob. vi.

d Sed quereres. est ne inter tales mr̄imoniū? R̄. qꝫ sic. qr ꝛ si amor libidinis sue explende sol⁹ illos moueat. uel eorum alterū ad oia tm̄ onera mr̄imonii uterqꝫ se obligat pactiōe generali. h̄ est ad uxorem regendam ꝛ seruandam ei fidē thori ꝛ alia onera. Sicut enim si quis baptizaretur causa luxurie tm̄ cōcupiscēs speciem alicuius xp̄iane mulieris quam aliter habere nō posset nisi baptizaretur. uere baptizaretur. ꝛ uerū sacramentum baptismi r̄ciperet. sic ꝛ iste uerū sacramentum mr̄imonii ꝑcipit lz non recta intentōe. Cōsensus etiaz iste ꝛ si amore libidinis sit tm̄. mr̄imonialis tamen est non fornicarius aut amatorius. non enim in solam libidinem cōsentit. sed etiā in oia onera mr̄imonii. ꝛ ad omnia illa se obligat. sic̄ ꝛ ille q̇ causa luxurie sue explende tm̄ baptizatur. non i solā luxuriam cōsentit. sz etiā i h̄ ut baptizetur. ꝛ xp̄ianus fiat ꝛ ad omnia agēda ꝛ sustinenda que xp̄ianissimi sunt se obligat ipsa susceptōne baptismi. Hec uilh̄.

Tertio caueant contrahentes. ne inter eos sit affinitas. uel cognatio spūal'. aut cōsanguinitas mr̄imonii ꝯctum impediens. ꝛ dirimens alias sibi debitum r̄dendo alter ad minus adulterium uel fornicationem cōmitteret. Quarto debet in contractu cōsensus fuisse in mēte. ꝛ expressus in uoce. signo uel scripto deficiente enim alterius consensu uel si non fuit expressus nullum mr̄imoniuz esset corā deo. Quinto uideat ne scient̄ sit uotū deo factum inter ꝑtes de cōtinentia alias uouēs peccare posset mōtaliter. ꝛ deo sponsam subtraheret. nec sine peccato mortali sz multos vnqꝫ postea posset peter̄ debitum nec ꝓsperitas tꝑalium in tali matrimonio esset multū speranda. Immo etiā ꝗuiter v̄r peccare qui uotiuā ducit sciētez qr coopatur ei ad pc̄tz mortale causam dando fractiōis uoti. similiter alii qui tales tradūt nuptui. qr. ro. i. dicitur (non solum supple. excludūtur a regno dei

qui mortalia faciunt sed etiã q̃ consentiunt faciẽtibus ubi glo. consentire ẽ tacere cum possis r̃ darguere. ul' errorez adulando fouere. ¶ Sexto caueant ne clan destine nuptias celebrent s3 be nedictõz r̃cipiant in facie ecc̃ie ubi nõ sunt binnbi. ¶ Neuter eni coniugum tenetur reddere de bitum alteri statim ɔtracto mr̃i monio. dicit tho. i. iiij. di. xxxij. Et s̃m vill̃ sup ray. peccat mor talit' qui ãte bñdictionẽ nuptia lem uxorem cognoscit in locis ubi est ɔsuetum benedictionem adhiberi. Ualet autem benedi ctio mr̃imonialis ꝛ fit ꝓpt̃ mul ta. ut notat hũbertus de officio epi. ꝛ vill̃ pisi. de sacramentis. Qñq3 ei mr̃imonio annectitur sterilitas ¶ Contra hãc valet be nedictio diuina. ꝑs. ¶ Benedixit eis ꝛ multiplicati s̃c nimis. Jn terdũ paupertas. Cõtra hãc val3 eadẽ bñdictio q̃a ꝓuer. x. ¶ Bñ dictio dñi diuites facit. Jnter dũ discordia cõiugũ: s3 benedic tio diui ual3 ad pacẽ. Nũeri. vj ¶ Sic bñdicetis filijs israhel. cõ uertat dñs uultum suum ad te. ꝛ det tibi pacẽ. Jnterdũ demõ accipit potestatem in contrahẽ tes: ut patet thobie. iij. de dmo ne q̃ interfecit septem uiros sar̃ Sed contra hoc u3 benedictio quia ibi ẽ crucis signum quo fugat demonem ¶ Jnterdum in coniugib' caro dñatur. sicut equus ꝛ mulus. Jdõ malo amor̃ coniunguntur. contra hoc ual3 benedictio sancta. qr dat gr̃am ecc̃. xl. ¶ gratia sicut paradisus i bñdictõib'. gr̃a aũt eleuat mẽ tem ad spũalia. ¶ Jnterdum ma trimonio adiuncta ẽ multa ꝓs peritas ducens ad malum finẽ sed benedictio diuina econuer so adducit abundantiam spũa lium bonoru3 ducẽtium ad bo nũ finem. ꝑs. ¶ benedictionẽ da bit legislator. ibunt de uirtute in uirtutẽ uid. de' deoꝝ i syon. Quia ergo bñdictio diuina cõ comitat̃ inuocatõem diui noĩs q̃3 facit sacerdos in sua bñdictõ ne s̃m illud. Nũeri. v. ¶ inuoca bitis nomen meũ sup filios isr̃l' ꝛ ego bñdicã eis. ideo rõnabili ter. bñdicitur matrimoniu3 ali quoꝝ. ¶ Quo ad tertiu3 notat uill̃. ubi supra. Qd cũ mr̃imõi um sit sancta ꝛ sanctificatia. et ꝑfecta societas maris ꝛ feie in specie humana. ꝛ sanctitas sit s̃m dyo. elõgatio ab execratio nibus. ꝛ ɔtamiationib' vicõꝝ. ꝛ pc̃oꝝ ꝛ adherentia totalis ad ꝛ um: ideo septuplex est sancti tas mr̃imonij seruanda a ɔhen tibus. Pria ɔsistit i elõgatõe a turpitudine ꝛ execratõe ꝓhibi toꝝ. q2 ɔtrahentes itẽdere d̃bẽt ut se lõge faciant ab hijs. Se cunda consistit in custodia ꝛ

retractiõe consortis ab h⁹mõi. Tertia consistit in subiectõe sui ad alterū. ꝛ in iugo perpetue ꝓ uitutis quo se alter alteri subijc absq; ꝑticipe. Quarta in suscep tõe oneris v3 puisiõis ꝛ educatõ nis. Nõ ei leue ē onus viro ꝓui dere de ꝑgnantibus enixis: ꝛ nu trientibus simil'r custodire puu los. ꝛ erudire. Similiter ꝛ i mu liere dolor partus erūnositas ꝑ gnātiū. qbus condolet uir ꝛ mi seria nutriētiū ꝛ filia. Quīta est ex susceptõe regiminis ipi⁹ uxo ris q̄ntū ad uir qui ēt regere b3 totā domu3. vbi mulieri cõpetit pars solicitudinis. Non enim ꝑ cepit uxorē tm̄ ad ei exhibēda necessaria uictus ꝛ uestitus: s3 ēt ad regendū in cõpositiõe mo rū. in correctione ꝛ ꝑfectiõe ei⁹. Nec leuis cura ꝛ modicū, ē on⁹ cura mulieris unius. Sexta ex fructu ꝓlis ad dei cultū nutrie du3. Septia ex ipo sacro id est sacre rei signo. Est enim signu3 coniunctionis xp̄i ꝛ ecclesie xp̄i ꝛ fidelis anime. xp̄i ꝛ beatorum patrie. He sunt sanctificatiões. de quibus videtur loqui apl's. i. thessa. iiij. Hec ē uoluntas dī sanctificatio vr̄a ut abstineatis a fornicatõne. ut sciat unusq̄sq; vestrū uas suū possidē i sanctifi catione ꝛ honore. non in passio ne desiderij. sicut ꝛ gentes que ignorant deum. non. n. vocauit nos d̄us in imundiciā: s3 in sācti ficatõe3 in xp̄o ih̄u dn̄o nr̄o.

Capitulum. viij.

D(d)E penitentie sacro c⁹ tres sūt ꝑtes ſm Crisꝰ. Cõtritio. cõfessio. ꝛ sa tisfactõ. Prio uidēdū ē de origine cõtritiõis. Secūdo de ꝯditõibus ꝯtritõi necessarijs Et tertio de effectibus ꝯtritio nis. Quantū ad p̄mū. Notandū primo q ſ3 mgr̄m i. iiij. di. xvij. Contritio ē dolor voluntarie as sumptus ꝓ peccatis cū ꝓposito confitendi ꝛ satisfaciendi. Dicit̄ p̄mo assumptus. Oportet eni in ꝯtritione q̄ cõiter h̄etur ꝑcedeř quedā. secus de ꝓuilegiata ut i latrone magdalēa ꝛ Paulo ubi deus fontē misericõdie aperuit ut fieret subito. q i alijs paula tim. Sicut enim sanauit quosdā subito xp̄s. alios quottidie sanat successiue mediante cursu cõi. sic ꝛ in aiabus fecit ut Tho. di cit cõtra. gen. Secundo dicitur voluntarie. non coacte. propter hoc periculosum ē in extremis. primo penitere. ut h̄es supra. c. vi. a. Tertio dr̄ dolor scilicet q̄ sit displicibilit̄ maior cuiuscūq; ꝓuatõe citra deum. Et h dolor est uoluntatis. nec opõtet neces sario quō sensualiter doleat. vn de stat. quod pro parte mortuo

sensibiliter plus doleat nõ intel
lectualiter et gaudeat pctor de
dolore tali. sed q̃diu dolebit?
R. semper id ẽ qñ recolit se ma
le fecisse. Quarto cum ꝓposito
confitendi et satisfaciendi. Se
cundo notandũ ꝭm bonauẽ. ꝙ
quinqꝫ sunt pambula cõtritõis
ut plurimum: nã pñia actualis
que est immediata dispositõ ad
grãm oritur et incipit ꝭꝫ ordinẽ
Primo a fide cuius actus pm⁹
ẽ quo hõ cognoscit et credit dei
bonitatem et iusticiam et ꝙ illi
diuine bonitati displicet omne
pctm. et ꝙ diuina iustitia pctis
sic offenditur ꝙ nullo modo di
mittit multum. ꝯñterqꝫ homo
cognoscit se mala cõmisisse. et
dei offẽsã icidisse p iustitiã sol
uẽdã. Secũd⁹ ẽ act⁹ timoris ꝭ
uilis quo timet se ẽnaliter mi
serum futurum ꝓpter pctm. Et
retrahitur isto mõ a pctis ꝓpt
metum gehẽne. In quo timore
q̃s si soluꝫ maneret desperaret.
Jõ terti⁹ act⁹ fidei ẽ quo c̃rdit
dñm tam infinite misericordem
ut ad ueram penitẽtiã remittat
oĩnem offensã et i amicũ dei r̃ci
piat penitẽtẽ. Quart⁹ est actus
spei de uenia ꝯsequẽda propter
dei misericordiaꝫ et boitatẽ q̃b⁹
paratus ẽ indulgeꝛ. Et i amici
ciam reassumeꝛ penitẽteꝫ. Qui
tus est ꝓpositũ emendandi uitã
et reuertendi ad deũ. et se ei ꝯfe
derandi et satisfaciendi p gestuꝫ
confessioneꝫ et satisfatione. Et
hec oĩa innuũtur luce. xv. p filiũ
ꝓdigũ primũ ibi. Dicaꝫ illi scꝫ
patri pater peccaui in celum et
corã te. ꝭm ibi. Jã nõ sũ dign⁹
uocari filius tuus. Tertiũ ibi.
Et surgens ꝙ nõ fecisset nisi de
p̃ris clemẽtia presũpsisset q̃rtuꝫ
etiam ibidẽ. uꝫ. Surgens. quin
tum ibi uenit. et sic patet ꝙ peni
tentia incipit a timore seruili.
et ut uidebitur. terminaꝛ i amo
re filiali. Juuat etiã ad pricipi
um cõtritõis. mala cõsiderare q̃
facit pctꝫ mõrtale pcipue. de q⁹
i principio libri hẽs de trãsgre
dietib⁹ pcepta ca. i. d. Quo ad b
ꝭm notãdũ ꝭm mgr̃m in. iiii. in
pluribus distinctõibus de peni
tentia. et tho. et sco. ꝙ ad hñdã ꝯ
tritõem uel dispositõem sufficiẽ
tẽ ad eãdẽ pro deletone oiꝫ pec
catorũ mortaliũ exiguꝛ plura
p̃io diligens discussio cõsciẽtie
et districta pcogitatio oiꝫ pctorũ
mortaliũ. de q̃bus hõ ñ ẽ prius
sufficienter cõtrit⁹. et cuiuslibet
eorũ cũ circũstantijs aggũãtib⁹
maxie cũ circũstantijs i aliõ ge
n⁹ mortal' pcti trahẽtib⁹. Hẽat
ãt ad memorãdũ diligẽtiã sic di
ceꝛ capi. ix. f. et ca. xii. f. ut ꝓbat
magister. i. iiij. di. xvi et p aug. li
bro de uera et falsa penitentia.
et ad min⁹ in prima contritione
id ẽ attritione et pparatione ad

contritionē exigitur: ut doleat de singulis q̄ memorie occurrūt mortalibus. ⁊ ēt de singulis eorū circunstantijs q̄ peccati spēȝ mutāt. id est i aliud genꝰ peccati mortalis trahūt. De q̄bus circunstātijs clarius dicetur i mā cōfessionis. Rō dictoꝝ. qr oȝ ut in sequenti mēbro dicetur. de singulis detestatōem spālē hr̄e memorie saltē occurrentibus. Un̄ p̄ceptū eccl'ie. Oīs utriusq̄ sexꝰ li. v. de peni. ⁊ remis. dicit. Omnis utriusq̄ sexus fidelis postq̄ ad ānos discretōis puenerit. Omnia sua peccata saltē semel in anno fideliter confiteat̄. De h̄ ezechias rex ait. ysa. xxxviij. Recogitabo tibi omnes ānos meos i amaritudine aīe mee.

c Secundum ē displicentia seu detestatio singuloꝝ mortalium peccatoꝝ suoꝝ. quoꝝ in p̄dicta p̄cogitatione poterat esse mēor Est aūt detestatio ista. nolitio qua penitēs nollet se illa sua p̄terita peccata fecisse. Aut ē uolitio conditionalis. qua uellȝ se non peccasse si esset sibi possibile: aut optatiua. ut utinā n̄ peccassem ita contra deum. Quod aūt singula que memorie occurrunt oporteat in spāli detestari. Hic patet. i. ezechie. xviij. ubi d̄us tradidit modum iustificandi impiuȝ dicens. Si impius egerit penitentiam ab oībus peccatis suis q̄ opatus ē. ⁊ custodierit uniuersa p̄cepta mea. s. pposito ⁊ fecerit iudiciū. id ē scrutiniuȝ sup cōmissis. ⁊ iustitiam id ē exterius effectualiter. cuiq; q̄ suū ē tribuendo deo. sibi ⁊ primo vita uiuet ⁊ n̄ morietur. Idē vult apl's. i. cori. xi. vbi dicit. Probet aūt seipm hō. ⁊ sic de pane illo edat. Idem vult glo. sup illud. ps. Lauabo p singl'as noctes lectum meum. dicunt per singulas noctes intelligere d̄bemus singula pc̄a super quibus singulariter flere d̄bemus. ad h̄ ut lauetur lectus nostre cōsciencie. Ratio ē qr p singl'a pc̄a mōtalia. facta ē spālis auersio ab icōmmutabili deo qua rei mutabili homo adhesit. Item cōtritio p cōfessionē explicatur. sȝ oȝ de singulis mortalibus confiteri. Igitur ēt oȝ de singulis cōteri. Et licet illud ab oībus sit faciēdū. Est tn̄ singulariter necessariū istis q̄ adhuc aliq̄ malitia ita infecti sunt. ut illā uix uel n̄ dimittere pponant. Indigēt hi tam diu lamentari. quo dum p dei gratiaȝ de omnibus doleāt. Concordat prefatis Tho. i. iiij di. xvij. dicens. Quantuȝ ad p̄ncipium contritōnis id ē quantū ad attritiōeȝ. q̄ hō cogitat d̄ peccato. ⁊ dolet ⁊ se p̄parat ad contritiōeȝ. oportet q̄ sit detestatio de singulis peccatis que quis

in̄ memoria h3 adhibita diligē
tia ad memorandum et inueni
endum ea. Quantum uero ad t̄
minum cōtritōnis sc3 qn̄ ip̄a dis
plicētia formatur caritate ꝛ fit
cōtritio. tūc sufficit. ꝙ fiat una
d cōis de omnibus simul. ¶ Terti
um requisitum ē una generalꝭ ꝯ
testatio oīm pctōrū suorū . tam
oblitorū. q̄3 ignoratorum q̄ pec
cator cōmisit. ꝛ non sciuit. ꝛ ad
huc nescit quot fuerūt peccata
Pro intellectu āt oblitoꝝ pctō
rum notandū ſ3 tho. ꝙ obliuio
de aliquo pt̄ esse dupliciť. unoꝰ
sic. ꝙ totaliter a memoria exci
derit. ꝛ ꝙ homo non possit illud
inq̇rere nec memorari. Alio mō
sic . quod partim a memoria ex
ciderit ꝛ ꝑtim remanserit. Sic̄
cum in̄ generali r̄colo me aliq̇d
audiuisse. s3 nescio in spāli quid
fuerit. ꝛ tunc requiro in memo
ria ad cognoscendum ꝛ remini
scendum. Sic etiam dicitur ali
quid esse oblitum dupliciť uno
mō sic. ꝙ in generali maneat in
memoria. s3 n̄ in spāli: ut cū hō
recolit se unū ꝉ plura cōmisisse
ꝛ nescit q̄ u3 an supbia. an aua
ritia. uel luxuria. uꝉ gula . ꝛ tūc
d3 homo cum diligentia recogi
tare ut inueniat pctm̄ in spāli .
quia hō tenetur de quolib3 suo
mortali memorato in spāli cōte
ri specialiter. Si autem iueni
re nō pt̄ nec in ꝑticulari memo

rari tūc sufficit de eo cōteri. ſm
ꝙ in̄ memoria cūtinetur. sc3 do
lere ꝙ cōmisit quoddam morta
le. de quo non est memor. Et d3
non solum sic in generali doler̄
de quoda3 peccato commisso ꝛ
oblito. sed debet etiam cum h̄
dolere de obliuione q̄ sibi ex ne
gligentia ꝓpria ꝯtingit. ¶ Alio e
modo potest pctm̄ esse oblitum
sic ꝙ ipsum omnino a memoria
excidit. nec aliqua3 de eo hab3
notitiam etiam adhibita suffici
enti diligentia: ꝛ tunc nō tenet̄
hō ꝺ eo cōteri i ꝑticulari. qr im
potentia excusat eum a debito
ꝛ sufficit generalꝭ cōtritio de oī
eo i quo deū offēdit. ¶ Et dic̄ bo
nauen. ꝙ penitens n̄ d3 de obli
tis conteri in generali sub cōdi
tōe. ut si deum i aliquo pctō of
fendit. s3 d3 de eis cōteri sub ꝓ
babili estimatōe. d3 eni3 proba
biliter ꝛ uerisimiliter estimare.
ꝙ in multis offendit deum. ꝛ sic
ex hac estimatione doleat ac si
certus esset. ¶ Tūc ē uere contri
tꝰ de eis. ꝛ dimittūť sibi illa obli
ta. sicut cognita que detestatur
in ꝑticulari. ¶ De ignoratis vo f
pctīs qūo sit conterendū. ubi u3
q̇s peccauit. sed nescit ea fuisse
peccata. notandū prio ſm tho.
in. iiii. di . xxi. quod ignorantia
eius quod quis scire tenetur nō
excusat eum. quia ipsamet igno
rantia est peccatum ¶ Unde

cū aliq̄s nō confitetur pct̄a ppt̄ hoc qr nescit ea esse pct̄a ⁊ suo mō uidetur .si ñ cōteritur ð aliq̄ b⁹ pct̄is propt̄ hoc qr nescit ea esse pct̄a ⁊ potissime pp ignorā tiam iuris diuini tunc non excu satur .alias heretici excusarent̄ qui aliqua pct̄a i quib⁹ sunt ne sciunt esse pct̄a .Et etiam excu sarentur simplices qui ex negli gentia aut ex desidia ignorant. Et qr ignorata ex negligentia sciuntur p diligentiam.iō tenet̄ homo facere φ in se est ut pct̄a sua cognoscat.q̄tenus de eis cō teratur.cōfiteat ⁊ satisfaciat . ⁊ si q̄ris p qualē diligētiam sit r̄ pellenda ignorātia:R̷.criso .su per math.omelia.xxix.Si uel les scripturarum ingredi uerita tem nunc peteres orationibus . nunc quereres in scripturis.nūc pulsares bois operibus. nunc i terrogares sacerdotes.nūc istos
g nunc illos.¶ Ex q̄bus ꝑm bona uen.sup.iiij⁹ ⁊ vilħ.parisieñ. de fide ⁊ legibus elicitur φ quat tuor sunt iuuantia contra igno rantiam ¶ Primo tenetur quis discere salutaria sibi.. Et hoc p uerbi dei attentam audientiam p librorum sacre scriptur̄ diligē tem lectionem ⁊ per cordialem meditationem .Debet enim q̄li bet ꝑm status sui exigentiaz ta libus intendere.nō soluz i q̄dra gesima s3 etiam i omni die festi uo cū ad hoc sit institutus .Si enim p alios dies tpralibus itē dis.cur nō i die festo legi dei in tenderes:O si qui p̄fata fecissēt q̄nta iā ignorata didicissēt.Se cūdo exigitur ut q̄s freq̄nter cō uersetur cū bois hoībus.¶ De re bus loq̄tur salutaribus . ⁊ q̄rat de eis q̄ ad dei ptinent honorez ⁊ suā salutē.¶ Tertio caueat a b
peccatis grauibus. q̄ iaz cogno scit:⁊ si incidit stati cōteratur. Alias ꝑm greg.peccatum quð p penitentiā nō deletur : mox suo pondere ad aliud trahit pecca tū.⁊ lumen rōis cecat.¶ Ut pro bat mgr̄ in.ij.di.xxxvij.Cñ ro. .i.(( Enumeratis q̄busdā pc̄is ⁊ negligentijs dic̄.Propterea tra didit illos ðus.s.pħos in passio nes ignominie qui deum cogno scentes non sicut deuz glorifica uerūt)) Quartū ē ut quis crebro deuotis orōnibus deum ⁊ sc̄tos inuocet q̄tenus eū de necessari is potissime dignetur illuminar̄ qr((ois sapientia a dño deo est)) Sic sc̄tus tho.fuit illuminatus a deo.et etiam ab ap̄lis de quo dā dubio instruct⁹.ℏ eni facien do plurima q̄s disceret.De ℏ eti am reperies infra precepto.ix.c iii.k.l.¶ Ad ppositum igitur q̄ñ quis incipit secundum bonauē. super. iiii . cognoscere peccata que prius ignorabat tunc tene tur de eis in particulari cōteri.

ꝛ cum hoc ↄteri ꝺ ignorantia sua q̃ sibi ex sua culpa euenit. Et ꝺ bꝫ etiaꝫ istam ignorãtiã emẽda re ꝑ posse. alias nõ uidetur ẽẽ uerus penitẽs qñ est de nc̃c̃arijs ad salutem q̃mdiu aũt ignorat aliqua pc̃a: debꝫ ꝺ eis ↄteri i ge nerali ut qñ hõ dolꝫ i cõi ꝺ oĩni dei offẽsa per ip̃m ↄmissa. dole at etiam i gñali de omnibꝰ pec catis oblitis. Et postquaꝫ hõ cõ tritus est i particulari de oibus sibi cognitis. ꝛ etiam de oibꝰ ob litis in generali. tunc debꝫ hõ e stimare uerisimiliter se etiaꝫ in multis offẽdisse deum que igno rat ꝛ non noscit esse peccata.

Et de talibus debet conteri in generali. ꝛ cum hoc de sua cul pabili ignorantia seu crassa. ꝛ ꝑ talibus humiliter ueniã ꝑcetur Hoc docet lex dei in. ps. ⸿deli ta quis intelligit⸾ glo. q. d. Nul lus oĩa. Jõ addit ab occl'tis. ꝛc̃. ⸿ꝛ ab alienis parce seruo tuo⸾ Et alibi ⸿delicta iuuẽtutis mee ꝛ ignorãtias meas ne memieris dñe⸾ Sꝫ q̃reres q̃ntus dolõ seu q̃nta displicentia exigitur ad ↄ tritõem: R℞. ẜm Tho. Duplex ẽ dolor contritõis. vnus in uolun tate ꝛ est ip̃a contritio met: seu displicentia peccati. Et dꝫ esse maior de peccatis. q̃z q̃cunq̃ꝫ de liberatus dolor. aut quecũq̃ꝫ vo litio eiusdem uoluntatis. ꝺ qua cunq̃ꝫ temporali re. Quia plus

uoluntas debꝫ detestari pecatũ quia ↄtra deum. quam nolit qꝫ cũq̃ꝫ damnum i alijs rebꝰ maxi me quando homo de utroq̃ꝫ de liberat ꝛ ea ad inuicem cõpat. Deus enim debet super omnia placere cum oĩa alia finalit̃ sint i ip̃ꝫ ordinãda. ꝛ iõo peccatũ qꝫ ab eo auertit. ꝛ eum offendit ꝺ bet sup̱ oĩa uoluntati displicer̃. Jdeo Jere. vj. ⸿Luctuꝫ unige niti fac tibi⸾ ubi glosa dicit. Do cet peñtẽtem quid facere ꝺbeat nam peccator ñ habet nisi unã animã ꝛc̃. Et alia glo. Nihil do lẽtius morte unigeniti. Et ita ẜm ratõm ꝛ uolũtateꝫ nihil de bet esse detestabiliꝰ ꝛ magis no litum q̃z peccatuꝫ. Et addit tho mas ꝛ dicit quod etiam i casu i quo oportet hominem peccare mortaliter aut mori. aut aliam quancunq̃ꝫ penam tolerare. ten̄ retur homo in tali casu omnem penã preeligere. ꝛ potius sustie re. quã peccare mortaliter: aut quã velle peccasse. ꝛ habere uo luntariã ꝛ deliberatã cõplacen tiaꝫ in mortali peccato p̃terito. Tamen quando non imminet talis casus necessitatis. tunc nul lus est de hoc temptandus. eo quod homo non scit de facili af fectus suos regere: aut mensu rare. Bonauentura etiam dicit quod magnum est periculum ꝛ stultitia ab aliquo ifirmo id est

in uirtutibus impfecto. uel etiã a seipso hoc q̃rere. sc3. an uellet mori. aut q̃cumq3 penam susti nere. uel mortaliter peccare. qr h̃ est se uel alium temptare. Et a nullo penitẽte d3 cõfessor h̃ q̃ rere. s3 si sponte quis illud dicit signu3 est magne penitentie. ali us est dolor sensibilis in pte sc3 sensibili. ⁊ talis non est necessa rius ad cõtritõem p mortalib⁹ Primo qr non est semper i pta te nr̃a. Secundo qr sicut pecca tũ p actum uoluntatis sufficien ter nascitur. ita p actum uolun tatis. u3 p detestatõem pc̃ti uo luntariam. que est essentialiter cõtritõ sufficiẽt tollit sine dolo re sensibili pc̃tm. Laudabil' tñ ẽẽt si hẽret moderate. ¶ Quar tum requisitum ad cõ ritõem ẽ ut hõ cesset a mortalibus. ⁊ ut etiam habeat propositũ sibi ca uendi p futuro. non solũ õ pc̃tis cõmissis de q̃bus nũc dolet. sed etiam de oĩbus mortalib⁹ ⁊ oc casionibus ppĩnq̃s. rõne quorũ uerisimilit esset postea iter2 ca surus in mortale. P3 illud p dif finitõem penitentie gre. q̃ ẽ pec cata pterita plangere ⁊ plangẽ da iterũ nõ cõmittere. id ẽ hẽre ppositum non ea ampli⁹ admit tendi. ad idẽ ẽ mgr̃ in. iiii. di. xv ⁊. xiiii. Ratio ppositi ist us est qr si hõ nõ hẽret tale propositũ nullum mortale sc3 cõmittendi tunc haberet uoluntatem alicu ius uel cõplacentiam mortalis pc̃ti. Dicit etiã aug. li. õ uera ⁊ falsa penitẽtia. Scio deũ inimi cũ oĩ criminoso. Q̃uo g̃ q̃ unum crimẽ reseruat de alio r̃cipit ue niam. nã luc. xiii. ⁊ ioh. vii ((To tum hoiem sanum fecit. i sabba to)) Et nullum demonẽ i eo reli q̃t q̃ legione3 habuit. Luc. viii. Ex quo patet q̃ nõ conterit qui odiũ graue 5 pximum retinet. Itẽ q̃ occasiones certas pc̃torũ uitare nõ pponũt ut cõcubinas usuras. ⁊ h⁹mõi. Item q̃ nolũt reuocar̃ seductos malis cõsilijs ⁊ morib⁹ p eos. aut d ffamatos iniuste. Quintum req̃situm est. propositum confitendi pro loco ⁊ tpre s3 ecclesie p̃ceptũ oĩa sua mortalia prius non confessa: ⁊ de quibus prius non est legiti me absolutus ⁊ etiã ppositũ sa tisfaciendi deo pro istis pc̃tis. ¶ Sextum req̃situm ẽ mot⁹ li beri arbitrij in deum. qui uidẽt ẽẽ maxime õi dilectõ super oĩa Ratõ est scõm tho. in. iij. par. q lxxxv. Quia talis dilectio dei ẽ causa detestatõis peccato2 fi nalit ppter deũ. ⁊ inq̃ztũ sũt õi offensiua ⁊ 5 honorem ipsi⁹ fc̃a ut patebit statim. De hoc etia3 hẽs i fra. c. xi. pñci precepto. b. Septimũ req̃situ ẽ una genera lis detestatio oĩ3 pc̃o2 mõtaliũ Ad uerã eni penitentia3 req̃rit

dicit Tho. ibidem q̄ hō ōserat peccatū: inq̄ntū est contra deū. Et post pauca subdit. Si enim displicet homini aliqđ peccatū: eo q̄ ē ɔ deū sup oia sibi dilectū q̄ reqrit ad rōem vere penitētie tunc etiam displicent sibi omia peccata mortalia. ¶ Ideo mgr̄ ī ·iiij. di. xxi. beatum Augu. alle gando dicit. Arbitrij libertatez q̄rit deus: nō necessitatē. carita tem. ꝛ ñ solū timorē. ꝛ subdit. ¶ Oportet nō solū timere iudicē. sed ꝛ diligere. ergo oꝫ q̄ homo deū sup oīa diligat. ꝛ q̄ actual' dei dilectio sit sibi cā. ꝛ euꝫ mo ueat ut detestetur peccatum fi naliter propter deum. s. inq̄ntuꝫ ē dei offensiuum. ꝛ ɔ eius bono
n rē. Ex quo pꝫ q̄ si hoc peccata sua detestetur solū: quia sūt op posita uirtuti morali. aut soluꝫ quia reddūt eū idignū ꝛ uitupa bilē. q̄l'r ēt phi cognouerunt de testāda esse peccata. aut si solū detestareī ea pp timorē pene. a missionis uite eterne. inq̄ntuꝫ il lud esset sibi icōmodū ibi sisten do sine ulteriori relatōne ī deū tunc hō solū q̄reret suū ɔmodū ꝛ fugeret suum icōmodū. ꝛ nul lo mō quereret deū ꝛ illi⁹ bono rem. ɔ illđ aplī. i. cori. x. ((Siue manducatis siue bibitis. ꝛc̄)) nec talis detestatō esset actus virtu tis. q̄a nō circūstantionata debi to fine. ꝛ p̄ ɔñs non iformareī ḡ tia. nec fieret contritio. Jō nul lum tolleret pc̄m. imo ipa esset uiciū ꝛ actuale pc̄m. quia circū stantionata in debito fine. Et p̄ ɔñs ēt non esset attritio uera q̄ de congruo meretur gratie isu sionē. ꝛ peccatoꝝ remissionem. sed esset actualiter offendens. ꝛ ita meretur penā. Exēplū p̄mo de anthiocho. de quo. ij. math. ix. qui de peccato q̄ cōmisit in dei fideles ñ ē a deo misericor diā ɔsecut⁹. Qui (ut dicit Tho) veniā fuisset asecutus si vere pe nituisset. ¶ Nō aūt vere penituit q̄r non ex amor̄ iustitie đ pecca tis ɔmissis dolebat. sed ex timo re pene quā expectabat. l' ex do lore pene quā sustinebat. Sic demones ꝛ dānati oēs penitētiā agūt magnā p̄ pc̄is. nō q̄r deū of fenderūt. sꝫ q̄r icōmodū eoꝝ ma ximū ē. Sꝫ licꝫ ista septē pūcta sint p̄babil'r ex doctorib⁹ sacre theologie dicta. tñ q̄ de talib⁹ p̄ sertim. ij. ꝛ. vij. conditionibus uult p̄dicare caueat ne ppl'ꝫ scā dalizet uel despar̄ faciat: sꝫ mo re prudentis medici. ꝛ sꝫ pasto rale beati greg. caute loquatur ita ut duros ꝛ dissolutos terreat ꝛ emolliat. pusillanimes autem desperare de uenia non faciat. ¶ Quantum igitur ad tertinm o principale quādo homo per illa semptem supradicta se prepara uit ꝛ deuenit ad illā unā ḡnālē

oīm suoꝝ moꝛtalium detestatō
nem bñ circūstantōnatā maxie
circūstantia debiti finis ſm dic
ta. Et qñ hꝰmōi detestatio est ſa
tis magna pꝛo tot ꝛ tantis pc̄tis
tunc mox infoꝛmatur caritate.
ꝛ fit cōtritio. ꝛ in eodem instan
ti deus multa bona cōfert peni
tenti. non ex ualoꝛ contritōis p̄
cise seu attritionis. ſꝫ ꝑpt̄ me
ritum passionis xp̄i. qꝛ īcipit iā
aliquo modo unirī se xp̄o ꝑpteꝛ
q̄ꝫ unionem passio ꝛ meritum
xp̄i sibi suffragat̄ ꝑ mōꝫ influxꝰ
ſm tho. in. iii. ꝑ. non inq̄ꝫ ex ua
lore contritionis p̄cise. quia bre
uis ꝛ ꝑua est. ꝛ non sufficiens ſa
tisfactio pꝛo pc̄to mortali ꝙ est
aliquo modo īfinite malicie. eo
ꝙ ꝑ ipsum infinitum bonum cō
tēnitur. ſꝫ dimittit pc̄ta. ꝛ alia
bona confert pꝛopter meritum
xp̄i qui sua passione nobis meꝛu
it. ꝙ qñ hō in fide xp̄i ꝛ pꝛopter
deum detestat̄ pc̄ta sua ſm mo
dū p̄missum tunc deus dimittit
ea ꝑpter h̄ ꝙ dei filiꝰ sibi dilec
tissimus pꝛo pc̄tis istis sicut ꝑ oī
bus aliis mortuus est. ꝛ deo pr̄i
hostiam se obtulit: plus ſꝫ anſ.
Cur deus hō deo placentem. q̄ꝫ
pc̄tm sit malū ꝛ nociuū. ¶ Sunt
aūt effectus cōtritōis seu bone
attritōis etiā anteq̄ꝫ q̇s cōfiteat̄
actu. Prio qꝛ secūdū xp̄i exem
plum luc. xv. Omīa pc̄ta morta
lia penitenti instanti dimittun
tur. ꝛ pr̄ celestis ei tanquā filio
ꝓdigo reuertenti mīa motus oc
currit ei eternam penā in tꝑalē
ɔmutando. Scđo amicꝰ dei effi
citur. ita ꝙ iniquitatū eius am
plius non recordet̄ ad irā. ſcđm
eze. xviii. qđ significat osculum
pr̄is. Tertō qꝛ gr̄a caritas ꝛ ce
t̄e uirtutes in baptismo īfusse ꝛ
ꝑ pc̄m perdite aīe īfundūt̄. ꝛ h̄
ē stola p̄ma. ¶ Quato quia her̄s
eterne patrie efficitur que here
ditas per fidei anulū in baptis
mo datur ei. ꝛ nunc fides cari
tate formata certa ē de et̄na fe
licitate. Quito q̇a oīa oꝑa uiua
oliꝫ ꝛ mortificata peꝛ peccata r̄
uiuiscūt. ut uelut calciam̄ta pe
des affectuū ammō muniant.
Prefatas. v. ɔditōes uere cōtri
tionis breuius ꝑstringens cācel
la. parisieñ. ¶ Ioh̄. de gersona in
terpreti suo. inter cetera sic dic̄
Sciens misericordissimus pat̄
deus ꝛ cog̊scēs nostraꝫ fragilita
tem ꝑmaximam ꝛ ad malū ꝓnī
tatem multiplicibꝰ uiis mōtali
uita durante patissimus ē nobis
delicta remittere. ꝛ ḡtiā confer
re. si dūtaxat ueracit̄ ꝛ ex cōde
tres sibi subscriptas ueritates
poꝛꝛigamus. Pria ueritas. Dñe
sic uel. sic ɔ̄ tuā bonitatem pec
caui ꝙ mihi displicet ratōne cu
ius penitentiam ago qꝛ te offē
di. q̇ totus est ueneꝛandus ꝛ co
lendus. Quōq̄ꝫ mādatum tuum

nota

transgressus sum. Secunda ue ritas. dñe bonum habeo propo situm. ꝛ desideriū tuo iuuamīe mediāte mihi in futurū pcauē di ne incidā i peccatuȝ. ꝛ occa siones. iuxta possibilitatē uiriū euitādi. Tertia ueritas. dñe bo nam habeo uoluntatē. pctoruȝ meorum cōfessionem integrali ter faciendi. pro loco ꝛ tpre fm tuum ꝛ scte mris ecclesie man datum ꝛ pceptum. Has vitates si aliq̄s q̄licūqȝ loco ꝛ tpre since riter non ficte aut mēdaciter ex corde pronūciauerit. secur⁹ exi stat se in salutis ꝛ grē statu cōsi stere. ꝛ uitam eternā mereri. q̄ȝ uis oīa crimina cōmisisset. Si etiā talis absqȝ alia cōfessiōe oti nuo decederet in absentia sacer dotis dormiēdo. aut alio quouis mō morte subita preuentus idē finaliter saluaretur acerbissima q pena purgatorij mediante. Ex quo notandum. salubre consili um elicitur. ut xpian⁹ q̄libet sin gulis dieb⁹ bis aut semel sero ł de mane aut saltez festis dieb⁹ redeat ad cor suum cōscientiaȝ examināns. an tres premissas ue ritates proferre ualeat cum cor dis sinceritate. Et si sic tunc in statum salutis se esse confidat. Qð si eas pura mente fateri nō ualet obstante uoluntate peccā di q̄ actualiter delectat. aut ini quo pposito quo q̄s occasiones pctor uitare renuit. quēadmo dum illi q̄ pctīs carnalibus mer si resurgere nolūt. aut usuras su as. aut iniustas mercatōes. ꝛ lu cra cōtinuant uł iniuste retinēt alienum quicqȝ alterius odio uł uindicte desiderio flagrantes. ī nocendi proposito pseuerāt: cer tissime sciant hi. ꝛ consimiles ñ epm aut papam eos absoluere posse. q̄ȝ talibus salutare cōsi liuȝ detur. ut p seipsos uel alios bona q̄ poterit operentur. orādo uel elemosinas dando. q de⁹ eo rum corda illuminet ꝛ ad bonū dirigat ꝛ cōuertat. Hec cācell.

Sed qūo contritio ē habēda r de uenialib⁹: R. tho in. iiij. di. xvii. q ad deletōȝ uenialiuȝ non exigitur actualis contritio de oīb⁹. nec sufficit habitualis contritio p deletōe omniuȝ sem per. sed sufficit media contritio. scȝ quorundam displicentia in spāli nisi q̄s in deū seruide ferre tur ubi p tunc sibi implicite oīa sua displicerent uenialia. Tam oportet semper q anim⁹ nec im plicite nec explicite illi ueniali hereat. q sibi uult dimitti. ali as uoluntas curua esset. Hec ī tellige quo ad reatū pctī. Sȝ ō pena pl⁹ ꝛ minus dimittitur. fm q pl⁹ dolet uel aptius deuotum remedium suscipit. ut aqȝ bñdi ctam disciplinam. ꝛ alia huius modi.

Capitulū. Nonum.

CONfessio ē scḋa ps pñie de q̄ tria sunt uidēda. Prio q̄ eius fruct⁹ seu effectus. Scḋo quō q̄libet & q̄li ter sit cōfitēdū. Tertio de cōfes sionis general' effectib⁹ & pprie
a tatib⁹. Quātū ad.i.notādum ꝓm tho. & sco. & bonauē.iiii.di. xvii.ꝙ nouē sūt effect⁹ cōfessio nis & sacramētalis absolutōnis Prim⁹ ē magnū meritū cōfitē tis & fuga trāsgressionis isti⁹ p̄ cepti ḋ quo in h̄ p̄cepto christ⁹ ait Joh.xx. Quorū remiseritis pcc̄a remittūt̄ eis. Obedit etiā q̄s h̄ p̄cepto ecc̄ie. quorū prece ptorū transgressio ē graue pc̄ꝫ.
b Secundo ualet ad augmētū gratie q̄s prius eā habuit. Ter tio ualet ad gratie noue infusio nem si ea prius caruit.facitq̄ ḋ attrito contritum. Si enim do lor attritōis penitentie non fuis set sufficiens dispositio ad cōtri tionem.tunc confessio & absolu tio ei sup adiuncte. supplerent eius defectū.dūmō penitens ip se tunc nō ponat obijcem gr̄e p cōmissōnē actualis peccati mō talis. Quarto confessio & abso lutio infinite longam penam i ferni & acerbā ualde mutant i tēpalem penam ɔ purgatorij. & hoc faciunt confessio & absolu tio bite i ppositio etiaꝫ antequā homo ɔfitetur: scꝫ qñ cōteritur uere.q2 sic añ ɔfessionem mori ens finaliter saluaretur. Et q̄a prefata pena q̄mq̄ꝫ sit finita tñ iproportionata est uiribus peni tentis i hoc mūdo uiuētis per ui clauium in ɔfessione & absoluti one. Jntātuꝫ illa pena p ɔfessio nem & absolutōm minuitur ꝙ r̄ manet proportionata uirib⁹ pe nitentis ita ꝙ satisfaciēdo pōt se ab ea i hac uita totaliter q̄s liberare. Jdcirco q̄nto cōfessio & absolutio sacramentalis ipro portionatā hoīs viribus penā ɔ trito debitā reddit.h̄ pportiona tam hoī & p ɔñs penaꝫ finitā mi nuit āpli⁹. Sexto ɔfessio & abso lutio ēt penā p peccatis debitā pp uerecundiam plus minuunt quā prius fuerit iminuta. Et iō quanto plus q̄s cōfitet̄.tāto sibi plus pena minuitur. & totiens cōfiteri posset ꝙ omis pena sibi dimitteret̄ p prefata. Septimo ɔfessio ualꝫ ad pc̄i cognitōnem qñ fit discreto ɔfessori. Octauo ualet ad ɔscie affecuratōnē.uñ cū dauid corā propħa ɔfitebat̄ pc̄m suum statiꝫ audiuit ab eo Trāstulit domin⁹ peccatuꝫ tu uꝫ.ij.re. Unde.ii.cori.i. Glo ria nostra hec est testimoniū cō scientie nostre. Nono ꝓm tho. spēalem ornatum ip̄mit faciei anime deo honorificum pximo exemplareꝫ & demoni terribileꝫ

e ¶Quantū ad .ii. princípale de quinq; circūstātiis satis neccari um est dicere. uidelicet: Quis. Ubi. Qñ. Qō. ⁊. Quo xpian⁹ te neatur confiteri. primo. qs cōfi teri teneatur: Rx. s3 pnomiatos doctores. ꝙ adultus qui habet usū rationis. ⁊ q̄ post baptismuz susceptum peccauit mortalitez p adultum aūt intelligit Sco. non aliquē tante: aut tante eta tis: s3 hoiem q̄ h3 etatē suffiCiē tem ad cognoscēdū q̄d iustuz ⁊ quid iniustum ꝯ legem dei: ⁊ q̄ prius instructus ⁊ interrogatus ordinate percipit quid iustum ⁊ quid iniustum in lege dei. Quod in uno citius fit quam in alio. Jn ñnullis ēt malitia sup plet etatē: ita ⁊ pōt fieri i bonis
d ¶Sed sunt q̄ttuor dubia hic. Primū q̄d de muto. Jtē q̄d de ignorante idioma certū: Rx. cōi ter s3 doctores. ꝙ tales p signa ⁊ nutus confiteri possunt nota tam confitenti q̄ꝫ confessori. Si autem non habent signa utriq; nota. tunc fiat interptē. etiā se cularem. qui tacere tenetur sic cōfessor principalis. ¶Scoto tñ uidetur non esse necessariū ꝯfi teri per interpretem. sed talis q̄ non habet sacerdotem idioma scientem habet impossibilitatē confitendi homini idoneo. ppē ꝙ ut dicit scotus suffCit sibi cō fiteri deo cu3 pposito ista pc̄ca

cōfitendi etiam sacerdoti opor tūitate oblata. ¶Tertiū dubiū e Nunquid non habenti sacerdo tē pñtē: licet mittere ⁊ confiteri pc̄ca p scripturam. Scoto ⁊ san cto Tho. in q̄libetis videtur q̄ꝺ sit ꝯ rōem cōfessiōis sacramēta lis scriptura missa sacerdoti ab senti. tum quia scriptura talis ꝺ sua natura semp ē patula cuicū q; legenti. tum quia absenti tol lerei uerecundia. que est etiam pars maxima satisfactiōis. tum ēt pp pericula que sequi possent in reuellādo peccata ¶Hoc xps docuit sumere sacr̄m. ⁊ uidetur s̄m Aug. ⁊ mgr̄m di. xvij. Quā do luc. xvij. precepit leprosis ut se pñtarent sacerdoti ¶Quarto quid de illo qui nullū mortale. sed solū ueniale peccatu3 habe ret: Rx. s̄m multos ꝙ ñ teneī cō fiteri rōe diuini p̄cepti. ꝙ cōtra mortale solum latū ē: sed ratōe precepti ecclesie. Omnis utriu sq; sexus tenetur secundu3 quos da3. Secundo quid tenetur ali quis confiteri: Rn. ꝙ mortalia pc̄a cū q̄nq; ꝯdiōibus. v3 omia mortalia circūstantias ad mor tale trahentes. dubia quedam quotas mortaliū. ⁊ s̄m quosda3 q̄ntitatē q̄ndā. ¶Mortalia tene mur cōfiteri. q̄ quis pus ñ ē rite confessus. ⁊ de q̄bus pōt habeī mēoriā. vt dic̄ Sco. pmissa inq̄si tōe diligēti secūdū possibilitatē

fragilitatis humane. Ratio est qr p q̄libet pctm mortale effici tur quis dei inimicus. ⁊ sepat ab unitate quadā eccl'ie. ꝯfessō aūt directe istituta ē ut q̄s ostē dat deo ⁊ eccl'ie reconciliatus. Itē per omne mortale naufragatur hō ⁊ p tabulam secūdam penitentie post baptismū3 solū salus acq̄ritur. sed etiam dictū ē mortalia illa cōfiteri quorum pt̄ habere memoriā ut tactū ē. Et dicit sco. ꝙ hō debet tātā diligentiam apponere in scrutando cōsciam suā ⁊ iq̄rendo mortalia a se commissa. q̄tam diligētiā apponeret prudēs uir circa aliq̄ multū arduū ꝙ ualde esset sibi cordi. S3 cōstat ꝙ homines pro temporalibus arduis q̄rūt diligentissime uias amicos ⁊ media prudētissime. Uñ aug. ⁊ allegat a magi. di. xvi. dicit. Sit patus facere ꝓ recuperanda uita aie q̄ faceret ꝓ euitāda corporis morte. Et subdit Cū gaudio eni3 facere d3 imortalis futurus que faceret ꝓ differenda morte moriturus. Diuturna igitur deliberatio locum maxime h3 in diu nō confitentibus ⁊ cōterentibus raro ⁊ grosse uiuentibus.
g Oportet etia3 oīa memorarā ⁊ singula uni ⁊ eidē cōfessori confiteri. Rō. qr ꝯfessio sit sacerdoti loco dei Sed in cōtritōne oia ⁊ singula deo debent oñdi. ergo ⁊ in confessione. ⁊ in casu quo cōfessor primus propter casus reseruatos non possit absoluere ab oībus. Tñ confitens tenetur prio confessori cōfiteri oia ⁊ singula ⁊ de illis a q̄bus nō pt̄ absoluer̄ cōfessor d3 eum ad superiorem remittere. Dicitur notanter oia mortalia. qr siue sint consensus siue ꝓposita. siue v̄ba siue facta siue omissa mortaliter oia sunt confitenda. addit̄ uni ex pte cōfitentis qui erubescere deb3 coram christi uicario que facere ñ erubuit coram omnipotenti deo: ex parte etiam confessoris ut sciat de singulis iudicar̄. Et sic hēm⁹ ꝙ oportet cōfiteri mōtalia omnia q̄ in memoria hēri pñt ⁊ uni sacerdoti.
Oportet b etiam tertio confiteri mortalia cū circunstātijs aggrauātib⁹ ⁊ i aliud gen⁹ pcti mortal' trahētib⁹. Sic sunt ille q̄ spāli ꝓhibitōne p̄ceptoria ꝓhibent̄. vbi gr̄a accipere alienu3 ꝓhibetur ibi. non furtum facies. S3 si q̄s de loco sacro accepit uel rē sacrā alia prohibitione ꝓhibetur. iō oportet ambo confiteri uidelicet de furto ⁊ de sacro loco. Similiter si fornicatus es: cum adultera uel cum moniali ul' ꝯsanguinea. Hec circunstātie in aliā spē3 pcti mortal' trahūt ergo sunt confitende. Sic forte

ē de hoc ꝙ quis mortaliter pec
cat die festo. qꝛ per mortale pec
catū plus violatur festuȝ quā ꝑ
opus mechanicū. De h̄ hēs. c. i.
.h. huius ꝑcepti. ¶ Precedentia
ei mortalia equalent duobꝰ mō
talibus. Oportet ēt. iij. quotas
ꝑdicatoꝛ mortaliū dicere q̄ me
moratuꝛ q̄ȝ quia quotiēs ē circū
stantia. Uñ oȝ dicere. ꝑma vice
feci cū talibus circūstātijs. ꝛ fa
uice taliter aut taliter. Oportet
ēt fm̄ aliquos dicere quantū vl'
circunstantias quasdā q̄ licet ñ
mutent spēm. addunt tñ notabi
lē q̄litatē malitie ꝛ deformitatē
ut in furto multū addit ad paꝝ.
Uñ qñ quis tales circunstātias
noscit ex se vel ex ꝯfessoris inq̄
sitione. ēt sunt confitende scd̄m
multos. Tho. tñ dicit ꝙ nō opō
tet. Scotus dicit ꝙ nō ē certuȝ
eas cōfitēdas esse. sȝ tutū ē fieri
k ꝛ utile. Oportet ei ꝙ q̄s cōfitea
tur peccata q̄ dubitat ā sint ue
nialia vel mortalia. Quia fȝ bo
nauen. qñ hō aliquod ueniale
suū credit esse mōtale: aut dubi
tat ꝓbabilr̄ an sit mortale aut
ueiale. ꝛ sic dubitat an confite
ri teneatur an non: si illud non
confitetur: tunc expōeret se dis
crimini. ꝛ in his que sunt salutē
dimitteret partem securioreȝ q̄ꝫ
faciliter cōsequi posset. Et tho.
di. xxij. ꝙ qñ q̄s dubitat de ali
quo peccato an sit mōtale tene
tur illud confiteri dubitatione
manente. quia quicquid cōmit
tit aut omittit. i quo dubitat ēē
peccatū mortale. peccat grauitē
discrimini se committens. Debȝ
ergo ꝯfiteri rē ꝓut habet in cor
de non dicendo se peccasse mor
taliter: sed iudicium confessori
de hoc relinquendo. ¶ Tertio l
aduertendum ubi uel cui quis
confiteri teneatuꝛ. Rn̄. secundū
tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ non omni.
sed sacerdoti habenti iurisditio
nē i cōfitētē. Et sunt ꝑlati q̄tuo
or. Papa habet iurisdictionē i
oēs. Epi i dyocesanos. Plebanꝰ
in prochianos suos. Et ꝑlatus
collegij vel monasterij uel ordi
nis in sibi subiectos. Et quilibȝ
prefatorum pōt potestatem suā
alteri cōmittere. qui etiam secū
dum cōmissionem pōt absoluer̄.
Sed q̄uo tenētur ad celatōem m
confessionis hoīes: ꝛ ēt ad alia
celāda. R. fm̄ doc. cōiter in. iiij
di. xxi. ꝙ. vij. sunt sigilla hoīem
ad tacenduȝ artantia. nisi de re
aliūde sciat. Prio ligatē ad tacē
dū cōfessor de pcc̄is ꝛ circūstāti
is ꝛ ꝑsonis in cōfessiōe ꝑceptis.
Scd̄o: ñ cōfessor q̄ audit confi
tētē a cāu vel a ꝓposito l' iterpre
tādo signa muti vl' v̄ba ide oma
ignorātis. Tertio q̄cunqꝫ audit
ab aliquo ꝑcedentium reuella
tioneȝ confessionis adhuc tene
tur tacere. Quāto confitēs qui

r̄uelatōem iniunctōis penitētie
probabiliter crederet confesso
rē ledi tenetur celare .alioquin
uerenda p̄ris sui non coopiens
sz discoopiens cum cham male
dicit̄. Quinto qñ un⁹ ab alio pe
tit cōsilium recōmendans ut h̄
celet. aut hoc accipit ad celādū
tenet̄ celare .nisi aliūde deobli
garetur. ut patet infra .p̄cepto .
viij. c. iij. d. xiij. c . Sexto q̇ pce
pit ab alio v̇ba q̄ ex natura fac
ti talis sunt materie q̄ reuella
tio noceret. tenetur tacer̄ .min⁹
tñ q̄z si se ad h̄ obligasset. Septi
mo seruus auscultans a proposi
to. uel a casu secretuz q̄ tracta
tur in curia dñi sui tenet̄ celare
ꝛ si frangit. ius ciuile grauiter
eum punit ꝛ ius diuinuz. Octa
uus mod⁹ uocat̄ sigillū secreti.
ꝛ ut dicit pe. de pal'. ubi prius.
q̄ oēs talia sigilla frāgentes de
q̇bus dictū ē. peccant grauit̄. ni
si aliunde sciant. vl' ordo correc
tionis fraterne uel demunciatōis
uel p̄sumptio boni uiri cui dicit̄
reuellationē quorūdā ō p̄fatis a
n liter fiendum exposcant. An āt
possit fieri laico confessio: R̷. q̄
in nullo casu necesse ē laico cō
fiteri. q2 cū claues nō hēat. non
pōt absoluere. Sz qñ q̇s ñ hz sa
cerdotē sufficit p̄positū confiten
di. Uerūtamen. ut dicit magis
di. xvij. ꝛ alij doctōes plures pe
nitens. talis in articulo mortis

non hñs sacerdotem non tenet̄
sz potest cōfiteri seculari ut ue
recundia sibi cedat ī satisfactio
nem. ꝛ alter sibi cōciliari possit
ꝛ ut oñdat suū posse facere. De
bet etiam cōfitens diligenter ca
uere ne alterius famaz: sicut al'
ēt tenetur in confessione ledat
manifestando alterius persone
occl'tū peccatū graue: ꝛ īfamās
q̄z p̄sonam confessor actu noscit
aut nosceret uerisimiliter p̄ fu
turo. ¶ Nec confessori suscitanti
debet eam patefacere. nisi prius
circa istam personam seruasset
super hoc formam correctionis
fraterne. Aut essēt forte alique
cause. propter quas etiaz extra
confessionem posset. aut ōberet
illi sacerdoti illas res denuntia
re. aut alias deferre. alias dicēs
uel iubens dicere peccat detra
hendo. Et si cui in aduertentia
factū ē: aut ex ignorātia dz illō
confiteri . quia in sacramēto pe
nitentie multū ē pc̄m vitanduz
Uñ peccat qui in cōfessione di
cit. Uicini mei ista cōiter faciūt
uel cōe est hoc peccatum in ci
uitate: uel in patria mea. ul' nos
omnes sumus tales . Sed dice
res quid ergo faciendum est mi
hi in pc̄o circūstantionato tal'r
q̄ non possū eius sp̄em exp̄mer̄
nisi alium notem. ut si filia cuz
patre peccauit: R̷n. quod debz
q̄rere aliuz confessorem hñtem



21

auctoritatē quem si non cōpetē ter repit ·petat licētiā alteri sacerdoti cōfiteri. Et semp̱ talem q̄rat q̄ nec noscat aliū. nec ueri similiter noscitur⁹ sit. ꝛ si nullū re p̱iret q̄n nosceret aliā p̄sonā . dicit bona. ꝛ durā: si etiā iminet casus necessitatis. ut quia se putat statim moriturū. ꝙ famā p̱ximi q̄ꝫtum pt̄ dꝫ custodire. sed magis dꝫ suam cōsciam purgare. Tho. in. iiij. di. xvii. q̄stione de cōfessōe. articulo tertio dicit In casib⁹ illis q̄n cōfitēs scit sacerdotē suū hereticū. aut sollicitatorē ad malum . aut fragilem qui ad pc̄m ꝙ q̄s ei cōfitet̄ sit pronus. uel. si reuellator esse cōfessiōis p̱babiliter estimet̄. uł si pc̄m ꝯ ipsuꝫ cōmissū sit de quo q̄s cōfiteri dꝫ. ꝛ in casibus i q̄b⁹ p̱babiliter penitens p̱iculū sibi uel sacerdoti ex cōfessione ei facta timet. debet recurrer̄ ad superiorē uel ab eodē petere licētiam alteri cōfitendi. Et si licētiā h̄re nō possit. idem est iudicium . ꝙ de illo q̄ non habet copiam sacerdotis. Unde magis debet eligere laico cōfiteri. nec in h̄ trāsgredit̄ aliq̄s preceptum ecclesie. quia precepta iuris positiui nō se extendūt ultra intentionem precipientis. que est finis. precepti. Hec autē est caritas s̄m apostolum. Unde. Bernar. dicit. Illud quod est institutuꝫ pro caritate. non debet militar̄ contra caritatem . Sed confessio pro caritate instituta est que contra caritatem militaret . si homo ad confitenduꝫ uni sacerdoti artaretur in casibus recitatis. Nec fit aliqua iniuria sacerdoti . si in precedentibus casibus ab eo diuertitur . quia priuilegium meretur amittere qui concessa sibi abutit̄ p̄tāte. Hec . d. tho. It̄ caueat ꝯfitens s̄m p̄fata quātum p̄t ne cofiteatur reuellatori ꝯfessionis. uel ei qui pronus sit ad odium audita confessionis materia uel ad luxuriā. Et sic d̄ alijs. sꝫ n̄ necessaria ibi abscidat ł aliū ꝯfessoreꝫ secūduꝫ predicta querat. Nam q̄n circūstātie incitantes ad libidinem peccatum aggrauantes q̄ nō tamen ad aliud genus pc̄i mortalis trahunt: tales quādo q̄ꝫ debēt ꝛ p̄nt laudabiliter reticeri adhibita debita discretōne scd̄m ꝯsiderationem turpitudis circūstantiarū. ꝛ pronitatis ad malū ex eius confessione siue i cōfitente siue in cōfessore. Hoi etiā ut dicit bona. uolēti meditari ꝯfitenda d̄ luxuria ꝯpetit prius domare carnē per ieiunia. ꝛ hui⁹mōi ꝯsid̄rar̄ uilitatē pc̄oꝝ. ifer̄ni penas. ꝛ hui⁹modi. ꝛ sic d̄ testari ne caro icalescat. Quod si nō iuuat oportꝫ utiq̄ꝫ nec̄aria ibi fieri. ꝛ sacramentū ibi iuuar̄

pē nē noceat ſ3 illud marci .ul timo.(( ꝛ ſi mortiferum qd bibe rint non)) ꝛc̄. (Quart⁹ modus ī confitente debet ſeruari v3 ut ſi vult abſolui oportet de nccita te ꝛ ſub pena noui pcti ꝙ ſit in caritate.uel attritus. Uñ ꝛ ſco. dicit.ꝙ homo tenet ↄfiteri cu3 diſplicentia pcti cōmiſſi ꝛ cum propoſito abſtinēdi a pctis.ꝛ ēt cum ꝓpoſito obediendi ī ſuādo iſtam ſatiſfactionē ꝛ penitētiā ꝙ̄ ab ipſo ſacerdote ſibi īpoſitā uoluntarie aſſumpſit ſine in ſe ſuſcipiet. Et bonauen. dicit.ꝙ ſi accedit ad ↄfeſſionē ꝛ abſolu tōem ſine premiſſa diſpoſitione ꝓbab li. immo accedit cū ↄ̄ria diſpoſitōe.ut qr ſibi placet aliq̄ mortale pctm tunc peccat mor taliter.qr illud ſacramtū ꝙ̄tum in ſe eſt irritum facit.qd ñ ē ſine cōtemptu. (Periculū ē ē nolēti bus reſtituere.inuidiam tenen tibus.ꝛ carnale3 amorem tenē tibus luxurioſum. Iſte tamē ꝙ̄ fictus eſt id ē qui non habet ꝓ poſitum cauēdi mortalia.ſ3 ꝓ ponit ↄmittere.uel ñ diſplicent preterita mortalia audiendus ē ꝛ ſibi peītentia īponēda ꝓ emol litōe cordis.ſ3 ñ eſt abſoluēdus qr fictio talis ē ſibi pecatū mor tale ſi ſic uellet abſolui. (Item caueat confitens ut ꝓtūc nō ſit ī excomuuicatōne maiori q̄a a nullo pcō pt abſolui non preab ſolutus a ſētētia excomunicatō nis maioris. Itē ↄfeſſio ſit uera ut nihil dicat hō ſcienter falſū ficte ſe laudando uel uitupādo etiā ſe.qr tūc mētiēdo .i.ↄ̄ men tem loquendo fieret pcor.itē ſit nuda abſq3 obſcuritate ỽboru3 occulante pcā aut circunſtanti as. Sed cōfitēs oīa cōfitēda ꝙ̄ tu3cunq3 ſunt turpia exprimat. ut poteſt boneſte ꝛ decenter ta liter tñ ꝛ cū talibus uerbis ut ↄ feſſor plene ꝛ clare ītelligat pci ſpēm ꝛ circunſtātiaſ agḡuantes (Quinto. Qñ.id eſt tps cōfitēdi obſeruaudum eſt. (Ubi notā dū ꝙ ex ꝑcepto eccl'ie. Oīs utri uſq3 in decretal'. tenetur homo ad cōfeſſionē in oīni āno ad mi n⁹ ſemel ꝛ potiſſime in q̄drageſi ma añ paſca.qr tūc q̄libet tene tur cōmunicare. Secūdo ut di cit ſco.ex ꝑcepto diuino ille q̄ ↄ̄ miſit mortale de quo ñ eſt cōfeſ ſus tenet illud confiteri q̄ñcūq3 ē in morris articulo quia q̄libet quando ſibi imminet iudicium damnationis.ꝛ iudicium miſeri cordie: tenetur ſe ad miſericōdi am preparare q̄ntum poteſt.ſ3 ibi ē huiuſmodi.ſc3 ī iſirmitate ubi merito formidat ſibi mortē imminere. Secundo quādocūq3 ſe expoīt actibus periculoſis ad mortem.ſicut in bello mōtali in naufragio.ꝛ ſimilib⁹. Tertiō qñ uult exercere act⁹ qb⁹ ſpecialiē

debetur reuerentia .ut quando uult communicare ul' celebrar̄ preconfiteri debet post mortale peccatū3.habita sacerdotis co pia.Subdit sco Et in similibus simile est iudicium.Quarto qn̄ quis habet presentiam eius qui pt eum absoluer̄.Et uerisimilit̄ timetur quod non sit illi⁹ aut al terius absoluer̄ potētis presenti am unquam i posterū habitur⁹ Itē quinto teneretur qn̄ cōscia erronea aut dubium probabile augeret ad confitendum.Item sexto quando uouisset certis tē poribus uelle confiteri.¶Ex p̄ cedentibus omnib⁹ pat3.ꝛ mai feste sequitur ꝙ in certis casib⁹ est ncc̄ario ꝯfessio iterāda.Pri mo qn̄ quis diuidit confessione3 sic ꝙ sciēter ꝛ a ꝓposito r̄seruat aliquod mortale quod omnino non uult ꝯfiteri: aut qd̄ nō uult illi sacēdoti s3 alteri ꝯfiteri.Ta lis tenet̄ oīa p̄cōfessa iterato cō fiteri etiam tacitū peccatū quod tacuit scienter.Secūdo quādo ꝯfitens est in excomunicatōne maiori.q: tunc ut dicit tho.in iiij.di.xviij.n̄ pticeps esse pt sa cramentoꝝ.nisi pri⁹a uiculo ab solutus p̄sato.Tertio qn̄ q̄s con temnit satisfactione3 aut negli git ipler̄ satisfactōnē.ꝛ satisffac tionis obliuiscitur.Tūc s̄m ali quos confessione3 oportet itera re.Alias nesciret satisfactione3 iniungere.Dicit tam̄ bonanen. ꝙ primus ꝛ tertius casus intel liguntur quando ꝯfitens mutat cōfessorem . Nam si precedenti confitetur. ꝛ talis mēoratur de peccatis.tunc non oportet itera ri.Aut nō. tunc oportet s̄m ali quos iterari.Item non oportet iterari propter peccati obliti re cordationem: sed sufficit oblitū ꝯfiteri pc̄m.ꝛ obliuionem ꝓprie negligentie.Et alia p̄cōfessa in generali dicere.Puta cū plura confessus sum oblitus fui etia3 de istis ¶Quo ad tercium pn̄ cipale. de generali confessione notandum est ꝙ generalis con fessio est duplex quedam gene ralis ꝛ publica q̄ fieri solet i ac cessu sacerdotis ad altare post sermonē ad populum.In religi onibus etiam q̄busdam in prīa ꝛ an̄ ꝯpletoriū.Hec ualet ad r̄ missionē uenialiū.qn̄ q̄s dirigit ꝯ ea confessionem illā ad dele tionē culpe eorū ꝛ pene toti⁹ ul' ptis s̄m exigentiā deuotionis.ꝛ actualis cōtritōis.etiam ī gene rali.Alia est general' sacramen talis in fine ꝯfessionis.ubi post scita ꝛ cōfessa pticulariter. dat q̄s se reum in multis alijs prout de ignoratis supra dictū est.Et etiam ō oblitis.Et talis ual3 ad deletionē etiam mōtalium ꝛ ue nialium.Et plus q̄3 p̄cedēs non sacramental' q: ibi ē uis clauiū

## ¶Capitulum.x.ð satiſfactione

Satiſfactio qr eſt tertia
pars penitentie.idcirco
circa eam tria ſunt uidē
da. Primo q̈ de cauſa oportʒ fi
eri ⁊ ī quibus ꝯſiſtat.Secūdo ð
r̄medijs cont̄ r̄cidiuum pc̄i.Ter
tio ð ꝑiculo eoꝝ q̇ tardant con
a uerti ⁊ ſatiſfacere. ¶Quātum
ad ꝑ̇mū Nōndū ſm̄ Tho.i.iiii.
di.xiiij.ad uidenduʒ quō ⁊ cur
opōteat ſatiſfieri ðo.ſimilitudo
accipi debʒ in hūanis.Nā hō q̇
offendit ꝓximum peccat contra
amicitiā iq̈ntuʒ ſibi affectū ðbi
tum n̄ īpedit.Et etiā peccat cō
tra equalitatem iuſtitie inq̈ntū
rem alteri ðbitā ſubtrahit.Sic
pc̄or q̈ntum ad affectuʒ pc̄i ami
citiā ði uiolat.⁊ ꝑ inobedientiā
diñe legis deo ðbituʒ ſubtrahit
Ex primo amittit gr̄aʒ.⁊ incur
rit offenſam:ex ſecundo meret̄
penam.cuiꝰ etiam poſt actꝰ pc̄i
ceſſatōem manet debitor .⁊ ſē
per uſq; ad peitētiaʒ ð pc̄o.Illa
aūt obligatio ad penam uocat̄
reatus pc̄i.contingit autem iter
homines aliq̄n dimitti offēſā a
licui.⁊ hoc ꝑ r̄paratōʒ amicitie
nō dimiſſa pena ſatiſfactōia.vt
cū offendens placat offenſū uer
bis.⁊ taliter ꝙ recipit euʒ in pri
ſtinā amicitiā.Attñ offenſus ad
huc ab eo exigit ſatiſfactionem
aut dāni illati recōpēſationem.
aut rei ablate reſtitutiōeʒ.vel ſi
mile aliqð.Sic ad ꝓpoſitū.Qñ
hō ꝑ pn̄iam ſe deo ſubijcit ꝓ pec
catis:cōterendo ⁊ cōfitēdo ī uo
to ad minus deus remittit ſibi
peccatum quo ad offenſam.qr
recipit eū ad amicitiā reſtituen
do ſibi gratiā gratūfacientem.
ſed nondū ſibi peccatū dimittit
quo ad totam penā.Sed et̄naʒ
mortali debitam ſibi mutat in
temporalem:quando cōteritur
īꝓportionatā tñ viribꝰ penitē
tis ī hoc mðo.⁊ iō in purgatōio
luendam.ſcðm tho.⁊ bonauē.
Cū uero cōfitetur ⁊ abſoluitur
tunc eadē.pena ui clauiū ſic mi
nuit̄ quod efficitur ꝓpōtionata
uiribus penitentis hic ⁊ in toto
aboleri p̄t per ſatiſfactionem in
uita preſenti.Et uiʒ talem dimi
nuendi xp̄i paſſio penitentie ſa
cramento ꝯtulit.Et ſic patʒ cau
ſa q̈re oportʒ ſatiſfactionē fieri.
¶Sed quereres.pro quanto tē b
pore uel per quot opera purga
torium abolet̄ per ſatiſfactōneʒ
hic uel in purgatorio: Rñ.rich
fiſachie.ſuper.iiii.di.xvj.Quis
hanc profunditatem inuegiſta
ret.cum ap̄ls clamʒ.((O altitu
do diuitiarum ſapīe:⁊ ſcie dei:
q̃ʒ icōp̄heſibilia ſunt iudicia eiꝰ
))ſʒ ne eſtimes illum ſumme bo
nū odio uel inuidia abſcōdiſſe.
ſed potiꝰ ex bonitate ſua ꝓ nr̄a
utilitate magna.Scit ei ī ſcðʒ

illud gñ.viij.q((sensus ꝛ cogitatio hoīs sunt ad malū ꝓna)) Uñ si sciret quanta sue culpe debeatur cōtritio ut deleat̄ reatus pene eterne.uł purgatorij.iam ad maiora nō tenderet.ſ3 hijs contentus.multa purganda coacer uaret. Cū.tamē purgatorij pēa
c oēm mūdi penā excedat. ¶ Sz q̄ sunt opa per q̄ satisfacere possum⁹? R.s docto.i.iiij.xv.di. ad hoc q opus aliq sit satisfactoriū deo pro pctis q̄nq3 reqrun tur. Et idē intelligendū de passione satisfactoria. Primū oportet q sit opus bonum ꝛ bñfcm cedens ad honorem dei.op⁹ ei malū aut malefcm q̄tūcūq3 ēēt penale ñ satisfaceret.qr non ēēt ad honorem dei.immo ꝯ . ꝛ penā meretur illud agens. ƒm plures etiam doctores opus satisfactorium o3 q sit caritate formatum. Scōm ē q sit penale ð sui natura.ita q homo p tale opus subtrahat sibi aliquam delectationē corpalem .aut cōmodum cōporale. aut utile tpale.op⁹ ei bonū ñ penale iō ñ satisfacit.qr illud pctori q̄ peccando plus iusto habuit nihil ð suo subtrahit q tñ reqrit iustitia.ſ3 pectorp tale op⁹ solum pficitur. Jō opōtet opus satisfactorium esse bonum ut cedat ad honorem dei. ꝛ penale ut aliq cōmodum subtrabat pctori.q̄ nimis habuit se quendo ꝓpriam uoluntatem ꝯ dei preceptum. Jō dicit aug.ð va ꝛ falsa pnia. Sūt digni fructus uirtutu3.q̄ nō sufficiūt penitentibus. Penitentia ei grauiores expostulat ut dolore ꝛ gemitibus mōtuus impetret uitam. Alia rō q̄re opus satisfactoriu3 d3 esse penosum.qr d3 esse pseruatiuum a futura culpa.ꝛ ideo ne faciliter redeat ad uomitum tanq̄ afflictiuū expertum ꝛ medicinale deb3 ei se penosum .pene enim sunt medicine.ij.eth.
¶ Sed ꝯ si sic tunc quanto q̄s ēēt uirtuosioꝛ ꝛ in caritate maior.tanto minus satisfaceret.qr non aut modicum ē penosu3 assuetis talibus ieiunare. Jtē orō eade3 rōne ñ esset satisfactoria Nam iaco.v.dicitur. Tristatur quis in uobis oret aut psallat? R.tho.ad ambo. Quādo diminutio penalitatis prouenit ex p te actus.tunc diminuit satisfactionem. ¶ Nam ceteris paribus minus satisfacit qui ieiunat cum piscibus.quam qui cu3 pane ꝛ aqua. Et minus satisfacit q̄ dat denarium.pro deo.q̄ q̄ dat florenum. Sz diminutio penalitatis que prouēit ex promptitudine uoluntatis . q̄ causat caritas ꝛ habitus.non diminuit efficacia3 satisfactionis. Quelibet igitur orō etia3 h3 uim satisfactōis.qr q̄uis babeat suauitatē d

spūs:tñ hȝ etiā afflictioneȝ car nis spūi subseruientis. Uñ greg. sup ezech. Dum crescit in nobis fortitudo amoris itimi: infirma mur pculdubio fortitudine car nis. Tertium est ut sit uolūtari um. ut sic sit hominis. Uñ si ab aliq⁹ totalr̄ iuolūtario. ⁊ reniten te exigeretur pena ille non satis faceret. sed forte satis pateret̄. Unde apud deū non esset opus satisfactorium. si esset op⁹ mere inuolūtariū. Quartū ē: ut sit as sumptū ab hoīe ad h̄. ⁊ pp illuȝ finē. ut p ipm puniat in se pc̄cm suū: ut sic plȝ sibi deū quē offen dit p pc̄m. Quintū ē ut illđ opus sit alias indebitū. id est ut ad h̄ opus hō non teneatur aliunde. quia si sic. tunc non satisfaceret pro peccato isto. quia non esset correspondens illi secundum iu

e stitiam sed alteri. Sed contra. si sic tunc nullus possȝ deo satis facere. quia rōe creatōis. guber nationis. redemptōis. ⁊ pp alia d̄bemus deo oē opus bonuȝ. fm illud xp̄i luc̄. xvij. ¶ Cū feceritis oīa que p̄cepta sunt uobis dicite serui iut les sumus q̄ debuim⁹ facere fecim⁹. R̄. Tho. q̄ quā uis hō omne q̄ pōt deo debeat debito decentie. nō tñ d̄bito ne cessitatis ⁊ precepti. q̄ non exi gitur de necessitate ab hoīe oē q̄ pōt facere. imo hoc ē ipossibi le. totū conatuȝ in unum dirige re. cū circa mlta opōteat distra hi. Est aūt hoī quedā mensura a deo cōstituta ad quā tenetur. ⁊ que ab eo exigitur. s. obseruā tia mādatoꝝ dei. De reliquo ve ro. s. de opibus superogationis pōt facere p peccatis. Potuissȝ tñ d̄us nos obligasse sic: ut q̄cq̄d possumus teneremur: sȝ ex ma xima mis̄icordia ñ fecit: sȝ solū obligauit vi p̄cepti ad d̄calogūȝ ⁊ ad ea q̄ p̄ceptiue i eo contine tur. De r̄liquo possumus opa sa tisfactoria exercere. Exempli ḡ tia dn̄s liberalis hȝ seruū empti tiū. quē si uellet iuste possȝ arta re: ut quicq̄d lucraretur dñi es set: sed ex liberalitate dominus misericōditer solū petit: ut d̄ ui nea magna decē mensuras tm̄ uini det ānuati. ⁊ de residuo ad ɔmodū ppriū ⁊ suoꝝ lete uiuat. sic ēt deus tm̄ decalogū a nobis exigit. ⁊ q̄ in eo ɔtinētur iplicite p modū p̄cepti. ¶ Sunt igitur ut f ex premissis iferri pōt. sex opera satisfactoria i genere. capiendo opus satisfactoriū generalr̄ vȝ p interioribus ⁊ exterioribus labo riosis actibus. Primum est con tritio interier pro peccatis. ⁊ ēt dolor cōiequens in corpore per genitus ⁊ huiusmodi. Et hec cō tritio tāta pōt esse. ut ēt omnem penā d̄leat. Ex quo pȝ p⁹ q̄ qui libet quandocumq; de pecca to preterito recordatur debet

dolere de eo .Et quotiens h̃ fa
cit.totiens minuit penã.sʒ si re
cordet̃ cũ delectatione tunc au
get penam. Secũdo expedit ut
sepe cũ amaritudine aĩe de p̃te
ritis sponte doleamus. Hec eni
faciunt hoĩem securiorẽ de dĩ a
micitia. Delent penã magnam
hũiliãt.ꝛ a recidiuo p̃seruãt. ꝯm
opus satisfactorium ẽ oris ꝯfes
sio.qua hũiliat se q̇s mala ꝑpa
dicendo ꝛõe.cuius pena ẽt miui
tur ꝑ peccatis. Unde expedit di
stincte confiteri.ꝛ nude ꝛ humi
litas maior ibi sit. ꝛ medicamẽ
aptius apponatur. Tertiũ satis
factorium opus est passio peno
sa uerecũdie cõfessionẽ ꝯsequẽs
q̃ uerecũdia etiam multum tol
lit penam. Uñ aug.ꝛ alex.ma.ĩ
.iiij.di.xvij. Qui per vos pecca
stis ꝑ uos erubescatis. Erubescẽ
tia ei ip̃a ꝑtem hʒ remissionis.
Quartũ est elemosina. Quintũ
ieiuniũ. Sextũ ẽ or̃o .Et hec st̃
tria in genẽ q̃ cõiter uocant̃ sa
tisfactoria. Nã ꝑ elemosinã itel
ligit̃ oẽ illud ꝙ ex mia expẽdi t̃
impendi pt̃ proxĩo in utilitateʒ
ꝑ ieiuniũ intelligit̃ oĩs corporis
afflictio.siue ꝑ abstinẽtias siue
ꝑ uigilias.peginatõnes.asperi
tates uestium.duritias stramẽ
torũ discalciatões.pedum uł la
bor corꝑalis.ad idẽ sunt flagel
la quib⁹ hic punimur.q̃ lʒ nobis
nõ infligamus,ea tñ aliunde in

flicta.accipimus pacienter.ꝓp
ter deum ĩ purgatõnem nr̃am.
Ro.v ((Tribulatio patiaʒ opat̃
patia autẽ ꝓbatõem))id ẽ pct̃o
rũ purgatõʒ ut di.glo. Per ora
tõem uero intelligit̃ omne opus
exterius.ad cultum latrie perti
nẽs ꝛ ad hoc ordinatũ.ut hõ ꝑ
adiutus ꝛ stimulatus ascendat ĩ
deum contemplatiue.ut oratio
uocalis.psalmodia.sacrificia.
oblatiões.ꝛ similia. ¶ Ponunt̃ g
autẽ tria p̃fata.in genere. Pri
mo ut ꝑ omnia q̃ habem⁹ a deo
bona satiffacimus.elemosina d̃
rebus exterioribus.ieiunio de
corpore.ꝛ oratione de anima.
Secũdo qr circa tria cõtingũt
peccata. Quedam eĩ sunt ĩ reb⁹
ut auaricia.alia in corpore :ut
luxuria.ꝛ gula.alia in spũ ut sr̃
bia.inuidia ira.ꝛ accidia. Ergo
ꝑ oĩa pro oĩbus satisfaciendum
ẽ.uidelicʒ per elemosinã ꝯ aua
ritiã.per oratõem ꝯ suꝑbiam.ꝛ
ꝑ ieiunium ꝯ luxuriam. Tertio
qꝛ tria bona temporalia tres ra
dices sunt oĩum pct̃oꝝ.auari
cie enim radices sunt exteriora
bona ꝯ q̃ grande remediũ ẽ ele
mosina. Radix suꝑbie inuidie.
accidie ac ire ẽ in spũ.ꝯ q̃ꝫ est
or̃o. Radix v̄o gule ꝛ luxurie ĩ
carne ẽ ꝯ q̃ꝫ ẽ ieiunandũ .Ex q̇
b⁹ patet ꝙ cuilibet consultuʒ ẽ
ut uideat ad ꝙ uiciũ plus incli
natus ẽ.vt cõtra illud assumat

b aptius op⁹ satisfactoriū. Sȝ dubiuȝ ē an q̄s in mortali pcc̄o possit satisfacere? R̄. primo fm s̄co. Qui penitentiam sibi i ꝯfessione ⁊ in absolutione iniūctā a sacerdote ⁊ a cōfitente volun tarie assumptam abijcit uolun tarie ⁊ sine rōnabili causa ⁊ ne cessaria nolens eā iplere .ē ino bediens. ⁊ illa inobedientia est pcc̄m mortale. qr est transgressio p̄cepti eccl̄ie ⁊ uicarij dei pp illud piculū ē sanuȝ cōsiliū ut ꝯfessor ñ iniūgat pcc̄ori penitētiā nisi de cōsensu suo. nec aliq̄s nisi de q̄ sperat q̄ eā ipleat. Jmmo a cōfessor̄ āmonēd⁹ē cōfitēs an sibi eā competat recipe. ⁊ uerisimilit̄ portare. Sc̄do dicit tho. ⁊ cōmuniul doctores lȝ s̄co. con trariū teneat q̄ nullus satisface re p̄t extra dei caritatē. Opera tñ penalia extra caritatē facta. q̄ reliq̄ssent effectum q̄ ıā i con trito esset. ñ oportet iterari ut i elemosina ⁊ maceratōe carnis fieri p̄t. Est ei fere tm̄ penosum dedisse unū florenū sicut dare denariū. ⁊ silr̄ ubi p abstinen tia effect⁹ ī carne relict⁹ esset.

## Capitulū Undecimū.

Quia in satisfactionis in iunctione ⁊ propria ipo sitōe semp ꝓuidenduȝ ē contra recidiuum pcc̄i. idcirco hic tria erunt uidenda. Primo de remedijs ꝯ recidiuū pcc̄i. se cundo de periculis eoruȝ q̄ tar dāt conuerti. ⁊ satisfacere. Ter tio an uiuus ꝓ pcc̄ore uiuo satis facere possit: ⁊ an talis mereat̄

Quantū ad primū notādū q̄ p doctores quosdā in proposito bene exptos tres de hoc dātur regule. Prima est qñ quis est i graui pcc̄o a quo desiderat sana ri ⁊ p̄seruari. statuat sibi firmit̄ obseruare aut ad tempus uoue at. q̄d pro qualibet uice qua re cediuat unam uel plures de tri bus ptibus satisfactionis uelit i plere vȝ q̄ post pcc̄m cōmissum infra tres dies ieiunet in pane ⁊ aqua. Ul̄ prima die dicat septē psalmos peñtētiales. secūda ieiu net i pane ⁊ aq̄. tertia det i ele mosinā unū solidū. l̄ q̄ quotiens ꝯtingit eum recidiuare q̄ tunc īfra unum ul̄ duos uel tres dies se obligat ad ꝯfitēdū. H⁹mōi r̄ medium uerus penitēs rationa biliter debet acceptare q̄a uide mus multos ꝓpter penas a ui cijs cessare: ut fures ⁊ latrones

Secūda regula seu secundū consilium est qñ q̄s se sentit pro num ad cē um uiciū statuat fir miter. uel ad tempus se uoto ob liget. q̄ si ꝯtingit eū taȝ uehem̄ ter temptari de illo pcc̄o. q̄ etiā oīno deliberet intra se sic agere Tñ nihilominꝰ antea dicē uelit

septem psalmos penitentiales. aut flecter genua corā cruce to tiens. vel orationem aliquaz di cere uelit beate marie . vel alij sancto anteq̄ opus illō nephari um perficiat. Ratio quia sic fie ri potest. ut deus cū temptatōe faciat ꝓuentum propter orōnes ⁊ humiliationes: ⁊ q̄ homo ces

c set a malo. Tertia qn̄ pccor de certo vicio tēptatur statuat fir miter ⁊ ad hoc assuefaciat. quō qn̄ sentit se ad tale pc̄m inclina ri. mox aīz suū trāsferat ad cogi tādū aliqd̄ terribile sibi futuruz p tale pc̄m. puta dānatiōez eter nam: mortē iminentem: āmissio nē v̄tutū: ⁊ cōsortiū oīm sancto rū ⁊ dī ⁊ regni celorū societatē demonū: igniū: flāmas. Rō .q̄a illa ualent : ut rō in pn̄tia temp tatiōis a sensualitate obumbra ta ⁊ allecta: non possit : tūc per fectam ⁊ solidam cogitationem de deo ⁊ honestate uirtutū hr̄e Per prefatum tertium modum facilius resipiscit r̄ducitur ⁊ fre natur a malo ad bonum. Nam p illa terribilia ratio quasi sopi ta excitari pōt. quasi ad fugien dum causam tanti mali. Quan tūcunq̄ enim quis temptaretur acriter. si penalia intense q̄s me ditaretur: ⁊ firmiter quis crede ret. talia se icursuz desisteret a cepto malo: ut pz in uolentibus luxuriari: qn̄ ꝯcipiunt homines uidere. uel se decapitandos. tūc enim excitata ratio diceret. quō sum tendis. Nunquid pro tam leui. tm̄ bonū uis perdere. Hec r̄ media in foro pn̄iali imposita. uel a se sponte extra foruz peni tentie assumpta sunt cum ad iutorio diuino efficacissima re media ꝯ recidiua. Sed q̄a heu pauci confessi talia remedia ag grediuntur ⁊ pseuerāter seruāt: idcirco pauci uere peītentes re periuntur ut i estate pᵒ pascha trāsactum rei crebro ꝓbat euē tus. Quo ad s̄z ꝑncipale no d tandū. quod pccorē conūsionez suam tardantem terrere obent ⁊ ad ꝯuersionem inuitar̄ quicq̄ Primū est piculū mortis. ⁊ q̄ rara est uera ⁊ sera pn̄ia. Nā se cūdum omēs docto i. iiij. di. xx. q̄ diu q̄s in hac uita utit̄ ratōe. pt̄ salubriter ⁊ uere penitere. ut ꝓbat aug. in libro de uera ⁊ fal sa pn̄ia per latronez luce. xxij. Et ezech. xviij. ((Quacunq̄ ho ra ingemuerit pccor uita uiuet ⁊ nō morietur)) s̄m unaz litterā ut magister allegat . sed tamen ab eo qui diu prius distulit peni tere . uix ⁊ multum difficulter potest in extremis haberi uera penitentia sufficiens ad salutez Quia aut homo moritur ita su bito q̄ n̄ adv̄tit se mori sic dōmi endo. ⁊ tunc expedita res est qr tunc iudicatur sicut repertur.

Aut pctor aduertit se mori .sed p unam horã aut morulam mo dica3 z tũc qr hõ i repẽtinis ope ratur ꝫm habitum . ideo ñ uide tur ꝙ hituatus in peccatis tam repente fiat bonus . Aut morit quis languore ꝑcedẽte.z sic ad huc q̃ pri⁹ distulit penitere .uix z multum difficulter pt̃ i extre mo hr̃e ueram pnia3 sufficientẽ ad salutẽ. Qd ꝓbat sco . ex uer bis bt̃i aug.in li.de uera z falsa pnia quattuor ratõibus.Et ma gister allegat di.xxi.qr ad cõtri tõem exigit usus liberi arbitrij. quo rõ diligẽter de pctis delibe ret.z uoluntate libera detestet ea.S3 istorũ usus ubi stati imi net mors terribilissima .timore z dolore uehemẽter impeditur Uñ aug. difficile ẽ ut tũc sit ue ra pnia:quando tam sera uenit quãdo cruciatus membra ligat z dolor sensum opprimit.ut uix hõ aliq aliud cogitare ualeat. melior tñ est sera q̃ nulla .simi e le habes supra.c.vi.a. ¶Secũ da rõ.Ad ueram pnia3 req̃ritur ordinata displicentia de pctis . Ad h̃ aute3 ꝙ displicentia uale at z ordinata sit. oportet ꝙ sit ð bite circunstantõata.z maxime circũstantia finis z principij ac tui principalis.ut sc3 sit uolun taria z propter deũ.S3 difficile ẽ tũc hr̃e actu3 sic circũstãtõna tum.qr qui usq3 tunc fuit impe nitẽs .ñ videtur ex seipo extorq̃ re displicentiam nouã.nisi timo re pene imminentis:z sic ñ ꝑp ð um fit:sed ꝑpter se z tantum ꝑp uitare malum dãnationis sue .

¶Presumitur.n.si esset remotus a timore mortis z damnationis ꝙ ñ extorqueret a seipo displicẽ tiam peccatoꝝ .sicut nec prius fecit cũ fuit sanus.Nec vr̃ tc̃ me re elicere displicẽtiã huiusmõi. Sicut nec mere libere i pericu lo naufragij quis merces ꝓijcit s3 solũ timore ꝑiculi maioris.sic hñs displicẽtiã pcõꝝ:solu3 timo re mortis aut dãnatõis eam vid tur habere ¶Et talis displicẽtia in eo ñ ẽ mere libera. z p ꝯñs ñ multũ placens deo.nec accepta sibi. Ideo aug.dicit ibidẽ. Nul lus expect3 quando peccare nõ potest.arbitrij libertate3 querit deus.ut delere possit cõmissa:z non necessitatem : caritatem z non timorẽ tñ:quia non in solo timore uiuit homo.Qui ergo se ro penitet.oportet non solum ti mere iudice3. sed diligere:quia sine cãitate nemo põt saluus ẽẽ non ergo timeat tñ penam qui penitet:sed anxietur ꝓ gloria.

¶Hec Aug.Tertia ratio ẽ.Ma lus habitus usq3 tunc continua tus:z in consuetudinem versus multum inclinat ad peccata. z ad eorum placentiam. z sic ual de retrahit hominem ab actu

uere pēnitendi s̄m quem actuȝ penitendi uere oȝ hoīem pecca ta fortiter detestari. Similit̄ ha bit⁹ iordinati amoris ad mōȝ ⁊ ad alia pn̄tia radicati in pecca tore ipediūt multū displicentiaȝ pro peccatis. multū nāq̧ diffici le ē ut hō affectū suū: quē toto tempore vite sue i huiusmōi res fortiter inclinauit subito ab eis retrahat. ⁊ in ꝯtrium flectat. vn̄ aug. dicit. hec cōuersio si cōtin gat alicui ēt i fine desperanduȝ nō ē ð ei⁹ remissiōe. Sȝ qm̄ vix aut raro ē tā iusta cōuersio tim̄ dū ē de eo q̄ penitet sero maxie cū filij quos illicite dilexit sint p̄ sentes. mundus ⁊ uxor ad se vo cēt ⁊ cetera que illicite dilexit. Multos ex hoc solet sera pn̄ia decipe. Hec ille. Intellige li. p̄ sentes in seip̄is aut i suis fantas matibus. q̄ retrahūt a forti dis plicentia pccōꝝ. Quarta ratio q̄nto aliquis est minus dn̄s act⁹ sui tanto ad ꝯtritōem r̄qrit̄ intē siō displicētia. ut sit sufficiēs ad delectionem culpe. Sed iste in extremis positus est minus dn̄s actuum suoꝝ. qꝛ tunc nullo mō ē dominus actuuȝ exterioꝝ. ad peccandū. Non. n. pōt mechari aut furari. ⁊ sil'ia amplius facer̄ ergo requiritur in eo s̄m strictā iustitiā intensioꝛ actus displicen tie ad eius iustificatōem. q̄ꝫ ad iustificatōem sani. cū tamē uix ⁊ difficulter habere possit eque intensum. Et iō uix ⁊ difficulter pōt tunc habere uerā p̄niam ⁊ sufficientē ad salutē. Un̄ aug. ubi prius. Abe pn̄iam dū sanus es. Si sic agis securus es. quia pn̄iaȝ egisti: quando peccare po tuisti. Si vis pn̄iam tunc p̄uo a gere: qn̄ peccare non potes. pec cata te dimiserunt nō tu illa. Inuitat. v. ad statim se a pecca to ꝯuertendū multiplex scriptu re ⁊ sanctoꝝ doctoꝝ p̄suasio. vn̄ eccē. v. (( Ne tardes cōuerti ad dn̄m: ⁊ ne differas de die in diē subito enī ueniet ira illi⁹ ⁊ i tpe uidicte disp̄dȝ te)) Itē eccē. xxix (( Repromissio neq̄ssima m'tos p̄didit)) Nequā vȝ qꝛ peccator r̄ promittit sibi qꝛ ē p̄prium deo de futuro tempore disponere. Contra illud actuum. primo. (( Non est uestruȝ nosse tempora uel momenta: que pater posuit in potestate sua)) Nequioꝛ est p̄ missio illa quia cum t̄pus infini ti ualoris sibi a deo datuȝ fatue expenderit. adhuc tamē p̄sumit quod deus multū temporis adij ciet sibi. Neq̄ssīa ē illa p̄missio q̄a talis non solum tempus sibi datū p̄didit. imo ēt i cōtumeliā ip̄ius largitoris expēdit ⁊ i futu rū expendere vult. Itē tardātes cōuerti terrere deberet illō gn̄. vj. ⁊. vij. vt lȝ ad peitēdū dati es sēt hoib⁹. cxx. āni tn̄. xx. āni r̄cisi f

fuerunt pp impniam. Jt̄ luc̄. xii
dr̄ illi q̇ dicebat aie sue. ((Aia
mea hēs multa bona reposita ī
annos plurimos. reqesce. come
đ. bibe. epulare. stulte hac noc
te aīam tuā repetere a te. q̄ āt
p̄parasti cui⁹ erunt.)) Item lu.
ibidē. ((Et uos estote parati qr
q̊ hora non putatis fili⁹ hoīs ue
niet)) ꝛc̄. Ad idē ē aug. i. ser. de
inocentibus. Hac inq̄t animad
uersiōis pena pc̄tor pcutitur. ut
moriens obliuiscat̄ sui q̇ uiuens
oblit⁹ ē dei. Et gre. Qui tibi ue
niam ꝓmisit. diē crastinum non
spospondit. Qui ꝓmittit penitē
ti ueniā non promisit peccanti.
g Vn̄ notat dn̄s alb. sup illo io
helis. ij ((Quis scit si conuertat̄
ꝛ ignoscat)) ꝯuertat̄ inq̄ꝫ ab ira.
s. ad miam. Licet enim uerū sit
ꝙ dicitur eze. xviij. ((Quacūqꝫ
hora pc̄tor ingemuerit oīm ini
q̇tatum eius n̄ r̄cordabor ampli
us)) tn̄ ualde incertum est utrū
ad ultimam egritudinem peni
tentiam differenti gr̄am dare
uelit. In tali enī casu dicit gre.
Qui non uult cū poterit. iustuꝫ
ē ut infligatur ei nō posse cum
uoluerit. Vn̄ prouer. i ((Vocaui
ꝛ rēnuistis. extendi manuꝫ meā
ꝛ nō fuit q̇ aspicerꝫ. despexistis
omne consilium meum. ꝛ incre
pationes meas neglexistis. ego
quoqꝫ in interitu ur̄o ridebo))
Seq̄t̄ i iohel. Et ignoscat id est
q̊s scit si ignoscere uelit. quāuis
certum sit contrito ignosci tn̄ in
certum ē an sit uere cōtritus. iō
ecć. vij ((Nemo pt̄ hunc cōrige
re: quem ille despexerit)) Et. ii.
mach. ix. ((Orauit scelestus uꝫ
āthiochus ad dn̄m. a quo non
erat miaꝫ ꝯsecutur⁹)) Hec alb.
Huic consonant uerba aug. in
sermōe de pnīa. ubi. dicit. Si q̇s
positus ī ultima nccītate uolue
rit accipere penitētiā ꝛ accipit
mox reconciliabitur ei. Hic ua
dit fateor non illi negamus qđ
petit. sed non presumimus quđ
bene hinc exit. Si securus hic
exierit ego nescio. dare peniten
tiam possum⁹ scꝫ exteriorē sꝫ se
curitatē nō. nūquid dico dāna
bitur. sꝫ nec dico ꝙ saluabitur.
Si uis đ dubio liberari age pe
nitentiam dū san⁹ es. si sic agis
dico tibi ꝙ secur⁹ es. qr pniam
egisti eo tempore quo peccare
potuisti. Due res sūt. aut igno
scitur tibi aut nō ignoscit̄. Quid
hoꝝ tibi sit futurū nescio. Ergo
tene certum ꝛ dimitte incertuꝫ
id est age penitentiam sanus.
Hec aug. Sꝫ qn̄o ad. iii. pri
cipale. dubium est an uiuus ꝓ
te uiuo pc̄tore satisfacer̄ possit.
R. Tho. i. iiij. di. xx. unus apud
humanaꝫ amiciciam ꝓ alio pt̄
satisfacere. ergo multomagis a
pud deum. Tn̄ qr satisfactio est
etiam in remedium ꝯ futurum

lapsuz in futura peccata. ¶ Et qz vnus ñ p̄seruatur a peccatis per satisfactionē alienā. ideo non ē pmittendū ut unus viu⁹: p alio uiuo penitentiā agat. nisi in ip̄o penitente appareat aliquis d̄fectus. s. corporalis. p quē fit impotens ad sustinendū satisfactōez vel sp̄ūalis. p quē nō fit pmptus ad portandū penā. Uñ confitenti pōt duplex satisfactio iiungi. Una p preteritis. alia p futuris etiā unū opus pōt propter ābo iiungi. Satisfacere igit̄ pōt vnus uiuus p alio viuo. ꝛ penitētiaz agere. ut dicit pe. de pa̅l. in. iiij. di. xx. ꝛ scd̄m doctores cōiter in multis casibus. ¶ Prio qñ forma iniunctionis sacramentalis illō contineret. ut si dicit. Oia ieiunia q̄ tu feceris. vl̄ alij p te fecerint. sint tibi i remissionē pc̄ož. Tūc alteri⁹ ieiuniū p me factū p me satisfacit. Similit̄ si tibi i iunctū ē ire ad sanctū Jacobuz p te uel per aliuz ul̄ ieiunar̄ per te uel per alium. ¶ Secundo si ē oīmoda in dr̄ia. tūc idē ē. vbi gr̄a. Si ip̄ositū ē alicui dare pecuniā. nō oīo idē ē si tu das vl̄ alius p te de suo. Sed si seru⁹ tu⁹ de tuo daret ēt te in gr̄a ꝛ illo i mortali constituto satisfaceret. ¶ Ratio quia elemosina esset in casu tali tibi meritoria. Ergo hoc opus est satisfactorium. Tertio quando quis non potest satisfacere per se tunc pōt facere per aliū. qz talis uidetur uolūtas imponentis q̄ noluit ad impossibile obligare nec ad purgatorium dirigere. Unð cū dicit̄ i penitentia ieiunes intelligitur id est per teipsum si potes. si ñ fac per alium. sicut etiam facta est penitētia pro nobis per christum. ¶ Sed tamen ut supra dictum est aduertendum. quod quando quis potest satisfacer̄ p seipsū. ꝛ quando penitētiā data sibi est in remedium. si tunc talis alio modo non recompēset. certum est quod non sufficit per alium fieri satisfactionem. ut si ieiunium est tibi impositum ad domandū carnē ꝯtra luxuriam non sufficit ꝙ alius pro te ieiunet. qnando carnē tuā uis nutrire. nec aliquo equipollenti edomare. Hec Pe. de pa̅l. ¶ Sed nunquid meretur satisfaciens p alio: Respondz Tho. ꝛ Pe. de pa̅l. quod quicunqꝫ i caritate p alio satisfacit. pro uiuo uel mortuo sibi semp meretur sed nō satisfacit pro se. sed pro alio solū. Unde pro se ita tenetur ac si nihil fecisset. Simile est quia qui pro alio ꝯmuni creditori soluit illum solum liberat. nō seip̄m nisi suo noīe illi soluat. lꝫ apō illuz de amicitia laudē hēat. Uñ uolentes p se satisfieri ut prudēter ꝛ fidel'r agāt. tria dn̄t notanter

ſeruar̄. Primo ſatiſfaciens ſit i caritate. ⁊ talē q̄rēt. qr ſm cōio rez ⁊ tutiorem opinionem. ❡ Actus qui non eſt ideo acceptus n̄ p̄t eſſe ſatiſfactorius ꝓ faciente nec ꝓ alio ergo qui uult penitē tiā ſuā alteri imponere niſi uelit ſe ꝑiculo exponere aliq̄li debet querere hoiem de quo confidat ꝙ ſit in caritate uiuens caute. ❡ Secunda doctrina q̄ uelut penitentiam ſuā alteri iniūgere debet ſatagere ꝙ non ſoluꝫ ille ſit bonus. ſed ꝙ ſit melior ſe. ut n̄ ſolū ſit ſatiſfactoria. ſꝫ ēt magis ſatiſfactoria. Und̄ hec ē tertia cā ꝑpter q̄ꝫ licet alteri penitentiam tuā iponere etiā ubi tu met poſſes. ſcꝫ ſatiſfacer̄. q̄n̄ ſcꝫ tu uis melioribus occupari. ſꝫ n̄ ꝑpter amorē carnis q̄ꝫ bene uis alias domare. ſed qr deo magis carū uis facere. ❡ Tertia regula conſulendum ē diuitibus. nobilibus. potentibus ⁊ hꝰmōi alijs pc̄toribus. ꝙ querant ꝑticipatōnem bonoruꝫ q̄ in religionibus ſunt. quia ibi ſunt penalitates plures q̄ꝫ alibi. ⁊ magiſ accepte in deo q̄ꝫ alibi. ❡ Sed adhuc ē dubium. cuꝫ tres ſint partes ſatiſfactionis. ōro. ieiuniū. ⁊ elemoſina. ꝙ eoꝝ eſt magiſ ſatiſfactorium: R̄. durā. di. xv. q̄n̄ aliqua cōpantur inter ſe debēt cōpari ceteris paribus exiſtentibus. ⁊ ſm hoc dauid ꝙ ſuppoſita pari gratia uel caritate ieiuniū eſt magis ſatiſfactorium q̄ꝫ elemoſina. uel ōro indirecte tamen ⁊ cōcomitatiue elemoſina eſt magiſ ſatiſfactoria. Primum ꝓbatur. qr ſuppoſita cāitate illud ē magis ſatiſfactorium quod eſt magis penale. qr in opere ſatiſfactorio formalis conditio ex ꝑte operis eſt penalitas. ſed ieiuniuꝫ eſt magis penale q̄ꝫ elemoſina ꝉ orō cōp̄hendēdo ſub ieiunio q̄cq̄d eſt corpis afflictiuuꝫ. ut diſcipline. uigilie. ⁊ ſimilia. g̃ ieiunium ē magis ſatiſfactoriū nec obſtat illud. i. thi. iiij ❨Corporalis exercitatio ad modicū ualet. pietas aut̄ ad oīa❩ qr differt meritū ⁊ ſatiſfactio. Meritum eni ē ad acq̄rēdū p̄miū. ad ꝙ req̄ritur ⁊ ſufficit bonitaſ operis. ⁊ quod meliꝰ eſt magis meritorium. Et ſic dare elemoſinā eſt magis meritoriū q̄ꝫ ieiuniū cum ſit opus bonum danti ⁊ recipienti. ieiunium aūt non ſic. ❡ Satiſfactio aūt cū ordinet̄ ad expiationem pene requirit q̄dē opus bonum. ſꝫ formale in opere eſt penalitas. qꝛ per penam r̄cōpenſatur. ꝑpter ꝙ ieiunium eſt magis ſatiſfactorium. ❡ Indirecte auteꝫ ⁊ concomitatiue elemoſina eſt potior pars ſatiſfactionis. Probatur. quia illa ē potior pars ſatiſfactionis in qua ꝯtinentur uirtualiter alie partes

satisfactionis ut de se patet: sed elemosia ē hꝰmōi. ut pz pmo qr elemosina eū cui daṫ ꝯstituit d̄bitorē ad ieiuñadū orādū ꝛ faciendū alia q̄ pōt ei q̇ dedit loq̄n do de debito morali nō ciuili. Secūdo qꝛ elemosina pp deum data ē q̄si q̄dā oblatio deo fcā. ſm phm. iiij. eth. Oblatio autē deo facta vi orōnis hꝫ. Frequēter. n. plus ipetrat donuꝫ. q̄ꝫ supplicatio. Tertio cū bona ēxtiōa ad ꝯseruatōem corporis ordinētur subtractio eoꝝ p elemosinaꝫ uirtute ꝯtiet ieiuniū. Et plerūqꝫ ꝯtingit ꝙ aliq̇s artius viuit: ex h ꝙ sua dedit. Igiṫ elemosina ꝯpletius hꝫ viꝫ satisfactōis quā oratio uel ieiuniū. ꝛ pp hoc elemosina indicitur: ut uniuersalis medicina peccati luc. xi. ((Date elemosinā. ꝛ omnia munda sūt uobis)) ꝛ thob. xij. ((Elemosina a mōte liberat. ꝛ ipa ē q̄ purgat pc̄a)) ait raphael ꝛ facit iueniṙ miaꝫ ꝛ et̄nā vitā. Hec durādꝰ.

Ca. xij. de sacramēto eucharistie

POstremo d̄ nobilissimo sacr̄o eucharistie vidēda sunt tria pncipaliṫ. Primo que exigantur ad ꝯmunicādū sine nouo pc̄to. cū augmēto meriti. Secundo q̇s fructus bn̄ cōicantiū. Tertio q̄ exigātur ad frequētem cōicādos

Quantum ad. i. Notandum ſm Tho. ꝛ alios doctores in. iiij. circa mām di. ix. ꝛ sequentiuꝫ. Ad sumendū eucharistiam sacramētaliter ꝛ spūaliter. xv. exigūtur. ſm q̄ q̇sq̇s se pbare dꝫ. ((Probꝫ inq̇t apo. i. corin. xi. seipsū hō: ꝛ sic d̄ pane illo edat)) ꝛc̄. Primū ē ut cōicans sit hō. Nā solus hō hoc sacr̄ꝫ p se sumere pōt sacramentaliter ꝛ spiritualiter saltē. nō angelus bonus nec malus. n̄ aīa exuta in purgatorio. libo. ł i iferno: nec aīal brutū. Probatur. qꝛ iste solus sumit p se sacramentaliter ꝛ spūaliter q̇ utiṫ sacramento ut ē sacr̄m ꝛ xp̄o icorporatur. sꝫ sic nullus p̄fatoꝝ valet ergo ambe p̄misse vere st̄ pbaṫ qꝛ ille solus utiṫ sacr̄o: ut ē sacr̄m. q̇ vtitur spēbꝰ sensibilibꝰ ꝛ uelantibus aliqd̄ spūale ꝯtētū ꝛ q̇ xꝰ amplius ł de nouo icorpatur. sꝫ nullꝰ istoꝝ ē hꝰmōi nisi hō. Ex qᵒ pꝫ maximū donū dei. Nā q̇ i pr̄ia st̄ xᵒ. fruūṫ letius ꝙ nos. s d n̄ xp̄m i euchāistia sumimꝰ frutuosiꝰ qꝛ pficere possumꝰ in ēēntialia ꝛ accidētali p̄mio. bt̄i xp̄m hn̄t securiꝰ sꝫ nos mirabilius. Scd̄ꝫ ē: ut q̇s sit hō viator n̄ ꝯphēsor. ꝛ iō uiaticū d̄r ut nos p̄serū ab hostibꝰ ꝛ ab impedimētis uie. vn̄ si appareret aliq̄n sancti puta pr̄ ꝛ mater defūcti petētes sacr̄m. sicut quandoqꝫ est factū non debꝫ sacerdos eis ministrare

sed pt in missa sacrificiũ tale p
eis offerre. Tertiuȝ ẽ ut quis sit
fidelis ⁊ baptiȝatus. Jõ nõ ẽ dã
dum cathecuminis :nec videre
debent ifidẽles. qꝛ nullus nisi ad
xpi pplm ascriptus baptismatis
sacro debet admitti ad sãctam
eucharistiam. Quartum ẽ ut qs
sit adultus. Nam masculus in .
xiiij. ãno. ⁊ feia in. xij. admittit:
sed p tunc prius vel posteri⁹ quã
do peccare possunt mortalr ⁊ di
scernere cibũ corporalẽ a spũa
li ⁊ deuotionũ dẽtibus h sacrm
masticare. Jn septioocta uo vel
alio quocũqȝ debito ãno: ⁊ h iu
dicio boni uiri relinquendũ ẽ: ⁊
statuto synodali vl cõsuetudini
c bõe n̄ pіudicare dȝ. Quintuȝ est
ut quis sit mente pditus. pp de
moniacos ⁊ amentes. Ubi scien
dum q si faciunt gestus pericl'o
sos: ⁊ sunt furiosi de quibus pos
sit ppendi q eijcerent corp⁹ xpi:
uel tractarent impudice ul' irre
uerenter. in hoc casu non ẽẽt eis
eucharistia ministranda : pp re
uerentiã sacri. Si aũt sit amẽs
⁊ non furiosus : sed tm̃ loquens
inania : ⁊ alienus a sensu. disti
guẽdũ ẽ : quia aut pretendit ac
tus: ⁊ signa deuotõis ad sacrm .
Et sic determinat. c. de conse. di
stinc. ij. c. de infirmitate: tali eu
charistia non est neganda. Aut
nullum p tunc pretendit actum
vel signum deuotionis. tũc cur

rendũ est ad tempus precedens
passionem. Uel eniȝ tunc petijt
⁊ deuotionem ad sacramentum
prendit. si alias non immineret
periculum posset quidem sibi li
cite dari. Sed non video. dicit
pe. de pal. necessitatẽ magnã: sȝ
si talis amens haberet lucida in
terualla. possumus dar eucbari
stiaȝ tempore lucido. Demonia
cis autem. s. possessis a dmone
si habent deuotionem ad cõmu
nicandũ dari debet sm Tho.
Nã Cassi. collationẽ sereni dic
q multi p illud liberati sunt a d
mone. Predictis oibus ↄcõdat
Tho. ¶ Sextum ẽ ut sit ieiunus
ieiunio natur. Ratõ pma quia
sic placuit spirituisancto :qui h
p apl'os ecclesie fiendũ tradidit
ut dicit aug. ad inqsitões ianua
rij. Secunda pp reuerentiã cor
poralem. dignu ei ẽ ut panis ce
lestis pcedat omneȝ terrenũ pa
nem. Tertia ut maior deuotio
hẽat. q solet ipediri sepe p cibũ
vel potum. Omnis igitur potio
uel cibatio pprie quocũqȝ fine
fuerit sumpta. ipedit dignaȝ eu
charistie sumptionem : ut dicit
Pe. d pal. Excipiuntur tres ca
sus in quibus non ieiunus põt ↄ
municar. Primo rõe infirmoꝝ
de quoꝝ periculo timetur ne sin̄
viatico uadant: tales cõmunicã
di sunt etiam non ieiuni. Secũ
do sacerdos q sumit aquã purã

ꝑ errorem ꝓ uino. post eucharistiã tenetur integrum sacramẽtũ pꝰ modũ ꝑficere. Tertio ĩ parasceues cõtingere posset ꝙ añq̃ꝫ eucharistiaꝫ q̃ꝫ deglutiret uinũ ꝑcederet ĩ stomachũ. Jdẽ ĩ estate contingere posset cõmũicati cuilibet. cuiꝰ palato adherẽ posset nec diglutiri nisi dilueretur uino uel aq̃ prius stomachũ intrante. Ex q̃bꝰ pꝫ ꝙ si cibus aut potus proprie sumatur rõne medicine soliꝰ nõ ĩtẽtõe se nutriendi ĩpedit eucharistiã. ¶ Jtẽ si q̃ꝫ heri paturã ĩ ore posuit ꝛ hodie traijciat ĩpedit eucharistiã. Jtẽ q̃ ꝓbando uinũ seu gustãdo ł cibũ aut aq̃ꝫ casu deglutiret lꝫ statim euomeret nõ alteratũ ĩ aliquo: adhuc ĩpediret. qꝛ esset cõmestio ł bibitio. nisi ĩ aliũ conductum gutturis transisset. ꝛ statim eiectum essꝫ tũc nõ ĩpedirꝫ. Quando uero fieret deglutitio casualis saliue uel reliq̃ arũ cibi uel aque remanentis post lotionem dentium uel oris non ipedit. dič etiã ¶ Rich. ꝙ si sacerdos añ missaꝫ lauet os ꝛ casu gutta aq̃ intrat stomachuꝫ ñ credo ꝙ iõ teneať dimittere missã maxime in die sollẽni. cũ ñ uideatur impedire dignã ꝑparatõem nec reuerẽtiam sacramenti. Et de similibus idem iudiciũ habeať. Jtẽ si q̃ꝫ sale ꝛ aceto ꝑfunderet dentes ꝛ quicq̃d faceret dũ tam̃ ñ deglutiret. siue medendo siue lauando ñ esset cõmestõ nec bibitio. Et lꝫ os nõ sit ieiunum tñ stomachus ieiunus ẽ. iõ ñ impedit. Reliq̃e etiã aq̃ ex quo casu aliter ñ ex proposito os abluendo traiiciuntur. lꝫ ñ sint cõuerse ĩ saliuã nõ ĩpediunt. ¶ Jtẽ Coci ł tabernarii uel ministrantes ad mẽsã q̃ cibũ uel potũ ponũt sup̃ ligua solũ ad ꝓbãdũ ꝛ stati ꝓijciũt q̃̃uis pp reuerẽtiã ꝑmi duo ꝓtũc deberẽt a talibꝰ se cõtinerẽ ꝛ tertius alteri ꝓbã cõmittere. tñ ñ ĩpediũt. Si ãt quis talia deglutiret licꝫ statim euomeret ñ alteratũ ipediret. hec oĩa petrꝰ õ paľ. Dicit ãt ieiuniuꝫ nature. ꝙ ĩcipit ab abstinẽtia ꝑnominatorũ a media nocte. Dicit etiaꝫ landolfus. Nisi cibꝰ ł potꝰ digestꝰ fuerit sano iuditio mistrãtis uel recipientis eucharistiã ñ dꝫ sumi hoc sacramẽtum. ¶ Dormitõ tamen post cibum non exigitur nisi inquantum quis sine somno indeuotꝰ efficeretur. nõ multũ etiam decet bibere post matutinas sero dictas. ꝛ multo minus commedere. nisi necessitas urgeat. ¶ Septimum est ut sit sine conscientia peccati mortaľ. post diligentem discussionem conscientie sue. Unde apostolꝰ. i. cor. xi. ꝓbet ãt seipsum homo ꝛ sic õ pane illo edat. ¶ Ubi notandũ secundum thomam dist. ix. pe.

de thar. Sco. q duobus modis pot contingere aliquem cu peccato mortali accedere. Primo osciam de hoc habendo. Secu do no. Primu fit tripliciter.
¶Primo sic accedetes cu coscia peccati mortalis quorum oscia surgit ex certitudine sufficienti ut q scit se fornicatu. vel sic se i actu peccati mortalis interiori ul' exteriori. Puta q sibi se oscij pcti mortalis. n de eo doletes: tales accededo peccat mortal'r qr otenunt. Et qr idigne madu cat iudiciu sibi manducat. quia abutut icto sctorum. ¶Et mentiut se incorpari xpo. q eucharistia figurat. Scdo sut quida hntes oscia pcti mortalis. quorum oscia osurgit ex certitudine pbabili Puta qui diu morose dlectati sunt: et timent fuisse mortalem osensum. Et tunc sic accedendo sine contritione. adhuc peccat mortaliter. qr discrimini se omittunt circa tm misteriu. ¶Tertio qs hz osciam pcti mortalis cui' oscia ex leui osurgit ut ho scrupulosus qui timet de leui delectatione ne fuerit pctm mortale Et tal'r accedens dicit ¶Pe. de thar. n peccat mortaliter. Quod uerum e fm pe. de pal. qn firmam osciam n hz: sz tiore queda l' uacillatoem cui remittitur. Unde Pe. de thar. dicit. In pmo cau qs otenit i fo se discrimini committit. sz tertio no. Secudo qda sut q n hnt osciam pcti mortalis et tn st in pcto mortali ignorant Et hoc et fit tripl'r. Et pmo qua do qs pparauit se: et discussit p patioe sufficienti diligentissime cosciam examinando. et peritos osulendo. Et talis accedendo n peccat: sed remissione pctorum si qua latent: accipit et meretur.
¶Uidetur aut ista examinatio diligentissima quam tradit Sco. dicens. Diligenti inquisitioe habita fz possibilitate nostre fragilitatis: quata. s. diligetia faceret prudens vir in ardua re qz uellz examinare seriose. qua et inquisitoem oportet differente esse secundu diuersitate penitetiu. ut maiore apponat diligetia: quia forte diutius no e cofessus: et minus in aium suu posuit peccata sua: ut ea memoriter retineret. et suo tpre distincte confiteretur pmissa insup contritione: et confessione sufficienti secundum pbabilitatem correspondente ad predictam inquisitionem: si tuc comunicet non peccat. ¶Immo si aliqua alia peccata lateant per illud sacrm dimittetur. Alij sunt quicon sciam suam examinat probabiliter et confitentur. Et tales dicit Petrus de thar. accedentes non peccant: sed tamen remissionem pctorum non accipiut nec merentur. Sz tho.

ubi pi⁹ dicit. Si qs p quattuor signa facta diligenti inqsitione sue cōscie q̄muis forte non sufficienti ad corpus xpi accedit aliquo mō peccato mōtali in ipso remanente quod ei⁹ cognitōez p̄terfugit. non peccat immo magis ex ui sacramenti pcī remissionez ɔ̄sequet̄. Unđ aug. dicit in quodā sermone φ quādo corpus xpi manducatur . uiuificat
g mortuos. ¶ Que autem sūt illa quattuor signa. dicit tho . Certitudo hēri nō pt̄ an aliqs sit fine pcto mortali. i. cor. iiij . ((Nihil mihi cōsci⁹ sū. ſʒ nō in hoc iustificat⁹ sū)) pt̄ tn̄ de h hēri aliqua ɔiectura. pcipue p q̄ttuor signa sicut dicit Bern ¶ Primo cum quis deuote vba dei audit. qr (( q ex deo ē vba dei audit Ioh. viij)) Scđo cū qs se pmptuz ad bene opandū iuenit. Quia pbatio dilectionis exhibitio est opis ut dicit greg. Tertō cū qs abstinēdi a pctis in futurū ppositūz habet. Quarto cū de preteritis dolet qr in eis uera penitentia cōsistit. fm greg . Tertio sunt q neutro mō se discutiunt sed negligenter. Et tales. dicit pe . de thar. peccāt mortaliter accedēdo. ⁊ demerentur. maxime si negligentia sit magna. Dicit etiā scotus φ cōtritus q hʒ copiam cōfessorū tenet̄ cōfiteri sub ista lege uʒ pbet. autem seipsuʒ bomo. Octauū reqsitum est ut qs nō sit cōuersatōe in crimine notat⁹. ut duellare uolens presertī ipetens. Et publicam penitentiam agentibus n̄ debet dari nisi cōpleta penitentia. nec hystrionibus neqciosis. nec suspensoribus puersis. Intellige de sanis ⁊ quousqꝫ appareat emenda aliqua post eorū conuersionē . No num est ut sit in corpore mūd⁹.
¶ Ubi notandum φ q̄druplex h
est immūditia. Prima corporalis cōiūcta cū imūdicia spūali fm ueritateem. sicut ī uigilia fōnicantes qui in crastinum celebrant. ł stati. Secūda ē corpal' cōiuncta immūdicie spūali fm q̄sdam similitudinē. ut in somnis sordidis fit cū pollutionibus. Tertia est imūdicia corporalis horrorē causans in proximis. ſʒ nec in re nec in imagine cōiuncta peccato. ut lepra. mēstruuz fluxus seminis ex debilitate nature cātus. Quarta est idifferēs ut esse sordiduz pedibus lutos. uel fulgine tactum . aut sudantem. Prima impedit. secunda. si ex causa p̄cedenti in uigilia ł paulo añ p mortale pctz ē egressa impedit etiam. ¶ Tertia impedit ut non publice quis celebret aut crebro cōicet. sed occulte n̄ impedit celebrare. Quarta ē ī differēs n̄ lotis ei manib⁹ mādu care n̄ coinqnant hoiem propt̄

reuerētiā tñ munditia dȝ serua ri quantuȝ comode fieri potest.
i Decimū ē ut si quis sine piculo vomitus ·⁊ idem ē de eo qui sto machū haberet talit̄ dispositū: q̄ a se sumpta cruda egereretur ·Pro tūc ei ēt fieret irreuerētia sacro: ⁊ cōmunicare quis nō de beret·vt dicit ·Petrus de pal̄. Undecimū ē ut q̄s non fit appa ritiōe miraculosa ꝓhibitus. Si ·n·in spēbus illis appareret fru strū carnis puer vel aliq̄d huius modi nō essent tunc spēs ille pci piende. ·Ratio q̄r xp̄s īstituit q̄ sumeretur eucharistia in spē pa nis ⁊ vini. Duodecimū ē ut reci piatur a ministro idoneo. non a muliere. non a laico: nec a dia cono. ubi pōt ccpia sacerdotis haberi. nec a quolibet sacerdo te: sed a papa ep̄o: ⁊ plebano ꝓ prio. vel a p̄lato ꝓprio uel ab eo cui aliquis taliū licentiā ōderit idoneo sacerdoti. s. nec ēt a quo cūq̄ prelato: sed a non excōica to: non interdicto: non suspēso. Terciūdecimū ut recipiatur tē pore debito: ut ad minus semel in anno: ⁊ ƀm diuersos status a diuersis diuersimoð. Quartum decimum ē ut fiat recta intētio ne. ƀm quam xp̄s instituit ꝓ me dicina videlicet anime non cor porum nec ad maleficiū. Quītū decimū ut fiat cū actuali deuo tione. Quia eniȝ eucharistia da tur in cibū ⁊ potū: ꝯsiderāda ē mandacatio nr̄a realis q̄ ꝯsistit in spēꝝ attritione. sacramental' aūt consistit in interiori iutellec tus ⁊ affectus ruminatōe ꝑ fidē considerādo xp̄i passionē dignis simā. eius incarnatiōem: ⁊ sil'ia beneficia ⁊ spe fulti ad amoreȝ eius accensi eius vnionē deside remus. Quia sicut nocet aut pa rum ꝓdest cibus corporis in sto machuȝ traiectus sine mastica tione oris ⁊ calore stomachi. sic nec eucharistie sacr̄ȝ: nisi rumi netur: ut ꝑmittitur: ⁊ caritate i xp̄m calescamus. Actualis eniȝ ðuotio causat̄ ex timore ⁊ amo re. Timor insurgit ex ꝯsideratō ne nostroꝝ ðfectuū. ⁊ xp̄i magni tudine aut iustitia. Sed amor iungendus ē quo xp̄m neduȝ ue lut pijssimū p̄reȝ ⁊ benefactorē imo vitam cordis desideremus amplexibus. ¶ Quo ad. ij. prin cipale de effectibus eucharistie secundum Tho. sunt septem no tabiles distin. xij. iiij. Et recipiū tur ad similitudinem cibi corpo ralis. ·Primus ⁊ principalissim⁹ q̄ nos deo ꝑ amorē ap̄li⁹ vnit. Iste. n. cibus non xp̄ȝ in nos fa cit mutari: sed nos in xp̄ȝ secun dū illð xp̄i ad aug. Lib⁹ sū gran dium. cresce: ⁊ mādūcabis me. nec tu me mutabis i te: sicut ci bū carnis tue. sȝ tu mutaberis ī me. Secūdus ē restauratio ð ꝑ

ditorum in repatõe cuiuscunq;
defectus p̃cedẽtis. Tertius est
augmẽtũ oĩm uirtutũ. ¶ Quart⁹
remissio pc̃torum uenialiũ oĩm
aut multorũ quo ad culpã. Sm
q devotio minor ꝛ maior ibi fu
erit. Quintus est remissio pecca
torum mortaliũ si inuenit i sub
iecto. nõ in cõscia. mõ supradic
to uel tacto. Sextus ẽ remissio
pene debite p mortali ꝛ ueniali
in toto uel in pte. Sed h ut dic̃
tho. facit eucharistia solũ qñ ẽ
sacrificium. Ut in missa pro ali
quo lecta q̃ certũ ualorẽ hz ad
satisfaciẽdũ. Et ultra illũ hz ef
ficaciaz ex deuotõe mĩstri. ꝛ p
curantis missam. Septim⁹ ẽ re
missio fomitis ut min⁹ pni sim⁹
ad uicia. Facilius enim cauet
q̇s futura etiam mortalia robo
rat⁹ hoc pane. hec tho. ubi pri⁹

l ¶ Quo ad tertium principale. de
frequẽtatõe eucharistie q̃rit sã
tus tho. in. iiij. di. xij. an q̃libet
die possit quis eucharistiam su
mere: R. In hoc sacramento r̃
quiritur ex parte recipientis de
siderium cõiunctõis ad xp̃m. q
facit amor. ꝛ reuerentia sacra
menti. que ad donum timoris p
tinet. Primũ incitat ad frequẽ
tationem hui⁹ sacramenti quot
tidianã. sz sm retrabit. Unde si
aliq̇s expimentaliter cognosce
ret ex quotidiana sumptiõe fer
uorez caritatis augeri ꝛ reuerẽ
tiã nõ minui deberet quotidie
cõmunicare. ¶ Si aũt sentiret p
quottidianam frequentatiõem
reuerentiam minui ꝛ feruorẽ ñ
multũ augeri: talis deberet iter
dũ abstiner̃. ut cũ maiori r̃uerẽ
tia ꝛ deuotõe postmodum acce
deret. Uñ q̃tũ ad h unusq̇sq; re
liquẽd⁹ ẽ iuditio suo ꝛ h est qd
aug. dic̃. Dixit quispiã ñ esse ac
cipiẽdã quottidie eucharistiam
alius affirmat quotidie sumen
dam. Faciat unusq̇sq; q sz fidẽ
suã pie credit faciẽdũ esse. Hec
aug. Et pbat exẽplis zachei. ꝛ
centurionis. quoruz un⁹ recepit
dñm gaudens. alius dixit ((ñ sũ
dignus ut itres sub tectũ meũ))
ꝛ uterq; miaz cõsecut⁹ ẽ. h tho.

¶ Capitulũ. xiij.

C c
Um ãt int̃ ea q̃ sanctifi
canda sunt locus dei cõ
tineat̃: idcirco de sancti
catõe ꝛ ueneratõe sc̃torũ locoꝝ
puta altaris. ecc̃lie. ꝛ cimiterii
terra sunt uidẽda. ¶ Prio cur ec
clesie sc̃tificari debeant. ꝛ p q̃.
Secundo cur oratio uel alij cul
t⁹ latrie i eccl'a facti deo pl⁹ pla
ceãt. ꝛ citi⁹ ipeterẽt ceт̃is pib⁹ q̃
si extra locũ sacrũ fierẽt. Tertio
p q̃ dehonestentur loca deo sa
crata. ¶ Quantum ad primum b
notãdũ q eccl'ia frequẽtanda ẽ
sex de causis. quas sanctus tho.
posuit super illud Joh. ii. ((No
lite facere domum patris mei

domū negociationis)).Ecclesia iquit frequētanda ē pp sanctoꝝ reliquias.sacroꝝ efficatias offi cioꝝ frequētias.angeloꝝ residē tias.multas indulgentias.ꝛ mō tuoꝝ indigentias. Hec tho.i po stilla. Idcirco dicit Beatꝰ aug. in regl'a sua. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad q factū est vnde ꝛ nomen accepit. Et cām assignat dicens. Ut si forte aliq preter horas constitutas : si eis uacat orare voluerint: non sint eis impedimēto qui ibi aliquid
c agendum putauerint. Sed du bitatur an tpre gratie debeat es se locus orandi specialis. vr qd nō.qr mulieri Joh.iiij. de loco orandi q̄rēti ihus rñdit. Uenit hora i q veri adoratores adora bunt prēm in spū ꝛ vitate)). R. Hūbertus i regule expositione. Nō ē i loco ponēda tal' fidutia: q credat aliqs alibi se non posse exaudiri: sic fecerūt aliq iudei . sed curandū ē ex alijs tribꝰ cau sis de loco. Prio quia si ñ essꝫ a liqs locus ðputatus orationi: tc nesciretur utrꝫ hoies orarent ul' ñ.ꝛ multi omitterēt orare. Seo do qr uadens ad locum orandi. plus laborando amplius meret. Tertio ut orationis locus ad orandū excitet ꝛ moneat.sicut locus comedendi excitat appe titū cibi ꝛ mēsale ad idem: ꝛ sic
d de alijs. Dubitatur.ij. que in oratorio possint fieri licite. R. n. secundum eundem q triplices sunt actiones in genere. Quedā sunt spirituales ꝛ predicationis audientia .ꝛ ea que nominata sunt per Tho. Et talia regula riter possunt ibi fieri. Hoc eniꝫ innuit nomen oratorij: quod ab oratiōe dicitur :accipiendo ora tionem generaliter pro omni e xercitio :quo anima erigitur in deum.secundum quod oratio a Damasceno diffinitur. Oratio ē ascensus mentis in deum. Unō ꝛ super illo math.xvij Hoc ge nus demoniorū non eijcitur ni si per orationem ꝛ ieiuniuꝫ)) glo sa dicit. Oratō generalis non so lum est in uerbis: sed in omnibꝰ que in obsequium dei ꝛ fidei de uotionem gerimus . Simile dic tū fuit supra de partibus satisfa ctionis tribus. Alie uero actio nes sunt necessitatis :ꝛ sine pec cato pñt ibi fieri dispensatiue . Nā ecclesie cū omnibus ornamē tis suis dñt teneri mōe .nec dñt ibi ðuiuia fieri vel hoies ibi ia cere: aut sua supellectilia mitte re : nisi ppter hostiles icursus . aut incendia repentina: seu al's necessitates urgētes: sic tñ ut ne cessitate cessante res i loca pri stina reportēt. Id pbāt sūmiste extra.ð custo.eucharistie. Re. di.xlij.c.penultio ꝛ vltio. Item pp metum paganoꝝ hereticorū

pyrrhatam. seu pdonū. pt ecclīa icastellari seu muniri. et pnt ibi hre refugiū. nō solū clerici sed etiā laici. et defendere ecclīam. et q in ea sunt. pbatur ut pri⁹. Et ad idem ē Ray. et hostiē. Nō g licz i ecclesia comedere. bibere. uel iacer regulariter. sz dispēsa tiue et ex cā. Tertio ut dicit Hu bert⁹. sunt actōes qdā q uix aut nūqz sine pcto fiūt. et tales nūqz debent ibi fieri nisi forte i neces sitate pegrinādi. de qbus dicet
e in tertio membro. Quo ad se cundū principale. notandū sm hūbertū ubi pri⁹ q quāuis orōnes et alia sub oratōe cōtenta. i omni loco possunt fieri. sm illō .i. thi. ij (In omī loco leuantes puras man⁹) tamen cōpetenti⁹ et fructuosius i oratorio effūdū tur: septem de causis. uel ratōi bus. Prima qr pie credendum est q deus facilius exaudiat in loco sibi deputato ad h: qz i alio unā. ii. pal. vii (oculi mei erūt ap ti. et aures mee erecte ad oratio nē ei⁹ q in loco isto orauerit.) Secūdo quia credendum ē q angeli sancti locum talem san ctum magis frequētent qui est domus dei. Unde i huius rei ar gumentū Jacob geñ. xxviij. ui dit angelos dei ascendentes et descendētes in loco q dicit Be thel. id ē domus dei. Ipsi autez sunt q necessarii sunt ipsis oran tibus ad ferendū orōnes nras corā deo. Tertio pbabile est q demones qui libentius impedi unt orationes non audeant ita accedere ad huiusmodi locum sanctum sicut ad alia propt ter rorem quē incutit eis locus san ctus. Uñ geñ. ubi prius (Quaz terribilis est locus iste. Nō uerū est precipue de dmonib⁹. Quar to quia oratorium consecratuz est in honore alic⁹ sancti. Piū autem est credere q sanctus pa tronus ecclesie specialem curaz hz de conuenientibus ad locū sui patronat⁹. sicut princeps ter re de hijs qui conueniunt ad lo ca sui dominij. Sicut inuenitur de beato Jacobo. et de multis alijs sanctis specialiter iuuanti bus sua loca uisitantes. Et qr orantibus non modicum neces sarium est adiutorium sanctorū qui sunt potentes apud deum. sm illud iob. v (Ad aliquez san ctorū cōuerter) cōsulti⁹ oratur in locis sacris qz alibi. Quinto ibi est frequenter corpus xpi cō tinue. aut hora misse ad minus. Rōne cui⁹ qlibz ecclesia excel lit templum primū salomonis. i quo nunqz tñ bonū fuit. In pñ tia aūt xpi si qs forti fide orat ci ti⁹ exaudiri pt orās. sicut latro prope christū i cruce. et magda lena. et chananea cito exaudie bantur christo presente. Ergo i

fide accedendo q̃ pl⁹ mereri pt̃ q̃ presentia corpal' xp̄i faciẽtis miracula. Hodie taz cito exau diri possumus quam oli. Unde Joh.xx.xp̄s illud Thome inuis se vr̃ dicens. ((Quia uidisti me Thoma credidisti. bti qui ñ uid runt ꝛ crediderunt)) Sexto i ec clesijs sunt reliq̃e sanctorũ .nec dubium talia coopari ad effica tiã nr̃e oꝛonis qñ fuerint uenea te. Ideo quo ad quintum ꝛ sex tum heb.ix.ōr.(( Mãna ꝙ figu rabat corpus xp̄i ꝛ vga aaron: ꝛ tabule moysi.tãq̃ eoꝝ r̃liq̃e cu stodiebant̃ i propiciatorio siue oraculo)) ꝛ non alibi tanq̃ cõpe tentia orationi ꝛ propiciationi. Septimo ibi sunt imagines cru cifixi.beate uirginis.sanctoruz siue angelorum ut frequenter. q̃si libri laicorum. Hec autem sensibiliter in mentẽ itroducũt horũ memoriam que itroducta multum ualent freq̃ter ad ex citandum deuotionem. Deuotõ nis autem affectus sũme facit oꝛonem efficacem. Uñ aug. ad probã de orando deũ. Dignior seq̃tur effectus qñ feruentior p̄ cedit affectus. ꝑm illud.i.cor.i. ((Ad affectuz cordis respicit de us)) piculosum ẽ depingere ima gines luxuriosas. Ezech. viij. i oratorio etiã fit concursus mul toꝝ. Sicut ei ferrum ferro acui tur. sic deuotio fidelium mutuo excitatur. Impossibile enim ẽ p̄ces multoꝝ nõ exaudiri. Item math.xviij.((ubi duo uel tres)) ꝛc̃. Quantum ad.iij. principale .s. de ꝺhõestatibus eccl'ias. Ad uertẽdũ ꝙ de eccl'ia q̃libet intel ligi p⁹ illud geñ. xxviij((Quam terribilis est locus iste. ñ est hic aliud nisi dom⁹ dei. ꝛ porta ce li. ueꝛe etenim dñs ẽ i loco isto)) unde irreuerentes eccl'ias peio res quodãmodo sũt q̃ ꝺmones: qui terrentur a locis sacris. sed non hoĩes illi mali. Unde cõtra tales terribilis legitur hystoria ij. mach. iij. de heliodoro prici pe. cui irreuerenter templum i tranti apparuit equus terribilẽ habẽs sessorem optimis opim̃tis adornat⁹. isq̃ cũ impetu helio doꝛo priores calces elisit. q̃ aũt isidebat hẽbat aurea arma. alij aũt apparuerũt duo iuuenes q̃ circũsteterũt eũ ꝛ ex utraq̃ pte flagellabãt. siñ itermissiõe mul tis plagis vberãtes. Subito aũt heliodor⁹ cecidit i terrã. ꝛ i lel la gestatoria deportat⁹ ẽ ex era rio. ꝛ iacebat mut⁹ absq̃ oĩ spe salute p̄uat⁹. s3 p⁹ pcib⁹ Onie sa cerdotis uita ei donata ẽ. Sũt aũt plura p q̃ irreuerẽtia sacro loco siue sit cimiteriũ siue eccle sia exhiberi potest q̃ tangit gre. decimus. Et ponũtur in genera li concilio lugð. ꝛ li. vi. de imu nitate ecclesie ꝛ cimiteriorum

C.decet. Decet inquit domum dñi sanctitudo. Decet ut cuius i pace factus ē loc⁹ ei⁹. cult⁹ sit cū debita veneratōe pacific⁹. Sit itaqz ad ecclīas humilis: ⁊ ōuotus igressus. Sit i eis q̇eta ōuersatio. deo grata inspiciētib⁹ placita. q̄ cōsiderātes n̄ solū struat sed reficiat. Et addit ꝙ quotiēs nominatur nomen ihu xp̄i: ibi sp̄aliter inter sacra misteria flectātur genua cordis illud ⁊ capitis inclinatione quis testeť. Nullus ibi seditōez excitet: ōclamationē moueat. ipetū ne ōmittat Cessent etiam in locis illis uniṽsitatum ⁊ societatum quelibz ōsilia. ōtentiones ⁊ publica plamenta. Cessent uana ⁊ multifōtius feda ⁊ ꝓphana colloquia. Cessent confabulationes quelibet. Cessent in ecclesijs ⁊ earuz cimiterijs negotia. ⁊ p̄cipue nūdinarum ac fori cuiuscūqz tumltus: ⁊ oīs in eis seculariū iudicōrum strepitus ōquiescat. Nulla in ibi causa per laicos criminal maxime agitetur. Sint loca eadem a laicorum congregationibus penitus aliena. Et ponit ibi causam illam. ne ubi est peccatorum uenia postulanda: ibi peccandi occasio detur. aut cōprehendantur peccata committi. ¶ Hec ubi prius. ¶ Secundo habet emunitatem hanc ecclesia: ut multi ad eam confugientes: uita tueanť corperali. ¶ De illo beatus aug. li. pri. de ciuitate dei. ca. primo. dic. ꝙ etiam barbari pepcerunt basilice apostolorū. rome etiam paganis ad eā ōfugientib⁹. Postea ꝑ plura capitula ꝓbat quod pagani ueteres ⁊ etiam romani nōnūqz legūť pepercisse in corpore fugientib⁹ ad deoꝝ suoruz templa. Et ca. vij. ōcludit. ꝙ id quod bārbari confugientibus ad apostoloꝝ templum latisimum pepercerť hoc xp̄i nomini. hoc christiano templo tribuēdum. Quisquis inuidet cec⁹. ¶ Quisquis inuidet nec laudat ingratus. Quisquis laudanti reluctatur insan⁹ ē. ¶ Hec ibi. Unde nullus ad ecclesiā cōfugiens inde per uim abstrahi ōbet. Excipitur primo latro qui stratas publicas insidijs: ⁊ aggressuris obsidet. ¶ Secundo q̇ de nocte agros uastat uel comburit. ¶ Tertio qui in ecclesia committit maleficiuz sperans se ab ecclesia defendi. Quod semper presumitur nisi con rariū ꝓbetur. Et tales etiam in alia ecclesia extrahi possūt. Quarto si confugiens sit seruus. qui si prestita a domino cautione. de ipunitate non uelit de eclesia [illegible] re inuitus expellitur. Et redditur domino. ¶ Quito heretici qu uidentur in tertijs cōcludi. Alijs autem etiam iudeis. paganis.

immo de excõmunicatis si con suetudo de excõmunicatis tenȝ debent rectores ecc̃iarũ saluare uitã ⁊ mẽbra. Hec omnia p diuẽsa iura probantur. sed breuitatis causa dimitto.

¶ Capitulũ .xiiij. de sc̃ificatõe sabbati

Tertia ꝑticula tertij pre cepti de sc̃ificatõe sab bati ẽ. ¶ Sex dieb⁹ opa beris) ubi labor mandatur ext̃

a dies festos. ¶ Circa quod tria sunt uidenda. ¶ Primo qñ labor sit i ꝓcepto. qñ in cõsilio. ⁊ qñ ꝓ hibitus. Secundo qui possint õ elemosinis uiuere sine labore ma nuum in toto uel in parte. Ter tio quibus modis labor exercẽ dus ẽ debite. Quãtũ ad .i. notã dum ꝙ sup .ii. thessa .iij. ubi dr̃ ¶ Si quis nõ vult opari non man ducet. si quis non obedit uerbo uestro p epl'am. hunc notate. ⁊ non misceamini cum illo ut ꝯfũ datur. )glo .precipit ut operen

b tur. ¶ Ubi querit Horra. utrũ opari manibus sit ꝓceptuȝ. Qd̃ sic patet. p glo. ⁊ textum ꝑalle gatũ. Rñdit. ꝙ sic q̃dã sũt bõa p se ut sanũ esse. q̃dã p accidẽs ⁊ ꝑpter alteꝝ ut medicari. Pri ma aũt appetẽda sũt sibi semꝑ ⁊ oibus. secunda in casu ⁊ aliq bus sic quedam precipiunt ꝑpt̃ se. qr p se bona ut deum colere parentes honorare. Et hec sunt semper habita oportunitate im plenda. ⁊ ab omnibus. Quedaȝ uero precipiunt ꝑpter aliud. ut generatõi uacare ꝑpter multi plicationem. ⁊ cõsecratõem hu mani generis. Et hec ñ semper nec ab omnibus sũt implẽda. sȝ aliquando qñ scȝ necessitas bo rum ꝑpter q̃ data sũt imminet. nec subuenitur ab alijs. labora re uero ⁊ opari manibus nõ est õ his que sunt bona ⁊ precepta ꝑpter se dicit eni de se op⁹ idif ferens ñ uirtuosum sȝ ẽ de his q̃ sunt bona ⁊ precepta propter aliud. Unde non ligat omnes ⁊ semper. sed aliquos ⁊ in casu ne cessitatis ꝑpter quã ꝓceptũ est.

¶ Preceptũ ãt de laborãdo ẽ c partĩ pp nec̃itatẽ spũalẽ ad uitã dã scȝ pc̃a q̃ ex otio nascuntur partim pp corporaleȝ ad acqui rendum scilicet vnde sustentet̃ cõporis sanitas ⁊ uigor. Ubi er go occurit alicui necessitas spi ritualis quia ex otio implicatur pc̃is q̃ nisi per laboreȝ põt uita re debet laborare: vbi ẽt occur rit necessitas corpalis: quia ali unde nõ põt necessaria iuenire debet laborare: ubi ẽt occurrit necessitas utraq; sil': ut qr alias nõ pt̃ modo licito ⁊ honesto ui uere sine pc̃o uel furti uel adu lationis. uł h⁹modi nec necessa ria inuenire debȝ laborare ali as. exceptis his tribus casibus

nullũ puto teneri ad laborandũ precise. aliqñ tñ expedit laborare. aliqñ ñ. Si. n. homo alias hȝ necessaria mõ licito: ⁊ alˀ p exercitiũ spũale sufficienť. vitat peccata. q̃uis nõ teneatur laborarẽ si tñ uacat opi spũali uel tp̃rali utiliori. uel si uacat utiliori: tñ p laborẽ hunc ab illo ope non impeditur notabiliť expedit laborare. qm̃ perfectius est utrũqȝ facere. q̃ alterũ tantum. Sin aũt alias nõ expedit. ut quando impeditur exercitiũ uel publicum ut lectionis: aut predicationis publice uel priuatum. ut lectionis: uel orationis priuate.

Hec gor. Cõcõdat tho. ĩ tractatu ꝯ ĩpugnãtes euangelicã pau
d ptatẽ. Sed notandum q̧ preter exercitium manuale. alia sunt exercitia spũalia licita: corpus ẽt multum aggrauantia. Puta oratio deuota. meditatio bona. studium licitũ. lectio utilis. lauˀ diuina: ꝯfessionis audientia. Datio cõsilioꝝ ĩ causis spiritualibꝰ uel temporalibus: ⁊ huiusmodi Quibus exercitijs inherendo licite nullus censeri debet ꝓ tunc esse otiosus. quia spiritualis labor ẽ penalior corporali quintuplici de cã. ẜm medicos. Primo quia labores spirituales externuant uires naturales ⁊ aĩales q̃s labor exterior tanq̃ corporale exercitiũ uigõat. Secundo quia laborũ spiritualium quidam uexãt die ac nocte per somnia dura. Sed laborem corporalem sequitur somnus quietus. ⁊ per consequens bona digestio. ⁊ uirium fatigatarum restauratio.

Tertio q̄ uires spirituales magis lese sunt originali peccato. Ideo maiorem difficultatez patitur homo cum illis operando quaȝ cum uiribus exterioribus. Quarto labõ corporalis calorẽ naturalem ꝯfortat. cõpꝰ mundificat. ⁊ agilitat: sed spiritualiuȝ laborum multi caloreȝ naturalem conculcãt ⁊ extingunt. hũoribus replent. ⁊ ex sãguineo melanconicum faciũt. Quinto labor spũalˀ emulos hȝ malos spiritus ĩpedientes ne homo ad ueritatem ⁊ spẽaliť ad uirtutem ꝑueniat. sed non sic de cõporali.

Otium igitur id est carentia e
tam corpalis quã spũalis exercitij quiqȝ mala faċ. primo dat locum diabolo. Unde sancti p̃res dixerũt occupatum uno demone sed otiosum innumeris tẽptari. Et Jero Semper aliquid boni facito ut te diabolus inueniat occupatuȝ. Secundo graue dãnum sustinet sine causa in uiea sui corpis. que est anima. Nam de ore solum quis octo fructus posset colligere qui sunt dei laudatio. gratiarum actio. oratio. confessio. modestia uerborum.

abstinentia. fraterna eruditio. uitiorū correctio. Tertō otiosus brutis ē deterior. Brutis eni cō petit cōmedere. sȝ de otioso dic̄ aplˢ. ii. thes. iij (( Si qs non vult opari. non manducet. )) Quarto cōsumit tempus. ⁊ nihil noui lu cratur. ⁊ se facit receptaculum oim sordium. Uñ berñ. Omiuȝ temptationum ⁊ cogitationum malarum ⁊ inutilium sentina ⁊ seminarium ē otiū. Exemplum Dauid occupatus bellis non lu xuriatᵘ est. sed tpre otij adulte riū ⁊ homicidium comisit. ij. re. xi. Sic etiam ⁊ salomō circa tē plum ⁊ alia occupatus non ceci dit. sȝ otiosus. Quinto otiū facit fugere sanitatem corporis ⁊ ani me q̄ sequūtur plus laborem q̄ȝ otiū. ut pȝ exemplo cathene de ferro q̄ȝ non vsam rubigo consu mit q̄uius. q̄ȝ si qs ea uteretur. qr ⁊ si usu cōsumitur. tñ nimus q̄ȝ rubigine. ⁊ etiam dealbatur Otiosus etiā nō pt̄ acquirer̄ ha bitum uirtutum. qr habitus ge neratur p actus frequentatos. sic etiam aia otiosi semper ma net nuda. ¶ Quo ad. ii. pricipa le. Notandum ſm tho. tractatu ꝯ impugnantes paupertatē euā gelicam. Et. 2. 2. q. clxxxvij. ar. v. q̄ nouem sunt genera homi nū q̄ excusari possunt a labore manuali in toto uel in parte. ⁊ uti possunt elemosinis ¶ Primo

prelati ecc̄ie. ⁊ clerici. Qō apo. oñdit. i. corín. ix. dicens (( Nesci tis qm̄ qui i sacrario operantur q̄ de sacrario sūt edunt: q̄ alta rio ōseruiunt cum altario pticí pant )) Secūdo religiosi p̄cipue mēdicātes. eadem ratōne qᵒ ad plura quaȝ clerici. qr orant. lau dant. student p̄dicāt. celebrant sacramenta etiaȝ quedā ad mi nus conferunt: ppt̄ que opa p cōmunitate ecc̄ie fc̄a tam iuste sustentatōeȝ ab alijs recipiunt qñ fa ciunt. ad que istituti sunt. sicut stipēdarij ⁊ famuli rerum tpaliū p̄cium sui laboris. Tertō pp̄e studio uacātes. aut litteris artium ut scholares qr tales nō possunt studere ⁊ siml̄ laborare ⁊ ecclesia de talibus fructū spe rar̄ pt̄ p republica futuꝝ. Quā to inspirati ⁊ uocati spēali insti ctu spūssancti ad uoluntariam pauptatem quoꝝ exemplar fuit beatus alexius. qui mēdicauit pluribᵘ annis ¶ Nā i edissa ciui tate in atrio ecc̄ie beate v̄ginis xvij. annis ad elemosinaȝ sedit ⁊ postmodum in domo paterna totidem annis uelut mendicus est nutritus. licet a patre igno raretur. Unde xp̄s iuueni de ca logum seruanti ait (( Si uis pfe ctus esse uade ⁊ uēde omnia q̄ habes ⁊ da paupibus )) Quinto inualidi ad laborandū. ut pueri uel senes. uel egri: aliter talibus

eni clericus si habet.uel alij se
culares ꝓuiderẽ debẽt.Sexto e
lemosina etiam uti pñt qui labo
rare pñt sz nõ tantũ ut se ꝛ suos
nutrire possũt.Residiũ ei ð ele
mosinis accipe pñt:ut sunt inter
dum debiles mulieres.ł senes.
Septimo si q̃s diues oĩa sua de
disset pauperibus ꝛ in seculo uł
religione manẽs egeret.nec ar
tem operãdi scirz uł exercẽ nõ
posset ꝑpt̃ dissuetudinẽ.Tał ð
elemosinis uictitare posset sibi
datis.uel mõasterio ad qõ se cõ
traxisset.Octauo penitentes ali
q̃ mendicare pñt uł elemosinam
recipere.puta hi quib⁹ ꝓ q̃uib⁹
peccatis iniunctum ẽ.Sz tales
si hñt debẽt ĩptiri ð suis boĩs q̃n
tũ ĩpi ꝯsumerẽt alijs paupĩb⁹.
Nono pñt elemosinas accipere
aliq̃ pro loco ł structura cõitati
uel diuino seruitõ ualenti.ꝛ sic
mẽdicãt aliqui pro ecclesiis.a
lij ꝑ põte.alij ꝑ r̃paratione uie.
Omnes istos modos ꝓbat scũs
thomas licitos tractatu quo su
pra.Et.2.2.Qui uẽo sub ta ium
numero nõ ꝯtinẽt.Et tñ otiose
uiuũt etiam de redditibus ꝓꝓis
nec recõpensant prout tenentur
orationib⁹ uł alijs diuinis ad q̃
aptitudinez hñt.aut elemosinas
fidelium recipiunt.tales nocẽt
sibi ꝛ pauperibus alijs.Et pro
g ximuz decipiũt. ¶ Ex quib⁹patz
q̧ plura genera hoium deberẽt
ꝑ capita xp̃iani populi corrigi
q̃ otiose uiuere uolũt.Prio cle
rici ꝛ religiosi otiosi.¶ Secundo
nobiles otiosi.q̃ eo qõ diuitias
non habent a predecessoribus.
potius deꝑdant.ꝛ alia mala fa
ciunt quam uelint laborarẽ.Ad
quẽ tñ laborez i tali casu tenẽt
Tertio ualidi mendicantes ua
rijs mendacijs populuz decipi
entes.quarto usurarij.Judei.ꝛ
xp̃iani.cum utrisq̧ i lege eoruz
sit ꝓhibitum.Quinto xp̃iani cã
bijs malis ꝛ ꝯtibus peruersis i
sistentes.¶ Sexto incantatrices
ꝛ ꝓphetisse ðmonũ de vaticinio
eaꝝ elemosinã recipiẽtes.Septi
mo ciues reddituati ẽt otiose ui
uentes: nulli prosunt.non deo
cui non seruiunt.non ꝓximo.qr
non mercantur nec laborant:sz
alios inficiunt.se ðstruũt:ꝛ oĩa
noua mala interduz reperiunt.
Heu quaz multi reperiuntur q̃
talez statum desiderant haberẽ.
¶ Quo ad tertium principale h
Notat magister Henri. de has
sia super illud gñ.iij.(In sudorẽ
vultus tui)ꝛc̃.q̧ quinq̧ requirũ
tur ad hoc q̧ quis rem artificia
lem faciat: vel naturalem fieri
procuret.primum est recta intẽ
tio que est: ut ipse suis labori
bus necessitatem uite acquirat
competentem sibi.ꝛ communi
utilitati deseruiat.¶ Secundum
ẽ ut op⁹ suuz utiliter sine fl'itate

⁊ sophsticatōe faciat. Tertium est ꝙ certis tꝑibus ab eccia cō stitutis hoc est in festiuitatibus labores suos itermittat. ut diui nis plenius uacare possit. Quar tum. ut opus suū legaliter ⁊ fꝫ iustitiā ciuilē uēdat sine fraude iuxta eius ualorē pensatis oib⁹ ex pte materie opis ⁊ laboris. ⁊ status cōtinuandi laborātis. Quintum ē. ꝙ non sint artifices curiositatum ⁊ uanaruꝫ nouita tum inuentores. in uestibus. edi ficijs. ut magis lucrentur. Uide de hoc primo mādato. de curio sitate ⁊ de superbia.

¶ Seqtur quartū p̄ceptum.

P p Receptum quartuꝫ ca pitulum primum. ¶ Dili ges proximum tuū sicut a teipsū. ¶ Notādū. ꝙ sicut sub precepto dilectionis dei comp̄ hendūtur tria precepta prime tabule de quibus hactenus di ctum est: sic sub precepto de di ligendo proximū cōp̄hēdūt sep tem p̄cepta secunde tabule. pp ter ꝙ xp̄us ait math. xxii. ¶ Dili ges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo ⁊ ex tota aīa tua: ⁊ ex oi mē te tua. h̄ ē primum ⁊ maximum mandatum. Secunduꝫ simile ē huic. diliges ꝓximum tuū sicut teipsum. In hijs duobus māda tis uniūsa lex pēdēt ⁊ ꝓphe. Id circo aн̄quā ōscēdamus ad sep tem p̄cepta residua. necesse ē di cere ō precepto dilectionis ꝓxi mi. Et ponentur qttuō. Primo qūo tenemur diligere nosipsos. Secundo qūo tenemur dilige re proximos sub precepto. Ter tio de ordine diligendi. Quarto qūo proficere debem⁹ in diligē dum proximum. ꝓut est consili um. ¶ Quo ad. j. tria ponentur b primo qd sit diliger̄ se. Secūdo que r̄quiruntur ad bene dilige re se. Tertio cur non est sp̄ale mandatū de diligendo se l' saltē nō tam exacte positū sicut alia mandata. Quantum ad. i ¶ No tandum s̄m tho. li. de perfectōe sp̄ualis uite ca. xiij. ꝙ diligere se est sibi bonum uelle. ¶ Sꝫ q̄ c uel quot sunt tibi bona? R̄ndit ꝙ quinqꝫ. primo maximum bo nuꝫ est felicitas tua scilicet de⁹ immediate in patria tibi unien dus ¶ Secundo uirtutes ⁊ uita tō uicioꝝ. qꝛ sine his nullus bti ficabit̄. Tercō scie aliquales qꝛ sine his nesciretur quomodo uir tutes essent acquirende ⁊ uitā da uicia. Quāro bona cōpis. ut fortitudo sensuū uiuacitas. pul chritudo. sanitas ⁊c. Quito bōa exteriora. ut fama. ⁊ possessio nes. ac pecunie. ¶ Prima tria deseruiunt p̄ncipaliter aīe. duo residua cōpori. pma tria interio ri hōni. alia duo exteriori homi

Sed quereres que ꝺ qnincꝫ bo nis diligendo ꝺꝫ q̃s se diligere? R̃n. phus. ix. eth̃. vbi q̃rit q̃s est phylãtus. id ē amator sui. R̃. ꝙ q̃ diligit partē principalem sui. id ē aiam. ꝛ eius bona p̃ncipal'r talis ꝺr phylantus ꝛ virtuosus. Qui v̾o diligit pricipal'r ptē sui minus p̃ncipalē. vꝫ corpus ꝛ ei⁹ bona. non est phylantus: quia a maiori fit denominatio. Huic ꝯ cõdat dictū psali. (( q̃ diligit iniq̃ tatem odit animam suam )). Et xp̃s ait (( qui odit aiam suam. id est aialeꝫ ꝛ sensualē uitã: hoc ē corporis delitias in uitã eternã custodit eã )) Ex quo pꝫ ꝙ pecca tores se non diligunt sed odiūt.

d ¶ Quantum ad f̃m. ex quo quis se diligendo pōt se male diliger̃ ut pricipal'r corporalia diligēdo ꝛ ēt bene se diliger̃. Ideo neces se ē scire. Qualis ꝺbeat ēē dilec tio sui: ut bõa sit. f̃m q̃ ēt neces se erit ꝓximū diligere velut f̃m quoddam exēplar hoc tradidit Tho. vbi p̾us dicēs ꝙ ad sui lici tã dilectõeꝫ quattuor requirunt̃ Prio ut dilectõ sui sit verax. so recta. tertio sancta. ꝛ quarto ef ficax ¶ Prio uere se amat qui si bi bonū aliquod de quincꝫ p̃no minatis vult. ꝛ nõ vult sibi qui cꝫ opposita p̃fatis quincꝫ bonis Dilectio. n. i duo tendit in eū. s. cui aliq̃s bonū vult: ut in te si te diligis. ꝛ in bonū ꝙ optas tibi: sꝫ illō abusiue diligere dicimur diligendo. n. piscē ñ ei: sꝫ tibi vis bonū: qr piscis destruetur queꝫ comedes: sed tu fortificaberis. Sic de pusill'. sic de vino: ꝛ de a lijs similibus. q̃ i usum nr̃m tran seunt: sꝫ illa ꝯditio diligēdi se: ñ sufficit ad bonã dilectõem. Se cūdo g̃ necesse ē ut dilectio tui sit recta ꝛ iusta seu ordiata. qꝺ fit qñ maius bonū ꝺ q̃ncꝫ p̃noia tis p̃ponis miori bono. Manife stum aūt ē ꝙ bõa aie sr̃ optia. Puta btitudo ꝛ v̾tutes. Sꝫ sciē tia ꝛ corporis bõa sr̃ media. ex teriora uero sunt ifima bõa. Iō sr̃ optia bõa btitudo. ꝛ v̾tutes. quia te iuito nec ꝺmões: nec ho mines te talib⁹ p̾uare q̃rūt: sꝫ so lū tua volūtas. ñ aūt sic de bõis corporis ꝛ exteriorib⁹. Ex q̃bus pꝫ ꝙ nõ recte sꝫ curue se diligit. q̃ picul' ꝛ laborib⁹ iordiate cõp⁹ suū irrõnabil'r ꝺstruit ꝑ bõis ex teriorib⁹. sic faciūt ebriosi basti lusores. auari. ꝛ his sil'es. Nõ qr exteriora p̃fer̃t alijs bõis corpo ris. quo ꝯ iob. ij. dr̃ (( Pellē ꝓpel le: ꝛ oia scꝫ tēporalia exteriora dabit hõ ꝓ aia sua )) id ē ꝓ aiali seu corporali uita uel sanitate. Similiter patet ꝙ nõ se diligūt recte: qui bonuꝫ rationalis ani me contemnunt. inhiantes uel inherentes bonis corporis. ut faciunt spaciatuꝫ euntes die fe stiuo. ꝛ sic sermone negligendo

Studentes potibus ꝛ aliꝭs deli
ciis uacantes neglecto studio.
Clerici ꝛ religiosi conuiuiꝭs ex
orbitantes neglectis officiis de
bitis. Hi enim sũt de qͥbus ubi
supra dr̃ ((Qui diligit iniqͥtatez
odit aiam suã)). sz qr istũ secun
dum modũ diligẽdi se uidẽt eti
am qͥdã phorũ gẽtiliũ habuisse.
ut ex .ix. eth. patet. ꝛ ex .x. ꝛ ex
i. ideo tertio necesse est ut dilec
tio sui sit sancta. dr̃ autez aliqͥd
sanctum ex eo quod ordinatur
ad deuz. Unde altare sanctum
dr. quasi deo dicatũ. ꝛ alia hui⁹
modi que diuino misterio mãci
patur. Qui igitur diligit se ꝑpt̃
deum: ꝛ spẽalit̃ ex caritate in
fusa sancte diligit se. ꝛ eius di
lectõ deo dicata est. Rõnabile
enim ẽ ut dilectionem sui quili
bet ordinet in deũ. qr princeps
sũmus est omniuz. fons btĩtudi
nis. collator gratie. ꝛ scientie. r̃
rum etiã corporis ꝛ anime. Unũ
apl̃s dicit phil. i ((Mihi uiuere
xp̃s ẽ ꝛ mori lucrũ. Et .i. cor. x ((
Siue manducatis. siue bibitis.
siue aliud qͥd faciatis. oĩa in glo
ria dei facite)) Et qr nõ suff cerz
ad consequendã btĩtudinẽ ꝙ qͥs
etiã se sancte diligeret. nisi etiã
bonũ uelle ad op⁹ ꝑduret. ſm il
lud xp̃i ((nõ ois qͥ dicit mihi dñe
dñe intrabit in regnũ celorũ. sz
qͥ facit uolũtatẽ p̃ris mei qͥ i ce
lis est, ipse intrabit in regnum
celorũ)) math. vii. Idcirco qͣr
to necesse ẽ ut dilectio sui sit ef
ficax ꝛ operosa ac in exteriora
oꝑa progrediens ꝑ loco ꝛ tꝑre.
Per desiderium bonorũ in ore
in manu in pedibus. in expensõ
ne pecuniarũ ad elemosinã. ut
sic btĩtudo. uirtutes. scientia. ꝛ
alia ad beatitudinẽ ualẽtia ac
quirantur. Quantum ad .iij. pn
cipale. Cur deus nõ tam exac
te p̃cepit dilectõem sui uel non
tã clare sicut dilectõem dei ꝛ ꝑ
ximi: R. ꝙ p̃ceptũ ẽ diligere se
debite. ꝛ ibi diliges ꝑximũ sicut
teipsum exp̃sse satis ponit̃. Tri
plex autẽ rõ ẽ qͣre ñ tã expresse
p̃cipit̃. Prima qr ad se diligẽdũ
iordinate hõ alias satis inclina
t⁹ ẽ. Scõa qr natura iclinat ad
diligẽdũ se etiã ſm aiam. ut pz
ex phorũ dictis. Tertia ſz aug.
qr in dilectõe dei dilectio sui in
cluditur. Quilibet enim dz dili
gere se sancte: id est propter de
um. ergo plus.

Capitulũ .ii.

De proximi igitur dilectõe
ne tria uidenda sunt pri
mo quõ bñ fieri debet.
Secũdo cur fieri debet. Tertio
qualiter per alias dilectiones i
ficiatur. Pro primi intellec
tu. notandum ꝙ dilectio proxi
mi ualde necessaria est homini
quia homo secundum phm est
animal politicũ id ẽ sociale. Pz

illud p multiplicē scripturā. Nā
tātam dilectōez xp̄s uoluit nos
habere ad proximos ut diceret
petro querenti quotiēs deberet
dimittere proximo in se peccan
ti q usq3 septuagies septies. id ē
q̄dringentis nonaginta uicibus
sm Jero. Itē ioh. xiii. ait ((Mā
datum nouum do uobis ut dili
gatis inuicem sicut dilexi uos))
Nouū q° ad pfectissimū xp̄i mōz
diligendi. Nouum. quia nos no
uos facit de uetustis. ut exponit
tho. in postillis: vel nouū qr sem
per ligat ac si de nouo ligaret.
Vn̄ Ro. xiij ((Nemini q̄cquā d
beatis: nisi ut inuicē diligatis))
Jō (ut Jero. ait) Cuz Johānes
moriturus inter discipulorū ma
nus ad eccl'iam duceretur & cre
bro diceret ((Filioli diligite inui
cē)) & quidā quereret. Cur h toti
ens replicaret: R. Mādatū dn̄i
ē & in eo oē mādatū ipleri pōt.
Hinc ad ro. xiij ((Qui diligit p
ximū suū legē ipleuit)). & subdit
Nā nō adulterabis. Nō occides
nō furaberis. nō fl'm testimoniū
dices. nō ɔcupisces rē primi tui
Et si q̇d aliud ē mādatū: i h ver
bo instaurat ((id est cōtinet & i
plet. Diliges primū tuū sic teip
sum)) In isto etiā cōtiet p̄ceptū
dilectōis dei qr primº n̄ pt ordi
nate diligi nisi pp deuz alias di
lectio n̄ esset scta. Sz pp q unū
q̄q3 & illud magis. Hanc ēt ob
cām. ut dicit aug. libro de ci. dī
Sepe unū p reliqº pōit. h ēt vr
inuer xp̄s Joh. xv. dicēs ((. Hoc
ē preceptum meū vt diligatis in
uicē sic dilexi uos)) dicit meū. qr
i dilectōe pxi deº diligit. Se b
cūdo notādū q̇s sit pximº l frat
nr. Nā illā q̄stōem mouit legis
peritº xp̄o post h p̄ceptū. luc. x.
Pro cuiº solutōe xp̄s mouit pa
rabolā de eo q̇ incidit i latrones
postq3 quesiuit ((Quis tibi uide
tur pximº: R. legispitº. ille q̇ fe
cit ei miaz: R. ei xp̄us. Vade &
fac sil'r)) Ex hoc aug. li. pº d doc
trina xp̄iana sumit solutōem q̄
stiōis. Et allegat magis. in. iiij.
di. xxvii. q̇ uolunt. Quō primus
censendus ē q̄libet rōnal' creatu
ra cui a nobis exhibēdū ē offici
um misericordie. & a q̄ nobis ex
bibendum ē. Nō enim ppinqui
tas generis facit pximū sed opº
misericordie impensū. Ex quo
patet q quilibet ē nr̄ pximus q̇
h uiuit. qr cuilibet pt a nobis i
pendi misericordia. uel nobis i
pendi. Scōo q aīe i purgatorio
sunt nr̄i pximi. qr a nobis recipe
possunt misericordiā suffragio
rum. Tertio q etiā angeli i celo
qr nobis misericordie opa ipēdē
possunt. Quarto oēs aīe beate
eadē rōe. Quito xp̄s eadē rōne
xp̄s inq3 sm q hō sed nec demo
nes nec aīe dāñate sunt pximi
nr̄i. qr nec nobis opera mie nec

nos ipis ipendimus. Unde om̄e
beatificabile ē noster ꝓximus :
ut comuniter dicunt doctores i
c iij.di.xvij. Tertio notandū ſm
Tho.li.de perfectione ſpiritual'
uite vbi ſupra.2.2.q.xliiij. De
us non precipit ut ꝓximu, toto
corde diligamus:qr nō ē vl'e no
ſtrū bonū:ſed particulare bonū
nec p̄cipit:ut diligamus ꝓximū
eq̄liter ſibi. Uel eque fortiter: ⁊
eque intenſo affectu : quia ordi
nate quo ad intenſione diliger̄
ꝓximū debemus ſm aug. vt po
ſtea dicetur. vȝ ut p̄mo aiam no
ſtrā:ſo aiam ꝓximi:tertio corp⁹
noſtꝝ diligamus. Sed debem⁹
ꝓximū nr̄m diligere ſicut nos.
Hijs ſuppoſitis(dicit Tho.)li.
quo prius.2.c.ꝙ ꝑfectio dilectiō
nis ꝓximi : q̄ neceſſaria ē ad ſa
lutē quattuor debet hr̄e ſecūdū
quattuor in p̄cedēti capl'o tacta
iſa ꝑte de diligēdo ſe. Uñ ml'tū
eadem quattuor h̄ rememoran
da ſunt. Nā de dilectōe ꝓximi q̄
cadit ſub conſilio: in ſequēti ca
pitulo determinabit̄. Prio igit̄
opȝ ꝙ dilectio ꝓximi ſit vera.ut
dictū ē. Quicūq; aūt aliq̄d aſſu
mit in ſuū vſuȝ. nō vere amat il
lud:ſȝ magis ſeip̄m. ut in primo
mēbro de dilectione ſui dictum
fuit. Sed ſic aliquas res aſſumi
mus in noſtruȝ uſuȝ:ita ēt ⁊ ho
mies ip̄os. Ex quo ſequitur ꝙ ſi
ꝓximos eo tm̄ modo diligimus in

q̄ntum in nr̄m uſum venire poſſūt
māifeſtū ē ꝙ eos ñ uere diligim⁹
nec ſicut noſip̄os. Et quide hoc
apparet ꝙ in amicitia utilis ⁊ d̄
lectabilis. qui ei amat aliquē qr
ē ad ſuā vtilitatē ⁊ delectationē
ſeip̄m amare ↄuincit̄ : cui ex al
tero bonū delectabile .uel utile
querit nō illū ex quo querit. Ta
les.n.tam falſe amant ꝓximos ſi
cut tu falſe dicis amare piſces
galſiatics : quos tuo ſtomacho
uis.non autem eis bonum vis :
ſed tibi. Ratio autem quare di
lectionem ꝓximi oportet eſſe ue
ram non fictum eſt: qr caritas(
ut deſcribit apoſtolus) eſt que ꝓ
cedit de bono corde: ⁊ conſcien
tia pura: ⁊ fide non ficta. Et.i.
corin.xiij. ((Caritas non querit
q̄ ſua ſunt.)) Huius rei etiam ſe
ip̄m exempluȝ dat apo.i.corin.
.x.dicens. ((Non querens quod
mihi utile eſt : ſed quod multis
ve ſalui fiant)) Secundo ad d̄ter
minatum moduȝ diligendi pro
ximum. ſicut ſe dicitur :ut ſit iu
ſta ⁊ recta. Oportȝ igitur ut eo
ordine quis bona proximis optȝ
quo ſibi quinq; ſupra tacta de
bet optare: precipue quidem bo
na ſpiritualia. Deinde bona cor
poris. demuȝ que in exteriorib⁹
rebus conſiſtunt. Uñ taȝ tibi q̄ȝ
ꝓximo beatitudinē. ⁊ v̄tutes oran
do deſiderare debes ſine ↄditōe
abſolute dicendo. O deus illa

mihi confer. ¶ Ratio ē. qr talia bona nulli obesse possunt. oran do aūt p scientia pro bonis cor poris ꝛ exterioribus cōditōalit̄ ĩplicite peti debent. puta si pro sunt ad beatitudinem. Ratio ē qr talia multis obsunt multis ēt prosunt. Sed cui prosunt nouit deus cui cōmittit̄ p cōditōnem. hunc etiā modū Socrates ora re docuit ut hētur in uitas pho rū. Ideo aug. libro de doctrina xpiana dicit. Nō eē diligatur ꝙ minus uel amplius diligēdū ē.

e ¶ Tertio ex pdicto mō pcipitur ut fit sancta proximi dilectio p quo notādum ꝙ i diletōe proxi morū semp cōtingit plures con uenire uel adiuuari. Quidā eni cōueniunt in aliq̄ naturali unio ne ſm generatōem materialem puta qr ex eisdē pentib᷒ oriūt̄. Alij uero conueniūt cōuenien tia q̄dā ciuili. Puta qr sūt eius dem ciuitatis mūicipes. sub eo dem principe ꝛ eisdē legib᷒ gu bernātur. alij ſm aliq officiū l' negotiū aliq̄ cōueniētia uniunt̄ Sicut q̄ sunt socij in negotiādo uel militando uel fabricando. Et h᷒mōi pximoꝝ dilectōes bo ne ste q̄dem ꝛ recte possunt esse. Sed nō ex h̄ sancte dicūt̄. ſ3 so luz ex h̄ ꝙ dilectō pximi ordina tur i deū. Sicut eni hoies q̄ sūt uni᷒ ciuitatis cōsortes i h̄ cōue niūt ꝙ uni subdunt̄ pricipi cui᷒ legib᷒ gubernāt̄. Ita oēs hōi nes inq̄tum nālit̄ in bītudinez tendunt hūt q̄dā generalē con ueniētiā in ordine ad deū. sicut ad sūmū oīuz principē ꝛ beati tudinis fōtē. ꝛ toti᷒ iustitie legis latorē. cui᷒ bnficio ꝛ guberna tōe uniūt̄. Bonum aūt cōmune ſm rectā rōnem ē bono proprio pferēdū ut docet natura de ua cui puentōe. ꝛ mēbra in cordis uel in capitis defensōe. ꝛ ciues in ciuitatis ꝛ cōmunicatis ppu gnatōe. ergo i suipsius ꝛ pximi dilectōe cū sint pticularia bona dilectio sancta efficit̄ qn̄ i deuz uniuersale nostrū bonū ordinat̄ un̄. i. Jo. iiii. ((h̄ mandatū hēm᷒ a deo: ut qui deum diligit dili gat ꝛ fratrem suum)).

f ¶ Quar to ex mō dilectōis istruimur ut pximi dilectio sit efficax ꝛ opo sa. ut sicut unusq̄sq3 nō solum si bi optat bona anime ꝛ corporis sed etiam effectualiter ad habē dum laborare debet. Sicut eti am ad bonum non sufficit bonū habere affectum si etiam effec tum habere oportet secundum illud. i. Joh. iii. ((Non diligam᷒ uerbo neq3 lingua. sed opere ꝛ ueritate.)) Omnia illa tradit tho. sententialiter. li. de perfec tione spiritualis uite. ¶ Expmis sis sequitur partim regula ma gistral'. qn̄ quis peccat mortalit̄ contra dilectionez pximi que

ē qñ aliqd cōmittitur notabilit̄ ɔ̄ dilectōem ꝓximi.tunc est mō tale pctm̄:qñ nō tunc ē ueniale Qñ autem aliquid sit ɔ̄ dilectō nem ꝓximi pt̄ attēdi penes ista precepta legis nature ((Qđ tibi nō uis fieri.alteri ne feceris)) ⁊ ponitur thob.iiij.Et ꝙ uis tibi rōnabiliter fieri ⁊ ex debito .al teri hoc idem facias .⁊ ponitur math.vj.Et pt̄ etiaʒ attendi pe nes scandalum actiuum .ꝙ ego infero proximo meo malo exē plo.Sed in q̄to oporteat aliqd esse contra dilectionem ꝓximi quantum sit illud scandaluʒ ad hoc quod sit mortale.non est đ terminatum precise.quia in mo dico facere contra proximum non ē mortale aut i paruo eum scandalizare.Uñ attēdat quili bet penes seipm̄ quid sibi uellet uel ñ uellet fieri.Et p ꝙ factum seruaretur inter se ⁊ proximum amicicia .ul' nō.ꝺm hoc iudicet aliquid mortale uel ueniale.

b ¶Secundo patet ex p̄missis ꝙ qlibet uolens ꝓximū suuʒ pecca re mortaliter.aut cui placeat đ liberate pctm̄ mortale alterius ille i h̄ peccat mortaliter .qr q̄c qđ deliberate fit cōtra caritatē illud ē mōtale.sed uelle ꝓximū mortaliter peccare.aut gaudēr deliberate đ pcto mortali.ɔ̄riat̄ caritati dei ⁊ proximi.dei i quē deberet proximum sancte dili gere.ꝓximi cui uult tantuʒ ma lū·Tertio seq̄tur a fortiori ꝙ il le peccat mortaliter q̄ ꝓximum ad mortaliter peccandū ex deli beratōe iducit.aut iducer̄ nitit̄ ut cōsilio.iussōe .auxilio iducer̄ nitens fornicādū.ꝑdādū.⁊ ad si milia.p3 qr vult malū mortale ꝓxio.quē sic odit ñ diligit.Quē tñ efficacit̄ sic đberet diligē .ut ab eo malū avteret.⁊ bonū sua deret.¶Quo ad.ii.principale.no tandū ꝙ plura sunt motiua ꝓxi mū diligēdi elicita ex dictis bt̄i Amb.li.de offi.⁊ beati ansel.li. de sił'itudinibus .·Primū ē diui na iussio:cui diligētissime ē obe diendū.ut patuit i p̄mo notabi li.⁊ p̄mo p̄cepto ꝺm illud .ps.(( Tu mādasti mādata tua custo diri nimis)) Secūdū ē exēplum brutoꝝ aīaliū : se solo instinctu nature in sua sp̄ē amantium mi rabiliter .·Plus aūt tenetur hō rōe p̄ditus .vnde ecc̄ xiij.((Oē aīal diligit sibi simile)) .Simile p3 in mere existentibus.ut aq̄ ñ ɔ̄riatur aque:sed ɔcordat ignis igni .aer aeri. ⁊ terra terre alte ri.Tertiuʒ ē cognatio. ⁊ unitas originis.Unđ ꝺm aug.li.de doc trina xp̄iana.Nō putandus est proximus solum qui consangui neus est.¶Adam ⁊ euam inten damus : ⁊ sic omnes fratres eri mus. Nec in aliqua specie per fecta animalium reꝑitur ꝙ ab 1

uno principio prodierint. sic oēs homines ab uno primo homine Quartum ē fraternitas spūalis melior carnali. Nā omnes xp̄iāi unū p̄rem xp̄m ⁊ m̄rē3 unā bti̇ssimam v̄ginem mariā ⁊ ecclesiā catholica3 habem⁹. Uñ math. xxiij. ((Patrem nolite uobis uocare sup t̄ram. un⁹ enim pr̄ est uester q̄ in celis est.)) Quintum exemplum ē xp̄i q̄ principium. mediu3 ⁊ finē decursus sue uite p nobis etiā inimicis posuit. vñ ioh. iij. ((Sic de⁹ dilexit mundū ut unigenitum suum daret ⁊ oīs qui credit in ipsum ñ peat s3 habeat uitā eternā)). ((Sextū est exemplum angelorū q̄ etiā pessimos hoīes ex caritate custodiūt Uñ math. xviij. ((Uidete ne cōtēnatis. unū ex his pusill'. Angeli enim eorū in celis semper uidēt faciē patris mei q̄ ī celis ē)) Septimū ē exemplū mēbrorum hūani corpis ad suiendū sibi in uicē. Nā si pes ifirmat̄ manus leuit̄ palpat. caput se inclinat. alter pes ad medicum peditat dorsum se curuat. uidet oculus. ⁊ auris medici precepta ausculat. ⁊ sic de aliis. Cum aute3 tota eccl'ia unum sit corp⁹ ⁊ singuli alteri alteri⁹ mēbra idē facer̄ deberem⁹. nec aliqđ membrum despiciēdū esset. Uñ ro. xii ((mlti unum corpus sumus. singuli autem alteri⁹ mēbra)) Octauū est similitudo hoīs ad deum ad cuius effigiem quilibet ē in mēte format⁹. ⁊ baptismo reformatus. Uñ sicut q̄dam pueros pl⁹ diligunt qui sunt similiores p̄ri quem dilexerunt. sic ⁊ nos si patrem deum diligeremus multū sibi similem quemlibet diligeremus. Mens enim v3 memoria intellectus ⁊ uoluntas sūt. q̄b⁹ capaces sum⁹ oīnes infiniti bōi ⁊ uniuersalis. Idcirco etiam ut scotus dicit sup. iij. de caritate Caritatis habitus inclinat hn̄tē ad velle haberi deum a se. ⁊ etiam ad hoc inclinat ut deus diligatur ⁊ capiat̄ a pximo. saltem cui⁹ amicicia sit deo grata. ((Caritas enim non est habitus pūatum amorem in dilecto q̄rens: sicut cupiditas uel 3elus que socium nō uult habere. ul' in se retorquet omnia. Nonum est ituitus multiplicis boni ex dilectione pximi sequētis. Que utilitas d3 esse occasio non causa principalis saltem. sicut etiā tibi odor bonus est occasio comedēdi nō cā. s3 sanitas corpis l' delectatio eius ē cā comedēdi. Ex dilectione etiā pxi seq̄t̄ amicicia. suffragiū. cōsolatio. ⁊ uita perpetua. ((Quo ad t̄tiū p̄ncipale. notādū q̄ dilitō pxi q̄ mltiplr mēri possem⁹ heu p q̄ttuō st̄as pxi dilectōnes sophisticat̄ ⁊ falsificatur. qr iutilis ad uitā eternā efficit̄

Prima carnalis q̄ ut plurimū ē inter ꝑsonas diuersoꝝ sexuū .s. solum ꝑpter delectationes car nales: ⁊ semꝑ ē mala. nisi q̄ntuȝ inter ꝯiuges rōne ·mřimonij ex cusatur. Hec dilectio nō nūq̄ȝ a spū ſm apostoli verba incipit. ⁊ ad carnalia degenerat insensibi liter. Unde ad deꝑhendēdū ta lem falsitatis amorē se sub pal lio boni abscondentē: sciendum ꝙ deꝑhendi pōt ꝑ quedā idicia. Est aūt primū indiciū carnalis amoris ꝙ eo capti ad inuiceȝ lo quūtur pauca de spūalibus ⁊ v̄ tutibus: ⁊ multa de ꞇꝑalibus ⁊ inutilibus: ⁊ ad talia v̄ba vix suf ficit tp̄s eis. Hec sentiēs caueat ne caute capiatur: ne laque⁹ hu milis eū irretiat. Per oppositu̇ȝ spūalis dilectio ꝓximi pascitur spūalibus: ⁊ pascit ac otiosa fu git. Secundum indiciū carnalis amoris ē ꝙ inquieto corde cogitant de se inuicē cū sunt a se absentes. Primo quidē fit de bonis. Se̾ do de inutilibus demum ꝺ noxijs Sed spūalis amor quiescit i ꝺo. eū quē vere amat cōmendat ꝺo orōnibus quieto corde: nec ꝯpa titur nec congaudet dilectio nisi quantum ratio dictat recta. Tertiū indiciū ē ipaciētia cōdi lecti: ut si quem diligit unus alt̄ tristatur: vel timet se minus dili gi. Tristatur si bona alieno lāgi untur. si familiaritas ei arridet. Sed caritas oēȝ hominē diligit ⁊ ꝯdiligi letatur honeste. ⁊ ꝺ bn̄ ficio alteri impenso congaudet. Quartum indiciuȝ carnal' amo ris sunt munuscula. dulces lr̄e. sudariola. ⁊ huiusmōi trāsmissa Que ſm Jero. xp̄i amor non hȝ Nā talia ꝯseruata dilectionē no ciuā nutriūt. ⁊ inspecta inficiūt. Sed spūal' amor hȝ puras ⁊ cre bras orōnes exhortatorias allo cutōes. ⁊ piaꝝ necessitatum sub uentiones. Quintum indiciuȝ ē inordinata dissimulatio vicioꝝ ad inuiceȝ ꝑditio maioris ꝑfect⁹ in casu quo alteꝝ localiter dista re oporteret. ⁊ defensio alterius in aliquo uicio uel excessu. Sȝ caritas secundum illud apoc̄. iij dicit cū xp̄o. Ego quos amo ar guo ⁊ castigo. Secūda dilectio proximi ē cupiditatis qua quis aliū diligit ꝑ lucrum solū. Sic serui diligunt dominos: quia vo lunt hr̄e lucꝝ. s. ꝑcium. ⁊ sic ecō uerso domini seruos. Sic ēt dili gimus equos nostros. vieas. bo ues. ⁊ similia. Et illa dilectio nō est meritoria quādo procedit ex sola amore seu affectione ꝓprij cōmodi. Tertia dilectio ē natu ralis fundata in ꝯiunctione nāl' originis ut cum uolumus alicui bonū: quia cognatus vl' consan guineus. ⁊ sic parentes liberos. ⁊ cōgnati consanguīeos diligūt Que dilectio potest esse bona

uel mala ſm diuerſas circūſtāti
as. Sed nūq̄ eſt meritoria illa
naturalis dilectō. quando q̄s di
ligit aliū ſoluʒ ideo . q2 cognat⁹
ei⁹ eſt. ſic etiam bruta diligunt
fetus ſuos. Vn̄ greg . in home .
de apl̄is. Iſte ueracit̄. caritatē
hʒ . q̄ ⁊ amicum diligit i deum ⁊
inimicum pp deum. nā ſunt nō
nulli qui diligunt proximos ſcʒ
pp affectōem carnis ⁊ cognatio
nis. qb⁹ tñ in hac dilectōe ſacra
eloq̄a nō cōtradicūt . ſed aliud
eſt q̄ ſponte impenditur natur̄
aliud q̄ p̄ceptiſ dominicis ex ca
ritate debet̄ obediētie. Hi nimi
rū ⁊ p̄ximum diligunt. ⁊ tñ iſta
ſublimia dilectōis premia nō aſ
ſequūt̄ . q2 amorē ſuum nō ſpūa
liter ſʒ carnaliter īpēdūt. Si q̄s
tñ diligit cognatos nō ſolum iō
q2 cognati ſunt. ſʒ etiā pp deum
⁊ ex caritate infuſa. tunc fit di
lectio meritoria. gr̄a eni non de
ſtruit naturam. ſed eam dirigit
⁊ ordinat. Quarta dilectio p̄xi
ē ſocial̄ . q̄ q̄s alt̄i ul't bonū ſolū
ideo q2 ē ſocius eius. uel amic⁹
cōciuis cōpatriota. ⁊ familiaris
ſibi. q̄ poteſt eſſe bona uel mala
ſm circunſtantias. Et qn̄ fit ſo
lum p̄pter ſocietatem tunc non
eſt meritoria . un̄ math. v. ((Si
diligitis illos qui uos diligūt q̄
mercedē habebitis?)) dilectō igi
tur iſta q̄rta pt̄ ēē mala ut i his
q̄ ſe iuuant ad pc̄m. bona ſʒ nō
meritoria. in his q̄ ſine caritate
i bōis ſe iuuāt. ⁊ meritoria ſi fit
pp deum ¶ Capitulū. iij.

D E ordine aūt dilectōnis
tria ſunt uidēda. Prio d̄
numero ⁊ gradu diligē
dorū. Scd̄o de ordine quo p̄xi
mis effectiue p elemoſinam uel
aliter ſubueniēdū ſit. Tertiō an
pc̄tores ſint diligendi. ¶ Quan
tū ad primi ītellectū notādū p⁹
q̄ p̄xim⁹ uel q̄s met pt̄ intelligi
diligere triplicit̄. Primo mō cō
placēter ⁊ delectatiue. id ē q̄ q̄ſ
delectet̄ ⁊ cōplacentiam hēat i
bono q̄ aliq̄s poſſidet. Secūdo
modo aliquid diligit̄ affectiue
ſeu optatiue uel deſideratiue.
Tertio modo effectiue. nam di
lectio eſt uolitio boni . ⁊ illa di
lectio dr̄ dilectio affectiua ſeu
optatiua. Illi⁹ aūt dilectōis ſūt
plures effect⁹. ut elemoſina cor
poral̄. ul' ſpūal̄. ⁊ opa bōa alia .
Et exhibitō taliū effectuū dicit̄
dilectio effectiua ¶ Secundo re
memorandū q̄ bona nobis ⁊ p
ximis deſiderāda ſunt triplicia.
Quedam maxima . ut bt̄itudo.
alia media . ut uirtutes . Tertia
iſ̄ma . ut corpi deſeruientia. ⁊ q̄
b⁹ bñ ⁊ male uti poſſum⁹ ut ſcia
honoꝛ. diuitie. ⁊ ſilia . ¶ Tertiō
nō q̄ cū caritas iclict ad diligē
dū diūſa. bōa meliora ⁊ optia q̄
ordo nc̄cari⁹ ē ibi. un̄ ſr̄ illo cā .
pꝛio ((Oꝛdinauit i me caritatē))

Ambro.dicit. Multoꝝ caritas iordinata ē. Qđ primū ē ponunt tertiū ⁊ quartuȝ. Peccat q̄ ꝑpo stere agit. Naȝ scire quid facias ⁊ nescire ordinē faciendi non ē ꝑfecte cognitionis. Ordis nāq; ignorantia cōturbat meritoꝝ formam. Ordo igitur diligēdo rum ſm magi.in.iij.dis.xxix.p ut elicitur ex aug.li.de doctria xpiana. Ambro.vbi prius ⁊ Je ro.sup ezech cōsistit in.xij.gra dibus. Nā primo oīm deus dili gēdus ē. Primo affectiue sic su per oīa: ut diligatur pp se tm̄. ⁊ alia oīa diligātur pp deū.relati ue in eū ordinando ea. ⁊ taȝ fir mo amore ei quis inhereat. qđ hō potius uellit se ⁊ omnē crea turam non esse q̄ deū non esse. ⁊ q hō pp nullā creaturam deli berate ⁊ scienter faciat aliquid ꝯ p̄ceptū dī sibi dilecti. i quo tm̄ debet caueri. ut habes p̄cepto iii.c.viij.l. Secūdo diligatur super omnia complacēt ⁊ dele ctatiue sic q nulli uelit bonum sic deo. Tertio effectiue diligē dus ⁊ super omnia. Maximi ei effect⁹ exterioris caritates sibi exhibendi sunt. puta honō. ⁊ r̄ ueretia sp̄ealꝭ ꝯformitas nolun tatū obediētia. laus gr̄arū actō ⁊ similia ſm illđ. ps. Laudate eum ſm multitudineȝ magnitu dinis eius. Ex quo patȝ q bn̄ si bi timere habēt q̄ hoi interduȝ reuerenti⁹ fuiunt q̄ȝ deo. ⁊ ecō uerso timer̄ habēt p̄sidētes talē honorē sibi fieri permittentes. ut dicit glo. hester.xiij. Quā ob causaȝ mardoche⁹ uenerari no luit aman malum. Scđo gra du quilibet tenetur seipsuȝ dili gere q̄ntum ad aīam. sibi bonuȝ uolēdo. prout expositū est pria ca. plus affectiue id est itensiori affectu seu actu dilectiuo. quaȝ proximo. qr tenetur intēsiori af fectu ⁊ uolitōe sibipsi uelle bo num btitudinis ⁊ uirtutum ⁊ ac tuum bonorū. q̄ȝ cuicūq; alteri hoi. Et tenet̄ se firmius diriger̄ ad illa. ita q minus possit auer ti a dilecrōe sui q̄ȝ cuiscūq; alte rius post se. Ex quo pater q nō soluȝ bonus hō ex caritate. imo malus debet ſm legem se plus diligere ⁊ intensius amore opta tiuo q̄ȝ proximū. saltem ordiato amore qui scȝ ē respectu p̄dicto rū triplicium bonorū. n̄ tm̄ q̄diu ē malus debet se pl⁹ proximo bo no diligere complacenter ⁊ de lectatiue. qr non complacere ſȝ tristari debet de eo q nunc est. ⁊ desiderare q fiat bonus. ⁊ sibi h̄ q̄ȝ totius pt̄ ⁊ diligentius quā cuicunq; alteri procurare. Qui libet etiā homo tenetur oēs ho mines uiatores diligere eq̄liter ⁊ sicut seipsū. r̄ferendo eq̄litatē ad pitatem boni q optat̄. quia q̄libet tenetur proximo cuilibet

optare ꝛ uelle eandez beatitudi nē.i.equalē beatitudinē quaꝫ si bi optat. ꝛ eandem pfectionem vtutum ꝛ grāꝝ. quia hoc ē dili gere pximum tuū sicut teipm.i. ad idē bonum ad ꝙ teipum.ut uult aug.sup illo gal.vi. ((Ope mur bonū ad oēs)) Et apl's dicit .i.cori.vij.((Uolo oēs hoies ēē sicut me.i.ad tm̄ bonū licet non tanto affectu teneat. Tertio ḡ du post seipm tenetur quis iter oīs maxime diligere intensiue pentes suos. Quia quāto res di ligibilis ē ipi diligenti magis cō iuncta. ꝛ quāto magis.ꝛ pri⁹ di ligebatur ab ea .ꝛ quāto plura ꝛ maiora beneficia suscepit ab ipa:tanto plus ꝛ intensius debꝫ eam diligere. Sed parentes ali cuius sc̄ h⁹mōi:q̄a pmo ḡdu ꝯiū cti dilectōe pueniētes natos.ꝛ e is esse post ōm nutrir̄: ꝛ discipli nā tradiderūt ḡ ꝛc̄. Sꝫ dicit.q̄d si pentes essēt mali. nōne tūc ce teri mius ppinqui: vel ēt extra nei boni essent .amore pentibus pponendi: Rx.ꝙ ꝯplacenter ꝛ de lectatiue debemus plus diliger̄ meliorē.quia debemus plus cō placere in bono suo adepto.ꝛ in maiori bono plusquā i miori bo no. Sꝫ sicut hō amor̄ optatiuo ꝛ ꝺsideratiuo tenetur se plus di ligere itensiue ēt si malus sit.ita ēt optatiue ꝛ desideratiue debꝫ hō plus diligere parētes malos ꝙ alios uiatōes quoscūqꝫ bonos quia debet intēsiōi actu eis op tare ꝛ desiderare uitā eternaꝫ.ꝛ ut boni fiant.quā cuicūqꝫ alteri uiatori ēt meliori. Et ōbet ēt hō maxime ad hoc conari ꝛ coopa ri ſm exigentiā status sui ut bōi fiant:ꝛ caritatem acquirant :ꝛ in ea pmaneant. Non aūt debꝫ approbar̄ eoꝝ mala facta.quia hoc esset eos odire. Quarto post parentes debet hō maxime diligere intensiue filios ꝛ filias Quinto deinde fratres ꝛ soro res. Sexto consequenter plus p pinquos ꝙ minus ppinquos. Septio domesticos plusquā ex traneos. Octauo extraneos. Et hoc seruādum ē tam ſm ordinē caritatis infuse quaꝫ secundum ordinem rectum nature.quē ca ritas non aufert sed precipit ꝛ r̄ gulat. Et notat Rich.in.iij.di. .xxix. quod intensio dilectionis attenditur secunduꝫ propinqui tatem ad deum que est bonitas ipsius diligibil. Potest ergo dic̄ ipe tanta esse bonitas extranei uel minus coniuncti.ꝛ tam par ua bonitas : ꝛ propinquitas mi hi magis coniuncti : ut pote quia non attinet mihi nisi in ter tio uel quarto gradu quō ex ma iori affectu debeo diliger̄ extra neum magis bonum quā magis coniunctuꝫ mihi ꝛ minus bonū Hoc etiam innuit Ambrosius.

cū dic̄ ꝙ domestici boni sūt etiā
malis filijs ꝑponēdi. Nono d̄be
mus inimicos diligere ut bono
nature corū bonū uelimus.sȝ i
q̄ntū sunt inimici id est iniuste
nobis nocere cupientes.non d̄
f bemus eos diligere. Ratio scōi
qr tūc pc̄m amaremus. ¶ Rō pri
mi ē.q̄a et sunt ꝓximi.ſm illud
p̄ceptū math.v. ((Diligite inimi
cos vestros benefacite his q̄ od̄
runt uos )). Pro quo ſm Tho.
notandū ꝙ huiusmodi dilectio
nature inimici:pōt dupliciter ꝯ
siderari. Uno modo in generali
⁊ sic diligere inimicū ē de neces
sitate salutis .ut cū quis in gene
rali diligit ꝓximos ab illa gene
ralitate inimicū non excludat.
alias peccaret mortaliter cōtra
caritatem. ¶ Alio mō considerat̄
dilectio ꝓximi in speciali.ut cȝ
quis in speciali moueatur motu
dilectōis actualis ad inimicum
suum . ita ꝙ actualiter uelit ⁊
optet sibi bonum illud.n̄ ē d̄ ne
cessitate p̄cepti exemplū. Qn̄ co
gitas de sorte inimico non opor
tet ꝙ statim optes sibi bonum
actualiter. Rō est.qr p̄ceptū d̄
dilectōne inimici ē affirmatiuū
ideo nō obligat ꝓ semper sȝ pre
cepti ē ut nō odias eū.⁊ ut nun
q̄ṁ uel ⁊ optes sibi mala intētio
ne nocendi .qr non odire proxi
mū est p̄ceptum negatiuū .ideo
obligat semper ⁊ ꝓ semp. Est tn̄
ut dicit tho. de nc̄cītate carita
tis ſm p̄paratōem animi ut scȝ
hō habeat aīm patum ad h̄ ut i
singulari inimicum affectiue di
ligat si nc̄citas occurret. Sȝ ꝙ
absq̄ nc̄citatis articulo hō hoc
actu ipleat.ꝑfectōis ē. ⁊ adhuc
maioris ꝑfectōis si amore elici
to actu feratur dilectiue i inimi
cum cum affectu uolendi sibi
bonum potissime qn̄ inimic⁹ ac
tu offendit.ut x̄po in cruce acci
dit. De hac materia pleni⁹ dice
tur in precepto quinto de homi
cidio. Decimo undecimo ⁊ ulti
mo diligere debemus ex carita
te corpa nr̄a ⁊ ꝓximoruȝ eis uo
lendo bonum. Sunt autem cor
pori bona cibus.potus.aer.gau
dium.tristicia.somnus uigilia.
abstinentia.⁊ tam prospera quā
aduersa inq̄ȝtuȝ talia deseruiūt
spū. Jnquantum uero spūm i v̄
tutib⁹ impediunt talia ⁊ sil'ia n̄
sunt bona corpori sȝ nociua .qr
damnat̄ p talia eternaliter uel
ad illud disponitur. ¶ Item quat
tuor dotes anime sunt optima
corpori que sine labore vie non
acq̄rim⁹. ¶ Ex p̄missis oib⁹ con g
clusiōem illā nota doctorū cōit̄
ꝙ q̄uis quilibet oēs alios homi
nes ex p̄cepto teneatur in gene
re diligere sicut seipsuȝ idest ad
equale bonū n̄ tn̄ oportet ipsum
in quēlibet specialiter ⁊ equali
ex affectu dilectionis dirigere.

Sed dubitatur cum multe alie sit conditiones quibus mēbra xpi inuicē coniūguntur pter tactas. ut relatio uxoris ad maritum. Filij ad prem spūalem. subditi ad prelatū. discipuli ad mgrm. et dñi ad seruū et econuerso. Cur de his ñ fit mentō p ambro: R. bonauē. di. ij. in tertio. q oēs reducūtur ad pfatas: ut pma uxoris ad dilectionē sui. Secunda ad dilectionem patris carnalis dilectio patris spiritualis et plati simil'r. vltia duo ad dilectionē domesticorum. Secūdo dubitatur utrum pater carnalis plus sit diligēd' patre spirituali: R. ibidem Richar. in tertio. q sic. Quia lz pr spūal' magna det. ñ tñ ita vere ē cā bñficij q ipēdit: cū ñ det filio illud beneficiū nisi misterialiter. Pater aūt carnalis dedit filio esse nature: sicut cā efficiēs et bñficiū nutritiōis et doctrine. Honor tñ magnus debetur pri spūali pp statū benef. ciū. et etiā pp subsidium. Tertio dubitatur an coniugatus plus teneatur diligere uxorem q pntes: R. scōm Tho. q uxor coniungitur viro ut una caro. math. xix (Erunt duo i carne una) ideo intensius diligitur uxor: sed maior reuerētia est pentibus exhibenda rōe principij. Unde in quibusdā magis dbet uir assistere parentibus q uxori. Sed quātū ad vnionē cānalis copule et cohabitationis relictis omnibus adherebit uxori Non simpliciter relictis omib' quia ñ his q̄ ad parentes ptinēt quibus ēt subueniēdum ē. Quāto dubitatur an creaturas irrationales licite diligere possim': Rn. Tho. in summa. q non tantū ad ea ad que amicitia habeatur. sed sicut bona. qui alij volumus. inqntū .s. ex caritate volumus eas conseruari ad honorem dei: et utilitatem hominū. Et sic etiam deus eas diligit. Et h pē xij. gradus esse diligendi. Ex q' pz q male faciūt q̄ canes. aues. equos. vestes pecuniam. et huius modi. plusquā aiam uel corpus in se uel in alijs diligunt. Quo ad fm principale. cui magis sit benefaciendum: R. Tho. in. iiij. di. xv. dicēs. Et allegat phm. ix. ethico. Illud facile non est determinare propter mltas diuersitates boni et necessarij. Tamē hoc ē tenendū q semper magis reddendum ē debitum quā bñficium impēdēdū: ut ipe dic ibidem: nisi ex pte altera assit maior bonitas uel necessitas. Et iō parētibus: et propinquis et benefactoribus: et eis a qbus spūalia accipit homo magis dz elemosinam facere: si indigeant: et ceteris paribus melioribus magis et magis indigentibus. Et sic secundum has tres conditiones b

obent gradus in elemosinis pre
stitui. s. fm honestũ necessariuz
et debitũ. Assignare aũt in singu
lis qñ unũ alteri coꝝ pferatur ẽ
ipossibile qꝛ singulares ↄditiões
que attẽdende sunt infinite sũt:
et non cadunt sub arte. De hijs
aũt unctio docet. et prudentium
consiliũ. Hec Tho. ¶ Quo ad
.iij. principale. queritur cuz oẽs
debeamus diligere: an etiã pec
catores debeamus diligere: R.
Tho. 2. 2. q. xxiiij. et magister in
.iij. di. xxviij. In peccatoribus
duo sunt cõsideranda. s. natura
et culpa. Secũdũ naturam quã
a deo habent capaces: sunt bea
titudinis: et iõ fm naturam sunt
ex caritate diligendi: et sic debe
mus eos diligere. s. optando eis
vitã eternã. pniam de peccatis.
iustitiã. et alia bona ad uitã eter
nam pmouentia. Sꝫ culpa eo
rũ deo ẽ ↄria. et ei displicet: et ẽ i
peditiua eoꝝ salutis. Et idõ fm
illã ↄsideratõem sunt oẽs pecca
tores odiendi. Immo paꝛ et mr
et filii et pꝛinqui. ut docetur luce
xiiij. Iõ. ps. ((. Iniquos odio ha
bui)) vnde gre. in pasto. exponẽs
illud. ps. (( Perfecto odio oderã
illos)) dicit. Inimicos õi pfec o
odio odisse ẽ. et qꝛ facti sunt a õo
diligere. et qꝛ faciunt increpare.
prauorum mores premere uite
pdesse. et fm aug. in sermone q.
dã. Esto sił medico. Medic⁹ eni
odit egritudinẽ. et ut liberꝫ egro
tũ febrẽ psequr: nolite amaꝛ ui
cia amicoꝝ uꝛoꝝ. si amatis ami
cos uestros. ¶ Caplm. iij.

Porro nunc quarto uidẽ
dũ ẽ de dilectõe pximi:
ut cadit sub ↄsilio de q.
tractanda sunt tria fm tria per
que dilectio pximi ad pfectiõeꝫ
tendit. Primo de extensione di
lectionis fraterne. Secundo de
intentione eius. Tertio de effi
catia sed effectu eius. Que oia
ponit sanctus tho. li. de pfectõe
spũał uite c. xiiii. xv. et. xvi. Quã
tum igitur ad pmum sciendũ qꝛ
in extensione dilectõis pximi ẽ
triplex gradus. Sunt enim qui
dam qui aliquos homines dili
gunt: uel propter beneficia im
pensa: uel propter naturalis co
gnationis uinculum: aut ciuilis
amicicie. Et iste dilectionis gra
d⁹ termin⁹ ciuilis amicicie coã
tatur. Unde dñs dicit math. v.
(( Si diligitis eos q̃ vos diligũt.
quam mẽcedẽ hẽbitis: nonne et
publicãi h̃ faciũt et si salutaueri
tis fratres uꝛos tantum quid am
plius facietis nonne et ethnici h̃
faciunt)) Sũt alij qui dilectõnił
affectum etiam ad extraẽos: ex
tendũt. dũ tñ i eis nõ ineniatur
aliquid quõ eis aduersetur. et h̃
quideꝫ dilectõnis grad⁹ quodã
mõ sub nature limitibus coãta
tur. Omnis eni homo naturalił

est oīs hominis aīc⁹ ꝙ ondit̄.q̄a
aliū errātez uia dirigit ꝛ a cau
subleuat.Sed qꝛ naturalit̄ seip
sum magis q̄m aliū hominē dili
git:ex eadē rōne ꝓcedit ut ali
quis diligatur.ꝛ ei⁹ cōtrarium
hodio habeat̄.Ideo ꝯsequēs ē
ut infra naturalis dilectionis li
mites inimicoꝝ dilectō nō con
b prebendatur ¶.Tertius aūt di
lectionis grad⁹ ē ut dilectō pro
ximi etiā ad iīmicos extēdatur
Quē q̇dem dilectōnis g̃dū dn̄s
docz.mathe .v.dicēs((Diligite
iīmicos uestros bn̄facite his q̇
oderunt uos.Et in hoc ꝑfectio
nē dilectōis ꝺmōstrat ēē.Unde
ꝯcludit subdēs((ꝛ estote ergo ꝑ
fecti sic ꝛ pr̄ uester.perfectus est
))Quādo aūt inimici dilectō sit
necessaria: non ꝯsulta solū in p̄
cedēti capitulo patuit.Qꝺ au
tem dilectio inimici sit sūma pꝫ
qꝛ in dilectionibus alijs ad dili
gendū mouet aliqꝺ aliud bonū
Puta vel beneficiū exhibitum
vel comunio sanguinis: uel uni
tas caritatis.aut aliqꝺ huiusmo
di:sed ad diligendū inimicos ni
hil mouere potest.nisi solus de⁹
Diliguntur enim inq̄ntum sunt
dei q̈si ad eius imaginem facti:
ꝛ ipsius capaces .Et quia deū oī
bus alijs bonis caritas prefert .
non ꝯsiderat certum boni detri
mentum ꝙ ab hostibus patitur
ad h̄ ꝙ eos odiat: sed magis ꝯsi
ꝺrat diuinū bonū.si eos diligat
Un̄ q̈nto ꝑfectius uiget in hoie
caritas dei : tāto facilius anim⁹
hois flectitur ut diligat inimicū
Hec Tho .¶Quo ad s̄m.scien
dū ꝙ secundo ꝑfectio dilectōnis
ꝓximi consideraī s̄m itensionez
amoris. Manifestuz est eniz ꝙ
quanto aliquid intensius amat̄
tanto facilius alia ꝓpter ipm cō
temnūtur.¶Ex hijs ergo que hō
ꝓpter dilectōnez proximi dimit
tit uel contemnit.consiꝺrari pōt
an sit ꝑfecta dilectio proximi.
hui⁹modi dilectionis ꝓximi tri
plex grad⁹ inuenitur.Sūt eniz
aliq̇ qui bona exteriora ꝯtēnūt
ꝓpt̄ dilectionem ꝓxioꝝ.duz ea
ul̄ ꝑticularit̄ ꝓxis admistrāt vl̄
totalit̄ oia necitatibus erogant
ꝓxioꝝ.Qꝺ uiꝺ̄t ap̄lus tāger̄ cū
dic̄((si tradidero i cibos paupꝫ
oēs facultates meas))ꝛ can.viij
ꝺr((Si deberit hō omnē substā
tiā dom⁹ sue ꝑ dilectōne q̈si ni
hil despiciat eā))Un̄ ꝛ dn̄s h̄ cū
p̄hēdē uiꝺ̄ cū dic̄ Math.xix.((
Si uis ꝑfectus ēē uaꝺ ꝛ vēꝺ oia
q̄ hēs ꝛ da paupib⁹ ꝛ uei seq̄re
me))Ubi oiz bonorū exteriorū
abdicatōem ad duo uiꝺtur ordi
nare.s.ad dilectōem ꝓximi.cuz
dicit.da pauperibus. ꝛ ad dilec
tionez dei.cū dicit.sequere me.
Ad idē etiam ꝑtinet si quis dam
num in exterioribus rebus pati
non recuset propter dilectionez

dei ⁊ ꝓxi. Unde apo. cõmendat quosdam di. heb. x. ⟪Rapinam bonorum ur̃orum cum gaudio suscepistis⟫ Et prouer. xii. ⟪Qui negligit dãnum ꝓpter amicum iust⁹ ẽ⟫ Ab h̃ ei dilectõis gdũ ꝺ ficiunt qui de bonis q̃ hñt ꝓxi mis nc̃citatẽ habentib⁹ subueni re nõ curãt. Uñ. i. Joh. iii. ⟪Qui habuerit substãtiam mũdi hui⁹ ⁊ uiderit frem suũ nc̃citatez hñ tẽ. ⁊ clauserit uiscera sua ab eo qũo caritas dei manet in eo⟫.

d ¶ Secũd⁹ ãt gdus dilectõis est ut aliq̃s corpus suũ laborib⁹ ex ponat propter proximorũ amo rem. cui⁹ rei exemplum apl's in se oñdit dicẽs. ii. thessa. iii. ⟪In labore ⁊ fatigatõe nocte ⁊ die opantes ne quẽ ur̃m grauarem⁹⟫ ad idem refertur. Si quis tri bulatões ⁊ persecutiones propt̃ proximorum amorem pati non recuset. Unde ⁊ apo. ii. cori. i. ⟪Siue tribulamur ꝓ ur̃a exhor tatõne ⁊ salute⟫ Et. ii. thi. iii. di cit ⟪Laboro usq; ad uincula q̃si male opans. s; uerbum dei non ẽ alligatũ. iõ oĩa sustineo propt̃ electos ut ⁊ ipsi salutem conse quantur⟫ Ab hoc autem gradu deficiũt q̃ de delitiis nihil omit terent. aut aliq̃d incõmodi susti nerent ꝓ aliorũ amore. Contra quos dr̃ amos. vi. ⟪Ue q̃ dormi tis in lectis eburneis. ⁊ lasciuitis in stratis ur̃is: q̃ comeditis agnũ de grege. ⁊ uitulos de medio ar menti. q̃ canitis ad uocem psal terij sicut dauid ¶ Putauerunt se habere uasa cantici. bibẽtẽs i phyalis uinum. ⁊ optimo ungẽ to delibuti. ⁊ nihil patiebantur sup contritõe Joseph⟫ ⁊ ezech. xiij. dr̃ ⟪Nõ ascendistis ex aduẽ so. neq; opposuistis nos murum ꝓ domo isrl'. ut staretis in prelio i diem domini. ⟫ Tertius aũt g̃ dus dilectõis ẽ ut aliq̃s aĩam su am ꝓ fr̃ibus suis ponat. j. Joh. iij ⟪In hoc cognouimus carita tem dei. qm̃ ille pro nobis aĩam suaz posuit ⁊ nos õbem⁹ pro fr̃i b⁹ aĩas nr̃as ponere. Ultra hũc aũt gradum dilectõis itendi nõ pt̃. uñ Joh. xv ⟪Maiorem hac dilectõz nemo habet ut animaz suã ponat quis pro amicis suis⟫ Unde in hoc perfectio fraterne dilectionis constituitur. Tamẽ animam id est uitam corporalẽ non uitam anime que deus est. que aufertur per pc̃m mortale ponere pro proximorum salute cadit sub nc̃citate ꝑcepti in arti culo necessitatis. puta si q̃s uide ret aliquẽ ab infidelibus seduci dẽret se mortis periculo expone re ut euz a seductõne liberaret. Sed ut aliquis extra hos casus necessitatis pro salute aliorum mortis periculo se exponat. per tinet ad perfectionem iustitie uel consilij ¶ Cuius exemplum e

ab apostolo accipere possumus
qui dicit .ij. corin. xii. ((Ego aūt
libentissime impendar: ⁊ super i
pendar ipe p aiabus vrīs)) glo.
Perfecta caritas ē: ut quis pa
tus sit p fratribus mori. Hʒ aūt
quandā similitudinē mortis cō
ditio seruitutis. que mors ciuilis
dicitur. Ideo ad eandem pfec
tionem dilectionis pertinere uī
qꝫ aliquis seipm seruirtuti subij
ciat pp pximi amorem: ⁊ qꝫ se
mortis piculo expōat. licet hoc
pfectius uideatur esse: quia ho
mines naturaliter magis mortē
f refugiunt. Omnia Tho ((Quo
ad tertium consideratur etiam
fraterne dilectionis perfectio ex
effectu. Quāto enī maiora bo
na pximis impendimus tanto p
fectior dilectio esse vr̄. Sūt aūt
circa hoc ēt tres gradus ɔsiðrati
di. Sunt. n. quidam qui pximis
obsequūtur in corporalibus bo
nis. Puta qui uestiunt nudos.
pascūt famelicos. ⁊ alia opa mi
sericordie huiusmodi ifirmis mi
nistrant. q̄ sibi dn̄s reputat exhi
beri ut patet Math. xxv. Seɔ
do sunt aliqui qui bona spūalia
largiuntur. que tn̄ non excedūt
cōditionē humanā. sicut qui do
cet ignorantem consulit dubitā
ti: ⁊ reuocat errantē. De quo cō
mendatur Job. iiij. ((Ecce do
cuisti plurimos: ⁊ manus lassas
roborasti. uacillantes firmaue
runt sermones tui ⁊ genua trem
tia confortasti)) Teriō sunt etiā g
alij qui dona spiritualia: ⁊ dōa
supra naturam ⁊ rōnem excedē
tia proximis largiūtur. s. doctri
nā diuinorū manuductiōem ad
deum ⁊ spūalium sacramentoꝝ
communicationem. De hijs do
nis facit mentionem apostolus
gall. iij. dist. ((Qui tribuit nobis
spiritum: ⁊ opatur uirtutes i no
bis)) Et secunda thesa. ij ((Cū ac
cepistis a nobis vbum auditus
dei accepistis illud n̄ sicut vbuꝫ
hoim sed sicut ē uere vbū dei))
Hꝰmōi igit̄ bonoꝝ collatō ad si
gularē quandā pfectionē ptinet
fraterne dilectionis: quia p hec
bona homo ultimo fini coniun
gitur. in quo summa hominis p
fectio consistit. Perfectio hec o
stenditur Job. xxxvij. vbi dicit.
((Nūquid nosti semitas nubiuꝫ
magnas pfectas scientias)) Per
nubes aūt ſm beatū Augu. san
cti pdicatores intelliguntur. Ha
bent ille nubes semitas subtilis
simas scilicet predicatōnis uias
⁊ perfectas scientias: dum se su
is meritis nihil esse sciunt. quia
ea que proximis impendunt su
pra istos existunt. Additur antē
ad hāc pfectionē si huiusmodi
spiritualia bona non uni tantuꝫ
uel duobꝰ: s; toti multitudini ex
hibentur. Quia secūdum phm
bonum gentis perfectius est. ⁊

diuinius q̄ bonum vnius. Hec omia tho. ¶ Capl'm.v.

Q Uartū pceptū q pmo loco sub pcepto dilectiōis pximi ɔtietur Exo.xx. sic ponit. ¶ Honora prē3 tuū 2 matre3 tuam ut sis lōgeu⁹ sup terrā) Ubi notandū pmo q pter patrē nostꝝ que3 quotidie inuocamus in oratione dn̄ica: adhuc triplices sūt patres quos honorare debemus. Primo carnales h. Secundo spirituales plati de quoꝝ numero fuit apl'us dicens.i. corin.v. ¶ Ego p euangelium genui uos.) Tertio potestates temporales seu domini. Unde fui naaman.iiij. regū.v. ei dixerunt ¶ Pater si rē grāde3 dixisset ppheta certe facere debueras) De pmis parentibus p mo tria sūt notāda. Primo q̄bus motiuis filij parentes dn̄t honorare. Scd̄o quibus modis honorē dn̄t eis exhibere. Tertio quo tupliciter ɔ pceptū hoc ɔtingat peccare. Quātū ad primū qua3 stricte hoc mandatu3 fit seruandū docet pmo uiolātiū dira maledictio ¶ Nam geñ.ix. Cham d ridens prīs sui uerenda in semie suo maledictus ē) Itē geñ.xlix. Rubē licet ess3 pmogenitur iacob. cū beñdicturus alijs .isti dixit ¶ ñ crescas q2 ascendisti cubile patris tui) Esau venatō 2 parū in tabernaculis inhabitās benedictionē pmogeniture pdidit quā Jacob mr̄i obediēs iuenit geñ.xxv.2.xxvij. Secūdo idem suadet uite filioꝝ abbreuiatio. Na3 deu.xxi.dr̄. ¶ Si genuerit homo filiū contumacē 2 ptezuū qui non audiat patris uel mr̄is imperiū. apprehendent eū 2 ducent ad seniores ciuitatis illius 2 ibi accusabunt eum de comessationibus luxuriis 2 cōuiuiis. 2 lapidabit eū omīs populus) sententia ē ibidem. ¶ Sic duo filii heli cōrepti a patre nec emēdati fortes una die occisi sunt i bello capta archa.i.re.ij. ¶ Tertio idem suadet multiplex natoru3 benedictio. Nam hic in precepto illo specialiter lōgitudo uiuēdi in premium pmittitur. supple si filio ualet ad salutē: uel ad ɔ modu3 maius. Si enim non ad hoc ualeret diu uiuere plaga esset diu uiuere non premium. q2 diu in peccatis uiuentes pei⁹ dānantur. Et per opposit3 diu bene uiuere beneficiu3 dei magnū ē. Sic sem filius noe qui patrē honorauerat. qui sem vr̄ fuisse fm multos melchisedech rex salem. quem constat diutissime uixisse uidlicet annis plusquā sexcentos geñ.xi. Quod etiam p3 in benedictionibus ioseph que3 pr̄ oībus filiis pdilexit eo quod obediens fuerat in arduis. ut patuit in exitu ultimo ad pascua

nersus fr̃es. Dic in q̃ ioseph q̃
tam materiam paciẽtie. castita
tis.q̃tam potẽtiã adeptus sit ⁊
semen ei⁹.p3 geñ.xxxvij.xxxix.
d xli.⁊.xlij.multiplicter. ¶ Quar
to idẽ docet filiorũ iudeorũ ⁊ er
ga pentes pia bonorũ prouisio
aut hũiliatio.nã dauid saul diu
ĩ psecutõe mãsur⁹ ĩ eiusdẽ prin
cipio sollicite mr̃e3 ⁊ pr̃em com
mẽdauit regi moab.j. Re.xxij.
Recchabite cũ liberis ad iussu3
pr̃is eorũ ionadab ĩ ppetuũ non
biberũt uinũ.domũ ñ edificaue
runt.semĩtem nõ serebãt . uineã
ñ plantauerũt.⁊ solũ in taberna
culis manserũt.nisi ĩ necessitate
guerrarũ.Jere.xxv.Jõ precũc
tis israhelitis laudãt a deo.Sic
etiam pfectiõis exemplar iesus
erat subditus illis.sc3 pentibus.
Et in mortis agonia de mr̃e sol
licitus uirginem uirgini cõmen
e dauit.ioh.xix. ¶ Quinto idem
docet paganorũ multiplex eru
ditõ.ut docet ualeri⁹ libro q̃nto
p plura exẽpla. Nã filia q̃dã cu
i⁹ mr̃ ĩcarcerata ⁊ fame necãda
iudicis ꝯsẽsu obtinuit ut ui̇r̃em
uisitaret p custodes tñ prius q̃si
ta ne alimẽtum afferet. Que fi
lia matrem diu lactãs tandem
p custodes explorata ẽ mr̃em a
lere. q̃ cum iudex pcepisset uite
mr̃e3 filie donauit ĩ pietatis mu
n⁹. Et loc⁹ ꝯsecrat⁹ ẽ dijs a po
pulo ut alij scribunt . Jtẽ ibidẽ
ualerius dic̃ de coraliano roma
no .qui cum a romanis proscri
ptus rex aliorũ factus esset ⁊ ro
manis nullatenus nec pcio nec
dotib⁹ recõciliari ualeret ueniẽ
te ad eum de roma mr̃e statim
a filio obtinuit romanis pace3.
Jtẽ ibidem.de filio cresi regis r̃
fert.q̃ cum filius ei⁹ mut⁹ uide
ret ab alio quodã pr̃em debẽ oc
cidi.nec lingua nec uirib⁹ hunc
pr̃em esse demonstrare posset. ĩ
pietatis munus lingua ei⁹ solu
ta est . ⁊ locutus ẽ hũc pr̃em . ⁊
alia clare eloquẽs in multorum
stupore3. ¶ Sexto idẽ suadent f
creature irratõnales.celi aues.
Nã.ut dic̃. ãbr̃.ĩ exameron.v.Ci
conie pie aues pentes senes nu
datos plumis tegunt. fouẽt alis
⁊ nutriunt alimentis.⁊ ibidẽ dr̃
q̃ admirãda est cornicis clemẽ
tia. Nã cũ pentes p longeuã se
nectutẽ plumarũ tegmĩe ⁊ alaꝝ
regimine minorari contigit.cor
nices iuniores pprijs pẽnis eos
fouent.⁊ collato cibo pascunt .
q̃n etiã pentes eorum senescunt
eos fultro alarũ suarũ subleuãt
⁊ ad uolandũ exercent.ut in pri
stinos usus mẽbra dissueta reuo
cent ⁊ reducant dicit Bartho .ĩ
libro d̃ proprietatib⁹ reꝝ.⁊ So
lon ut hystoriog̃phi ponũt .vul
tures parentes fame pire finũt.
Et ut refert vil.ĩ libro de ap b⁹
gte ba.apes iuniores ñ ĩ ope tm̃

sed et in fetu iuuant matres.
¶ Septimo illud docent insensi bilium exempla. ¶ Unde Pe. rauen. Tolle radiū a sole: et nō lucet. Riuū a fonte et desiccat ramū ab arbore et arescet mēbꝝ a corpore et putrescet: sic sepa fi liū a deuotōe paterna: et iam nō ē filius: sed collega istoꝝ. de qui bus dr. ¶ Uos a patre diabolo e stis et opa patris vestri vultis p ficere) Quo ad. ij. pncipale. No tandū fm Tho. 2. 2. q. lxxij. Lz in hoc pcepto exprimat solū ho norato pentū. i illa tn̄ honorōne intelligitur mandari sustentatō eorum. et quicquid aliud a suis liberis ipis debitū ē. Sic interp tatur xpus math. xv. Et sup illo eph. vi. ¶ Honora patrē tuum et matrem tuam) dicit glo. Jube mur parentes honorare. id ē ob sequium pietatis et reuerentiaz exhiber. ac necessaria ministra re. Cōsistit aūt reuerentia exhi benda parētibus secundū alex. de hal. i tribus. Primo in affec tu: ut liberi parentes ament: eis bona optent pro eis orent. et exi de timeant eos ac reuereantur. et offensam eoꝝ caueant. ppter ptatem quam a deo in filios ha bent. quoꝝ sunt principia post d um. Secūdo ɔsistit in signo exte riori et reuerētia que fit assurgē do. supra se locādo. verbū porri gendo loquēdi: et similibus. Ter tio consistit in effectu ut eis obe diant in omibus saltē que perti nent ad utilitatez ac necessitatē rei familiaris: et que ptinent ad bonos mores. que saluti sunt ne cessaria fm illud eph. vi. ¶ Obe dite filij pentibus uestris in dño ). i. fm iustitiā et fidē dñi dei. Et colo. iij ¶ Filij obedite parentib9 vrīs in oībus). i. ut pus expositū ē. Quarto consistit in sustentatō ne eoꝝ fienda p tia. Uerbo per ɔsolatōes. Facto per ministeria cōporalia. vbi opus ē et dono tē porali. Quā iust z ei ē q parentes pueros debiles nutriant. taz dignū ē ut filii fortes pentes de biles iuuent. Dubitatur circa h primo vtruz homo magis debe at diligere prēm quā matrē.
¶ Hac questionem mouet Sene ca. li. declamationum. vz an fili us potius teneatur alere prēz q̄z matrē: sub hoc casu. Quidaz pr a pyrrhatis captus ad filiū mit tit p auxilio habēdo: sed matre ceca domi manens: nec habens aliud auxiliū quā filiū eū pcipit manere. eo q utrūq iuuar n̄ pos set. Quē ergo iuuabit filius. Se neca fortiter ambas partes ro borat: sed non soluit. Legiste tn̄ rn̄dent institu. d patria potesta te. in glo. q citius habeat patrē alere. qr ex legis psumptione ut cōiter plus filius sperat haber a prē. ¶ Et Tho. 2. 2. q xxvi. ar. x.

dicit.ꝙ magis tenetur diligere
prēm.Quia dicit btūs iero .sup
ezech̄ .ꝙ post deū oim prēm di
ligēdꝰ e pr̄.ꝛ postea addit ꝺ ma
k tre. ¶Ubi notādū ꝙ in istis cō
patōibus.ut q̇dam dicunt quos
tho.nō reprobat hoc ꝙ hic dici
tur intelligendum est per se . ut
uz ītelligat̄ esse q̄stio de patre i
quantū pr̄ est.an sit plus diligē
dus matre iquantum mater est.
pt̄ enim ut subdit tho. in oibus
hꝰmōi tanta esse distantia v̄tu
tis ꝛ malicie ut amicicia soluat̄
uel minuatur.ut dicit ph̄s.viij.
eth̄.ꝛ ideo ambꝛo . dicit ꝙ boni
domestici sunt malis filijs p̄po
nendi.Sed p se loquēdo pater
magis diligendus est q̄ȝ mater .
amant̄ eni pr̄ ꝛ mr̄ ut principia
q̄dam naturalis originis.pr̄ aut̄
hȝ excellētiorē principij rōnem
q̄ȝ mater.qr pr̄ ē principium per
modū agētis.mater autez p mo
dū patiētis ꝛ materie. Et iō pr̄
p se loquendo est magis diligen
dus.Tn̄ hec spēs amicicie de q̄
nunc loquimur ē amicicia q̄ de
bet̄ pr̄i ꝛ mr̄i ẜm generatōis ra
tōem.est ei alia spēs amicicie q̄
diligimꝰ amātē.alia q̄ generan
tē. Pria spē possumus plꝰ diligē
unū.secunda spālium. Nā mr̄es
naturaliter plus diligunt filios
q̄ȝ prēs pp tres rōnes. Primo qꝛ
plus laborant in eorum genera
tōe uñ ponūt ibi magis de ꝺ suo

Secūdo qr magis sciunt ꝙ sūt
sui filii q̄ȝ prēs .Tertio qr statiȝ
natos secum tenēt ꝛ nutriūt .nō
aūt prēs.Sicut ꝛ cōsanguineos
cū q̇bꝰ magis nutriti sumꝰ.ul' ꝯ
uersati āpliꝰ diligimꝰ . qr amici
cie naturali adiūgitur amicicia
socialis.Et hoc totum redit ad
hoc ꝙ plus ponit mr̄ de suo i fi
lio q̄ȝ pr̄.sed plꝰ de eo ꝙ filiꝰ est
ponitur a prē quam a matre.qr
pater dat uirtutem formatiuaȝ
q̄ est dispositio ad nobilissimam
anime rōnalis formā .mater ue
ro materiam . Et ideo naturali
ter hō plus prēm diligit.ꝛ cōsan
guineos ex pte prīs. Hec tho.
¶Dubitatur secundo.an filij ꝛ l
filie in reuocatōe uotorū a pen
tibus attēptatis debeant obedi
re: R̸.ẜm tho.2.2.q.lxxxviij . ꝙ
filij ꝛ filie sub pentū uel tutorū
degētes tutela sunt in statu tri
plici. Quidā q̇ nōdū hn̄t usū rō
nis.ꝛ tales q̄ȝtūcūqȝ ante usum
non possunt aliquid uouere .qr
non possunt deliberare.alii aūt
sunt q̇ ante āños pubertatis id
est masculi añ decimumq̄rtum
annum.femelle añ duodecimū
attigerunt usum rōnis.Et tales
pn̄t q̄ȝrum in ipsis est uouere si
ne pc̄to.sed uotum eorū pt̄ irri
tari p pentes.quorum cure s̄ma
nent adhuc subiecti.Que reuo
catio etiā sine pc̄to fieri pt̄ a pa
rētibꝰ ul' tutoribꝰ. Rō q̄re nati

vouentes non peccant. quia ipli
cite subintelligitur si parentes con
senserint. Ratio q̄re parentes r̄
uocando non peccant quia vtūt̄
iure suo. Quantūcūq3 tñ p̄rati fi
lij ante ānos pubertatis sint doli
capaces : ñ pn̄t obligari voto so
lemni religionis pp eccl'ie statu
tū q̄ respicit id q̄ i pluribus ac
cidit. Tertō sunt qui vouēt post
annos pubertatis: ꝛ tales si sūt
libere ɔditōis q̄ntū ad ea q̄ sunt
sue potestatis ꝛ sue p̄sone possūt
se obligare uoto religiōis .vel si
plici vel solemni sine uoluntate
pentū. Et eade3 rō ē de alijs vo
tis. ꝛ ɔ̄here pn̄t. Nō sunt aūt sue
potestatis tales semp quo ad dis
pensatōem domesticā. idcirco ñ
possūt aliquid vouere q̄ sit ratū
m sine consensu patris. ¶ Dubitat̄
.iij. an filius teneatur obedir̄ pa
rentibus carnalibus quantū ad
omnia: R. Tho. quodli. ij. q. v.
ar. i. q̄ non. sed in quibusdam.
Nam cu3 obedientia prelato ð̄
beatur. ad illa se extēdit debitū
obedientie ad que se extendit i⁹
prelationis. Habet autem pat̄
carnalis ius prelationis in filiu3
Primo quidē quātum ad dome
sticam ɔseruatōem. Sic ei ē pr̄
familias in domo. sicut rex i reḡ
Unde sicuti subditi regis tenen
tur obedire regi in his que perti
nent ad gubernationem regni.
ita etia3 filij ꝛ alij domestici te
nentur obedire patrifamilias in
his que pertinent ad dispensatō
nem domus. ¶ Secundo quan
tu3 ad morum disciplinam. Un
de apostolus dicit heb. xij ¶ Pa
tres quide3 carnis nostre habui
mus eruditores. ꝛ obtemperaui
mus eis). Debet enī pater filio
etiam disciplinā (.ut ph̄s dicit.)
In his ergo tenetur obedire fili
us patri carnali. ꝛ non in alijs.
Unde illud coll'. iij. ¶ Filij obe
dite parentibus uestris quo ad
omnia) intelligitur omnia ad q̄
se ius prelationis extendit. Jdō
etiam non exhibet irreuerentiā
parentibus. qui eis non obedit i
his in quibus eis obedir̄ non te
netur. Quo ad. iij. principale. p3
ex p̄missis q̄ multipliciter nati
peccant contra hoc p̄ceptum in
parentes. Primo qui parentes
irrident pauperes: aut debiles ē
reat hos maledictio cham geñ.
.ix. Secundo quidam parentes
duris uerbis contristant contra
apo. di. i. thi. v. ¶ Seniorem ne i
crepaueris. sed obsecra ut patrē
iuniores ut fratres. anus ut ma
tres iuuenculas ut sorores i om
ni castitate). Tertio alij paren
tibus maledicunt. contra illud
exodi. xxi. ¶ Qui maledixerit pa
tri ꝛ matri morte moriatur.)
Et exoð. xx. ¶ Qui maledixerit
patri uel matri extinguetur lu
men eius in medijs tenebris. ꝛ

morieř i pcřis suis ⁊č. Quarto q̄ mortē parentum suorū optāt ex eorum odio aut appetitu ho noris.ł hereditatis.Uñ pv̄. ix((Qui affligit prēm ⁊ fugit mrē erit ignominiosus ⁊ ifelix))Quinto q̄ pentibus pauperib⁹.ł idigētib⁹ ñ mistrāt p posse .ꝯ illō ecclesi.iii.((fili suscipe senectā patris tui ⁊ ñ cōtristes eū i.uita illius ⁊ si deficerit sensus ei⁹)) p insipientiā ł ipaciētiā supp.((ueniā da illi))Sexto q̄ ñ obediūt sꝫ p terruere calcitrāt i his uꝫ q̄ per tinent ad pr̄is imperium q̄ iubētur lapidari.ubi supra .Septio q̄ manus uiolētas i eos iiecerit. Contra quos exo .xxi.((Qui p cusserit patrem uel matrē .morte moriatur))Octauo q̄ parentibus defunctis p suffragia ñ subueniūt.ꝯ quos puer .xix.((Qui affligit prēm erit ignominiosus
o ⁊ ifelix.))Dubitař p⁹.q̄re huic pcepto additur promissio pmij. plus q̄ꝫ alteri mandato:℞. ſm alex.de hal.i suo tertio ⁊ alios. primo:ut ad sustentatōnem pentum allicerent filij ex pmio quēadmodū pentes alliciunt ad nutritōem filiorū ex natura.Secūdo qr cōgruum ē ut uitam ,ptelantes in pentibus filii tales etiam recipiant longitudinē uite i seipsis. Tertio qr precepta dāt de eis q̄ i q̄busdā hō ñ iclinatur aut modicū.Sꝫ ad subueniēdū filiis pentes iclināř multū.⁊ ecōuerso modicū.Jō nece fuit mādari.Sic uidem⁹ ēt ꝙ trūc⁹ puidet ramis.ñ rami trūco. Corp⁹ mēbris ñ mēbra oia corpi.sol radio nō radius soli.fons riuo nō riuus fonti.

Dubitatur secundo utrū aliqs pcepto pr̄is possit cōpelli ad matrimonium cōtrahendū:℞.tho.i.iiij.di.xxix.ar. vi.Cum in matrimonio sit quedam seruitus perpetua :pater ñ potest cogere filium ad matrimonium per preceptum cum sit libere conditionis.sed potest eū inducere ex ratōabili cā.Et tūc sicut se hꝫ filius ad cām illā.ita se hꝫ filius ad preceptum pr̄is. ut si rō illa cogat de nccitate vł de honestate.⁊ preceptū similiř cogat aliaſ nō hec tho. p

Dubitař tertō.utrū iuitis pentibus filius possit intrare religionē:℞. tho.qōli.ix.q.v.arti.i. Distiguēdū ē.qr aut iste q̄ hꝫ ppositū intrandi religiōeꝫ uidet se in seculo ñ posse uiuē sine pcčo mortali uel ñ defacili . Si timet sibi ꝺ piculo pcři mortał cū magis teneař saluti aie sue puidere.quā corpali necitati pentū ñ teneř i seclo ꝩmanē.Si āt uidꝫ se posse i seculo cōuersari absq̄ pcčo adhuc distiguēdū ē.qr aut sine ei⁹ obsequio pentes nullo modo uiuere possunt.⁊ sic tenetur eis seruire , ⁊ alia opera perfectionis q

ꝑtermittē ꝛ peccaret eos dimit tens. Si uero sine eius obseqo pñt pentes aliq̃liter viuere non aūt honorifice.nō pp h̄ tenetur opa pfectionis dimittere. Sec⁹ aūt ē in illo qui iā religionem i trauit.quia cū iam sit mortuus mōo pp ꝓfessionē solutus ē a le ge qua in mundanis obsequijs parentibus tenebatur. Sȝ doctri nā apl'i.ro.vij. Illis aūt in spūa libus: puta orationibus ꝛ hui⁹ modi.eis tenetur seruire. Et h̄ ꝙ dictum ē de introitu religio nis pōt dici ēt de obseruantia v̄ ginitatis ꝛ de alijs opationibus pfectōnis. Hec tho. Dubitatur .iiij.vtrum ille cuius pr̄ non pē sustentari a filio nisi ɔ̄bendo ac cipiat dotē.vnde patrem nutrir̄ possit.teneatur ɔ̄here ut patrē sustentet: R̄.tho.eodem ar. Ca sus ꝓpositus non videtur de fa cili possibilis. vix ei contingere pōt.quin quis pentes sustentar̄ possit absq̧ matrimonii contra ctu saltem manibus operando ꝛ mendicando. Si tñ hoc conti geret esset idem iudicium de v̄ ginitate seruanda in isto articu lo. ꝛ de aliis pfectionis opatiōi bus.sicut ē de introitu religiōis ut prius dictū ē. Hec tho.

¶ Capitulum Sextum.

De honōe ꝓ patri vȝ spi rituali exhibendo vidē da sunt tria. Primo vid bitur ꝙ̄ stricte mandatū sit pla tis spūalibus obedire. Secūdo in quibus sint ꝛ qualiter bono randi. Tertō quot modis circa eos hoc ꝑceptū non seruetur. Quantū ad.i. Notādū ꝙ pater spūalis ē quicūq̧ ꝑlatus regēs in spūalibus aliquē quē doctria euangelica generauit.vel habȝ nutrire ꝑsertiȝ si eucharistie sa cramentū uł' alia sibi ministrat spūalia: ut sunt papa ep̄s pleba nus ꝛ uices eoꝝ gerentes. ɔfes sores.ꝑdicatores. abbatisse ꝑo risse. Unde apl's.i.corin.v. ¶ Ego p euangeliū genui uos.) De his intelligitur illud māda tuȝ apo. ¶ Obedite ꝑpositis urīs ꝛ subiacete eis. Ipi ei puigilāt quasi rōnem pro aīabus urīs reddituri ut cū gaudio hoc faci ant non gementes) De hijs xp̄s ait luc̄.x. ¶ qui uos spernit me sp nit). Et ut non solū bonis: sȝ ēt malis obedire ōbeamus: docet math̄.xxiij. xp̄s ubi sic dicitur ¶ Ih̄s locutus ē ad turbas: ꝛ ad discipulos suos dicens. sr̄ cathe dram moysi sederūt scribe ꝛ pha risei. ¶ omnia ergo quecunq̧ di xerint uobis seruate ꝛ facite. Sm uero opa eorum nolite face re. dicunt.n.ꝛ non faciunt.) Et ad id deseruit aperte. Exemplū i uitas patꝝ.ubi dr̄ ꝙ ad quen dā solitariū ueit q̄dā ꝑsbyter cu iusdam basilice ut cōsecraret e i

oblatōez ad cōmūicandū quidā aūt uenit accusans sacerdotem apud solitariū . Uenit ergo presbyter quadaz uice uolens cōsecrare oblatōem id est celebrare missam sed solitarius pulsanti ñ apperuit. ⁊ sic sacerdos discessit Et uox ad solitarium. ecce tulerunt sibi hoïes iudicium meuz Et factus ē uelut i excessu mentis solitarius. Uidebatqꝫ q̃si puteum aureum situlā aureā ⁊ funē aureū aquāqꝫ ualde bonam. haurire aūt uidit q̄ndam leprosum ⁊ refūdentez in uas . Uidit igitur h̄ solitari⁹ ⁊ cupiebat bibere̅. sꜫ noluit ꝓpt̄ leprosū q̇ hausit. Et uox. cur nō bibis . nā iste solum hausit. nihil iq̇nauit. Expgefactus solitarius misteriuz itellexit. ⁊ mittēs ꝑ sacerdote sicut pri⁹ erat solitus ab eo oblatōem sūpsit. ¶ Sed q̃rit̄ in quib⁹ laici teneantur suis p̃latis ecclesiasticis obedire? Rñdet vl. li. vi. ti. iiij. ca. xv. Laici non tenent̄ p̃latis eccl'iasticis obedire nisi in his ad quorum obseruantiaz se in baptismo obligauerūt scꜫ ut teneāt ueram fidem cum opibus. ⁊ abrenunciēt sathane. ⁊ omnibus pompis ⁊ operibus eius. ⁊ per consequens q̃ꝫtuz ad omne peccatuz uitandū. ⁊ spūale bonū ꝓsequendū. In alijs autem actibus nō subduntur eis nisi q̃ꝫtum ad ista ꝑtinere seu r̄ducī pn̄t. ¶ Quo ad secundum p̄ncipale. Notandum ꝙ honor debitus p̃latis ecclesiasticis ꝑ multa est exhibendus ¶ Prio ut bonum eis corde optem⁹. ⁊ nōnunq̃ꝫ ꝑ eis orem⁹. ne ꝓpt̄ pct̄a subditorū p̃lato gr̄a uerbi dei subtrahat̄. qr dicit gregorius super ezech. ome. xij. Aliqñ ꝑꝑ malos auditores bonis tollitur sermo doctoribus. Aliqñ uero ꝓpt̄ bonos auditores dat̄ sermo doctoribus etiaz malis. Beniuole ualde se habuit dauid erga letalez inimicū saulē pri⁹ unctū in regē ⁊ iā a deo abiectū. ñ obstāte ꝙ i regē iā unctus esset dauid, qr ei saul unctus dñi fuit māsuetissime se ad eū hūit dō ut pꜫ. i. R. ca. mľtis q̃ꝫto pl⁹ ad sac̄dotes ecc'lie septēplicit̄ deo consecratos nos beniuole hr̄e dēm⁹. Itē aliqñ ꝑꝑ pct̄a ppľi de⁹ ꝑmittit regn̄are hypocr̄tā. iob. xxxiiij. Qui regn̄are fac̄ hypocr̄tā ꝑꝑ pct̄a ppľi. qr ¶ erit sic̄ ppľs. sic sac̄dos. ⁊ sic̄ fu⁹ sic ⁊ dñs ei⁹ ysa. xxiiij. g̃ ad hoc malū euitādū obtēꝑādūꜫ subditis ē nedū pastor ꝑ abrupta g̃dit̄ grex i ꝑcipitiū labat̄. ut greg. dicit. ¶ Scd̄o subditi studere dñt ut bōa d̄ p̃latis dicāt. ⁊ eos honorēt l'd̄ eorū mal' taceāt nisi ubi locū hꜫ fr̄na cōrectō. ⁊ mō licito sperat̄ emdā. Rō qr illō ad quē libet fieri dꜫ. g̃ plus circa prelatum. Naꜫ de omni uerbo otioso

redditurі sumus rōnem ut ueri tas ait quantopl⁹ ō malo.ꝛ p̄la to detrahēdo.alias nihil seq̇tur nisi infectio populi ꝛ pcт̄m ꝓpri
e um. ❡Tertio tenentur subditi eis ad r̄uerētiā gestuū ꝓpter ex cellentiā status eorum ꝛ digni tatis.ꝛ tales ꝭm magis ꝛ minus Vñ apl's.i.thi .v.❨Qui bñ p̄sūt p̄sbyteri duplici honor̄ digni ha beant̄ maxime q̇ laborant i v̄bo ꝛ doctrina❩puta ōcimis ꝛ obla tōibus cōibus hōrand sūt p̄lati eccl'astici.Quarto donis ꝛ obuē tōib⁹ alijs eorū iuribus.qꝛ talia sunt eorum stipendia ad susten tatōez uite eorū ordinata. Et il lud ꝓbat apl's.ubi supra p⁹ pre fata v̄ba imediate subdēs.❨scri ptū ē ñ ifrenabis os bouis tritu rantis. dignus ē enim operari⁹ mercedē sua.❩Vñ ꝛ math.x.idē dr̄❨Dign⁹ ē operari⁹ cibo suo❩ Hoc enim dixit qñ misit discipu los ad p̄existendū populis v̄bo ꝛ sermonibus. Rō ē qr in ifinitū sūt meliora spūalia tp̄alibus .i. cori.ix.❨Si nos uobis spūalia seminamus ñ magnum ē si nos carnalia ur̄a metam⁹❩Quinto debent honorari in mandatis q̄ p̄cipiūt.ut in uitandis excōmūi catis.seruandis festiuitatib⁹ . ꝛ
f h⁹mōi. ❡Quo ad.iij.principale notadū ꝙ tot modis ꝛ plurimis pt̄ dehonorari prelatus ecclesi astic⁹ quot mōis honorari. Pri mo irridentes p̄latis quo ad per sonam .Scdo q̇ eis detrahunt leuiter ꝛ multipliciter infaman do.uel maledicunt ꝯ illud apl'i actu.xxiij❨principem ppl'i tui ñ maledices❩Tertō q̇ eos gestib⁹ dehonestant sine rōnabili cā.ut cum eis ludentes.illicite luxuri antes.Et sic chā uerenda morū p̄rnorū ꝛ defectuosorū detegen tes.ꝯ illud exodi.xxij.❨Dijs nō detrahes ꝛ principē populi tui nō maledices❩Quarto q̇ eis de bita i decimis oblatōib⁹ ꝛ alijs subtrahūt.ꝛ iuribus eorū ꝯ illō mal.iii❨dicit dñs iferte oēm de cimā in horreū meuz.ut sit cib⁹ in domo mea❩Et ecc.xiiii❨.fili si hēs bñfac tecū .ꝛ deo dignas oblatōes offer❩ Quinto q̇ p̄cep ta p̄latorū cōtenunt in his i qui b⁹ obedire tenent̄.ut i excōmu nicatōnib⁹ ꝭuandis.p̄cipue scte mr̄is eccl'ie.Et qui dieb⁹ dñicis cōtēnūt audire missas.ꝛ aliis fe stiuitatib⁹ ꝛ iteresse diuinis ꝭm ecclesie ordinatōez.ꝛ p̄cepta ꝛ ieiunia ab eis rite iussa trāsgre diuntur ❡Capitulū.vii.

De tertio p̄re uidl3 prela to seculari hōrando tria ponent̄. Prio ꝙꝫ necce ꝛ rōnabiliter sint honorandi. Se cundo i q̇b⁹ sint honorādi . Ter tio quot modis ꝯ eorū honorem fiat.ꝛ ꝯ hoc preceptuz. ❡Quā ꝭ tum ad .i .Notandum . ꝙ p̄res

secularium psonarū sunt omnes
vz qui gubernare hñt aliquem
uel aliquos de secularibus i fo
ro eorundē. Sic igitur paterfa
milias ē pater uxoris filiorū. fa
mulorū ⁊ domū ihabitantium.
Sic princeps ul' signifer seu ca
pitaneus pater ē subditorum si
bi. sic magister suorum scholari
um ⁊ rex suorum in regno. ⁊ cō
silium cū magistro ciuium oim
ciuiū. Subditos aūt obedire ꝙ
necesse sit suis ꝑlatis: ⁊ pn̄ibus
ꝑfatis. primo docet imo impat
scriptura. Secūdo sanctoꝝ exē
pla. Tertio phoꝝ documenta.
Quarto ēt irrationaliū facta. ⁊
b quinto ñ sentiēciū regiūnta. ¶ Nā
quo ad pmum xp̄s ait ((Reddi
te q̄ sūt cesaris cesari)). mat. xxij
hic petr⁹ p. pet. ij. dicit (( Subie
cti estote oi hūane creatur̄ pp
deum. siue regi q̄si pcellenti. si
ue ducib⁹ quasi ab eo missis ad
uindictā maloꝝ. laudē uero bo
noꝝ)) Paul⁹ ēt di. ro. xiij. ((Qui
pōtati resistit di ordiatōi rsistit
)) Docēt. ij. illd scōꝝ exēpla.
¶ Nā xp̄s tributū p se ⁊ petro ex
piscis misterio tribuit mat. xvii
Nec pilatū ꝑlatū l' iudicē xp̄us
negauit cui ait ((. Nō hr̄es i me
pōtatē ullā nisi tibi datū fuiss3 d
super.)) Joh. xix. Paul' ad ces
sarē appellauit. ⁊ iudices iuoca
uit i fidēles. ut p3 actu. xxv. mau
rici⁹ cū suis sociis idolatris Dio
cletiāo ⁊ Maxiāno ipatorib⁹
militare ñ renuit. ubi deo vo nō
ōriū ipauit. Ex qb⁹ ēt p3 ꝙ tam
mal' ꝙ bonis ꝑlatis obediēdū ē.
ut p3 p pcedentia. Et p dauid q̄
uenerat⁹ ē saul nōdū depositum
publice p deū l' ppl'3. Uñ. i. pe.
ii. ((Serui subditi estote i timo
re dñis ⁊ ñ tm̄ bonis ⁊ modestis
s3 etiā discol')) p3 tertio p phica
documēta. Nā aristotoles icono
micorū librū p regimine dom⁹.
⁊ libros politicorū p regimine
ciuitatu3 et regnorum elegātissi
me conscripsit. Sic plura exem
pla ponit ualeri⁹. ⁊ ceteri. Doc3
idē q̄rto tā bestialiū hoim ꝙ ir
rōnaliū. uita. uidem⁹ ei pdones
uni obedire. sic ⁊ latrōes. qr sine
obediētia n'la pax pseuerat. sic
gall⁹ gallias r̄git. gr⁹ grues. rex
apū apes. ⁊ caput mēbra in cor
pe. ⁊ talia exacte suis ꝑlatis obe
diunt. Quinto idē p3 etiam i ñ
sentiētib⁹: In toto etiā uniuer
so de⁹ ordinauit ignobiliora de
bere obedire nobilioribus. Sic
angelus pest hoi. aia corpi. cele
stia trenis. ⁊ hūidis luna. ⁊ omi
terre cum suis uegetabilibus p
est sol. ¶ Quo ad. ii. principale. d
Notādū ꝙ subditi seculares dñt
in quinq; bonorare suos prela
tos. Primo bona eis optando.
⁊ dm p eis orando. Uñ. i. thi. i.
((Obsecro fieri orōnes prio pro
regib⁹. ⁊ hiis q̄ i sublimitate sūt

Et barucħ.i.((Orate ꝓ uita na
buchodonoſor )) Rõ e.qr ꝓpter
pcc̄a ppl'i aliqñ hypocrita datur
populiſ. Et ſm greg. qr p̄lati ali
qñ non corrigunt populū . idcir
co ipſi prelati infatuāt̄ . ⁊ peccāt
⁊ ppl's puniſ̄.ii. re.ulti.ubi dici
tur.ō dauid qui peccauit ⁊ tam̄
populus punitus fuit . Orare er
go oportet pro prelatis. Secun
do honorandi ſunt uerbis ut bo
ña de eis ſubditi referāt. Rō.qr
qñ illud nō fit ppl's eius recalci
trat etiā i licitis. ⁊ ſic turbaſ̄ reſ
publica. Et ſepe ea q̄ apparent
malefacere uel omittere prela
ti ipſi talia emendare nō ualēt.
ul' ppl's iudicās errat temerarie
iudicando. Ideo paul. ait actu.
xxiij.((Scriptum ē principē po
puli tui non maledices)) Tertio
debent geſtibus honorari. ſeſſio
nib⁹ ⁊ aliis licitis. i.pe.ii((Deuȝ
timete. regē honorificate. q̇cq̇d
eni ei fit deo fit a quo oīs p̄tas))
Quarto ſunt p̄latis tributa dan
da .exactōes licite pro republi
ca thelonea ⁊ ſteure. qr ſine ta
lib⁹ cōibus ſubſidijs prudentes
cōſiliarii. officiales ciuitatis . ⁊
ſtipendiarii. aut milites ſua offi
cia ſimul ⁊ laborādo ꝓ uictu fa
cer̄ ñ pñt. iō.i.cor.ix.((Quis mi
litat ſtipdiis ſuis unq̄))：Et ro.
xiii.(( Reddit omnib⁹ debita .
cui tributū tributū cui uectigal
uectigal.)) Quito obediēdū ē p̄

latis in his in quibus ſunt aliqui
eoꝝ ſubiecti eis ut milites capi
taneo in rebus bellicis : familia
pr̄ifamilias ĩ domeſticis. Ciues
conſiliariis iu ciuilib⁹ ( Iō tho.
.x.2.q.ciiij.q̄rit : an ſubditi teneā
tur p̄latis in oībus obedire : R̸ .
ꝙ nō. ſȝ ĩ his vbi ſunt p̄lati ⁊ ſub
diti eis aſtricti. Vñ p̄mo ſubditi
nō tenētur obedire ei q̇ uſurpaſ
ſet dñium ſibi. niſi pp ſcandalū l'
malus malū uitādū : obediendo
tñ in licitis non quis peccaret .
( Nec ſo ſubditi tenētur obedire
p̄latis ubi ĩperāt unū : ⁊ alt̄ ma
ior prelatus ſub quo eſt primus
iubet aliud . Eſt.n.regula a bt̄o
aug. manans ꝙ duobus p̄latis ꝯ
ria precipientibus obtempandū
ē maiori. intellige in licitis. Ter
tio nullus ōbet obedire ubi pre
latus iuberet aliqđ ꝙ peccatum
eſſet . Quia cū deus hoc ꝓhibe
bat ꝑ p̄cedētē regulā. q̇ ē oīȝ dñs
deo ē obediēdū .tñ ſm ray. ⁊ ali
os plurimos q̇ ſunt ſubditi ñ di
co amici l' ñ ſubditi taleſ ſubditi
qñ dubitāt aliqđ eſſe illicitū ul'
licitū debēt p̄lato obedire niſi eſ
ſet tale quid ĩ quo nullo mō ēēt
excuſabilis ignorantia. Puta ꝯ
articulū fidei p̄cepta l' ꝓhibitio
nes uel generale ſtatutū eccl'ie.
Ratio ē quia dubia ſunt in me
liorē ptē iterp̄tāda . Quarto ſub
ditus non tenetur obedir̄ domi
no ul' p̄lato ſi precipiat ei ĩ quo

non subditur ei. puta si intromit teret se de actibus anime iterio ribus. Unde Seneca li.iii.de bn ficijs. Errat si quis estimat fui tutē in totū hoiem descendere. ps eius melior id ē aia excepta ē. Corpora obnoxia sūt ꝛ ascrip ta dominis. mens quidem ē sui iuris. Ideo dicit ꝯsequenē tho. In his que pertinent ad interio rem motū voluntatis. homo nō tenetur homini obedire. sed in his que per corpus exterius sunt agenda: nec in talibus omnib⁹. Quinto igitur in his et q̄ per cō pus exterius sunt agenda homo non tenet̄ hoi obedire in oib⁹ ta libus. qꝛ nō in his q̄ ad nām cor poris ptinent. sed soli deo. quia i ista parte oms hoies natura sūt pares. puta in his que pertinent ad corporis sustentationem ꝛ p lis generationem. Unde nec te nentur serui dnis nec filij paren tibus obedire de matrimonio ꝯ hendo. vel uirginitate seruanda aut aliquo h⁹mōi. Sꝫ in his q̄ p tinent ad dispensatōem actuū ꝛ reꝝ humanaꝝ tenet subdit⁹ suo supiori obedire fm rōem supio ritatis. Sicut miles duci exerci tus in his q̄ ptinēt ad bellū. hec

g Tho. ¶Quātū ad tertiū pncipa le pꝫ ex premissis qd multiplici ter subditi faciunt contra hoc p ceptū dehonorādo platos. Pri mo eis mala faciendo uel p eis non orando. cū tn̄ p oibus oran dum sit p oronem dnicam. Sco do qui eis detrahūt. Unde exo. .xij. ¶Dijs non detrahes. glo. iu dicibus. Tertō qui sine tiore ꝛ r uerentia sunt ad eos ꝯ illud ro. xxiij. ¶ Princeps dei minister ē tibi in bonū ¶ Si aūt male fece ris time. nō. n. sine cā portat gla dium ¶ Et post pauca. ¶Subdi ti estote non solū pp irā sed ēt propter conscientiam. Ideo. n. tributa prestatis. Quarto qui eis dbita tributa stipendia. steu ras subtrahūt. Tales p tāto sūt peiores q̄ʒ fures. p quanto in plu res q̄s peccat qꝫ puat iste q̄ sub trahit. Prestantes ēt tributa a lia n pdunt. sꝫ tāto plus merētur quāto rē cōeꝫ. i. diuinā plusquā ppriam curā. Ubi patēt quorū dā modica caritas q̄ iuiti sē ad talia. Quinto q̄ eis rebellizāt im mo potius deo. Unde ea que ꝯ platos fiunt deus sibi fieri dicit. ut pꝫ numeri xiiij. vbi ppl's dicit̄ murmurasse ꝯ moysen ꝛ aaron. Attamen deus ait ¶Usqꝫ quo d trahit mihi omnis populus iste quousqꝫ nō credet mihi. ¶Et ibi dē ¶Usqꝫquo multitudo hec pes sima murmurat ꝯ me. Sic. i. re. viij. qn̄ samuelē iudicē ppl'us petiuit ut regem eis daret domi nus ait. ¶Nō te abidcerūt sꝫ me ne regnē sup eos. Sequitur p ceptū quintum scꝫ. non occides

Sequitur Preceptum Quintum scz Non occides. Capitulū primum

PReceptum quintuz est Nō occides. De quo tria principaliter sunt uidenda. Primo de homicidio in se
a
Secundo de causis homicidij. uidelicet proximis ꝛ propinquis q̄ sunt ira. inuidia odium. detractio. ꝛ alie filie inuidie. Item r̄conciliationis omissio ꝛ fraterne correctionis que omnia causa sunt l' esse possunt homicidij corporis uel aīe. ꝛ hic ꝓhibentur Tertio de scandalo ꝛ de derisione. q̄ occasio sunt occisionis aīe ꝛ corpis. De homicidio i se tria ponētur. Primo quomō iuste q̄s occidere possit. ꝛ quot modis iniuste. Secundo qūo alie lesiones corporales etiam sub hoc p̄cepto prohibenť. Tertio de his que ualent ad fugiendum ꝛ ōtestandum homicidium. Quantum ad primum notandum ꝫm tho. 2. 2 q. lxiiij. ꝙ duplex est occisio. q̄daz iusta. alia iniusta hic ꝓhibita. ad occisionem iustam homīs tria requirūtur. Primo causa iusta ut q̄s occidatur pro culpa. per quam talem mortem ꝛ occisionem meruerit: Unde exodi. xxij. maleficos ne patiaris uiuere. Secundo ordo. ꝛ ut seruetur in occisione iuris ordo
b
ꝛ maxime ꝙ huiusmodi occisio iubendo uel exequendo fiat ab eo qui habet auctoritatez legitime p̄tatis: ut iudex uel p̄latus Unde numeri. xxv. ((homicida sub testib⁹ punieť)) Et deu. xxi. ((Filius iobediēs pentib⁹ iubeť ad seniores ciuitatis ꝛ ad portā iudicij duci)) Ro. xiiij ((q̄d iudicas alienū seruū. Dño suo stat: aut cadit)) Tertium requisitum est iustus anim⁹. ita ꝙ iudex mādans ꝛ mister exequēs occidat ꝓpť bonum finem ꝛ recta intentione: ut ꝓpter cōseruatōem iustitie ꝛ correctōez culpe. Unde deu. xvi. ꝙ iustuz est: iuste exeq̄ris. Iudex igitur uel princeps l' alius ꝫm talia tria occidens nō peccat. ut aug. ꝓbat. i. de ciui. dei. ꝛ hec occisio non prohibeť. sed iniusta occisio hoīm nō animaliū irrōnaliū. in quib⁹ q̄s dominuz hꝫ. qr his licite p̄t uti occidendo. Ideo alia ē occisio hominis iniusta hic ꝓhibita: ꝛ fit quadrupliciter. Primo qn̄ occiditur innocens q̄ nullam penaz meruit. Secundo qn̄ occiditur nocens et q̄ meruit puniri. licet non meruit mortem. sꝫ minorē penam. Tertio quādo q̄ meruit mortem occiditur: nō seruato legitimo ordine iuris: maxime qn̄ occiditur ab eo qui nō habꝫ auctoritatem legitīe potestatis Quarto quando quis occiditur

p culpa sua ꝛ ab habēte auctōi tatem: ſ; ñ fit iuſto aīo uel fine: ut amore uindicte uel ꝑpter aliū aliquē indebitū finē. ¶ Fit
c
aūt tranſgreſſio .xv. modis ꝯ h̄ ꝑ ceptū ꝑut colligitur ex Tho. .2.2. .q.lxiiij. ꝛ ex alex. de hal'. in ſuo tertio. q. xx. Primo quando iudex uel alter occidit innocentē uoluntarie. Puta eū q̄ nullā penam apud iudicez meruit. Exo. xxij. ((Innocētē ꝛ iuſtū ne occidas)) Secūdo qñ iudex uel aliꝰ uoluntarie: ꝛ ſcienter occidit q̄ meruit penam corpalē: ſ; ñ mōtem. puta aliā penā carceris. ſ. ꝟ berationis uel ſimilem. Tertio qñ iudex uel alter occidit uoluntarie uel nocentē uel innocentē non ſeruato ordine iuris ꝑtracto maxime ſi occidens non h; auctoritatez legitime poteſtatis: ut quia non iudex: uel quia i bello non iuſto occidit hoſtem. Unde actu. xxv. ((Non ē ꝯſuetudo romanis. ꝙ aliquis damnetur. priꝰ quam is qui accuſatur pñtes habeat accuſatores ꝛ locu; defendendi accipiat)) Nullus eni; ut dicit Aug. de ci. dei. habet auctoritatem recipiendi uitam alteri qui auctoritatē a deo nō accepit. qui dicit deu. xxxij. ((Ego occidam ꝛ ego uiuere faciam. pcutiam ꝛ ego ſanabo. ꝛc̄.)) Quārto qui occidit hoīem mala intētōe etiam alias reum ꝛ accuſatum ſufficienter: puta liuore uidicte aut appetitu pene. Quīto q̄ occidit cōpulſus neceſſitate euitabili. tñ puta qr inuadentē ſe ꝛ occidere uolētem euadere poſſet fugiendo uel adiutoriū alioꝝ inuocando. ꝛ ñ uult pp uerecūdiā Aut alio aliquo mō poſſet ſe ſaluare. ſed non uult ꝛ ocidit eum talis homicida ē contra hoc preceptum. ut cōiter tenent doctores. ¶ Sexto qui dando operaz rei illicite. ꝛ quam euitare deberet occidit hominez caſu ꝛ ꝑter intentionem: ut qui uiolenter ꝑcutit uterꝰ ꝑgnantis non intēdēs occidere infantem nec matrez. ſi inde ſequatur mors mulieris. uel fetuſ. reus ē homicidii. maxime ſi fetus fuerit aīatꝰ. Exo. xxi ((Quia dat operam rei illicite)) Uel ſi quis proicit lapidem uel iaculum uerſus locum. ubi tranſitus hoīm eſſe cōſueuit: idem ē iudicium: ꝛ ſic de ſimilibus.
d
¶ Septimo qui dādo opam rei licite: nō tñ adhibendo diligētiā; d̄bitā. occidit ꝑter itētōe; homie; ut ſi quis in loco publico ubi cōſueuerūt hoīes trāſi r̄ ſecut arborem. dat opam rei licite. Sed ſi non adhibet diligentiam debitā u; circunſpiciendo aut alte clamando: ut ſibi caueant homies occidatur aliquis: reus eſt homicidii. ¶ De quo caſu deutronomio. xix. habes. ꝛ ſic de aliis

Octauo qui uult ꝛ intendit aliũ iniuste occidere.coram deo homicida ē etiam si nunq̃ exequatur ope . Uñ sup illud deu.v.((Non occides))dicit glo.re ł uoluntate.Nono q̃ iubet aliquem iniuste occidi.ut pilatus. manꝰ lauans xp̄z p̄cepit dari militibꝰ ꝛ crucifigi.Decimo q̃ suadet ꝛ consilium dat ad iniquam hoīs occisionē.aut pro tali iniq̃ hoīs occisione instat fienda ꝛ rogat. Et sic fm marcum iudei xp̄z crucifixerīt hora tertia linguis.Uñ fm aug. piculose decipiuntur q̃ estimāt nō homicidas illos quorum consilio . fraude uel exhortatōe homines occiduntur.Undecimo q̃ odit proximuz .q̃ vult desiderat uel optat sibi mortez. ꝛ hoc solum ex appetitu uindicte ꝛ malum alterius . Unde .i. Ioh .iij.((Qui odit frem suum homicida est))scz mente ꝛ uolūtate.q̃z deus principaliter respicit.Duodecio q̃ negligit ꝓ posse a morte liberare hoīem quem noscit positū in extrema necessitate ꝛ piculo vite : ut cū noscit aliquem hoīem i tali articulo ↄstitutum.qꝫ circa eum apparēt signa ꝓbabilia extreme nēcītatis future.ñ ei subueniaẜ. si tūc homo negligit illi pro posse subuenire de suo dando aut aliun de procurando:homicida reputatur.ꝛ agit contra presens preceptū.Uñ amb.pasce fame morientem.si non paueris occidisti Et aug.li.ↄ faustum.Si incurras in eum famelicū.q̃ mori posset nisi porrigendo cibum subuenias.iaz tu homicida teneberis

Tertiodecimo mulier que ē causa aborsus. seu ex nimia ingluuie.aut ex nimia strictitudidine uestimentorum.ad lasciuiam ordinata . aut ex nimia agitatōe forte in choreis corporis aut alijs similibꝰ uanis:aut quocunqꝫ alio indebito mō . Et si fetus iaz sit animatꝰ: tuuc peccatum est grauius.qr est ueruz homicidium.Circa hunc modum tā uiri q̃z mulieres iterdum rei sunt qui luxuriantur cum impregnatis.Uñ dicit dñs alb.li .suo de aīalibus li.i.,trac.i.c.ij.Sepe accidit inq̄t qꝫ quedaz mulieres simul abortiunt ꝛ cōcipiunt ita qꝫ in uno concubitu unꝰ exit p aborsum.ꝛ alter intrat p conceptum.Et hoc frequenter accidit in his que multum delectantur i coitu.Sepe etiam contigit qō qñ uir coit cum muliere pregnante .post octauum mensem completum mulier aborsum facit.Et ideo periculosum ē tales moueri saltando .aut chorizando post conceptū.q̃ztūcūqꝫ femē bene receptum sit.Nulla autez aliorum aīaliū femina oīno ad hoīe recepit aut sustinet coituz

post impregnatiōem. mulier uero tunc plus appetit. Equa tamē aliquando simile patitur. Hec ibi. Idē li. x. tracta. ij. c. dicit ꝙ cauendū ē etiam tam uiro quaʒ impregnate mulieri a multis alijs. Casus inquid aborsus ꝯcepti fetus sunt multi ualde. Aliqñ fit aborsus ex percussiōe. aut ex casu ab alto. aut per exercitiuʒ corporale laboriosuʒ. aut ex uehemēti saltu. Adhuc ⁊ passiōes anime. aliquando faciunt aborsum. sicut ira uehemens aut tristitia. aut timor. Similiter faciunt aliquando frigus superfluū aeris: ⁊ etiam supflua calida.

Unō longa balnea medici etiā eis probibent. Fit etiam aliquādo aborsus ex repletōne uehemēti aut societate plurima nausea ta. Idem li. ix. tracta. ij. ca. viij. dicit. Femina obstetricandi indiget magno exercitio: eo ꝙ defacili in partu periclitantur: ⁊ mater ⁊ partus. nisi uterqꝫ caueat ualde. Hec. d. Alber. que tamē non sunt omnia predicāda uulgo. nisi quedam: ⁊ cum cautela maxima ne discant malefacere qui nescierunt. Quartodecimo peccat contra hoc preceptum q̄ dat mulieri uenenum sterilitatis aut mulier que huiusmodi recipit propter hoc ut iam non concipiatur puer. Aut quocūqꝫ alio modo illicito impediunt. uoluntarie ne commixtione uiri ⁊ mulieris fetus concipiatur.

Quintodecimo peccat homicidio qui sibi manus inicit se uoluntarie occidendo. nisi ex speciali dei reuelatione certa hoc fieret ut de Sanpsone dicit Augustinus primo de ciui. dei. In quolibꝫ alio casu peccat mortal'r se occidēs: ⁊ tanto grauius quanto agit cōtra naturalem inclinationem q̄ quilibet tenetur se diligere ex ratione. ⁊ diligit naturaliter. Et sic peccati contra naturalem inclinationeʒ. id est contra caritatem sui: ⁊ contra iustitiam communem cuius membrum est: ⁊ sibi adimit homo tempus peitēdi. Hic etiam reus est sui qui sic uiuit uel agit propter quod uitā suaʒ notabiliter abbreuiat. ⁊ notabiliter accelerat mortem. Unde Hieronymus dicit. Non refert utrum paruo tempore: aut magno te interimas. Et hoc sc̄d̄m bonauen. in. iiij. di. xv. contingit dupliciter.

Primo cum quis sibi diminuit uitam ⁊ accelerat mortem: ⁊ facit hoc scienter uolnntarie ⁊ ex intentione. Et de illo loquitur hieronymus ⁊ est graue peccatuʒ. Sit exempli gratia inter plura unum exēplum.

Aliquis sic se sanctum putat uel iustum ut secutus de gloria iaʒ impatiens ꝓ patria se affligit per indiscreta ieiunia

uigilias: ⁊ cetera exercitia cor poralia. ⁊ pp hoc sibi abbreuie et vitam. ut cito sit cũ christo. Tales male agunt. ⁊ pdunt nõ nunq̃ uitã pñtem ⁊ futurã. Si cut simile legitur in collatione patꝝ collatiõe. ij. moysi ꝺ patre qui se in puteũ pcipitauit. Se do cõtingit hoc cũ quis sibi ab breuiat uitam ⁊ accelerat mor tẽ dando opaꝫ rei inutili super uacue ⁊ illicite: ut solet fieri p nimiam crapulã ⁊ supfluam po tationeꝫ: illud ẽ contra pñs pre ceptũ. Quo ad. ij. principale no tat. tho. 2. 2. q. cxxij. q licet in h mãdato exprimat̃ solũ homici diũ cũ ꝺr. ((Non occides)) tñ in illo homicidio tanq̃ in pncipa liori ⁊ maximo corporis nocum̃ to itelligũtur oĩa alia corpis no cumenta phibita. ⁊ naturaliuꝫ lesio: puta: mutilatio: vl'nerat õ incarceratio: verbera grauiter lesiua: ⁊ similia. imo phibetur ẽt affectus talia inferendi ul' op tatio uel consiliũ. iussio ⁊ cõsen sus. sicut dictũ fuit ꝺ homicidio Unde in talibus ꝫ hoc pceptuꝫ faciunt multi. Pͥo iudex uel a lius q̇ innocenteꝫ verberat. vul nerat ⁊ similia facit. qui talia i eo nõ meruerit. quod sibi impo nit. Secundo iudex ul' alius q̇ nocentem lederet. vulnere car cere ⁊ similibus: sed plus quam meruit. Tertiõ qui talia faceret

nocenti nõ ꝼm ordinẽ iuris: ma xime qñ ledens non habet puni endi legitimã pñtatem. Quãto iudex ul' priuata psona mutilãs uel ledens nocentem etiam ꝼm ordinem iuris. qui non facit ta lia iusto animo. sed uidicatiuo. Quinto qui dat opam rei illici te: ⁊ per hoc ledit aliquem i cõ pore: ut in exemplis prius ꝺ ho micidio patuit. Sexto qui dat opam rei licite. non tamẽ adhi bet diligentiaꝫ debitam. ⁊ sic le dit ut prius. Septimo qui iubꝫ suadet uel auxiliũ dat. uel hu9 modi ut iniusta lesio iusta pxio inferatur: ul' ẽt qui maliciose r̃ trahit eum. qui hoiem defende re uoluit. aut conseruare ab hu iusmodi iniusta lesiõe. Octauo qui ex odio optat aut desiderat pximo huiusmodi mutilatõem vel lesionem. aut gaudet. iðo so lũ quia nocumentũ proximo est illatum. ¶ Nono qui mutilaret se membro aliquo dempto cãu quo membrũ esset nociuũ cõpo ri. seu piculosum rõe putredinis nisi hoc aliqñ ex spãli instinctu fieret spũssancti. sicut de marco pollicẽ sibi amputante legitur. uel origie qui se castrauit. ut fi dem inter mulieres sine suspitiõ ne predicare ualeret: quod lici tum fuit si a deo habuit. ¶ At nulli licet se mutilare. ¶ Ratio prima: q2 nullus n. si deus ⁊ res

publica p̄tatem h3 aliquē priua re uita aut membro uiuo. Qui dicit ((Ego occidā ⁊ ego uiuere faciā)) Scđa ratio qr etiam am putato mēbro quocūq3 ad pct̄3 inclinante. uel coopante uiciu3 in uoluntate in nullo est eradicatum. Nulli ḡ ut dicit crisͣ. sup math. licet se castrare. corporaliter mēbrum abscindendo. sed mēs castranda est. ⁊ cord⁹ similiter p fugam mulierū. p ieiunium. p custodiam. Uisus ⁊ alioꝝ sensuum. ⁊ maxime per uigilatõe3 aīe ad expurgādas cogitatõnes malas. Ibi. n. ē radix pct̄i ⁊ essētia puta i uoluntate scđm crisͣ. ubi prius sup uerbo ((Sūt eunuchi q̄ se castrauerūt pp regnū celoꝝ)) nō iquā mēbroꝝ abscisionē dicit. s3 cogitationum. Abscidere ei mēbꝝ demoniace tēptatõis ē. ❡ Notandū tñ quõ priceps q̄ p̄est ciuitati aut reḡ q̄ ē pfecta cõitas h3 i suos subditos pfectam p̄tatem cohercendi. ⁊ iõ p̄t eis p se l' p alium q̄ ei⁹ p̄tate fungit̄ iſligere penas etia3 irrepabiles. maiores ⁊ miores s̄3 merita delictoꝝ. Seruando p̄ s̄ata tria in primo membro posita. Pater uero q̄ solū p̄est familie domestice q̄ ē impfecta communitas habet impfectā p̄tatē cohercendi sc3 solū s̄m leuiores penas que non inferunt irrecuperabile nocumentū: quēadmodū ē uerbera tio mediocris. quā iubet spūs sanctus p salomonē puer. xiij. d ((Qui pcit v̄ge odit filiu3)) Et infra ((Noli subtrahere disciplinam a puero. Si eni3 pcusseris eum uirga: nō morieť Tu uirga pcutis eū. ⁊ aīam ei⁹ de inferno liberabis.)) Nam paterfamilias tria teneť sibi subditis. Primo nutrimentum corpis Scđo doctrinam que correctõnibus uel uerbere interdū cresc it. Sed sine tertio parum ual3. Iō etiam d3 dare exemplū bonum. Que si non h3: timeat illō apl'i. i. thi. v. ((Si quis suorum ⁊ maxime domesticorū curā non h3 fidem negauit ⁊ infideli ē deterioꝝ. ❡ Quo ad tertium principale ad cessandum ab occisõe ⁊ lesionib⁹ alijs non inferendis multa ualent. primo docet talia abhominari natura: nā ((omne aīal diligit sibi sil'e)) Ecc. xiii. Et rõ natural' dictat pximo nō inferendum q̄ sibi odit fieri. Secundo cohibere deberet mag̃ pena q̄3 ex scriptura legimus infligi inuasoribus ta3 in p̄nti q̄3 i futuro. Uñ math. xxvi. ((Oēs qui acceperint gladiu3 gladio pibūt)) Et geñ. ix. ((Quicūq3 effuderit hūanum sanguinem: fūdeť sanguis illi⁹)) Qđ p̄t itelligi tā de futura q̄3 de p̄nti pena. Tertiō horror h⁹ pct̄i v3 effusiõis sanguinis: qr clamat. ad deū ꝯ aduersariū

m Sunt autē quatuor peccata
clamantia ad deū. quorꝫ quartū
ē homicidiū: ⁊ i alijs trib⁹ quia
sunt quoddā homicidiū. idō etiā
clamare dicuntur ad deuz. Pri
mū ē homicidiū geñ. iiij. d̄ pmo
hoie homicida d̄r ((uox sanguis
fratris tui abel clamat ad me d̄
terra)). s. ad te uindicandū. Jdō
subditur (( Maledictus eris sup
terram. que apperuit os suū : ⁊
suscepit sanguinē fratris tui de
manu tua)) geñ. iiij. Secūdū ē
oppressio innocētū de quo exo.
.ij. ((Clamor filiorū israhel ad
me uenit. vidiqꝫ afflictionē eorꝫ
q̄ ab egiptijs opprimūtur)) Ter
tiū ē pc̄m sodomiticum. de quo
geñ. xviij ((Clamor sodomorꝫ ⁊
gomorreorꝫ mľtiplicat⁹ ē)) Quā
tū ē detentio mercedis mercen
nariorꝫ. de quo Jaco. v. ((Ecce
merces operariorꝫ qui messuerī
regiones uestras : q̇ fraudati sūt
a uobis: clamat ⁊ clamor eorū
in aures dñi sabaoth introiuit.
)) Jn pc̄o ei ꝯ nām effundit illd̄
ꝙ potuit esse materia hūani cō
poris. Jn opp̄ssione uero inocē
tum. Et detentione mercedis
mercennariorum uita pauperi
bus auferī. Unde eccľ. xxxiiij ((.
Panis egentiū: vita paupis ē: q̇
defraudat illum hō sanguinis ē
)) Et ibidē ((Qui aufert in sudo
re panem. quasi qui occidit pxi
mum suum.)) Et ibidem ((. Qui
effundit sanguinem : ⁊ qui frau
dez fac mercēnario frates sť.))
Quarto deberet prohibere
ratio naturalis. Unde Seneca
Ferina rabies ē ista sanguine ⁊
uulnere letali. Et hoc est abiec
to homine in siluestre animal
transire. Quinto cohibere debe
ret custodia angeli proximi quē
inuadens grauiter offēdit mat.
.xviij ((Uidete nō condemnatis
unū ex hijs pusillis.)) Angeli ei
eorꝫ in celis semper uident faci
em patris mei qui in celis est.
Grauiter enim offenderet regē
francie: qui sub eius laterī tutū
inuaderet. Sexto ꝙ fratres su
mus plus omnibus animalibus
quia omnes unum patrez habe
mus ⁊ in celis. vnū xp̄um. s. qui
quemlibet tā p̄ciose r̄demit. vñ
dicerī deberet illud geñ. xxxvii.
((Quid pderit nobis si occideri
mus fratrē nr̄m: ⁊ celauerimus
sanguinē eius)). Septimo ima
go dei in proximo quam vilipē
dit quis ⁊ inhabitatio spūs san
cti. cuius templum est homo.
Uñ geñ. ix. postquā deus dixit.
((Quicūqꝫ effuderit humanum
sanguinē fūdetur sanguis illi⁹:
)) Subditur cā. ((Ad imaginem
quippe dei factus ē homo.))
Jdeo ⁊ habitaculū dei ē hō. i.
corin. iij. ((Nescitis quia tēplū
dei estis uos ⁊ spūs dei hītat in
uobis)) Si quis autē templum

dei uiolauerit :disperdet illum deus. Nec ualet si q̄s diceret .p̄ cōcludere de lesione iustorū. qz quo ad quedam. grauiꝰ est lede re occidendo pctorem q̄ȝ iustū. qr p̄s. dicit ((mors pctorum pessi ma)) eo qp statim forte damnat: sed ((.p̄ciosa ē in conspectu dn̄i mors scōrū eiꝰ.)) ((Capi. ij.
a Nunc ō causis homicidij videndum ē. q̄ sunt ira ꝛ inuidia. prout xp̄us no tat math. v. d. ((Audistis qz dic tum est antiquis. Nō occides. q̄ autē occiderit reus erit iudicō Ego autem dico uobis. q̄ irascit fratri suo. reꝰ erit iuditio)) Ecce .p̄hibitio ire. Et statim rancorē inuidie .p̄hibens subiungit ((Si ergo offers munus tuuȝ ad alta re. ꝛ ibi recordatus fueris. quia frater tuus habet aliq̄d aduersū te relinque ibi munus tuū ꝛ ua de prius reconciliari fratri tuo: ꝛ tunc ueniens offeres munꝰ tu
b um.)) ((De ira igit̄ primo uidē dum q̄ȝ malum uiciū sit. Scōo qn̄ uicium sit ꝛ quando nō. Ter tio de remedijs contra irā. Quā tum ad primum notandum quō ira ideo est magnum uicium. qz capitale. Ex quo s̄ȝ gre. li. xxxi. mora. sex nascuntur filie. uȝ idi gnatio. tumor. clamor. contentō blasphemia. ꝛ rixa. q̄ postea de clarabūtur. Unde deus ira mul tuȝ offenditur. Primo qr per ta

lia pcta hospitiū dei turbatur. Ephe. iiij. (( Nolite contristare scm̄ dei spm̄)) Greg. dū ira aīm pulsat spūi scō habitationē suā turbat. imo qn̄qȝ p̄rem ꝛ filiuȝ ꝛ spm̄ scīȝ de hitatōe cordis eicit ꝛ diabolum introducit. qr sicut s̄ n p̄s. in pace factus est locus eius scȝ dei. ita in ira locus dia boli. ((Scōo qr imaginem dei in templo cordis dissipat. Unō Job. v. ((Uiruȝ stultū iterficit iracundia)) super quo gre. Mā suetudo in nobis imaginem dei suat. qui semper trāquillꝰ ē. sed ira dissipat. q̄ multis uirtutibus priuat. Tertio qr templum dei i cendit. uñ p̄s. ((Incēderūt igni scīuariū tuū in terra)) ꝛ. i. cor. iii ((Nescitis qr templum dei estis ꝛ spiritꝰ sanctꝰ habitat in uobis Si quis autē templum dei uio lauerit: disperdet illum deus.)) Secundo malum ire ostenditur qr hoi ualde nocet. in aīa corpe ꝛ rebus. In anima quidem .p̄pē uicia pretacta. Aiam enim q̄ ad imaginem dei est formata m̄ltis malis assimilat. Primo qr iratꝰ est uelut homo ligneam hn̄s do mum. cui qn̄qȝ accidit qp uespe re diues. est ꝛ mane nihil habet qz ignis totuȝ uastauit. Sic eti aȝ facit ira domū cordiū. Quo ꝫ ait apl'us Ephe. iiii. Sol non occidat super iracundiaȝ ur̄am Secundo assimilat̄ demoniaco

de quo dr mar.xi. ¶ Magister attuli filiũ meũ ad te hñtē spm̄ mutũ.qui ubicunqꝫ apprehēderit eũ: allidit eũ ⁊ spumat ⁊ stridet dentibus)) Tertio assimilatᷓ olle nimium habenti de igne .q̄ ebuliendo emittit q̄p in ea erat optimũ: ⁊ postea crepat. Unde prouer.xv. ((Os fatuoꝝ ebullit stultitiam)) Quarto rãno assimilatur.qui ignem ex se pducit ꝭꝫ Josephum ex impetu uenti : ⁊ se ⁊ alia destruit. Quito bestijs ⁊ apro cãi rabido ⁊ urso assimilatur ira. Jdcirco assimilatur ꝭ pentibus ignis qui interfecerũt filios israhel in deserto.numeri .xxi. Nocet etiam corpori multipliciter . Primo amarum reddit hominem.quia ira secundũ dam̄.est euaporatõ fellis. Et secundum Aug.in epistola ad nebridium. ira crescente augetur fel in corpore. Secundo tristitiam ingerit .((Animus gaudens etatem floridam facit: sed spiritus tristis exsiccat ossa )) pner. xvij. Tertio membris ualitudinem ⁊ sanitatem adimit : qꝛ totum corpus propteꝛ sanguinis ebulitõem ⁊ spirituum turbationeꝫ alteratur secundũ medicos Quarto uita citius priuat. Uñ ꝭm phos.aĩalia iracũda breuiores habēt peryodos ceteris paribus. Quinto demoni interduꝫ corpus suuꝫ propteꝛ irã possidē dũ traditur: ut accidit interdũ blasphemantibus in ira. Nocet etiã rebus: qꝛ iratis fãilia triste seruit: amici tales fugiũt: ⁊ prudentes horrent. ex quibus pauca temporalia iratus procurat.

¶ Tertio maluꝫ ire ostenditur qꝛ diabolo multum placet. Primo quia ualde potens efficitur ad destruendum bona uirtutuꝫ mediante ira. sic etiã homo mediante igne qui est maxime actiuus multa mala facit. De quo igne pt intelligi illud iohelis.i(( ad te domine clamabo qꝛ ignis comedit speciosa deserti ⁊ flamma succendit om̄ia ligna regionis)) Secundo placet diabolo: quia rationis cecitatem iducit ira: ad quam sequuntur multa mala. Uñ s c pv xiiij. dr q̄p regi scꝫ celesti acceptus est minister intelligens sic regi infernali cecus. Nam iratus se impatienteꝫ facit: filios uxorem familiam ⁊ extraneos: ⁊ illicita omnia sibi licita putat iratus: qꝛ omnis ira apetit uindictam sub ratione ⁊ aparentia iusti. Jdeo prouer. xv ((Expedit magis urse occurrē raptis fetibꝰ quã fatuo ɔfidenti sibi in stultitia sua)) Tercio diabolo placet quia bona multa sibi procurat per iram . Non enim unũ hominem p illã lucratur. sed interdum genealogiam totaꝫ uł patriam p rixas. Unđ d

puer.xv((Uir iracūd⁹ ꝓuocat. rixas.qui āt paciēs est. mitigat suscitatas)) Exemplum de cane iracondo.q̄ oēs alios prouocat.

c ((Quantuȝ ad ſm qñ ira sit pcēȝ natura.uel meritum.Sciēdū ꝙ ſȝ tho.i.2.q.lvi.2.2.2.q .Clviii. Et phm.ii.'Reth.ira septem ğ dus potes .habere .'Primus est imaginatio uera uel falsa.de le sione uel ꝑ puipensione facta ti bi in persona tua.rebus amicis ꝛ h⁹mōi.Et ibi ē fundamentuȝ ois ire .quia quelibet ira a tali incipit imaginatione que sepe falso innittitur interdum ēt vō. Ex quo pȝ ꝙ uerus humil' q̄ oia sibi illata putat iusta esse.ꝛ dei misericordis salutare flagellum difficulter irascitur qr tribulatō nes non recipit ut lesiones . sed sicut dei patris medicinales ici siones.Scōs gradus est .postq̄ȝ quis iudicauit se lesum uel uili pensum ab alio:cum naturale sit nocumenta repellere :surgit q̄dā uehemēs ꝛ ipetuosus ai mo t⁹ q̄ ē appetitio uidicte uel mo tus iclinās fortit̄ ad uindicte ir rogatōem.ꝛ hic appetitus uidi cte potentie irascibilis . est ira ꝓut est passio.Unde super illo math.v.((Ois q̄ irascit̄ frī suo)) dicit glo.Ira ē uehemēs mot⁹ animi ad nocendum.Hec ira si est tam subita in aliquo ut pre ueniat oēm deliberatōeȝ rōnis ꝛ omnem motum uoluntatis:di citur primus motus.Et qr non est in potestate nostra sicut nec ceteri primi motus: Idcirco nō est peccatum . sed pena potest esse peccati.Hec enim ira nō ē peccatum quandiu non depen det a uoluntate positiue.scilicȝ eam uolendo :aut priuatiue ei non resistendo cum possit . Un de Augustinus super illo p̄s .(( Irascimini ꝛ nolite peccare .)) Si surgit motus ire qui propter penam peccati nō est in potesta te nostra saltem moueat con scientia . ut ei non consentiat ratio : ut mente que regulata est ſm deum seruiamus legi dei si adhuc carne seruimus legi peccati.Ad illum autem motū qui est appetitus uindicte uel repulsionis nocumētī. id est ire sequuntur naturaliter tria.'Pri mo euaporatio fellis.Unde au gusti.in epistola ad nebridium Assiduitate irascendi fel cresce re.etiam medici affirmant :cre mento autem fellis rursus ꝛ fa cile ac prope nullis causis exi stentibus irascimur ita ꝙ suo motu animus fecit in corpore. ad eum rursus commouendum ualebit.Secundo seq̄tur ascen sio ꝛ ascensio sanguinis circa cor. ꝛ cordis dilatatio . Unde materialiter aristotoles diffinit iram:dicens . Ira est accensio

ſanguinis circa cor. Totum ẽt corpus ↄſequẽter caleſcit. Tertio ſequitur turbatio ⁊ inordinatio ſpirituũ ⁊ humoꝝ. Que tria cõplectens dam̃.ſic dicit. Ira ẽ feruor eius qui circa cor eſt ſanguinis ex euaporatõe fellis uł ꝑ returbationem fiẽs. Sicut eniꝫ ad motum localem naturaliter ſequitur in corpore apto calor ſic ad appetituꝫ uindicte uel repulſionem nocumẽti. naturalit̃ ſequuntur in cõpore p̃ſata tria.

f ¶ Tertius gradus eſt cum ratio poſſet ꝑcipe talem deordinatõꝫ ⁊ uoluntas poſſet moderari uel extinguere. ⁊ neutrũ fit.ſꝫ negligent̃ ãbo ſe hñt: ⁊ tamẽ poſſent uigilantia ſua talia repⁱmer̃. Et tunc fit ira peccatũ: ueniale quidem qñ ira ꝑuenit rõꝫ.ſicut premittitur. ⁊ ultra nõ progreditur notabilit̃. Uigili eni aĩmo bõ interiora tãq̃ oĩm bonoruꝫ ⁊ malorum pricipaliſſima aſſidue cuſtodire deberet.ne hoſtis quaↄq̃ parte lederet. Sed quia hoc pauci faciunt.idcirco veras virtutes pauci poſſident: licet multi de exterioribus magnam uiꝫ faciant. Unde.i.thi.iiij ((Cõporalis exercitatio ad modicũ utilis ẽ: pietas aũt ad oĩa.)) Quartus gradus ẽ qñ rõ ꝑcipit iraꝫ ⁊ appetitũ vindicte.ſꝫ tñ deliberatõem rõnis ira ꝑuenit. ⁊ tũc uoluntas põt in iraꝫ conſentire ſaltem ſurreptitie. poſitiue iraꝫ uolendo uel in ea cõplacendo. aut priuatiue ei non reſiſtendo.ſed eã in aĩo continuat uł inualeſcere ſinit. ⁊ ſic ẽ ueniale.ſed maiꝰ q̃ in tertio gradu.ſaltem qñ ira adhuc recens ẽ q̃ deliberatõne rationis moderari non potuit. q̃ ðꝫ pp eos qui ſtatim irati uerbis maledicis ſeu maledictis vł gladio proximos ledunt.qui nõ excuſantur.ut ſupra de blaſphemia patuit precepto.ij.c.iiij.d.

¶ Quintus gradus ⁊ duo ſequẽtes ſunt quos xp̃s prohibuit mathe.v.dicens. ((Omnis q̃ iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio. Qui auteꝫ dixerit fratri ſuo racha: reus erit conſilio. Qui aũt dixerit fatue. reus erit gehenne ignis.)) Unde dicit tho.2.2.ubi prius. Dominus math̃.v.tm̃ ponit tres gradus ire. non ſpẽs. g

¶ Qui gradus accipiũtur ſm̃ proceſſum humani actus. in quo ꝑmo aliquid in corde concipitur ⁊ quantũ ad hoc dicit ((Qui iraſcitur fratri ſuo)) Scdõ aũt cuꝫ ꝑ aliqua ſigna exteriora manifeſtatur exterius. etiam antequã prumpat iñ effectũ. ⁊ quantuꝫ ad hoc dic̃. ((Qui dicit fr̃i ſuo Racha)). q̃ ẽ interiectio iraſcẽtis. Tertius gradus eſt quando peccatum interius conceptũ ad effectũ ꝑducitur. Eſt aũt effectꝰ ire nocumẽtũ alterius ſub rõne

uindicte. Minimum autem nocumentorum est quod fit solo ṽbo. ⁊ ideo quantum ad hoc dic. ((Qui dic̄ fratri suo fatue.)) Unñ ꝟm augustinuꝫ in primo gradu est unum. s. ira tm̄. In secundo duo. s. ira ⁊ uox: In tertio uero tria. scꝫ ira ⁊ uox. ⁊ in uoce. uituperationis expressio. Et sic patꝫ qꝛ secundū addit sup primum: ⁊ tertiuꝫ sup utrūqꝫ. Unñ si p̄mū ē peccatū mortale in casu in quo dñs loq̄t sic dc̄m est: multomagis alia. Jō singul' eorū ponuntur correspondentia aliqua pertinētia ad condemnatōeꝫ. Sed in p̄mo ponitur iudicium. quod minus est quia ut aug⁹. dicit. in iudicio adhuc datur loc⁹ defensiōi. In scd̄o uero ponit̄ cōsiliuꝫ in quo iudices inter se cōferunt quo supplicō dānari debeat ul' oporteat. In tertio ponit gehēnnam ignis que est certa damnatio. Et licet aliquibus mir̄ uideatur quod aliquis ꝓ mimo nocumēto quod fit sola uerbo fit r̄us gehenne ignis. Cris. tamē oñdit hoc non mirū esse: cū qñqꝫ ꝑua uerba plura homicidia peperit ⁊ ciuitates ⁊ regna euerterint. Nec tamen paruū estimes frēm stultum ul' fatuum uocare auferens prudentiam: ⁊ intelligentiam quo homines ab irrōnalib⁹ distant. Exempla uide vinc̄. in spe. hysto. Prio qñō narses Rome patricius cum Italiam totā ab hostibus liberasset. ⁊ impator Iustinus cum romanis i grtus. fuum narsetis in patriciuꝫ creasset. uxor iustini iam narseti cōstantinopolim exulāti sic ō̄ risorie demādauit. In constantinopoli remea: ⁊ cū puellis tuis in germis feiarū lanarū pēsa diuide. ad q̄ uerba narses respondit: talem se telam orditurꝫ q̄ꝫ diu uiueret. nō deponeret. Qd̄ ⁊ fecit. Nam ⁊ longobardos ō pānonia uocauit. q̇ totam Italiā i breui obtiuerūt excepta roma ⁊ rauēna. Sic cū spado impatoris eraclij togas ⁊ dona uel elemosinas militib⁹ distribueret. ⁊ sarraceni impatori militātes idē peterēt. spado eis dixit. Uix sufficit imperator dare togas militibus suis quanto magis cāibus istis: Qui exacerbati. cōuocatis alijs sarracenis in breui romaꝫ grauib⁹ malis uexauerūt. Quādo aūt ira ꝟm p̄dictos tres gradus fit mortale: uel quando ueniale peccatum. nota primo ꝟm tho. ubi pri⁹ ꝙ ira fit quintupliciter peccatum. Cum enim ira sit appetitus uindicte uindicta fit iniusta quadrupliciter. Primo quando quis ex ira punit uel uult illum unire qui non meruit. Secundo quando maiorem penam illi infert aut inferre appetit. quā ille demeruit.

Tertio si tantam quantam demeruit. sed non secundum ordinem iustitie ut quia uult punire aliquem per se ipsum. cuius superior non est. aut sed permissionem alterius ad debitum ordinem iustitie requisiti. Quarto si iustam penam et secundum ordinem iustitie infert: non tamen bona intentione. aut non propter bonum et debitum finem. Debet enim intentio punientis esse bonum ipsius puniti. aut conseruatio iustitie communis. aut dei honor. ita ut peccans corrigat se. uel alii per eius exemplum: et ad dei honorem fiat. Unde semper peccat qui ex odio uel rancore in malum alterius uidictam appetit. aut ut puniens dicatur strenuus: aut bonus iustitiarius. aut propter lucrum. aut propter satiari uindictam. aut propter alium malum finem. Quinto ira fit peccatum propter modum indebitum. id est non bene modificatum. etiam si prefata caueantur saltem quedam. ut pote si quis nimis ardenter irascitur interius. uel si nimis exterius manifestat signa ire. Ira igitur secundum tho. quando secundum quatuor modos primos uel aliquo eorum homo infert aut uult inferre talem uindictam alteri est de suo genere peccatum mortale. quia contrariatur iusticie et caritati. Potest tamen contingere quod talis illatio iniuste uindicte et etiam uolitio inferendi. et etiam ira ad hoc inclinans esset solum peccatum ueniale. ut cum quis appetit se uindicare in aliquo modico. quod quasi nihil est reputandum. ita quod illud ita modicum sit quod si actu inferretur. non esset mortale ut si quis parum trahat alienum puerum per crines uel aliquid huiusmodi faciat. Uel etiam manet ueniale peccatum propter imperfectionem actus. ut cum motus ire subito oritur in animo et preuenit iudicium rationis ut in antedictis declaratum est. Quando autem quis quanto modo irascitur appetens uidictam ut si quis nimis ardenter irascitur interius uel nimis exterius manifestat signa ire. sic ira secundum se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis. Potest tamen contingere quod sit peccatum mortale puta si ex uehementia ire aliquis excidat a dilectione dei uel proximi secundum sententialiter tho. Dicit quidam alius doctor quod si consideretur inordinatio ire ex parte modi irascendi puta cum quis iusta uidicta iuste et debite appetatur. quando tamen multum inordinatus est motus ire. et nimis uehemens interius et exterius. tunc credo si procedat ex habitu uitioso. scilicet ex superbia uel inuidia uel ex ira etiam in habituata uoluntate. ubi habitus est et principia ex quibus talis motus procedit sunt mortalia credo etiam quod illa inordinatio ire sit peccatum mortale. Ratio est quia

referť in eūdem finem uicij un de procedit. Ul' si non procedat ex habitu uicōso. sȝ ex hoc gra ue scandalum ɔcitatur puta qꝛ ille cōtra quem irascit̄ mō inor dināto .uel alij audiētes ul' ui dentes ad pcc̄a mortalia impel lūtur ꝑ hoc ꝙ mot⁹ h⁹modi ire tam inordinatus est quod alias ad dicta pcc̄a non mouerentur: peccatū mortale credo in dicto mō ɔmitti si tn̄ talis motus ior dinatus non procederet ex habi tu uicioso. nec graue scandalū generaret ex naturali complexi one irascentis proueniret qui forte multum esset clericus ꝛ ð bilis uel infirmus. ꝛ alias nimis colera infectus. posset esse pcc̄ȝ ueniale. nisi tunc ðbilitas l'mo tus colere inordinatam accen sionem ire causas. ex culpa mō tali proueniret. puta ex nimia ebrietate uel gula. uel aliquo huiusmodi: uel ipse motus inor dinatus ire tantum irascentem inflāmaret. ꝙ a caritate dei uel ꝓximi caderet. ¶ Capi. iij

a D Ubitatur h̄ primo quo modo ira sit capitale ui ciū. Respōdet tho. 2. 2. ubi prius. Ira ðr uicium capita le. eo quod multa uicia ex ea o riātur. tuȝ ex pte obiecti qð mul tū hȝ ð rōne appetit⁹. inqntū. s. uindicta appetitur sub ratione iusti ꝛ honesti quod sua dignita te allicit. Obiectuȝ enī seu cau sa prima oīs ire in nobis est ap petitus uindicte sub iusti appa rentia. uel existentia. ut si aliqs nobis intulit iniustum aliquod uel iniuriaȝ uel paruipēdit nos propť q̄ merito sit uindicta sibi isfligenda. Tū ēt quia ira ex suo ipetu mentem hȝ p̄cipitare ad i ordinata queqȝ agenda. Jō gl'. super illo prouer. xxix ((Uir ira cundus prouocat rixas)) Janua inquit uicioꝝ omnium ē iracun dia. qua clausa uirtutibus intri secus dabitur quies. qua aper ta ad omne facinus armabitur anim⁹. Jra enim dicitur ianua uiciorum. per accidens quideȝ remouendo uidelicet prohibēs id est impediendo iudicium ra tionis per quod homo trahitur a malis. Directe autem ꝛ per se est causa aliorum spetialium uitiorum que dicuntur filie ei⁹ Et secundum greg. libro. xxxj. mora. ¶ Sunt sex. duo in corde b tria in ore: ꝛ unum i facto. Pri ma filia est indignatio qua ho mo illum contra quē irascitur ꝑ putat indignum ut sibi quid ta le fecerit. quod uidetur esse que dam uilipensio. imo quidam cō temptus proximi. Secunda est tumor mentis ut cum irascens replet animum suum diuersis co gitationibus amaris. quibus a pō se aliquando cogitat diuersas

uias se uindicādi: ꝛ habet multiplex propositum alteri nocendi. Et huiusmōi sunt magna peccata. qr ñ solum in actu exteriori pctm est: sed magis in uolūtate: etiam si ñ impletur ad extra ꝑ opus. Tertia est clamor q̄ est inordinata ꝛ confusa loquutio: quo aliquis quo ad modum loquendi exterius demonstrat irā suam. Quarta est blasphemia cuius sunt tres spēs ut dictuꝫ fuit in .ij. precepto. Quinta est cōtumelia. cum quis ex ira prorūpit in uerba opprobriosa ꝛ iniuriosa: que sunt contra proximū Et hoc fit frequenter ex ira. qr cum ira sit appetitus uindicte ꝛ nulla uindicta sit irato ita prōpta sicut cōtumelia. ideo in eaꝫ statim prorumpit. Est eni cōtumelia proprie: cum quis manifeste ꝛ ꝯ honorem alteriꝰ dicit sibi defectum suuꝫ. soli aut corā aliis. Et est maior contumelia cum quis coraꝫ multis dicit alicui defectum suū: eo ꝙ ꝑ h̄ magis dānificaꝛ in honore aut reuerētia sibi ab aliis impēdēda. Pt tñ etiā dici cōtumelia. cum sibi soli dicit: inq̄tum. s. ille qui loquitur: ꝯ audientis reuerentiam agit. quem uideꝛ uilipēdere ex hoc ꝙ manifeste uerba ꝯ eū ꝑfert. Et sumūtur qñq3 pro eodem. cōuicium contūelia. ꝛ improperium. Exemplum. cū quis dicit tu es filiꝰ meretricis. fur. miser. l' simile. uel cum aliq̄s alteri improperat ꝙ in paupertate eius sibi plura dederit f̄m illud ecc̄. xx. Exigua dabit ꝛ multa iproperabit. Ubi f̄m tho .2.2.q. lxxii. notādū ꝙ qñ intentio ꝓferentis ꝯ aliquē cōuiciū aut contumeliam. ad hoc fertur. ut per uerba q̄ profert. alterius bonorem minuat. tūc ē pctm mortale. nō minꝰ q̄ꝫ furtuꝫ aut rapina. Nō enim minus hō amat suum bonorē q̄ꝫ reꝫ possessam. vñ xp̄s illud ostēdere uoluit. Math. v. Qui dixerit fratri suo fatue: reus erit gehēne ignis. S̄ q̄s vo alteri uerbum leuis cōuicij aut contumelie dixerit. nō aīo dehonorandi. sed ex animi leuitate. aut ex leui ira. sine firmo ꝓposito aliquē dehonorandi: sꝫ forte uult ipsum leuiꝛ ꝛ modicū cōtristare. tūc pt̄ esse ueniale. Si q̄s uero alteri dixerit uerbū conuiciū nō animo dehonorandi. sed ꝓpter correctōem. tūc pt̄ esse sine pctō. si alias sit bñ circūstantionatū. Sicut eni licitum est. aliquē sibi subiectū vberaꝛ. aut in rebꝰ dānificare causa discipline. sic ꝛ vbū ei conuiciosū causa discipline dicere. sicut xp̄s luc̄. xxiiij. uocat duos de discipulis tardos ꝛ stultos. ꝛ apl's. gal. iij. discipulos suos uocat isensatos ꝛ stultos. Dicit tamen beatus

Aug. in sermone domini i monte ꝙ raro ꝛ ex magna necessitate sunt huiusmodi obiurgatões exhibende. in quibus non ut nobis: sed dño seruiatur instigem᷒ Addit tho. ꝙ in usu taliū ṽboꝝ magna discretõ seruāda ē necessario. ut vꝫ q̇s talibus ṽbis caute ꝛ moderate utatur i correctõne ꝛ alias. quia posset esse tā g̃ue conuiciū ꝙ ꝑ incautelā ꝓlatuꝫ auferret honoré eius ꝯ quē profertur: ꝛ tunc posset hõ peccare mortaliter. etiam si non intenderet dehonorationeꝫ: sicut ēt si quis aliū ex ludo incaute ꝓiciens grauiter ledat: nõ caret culpa. Sexta filia ē rixa ꝑ quā intelliguntur oīa nocumenta. q̄ ex ira ꝓximis īferuntur exteriori facto: siue in corpore siue i rebus: ꝙ mľtipliciter fit ut ꝯstat᷒. Pꝫ igitur q̈ntis malis iratus pateat. Patet ēt ꝙ in cõfitendo ñ sufficit dicere actus ꝛ verba exterius ꝓlata ꝛ ꝑcepta. sꝫ oꝫ ēt interiora g̃uia cõfiteri ꝛ plāgere. Dubitatur ₰o quot sit spẽs ire? R. ₰ꝫ tho. ꝛ. ꝛ. vbi prius. ꝛ humbertū in expositione regule bt̄i aug. ꝛ phm. iiij. eth ꝙ tres. Nā ea que dñus math. v. ponit sunt gradus ire ut dictuꝫ ē in alio capitľo. Est prima speties ira acuta. ₰a amara. tertia difficilis. Dam̄. li. ij. vocat eas felleā. maniā ꝛ furorem. Scdm primaꝫ q̇dam acuti sunt: ꝙ pertinet ad originē: ut qui nimis cito irascūtur ex causa qualibet leui. Tales si cito irascuntur ꝛ cito ueniam petūt. sunt sicut aq̈ que cito calescit. ꝛ statim frigescit ꝙ est minus malū. Hij nõ sunt meliores propter ire frequentiaꝫ. cuꝫ oīs homo ȯbeat esse tardus ad iram. iac. i. sed ꝑꝑ celerem satisfactionē. cito ei culpam suā recognoscūt. Jtē sicnt signū ē bõe cõplexiõis si cito purgari a sup̲ueniete infirmitate. ita ē signū bone cõscie. se statiꝫ uenie petitõe mūdare. Jtē delicta st̄ tāto grauiora. q̈nto diuti᷒ tenēt aīaꝫ g̊ a ꝯrio. tanto leuiora q̈nto citius eaꝫ dimittunt. Est g̃ pria species leuius pc̃m. Tum quia ea moti. culpā suā citi᷒ cognoscūt tum quia cito se purgant ab illa iniuria. tum etiam. quia iniuriam in alterum ꝯmissam non ꝓlungant. De secunda spetie sūt amari: quoꝝ ira mľto tp̲e durat ꝛ māet. i quib᷒ tristicia difficulter absorbetur nisi diuturnitate tp̲is q̄ nõ ꝓrumpit ad exteriora sig̃ iracundie. Tales tardi᷒ irascūt ꝛ ad ueniam petendam tardi᷒ iclinantur. similes ferro. qȯ tarde ignescit ꝛ difficulter infrigidatur. Quod peius est tales tripliciter peccant. Primo quo ad ꝓximū. qꝛ p᷒ offēsā caritatē frn̄ā q̈ꝫ turbauerīt differt rep̲ar

Scđo in se: qr satisfactõem salu ti sue necãriam ꝑtrahũt facere Tertio in deũ: qr iram dei ꝯ se exortam. occasiõe offense cõmis se in fuũ suum cõtemnũt placa re. Tales triplici laborãt uicio. Quo ad primum accidie. qr tar di ad bonum. Quo ad secũdum ire q̃ nondum in eis sedata est. ⁊ quo ad tertiũ supbie. qꝛ ex sup bia ꝑcedit ꝙ ledens satisfacere dedignatur. Hoc triplici funicu lo collo ei⁹ apenso in baratrum mergit̃ amar⁹. Quo contra p̃s (( Disrumpamus uincula eorum. ⁊ ꝓiciamus a nobis iugũ ipso rum)) De tertio specie sunt diffi ciles: qui ita obstinati sunt quõ non dimittunt desideriũ uindi cte: nisi puniant. Tales nũq̃ uo lunt petere ueniam similes lapi di albestio. đ quo dicit aug. i li. de ciui. dei: ꝙ semel accẽsus nũ q̃ extinguitur. Hos tres gradus aug. ponit in regula dicens. me lior autem ẽ qui quamuis ira se pe temptetur tamen impetrare festinat ut ei dimittat cui se ag̃ scit fecisse iniuriam quam qui tardius irascitur. ⁊ ad ueniam petendam tardius inclinatur. Qui autem nunq̃ vult peter̃ ue niã aut nõ ex aĩo petit sĩn cã ẽ i monasterio: etiã si ide ñ ꝓiciat̃.

f Qñ autem ille tres species sint pcı̃a mortalia: rñ. q̃dam doctor sic. In eo casu ubi acuti q̃ min⁹ sunt mali peccant mortaliter. ñ est dubium amaros ⁊ difficiles peccare mortaliter. ⁊ tanto gra uiori reatu. q̃to peiores sunt in moribus. siue motus ire ipsoruꝫ sit ex iniusta uindicta desidera ta uel illata. uel ex inordinato modo irascendi. Et hoc patet p aug. in regula. qꝛ ira acutorum in q̃uibus crescit in odium. ⁊ in tãtũ reat⁹ ei⁹ aggrauatur ꝙ fa cit trabem de festuca. ⁊ animã facit homicidam (( Qui enĩ odit frem suum. homicida ẽ)) .i. Jo. iii. In difficilibus q̃ quorũ ira nõ cessat donec iniuste puniãt. pꝫ q̃ ira semper est pcı̃m morta le. nisi uindicta illata esset mini ma iniuria. sicut si quis modicũ de niue uel guttam aque super aliquem proiceret. uel puerum aliquem indebite p capillos tra heret. In amaris autem qr ira cõuertitur in odiũ ſm Aug. rea tũ suũ trahit in spẽꝫ pcı̃ mortal' In acutis tñ appetit⁹ uidicte i đbite. posset indeliberat⁹ esse ⁊ preuenire iudicium rõnis. ꝙ in alijs nũq̃ uel rarissime contige re posset.

g Dubitat̃ tertio. Qñ ira sit licita ⁊ meritoria: ℞ secũ duꝫ tho. ubi prius. Scđꝫ beatũ greg in mora. duplex ẽ ira. vna vocatur ira p uicium. de qua p̄ us dictum est. alia p zelũ. cuꝫ. s. quis ex amore dei. proximi. aut iustitie. irascitur pcı̃o ꝓpo. aut

primi. ꝛ appetit uindictã iustã .s. in eũ qui peccauit. ꝛ tãtã quã tam demeruit . ꝛ ſm ordinez iustitie ad honorẽ dei. ꝛ modo debito. Et tali ira nõ solũ licitũ ẽ. imo expediens ꝛ debitũ aliquã do uti. ut pꝫ per Cris. sup mat. dicentẽ. Qui sine cã irascitur reus erit: qui uero cũ cã non erit. reus. Nam si ira nõ fuerit: nec doctrina pficit. nec iudicia stãt nec crimina cõpescunt. Itaqꝫ q cũ causa non irascitur peccat. Pacientia ei irratõabilis uicia seminat. ꝛ negligentiã nutrit: ꝛ non solum malos sed ꝛ bonos i uitat ad malum. Item greg. v. morali . Si nlla ira ex uirtute surgeret diuine aiaduersionis i petum per gladium phinees nõ placasset. Hanc iraz quia hely non habuit: i se ꝛ in suis grauiẽ punitꝰ fuit. De hac ira dicit. ps. ((Irascimini ꝛ nolite peccare)) Qð quidã male. solũ itelligunt sibipsis irasci licitũ fore sꝫ si p ximos ut nos amare pcipimur. restat ut sic primoꝝ errantibꝰ sicut nostris uiciis irascamur . Hec sententialiter greg. Idẽ di cit Aris .iij. ꝛ .iiij. ethicorũ. Sic exo. xi. cum loqueretur moyses pharaõi. ꝛ ille noluit audire: exi uit a pharaone iratus nimis. Sic etiam exo. xvi. cum prohi beret Moyses ne usqꝫ mane ser uarẽt mãna israhelite. illi ima ne seruantibus ꝛ mãna scaturiẽ te te uermibus iratus ẽ moyses cõtra eos. Sic uidens uitulum ꝛ choros iratus piecit ð manibus tabulas decalogi exo. xxxii. Si mile ð eodẽ moyse legitur leui. x. Et numeri. xvi. Sic christus mar. iii. cum circũspexisset. cum ira iudeos qui obseruabant euz contristatus est super cecitate cordis eorum . ¶ Dubitatur qꝛ to qñ licitum sit uti ira? R. ſm greg. v. mora. qꝛ duplex est ira. una ratõez preueniens ut patu it in scðo pricipali usqꝫ ad quar tum gradum inclusiue. alia est rationem supple rectam subse quens. Sunt ergo tres regule. Prima homo ñ debet uti ira ra tionem preueniente: sꝫ qꝫ statiz pcipit eam. debet ei resistere to taliter excludendo nec aliquaz penam inferat quousqꝫ animus totaliter quiescat. Ratio est qꝛ ira rationem preueniens trahit rõnem a sua rectitudine . uñ hꝫ rationem mali. Ira eniꝫ delibe rationem rationis preueniẽs ce cat rationem ut iudicet iniuri am illatam que non est iniuria. uel maiorem quam sit. ꝛ sic in a lia uicia. ira precipitat. Secun da regula. Ira rationem sequẽ te est aliquando utendum. Exẽ pli gratia. quando homo perfec te cognoscit peccatum alterius ſm oẽs circunstantias: ꝛ quiete b

⁊ intégre deliberauit de salubri
pena ⁊ uindicta pro illo pcc̄o in
fligēda: attñ adhuc se pcipit hō
timentem aut negligentē in exe
quendo dictatam penam: tūc as
sumere pt̄ iram tantam quantā
pt̄ regerē rōne: ut exequatur me
lius pdictatam penam. Hec eni
aliqñ locuʒ hñt in iudice respec
tu reipublice. In mgr̄o respectu
scolaris. in dño respectu serui. ī
prelato respectu subditi ⁊ in ui
ro respectu uxoris. Ratio dicti
est ut dicit tho. ubi supra. quia
passio ire sicut ⁊ omnes alii mo
tus appetitꝰ sensitiui adhoc da
ti sunt. ut homo pmptius exeqt̄
illud qꝺ ratio dictat: alioqn fru
stra esset in homie appetuꝰ sen
sitiuus. Extra pdictos auteʒ ca
sus nunq̄ʒ utendum ē ira: qꝛ ni
hil prodest ira. Alias obest plu
rimum. in multa mala pcipitan
do faciliter. Tertia regula. ē q̄ʒ
uis ira predicto mō assumi pos
sit cum deliberatōe p istrumēto
ṽtutis ⁊ eiꝰ adiutorio. illud tñ ñ
expedit oībus hominibꝰ indiffe
renter. nō quideʒ impfectis sem
p sed pfectis. Ratio ē qꝛ nō oēs
propter difficultatem boni usus
ire scirent eam regē rōne: ⁊ sic
odiū ⁊ alia uitia nata esset ira
generare. nō āt sic in hoībus uir
tute pfectis. Simile est in medi
cinalibus. Nā aliqua medicina
lia licita sunt pito medico adhi
bere qui scit modificare ea: q̄ p
hibent imperito. Hia predic
ta pbanī auctoritate exemplis
⁊ ratōne. Auctorita. bt̄i greg. v.
moralis dicentis. Cum animus
p zeluʒ mouetur. curandū summo
pe est: ne hec eadem ira q̄ pro
instrumento uirtutis assumitur.
mēti dñetur. nec q̄si dña peat.
sed quasi ancilla ad obsequium
pparata a rōnis tergo nunquaʒ
recedat. Tunc enim robustius
ↄ uicia erigitur. cum subdita ra
tōi famulatur. Nam quantumli
bet ira ex zelo rectitudinis sur
gat. si imoderata mentē uicerit.
rōni ptinus seruire cōtēnit. ⁊ tā
to se impudentius dilatat. q̄to
impatie uiciuʒ uirtutem putat.
Exēplis ēt phorū ista patēt. Nā
ut dicit ualerius libro. xi. archi
ta mgr̄ pitagore ⁊ platonis. uil
lico suo iratus. Sumpsissem in
quit a te supplicium. nisi iratus
essem. Maluit enim impunitū
relinq̄re. q̄ʒ propter iram grauiꝰ
iusto punire. Sic socrates ut di
cit seneca li. x. de ira. Cū seruus
eum offendisset quē habebat di
scolum. ei dixit. Cederem te nisi
iratus essem correptionem eniʒ
serui in tempus distulit sanius:
nec fuit ausus se ire cōmittere.
Erat autem ī eo ire signū. uocē
summittere. ⁊ loqui ptius. qꝛ ap
parebat sibi tunc obstare. Ita
diogenes. ut dicit seneca libro

iij. de ira. Cũ de ira dissereret: adolescẽtulus proteruus in eũ cõspuit. Interrogat⁹ uero an ira sceretur ꝯ illũ: ait. Nõ irascor: sed dubito an irasci opõteat. Sic ꝛ de platone dr̃: ut dic̃ Ualerius libro primo. ꝙ cũ aduersus serui delictuȝ uehementius exarsisset. ponere illũ statiȝ tunicã ꝛ ꝓbere scapulas verberibus iussit: sua mãu ipȝ cesur⁹. Post modũ intelligens se irasci. iaȝ in alto manu suspensa. q̃situs est a spõsippo amico suo quid ageret Exigo inquit penas ab homine iracundo. Oblitusqȝ iam serui. quia alium queȝ potius castigaret inuenerat: abstulit sibi in seruum potestateȝ. Tu inquit spõsippe istum uerbera. nollo ut sit ille meus. i. in potestate mea q̃ in sua non ẽ. Rõne etiam generali. ꝑfata patent ſm tho. 2. 2. q. xlvi. quia quãuis homo sit aĩal mansuetum consideratis in generali rõe recta. ꝛ tẽpatissima humana complexione: tñ considerata colera homis magis ð facili inflãmãtur multi ad irã quaȝ ad cõcupiscentiã ul' aliã passionem ꝛ etiaȝ quia ira ẽ passio uehementissima.

Caplm̃ q̃rtũ. v. ꝑcepti.

Septima filia ire põt poni maledictio q̃ sepe ex ira oritur. De quo uicio tractat ut sequitur. tho. 2. 2. q. lxxvij. Est. n. ſm euȝ maledicere impcaudo. imperãdo. aut optando. pnuntiare ꝯ aliuȝ malum. ꝛ sub rõne mali. ꝛ non ad emendationem alterius. sȝ soluȝ in malum eius. Optare aũt ꝛ imperio mouere ad malum alteri⁹ sub rõe mali. ſm se repugnat caritati. quia debemus diligere ꝓximũ uolendo bonum ipius. Et ideo secundũ genus suũ ẽ pcm̃ mortale. Unð. i. corin. vi. Neqȝ maledici neqȝ raptores r̃gnũ dei possidebũt Et ẽ h⁹mõi maledictio tãto gũius pcm̃. quanto maledicit q̃s psone q̃ȝ magis amare. ꝛ reuereri deberet. Uñ leui. xx. qui maledixerit patri aut matri: morte moriat̃ Subdit tho. Contingit tñ ṽbũ maledictionis ꝑlatũ pcm̃ esse ueiale. uel pp paruitatẽ mali ꝙ quis alteri maledicendo imprecatur uel etiam propter affectum ei⁹ qui profert uerba maledictionis cum scilicet ex leui motu ul' ex ludo uel surreptione aliqua talia uerba profert. Peccata eni uerborum maxime ex affectu pensantur. Dictum est auteȝ notanter in descriptione maledictionis. sub ratione mali. ꝛ solum in malum eius cui maledicitur. quia si quis imprecetur. imperet: aut optet malum alicui sub ratione boni: sic est licitum: nec proprie maledictio est

eo q intentio principal' nō fert in malum illius sz bonum. Contingit enim optare malum alicui sub ratōne duplicis boni. qñ qz sub ratione iusti. ⁊ sic iudex iuste maledicit illum cui p̄cipit iustam penam inferri. Sic etiā maledicit es anathematizando Qñqz ēt sub rōne utilis optatur malum ut qñ q̄s optat aliquem pc̄torem pati egritudinem uel simile. ut melior efficiatur uel a psecutōe bonorum desistat. Et quamuis maledicerē bene possit fieri ꝑm predicta. tamen creaturis irrōnalibus homines regulariter nō debēt maledicere. tum qr illud cōmuniter fit ex irrōnabili q̄dā ira. tū qr solet idiscrete fieri in malum hoīm quorū sūt. Tamen ut tho. ibidem dicit maledicere reb⁹ irrōnalib⁹ inquantum creature sūt dei. ē peccatū blasphemie. Maledicere au' ē eis ꝑm se cōsideratis ē ocōsuz ⁊ uanū ⁊ p cōsequēs illicitū. imo maledicere est a deo illicitum ut etiā diabolo fieri non debeat Unñ ecc̄iastici. xxi. ((cū maledic̄ impius diabolū. maledicit ipse aīaz suā)) id ē maledictō culpe ⁊ pene se subicit qr cū diabolus sit natura bonus. pecatuz est saltem ut sic ei malum optarī. Unð beat⁹ iudas i canoīca sua ca. i. dicit cū michahel archāgelus cuz diabolo disputans altercaretur de moysi corpore non est ausus inferre iudicium blasphemie: sed dixit ((Imperz tibi dñs)) ubi glo. Diligenter intuenduz est q si michahel archangel⁹ diabolo sibi aduersanti blaphemiam dicere noluit sz modesto sermone eum coercuit quantomagis hoībus oīs blasphemia est cauēda. Quāuis enim uoluntate malus sit demon. tamen natura bonus est. ¶ Ad cauendum autem uicium maledictōis mouere dñt exempla sacre scripture: ⁊ bonorum xp̄ianorum. Nam xp̄s cum malediceretur. s. i cruce. nō maledicebat. i. pe. ii. Paul⁹ etiam dicit. i. cor. iiii ((Maledicimur: ⁊ benedicimus)) Et petrus. i. pe. iii. ((Non reddentes malum pro malo. nec maledictū p maledicto)) Exempla etiam xp̄ianorum bonorū ad idem sunt. que ostendunt q interdum maledicentes siue inuiti sint siue uolentes. in malum eorum exaudiunī. Unð greg. iii. dial. refert. q cum simplex ⁊ sanctissimus florenti⁹ p pastore hēret ursuz ouiculas pascentem. discipuli quatuor cuiusdam sancti patris q̄ dicebaī eutitius. ursum in campo occulte occiderunt. De quo cum florentius ualde tristaretur. eutitius flentem fratrem uenit consolari Cui florentius. Spero in oīpotētem deum quð in hac uita ante c

oculos hominum uindictã acci
pient qui innoxium ursum occi
derunt. Statim autez quattuor
rei discipuli elephantio morbo
ꝑcussi. membris putrescentib⁹ i
terierunt. Unde omni tempore
florentius flebat. se homicidaz
proclamans. Item ibidẽ refert
greg. ꝙ cum famulus cuiusdam
stephani presbyteri. negligenter
ei seruirz. clamauit presbyter ue
ni diabole discalcia me famulo
sic loquens. Statim autem de
mon affuit ⁊ corrigie summe ca
ligarum se soluerunt in signum
demoniace ſuitutis. Ex quo pa
tet ut dicit Grego. diabolum ꝓm
ptissimum esse in maledicioni
bus ad puniendum. Simile in
quarto refert de Romano fili
um quinquennem nutriente.
qui mox blasphemar̄ consueue
rat cum ei aliquid resisteret.
Unde in patris sinu pestilentia
laborãs simile ad apparentiam
demonis faciẽs. necatus ẽ. sic ce
sarius in dialogo suo disti. v. re
fert quod uir q̄dam motus ira ꝯ
uxorem ei ait. Uade diabole.
Mox aũt illa ꝑ auriculaz demo
nẽ itrare sentiens furiebat: cum
aũt q̄dã scũs abbas super caput
ei⁹ legeret euãgelium sup egros
manus iponent. Illa terribilissi
me clamabat. Et cũ demoni in
ꝑarz ut exiret. Ille respõdit. nõ
dũ uult altissim⁹. Postea tamẽ
modũ quo demon intrauerat ip
sa patefecit. Item quidam irat⁹
dixit filio suo. Uad diabole. quẽ
mox demon rapuit. nec unq̄ꝫ cõ
paruit. Item puella q̄nquẽnis
cum lac cõmederet. pater ei ira
tus ait. diabolum comedas in
uentrem tuum Mox autez ue
xata est puella usqꝫ ad maturaz
etatem. In q̄ cũ limia apostolo
rum petri ⁊ pauli uisitarz libera
ta est. Sz antea demõ in ea ait.
Me egresso hec nũq̄ꝫ post hãc
uitam sentiet aliud purgatoriũ
Hec cesarius. Sic uicesimo pri
mo de ciuitate dei refert Augu
stinus de uidua nobili ⁊ diuite
habente septem filios ⁊ tres fe
mellas eis maledicente. Om
nes autem statim tremore om
nium membrorum terribiliter
sunt percussi. ⁊ ciuium suorum
oculos uerentes in orbem disp
si sunt: omnibus spectaculuz fa
cti miserum. Et si nunquaz ma
ledicentis optio impleretur. ta
men semper ille qui maledicit.
seipsum primo maledicit: ut ue
rificetur illud geñ. vicesimosep
timo quo Isaac ð Iacob ait.
((qui tibi maledixerit sit ille ma
ledictus.)) Tertio principalit̄ d
uidendum est de remedijs ire.
Sunt autem quedam remedia
contra iram propriam: que
dam contra alienam. Reme
dia ire proprie. sunt nouem.

Primum ē radicē ire euellē. q̄
est amor sui inordinatus ⁊ suo
rum. Qui eni ardēter diligit ior
dinate se amicos. filios. tpalia
⁊ honores stati credit sibi iiuri
am illatam esse. uel se paruipen
di. ut dicit arist. ij. rethorice. vn
de ecc. xxviij((Sm ligna silue sic
ignis exardescit. ⁊ sm uirtutem
hominis sic iracūdia illius erit:
⁊ sm substantiam suam exalta
bit iram suam)) Secundum est
silentium. Nam natura ire ē ut
plata magis ferueat. Unde pro
uer. xxvi((Qui imponit stulto si
lentiuꝫ iras mitigat)) uñ scēs pr̄
ysaac requisitus cur demones
eum tantum timerent? Rñdit.
Ex quo factus sum monachus
statui apō me ut iracundia ex̄
guttur meuꝫ non procederꝫ. Et
ps((. Posui ori meo custodiam
cū ꝯsisteret peccatō advsū me))
e ((Tertiuꝫ remedium ē exempla
patiētium. inspicere. principalis
sime xp̄i passionē. de quo greg.
dicit. Si passio dñi ad memori
am reuocetur. nihil a deo durū
est qꝫ nō equo aīo toleretur. In
cuius figuram numeri. xxi. filij
isrl' lesi a serpentiibus ignitis in
specto serpēte eneo id ē xp̄o cru
cifixo: sanati sunt. ad idem ua
lent exempla Job. Exemplum
etiam illius mulieris nobil' de q̄
refert cassianus in colla. patrū
que petiuit uiduam iracundis

simam in qua patiētiaꝫ discerꝫ.
Talibus eni exemplis uelut op
tio clypeo aīa muniri pt. Quā
tum est cogitā e quō deū sepe p
prijs malis ꝯtempsimus uel pui
pendimus: ⁊ quod indigemꝰ eti
am i proprijs ðfectibꝰ a pximis
supportari. Unde greg. v. mora
Est aliꝰ seruande mãsuetudinis
modꝰ. ut cum alienos excessꝰ cō
spicimus: nostra q̄bꝰ excessimꝰ
delicta cogitemus. Cōsiderata
quippe infirmitas propria. pec
cata nobis excusat aliena. Pa
tienter namqꝫ iniuriam illatam
tolerat. q̄ pie meminit quod for
tasse adhuc habeat in quo ðbe
at ipse tolerari. Ideo tam faci
liter quidā irascuntur. qꝛ pprios
defectus quibꝰ a deo ul' pximo
supportantur nō agnoscut. Uñ
prouer. xix((homo indigens mi
sericōs ē.)) Seneca. Regū ani
mos induimus ((Illi obliti sue i
firmatis: aliene ðseruiunt quasi
iniuriam acceperint ((Quintum f
remedium est cōsolatō diuie or
dinatōis. Nullū eni malū nobis
patꝫ inferri nisi diuina ordinatō
ne. qō maximum debꝫ esse fide
libus. Deus eniꝫ est uelut medi
cus fidelissimus qui aquā tribu
lationis cuiqꝫ ppinat: secūdum
sue ifirmitatis exigētiaꝫ pars((
Statuit aquas quasi i utre)) scꝫ
ð celo eam dispensās filijs. Unð
j. cori. x.((Fidelis deus qui non

patietur uos temptari supra id quod potestis s3 faciet etiā cu3 tēptatione ꝓuentum ut possitis sustinere)) Hanc rōne3 assignat xp̄s petro Io.xviij((Calicē quē dedit mihi pater non uis ut bibam illum))Sine quo nec filij zebedi pn̄t cedere ad dextra3 ꝛ sinistrā in regno((Potestis inq̄t xp̄s bibere calicem que3 ego bibiturus su3))Math.xx.deus ē uelut pater pijssim⁹ q̄ filiū que3 diligit castigat.Apoc .iii.((ego quos amo arguo ꝛ castigo))neu3 secundū apostolu3 sim⁹ adulterini filij)).Si inq̄t extra disciplinā estis cui⁹ ꝑticipes facti sunt oēs:ḡ adulteri ꝛ non filij estis)) hebre.xij.De⁹etiam ē uelut mr̄ misericordissima q̄ licet castiget filiolū .tn̄ non supra modū.Nā Isa .l.((Nunquid obliuisci ꝑt mr̄ infātē suū ut nō misereatur filio uteri sui.((Et si illa oblita fuerit:ego tamē non obliuiscar tui))Sextu3 est cōsideratō utilitatis ipsi⁹ tribulationis .Nā vexatores nr̄i sūt sicut apes:que licet pungant .tn̄ diligūtur. quia mellificant.Sic inimici lic3 rodant:tn̄ penā ꝑ peccatis minuūt prudētes faciunt : decorant patiētiā augēt hic meritū:ꝛ i celo ꝑmium.ps.((Circundederūt me )).s.inimici dic̄ xp̄s.((sicut apes ꝛ exarserūt.sicut ignis i spinis. ))Septimū est consideratō nr̄e impotentie.Sunt enim quida3 qui uerecūdantur si non tribulātes eos uerbo uel facto ledunt. Sed sciat homo ēt minimis oportere parcere.Unđ Aug.Hō tibi cōuiciū dicit.ꝛ tumes ꝛ iratus es. Pulicib⁹ resiste si potes ut dormias.((Octauū ē parcere ꝛ misereri insano.Nā iratus aliquē ipugnans.rōe in parte vł in toto non utitur . ꝛ sic cecus ē stultus.ꝛ quodāmodo insanus: quibus naturalr̄ clemētes sum⁹ Uñ ꝓuer.xiiij((Qui impatiēs ē exaltat stulticiam suā.))Nonū est ꝑuia cōsideratio oi3 malorū que sibi possent inferri. Unde greg.v.mōa. Mens solicita an teq̄3 qōlib3 agere incipiat oēs sibi quas pati putat contumelias ꝓponat.q̄ren⁹ sui redēptoris ꝓbra cogitans ꝯt̄ aduersa se preparet.Que nimiꝝ uenietia tanto fōtioꝛ excipit:quanto se cautius ex prescia amauit. Qui vō iꝑuid⁹ ab aduersitate ꝯprehēditur quasi ab hoste dormiēs iueitur.Hec r̄media sūt ire proprie Sed ꝑncipaliter iuocādū ē i oib⁹ auxiliū diue gr̄e.sine quo nihil possum⁹((Remedia aūt cōtra alienā irā sūt tria .Primū ē moll' responsio .Hoc est mirabile nāle unū.ubi molle frāgit durum.Unde prouer.xv((respōsio mollis frangit iram))Exemplu3 in uitas patrum ubi discipulus g

macharij eum pcedēs.ait ad sacerdotē idoloꝝ ligna portātem Quo uadis demon. Qui iratus ulnerauit grauiter discipulum. Cū autē macharius superueniens sacerdoti diceret. Salueris laborator hoc uerbo lenitus.p macharium conuersus est i monachum. Uñ causa uulneratōis reddita.uulneratuꝫ ambo i monasteriū pōtauerūt. Vō ei irat⁹ ē uelut olla bulliēs cui aqua frigida superfundenda est. Unde prouer.xv.((Os fatuorū ebulit stulticiaꝫ)) Secūdū remediuꝫ ē silentiū. Uerba eni sūt uelut ligna.si saltem sint vba irato displicibilia ꝙ ad extinguendum ignē oportet materiam lignorū iminuerꝰ.uñ eccī.viii.((Nō litiges cū hoīe linguato ꝛ ne struas in ignem illius ligna)) Securi⁹ ergo esset interdum ab irato recedere eum qui nolet comburi sic ꝛ ab igne. Ro.xij((Non vos ōfēdētes carissimi.sꝫ date locuꝫ ire)) Tertiū rmediū ē beneficiū Bñficia enim irato impēsa sunt uelut carbones igniti ualentes p caritate pximi. Ideo prouer. xxv.((Si esuerierit inimicus tuus ciba illum. Si sitierit da illi aquam bibere. Primas enī ogr gabis sup caput eius:ꝛ dñs reddet tibi.)) Capitulum.v.

De inuidia q̄ ut plurimū est causa homicidij de q̄ Job.v.((puulū occidit inuidia)) tria sunt principaliter uidenda Primo quid sit. Secūdo q̄tuꝫ noceat. Tertio de remedijs.

Quantum ad primum.inuidia dic btūs aug. est odium felicitatis aliene. Dañ.li.ij.dicit quod ē tristicia de alienis boīs. Et ðr inuidia.q̄a non pt uidere bona alioꝝ. Unð ambro.li.ð offi. Inuidus bono torquetur alieno. Nullus autem pōt uidere equanimiter illud de quo torquetur. Pro cuius intellectu notādum fm tho.2.2.q.xxxvj.ꝙ inuidia est tristitia de alieno bono iq̄ntū q̄s aliū excedit in bono apparenti.precipue ð quo est gloria: uel in quo homines appetūt hōrari ꝛ i opinione esse inquantuꝫ alienum bonum dimunuitꝛ uðt ppam excellētiā. Uñ greg.xxxi mora. Inuidia ex inani gloria ul' ex superbia nascitur. Qð sic patet. Nam cū supb⁹ inanit gloriosus appetit super alios excellere ꝛ magnus apparere. ꝛ cognoscit.in alio aliqð bonum. tūc timet quod in h̄ ipsum alter excellat.uel sibi equetur: ꝛ tūc tristatur.inquantuꝫ hoc minuit gloriam suam ꝛ excellentiam q̄ꝫ hr̄et in opinione hominū. Ex h̄ eniꝫ quod alius i aliquo bono sibi equat̄ aut eū excedit ipe minus gloriosus estimatur:quia tunc n ō sup alios ipse excellēs

putatur. Exemplū. Tu scis arti ficium i ciuitate: uenit pegrin⁹ q̄ equaliter tibi uel melius te opa tur de quo ipse laudatur. sed tu times eum tibi equari aut te ex cellere. & doles ꝙ fama ei⁹ ul' bo no. q2 fama tua minꝰ erit. Hec tristitia de alieno bono est inui dia uera. Et uidetur pncipalius esse tristicia de gloria alterius i quantū minuit gloriā tuā quā appetis. Sic similiter est inter diuites. nobiles. predicatores. magistros. & similes: quo ad pul chritudinem fortitudinē. sciaz. uocē. deuotionem. & ꝙ quocūq; uero ul' extimato bono. de quo quis gloriā querit. ¶ Secundo notādum ꝭm tho. ubi pri⁹ ꝙ cū inuidia sit tristicia de alieno bo no: quadruplex est tristitia. que de alienis bonis in alio cognitis pōt oriri: & solum quarta est in uidia. Primo enim quis trista tur de bono alterius inq̄ntuz ex eo timetur nocumētum. uel sibi uel alijs bonis. Et talis tristitia non est inuidia. sed magis timo ris effectus. & pt esse siñ peccato & laudabilis. Uñ prouer. xxix ¶ in multiplicatōne iustoꝝ letabitur uulg⁹: cū impij sumpserint pn cipatum gemet populus & gre go. xxj. mora. Euenit plerunq; solet ut non amissa. caritate. & inimici nos ruina letificet. & rur us eius gloria sine iuidie culpa

c

contristz. cum & ruente eo quosdā bene erigi credimus. & proficiē te illo: plerosq; iniuste opprimi formidamus. Secūdo modo po test q̄s ↄtristari de bono alteri⁹ nō ex eo ꝙ ipse hz bonuz. sz ex eo ꝙ nobis deest bonum illud qꝺ hz ipe. Et h̄ proprie est zelus ut dicit phs. ij. reth. Et si zelus iste sit circa bona hōesta lauda bilis ē. Unꝺ. j. cori. xiiij. ¶ emu lamini spūalia. ¶ & hiero i epistola ad alethiam. de instructione fi lie dicit. Habeat socias cum q̄ bus addiscat. quibus inuideat & quarum laudibus mordeatur Ubi sumitur inuidia pro zelo quo quis debet incitari ad profi ciendū cū melioribus. Si autē sit de bonis tpalib⁹ pt̄ esse cum peccato: & sine peccato ¶ Tertiō d modo aliquis tristatur de bono alterius. inquantum ille qui ac cipit bonum est eo indignus. Que quidem tristitia nō potest oriri ex bonis honestis. ex qui bus aliquis iustus efficitur sicut philosophus dicit. ii. rethori: sed de diuicijs & de talibus que possunt prouenire dignis & indi gnis. Et huiusmodi tristitia se cundum eum uocatur nemesis & pertinet ad bonos mores. ¶ Sed hoc ideo dicit. quia con siderabat ipsa bona tpalia secū dū se put possunt magna uide ri non respicientibus ad eterna

Sed ꝺm doctrinā fidei bona tē
poralia q̄ ꝑueniunt indignis ex
iusta dei ordinatōe disponūtur
ad eoꝝ correctōem uel ad eorū
damnatōem. Et huiusmodi bo
na quasi nihil sunt in ꝯꝑatione
ad bona futura que seruant̄ bo
nis. Et iō huiusmodi tristitia ꝓ
hibetur in sacra scriptura. ꝺꝫ il
lud. ps. ((Noli emlari i malignā
tibus neqꝫ zelaueris faciētes ini
quitatē.)) ꝛ alibi. ((Pene effusi
sunt gressus mei quia zelaui su
per iniquos pacēꝫ peccatorū vi
dens)) Quarto modo aliquis tri
statur de bono alicuius inq̄ntū
alter excedit ipm in bonis : ꝛ h̄
ꝓprie ē inuidia : ꝛ hoc ē semper
prauum : ut dicit Aris. ij. retho.
Quia dolet de eo de quo ē gau
dendū. s. de bono ꝓximi ꝺm cāi
tatē. cui etiam directe ꝯ̄riatur:
ut dicetur. ¶ Quomodo autem
fiat inuidia ueniale peccatū ul'
mortale. notandū tertio ꝙ tres
ibi sunt gradus. Prim⁹ ubi ma
teria origo ꝛ cā inuidie ē cogni
tio boni alieni excellentis. i ho
mīe uane glorioso. Talis eī fa
ciliteꝛ timet de diminutōne sue
glorie. ꝛ tristatur faciliter ꝺ bo
no ꝓximi. vnde ꝺm grego. xxxi.
mora. Inuidia ex inani gloria
nascitur. ꝛ ex eadē radice etiaꝫ
secundum phum. ij. reth̄. multe
sunt cause inuidie. Primo simi
litudo aliquorum secundum ge
nus cognitōem. staturā. habitū
aut opinionē. Ratio ē quia ad
illos tm̄ ē inuidia quibus hō se
vult equare uel preferre : h̄ aūt
non ē nisi respectu nō multuꝫ di
stantium. Nullus enim nisi insa
nus studet se equare uel profer
re in glōia. his qui multo maio
res eo sunt. puta plebeius regi l'
econuerso : ideo his quibus mł'
tum distat loco uel tempore vl'
statu homo non inuidꝫ. sed qui
bus est propinquus. Nam cuꝫ ꝓ
pinqui uideantur in gloria exce
dere. eos nitimur excellere : ꝛ ex
eoꝝ gloria qua contra nostram
uoluntatē pollent. tristari inci
pimus. ꝛ sic inuidere. Secun f
do facil'r inuident pusillanimes
quia omnia reputant magna ꝛ
gloriosa que non habent. Ter
tio senes faciliter inuidēt iunio
ribus quos putant possidere. q̄
ipsi non habuerūt uel nō habent.
Capitur tn̄ inuidia sicut cetere
passiōes q̄nqꝫ. sicut dicit Aureo
lus sup. ij. dis. xxi. q. ij. quasi ꝑ q̄
dam naturali inclinatōe ad pas
sionē inuidie. Sunt eniꝫ ut inq̇t
in appetitu sensitiuo appetibili
tates quedam facientes in cor
pore reales transmutationes ꝯ
sequentes ꝯpl'exiōes corpoꝝ nā
les. Unde qui sunt complexio
nis frigide ꝛ humide. sunt natu
raliter magis inclinati ad inui
diam. ut patet de multis pueris

mulieribus ꝛ quibuſdam hoib⁹
flegmaticus .Et ratio eſt qꝛ ta
les q̄litates paſſiue ſunt.idō ē in
corpore aptitudo ad caſum ꝛ ō
preſſionem.propter ꝙ in appeti
tu ſenſitiuo oritur proportionat̄
q̄dam aptitudo ad depſſiōem.ꝛ
ad caſum.ut faciliter deprimat̄
ꝛ cadat ad apphenſionem boni
alterius.non ſic eſt ꝙ oīa alia q̇
dam reputant ſupiora reſpectu
ſui.ideo timent confundi natu
raliter ꝛ deprehendi. Rōne igi
tur talis cōplexionis.qñ q̇s uidꝫ
bonum in aliquo.ſtatim inclina
tur ad inuidēdum.ꝛ tūc fit ꝯfor
mis trāſmutatio in corpe . puta
quidam caſus manifeſt⁹ ī uultu
ꝛ ꝑpendit̄ iuidia .Et hoc modo
accipiendo inuidiam ſcꝫ pro na
turali aptitudine ꝛ paſſione uel
etiam ut talis paſſio eſt primus
motus.ut ſic non eſt pc̄tm ſꝫ pe
na pc̄ti.uel pc̄tꝫ largo modo cū
ſit pena pc̄ti originalis. Hec de
aureo.Uñ aug .li.primo .cōfeſ.
dicit .ꝑuulum quendam collac
taneum ſuū toruo uultu aſpexiſ
ſe.ꝛ illud inuidie attribuit.uidi
inquit ego ꝛ exptus ſum zelantē
puerum. Nondum loquebatur.
ꝛ intuebatur pallidus amaro aſ
g pectu collactaneum ſuū. ¶ Se
cundus gradus eſt quedam ſubi
ta ꝛ non deliberata triſtitia de
bono proximi inq̄ꝫtum excellens
eſt. Tertius eſt triſtitia taliſmōi
deliberata.ſeu ꝑfecta. Prima ē
ueniale pc̄m.ſꝫ tertia eſt mōta
le pc̄m.vñ tho.ubi prius ō utra
qꝫ dicit. Inuidia ex genere ſuo
ē mortale peccatum.Genus eni
pc̄ti cōſideratur ex obiecto . In
uidia āt ſm rōem ſui obiecti cō
trariatur caritati per quam ē ui
ta aīe ſpūalis. ſm illud.i. Ioh.
iii.((Nos.ſcimus quoniam tranſ
lati ſumus de morte ad uitam
qm̄ diligimus fr̄es)) Utriuſqꝫ eni
obiectum ꝛ caritatis ꝛ inuidie ē
bonum ꝓximi ſm ꝯrium motū.
nā caritas gaudet de bono ꝓxi
mi ſꝫ illud.i.cor.xiij((Non gau
det ſuper iniquitate.congaudet
autem ueritati)) Inuidia autẽ
de bono proiximi triſtatur. Uñ
ex ſuo genere cōuincitur pecca
tū mortale eſſe iuidia. Idō Iob.
v.(( Paruulꝫ occidit inuidia))
ſed nihil occidit ſpūalit̄ niſi pec
catum mortale. Sed ſicut dictū
ē ſupra ꝙ ī quolibet genere pc̄ti
mortalis inueniuntur aliqui im
ꝑfecti motus in ſenſualitate exi
ſtētes.q̇ ſunt pc̄ta uenialia.ſic ī
genere adulterij primus motus
cōcupiſcētie.ꝛ ī genere hoīcidij
primus mot⁹ ire.ita etiā ī genē
īuidie inueniuntur aliqui primi
motus : qñqꝫ etiam in uiris per
fectiſ q̇ ſt̄ pc̄ta ueīalia.hec tho.
Quart⁹ grad⁹ īuidie ē pc̄m in
ſpm̄ ſc̄m.ꝙ dicit̄ iuidentia fr̄ne
gr̄e. Uñ tho.in.ii.di .xiiii.dicit.

Inuidia duplex eſt: quedã que
eſt de proſperitate ul' exaltatõe
hoĩs ⁊ quedã que eſt de exalta
tõe gr̃e ſicut ꝙ multi ad deum
conuertantur uel aliquid huiuſ
modi. Et talis inuidia ſolum. eſt
pcc̃m in ſpm̃ ſanctum. Un̄ ibidẽ
bonauen. dicit. Dupliciť poteſt
aliquis inuidere aliene gratie.
vno modo. quia ex hoc minuiť
bonũ ꝓpriũ. cuius ꝓmotõeꝫ ap
petit ſingulãiter. ⁊ ſic ẽ peccatũ
capitale ¶ Alio mõ qꝛ uiſus aĩe
ſic ẽ deprauatus. ut ſicut nõ ui
det bonũ ĩ ſe. ſic ẽt nolit uidere
bonũ in alio. ⁊ tunc ẽ pcc̃m ĩ ſpi
ritum ſanctũ. Hoc aũt ẽ in illis
maxime qui uix poſſunt in alio
uidere bonũ. Et ita alio mõ eſt
capitale uiciũ. ⁊ alio mõ pcc̃m ĩ
ſpm̃ ſanctũ. ⁊ iſto mõ non proce
dit niſi ex magna corruptione:
⁊ malicia uoluntatis que adeo
guſtum ꝑuertit ut bonũ faciat
apparere malum ⁊ econuerſo.
b ¶ Secundo principaliter uiden
dum eſt de inuidia quantuꝫ no
ceat. ⁊ ꝙ ſit ðteſtabilis propter
nouem. Primo nocet ꝓprio ſu
biecto in corpore multipľr quia
ẽ triſtitia. Sed triſtitia ſꝫ tho.
i. 2. q. xxxvii. ſaltem mala: mul
ta mala facit. qꝛ aggrauat aĩm
ut interdum motus corpis exte
rioꝛ impediatur ⁊ fit hõ ſtupidꝰ
⁊ intenſa triſtitia pre oĩbꝰ aĩe
paſſionibus maius nocumentuꝫ
infert corpi. Un̄ ꝓuer. xxv. ((Si
cut tinea ueſtimento. ⁊ uermis
ligno ita triſtitia uiri nocet cor
di. quia animus gaudens etatẽ
floridam facit. ſpũs triſtis exſic
cat oſſa)) Et ecc̃. xxxviii. ((A tri
ſtitia feſtinat moꝛs)) Sꝫ hoc ue
rum eſt de triſtitia que ſpem nõ
habet annexam. ſicut contritio
habet ſpem ⁊ gaudium de remiſ
ſione ⁊ intuitu diuine miſericor
die. Secundo damnoſa eſt inui
dia. qr recipit eam hñti ſocieta
tem eccľie p̃s. (( Particeps ego
ſum oĩm timentiuꝫ te ⁊ cuſtodi
entium man. tua)) Aug. penſent
ĩuidi. q̃ꝫtum bonum ſit caritas q̃
ſine labore noſtro aliena bona
noſtra facit. Tertio inuidia nul
li pcit: De nocentibus notum ẽ:
de innocentibus pꝫ cũ cayn iuĩ
dus. abel. fratres ipſius ioſeph.
eundem. ⁊ ſaul dauid ſine cauſa
ſint perſecuti. Tales peiores ſũt
pilato. de quo mathe. xxvii: ((
Sciebat quod per inuidiaꝫ tra
didiſſent eum)) Quarto inuidia
ualde difficulter curatur: qr eſt
uelut ignis grecus q̇ in aqua tri
bulationum ardet: ⁊ difficulter
extinguitur. Ideo gal. v. ((Non
efficiamur inanis glorie cupidi
inuicem prouocantes inuicem
inuidentes)) ſuper quo Cyprianꝰ
zelus iſte modum non habet. ꝑ
manẽs iugiter ſine fine: cũ alia
finiantur ſcelera. quantoqꝫ ille

cui inuidetur erescit in successu meliore :tanto inuidus liuoris ignibus inardescit. Quinto inuidia oñdit hoiem pusillanimem ꝛ infimis reb⁹ cõpat: Job.v.((p uuluꝫ occidit inuidia))Nobiles sunt ꝯmũicatiui ut patꝫ i hoib⁹ i leone.aquila econtrario ignobiles sunt inuidi. Sexto signuꝫ est per quod demon suos cognoscit sicut caritas econtrario. Joha.xiij((In h cognoscẽt oẽs q̃a mei estis discipuli si dilectõem habueritis ad inuiceꝫ)) Septio socij sunt diaboli i lucro ꝛ in dãno.q2 quãdo diabol⁹ lucratur ꝛ male succedit homini inuidus hoc lucꝝ suũ putat ꝛ econuerso Uñ cum ſm tulium amicorum sit idem uelle ꝛ nole.patꝫ ꝓpositum. Octauo proditores pleruꝫ ꝙ efficiuntur. Prov.xxiij((Ne comedas cũ hoie iuido.ꝛ ne ðsiðres cibos eius.qm̃ i silitudineꝫ arioli. ꝛ cõiectoris extimat qð ignorat. Comede ꝛ bibe dicet tibi.ꝛ mens eius non est tecum)) Nono inuid⁹ grauissima anime ĩfirmitate tenetur. Gustum eniꝫ aĩe a deo ĩfectuꝫ hꝫ ut bonũ inimici putꝫ malũ.ꝛ ecõuſo. Ysa.v((Ue qui dicitis bonũ malũ ꝛ malum bonum.ponentes tenebras lucem ꝛ lucem tenebras: ponentes amaꝝ in dulce ꝛ dulce in amarũ)) Tertio ṗncipaliter de remedijs inuidie notandũ ẽ ꝙ ꝯtra eã ualẽt quiqꝫ. Primo ut hõ ponat dilectõem i ea bona q̃ pñt sil'a mltis haberi. ꝛ a singulis plene: sic ẽ ṗdicatio. eucharistie cõio dei sup oĩa dilectõ ꝛ regnũ celoꝝ.vñ gre.q̃ facibus ĩuidie carẽ desiderat. illã hereditatẽ appetat ꝗ numerus possidentium nõ angustat. Uir eni iustus p h ꝙ in terris nihil appetit: alieĩs pfectibus inuidere nescit. Secũdo inspicere ðbemus quantis fraternitatibus iũgimur. Oĩs eni primus est fr̃ nr̃ nãl' quoꝝ omniũ unus fuit pr̃ adã. Multi sẽ fratres nr̃i spũales.quorũ oĩm unus pater christus ẽ .ꝛ mat̃ una vgo btĩssima maría .sic ꝛ mr̃ una sc̃a ecc̃ia. Sumus eni mẽbra uni⁹ corpis eccie.i.cor.xii((Si quid ẽ patit̃ unũ mẽbrũ.cõpatiuntur cetera mẽbra)) Tertio ꝯtra inuidiã ualet eradicatio ꝓprie supbie quia ex ea oritur. Uñ dicta cõtra supbiã uel inanẽ gl'iam ualent etiã hic. Quarto ualet cõtra inuidiam meditatio multiplicis dãni ꝙ ex ea ꝓuenit.ut in ho mẽbro patuit. Sicut eĩ grecus ignis arena ꝛ aceto solet extingui sit i uidia ꝯsiðratõe ĩfructuosi stat⁹ quẽ hꝫ.ꝛ amaritudĩe. ꝛ cõsũptõne uiriũ.pt̃ extingui. Quinto ualet contra inuidiam .exercitiũ i operibus misericordie circa ꝓximos ul' inimicos.uñ ꝓuer.xxv.

¶ Si esurierit inimicus tu⁹ ciba illum si sitierit: potũ da illi. prunas enim cõgregabis sup caput ei⁹ ꝛ dñs reddet tibi) Mia eni directe opponitur inuidie. q̃rũ p̃or dolet de miseria proximi. posterior vo ð felicitate ꝓximi. vñ ð mia dr̃. 2. cor. xi ¶ Quis ĩfirmat̃ ꝛ ego non infirmor.) de inuidia uero Jude Johã. xii. ꝙ iudas murmurauit de effusiõe unguẽti super caput ihu. ¶ Ca. vi.

Nunc de filiabus inuidie disserendum ẽ. Primo ð hiis q̃ occasiões sũt homicidij corpal'. Secundo de odio i speciali q̃d sit. ꝛ de ei⁹ ꝓprietatibus. Tertiõ an pc̃ores se odio
a habeant. ¶ Quãtũ ad p̃mũ nõ. ꝰm tho. 2. 2. q. xxxvi. ꝛ ꝰm greg. xxxi. mora. q̃nq3 sunt filie q̃ ex inuidia oriri pñt: u3 susurrium. detractio. exultatio in aduerſ. afflictio in ꝓsperis proximi. ꝛ odium. ꝙ sic p3. Nam in conatu inuidie est aliq̃d tanquam principium. ꝛ aliquid tanq̃3 mediu3 ꝛ aliq̃d tãquam terminus. Principiũ quide3 est. ut aliquis diminuat gloriam alterius uel in occulto. ꝛ sic susurratio. uel manifeste ꝛ sic ẽ detractio. Medium autem ẽ ꝙ aliq̃s intendat diminuere gl'iã alteri⁹. Et tũc aut pt̃ ꝛ sic est exultatio in aduersis: aut nõ pt̃. ꝛ sic est afflictio i ꝓsperis. Terminus autem ẽ i ipso odio. qr sicut bonum delectans causat amorem. ita tristicia odium. Quo ad secundum ẽ sciẽdũ b
ꝙ differunt. ira. inuidia ꝛ odiu3 secundum tho. 2. 2. q. Clviij. Ira enim est per quam appetimus malum proximi ꝰm quandã mẽsuram. prout sc3 habet ratione3 uindicte. Odium aũt ẽ per ꝙ desideratur malum proximi absolute. Et ira ẽ inrerdũ causa odij qr ꝑ hoc ꝙ aliq̃s appetit malu3 uindicte sub ratõe iusti ꝛ cum h̃ frequẽter facit. ꝑuenitur ad appetitum mali absolute in proximum: ꝙ est odium. Inuidia uero est tristitia de bono alieno. vñ sicut tristitie opponitnr gaudiũ sic odio amor. ꝛ causatur odiu3 tam ex ira. q̃3 ex inuidia. sed directius ex inuidia: qr ex eo quõ quis tristatur de bono proximi: statim displicentiam seu odium faciliter capit. ¶ Dubitatur primo utrũ deus possit odiri ab aliquo: Rñdet tho. ibidem. Deus potest dupliciter ab homine apprehendi. Uno modo ꝰm seipsũ puta cum per essentiã' uidetur. Alio modo ꝰm effectus sc3 cum inuisibilia dei ꝑ ea que facta sũt intellecta cõspiciuntur. Deus ꝑ essentiam suã est sũma bonitas quam nullus pt̃ odio h̃re sic uisam qr sic non h3 nisi rõnem diligibilis non odibilis. quia ibi nihil mali apparet intellectui.

Sunt aut effectuuz diuioꝝ duo
genera. Quidā qui nullo modo
pn̄t contrariari volūtati ut esse
uiuere ꝛ intelligere. ꝛ talia sunt
omnibus ēt appetibilia. Et pro
ut taliū ē effectuū auctor: etiaz
non pōt odiri. Alij sunt effectus
dei qui repugnant īordinate vo
luntati. s. inflictō pene. ꝛ cohibi
tio peccatoꝝ ꝑ legem diuinā re
pugnantē uoluntati peccatorū
Et quantū ad tales effectus de
us pōt odiri ab aliquibus. īquā
tum vz deus apprehēdiť ut pc̄o
rū ꝓhibitor ꝛ penaꝝ īflictor.

d ¶ Secūdo dubitatur an odiū dī
sit grauissimū pc̄coꝝ simpliciter
? R. ſm tho. ibidē ꝙ sic. qn̄ ē de
liberatū. Ratio quia optio op
pōitur pessimū ꝑ phm. viij. eth.
sed amori dī qui ē optimū oppo
nitur odiū dī: iō cū primū sit op
timū sit ſm pessimū odiū ē ḡuis
simū simpliciter. Immo odium
dei ex deliberatōe ē maxie pc̄z
in spm̄ sanctū. ſm ꝙ peccatū in
spm̄ sanctū noīat aliqđ gen⁹ spā
le pc̄ti. Non tn̄ cōputatur inter
spēs peccati in spm̄ sanctū quia
generaliter inuenitur in oī spē
peccati in spm̄ sanctū. Un̄ odiū
dei maius peccatū ē infidelita
tis peccato. q̇a ex eo oriť ut effe

e ctus ex cā. ¶ Dubitatur. iij. q̄ pos
simus ꝛ debeamus odire? R. ſz
tho. ibidem. licet odio habeř il
lud ꝙ a diabolo deriuatur. ut
pc̄cm ꝛ oē illud ꝙ pertinet ad d
fectū diuine iustitie. ꝛ quicquid
a deo abducit nos ſz ꝙ a dō ab
ducit: sed nām fratris. gratiaz ꝛ
huiusmodi cum sint a deo sine
peccato nō possumus odire. De
primo dr̄ luc. xiiij. ((Si quis ue
nit ad me: ꝛ non odit prēm aut
matrem: nō pōt esse meus disci
pulus)) Et Ro. i. ((detractores:
deo odibiles)) De secūdo. i. Jo.
.ij. ((Qui frēm suū odit. in tene
bris ē)) Sed sūma cautela secū
dum greg. ibi adhibenda ē: ne
sub ueste boni odij se occultet o
dium fratris. ¶ Quo ad tertiuz
utrum pc̄catores se odiant? R.
ꝙ sic. Un̄. ps. ((Qui diligit iniq̇
tatē odit aīaz suā)) Pro cui⁹ intel
lectu notat b̄ tho. 2. 2. q. xxv. vbi
q̄rit utꝝ peccatores se diligāt. ꝙ
amare seipm̄. uno mō cōe ē om
nibus. Alio mō ꝓpriū ē bonoꝝ.
tertio modo proprium ē maloꝝ
Qđ. n. aliquis amet id quđ seip
sum esse existimat homo cōe ē
omnibus. Hō aūt dr̄ esse aliq̇d
dupliciter. Uno modo ſz substā
tiā suam ꝛ naturam. Et ſm hoc
omnes estimant bonum cōe se
esse illud ꝙ sunt. scz ex anima ꝛ
corpore cōpositos. ꝛ sic etiā om
nes homines bōi ꝛ mali diligūt
seipos inquantum diligunt sui
ipsoꝝ ɔſuatiōez. Alio° dicitur
esse hō aliq̇d scđz ṗncipalitatē si
cut ṗnceps ciuitaťdr̄ ēē ciuitas

Vn̄ ꝙ principes faciunt: dicitur ciuitas facere: Sic autem non oēs existimant se esse il. ꝺ ꝙ sunt. Principale enim in homine est mēs ratōnalis. secundarium autem est natura sensitiua ꝛ corporalis. quorum primū uocat apl's interiorez hominē ut pz. Ephe. iii. Boni autem existimant principale in seipsis rationalem naturā siue interiorem hominem: Vn̄ ꝭm hoc existimāt se esse ꝙ sunt mali autem existimant principale in seipsis naturam sensitiuam ꝛ corpalem scz exteriorem hominē. un̄ n̄ recte cognoscētes

g seipsos non uere diligunt. ¶ Et hoc ꝓbat philo. in. ix. eth̄. ꝑ qui ꝗꝫ q̄ sunt amicicie ꝓpria. Unusquisqꝫ enim amicus. primo quidem uult suum amicuz esse ꝛ uiuere. Scđo uult ei bona. Tertō opatur bona. ad ipsum. Quarto conuiuit ei delectabiliter. Quinto concordat cum ipso quasi in eisdem delectatus ꝛ contristatᵒ Et ꝭm hoc boni diligunt seipsos ꝗtum ad interiorem hominem quia etiam uolunt ipsum obsuari in sua integritate. ꝛ optant ei bona eius q̄ sunt bona spiritualia. ꝛ ad assequendum opam impendunt: ꝛ delectabiliter ad cor redeur.t. qꝛ ibi inueniunt bonas cogitatōnes in presenti. ꝛ memoriam bonorum preteritorum. ꝛ spem futurorum bonorum: ex q̄bus delectatio causatur. Similiter etiam non patiuntur in se ipsis dissensiōem uoluntatis: qꝛ tota aīa eorum tendit in unum Econtrario autem mali non uolunt cōseruari in interioris hoīs integritate. nec appetunt eius spūalia bona. nec ad hoc opant̄ nec delectabile est eis secum cōuiuere redeundo ad cor quia inueniunt ibi mala presentia. preterita ꝛ futura q̄ abhorrent. nec etiam sibipsis concordant propē cōscientiaz remordentem ꝭm illud ps. ((Arguā te. ꝛ statuam cōtra faciem tuam)) Et ꝑ idem ꝓbari pt̄ ꝙ mali āmāt seipsos ꝭz corruptionem exterioris hominis. Sic autem boni nō amant seipsos. oditunt ergo mali seipsos ꝭz principale sui: uidelicz aiaz.

¶ Capitulū. vij.

Hic necessarium est scire qūo inimici uel peccatores sint diligendi ul' odiēdi. de quibus xp̄us preceptum dat math̄. v. dicens. ((Audistis qr dictum est diliges proximum tuum. ꝛ odio habebis inimicuz tuum. Ego autez dico uobis. diligite inimicos uestros. benefacite his qui oderūt uos. ꝛ orate ꝑ psequentibᵒ ꝛ calumniantibᵒ uos: ut sitis filij patris uestri. qui in celis est qui solem suum oriri facit super bonos ꝛ malos ꝛ pluit super iustos ꝛ iniustos))

ubi dic glo. q inimici nostri tribus modis pugnant 3 nos.s.mentali odio.verbali opprobrio. et corporali nocumento.siue lesione in exteriori bono ut notatur in uerbis predictis.Sed ibi econtrario tria iubet vitas inimicis impendenda.videlicet diligere corde.benedicere ore.et opibus subuenire: de quibus tribus videndum erit. Primo quo corde sint diligendi inimici: ubi tria occurrunt declaranda. Primo an inimicorum dilectio sit nobis possibil'. Scdo s. sic. Cur inimici sint diligedi et no odiendi. Tertio an ad eorum dilectoem necessaria sit spalis actuatio
b Quantum ad primu repiuntur ta ceci roe et ifecti uolutate ut affirmet et credat sibi impossibile esse q inimicos diligant.Contra quos sunt scriptura.sanctorum doctria et phorum ac naturaliu exepla. Na mat.vi.or.((Si dimiseritis hominib9 peccata eorum dimittet et uobis pater uester celestis delicta vra)) Super quo glo. Uidetis fratres.quia cu dei gra.i potestate nostra positu e quo a domino iudicemur. Jnquit eni dominus. Si dimiseritis dimittet uobis. Si n dimiseitis n dimittetur uobis. Jn potate aut nostra est dimittere et non dimittere. Exempla habemus gen. xlv. Ubi post extremam iniuriam p fratres illata Joseph ex amicitia singulos osculabatur. et super singulos flebat. Sic Exo.xxxij. Moyses a pplo crebro uexatus cum iam ppe lapidaret: tn ait ad deum((Si non dimiseris peccatu populi tui.dle me de libro quem scripsisti))Et.ij.re.i. David cui suus inimicus se mei in faciem maledixit.maluit pcere et letales inimicos flere noluit et eosde occidentes punire. Jdeo ait in.ps. ((Si reddidi tribuentibus mihi mala decida merito ab inimicis meis ianis)) Jo quoq3.iij.((sic deus dilexit mom ut unigenitu suu daret ut ois q credit i eu.n peat s3 heat uita etna)) Ad ro.vij. ((Sic nos xps dilexit q tradidit seipm p nobis in morte. Justus p iniustis)) cu tn inimici essem9.et p se psequentibus in cruce ait((Pr ignosce ill' q2 nesciut q d faciut)) Que btus stepha.seques p inimicis se lapidatibus.act.vij.flexis genibus et clamado orabat.ubi p se stado orauerat dicens((dne accipe spm meu)) Ad ide sut sactorum dicta et exempla. Nam quod possibile sit nobis inimicos diligere patz per. Augustinum q o seuo pigro qui non uteba ur uiribus sibi a deo collatis.sic dicit. Seruum pigrum qui secundum hystoriam euangelicam talentu3 domini sui creditu3 fodit i terra

nec in eo negociatus est. ñ dam
naret de⁹. si ea que nullo modo
fieri poterant p̄cepisset. Et btẽs
Jero. Anathema sit qui dicit d̄
um p̄cepisse impossibile. Prete
rea. Si tot mulieres. pueri. ⁊ tã
delicate puelle flãmas. ignes. ⁊
gladios. imo bestias equanimit̃
pertulerunt pro xp̄o. que tamen
nobis fuerunt similes. cur non
possemus conuicia ⁊ iniurias eq̃
nimiter tolerare ⁊ inimicos dili
gere? Simile docent exempla
ph̄orum ut in uitis eorum legit̃
Nam pitacus philo. cum duc
tor esset mitilensium cõtra athe
nieñ. quorum dux fuit: Firmo
ex pacto singulare certamen in
dixit pitac⁹. ⁊ sub scuto occulta
to rẽti cum. Firmonem inuolu
eret ⁊ occideret. ac triumpho po
titus in principem mitilensium
leuaretur: principatui post de
cẽnium resignauit: iam ciuitate
optime ordinata. Cumq; quidã
operarius. eius filium securim i
gerens interfecisset ⁊ occisor li
gatus per ciues pitaco p̄ntaret̃
ipsum absoluit dicens indulgen
tiam esse supplicio potiorem. sic
eschines philo. ⁊ orator maxim⁹
cum sua eloquentia athenas re
geret. ⁊ ibidem a demostene ora
tore in orando uictus in iudicio
rhodis propter ignominiam per
geret. ⁊ ibidem rogatu ciuita
tis primo suam ⁊ deinde demo
stenis orationem clarissimam r̃
citaret. cunctis utriusq; eloquẽ
tiam mirantib⁹. ⁊ plus demoste
nis. sic ait. longe amplius mirari
essetis. si ipsum perorantem au
diuissetis. inimici sui testis ⁊ cõ
mẽdator excellentissimus effec
tus ut ibidem habetur. Sic etiã
ualerius de uitis ph̄orum refert
de socrate q̄ semel ictu calcis p
cussus. cum quidam eius tolerã
tiam miraretur: ait. Si asinus
me percussisset calce. unde eum
in iudicium conuenirem? Cur
igitur non sic equanimiter susti
nerem ictus hominum. sicut per
cussuram irrõnalium? Qd̄ etiã ini
micis possum⁹ p̄cere. patet a sili.
nam si tu expectares ab impera
tore magnum donum. ⁊ te impa
tor offenderet uel p̄cuteret. tu
ne sumpturum donũ p̄deres. nec
facto nec uerbo propter tale do
num uindicares. Cur igitur non
faceres simile pro eterna p̄ria.
inimico p̄cẽdo. ¶ Quo ad. 2. pri
cipale quõ. s. inimici sint diligen
di ⁊ quare: notandum primo
quis sit inimicus. Est autem ini
micus ille q̃ affectat aut optat
aut uoluntarie infert. aut infer
re conatur alteri malum culpe
aut pene i anima corpe l' rebus
⁊ hoc facit ñ ad correctionẽ pro
ximi nec ad iustitiam exercen
dam. nec ad aliud bonũ aliq;. sed
tãtũ alteri ad malum uel etiam

qui mala intentione gaudet de malo proximi. aut tristat̄ d̄ eius bono. Dicitur p̄mo qui affectat alteri malum non ad correctionem eius. sed tantum in maluz suum. puta ex odio rancore uel animi amaritudine. quia si quis uellet alteri malū pene ut cāceres verbera paupertatē infirmitatem ꝛ huiusmodi. ꝛ solum ad correctionē sui. ꝛ ꝑfectū aīe ei⁹ aut pp cōem utilitatē. ꝛ faceret illud non ex amaītudine animi rancore uel uindicta. sed fraterna dilectōne. Talis non essꝫ inimicus alterius cēsendus. Sed amicus: quia prodesse conatur quāuis obesse uideatur. Jō parentes punientes pueros suos ꝛ magistri scolares nō sunt eoruz inimici estimandi. sed amici.

¶Secundo d̄r non ad iustitiam exercendā. quia qui uult aut infert alteri malū pene. amor̄ exequende iustitie: non ē inimicus ꝑsone puniende. Unde lictor ñ ē inimicus eius quē occidit mediante iustitia: nec index similiter: dūmodo non ex odio vel rācore sed solū pp cōem utilitatez illa faciant. amore ꝓclarissime iustitie. Dicitur tertio uel pp aliquod aliud bonū. quia medicus qui prodesse intendit tanq̄ȝ amicus: urit infirmū quem sanare intendit. Dicitur quarto vel qui mala intentione gaudet de malo proximi. aut tristatur de eius bono. quia si intentione bōa facit. ut de tristitia inuidie fuit dictuȝ: nō ē inimicus censendus. Ex quibus patꝫ ꝙ hō pōt licite uelle in casu amico suo malum .s. paupertatis infirmitatis mōtis uel huiusmodi. dūmō sine rācore fiat ꝛ bōa itentione. ad bonum peccatis uel cōmunitatis seu iustitie. vt Greg. dicit .xxij. mora. Sed ut ibidē subdit. ad hec seruanda ualde necessariū ē subtilissime discretōis examēne cuȝ nr̄a odia exeq̄mur. fallamur sub spē utilitatis aliene vꝫ estimantes nos mala inimicis nostris uelle pp eoꝝ correctōeꝫ ubi ex odio uolumus rancore l' mala affectione. Et statī loquit̄ de tiranno pp facinora punito. Subtiliter inquit pensare debemus. quid d̄bemus ruine peccatoris. ꝛ q̄d iustitie d̄i deferentis Nam cum peruersuȝ quenq̄ȝ oīpotens deus percusserit. ꝛ ꝯdolendum est miserie pereuntis: ꝛ congaudendū est iustitie iudicis. Secūdo notādū ꝙ in inimico duo sunt consideranda. Primū ē inimicicia odiuȝ seu rācor quē hꝫ ad ꝓximū suum. ꝛ ſm illa non debemus inimicū diligere hoc est non d̄bemus uelle ꝙ sint inimici nostri aut aliorum: aut ut habeant odiū inimicitiā ꝛ huiusmodi v̄sus nos l' ꝓximos

quia hoc esset uelle eorum mala et peccata contra caritatem. et hoc tenent comuniter doctores in .iij. dist. .xxix. et .xxx. et tho. 2. 2. q. xxv.
¶ Quo ad secundum consideranda est in inimico ipsius natura secundum quam ad dei imaginem creatus est capax glorie nobiscum: et noster proximus. Et secundum hoc dicendum. primo quod ex precepto tenemur inimicos nostros non odire secundum naturam secundum quam sunt nostri proximi. Secundo quod tenemur eos secundum naturam non solum non odire sed etiam tenemur eos diligere Ita ut uelimus eis bona felicitatis eterne. virtutum et bona nature et fortune. inquantum eos talia promouent ad beatitudinem eorum. Primum patet prouer. xxv. ¶ Cum ceciderit inimicus tuus. ne gaudeas ne forte videat dominus et displiceat illi et auferat iram suam ab eo. Et exo. xxiij. ¶ Si uideris asinum odientis te iacere sub onere: non pertransibis: sed subleuabis cum eo. Si inimici asinus non est relinquendus in luto. quanto minus christi sanguine redemptus et dei imagine insignitus non debet negligi homo. Ideo. i. Joh. iij. ¶ Qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quod omnis homicida non habet vitam eternam in se manentem quod doctores exponunt sic. Qui odit fratrem suum. quod peius est quam non diligere eum. homicida est suipsius spiritualiter et fratris sui corporaliter: dispositiue tamen. Secundo patet quia math. xxii. preceptum est ¶ diliges proximum tuum sicut teipsum sed inimicus est proximus tuus. ut patuit supra. Item mat. v. dominus preceptiue dicit ¶ diligite inimicos uestros benefacite his qui oderunt uos. Idem probat magister in .iij. di. xxx. ¶ Ratio autem quare tenemur inimicos diligere est. quia dilectionem quam nobis precipit qua tenemur diligere proximum est caritas que hominem facit attendere quod quilibet proximus uiator est ad imaginem dei. dei capax et beatitudinis: que capacitas cum sit naturaliter in inimico et in amico: omnes tenemur diligere ad tale bonum. f
Deus enim est uniuersale bonum in nullo minuibilis ex communicatione sui ad alium. cui bono fauere debemus. et optare ut ab omnibus hominibus uiatoribus honoretur. Diligamus ergo in inimico omne illud quod est in eo a deo et odiamus in eo. omne illud quod est a diabolo. sic enim medicus infirmum diligit: sed febrem persequitur. et mater filium diligit. sed eius scabiem odit. ¶ Quo ad tertium principale utrum scilicet ad diligendum inimicum exigatur specialis actuatio mentis. notandum secundum tho. ubi supra quod dilectio g

nature inimici pt̃ dupliciter con
siderari. Uno modo in generali
⁊ sic est ĩ precepto. ut cuȝ aliq̇s ĩ
generali diligit ꝓximos: ab illa
generalitate inimicum non ex
cludat. Uñ qui oraret ex deli
beratione: corde l' ore dicendo
dñe da pacem huic ciuitati uel
r̃giõi. dempto tali inimico meo:
peccaret mortalit̃ qr cõtra cari
tatem ageꝛ. Alio mõ cõsideratr̃
dilectõ ꝓximi ĩ spẽali ut scȝ ali
quis speciali moueatur motu di
lectionis actual' ad ĩimicũ suuȝ
ita ꝙ actualiter uelit ⁊ optet si
bi bonum. Illud ẜm tho. nõ est
ð nccĩtate p̃cepti. Exempli grã.
cum q̇s cogitat de forte inimico
suo: nõ est p̃ceptuȝ ꝙ stati uelit
uel optet sibi bonum actualiter
quia p̃ceptum de dilectione ini
micoꝝ ẽ affirmatiuuȝ· ideo non
obligat pro semꝑ. Sȝ p̃ceptuȝ ẽ
ut ñ odiat eũ. ⁊ nũquaȝ affectet
uel optet sibi malũ intẽtione no
cendi quia non odire proximuȝ
est p̃ceptũ negatiuum. ideo ob
ligat ad semper ⁊ pro semꝑ. Est
tñ ẜm tho. hoc de nccĩtate cari
tatis. ẜm p̃paratõem animi. ut
scȝ homo habeat aĩm ꝑatuȝ ad
hoc ut in singulari inimicuȝ af
fectiue ⁊ etiam effectiue dilige
ret si nccĩtas occureret. Sed ꝙ
absq̇ȝ articulo nccĩtatis hõ hoc
actu impleat: ꝑfectionis est: ut
aug. probat in encheridion. Et
ut ibidem dicit. esset adhuc ma
ioris ꝑfectõis. ꝙ homo magno
conatu ⁊ perfecto amor̃ elicito
ferretur dilectiue in inimicum
cũ affc̃tu sibi uolendo bonũ po
tissime dũ ille inimicus actu of
fendit ut fecerunt xp̃s ĩ cruce ⁊
Stephanus moriturus.

## Capitulũ. viij.

SEcundo cuȝ inimici nos a
persequantur ore debe
mus eis dilectõis benefi
cia ostẽdere nõ solum corde sȝ
etiã ore: ꝙ fieri pt̃ tripliciter. de
q̇bus pro p̃sẽti tractabitur. Pri
mo de reconciliatõe. Secundo
de uitanda calumnia. Tertio ð
oratione ⁊ de impẽdenda bene
dictione. Quantum ad primum
ualet illud math. v. ((Si offers
munus tuum ad altare ⁊ recor
datus fueris ꝙ frater tuus habȝ
aliquid aduersum te. relinq̃ ibi
munus tuum altare. ⁊ uade r̃cõ
ciliari fratri tuo)). Ubi prio b
notandum quid sit templum in
quo offerendum sit mun⁹. q̇d al
tar̃ super quo. ⁊ q̇d mun⁹ seu sa
crificiũ. Tẽplũ ẽ aĩa mỏa ⁊ cor
pus q̃ sunt deo ꝑ xp̃i passiõem in
baptismate ꝯsecrata teste ap̃lo
i. cor. iij. ((Nescitis qr templum
dei estis uos)) Et iterum (( tẽplũ
dei scĩm ẽ ꝙ estis uos)) Et alibi
((Empti estis p̃tõ mag̃: glorifica
te. ⁊ põtate ðuȝ ĩ cõꝑe ur̃o)) alta
re ẽ fidẽs ṽa ⁊ firma ð q°. heb. vi.

¶ Habemus altare de quo edere non habent qui tabernaculo deseruiunt ) ¶ Fūdamētū eni aliud supple q̄ fidē ih̄u xp̄i nemo pōt ponere p̄ter id q̄ positū ē: q̄ est xp̄s ih̄s ) .i. corin. iij. ¶ Quia sin̄ fid̄ ip̄ossibile ē placere deo ) heb. xi. Mūera ꝛ oblatōes sc̄ act⁹ p̄ncipaliter interiores anīe: ut meditatio bonoꝝ. ꝯplacentia diuinorū. affectus ꝛ oratio mentalis dei dilectio ꝛ proximi. ꝛ hijs similia. Ex quibus interius in tēplo cordis oblatis. debet hō prorumpere ad actus exteriores latrie vel dulie. ut ad iubilatōem himnum orationem uocalem. oblationem. opera misericordie cōporalia ꝛ spiritualia ꝛ similia que sine interioribus muneribꝰ fere nulla sunt. ꝛ ista ē expositō secundum Augu. Secundo notandum q̄ ista munera non essent deo grata. si non esset in offerente caritas fraterna. Unde nullum opus ē deo acceptū sin̄ caritate. teste ap̄lo. i. corin. xiij. dicente ¶ Si linguis hominū loquar ꝛ angeloꝝ. ꝛc̄ ) Et iō facturus aliqd̄ opus bonū q̄ ē munus debet quidē bonū p̄positū nō totaliter dimittere. sed munus relinquere añ altare. id ē huiusmodi opus differe ꝛ ad fratrē pgere pedibus corporis uel anime. ꝛ reconciliari fratri satisfaciendo. verbo facto uel utroq̃: ꝛ tunc offerre debet munus suū. Unde aug. in sermone domini in monte. Cum aliqd̄ tale oblaturi sum⁹ in interiori tēplo. pergendū ē ad reconciliatōem cū fratre. dimittendo tale munus sp̄uale. Pergendū ē nō pedibus corporis. sꝫ motibus animi. ut te humili affectu prosternas fratri ad quē cara cogitatōe cucurreris in ꝯspectu eius cui munus oblatur⁹ es Ita. n. etiā si p̄ns sit poteris euꝫ ñ simulato animo lenire atq̃ in gratiaꝫ reuocare ueniaꝫ postulando. si hoc coraꝫ deo prius feceris pergens ad eum nō pigro motu corporis. sed celerrimo dilectionis affectu: atq̃ inde ueniens. i. intentiōem reuocās ad id q̄ agere ceperas: offeras mun⁹ tuū. Hoc. n. remediū ē ꝯ peccatuꝫ ire q̄ sꝫ aug. superbi amplecti non ualent. Inflati. n. h̄ medicamē caritatis ꝛ humilitatis subire nolunt. ¶ Tertio notandū q̄ tribus modis contigit fratrem habere aliquid contra te. ¶ Primo modo si ille habeat contra te iram: aut odium quāuis tu illi nullā iniuriā feceris. nec fueris sibi iniuste ꝛ per aliquod debitum causa istius odij aut ire. Sed forte susurratores aliqui suis susurrijs hoc fecerunt. ¶ Aut ille forte frater sponte assumpsit sibi contra te iram odium uel indignationem c

ex falsa uel solum estimata iiu
ria quam credit ex leui aut fri
uola suspitõe. In isto casu non
est preceptum ad eum uadas. ꝛ
coneris procurarẽ reconcilatõez
sui. cum nullam sibi iniuriam fe
ceris. Esset tamen consilij ꝛ ma
gni meriti se humiliare coram
fratre modo statim dicendo. ꝛ
eum ad pacem ꝛ concordiam
reuocare: ꝛ esset adhuc maioris
meriti ꝛ perfectionis hoc agere
cum fratre. quem tu non offẽdi
sti. sed ipse te. Unde cris. Nõ di
cas: mihi nocuit. non ego illi.
Si enim pro gloria salutis tue
iubet deus amiciciam facere:
tu offensus debes preuenire of
fendentem. ut duplicem glori
am consequaris: unam scilicet.
quia iniuste offensus es. aliam:
quia prior ad amiciciam mo
d ues. ¶ Et est aduertendum quõ
in illo casu nõ debet homo a
fratre sibi sic sine causa irascen
ti. ueniam petere: ex quo nõ
in eum deliquit. ¶ Sed uadat
ad eum ut se apud ipsum excu
set siue caritatiue declaret quõ
in eum non peccauit. ꝛ sine de
merito contra euz irascitur. ꝛ sic
eum a rancore ꝛ ira ꝛuocet. nisi
forte hõ timeret qꝛ hꝰmõi humi
lis reuocatio uerisimiliter in de
trimentum fratris cederet in iu
ste irascentis. qui forte aut sup
biret. aut audatius alijs noceret

Et si hoc timeretur cautius es
set ut intermedie psone rancoro
sum inducendo ad concordiam
ponerent. ꝛ innocentem petẽdo
pro dimissione offense. Unñ aug.
in sermone dñi in mõte. Tũc hz
frater aliquid aduersum nos. cũ
nos eum in aliquo lesimus. nos
autem aduersus eum habemus
si ipse nos lesit. Ubi non est opꝰ
pergere ad reconciliationem sz
tantum dimittere. sicut tibi a
domino dimitti cupis. quod ip
se commiseris. Et in sermone õ
concordia fratrum cuius initiũ
dies isti. dicit august. Nolo ut
mentiaris. nolo ut dicas illi da
mihi ueniam quia te noscis non
peccasse in fratrem tuum si tu
scis quod iste peccauit in te. nõ
tu in illum. Noli uenire ad fra
trem tuũ qui in te peccauit ꝛ ul
tra ab eo petere ueniam. Debẽt
tñ inter uos esse alij pacifici qui
illum obiurgent. ut a te prius
ueniam petat. Tu autem esto
paratus ignoscere ꝛ prorsus ex
corde dimittere. Iam dimisisti
Habes adhuc quid facias. Ora
pro illo ut petat a te ueniam:
quia scis ei nocere si non petit.
¶ Secundo contingit fratem e
aliquid habere contra. ut si ha
bet contra te iram uel odium
ideo qr tu ei iiuriam fecisti. ꝛ ei
iniuste causa ꝛ occasio illiꝰ odij
fuisti. i illo casu õbes obmissis

alijs actibus tuis fratri a te leso pro iniuria sibi illata satisfacer̄ actu aut uoluntate. ꝛ ei mō su pradicto ut melius poteris recō ciliari. vnde Cris̄.sup illo ((uad prius reconciliari fratri tuo)) di cit in persona dei .Ego libenter contemnor. ego libenter honōis mei patior dānuz libēter ego do minus expecto suos: tn̄mō uos in amicitiam ueniatis. uade er go ut scias: quia plus diligo cō cordiā fideliū meoꝝ. quā mune ra. quia munera hoim nullū fa ciunt deo lucꝝ. Caritas vō illo rū. dei gloriā opatur. Propt̄ h̄ itaqꝫ oia facta sunt. pp hoc de⁹ homo factus ē. ꝛ pp hoc uniuer sa negociatus ē .ut hoies ad ca ritatiuā concordiā in bono con gregarꝫ. Et iteꝝ. Quādiu hoies fideles inter se aliquā dissensio nē habuerint munus eoꝝ nō su scipitur oratio non exaudit̄: nec deus uult esse amicus fideliū q̄ȝ diu inter se fuerint inimici. Et ꝯ sequenter dicit. Qualis aūt pre cessit offensio talis debet sequi reconciliatio. Si opibus offēdi sti. operibus recōciliare. Si co gitatu offendisti: cogitatu recō ciliare. Si uerbis offendisti: v̄ bis reconciliare. Ideo etiā xp̄s math̄. v. statim post prefata uer ba ubi docet reconciliationem fraternam dicit. (( Esto consenti ens aduersario tuo cito dum es in uia cuꝫ eo. ne forte tradat te aduersarius tuus iudici. ꝛ iudex tradat te ministro ꝛ in carcereꝫ mittaris. Amen dico tibi. nō exi es īde. donec reddas nouissimū quadrantē)) Ubi s̄m Aug. ꝑ ad uersariū in uia intelligitur ille cui iniuriam fecisti: per iudiceꝫ xp̄s per ministrum. Demon per carcerem infernus. ꝛ donec ca pitur nō pro distantia tempōis finita: sed infinita. Penas eni ibi positus semꝑ reddet ꝛ nunq̄ȝ ꝑsoluet. Tertio modo contingit q̄ frater tuus hꝫ aliquid aduer sum te: ut. s. cum tu sibi iniuriaꝫ fecisti. hoc habet ꝯ te. ꝛ licet sci at q̄ sibi iiuriā fecisti: siue nesci at: nullam tn̄ contra te habet ꝑ pter hoc irā odiū uel rancorem In isto casu non oportet leden tē petere ueniā ꝛ ad cōcordiā r̄ ducere. imo in casu nō expedit ut si lesus ignoraret sibi iniuriā factā. quia hoc faciēdo sibi ma nifesta occasio rancoris dare̅t. Tamen debito iustitie oꝫ ut le so satisfias: cui abstulisti bono rem uel res: ꝑ uerba ul̄ facta sa tisfaciendo. Unde Aug. in ep̄la ad macedoniū. Si alienū (qm̄ peccatum est) cum reddi possit non redditur: non agitur peni tētia. sed fingitur. Si aūt uera citer agitur: non dimittitur pec catum nisi restituatur ablatuꝫ. f

Sunt aūt circa precedētia. xij. g

dubia que mouet hūbert⁹ in expositione r̄gule bt̄i aug. ⁊ soluit Dubitatur primo. quem mōȝ tenere debet q̄ recōciliāe uult fratrē quē offendit:' Rn̄de. Triplicem. uerbo placet. cito ⁊ cū mā suetudīe. 'Primo q̄dem q̄libȝ tenet̄ ad satisfactionem illi quē lesit uerbo in rixando. Argumētū ad hoc est. Exo. xxj. ubi dicit̄ ꝙ si aliqui rixati fuerint. ⁊ ꝑcusserit alter alterū ⁊ mortu⁹ non fuerit. sed ī lecto iacuerit: tenebit̄ eideȝ ad expensas in medicos. Si hoc uerum ē de lesione tali ergo ⁊ uerbo satisfacere debet q̄ uerbo lesit. cuȝ uerbis aliqn̄ g̃uius quis ledatur quam plagis. Secundo cito tenetur etiaȝ ad satisfactionem qr ī restitutōibꝰ qn̄ sine die debētur: omni die debentur ita hic. Unde. Eph̄. iiij. ((Sol non occidat sup iracūdiā ur̄am)) Tertō etiā ī satisfaciēdo sic dȝ caueri a mō supbo. ul' aspe ritate ꝙ satisfactio prosit ad curatōnē ir̄ fr̄ne. 'Propter illa dic̄. Augu. in regula. Qui conuicio ul' maledicto uel etiaȝ criminis obiectu. aliqueȝ leserit meminerit satisfactione quantoti⁹ curare. ꝙ fecit. ¶ Dubitatur secūdo ꝑ quot q̄s satisfacer̄ ōbȝ:' Rn̄de. 'Per tria p̄t hui⁹modi satisffactō esse una ꝑ v̄ba. ut cū q̄s petit ueniam de offensa ab offenso. Sic faciebat. augu. scribēs. hieronymo obsecro te per māsuetutudinem Jesu christi. si lesi te ig̃sce mihi. Alia est ꝑ corporis humilitatem. Sic fecit semei dauid cui maledixit . ij. regum decimonono. Semei prostrat⁹ corā rege ad eum dixit ((Non r̄putes mihi ad iniquitatem neq; memineris iniuriam serui tui et cetera.)) Tertia est per obsequia sic Jacob muneribus uoluit placare fratrem suum. Esau. 'Ro. duodecimo ((Si esurierit inimicus tuus: ciba illum. si sitit potū da illi)) q. d. per hoc placabis illum: ⁊ redibit amicicia. ¶ Dubitatur tertio an quilibet offendens teneatur ad omnes huiusmodi satisfactiones:' Respondo quod non. Sicut. n. ledens aliū in rebus non tenetur nisi ad cērtā quantitatem rei restituende ita ⁊ offendens in uerbo: non tenetur ad omnes satisfactiones sed ad certam. secundum quantitatem offense. Dubitatur quarto quam statim offendens teneatur reconciliare offensuȝ:' Rn̄. Aut offensus est absens aut pn̄s. Si absens suffic̄ offendenti propositum satisfaciendi sine mora cuȝ poterit sicut ī restitutionib⁹ nec optet qd̄ uadat in hoc casu pedib⁹. sȝ sufficit aīo. Si uero ē presens aut fuit leuis offensa. Ita ꝙ non creditur offensus grauit̄ turbatus: uel grauis. Si leuis.

pt differri satisfactō usq̄ ad tempus modicum. Si uero grauis debet sine mora satisfieri tum ratiōe debiti quod oī die debet tum etiam ratiōe caritatis fraterne: debet eni opam dāe. ne ira crescat in odium. et trabem faciat de festuca et aīam faciat homicidam
k aut augu. ubi prius dicit. Dubitatur quinto. utrum lesus in casib⁹ predictis teneatur dimittere offendenti impenitenti nec satisfaciēdi cum deus cui⁹ mīa hūanam excedit in infinitum nūq̄m dimittat impēitenti: Rn̄. qđ sic q̄ntū ad remissionem itrīsecam cordis. quo ad rancorem uł irā: non rōne illius quia impenitens est. sz ratiōe suiipsius ne peccet. nō est autem simile de deo cuius ira non ē pecatum. Impenitenti tn̄ peccanti in nos non tenemur dimittere dimissione exteriori. vn̄. luc. xvii ((Si septies ī die peccauerit in te frat̄ tuus et septies in die ad te ꝯuersus fuerit. dicēs penitet me. Dimitte illi)) dicit glo. Non iubemur passim pcc̄a dimittere. sed penitenti. Que intelligēda sunt. quod impenitēti peccant ī nos non tenemur peccata dimittere dimissione exteriori. uel quod non tenemur in foro peītētiali īpenitēti dimittere
l re Dubitatur sexto quid sit illa dimissio exterior quam dimittit offensus offēdenti: Non est peccatum. qr hoc tm̄ deus dimittit. nec satisfactio. quia illa soluitur tūc: Rn̄. q̄ ē acceptatio satisfactionis: uel indicatio reconciliationis. uerbo. uel facto expressa ut cum offēsus offēdētem flectētē genua eleuat. uł dicit dn̄s parcat tibi. uel parco uel satisfactum est mihi uel similia.

Dubitatur septimo an post m huiusmodi satisfactionē uł etiā añ'ca dimissiōne intrīseca liceat signa rācoris ꝯtinē: R. Signorum huiusmodi quedam sunt ꝓpinq̄ quedam remota. ꝓpīq̄ sūt que ī gerūt probabilem suspitionē de rancore. ut cum aliq̄s nūq̄ uult alteri loqui. et toruo uultu semper eū respicit. et similia. Et ista nulli licet retinere. q̄a ab omni spetie mala abstinēdum est ꝯm app̄lm. Et sicut eleazarus abstinuit a carnibus que similes erāt porcinis ne scandalizaret ita nemo debet illa signa facere. ꝑ q̄ probabiliter credētur esse in odio. Remota sunt que non igerunt argumentum de odio licet odium subsequantur ut sunt subtractio familiaritatis. et seruiciorum aliquorum et similia. Et ista licet retinere oībus dummō non fiat malo animo. imo pt esse interdū meritorium. cū fit ꝓpt̄ bonū alterius. Quod aūt interdum dicitur qr hoc non debent facere ꝑfecti. si intelligat̄ quod hoc

nõ est pfectõis. uerum est aliter non uidetur esse ueruz. Dubitatur octauo. utrum iniuriatus teneatur querere recõciliationem iniuriãtis. ipso ñ petente? R. q nõ tenetur ex hoc solo. sed rõne fraterne caritatis posset teneri in casu. scz si crederet probabiliter q p hoc liberaret aiam ei9 ab odio mortali. z non esset occasio mali in eo l' i aliis. h9mõi excellens humiliatio. Quõ autẽ dauid iniuriatus q̃siuit reconciliationem a saule nõ penitẽte z similia opa sanctorum ñ optet q imitemur qr magne pfectiõis
n opera fuerunt. ¶ Dubitatur nono. Esto q aliq̇s offendat alium uerbo in secreto. z petat offens9 satisffactõem in publico. nũquit tenetur ad h9mõi satisfactionẽ offẽdẽs. Ul' ecõuerso offẽdat aliq̇s aliquẽ in publico z ul't satisfacere tñ i secreto nũq̇t sufficit ei? Rñdeo ad primũ q nõ teneť nisi forte q fcẽm fuit in secreto. publicatũ fuisset: sic fur q̇ latenter accipit. non tenetur publice satisffacere. ad secũdũ dicenduz q nõ sufficit. argumẽtum est ad hoc actu. xvi. de paulo. cui publice condemnato ad carcerez nõ suffecit occulte liberari: sed publice. Dubitatur. x. Ponatur q aliq̇s iposuerit alteri culpã. z lesus nõ uult accipe satisfactõz a ledẽte. nisi dicat se mẽtitum fuisse. nunq̇t tenetur ad hoc ledens? R. Si ledẽs scit se dixisse uerũ nullomõ dz dicere cõtrariũ nec h dz ab eo req̇ri. Si autem scit uel credit se dixisse falsum l' dubium. sm q hz i consciã sua: sic dicere dz. sicut restitueř tenetur q̇s rem ablataz cum damno sue rei. Pt tñ adijcere aliq̃ alleuiãtia culpã suã. uz q ex animi turbatiõe illud dixit uel q ita audierat uel credebat tunc. licet mõ reputet falsum. Ad h autem q dicat se mentitũ fuisse ñ tenetur. quia per h reuelaret secretum mentis sue peccatum q sibi multum noceret. z aliis nõ pdesset, qr ita restauratur fama alteri p hoc q cognoscitur se falsũ dixisse. sič si diceret se mẽtitũ fuisse. Hec omnia humbertus.
¶ Dubitatur. xi. Quid facere dȯbeat offendens q̇ petit ueniam a leso sz lesus nõ uult dimittere. a
Respon. ¶ Augustinus in quodam sermone sic. Si fratri tuo per te offenso in corde in uera humilitate z caritate non ficta dicis: dimitte mihi. z ille noluerit tibi dimittere. noli esse sollicitus. serui estis. ambo unum dominum habetis. Conseruo tuo debes. eum rogasti: noluit tibi dimittere. interpella dominum amborum. z quod tibi dimisit dominus. si potest exigat seruus. Uult ergo augusti. quõ petẽdo

ueniam a seruo tali. post uel añ
a dño : liber. est licet si intulit dã
nũ: pro illo satisffacere debeat le
so. Et lesus grauiter peccat: cu
ius (ut dicit augu) oratio nõ ex
auditur munus nõ accipitur. nec
p dimittitur peccatum. ¶ Dubi
tatur. xij. utrum prelatus aut ali
us superior. ratõne istius pcepti
de reconcilatione fris teneatur
ueniam petere secundum modũ
dictum a subdito suo. qa eum in
iuste lesit: aut in corrigendo mo
dicum lesit? Rñdet augu. in pdi
cto sermone dicens. Sũt perso
ne hũiles p ordinem seculi hui⁹
a quibus si petimus ueniam. ex
tolluntur i superbiam. Et subdit
Durum uidetur ut iubeã q si bõ
dñs peccat in seruum suum. iniu
ste litigando. iniuste cedendo. z
similia q dicat ille isti ignosce.
da mihi ueniam : non quia non
õbet facere: sz ne ille incipiat su
perbire. Quid ergo faciet dñs.
Ante oculos dei peniteat eũ. z
si nõ pt dicere seruo suo : qr non
optet da mihi ueniam. blande
tñ illũ alloquat. Blanda eni ap
pellatio: uenie est postulatõ. Et
in regula dicit augu. Quando
necessitas discipline uos dicere
dura uerba compellit. si etiam
ipi modum uos excessisse sẽtitis
nõ a uobis exigit ut a uobis sub
ditis ueniam postuletis: ne apud
eos quos oportet esse subiectos
dum nimium fuatur humilitas
regendi frangatur auctoritas.
¶ Quo ad secundum principale q
sciendum. quod xps alio modo
iubet ore benefacere uidelicet
inimicis benedicẽdo: eis non õ
trahẽdo. vñ Ro. xij ((Nemi ma
lum pro malo reddẽtes. sz bene
facite psequentibus uos: benedi
cite z nolite maledicere)) Et idẽ
xps iubet math. v. dicens ((Ora
te pro psequẽtibus uz per opa) z
calumniantibus uos )) scz per vẽ
ba. calumniari etenim est niti õ
fectum in aliquo iuenire uel cri
men sibi imponer. Et est duplex
calumniator. unus est q falsum
crimẽ aut defectum alteri impo
nere nititur. aut si uerum tamen
occultum. imponit publice. nõ s
uato ordine diuini iuris z facit
hoc tñ in malum alterius. ut in
de puniat uel diffametur. Alter
est qui etiam benefacta ab alio
nititur ostender mala. aut ficte
facta ut eum per hoc hypocritã
ostendat: aut ut ad penam uel
malam famam apud alios tra
hat. ¶ Sed dubitatur utrum r
aliquis peccet infamiam non re
pellẽdo? R. tho. qõlibz. ix. q. vi.
arti. ij. Utrũqz. s. contemptus fa
me : z appetitus põt esse lauda
bilis. z uiciosus. Fama enim non
est necessaria homi pter seipsũ
sz pter proximum edificandum
Appetere ergo famam propter

ꝓximũ: caritatis ē. appetere vo
ꝑ ſeipз ad inanē gloriã ſpectat
Et econtrario cōtēptus fame rō
ne ſnipius humilitatis ē. Rōe
vo proximi eſt ignauie ⁊ crudeli
f tatis ¶ Illi ergo quibus icumbit
ex officio uel ex ſtatu perfectio
nis aliorum ſaluti prouiderẽ pec
cant. niſi infamiam ꝓpriam iux
ta poſſe repellant. Alij uero qui
bus magis cuſtodia ſue ſalutis
iminз. pñt ſue humilitati ꝓuidē
tes famã uel infamiã cōtemnerẽ
Sed cũ infamis dupliciter rẽpel
latur ſcilicet occaſionez ſubtra
hendo. ⁊ linguas detrahentium
compeſcendo. Primo° omnes
tenentur infamiã uitare. al' ſine
ſcandalo actiuo fieri nõ poſſet.
qnod ſemper eſt peccatum. Sз
ſecundo modo non tenetur niſi
quantum debet aliquis ſaluti ꝓ
ximi ꝓuidere. Unde greg. ome.
.ix. ſuper Ezech .dicit. linguas
detrahentium ſicut non dbem⁹
noſtro ſtudio excitare. ne ipi ꝑe
ant ita ꝑ ſuaз maliciã excitatas
debemus equanimiter tolerare
ut nobis meritum creſcat. aliqñ
ēt ɔpeſcere: ne dũ de nobis ma
la deſſeminãt: eoꝝ q̇ nos ad bo
na audire poterant corda inocē
tium corrumpant. Et infra. hij
etenim quoꝝ uita in exemplum
imitatōis ē poſita. debent ſi pñt
detrahentium ſibi uerba cōpe
ſcere ne eorum predicationeз ñ

audiant qui audire poterant: ⁊
in prauis moribus remanentes
bene uiuere cōtẽnant. h. d. tho.
Pñt tñ ſaluo ꝑfectōis ſtatu ꝑfe
cti orarẽ deũ ut liberētur a calũ
niãtibus. ne in eoꝝ ꝑſecutiōe ru
ant. vñd. ps. ((Redime me a ca
lũniis hoïз. ut cuſtodiã mãdata
rua)) Quo ad .iij. pricipale iube t
muz ēt ore orare ⁊ corde ꝓ ꝑſe
quentibus ⁊ calũniãtibus nos q̈
ten⁹ ɔuertantẽ. Et h oratio a fid
libus diligētiſſime ē obſuanda.
q̇a exaudibiliſſima ē ⁊ maxime
meritōia qz ex mag̃ caritate ꝓce
dit. Conſumata. n. caritas facit
ꝓ inimicis orare magno deſide
rio ut ɔvtãtẽ ab errorẽ uie ſue nec
q̇cq̃з ut dic̃ Criſ. ſic ꝑfectuз ē ut
inimicos amare. ⁊ ꝓ ꝑſequētib⁹
⁊ calũniãtibus orare. ⁊ viceuer
ſa iter oēs nr̃as orõnes illa peiō
ē ⁊ ꝑiculoſior ⁊ irrõnabilior: q̈
oram⁹ ut nos deus uidicet d ini
micis nr̃is. Tales ut Criſ. dicit
ſagittas ꝑniciosas ifigunt. ⁊ di
gnos ſe efficiunt ut maluз ꝙ ini
micis impcantur: eis deus infli
gat. Et ſecundum eundem cum
a proximis moleſtamur: non ho
mini cui compati dberemus: ſз
demoni hominem uexanti indi
gnari deberemus. ¶ Si eniз ip
ſe homo naturaliter homini fe
bricitãti grauiter condolet: ⁊
non iraſcitur. Cur anime de
moniacis infirmitatibus preſſe

qñ iniuriatur non cōpatietur.

Capitulum nonum.

De tertio modo diligendi inimicos vz bñfaciendo cōtra eoꝝ psequutiones ubi tria sūt dicēda. Primo utꝝ ex pcepto teneamur inimicos nostros diliger effectiue sic q eis bñficia ipendam⁹ ꝛ exteriōa signa dilectōis oñdam⁹. Scōo an sit magis meritorium inimico bñfacere q̄ amico. Tertio quā malū sit rācorē ꝯ pximū tenere. Quātū ad primuz notandū fm tho.2.2.q.xxv. q bñficia ꝛ dilectōis signa q̄ qs exhibet pximis i cōi l' p toto pplo alicui⁹ ciuitatis l' p alicuius monasterij cōitate talia bñficia ꝛ dilectōis signa exhibere inimicis ē de necessitate pcepti. ita q hō in tali casu ēt inimicos suos pp inimicitiaz a generalitate non excipiat fm modū de interiori dilectōne supra tactum. quia effectus ꝛ signa caritatis exteriora debēt pportionari interiori affectui. Dilectio autem ut supra tactū fuit i cōi ēt ad inimicū ē pceptū. Et si inimicis prefati effectus ñ exhiberentur. ptineret ad uindictam iniustā contra illud leuiti. .xix. (( non queras ultionem ꝛ non eris memor iniurie conciuium tuorum)) Et secūdū Rich.i .iij. sentē. ēt hō tenetur inimicis suis effectum salutationis ꝯsuete ꝛ cōis impendere. i. tenetur exhibere eis istā salutationem que ex ꝯmuni consuetudine illius loci ab omnibus solet ipendi nisi forte i casu quo timeret istū ex hoc prouocari uel semetipm uel timeret aliquod aliud malum ex hoc oriri. Alia sunt bñficia aut dilectionis signa. que quis exhibet particularit soluz aliquib⁹ personis forte sibi magis familiaribus et amicis siue sint benficia spiritus siue cōpis ppria anime ut opera mie spūalia que i uersu isto ꝯtinētur. Cōsule. castiga. remitte. solar. fer. ora. Siue corpis: ut in uersu vestio. cibo. poto. do tectuz. uisito. soluo. sepelio. ꝛ similia. De his dicendum. pmo qd necessarie obligationis est talia impendere tam amicis quam inimicis tpe necessitas. vñ math. v. propt hoc xpus ait ((Benefacite his q̄ oderunt uos. ꝛ orate pro psequētibus ꝛ calumniantibus uos.)) Jē. j. ioh. iii. ((qui habuerit substantiam huius mūdi. ꝛ uiderit fratrem suū necessitatē patiētē. ꝛ clauserit uiscera sua ab eo. quō caritas dei manet i eo?)) Et Amb. Pasce. fame moriētē Si non pauisti occidisti. Ergo a sili si non consuluisti in necessitate ul' tunc a peccato non defēdisti

ꝛ hꝰmõi occidisti.ſꝫ ſub p̄cepto tenemur non occidere .ergo in neceſſitate ſub p̄cepto.ſubueni re etiã inimicis . Secũdo meri toriuꝫ eſſe pt ꝙ quis talia bene ficia ꝛ dilectiõnis ſigna exhibe at inimico omni congruo tp̄re ꝛ oportunitate ſe offerēte .ſꝫ tam̄ extra caſum neceſſitatis non ē de neceſſitate ſalutis.niſi ſm̄ p̄ parationē animi . Oꝫ.n.ut hõ pa ratum aim̃ habeat ꝙ ſi occurrerꝫ neceſſitas ĩ illo caũ inimico ſuo talia beneficia dilectionis exhi beret ꝓ poſſe . Et tenetur exhi bere talia ēt inimico qñcũqꝫ ca ſus neceſſitatis occurrerit. ꝛ o portunitas adeſt . ꝛ plus tenet̃ amico in neceſſitate : ſed ꝙ ali q̃s ext̃ caſũ neceſſitatis hꝰmõi bñficia alicui inimico exhibeat ē ſupererogationis ꝛ conſilij.

c ¶ Quo ad ſecundũ .an ſit magis meritõiũ inimico q̃m amico bñ facẽ:' Rñ.ꝙ ſic qñ uꝫ idē homo eq̃ intẽſ̃ actibus.et ex eq̃li cari tate ꝛ ceteris paribꝰ diligit uno tp̄re amicũ.ꝛ alio tp̄re inimicũ ꝛ utriqꝫ bñfacit. uel ſi unus dili git amicũ ꝛ alt̃ diligit inimicuꝫ ꝛ cetera ſunt paria .ſ.ꝙ diligũt eq̃ intẽſis actibꝰ.ꝛ ex equali ca ritate.ꝛ ſunt equal'r diſpoſiti . tunc dilectõ inimici et beñficia eiꝰ ſunt magis meritoria q̃ꝫ dile ctio ꝛ bñficia amici . Uñ greg. Seruitia q̃nto ſũt mĩus ð̃bita . tãto ſũt magis accepta . Sꝫ mi nus debitũ ē inimicũ diligere q̃ꝫ amicum.cuiꝰ eſt ratõ qꝛ ſꝫ tho. ꝛ.ꝛ..q.xxvij. Et ſm̄ doctores in .iii.di.xxvii.quattuoꝛ ſunt q̃ au gēt in noſtris bonis actibꝰ meri tũ.'Primũ ē libertas.quãto eni homo opatur plus ſm̄ rõnem ꝛ uoluntatē nõ naturaliter mere nec coacte.tãto ceteris pibꝰ plꝰ meretur:ſed in dilectõne inimi ci nec natã nec bñficia inimici mouent ad diligenduꝫ .imo ma gis ad odiũ. ¶ Secunduꝫ ē diffi cultas.qꝛ q̃nto actus aliquis ex ſe eſt difficilior:tãto ceteris pa ribus eſt magis meritorius. Et ðr notanter ex ſe:quia duplex ē difficultas in opando.Una pue niens ex ip̄o ope ex ſe : ut ieiũa re ĩ pane ꝛ q̃.ē difficilius quaꝫ cum uio ꝛ piſcibꝰ.ꝛ paupeꝫ da re denariuꝫ de nc̄cariis.ē diffici lius q̃m diuitē dare denarium ð ſupfluis:ꝛ hec difficultaſ auget meritum.Alia eſt proueniēs ex ĩ diſpoſitione opãtis ſolum puta quia ſe neglexit ad bonum diſpo nere.uel male ſe habituauit ꝛ h non auget meritum. Unde patꝫ ꝙ ſepe plus meretur cum modi co ḡuamine ieiunans religioſus quam male aſſuetus mereatur ieiunando cum maiore labore. Sed certum ē ꝙ faciliꝰ eſt ami cũ diligere q̃ꝫ inimicum.Tertiũ ē caritas.Nam nullus actus eſt

meritorius: nisi a radice aliquo mō ꝓcedat caritatis. Et quanto actus ex maiori caritate procedit. tāto est deo acceptiōr: ꝛ magis ꝑ ꝯñs eo meremur: sed dilectio inimici ex caritate causat totaliter. ꝛ solum dependet ex dilectōne dei actuali uł habituali. ꝛ nullā aliam causaȝ mouētē hȝ nisi deum amici uero dilectio multas alias causas hȝ puta bñficium ꝛ alia. Quartū ē conatus ad bonū. qꝛ ubi maioꝛ conat⁹ ē ad bonū ibi mai⁹ ē meritū uñ. i. coꝛ. iii ((unusq̄sqȝ mercedeȝ accipiet ſm suuȝ laborē)) sȝ certū ē maiorē conatū exigi i dilectione inimici quam amici. ergo

e ¶ Quo ad tercium de difficulter rācorem dimittētib⁹. notādū ꝙ q̄daȝ sūt tā discordes ꝙ raro uel nunq̄m remittunt iniurias. Isti sunt ualđ mali ꝓpteꝛ tria. Prio qꝛ nō sūt ueri xp̄iani qui inūgūt in baptismo ad habendum cor piuȝ. ꝛ non molescunt ad pietatē. sȝ sunt iudei dure ceruicis. ꝛ incirconcisi cordibus. ꝛ aurib⁹ resistentes semper spiritui sācto ut aut btūs stepha. actu. viij. volunt habeꝛe oculum ꝓ oculo dētem pro dente. leuiti. xxiiij. Secūdo sunt sicut holofernes gētilis đ quo. Judith. iij. đꝛ quod ferocitatem animi ei⁹ mitigāe nō poterant. Tertio qđ peius ē sunt sicut diabolus de quo dicit greg. ꝙ nullo potest placaꝛi obsequio Cōtra hos ē ꝙ de alexādro magno legitur. qui dum offensus a q̄⁹dā nullatenus ire cedere uellet: ei ait suus mgr̄. aris. nobilissimum tibi adhuc documentum tradere possum. Alexadro autē dicente presto sum audire. ait arist. Quis est qui regna superauit. Nonne cor tuum ꝛ potētiaꝛ Sed maiorem uictoriam acq̄ris hodie: aīm proprium si uiceris. Si autem neglexeris: aliuȝ habebis. Ad que uerba placat⁹ est. Uñ prouer. xvi. ((Qui dñat animo. fortior est expugnatore urbium.)) Sic legitur de Julio cesaꝛe ꝙ nullius solebat obliuisci nisi iniuriaruȝ. Certuṁ ē etiā senecam mgr̄m neronis ad eum scripsisse librum de clemētia. q̄ ē ſm tulium uirtus per q̄ȝ anim⁹ in odium alicuius cōcitatus. benignitate retinetur. Scribūt naturales. leonem pcere ꝓstratis: nec regem apum aculeum hr̄e Ergo miseranda res est xp̄ianuȝ in rācore maneꝛ. ubi monarche mundi placant̄. gentilis librum scribit. ꝛ aīalia bruta docēt. preterea dicit. apł's. col'. iii ((Donantes uobis metip̄. si q̄s aduersus aliquē hȝ q̄relā)) Item math. v. sanctorū est nō solum remittere sed etiam benefacere inimicis. Item christus pijssime orauit pro crucifixoribus luce. xxiij.

Quã lõgê ergo sũt ab apostolica doctrina a scõꝝ uita .ꝛ xp̃i exẽplo. quis mittere nolunt offẽdẽtibus eos. Sunt aũt alij quidaꝫ discutientes culpas offẽdentium qui multã pretendũt difficultatem in remittẽdo: mõ qꝛ magne sunt offẽse. modo quia multotiens commisse. ꝛ remisse multotiẽs. Nõ sic facit deus. imo magna ꝛmittit. Johel. ij ((prestabilis super malicia)) malicia ei sonat ĩ culpam ꝗuẽ: multa etiã dimittit qꝛ multus ẽ ad ignoscẽd. Jsaie. lv. ꝛ multotiẽs. Mathe. xviij. Non dico tibi septies: sꝫ usq͡ꝫ septuagies septies.

¶ Capi. Decimuꝫ

De ðtractiõe q̃ est filia ĩuidie. nunc dicenda sũt tria principalit̃. Primo q̃d sit ꝛ q̃n pccꝫ. Secũdo cuꝛ sit fugiẽda ꝓpt̃ ei⁹ magnum malũ Tertio quõ peccẽt detractores

a audientes. ¶ Quantuꝫ ad p̃mũ notãdum s̃m tho. 2. 2. q. lxxiij. ꝛ alex. ĩ sũma. ij. p̃te qð detractio est aliene fame ꝑ occulta ṽba ð nigrãtõ ħ est ablatio ul' diminutõ fame alteri⁹ ꝑ uerba q̃ dicuntuꝛ absente alio uel ignorante eo ꝯtra quem dicuntur. Nam detraheꝛ est de aliquo toto partẽ tollere: unde detrahens: aliquid ð bono proximi trahit. Quia imaginem dei uirtutes ꝛ naturalia de proximo non potest traheꝛ. q̃ sunt bona hoĩs: sed famã eius potest diminuere aut tollere.

¶ Fit aũt detractio sex modis secũdum tho. directe quadruplr. b
Prio cuꝫ q̃s ꝑ uerba sua alteri falsum crimen imponit: ꝛ aduenit. Et ẽ pessima detractio de q̃ ecc̃. xi. ((Attende tibi a pestifero fabricat. n. mala)) Secundo cũ peccatũ alterius suis uerbis adauget. ut cũ peccatum de proximo narrat̃ q̃ forte uerꝫ ẽ ꝛ ali⁹ adauget: uerbis suis aggrauãdo plus quam sit in se. De quo. Ecci. xj ((scintilla augetur ignis ꝛ a doloso augetur sanguis)). i. peccatum. Tertio quando quis occultum reuelat. ita quod peccatum alterius licet uerum sed occultuꝫ manifestat. nõ seruato ordine caritatis ꝛ fraterne cõrectionis a domĩo ĩ euãgelio instituto cõtra illud ecc̃i. xxvij ((qui denudat archana amici: fidem perdit)) Quarto quando illud quod est bonum dicit mala intentione factum: ut cuꝫ quis ieiunat orat. ꝛ similia facit de genere bonorum: alter non potẽs accusare opus. accusat intentõnem que in corde est. ꝛ quã scire non potest. nec habꝫ ad hoc signa sufficientia. sicut luc. xi. Judi dixer̃t xp̃o ((Jn belzebub principe demoniorum eicit demonia)) Quo contra ecclesi. xj. ðꝛ ((bona ĩ mala ꝯuertẽs ĩsidiat̃

ꝛ in lectis ponit maculã.)) Indi
recte aũt fit detractio dupliciť
Primo negando bonum alteri⁹
ut si de aliquo uere bona dicũť
ꝙ sit doct⁹ uirgo. nobilis. uirtuo
sus ꝛ similia. ego dicam. non est
talis. Uel si a me queritur utrũ
prefata bona in proximo sint. ꝛ
ego respondendo negem. cum
tñ sciam sibi inesse. sicut Joh.
ix. iudei negabant. primo mira
culum de illuminatione ceci.
Secũdo bonum alterius reticẽ
do maliciose. Sicut si ď proxio
fit sermo qũo bona fecerit. me
pñte. uel a me queritur de tali.
ꝛ ego maliciose taceam ex odio
uel in inuidia. sic milites tacue
runt xp̃i resurrectionem ꝛ iudei
c Math. xxviii. ❡ Secũdo notã
dum ɓm tho. ꝙ pcc̃a uerborum
sũt maxime ex intentõe loquen
tis diiudicãda. Qñ. n. q̃s aliq̃ di
cit de alio illa intẽtõe ut ꝑ hoc
auferat uel minuat famam ei⁹:
tũc uere dicitur ꝛ ꝓprie ei ďtra
here. Et h⁹mõi detractio ẽ ꝑ se
loquendo pcc̃m mortale. Qď ꝓ
batur primo: qr Ro. i. dr̃ ((ďtra
ctores. deo odibiles)) Quď ideo
additur ut dicit glo. ibidem. ne
putetur leue esse pcc̃z propter h̃
ꝙ cõsistit in uerbis. Scď o sic ꝓ
batur. Nam pcc̃a que cõmittũť
ꝯ proximum pẽsanda sũt penes.
nocumenta que ꝑ ea ꝓximo in
feruntur. sed ꝑ detractõem ma
ius nocumentum infertur ꝓxio
q̃z ꝑ furtum aut rapinam. eo qď
per detractõem aufertur hoĩ fa
ma: ꝛ per furtum diuicie. fama
autem multo precisior ẽ diuitijs
uñ puer. xxij. ((Melius ẽ nomẽ
bonum q̃z ungentum p̃ciosuz ꝛ
diuicie multe)) Et ecci. xli. ((Cu
ram habe ď bono noĩe. Hoc eĩ
magis ꝑ manebit tibi quã mille
thesauri magni p̃ciosi)) nam per
defectũ fame a multis bonis hõ
impeditur. tã in spũalibus q̃z in
corpalibus. Primo qr infama
ti doctrina minus sapit in ꝓxio
Scď o infamatus pronior ẽ ad
peccandum: qr cõspicit se hono
rem perdidisse. Tertio. qr uno ĩ
famato alij multi pñt infamari.
ut pz in monasteriis reliogosorũ
in domibus ꝛ ciuitatibus. Quar
to in tpalibus cõtractibus mr̃i
monij. mercanciarum. ꝛ huius
modi hoĩ minus creditur: ꝓpẽ
q̃ hoĩes ĩterdũ mori pati sũt cau
sa defẽdẽdi famã. sic ĩ duellanti
bus patet ergo plus est morta
le q̃m furtum uel rapina tpaliũ
❡ Sunt aũt tres g̃rad⁹ ďtracto
rum. Quidaz mali. q̇ detrahunt
simplicibus ꝓximis. alij peiores
q̇ ďtrahũt deuotis. uel religiosis
uñ. iiij. Re. ij ((cum pueri mala
loquerẽť de heliseo ꝓph̃a q̇ uitã
duxit sicut r̃ligiosi dicẽtib⁹ puẽis
ascende calue statim exiuerũt
duo ursi de silua occidentes.

xlii.pueros.Tertii pessimi qui
ꝺtrahūt p̄latis ⁊ a patribus spūa
libꝰ ul' carnalibꝰ ꝺliberate iten
tōne nocēdi:⁊ maxime i hiis q̄
ꝑtinēt ad eorum officium ut dic̄
e alex.¶ Q̄ð pater ꝑmo.exo.xx.
ubi ꝺr ((dijs non ꝺtrahes ⁊ ꝑnci
pē ppl'i tui nō maledices ))ubi p̄
lati dij noīant̄ .q̇a dn̄os hoīes
suis sacramentis ⁊ doctrinis fa
cer̄ pn̄t.siue bn̄ siue male uiuāt
Item nūeri.xiiii.deꝰ ꝺtractōez
fc̄az p̄lato r̄putat suā.d.(( Usqꝫ
q̊ ꝺtrahit mihi ppl's iste.Feriā
ego eos pestilētia.)) Itē eccī.x.
((In cogitatōe tua r̄gi ne ꝺtra
has))glo.Siplicit̄ moꝫ ne ira
ul' leuitate aī maioribꝰ nr̄is ma
ledicamus. Scðo ꝑ illud.ij.re.
vi.ubi oza .a dn̄o ꝑcussus ē q̇a
manū suā ad archā dei extēdit.
sꝫ religiosi ul' deuoti uel p̄lati sēt
archa dei ꝑfectiores i quibꝰ ꝯ
tinetur māna dulcis cōsolatiōis
virga correctōis ⁊ scia discretio
nis.Nec imerito talis a dn̄o per
cutitur q̄ irreuerēter manu lin
gue tēplū dei tangit . Un̄ greg.
Multi dū plus vitā sacerdotuꝫ
q̄ꝫ suā discutiūt i erroris foueaꝫ
dilabūt̄:minꝰ ꝯsiderātes ꝙ n̄ eos
uita sacerdotū lederet.si hūil'r
bonis sacerdotū āmonitiōibꝰ au
f rē accomodarēt ¶ Tertio pꝫ idē
in chā gen̄.ix.qui noe patris sui
uerēda ꝺtegēs.in semie suo ma
ledictionē suscepit ubi alii fr̄es

benedictionē receperunt (( Ma
ledictus inq̇t chanaaꝫ puer.ser
uus suoꝝ erit fr̄ibus suis ))Sūt
ēt alij ḡdus inuidie. quia q̇dā de
trahunt v̄bo.alij peius scripto .
alij cantilenis . Cū tn̄ aliq̇s dic̄
aliq̄ uerba per q̄ minuit̄ alterius
fama.⁊ non intentione nocendi
alteri in fama.sed dicit ex in cō
sideratione aut aī leuitate.aut
ꝓpt̄ aliq̄ꝫ causam.sꝫ.non nccari
am.tūc manꝫ pc̄cꝫ ueīale nisi v̄
bū detractoriuꝫ a deo sit graue
ꝙ notabilit̄ hoīs famam ledat:
p̄cipue in hijs q̄ ꝑtinēt ad hone
statē uite.⁊ dispositionē bonam
uoluntatis.Hoc eniꝫ ex ipso ge
nere uerborum habet rationeꝫ
pc̄ci mōtal' ut dic̄ tho.Nā ut di
ctū ē.precepto.j.c.xiij.d.si quis
leuiter ⁊ ex paruis signis firmit̄
credit de proximo peccatuꝫ mō
tale:ip̄e in hoc peccat mōtalit̄:
⁊ aliū de tali mortali accusare.
etiam ex leuitate ⁊ sine nccaria
⁊ rōnabili causa.peius ē ⁊ maiꝰ
nocumn̄tū hoīs:⁊ nō solū ꝯt̄ cari
tatē.sꝫ ēt ꝯt̄ iustitie equitateꝫ.ḡ
a fōtiori ē pc̄cꝫ mōtale Unð eti
am tenetur ad restitutōne.sic̄ di
cet̄ ifra p̄ce.vij.ca.vij.Exēpluꝫ
ē ad ꝓpositū.Si ei aliq̇s ex leui
tate aī i rebus ul' i cōꝑe magnū
dānū iferrꝫ.grauis culpa etiam
in secularibus iudicijs iudicare
tur ut si ledendo necaret uul'ne
raret.aut domum incineraret.

Sic est de detractorib⁹ ex leui
tate in magnis rebus.ut dictum
est.Et Alexander . Qui aūt ma
la ea per que minuitur pximi fa
ma manifestat.non oībus in
differēt.s3 debitis circūstantijs
et ppt aliquō bonū ul' necessari
um ei qui pt nō obesse s3 pōsse ꝛ
hoc fac cā correctionis proximi
nō causa nocendi ei talis serua
to modo corigēdi euāgelico de
quo mathe . xviii.non peccat s3
meretur. Unde Augustinus in
regula.Si frater tuis uuln⁹ ha
bet in corpe quod uelit occulta
re dum timet secari:nonne cruō
liter a te sileretur ꝛ misericōdit
indicaretur. ¶Quarto ergo ma
gis debes manifestare.ne dete
g terius putrescat i corde. ¶Quā
tum ad secundū pricipale.nota
q̄ detractō est ualde detestabi
le uiciu3 ppter septē. Primo q̄
ualde cōis ē ꝛ cōsueta malicia
unde super illud prouer.xxiiij.
((detractorib⁹ne cōiscearis.))di
cit glo. Hoc spēaliter uicō peri
clitat fere totum hūanu3 genus
s̄m tho.tum qr stultoꝝ infinit⁹
ē numer⁹ tum qr pauci sunt qui
p uiam salutis āmbulāt tum etia3
qr pauci aut nulli sunt.q̄ nō ali
quo sex modoꝝ positoꝝ ōtrahūt
pximo suo aut intentione nocē
di.aut ex leuitate animi.aut ex
causa nō necessaria. Proptē qō
Jac.iij.ōr((Si quis in v̄bo non
offendit hic pfectus est uir))In
oīm autē ira aut inuidia hoīes
pmptissimi sūt ad detrahendu3
aīo nocendi quia ira est appeti
tus uindicte ꝛ inuidia tristitia
de alieno bono.Similiter ubi
homīes ɔueniunt :statī3 aliena
facta pponuntur incaute.Ideo
puer.xxiiii.dictū ē((cum detra
ctoribus ne commisceaeris))ꝛ in
ps.((detrahente3 secreto pximo
suo hūc persequbar))Qua propt
super illo.ps.((p eo ut me dilige
rent ōtrahebant mihi))glo.ter
ribiliter dicit. Plus nocēt in mē
bris detrahenter xp̄o q̄ animas
credituroꝝ interficiunt:quā qui
ei⁹ carnem mox resurrecturā pe
merūt.Ubi alexander dicit qō si
ɔpatio itelligitur q̄ntum ad mo
tiuum p̄ncipium.uera est aucto
ritas.quia detractores ex certa
malicia faciunt.nō sic crucifixo
res xp̄m occiderūt:sed non ōbet
intelligi cōpatio in gn̄e.quia ge
nus peccati xp̄m crucifigentiu3
fuit maius q̄3 detractō sit.Secū
do detractio detestabile est uici
um.quia non sufficit detractorē
penitere de pcc̄o infamie sic de
quibusdam aliis peccatis:s3 op
tet etiam r̄stituere interdū cū ɔ
fusione.ut patebit in.vii .p̄cep
to.Tertio.q̄a magne crudelita
tis est detractō.qui cecum.i.ab
sentem.ꝛ surdum.i.non audien
tem persequitur. Contra illud

leuiti.xix ((non maledices surdo
nec coram ceco pones offēdicu
lū.sꝫ timebis dominū deū tuū))
Quāuis āt illa sit ad lr̄aꝫ crude
lia:tn̄ ꝺm glo.surdo maledicit
qui absenti detrahit. Sic etiā
ceco.idest audienti detractionē
offendiculum ponit. credendo
faciliter.ꝛ iudicando temerarie
ꝛ postea detrahendo proximo.
b Quarto detractor multis malis
assimilatur ¶ Primo porco qui
tota die rostrum tenet in luto vi
cioꝝ.Vn̄ mar.v.demones dixe
runt ((Mitte nos ī porcos)) Ser
penti assimilatur qui est aīal ꝑ
diciosum ī silēcio mordens.ꝛ tō
tuose incedens.Vn̄ ecc̄i.x. ((Si
mordeat ꝺpēs ī silētio. nihil eo
minꝰ habet qui occulte detr̄bit))
Est etiam bestia simil' urse quā
uidit daniel. eiusdem.vij.tres ō
dines dentium habenti in ore:
quia neccat animam propriam
famam proximi.ꝛ inficit audi
entes detractionem. ¶ Detrac
ctor enim est similis homini.ꝛ
est bestia humanum sanguinē
idest peccatum sitiens:nunc a
perta bona diminuens:nunc oc
culta reuelans:nunc uero falsa
imponens.est et sepulchrum pa
tēs.scōꝫ.ps̄.guttur eius ꝛ lingua
eius gladius acutus.Sunt eniꝫ
detractores dapiferi diaboli q̇
carnes humanas hoibꝰ comedē
das ꝓponunt.Vn̄ sup illud pv̄.

xxiiii ((Noli esse in conuiuiis po
tatorū.nec in commessationibꝰ
eorum qui carnes ad uescenduꝫ
cōferūt glo.carnes ad uescendū
conferunt qui in collocutionibꝰ
crimina proximorum uicissiꝫ di
cere student. ¶ Quito ꝺtracto i
res multis nocēt.Deo.cuiꝰ iudi
ciū usurpāt.Luc̄.vi. ((Nolite iu
dicare ꝛ non iudicamī.nolite ꝯ
demnare ꝛc̄)) Proximo nocent
queꝫ auditu corrūpunt.ꝛ cui de
trahūt.Sibi quia sufflāt in pul
uerē alienoꝝ defectuum.ꝛ se ce
cāt ꝺm greg.Nocēt etiam eccle
sie:qr ꝺtractores faciunt a bois
interdum cessare.Sexto pūiun
tur ǧuit̄.Nā numeri.xii.maria
sorō moysi lepra inficit̄.quia ei
detraxit.Numeri.xiiij ((detraxe
runt filij israel terr̄ promissionis
in malum suum)) Dan̄.xiij.duo
senes susannam infamantes tur
piter occisi sunt. ¶ Septimo k
dissuadent exempla sanctorum
ꝛ philosphorum multipliciter.
Legitur.n.ꝙ beatus augustinꝰ
in mensa contra detractores ꝟ
sus istos scriptos habuit.
¶ Quisquis amat dictis absentuꝫ
rodere uitā: Hanc mensam indi
gnam nouerit ēē sibi.Quos etiā
ꝺlere minatus ē quibusdam epi
scopis detrahentibꝰ nisi cessarēt.
In uitas patrum legitur.cū fra
tres ꝺ multoꝝ absētuꝫ loquer̄n
tur uicijs abbas. Pior saccum

plenū arena a tergo. ⁊ minorē in pectore portans egrediebat. A quo cum cām quesisset ait. Proprijs peccatis magnis oblitus. aliena parua ptractato. ora te q̄so: ut mihi mea dimittātur. Quo audito tacuerūt detractores. Refert beatus greg. Primo libro dial. q̄ cum beatus fortūatus eps demonē a quodā eiecisset: demon in spetie pegrini sero clamitabat p plateas ciuitatis O virum sanctum fortunatū. Peregrinū a suo eiecit hospitō Tunc quidam pegrinum istum hospitio recepit. Et cum is qui fictum pegrinum susceperat. presente uxore paruulū ppe ignē haberet. demon puulū inuasit ⁊ in ignē piectum cōcremauit. Et dicit greg. q̄ mala ⁊ detractoria intentōe iste pegrinū hospitauit. ac si eps imisericors fuisset. Sic in uitis phoꝝ d̄ socrate dr̄ q̄ aliquando seriose suis d̄tractoribus auditū pbuit. Cām aūt sciscitātibus reddidit dicēs nā si eoꝝ que insunt dixerint cōrigemur: si uero nō nihil ad nos Oportet inquit ita fieri. ut si bene dicunt. corrigamur: si male nihil ad nos. Sic cum quidam diogeni diceret de amico suo q̄ modo diogeni maledixissē: Rn̄dit diogenes. An amicus ista dixerit non iudico: sed certum est te ista mihi de amico meo retulisse. Sic etiam xenocretes phs tm̄ a senatu honoratus ut testis nunq̄ iurare cogeretur. cū in p̄sentia quorūdam detractorū taceret. eis cām querentibus. Rn̄dit. me dixisse aliqñ penituit. tacuisse uero nunquā. ¶ Quo ad tertium sciendum. q̄ non solum peccant detrahentes. sꝫ alij plures. ⁊ interdū plus q̄ detractores sm̄ tho. Primo qui aliū ad detrahendū inducit. Secundo qui detractorem audit. ⁊ sibi d̄tractio placet propter odiū ei⁹ cui detrahitur. uel pp aliquā aliam maliciam. Uterq̄ illorū peccat: ⁊ non minus q̄ detrahētes. vñ ro. i. ((Nō solū qui talia agunt (supple sunt mōte digni) sꝫ ēt q̄ facietibus ɔsentiūt)) Itē inducens ⁊ cōplacens detractori facit ꝯ caritatē proximi. quia pmus ledit famā. ⁊ scd̄us ɔplacet in proximi malo. Uñ bern̄. ij. li. de ɔsideratōe ad eugeniū. Detrahere aut detrahētē audire. q̄d hoꝝ dānabilius sit. nō facile dixerim. Quandoq̄ autem contingit q̄ aliquis audit d̄trahentē ⁊ nō placet sibi detractō non tm̄ repellit detrahētē nec ei resistit. ⁊ hoc propter aliquem hūanū timorē. aut propt̄ negligentiam. uel uerecundiam. tūc adhuc peccat. Quia ea ratione qua quis tenetur subleuare asinum alterius iacentē sub onere

ut p̄cipitur deu. xxij. eadem rõe
tenemur non pati detrimentuȝ
fame p̱ximi. Et ideo si possum⁹
iuuare tenemur. Uñ hierony. si
esset in nobis diligētia ne passiȝ
obtrectatoribus crederem⁹: iaȝ
oēs detraheṝ timerēt. Et i ep̄la
ad nepocianū. hiero. di. Nemo
īuito auditore libēter detrahit.
Sagitta i lapide ñ figitur: sed
interdū resiliens p̄cuti. dirigētē
Discat detractor dū te uidȝ ñ li
bēter audire ñ facile ōtrahere.
Et dicit tho. q̈ talis non resistēs
ex cāis iā dictis peccat plerūq̈ȝ
uenial'r. qñq̈ȝ ēt fit pc̄cm morta
le. ut cū alicui ex officio icūbit
ōtrahentē corrigere: ut forte su
piori respectu inferioꝝ. vel cum
ex tali detractōe natū ē seq̄ ma
gnū piculū: nisi p̱hibeatur: uel
p̱p̱ radicē. s. tiorē hūanū q̄ p̄ es
se pc̄cm mortale. Sunt aūt rep̄
hensibiles tribus de cāis q̄ ōtra
hentes audiūt. ⁊ eis nō resistūt
⁊ libenter audiunt. Prio q̄a ui
dent fratres suos a carnibus di
lacerari ⁊ non resistūt saltē cla
more cū p̄ñt. uel lapidibus cor
rectionis: q̈ si non faciūt bestie
uidētur. Unō ecc̄. xiii. Que cō
municatio sancti hoīs ad canē
Secundo nō resistentes. ⁊ pla
cibiliter se ad ōtrahētes hñtes.
falsam eis ministrāt q̄ f̄res ōme
dūt qr ōtractoribus sine audien
tiū letu ul'tu comestio carnium
humanaꝝ i detractiōe insipida
foret. Uñ hier. Nemo iuito au
ditore libenter narrat. Uñ p̱v.
xxv. Uēt⁹ aquilo dissipat plu
uias: ⁊ facies tristis linguā ōtra
hentē. Tertio audientes ōtrac
tores libēter iniuste agunt ꝯ le
gem nature scripturā ⁊ humanā
q̄a frequēter credunt uni testi.
cū tamen in ore duoꝝ uel triuȝ
stet oē v̄buȝ. Et q̈ peius ē. citi⁹
interdū de bono uiro credit̄ vni
ribaldo q̄ȝ decem p̱bis ad ꝯriuȝ
ubi est ueritas mera. Propter
h̄ Ber. dicit lingua detractoris
ē uippera ferocissīa que letalit̄
tres interficit uno flatu: scilicet
detrahētē. cui detrahitur. ⁊ ip̄ȝ
q̄ detractionibus ōlectatur. Sȝ
dubitat̄ quō hō debeat resisteṝ
hoī ōtrahenti cū dicat̄. Ecc̄. iiij
nō contradicas uero ueritatis
ullo mō. qñq̈ȝ aūt aliquis detra
hit uerba ueritatis dicēdo. R̄ñ.
q̈ si ōtractorem scio falsū ō alio
diceṝ possū sibi sic resisteṝ q̈ eū
p̱ uerba arguā de falsitate. Si
aūt scio eū ueꝝ dicere de alio.
tūc non ōbeo euȝ ō falsitate āgu
re sed debeo uerbis corrigere. ō
hoc quod peccat f̄ri detrahēdo
uel saltem debeo oñdere qō mi
hi displicet detractio. ⁊ hoc de
beo p̄ncipaliter oñdē p̱ tristitiaȝ
faciei. Qui enȝ detractori hila
rem oñdit faciē. facit eum puta
re q̈ placeat sibi detractio sua.

ꝛ ſic audatioꝛ fit ad detrahēdū
Qui aūt triſtem ſibi exhibet fa
ciem. facit eū citius obmuteſce
re. pp hoc dr̄ puer. xxv. ((Uēt⁹
aquilo diſſipat pluuias ꝛ facies
triſtis linguā detrahētē)) Sꝫ cō
tra p̄dicta faciūt q̄dā. Nā q̄n ali
qui d̄tractores corripiūtuꝛ a bo
ne ꝯſcie uiris. ſtati rn̄dent. Ego
vitatē dico de iſto. ꝛ ſi pn̄s eſſet
cui d̄trabo. ſibi in faciē dicerē:
Rn̄detur ꝙ tales grauiteꝛ erråt
qꝛ putant ꝙ i faciē aliquem ꝯui
ciaꝛi leuius pcc̄m ſit: cū taṁ pe
ius ſit uiciū q̄ꝫ detrahere. ut oñ
ſuꝫ ē de contumelia i mā d̄ ira.
Secūdo rn̄dendum ē talib⁹ q̄d
non ſufficit ad uitaduꝫ peccatū
dicere ueritatem: ſed oꝫ ut d̄bi
tis circunſtantijs dicatur ſecun
dū illd̄ ((Quod iuſtū ē iuſte exe
quaris)) deut. xvi. Tertio rn̄det
ꝙ rarū ē apud quoſdā detracto
res illa eos audere in faciem di
cere. que a tergo euomunt.

## Ca. xi. de correctione fraterna.

Quia fraterna correctio
p̄ſeruat interdū infamā
tem ꝙ non dr̄ detractor
ſed potius aīe ꝑximi de
morte peccati ſuſcitatō ꝛ q̄a oc
cidituꝛ frater in eius dimiſſione
ut aug. dicit idcirco nūc tria ſc̄
dicenda de fraterna correctiōe.
Primo quātū noceat ꝛ obmiſſio
eius. ꝛ proficiat eius exercitiū d̄
bitum. Secundo qūo fieri debe
at. Tertio quis ad eam teneat.
Quantū ad primū notandum. a
primo ꝙ fraterna correctio ē ſꝫ
doctores ammonitio fratris de
emendatione delictorum ex fra
terna caritate procedens. Dicit
primo āmonitō. quia obiurgatō
verbi ꝛ caſtigatō uerboꝝ ptinet
ad p̄latum. ſꝫ ammonitio p ſolū
uerbū pertiet ad omnes. Dicit
ēt de emendatione delictoꝝ q̄a
ille finis eius eſſe debet. Dicituꝛ
ex caritate. ex qua ꝑcedere dꝫ.
Secūdo notandū ꝙ uald̄ picu
loſe peccāt dimittētes ſine rōna
bili cā fraternā correctioneꝫ: ꝙ
pꝫ tripliciter. Primo quia ſicut
loquendo quis peccare pōt: ita
tacendo. Eſt enim ut dr̄ eccl̄. iij
((Tempus tacendi ꝛ tp̄s loquē
di)) vñ Iſaias. vi. c. lamentat̄ ſe
tacuiſſe dicens ((Ue mihi quia
tacui)) glo. Quia oꝛiam: ꝛ alios
libere non rep̄hendi. Secundo
quia ſācti de hoc terribiliter ſē
tentiant. Unđ greg. Qui ꝑximi
mala conſpiciunt: ꝛ ſilentio pre
tereunt. quaſi conſpectis vulne
ribus vſuꝫ medicaminis ſubtra
hunt. ꝛ iō eo mōtis auctores fi
unt. quo vulnus ꝙ curare pote
rāt nolunt. Et augu. Tu uulnus
fratris cōtemnis. Tu eum peiꝛ̄
vides ꝛ negligis. Peior es tacē
do, quam ille cōmittēdo. Tertō

oēs doctores ɔcorditer tenēt q̄d reus ē cū fure. qui scit furtū ꝛ ñ indicat corrigendū. Et eadē rō vr̄ de participatōe cuiuslibꝫ delicti. Cū g̃ tātus ꝓpheta peniteat sup hꝰmōi. cū sancti tā graue h̄ iudicēt: ꝛ cū ſm oēs mgr̄os hoc reputetur ɔsensus in delictis pꝫ q̄ātū malū sit ōmissio fraterne cōrectōis. Uñ dicit btūs augu. In nocentes q̄ppe non estis si fr̄es nestros quos indicando corrigere potestis. tacēdo pire pmittitis

b ¶ Et uere ñ sūt tales inocētes triplici de cā. quia nocent sibi peccanti ꝛ socijs. Primo nocent sibi labia polluendo delicto alieno ut ñ sint digni deū laudare. Isa. vi. ¶ Ue mihi qꝛ tacui. quia uir pollutus labijs ego sū). s. ex ista taciturnitate. Glosa. Quia oziam ꝛ alios non correxi. iō cū angelis deū laudare nō merui. ne dicat̄ mihi. ¶ Quare tu enarras iustitias meas ꝛ assumis testamentū meum p os tuum. ꝛc̄. ) Secundo nocent ei qui ē corrigendus. Unde Augu. in epl̄a ad hiero. Obsecro te p mansuetudinē ih̄u xp̄i. si lesi te. dimittas mihi: nec me uicissim ledēdo. reddas malū p malo. Ledes āt si tacueris mihi errorem meum quem in factis meis: uel in dictis inueneris interpretatiue. ergo tot occidimus: quot ad mortē ire tepidi ꝛ tacentes videmꝰ.

Tertio nocent socijs. qui eoruꝫ exemplo tacentes idē peccatuꝫ taciturnitatis incurrūt. Sicut ēt ɔ ((pestilente castigato stultꝰ sapientior erit. si autē corripueris sapientem: intelliget disciplinam)) puer. xix. ¶ Porro ex fraterna correctione sextuplex p̄t sequi fructus. Primꝰ ē aīe liberatio. ((Si (inquit xp̄s) te audierit: lucratus es aīaꝫ fratris tui )) Math. xviij. Si autem te nō audierit. saltem lucratus es animam tuam. Unde eze. iij. ((Tu uero aīam tuam liberasti)) scilꝫ postq̄ꝫ dixisti impio ipietatē suā ꝛ noluit cauer̄. Secūdus ē diaboli fugatio. fugit enim sicut lupus. dum exclamatur. Quo contra dicit Bernā. Securus accedit temptator: ubi nullus timet̄ reprehensor. Tertius est peccati cognitio. Frequenter enim ɔmittens culpaꝫ non aduertit qꝫ fecit: aut si aduertit: non cogitat se maluꝫ fecisse. aut si malū non multuꝫ male. Quartus est cautela de futuris. Quintus est puritatis augmētatō. Uas eni aureuꝫ uel argentum q̄nto plꝰ confrigatur tantomagis purificatur: ita bōi uiri ꝛ religiosi. Et ideo intelligentes hoc. non ferunt grauiter. Ecclesiasti. x. (( ¶ Uir prudens ꝛ disciplinatus non murmurabit correctus. )) exēplum de Augusti. qui dixit. c

ego senex ꝛ epŝ. paratus suꝫ ab
omnibus corrigi ꝛ emendari: ꝛ
illum amicuꝫ meum estio cuius
lingue beneficio ante diem ex
tremi iudicii aíe mee maculas
tergo ❡ Sextus est amicicie ac
quisitio quamuis eniꝫ religiosꝰ
correctus interdū ferat moleste
in principio: ad cor tamē reuer
tens. amicuꝫ intelligit. Vñ ꝓv.
xxviii ❡ Qui cōripit hominē íue
niet gratiā postea apud illū.
magis q̄m ille q̇ per lingue blan
dimenta decipit ❡ ꝓpt̄ ista beatꝰ
augu. quemlibꝫ hortatur ad cō
rectōem fraternam Ome. xiiii.
d super ioħ. sic. d. ❡ Quis cōmedi
tur zelo domus dei. nisi qui oía
q̄ ibi uidet peruersa. satagit cō
rigere ꝛ cupit emendari. si emē
dare ñ pōt: tolerat ꝛ gemit. nō
estˢ maior domus tua quam do
mus ubi habes salutem eternā.
Si g̊ in domo tua: ne peruersū
aliquid fiat satagis: ī domo dei
ubi salus ꝓpposita est ꝛ requies
sine fine. non ōbes pati q̄ntuꝫ in
te ē. si quid forte ibi ꝑvsū uiōris
esse. Verbi grā. Viōs fratrem
tuum currere ad theatrum pro
hibe mone. contestare. si zelus
domꝰ ōi cōedit te. viōs alios cur
rer̄ ꝛ inebriari uelle. aut alia q̄
non licēt perpetrare: probibe
quos potes tene quos potes: ter
re quos uales. quibus non po
tes blandire: noli tamē q̇escer̄.

fac quicq̇d potes. ueniat in mē
tem seruus ille qui abscondit ta
lētum ꝛ noluit suꝑ erogare. Nū
quid accusatus fuit ꝙ ꝑdidit. ꝛ
nō potius qr sine lucro seruauit
Sic ergo fratres mei non qui
escatis. Nolite quiescere lucra
ri xp̄o: quia lucrati estis a chri
sto. Hec august. ❡ Sed queres. e
qñ correctionis fraterne obmis
sio sit pc̄c̄m ꝛ qñ non: Rñ. scd̄m
tho. 2. 2. q. xxxiij. ꝙ aliqñ ē meri
toria aliquando peccatum mor
tale. aliqñ ueniale. nā triplicitē
contingit correctionem obmit
ti fraternā: uno mō meritorie:
ut cū q̇s difert cōrectōꝫ usqꝫ ad
oportunū tempus. uel ideo ob
mittit quia non sperat eoꝝ emē
datōem sꝫ uerisimil̄r estimat ꝙ
ex hoc propter impacientiaꝫ ipi
corrigendi ōteriores fiant: aut
ꝙ aliquod aliud malū ex hoc se
quatur peius q̄ꝫ correctio sit bo
na. aut ex aliq̈ alia causa ratio
nabili. Si tunc obmittit ex ca
ritate: tunc obmissio est merito
ria. unde augu. primo ō ciui. ōi.
Si propterea quisqꝫ obiurgan
dis ꝛ corripiendis male agenti
bꝰ ꝑcit. ut oportunius tēpꝰ inq̇
rat. uel eisdem ipsis metuit ne
deteriores ex hoc efficiantur ul̄
ad bonam uitam piā erudiēdos
impediant alios infirmos: ꝛ pre
mant ac auertant a fide. nō uiō
tur esse cupiditatis occasio: sꝫ

consilium caritatis. Et δr notādē qñ nō sperat emendatōem frīs. sz uerisimilit̄ putat deteriorationē3: ut forte qz pcuterz.me.ut̄ conci pet gue odiū cōtra me: aut aliō pcc̄z cōmitteret. p quod peiō fie ret: q̄m per pmū pcc̄z. Tūc ei ñ soluz laudabile. sz etiā ōbitū es set cessare a correctōe qz ōdina tur ad bonum frīs z nō ad malū Et illud uult scriptura puer.ix. Et greg. super eodem ut postea ponet. ñ enim ex correctōe ueri sil̄it̄ melius aliquid pueiret qz p̄ cauet̄ maiora mala quam odiū illi⁹ sit malum. tunc essz odiū q⁹ rūdā aliqñ timēdū. Et cuz meli us bonū ex cōreetione seq̄t̄ q̄m sit odium maloꝝ: tūc odiū malo rū ē ɔtēnēdū. In q⁹ casu iobēs herodem cōrexit ppt̄ edificatō nē aliorū ut uult. Cris. Et sic in terdū etiā sci cōrexerūt tyrānos super persecutione xpianoꝝ cuz tñ scirēt ex hoc odia magna ge nerari in eos. z aliqñ ɔnter in martyres. z in se sequi ppā mor

F tem ¶Secundo contingit corre ctionem frnā obmitti cuz pecca to mortali ut cum q̄s delinquēs occurrit. z est oportunum tēpus corripiēdi. z speratur eius emen datio. nec timetur aliquod aliō malum pei⁹ inde puenire. z nō est alius p̄sens cui ex officio in cumbat corrigere. uel si est p̄sēs negligens tamen apparet si tūc

homo huiusmodi delinquentē obmittit corrigere forte proptē timorem humanuz uel munda num. ut qr sicut dicit augu. ubi supra iudicium timet uulgi aut carnis excruciatōem. uel etiam pemptōem uel aliud tale minus malū q̄m peccatum illi⁹ pro q⁹ cōrigi deberet: tunc uiōtur pec care mortale: Quia ex quo spe rat emendationem fratris. z ob mittit corrigere propter timorē tūc ɔtemnit diuinuz p̄ceptū. Et uidet hui⁹modi quoꝝ amissiōm timet. caritati fraterne z saluti pximi preponere: cum tamē fz ordinē caritatis anima proximi plus sit diligenda q̄ꝫ proprium corp⁹. Exemplum de elemosina corpali. Uiōo hominē famescē tem. qui nō habet. nec ex se ha bere pt̄. unde pascatur. nec ap paret alius illud faciens. nec po tens facere. ego teneor talē fm possibilitatem nutrire. Qō si ne gligo: pecco mortaliter: z eius occisor reputor. Sic si uiōro p ximum tendentem ad peccatū mortale. per qō moreretur i aīa z spero ipm posse corrigi p au monitōem meā. z non est uerisi mile q̄ sequantur alia peiora. nec ē alius q̄ eū corrigat: teneor ex precepto multo plus subueni re aīe ne peat q̄ꝫ corpi i casu p̄ cedēti. Uñ greg. in ome. sup: cū audisset Johannes in uinculis.

plᵘˢ aīam in eternuȝ victurā pabulo uerbi reficere: q̄m uentreȝ carnis moritur̄ terreno pane satiare. Ul' si scireȝ aliquē ēē i peccato mortali ꝛ haberem spē ꝙ emēdaretur ad correctōem meam. nec timerem aliud peius sequutur. ꝛ non ē mihi uerisimile ꝙ per alium corrigat̄. aut ꝙ per seipsum emendetur. sȝ ꝙ v̄isimiliter in isto peccato mōiat̄: tunc ex precepto teneor eum corrigere ne anima moriat̄ eternaliter.
g Tertio hᵘmodi correctionis obmisso est peccatuȝ ueniale. uicȝ quādo timor ꝛ cupiditas aliquē tardiorem faciunt ad corrigēdū delicta fratris non tn̄ ita quod si ei ɔstaret ꝙ fratreȝ posset a peccato retrahe̅r propter timorē ul' cupiditatem dimitteret quibᵘ in aio preponit caritatē fraternaȝ. Et h̄ mō aliquādo etiā uiri sancti negligunt corrigere delinquētes. Et ōr in predictis notanter si speratur emēdatio fr̄is ꝓcurari ꝑ hᵘmodi correctionem. quia finis fraterne correctionis est emendatio fratris ꝛ ista intentione fieri debet. Ubi uero probabiliter timetur. ꝙ āmoitionē ipse frater non recipet. sed ad peiora laberetur. nec aliud bonum inde ꝓueniret: ut alioꝝ edificatio q̄ scandalizati sunt aut scādalizātur uerisimiliter. tunc esset ab huiusmodi correctione desistendum quia que ordināt̄ ad fineȝ habēt rōnem boni ex ordine ad finē. Uñ prouer. ix. (Noli arguē derisorem. ne oderit te) Ubi dicit glo. ꝛ est greg. Non ē timēdū ne is qui arguitur cōtumelias tibi inferat. sȝ h̄ potius ꝓuidēduȝ ne tractus ad odiū: inde peior fiat. Et dicit tho. ubi prius. Diligenter ꝓuidendū ē. ne ex correctione sequatur odiū ex nr̄a culpa ꝑpt̄ indiscretā correctionem Si auteȝ sine nr̄a culpa ad odium ꝓuocetur. ex illo ex quo debereȝ ad dilectionem incitari nō est curādum. ꝑcipue qn̄ eius peccatū in dānum aliorum uergit uel etiā damnū sequens uel peccatum ipsum est grauiᵘ odio ꝙ in nos excitamus: ul' qn̄ sperāᵘ ꝙ odiū paulatim tepescet. ꝛ tamē correctō sequetur. q̄a sic dic greg. melius ē odiū ꝑpter deum q̄ȝ amicicia q̄ ē preter ip̄m. cum enim ꝑpt̄ ipsum amamur: debitores dei sumus. cum odio ꝑptē ip̄m habemur: debitoreȝ eū nobis facimus. Hec sententialiter tho. Cancellariᵘ parisiensis magister. Johan. gerson tradit regulas tres in libro de floribus r̄gularum moralium. Prima pene sunt restrigenō: sic quod absq̄ȝ utilitate reipublice uel eius cui infligitur. neqȝ institui neqȝ institute exequi deberent. Et peccant oppositum facientes.

vel eas cuz instituerint non tollentes. Secunda in omni republica tollerāt pñt aut debent vicia q̄ absq; deteriori periculo neq; corrigi neq; extirpari ualēt. Qñ aūt illō ē ⁊ qñ ñ difficile ē ⁊ sepe ipossibile general'r diffinirī nisi ꝑut circūstātiis ꝑticularib⁹ ispectis p̄latis supiōes ⁊ sapiētes determinabūt. Exēplū ē de meretricibus usuris: ⁊ sil'ibus q̄ qñq; ꝑmittūtur. ⁊ ita ō ꝯcubiarijs sacerdotibus ꝓ loco ⁊ tp̄re staret. forte esse faciendū. Tertia. Ois error facit ius ad hunc sēsum ul' intellectum: ⁊ similes q̄ p̄lati ⁊ principes sepe aliq̄ faciunt aut ꝑmittunt iustissime ob errorem subditorum cōmunem: que al's si fierent aut permitterentur ad culpam eosdem obligarent.

h ❡ Sed cum teneamur corrigere proximū pro mortalib⁹: dubitatur etiam an de uenialibus peccatis? Respondet humbertus i expositōe regule beati aug. Venialia sunt dispositō. ad mortale Sed q̄dā sunt dispositō remota q̄dam ꝓpinqua. uel rōe multitudinis. sicut ille qui assidue hui⁹modi sine numero cōmittit: vel rōe magnitudinis. sicut sūt aliq̄ mendatia ⁊ alique detractōes: ⁊ similia uel rōe cōnexionis cuz mortali sicut sunt colloquia ⁊ ipndicus uisus: ⁊ huiusmodi circa mulierem. Sicut ergo aliqs uidens aliquem alium incedentem ꝑ uiaz ꝑ quam credit q̄ statim incurret peccatū mortis peccaret nisi retraheret euz: ita potest aliquis peccare mortal'r nisi corrigat frēz de h⁹mōi uenialibus q̄ sunt dispositio ad mortale: ⁊ ō talib⁹ ē petulantia oculorū. Tenemur ergo iterdū ad cōrectionē de uenialibus ñ iquantum uenialia: s; q̄ntuz ad mōtale ductiua. Hec ille. ❡ Quo ad .ij. principale. s. quō fieri ōbeat fraterna correctō. notandum q̄ sex in modo sunt attendenda cū maxima diligentia. Nā ibi agit de cura aīe nobilissime. que si non fit: ut oz ꝓijciatur aīa i ꝑpetuam damnationem. ⁊ infiniti boni dei minister occiditur. Agitur etiam crebro ibi de bono fame que est inter temporalia bonum maximum. Unde primo ōbet fieri cum lenitate. quia deliquētes sunt quasi infirmi. ❡ Ad gal'. vi. ((Instruite huiusmōi in spū lenitatis)) Secūdo cū humilitate. Superbus. n. ē aīus. ⁊ iō cū quis ei supbe loquitur. sequūtur iurgia non fructus. iuxta illō ꝓuer. xiij. ((Inter supbos sē sp iurgia.)) Tertio cū ꝯpassione. Non enim ē uere iustitie indig̃ri pccōribus s; cōpati. ⁊ ex ꝯpassione eos corrigendo dirigere. ps. ((Corripiet me iustus i misericordia)). s. ꝯpassionis. Quāto cū

discretõe: qr alit sunt corrigẽdi maiores. alit pares. aliter mino res: aliter grauia pc̃a. aliter leuia alit occulta. alit manifesta. In oib⁹ obseruand⁹ est locus et tps et optũitas q̃ ñ obseruantes q̃dem emlatoꝝ dei q̃dem hñt sm aplꝫ sꝫ ñ sm sciam. ro. x. Unde Bern. Zelũ tuũ refrenet scia scꝫ discre tõis. Quinto cũ moderamie nõ ei de festucis proximoꝝ sũt tra bes faciende. sic faciũt illi q̃ do cti sũt i culpis aliorum agguan dis. j. tbi. ij. ⸿ Seruũ dei cũ mo destia corripiẽtẽ) i. cũ d̃bito mõ Est aũt modus debit⁹ ut potius sẽp culpe alleuiẽtur q̃m agguẽt cõtra q̃ q̃dã faciũt ouũ frãgere cupientes securi. et ad extinguẽ duꝫ muscam q̃rũt gladiuꝫ. Sex to fieri debet cum trãq̃llitate. correctio ei que fit cuꝫ turbat⁹ ẽ ai⁹: freq̃nt ẽ q̃dã ipatiẽtie effu sio. mentiens se correctõeꝫ. Exẽ plum patꝫ in platone q̃ dixit s uo dñm offẽdẽti. Nisi ẽẽꝫ irat⁹: te v̄berarẽ. Modos p̃fatos inu ũt v̄ba bti aug. smone dñi i mõ te li. j. cuꝫ iq̃t neccitas nos cogit aliq̃uẽ rep̃hender: p⁹ cogitem⁹ utꝝ tale unq̃ꝫ uicium hũim⁹. Et si nunq̃ꝫ habui⁹ cogitemus nos hẽre potuisse. homines ei sum⁹ Si uero hũim⁹: tangat memori am cois infirmitas ut repreben sionem illam non odiũ sꝫ miseri cordia p̃cedat. q̃ si nos idem ui cium babemus in quo est ille quem reprebendere uolumus ñ reprebendamus illum. sꝫ igemi scamus: et non illum ad obtẽpe randum nobis. sed ad paritẽ co nandũ inuitem⁹ bec ille. ⸿ Sꝫ la dubium est que causa sit q̃ taꝫ caute est i correctione fraterna p̃cedenduꝫ: Rñ. secundũ tho. ubi prius cum quis peccat: illõ nocet aie et si publicatur etiã no cet fame. Et quia prudens me dicus nititur sanar unũ mẽbrũ sine lesione alterius: ideo sic d̃ bemus p frnã correctionem co nari ad hoc ut sanemus fratris aiam: sine lesione fame. q̃ntum fieri pt. Et si ñ p̃t omnino sine le sione fieri tunc fiat cum minõi lesione qua fieri p̃t. Uerꝫ q̃ aia p̃ciosior est fama. iõ si alit ñ p̃t fr sanari: tunc oportet eũ poti⁹ in tota fama damnificari p pu blicã denũciatõnẽ: ut aia salua fiat. Est autem tribus de causis summe cauendum in correctio ne ne iõbite ledatur fama pec cantis. Primo quia ⸿ melius ẽ nomen bonum q̃ꝫ diuitie multe ) prouerbioruꝫ. xxij. Ex quo pa tet quod qui aufert famam. pl⁹ nocet quam qui tollit. diuicias ⸿ Secundo diuitie ablate pos sũt r̃stitui: sed uix fama: qnia forte post diffamationem excu santi non crederetur. ⸿ Unde bene d̃r in glo. super lucã. quod

fama ē res lubrica. Sicut enim lubricū elapsū uix rehaberi pt̄ ita fama. Tertio qui ifamat nō solū reū ifamat: sed ēt ledit oēs audientes. Sicut qui lutū mouet nō solū se. sed oēs astantes ificit. Unde Ambro. tollerabiliores sunt fures qui uestes et alia bona rapiunt quā qui famā. tū quia magis recipiunt. tum quia nūquā restituūt. tū ēt quia non uni sed multis nocent. Unde super illud luc. i. ad uirginē despōsatam dicit glo. Maluit dn̄s aliquos d suo ortu q̄ꝫ d uirginis pudore dubitare. Ecce q̄ntū xp̄us curauit de fama aliena.

Capl'm. xii.

De ordine frn̄e correctionis.

De ordine ergo corrigendū ē mō. ubi tria snnt uidenda. Prio quotuplex ē correctō. Secundo q̄s ordo sit debitus procedendi i cōrectione fraterna. Tertio q̄s ad correctionez fraternam teneat̄.

ā Quantum igitur ad pmum notandum ꝫm Tho. ubi prius. q. xxxiiij. et in. iiij. di. xix. q duplex ē correctio. Quedā ē p̄tatiua. q̄ non solū intenditur emendatio fratris. sed ēt intenditur pcuratio boni cōis. Et illa fit n̄ solum p simplicē āmonitōem. sed etiaꝫ q̄nq3 p penaꝝ iflictionē ut ipe frēuel alij timeāt et a peccato desistant. et hec correctio soluꝫ pertinet ad p̄latos et superiores et iudices respectu inferiorū suoruꝫ et nunquam ad inferiores respectu superiorum: et de hac nihil dicemus hic et aliquid dictum est in primo capitulo. Alia est frat̄na correctō et est simplex ammonitio fratris de emendatione delictorū. Et ista correctio pprie ordinatur in emendatiōem fr̄is delinquentis. et est actus caritatis. que maxime maluꝫ proximi idest peccatum per correctionis limam tollit. Et pertinet correctio hec ad quemlibet adultum in caritate existentem in casu. siue sit superior siue inferior: et ēt respectu superiorū et inferioruꝫ.

Secundo notandum q ordinem corripiendi ponit christus Math. xviij. d. Si frater tuus peccauerit in te: et ꝫm doctores prenotatos et alios cōmuniter intelligit̄ sic. Peccatū pximi tui. Aut ē occultū aut manifestum. Si ē publicū. sic q nō peccauit in me solum. idest me solo sciente: sed ēt alijs scientibus: tunc illud peccatum ē coram eis coram quibus factum ē et ad quorum noticiam uenit publice arguendum. Unde primo thi. quito (Peccantem coram omnib' argue. ut ceteri timorem habeāt) qō intelligit̄ de pc̄is publicis ꝫm augu. i ꝫmōe dn̄i in monte. Ratio dicti ē qr correptio talis b

famam non minuit rei coraz eis coram quibus fit cũ pri⁹ sciāt ꝛ etiam ꝓuidet̃ eorũ scādalo. Si autem pcc̃m sit occultuz tm̃ tũc qꝛ etiam pc̄is occultis potest pa zari offensa proximorum ad hoc dõm est qr aut est in nocumẽtuz cõiatatis seu multorrũ: aut pau coꝝ. Si in multorum seu cõita tis corpale ul' spũale puta cum quis occulte tractat cum aliqui bus qualiter ciuitas sit tradēda hostibus. uel si hereticus ꝑuate hoies a fide auerteret: tunc nõ ē expectanda secreta āmonitio sꝫ statim aut alteri qui ꝓdesse p̄t ut prelato uel alteri superiori q̄ tale periculum p̄caue p̄t. est de nũciādum. ꝯseruando famaz illi us. q̄ntũ potest cum salute r̃ipu blice ꝛ non aliter: ut si ille i quo rector ciuitatis plus cõfidit cui claues tradidit. eēt illa nocte eā traditurus hostibus ul' aliquod huiusmodi. ꝛ nullo mõ uult desi stẽ nec p̄t isti periculo alit̃ ꝓuid zi: tunc essꝫ isti noīatim dicēdũ. Caueatis ne claues isti hac no cte tradatis qr proditur⁹ est ciui tatez. Rõ dci est qꝛ bonũ cõita tis preferēdum ē bono priuato. Sic cum fama sit ō maximis bo nis religiosoruꝫ unum si unus re ligiosus scādalizat alios. ꝛ secre ta ammõitio non iuuat: prelato dicendum est ut prouideat fa me communitatis. Sic etiam de heretico est intelligendũ nisi aliquis forte firmiter estimaret ꝙ per secretam āmonitionẽ pos sent h⁹mõi mala ipediri. Et idẽ iudicium ē habenduz ō similib⁹ casibus. Unde Hiero. Que mi sericõdia ē parcere vni ꝛ multos indiscrimen adducere. Polluit̃ populus ex uno peccatore sicut ex una oue uniuersus grex. Sēꝑ igitur bonum multorum debet preferi bono unius. ¶ Si au tem peccatum proximi occultũ est in nocumentum unius uel paucoꝝ tunc si est nocumentuꝫ tam paruum quod melius sit il lud paruuꝫ pati quam aliuꝫ dif famari: quia si forte modo non corrigitur postea forte corrige tur: ut si esset ei facturus dam num modicũ ꝛ in modico ualo re: tunc debet corigere si cõue nienter potest. sed ñ debet reue lare. Si autem est notabile no cumentuꝫ: ut quia vult occidere nocte uel hoiem spoliare cum iaceat in camera: uel uult deci pe filiā. vel vxorẽ abducere aut domum ꝯburẽ: l' h⁹mõi silia fa cere ꝛ non sperat ꝙ per secretaꝫ āmonitõeꝫ possit h⁹mõi damnũ impediri nec per aliquem aliuꝫ modũ: tunc melius est innocen tem seruare indemnẽ q̄ꝫ isti con seruare famam. Illud tamẽ sic dicendum est in secreto ꝛ sub si gillo secreti. ꝙ non possit agere

ad illius infamiã reuelãdo. nec ad penam ipm denunciando. sz
d solũmõ ad sui cautelã. ¶ Si aũt pccm fratris sit occultũ talr qd non ẽ ifamatus de illo. nec põt sufficienter pbari corã iudicio illius qui hꝫ corrigere. ꝛ si ẽ solũ in nocumẽtum peccantis ꝛ fõte eius in queꝫ peccat. qa ab eo leditur uel p solam noticiam. Tunc ad hoc solũ tendenduꝫ ẽ ut fratri subueniatur ꝛ emendetur. Et ideo si speratur qꝫ p correptionẽ corrigatur ut ẽ pmissũ tunc primo corripiendus est secrete: ut innocentiam recuperꝫ ꝛ famam non pdat. Et hoc uoluit dñs cũ dixit (Corripe eũ inter te ꝛ ipsum soluꝫ) non solum semel sed pluries. ꝛ semper secrete qꝫdiu probabiliter spes habetur quod per eam corrigatur. Quando autem probabilr extimatur qꝫ secreta ammonitõ ñ proficiat. nec est uerisimile quõ ex testium inductione aliquod peius sequatur. sed uerisimiliter proficit ad fratris correctionem tunc est ulterius procedendum ut primo paucis uni uel duobꝰ monstretur peccatum fratris. q possunt prodesse. ꝛ de quibus non creditur quod obsint diffamando. ut sic saltem sine multitudinis infamia emendetur.
e ¶ Et isti testes adhibentur principaliter. ¶ Primo ut fratrem ammoneãt ꝛ cõrigãt. Secundo ut ãmonitionis fratris sint testes. Tercõ ut negãtem corã supiore cõicãt de actu. si actus iteretur. Sũt enim testes inducẽdi ut actũ iteratum uideãt ſm augu. si aũt iterati oñdi testibus nõ possũt: debent tñ adhibere ut coraꝫ ipsis regnoscat. uel saltem ut ipi eum ãmoneant. ꝛ ut obiurgatio plurimorum ipsum corrigat. Et has duas causas tangit. glosa super uerbo adhibe tecũ unũ ul' duos testes. ¶ Si autem ad talium testium inductionem non corrigitur: tunc quia cõscientia preferenda est fame: debet ĩ publico denunciari superiori ut sic tãdeꝫ cũ dispendio fame a pcco liberetur. Et hoc uoluit christꝰ cuꝫ dixit (Dic eccie) .i. prelato uel alteri superiori per publicã denunciationem. Et ille potest peccatum eius publicar. ut alij sciant se ab eo custodire ne inficiantur. Et potest eum punire ĩ rebus uel in corpore uel per excõmunicationẽ: ut resipiscat a peccato: ꝛ propter communem iustitiam ꝛ alij uidentes penaꝫ illius caueãt sibi. etiam timore pene: a similibꝰ pc̃is. quia pene sunt medicinales. Unde ſm augu. in regula si quis oculi petulãtiã in aliquo advẽrterit. Prio statim õbet ãmoner frem ne cepta pgrediat. Secũdo si nõ emẽdat

prelato tãquam patri si hẽretur indicãdum est. ut secretius cõrectus non innotescat ceteris.

f ¶Tertio si nõ iuuat: testes debẽt adhiberi: quarto in publicum productus ꝯuincẽdꝰ ẽ si negauerit: sed duo media dñs i uno ꝯphẽdit. Sed tho. in tracta. de fraterna correctione sic ꝓcedere docet. ꝛ preceptum de correctõne fraterna ẜm ꝙ ptinet ad omnes sic debet ẜm eũdem doctorẽ q̃s exequi. cum dicitur. si peccauerit in te idest contra te tunc est p̄ceptum d̃ dimittendo. uel in te .i. sciẽte te et hoc p̄t fieri dupl'r uel te solo sciente: tunc corripe eum inter te ꝛ eũ solũ. Si te audierit lucratus es animam fr̃is tui. Si te non audierit non debes ultra procedere. non enĩ po tes addere unum uel duos. cũ nullꝰ aliꝰ sciat tamen potes ei dicere qui p̄t ꝓdesse nõ obesse Si aũt contigat ꝙ alij pꝰea sciant ꝛ sit adhuc in illo pc̃o: tunc debes unum uel duos adhiber̃ ad eum corripiẽdum. Et sic est procedendum si pc̃m est occultũ. Si aũt sit maifestum ita ꝙ plures sciãt: tunc est sic procedẽdũ Si peccauerit in te. idest te sciente ñon: tñ solo. corripe eũ ãte te ꝛ r̃maneat. Si te audierit lucratus es aĩam fr̃is tui. Si aũt te nõ audierit: adhibe tibi unũ uel duos scilicet. d̃ illis qui sciũt

non. s. per auditum sʒ per uisum ut dicit. glo. ut q̃ ad uniꝰ monitõem corrigi noluit multorum obiurgatione resipiscat. Si te non audierit. dic ecc̃ie id est prelato. tunc potes ea dicere denũciando. ꝛ tunc unꝰ adhibendus est. qr in denunciatõe ut q̃dam dicunt sufficit unus testis. Sed si sic uĩdtur ꝙ publicet peccatũ occultũ:· R̃ñ. ꝙ pecatũ dicitur occultum tripliciter. Prio si hõ ut solus deus ꝛ non alio mõ uel ut homo loco dei: sicut ille q̃ ex sola sacramentali confessione scit. tunc non p̄t corrigere ul' aliquid facere sed tacere. sicut qui nescit. Secundo mõ si scit pc̃m unus solus homo ut homo tunc debet eum corripere inter se ꝛ ip̃m solũ: nec debet ulr̃ procedere ut dictum ẽ. Tertio mõ dicit̃ occultum si pauci sciunt ꝛ tunc occultũ ꝛ maifestum non cõtra dicunt. Si tnnc te audierit non est procedendũ. Si non: tunc adhibendus est unus uel tres. Si nec unum nec tres audierit ꝛ plures nesciant: quomodo tũc dicʒ eccl'e. quia sic uidetur alterius peccatum publicare. Dicẽdum ꝙ eccl'ia non dicitur hic ꝯgregatio siue multitudo fideliũ sed dicitur ecclesia prelatus cui p̄t dici. eo quod p̄t prodesse non obesse: unde non est publicatõ crimis. Hec. d. Tho. ubi prius

aliter aũt esset ꝓcedendũ quan
do correctio esset p̃tatiua. p̃lati
g vꝫ ibidem dicit. ¶ Quo ad t̃tiũ
principale quis corripere tenea
tur? Rñdetur ſꝫ Tho. fraterna
correptio pertinet ad quẽlibꝫ a
dultũ regulariter. qui caritateꝫ
habet. siue sit p̃latus siue subdi
tus: ꝑꝑ ꝙ dr̃. xxiiij. q. iij. Tam
sacerdos quã reliqui oẽs fid̃les
sũmã debent hr̃e curã. de his q̃
ꝑeunt q̃tenus eoꝝ redargutiõe.
aut corrigantur a peccatis: aut
si incorrigibiles appareant ab
eccia separentnr. immo sic infe
rior debet corripere p̃latuꝫ suuꝫ
aut aliũ superiorẽ. q̇a ẽ opꝰ mise
ricordie ꝙ maxime p̃lato debet̃
Unde ecclesi. xvij. (( Unicuiq̃
mandauit deus de proximo suo
)) Tñ cum modestia debet fieri
ad p̃latos. scd̃m illud. j. thi. iiij.
(( Seniorẽ ne increpaueris. sed
obsecra ut patrẽ )) Dictũ ẽ autẽ
notanter ꝙ correptio pertinet r̃
gulariter ad quẽlibet. quia i ca
su non pertinet ad quosdã. Unñ
gorrã sr̃ mat. xviij. dic̃ ꝙ i q̇nq̃
casibꝰ quis absoluit̃ a p̃cepto fr̃
ne correctionis. Primus cũ ñ ẽ
aliq̃ spes correctõnis. vñ Salu.
Frustra niti ⁊ nihil aliđ se fati
gãdo q̃ꝫ odiũ q̃rer̃ extreme d̃mẽ
tie ẽ. Et ꝓuer. ix. (( Noli corrige
re d̃risorẽ ne oderit te. )) Scd̃us
cũ timet̃ d̃fcũs ꝓbatõis. et crial̃r
agit̃. ubi. s. obligatur actõ ad ta
lionẽ si in ꝓbatõe defecerit uel
deficiat. Tertius cũ p̃lato tãq̃ꝫ
iudici notũ ẽ factũ qꝛ ille notõi
us uel cõuictꝰ ẽ. Quartꝰ cũ me
liori operi uel ad minꝰ eq̃ bono
uacat sicut monachi q̇ ñ obligã
tur i dispendiũ aiaꝝ suaꝝ extra
mõasteriũ vagari. Quitꝰ cũ ml̃ti
tudo ul̃ ptãs ẽ in culpa. ubi cor
reptio plꝰ noceret eccl̃ie q̃ꝫ ꝓdes
set. Unñ versus. Nõ spes ñ testis
plebs. presuiscit monachus suꝫ.

¶ Capi. xiij. de scandalo.

Expedita materia cor
rectõis fr̃ne. qua q̇s itẽ
dit aliũ em̃dare ⁊ i aia
uiuificare tractãdũ ẽ đ
scãdalo ꝙ directe ꝯriatur corre
ptioni fr̃ne. q̇a ꝑ scãdalum quis
uere uel itẽptatie itẽdit alium
in morali uita corrũꝑe: de quo
scandalo tria sunt principal̃r di
cẽda. Prio q̇d sit. q̃ntũ ⁊ quotu
ples. Secundo qñ sit pc̃cm mor
tale. ueniale. uel nullũ. Tertõ
q̃ sint ꝓpter scãdalũ uitanda uel
facienda. ¶ Quantũ ad. i. notãdũ a
ſm tho. 2. 2. q. xliij. Et in. iiij. di.
xxxviij. ꝙ scãdalũ ſm hiero. su
per Math. xv. est dictuꝫ uel fa
ctum ul̃ obmissum minꝰ rectuꝫ
ꝓbẽs occasionem ruine. Dr̃. i.
dictũ ñ cogitatũ. quia cogitatõ
non opponitur alicui ut offendi

culum. Dicitur secundo dictum uel factum uel obmissum. quia istis modis põt ꝓximus ruinam pati a nobis. Dicitur tertio mi nus rectuꝫ non quod ab aliquo superatur in rectitudine: sꝫ quõ hꝫ aliquẽ rectitudinis defectuꝫ vel quia est ẽꝫ se malũ sicut pec cata: vel quia hꝫ spẽm mali licꝫ de se non sit malũ pbet tñ occa sionẽ ruine. ut pꝫ de inclinãte se idolo non puersa intentõe. vnde apl's. ij. thessa. v. ((Ab omni spẽ mala abstinete uos)) Dicitur q̃r to pbens occasionẽ ruine. Nihil enim põt esse homini sufficiens cã peccati ꝙ ẽ spãlis ruina. nisi ꝓpria uoluntas. ideo dicta ul' fa cta alterius pñt esse cã impfec ta ꝛ occasio peccandi. Uocatur aũt scandalũ grece. latine offen sio. impulsio vl' ruina. quia sicut contingit ꝙ aliqnis obex poitur alicui in uia corporali cui impi gens disponitur ad ruinam. ꝛ ta lis obex dicitur scandalũ: sic sil'i ter in ꝓcessu uie spũalis ꝯtingit aliquẽ disponi ad ruinã spũaleꝫ per dictũ uel factũ uel obmissuꝫ alterius. inquantum. s. aliqs sua ammonitione uel inductione. aut exemplo aliuꝫ trahit ad pec caudũ. ꝛ hoc proprie dicitur scã
b dalum. Est autem scandalũ val de detestabile peccatũ. ut oñdit xp̃s quintupliciter Math. xviij ubi dicit. ((Qui scandalizauerit

unum)) ergo plus peccat qui m'l tos ((de pusillis istis)). i. infirmis Hieronym⁹ ibi dicit. ꝙ recte di citur pusillus. quia qui magnus est idest robustus in fide ꝛ cari tate: moueri non põt puer. xij. ((Nõ tristabit iustũ q̃cq̃d ei acci derit)) ((qui i me credunt)) quia magis fideliuꝫ scandalũ ẽ cauẽ dum. Ecce iã pc̃m scandali posi tum ẽ. Nunc sequitur p̃mo pẽa ((Expedit ei)). i. minus malũ ei foret. ((ut suspendatur mola asi naria in collo eius ꝛ demergat̃ in ꝓfundum maris)) Et secũduꝫ Hiero. loquitur secundum ritũ palestine. vbi pro maiorib⁹ cri minibus legato saxo ad collum solebat homo in mare ꝓici. mo la asinaria id est quicunq; g̃uis lapis: ut ẽ asinus uel qui onerat asinuꝫ. ꝛ dicitur mola quaꝫ uol uunt asini ul' equi cũ rota i mo lendinis. Secundo alia pena in nuitur. (( Ue mundo a scãdalis )) Nã tot aĩaꝝ mors ꝓcuratur: quot scandala fiunt. Ber. sup il lud Isa. xxxviij (( In pace ama ritudo mea amarissima.)) Ama ra in nece martyꝝ per tyrãnos: amarior in ꝑsequutione hereti coꝝ. sꝫ amarissima in scãdalizã tibus falsis christianis. Tertio ponit spãle malũ peccati mõta lis ibi (( ve hoi p quẽ scãdalũ ve nit)) Quarto oñdit malũ scãdali in multiplici pena. ꝛ spetialiter

ignis eterni. Unde sequit (Melius est tibi &c. q̄ mitti i ignem eternum.) Quito alia pena additur de uerme math. ix. ubi de materia istius scandali dr. Ubi .s. ingehenna uermis ɔscientie .s. eorū non merietur. Sz potuisset qs a christo quesisse. Si ita maluz ē alios scandalizare cur pmittis scandala euenire? Ideo rn̄dit christus. necesse est. idest expediēs ad aliorum pbatōem uel necesse si mō⁹ uult male uiuere

c ¶ Secundo potuisset quis iterum q̄sisse. Si ē necesse ergo scandalizantes nō sūt puniēdi? R̄n̄. q imo qr ue homi illi per quem scandalum uenit. Et illa oīa dicta sunt. de scandalo actiuo seu dato. qr illō est aliquādo speciale pc̄m. Est autez duplex scandalum. Unū actiuū seu datum. qō diffinitum est. & isto dicitur quis scandalizare. aliud ē scandalū passiuum seu acceptū in eo q̄ ex dicto ul' facto alteri⁹ ruit. & istud non est speciale peccatum. sed generale: & ipso dicitur quis scandalizari. Itē notandum qō dictum uel factum alicui⁹ potest alteri ēē occasio peccandi dupliciter. Uno modo p se. Alio modo per accidens. Per se quando quis intēdit suo malo exemplo v̄bo uel fc̄o aliū ad peccatū inducere. uel etiā si ip̄e hoc non intendit. ip̄m factū ē tale q de sui natura rationez hz ut sit inductiuum ad peccandū: utpote cū aliquis publice facit pc̄m. uel aliquid q hz sil'itudinem pc̄i. Et tunc ille qui h facit prope dat alteri occasionē ruine. potissime quādo hoc itēdit & uocatur scandalum actiuuz. Per accn̄s uero v̄bū ul' factuz unius est alteri causa peccandi. qn̄ p̄t intentionem operantis. & preter conditionem opis aliqs malus male dispositus iducitur ad peccandum. puta cū quis iuidet bonis aliorū. Et tunc ille q̄ facit talem actū rectū. non dat alteri occasionē peccandi. sz alius sūit. Et iōo h ē scādalū passiuum sine actiuo. qr iste qui r̄cte agit non dat occasionem ruine quam alter patit̄. Et de passiuo scandalo loq̄tur christ⁹ ubi pus math. xviij. si oculus tu⁹ scādalizat te. si manus. si pes. &c. Contigit ergo qn̄q3 qō siml' sit scandalū actiuum in uno. & passiuū in altero. puta cum ad inductōem uni⁹ alter peccat. Qn̄q3 est actiuuz sine passiuo puta cū qs iducit aliū uerbo ul' facto ad peccādum. & iste n̄ ɔsentit. Qn̄q3 v̄o ē passiuuz sine actiuo. ut pri⁹ dc̄z ē ō dc̄o ul' fc̄o p accn̄s i malicōso.

¶ Quantum ad. ij. pncipale qn̄ scādalū sit peccatū ueniale & qn̄ mortale & quot modis fiat pc̄m ē h conclo s̄m tho. & alios d

q scandalum actiuũ seu p se nũ
q̃m ē sine culpa scandalizantis
& scādalum passiuũ nũq̃ ē sine
culpa scādalizati: actiuũ tamen
bñ est sine culpa scandalizati &
passiuũ sine culpa scandalizan
tis. Prima pars pz. qr om̄e scã
dalum actiuũ uel ē pc̃tm uel hz
speciem pc̃ti. Si ē peccatuz: pz
ppositũ Si uero nõ sit ō se pec
catum sz hēat spēm pc̃i. ut ɔme
dere idolotitum coram infirmis
debet dimitti ex caritate ad tol
lendum lesionem proximi. Et q̃
non dimittit contra caritatem
agit. sic dic̃ apl's. Ro. xiiii. ((Si
propter cibum frater tuus con
tristatur: iam non s̄m caritatez
ãbulas)) Jd̄ pz mat. xviii. ubi su
pra alie tres ptes patēt ex ultio
nõbili ptacto in pcedēti artic u
lo. ((An aũt scādaluz sit specia
le pc̃tm ul' generale: Rñ tho. q
scandalũ actiuũ per se qñ vz p
cedit ex intētione agētis. ut cuz
aliquis suo dicto. ul' facto inten
dit alium trahēr ad peccatum:
tunc est speciale peccatum: tuz
qr ibi ex intentõe specialis finis
sortit̃ rõem specialis peccati eo
q finis dat speciem in moralib⁹
tum etiam qr speciali virtuti op
ponit̃ uidelicet caritati prout ĩ
pat correctõnē fraternam. quia
scandalizans intendit alium cõ
rũpere. vbi fraternalit̃ cõrigens
intendit alium emendar̃. Scan
dalum uero actiuũ qđ fit preter
ĩtētõem agentis puta cũ aliquis
suo facto uel uerbo inordinatõ
non intendit alteri dare occasi
onem ruine. sed solum satisface
re sue uoluntati. non est specia
le peccatum quia quod ē p acci
dens. non cõstituit speciē. sz est
tc̃ circunstantia aggrauans. s.
q in publico fit. Scandaluz au
tē passiuum non potest esse spe
ciale pc̃m. quia ex dicto uel fac
to alterius cõtingit aliquē ruer̃
s̄m quodcumqz genus peccati.
((Sed qñ scādalũ est pc̃m morta
le ul' ueiale: Rñ. tho. Scanda
lũ actiuuz p se fit mortale pc̃m.
Primo qñ qs intendit aliũ idu
cer̃ ad peccādum mortalit̃. Se
cundo qñ quis intendit inducer̃
alium ad peccāduz uenialr̃ p ac
tum peccati mortalis. Tertõ au
tē est ueniale qñ quis ĩtēdit ali
um inducer̃ ad peccādũ uenia
liter p actum peccati uenialis.
Scandalum uero actiuum per
accidens qñ. s. qs non ĩtēdit aliũ
trahere ad pc̃m. primo est mõta
le pc̃m qñ aliquis actum pc̃i mõ
talis committit. secundo quan
do quis suo actu contēnit salu
tem proximi. ut si p ea ɔseruan
da non pretermittat aliquis fa
cere qđ sibi libuerit. Unde etiã
in scripto dicit tho. qđ qñ quis ɔ
mittit actum in quo non intēdit
proximi nocumētum qui actus

alias est ueniale uel indifferens hñs tñ similitudinem pc̄i mõtalis. tūc scandalū actiuū ēēt peccatum mortale. ex aliqb⁹ circunstantijs ↄcurrentib⁹ ex qb⁹ estimari ꝓbabilit̄ posset quod infirmi aspicientes peccarent mortal'r. Ueniale aūt potest esse dupliciter. Primo qñ quis actum cōmittit pc̄i uenialis. Secundo quādo quis actū ↄmittit. qui nō est ꝑm se pc̄m sꝫ habet aliquaꝫ spēm mali cum aliqua leui indiscretōe

g ¶ Quando autem passiuum scādalum sit mōtale ul' ueniale. notandum ꝙ cū scādaluꝫ īportet inpactionem q̄ndam per quam aliq̄s disponit̄ ad ruinaꝫ. ideo scandalum passiuū qñqꝫ ē pc̄m ueniale. quādo. habꝫ īpactionem tm̄ puta cū aliquis ex inordinato dicto: uel facto alterius. commouetur motu uenialis pc̄i. Qñqꝫ uero ex mortale q̄si cuꝫ impactōne habēs ruinā: puta cū aliquis ex iordiato dicto uel fc̄o alterius procedit usq; ad peccatū mōtale. Hec Tho.

h ¶ Quo ad tertium principale que bona sunt dimittenda. uel non dimittenda propter scandalum uidelicet passiuum. idest ne alius scandalizetur. notandum primo ꝙ triplicia sunt bona. Primo q̄dā spūalia q̄ sunt de necessitate salutis. Secundo q̄dam spūalia que non sunt de necessitate salutis. Tertio q̄daꝫ tp̄alia. Secūdo notandū ꝙ tria sunt genera hoīnū ī q̄bus scādalū oriri ꝑt Primo quidaꝫ ex malicia ꝓpa scādalizant̄ puta cum aliqui volūt īpedire bona spūalia. Prio uel secundo mō dc̄a. Et illud ðr scādalū pharis eoꝝ. Alii scandalizant̄ interdum ex ignorantia. puta qꝛ ignorant opa q̄dam ēē licita. q̄ tamē sunt licita. Et tercio alij infirmitate scandalizant̄ non ut primi ex malicia ꝓpria. ⁊ talium uꝫ secundo ⁊ tertō mō ðr scandalū pusillorū

¶ Qñ q̄ q̄ritur q̄ bona sunt dimittēda ne q̄s scādalizet̄: ꝛn̄deo. ꝑm tho prima bona que uꝫ sunt de necessitate salutis puta que nō possūt pretermitti sine pc̄o mortali talia nullus debet dimittere ne ali⁹ scādalizet̄ etiā q̄cūq;. Rō est quia q̄libet tenetur se diligē prius ⁊ plus q̄ꝫ alterum q̄ ea q̄ sunt de necessitate salutis nō ðbent dimitti propter scādalum alterius uitādum. Unde patet qȯ qñ ↄsilioꝝ obseruatio ⁊ impletio o peꝝ mie tp̄aliū uel spiritualiuꝫ est de nc̄citate salutis. tūc talia non sunt ꝑpter scandaluꝫ alicuius dimittenda ut pꝫ in his qui aliqua ↄsilia uouerunt. ⁊ ī his quibus iminet ex debito defectib⁹ alioꝝ subuenire tēpalib⁹. ut pascēdo esuriētē. uel spūalibus ut docēdo ignorātē siue h⁹mōi

fiant debita pp iniunctũ officiũ ut pʒ i platis siue propter neces sitatẽ indigentis .quia de talibꝰ eadẽ rõ ẽ sicut ꝺ necessariis oĩʒ Non solum autem peccatũ mõ tale vnquã ẽ faciendũ pp vitan duʒ scandalũ cuiuscunqꝫ sed ẽt nec ueniale peccatũ ẽ unqꝫ com mittendũ: ut uitetur scandaluʒ alterius: licet aliquis actus qui alias esset peccatũ ueniale ut v bum ociosuʒ aut simile fieri pos set nullũ peccatum pp utilitatẽ alterius. Dicit ẽt beatus hiero. ꝙ dimittendũ ẽ scandalũ omne ꝙ põt ꝑtermitti salua triplici ve ritate .s. uite. iustitie ⁊ doctrine. Que declarans sanctus Tho. i .iiij. vbi supra sic. d. Nullo mõ aliquis peccare debet: ut pctm alterius uitet. Quicunqꝫ aũt ve ritatẽ relinquit. peccat. Ueritas .n. de qua loquimur ꝯsistit in h quõ homo in dictis ⁊ factis suis rectitudini diuine. siue diuie le gis regl'e se conformet. Cui qui dem homo conformari debʒ. ⁊ i his que ad cognitiõem ptinent. ⁊ hoc ptinet ad ueritatẽ doctrie Et in his que ad actõeʒ spectãt siue ea debeat aliquis ꝑ seipum agere ꝙ pertinet ad ueritatem uite. siue ea debeat ab alijs obs uanda promulgare. quod perti net ad ueritatem iustitie. que ꝯ sistit in rectitudine iudicij. Nõ tamẽ quicunqꝫ pretermittit ali quid in quo se diuiné legi confõ mari potest. veritatem dimittit quia illo remoto: veritas adhuc remãnere põt. Sed tunc dicitur aliquis ueritatem dimittere. q̃n do obmittit l' facit aliquid quo obmisso ul' facto: ueritas ñ ma net ꝙ sine peccato esse non põt. ⁊ ideo ueritas nullo modo ꝑpt scandaluʒ passiuum alterius di mittenda est. Hec Tho. Unde Ray. dicit. Doctor ul' ꝑdicator non debet fr'm docere pro aliqꝰ scandalo. tacere tamen potest ⁊ debʒ. si omnes obstiati sunt ita ꝙ deteriores efficiantur. Unꝺ ex tra. li. v. utilius scandaluʒ nasci ꝑmittitur. quam ueritas relinq̃ tur. veritas. s. doctrine. uite. ⁊ iustitie. ¶ Secunda uero bona sunt bona spũalia que non sunt de necessitate salutis ⁊ sunt con silia. vnde primo dico ꝙ ista nõ sunt dimittenda. nec ad tempus ñec semper propter eos qui scã dalizantur ex malicia. Dico se cundo ꝙ vbi periculum non imi net: bene sunt differenda ul' oc cultanda. pp eos qui inde scan dalizantur ꝓbabiliter nõ ex ma licia. sed ex ignorantia ul' infir mitate. Tamdiu autem propter tales. opera que non sunt de ne cessitate salutis. ubi periculum non imminet. sunt occultanda ul' differẽda quousqꝫ debita r̃d dita rõne instruantur alij quod

non debēt ex talibus scandaliza
ri. sed potius edificari. Et si post
redditam rōem. h⁹mōi scandalū
duret: iam uidetur scandalum
esse ex malicia ñ ex ignorantia
uel infirmitate. Unde in scripto
dicit tho. ꝙ ppᵗ tale scandalum
passiuum ꝯsilia sunt ad tempus
intermittenda uel occulte agen
da. non autem oīno dimittenda
qr homo plus sibi ꝙ̄ pximis in
spūalibus prouidere debꝫ. Et ig
zantia si diu duret in malitiam
per obstinationem ꝯputaꝭ. Ta
men attēdēda ē quantitas scan
dali ⁊ boni quod ꝯtingit ex cōsi
lio seruato. ⁊ ꝭm hoc aliquādo
ꝯsilia sunt intermittenda pptēr
scādalū pusillorum uel scanda
luꝫ ꝯtēpnendū propᵗ ꝯsilia hec
lꝫ tho. Sꝫ quid de operibus alijs
a consilijs seu super erogationis
operibus que uocantur in diffe
rentia ex genere. ut comedere
carnes bibere uinum. tempora
lia modo licito acquirere. acq̄si
ta custodire. debita rpeteꝭ. ⁊ sic
ð aliis nūq̄d sūt. ppᵗ scandalum
dimittēda. Sūt enim triplicia
opera. q̄dam necessaria ad salu
tem. alia superogatōnis ⁊ consi
lii alia vo indifferentia ex gñe.
:'Rñ. richar. iii. iiii. di. xxxviij.
Opera idifferētia ex geneꝭ quo
rum obmissio nulli alii p̄iudicat
nisi opanti. ⁊ etiam i tpalib⁹ tm̄.
obmittenda sunt ad uitandum

scādalum pximi pueniens ex i
firmitate uel ignorantia. quādo
pbabiliᵗ apparet quod nisi tale
opus obmittaꝭ pximis scandali
zabitur. Et si pbabile ē ꝙ scan
daliceꝭ mōtaliᵗ: tunc obmissio
illius operis est i pcepto. Si āt
pbabile ē ꝙ non scandalizetur
nisi uenialiᵗ. tūc obmissio illius
operis est i consilio. postq̄ꝫ tamē
pximo est ostensum quod ex ta
li opere scandalizari non debꝫ ⁊
debito modo suasum ut ñ scāda
lizetur. sic non teneꝭ obmittere
illud op⁹ pptēr proximi scanda
lū uitanduꝫ: quia scādalū post
talia hortamenta proueniens
pprie essꝫ ex malitia. vnde ppᵗ
illud non est dimittenduꝫ. Hec
'Rich. Et dicᵗ. durād⁹ i. iiij. dis.
xxxviij. q̄ sūt indifferentia sicut
comedere carnes uel abstinere
ab eisdem. oīa dimittēda sūt. q̄ꝫ
diu durat scandalum pusillorū.
Hec ille. Et pbat per aug. i ser
mone dñi i mōte. dandum ē ⁊c.
ut postea patebit. Et dicit notā
ter quādiu durat scandaluꝫ pu
sillorꝫ. propter eos qui infōmati
in scandalum phariseorum in
cidunt ex malicia: ut in uolenti
bus impedire bona: sepe appa
ret. Item ut statim dicetur ꝭm
thomam ⁊ omnes conmuniter
temporalia non sunt dimitten
da ppᵗ scādalū ortum ex mali
cia ꝗ multominus abstinente

⁊ huiusmodi q̄dā plus seruiētia
l vtuti q̄₃ tp̄ralia. ¶Et dicit vilh. su
per Ray. q nō debet quis esse
facilis ad credendū q alij scan
dalizent̄ de bono ope q̄ð fac̄ nec
debet quis facile pp̄ metū scan
dali cessare a bono opere. q₂ d₃
presumere de alijs potius q sint
boni q̄₃ q mali sint. Semper. n.
iudicandū ē in indifferentibus ī
ptem meliorē. Tamen durante
conscientia q alij scandalizent̄
d₃ dimittere vel opus occultar̄
nō primi dicti v₃ q pp̄ scandalū
ortum ex malicia nō debeat q̄s
dimittere opera bona concilij. ē
quia si pp̄ malitiā talium bōa ð
berent semp̄ obmitti. mali bona
frequēter impedirent: ⁊ occasio
daretur malis malignandi. Un̄
hoc scandalum est phariseoru₃
quod etiam christus docuit nō
curare. Unde postquam christ⁹
Math. xv. presentibus scribis ⁊
phariseis predicasset: christo di
scipuli dixerunt. Scis quia pha
risei audito hoc verbo scandali
zati sunt? At ille respondens ait
((Omnis plantatio quam ñ plā
tauit pater meus celestis eradi
cabitur. Sinite illos ceci sunt.
⁊ duces cecorum. Cecus autem
si ceco ⁊c̄)) Rō secundi v₃ quod
vbi piculu₃ ñ iminet. opera sup
erogationis sunt differenda uel
occultanda propter scandalum
pueniens ex ignorantia uel ifir
mitatē quousq̄₃ tales informent̄.
⁊ aliquo modo confortentur est
ista. qa ex occultatōne opis sup
erogationis uel ex dilatione ⁊ p
ximi malū vitatur: qui informa
bitur. ⁊ pprium bonum non mi
nuitur. Unde dicit Rich. super
.iiij. di. xxxviij. q tunc quis me
rito pprio non piudicat. quia sic
opus superogatōis intermittere
meret̄ equale p̄miū p̄mio ōbito
operi supererogatōis q̄ð obmit
tit vel maius. Unð talis obmis
sio nihil minuit de perfectione
caritatis. sed magis ad eius aug
mentū disponit. Unde xp̄s hoc
scandalū pusilloꝝ. math. xviii.
uitare iubet vt patuit supra. Et
Math. xvij. ne scandalizaret di
dragma petentes: illud psoluit.
Et ide₃ supra patuit de aposto
lo. Ro. xiiij. Ex predictis p₃ q
frequēter amici qui scandalizā
tur. de ingressu alicuius in reli
gionem scādalū hn̄t phariseoꝝ
Propter q hiero. in ep̄la ad he
liodoꝝ dicit. Licet ī limine iace
at pater: siccis oculis ad uexil
lu₃ crucis euola. Solū gen⁹ pie
tatis ē: in hac re esse crudelē. m
¶Tertio quando. s. bona tp̄ralia
sint dimittenda ne alius scanda
lizetur. distinguendum est. Na₃
bona temporalia secūdū Tho.
aut nō sc̄ nostra sed nobis p ali
is cōmissa ad seruādū ⁊ disponē
dum p communitate. sicut bona

ecclesie cōmittuntur platis ꝛ rectoribus ꝛeipublice ꝯmittūt bona cōia ꝛeipublice talia ñ sunt pp scandalū dimittenda. Quia taliū conseruatō sicut ꝛ ꝺposito rum iminet his quibus sūt cōmissa ex necessitate pcepti tuenda. Et iō ñ sūt pp scādalū dimittēda sicut nec alia bona prima q̄ sūt de necessitate salutis. vnde beatus Tho. cantuariē. repetijt res ecclie cum scandalo regis. Aut bōa temporalia sūt nostra quorum nos sumus dñi. ꝛ tunc iterꝫ distinguendū ē. quia cuꝫ ea dare non uolumus vel apud aliuꝫ detenta repetimus: aut scandalum oritur ex malitia alicuius alienum uolentis usurpare uel ꝺtinere qꝫ est scandaluꝫ phariseorum. Et illud scandalum nō est curandum. ꝛ bona temporalia. tunc sunt repetenda. tuꝫ quia noceret bono cōi daretur enī illis occasio rapiendi aliena. tuꝫ etiam qꝛ nocēt ꝛapientibus iniusta rapiendo. qꝛ ꝛetinendo alienum peccarent. Unde dic̄ greg. in moralibus loquens ꝺ raptoribus alienoꝝ. Quedā seruata eq̄tate phibēda sunt nō sola cura ne nostra subtrahantur. ſꝫ ne ꝛapientes non sua semetipos pdāt. At scandalum oritur ex ignorātia uel infirmitate aliorum quō dicitur scandalum pusilloꝝ.

Tunc pp illud dimittenda sunt tpralia ad tps. quousqꝫ sedetur scandalū per āmonitionem ul' p aliquem aliū mōm. Unde btus Aug. in sermone dñi in monte. Dādū ē qꝫ nec tibi nec alteri noceat. q̄ntū ab hoīe credi pōt. Et cū negaueris qꝫ petit indicāda ē ei iustitia. ꝛ meli⁹ ei aliq̄d dabis cum petentem iniuste: cōrexeris. Si aūt post sufficiētez ammmonitionem ꝛ sufficientez instructionē scandalū ñ sedaret̄ pfectionis ē sua dimittere. sed ñ est necessitatis. Unde Math. v. ((Si quis uult tecum in indicio contendere. ꝛ tunicam tuā tollere: dimitte ei. ꝛ pallium)) ꝛ loquitur de consilio. Et si sit preceptum intelligenduꝫ ē ut dicit aug. ſꝫ ppatiōē animi. s. ut homo paratus sit talia facere si h̄ impediat promotionem fidei. ꝛ bonorū moꝝ. Sed dubium ē quo modo predicator pdicando uel princeps uel prelatus ꝛ eis similes se debent habere circa malos ꝛ scandalizatores bonorum presertim quando multitudo est in causa? Respondeo qꝺ mali aliquando tolerandi sunt aliquando puniēdi. Unde. vlti. li. vj. tracta. iij. questione. viij. assignat q̄ttuor causas dissimulationis. circa peccata iniquoꝝ propter quas non potest uel nō expedit ꝫizania euelli.

Una est cū mali sunt occulti

nec pñt discẽni a bõis. Alia cau
sa est si multitudo tãta est i cau
sa: quod non possit extirpari si
ne scismate eccie i quo etiã bo
ni inuoluerentur. Et sic eradica
ret etiã ꝛ triticum. Vñ aug. nos
ad doctrinã sacram ptinere arbi
tramur. ut ꝛ canes in eccia ppt
pacem eccie tollerem⁹. uł si un⁹
sol⁹ ẽ uel pauci. sꝫ hoc ñ pt fieri
sine scãdalo bonorum eo ꝙ eos
latet crim̃ nocẽtis. sicut dñs no
centem iudam usqꝫ ad dignum
exitũ tolerauit. qñ tamẽ multi
tudo est in culpa: pñt aliqui ma
gis rei ex eis puniri ad terrorez
multitudinis. uel turba in quo
rum cum facultas ẽ i populis p
mendi sermonez. gñali obiurga
tione ferienda est ut dicit aug.
ↄtra pmenianũ ❡ Tercia causa
ẽ. qñ pbabiliter psumit de eorũ
correctione. eo ꝙ peccant ex in
firmitate ł ignorantia ꝛ non ob
stinata malicia. Si eniꝫ tales ex
termiarent sepe eradicaret tri
ticũ. i. ipsi qui postmoduꝫ cõuer
si fuerunt triticuꝫ facti sũt sicut
patet de paulo. Vnde btũs dñi
cus spũ pphetico iter hereticos
igni tradendos unum fecit rser
uari: q̃ post multos ãnos ↄuer
sus fuit. Quarta causa si exerci
tando bonos prosunt eccie ꝛ nõ
obsũt. Tunc ei tollerari pñt ne
boni otio torpeant in caritate:
ꝛ sic eradicetur triticum. Vnde
psalmista ❡ Dñs ostendit mihi
super inimicos meos ne occidas
eos ne quando obliuiscantur po
puli mei) Quod ſm berñ. ad lit
teram hodie de iudeis potest in
telligi. unde etiã. Judicũ. ij ❡ nõ
delebo gentes quas dimisit io
sue. ut in ipis experiar israhel.)
Dec. d. Vlrico. Ray. addit qõ
si peccatum quod faciunt aucto
ritate defendunt quõ nõ sit pec
catum. tunc non õbet ↄtra tł'es
dormire seueritas discipline. nã
tales etiam heretici possunt di
ci de. pe. di. vj. ca. j. i fine. Et se
cũdũ eundem idem uidet seruã
dum circa publicã delinquẽteꝫ
multitudinem uel pncipẽ pdica
tõe. qõ dictum est õ correctõne
ł excommunicatõe faciẽda uł
dissimulanda. satis concordare
uidetur tho. 2. 2. q. cviij. ❡ De
materia scandali tradit cãcella
ri⁹ nouus q̃ttuor rgulas de flori
b⁹ rgularũ moraliũ. Prima nul
lus agens bene secũdum oĩes
circunstantias dici debet dare
scandalum alteri quantumcun
qꝫ scandalizetur alius. quia scan
dalum est dictum uel factuꝫ mi
nus rectum. pbens alteri occasi
onem ruine. Nam i uia oio rec
ta si quis ceciderit. nõ ex scanda
lo uie sꝫ ex proprio defectu pro
ueniet. Secunda. Solus ille scã
dalizat actiue. qui aduertẽs aut
aduertere debẽs alios priores

esse ad peccanduz ex modo suo agendi qui sibi non ē i precepto nihilominus ipse operari non ꝺ sistit. Secus i casibus hic exclusis ubi malitia propria ē scandalum gratis acceptum: ubi preterea non est aduertentia: nec ēē debet de scādalo alterius. ꝛ ubi quis ad illud operandum tenet̄ tur. Tertia regula. Ille dicitur ex malitia sua peccare ꝛ scādalum accipere non ex actu alterius. qui informatus sufficiēter ꝺ bonitate huiusmodi actus: nihilominus cadit in ruinaz. ut si ex uoto religionis emisso parentes post sufficientez de religionis ꝑfectione informationem se scandalizari ꝯq̄rātur: scādalū ē hoc ñ iaz pusilloꝝ sed pharisoꝝ: acceptum sed non datū. Quarta r̄gula. Quilibet ab oī actu cui ñ ē astrictus aliunde tenetur desistere. Qui aut timet aut timere debet secundum vehementē cōiecturam scandalū pusilloꝝ quousq; de illo ꝯpescendo. diligentiam compleuerit. nisi forte ꝓ cōi utilitate. vnctio spūs sancti doceat illud tunc agenduz. ut xp̄s fecit i publicatōe vitatis sacr̄i.

Capitulum. xiiij.

Preterea cum derisores seu irrisores magna mala faciāt in eccl'a occidētes cōceptus spūales bonoꝝ operū ꝺ irrisionis vicio tria ꝑncipaliter uidēda sc̄. Prio eq̄le viciū sit ꝛ q̄d sit irrisio. Secūdo quā ꝺtestabile sit. Tertio utꝝ risus sit licit⁹. Quantū ad p̄muz notat a Tho. 2. 2. q. lxxij. ꝛ sequētibus ꝙ iniuria ꝛ iniustitia fit verbo per quinq; uicia. Sunt. n. quintuplicia bona hoīs. q̄ntū ad ꝓpositū sufficit videlicet. fama. honor. amicitia. gloria seu testimoniū conscientie: ꝛ bōa nature ꝛ fortune. Detractor famam recipere nititur. Contumeliosus seu ꝯuiciator honorez. Susurro amicitiam inter aliquos uult toller̄. Derisor ad confusionem conatur proximi. ꝛ eripere uult gloriam bonoruz aīe. Maledicus uero penaz imprecatur. ꝛ si peccatum alicui optat: tamē illud facit in penam primo. Et q̄ttuꝺ prima uicia eo ordine q⁹ ponūt̄ seu excedunt in malicia. quia detractor est mal⁹. peiꝺ ꝯtumeliam inferens. quem excedit susurro. qui amicum recipere gestit. Et adhuc peior est irrisor. intelligi semper ceteris paribus Sed etiam interdum pessimi sunt maledici. Quale autem b peccatum sit derisio: ꝛ ab alijs distinctum notandum secundo ſm tho. vbi prius. q. lxxv. ꝙ peccata uerboꝝ sunt ꝑcipue pēsanda ſm intentionem proferentis

Et ideo ſm diuerſa que quis in tēdit contra aliū loquēs. hꝰ mōi pcc̄a diſtiguuntur. Sicut enim aliquis conuiciādo intendit cō uiciati honorem deprimere. ꝛ ō trahendo diminuere famā. ꝛ ſu ſurrando tollere amiciciaꝫ ita etiam irridendo aliquis inten dit. ꝙ ille q̄ irridetur erubeſcat Nam de opere uirtuoſo aliquis apud alios ꝛ reuerentiam mer̄ tur ꝛ famam ꝛ apō ſeipſum bo ne conſcientie gl'am ſm illō. ij. cori. j. ((Gloria nr̄a h ē teſtimo nium conſciētie noſtre)) uñ ecō trario de actu turpi ꝛ uicioſo a pud alios quidem tollitur homi nis. honor ꝛ fama. ꝛ ad hoc cō tumelioſ ꝛ detractor de alio dicunt apud ſeipſum auteꝫ per turpia que hic dicuntur aliquis ꝑdit conſcientie gloriaꝫ ꝑ q̄ndā confuſionem ꝛ erubeſcētiam. ꝛ ad hec turpia deicit deriſō. Et quia hic eſt finis diſtinctus ab alijs iō etiam peccatū irriſionis diſtinguitur ab alijs pcc̄is. Se curitas enī cōſcīe ꝛ q̄es illiꝰ ma gnum eſt bonuꝫ. ſm illud. Ecc̄. xv ((Secura mens quaſi iuge cōuiuium)) Et ideo q̄ conſciētiā alicuius inquietat confundēdo ſeipſū: aliquod ſpeciale nocumē

c tuꝫ ei infert. ¶ Quando uero ſit peccatuꝫ mōtale: rñdeṫ ibiōē ſic Irriſio non fit niſi ō aliquo ma lo l' defectu. Malū aūt ſi ſit ma gnū ñ ꝑ ludo accipiṫ. ſꝫ ſerioſe Unde ſi in ludum uel riſū uer tatur. ex quo irriſionis uel illu ſionis nomen ſumitur: hoc eſt q̄a accipitur ut ꝑuū. poteſt autē accipi aliqō malū ut ꝑuū dupl'r uno mō ſm ſe. Alio mō rōne ꝑ ſone cū aūt aliq̄s alteriꝰ perſone malū l' defc̄m i ludū ul' riſū poit qō ſꝫ ſe ꝑuū malū ē: ueiale eſt ꝛ ꝑuū pc̄m. ſm gn̄ꝰ ſuuum. cum aūt accipiṫ q̄i ꝑuū rōe perſone. ſic defc̄us pueroꝝ ꝛ ſtultorum: paruꝫ ponderāe ſolemꝰ. Aliquē autē illudeṙ ul' irridē ē eū oīno ꝑuipēdere et eū tā uilē eſtimar̄ ut de eiꝰ malo ñ ſit curādū ſꝫ ſit quaſi pro ludo habendus ſic de riſio eſt peccatum mortale ꝛ g̃ uius q̄ꝫ contumelia que ſimilteꝛ eſt in manifeſto: quia ꝯtumeli oſus uideturꝛ percipere malum alterius ſerioſe. irriſor autem illud. ꝛ ita uidetur eſſe maior contemptus ꝛ dehonoratio. Et ſecundum hoc illuſio eſt graue peccatum ꝛ tanto grauius quā to maior reuerentia debetur perſone que illuditur. ¶ Unde d grauiſſimum eſt irridere deum ꝛ ea que dei ſunt ſecundum il lud Iſa. tricesimoſeptimo ((cui exprobaſti ꝛ quem blaſphema ſti. ꝛ ſuper quem exaltaſti uocē tuam.)) Et poſt ſubditur. ((ad ſanctum iſrahel)) Deinde ſecun dum locum tenet irriſio parētū

Uñ puer..xxx.((Oculũ qui sub sanat prem : ꝛ despicit partum mris sue effodiant eũ corui de torrentibus ꝛ comedant eũ filij aqle.)) Deinde iustorũ derisio g uis ē. quia honor ē vtutis pmi um. Et contra hoc dicit̃. iob. xij ((õridetur iusti simplicitas)) que quidem derisio ualde nociua ē quia per hoc hoies a bene agē do impediuntur fm illud greg. qui in aliorum actib⁹ bona exo riri cõspiciũt: mox ea manu pe stifere exprobationis euellunt. Et quãuis lud⁹ nõ importet ali qd cõtrariuz caritati rspectu ei⁹ cum quo luditur (int̃ amicos ei interduz ludit̃) pt tñ importare aliqd cõtrariũ caritati respectu ei⁹ de quo ludit̃ pp̃ter ɔtẽptum e ut di tũ ē. hec de tho. ( Quo ad ad secũdũ principale ɔrisio est ualde detestabile uicium tripli ci õ causa. Prio quia p irrisores diabolus occidit, necat ꝛ suffo cat paruulos ecclesie. cum bo num inchoatum propter eos di mittitur: et interduz plus nocēt quam heretici. ( Unde sunt sicut pharao. qui submersiõe p uulorum populum israel delere noluit. Exo. j. Sunt sicut hero des qui christum puulũ occidẽr noluit. ꝛ puulos postea occidit inocētes. Mathe. ii. Secũdo irrisores malis animalib⁹ assimi lãtur ꝛ eis peiores sũt. Draco ei

stetit. Apoc. xij. an̄ mulierē que erat peritura. ut cũ pepissz duo raret filiuz ei⁹. Sz irrisorꝭ ptuz matris non expectant. uicz ecc̃ie fructuz quē ppoito bono ɔcepe rũt ei⁹ fideles. Sunt uulpecule uineã dñi demoliẽtes. Can. ij. ((capite nobis ulpeculas paruu las q̃ demoliũtur uineas.)) Sũt etiam bufones qui non possũt odorē ꝛ florē bone uite sustiner̃ Tertio irrisores nocēt multis. ꝛ ipij sũt in oĩs Jn̄ deũ qꝛ rursus crucifigunt filium dei. hebre. vj Et fm ps̃. super dolorē ulneruz eis addũt. dũ aĩas pro q̃bus mõ tem sustinuit ei aufert̃. Sũt õri sores impij i pximum dũ ul̃nus spũale iaz per pñiã sanatum ite rum renouãt ꝛ ɔcidũt. Job. xlj. ((concidit me ul̃ner̃ sup uuln⁹)) Sũt impii in matrē eoꝝ ecc̃iã: tã i militãtem q̃z triũphantē dũ defraudãt eam gaudio quod ha bere debuit de conuersione pec catorum. Magna reuera cruõ litas necare iniuste filium quez mater ppria genuisset magnis doloribus. Sic in proposito ma gna est crudelitas penitentem magnis fletibus ecclesie conuer sum peruetere irrisionibus. Naz Johan. xvj. ((Mulier cum pa rit tristiciam habet.)) Sunt ꝛ ipii in se. qꝛ cum in mari mundi scilicet naufragentur ppt̃ eorũ pc̃a tñ pnie tabulam secundam

post naufragium ɔtēnūt ulˡ uili
f pendunt ¶ Unde sacra scriptu
ra cōtra irridentes ḡues penas
fluminatas commemorat. Naȝ
i.re.xxv.nabal uerba nūciorū
dauid deridens ait ((Quis est fi
lius ysaʀi. Hodie increuerunt ꝯ
ui qui fugiunt dn̄os suos)). Unð
post pauca misere mortuus est
deo eū necante prius aūt dauid
iurauerat euȝ ⁊ domū suā totā
interficere. Sic.ij.reg.vj .post
quā dauid luserat ante archaȝ
dn̄i ⁊ saltauerat egressa est in
occursum dauid michol eius o
xor ⁊ ðridēdo ei ait ((quā glorio
sus fuit rex isrlˡ hodie discoopi
ens se ante ancillas seruorū su
orum. ⁊ nudatus ē quasi si nuð
tur unus de scurris. Igitur mi
chol filie saul nō est natus filiꝰ
usqȝ ad diem mortis sue)) ⁊.iiii.
re.ii.cum descēderet heliseus p̱
uiam pueri parui egressi sunt ð
ciuitate. ⁊ illudebant ei dicētes
Ascende calue ascende calue.
egressiqȝ sunt duo ursi de saltu
⁊ lacerauerunt ex eis.xlij.pue
ros Luce.xvi.postquā christus
predicauit nemo pōt duobus
dn̄is seruire . non potestis deo
seruire ⁊ mammone sequitur.
((audiebāt aūt hec oīa pharisei
qui erāt auari ⁊ ðridebāt euȝ. ⁊
ait illˡ ih̄s. Uos estis qui iustifi
cat uos coram hoībꝰ. deꝰ auteȝ
nouit corda uestra)) Un̄ actu.ii

discipulis deuotissime spiritum
sanctum accipiētibus alij eos ir
ridebāt dicētes qr musto pleni
sūt iō spū scō ceci manētes cāue
rūt. ¶ Quo ad tertium ē dubiū g
utrum ridere sit peccatuȝ: R̄n.
ꝯm alex. de halˡ . parte .ij. Qui
dā ē risus qui causatur ex iocū
ditate spūali. ⁊ iste non est pec
catū. sȝ est meritoriꝰ uel effcūs
meritorie ɔplacentie. Est ei fru
ctꝰ spūs de quo aplˡus ad galˡ .
v. loquitur ubi numerat etiam
gaudium. benignitatem. ⁊ alia.
⁊ philˡ.iiii ((Gaudete in dn̄o sem
p̱. iterū dico gauðte)) de qͦ risu
etiam ðr muliere forti. prouer.
xxxi ((Reðbit in die nouissimo
((Hic risus non est cū cachino
Unde bt̄us benedictus tertium
gradum humilitatis poit n̄ esse
ꝓmptū risū. Sic etiā modestus
risus in eutrapelia meritorie fi
eret. Unde albē. super lucˇ vj.c.
ue uobis q̇ reditis dicˇ bonꝰ hō
non cachinis sed moderate uix
ridet. Et seneca. Scito ꝙ uerū
gaudium seuera res ē. Et secun
dum illud. eccˇi.xxj. ((fatuꝰ in ri
su exaltat uocem suā sapiēs au
tē uix tacite ridebit)) Secūdꝰ ē
q̇ causatur. ex māsuetudīe natu
re: ⁊ passionis humane ꝓprius
effectus. ⁊ p̄t fieri sin̄ peccato ⁊
merito ut in dormientibus. ī pu
eris. ⁊ in q̇busdam tā subito fit
ut ratō p̄uenire nequeat sicˇ alie

quedam passiones. Tertius ē q̄ prouenit ex cordis lasciuia seu ex iordinata delectatione. Et si tūc hō delectat̄ i creatura ꝓptē se ꝛ ibi ɔstituitur ultimus finis hominis sic̄ dictū fuit supra pre cepto primo. ca. v. b. tūc ē mor tale pc̄m. Simulit̄ si morose de lectaitōis consensum hꝫ in actu pc̄i mortalis. ut dicet̄ in penulti mo p̄cepto. Sil'ic̄ si ɔplacꝫ deli berate in cogitationib⁹ v̄bis vł opibus. que alias sunt mōtalia pc̄a. De isto risu dicit. xp̄us luc. vi. ((Ue uobis q̄ nūc ridetis. q̄a flebitis)) Ue autē dicit pcꝫ mō tale. Si autem ex surrectōe q̄s ꝛiōrꝫ uel siñ ɔsensu in mōtale. sꝫ tm̄. ex q̄dāꝫ leuitate aī: ueniale fieri posset sic̄ sara. gen. xviij. d̄ priori risu qui est pc̄m mortale sup illo luce. vij. ((Ue uobis q̄ nūc ridetis)) dicunt expositores cōmuniter qui ridetis scꝫ ꝑ iep tā̄ leticiam ad pc̄m mōtale ócli nātēꝫ ꝫm illud ꝓv. ij ((Qui letā tur cum malefecerint. ꝛ exultāt in rebus pessimus)) Ordie ḡ cōt̄ rio faciamus. mō lugēdo ut con solemur. Nā i malis ꝓuer. xiiij. ((risus dolor̄ miscebitur ꝛ extre ma gaudii luctus occupat)) sed in ðuotis. Mathe. v ((beati qui fletis quoniaꝫ ridebitis)) Et. ps̄. ait ((Euntes ibāt ꝛ flebāt mittē tes semina sua. uenientes autē ueiēt cū exul. ꝛc̄)) itē luc̄. xxiiii. ((nōne sic opōtuit pati xp̄um ꝛ ita intrare in gloriam suam.))

¶ Seq̄r. vi. p̄ceptū, Ca primum.

Nunc de. vj. precepto occurit dicēd. quo d̄r nō mechaberis. Me chia autēꝫ ꝓp̄e dicit̄ adulterium uiri. ¶ Adulterium a uero ē oīs iordiat⁹ concubitus maris ꝛ feie. quo ɔiugalis tho rus uiolatur. Jn h̄ ḡ sexto man dato dn̄s uolens prohibere oēꝫ inordiatū cōcubitū non dixit ge neraliter nō adulterabis. sꝫ spā liter non mechaberis. Est eni ꝓ prie mechia adulteriū uiri. Qd̄ deus posuit ꝑꝑ duo. Primo ad significādū ꝙ adulteriū uiri aut alter eius illicitus cōcubitus ē primo ꝛ principaliteꝛ ꝓhibitus tāq̄ illud ꝙ ꝑ se ē maius pecca tū q̄ꝫ mulieris adulteriū ł forni catio. Uir. n. ꝫꝫ Aug. d̄ adulteri nis ɔiugijs ē fortior ad resisten dū ɔcupiscētie qr hꝫ rōēꝫ maio rē ꝛ mulier ē sibi ad regendum cōmissa. Jdeo peccat directe ꝛ ꝑ se grauius formicādo q̄ꝫ mu lier licꝫ utrumq̄ꝫ sit mortale uꝫ uiri ꝛ feie fornicatio. Dicitur aūt notāter directe ꝛ ꝑ se q̄a ꝑ accn̄s illicita ē mulieris fōnica tō. ꝛ maxie adulteriū fit graui⁹ ꝓpter ea q̄ nata sc̄ ex ea seq̄: ut ꝓlis occisio, impeditio ɔceptus

exheredatio filioꝝ legitimorū. generis ignobilitatio ꝓcuratio aborsuum. ⁊c. huiusmodi pp̄ q̄ i maledictione relinquit memōi am eius. ⁊ dedecus illius nō ōle bitur. ecc̄. xxiij. Secūdo dixit i spāli non mechaberis. Ad exclu dendū hūane puersitatis opinio nem. qua viri nōnūq̄ȝ putant nō indecens vel turpe si fornicētur imo de incontinentia gloriātur ⁊ ꝑ oppositū mulierē uelut infa mē ꝑsequuntur. Unde Aug. ō ō cem cordis dicit. Ad hoc dillap sa ē humana puersitas ut uir ha beatur qui uictus ē a libidine ⁊ non habeatur ꝓ viro: qui ē libi
b dinis victor. ❡ Hoc ergo māda to. non mechaberis secundum Aug. exo. xx. ꝓhibetur etiaȝ oīs illicitus concubitus: ⁊ etiaȝ om nis genitalium membroꝝ usus uel ɔtactus. siue fiat per ɔcubi tum siue illicitus ⁊ iordinatus: siue etiam inaturalis qui fit ad ꝓcuratōem libidinis ⁊ causa ex periende veneree delectatōnis.

De hoc ergo luxurie vicio tria principaliter iā sunt videnda.
❡ Primo q̄ȝ detestabile sit istō vi ciū. Secundo de remedijs ɔ lu xuriā. Tertio ō falsis excusatio nibus quorūdā dicentiuȝ se non
c posse ɔtinere. ❡ Quātū ad ꝓmum notandū q̄ hoc uiciū in se ē ab hominabile ꝓpter quinq̄ȝ. ❡ Est enim nociuum quintuplicit q̄n q̄ȝ generibus nociuuȝ ⁊ displici bile. ⁊ ē pp̄ triplices eius effectꝰ miserabile. Abhominabile ē pri mo. quia ē anxiatiuū ⁊ peniten tiā inducens Hiero. Appetitus fornicatōis anxietas ē. satietas vero penitentia. Unō ꝓcedētia sunt anxietates multe quas dn̄s spias uocat Osee. ij. di. ((Sepiā viā tuā spinis)). Spine sunt vigi lie. timōes expense ⁊ sollicitudi nes. Scōo ē erubescibile viciū. Unde Job. xxiiij. ((Oculꝰ adul teri obseruat caliginē. Illud nā ꝓclamat)) ⁊ Seneca ɔ diogenē qui caninus dr̄ ut Aug. dicit in de ciui. dei. Tertio ē fetidum. ❡ Unde Joh. i. ((Jumenta cōpu truerunt i stercoribus suis)) ubi ſm greg. stercus luxuria ē: ⁊ cō putrescere ē mori. Nam ēt ad litteram dicit Uilh. ō vicijs vi ri spūales fetorē huius peccati interdū sentiunt. ut scolaris qui ꝑn̄tiam scorti i sua domo sentie bat ꝑ fetorē. ⁊ archidiaconus q̄ dam in seruo sentiebat. quādo fornicatus fuerat. Quarto ē fe dū seu maculosum. Unde super illud. i. cor. vi. ((omne peccatuȝ q̄cūq̄ȝ fecerit hō extra cōpus ē. q̄ aūt fornicatur in corpus suuȝ peccat)) Dicit glo. ❡ Cetera pec cata tm̄ animā maculant. forni catio uero non tm̄ animam sȝ ⁊ corpus cōtaminat. Et Seneca In uoluptate nihil ē magificū

nihil q̄ naturam deo proximaz
deceat. quia mēbrorum uilium ac
turpium ministerio uehemēs ð
lectatio exitū fedat. Quinto ē i
fame. vñ ecc̄. xlvij. ((Inclinasti
femora tua mulierib⁹ ( ꝛ postea
) maculā dedisti in gloria tua.))
Est igitur luxuriosus iam q̇daz
infernus hñs ignē ꝯcupie fetorē
d imunditie ꝛ vermē ꝯscie ¶ Scd̄o
luxuria. ē quinq̄ȝ generibus no
ciua uel displicibilis. Prio deo:
cuius tēplū uiolat ꝛ polluit. Uñ
i. corin. iij. ꝛ. vi. ((Nescitis. quia
templū dei estis uos : ꝛ spūs dñi
habitat iu uobis. Si quis autē
tēplū dei uiolauerit. disperdȝ il
lum deus)) . Et sequitur ((empti
estis p̄cio magno . glorificate ꝛ
portate deū i corpore vr̄o)) Su
per quo ultimo verbo dicit glo.
Si ñ parcis tibi pp te. vel parce
tibi pp deū. q̇ sibi fecit te domū
Secūdo displicet angelis oībus
quia hō relicta spūali natura p
tem iumentiā sociat sibi ꝛ eidē
se copulat. Unde in uitas patrū
Angelus ad aspectū fornicatōis
nares obturauit: non aūt ad fe
torem cadaueris . Displicet aūt
ualde ꝓprio angelo quia ſȝ. p̄s.
Angelis suis deus mandauit de
te ut cus. te. Multum enim dis
plicet iuueni. ¶ Cui tradisset in
custodiam rex filiam suaȝ. si cu
stodis negligētia uiolāet. Dic̄ g̃
Ber. In quouis āgulo. i quouis
diuersorio : reuerentiā exhibe ā
gelo tuo. ꝛ ne audeas illo p̄ñte.
q̄ me uidente non auderes.
¶ Tertia luxuria iniuriatur mul e
tum proximo. q̄ꝛ rapit ei nō sua
sed seip̄m. Jō ꝓuer. vi ((Nō grā
dis ē culpa cū quis furatus fue
rit. Furat̄ ei ut esuriētē ipleat a
nimā dep̄hēsus quoq̄ȝ reddet se
ptuplū. Qui āt adulter ē pp cor
dis iopiā pdet aiaȝ suā )) Jnops
ei ē adulter corde. quia insipiēs
carēs ði sapia: iops etiā ē q̄ꝛ nul
li altēi fidē seruat ut pȝ ī dauid
ij. re. xij. q̇ fiðlē militē ꝓcurauit
occidi factus adul̄t. Quarto no
cet luxuria proprio subiecto in
rebus. vtȝ luc̄. xv. in filio ꝓdigo
qui ꝯsumpsit in luxuria oēȝ sub
stantiā suā. Nocȝ in corpe. q̄ꝛ se
nescere facit. uitā adimit. vires
eneruat. Jō iterduȝ ēt multi pp
unius luxuriaȝ interficiūtur. ut
pȝ ð syché filio. emor. ge. xxxiiij
Nocet ēt i fama . Unde geñ. pe
nultimo ((Ruben propter luxu
riam per iacob priuatus primo
genitura . Ruben inquit primo
genitus meus)) Et post ((. Prior
in donis. maiō in imperio )) supp̄
esse debueras. sed sequitur ((nō
crescas)). ¶ Quinto luxuria est
displicibilis. quia ualde placet
diabolo. ut patet in demonibus
incubis ꝛ succubis. Unde Job
quadrage. legitur Behemoth.
in locis humidis dormire. Naȝ

in luxurie peccato demon semp
binos hoies lucratur. ꝛ emit p
vilissimo precio fede : ꝛ momen
tanee delectatōis. ¶ Tertio lu
xuria ē abhoiabilis pp triplices
eius effect⁹. Prim⁹ ē. qꝛ luxuria
ē multū efficax ad capiendū ho
minē. Uñ numeri. xxiij. balaaʒ
eam elegit ad uincendū israhel
quē alias uincere nequiuit sapi
entissimos cecauit. ut salomonē
ꝛ dauid. fortissimos deiecit : ut
sansonem. ¶ Secundus ē quod
luxuria est potens ad retinēduʒ
in malo. Unð prouer. xxij. ((Fo
uea pfūda os aliene similis vul
ue)) Cui iratus ē dñs incidet in
eam. Qui enim hoc uicio labo
rat. uix pōt capere ea que ði sūt
.i. corin. ij. ((Aialis homo nō ca
pit ea q̄ sunt dei)) Et dañ. xiij. in
senibus ð quibus dicitur (( decli
nauerunt oculos suos ut nō uið
rent celū nec recordarentur iu
diciorꝫ iustorꝫ)) Unde ꝛ qui uxo
rem duxit. se excusauit cuʒ alij
se excusarent de veniendo ad ɔ
uiuiū : ut patet luce. xiiij. Terti
us effectus ē q̄ durissime serui
tuti subicit. Aiam enim nobilis
simaʒ facit seruire corpori. ꝛ ei⁹
turpissimo mēbro totūq; corpus
siue hoiem facit seruire mulieri
Unde Tulius. Ego nulluʒ libe
rū dico cui mulier impat leges i
ponit. Uocat veniendum ē abi
cit : abeundum ē. Nunc ego nō
mō seruum. sed nequissimū suū
iudico. ¶ Malicia ēt huius vi
cij patet ex septē filiabus quas
enumerat grego. xxxi. moraliuʒ
que sunt cecitas mentis inconsi
deratio. p̄cipitatō. amor sui. odi
um dei. affectus pñtis seculi. hō
ror ꝛ desperatio futuri. quaꝝ p
prietates ostendit sanctus tho.
.2.2. q. cliij. dicens. Quandoife
riores potentie vehementer affi
ciuntur ad obiecta sua : ɔsequēs
ē q̄ superiores uires deordinen
tur ꝛ ipediantur in suis actibus
Per viciū aūt luxurie appetit⁹
inferior. s. concupiscibilis uehe
menter intendit obiecto suo. s. ð
lectabili pp vehementiā ðlecta
tionis : ꝛ iō consequens ē ut p lu
xuriā maxime supiores vires ð
ordinentur. s. ratio ꝛ voluntas.
Sunt aūt rōnis quattuor act⁹
Primus quideʒ simplex intelli
gentia. que apprehendit aliquē
finem ut bonum. Et hic actus i
peditur per luxuriam fm illud
dañ. xiij. ((Spēcies decepit te ꝛ
cōcupiscentia subuertit cor tuū
)) ꝛ quantū ad hoc ponitur ceci
tas mentis. Secundus actus ē
consiliū de his q̄ sunt agēda pp
ter finē. ꝛ h ēt ipeditur p ɔcupi
scentiā luxurie. Et quantū ad h
ponitur precipitatio que impor
tat subtractionem consilij. Ter
tius est iudicium de agendis.
¶ Unde dañ. tredecimo senes.

auerterunt sensū suū ut nō recor
darentur iudiciorum iustorum et qn
tuz ad hoc poitur incōsideratō.
Quartus est preceptum ratōis
de agendis quod etiam impedit
p luxuriam. ne exequatur quod
ōcreuit esse faciendum. Ex pte
aūt uoluntatis ɔsequit dupplex
actus inordinatus. quorum un⁹ est
appetitus finis. Et quantum ad
h̄ ponitur amor sui quātū. s. ad
delectationem quā inōdiate ap
petit. Et per oppositum odium
dei iq̄ntū de⁹ ꝓhibet ōlectatōz
ɔcupitam. Alius ē aūt appetit⁹
eorum q̄ sunt ad finez. et quantum
ad h̄ poit affcūs pn̄tis seculi. in
q̄tū. s. in eo uult frui uoluptate
¶ Et per oppositū ponitur despe
ratio futuri seculi. quia dum ni
mis detinetur carnalibus ōlec
tatōib⁹: n̄ curat pueire ad spūa
g les sz eas fastidit ¶ Quo ad. ii. p̄
ncipale nōndū ē q͡ ɔtra luxuriā
vii. sunt remedia. nā cū luxuria
sit ignis q̇dā. ollā seialiuz uasorum
calefaciens oportet ut q̇s uel a
quam frigidā i ignē ꝓiciat. uel
lig̃ subtrahat. ul' ollā ab igne se
moneat. Unō p̄mū remediū est
ɔ̃ luxuriā ut ad aquaz recurrat
frigidā l' ad l̄ram se ifrigidando
l' lachrymis se rigz. l' aliq̃z aq̃z tri
bl'atōis sibi intētet ut disciplinā
bonā q̇s sibi det ul' flagellz se tō
tit. ul' capillis se trahat bābe ul'
capitis ul' tribulatōnē iferni ul'

alterius saltem imaginetur. Jō
ecc̄i. xi. ((Malicia unius hore
obliuionem facit. luxurie multe
)) Sic in uitas patruz. pater qui
mulierez hospitans tēptabatur
cādela accēsa omnes digitos ɔ
bussit. dicens. Si hunc ignē suf
ferre nequis: quomō sustinebis i
fernalem? Uñ n̄ mirum si quorūdā
aīe domus luxurie ignis ɔcre
mat. q̇ aquā tribulatōis assumē
tardant. Scōm remediū est ut
tēptatus materia luxurie ut sūt
cibi et potus nociui. p abstinen
tiam subtrahat. et sic deridēdus
foret. q̇ diceret sibi displicer do
mū suā icierari q̇ accēse domui
ɔtinue fasciculos flammigeros
iniceret. sic qui luxuria ardet. et
carnes uirus et cetera superflua
n̄ uitat ((nam sm ligna silue exā
descit ignis. Et sm uirtutē hoīs
sic iracūdia illi⁹ erit)) ut dr̄ ecc̄.
xxviii. Tertiū remediuz ē ut q̇s
se elonget ab igne luxurie uisu
auditu. tactu. et choabitatione
mulierum quantum ualet.
¶ Quod iubet appostolus prima
Corinthe. sexto. dicens. ((Fugi
te fornicationem)) Ubi ambro
sius. Cum aliis nempe uicius po
test expectari conflictus: hanc
fugite ne approximetis: quia
non potest aliter melius uinci.
¶ In cuius exemplum ioseph
fugiens pallium in manu muli
eris reliquit genesis. xxxix.

b ¶ Quartum remediū cum luxuria non sit qualiscunqȝ ignis .sȝ infernalis oratione opus ē. Et sicut patientes hunc ignē qui infernalis dicitur .vel sancti antonij non recedunt de ecclia sācti antonii nisi liberentur. sic tales nisi iuuētur ab oratione non cessent. ⁊ adiutus quis deberet sancto gratias quotidie agere. qui eum iuuit. Hoc remediū docet sap. vii. ¶ Sciui qꝛ non possū aliter esse ↄtinens: nisi deus det: Et hoc ipm̄ erat sapie scire cuiꝰ esset hoc donū. adii dn̄um ⁊ dep̄catus sum illū. Spāliter aūt virgini virginū hic seruiēdū ē. sed a uotis stultis ⁊ idiscretis cauēdum

i ¶ Quintum remediū ē occupatio seu labor. Sunt. n. tria in hoīe occupanda vȝ mens principalissime sensualitas. ⁊ corpus ne ocium habeant .alias p has tres partes velut p rimas temptatio intrat ¶ Unde in uitas patrum patres dixeruut occupatū uno. ociosum uero pluribus demonibus temptari. Et Bernar. Oium temptationū ⁊ malaꝝ cogitationū sentina ē ineꝛs ociuȝ. Et Hiero. ad rusticū. Semp aliquid operis facito. ut te diabolus inueniat occupatuȝ. Mens enim occupanda ē meditatione scripturaꝝ. Und hiero. ad rusticū. Ama scripturaꝝ studia: ⁊ cānis uicia non amabis. Sensualitas etiam aliquo tristabili castiganda ē: ut in pꝛimo mēbro dictum est ne lasciuiat. Corpus ēt corporali labore grauanduȝ est interdum. Unde in uitas patrum. quidam pater cuȝ essȝ artifigulus: ⁊ nimis impugnarētur a fornicatōne: figurauit de luto vxorem. corporiqȝ dixit ¶ Ecce nunc pꝛo te ⁊ uxore laborar̄ oȝ Et post paucos dies cum temptatio non cessasset figurauit de luto filiam dicens. Ecce nunc ⁊ filiam nutrire oportet. Cumqȝ labore nimium uexaretur dixit corpori proprio. Si hunc laborem ferre non uales: noli fornicari. Quam diligentiam uidens deus. ab eo temptatōeȝ fugauit Sextum remedium est elemosina. Unde. i. thi. iiii ¶ Pietas ad omnia utilis ē. vbi glo. ambro. Si quis misericordiaȝ sequitur si lubricum carnis patiatur uapulabit quidem: sed non peribit Sanctus tho. in. iiij. di. xlvij. dicit. Nō peribit idest disponetur p talia opera mie ad n̄ peundū.

¶ Septimum remedium est attenta cuostdia memorie. cum in u ocatione diuine gratie ne inimicus menti cogitationes luxuriosas inserat. et si immiserit: statim expellamus conatu ⁊ oratōne: sic enim caput serpentis cōterimꝰ. Sic secūdū. ps. ¶ Beatꝰ qui tenebit. et allidet paruulos k

suos ad petram.hic.ſm cōe dic
tum principiis obsta. sero medi
cina peratur.Sicut eniȝ facilit̄
corui in orto tuo nidificantes ex
pelluntur si prohibent̄ cum sola
ligna siue stipulas comportare
inceperint .difficilius si oua ge
nuerint.sed difficilime cū oper̄
pullos habuerint sic etiam faci
liter cogitationi r̄sistit quis dif
ficili⁹ delectationi. sed difficili
me ɔsensui seu opi((optimū ē er
go gr̄a stabilire cor))hebre .xiii.
Quo ad tertium principale no
tandum q̄ multi luxuriosi sunt
q̄ dicūt se n̄ posse cōtinere.quod
n̄ ē uerum si ad p̄fata media tē
derēt qȯ ꝓbat̄ tripliciter.Prio
autoritatibus scripture.nā geñ.
iiii.ad chayn de⁹dixit((Sub te
erit appetitus tuus ꝛ tu domia
beris illius))Iteȝ ecc̄.xv.de⁹ di
cit homini. Apposui tibi igneȝ
ꝛ aquaȝ ad quod uolueris pone
manum.Ante hoīeȝ uita ꝛ mōs
bonum ꝛ malū.quod placuerit
dabitur illi.ꝛ apostol⁹.i.cori.x.
((fidelis de⁹ q̄ n̄ permittit uos tē
ptari supra id quod potestis))Et
xp̄s math.xi((Jugum meū sua
ue est.ꝛ onus meum leue ꝛ quo
modo leue si iportabile.ꝛ.i.Jo.
v((Hec ē caritas dei ut mādata
eius custodiamus.ꝛ mādata ei⁹
grauia nō sunt))ꝛ hiero.Male
ledictus q̄ dic̄ deum precepisse i
possibile.Et augustinus.Nemo
peccat in eo qȯ uitar̄ n̄ p̄t.quia
ſ3 eūdē peccatū ē a ðo uolūtari
um. q̄ si non esset uoluntarium
non esset peccatū.Et ne duȝ ista
theologi sed etiam tradunt phi
losophi .nam ut dicit phus.iii.
eth.sumus dn̄i oīm nr̄aꝝ opera
tionuȝ a principio usq̄ i finem.
ꝛ seneca.Obmitte excusatōnes
Nemo peccat inuitus.((Se
cundo idem oñditur experiētia
humanorum actuum.Nam ab
actu luxurie facit cessare uere
cūdia uisione paucorum hoīm.
Cur g̃ nō attente imaginata:a
temptato uisio dei ꝛ oīnm āge
lorū ꝛ sanctoꝝ:Jdeo boetius i
fine.v.de cōsala.phie.Magna
uobis si dissimulare non uultis
indicta est necessitas probitatis
cum ante oculos iudicis agitis
cuncta cernentis.Jteȝ ab actu
fornicationis cessare facit timō
mutilationis uel mortis corpa
lis intense imaginatus ut patet
in istis qui fugiunt mortem ad
loca ubi nulla est mulier.Cur g̃
non idem faceret timor mortis
eterne ꝛ utriusq̄ hominis.Unð
prouer .xx.((Dolor ul'neris ab
sterget mala))Jtem ab actu lu
xurie cōpesceret amor pecunie
ut si ex continentia lucrari debe
ret quis castꝰ uel mille mācas
Cur g̃ n̄ ɔtineremus ꝑp̄t regnū
celoꝝ ꝑpter q̄ q̄daȝ se castraue
rūt math.xix.Jdeo berñ.dixit

Ignosce dñe excusamus.tergi uersamur: uix e aliquis qui i eis que ad te sunt uelit experiri qd possit.et q promptissime pot secun dum carnem.uel secūdū seculū siue timor impulerit siue cupidi tas traxerit. Tertio patet idem a simili in irrationabilibus. Nā piscis se tpare pōt ab esca si ha mum suspicatur auis a cibo re tibis si dolum suspicatur. anima lia a laqueo cauent abscondito Cur ergo homo se non temperz a ueneno luxurie.a cibo dlecta tionis z a laqueo demonis cuz talia uere cognoscat:vnde ecc. vij.(Inueni mulierē amariorē morte)mulierē.i. uoluptatez q̄ corpus necat z animam.

Capitulum secundum

Iam de spēbus luxurie z eius fomentis tria sunt uidenda. Primo q̄ sint spēs luxurie. Scdo que sint occasiōes graues luxurie ut cantus.tactus.z oscula.z qn sit pcā choree z huiusmōi. Tertō qua lia pcā sint tactus.oscula z huius mōi quo ad gdus. Quātū ad .i.notādū fm tho.z.z.q.cliij. qd plures sc dr̄ie seu spēs luxurie q̄ ponūtur.xxxv.q.i.ca.Lex illa: z excedunt se in malitia fm qd gradus hic ānumerāt. Pria est simplex fornicatio. Secūda pe ior.s.adulteriuz.Tertia icestus z utrāqz aggrauat raptus.Quā ta sacrilegiū. Quinta uicium 9 tra naturam.omnibus istis pec catur contra sextum pceptum. Prima e simplex fornicatio q̄ e cūcubitus soluti cū soluta prius corrupta q dicitur propter stu prum.quod non est simplex for nicatio.z intelligitur fm Alex. de hal.i suo tertō. Solutus et soluta: a uinculo matrimonij 9sanguieitatis ordinis. religio nis z uoti continētie. Unde fō nicatio pprie dr luxuriosus us uiduarū meretricum .z concu biarum z iam corruptaz aliaz. hec simplex fornicatio sp e mor tale pcm. Qd pz primo thobias .iiij.ubi thobias ait filio suo. Attēde tibi ab omni fōnicatōe z preter uxorez tuā nō paciaris crimē scir) crimen aūt impōtat pcm mortale. Item gal.v.p missa fornicatione z aliis quis busdaz uiciis dr(qui talia agūt regnum dei nō possidebunt)z ii.cor.vi(nolite errare neqz for nicarii. neqz idolis seruientes neqz adulteri zc. (plura ibi po nit.z sequitur) n(scilz tales)re gnū dei possidebunt)Ephe.v. (Scitote qm ois foricatō aut i mundus aut auarus quod e ido loz seruitus non habz heredita tem in regno dei)Und numeri .xxv. legitur q cum fornicatus

esset populus isrl' cum filiabus moab.iussit deus cunctos principes populi suspendi in patibulis cõt solẽ.et occisi sunt de ppl'o xxiiii.milia.Ex quo pz qḋ omes sequentes spẽs luxurie sunt sem p pc̃a mõtalia.q̃a q̃lib3 speciez sequentium est maiõ quã sit simplex fõnicatio. ¶Scḋa species ẽ stuprum q̃ ẽ illegittim⁹ ɔcubitus quo uirginalis integ̃tas corrumpitur nulla pactõe.s.coniugali precedente.Et est g̃uior q̃3 simplex fornicatio.Nam ualde multa mala ex stupro sequũtur Primo quia iniuriatur v̄gini si eam ui opprimit.uel si ea3 ñ opp̄mit ui.tñ eam seducit ppt̃ qḋ si eam ui opprimit ul' seducit tenetur i foro conscie ut eã ducat aut ei satisfaciat.uel se cum ea cõpõat.uñ.exo.xxii.Si seduxerit q̃s uirginem nõdũ d̃spõsata3 dõmierítq3 cũ ea.dotabit et hẽbit eam in uxorem si aũt pat̃ v̄ginis dare noluerit.reddat pecuniam iuxta modum dotis q̃3 uirgines recipere consueruñt. Et si q̃s uirginem rapuerit ꝛ stuprauerit ad huc g̃uius est pc̃m Et similiter si ui opprimat.Secũdo infamia3 potest corrupta icurrere.Tertio uirgo p stuprũ sepe impeditur a legittimo matrimonio contrahẽdo.qr ꝑpter infamiã ea3 nullus ducet faciliter.Quarto.ponitur in uia meretricandi.qr fama pdita ꝛ uirginitate pronior fit ad malum. Quinto in corpe ꝛ aĩa õstruit̃. ¶Sexto seq̃t nõnũquam uolũtaria impeditio prolis per uenena sterilitatis ꝛ ɔcubitus in debitos pc̃i contra natura3.Septimo uolũtaria procuratõ abõsum ꝛ occisio ꝑlis nõdum baptizate iterdum .Octauo stuprans sic deteriorat terra3 v̄ginis.qḋ ista q̃ poterat r̃ddere fructũ cẽtesimum.solum reddit sexagesimum uel tricesimũ.Nono recipit̃ thesaur⁹ irrecupabilis v̄ginitatis.cũ quo ñ dispensat̃:qr a nemine reparatur.Huius peccati magñitudine3 ostendit scriptura genesis.xxxiiii.d. quod sichem filius emor qui dyna3 filiam iacob d̃florauit ideo interfectus est cum patre suo ꝛ toto populo urbis sue. ¶Tertia species luxurie est adulterium.Est aũt adulterium illicitus concubitus quo coniugalis thorus . uiolatur :ꝛ dicitur adulterium quasi accessus ad alterum thorum. Et semper est mortale peccatu3 Et si utraq3 persona ẽ in matrionio cõstituta est grauius quam si solum altera.Aggrauatur etiam p uiolentiam.ut si alicuius uxor ui rapiatur de domo mariti. ꝛ iterum fit g̃uius si uxor rapta ui per uiolentia3 opprimat̃ ¶Iterum aggratur peccatum

per alias circunstātias vʒ si una psonarum fuerit religiosa ⁊ alia i matrimonio cōstituta . aut una fuerit in sacris ordinibus. ⁊ alia in matrimonio. aut si fuerint ad inuicem consanguinee. Uiri ēt ut supra patuit ceteris paribus plus peccant q̄ mulieres quarū
d deberent esse rectores . ¶ Quātum aūt malum sit adulteriū pʒ ex.vij ¶ Primo quia assimilatur homicidio quodāmō: ⁊ ē maius oi pecunie furto. ⁊ sic fit iniuria aut coniugi pprie. aut aliene. Cur ei uir ⁊ mulier sint vna caro. qui aufert uxorē suā alicui. idem ē ac si ei seipm auferret. Unde adulterium exuperat oē furtum. quia qꝺ aufertur. videlicet creatura rationalis melius ē q̄ quecunqꝫ terrena substātia Idcirco prohibitō adulterij immediate ponitur in decalogo pꝰ prohibitionem homicidij : ⁊ ante phibitionem furti. Unꝺ clemēs papa dicit. Quid in oībus pcīs adulterio grauius. Scꝺʒ i penis tʒ locū. Sʒ fur suspēditur p parua re. ⁊ adultē quasi nihil patitur. Etiam adulter qui pcat cum soluta se furatur uxori legitime. ¶ Secūdo fit per adulterium iniuria magna deo . cuius sacramentum uiolatur ⁊ maculatur qꝺ in paradiso instituit. incarnatus approbauit. ⁊ passus sanctificauit. Contra illud col.

iij ¶ Uiri diligite uxores vestras sicut ⁊ xp̄s ecclesiaʒ suā dilexit. Pro qua vʒ sanguinē fudit ⁊ ꝺ cuius xp̄i latere sacramēta oīa fluxerunt. Adulter ei qꝺ deus ꝯiunxit sepat. Tertio ex adulterio sequuntur homicidia sepe. Unde. ij. Re. xi. stati postq̄ dauid adulteriū ꝯmisit pcurauit occidi fidelē uriā milite suum. ¶ Quarto tales infortunati sunt sepe in transitorijs rebus : ut patet in eodeʒ dauid. cui. ij. re. xij deus post adulterium dixit ((. Non recedet ꝺ domo tua gladius usqꝫ in sempiternum. eo qꝺ ꝺspexeris me ⁊ tuleris uxorē urie ethei.)) ¶ Quinto interdum ex adulterio sequitur exheͬditatō filiorum legitimorū in malum magnū tpale eorum. ⁊ i malū aīe adultere que tenetur restitueͬ. Uñ ecc̄. xxiij. (( Mulier oīs relinquens virum suuʒ peccabit . statuens hereditatem ex alieō matrimoio.)) Propter hec omni lege probibetur adulteriuʒ. ⁊ grauibus penis punitur. ¶ Sexto adulter contra omnem legē peccat. Primo ꝯ legē natuͬ que dicit. qꝺ tibi non uis fieri alteri ne feceris. Nullus aūt ē qui uellet uel uelle ꝺberet qꝺ alius cū sua uxore uel filia luxuriaretur. Ideo genesis. xxvi. Abimelech statuit qui non fuit de lege circuncisorum : ut quicunqꝫ uxorem

abrahe tangeret occideretur. et lex romanorum fuit usq3 ad theodosii xpiani tpa. adulteram per petuo ātro clausaz manere. Et. ff.no.li.x.ca.iiij. Lex humana punit adulterum pena capitis. qđ hodie seruat in qqusdā xpia noꝝ terris. Lex etiā uetꝰ diuina sic dicit leui.xx. Si mechatꝰ fu erit qs cū uxore alterius. et a dulteriuz ppetrauerit cū uxore proximi sui morte moriatur. Et numeri.v.p iudicium zeloti pie adultere dr. Si declinasti a uiro tuo ac si polluta es. et con cubuisti cum altero uiro his ma ledictionibus subiacebis. Det te deus in maledictionem exēplū cūctorum in populo: putrscere faciat femur tuum. et tumens uterus tuꝰ dirumpatur. Septio quodammō infames efficiunt adulteri et adultere. Unde ut supra apud romanos usq3 ad tēpora Teodosij. adultera per petuo causa antro tenebatur et ea ut sc̄ōto leones uti poterāt sed theodosius imperator hanc penam in aliam commutauit.

e Quarta species luxorie est ince stus. qui est illicitus concubitus ↄsanguineoꝝ ad inuicem in gra du prohibito siue sit inter con sanguineos siue inter affines. Et pecatū hoc tanto est grauiꝰ q̄nto gradus ↄsanguinitatis ē propinquor. Quantum autem peccatum istud sit detestabile patet p apl'um .j.cori.vj. q̄ tra didit sathane illum fornicato rē q̄ cum nouerca sua fornicatꝰ fuerat. et secundi. Regum xiiii. amon q̄ sororem suam cōrupat a fratre suo absalon interfectus est.

f Quinta species est sacrile giū quod ē illicitus concubitus quo continentia deo sacrata le ditur siue uiolatur. Et dicit Ale xan.de.hal. qđ continentia deo sacrata dicitur continentia de religiosis professis siue uiris si ue mulieribus. et in his qui sus ceperunt sacros ordines et qui uotum continentie emiserunt. Omnium ergo talium cōcubitꝰ sacrilegium est. Dicitur enim sa crilegium uiolatio siue lesio. ul' irreuerentia illicita ul' usurpa tio sacre rei inuito domino. Et dicitur sacrilegium quasi sacri ledium. id est sacrum ledens. Quelibet autem dictarum continentiarum est res sacra quia deo oblata. Et est actus religionis ipsa obseruatio. Ta lis castitatis. quia ad diuinum cultum est ordinata. Et per cuncubitum uiolatur inuito do mino scilicet deo cui oblata est. Est autem hoc peccatum ualde et grande: et graue prop ter quinq3. Primo quia fit sē per cum circunstantia uoti frac tionis et secundum apostolum

primaȝ fideȝ tales irritā faciūt. Secundo qr ibi semper ɔmittit furtum uel rapina. qr deo sacra tum eo inuito aufertur quod tā to peius est quanto subtractum donū ē incōparabili⁹. Vñ ecc. xxvi((Omnis ponderatō non di gna ē aīe ɔtinētis)) Tertō q̄a va se deo sacrato imunde q̄s abuti tur. Sic̄ eniȝ in loco sacro q̄s lu xurians: uel peccans aliter plus peccat quam extra taleȝ similia faciens sic etiam plus peccat q̄ cum persona d̄o sacrata peccat quam maculat. contra illd̄. isa. lii((Mūdamini qui fertis uasa dñi)) Vnd̄ sicut qui calicē in lu tum proiceret sic isti q̄ corp⁹ d̄o sacratum in lutum peccati ꝓici unt. Quarto de angelo dñi qui deo seruire deberet faciunt de moneȝ spurcissimū. Vñ malach ij((labia sacerdotis custodiunt sciam ꝛ legem req̄rūt ex ore ei⁹ quia angelus dñi exercituū ē.)) Quinto d̄ deo faciunt hoīeȝ be stialem. deo enim sacrata perso na. uocatur de⁹. Vñ exo. xxij(( dijs ñ d̄trahes)) ꝑt ei sacēdos ɔ ficiendo q̄ nullus ualet āgelus ꝛ similiter dimittēdo peccata. ¶Sexta species luxurie est pc̄m contra naturaȝ. per quam intel ligitur oīs iordinata effusio se minis extra uas sibi debituȝ in ōdine ad generationem. Predi dicando aūt de h̄ uicio publice debet quilibet cautus esse ꝛ tm̄ in gener̄ de ipso loqui. taliter ta men q̄d qui rei sunt ex hoc ua leant congnoscere culpam suā. sed species et modos huius tur pitudis ñ expedit cōam populo particulariter explicare ne pu re aures maculentur. Et ne q̄s facere discat quod ignorabat. Quilibȝ tamen distincte in con fessione si reus est se debet ac cusare. et cōfessor prudēs d̄ hoc caute ubi oportet rimari. Sunt aūt hui⁹ nephandissimi pc̄i mul ti modi f̄m tho. ubi. prius. Pri mus uocatur inmundicies siue mollicies. puta q̄ñ sine concubi tu. uoluntarie procurat̄ pollu⁹ cā d̄lectatiōis ueneree. ꝛ fit per cōtactum proprij genitalis siue alieni. ꝛ p quoscunqȝ alios mo dos illicitos. q̄bus h⁹mōi pollu⁹ ꝓcurat̄ uolūtarie ꝑp̄t experiri delectationem uenéream. Se cundus modus ꝛ peior fit q̄ndo non seruatur modus naturalis cōcūbēdi. Et hoc fit quantū ad instrumentum ul' qr non ad d̄bi tum uas scȝ q̄d a natura ad ge nera ndum deputatū est. aut q̄n tum ad alios cōcūbendi modos bestiales aut monstruosos. Ter tius est peior sc̄d̄o ꝓprie uocat̄ sodomiticū peccatuȝ. q̄d fit per concubitum ad non debitum sexū puta cū masculus cōcūbit cum masculo. aut femina cum

feia. De hoc pc̄o loquitur apl's Ro. j. Quartus ē pessimus. q̄ di cit̄ bestialis. et fit p̄ cōcubitum rei. nō eiusdez spēi. ut cum quis concumbit cū bestia hoc pecca tum sexte spēi uidelicet uicium ɔtra naturā ē grauissimuz inter omnia pc̄a carnis f̄z augu. de a dulteriis ɔiugijs. Et p3 hoc tripli citer. Primo quia grauissime h̄ deus puniuit quia cā diludij fu it f̄m methodiū. Unde geñ. vi. ((omnis caro corruperat uiam suam super t̄ram)) omnis caro. .i. hō. ⁊ geñ. xix. dn̄s pluuit s̄r so domā ⁊ gomorrā ignē ⁊ sulphur de celo. ⁊ geñ. xxviij. ((Onā fun fundebat semen super terrā id circo pcussit eum dn̄s)) Secūdo leges pena mortis hoc plectunt Unde leui. xx. ((Qui dormierit cum masculo coitu feieo moria tur)) Tertio infra bestiaz hoiez mergit. Nulla. n. bestia similia facit. Non ergo mir̄ si ut sancti dicunt. ⁊ hiero. p̄sertiz in nocte natiuitatis xp̄i omnes Sodomi te occisi sunt. ⁊ fere incarnari d̄

b us p̄p̄ hoc uicinm desijt. ¶ Se cūdo principaliter uidendum ē d̄ fomentis: ⁊ nutrimentis spēr luxurie. ⁊ s̄t plura q̄ uix siue pc̄o luxurie fiēi possūt vt uisus muli eris incautus. auditus. cantus locutio de uenereis. et tactus. oscula. aplex⁹. et h⁹mōi. Nō so ium aūt fornicatio ⁊ alie spēs luxurie s̄t pc̄a mōtalia: s3 ēt pre fata ipudica actū cānalis copu le p̄cedentia: ⁊ ad eū alliciēda sunt pc̄a mortalia qn̄ fiunt libi dinose cū aliena muliere: ut qn̄ quis cū nō sua facit talia. illa in tentōne ut per hoc in se vl' i mu liere excitet concupiscentiā ei⁹ aut ip̄am inclinet ad sui cōcupi scentiaz. q̄ p3 quia math. v. dr̄ ((Qui uiderit mulierē ad ɔcupi scēdū eaz. i. eo aio ut ɔcupiscat (illud eni nō ē iam titillari solū sed plene consentire libidini). ⁊ sequitur ((mechatus est eaz i cō de sno)) Super quo dicit Cris. q̄ uiris dn̄s hic loquitur: hoc ēt de feminis dicit. ergo multoma gis osculum libidinosum tactus ⁊ similia sunt mortalia ⁊ cōtra preceptum non mechaberis. Ideo diu⁹ Ciprianus in libro d̄ uirginitate. Certe ipse concubi tus. Ipse amplexus. Ipsa con fabulatio. et osculatio. feda dō mitatio crimen est ¶ Item non solum deliberatus consensus in actum peccati mortalis est mor tale. Sed etiam consensus deli beratus in delectatonem pecca ti mortalis i uenereis est specia le mortale peccatum ut patebit in nouo precepto. ¶ Ergo plus prefati tactus et uisus ⁊ huius modi. Dicit tamen Thomas. 2. 2. quest. cliiij. q̄ peccatuz morta le dicitur aliquid duppliciter.

Uno modo ſm ſpēm ſuā.⁊ hoc modo oſculum.āplex⁹.uł tact⁹ ſm ſuam ſpēm non noiat pctm mortale.pn̄t eniȝ ħ abſq; libidine fieri.uel propter conſuetudinem patrie.uel propter aliquā neceſſitateȝ aut ratōnabilē cauſam. Alio modo dicitur aliquid eſſe peccatū mortale ex ſua cā ſic ille q̇ dat eleōſinā ut aliq̄m īducat ad hereſiȝ.⁊ iſto mō tactus ⁊ h⁹modi dcm fuit pus ſunt mōtalia pca q̄ fiūt ꝑpt̄ dlectatōnem moroſam i ueneris. Tertō ꝑncipl'r notād ꝙ ſic maius pcm ē adulterium q̄ʒ ſimplex fōnicatō.⁊ ſacrilegiū mai⁹ q̄m adulterium ut prius dcm eſt.ſic etiā tactus oſcula ⁊ huiuſmodi inter adulterantes: uel quecunq; alie impudicitie maiora peccata ſūt quam inter talia: que fiunt ſoluti cum ſoluta.⁊ ſic de oſculis ſacrilegoꝝ q̄ maiōa ſt̄ q̄ʒ adultoꝝ

## Capitulum tertium.

Eſt preterea aliud multū peccato luxurie deſeruiens.uicȝ chorea.de qua uidēda ſūt tria. Primo q̄ʒ picl'oſus ludus ſit. Scdo an poſſit fieri ſine pcō. Tertō qn̄ ſit peccatū
a mortale. Quantum ad .i.notād ꝙ choriȝar̄ ē piculoſus lud⁹ ualde ꝑpt̄ ſepteȝ. Prio.q2 chora diabolicum hȝ exordium.ut r̄fert magiſter hyſtoriarū . nā a ſarepthauro quodā demōe ſic dicto exōdium habuit.q̇ demō in ſilitudine thauri gerentis in humeris ſignum lune corniculate albe eg̃diens de fluie ab egiptiis i die quodam feſto cū timpanis ⁊ choreis eſt ueneratus.⁊ ſarepthaurus iſte i flumine nilli ibidem geſtus oſtendit ſaltando: quos egyprij ſecuti .ſunt in terra chorizando poſtq̄ʒ autem ſarepthaurus eos excitauerat ad chorizandū: euaneſcebat.unde ⁊ nūc loco ſarepthauri uetula aliqua.i.puella aliq̄ preceteris ducitur. Scdo q̄a ſcriptura de b
maximis malis r̄fert.que choreas ſequuta ſunt ut plnrimū. Nā exodi.xxx.cuȝ moyſes appropiquaſſet ad caſtra.uidit uitulu; ⁊ choreas ⁊ iratus eſt ualde:⁊ ꝓiecit de manu tabulas.⁊ confregit eas ad radicem montis: ꝺ inde aſſumptis ſecum filiis leui interfecit. xxiiii.milia hoīnum Nam hodie in choreis uitul⁹ ꝑ quem deſignat̄ laſciuia uenera tur neglecto dei ſeruitō. Sic math.xiiii.ſaltatrix fecit amputari caput iohannis baptiſte. quo maior inter natos mulierū n̄ ſurrexit. Et eȝe.xxv.ꝺr Pro eo ꝙ plauſiſti manu.⁊ ꝑcuſſiſti pede: ⁊ gauiſa es ex toto affectu ſuper terrā.ecce e⁹ extendā manum meā ſuper te ⁊ tradā te

in direptõez z interficiã te ɔ̃ populis)) Tertó dissuadéda ẽ chorea quia ibi demon hꝫ valõ mlta arma ad occidẽdũ aĩas. mulier. n. ut ait Hiero. gladius est igneus. Ibi eni uidelicet i chorea tot sunt gladij quot ad capiendũ uestibus sunt ornati. Ibi enim gladij accutõres. quia ad aspectũ. añ. retro. ifra. z sursum patõres. Ibi ẽt gladij flãmei luxuriã accẽdentes. Ibi insup arma fortiora ad uincendũ qr mulier ibi ẽ: quaz demon elegit ad adã. sansonẽ. dauid. salomonez iob. thobiam. z filios israhel seducendos. Mulier. n. ornata ẽ sagena diaboli per quã multitudinem infinitã stultorũ capit ad interitum. Sic etiaz econuerso de uiris est intelligendum. Diabolus enim in propria spẽ nimis horribilis ẽ. ideo per uiꝝ uł mulierẽ seducit. ¶ Quarto quia ĩchorea quodãmõ ɔ̃ oĩa sacra eccl'iastica exceditur. Nam in baptismo patrinus ait loco baptizãdi ¶ Abrenunciatio diabolo z omnibus pompis eius: sed ĩ chorea est processio diaboli. ubi fistulator est cantor: scolares peccatores: z transitus ad sinistram. cõtra ordinem fit: cuius causa uesperas. sermões: z huiusmodi tales negligunt: matrimonij ibi fides faciliter ẽt uisu uiolatur. cõfirmationi que per crisma signũ crucis impressit frõti iniuria fit per serta z pepla. zc̃. illicita que sunt signa demonis. Pnie sacramento iniuriatur q̈ in quadragesima receperant: z iam se demonem exercitui immiscent. Eucharistiam quã suscepant. sicut iudas pc̃is statim maculant extreme unctiõi hi qui suscepe runt igrati sanitate collata abutuntur in corpore toto. z spãlit̃ manibus z pedibꝰ. ¶ Quito chorizantes omnibus quiqꝫ sensibꝰ z mẽbris peccar̃ pñt vꝫ gressu. ornatu. cantu. uisu. z auditu. Naz supbiam z auaritiã ꝓuocãt ĩ nõ hñtibus silia sicut ipi uestimenta: luxuria ibi cõis ẽ in corde. Indignatõem ꝓcurat cuz mł'ieres z puelle uolunt a maritis uł parẽtibus hr̃e ꝓciosa ¶ Inuidia ibi ꝓcurar̃ ɔ̃ eos q̃ magis excellũt. Gula nõnũq̈ seq̃tur z potissime accidia. quia sicut gustato spiritu desipit oĩs caro fꝫ greg. sic gustata carne desipit dei famulatus. ¶ Sexto quia multa dissuadent ineptam letitiaz choree z aliorum. ¶ Sumus enim in exilio ideo sursum respiciendo suspirandum esset: quod sumus exules z incerti de reditu. infra infernus quem intrar̃ possumus: z terra in quam sepulti conuertemur: a dextris prospera z a sinistris aduersa que nos peccare faciunt scõm illud psal.

((cadẽt a laterẽ tuo mille)) A ter
go sũt nr̃a pc̃ta que fecimus añ
in que cadere possumus. Intra
mordẽs ↄscia cuꝫ carne ĩfecta:
extra demonum multiplex pug̃
Unde hiero. Gladium tenet ho
stis ut me perimat. ex omni par
e te sunt pericula. Septimo di
suadent choreas. sanctorũ ⁊ pru
dentum exẽpla. nã refert greg.
li. iiij. dialogorum ꝙ uirgini de
uote maria uirgo apparuit no
cte ei oñdens coeuas ĩ albis pu
ellas quibus cũ uirgo se adiũgẽ
uellꝫ maria ait ut nihil ultra le
ue agere. a risu ⁊ iocis abstine
ret. sicqꝫ tricesimo die eis iun
geretur. Quod ⁊ factum est. nã
uisio disparuit. uirgo se a prefa
tis abstinuit. parentibus muta
tationem mirantibus uisionem
aperuit. xxv. die febre corripi
tur. ⁊ xxx. die in hora exitus ma
riam cum puellis prenominatis
uidit. Quam uirgineꝫ cum ma
ria uocaret. moritura clamauit
ut potuit. Ecce domina uenio
ecce dñа ueio. ⁊ sic cum eadeꝫ
uoce spm̃ reddidit. ex quo pꝫ ꝙ
choree ⁊ inepte leticie ab ĩgr̃su
regni impediũt. Uñ in uitis phi
losophoꝝ đ socrate legitur quđ
ceromam uenit populũ que ibi
ĩ luxuriã lapsuꝫ auctõitate sua
ad usum frugalitatis r̃uocauit
matronas a uiris seperatas. ⁊
pueros a parentibus ad pudici
ciã ⁊ ad debita societatis obse
quia suo studio reduxit induxit
qꝫ matronas ut auratas uestes
ceteraqꝫ sue dignitatis ornamẽ
ta. uel luxurie instrumẽta depo
nerent. ⁊ in iunonis edem dela
ta ipsi dee consecrarẽt. docẽs ue
ra matronarum ornamenta pu
diciciam esse. ¶ Quo ad. ij. p̃nci f
pale an chorizare sit peccatũ.
⁊ Rñ. sm alber. in. iiii. di. xvi. ꝙ
chorea ⁊ hꝰmodi ludi siue fiant
cantu. siue musicis. sꝫ se nõ sũt
mali quia possunt bñ fieri aliqñ
Sed ex triplici causa pñt fieri
mali ex circunstantia. Quarum
una ⁊ precipua est mala intẽtõ
ut quando fiunt ad oñdendã ia
ctanciam ⁊ prouocandum libi
dinem. sicut fere omnes modo e
xercẽt ⁊ iõ etiã ecclesiastice ꝑ
sone talia deposuerũt. qꝛ etiam
in signis gaudii non est cõmuni
cãdum cum peccatoribꝰ. alia cã
ẽ. qñ nͬ fiunt suo tempore ut tem
pore tristitie quia sicut đr ecc.
xxii((musica in luctu importuna
narratio)) ⁊ hoc modo intõr pe
nitenti ne sit in ludis. qꝛ dum pe
nitet tempus est flendi. Tertia
causa est ex officio persone sum
pta sicut clericis interdicitur ve
natio. ⁊ alii ludi q̃a in sorte dñi
electi aliis exercitiis debent oc
cupari. Primo autem quod qui
qꝫ cõcurrẽtibꝰ ad choreã nõ sit
reprehensibilis. Primum qđ sit

debito tp̄re.s.gaudij sicut ī nup
tiis uel tp̄re uictorie uel libera
tionis hoīs uel patrie uel aduē
tus amici de terra longinqua.
¶ Secundum ē q̄ sit cū honestis
personis de quibus non oriatur
p̄sumptio mali. non cū leccatōi
bus uel meretricibus. Tertium
q̄ fiat a personis secularibus q̄
monialibus monachis ꝛ clericis
pp̄ hoc q̄ in alijs ōbent occupa
ri oēm choreā puto illicitā esse
Quartum est q̄ honesto modo
fiat non gesticulatiōibus nimis
inhonestis uel inordinatis. Quī
tū ē q̄ cantus excitans in talibꝰ
ꝛ musica non sint de illicitis. sꝫ
de moribus uel ō deo: de melo
dia aūt non est curādū ut puto.
quia in talibꝰ necesse ē fieri me
lodiā leuē que aliqualr̄ exp̄mat
g modum chorizandi. ¶ Quo ad
tertiū pricipale quando choriza
re sit peccatum. queritur utrū
peccent mōtaliter choreatrices
ducēdo choreas hꝰmōi illicitas
siue ī festis. siue ī ꝓfestis diebꝰ:
R̷.villh.supr ray. Credo q̄ sic si
hoc faciant cā incitandi uel se l̄
alios ad libidinē. aut si choreas
ducunt de cōsuetudine licet h̄ n̄
faciant corrupta intentione. ut
dictum est peccant mortaliter.
siue in diebus festiuis hoc fa
ciant. siue ꝓfestis cuꝫ īspiciētes
a deo ꝓuocet ad libidiem q̄ di
cat hiero. in quadam Omeli. q̄
non credit uiro si dicat se illesū
euasisse a spectaculis taliuꝫ cuꝫ
dauid ex eo q̄ uidit bersabee la
uantem se ad libidinē ꝓuocatꝰ
sit. Si aūt aliquis ul̄ aliqua mu
lier raro ꝛ sine aliqua corrupta
intentione īmisceat se huiusmōi
choreis. n̄ audō dicere q̄ sit mō
tale pc̄m. sꝫ nec audeo eū ul̄ eā
excusare ꝛ assecurare a pc̄o mō
tali cum se īgerat p̄iculo ꝓuocā
di alios ad libidinē. ꝛ ip̄o facto
videat̄ approbar̄ choreas ꝛ exº
suo auctoritatē aliis sil̄ia facien
di prestare. Hec ille.

## ¶ Capitulum quartuꝫ.

NUnc de actu ꝯiugali
q̇ fit ī mr̄imoīo uiden
da sc̄ tria. nā ḟꝫ alex.
ō hal̄. ꝛ tho. ī mr̄imonio triplex
ē ī gn̄e ꝯcubitus. Primus licitꝰ
Secundus fragilis. Tercius in
petuosus. Licitus fit tripliciter.
Primo causa suscipiende ꝓlis
ad diuinum cultū educande. et
sic est in officium multiplicande
natur̄. Unde. j. thi. v. (( Uolo iu
niores nubere filios ꝓcreare )).
¶ Est igitur ꝯcubitus in matrimo a
nio meritoriꝰ ꝛ v̄tutis actꝰ que
ōr castitas cōiugalis. qn̄ fit solū
causa prolis procreāde ꝛ religi
ose educāde ad āpliādū cultuꝫ
dinū. Et si tunc assunt alie debi
te circūstātie est actus uirtutis

que dr religio. Secūdo est meri torius: ꝛ uirtuosus actus matri monial' qñ alias est bñ circūstā tionatus ꝛ fit solum cā reddendi debituz alteri ɔiugū qr tunc est actus iustitie q̄ unicuiqꝫ reddit qđ suum ē. Unđ. i. cor. vij ((Uxo ri uir đbitum reddat((Tertiō est meritorius qñ alias nihil illicitū īteruenit. ꝛ fit solum ab uno con iugū ꝑpť uitare fornicationez ī altero quā alias in eo facilit̄ ca uer̄ ñ posset. Et sic ē in remediū ɔcupiscentie. i. corin. vij ((Un⁹ quisqꝫ hēat suā uxorem ꝛc̄.)) ut si uir uiđat uxorē đ alio tempta ri ꝛ adhibita diligentia sufficiē ti in cohibendo adhuc timz de malo fōnicatiōis ei⁹ ꝛ ad eā non petentem accedit non ꝑpť ꝓlem sꝫ tm̄ ut ponat remedium forni catōis eius: aut econuerso si mu lier uidꝫ uirum in adulteriū icli natū. ꝛ ab eo petit debitum ꝛc̄. tales merentur. Sic etiā meret̄ mulier moderatum ornatū por tando. solum ideo ne maritus ꝑ pter uxoris ɔtemptum adulter̄ tur. Unđ. j. cor. vij ((Mulīē que nupta est cogitat que mundi sūt quomodo uiro placeat)) Extra illos tres casus est peccatuz ac tus cōiugalis interdum petenti solum interdū reddēti. ꝛ poscēti interdum ueniale interduz mō tale. Ueruz ut pe. đ. palu. ponit in. iiij. fit licitus actus. Quarto

qñ quis petit đbitū ꝑpter uitan dam fōnicationem in semet ipo Sed queritur ꝑpter scđm mōz utrū uterqꝫ ɔiugū teneatur sub precepto alteri reddere debitū? R̄ñ. ꝑm. tho. Sco. ꝛ magistruz in. iiij. di. xxxij. quod quilibet ɔ iugum tenet̄ ex precepto alteri petenti reddere coniugale debi tum exceptis casibus rationabi libus postea exprimendis. pꝫ ꝑ uerba magistri dicentis. ubi puī cum in omnibus uir presit uxo ri ut caput corpori (ē enī caput mulieris) in soluendo tñ đbitum carnis pares sunt. Ideo ap̄lus utriqꝫ ꝑcipit ī hac causa sibiīui cem subici dicens. j. cor. vij ((uir uxori debitum reddat. similiter ꝛ uxor uiro. q̄a mulier nō habet ptātem corpis sui sꝫ uir. similiter uir non habet p̄tatem corporis sui. sed mulier)) Ex quibus patꝫ ꝙ in ɔtractu m̄rimonii uir dat corpus suum uxori ad actū ma trimonialem ꝛ ecōuerso mulier uiro Uñ sic ex dino precepto ꝛ de rigore iusticie te etur homo non auferre alienum iuito dño ita tenetur ex ꝑcepto ꝛ iusticia alienum reddere petenti. ergo cum unus coniugum petit cor pus alterius ad actum m̄rimoia lem ꝛ hoc ꝑm đbitum usū. tunc tenetur reddere nisi habeat legi timam excusationem alias fac̄ contra dei ꝑceptū nō restituēdo

alienum. Et si alter pp hoc inci dit in fornicatõe3: et non reddē ti aliquo mō ĩputandū ē. ꝛ intel ligendū ē istud. siue explicite de bitum petatur .ut p verba. siue implicite. ut p aliqua signa.
b ¶ Sunt autē hij casus in quibus et petenti ñ tenetur reddere.
¶ Primus qñ petēs amisit ius pe tendi. ut qñ fornicatus ē. ꝛ hoc al teri publice cõstiterit. Tunc. n. nocens ꝑdidit ius petendi. ꝛ iõ ĩ nocēs põt eū repellere nec tene tur reddere. nisi postq̃ ipum no centem sibi reconciliauit carna liter sibi ꝯmiscendo. Rõ dicti ē quia ex quo non seruauit nocēs siue fornicans fidē. alter non te netur ei seruare fidē nisi ut non cõmisceatur alteri. Unde dicit Tho. in. iiij. di. xxxv. articulo. i. Uir ꝓpo arbitrio põt dimittere vxore3 quo ad thoꝝ d̃bitū. vidl̃i cet negando quãcito sibi cõstat de uxoris fornicatõne. nec tene tur ei reddere debitum nisi per eccl̃ia3 cõpellat̃. ¶ Quātū vo ad cohabitatõem. nō põt dimitter̃ vxorē fornicariā nisi iudicio ec clesie. Hec ille ꝛ econuerso de uxore respectu viri. De isto loq̃ tur xp̄s. math. v. ((Qui dimisse rit vxorē suā nisi pp fornicatõm ꝛc.)) Secūdus ca⁹ ē qñ nondu3 acq̃siuit ius petendi d̃bitum :ut in tp̄re post matrimonium ꝯctū sed nōdum cõsumatum q̃a iteri põt intrare religionē. imo secun dum vilh. peccat mortal'r q̃ āte bñdictionē nuptialē vxore3 cog̃ scit ĩ locis ubi cõsuetu3 ē bene dictõem adhiberi. Tertius cāus ē secundum thomam .qñ mari tus redditur impotens ex causa ex matrimonio sequuta puta si prius debitum reddidit. ꝛ ex h factus ē ĩpotens ad iam reddē du3. tunc mulier non habet ius petendi. ꝛ tunc in petendo ma gis se meretricem oñderet qua3 coniuge3. Quartus qñ quis ma iori uinculo astrictus est ad nõ reddendum eo ꝙ uergit. in no tabile nocumentū sanitatis sue Tenet̃. n. hō plus ad ꝯsuatõem sui q̃ ad redditõem debiti ut q2 persona infirma: ē aut ꝓbabilit̃ timeretur ex redditõe eius infir mitas. Dicit aūt tho. ꝙ si mulier ĩfirmat̃ certū ꝙ ex cãnali coitu ei periculum immin3. Quintus ē quando uerisimiliter uel ꝓba biliter timetur. de periculo exti ctionis fetus aut aborsu: quia tūc neuter tenetur redder̃ alteri q2 maiori uinculo tenetur ad cauē dum occisione3 fetus in utero ꝑ gnãtis: aut ut nō nascatur abor sus q̃ teneatur reddere debitu3
¶ Sextus non tenetur reddere debitum in sacro loco. qnando non sacer locus ꝛ aptus haberi potest. quia alias irreuerentia fieret loco sacro qui pollueret̃ur

ꝛ reconciliatione indigerꝫ.ut te nent Ioh. andree. hostiē. arch. de cōsecra. di. i. eccl'is. extra. c. i. Sed quando alius locus q̄m sacer haberi nō posset. tunc ibi teneretur quis secundum albē. reddere debitum nec etiā r̄dde re licꝫ debitum. nec q̄s tenetur ī loco etiam non sacro qui est in publico ut deducit augu. de. ci. dei contra diogenem. Septim⁹ casus quando coniuges pari cō sensu uouerunt ꝯtinentiam i do mo. tunc neuter tenetur alteri d̄ bitum reddere. imo neuter p̄t uotum reuocare ut patet per aug. ad ediciam. ꝛ ponit magi ster in. iiij. di. xxxij. Ratō ē q̄a uterqꝫ resignuit iuri suo. ¶ Octa u⁹ ē ẜm pe. de pal. q̄. dic̄. in. iiii. Generaliter. uerum ē ubi coniu gi alicui non p̄t ꝓuideri aliter d̄ securitate uite sue. nisi aliū con iugē dimittendo: non tenetur ei debitum reddere. nec choabita re cum periculo corpis sui Non⁹ est ubi una pars copule est in fidelis uel incidit in heresim. de quibus tamen ista est cōclusio q̄d q̄n duo tp̄e legis euangelice cōtraxerunt m̄rimonium extra legem xp̄ianorum si alter eoruꝫ solum conuertitur. tunc non te netur conuersus reddere debi tum infideli nec eidem cohabi tare. sed statim debent seperari ẜ ammonitus noluit conuerti.

Si uero inter xp̄ianos unus cō iugūꝫ heresi incidit alter potest eum dimittere quo ad cohabi tationem temporalem quousqꝫ corrigatur. sed ut tho. dic̄ nō ꝓ pter unum actum infidelitatis potest dimitter̄. sed ꝓp̄ ꝯsuetu dinem que ꝑtinatiā ostēdit quia ex tali infidelitas ꝑficitur. Ex su pradictis pꝫ ꝙ vnus coniuguꝫ tenetur debitū redd̄re alteri cō iugum qui omnino uult ꝛ debi tum exigit. etiam leproso licet ei cohabitare non teneat̄. Iteꝫ mēstruata quādo uir scit ꝛ omi no istat. Itē tp̄e quātuncūqꝫ sa cro. q̄n marit⁹ nō uult desister̄. In talibus autem exact⁹ d̄bꝫ ꝑ modeāta v̄ba ab icontinentia r̄ trahē aim alterius si p̄t sine peri culo fornicationis alterius. Oia ista diffuse tangit thomas. i iiii. Vnd̄ si in talibus reddens debi tum non faciat illud causa con cupiscentie sed solum propter redder̄ debitum sicut obligatur meret̄ ꝛ grauiter peccaret si non r̄dderet. patꝫ igitur primum q̄n uꝫ actus coniugalis sit licitus ꝛ meritorius. ¶ Dictum est se cundo ꝙ ali⁹ actus fragilis ma trimonialis. ꝛ fit multipliciter. ꝛ semp est pc̄m ueniale ad min⁹. primo q̄n fit ꝯcubitus soluꝫ cā d̄ lectationis experiende in coniuge ita tn̄ ꝙ nō uellet pro tali delec tatione experienda accedere. d

ꝯ

ad aliam. si tunc nihil aliud in ordinatū interueniat est ueniale peccatum. Item qui cogn̄scit uxorē cā sanitatis peccat qr querit p ineptū medium sanitatē sicut q̄ p baptismū q̄reret sanitatē. Item cogn̄scens uxorē cā uitande fornicationis in se peccat secundū augu. Item q̄ cognoscit uxorē post ptum ante purificationē: ob hoc precise. non peccat mortaliter. Item q̄ in die festo petit debitū sine ɔtemptu temporis ꝛ ecc̄iastice exortationis: ñ peccat mortaliter. Itē q̄ petit d̄bitū i loco sacro qñ aliū locum hr̄e non p̄t peccat ueialiter fm alber. si exigit cū gemitu qr. scz sine usu matrimonii esse non p̄t.

¶ In his casibus ɔmūiter doctores tenent ꝙ actus matrimonialis p̄t sine pc̄o mortali fieri.

e ¶ Sz sunt alij casus in q̄b⁹ piculum est uel nō tā securum an sit ueniale uel mortale exigere. Et reddere debitum. Prim⁹ qui r̄ddit debitum añ bn̄dictionē nuptialem uel añquā in facie ecc̄ie ɔtrahat. Item q̄ exigit a mēstruata. q̄ est menstruata naturalitē Item ō menstruata naturalit̄ q̄ uoluntarie reddit ꝛ complacent̄ Item qui petit in loco sacro cū alium locum habere posset. dcz est tertio quod quidam matrimonialis actus est impetuosus ꝛ fit communiter cū peccato mōtali.

Primo qui querit delectationē in actu matrimoniali. extra limites matrimonij. sic vz quod patus esset idem facer̄ cū uxore etiā si ñ esset ɔiunx. ꝛ est mortale pc̄m. Et d̄r ardētior amator uxoris. Secundo impetuosus ē qui fit causa satiande libidinis. et hō se ad h̄ prouocat p meretricas blanditias: uel de industria utitur calidis ꝛ ualde incētiuis: aut per alium modum h⁹modi actū a se q̄si exigit ppt̄ē satietatem delectatonis. Tertiō cū fit ɔcubitus. cōtra naturalē modum ut cū obmittitur d̄bitū uas. ꝛ h̄ semp ē mōtale peccatū quia proles sequi non p̄t ꝛ intentō nature totaliter frustratur.

Quāto est ipetuosus qñ fit ɔtra naturalē modū etiā ad d̄bitū uas nature ubi tam dispositio cōporis bene sustiezet naturalē modū. Est aūt modus tal' fz alber. multiplex. Prim⁹ modus ē malus qñ ɔcubit⁹ lateral'r fit.

¶ Secundus peior qui fit sedēdo. Tēti⁹ adhuc peiō q̄ fit stādo. Quāt⁹ ē ipessim⁹ q̄ fit a tergo vbi dic̄ tho. ꝙ ubi obittit̄ d̄bit⁹ modus ɔcubendi solū q° ad sitū ñ ē sp pc̄m mortale ut q̄dam dicūt. ꝛ ē qñꝗ sine pc̄o. sic qñ dispotō aliū modū ñ patit̄. Hec ille sz alij dicūt fz alber. ꝙ ē cōtra itētōz nature. ꝛ ipedit ɔceptō ꝛ ē signū concupie mōtalis.

nisi dispositio corporis aliū situz exigeret q̄ naturalis situs ē .ut fieri posset ꝑꝑ egritudinē uel pinguedinē uel periculū suffocādi fetum: aut propter aliam cāz rōnabilē. Quinto fit concubitus īpetuosus cuz fit tempore prohibito. ꝛ tunc potissime peccat ille qui petit. Sexto cum fit in loco indebito ut in sacro uel in publico in scandalū alioꝝ. Septimo qui accedit ad impregnataz vicinā partui. vbi timor est de aborsu. Octauo cuz quis accedit ad menstruatam saltem naturaliter menstruum habentem. ubi videtur secundum Sco. ꝙ petēs scienter peccat mortaliter. quia ut dicit. Non ē verisimile ꝙ lex noua minus intendat castitatez quaz uetus. sed leui. xx. dicitur. ❡ Qui coyerit cum muliere in fluxa menstruo ꝛ reuelauerit turpitudinem eius. ipaqꝫ aperuit fontem sanguinis sui. interficient ābo de medio ppl'i sui ⟫ Hoc āt ſm Sco. non infligitur .nisi pro mortali. Gorram tenet sic Scotus. Sanctus Tho. ad idem declinare uidetur in. iiij. Unō glosando illam auctoritatem dicit ꝙ intelligitur qñ uterqꝫ uolūtarie consentit. Nono uidetur ipetuosus in eo qui petit debitū pꝰ uotum continentia a se emissuz pari consensu .aut ante matrionium emissum : cum quo non ē dispensatum. In prefatis cāibꝰ oibus actus matrionialis ē pc̄z mortale l' multū ꝓpinquus mortali. Notandū tam̄ ꝑ intellectu noni mōi ꝙ ille qui vouit castitatē ꝛ ꝯtrahit mr̄imoniū itentō ne ꝯsumādi ꝑ carnalē copulam peccat mōtaliter. Secus si solū aio coniugalis societatis. Item quāuis qui uouit ꝯtinentiā ꝑpetuam nō peccet mortaliter post ꝑmū actū matrionialē. petenti ꝯiugi implicite uel explicite debitū reddēdo ſm multos tñ peccat mortaliter ðbitū a ꝯiuge petendo. nisi secuz fuerit dispensatum. Itē sic neuter coniugū pōt ꝯtinentiā uouere sine ꝯsensu alterius. sic ēt ꝑbabilius ē ꝙ neuter possit uouere nolle petere ðbitum sine alterius ꝯsensu. Oia ista sunt de mente sancti Tho. i .iiii. Itē q̄ uouit ꝯtinentiā ꝑpetuā ēt peccat mortal'r. i ꝑmo actu matrimoniali ꝑ quez ꝯsumat matrimoniū: q2 uotū seruare poterat post contractuz religionē intrando ꝙ non fecit.

## Capitulum Quintum.

Cum ventris ingluuies fit cā mechie ꝛ luxurie ut patuit in primis parētibus q̄ post cibū statim erubuerīt geñ. iij. Et ro. xiii. Non ambulemꝰ in ꝯmessatōibꝰ

et ebrietatibꝰ.)) Et sequitur nō in cubilibus et i pudicitijs. Idē patuit i sodomitis. ¶ Unō ezech. xvj. ((hec est iiquitas sororis tue sodome. supbia. saturitas panis ꝛ abundantia. ꝛ otiū ipius ꝛ filiarū eius)) Idcirco de uicio gule tria sunt uidenda. vnō saluator luce. xxi. ait. ((Attendite ne grauentur corda vr̄a crapula ꝛ ebrietate)) crapula. i. cruda epula. iōcꝫ de utrocꝫ uidendū est. ¶ Primo de gula i genere. Scđo de sobrietate. Tertio de ieiunio qūo ad illud teneamur. ¶ Quātū ad primuꝫ tria dicētur principaliter ¶ Primo q̄d sit tēperātia ꝛ quid gula. ¶ Secundo que sint speties gule. ¶ Tertio qn̄ sit mortale vel ueniale pc̄m ¶ Quātum ad pmū notandū q̄ ad itelligendū quid sit uiciū castrimargie congruit scire quomodo abstinendum sit. Est autem abstinentia sumptō uel subtractio cibi uel potius secūdum qđ recta dictat rō. Un̄ ij. pe. j. ((Mistrate i fide ur̄a vtutem. i vtute autē sciētiaꝫ. in scientia aūt abstinētiā.)) Ex qꝰ pꝫ abstinentiam fieri optere scđm sciaꝫ vꝫ quātū oportet sumendo qualia oportꝫ ubi oportet quando oportet ꝛ ꝑpter quid oportet pro congruentia hoium bonoꝝ cum quibus uiuit hō. ꝛ ꝑ cōgruentia persone sue. ꝛ pro sue ualitudinis cōsuetudinis. etatis. laboris. roboris ꝛ icōmoditatis necessitate ł congruentia: ut dicit aug. in li. de questionibus euangelij. ꝛ ēt secundum regionem in qua q̄s degit: quia in una citius sumitur cibus quam in alia: ꝛ sic de tempore. ¶ Secundo notandū b quod corpus nobis datuꝫ est ut seruiat spiritui nostro ad opera bona. que in hac uita non potest spiritus exercere sine corporis minsterio. sed cibus. potus. somnus. et huiusmodi sunt nobis data. ut per eorum usum conseruemus corpus pro posse in tali habitudine ut sit beñ dispositum ad spiritui seruiendum sicut instrumentum bonuꝫ ꝛ aptum deseruit expedite artifici. ad laborandum. Est ergo regula quod tunc homo temperate uiuit i cibo ꝛ potu. quando i eis talem modum seruat i q̄ntitate ꝛ qualitate uicibus. ꝛ sic de aliis circūstantiis. q̄ per hoc corpus suū in tali statu ꝛ robore ponit ꝛ ɔseruat q̄ ipe possit facere ea q̄ sibi ɔpetunt ſm officiuꝫ ad uitandum uicia. ꝛ de die in diem ꝑficiendi in vtutibus. Idē intelligo ď somno uigilia ocio ꝛ exercitio ꝛ similibꝰ ad corpus ꝑtinētibus ut uult aug. i li. de mōibꝰ ecclesie ďr aūt sign̄t q̄ ispiciēda sͤ etas. ɔplexioꝰ ɔsuetudo ꝛ silia. qr iuuenis ualet q̄ nō ualꝫ puer

sanus q non ualet infirmus pau per ualet q non diues. Unde si diues delicate nutritus statim vellet grossa sumere infirmaret Ideo dicit de diuitibus Aug. in li. de vbis dñi. Utātur diuites ɔ suetudine infirmitatis sue: sz do leant se aliter non posse. Meli⁹ enim uellent si aliter possent. Tu g̃ diues utere cibis electis ꝛ precōsis. quia sic ɔsueuisti ꝛ ali ter non potes. quia si cōsuetudi nem mutas. egrotas. Conceditꝰ ergo tibi. Utere subtilibus. da pauperibus superflua. Utere p̄ ciosis. da pauperibus uilia. hec ille. Sic etiaz. senex indiget me lioribus quam iuuenis fortis. Similiter delicate complexiōa tus indigz pro bono statu sui cō poris subtilioribus: ꝛ magis dli catis q̃z robustus ꝛ grossi corpo ris hō. quem panis ꝛ lugumina plus accēderēt q̃z alterū carne Sic ēt ſm officia attendendum ē quia fabruz vel similē mecha nicum plus ꝛ crebrius oz come dere: ꝛ sibi forte grossiora suffi ciūt q̃z insudāti studio aut spūa
c li exercitio. Tertio notanduz qd ſm q aliq uarias intentōes hñt qui sumunt cibum aut potū mo derate. ſm hoc etiaz sunt diuer se abstinentie. Et sunt sex. quaꝝ una sola. virtus e. Unde versus Abstinet eger. egens. cupidus. gula. simia. virt⁹. Prima absti nentia dicitur medicinalia que fit solum pp sanitatem corporis ɔseruandam aut recupandā ꝛ ñ ē virtus. quia ibi deficit optima circunstantia que est finis debi tus i secundo notabili tactus. Dicitur aūt solū quia si abstine ret ꝑpter sanitatem corporis ñ ibi sistēdo: sed eā in bonū virtu tis ꝛ dei obsequiū ordinando es set meritoria. Secunda dicitur paupertatis. que fit solum ex ne cessitate penurie. nec ista ē vi⁹ nisi pauper non hñs vñ laute ui ueret abstineret ɔtentus his q̃ habz tñ cū illa intentiōe q si ēt multa possideret. nollet lautius viuere ex quo illud sibi sufficit p ɔuenienti corporis ualitudine. sed si uellz sic uiuerꝰ pp deū. illa esset uera uirtus abstinentie. Tertia dicitꝰ abstinentia aua ritie que fit solum ad parcendū expensis nec virtus est. Dicitur etiam solum. quia si abstineret propter minus expendere non ibi sistendo. sed ulterius referen do in fines debitos ꝛ pp misicor dia opa facienda uel sibi rōabi liter in futuꝝ ꝓuidendo: uel ad laudem dei ꝛ ad similia: tunc v tus esset qñ saltē alie circunstā tie debite illi adessent. Quar ta uocatꝰ abstinentia hypocrisis que fit propter hominum inanē gloriam. ꝛ hec semper est ma la. Quinta est religionis que

sit fm dictamen recte rõis ppẽ deum.modo dicto in notabili se cundo. Sexto additur cum qs ratõne gule ieiunat idest quãdo quis abstinet solum vel princi paliter propter hoc ut postea de lectabilius comedat. ¶ Quarto
d notãdum qꝫ gula oppoitur tem perantie ꝛ abstinentie.ꝛ ẽ actu alis duplex gula. Una interiõ q̃ est animalis ꝛ imoðrata appeti tio imoderate edendi aut biben di.propter ꝯcupiã3 cibi aut po tus ðlectabilis aut ipsius delec tationis.s3 exterior actualis gu la est imoderatus esus aut pota tio ab interiori iordiñata edẽdi aut potandi appetitõne impera tus. Dicitur primo qꝫ ẽ animalis appetitio.ad drãm famis ꝛ si tis q̃ sũt appetitiones naturales nec subiciunt̃ ratõi. Gula aũt ẽ appetitus animal' qr est appeti tio actualis exñs in uoluntate. aut in sensualitate a uoluntate tamen aliquo modo depẽdẽs ꝛ rationi potens subici. Dicitur se cundo appetitio non delectatõ. Pro quo notandum qꝫ circa sũ ptionem cibi aut pot⁹ tria sunt ꝯsideranda. Primum ẽ ipa ðlec tatio q̃ est i sumptõne ciboꝝ aut potuu3. Et istam delectatione3 uirtus temperantie seu abstinẽ tie non aufert nec uidetur eam moderare.quia natural' ẽ hui⁹ modi delectatio.ꝛ est maxime in abstinentibus quibus panis plus sapit q̃ꝫ gulos pisces aut cã nes.ꝛ hoc propter naturale3 ap petitu3 necessarij cibi. ¶ Secũ dum est concupiscentia. ꝛ illa est amor ꝛ desiderium delecta tionis que est in ciborum ꝛ po tuum sũptione ꝛ esu. Delectatio enim experta in cibis ꝛ potibus causam amorem ꝛ desiderium sui. Et istam concupiscentiam moderatur uirtus abstinẽtie.ne sua magnitudine faciat exceder̃ circa cibos ꝛ potus. contra bo nu3 rationis eos sumendo.ul' ap petendo ultra debita3 quantita tem.qualitatem.tempus.ꝛ simi lia. Tertiũ ẽ actus interior ꝛ uo litio sumendi cibum.aut exteriõ actualis sũptio ab iñiori uolitõe imperata.que uolitõ causat ha bitu3 abstinentie prõpte ꝛ facili ter inclinantem ad debite sumẽ dum uictum. Unde gula non ẽ delectatio causata ex sũptione cibi aut potus.s3 est aĩalis appe titio seu concupiscentia inordia ta. Dicitur tertio quod est appe titio inordinata.non eni3 ois ap petitõ edendi aut bibendi aialis ẽ gula.sed appetitio inordinata ut cum quis uoluntarie uult ꝛ appetit cibum uel potum aliter quam secundum dictamen rec te rõis.ut sc3 plus q̃ꝫ oport3 ante tp̃us ꝛ sic de alijs circunstantijs.

Dicitur. Quarto propter concu
piscentiã cibi delectabilis. Naȝ
si q̇s excedit in q̃litate q̃ntitate.
aut ſm aliã circunstantiã. ita ꝙ
appetat aut sũmat cibũ plus de
bito: aut delicatiorẽ q̃ȝ necessa
riũ sit. aut ante debitã horaȝ: ⁊
hoc ñ ꝑꝑ ↄcupiam sed estimans
sibi necessariũ non pertinet hoc
ad gulã ut dicit Tho. 2. 2. q̃one
Cxlviij. sed ad q̃ndam impitiaȝ
nec ẽ semꝑ pc̃m: quia non põt
semꝑ ab homine vitari ¶ Unde
dicit greg. iij. mõa. Quia ꝑ vsuȝ
voluptas necessitati miscetur.
quid necessitas petat. ⁊ quid vo
luptas suppetat. ignoratur. ⁊ au
gu. x. confes. Quis est domine q̇
aliquantulũ extra metas neces
sitatis cibum non sumat? Sȝ si
quis ꝑꝑ ↄcupiam .i. amorem ⁊
desideriũ delectationis que ha
betur in edendo ⁊ potando exce
dat mensuraȝ in edendo ⁊ potã
do. hoc ẽ gule. siue sit exteriõ sũ
ptio. siue sola interior uolitio vl'
appetitio. ⁊ semper est peccatũ.
e ¶ Secundo principaliter uiden
dum que sint spẽs gule. Sunt
aũt plures. quinq̃ȝ ponit glo. ẽt
greg. suꝑ illo geñ. xxv. vbi esau
ait. Jacob. Da mihi de coctiõe
hac rufa. ⁊ sumũtnr ex. xxx. mo
rum. ⁊ oẽs sunt ſm obmissioneȝ
⁊ defectũ circunstantiaꝝ princi
paliuȝ que requiruntur in uirtu
te abstinentie. ¶ Unde uersus.

Pre. proprie. laute. nimis ardẽ
ter ⁊ studiose. Prima ẽ cum an
te debitam horam sumitur cibꝰ
aut potus sine ratõnabili causa
sed solũ ex inordinata cõcupia
ciboꝝ aut potuũ. De talibus di
cit apl's phil. iij. ((quoꝝ deus vẽ
ter ẽ)) qꝛ primo querunt regnuȝ
dei sui. regnum autem dei eorũ
ẽ esca ⁊ potus. Secunda ẽ quã
do hõ querit lautiores ⁊ p̃ciosio
res cibos. quos non requirit su
pradicta sui corporis ualitudo
nec hõestas status aut persone:
sed hoc in eo causat inordinatꝰ
amor delectationis: que in tali
bus est. Sic filij israhel numeri
. xi. carnes desiderabant ⁊ puni
ti sunt ⁊ luce. xvi. ((diues epulo
epulabatur quotidie splendiõ))
Quo contra Seneca. Palatuȝ
tuum fames excitet nõ sapores.
Tertia quando hõ ea que in ci
bis aut potibus sumenda sunt:
vult ⁊ appetit nimis accurate p̃
parari. frigendo. assando. elixan
do. ⁊ per diuersa exquisita con
dimentoꝝ genera. ut hoĩem ad
suꝑflue sumũdũ ñ soluȝ incitent
gustu per diuersos: ⁊ delicatos
sapores: sed etiam visu per uari
os colores. ⁊ olfactu per multi
modos odores. Sic fecerũt filij
hely. primi. Reg. ij. qui ut dicit
magister in hystoria scolastica.
anteq̃ȝ adolerẽt adipẽ. tollebãt
ab offerentibus crudã carnem

ut lautius sibi pcurarent. Tales sunt sicut bestie ruminātes studiose. uicȝ medicantes de accuratis. Sed differūt ab eis quia bestie post cibum: isti aūt añ ruminant. Quarta. est qñ nimis in quantitate excedit in cibo uł potu plus in sumendo ī quātitate quā sit sibi necesse aut ɔueniens: magis ppt delectationeȝ se implens q̄m reficiēs. Hec una fuit causa subuersionis sodome Uñ eze. xvi ((Ecce hec fuit iniqtas sororis tue sodome superbia saturitas panis. ꝛ abundamcia ꝛ otium ipsius. ꝛ filiarū eius ꝛ manum egeno ꝛ pauperi non porrigebāt)) Quīta cū hō nimio desiderio ꝛ auiditate uictus q⁹dāmodo uorat sicut lupus ł canis famelicus: sicut fecit esau geñ. xxv. Nam iacob coquente plumentum. uenit Esau lassus de agro dicēs (( Da mihi d̄ coctōne hac rufa)) Et sequit̄. ((en morior ꝛ sic accepto pane ꝛ lentis edulio uendidit primo genita sua. Ideo dicit augu. Melius est piscibus uesci more dñi quā lenticulam more iumētoꝝ. Itē idem. Mallem piscem comedēr cum dño q̄ꝫ lenticulam cū esau. Sexta spēs est cum quis nimis frequenter sumit cibum aut potum. Hec fuit una causa dānatōnis diuitis. luce. xvi quia epulabatur quotidie splendidē. Sufficit ei hoi sano q̄ nō ē puer aut intentus labōi graui. bis ī die sumere cibum. Aliter facer̄. morē porcorum ꝛ bestiarum ē seruare. Est enim prouerbiuȝ uulgar̄ semel sumere cibum est diuinū bis humanum. ter et ultra bestiarum. Septima est. noua ꝛ inconsueta sumere. Hec est enim causa. quare secundum suaȝ periodum bestie diutius uiuunt q̄ꝫ homines quidam uiuant. quorum periodus. idest spacium uite. est scd̄m psal. in ipīs septuaginta annis si aūt in potētatib⁹ octuaginta anni. amplius eorū labor ꝛ dolor quia homines quidam noua ꝛ inconsueta sumunt cibaria. bestie uero semp fere eadem: ut uacca fenū. Unde ecclesiasti. decimo ((omīs potentatus breuis uita.)) Octaua est quādo hō mł'tis ꝛ uariis ferculis ꝛ potibus uult uti. non ad sustentandum naturam: sȝ ad irritandum gulam. Sic fecisse uidetur assuerus rx gentilis. hester. primo. de quo facto conuiuio solemnissimo dicitur. ((bibebant qui inuitati erant aureis poculis. ꝛ aliis atqȝ aliis uasis sibi inferebantur. )) Nona est cum preciosa uel suptuosa nimis q̄s procurat non habens respectum nisi ad hoc quod sint magis saporosa. Propter quod dñs uidetur quinqȝ milibus nō

rara sed coīa ī illa terra in qua fuerīt procurasse. cū ō quiqȝ panibus ordeaceis ⁊ duobus piscibus satiauit eos. non enim legitur qꝫ potum uini dederit cānes aut de pane triticeo. qꝛ coibus cōmunia sufficiunt ⁊ (plus) non nūq̄ꝫ proficiunt. ¶ Quo ad tertium principale dubitatur qñ gula pccm sit mortale. uel nō. Rñ. f ſm tho. ubi supra. Qñ bō tātuȝ amat ⁊ desiderat delectationes in cibis ut ppt̄ eos cōsequēdos deuȝ cōtēmnit. paratus agere uel etiā agēs contra dīna pcepta ut hꝰmōi delectatōēs cōsequatur. tūc ē mortale pccm. qꝛ preponit delectatōem hꝰmodi deo. Quā do vo quis amat hꝰmōi delectatōēs plus debito. citra tñ ōum qꝛ licet amet ⁊ desideꝛȝ plus debito hꝰmōi delectationes. tñ ne quāq̄ꝫ uellet propter eas agere contra legē ōi. tūc ē ueīale peccatū. Et hō uult aug. i ſmōe de igne purgatorij ubi dicit. Quotiēs aliqs in cibo aut potu plus accipit q̄ꝫ necesse sit ad minuta peccata nouerit pertinerē. Et hō intelligitur cū ppt̄ amorē delectationis hō cōtingit quā plꝰōbito amat. licȝ citra deū. Qñ aūt gula quo ad potuȝ sit mōtale patebit statiȝ. Ex premissis pȝ qꝫ gula ē pcm mōtale qñ propter crapulam. ieiuna eccīe ul' missa in diebus dñicis uel magnis seu p cipuis festis negligitur. Scdo possȝ esse mortale quādo ɔscia alicui probabiliter dictaret. qō comedē uel bibē ultra talē mensuram ēēt destructio nature uel soluere ieiuniū tali die. ⁊ comedere tales cibos ēēt ɔtra pceptū eccīe. uel scandalizarēt notabiliter pximum. Tertio posset esse mortale qñ quis comederet uel biberet sine dispēsatōe l' necītate ɔtra illō qō uouit. patet ista qr i oibus istis bō patꝰ ē facere ɔtra dei pceptum propē gulam

¶ Capitulū sextū.

Dictū ē i pcedentibus ō una spetie temperantie. uidelicet ō parsimonia seu frugalitate q̄ est moderata sūptio. ul' subtractio cibi ſm rectam rōem. Jā dicendū ē ō alia specie uidelicet de sobrietate q̄ est uirtus disponēs hominem ad bñdū se bñ circa usuȝ potus iebriare ualentis. de q̄ tria tāgētur. Primo q̄ꝫ necessaria sit sobrietas. ⁊ qd sit uicium sibi oppositum scȝ ebrietas. Secundo ō filiabꝰ gule. Tertio ō remedijs uidetur gule tam quo ad parsimoniam q̄ꝫ quo ad sobrietatem ¶ Quanto ad primum notandū qō sobrietas est uirtus iclinans a habenteȝ ut dictū ē. ut utaē potu tēpate i q̄litate . in quātitate

et sic de alijs.ut dictum fuit in primo ꝛ secũdo notabili p̄cedentis capituli. Et ē uirtꝰ multum necessaria eo ꝙ usus moderatꝰ hꝰmõi.maxīe uini. plurimũ confert corpi et anime.et modicus excessus multuȝ nocȝ.qꝛ sua famositate turbat caput et īpedit usum rõis.magis quaȝ excessus cibi.Unð ecc̃.xxxi.((Equa uita hois uinũ īsobrietate potatuȝ)) Et ibidē((.Exultatio aīe et cordis uinuȝ moderate potatum))

b ((Scðo notãduȝ qð ad moderate sumendum potũ .v.exēpla inducunt.Primũ abstinētia eorũ q̃ fuerunt et sunt ext̃ fidē catholicã.Nã sarraceni ẜm suã legē ꝑpetuo abstinēt a uino.Jteȝ ieremi.xxxv .rechabite in ueteri lege nunquam bibebant uinuȝ. Item tertõ illud qð ðr numeri. vj.Nazarei tempore ꝯsecratõis sue ñ bibebant uinũ uel aliud ꝙ inebriare posset. Quarto narrãt hystorie ꝙ Carulus magnꝰ non bibebat nisi ter in mensa.

((Similiter quito legitur ꝙ ludovicus rex francorum in uase ex quo bibit habuit tp̄re hũberti signum usqȝ ad ꝙ ei ministrabat̃ uinũ ꝛ residuũ totũ implebatur aqua.Si tales gentiles iudei ꝛ reges moderata biberunt:q̃nta verecundia ē simplices christia

c nos in potu excedere. ((Tertio notanduȝ ꝙ uinum multa fecit abutentibus.Primo incitat ad libidinem puer.xx((Luxuriosa res uinum))ꝛ sic continentiã destruit.Secundo facit turbationem ad alios.quia audatiaȝ generat.Eccl'i.tricesimoprio.((Uinũ multũ potatũ irritatiõem facit))Et sic pacē tollit ꝛ amicitiã Tertio facit blasphemare. Unde super illud. prime corinthe. decimo((siue comedatis siue bibatis))dicit glosa. Si uinolētiate ingurgites.quascumqȝ laudes lingua sonet.uita blasphemat. ꝛ sic dei laudem tollit. ((Quarto facit fatue loq̃.secũdi .esdre. quarto.((Hoies facit fatue loq̃ ))Et sic tollit liguã disciplinatã Quinto uinũ incitat ad uanam letitiaȝ.secundi.esdre.iiij ((Omnem menteȝ conuertit in securitatem et iocunditatem et non meminit omnem tristitiam ))et sic tollit luctum qui est quedaȝ beatitudo uie.Sexto obscurat intellectum.ecc̃.j.dic̃. salomon ((Ut animam meam meliꝰ trãsferrem ad sapīaȝ .cogitaui a uino abstrahere aīam meã ))sicut etiam dañ.i.ꝛ dañ.x. daniel fecit : ꝛ sic tollit deuotionem .

((Septimo apostatare facit in terdum.ad lrãȝ religiosos ꝛ non ꝑseuerare.Unde ecc̃.decimonono.(( Uinum apostatare facit ))ꝛ sic tollit perseuerantiam .

d ¶Quarto notandum quod circa potum uini multa ɔtingunt rep̄hensibilia primo i q̄ntitate. Jō j. thi. v. ((modico utere uīo)) ber nar. si tantuȝ uobis placeat autoritas apostoli de bibendo uino obsecro. ne tradatis obliuioni ꝙ dicit modico. Secūdo in numero ⁊ uarietate uinorum. nam in nobilissimo ɔuiuio qđ apud gentiles legitur hitū fuisse hester. j. n̄ legit ꝙ diuersa uina fuerint mistrata. sȝ uinuȝ abundans ministrabatur ibi nō uina ibidem primo. Tertio in q̄lita te preciositas. Unde uox pessimoꝝ. sap̄. ij. dicit. ((Uino precōso nos impleamus.)) Quarto in actione quo ad fortia. uina. Eccle. xxxi ((Quaȝ sufficiens ē hoī uinum exiguum)). i. debile Quito in tp̄um uicibus extraōdinarie bibendo peiores afinis q̄ certis uicibus adaquātur ō his pv̄. xxiii. Cui ue? Nonne hijs q̄ morantur in uino. Prefata omnia indecentia sunt in seculari p̄sertim in muliere uel puēo peiōa i clerico. sed pessima in religioso. Hec quidē immoderantia uini sumpti dicta sunt que contingere possunt in ebrijs ⁊ etiā i nō ebrijs sed ebrietas spēale maluȝ ē uiciū ⁊ ſm tho. 2. 2. q. Cl. capitur dupliciter. Uno modo ꝑut dīc quēdam defectum hoīs. qui accidit ex multo uino aut alio potu fumoso potato ex quo fit ut homo non sit cōpos rationis isto modo non est culpa cum nō sit uoluntaria. nemo enim uult hui⁹modi ebrietatem saltē ꝑ se vl' solam. sed est defectus q̄dam culpam consequens. Alio modo actum dicit. quo quis in hunc defectum icidit. ut ē interioꝛ uolitio potationis immoderate aut est ipamet exterior potatio immoderata ⁊ inebriās. Et potest ista ebrietas ɔtingere tripliciter Primo quod hō nesciat. potuȝ esse immoderatum ⁊ iebriar̄ potentem. quia forte ignorat fortitudinem vini. et credit se tanto indigere potu. ⁊ sic inebriatur sicut ō noe videtur esse factum gen̄. nono. ⁊ hodie contingere posset ut si quis in itinere pergrinando multum fatigatus ⁊ cale factus. nesciens fortitudinem uini illius terre biberet in quantitate quātuȝ crederet se idigere ⁊ tn̄ ꝑpter nimiam fortitudineȝ vini quā oīo ignorat iebriatur aliq̄liter. Similit̄ contingere posset de aliquo simplici qui putaret se debile uinū bibere. ꝙ tam sibi ꝑ industriā forti uīo limphatum esset eo penitus ignorante.

¶ Et sic potest esse ebrietas sine pc̄o precipue si nō ex aliqua negligentia hominis cōtingat. Scđo modo sic quod homo pcipiat esse immoderatuȝ potū nō

tñ estimat ipm inebriare poten tem. et sic esse pôt cû peccato ueniali: eo modo quo supius dictû ê de gula. Tertio mô pôt contingere qꝫ aliquis tantuz percipiat potû esse imoderatû et inebriantem. attñ magis vult ebrietatez incurrere qꝫ abstiere: et sic ê peccatum mortale. quia talis uolēs et sciens. priuat se usu rôis. qꝫ est optimû bois: et sine quo nec virtutes operatur. nec uicia dcliat Et hoc uult Augustinus in sermone de purgatorio ubi dicit quod ebrietas si sit assidua est peccatum mortale. non intendens p hoc qꝫ ebrietas fiat môtale p solã iteratoêm. sed ideo quia nô pôt esse qꝫ hô assidue inebrietur. qn sciês et uolens ebrietatê icurrat dum sepe experitur fortitudinê uini et suaz habilitatez ad ebrie

e tatem. ¶ Quo ad secundum pncipale notandum qꝫ quinqꝫ poit gregorius tricesimoprimo morã lium filias que ex gule uicio generantur. que etiam sunt cause uel occasiones aliorum multorum malorum corporis et anime.

Prima est ebetudo sêsus circa intelligibilia. Acies enim rationis obtunditur. et ebetatur per imoderatam ciborum et potuum sumptionem propter fumositates inde surgentes et caput pturbãtes. Nã sicut fenestra obstructa limo obtenebratur: sic intellectus cibis et potibus obscuratur. Scda ê inepta leticia. Cû eniz per imoderãtiã cibi et pot⁹ quasi sopitû ê rôis gubernaculû tunc sequûtur ut plurimû multe deordinationes in appetitu et male ac inordiate passiôes et specialiter uaga qdã letitia et iepta. Tercia filia ê multiloquiû p qô itelligi pt inordiatô loquutionis siue q° ad supfluitatê vborû. siue q° ad honestatê eoꝝ. Utrqꝫ ei orit ex iordiata sûptione ciboꝝ et potuû. vñ grego. i pastô. Nisi gule deditos immodrata loquacitas capet. dîues ille qui epulatus quotidie splendide dr in lingua grauius nô arderet Quãta filia dr scurrilitas. i. quedam leuitas in exterioribus motibus et gestib⁹. siue quedã iocularitas q risû mouere solz ut dicit glo. Eph. v. Unô dicit greg. in Ome .de diuite epulone.

¶ Prima male conuiuantib⁹ culpa famulatur loquacitas: loqꝫi tatêqꝫ. ludêdi sequitur leuitas. Scribitur enim. Sedit popul⁹ manducare et bibere. Et surrexit ludere. Quinta filia est immundicia corporis que pt attêdi scdm inordinatam emissionê quaruzcunqꝫ superfluitatum et maxime seminis. aut per uomitû. Sequuntur etiam plura mala aie et corpis ex gula. Primo auaricia. Quia plura fercula

uolentes habere uel delicata ui ctualia. facilius conantur per phas ⁊ nephas acquirerē tpalia Uñ hiero. Delicie ⁊ epularū va rietas auaritie fomenta sunt. Scđo sequit luxuria. Uñ hiero. q̄mdiu eua in paradiso abstinu it: uirgo fuit. q̄mcito preceptuʒ abstinentie uiolauit: corruptio nem sensit. Tertio ira ⁊ inuidia Uñ. ij. Reg. xiii. absolon fecit ɔuiuium ⁊ interfecit frēm suuʒ amon cuʒ temulentꝰ esset uino. Quarto per accidiam reqeʒ pre stat demonibꝰ. Jđ legio đmonū dixit. mar. v. ⸿ Mitte nos in gre gē porcorū ⸿ Qđ dñs pmissit eis in signum ꝙ gulosi sunt. secūdū glo. demonum habitacula. Qñ to ḡuat spiritum ⁊ ab omni đuo tõe deicit. Unđ luc. xxi ⸿ Atten dite ne grauentur cõda uřa cra pula ⁊ ebrietate ⸿ crapula autē est cruda epula. qñ tantum đ ci bo sumitur quod calor naturał non sufficit ad eius decoctionē. Sexto sequitur corpis ifirmitas imo infirmitates plures. Ideo ecc̄i. xxxii ⸿ In multis enim escis erit infirmitas ⸿ Septimo. sepe mors sequitur. Unde ibidem. ⸿ ppt̄ crapulam multi pierunt ⸿
f ⸿ Quo ad tertiuʒ principale no tandum. ꝙ contra gulam sunt plura remedia. Primum est ser mo dīnꝰ. Hoc dat dñs. Mathe. iiii. d. diabolo de gula tēptanti. ⸿ non in sole pane uiuit homo sʒ in omñi uerbo quod ꝓcedit de oře dei ⸿ ad lřam eniʒ frequens spūa lis cibi studium gulā restringit. secunduʒ est moderata occupa tõ. Uñ puer. xxi ⸿ Desiđria occi dūt pigrum. noluerunt enim q̄c quam manus eiꝰ opari. tota die concupiscit ⁊ desiderat ⸿ ad lřaʒ namqʒ aures ociosi desiderāt ru mores. oculi uanitates. ⁊ os gu losa. Tertium est elongatio ab his que dant occasionem exce dendi ĩ cibo: ⁊ potu. sicut sūt de lectabilitas. uarietas. uł nimie tas ciborum. Fugere enim in ui cio gule sicut luxurie uictorio sum est. Unđ geñ. iii. đr ⸿ Uidit mulier lignum ꝙ bonum ēēt ad uescendum ⁊ pulchruʒ oculis a spectuqʒ delectabile tulit đ fru ctu illius ⁊ comedit ⸿ Quartum ē ɔsiderare frequenter qualis pꝰ morteʒ caro sit futura. quod do cet Grego. dicens ⸿ Nihil a deo ualet ad domandum carnis desi deria. sicut cogitare quał sit fu tura mortua. Quintuʒ ē medita tio eterne cene quam non uel tā de gustabunt qui ĩ prādio huius seculi se siliquis põcoꝝ reficiunt Sicut etiam cenā auide gustar̄ nequit qui in prandio se repleuit Uñ math. v. ⸿ bt̄i qui esuriunt ⁊ sitiunt iustitiam qm̄ ipi satura bunt ⸿ Si bt̄i q̄ esuriūt ergo be atiores q̄ saturabuntur. Sextū

est ɔsideratio maloꝝ que gula facit in ħo mēbro tactoꝝ. Nam triplicē infert mortē culpe cōporis ⁊ eterne dānatōis. Unđ Job .vj. ((Gustare quis poterit ꝙ gustatum aufferat mortē.)) Nā sicut cū prudētissima mēsura sūit medicina uel tyriaca: sic sumi đbent discretissime victualia.

¶ Septimū ē ɔsiđratō penurie xp̄i in se ⁊ mēbris suis. treñ. iij ((Recordare pauptatis ⁊ trāsgressionis ⁊ fellis)) quo ad .i. Quis etiā quo ad alteꝝ cogitare possʒ paupum ꝑ uictu solicitudines. labores. modicitates. ⁊ exiguitates. quas patiūtur captiui mendici uidue ⁊ dei amici. Octauū ⁊ optimū ē dei gratia. Unde q̄ laborat ħ gule vicio. dʒ orōnib⁹ istare. Jō Joħ. iiij ((Qui biberit ex aqua quā ego dabo ei non sitiet ineternū)) ⁊ heb. xiii. Optimū ē gr̄a stabilire cor non escis q̄ nō ꝓfuerunt ambulātibus in eis.

¶ Ca. vij. đ abstinentia ⁊ ieiunio.

De abstinentia ⁊ ieiunio tria sc̄ nūc vidēda. Primo q̄ sc̄ utilitates ɔseq̄ntes ieiuniū. ⁊ q̄ mala sequātur nō ieiunātes. Scđo qui teneātur ad ieiunādū. qñ ⁊ q̄lr. Tertio de potentia abstinendi i hoīe. ¶ Quantū ad primū notādum ꝑmo ꝙ ieiuniū ɓʒ Tho. in .iiij. di. xv. est parsimonia uictus. abstinentiaq; ciboꝝ. ¶ Primum .s. parsimonia uictus sem ꝑ est necessaria ad uirtuosū actum habendum in sumendo et appetendo cibuʒ. sed secūdū scʒ abstinentiam. in certis cibis et potib⁹ certis horis nō sēper necesse ē seruare sed quādo ieiunium indicitur ut postea dicetur. Secundo notāduʒ ꝙ q̄ntuplex est ieiuniuʒ seu abstinētia .s. nature ꝑ sacramēto eucharistie i sano necessariū. Scđm ē sp̄ūale vʒ abstinere a vicijs ɓm hiero. ēt ad eiectōem demonum necessariū. Tertiū ē meroris discipuloꝝ xp̄i in triduo mōtis xp̄i. ⁊ ēt alioꝝ quibus dulcedo sp̄ūal' subtrahit. Quartuʒ est gaudij ut discipuloꝝ xp̄i in eius presentia ⁊ deuotoꝝ in p̄ñtia consolationis sp̄ūalis. Quintum est ieiunium eccl'ie quo tm̄ semel certa hora ⁊ certis cibis quis abstinet ⁊ de hoc solum est ad propositum.

¶ Tertio notandum ꝙ gulosi quidam dicunt ieiunium minimuʒ uirtutis esse actum. quo contra secundum Thomam in. iiij. di. xv. fructus. xij. et utilitates ieiunij in summa ponūtur. Primus est diminutio fomitis quem ab adaʒ parentibus contraximus. Qui licet peccatū non sit. tamē valde iclinat ad pcc̄m nisi ieiunijs: et alijs operibus uirtuosis

sibi resistatur. h fomes ignis est uirtutum opa destruens si ligna cibox z potuū iordinate sibi mi strāt. Jō apo. ait. i. cor. ix ((casti go corpus meū z i seruitutē re digo. ne cum alijs pdicauerim: ipe rprobus eficiar)) Castigatur etiam z domat corp⁹ ut seruiat aie faciliter z uiciis ñ lasciuiat. Scōs ē deletō pci. Qz eniz (ait gre) caro leta nos traxit ad cul pā aflicta reducat ad veiā. Jdō filii isrl pro pcis ieiūauert. iudi. xx. Terti⁹ ē acquisitō uirtutum z augmētatio. nūq ei tēperātie vtutem obtinebim⁹ nisi tpate p abstinētiam iteratis actib⁹ isu demus vt dic phs. i. iiii. eth. z ii. Domato etiam cōpore: faciliter seruit spiritui ad vtutes. Obedit etiam i hoc eccie. z sic meremur per obedientiam. Quartus est corporalis dotis in pria augmē tatio. Corpus enim resurgendo erit lucidum subtile impassibile z agile: z incorporari pulchritu dine. z aliis similibus unus erit aliis excellentior. Hi autez qui sunt xpi qui corpus suuz crucifi xert cum uiciis z concupiscētiis ieiunando. gal. v. Uerisimiliter erunt excellētiores in talib⁹ do tibus que sunt accidentale pre mium. Unō aplus. i. cor. iii ((un⁹ quisqz ppam mercedez accipiet sm suū laborē)) Quintus est men tis eleuatō ut patet in helia qui post ieiunium. xl. dierū uidit ui siōem magnā. iii. Re. xix. Jeiu nii ei ad litteraz intellectu acuti ores sit qz p gulam aia corpori ni mium immergitur. q per abstinē tiam ad superna eleuatur. sicut uidemus quod sm phm. aues paucarū carnium apti⁹ z altius uolant z uident. Et illa quinqz tāgunt in prefatione. Qui corpa li ieiuno uicia oprimis. Quo ad pmum z secundum: mētē eleuas quo ad quitū. uirtutem largiris quo ad tertiuz: z premia quo ad quartum. Sextus est corporis sa nitas. Unde hugo. de sancto ui ctore. Natura humana in modi co cōtenta. est consuetudo uero multa addidit. Et uoluptas plu rima aggregauit. Et ad litteraz ieiunantes saniores sunt quam diuites crapulosi. in quibus na turalis ignis tot uictualia non ualens consumer. cito sicut ma terialis ignis extinguitur. Sep timus est satisfactio notabilis p pco sicut primo. Re. vij. Filii is rabel q offenderant dñm ieiuna uerūt dicētes. ((Tibi peccauim⁹ dñe)) s. eligendo regē. Ratōe cu ius est ps pnie ipa abstinentia. Et ceteris paribus tanto plus d purgatorii pena minuit quanto pl⁹ ipm corpus leditur. Octau⁹ est q ieiunium z abstinentia est ad cautelam p pcis futuris. pūi ti citi⁹ ei rcōdantur ne offendāt

de futuro qui tã penaliter puni
ti sunt de pterito ut patuit. Jõe
.iij. in ieiunio niniuitaꝝ a rege
iniuncto. Nonus ē quia p ieiuni
um fit decimatio tp̄ris quedaꝫ.
Unð beatus greg. dicit i Ome.
ductus ē ihs in desertũ. Dignuꝫ
ei ē ut qui tot diebus ultra sel'
refici possumus in corpore : ēt i
terdũ abstineamus a corporali
bus ut recreemur in mente. De
cimus ē q ad sacr̄a prepat : ut
fructuosius sumantur. Jdeo to
ta quadragesima ieiunatur ut i
die pasche deuote cõicetur. ppē
q ēt eccl'ia pcepit a non ieiuno
sine necessitatis articulo nulluꝫ
debere cõicari. Undecimus est
q p ieiuniũ xp̄o passo multo cõ
formamur : qui sicut ad horam
nonam in cruce ē p nobis pass⁹
sic nos pp eam usq ad eandem
horam nos cruciando ieiunam⁹
ut dicit tho. in. iiij. di. xv. Duoð
cimus ē q facilius p nobis ꝛ ali
is ea q̄ petim⁹ a deo obtinemus
sic daniel oratur⁹ ieiunauit dañ.
c .x. ꝛ sancti multi ¶ Quð aũt ieiu
nia ab eccl'ia instituta sint rigið
obseruanda. ad hoc multa indu
cunt. Primo ritus iudeoꝝ quo
rũdã q a deo rigide seruabãt su
as abstinentias : ut potius mori
eligerēt q̄ꝫ abstinentiã idictã sol
uerēt. ut pꝫ. ii. malach. vi. ꝛ. vii.
Quãta ḡ uerecũdia ē xp̄ianum
tp̄re gratie faciliter soluere ieiu
niũ : Scðo q2 ñ iuenitur aliquð
pc̄m humanũ grauius punituꝫ
q̄ꝫ fractio abstinentie iposite ut
pꝫ in p̄mis pentibus geñ. iii.
Quarta ḡ pc̄a infligēda ē facili
ter abstinētiã ñ fuãtib⁹ iõ zach.
iii ((Adã exēplũ meuꝫ ab adole
scentia mea)) Tertio abstinētia
multos malos hꝫ ipugnatores.
Eã caro impugnat. Jtē creatu
re uisu pulchre ꝛ ad uescenduꝫ
suaues. Jtem diabolus ut patꝫ
in x⁰ ꝛ p̄mis pentibus. imo ipaꝫ
ipugnat rõ q ē maximuꝫ q̄ faci
le ꝯ eam reperit multa argumē
ta. Jtem societas hoiꝫ. Jõ tãto
virtuosior ē actus abstinentie.
quanto plures hꝫ ipugnatores.
Uñ. ps. viriliter agite ꝛ confóte
tur cor vr̄ꝫ oēs qui spatis i dño.
¶ Secundo pncipalr̄ magis in d
spãli videbitur qñ si pceptum ie
iunare ꝛ abstinere. q̄liter tenea
mur ieiunare : ꝛ an ieiunium sit
dispēsabile. De p⁰ fꝫ tho. ꝛ. ꝛ. q.
.Cxlvii. ieiuniũ cadit in cõi sub
pcepto legis nature. Primo iq̄ꝫ
tum pertinet ieiuniũ ad necessa
riaꝫ cohibitõeꝫ a pc̄o. Secũdo
i inquãtũ ptiet ieiuniũ ad satisfa
ctionem in pn̄ia. ꝛ sic cadit sub
pcepto diuo. s. put iniunctũ ē in
pn̄ia simplr̄. ꝛ sic ē pars sacramẽ
ti. Tertio cadit sub precepto ea
dem abstinentia inquantum p
cibũ aliquē probabiliter quis sa
nitate corpis ꝛ uita priuaretur.

Quarto cadit sub pcepto legis diuine qñ quis uouit ieiunare Quito sub pcepto ecc'ie cadunt ieiunia ab eccia instituta ꝛ precipie ieiunium quadragessime quattuor tpm.uigiliaruꝫ oiuꝫ apostoloꝝ preter uigilias Johannis euangeliste.philipi.ꝛ iacobi ꝛ similia ieiunia que ab ecclesia instituta sunt uel pro gñali ꝯsuetudine ecc'ie tãquã ieiunia necessario obseruanda appbata sũt. Jsta cadunt sic sub pcepto ꝙ qui ea sine nccitate: ꝛ legitima cã trãsgdit peccat mortl'r modis imediate per sciñ tho ex pmẽdis. Uñ.j.q.vij.si qs oĩneꝫ eccliasticam traditionem scriptã uel non scriptam uiolat anathema sit nullus autẽ nisi pro mortali anathematizatur. Et tho. ubi prius dicit. Quod si qs auctoritatem legislatoris ꝯtẽnit preceptum eius transgrediẽs ex cõtemptu: uel si quis transgredit hoc modo quod impediat finis quem intẽdit legislator.tũc peccat mortalit. Si aũt aliqs ex aliqua rõnabili causa statuꝫ non seruet.precipue in eo casu i q' legislator si presens esset decerneret non esse seruandum.talis non peccat mõtaliter. Et i scripto super.iiij.di.xv.dicit. Jntentioni legislatoris obuiat.qui ex ꝯtemptu uel sine aliqua ratõnabili cã ordinationeꝫ non seruat. Si auteꝫ in aliquo casu ordĩationem non seruat in quo probabiliteꝛ credi potest si legislator adesset eũ obligari ñ uellet .talis non est reputandus trãsgressor pcepti.ꝛ ideo non est necessarium ꝙ quicũqꝫ aliquẽ diẽ ab eccia institutũ ieiunare obmittit.ꝙ mortaliteꝛ peccet. Potest eni hoc aliqñ oĩno sine peccato ꝯtingere.aliqñ aũt sine mortali cum ueniali.quod intellige qñ ratõnabilis causa subest. aliqñ aũt cũ mortali.ꝛ hoc fm diuersas occasiones quibus homo ducitur ad ieiuniuꝫ frangẽdũ .hec tho. Concordat pe.de pal'.in. iiij.di.xv .dicens. Jeiunium ecclesie cadit sub iure positio. Uñ eius trãsgresio sine causa ẽ pcꝫ mõtale.ut i adã. Et oli exo.xij. ((aia que se ñ affuxerit uidelicꝫ abstinendo a fermentato. peribit õ populo suo)) Quando aũt fractũ est cum causa nõ ex toto sufficienti est ueniale .ut õ his qui legunt matutinam i cõpletorio quandoqꝫ simpliciter nulla culpa est ut in necitate ¶.Quõ aũt ieiunare teneamur.notãdũ secundum eundeꝫ ꝙ ieiuniũ tripliciter pt solui. Primo qñ quis comedendo etiam semel.per totã mensaꝫ irascitur male.ul' gulose comedit per totum uel huiusmodi facit qõ est contra vtutẽ tẽperãtie. Secundo qñ quis

etiam semel comedendo nõ ꝯti
nue. sꝫ in parte excedit peccãdo
vt in fine gulose ꝯmedendo. uł
in p̄te irascendo. ⁊ pro tanto so
lum p̄dit ieiunium. nõ pro toto.
Tertio. qui die qua ieiunant cir
cunstantias necessarias uiolãt.
Jeiunium enĩꝫ dꝫ fieri cũ septẽ
circũstãtiis. Primo ut quis die
ieiunabili ultra semel nõ ꝯme
dat ea per q̃ alias mãducatio so
let compleri. An aũt peccet to
tiens q̇s mõtaliter quotiens die
ieiunabili pluries quã semel co
medit sine rationabili cã. Qui
dã dicunt ꝙ sic alii qꝺ̃ non. Tu
tñ tene ſm aug. certum ⁊ dmit
te incertum hoc tñ certum est
scd̃m utrorumq; opinionem. qꝺ̃
peccatum ex pluralitate come
stionũ amplꝰ p̃t ḡuari. ⁊ ut plꝰ
peccꝫ die ieiunabili quatter co
medit. q̃ꝫ qui ter ceteris paribus
quia starꝫ ꝙ quis hora prima di
ei comedat ficus cũ modico pa
ne ⁊ sic secunda hora. tẽtia quã
ta ⁊ quinta ⁊ sic quinquies ꝯme
dat modicũ semꝑ alius uero co
medat post prandium ⁊ in cena
eandem cenã usq; in crastinũ ꝓ
telãdo in cibis ⁊ potibus. appa
ret ꝙ secundus plꝰ peccet q̃ꝫ pri
mus qr secundus plꝰ ꝯtra itẽ ōꝫ
legistatoris facit q̃ꝫ primus. quia
primꝰ plus lasciuias corporis re
primit quod intendit legislator
quam secundus. faciat. Secũdo



non debet ieiunans horã prãdii
preuenire notabiliter sine cau
sa rationabili. Est aũt hora prã
dii in ieiunio ecc̃ie alicubi. xii. a
licubi forte aliter secũdũ cõsue
tudines uarias a maioribus p̃
latis bene approbatas. Jn pri
mitiua tamẽ ecc̃ia fuit hora no
na diei. que est secunda hora pꝰ
meridieꝫ quia protunc secũduꝫ
plures doctores uidetur primo
xp̃m mortuum fuisse in cruce in
cuius recompensam nos crucia
mus ieiunio. Jn quadragesima
tamen strictius uidetur ieiuniũ
esse seruandum. Unde in calce
donensi. ꝯsilio sic dicitur in qua
dragesima. nullatenus credendi
sunt ieiunare. qui ante mandu
cauerint q̃ꝫ uespertinum celebr̃
tur officium quadragesimali tẽ
pore post nonam dicitur. Et de
cõse. di. j. Solent plures qui se
ieiunar̃ putant ĩ quadragesima
mox ut signum audierint ad ho
ram nonam manducare. q̇ nul
latenus ieiunare credẽdi sunt. si
añ manducauerint q̃ꝫ uesperti
num celebret̃ officium Cõcurrẽ
dum est enim ad missas ⁊ audi
tis missarum solemnijs: ⁊ uespẽ
tinis officijs largitis elemosinis
ad cibum accedendum est. Si
quis v̄o aliq̃ nccitate ꝯstrictus
fuerit ⁊ ad missam uenire non
ualeat. estimata uespertina ho
ra ⁊ ꝯpleta oratõe sua ieiuniuꝫ

soluat. Hec ibi. Addit tho. i. iiii de hora ieiunii. Horam ieiunii in comedendo non oz stricte cō siderare. sed sufficit grossa estia tio. s. q sic circa horā debitam. Nec multū nocz si ex aliqua cā illa hora aliqnātulū pueniatur. Uel si forte pp infirmitatē uel e tatem vel aliquid huiusmodi ta li hora comedere cederet alicui in magnū grauamen. esset cum eo de ieiunio dispensandum uel ut aliquantulū pueniret horam Pe. ō pal. ēt dicit q ieiuniū frā gitur notabili hore anticipatōe sine cā dico notabili nō de illa q̄ uocatur spēs gule. Dico ēt horā nonam omni tempore. Tardius tamen debet edi in quadragesi ma q̄ in alijs ieiunijs. In q̄dra gesima g̃ post officium uespera rum ante horā uespertinā nō lz edere. ex quo cōstat q hora no na transijt. sicut in alijs ieiunijs post officium none ante horam none. dum tamen constet horā sextā transisse uel esse. Hec pe. Uocant aūt doctores pnomina ti horaz sextā meridiem. Tertō fm tho. ubi prius in sūma z scri pto. esus carnium generale i oi ieiunio probibitus ē. Ratio est quia generaliter magis ē delec tabilis. z ad humorem luxurie magis ceteris opatur. Concor dant Inno. z hostien. Unde ēt in sexta feria necessario est ab stinendū a carnibus: z etiam in sabbato fm quorūdam consue tudies. In quadragesima uero īterdicūtur uniuersaliter oua z oīa lacticinia. In alijs aūt ieiu nijs circa hec comedenda vl' di mittenda diuerse cōsuetudines existunt apud diuersos. quas q̄s q̄ obseruare debet fm morē eo rum inter quos conuersatur.

Unde Hiero. loquens de ieiu nio dicit. Unaqueq̄ puincia a bundet in suo sensu: z precepta maioꝝ leges apostolicas arbitr tur. Sed nūquid dieb' ieiunioꝝ pōt q̄s de castore comedere: rn̄ det vilh. i rōabili p. vi. ca. de dñi ca. iij. aduentus. Cū quidam pi sces sint hn̄tes ex una parte for mā quadrupedis aīalis. z ex al tera piscis. ut binetus i ieiunijs possunt comedi ex parte qua pi scis: ex alia uero minime. Hec ille. Tn̄ di. iiij. deniq̄. ōr sic ō ie iunāte. Nequaq̄ sumptuosiora marinaꝝ beluaꝝ. i. monstruorū z cetus conuiuia pparet. Quar to circa usum illoꝝ ciboꝝ que a lias cōiter nō sumūt ut electua riorum z spērum. sic quis se de bet habere ut modicum sumat. n̄ tn̄ i hoc dz exorbitare. vz q q̄ rat solum delectationē in eis. l' multum sumat. Unde fm tho. i. iiij. sūptō electuariorum modi ca ēt ad delectationem ieiuniū ecclie non soluit. quāuis homo

possit totalit̃ uel in pte ex hoc
meritũ ieiunij pdeř.uľ etiã mor
talit̃ peccare si sit ĩmoderata li
bido. Nõ tñ ẽ trãsgressor p̃cepti
eccie.nisi ĩ fraudẽ sumeret .aut
si eis q̃si alijs cibis uteretur ad
famem extinguẽdam. Per ele
ctuaria eni ut ĩ sũma dic̃.nõ sol
uitur ieiuniũ.sic̃.nec p alias me
dicinas.nisi q̇s in fraudẽ electu
aria sumat in magna quantita
te p modum cibi .Quinto in po
tu non debet quis exorbitare .
Nã ut pe.ð pa.dicit ĩ.iiii.ꝛ tho.
in.iiii.potus ẽt añ ꝛ post nõ sol
uit ieiuniũ.nisi in fraudẽ fiat.
Qñ aũt ðr ꝙ potus : nec añ nec
post soluit.illud intelligo dicit
pe.qñ non conficitur ex illis q̃ ↄ
sueuerunt sumi in cibũ. ut potꝰ
ceruisie.Qñ aũt potus cõficitur
ex illis q̃ cõsueuerũt sumi in ci
bũ ut amigdolatũ brodiũ:ꝛ hu
iusmodi que ẽt ante in cibuꝫ su
muntur:secus forte ẽ ut in pur
reta.Hec ille.Alber.in.li.de q̃t
tuor coeuis tꝫ ꝙ potus añ pran
diũ sũptus soluit ieiuniũ. Inno
ceñ.tꝫ ꝙ ñ.pp cõsuetudinẽ. pe.
de paľ.vbi prius addit.Si quis
non propter famẽ uľ uoluptatẽ
sed timore ne deficeret p̃inani
tate.ficus aut purretam aut ali
quid huiusmodi prelibaret per
moduꝫ medicine.sic non est fra
f ctum ieiunium . ¶Sexto debꝫ
ieiunans locum ꝛ terram consi
derare : in qua forte uult ieiu
niũ solueř.Unð dicit pe.de pa.
ubi prius.ꝙ si consuetudo est ĩ
aliq̃ diocesi ꝙ ieiunetur certo
die. illi de diocesi tenenť ieiu
nare sicut tenerentur si episco
copus ĩdiceret.Rõ quia cõsueꝰ
rationabilis prescripta obligat
di.xij.c.illa .De hoc intelligo.
quo ad indigenas.non enim sic
faciunt consuetudinem ribaldi
et mali licet plures sint numero
qui nec cetera ieiunia obseruãt
qr nõ est ↄsuetudo rõne obtẽta
sed corruptela ¶Alienigene ue
ro si ueniunt aĩmo inhabitãdi
ligant̃ etiam ieiunio ↄsuetudĩa
rio sic̃ ꝛ scripto. Hec pe . Si au
tem solum trãseunt p terrã tutis
simum esset ut seruarẽt ieiunia
t̃re ppe.ꝛ aliene. ꝛ ƀm prefatũ
doctorem teuent̃ ƀuare ieiunia
pprie terre in alienis locis.Et si
ieiunia ↄsuetudinaria aliene itẽ
r̃ q̃ꝫ pertranseunt ieinnãe nolũt
tñ tenent̃:ñ scandalizare bis co
medendo.Unde publice non ð
bent bis comedeř.Ideo.i.cori
viii((Si esca scãdalizat frẽ me
um(dicit apos)non mãducabo
carnes ĩneternũ.))Ad istud est
illud ꝙ hẽtur.dis.xii.Illa.ubi
aug.interrogauit pro matre be
atum ambrosium.Qui respõdit
Cum romam uenio sabbato ie
iuno :cum mediolani sum.non
ieiuno.Sic ꝛ tu ad quamcunq̃ꝫ

ecclesiaz ueneris.eius morē fua: si cuiqꝫ nō uis esse scandalū nec quēq̄ꝫ tibi.Ex quo sunt vsus.
Cū fueris rome romano viuito more.Cū fueris alibi viuito sic ibi.Septimo dꝫ a ieiunante in spici tp̄s.Na sꝫ Tho.i sūma die dn̄ica ieiunaꝛ nō ꝯuenit qa dies ē leticie.Unde si quis tunc ieiu naret ꝯ̄ cōsuetudinē ppl'i xp̄iāi faceret:q̄ ꝓ lege sm aug. hn̄da ē.Addit bonauen.li.de euange lica pfectione.nisi ualitudo aliō requirat. vel familiaris īstinct⁹ sp̄us sancti aliud requirat. Pe. pa.ꝛ tho.dicūt ꝙ ēt in festo na tiuitatis dn̄i quis ieiunare pōt: ut pꝫ in multis religionibus.Et q̄ uouissent tūc plus tenētur.
Que dicta sunt ď ieiunio i alie na terra seruando.ēt intelligen da sunt de abstinētia a carnib⁹ uel lacticiniis ne scādalizet q̄s. Unde extra de obser .ie.ca. Explicāi .ďr ꝙ in festo natiuita tis xp̄i si in sexta feria uenit a cā nibus abstinere tenētur qui ad hoc obligantur uoto uel regula ri obseruantia.Et ꝙ ēt hi nō sū reꝑhendendi qui pro tūc ob de uotionem voluerint abstinere.

Capitulum Octauum.

SEst adhuc queritur q̄ te neātur ieiunare.ꝛ qn̄ in ieiunio dispensari possit ꝛ q̄s. Ubi notandū sꝫ dur.tho. a
ꝛ Pe.de pa.ꝙ nullus auctorita te sua debet soluere ieiuniū: qꝛ nullus ē iuďx in sua causa. si co mede potest habere recursum ad superiorē suuꝫ. Et sm hosti. non sufficit licentia simplicis sa cerdotis.si pōt habēi episcopus Alias si non pōt comoď haberi ep̄us: pōt curatus dispensare.
Tn̄ in summa Tho.addit. In talibus recurrendū est ad supio ris dispensatōem: nisi forte vbi ita cōsuetnm ē quod ex hoc ipo ꝙ prelati dissimulant annuere videnī. Sunt aūt quinqꝫ cau b
se principales rōnabiles ꝛ legiti me pp quas pōt quis dispensare in ieiunio uel i preueniendo ho ram: vel in ꝯmedendo aliū cibū quā ieiunantes fortes pro tunc comedant. Et sunt etas infir mitas.necessitas.laboȓ ꝛ ministe rium. Prima causa est etas. Unde sm tho.usqꝫ ad finē.xxi. anni non tenētur ieiunare iuue nes: quia indigent ut plurimuꝫ ante illud tp̄s de nutrimento du plici de cā.videlꝫ: ut nutriātur. ꝛ ēt ut crescant. Tamen infra p̄ dictum tp̄us decens ē ut ad ali quaꝫ abstinentiā se exerceāt pl⁹ ꝛ minus sm modū sue etatis.
Sed quia quanto ad terminuꝫ p̄dictuꝫ appropinquatur: tanto virtus nature magis roboratur ꝛ augmentum tardius procedit

cum in p̄mis quīq̧ annis pueiat
puer ad medietatem augm̄ti ut
ph̄us dicit. ideo ẜ3 qȯ magis ap
ꝓpiquāt ad predictum terminū
sūt eis ieiūia magis commensu
randa ut dicit tho. Idē cr̄dit te
nendum de senibus ualde. ꝓptē
debilitatem uirtutis digestiue si
tanta sit ꝙ nullo modo possit di
gerere tantum cibum una dige
stione. q̄ntus sufficeret ad ꝯser
uationem nature. plurimuz etiā
terrarum consuetudo habet. ꝙ
ī ieiunijs p̄fatis usq̧ ad septēni
um. pueris dantur oua ⁊ lactici
nia ut dicit quidam doctō secū
da causa est infirmitas. uł debi
litas ꝙ autē dicit decretalis. de
bilibus ⁊ infirmis nō p̄iudicetur
dic pe. pa. i. iiij. Intelligitur. nō
ip̄o iure sed dispensatiue. Unde
nō dicit ꝙ tales non ligentur s3
qȯ eis non preiudicetur. Debet
autem esse euidens infirmitas.
unde etia3 canones permittunt
necessitate exigente cu3 ifirmis
in esu carniū dispēsare. extra de
obŝ. ieiu. Consiliu3. Et uidet̄ ꝙ
etia3 debiles que nō pn̄t tātū co
medere una uice ꝙ natura con
seruetnr. non teneāt̄ stricte diu
saltem ieiunare eadē ratōe qua
supra de etate dictu3 ē. Iste ca
sus ꝯtigit. s3 in paucioribꝰ. Pro
quanta aūt infirmitate uł ȯbili
tate solui possit. ieiuuinm ab in
firmis uel debilibꝰ arbitrio bo
ni uiri potius limitandu3 est q̄3
ꝑ aliquam doctrinam generalē
ut dicunt doctores ȯ mulieribꝰ
p̄gnantibus ⁊ nutricibꝰ si timea
tur probabiliter de periculo ea
rum si ieiūauerint de fetu ī ute
ro. uel de puero ad ubera non so
lum pn̄t. sed etiam tenentur sol
uere ieiunium. ¶ Tertia causa est c
euidēs necessitas penurie nimie
que potest ēē duplex. Una ma
gne paupertatis. ut quando ali
quis cogitur hostiati3 mendica
re. ⁊ non p̄t habere tantum ȯ ci
bo quod sufficiat pro una refec
tione. ille p̄t pluries comedere.
Alias si potest haber̄ simul satis
pro una refectione. tenetur ie
iunare. Cōcordat tho. in scrip. ⁊
in summa ⁊ addit quod qn̄ quis
ꝓpter precedentem mediam ita
debilitatus ē quod ieiuniū susti
ner̄ non p̄t etiā excusatur. Alia
penuria posset esse ex mag̃ cari
stia. ut si in. xl. uel in prefatis ie
iuniis nullꝰ aliꝰ cibus hr̄i posset
nisi carnes uel in exercitu uł ali
as si non posset simul habere ci
bū sufficiēte3. sed solu3 successi
ue ⁊ iterpolati. In talibꝰ casibꝰ
pluries cōedēs uel carnes edēs
a pcc̄o mōtali excusar̄ī. Qui tn̄
sufficientiam carniū hr̄et. ī tali
casu ẜm quosdā tener̄et ieiunar̄
scilic3 tantu3 semel comedēdo.
¶ Quarta causa ē labor neces d
sarius ⁊ pins quē homo usq̧ ad

aliud tempus differre non pôt: & quem cogitur cum magna fatigatione continuare. In tali labore non tenentur ad dicta ieiunia maxime qui non sunt ita fortes quod simul possent laborare & ieiunare. Ex quo patet ad quid teneant peregrinantes. itinerantes. laborantes in uineis agris & artibus mechanicis. Unde in .iiij. dicit Tho. Si sit talis peregrinatio que posset sine incommodo differri: debet peregrinatoem homo differre: si simul cum ea non pôt ieiunare.
Si autem peregrinatio commode differri non pôt: vel quia tempus ieiunij hominem in uia preoccupat: uel quia dies festus alicubi imminet ad quem ex deuotione homo pergere cupit. vel quia mora in penitentia periculum habet spirituale uel corporale pôt secundum dispensationem sui superioris omnibus predictis pensatis peregrinari & ieiunium soluere. ¶ Hoc tamen intelligitur de his qui labore itineris a deo affliguntur quod simul cum ieiunio itinerare non possunt. Nec obstat quod preceptum debet preponi consilio. quia intentio huiusmodi preceptum dantis non est alias pias: & magis necessarias causas excludere. Nec intentio maioris lucri non necessarij laborantes corporaliter a peccato excusat si ieiunium frangunt. Nec illi iterum a peccato imunes sunt qui operarios conducere nolunt nisi tali pacto: ut ieiunium soluant nisi forte causa sit necessaria que festinationem operis pro quo laboratur exposcat. Hec tho. ¶ Quinta causa perueniendi cibum est ministerium. Unde seruientes nobilibus diu mensam protrahentibus: si ex causa necessaria perueniant aliquantulum horam comedendi comedendo ex toto uel si prelibant modicum ne deficiant in seruiendo. & hoc faciant positis iam mensis uel pace an. ita quod propter continuationem temporis totum debeat reputari una mensa: non credunt quidam doctores quod peccent: sic nec peccant seruitores mediocrium personarum qui surgunt de mensa dominorum suorum: ut uadant ad portandum vinum: vel ut portent exenia: & reuertentes iterum comedunt. De regularibus qui debent legere ad mensam in refectorio. idem dicendum. sicut de seruitoribus nobilium. dummodo hoc licentiati faciant. ¶ Quo ad tertium principale notandum quod multa uirtus abstinendi est in homine quam paucissimi experiuntur: nisi corpus suum exerceant ieiunijs abstinentijs & similibus. Quod patet prio in abstinentijs philosophorum paganorum. Nam ut legitur ut in uitis philosophorum de socrate. Socrates tam temperatus fuit in uictu. ut fere per omnem etatem suam infirmitate caruerit ut in peste que athenas uastauit illesus transiret. Item cum

quosdaz. hospites tenui cena p curasset et amicus ei⁹ ei h itia ret: rñdit Socrates. Si bōi sūt equanimiter ferent: si mali: nō est curandū. Itez docebat illos vitandos in cibo ꝛ potu q̄ ultra sitim famēq₃ sedādā ꝓuocare se noscerentur. Sic Carneydes phus ut refert valerius in tantū cogitationibus ꝛ studio inhesit ut ad mensam sedens. manū ad mēsam porrigere obliuisceret̄ ꝛ famula quam loco uxoris habu it dextram phi nccarijs usib⁹ ap podiarz. Attñ. c° ꝛ. x° sue etatis anno. uiuendi et philosophari di finem dedit. Et epicur⁹ uolu ptatis assertō ut ait hiero. dixit oleribus pomis ꝛ uilibus cibis utēdum qr carnes ꝛ exq̄site epu le igēti cura. ꝛ solicitudie misse rapparate. maiorē penā hñt iq̄ rēdo quā uoluptates i abutēdo ubi. n. aqua ꝛ pāis sūt ꝛ cetēa si milia. ibi nature satis factū est quicq̄d supfuerit nō ad uite ne cītatē s₃ uoluptatē ptinz. h ō ui ta phoꝝ. Qō si gentiles hoc fe cerunt q̄nta uerecūdia ē xpianū nō abstinet̄. Scōo q̄ntū ualeat in abstinendo hūana natura li cz in adā sit debilitata p₃ in ab stinentijs magnis ꝛ longis quas sustinent iuiti in carcerib⁹. ꝛ q̄s faciūt aliq̄ pro sanitate acq̄rēda ꝛ ɔseruanda. Tertō p₃ i abstinen tia q̄s fecert̄ uiri sci q̄ nobis simi les fuerūt immo et mulieres scē fragilioris nature. Ex quo p₃ q̄ hoīes multa possent: si vellent se probar̄ i abstinētiis. S₃ sūt heu multi q̄ se ꝓbant proiciēdo lapi dez luctādo. saltando: currēdo. pugnādo etiā ad mōtē. s₃ i abstinētiis pauci se ꝓbant. Unō dic̄ berñ. Ignosce domine ignosce. dissimulamus tergiv̄samur ꝛ in his q̄ ad te ptinent. uix ē que ue lit experiri q̄d possit. S₃ quereret aliq̄s. Est ne aliq̄ñ ieiuniū ul̄ ab stinētia uiciū ul̄ cōtra augmētū v̄tutis: Rñ. tho. i. iiij. di. xv. q̄ō sic in triplici casu. Prīo q̄ñ q̄s si bi subtraheret necessaria i cibis q̄ ptinent ad nccitatē uite. Hoc enim non licet sicut nec iterime re seipsum. Sed hoc necessariū ē ualde modicuz. quia modicis natura ɔtempta ē. De hoc dicit hieronymus. Non differt utrum magno uel paruo tempore te in terimas. Secundo est necessari um ad conseruandum ualitu dinem corporis in statu. que ac cipitur secundum sufficientiaz Habito respectu ad ea que in cumbūt ex offitō. uel ex societa te eorum ad quos quis cōuiuit nccario agenda. ꝛ tale necessari um subtrahi non debet. q̄a hoc esset de rapina hostiam offerre si quis propter ieiuniuz impedi retur ab aliis operibus ad que alias obligatur. Unō hiero. dic̄ g

De rapina holocaustũ offert q̃ uel ciborum nimia egestate ut manducandi uel somni penuria imoderate corpus affligit. Tertio si sit tanta abstinentia ꝙ hõ ab opibus utilioribus impediatᷣ quamuis ad ea ex necessitate n̄ teneatur indiscretum est ieiuni um ⁊ si non sit illicitum. Unde Hiero. dic. Rationabilis hõ di gnitatem amittit qui ieiũiu3 ca ritati. uel uigilias sensus integri

b tati pfert. ¶ Queritur. ii. an ie iunia possint redimi pro pecuni a. uel alio modo: Rñ. secũdũ I noc. qd triplex est ieiuniũ. Unũ ab eccia mandatum. ꝺ quo sup et hoc non pt redimi. nisi causa uel necessitas in ieiunãte subsit Alia ieiuna sunt uolũtaria. id ẽ uotiua. ⁊ talia sine causa que in ieiunante subsit (dũmõ alias sit utile) redimi pñt auctoritate su perioris. Tertio sũt ieiunia i pe nitentia iniuncta. ⁊ de istis idẽ ẽ sicut de uoluntariis.

¶ Preceptum. vii. Capi. primum

MOdo uidendum ẽ ꝺ sep? precepto non facies fur tum. Ubi non solum de us prohibet furtum. sed rapinam omnem infidele3 emp tiõ3 uenditionem. laborẽ ⁊ oẽs modos quibus hõ uoluntarie in fert alteri damnum in reb⁹ suis tpalibus. Qd notauit. Aug. cũ i q̃stionibus exo. dixit. Furti no mine intelligitur ois usurpatio rei aliene. Nõ ei rapia3 permisit q̃ furtu3 ꝓhibuit. sed a pte totũ prohibere uoluit. Uñ cõtra aua riciã hoc mãdatu3 tradiᷣ: ꝺ quo uidẽda sũt tria. Primo quid sit auaricia ⁊ quale pc̃m. Secũdo q̃ꝫ detestabilis sit. Tertio cur di uicie que sunt infima bona tãtũ diliguntur ab homine. ¶ Quan a tũ ad pmum sciendũ ꝙ auaricia capitur sm Tho. 2. 2. q. c. xviii. duplicitér. Uno mõ ut ẽ inõdia tus appetitus seu amor hñdi ⁊ possidendi aliena. Ex q⁹ amore mouetᷣ hõ ad uolẽdu3 seu possi dẽdum aliena indebite. uic3 sur ripiendo ea aut retinẽdo. Et sic auaricia opponitᷣ iustitie. Et sic accipitur. Ezech. xxii ((pncipes ei⁹ in medio ei⁹ quasi lupi rapiẽ tes pdam)) Alio mõ accipitᷣ aua ricia put est iordinat⁹ amor ⁊ appetitus ad diuitias proprias: ut cu3 q̃s nimis amat res utiles exteriores. ⁊ ppᷣ hoc nimis desi derat eas acquirẽ. aut nimis cõ placȝ i ia3 possessis. ⁊ ĩdo nimis retinet eas. q̃uis non uelit rape aut retinẽ aliena. Et sic oppõitur liberalitati. que moderatur hu iusmõi affectiones circa ppias diuitias. Hec auaricia semp est pc̃m. vnõ heb. ulti. dicit ((Sint mores (idest uita) sine auaricia

contenti p̄ntibus)).i.non sint cu pidi nō habitoꝝ. Ubi glo. Aua rus ē.qui tenax ē in largiendo.
b cupidus in accipiendo. Ex quo patꝫ ꝙ auaricia non solū ē in di uitibus qui plus debito acq̄rūt diuitias aut retinent. sed ēt est ī pauperibus qui licet non habe ant superflua : tamen sic inordi nate amant diuitias. ꝙ ex hoc mouentur ad desiderāduꝫ eas sup̄flue. aut supra debitū mōm aut in paruis diuicijs sic amo re herent : ut idebite in eis de lectentur. aut eas indebite reti neant. Unde super illud psal. ((uidebūt iusti ꝛ timebūt et sup ip̄m ridebūt .ꝛ dicēt. Ecce hō q̄ non posuit deū adiutorem suuꝫ sed sperauit in multitudie diui ciaruꝫ suarū ))dicit aug⁹. Audi uit aliq̄s paup̄ p̄phām dicētem sperauit in multitudie diuitiaꝝ suaruꝫ. et continue attendit pā nos suos. Respexit forte iuxta se diuitem ornatius indutum. ꝛ ait in corde suo. De illo dic̄. nū q̄d de me: Contra q̄d subdit Au gu. Nolite inde excipe. noli te ī de separe: nisi uideris et timue ris. et pcc̄a rideas. Nam quid ti bi prodest si egeas facultate et ardeas cupiditatē. Hoc ḡ attēdi te ne passim diuites rep̄henda tis. ꝛ rursuꝫ ō paupertate et ege state p̄sumatis. Et quamuis ita sic de pauperibus ut dictum est tn̄ auaricie sup̄flu⁹ amor freq̄n tius et magis abundat in diuiti bus quia ex hoc ꝙ aliquis diui tias possidet. allicitur animus eius ad earum amorē. sicut etiā ex ꝯtinua cohabitatione mulie rum efficitur quis incōtinēs. eo ꝙ vterqꝫ materiaꝫ sui crimis ha bet p̄sentē. Un̄ in ep̄la ad pauli num et therasiā dic̄ aug⁹. ꝙ ter rena arti⁹ diligunt̄ adepta q̄m ꝯcupita. Nam ubi ille iuuenis discessit. nisi q̄a magnas habe bat diuitias: Aliud ē enim nol le incorporare que desunt. aliō iaꝫ incorporata diuellere. Illa eī uelut extranea repudiāt̄. ista uero uelut mēbra p̄scindūtur. ꝛ cris̄. sup̄ mat. Appositio diuicia rum maiorē accēdit flāmā ꝛ ue hementer fit cupido. Quādo c do autem ille due auaricie sint peccata mortalia uel non. notā dum s̄m Tho. ꝙ auaricia. prio mdo uicꝫ put opponit̄ iustitie. quo ad actus suos est de genēre suo peccatum mortale. quia ac tus eius sunt iniusta acceptio ꝛ rētentio alieni. ꝛ sic pertinent ad rapinam ꝛ furtum que sunt mortalia ut patebit in sequenti bus. Sed secundo modo auari cia. capiendo eaꝫ prout opponi tur liberalitati p̄ amore inordi nato diuitiarum. propiarum. est aliquando peccatum mortale. aliquando ueniale. quia ut dic̄

sanct⁹ tho.2.2.q.Cxviii.si homo diligit diuicias supẽflue ꝛ plus debito non tamen plus q̃ deum sed citra deum.nec uellet ꝑptẽ diuitias aliquid facere qꝫ ẽẽt cõtrarium amori dei aut proximi tunc talis auaricia est peccatuz qr immoderatus amor ꝛ cõtra rectam rõem sed ẽ ueniale eo qꝫ non ẽ ꝯtrariũ caritati dei aut ꝑximi. Si aũt amor exterioꝝ rex sit tã imoderatus: ꝛ magnus qꝫ homo plus diligat diuitias uel rẽ aliquam utilẽ q̃ deũ ut qr pl⁹ uult carere deo quam tali re. l' qñ ꝑpt̃ amorem diuitiaꝝ. non uereẽt facere ꝯtra amorẽ di aut ꝑximi.tunc talis auaricia ẽ peccatum mortale sicut cuz amõe non necessarii lucri ꝛ sine causa rõnabili uiolaret diem dñicum aut multum solemnẽ diem.aut piurat aut damnificat proximũ et sic de alijs auaritie filiabus. Et hoc uult apl'us ro.v. Ubi cũ premisiss3 repletos oĩni iniquitate. fornicatione.auaricia.Et similib⁹ subdit((qꝛ talia agunt digni sunt morte)) ❡Quo ad.ii. principale notandum qd̃ auaricia est ualde detestabile uicium ꝑpter quinqꝫ.primo qꝛ est capitale uicium ex qua filie ualð nociue oriũẽ ꝼm greg.xxxi.mora. Differunt aũt mortale uiciuz. ꝛ capitale quia mortale ẽ quodlibet ꝑuans hoiem vita aĩe.quod ẽ gratia.ꝛ uita eterna cui pccõ debetur pro pena mors eterna. ꝛ talia mortalia sunt ualde multa sed capitale est ex quo multa alia pcc̃a ut frequẽter oriuntur ꝑ modum principii ꝛ cause efficientis.Uñ sicut caput ẽ pñcipale menbruz ꝛ tanquaz pñcipiuz a quo alia quodãmodo oriuntur ꝛ diriguntur ꝛ sicut dux exercit⁹ propter principalitatem alios regit.sic ad similitudinem talium quedam sunt uicia que ꝑpt̃ principalitatem ꝛ depẽdentiam aliorum ab ip̃is dicũtur capitalia. Et sunt.vii.quoꝝ unum ẽ auaricia de q̃ tho.2.2.q.cxvii. declarãdo filias auaricie quas ubi prius enumerat gre.dicit.qꝫ auaricia est superfluus amõ habendi diuicias. Et in duobus abũdat.Pro i ꝛ̃tinendo.ꝛ ex hac ꝑte ex ea oritur obduratõ cõtra misericordiam.sc3 cor non emolit̃ misericordia ut diuiciis suis subueiat miseris. Scðo auaricia abũdat in accipiẽdo.Et ꝼm h̃ auaricia ꝑt considerari dupliciẽ Uno modo ꝼm qꝫ est in affectu ꝛ sic ex auaricia horitur inqetudo iq̃ntũ ingerit hoi solicitudines ꝛ curas superfluas. Alio modo potest considerari in effectu ꝛ sic in acquirẽdo aliena utitur aliquando vi.quod ꝑtinet ad uiolentiam. Quandoqꝫ aũt dolo q̃ si fiat in uerbo erit fallacia q̃tũ

ad simplex v̄bum piurium autē si addatur cōfirmatio iuramēti Si aūt dolus ɔmittatur in ope sic q̄ntum ad res erit fraus. quan tum ad psonas erit pditio : ut pz de iuda qui pdidit xp̄z ex auari
e cia. ¶ Secundo facit ad ɔ̄testa tionem auāicie q̄ nā illud viciū dissuadet. que terram uoluit es se infimam ꝛ oim ɔculcari pedi bus. Pecunia aūt ꝛ omnia app̄ ciabilia pecunia .sunt terra ru bra uel alba s̄z ber. vel terrēa . In cuius signū legitur. actu. iiij q̄ pmitiui de eccl'ia. p̄cia domo ruz uel agroꝝ suoꝝ ponebāt añ pedes apl'oꝝ q̄ ꝛ ioseph ibidem fecit. Super quo glo. dicit. Do cet calcandum esse auꝝ ꝛ subdi pedibus apl'oꝝ. Item aia s̄z na turā ē sublimior ꝛ purioꝛ celo : utpote deo sil'or. Unde in li. de cauſ ɔ̄r esse in orizōte eternita tis id ē media inter cōpalia seu tp̄alia ꝛ eterna. q̄ sunt āgeli ꝛ ɔ̄ us. idcirco debz esse exaltata a terrenis. Et si terrenis inheret : tūc celū terrā tāgit contra nāz. Item aia s̄m ber. celū ē in quo deus habitat terra vero scabel lum dei s̄m illud pphe. ¶ Celū mihi sedes ē. terra aūt scabellū pedū meoꝝ) Isa. lxvi. Absurdū ē āt celū. i. aiam terrenis r̄pleri.
f ¶ Tertio facit ad detestationem auaricie ue multiplex p scriptu rā ɔcomitatū. vñ Isa. v. ¶ Ue q̄ ɔiūgitis domum ad domuz et a grum agro copulatis usque ad t̄minū loci. Nūquid hitatis soli uos i medio terr̄ ? Abacuch. ij. ¶ Ue qui congregat auariciā ma lam domui sue) Amos. vi. ¶ ve qui opulenti estis i siō Luce. vj Ue uobis diuitib⁹. q̄ h̄bētis ɔso lationē ur̄az. Ja. v. ¶ Agite nc̄ diuites . plorate ululantes in miserijs ur̄is q̄ adueniēt uobis. diuitie ur̄e putrefacte sūt ꝛ ue stim̄ta ur̄a a tineis cōesta sūt. Argētū ur̄z ꝛ aurū erugiauit. ꝛ erugo eoꝝ i testioniū uobis erit et māducabit carnes ur̄as : sic ignis) In epl'a iude. ij. ɔ̄r. ¶ Ue his q̄ i uia chaz abierūt q̄ aua riciā sequuti sr̄ ꝛ errore balaam mercede effusi sūt ꝛ ɔtradictio ne chore pierunt) apoc. viij ¶ ue ue. ue. hitantibus i t̄ra) hitātes aūt in terra ad modum talparū sūt auari. nec mirum cū aposto lus dicat. ephe. quinto ¶ Auari cia est idolorum seruitus.)
¶ Quarto detestabilis est. quia g
tria que debemus dare deo fidē spem. ꝛ caritatem. dat diuitiis. Fidem dat⁹ qr plus credit de di uicijs quam de deo. eo quod pu tat sibi diuicias debere pcurar̄ neccessaria. quasi deus curam non habeat de seruis suis. con tra illud Math. sexto ¶ Cōside rate lilia agri. uolucres celi sta turam agri ꝛ similia) Spez dat

qr putat ꝯsolatões ueras diuiti
as conferre. ⁊ uirtutuz diuitias
tristitias facere contra illð xp̄i
Johis.xvj((In me pacez habe
atis in mundo pressuram habe
bitis))Et math.xix((Omnis qui
ꝛeliq̄rit domum.ul' fratres. aut
sorores.aut patrem.aut matrē
aut uxorez.aut filios.aut agros
ꝓpt̄ nomen meum centuplū ac
cipiet.⁊ uitam eternam posside
bit))Caritatem diuicijs tradit
quia((ubi est thesaurus tu⁹ ibi
b est ⁊ cor tuū))Math.vj. ¶Qui
to facit ad detestationez auari
cie ꝙ inter infirmitates ſpūales
ipsa una ē de peioribus.vñ ecc.
v((Est ifirmitas pessima q̄z uidi
sub sole.diuicie cōſuāte i malū
dñi sui peūt.n.i affictione pessi
ma))Merito dicit pessima qr in
firmitas mala ē debilitas cōpis
sed hec in bonuz cedit aīe ē ifir
mitas peior peccatuz ueniale ⁊
quedam mōtalia.qr aīaz uulne
rāt ꝓpter que uulnera xp̄z medi
cum uenire oportuit.Sed aua
ricia est ifirmitatū pessima quo
ad plura.sicut ⁊ infirmitas ma
gna.corporis.Primo qr diutur
na.eo q̄ð materia uix perfecte
euacuat̄ ut patz i diuite iuuene
q̄ noluit relinquer̄ oīa.Secūdo
qr continua.Ecc.iiij((Unus est
⁊ secundum non habet.nō filiū
nō fratrem.⁊ tñ laborare nō ces
sat))Tertō qꝛ acerbe affligitā re
tinendo grauius in acq̄rendo:
grauissime uero in amittēdo.j.
thi.vi((Radix oīm maloꝝ ē cu
piditas))Et statim seq̄t̄((Quam
quidam appetētes erauer̄t a fi
de inseruerūt multis dolorib⁹))
Quarto.qr pestis est uniuersal'
nam iuuenes ⁊ senes.diuites ⁊
pauperes infirmos ⁊ sanos.stul
tos ⁊ sapientes clericos inficit
⁊ isoculares.Non sic aūt est de
luxuria.Unde ier̄.vi((A minor̄
usq̄ ad maiorē oēs studēt aua
ritie ⁊ a ꝓpheta usq̄ ad sacēdo
tem cuncti faciunt dolum))Se
neca.Quid stultius q̄m deficiē
te uia uiaticum augere.Quito
quia celestis medicus hanc ifir
mitatem ad mortem quasi iudi
cauit.math.xix.dicens((Amen
dico uobis qr diues difficile in
trat in regnum celorum.))Sex
to qr hec auaricia expertissimo
⁊ potētissimo medico a cura ab
stulit unum infirmū.iudaz ıuz.
Septimo qꝛ celestem medicū ır
risit. ⁊ ad ultimum interfecit.
Unde luc.xv.((Audiebant ūba
hec pharisei qui auari erāt ⁊ ir
ridebant eū))Octauo qr h̄ infir
mitas nimis uaria est.ut peritis
simi aīaꝝ medici uix eaz ꝯgno
scant ut patet in usurariis ꝯtra
ctib⁹.symoniis.⁊ mercationib⁹
Tot enim inuentões ⁊ modos
inuenit humana malicia i acq̄
ırendo tp̄alia ⁊ .Unde geñ.xx.

Abimelech dedit ierare tres ar
genteos in uelamen oculoꝝ.
¶Nono. qr xps ꝯ hanc infirmita
tem id: xit qꝫ nullus eius discipu
lus esse possit nisi r̃nuntiet oib⁹
i q̃ possidet luc. xiiij. ¶Quo ad t̃
tium principale. Cur diuitie nõ
satient appetitum ẜm qꝫ dicitur.
Ecc̃. v. ((Auarus non iplebit̃ pe
cunia)) Et ẜ3 phm li. poli. Appe
titus pecunie ẽ in infinitum. Di
cendũ qꝫ huius sunt quinqꝫ cau
se. Prima ẽ capacitas aie infini
ta que aptitudinata ẽ ad solum
deũ recipiẽdũ ñ dꝫ satiari. Vnd̃
Aug. li. ꝯfes. Fecisti nos dñe ad
te. ⁊ inquietũ ẽ coꝛ nr̃m. donec
requiescat in te. (⁊ sap̃. xi.) Cũ
orbis terraꝝ sit ante deũ. quasi
gutta roris antelucãi que discẽ
dit in terram. Qũo finitum pos
set satiare infinitũ. ¶Secũda
cã ẽ infineitas inordiati affect⁹
⁊ fineitas reꝝ t̃pralium quo ad
nr̃a ꝯuersa desideria. Nullo eni
fine mensuratur affect⁹ eius q̃
cupit oim gl̃am ⁊ gr̃am hr̃e ac
suppletõem defectuum. qꝫ tamẽ
cuilibet ipossibile ẽ ut pꝫ in xpo
ꝑfectissimo hoie. de quo dr̃ Jo.
vij. ((quidã dicebãt qr bonus ẽ.
alij dixerũt neq̃q̃: ẜ3 seducit tur
bas)) Cũ aũt finitũ nõ possit re
plere l' ꝓportionari infinito: ne
cesse ẽ ut ꝺsideria tp̃aliũ dimi
nuam⁹ ⁊ tũc pauca sufficiũt ut pꝫ
in aialibus brutis. Et. i. thi. vi.

((Hñtes alimenta ⁊ quib⁹ tega
mur hijs cõtẽti simus)) Ideo
seneca. Si uis te diuitẽ facer̃ ñ
pecunie est adiciẽdũ ẜ3 cupidi
tati subtrahẽdũ. Tertia causa ẽ
qr noua tp̃ralia acquisita semp
ul' freq̃ẽter aliqd̃ uacuũ requi
rũt in quo recipiantur. uel ut
custodiantur. ul' potius habent
defectus annexos. Exẽpli gr̃a
Si acquiris auꝝ idiges scrinio.
sera et camera. Si uaccam: in
diges stabulo feno et famula.
Si adicis tpalia plura uis ha
bere fercula. familiã. et ita de si
milib⁹ simile ẽ iudiciũ. Jdo ecc̃.
v. ((Vbi multe sũt opes. ⁊ mlti
sũt qui comedunt eas.)) Tales
eni faciũt sic multũ sitiẽtes qui
ad extiguẽdum sitim aq̃ȝ salsam
bibunt. Nam in eo qꝫ aqua ẽ si
tiꝫ habet extinguere. ẜ3 qr salsa
est: sitim habet prouocare. Sic
tpalia aliquẽ defectum tollunt
ẜ3 ad alia plus affectum accen
dunt. Jdo Joh iiij ((Qui bibe
rit ex aq̃ hac sitiet iteꝝ.)) Quã
ta causa est. qr errant ĩ satisfaci
endo potentie q̃ sitit. ⁊ defectũ
principaliter patitur puta itelle
ct⁹ q̃ uult ꝓmũ ueꝝ ẜm Auerro
im sup illo. i. metha. Oẽs hoies
nã scire desiderant ⁊ primuꝫ bo
nũ. ẜm illud primo ethicorum.
Oia bonũ appetũt. Sed auari
si sitim principalem uellent ex
tiguere. sciẽtiã ⁊ v̾tutes deberẽt

pmo acquirere et tunc cessaret si tis respectu alioruz fm illd ioh. iiij ((Qui biberit ex hac aqua q̄3 ego dabo non sitiet ieternum.)) Quia uero auari non sic faciũt s3 tpalia que nec i itellectũ nec in affectum pñt poneř s3 bñ i ci stam uel stomachum ideo nun q̄3 satiantur: sicut nec ille corpa lem sitim sedaret qui potum in calceum dolum. pedes aures ul' h⁹modi poneret. Quita causa ē qr aia ē spũalis. et temporalia sũt corporalia talium aũt nulla ē proportio. Unde sic cista non pt esse proportionata sapie: sic
k nec aia tpalibus ((Tertio princi paliter queritur unde pueniat tantus affect⁹ ad diuitias. cum tamen tot curis et malis acqui rant et possideantur et amittant :R. quod ex tribus. Primo q̄a homies multum diligũt corpus honores. psidentias et h⁹mōi: et fm hũanam estimatōem putat q̄ per pecuniaz talia adipiscāt. Sed uideant hii exēplũ luc. xii. diuitis qui multis diuitijs con gregatis ait aie sue. Jaz gaude epulare et letare quia resposita habes multa bona i annos plu rimos. S3 ei dr. Stulte hac no cte repetent aiam tuam a te et que congregasti cui⁹ erunt? Se cundo q2 hoies nõ cogitãt mala puenientia ex diuitijs prius ta cta. Und apostol⁹. j. thi. vj ((Ra dix omniuz malorum est cupidi tas idest. auaricia)) Et iterũ ibi dē. ((Qui volunt diuites fieri in cidunt in temptationes et in la queos diaboli et in desideria in utilia et nociua que mergunt homines in interitum et in pditõ nem)) Exemplu3 de ɔtractib⁹ la borib⁹ et h⁹modi. Tertia causa est quia prius ut tactũ ē non cu piditati detrahere studēt hoies sed pecunie adiciunt. Und Se neca ipossibile ē aliquē cũ aua ricie obiecto carere auaricia sic luxurie obiecta habēdo. i. muli erũ frequentiaz. et castũ ēē. Jdo sic ignis non extinguitur: sed in tenditur si materia lignorum aptorum sibi ministretur. Sic et auaricia non ergo mirum q̄ do minus diuicias spinis comparat. mat. xiii. di. ((Solicitudo seculi et fallatia diuiciarum suffocant v̄bum dei)) Diuicie eni3 fz aug. uelut bitumen auium sunt. et si eas non capiat: tñ multaꝝ con tēplatõnum pennis priuat. Uñ Cesarius diuites i suo statu con pat aptissime naui in mari tem pestatibus quassate. q̄ aut perit aut mergitur aut iactura one ru3 uacua ad litus uenit. Sic r̄ uera diuitũ status aut ad infer nũ trahit aut i purgatoriũ mer git: aut plurimũ glorie gradib⁹ priuat.

((Capitulum Secundu3

De obduratione que ē filia auaricie. ꝛ de misericordia que oppõitur obduratõi videbũtur pricipaliter tria. Primo quid sit obduratio q̇d mĩa. q̇d elemosina ꝛ q̇ eius fructus. Secũdo quis posset elemosinã dare. qũo dꝫ dari ꝛ quibus. Tertio que sũt elemosine spũales. quot ꝛ qũo. corpalibus elemosinis sunt meliores.

a Quantum ad primũ notandũ ꝙ obduratio ē quedã a mīe opibus obstinatio. Est aũt mĩa ſm aug. ix. li. de ci. dĩ: aliene miſie in corde nostro ꝯpassio. cui cũ possum⁹ subuenirẽ cõpellimur. Sunt aũt duplices primoꝝ defectus. quidã spũales. quib⁹ subuenitur p spũales elemosinas d̃ quibus in tertio principaliter dicetur. Alij sunt corpales. quib⁹ subuenitur p corpales elemosinas ut sẽ. vij. opa miſicordie cõpalia ꝯtenta math. xxv. ꝛ hoc v̄su. Uisito. cibo. poto. redimo. tego. colligo. cõdo. Nõ auaricia q̄ ē inordinatus amor diuiciarũ facit cor duꝝ ꝛ non pcipere miseroꝝ defectus nec ꝯpati. aut n̄ tm̃ q̇ntũ deberet q̇s p tp̃alia affectu

b uel saltẽ affectu. Est autẽ elemosina ſm Tho. 2. 2. q. xxxij. ar. 1. opus quo indigenti datur aliquid ex cõpassione pp deuꝫ. Et sunt elemosine effectus ſm tho. in. iiij. tres pricipales ꝛ magni. Primus ꝙ satisfacit p peccatis q̄ hic aut ī purgatorio luere deberemus. Unde ſm doctores dur̃. pe. pal. ꝛ ẽt alios in. iiij di. xv. elemosina inter tres ptes satisfactionis. que sunt ieiuniuꝫ ꝛ orõ. ē ꝯmittatiue magis satisfactoria. supposita pari gratia: ꝛ caritate. Ratõ quia in elemosina virtualiter ꝯtinẽtur alie pä̃tes ut ieiuniũ ꝛ oratio. triplici d̃ causa. Primo quia cui datur elemosina constituit eum debitorẽ ad ieiunãdũ ꝛ orãdũ: ꝛ ad faciẽdũ alia bona que põt qui dedit loq̇ndo d̃ debito mõali nõ ciuili. Secũdo quia elemosina ppter deũ data. ē quasi quedã oblatõ deo facta. Und̃ in. iiij. ethichoꝝ d̃r ꝙ dona hñt aliq̇d simile deo sacratis. Oblatio aũt facta deo uim orationis habꝫ. Frequenter enim plus impetrat̃ donum quam supplicatio. Tertio quia cũ bona exteriora ad ꝯseruatõem corporis ordinẽtur. subtractio eorum per elemosinam continet in uirtute ieiunium. ꝛ plerunqꝫ cõtingit quod aliquis artius uiuit ex hoc quod sua dedit. ergo elemosina completius habet uim satisfactionis quam oratio uel ieiunium. Et idcirco elemosina indicitur etiam p scripturam ꝛ vl̃is medicina peccati luce. xi. ((date elemosinaꝫ ꝛ omnia mũda sẽ uobis)) Et tho. iiij.

¶ Elemosina ab omni pcco libe
rat ⁊ a morte ⁊ nõ patiet aniam
c ire in tenebras. ¶ Secundus ef
fectus seu fruct⁹ elemosine est
ꝙ misericordes p opera miseri
cõdie freqnt a magnis peccatis
resurgunt. Uñ math. v. Beati
misericordes. qm. ⁊c. Et mat.
xxv. disceptatõ fiet de misericor
die operibus q̃ ibi enumerãt. ⁊
j. thi. iiij. pietas ad omnia ualet
dic glo. abro. Omnis summa di
scipline xpiane in mia ⁊ pieta
te est quã aliquis sequens si car
nis lubricuꝫ patitur. sine dubio
uapulabit sꝫ nõ pibit. Quaꝫ au
ctoritatem. tho. in. iiij. di. xlvj.
exponens dicit ꝙ sic intelligi po
test. ꝙ inuita ista exñtes. illi q̃
ex fragilitate in carnalia pec
cata incidũt. mortalia seu ueia
lia p opa mie ad pniaꝫ disponũ
tur. ¶ Unde talis non peribit. i.
disponet p talia opa ad nõ peũ
dum. Ad idẽ ẽ Aug. in epl'a ad
euodiũ vbi refert augu. se a gin
nadio medico audiuisse. ¶ Qui
ginnadius cuꝫ iunior esset ⁊ ele
mosinas magnas daret. ⁊ cuꝫ d
uita post mortem dubitaret dõ
miẽte ginnadio: apparuit ei iu
uuenis pulcherrimus. ⁊ se seq̃n
tem duxit ad ciuitatem in qua
sonos audiuit ad dextraꝫ supra
modum suaues quos cum a iu
uene audisset fore gaudia bto
rum euigilauit ginnadius. Alia
aũt nocte iuuenis iteꝝ dormiẽti
apparẽs q̃rit. an se. i. iuuenẽ co
gnoscat. Qui rñdit ꝙ sic. Et iu
uenis p que: Rñdit ginadius.
Per uisionẽ alterius noctis. Et
iuuenis. Nũquid uides me in sõ
no: Rñ. ginadius ꝙ sic. Et iuue
nis. Ubi ẽ modo corpus tuũ: rñ
dit ginadius. In cubiculo meo
Et iuuenis. Scisne in eoꝝ cõpu
sculo ligatos oculos tuos habe
re ⁊ nihil eis mediantibus uide
re: Rñdit ginnadius. Scio. Et
iuuenis. Qui ergo sũt oculi qui
bus nunc me uides: Et ille non
inueniẽs q̃d responderet obmu
tuit. Et iuuẽis ait. Sicut oculi
carnis tue iaꝫ me non uidẽt sed
oculi tue mẽtis. sic post mortem
corpe iacente. aĩa uiuit ⁊ oculis
mẽtis uidebis. noli esse ãmodo
incredulus. Qua ex uisione oĩs
dubitatio a ginnadio recessit o
pibus mie (dicit aug.) adiutus.
Unde hiero. dicit. Nõ memini
me legisse male mortuuꝫ qui li
benter exercuit opera pietatis.
Hꝫ ei multos itercessões ⁊ ipos
sibile est multoꝝ preces ñ exau
diri. Et Leo papa. Quicquid iñ
opera pietatis expenditur non
minuitur: sed augetur: nec un
q̃m apud deuꝫ pire potuit quod
fidelis benigitas erogauit. dum
q̃d cuique tribuit id sibi ad pre
miũ recondit. Tertius effectus
elemosine est meritum premij

essentialis ₇ accidētal'.₇ hoc f₃
ꝙ magis datur de tpalibus uel
fm ꝙ ex maiori caritate datur.
Uñ dic tho.i.iiij.di.xv. tractan
do q̄stionem an plus mereatur
de p̄mio ₇ fructu.q̇ dat multum
de tpalibus uel qui dat modi
cum ex magna caritate.sic r̄ñd₃
Elemosina efficatiam h₃ ex ip̄o
faciēte iq̄ntum ē qōdā op⁹ meri
torium ₇ ex recipiente iq̄ntū ob
ligat ad orādum p illo q̇ elemo
sinam dedit.Si ergo ꝯsideretur
elemosine efficatia ex parte r̄ci
piētis.sic maiō efficatia i maio
ri dato ꝯsistit inquantum p hoc
plures magis ₇ debitores effici
untur ex parte aūt dantis sic re
spectu p̄mii essentialis efficacia
elemosine magis pensat̄ ex affec
tu quā ex dato .sed respectu pre
mii accidental' ut puta r̄missiōis
pene ul' alicui⁹ h⁹modi mag̃fica
tur efficacia elemosine ex ma
gnitudine dati.nisi ex altera par
te itensio uolūtatis magnitudi
ni exterioris dati preponderet.
Pt̄ tñ tā itēsa ēē uoluntas ꝙ ēt
oēm penaz absorbet ₇ reatū.sic̄
e ōr ō ꝯtritiōe.Et fm hoc itelligi
tur illa glo.sup illō pars.Qui se
miat in lacrhymis.Mag̃ iq̄t uo
lūtas multū dedit multū seiauit
In hac uolūtate illa uidua que
minuta duo misit.nō parum sei
nauit.Hec gl'.₇ tho.Et super.ii
di.q̄rti dicit.Actus exterior ni

hil adiungit ad p̄mium essentia
le.Tātū enim meretur q̇ h₃ pfe
ctā uoluntatē aliqō bonū facien
di.q̄ntum si faceret illō.Jō ubi
supra idem tho.dic̄ i.iiij.Null⁹
ab elēosina excusat̄.qr si pecuni
a deest obseq̄ū p̄t facere uel op⁹
misericordie sp̄ūale.₇ si hoc de
esset.uoluntas cōpleta sufficer₃
Hec tho.Ex p̄dictis patet ꝙ ele
mosina h₃ tres effectus ō quib⁹
ecc̄.xix.((pde pecuniā ppt̄ fre₃:
pone thesauros i p̄ceptis altissi
mi.₇ proderit tibi magis q̄₃ au
₇ū))quo ad p̄mū effectū.Quo ad
fm seq̇tur ibidem((Cōclude ele
mosinam i sinu paupis .₇ ip̄a p
te orabit))Quo ad tertiu₃ dicit̄
ibidē((₇ curabit te ab omni ma
lo))Uerum qr hos effectus ele
mosine potissime diuites negli
gunt sepe.Notādum fm armi f
canum sermone ō ephia qō tria
sunt genera hominum haben
tiu₃ diuicias.Primi qui in uita
sua nihil post mortem in elemo
sinam dandum ordināt.₇ i uita
modicā elemosinam aut nulla₃
donant.preuenti morte .aut ali
as ₇epediti citra mortale pec
catum.alij sunt qui in uita non
dant : sed in uita ordinant:ut
elemosine post eorum ꝯmortem
dentur: Tertij sunt qui in uita
dant elemosinas. Primi sunt ō
fides secundi simplices.Tertij
prudentes.De primis et tertijs

sciēdū q utili⁹ ē homini ut det quis denariū unū ī uita sua quā ut totius mōdi diuitie alterius or dinatione solū post eius mortez dentur pro eo in elemosinaz.q2 pro uno denario dato ex carita te in uita. dans meretur vitam eternā uel spālē gradū essentia lis ppetui gaudii teste math .x. ubi dicit xps. ((Quicunqz dede rit potuz uni ex minimis istis cali cem aq̄ frigide tm̄ in noīe disci puli: amen dico uobis non pdet mēcedē suā )) Quāto g̃ mag me retur qui amplius dat in noīe di scipuli.i. ex caritate q̄ q̄s xpi di scipulus efficitur? Per nullū āt bonū datū p eo post mortē alte rius dono. ēt si mōs daret corpo reus pōt defuncto mereri g̃dus ppetuus gaudii in uita eterna . sz tm̄ diminutio purgatorii. aut eius totalis pene ablatio.quia fm oēs doctōes theologie null⁹ pōt alt̄i mereri excepto xpo aug mentū gratie. r p ōñs glorie .sz quilibet solū sibi.lz aliquis alte ri mereri possit diminutōz pene De stultitia g̃ pmor r for licet minor sit dicit Salomō ecc.iiii ((Cōsideraui r reperi aliā uani tatem sub sole . Unus ē r fm ñ habet non filium.non fratrem. r tamen laborare nō cessat.nec satiantur oculi ei⁹ diuitiis :nec recogitat dicens. Cui laboro r defraudo animā meam bonis))

De secūdis ēt pz qūo aiaz suam defrandant:cōpando actuz do nationis denarii in uita r ordia tionis rer post mortez .Nam v̄ tus ut dicit phs.ij. ethicorum ē circa difficile. Et ((regnum celo rum uim patitur ))math.xi. Et Math.vij ((Intrate p angustā portam quia lata porta r spatō sa est uia que ducit ad perditio nem.r multi sunt qui intrant p eam.Quam angusta porta r ar ta est uia que ducit ad uitam.r pauci sunt qui inueniunt eaz)). ((Ex quo pz q ēt meritū exigit actū difficilē saltē ex parte ope ris.sed in ordiatiōe tue pecunie dande post mortem nihil ē diffi cile tibi.Quid.n.pateis cū post mortē primo distribuitur pro te quo necessario uelis nolis care bis.Datio autez uoluntaria vni us denarij :in uita saltem aliq̄̄ molestiaz tibi infert.quia ama tum tradis.Multum ergo aiaz defraudat bonis qui in uita da re potens ordinat. Primo post mortem dandum.Est tamen al terum meritorium.sed tamē lō ge minus primo. Raro eniz he redes propter auariciā exequūt fideliter ordinationem .

((Capitulum Tertium .

Videndum est nunc quā do teneamur dare ele mosinā l' ñ. Ubi sciēdu z

ꝙ dare elemosinam ſm tho.2.2.
q.xxxij.aliqñ eſt ꝑceptuꝫ.aliqñ
ꝯſilium aliqñ ꝓhibitũ.de quibꝰ
tribꝰ uidẽdũ erit. ¶ Preceptuꝫ
eſt primo qñ proximus eſt cõſti
tutus ĩ urgente nccitate ⁊ ꝑicu
lo uite aut grauis infirmitatis ⁊
ille qui uidꝫ non hꝫ tunc illam
nccitatem ſed ſupfluum qᵒ ad il
lã nccitatẽ indigẽti tunc dare ⁊
ſm poſſibilitateꝫ ſubueire iſti ĩ
ſua nccitate in uictu ⁊ ueſtitu
cadit ſub precepto ut cuꝫ q̇s oc
currit ĩ tali articulo ꝯſtitutꝰ qꝺ̃
c̃ca eum apparent ꝓbabilia ſig̃
extreme nccitatis future niſi ei
ſubueiat̃ ſi tũc nullus apparet ĩ
ꝓmptu q̇ poſſit aut uellit ei ſub
uenire.tu teneris quãtum tibi ẽ
poſſibile de tuo dando aut aliũ
deordinando.Quod ſi negligis:
peccas mõtalit̃ contra ꝑceptũ ꝺ
dilectione ꝓximi.Uñ ambro pa
ſce fame morientẽ.ſi nõ pauiſti
occidiſti.Jta etiam ꝺ q̃libꝫ alia
nccitate intelligẽdum eſt.Jdeo
Baſi.Eſt panis fãelici queꝫ tu
tenes.tunica nudi quam ꝯſuas
indigentis aurum uł argẽtuꝫ ꝙ
poſſides quo c̃ca tot iniuriaris
quot exhibere ualeres.Et addit
tho.di.xv. Obligat preceptum
quãdo apparẽt ſigna ꝓbabilia
extr̃me neceſſitatis futur̃ niſi ei
ſubueniat̃ ut cum quis uidꝫ ali
quos impotentes uel pigros ad
ſubueniẽdum ⁊ pauꝑem idigẽtẽ
cibo ⁊ potu ⁊ aliis uite neceſſa
rijs nec ſibi ſatiffacere poſſe.nõ
enim eſt expectãda vltia neceſ
ſitas q2 forte nõ poſſet iuuari na
tura iam fame ł ſiti cõſumpta.
Dicit enim criſ.ſuper ioh.Non
oꝑtꝫ pauper̃m ululãtẽ.decepto
rem uocar̃.Ratio aũt dictoꝝ ẽ
q2 caritas plꝰ diligit uitã proxi
mi q̃m oia bona tꝑalia.etiã de
cẽtia ſtatum.Uñ btũs martinus
cum indecẽtia ueſtitus ſui ueſti
uit pauperem.Et hoc eſt pr̃cep
tũ ioh.baptiſte luc.iii.(Qui ha
bet duas tunicas.(quod eſt de
nccitate)det unã nõ hñti)qꝺ̃ eſt
nature qr extra ꝑadiſuꝫ nõ p̃t ui
uere nudus.Uidemus etiã bru
ta naturaliter ſubuenire patien
tibus neceſſitatẽ.Uñ gallia nu
trit alienos pullos ⁊ catti quidã
alienos fetus.Sic etiaꝫ beatus
dominicꝰ neceſſaria quo ad ſta
tum ſuum ⁊ ſuperflua quo ad ꝑ
ſonam.libros ⁊ omnem ſuppel
lectilem uendidit ꝓpter famem
pauperum palentie.Quod q2 ⁊
epulo non fecit de quo luc.xvj.
idcirco ſepultus eſt in inferno.
¶ Secundo elemoſinam dare q
eſt preceptum qñ quis habet ſu
perflua.Dpplicia eni ſũt tꝑalia
quedã ſũt neceſſaria homi.alia
ſupflua neceſſaria.ſunt adhuc
dupplicia Quedam ſimpliciter
ſine quibus homo eſſe nõ poteſt
aut uiuer̃.Alia ſunt neceſſaria

non simpliciter: sed sine quibus cõuenienter uita trãsigi.nõ põt ſm statum ⁊ cõditões psone ppe ⁊ aliaꝝ psonaꝝ quaꝝ cura ei in cumbit. ⁊ tunc que vltra hec ne cessaria sunt. dicuntur supflua. Unð qñ quis talia hꝫ superflua ista ſm armicanũ sub pcepto te netur distribuere in elemosinaꝫ paupum: aut in alios pios vsus ꝙ si quis non facit: transgredit mandatum dei ⁊ peccat morta liter. Qð pꝫ quia luc. xi. dic xps ((Qð superẽ date in elemosinã ⁊ ecce oia munda sunt vobis.)) ⁊ loquitur pceptiue. Jõ xps ad ignem eternum cõdemnat eos qui esurientes non pauerunt. ⁊ ita de alijs. Math. xxv. Quod non diceretur nisi elemosinã da re caderet sub pcepto: ⁊ non de necessario: nisi in casu necessita tis igitur de supfluo. Jdem vult btũs Joh. in. iij. ca. primo. vbi ñ solũ affirmat: sꝫ ẽt pbat ꝙ qui ĩ reseruatõe diuitiaruꝫ superflua rum claudunt uiscera pietatis necessitateꝫ patientibus peccãt mortaliter. qꝛ dicit ꝙ caritas ðī non manet in eis eo ꝙ non dili ligunt pximuꝫ opere ⁊ ueritate sed tm̃ uerbo ⁊ lingua. Jtem p bat tho. 2. 2. q. lxvi. idem sic. ea que sunt iuris humani non pos sunt derogare iuri naturali uel diuino: sꝫ ſm naturalem ordinẽ ex diuina prouidentia institutũ res inferiores sunt ordinate ad hoc ut ex eis subueniat hoĩꝫ ne cessitati. Et iõ p reꝝ diuisioneꝫ ⁊ approbriatõem de iure huma no procedenteꝫ: non impeditur quin hominis necessitati sit sub ueniendum ex huiusmodi rebꝰ. ⁊ iðo res quas aliqui superabũ danter habent ex naturali iure debentur pauperum sustentatõ ni. Jteꝫ de istis qui superflua di uitiaꝝ congregant. dicit aug. li. de decẽ cordis. Seruat tibi pr̃ tuus. seruas tu filijs tuis: seruãt filij tui filijs suis. ⁊ nullus ẽ fu turus pceptuꝫ dei. Quare illi ñ seruas omnia. qui te ⁊ alios fec ex nihilo: Neqꝫ enim melius cõ mittis patrimoniuꝫ tuum filijs tuis quã creatori tuo. Hec ille. Ueruꝫ quia patres dicunt se ex cusando tpralia se retiere amo re filioruꝫ. qbus puidere volũt vbi tñ auaritia sepe ẽ ĩ cã. idcir co subdit aug. Amittat amator siue seruator diuitiaꝝ filiũ suuꝫ tunc utiqꝫ si propter filium ser uabat mittit post illum partem suam. Quare illã tenet in sacu lo ⁊ reliqt filiũ ab aio: Redð il liuꝫ suũ est. redde illi ꝙ fuabas si pp ipm sic agebas. Mortuus recessit ad deũ. pars illius debe tur paupibꝰ. Jlli. n. ðtur ad quẽ prexit q̃ ⁊ dixit ((Quð uni ex mĩ nimis meis fecistis mihi fecistis Uidete fratres quia mãdaciũ

est qd̄ hoīes dicunt scz filijs me is ẜuo. Quia auari sūt homines ideo diuicijs execati sic mentiū tur. Dec.d.aug. Idē ptz de pa tre. qui si in diuitijs filiuz aut fi liam hr̄et qui reformare religi onis locum intrare uellet paẗ ei minus qnam alteri in seculo ma nenti daret pecunijs nec de r̄fi duo elemosinam faceret ex quo ptz pr̄is auaricia. Und̄ cōcludit Armican⁹ ubi supra sic Basili⁹ Cris. Iero. angu. ambro. gre. ꝛ Bern̄. pre ceteris quantum ego intelligo ex eorum scriptura sen tētialiẗ tali argumento utuntur Quicq̇d est tibi superfluū ī bōis paupuz ꝯputatur. Cū igiẗ super fluum illud eis subtrahis tc̄ sub trahis qd̄ eis debeẗ. ꝛ p ꝯn̄s non eis irrogans solum iniuriaz. sed etiam ꝯmittis rapinam. Et si ex illa causa moriuntur paupes sic subtrahēdo qd̄ eis debeẗ. eos oc
d cidis. ¶ Sed queritur. Quid sit supfluum? Rn̄. Scōm eundē ar micanuz ibidē ꝛ pe. de pa. i. iiii di. xv. ꝛ alios q̇ etiam mirius lo quūtur d̄ proposito. Supflua bo n̄a sunt que nec necessaria sūt p sone. nec statui. nec persone ac cōmoda ad hoc ut psone stat⁹ ꝛ honestas seruetur. Ex q° patz ꝙ in homīe sed in quattuō ꝯsid̄ randa quorum qd̄libet aliq̇d re quirit de diuicijs. p que p̄t quis rimari an ꝛ q̄ habeat superflua

Primū ē persona ppa quātū ei ad eius tpalē uitam cōplexionē sensus ꝛ oīa naturalia ut hō ꝯẜ ueẗ in ꝯueniēti hītudine ꝛ i uali tudine corpali que sufficit ei ad exercitiū opm spūaliū. aīme. Et etiam exercitio corpaliū opum q̄ sibi ex officio. statu aut socie tate eoꝝ cum q̇b⁹ uiuit nccārio icūbūt faciēda nccāria sūt ei a liqua tpalia ut cib⁹ pot⁹ uestis hospitiū ꝛ cetera h⁹mōi sine q̇b⁹ hec fieri non possent. Et iste di uitie ad hoc req̇site dicuntur ne cessaria persone. Et ad sic ꝯẜuā dū psonam ī bona dispositōe na turaliū ꝛ conuenienti ualitudīe unus pl⁹ indiget q̄z alter. Aqua enim rustico sufficit. q̄ sola pota ta ifirmaret diuitem aut ōbilē in cōplexione. Simplicia ꝛ mōī ca uestimenta sufficerēt forti q̄ non sufficerent debili. ꝛ sic de aliis. Et qd̄ secundo ē nccārium primo esset supfluum ꝛ sūt p̄fa ta n̄ soluz itelligēda d̄ necāarijs vni psone soli. sz d̄ nccarijs perso ne p̀ncipali ꝛ oībus quoꝝū cura sibi nccārio incūbit ut uxoris ꝛ filioꝝ ꝛ similiuz. Et notanẗ dici tur necārio incumbit. qꝛ non sic de personis spōte assumptis ad pōpā vl' ad aliam supfluitatem Ex quo patet iterū qd̄ vnus plu ribus idigz quo ad hoc quā altē quia habens infirmam uxorem plus indiget q̄m habens sanam

e ¶Secundum in hoīe considerā
dū: ē honestas persone que ē ex
cellentia persone ī aliquibus bo
nis. q̄ ei insunt ratōne quoꝝ red
ditur persona honore digna. qꝛ
ut tho. 2. 2 q. Cxlv. dicit hōestū
ē aliquid ex hoc ꝙ ē honoꝛe di
gnum. Unde ſm Jsiō. honestas
dr̄ quasi honoris status. Sꝫ qꝛ
honestas hoīs maxime ꝯsidera
tur ſm virtutē ꝛ opera uirtuosa
ideo inter oīa hoīs bōa virtutes
reddunt eum magis. honore di
gnum. Unō phs primo ethico.
dicit ꝙ honor ē p̄mium virtutis
Et in. iiij. Jn veritate soli boni
sunt honorandi. Jdeo etiaꝫ ho
nestas persone maxime ē uirtus
persone ꝛ opera eius bona. Un
de si nobilitas generis ꝛ aliqua
exteriora facinnt hoīeꝫ excellē
tem aut honore dignū. hoc ē so
lum in opinione hoīꝫ erꝛantiuꝫ
aut inquantū iuuant hoīem ad
virtutū opa. Et dicitur notāter
ꝙ vera honestas persone consi
stit in his que faciunt uere bo
nore dignū. ut sūt virtutes. scie
ꝛ opera virtutū. quia honestatē
persone nō faciunt mlt̄e diuitie
grandes familie. vestes p̄ciose.
apparatus mense. domus glorio
se: sil'ia exteriora. sꝫ magis inho
nestum faciunt. ꝛ signa sunt sup
bie ꝛ auaritie insatiabilis. sicut
ēt indicia virtutū easdem osten
f dunt. ¶Tertiuꝫ in hoīe consi
derandū est status eius seu offi
cium uel artificiū: uel alia habi
tudo ipius in cōitate. ꝙ totū cō
prehēditur sub statu. Ad statuꝫ
aūt sepe multa requirūtur que
officia talium exigunt. Uñ ma
gister ciuium plus indiget cete
ris paribus quā simplex ciuis:
plus dux q̄ꝫ comes: pl⁹ ep̄us quā
plebanus: ꝛ sic de alijs. Jtē me
chanicus vnus indigꝫ de instru
mentis sue artis. ō materia quā
faciat. ꝛ de talibus. Unde ad h̄
ꝙ hō exequatur cōuenienter ꝑ
tinentia ad statum suū. necessa
ria sunt sibi p̄fata ultra duo pri
ma. ꝛ illa dicunt̄ necessaria sta
tui. ¶Quartuꝫ in hoīe conside g
randum ē honestas status. Et si
cut hōestas persone per ea que
dicta sunt. Secūdo mēbro non
est grandis familia ꝛ huiusmōi
sic nec honestas stat⁹ ē h⁹mōi.
sꝫ ē virtutes tali statui debite ꝛ
factio opm tali statui ōbitoꝝ. ꝛ
p̄ncipaliter opera exteriora rō
ni recte ꝯmēsurata que homini
ratione status sui ul' officij faci
enda incūbunt ad regimen alio
rum ꝛ ꝓfectū tp̄aliuꝫ. ꝛ sp̄ūali
um. Et ad ꝯseruādū talē status
honestateꝫ sepe vltra predicta
tria que sunt necessaria: req̄rit̄
aliqualis familia. aliq̄ uestes. ꝛ
aliqua huiusmodi: ꝛ diuitie ad
hoc requisite dicuntur honesta
ti status necessarie. ꝛ accomoō

Et illa necessaria sūt differētia s̄m drām statuum. Status eni honestior plura in talibus r̄qui rit. Et nota ꝙ quanto uirtutes ad statum ꝑtinētes sunt excellē tiores. ⁊ oꝑa ad q̄ homo tenetur ratione status sunt prestantiora tanto status uidetur honestior. Et ita status epi cui principalit̄ incumbit regimen oīm in dioce si honestior est quam status ple bani. qui soluz subministratōez quorūdam habet. Jdō etiā lici te eps recipit ultra necessitatē ꝑsone ⁊ status aliquam famili am ⁊ uestes ⁊ plures quam sta tus plebāi. Et sic de plebano r̄ spectu altāiste ⁊ ducis respectu militis ⁊ militis respcū rustici ⁊ sic q̄ epo q̄ntum ē ex parte isti us ꝯditionis s̄m rectam ratōem sunt neccessaria i diuicijs. essēt simplici plebano suꝑflua. ⁊ ecō uersa. Debz tn̄ illud ꝙ īpēditur pro honestate status ⁊ persone esse moderatum qr s̄m aug. li. ꝓ mo de ci. dei. de ratione hōesta tis est usus rerum modestus ⁊ r̄c te rationis moderamine mensu ratus quia aug. ibidem exponit honeste uti rebus pro uti mode ste sobrie tēperant̄ ⁊ pie. Etiam honestas utriusqꝫ uicz status ⁊ ꝑ sone paucis ꝯtentat̄. Curiositati uero pompe. ⁊ uanitati utriusqꝫ status totum min⁹ est. Jsta om nia deuorāt. ⁊ pauperibus nihil

reliquunt ⁊ faciunt ꝙ multi di uersis modis illicitis laborant quō cōgregent diuitias quibus super bias ⁊ uoluptates suas nutriant ⁊ dilatent. Jstis igitur quattuor pensatis ea temporalia que r̄sul tant ex istis quadruplicibus ne cessarijs. dicuntur nccarii homi ad transigendum ꝯueniēt̄ uitaz suam s̄m exigentiaz status sui ⁊ ꝯditōem persone ꝓꝑe ⁊ aliorum quoꝝ cura sibi necessario icūbit Et de istis necessariis loquitur apl'⁹. j. thi. vj. di. ((Habentes ali menta ⁊ quibus tegamur his cōtenti sum⁹)) ⁊ salomō prouer. xxx. di. ((Dn̄e diuitias ⁊ mendi citatem ne d̄deris mihi. sz tm̄ ui ctui meo tribue necessaria)) pro quibus s̄z aug. ad probā. oram⁹ ((Panem nostrum quotidianū da nobis hodie)) Et homo qc b quid super illa quattuō habz su perfluum reputet ⁊ in pios us⁹ distribuat. quia preceptum est ⁊ dicit. pe. de pa. di. xv. i. iiii. ꝙ habens talia superflua. nō soluz tenetur subuenire pauperi extr̄ mam paupertatem patienti sed etiam pacienti neccessitatez in uite honestate ratio est qr quili bet debet uelle ex caritate pro xio quod sibi. Unde contra cari tatem faceret si seipm dehōesta ret ꝙ crudelis est qui famam ne gligit. Jō etiam cōtra caritatez proximi facit si eius honestati d̄

sic superfluo non subuenit. Ideo beatus nicolaus uicino q̄ se de honestare uoluit ꝓstituendo filias subuenit. Exemplum de latrone qui liberauit uxorez uni⁹ detenti ꝺ carcere. quãuis uideᵣ tur maior neccessitas uitandi pc̄m. Et in neemia ⁊ esdra quasi ꝺ mortali repꝛ̄hẽduntur israbelite ꝺ hoc ꝗ fratres possidebant in seruos in ancillas dantes eis uictum ⁊ uestitũ qr ñ tenebant eos ꝟm decẽtiam status sui cuz essent liberi ⁊ non fui. ⁊ ꝺ supẽfluo quo eos teneбãt seruos poterant eos tenere ut liberos. uł mutando ut thobias fecit gabelo de sua abundantia dando ꝓximo uel ad decenter filias suas maritandas sicut fecit beatus

i Nicolaus ꝟm pe. palu. ¶ Ueruz cum medium tpantie nõ ꝯsistat in indiuisibili. sed in latitudine quadam: non oportz ꝗ punctualiter predicta neccria sciãt. Sz exẽpli grã. si cẽtum floreni sunt nccarij precise ad quattuõ prefata: tñ qui sine dolo ⁊ ꝟm rationẽ rectam et inuestigationem diligentem centum et duos florẽos putarz necessarios: non magna vis esset. qꝛ punctuale medium nõ est necessarium scire. Ex quo patz quã multi sint iniusti possessores tpalium. fures aut raptores. q̄ superflua hñt. de quorum numero fuit epulo diues q̄ non legitur illicita acq̄sisse. attamẽ in inferno sepultus fuit. quia superflua non dedit. Predictis satis ꝯcordat tho. 2. 2. q. xxxij. ar. v. ⁊ addit ꝗ non oportz quod diues uel alter ꝯsiderz ad oĩs casus qui pñt ꝯtingere in futurum hoc enim esset de crastino cogitare. qđ dñs probibet math. vj: sed debet iudicari supfluũ ⁊ necessariuz ꝟm ea que probabilit̄ ⁊ ut plurimuz occurrunt. Sz diceret aliquis diues. Cuilibet licet re sua uti ⁊ eam retinere. sed recipiendo re z suaz aliquis elemosinam non dabit. ergo nõ est preceptum dare elemosinã? R̄ñ. tho. ubi supra. Bona tpalia que homini diuinitus ꝯferũt̄ eius quidẽ sunt quantũ ad ꝓpetatẽ. sed quantum ad usum non solum debent esse eius. sed etiã aliorum qui ex eis sustẽtari pñt ex eo qđ ei superfluit. Unde basilius. Si fateris ea diuinitus tibi prouenisse scilz bona tpalia an iniustus ẽ deus inequaliter nobis distribuens? Cur tu abundas. ille uero mendicat. nisi ut tu bone dispensationis merita consequaris. Ille uero patiẽtie meritis decoretur. Est panis famelici quem tu tenes. nudi tunica quã in ꝯclaui conſuas discalciati calceus qui penes te marcescit. indigentis argentum qđ possides inhumatum. quo circa.

tot iniuriaris quot dare uales. Hec est xpi mens luc.xvj.dicentis ((Facite uobis amicos de mamo na iniqtatis .ut cum defeceritis recipiant uos in eterna taberna cula)).Un aug.Oia boa sua de dit deus duobus hoib⁹.diuitib⁹ terrena:paupib⁹ celestia:sz de us uolens utrumqz saluare.cons ti tuit ut hic diuites in sua heredi tate recipiant pauperes.et pau peres eos in sua hereditate col locent ut uterqz p alium collo

k cetur. Est aut elemosinam dare aliqn sm tho.ibide peccatu et p hibitum vz d necessario certo dare. Ubi notat quod necessarium dr aliqd dupplicit. Uno⁰ sine quo aliquid esse non pt. d tali necca rio oio elemosinam dare no de bet qs. Puta si aliquis i necessi tatis articulo constitutus haberet solum unde sustetari possent filij sui et alij ad eum ptinentes.d h elemosinam dare esset sibi et su is uitam subtrahere. sz hoc dico nisi forte talis casus immineret ut subtrahedo sibi daret alicui magne psone p qua eccla uel rs pub .sustetaretur .quia pro tal persone liberatoe seipm et suos laudabilr morti exponeret cum bonu coe sit pprio pferendu.vn iij.re.xvij.vidua uictui suo et fi lij pposuit victu belie dicentis. ((Fac mihi subcinericiu pane. tibi at et filio facies postea))lau

dabiliter enim pferre poterant uita belie.q currus fuit israhel et auriga eius.et morti se expone re.et sic pz q et duo casus sunt i quibus elemosina e i phibitoe Primus roe dantis.qui equalit indiget.uel plus in ppria perso na. Ratio e quia caritas ordia ta incipit a seipa.Und ecc.xxx. ((Miserere aie tue places do)) Scds caus qn idigz p suis.vn.i. thi.v.((Si qs suor et maxie do mesticor cura n hz fide negauit et e ifideli dterior.vn aug.Si qs vult filios exhrditare.et eccliam instituere.alium querat q aug. p consilio.et itelligit casus nisi a lia ro utilitatis publice drium suaderz ut supra dcm est. Qn vo l elomosinam dare sit consiliu et qn qs pt de necario elemosinam da re illd docz ubi supra tho .d.q scdo⁰ aliqd dr ncariu sie q⁰ n pt conueniet trasigi sm conditom uel statum psone pprie et aliar pso nar qrum cura ei icubit.h⁹moi necarij terminus n e i idiusibili constitutus.sz multis additis non pt diiudicari ee.ulr tale necariu et mltis subtractis adhuc rema net un possit couenienter uitam transigere .sm statu ppriu. De h⁹moi g eleosina dar e bonu et n cadit sub pcepto sz sub consilio. Inordiatu aut esset.si aliqs ta tu sibi d bois pprijs subtraherz ut alijs largiret quod de residuo

non posset uitã transigere ↄuẽi
entez ꝭm proprium statũ ⁊ nego
cia occurentia nullus enĩ incon
uenienter uiuere debet. sꝫ ab h̃
tria sunt excipienda quoruꝫ pri
mũ ẽ qñ aliquis statum mutat.
puta ꝑ religionis ĩgressum. tunc
enim oĩa sua largiens ꝓpt̃ xp̃m
op⁹ perfectionis fecit. se in alio
statu ponendo. Scd̃o qñ ea que
sibi subtrahit ⁊ si sint necessaria
ad ↄuenientiam uite. tñ facilit̃
r̃ſãciri pñt ut ñ sequat̃ maximũ
inconueniens. Tertio qñ occur̃
ret extrema necessitas alicui⁹
ꝑuate persone uel etiam aliqua
mag̃ necessitas reipublice. ¶ In
his enĩ casibus laudabiliter ali
quis premitteret id qd̃ ad decen
tiam sui status pertinere uidere
tur ut necessitati maiori subue
m niret. Hec tho. ¶ Scd̃o princi
palit̃ sciendum quis dare possit
elemosinam? R̃ñ. ꝭm omnes qd̃
isti qui hñt dñinm libeꝝ tꝑaliuꝫ
ul' amminstrationẽ taliũ ⁊ ptãtẽ
erogandi ut ⁊eligiosi qui habẽt
dispẽsatõem a prelato sibi cõmis
sam dare pñt elemosinam ꝭm ↄ
missum ul' ꝑsumptuꝫ. Si v̾o nõ
hñt dispensationem sibi ↄmissã
ñ pñt dare corꝑalem elemosinã
sine licentia prelati expressa ul'
ꝑsũpta nisi ĩ casu necessitatis ex
treme. ¶ Ratio dicti ẽ. quia ni
hil hñt proprium. Famuli etiaꝫ
dominoruꝫ ñ pñt dar̃ elemosinã
de rebus dñoꝝ nisi panem ⁊ su
perflua coquine ⁊ h⁹mõi q̃ non
inferunt sensibile nocumentum
de quibus eius constat aut v̾isi
militer presumitur quod nõ dis
pliceat dominis suis. Si eĩ al's
darent. tunc contrectarent rem
alienaꝫ inuito domino. ⁊ sic fur
tum committerent. Filiusfami
lias. qr ea q̃ habet sunt pr̃is. non
p̃t dare elemosinam nisi forte a
liquam modicaꝫ d̃ q̃ p̃t presume
re quod patri placeat. nisi forte
alicuius rei esset sibi cõmissa di
spẽsatõ a patre. Uxor etiaꝫ non
p̃t de omnib⁹ sibi ⁊ marito com
munib⁹ sed ꝭm tho. ray. ⁊ pe. pa
lu. p̃t facere elemosinam ⁊ alie
nationem sine licentia uiri in
ml'tis casib⁹. Prio si uxor habet
res perafꝛenales id est proprias
res preter dotem ubi huiusmõi
de consuetudine locuꝫ habent.
Secundo si sit lucratiua ita qd̃
si exhibita debita gubernatõne
domus. operibus suis lucratur.
potest de illis elemosinam dare
nec illud intelligitur deducẽdo
expensas uictus sui quia uir te
netur ad omnia huiusmodi one
ra propter dotem ⁊ propter ob
sequium ab uxõe exhibitũ. Ra
tio dicti ẽ quia talis mulier uira
go est ⁊ quasi uirilis. Tertio de
rebus uiri ut de pane uino ⁊ h⁹
modi que d̃ approbato more so
lent ad dispensationem uxoris

pertinere. pt ꝛ debꝫ dare elemo
sinas: moderatas tamē: ꝛ ſm fa
cultatem uiri ꝛ maiorē uł mino
rem multitudinē ꝛ nccītatē pau
perū. Intellige etiam de rebus
dotalibus. Et si uir aliqñ ꝓhibe
at prefata uerbo: pt tamē proba
biliter credere ꝙ nō itēdat omī
no prohibere elemosinas dare.
sed superfluitatem. nisi aperte
contrarium appareret. tūc non
tenetur dare nisi in articulo ne
cessitatis. Quarto si uxor pegri
natur. ꝛ uir expensas taxatas de
dit. si uł sibi subtrahere potest
paupibus dare. Quinto in extre
ma nccītate qꝛ tūc oīa sunt com
munia. Sexto pōt alienatōem
rep facere sine licentia uiri ad
uitādū dānū viri. sic abiga. i. re.
.xxv. qꝛ mulier hꝫ ꝓprietatē in
cōibus bonis sic ꝛ uir. vnde si ꝑ
negligentiā uel maliciā uiri im
mineat ꝑiculum. pōt ipa obuia
re. Septimo si uir sit fatuus. tc
enim dispensatio domus ꝑtinet
ad uxorem. nisi aliter per supio
o rem fuerit ordinatum. Octa
uo si uir absens non posuit dis
pensatorem domus sue loco sui.
Sed quibus danda est elemosi
na: Respon. secundum Ray.
Ille qui posset dare omnibus i
digentibꝰ. Tał indisticte oībꝰin
digentibus dare deberet: ut do
cet Crisostomus. super episto
lam ad hebre. Exemplo loth

ꝛ abrahe qui quoniam omnes i
differenter recipiebant inter ali
os etiam angelos recipere me
ruerunt. Si enim nō omēs rece
pissent. forsitan ꝛ angelos repu
lissent. In hoc enim casu addit
criso. Quiescamus ab hac sur
da ac diabolica ꝛ peremptoria
curiositate. s. discernēdi int̄ pau
perem ꝛ paupem. Non enim ex
uita eorum quos recipis merce
dem tibi retributurus est deus
sed ex uoluntate ꝛ honorificen
tia multa. ex misericordia ꝛ bo
nitate. imo secundū gre. excom
municato dāda esset elemosina
ꝛ cuilibet manifeste peccanti ñ
ex securitate sibi uel elemosine
negligerꝫ iustitiaꝫ. In quo casu
(dicit aug) utilis panis esurien
ti tollitur si de cibo securus iusti
tiam negligat. quam esurienti
panis frangatur ut iniustitie se
ductus: acquiescat. Intellige
tamen hoc nisi talis esuriret ad
mortem. Unde dicit petrus de
palu. Ribaldo panis. non pe
cunia danda est. ne luxurietur
Iusto ergo ꝛ sancto danda est
elemosina. iuxta illud ecclesia.
Da misericordi: ꝛ ne suscepis
peccatorem) nisi solum nt foue
atur natura non culpa. Propt̄
decem enī iustos olim pepcisset
deus pētapoleos genes. xviij.
Bona ergo bonis secūdum aug
creata sunt peccator autē pane

dignus non est quo uescitur.
p Propinquitas etiam secūdū au gu.li.primo ꝺ doctrina xpiana debet inspici.qr illi qui sunt nobis magis coniūcti quasi quadā sorte nobis obueniūt ut eis magis prouidere debeam. Utilitas etiā inspicienda est.que expectatur a persona cui subuenitur uel ab eis data est. Predicatoribus nanqꝫ ⁊ prelatis ex debito subuenitur. Unde sacerdotibus ⁊ pħis annona olim dabatur de publico.quia multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum sap.vj.⁊ leuite etiam nutriebantur de bōis cōibus ut patet in le uit.i multis locis. ¶ Magis autē pdicatori subueniēdum ē.unꝰ j.cori.ix. Non alligabis os boui trituranti. Ideo dicit.tho.ubi prius i summa.quod circa hec ē discretionis rō adhibenda ꝺm ꝯiunctionis drām.sanctitatis ⁊ utilitatis.
¶ ¶ Cui aūt magis sit danda elemosina ⁊ plus bene faciendum .dicit.tho.in.iiii.Ubi prius non est facile determinare propter multas diuersitates boni ⁊ nccārii.ut dicit pħus.ix. ethico.tamen hoc est tenēdum ꝙ semper magis est reddenduꝫ debitum ꝙ̄ beneficiū impendendum ut ipe pħs ibidē dic nisi ex parte altera assit maior bonitas uel nccītas. Et iō parentibꝰ ⁊ ppinquis ⁊ benefactoribus ⁊ eis a quibus spūalia accipit magis debꝫ hō elemosinam facer̄ si indigeant.⁊ ceteris paribus.meliōibus magis.⁊ magis indigentibꝰ ⁊ sic ꝺm has tres conditiones ꝺbet gradus elemosina constitui. scꝫ ꝺm nccāriū honestuꝫ .⁊ debitum. Assignare autem in singulis qn̄ unum alteri p̄feratur.est i possibile.quia singulares conditiones que attendende sūt.sūt infinite.⁊ non cadunt sub arte de his auteꝫ unctio docet ⁊ prudentie consilium. Hec tho.

¶ Tertio principaliter uidendum ē de elemosina spūali que ut dicit tho.in summa ubi prius.est septuplex.⁊ sunt.docer̄ ignorantē.contra defectuꝫ itellectꝰ speculatiui.consuler̄ dubitāti.ꝯtra ꝺfectū intellectus practici.corrigere peccantem .contra inordinatam uoluntatē proximi.⁊eittere offendenti iniūrīam proximꝰ peccat in nos consolari tristem ꝯtra passionem appetitiue ptis inī ꝙ̄s maxima est tristicia. Pōtare onerosos ⁊ graues .cōtra sequelam pcī. Ex iordinato enī actu grauantur ei ꝯuiuentes etiam preter peccantis intētioneꝫ ꝺm illud ro.vi. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum portare. Jmo non solum tales quod infirmi sunt graues ex iordinatis actibus.sed etiam ꝗlibꝫ eoꝝ onera sunt supportanda ꝺꝫ

illō gallath.vj.((Alter alterius onera portate.)) Ultimū ē oratio p quam poscim⁹ auxiliū a dō Unde uersus. Cōsule.castiga.r mite.solare.fer.ora.z sub li ↄsule ↄprehenditur doctria z cōsiliū. Querit aūt utruz elemosine spūales sint meliores quam corpales:R.thomas.ibidem simplicit loquēdo quod sic (Prio ex pte doni qz illud qō exhibetur ē nobilius scz donum spūale qō p eminet corpali .Scōo rōe eius cui subuenitur.qz spūs nobilior est corpe.Unō sic homo sibiipi magis debz puidere q̄ntum ad spiritu3 q̄z quantū ad corpus.ita etiam pximo quē debz tanq̄z se ipm diligere. Tertio q̄ntum ad ipos actus p quos z quibus subuenitur pximo.qz actus spūales sunt meliores corpalibus q̄ sunt qōāmō fuiles (Ex quibus patz q̄ ditiores sunt predicatores z docētes sacrā scripturā ex compassiōe ppt deuz pure z q̄b⁹ aurū z argētum deest.qz ō spūalibus operibus misericordie plā facere pnt.vn̄ plus merēt tales nobiles euāgelici canes vlcera lazari.i.pcōris sanādo q̄z diues epulo mereri poterat micas dādo:z ecōuerso pl⁹ peccat abscōdens talentū dn̄i.s.vbuz dei q̄z diues negās micas tpalis sibe. Un̄ eze.iii.((Sāguinez eius(vz peccatoris)ō manu tua reqrā))

Quādo ergo medici uisitant ifirmos.aut aduocati defendūt pupilos.z doctores legum docent insicios.q̄uis non sit pcm.tamē non ē elemosia si fit ppt lucrū qz non fit ex ↄpassione z propter deum. Si autem gratis hoc facerent z propter deū.elemosina esset non spūalis sed cōporalis. quia ille scientie lucratiue sunt principaliter propter indigentias corporales supplēdas. Possent tamen spūales elemosine compari corporalibus fm aliquē ptic̄larē casū.z tūc preferri corporalis spūali.puta magis pascēdus esset fame moriens q̄z p eo orandū.sic etiam fm phm melius est idigēti ditari q̄z phari q̄uis hoc simplr fit melius. Querit etiā quomodo ele.sit dāō ut fructuose dentur:Rn̄.pmo sunt ex caritate danō.i.cori.i3. ((Si distribuero in cibos paupū omnes facultates meas.caritatē tā n̄ hēaz nihil mihi pdest))s. ad essentiale premiū in celo licz alias multiplicit psit. Scōo dāde sunt ex bōa itentōe n̄ pp inanem gl̄iam.s3 tāq̄z deo.qr q̄ uni ex minimis xpi fit.xpo fit. mathei.xxv.Unō math.vi((Qn̄ facis elemosinam.nesciat sinistra (.i.ianis gl̄a)q̄d faciat dextera tua)).i.recta itētō n̄ ipediat p sinistrā itētōz. Tertō ut ōdiate fiat p⁹tibi.fo pxis.tertio alienis.

Capitulum quartū

De furto ꝓprie dictio qd directe contrariatur precepto septimo tria principaliter uidēda sūt. Primo ubi expꝰsse ꝯmittatur furtū uł rapia ꝛ quod mois. Scḋo ubi talia ꝯmittaꝰ uellate. Tertō quomodo a in rebꝰ iuentis. Quātū ad pmū diff.nit. Ray. ꝛ vl. in tracta.iii. ꝙ furtum eſt ꝯtrectatio rei aliene. mobilis. corpalis. fraudulosa inuito dño lucrifaciendi gratia uel ipſius rei uel etiam uſus eius poſſeſſioniſue. Dicitꝰ pᵒ cō tretactio qr ſine ea nō ē furtum ꝓprie licet interueiat uoluntas vbum uel ſcriptura. Alias ſi cō cupiſcat q̇s reſ aliēas illicite ꝛ ſine contrectratione eſt tranſgreſſor alterius precepti. ſcꝫ non ꝯcupiſces rem ꝓximi tuꝰ. Dicitur rei aliene qr non ꝯmittiꝰ furtū i re pleiſſime propria: plenissime dico. qr ſi alius hꝫ ius in re illa iꝰ puta creditor cui res ē pignori obligata ut comodatarius id ē ille cui eſt aliquid comodatū vł ſocius vel ſimilis pſona alia. dominus furtiue ſurripiens alicui tali pſone furtum committeret. Dicitur mobił corpał qꝛ in rebꝰ immobilibꝰ vł incorpalibus ut ſunt actōes et ſuitutes furtum ñ ꝯmittitur. qr talia ñ pñt ꝯtrectari ꝓpē ſui imenſitatē. ꝛ incorporeitatem. Dicitur fraudulosa qꝛ ſi aliquis crēdebat rē eſſe ſuā ꝛ credebat ſibi licere rē ſuā ſurripe ñ ꝯmittit furtū lꝫ alꝰ teneaꝰ ꝛeſtituere ſi ñ fuit ſua. ꝛ iō ſi credebat ſe faceꝰ dño uolēte ñ facꝰ furtū. qꝛ nō facit dolū. Dꝰ inuito dño. quia ſi credebat dñm pmiſ ſuꝝ ꝛ ſubeſt iuſta cā credēdi ñ teneꝰ. Si vō ñ ſubeſt cauſa. q̄ re debebat credere. ꝺ hꝫ teneꝰ. Et dꝛ dñs inuitus etiam ſi uideat reꝫ auferri q̄uiſ ñ ꝯtradicat. Si aūt putat faceꝰ inuito dño ꝛ tñ dñs uł̇t. furtum quidem facit q̄ntum ad intentiōeꝫ. ꝛ mortaliter peccat. ſꝫ nō tenetuꝛ ad ꝛeſtitutionē. nec dñs poteſt petere. obſtante ſibi ſua uoluntate. Dꝰ lucrifaciendi gratia. quia ſi q̇s alienam ancillaꝫ uel meretricē rapuerit. uł celauerit. nō cauſa lucrifaciendi. ſꝫ cauſa libidinis exercende non ꝯmittit furtuꝫ licet alias grauiter peccet. Dꝰ ipius rei uel uſus eiꝰ poſſeſſionis ue qr non ſolum ꝯmittit furtuꝫ qui rei dñium uult lucrifacere ſic fur tiue ſed etiam q̇ uſū ł poſſeſſionem rei. addit tho. ꝛ. ꝛ. q. lxvi. ꝙ ſicut furtnm committitur in occulta acceptione rei aliene ita ꝛ in occulta detētōe iniuſta

Eſt autem tam furtū quā rapia ut docet tho. ubi prius peccatuꝫ mōtale. qr ꝯtra diuū ꝑceptū. ut patuit ſupra ꝛ contra iuſtitiam b

qua vnicuiq; reddendum est q suum ē: ꝛ contra caritatem ꝺ di ligendo p̄ximū. q2 rapina ꝛ fur to humana societas perirz. ꝛ tā furtum quā rapina aggrauatur ex circunstantijs loci temporis ꝛ persone ꝛ similibus. ut si rem sacrā i loco sacro aufert. tunc ē sacrilegiū: aut alia spēs: aut si debito tempore orationi aufert alienam rem: si etiam persona damnificata pauper fuerit i se vel in suo statu aut in suis here dibus ꝛ ex hoc graue damnum

c patiatur. ¶ Sed quereres ē ne pc̄m mortale si quis alteri furet̄ acum uel pennaz ad scribendū vel talem paruam rem? R. s̄m Tho. ubi prius q in talibus re b⁹ minimis homo cui aufertur res non reputat sibi damnum i feri. ꝛ ille q̄ accipit pōt p̄sumer̄ hoc ñ esse ꝫ eius voluntatez cu ius res ē. ꝛ si esset p̄ns ip̄e nō dis sentiret. ḡ si quis huiusmodi res furtiue. i. alio nesciente accipit. pōt excusari a peccato mortali. Si aūt hēat animū furādi: ꝛ al teri inferendi damnū pōt in tali bus mimis esse pc̄m mortale. sic ꝛ in sola uolūtate furādi ē mor tale. vbi ēt extrinsecus nullum

d nocumentum ifertur. ¶ Ex q̄bus p3 q multis mōis ꝫ septimū mā datū peccant hoīes. Primo q̄n do quis rē alienā iniuste aufert alteri. ignorante illo cuius est. ꝛ eo inuito. sic q si hoc cognosceret sibi displiceret. Et non solum ꝫ hoc septimū p̄ceptū peccat. s3 ēt tenetur restituere iniuste ab latū. Scd̄o seq̄tur s̄m Tho. q q̄ rez suā apud aliū iniuste ðten tam occulte recipet. peccaret q̄ dem furtum auferendo. nō quia grauat illū q̄ detinet. nec tenet̄ ad restituendū aliquid uel ad r̄ cōpensandū: sed peccat ꝫ cōem iustitiam dū ip̄e usurpat sue rei iudiciuz. iuris ordine pretermis so. Et iō tenetur ðo satisfacer̄ ꝛ dare operam ut si inde ortuz fu it scandalum proximorum quō illud sedetur. Sed Pe. aureoli in quodlibetis. iij. q. xxi. dicit q hec opinio uidetur habere ueri tatem in casu in quo persona p̄ uata potest per iudicem siue p sonam communem satis de faci li recuperare rem suam: sed in casu ubi talis per iudicem non posset rem suam recuperare bo no modo. uł quia iudex non est p̄ns. quia factum ad eius notici am peruenire nō potest. aut q̄ a iudex non audet inquirere: uel ille cuius res detinetur non au det alium accusare uel alio mo do consimili. in tali casu vnusq̄s q3 fit q̄si minister iudicis. ꝛ exe quutor legis. ita quod rem su am uel equiualens accipere pt̄ nec peccat in re accepta. nec in modo accipiendi. Hec ille.

Et probat per Angu .in episto la ad macedonium. ⁊ per ratio nem. Eandem opinionem pe. pa. recitat. nec eam improbat. Tertio peccat contra septimuȝ preceptum qui proximo suo nec in se nec in re sua eam non qui dem sibi vsurpando ⁊ retinēdo. sed siue occulte siue manifeste destruendo ⁊ corrumpendo. ut qui cōburit alterius domum. in terficit animalia aut destruit a grum eius. ⁊ similia uastat. quā uis enim nihil de illa re apd̄ eū maneat. tamen quia proximuȝ iniuste damnificat peccat ɔtra hoc preceptum: ⁊ tenetur dam num recompensaṙ. Quarto pec cat contra hoc preceptum q̄ hu iusmodi damnum proximo iniu ste illatum sibi non recōpensat q̄ntum pōt. ꝙ utiqꝫ tenetur nisi alter qui damnificatus est sibi illud volūtarie remittat aut ab eo habeat uoluntariā dilatōem aut pp impossibilitatem restitu endi uel similem excusatōeȝ lici taȝ. Ex quo pȝ respōsio ad quos dam alios casus. Unus ē. Quid si aliquis accipit equuȝ uel aliā rem accomodatā usqꝫ ad certū locum. ⁊ ipe ultra illuȝ locuȝ ꝓ cedat cū illa re: R̷. ſm Ray. ꝙ furtum cōmittit nisi in casu quā do. s. credebat dn̄m non fore in uitum si sciret. Alius. Quid si a liqs rē sibi ad utendū cōcessam alij ɔmodauit: R̷. ray. ꝙ furtuȝ utiqꝫ ɔmittit. qꝛ n̄ erat ei cōces sa ad usū istū. Alius cāus vtruȝ creditor cōmittat furtū si pigno re sibi obligato utaṫ: R̷. ray. ꝙ sic. In h̄ āt cāu ⁊ silib⁹. s. cū fur tū cōmittitur in usu rei. tenetur fur ad estimationeȝ usus rei. ēt re ipa domino restituta ſm ray. ⁊ hostien. ¶ Quinto peccat con tra hoc preceptum qui uineam agrum. ortum. aut qd̄cunqꝫ ali ud sue culture ɔmissum infideli ter aut fallaciter colit. ⁊ ꝑ hoc ꝓximū suū dānificat. ⁊ teneṫ ad damni restitutōem. Idem intel ligendum puto de quolibet infi deli ⁊ fraudulento laboratore. scilicet carpentatore. muratore ꝓximū dānificāte iniuste. Sex to peccat qui terminos agrorū suorum. vineaꝝ. ortoꝝ. pratorū vel similium possessionū scienē dilatat in damnū ꝓximi sui. per hoc aliquid sibi de sua possessio ne auferendo. ⁊ tenetur ad resti tutionem. non solū ablati sed ēt fructuum quos inde percepit ⁊ quos percepisset dn̄s rei. si eam possedisset: deductis tamen ex pensis factis ꝓ fructibus querē dis cōgregandis ⁊ cōseruandis. ¶ Septimo peccat iudex q̄ ex cu piditate. tiore. odio. amore. aut ex quacūqꝫ alia cā sciēter male iudicat ⁊ sniat in dānū ꝓximi sui ⁊ ſm Ray. tenetur illi quem sic

iniuste lesit ad omne iterse. Similiter intelligendum est ꝺ illo qui licet sit ignarus ⁊ ad talem causam indicandam insufficiēs. tamen p̄sumit eam iudicar̄ sine ꝯsilio aliorum magis peritoꝝ qui sufficientes reputati sunt. ⁊ sic ꝯtingit eum per ignorantiā iiuste iudicare ⁊ proximum dānificare. Peccat eni talis contra ħ p̄ceptum iniuste iudicādo. ⁊ per hoc ledēdo proximum ⁊ i foro ꝯscientie tenetur leso ad restitutionem. Eodem modo dicendū est de illo qui sufficiens fuit ad iudicādum sꝫ neglexit adhibere diligētiaꝫ debitā qr non studuit nec uidit que studere ⁊ uidere ꝺbuit: ⁊ sic ex sua negligentia male iudicauit in proximi lesio

b nē. ¶ Octauo peccat aduocat⁹ aut procurator qui scienť defendit causam iniustam ut dič tho. 2.2.q.lxxij. qr iniustum est illicitum scienter alicui coopari ad malum faciendūꝫ. siue ꝯsulēdo siue adiuuando siue q̄litercunqꝫ ꝯsentiendo unꝺ. ro. j. ((digni sūt mōte non solum qui faciunt sed etiaꝫ illi q̇ ꝯsentiunt faciētib⁹.)) Tenetur etiam ad restitutōnem eius dāni qꝺ cōtra iustitiā p ei⁹ auxiliū altera ps incurrit. Si uero in principio credidit causam fore iustam. ⁊ i processu apparꝫ sibi iniusta debet causam ꝺserere sine aduersarii damno ut dič tho. ubi pri⁹. ¶ Nono peccat aduocatus aut procurator. si parti aduerse causam bonam aufert ⁊ eā ḡuat. aut damnificat. in expensis aut īpedit i exquutione iustitie. in hoc ꝙ petit dilationes supēfluas. aut producit scienter falsa instrumenta. aut falsos aut corruptos testes aut iudicat ꝭm falsas leges. aut quascunqꝫ falsas probationes. ⁊ secundū ray. tenetur parti aduerse quam sic iniuste lesit ad restitutionē oīm que per patrocinium iniustum amisit. ¶ Decimo peccāt qui cēsus ⁊ tallias consuetas ⁊ theolonia uectigalia ungeltas. ⁊ similia iuste instituta. aut ab antiq̈ consuetudine cuius ꝯrium non ē in memoria introducta nō soluunt. sed i toto uel i parte dn̄is fraudulēter subtrahūt. ⁊ tenēť ad restitutōeꝫ ¶ Undecimo q̇ plebano ⁊ aliis subtrahūt aut eoꝝ eccl'ijs debita: ut q̇ nō soluūt ꝺcimas fidēl'r: aut oblatōes ꝯsuetas aut alia huiusmōi. ⁊ tenenť ad restitutionem. ¶ Duodecimo famuli ⁊ famule qui bōa dominorum aut dn̄aruꝫ infideliter dispensant aliis. aut sibiipsis inuitis dn̄is appropriando: aut qui nimis late i proprios us⁹ talia assumunt. uel etiam q̇ ꝺ boīs dn̄oꝝ suoꝝ ipsis inuitis elemosinas faciūt contra supi⁹ tradita

¶ Tredecimo: mulieres que la

bona uiroꝝ suoꝝ furantur. aut
ea maritis nescientibus : aut no
lentibus nimis sumptuose cõsu
munt in usus proprios uel ēt ð
ípis bonis uiroꝝ suoꝝ elemosi
nas faciunt contra eoꝝ exp̃ssaꝫ
ꝓhibitõem. ꝛ contra ea q̃ supra
de elemosina tacta sunt. Decio
quarto peccant mulieres adul
terantes que filios illegitimos
nutriunt sub expẽsis eoꝝ qui pu
tantur patres taliũ filioꝝ : ꝛ non
sunt. ꝛ sic faciunt filios suos ille
gitimos succedere ad heredita
tem legitimoꝝ. q̊ tñ soli ius hñt
in paternis bonis. Talis. n. mu
lier. taliter priuat legitimos vel
maritum in bonis ad utrũqꝫ vel
alteꝝ pertinentibus. ¶ Quinde
cimo testamentarij qui elemosi
nas aut alia legata nõ assignãt
quibus ex testõ assignanda sũt.
. s. qui sibi retinent. aut propria
uoluntate alijs donant q̃ꝫ illis q̊
bus noĩatim per testatorẽ ordia
ta fuerunt. ꝑ hoc enim iniuste
damnificant ꝓximũ in re sibi ð
bita. ꝛ tenentur ad restitutõem
l ei. ¶ Sedecimo peccat contra
septimum preceptuꝫ etiam qui
rapinam cõmisit videlꝫ reꝫ alie
ñaꝫ iniuste auferendo alteri vi
vel uiolentia alio cuius res ē sci
ente ꝛ iuito. ꝛ tenetur talis resti
tuere ꝙ alteri sic abstulit ꝛ dam
num recompensare ꝙ iniuste in
tulit, Et istud ē generale in om
nibus iniustis damnificatõibus
Et notanter dictum ē qui iniu
ste. quia si fieret auctõitate iudi
cis iuste iudicãtis. talis occulta
ꝛ manifesta receptio nec furtuꝫ
foret nec rapina quia non iniu
sta sicut ꝛ filij israhel deo iuben
te egyptioꝝ bõa licite receperũt
Ueruntamen si talis in publica
auctoritate positus auferret al
teri res per uiolentiam iniuste
talis peccaret ꝛ ꝯmitteret rapi
nam. ꝛ teneretur ad restitutõeꝫ
Sic ēt nec furtũ ꝯmittit. nec ra
pinam qui aufert furioso occul
te gladiũ ne occidat nõ iniuste.
quia non in alterius nocumen
tum. ¶ Decimoseptimo peccãt m
domini qui a subditis suis per i
iustas talias aut exactiones indõ
bitas. sup̱fluas. inconsuetas sub
ditos suos grauant ꝛ ab eis pre
fata exigunt. Sunt tamen aliq̊
casus s̃ꝫ Ray. ꝛ hostien. in qui
bus licitum ē dñis ultra censuꝫ
debituꝫ aliqð subsidiũ modera
tuꝫ exigere. Primus ē pro defẽ
sione patrie. ut cum patria iniu
ste ab hostibus inuaditur. Tũc
enim subditi non solum tenent̃
suas res impartiri : sed ēt tenent̃
corporaliter : ꝛ totaliter iuuare
ꝛ laborare. Secundus si domi
nus uult ire in exercitũ indictũ
ab ecclesia uel principe contra
hereticos uel paganos. ¶ Nec
sufficit ad expensas, potest a

subditis petere subsidium. Terti us si in bello ex pacto suo iusto fuerit captus ab hostibus et nõ sufficit se redimere absq3 dam no graui. Quartus si debeat fili am maritare aut filium despon sare. et si aliqua alia causa simil' emergat. de quibus uid' larius in summis. pt licite a subditis petẽ auxiliũ s3 moderatu3. si uero do minus extra tales et similes ratõ nabiles causas ultra cõsuetũ exi gere uellet teneretur ad restitu tõnem s'm ray. et alios. Decimo octauo peccant interdum q̃ i cõ tractu conductionis mercenariũ de pcio suo non statim soluendo damnificant. Unde dic alex. de halis i summa. talis tenet' resti tuere damnu3. et etiam tãtũ q̃n tum mercenario nocuit. Und' le uiti. xix. Nõ morabitur opus mercenarii tui apud te usq3 ma ne. i. operis merces. Et ecc. xxxiiii. Qui d'fraudat mercedẽ mercenarii et qui effundit san guinem fratres sunt. Et iac. v. dicit' diuitib' Ecce mẽces opa rio2 uestrorum que fraudata ẽ a uobis clamat et clamor eoru3 in aures dñi sabaoth introiuit. Põt ãt ille cui precium solui deberet multipliciter dãnificari non solutus aut quia tantum te netur eadem nocte soluere aut alimoniam et alia nccaria emo re uel principi obnosiũ fieri aut aliud h'modi incurrer' propt' ca rentiam sibi debite mercedis.

Decimonono peccant qui de fraudant dños aut ciuitates in steuris licite impositis. imo intẽ du3 illicite per tyramnos extor tis. Exempli gra. Dñs alicui' ci uitatis sibi subdite ipenit ei ali quam exactionem iniustam s3 r' ctores dicte communitatis p se et comũitate ut mai' malum eui tent pmittunt eidem dño quan dam pecunie summa3. et statuũt quendam modum recipiendi si ue colligendi dictam pecuniam a singulis d' illa cõmũitate. ipo nendo cuilib3 certã pecuniã sol uẽdã. s'm multitudinem bono2 suo2 uel aliter posito etiam q2 a liqs ciuiuu3 dictã sũmã pecunie uel sil' l' per ptes promittẽs soluẽ dicto modo recipiat ad firmam pecuniam impositam communi tati dicto modo colligendam. d' mum posito quod aliq̃ d' dc̃a cõi tate existimantes h'modi exac tionem iniustam. et idõ nõ soluẽ dam nisi p uiolentiã et coactõnẽ aliquam pecunie sũma3 eis ipo sitam cla3 uel occulte retineãt. Querit ergo gofredus quodli. vii. q. xv. Utrum sic retinentes illud quod est impositum eis te neantur illud restituere. et hoc illi qui recipit dictam collecta3 ad firmam. Rñd3. Debitũ ẽ ut unusquisq3 tanquam ps tribuat

ad cõe bonu3 conseruandu3 suã
portionẽ. sicut ẽt quisq3 p salute
ppria tenetur daꝛ tyrãno bona
exteriora uel perdere plusq3 per
mittat se perimi ab eodem. ⁊ be
ne stant. simul in pposito casu ⁊
in alio ꝙ aliquid iniuste ab ali
quo recipitur. ⁊ tamen iuste pt
ab alijs exigi: ut si dñs a tyrãno
capitur. si captus sine subditoꝝ
bonis rdimi non põt. ⁊ tñ tyran
nus iniuste preciũ recipit. ⁊ rsti
tuere tenetur. ⁊ subditi benefa
ciunt dñm liberando. sic ẽ i pro
posito. ubi oẽs de cõmunitate sc
sicut vnum corpus ⁊ rectores ꝯ
munitatis qñ rõnabiliter subdi
tis aliquid soluendũ iponunt te
nentur solnere alias communi
p tate3 defraudant. ¶ Uicesimo
peccant qui scienter tradũt hoi
bus malas pecunias ł alias res
p bonis postq3 ab alijs sic ad ip
sos peruenerunt. Tales. n. nec
dant precium iustum nec fideli
ter agunt. nec bene intendunt.
sed hoc quo ad pecuniã pcipue.
intelligedũ ẽ. qñ datur pecunia
que est falsificatio monete cõis
secus si non esset falsificata mo
neta. sed in uno grosso plus de
argento a casu q3 in alio ⁊ minꝰ
q' de cupro. ¶ Uicesimo prio pec
cant secundũ plures qui melio
res denarios eligũt ꝺ moneta ñ
pure argentea ⁊ resoluunt in ar
gentum uel uendunt pciosius ⁊
leuiores eque care uendunt. p3
quia tunc moneta3 reddunt mi
nus acceptam. ⁊ tales faciunt i
terdum libram denarioꝝ ita le
uem. sicut preciosiores monete
ꝙ tñ oĩo illicitu3 ẽ. ergo nocent
cõitati eadem rõe interdum. sic
illi dẽ qbus prouer. xi. ꝺr. ((Qui
frumenta abscondit: maledicet
in populis.)) ¶ Secundo princi r
paliter uidendum ẽ de palliatis
furtis ⁊ rapinis de quibus ẽ pri
ma regula magistri Math. li.
ꝺ contractibus. Quicunq3 exhi
bet se qualem scit se ñ esse. cui
propter hoc principaliter ꝙ cre
ditur esse talis qualem se exhi
bet: datur: mutuatur: venditur
vel fit aliquid boni. ꝙ non daꝛ
aut fieret si sciretur non esse. talꝛ
illud ipe iniuste pcipit ⁊ ad resti
tutionem tenetur nisi sibi aliun
de cõpetat de iure uel ipe pba
biliter ignoret. ꝙ hac rõe sibi ꝺ
tur uel fiat. Patent ista: quia si
ñ debetur alias de iure. non da
tur sibi uoluntãie. immo inuolũ
tarie. quia ex ignorantia cuius
ipe ẽ cã per suam falsam exhibi
tionem ⁊ simulatiõem. sequitur
ꝙ ipe fraudulenter recipiat. Si
iuxta hanc regulam discuterẽt
se hoies: o q3 multi inuenirent
se iniustissimos occupatores. qui
de diuitijs suis gloriantur: ⁊ a
spernantur ceteros ut malos.
Primo enim principes qui hñt

defendere terrã ⁊ subditos eisq̃ prouidere de iustitia ad q̃ otributõe subditorum q̃si precio cõducti sũt de quanto defẽsionem debitam ⁊ iustitiã negligunt. d̃ tanto otributionem iniuste ꝛecipiunt. secundo idem iudicium ẽ de his qui se clericos uerbo di'cunt uel habitu uel officio exteriori ostendunt ⁊ non sunt tales q̃les rõe clericatus esse deberẽt Ex quo enim ille quem ep̃ꝰ non acceptauit ⁊ õdinauit in clericũ cum iniuste recipit beneficia ecclesiastica ut fructus eoruz quomodo ille coraz deo iuste r̃cipi ⁊ quem deꝰ nunq̃z in clericum acceptauit: Quomodo aũt ẽ cr̃dibile ꝙ deus illuz unq̃m ĩ clericum aceptauerit. q̇ nũquam ut clericus viuere vel ut talis deo seruire ꝓposuit. sed si aliquid de his que ad clericum pertinet assumpsit aut facit. hoc principaliter ideo facit ut per h̃ faciliter reditus et pecunias possit: obtinere. et per illas seculares h̃re honores. conuiuia. luxurias. et vanitates seculi exercere. Et. si aliq̃n bonũ propositum habet ⁊ ꝑ tunc iure ꝑcipit: nonne etiam tuncquãdo mutat propositum ⁊ oper̃ contrarium implet iterum percipiendi ius perditur. ¶ Tertio similit̃ est iudicandum de religiosis habitu. ⁊ irreligiose: uiuentibus. Quis enim credit.

(puto aũt quod nec ip̃imet credere p̃nt) hoies ideo eis bona dar̃ ostruẽ monasteria. elemosinas oblationes porrigere. ut inde d̃ talibus cõtra deum. ⁊ regulam uiuantur. Nam ergo ip̃i solum sub pretextu huiusmodi ⁊ color̃ petant ⁊ recipiant ⁊ hoc intuitu eis detur ut vz s̃m statuz assumptum deo seruiãt ⁊ uiuant. Ipsi non habent ius conuertendi data in aliud maxime contrarium quaz ad id ad quod data sunt ⁊ ip̃i receperunt. Quam cito ẽgo quispiam religiosoꝝ sciẽt̃ cõtra ea facit que ad statũ r̃ligiosum de nccitate salutis ꝑtinent. iniuste ꝑcipit ⁊ abutitur oibus mõasterio donatis etiam pane ul' hĩtatõe ⁊ nisi mutet intẽtõe ⁊ uelit eis uti sicut debz ad r̃stitutõz tenetur. ¶ Quarto conformit̃ p̃t dici ꝙ q̃ scient̃ conãt̃ ut res q̃cunq̃z venalis melior appareat quã ẽ bona. q̃m emptor propter h̃ emit p̃ncipalitẽ qꝛ talẽ credebat eã esse qualis apparebat cõi iudicõ. tantũ tenetur restituer̃ q̃ntũ recipiunt vltra veꝝ eius valorẽ. Et si reddatur eis res eorum integra. totum precium reddere tenebunt̃ qr non fiebat emptio nisi pro tali re qualis s̃m iudicium omune apparebat. Similit̃ sentiendum est de his q̇ rẽ bonã esse vẽalẽ oñdũt ut vinum claꝝ ⁊ sapidũ in uitro ⁊ postea turbide

vel alias malum uasis vinum in fundūt. Hec de p̄lato matheo.
¶ Quito s₃ p̄dicta iniuste agūt mercatores ul' alij qui accomo dant pecunias ab alijs: ⁊ ut d̄ci piant vestes ⁊ apparatus hn̄t p̄ ciosos: ut eis credat. cum tñ ꝓ babiliter soluere debita non itē
t dant uel nequeant. ¶ Secūda regula eiusdē. quicunq₃ indebi te ē alicui homini cā timoris ve recundie. tristitie. vel alteri⁹ pas sionis sibi oīno inuoluntarie. cu ius quidem passionis occasiōe ille homo mouetur ad dandum mutuandum uel aliqd̄ vtile sibi faciendum. hoc ip̄e iniuste reci pit de tanto de quāto illa datio ex illa inuoluntaria passione ꝓ cedit. Et ad restitutōnē tenetur nisi forte sicut p̄ctum ē illō si bi ex aliquo iure debeatur. vel nisi bona fide ꝓbabiliter ignor₃ an inuoluntarie sibi detur: sed ꝓbabilem habeat presumptōe₃ de voluntario. Istud p₃ q₂ quā do iste ñ h₃ ius ⁊ scit illū dare ñ voluntarie. ⁊ ultra hoc ē indebi te cā illius datōnis. qūo pōt sibi res iuste venire. Dico aūt cuius ē indēbite causa. quia si das pau peribus elemosinā ex timor̄ mō tis: aut dānatōis ip̄i non iniuste recipiunt: quia non sunt causa illius timoris: immo adhuc si q̄s esset causa illius timoris: sed ñ indebite. ut si necesse esset nau tam facere foramen in naui ꝓp ter q̄ o₃ eici uel aliis dare mer ces. si aūt non esset necesse: sed faceret hoc quia speraret se ob tentur₂ merces eiectas. ip̄e cete ris paribus. nō solū merces eiec tas. ⁊ demū inuentas iniuste re ciperet: sed ēt teneretur refund̄ re dato q̄ eas nunq̄₃ inueniret.
¶ Ex premissis possunt multa eli u ci. Primo q̄ potentes ⁊ domini qñ petunt sibi aliquid dari l' mu tuari a subditis q̄ pre timore in dignationis negare non audent de tanto iniuste recipiunt: d̄ q̄n to ex inuoluntario timore dona tur. ¶ Secundo si quis petit ul' mendicat per tam honorabile₃ personam cui quis pre uerecun dia tam paruam rem negare: ⁊ vultum eius non audet confun dere ¶ Tertio debitores qui mi nantur creditoribus. nisi pars d̄ biti remittatur eis se totū uelle negare coram iudice. nulli tali um sunt absoluti a debito q̄ oc casione illius timōis dimittitur.
¶ Quarto hi qui molestauerunt homines ⁊ minātur amplius ini micari eis si non concordauerit cum eis pro uoto ip̄orū: non de bent credere se uere ⁊ euangeli ce reconciliatos. etiam si offensi ex illo timore se iniuriam dimit tere ⁊ v̄bo testētur ⁊ scripto.
¶ Quinto mimi ⁊ ioculatōes qui nō uocati ueniūt ad hoīes s₃ eis



64

penitus inuitis ꝛ dolētibus. ꝛ il
li p̄uerecundia vľ timore oblo
quutiōis eoꝝ aut hūane ꝯfusio
nis sustinēt eos. ꝛ aliquādo iocu
latōes eoꝝ non sūt securi i ꝯsciē
tia de eo ꝙ eis datur de q̄nto ex
illis motiuis datur quorum ipi
sunt causa indebita. Sed h̄ oīa
sunt intelligenda nisi ipsis alio
iur̄ ꝯpetat. aut probabiliter ap
pareat qđ uoluntarie detur. Et
sic additum est de tanto. de q̄n
to. ꝛ que sequūt̄ cetera. q2 aliq̄n
hoīes dant non soluz ex aliq̄ ta
lium passionū iuolūtariarum s3
ēt ex affectu bn̄di beniuolētiaz
ꝯplacentiaz honorē solātiū aut
laudem. ꝛ certe de tāto illi n̄ in
iuste recipiunt. ꝛ aliqū totaliter
mutatur affect⁹. Qn̄ autem hoc
hēret. poss3 ꝯtingere ꝙ qui pri⁹
iniuste recepit. iuste postea r̄ti
neret. q2 quod prius erat inuolū
tarium. postea fit aliq̄n non so
lum uolūtariū. s3 etiā delectabi
le. sicut cōiter i his contingit ad
q̄ mouet ľ in quibus surgit ꝯcu
piscentia. illa eni n̄ facit īuolun
tariū. ꝛ iō que ex illa dātur iudi
cātur licite posse retineri. nō ob
stāte ꝙ dans pecc3 i sic dando ꝛ
recipiens mereatur. cum pc̄o su
pbie auaritie. vel luxurie. Hec
x magis. mathe. ❡ Quantum ad
iij. pn̄cipale de rebus īuentis ē
specialiť notandum ꝭm sanctuz
tho. 2. 2. q. lxvj. ꝛ ꝭm alexan. in
suo. iii. dis. xxiii. ꝙ quedam sūt
res q̄ nunquaz fuer̄t i alicui⁹ ho
mis. ut gēme ꝛ lapilli qui iueniū
tur in littore maris. ꝛ ille res sta
tim sunt inuentoris. Dicit enim
ꝺ illis lex in libro institutionum
de reruz inuētione. Gemme ꝛ la
pilli ꝛ similia que i littōe maris
inueniuntur iure naturali statiz
inuentoruz sunt ꝛ fiunt. ❡ Alie y
sūt res que aliq̄n possesse fuerūt
sed modo derelicte sunt. ut the
sauri antiquo tempor̄ sub terra
occultati quorum nunc nonest
possessor. Et de istis dicēdū est
sicut ꝺ supradictis. sc3 quod sūt i
uētoris. nisi ꝙ ꝭm leges ciuiles
tenet̄ inuentor dare medietatē
dn̄o agri si i alieno agro iuenit
non data ad hoc opa. Propter
quod in parabola euangelii ma
thei. xiii. d2 de inuētione thesau
ri absconditi in agro. quod emit
agrum illum. ut hēret ius possi
dendi thesaurū. si uero iuenerit
thesaurum data opera. nihil te
netur dn̄o agri. Unde de illo di
cit lex li. insti. de rerum diuisio
ne. Quisquis thesauros in loco
suo inuenit adrianus naturalez
equitatem sequutus ei ꝯcessit q̄
inuenit ac si quis in alieno loco
non data ad hoc opera. sed for
tuitu inuenit dimidium inuen
tori ꝛ dimidium domino soli cō
cessit. ❡ Alie sunt res que ꝺ pro
pinquo in alicuius fuerāt hoīs

ꝛ sunt ab eo derelicte. ꝛ istas si quis iuenit ꝛ eas accipit. nō aio retinēdi sed eas restituendi dn̄o earum qui eas non habet pro ḋrelictis. ille non committit furtū nec in re cum sint derelicte nec uoluntate. cum eas derelictas sciat aut credat. Si autē in ueritate non sunt derelicte. ipse tn̄ inuentor bona fide hoc credit ꝛ accipit etiam aīo rtinendi tunc igrantia facti eum excusat ut dicit alex. si autē n̄ credat eas derelictas ꝛ accipit eas animo retinendi tunc furtum cōmittit. qꝛ ꝯtrectat rem alienā. ꝛ ḋ hoc intelligit illud aug. in q̄dā omelia sic dicentis. Si qd iueisti ꝛ n̄ reddidisti rapuisti. Dicit tn̄ pe. ḋ pa. i. iiij. de cōsuetudine. thesaurus ubicunq; iuēt᷒ sit ē p̄ncipis. ꝛ sic ille solus p̄t facere elemosinam. ē enim thesaurus uet᷒ ḋpositio pecunie cuius memoria nō extat. sȝ quō restituent iuēta qn̄ nescit. Cui r̄ndet s̄ȝ ray. faciat iuentor publice dici p p̄cones l' p ecc̄ias ubi rē inuenit. ꝛ secūdū hostien. antequā dn̄o restituat si dubium est cui᷒ sit certificari debȝ iuentō p c̄cūstantias r̄. alias fōte multi n̄ dn̄i eam peterēt

Capitulum quintum

De emptione ꝛ de uenditione circa que sepe plavalde illicite acquiruntur tria nunc sunt uidenda. Primo q̄ ꝛequirantur ad talia. Secundo q̄ piculosum est haber̄ officiū mercatoꝝ. Tertio qualit̄ se debeāt hr̄e bene ut saluentur mercatores. Quantum ad primū notandum q̄ s̄m uincentiū i speculo hysto. li. ij. mercatorum ꝓprietates chain primus habuisse uidetur. qui simplicitatem uite hoīȝ adiuentione mensuraꝝ ꝛ ponderum permutauit. atq; ad calliditatem ꝛ corruptionem perduxit terminos terre primus posuit rapinis ꝛ uiolentia opes ꝯggans. suos ad latrocinia inuitauit. b

Quanuis igit̄ negociatiō ut hodie res se habet. de se non sit illicita. qr ipsa mediante bona terrarum q̄rundā aliis terris talium carētiā habētibus aduehūt ꝛ econuerso. tamen ibi magne fraudes fiunt. Uñ ḃo notandū e qḋ s̄ȝ tho. ꝛ. ꝛ. q. lxxvii. Et sco. i iiii. di. xv. duplex est cōmutatio Una iconomica quando ꝯmutans intendit recipere rem non ut mercetuꝛ in ea. sed ut ipsa utatur. Alia est cōmutatio negociatiua ubi cōmutans intendit lucrari de re quā acquirit. Emit enim rem. non ut utatur ea. sȝ ut uendat carius. Ad p̄mā ꝯmutationem ut sit iusta quinq; requiruntuꝛ. ꝛ ad secūdā ut sit iusta eadem et adhuc duo alia

reqruntur. Primo igitur ad cō tractum emptōnis ⁊ uenditiōis ⁊ ad quemcunq3 ɔtractum re quiritur libera uoluntas i utro q3. sc3 uendendi in uno. ⁊ emen di in altero id est ꝙ dans uelit trāsferꝛ ⁊ recipiens uelit accipe re re3 trāsferēdā. Scđo requiri tur libertas in utroq3. ita quod neuter ipsorum probibeatur le ge superioris nec per actum al teri⁹ a quo depēdeat. Et ꝓpter defectum h⁹mōi non potest mo nachus sine licentia superioris nec filius familias sine licentia patris emere uel uēdere. Tertō requiritur ꝙ fiat ɔmutatō. sine fraude iteruenīēte bona fide. Jō. j. thessa. iiij. ((hec est uolun tas dī ne q̄s supgrediaꝛ neq3 cir cūueniat i negocō fratre3 suū.)) ꝑ li supergrediatur ineq̄litatē iu sti pcij excludit. ꝺ quo post pau ca diceꝛ ⁊ circūueiat. ꝑ fraudē.

d (Fit aūt fm Tho. fraus tripli citer. Primo in substātia rei uē dite ut cum q̄s rē uni⁹ spēi scieꝛ uendit ꝓ re alteri⁹ spēi. aut sub stātie minus preciose. ut auri calcū ꝓ auro. aut aqua3 ꝓ uino aut mixtum pro puro. aut dena rium cupreū ꝓ aureo. cōtra illō Jsa. j. (( Argentum tuū vsū ē in scoriā uinū tuū mixtū ē aq̄)) Se cūdo ɔmittiꝛ fraus i q̄ntitate q̄ ꝑ mensurā cog̃sciꝛ siue res mēsu reꝛ ꝑ pondus siue ꝑ aliā mēsurā corꝑalē ut modū vel sextariū. si ue sit in liquidis. siue a3idis. ⁊ si militer in libra ⁊ ponderꝛ. Et in oībus istis uniuersalꝛ oꝫ esse iu stam mensurā in uendēdo ⁊ em̄ do: alias iniustum fit. Jdeo đu. xxv. dicitur. (( Nō habebis in sa culo diuersa pondera maius ⁊ minus. nec erit i domo tua mo dius maioꝛ ⁊ minō. Abbomina tur enim dn̄s eū qui hoc facit. ⁊ aduersatur oēm iniustitiā)) Ter tio ɔmittitur fraus in qualitate. puta cū q̄s aīal infirmū uendit q̄si sanū aut vinū corruptū q̄si sanum ⁊ puꝝ. aut crocū mixtu3 cu3 re viliōi. Ex quo p3 ꝙ q̄ faci unt res inutiles ⁊ defectuosas ꝺ fectusq3 eaꝝ ex idustria ⁊ studio se obtegunt: ⁊ occultāt tenētur ad restitutione3 illius quod oc casione talis occultationis eius datur pro rebus. nisi res non ob stāte defectu tm̄ ualeat q̄ntum datur. Et similiꝛ ē de ꝺn̄tib⁹ res uēales ē iudicādū. Oia ista ꝓbā tur extra de iniurijs ⁊ dāno da to. Qui eni dat occasionē dāni dānum dedisse uideꝛ. s3 defrau dās aliū i substātia q̄litate ⁊ q̄n titatē dat ei occasiō3 damni. ali as eni ñ ꝑmutare3. Et in bis oī bus dicit tho. ñ solum peccat q̄s iniustā uēditōe3 faciendo: s3 ēt ad restitutōe3 tenetur. (Quar e to exigitur ꝙ adminus bitualiꝛ intendat si ueraciꝛ ag̃erit rē ñ

fuisse talem qual' fm otractum esse obuerit q hoc uelit sicut rationabili fuerit emẽdare si enim uenditore ignorante te aliquis pdictoꝝ defectuum in re vendita fuerit uenditõ quidẽ non peccat. tenetur tñ cũ ad ei⁹ noticiã peruenerit ueraciter saltez damnum recõpensari emptori. Et q dictum est de uenditore etiam ĩtelligendum ꝛ ex parte emptoris. Cõtingit enim quandoq uẽditorem credere rem ẽẽ min⁹ pcõsam q̃ntum ad spẽm puta si quis auruz uendat loco auricalci. emptor si illud cognoscat iiuste emit. ꝛ ad restitutionem tenetur. Et eadem ratio est de defectu qualitatis ꝛ quantitatis: ut si quis simplex peregrinus c̃dens equum suum ualde ĩfirmũ exhibet eum uenalem. ꝛ emptõ astut⁹ quanuis noscat defcẽ esse puum aut forte p noctem sanabilem ꝛ tñ emit eum p puo pcio quasi ualde ĩfirmum. ille scienter ꝛ iniuste dãnificat pximũ suum ꝛ peccat otra hoc mandatum ꝛ tenetur ad restitutionem

¶ Quinto requiritur equalitas ualoris inter res permutatas aut inter rem emptam aut uenditaz ꝛ pcium. nã rem carius uẽdere aut uilius emere q̃ ualet i se ul' estimatione hoim est contra iustitiam fm phm primo politi. Et contra math. vij. ¶ Omia que cunq vultis ut faciãt vobis hoĩes ꝛ vos facite ill'. sed nullus est q̃ sibi vellet rem carius vẽdi q̃ valeat. q2 sic damnificaretur ut plurimuz vel semp. Un̄ aug. xiij. li. de ci. dei. Uelle vile emere et care vendere re uera uicium est. Dr̃ autẽ q nõ licet rẽ cari⁹ uendere uel uilius emere. q̃ ualeat in se ul' in estimatiõe hominum. Jn trib⁹ eni casib⁹ licet rem carius uender̃ q̃ sit empta ideo q2 aut res meliorata est in se uel in estimatiõe hoiz. aut ratione fuicij circa rẽ emptam exhibiti. Primo eni res empta pt meliorari aliquãdo naturaliter ut quãdo fit de impuro uino purum. ꝛ de gracili ligno forte. et õ equo trium annoruz octennis. Aliquando artificialit̃ fit empte rei melioratio. ut melior est pann⁹ i tunicã formatus quam simplex pannus. Aliquãdo fit naturaliter ꝛ artificialiter. ut melius ad ignem ualent ligna sicca q̃m hũida. Secundo principaliter res ẽpta potest meliorari ñ i se sz ĩ opinione hoiz. aut qr nesciebatur prius quam bona ẽẽt. aut quia est iam indigentia eius q̃ pus non fuit. ut patet de pillulis pestilentialib⁹ extra tps pestilẽtie ꝛ i tpe pestilentie ꝛ i multis alijs modis. Et tam in pmo q̃m in secundo meliorationis modo pt res cari⁹ uẽdi q̃m empta est

Tertō pñcipaliter idem fieri p̃t
ex parte uēdentis vz rōne serui
cij qḋ circa eam fecit. uel officij
qḋ circa eaz habz. ⁊ hac ratiōe
collcōres hospitum. câpsores. in
stitores. caupones. penestici. ⁊ q̇
cunqꝫ statōnarij possunt rez ēt
nullomodo mutatam nec in se
nec ī estiatōe hoim uēder̃ cariꝰ
q̃ꝫ emerūt. ⁊ h̄ ꝓpter sūptꝰ. labo
res. industrias. curas. pericula.
⁊ alias occupationes rationabi
les. ⁊ multo plus qui adducunt
res a lōginqᵒ. Ratō ē qꝛ. j. cori.
. iij. ((vnusquisqꝫ recipiet merce
dem ꝭm suū ꝓpriū laborē.)) Ea
dem. n. rō ē de mercatore. sicut
de alio laborator̃. ꝙ sibi merces
det̃ ꝓ suis labore. industria cu
g ra ⁊ sil'ibꝰ. ¶ Vñ tā ꝭm diuinaz q̃ꝫ
naturalē legē illicitū reputat̃ si
in emptiōe ⁊ uēditiōe ñ sit eq̃li
tas iustitie seruata scienter. ⁊ il
le qui plus habz postq̃ꝫ innotue
rit sibi illud tenetur recōpensar̃
ei q̇ dānificatus ē si sit notabile
dânum. Quod dico. quia iustuz
preciū rerꝫ qñqꝫ nō ē punctual'r
determinatū. sed magis in q̃dā
estimatōe consistit. ita ꝙ modi
ca additio uel minutio non uiḋ
tur tollere equalitatem iustitie
ut Tho. dicit. Et addit Scotus
quod quando commutantes pē
sata necessitate mutua reputāt
hincinde equiualens dare ⁊ ac
cipere. ita quḋ uterqꝫ computat
tantum dare quantum recipit.
⁊ econuerso recipere q̃ntuz dat
si tunc aliquod modicuz deficit
ab indiuiduali equalitate non
erit iniustitia reputanda. quia
quando ex tali estimatione : de
datione ⁊ receptione equiualé
tis mutuo sunt contenti. Tunc
mutuo sibi uolunt remittere ue
risimiliter. si in aliquo deficiunt
ab illa iustitia requisita. ⁊ sic
istorum contractuum quemlibz
concomittatur aliqua donatio
conditionalis. ut si aliquid sit
amplius in re data. ¶ Verūtamē h
si aliquis multum indigeret de
re aliqua ⁊ alius ledatur si ea
careat. ⁊ per magnam instantí
am ille inducitur ad uendendū
rem suam uel ad permutanduz
pro re alterius. tunc cum possit
se conseruare indemnem erit in
casu tali. iustum preciuz nō r̃spi
ciendo solum ad rem que uendi
tur, sed etiam ad damnum qḋ
uenditor ex uenditōe incurrit.
et sic licite potest aliquid carius
uendi q̃ꝫ ualeat ꝭm se. q̃ꝫuis non
uendatur plus q̄m ualeat hñti.
Siuero aliquis multuz iuuetur
ex re alterius. quam accepit ille
uero qui uendidit non damñifi
cetur carendo re ista. non debz
eam superuēdere. qnia utilitas
que alteri accrescit non est ex
uenditione : sed ex conditione
ementis. ¶ Nullus autem debet

uendere alteri qd non est suum licz posset ei uendere damnum qd patitur. Ille tñ q ex re alterius accepta multum iuuatur pt ppria uolũtate uẽdẽti aliqd superogare quod ptinz ad eius bo-
i nestatem. ¶ Et sic patz q qnqz requiruntur ad cõmutatõnẽ hyconõicã. Sed ad negociatiuaz adhuc super pfata reqruntur alia duo. Primo si debeat esse iusta oportet q talis cõmutatõ sit utilis reipublice. sicut est d mercatoribus illis qui afferunt res de
b patria ubi abundant ad pñam ubi deficiunt. quaz tñ usus est ibi necessarius. Et etiam qui res emptas conseruant ut pmpte inueniantur uenales a uolentibus eas emere tales habent actum utilem reipublice. Oportz eni q nec aliquis credat nec credendi ratõz hẽat emptõez esse ɔmunitati ul' reipublice preiudicialem ppter defectum illius conditõis sunt aliqui uituperabiliter negociatores. puta qui nec transferũt nec conseruant nec eorum industria meliõatur res uenalis nec certificatur alius simplex de ualore rei emende. sed emit mõ ut statim uendat sine oĩb' iã dictis ɔditionibus. Talis esset exterminandus a republica tanqz nociu' cõmũitati eo q phibz imediatã commutatõez uolẽtiũ hyconõice ɔmutare. z sic faciũt qõlibet uenale usualẽ carius emẽti qz deberz esse z uilius uẽdẽti z sic damnificãt utrãqz ptẽ. pz etiam q illi q frumenta uel alias res utiles cõitati ul' necessarias z bonas ad hoc principaliter emũt. ut non desint ciuitati pñie uel aliq alia bona itẽtione. ñ itẽ dẽtes caristiã iducer : sz qñcũqz necessitatem ul' notabile grauamen pauperum uiderint uẽdere iuxta cõez : z ratõnabilẽ estimatõem. Tales enim licite z meritorie pñt h facẽ z aliqñ caristiã impedir. sed illi qui in congregãdo talia nec cõitati prosunt nec utilitatem eius intendunt. sed solum lucrũ suuz nihil nisi caristiam expectando grauissime peccant. ¶ Rõ ẽ qr qlibet in cõitate uiuens rõne caritatis pximi z ratõe emolumẽti utpote solacii defensionis z similium debet ɔmunitati esse utilis z maxie nõ nociu' z sm iura. Turpis est pas q se non cõfirmat suo toti. pñt aũt utriqz pmissoruz se ex h cõsiderare. Quia q intendit caristiã dolet d frumentorum copioso puẽtu. Alius uero ex h uel letus est. uel contentus z non tristis
¶ Secũdũ requisitum ad ɔmutatõnem negociatiuam est ut uendẽs p re uẽdibili recipiat iustũ pcium. Est autem iustuz pcium considerandum scdm q res uendibiles ualent ad usũ hominuz lz

plus uel minus secundum necessitatem rerum interdum secundum desiderium hominum quod habent ad res. Et licet difficile sit dare de ualore rei sufficientem et generalem regulam. tamen hanc regulam quandam doctor tradit. Sicut estimatio quod uerisimiliter bona fide creditur erronea esse non est sequenda. sic communis estimatio in qua nullus error uerisimiliter apparet sequenda est. siue in specie siue in singulari ubi uero nulla est uel non uera estimatio. ibi recurratur ad rationem. pensando labores. sumptus et cetera statim dicenda. bona fide prout melius potest fieri. nec non meliorationem uel peiorationem siue realem siue estimatam. et iuxta hoc res uendatur. Talis negociator iuxta diligentiam suam. et industriam et pericula accipiat in commutatione precium correspondens. quod declarat scoto. quia unumquemque in opere honesto seruientem reipublice. oportet de suo labore uiuere. sed talis afferens vel etiam conseruans honeste et vtiliter facit reipublice igitur cetera. Secundo quia vnusquisque industriam suam et solicitudinem suam potest iuste vendere. Industria enim magna requiritur in tali transferente de patria in patriam ergo potest iuste sustentationem suam pro se et familia sua ad illam necessitatem: deputatam recipere precium correspondens sue industrie. ¶ Tertio etiam correspondens aliquid suis periculis Semper tamen lucrum debet esse moderatum ne talis cupiens nimis diues fieri uicium auaricie incurrat. ¶ Ad hoc uero quod uenditio uel emptio sit bona materialiter requiruntur conditiones et circumstantie communes sicut in aliis actibus moralibus potissime finis est. quod non sit in scandalum in malum exemplum contra uotum uel ex auaricia. unde dicit sanctus tho. quod emens non debet lucrum statuere tanquam finem suum uel suorum operum. Sed lucrum quod querit ulterius in alium finem necessarium uel honestum ut ad sustentationem domus sue uel ad subueniendum indigentibus si sit negociatio licita uel etiam cum quis negociationem intendit propter publicam utilitatem ne scilicet res ad uitam necessarie desint patrie. et tunc lucrum expetit non tanquam finem sed quasi stipendium laboris. ¶ Sed est dubium utrum uenditor teneatur dicere uicium rei uendende? Respondeo secundum tho. quolibet. ij. q. x. et. 2. 2. q. lxxvii. arti. iij. si res uendenda propter uicium quod habet redditur minoris ualoris uel eius usus redditur impeditus uel noxius scilicet cum equus claudicat uel domus est ruinosa aut cibus corruptus uel uenenosus. si tunc huiusmodi uicium est occultum et uenditor non detegit et si tam care uendit ac si non esset uiciosa. erit uenditio

dolosa .ꝛ uenditor tenetur ad damni recōpensatōem .si uero uicium sit manifestum puta cū equus sit monoculus. uel tale maifestum uicium habꝫ res uē denda uel cū usus rei licꝫ ñ ꝯue niat uni uenditori .pt tñ ꝯueni ens esse alteri.ꝛ si tūc ipe uendi tor propter hꝰmōi uiciū subtra hat de pcio qntum oportꝫ tunc nō tenetur ad maifestādū uiciū rei qꝛ forte hꝰmōi emptor uel let plꝰ subtrahi de pcio q̃ꝫ esset subtrahēdum.unde pt licite uē ditor indēnitati sue ꝯsulere ui cium rei reticendo.uerbi grā.e xemplificant doctores alij.Tu uendis mihi equum oīno maluꝫ ꝛ qui nihil ualꝫ ad eqtādum ꝛ das mihi eum ꝑ tanto pcio.qn tum sola cutis ualet:nihil iniu stuꝫ facis mihi ꝙ equꝰ non ualꝫ ad eqtādum .nisi ego i ꝯtractu i terrogarem.an equꝰ ualerꝫ ad eqtandū.ꝛ tu diceres ꝙ sic tunc eni contractus iniustus ē ꝛ frau dulentus .si aūt ego ex simplici tate uel in aduertentia non cō siderarē illum defectū : nec inq rerem tu tñ bene scires ꝙ ego principaliter ad equitandū euꝫ emerem.ꝛ ex simplicitate uel i aduertentia id non dicerē. Tu quidē peccas cōtra me:nō iniu ste ad extra uendendo.sed minꝰ fideliter ꝛ eāitate circa me agē do hec ē sententia tulij qui nar rat de ātipatre pħo acutissimo qui dixit oīa vicia emptōi pādē da sunt.ꝛ post plura eius verba cōcludit tulius li.iiii.de offi.ni hil debet uenditoꝛ emptōi cela re.Quod si increpandi sunt q̄ r̄ ticent:quid de hiis estimanduꝫ est qui fucationis vanitateꝫ ad hibent. ¶ Sed quid ō hiis mer catoribus ꝛ cōtrahentibus qui sciunt verisimiliter iustum pciū ꝛ tñ signo. vel v̄bo uel silentio. rem supuendunt:Rꝫ.ꝙ triplicir̄ pn̄t tales uiciū cōmitter̄ . Prio si uidēs hoieꝫ simplicē ꝛ iexptū circa rem.non facit diligentiaꝫ fidelem ut ei non superuendat. Quia eni inexptus hō nescit rē estimare. Idō uenditor non pt se secundum illius exhibitionē i uendendo regere .sꝫ tota eius estimatō sibi icumbit. Hic ergo nisi fidelē diligentiaꝫ adhibeat non est sine peccato si reꝫ super uendat.secꝰ aūt est quando res uenditur homiui intelligenti ꝛ experto circa rem.Secundo qn do emptor aut uēditor ē artatꝰ necessitate uel inordinata affec tōne impulsus.tūc nequaq̄ꝫ pōt alter dubius de ualore rei tam secura cōscientia durus esse er ga eū ceteris paribꝰ. sicut erga l bex ꝛ omni tali impulsum ca renteꝫ hꝫ ei timere ꝙ ex illa ar tatōe carıꝰ emat q̄ꝫ alias facerꝫ emptor uel ꝙ uenditor uendat

remissus. Tertō quando uendi tor aliqua arte uel cautela vbo rū etiā si uera sint ꝛ ñ ff'a idu cit emptorem ad emēdū carius q̄m alias emeret. ut si uenditor rem que uix ualet unū denariū. scienter exhibeat ꝓ quattuor. ꝛ ēptor ex uerecundia uel qꝛ ñ cre dit superexhiberi rē in q̄druplum exhibeat ꝛ det plus quam unū uēditor corā deo tenetur ad re stitutōez ei⁹ qđ pl⁹ uno recepit. Tenet̄ eni ad restitutōem si rē sciēter supuēderet. etiam si illū nullo modo induceret quanto magis quando h̄ ꝑ cautellas ef ficit. ꝛ maxime per falsitates ꝛ mendacia h̄ ꝓcurat. ¶ Secūdo principaliter uidenduz ē quā ꝑi culosum sit mercari ul' negocia ri. Et h̄ patet ex septem que eaꝫ reddunt ꝑiculosam. Primo ig rātia interdum ualoris rex ꝛ q̄n ti estimandi sint labores. cure pericula. ꝛ cetera huiusmodi q̄ negociantes habent circa uena les res. in quarum estimatione merito quilibet est sibi suspect⁹ utpote iudex in propria cā. ꝛ in hoc minus ꝑiculose stant q̄ uen dunt res apđ multos iuenibiles ꝛ uenales. quia facilius ꝛ ꝓpinq̄ us pōt haberi estimatio ꝛ hoies non sunt artati ad unū. Quisq̄s vero habet rem uenalē ul' exer cet officium aut laborem non possibilem apud alium haberi sicut aliquando solum unus est notari⁹ medic⁹. apothecarius. l' alius talis. hic debet sibi multo magis esse suspectus ꝛ ualde ca uere ne i necessitate hoīum exi gat aut r̄cipiat ult̄ r̄i ant labōis sui ualorē. Scđm reddēs nego ciatōez periculosam est diffidē tia de proximis q̄ surgit ex cau telis ꝛ fraudib⁹oi die contingē tibus ꝓpter qđ uendētes multo carius exhibent res q̄m ualent ꝛ ementes. multomi⁹ q̄ꝫ uelit da re. ꝛ sic utrobiq̄ꝫ multa falsa di cūt̄. ꝛ non pauca mēdacia. ꝛ q̄n q̄ꝫ periuria cōmittūt̄. Tertiū ē i ordinat⁹ timor damni. ꝛ lucri đ siderium excessiuū ac effect⁹ res cito uendēdi. Ex quibus oritur consuetudo laudandi uenōnda ꝛ emenda uitupandi q̄ quidem timor ꝛ desiderium tēpore cont̄ ctus sic mentem urgent ꝛ occu pant qđ modicus uel nullus re spectus ad deum ul' iustitiā solꝫ hēri. Quartum cōtinua ꝛ anxia solicitudo ꝛ occupatio cum tali bus rebus extrinsecis ꝛ diuersis hoibus que raro mentis recolle ctōnem admittunt ꝛ in q̄bus tā ta habetur diligentia quod de bitum deo seruitium ꝛ cura pro prie salutis obmittitur. Quan tum est malum exemplum quod quis uidet in maiori parte mer cantium propter quorum mul titudinem homo plane uolens.

pcedeṝ uix pōt aliq̄d lucrari mē
cando. Sextum ē ꝯtinua occu
patio cum uero obiecto ⁊ mate
ria auaritie scꝫ cum tpalibus
bonis ⁊ etiam cum forma eiꝰ qr
cū modo acquirēdi eadē nec n̄
cum auaris.circa que uidetur tā
difficile uitare auaritiam sicut
assidue conuersando cum pca
cibus mulieribus ꝯtinentiā ser
uare. Septimum ē raritas pure
intentionis q̄a ualde rarum est
ut quis recte intendat i mercan
do utilitatem proximoꝝ.⁊ sic ſꝫ
utilitatē officij uel obsequij sui
uictum mereri que tamen itētō
tam necessaria est ꝙ sine tali in
tentione actuali uel habituali
nullus actus negociationis est
meritorius apud deum etiam si
quo ad homines nihil iiusti fiat
imo dubium ⁊ disputabile est:
an iste qui nō intendit i mercan
do hoim utilitati seruire. etiā si
utilis sit: possit aliq̄d ſm deum
p pro labore suo recipe. ¶ Tertio
pncipaliter uidendum ē quō mē
cator cupiens saluari debeat se
tenerẽ? Respō. ꝙ ōbet ante om
nia intendere. non plus debito
recipere. uel minus dare scienẽ
et uelle suppleṝ ubi percepit de
fectum ⁊ fideliter seruiendo aut
prodessendo his a quibus uult
uictum acq̄rere. ⁊ cum timoṝ lu
crum recipe scd̄m nobilitatem
⁊ grauitatem ⁊ utilitatem cure
laboris industrie ⁊ sūptuū quos
⁊ quas contingit habere. Nec
n̄ ſꝫ magnitudinē multitudinē
aut preciositatem rerum in qui
bus seruit aut ministrat hoibus
nec tantum negociationi intēdē
ut p hoc aliquid eoꝝ negligat q̄
sue sūt necessaria saluti. dico au
tem nobilitatem ⁊ cetera quia
dato quod negociatoris merces
adducētis tantus esset labor sic
militis ōfendentis terram. nobi
lior est tamen labō militis cete
ris paribus quā alteriꝰ. quia ad
nobiliorē finem tendit. sic etiaꝫ
staret ꝙ labōes. cure ⁊cetera es
sent eque nobiles ⁊ graues ⁊ tn̄
unus esset magis necessarius a
lio. p isto certe sibi magis debe
retur. Dico etiā secūdū multitu
dinem magnitudinē ⁊ preciosi
tatem reꝝ quia penestica uēdēs
.s. pisum ⁊ olera. ⁊ de uno flore.
ꝯmūitati seruiens non potest tā
tum lucri recipere. sicut institor
uendens nobiles ⁊ multū utiles
res nec institor i q̄ete qd̄amō re
sidens ceteris paribꝰ pt tn̄ lucri
recipere. etiam de eque magna
pecunia. sic tres eque bonas de
partibus longinquis adducens.
Et ideo si quilibet ſm statum su
um uellet uiueṝ. ⁊ ſm meritum
suum lucrum r̄cipe om̄ia staret
eo melius sed q̄ penestica ō mo
dico p̄cio ⁊ labore tantum uult
lucrari quod quotidie bōis cibis

ꝛ potibꝰ repleta sit. ꝛ ultra hoc ꝯtinue plꝰ ditetur que si debite ꝓpēderet uix nudum panem me reretur. ꝛ institor de modico la bore : ꝛ precio respectiue uult se ꝛ suos tam delicate nutrire : ꝛ ꝑ ciose uestire sicut unus ꝺ multo maiori summa. ꝗuiori ꝛ utiliori labore ꝯmunitati fuiēs ꝛ ita dis currendo de aliis. hinc est ꝙ q̄si omnes auaricie ꝛ sup̄bie ꝛ uolu ptatis morbo laborant ꝑ q̄ tātū excecāt ꝙ ↄ̄dunt ita ē̄e ꝺbeṝ ex h̄ ꝙ illa sunt tā cōiṝ iaꝫ ꝯsueta ꝛ ꝙ quasi om̄es sic agūt est tam̄ nulla cōsuetudo possit excusare ī his q̄ sūt contra rectā rōeꝫ sꝫ so luꝫ indifferentibus q̄ pn̄t fieri be ne ꝛ male nulla autem rō recta uidetur dictaṝ hoc bonū ꝙ filia simplicis militis aut burgenſ. quantumlibet opulenta deferat tam ꝑciosam uestem cingulum aut coronaꝫ. que pro statu suffi ceret cuiuscunq; magne princi pisse : aut regine. nec hoc quan tumlibet diues mercator. tā splē dide in uestibus. tam magnifice in sūptibus uiuat quod suffice ret regi uel principi bn̄ magno. Et h̄ modo mlt̄a sunt q̄ sub dissi mulatōne trāseūt nec ṝputatur tā mala q̄ tn̄ si recte pēsarn̄ṝ ma nifeste uideṝnṝ excessiua recto iudicio rōis. Ex quibꝰ pꝫ ꝙ q̄nti ficatio ꝑcij iusti pēsāda est in li bra ratōis recte attēdēdo bona fidei id ē fideli intentione suā īdustriā circa reꝫ. solicitudīē. ne cessitatem. nobilitatem rei uen dibilis magnitudineꝫ. multitudi nē. labores. ꝑicula. ꝛ sumptus.

¶ Sequiṝ. vi. ca. de usuris

De usuris mō ꝛ aliis ꝯtrac tibꝰ tria ponentur. Pri mo quod modis usurarij faciunt ꝯ. vij. ꝑceptū. Secundo q̄nta mala ludos ꝯmittenṝ. Ter tō quō peccant lusōes. ¶ Quan tū ad. i. prenotāda sṝ quattuor. Prīo ꝙ usurarij tenentur ad re stitutionem usure. ꝛ ad restitu tionem damni per usuras alicui illati. Om̄is eniꝫ usura ꝯmittiṝ circa mutationem uł ꝯcessionē Est autem mutuatō actiua seu cōcessio. datio ĝtuita rei quā ł equiualens tenetur reddē ṝcipi ens iuxta pactum. Mutuatio uero passiua est talis rei recep tio. ꝺr autem mutuatio q̄si meū tuum facio. h̄ tn̄ ꝙ tibi mutuo non simpliciṝ desinit esse meū. sꝫ solū ad tempꝰ debet esse tuū uñ ueraciṝ dr̄e possum me tantum h̄re apud te ꝛ ille ñ dicetur oīo paup cui ꝺbitores bene soluturi tenerētur multa. ꝺr autē mutua tio pecunie uel hꝰmodi datō q̄a dominum transferetur. unde in scriptura uocatur mutuatio. da tio. Exo. xxii. ꝺutro. xv. luc. vi.

si inquit mutuuz dederitis his a quibus speratis recipere. q̄ grã ē uobis?naz ꝛ peccatores pcõri bus fenerantur ut recipiãt equalia. ꝛ statim sequitur. mutuū date. nihil inõ sperãtes. ꝛ erit merces uestra multa. ꝛ eritis filij altissimi. quia ipe benignus ē sup ingratos ꝛ malos. Dicitur g̃tuita datõ. quia sicut pura ꝛ siplex donatio fit gratis sine limitatõe sic ista debet gratis fieri: salua ista limitatione de reddendo. Unde xp̃s vbi supra dicit. nihil inde sperantes supple. vltra redditionē rei. Addit q̃ӡ uel equiualens tenetur reddere quia nisi h̄ esset pura ꝛ simplex foret donatio. Dicitur. vel equiualens. qꝛ aliq̄n res eadē nõ põt reddi. qꝛ distrahitur ut pecunia uel pdit̄ aut perit ut equus aut domus. Dicitur ēt iuxta pactū. quia mutuo recipiens nõ tenetur rē mutuatã simpl'r reddere. nisi ita sit peccatū. põt enim tale pactū fieri ꝙ restituat si petitum fuerit. uel si aut duz venerit ad piguiorem fortunam: ꝛ tunc si non uenerit cõditio: reddere non tenetur. Secundo notandū ꝙ quãuis mutuans possit iure reӡ mutuatam vel ualorē eius recipeꝛ ꝛ repetere. nihil tñ põt vltra h̄ ab hoie rõe rei mutuate uel mutuatõis repetere recipere ul' sperare. sӡ bñ põt recipe ꝙ a mutuum recipiente non pro mutuo: sed spõte uel ex alia iusta cã datur aut pia. Primū pӡ qꝛ recipiens mutuū nullū ius hӡ ad rē nisi ex concessione mutuantis: sӡ mutuans ñ dedit aut mutuauit nisi ad certuz tp̄s ultra ꝙ inuito dño tenere non debet. Secūdū patet. quia quãdo mihi mutuasti pecuniaz uel huiusmodi tūc res ista interim est mea facta ꝛ eius usus est meum opus cuius signum ē. quia si apud me perditur pecunia ul' res mihi ē pdita nõ tibi ut oẽs volūt. Sӡ ꝯ rõeӡ ē ꝙ ego tibi debeam dare aliq̃d de usu ꝛ laboꝛ meo quē habeo de pecunia mea. licet postea tenear tibi dare pecuniaz tuã aut equiualens quã a te mutuaui: ꝛ q̄n hoc facio: tunc tuū tibi reddi tui ꝛ satisfeci. Sӡ diceres q̃s cuӡ ille cui mutuo ante hoc mihi potuit dare unū flo. uoluntarie. cur ergo pro mutuo non põt dare unū florenuӡ?r̄ñ. ideo qr ñ uendibile nullus põt uendere. Sed quilibet bñ põt dare suaӡ rem q̃ saltē liber ē: sӡ mutuatio cum sit actus voluntatis elicit⁹ uel imperatus. quo quis vult ꝙ res sua sit alterius ad beneplacituӡ eius qui hӡ potestatē sic disponendi de re uel utrunqӡ. s. actum interioreӡ ꝛ exteriorē comp̄hendens ꝛ nullū aliuӡ est uendibile eo modo quo usurarius

cupit. Ex quo etiam patet quõ
usura ꝯtra legẽ natur̃ ẽ. Tertiũ
patet qꝛ ñ ẽ peioris ꝯditõis que
mutuũ p̃stitit alicui pꝰ mutuatõ
nem q̃m ante. ſʒ potuit recipere
ſponte uel ex alia pia aut iuſta
cauſa data ab eo q̇ hẽret pote
ſtateʒ dandi. ergo ⁊ poſtea hẽt
ĩmo recõpẽſatõneʒ eoꝝ q̇ pecu
nia non mẽſurâtur licite põt ꝑ
mutuo quiſ exigere. ſm multoſ.
puta beniuolentiã ⁊ amorẽ eiꝰ
cui mutuauit uel aliq̇d hꝰmõi.
ſed diceret adhuc uſurarius. ſi
nihil poſſum recipere pro bono
quod tu habes ex pecunia uel
uſu eius. tamen tu teneriſ mihi
pro damño quod habeo quia
interim quod tu habes eaʒ. ego
non poſſum emere cẽſum ꝑ ea
nec poſſum uti ea nec cũ ea lu
crari. ꝙ totũ poſſem hñdo pecu
niam ipam. Cur nõ pro tali dã
no aliquid recipiam? R̃n. qñcũ
qꝫ ẽ certuʒ dãnũ ꝙ mutuans ex
mutuatõe incurrit: tunc niſi illi
petẽti ſit tâta neceſſitas. ꝑ quo
iſte mutuãs teneret̃ illud dãnuʒ
ſubire ipe beñ põt ſibi denegare
mutuatiõeʒ. ſi aũt iſte petẽs uo
luerit illud dãnuʒ i ſe recipe ad
uitandũ ſuũ grauius dãnũ. hoc
mutuans licite põt facere ⁊ idẽ
nitati ſue ꝑuidere. nec recipit h̃
rõe mutuatõis. ſed ad uitanduʒ
dãnum ꝙ ſibi ex mutuatiõe imi
net ubi uero nõ eſt aliquod cer

tum dãnum. ibi nihil certi põt ꝑ
cipi: ⁊ multominus quando eq̃
uerisimile ẽ occaſione mutuatõ
nis bonũ uenire ſicut malum ul̃
damnũ vitare ſicut icurrere. ſuf
ficit enim pro poſſibili damno.
poſſibile lucrum. vnde ſic argui
tur contra uſurarium. ſi hoc eſt
damnuʒ tuũ ꝙ non potes lucra
ri cũ pecunia tua. tunc hoc ẽ lu
cruʒ uel bonũ tuũ ꝙ non potes
perdere pecuniã tuaʒ ex ſpolio
furto. uel alijs dolis. uel mercã
do dãnificari cum ipa utrũqꝫ ei
eſt eque poſſibile ⁊ contingens
g̊ ſi teneor tibi ꝑ iſta: tu tene
ris mihi pro iſto. ⁊ ſic fit recõpẽ
ſatõ. ¶ Tertio notandum ꝙ ha e
bẽs ſubſtantiaʒ huiꝰ mũdi ſicut
tenetur interdum ſub p̃cepto a
liqñ ſub conſilio dare aliq̇d ſim
pliciter ut elemoſinam ĩdigenti
ut ſupra hitum eſt d̃ elemoſina
p̃cepto q̇nto. Item ſupra ca. ij.
p̃ñtis p̃cepti. ſic etiam tenetur ĩ
caſu rẽ ſuã dare ad tẽpus qd̃ ẽ
mutuare eadẽ rõe. Quia p̃ma
Ioh̃. iij. ((q̇ habuerit ſubſtãtiã
huiꝰ mundi ⁊ uiderit f̃rem ſuuʒ
neceſſitatẽ pacientẽ clauſeritqꝫ
uiſcera ſua ab eo quõ caritas d̃i
mãet in eo)). Sed certũ ẽ ꝙ pri
mũ tenetur quis facere libere ⁊
gratuite. ⁊ nihil ꝑ eo ſperare ꝑ
datõe uel recipe tanq̃m debitũ
ciuile. quanuis tal̃ elemoſinari
us poſſit licite intender̃ ꝙ alius

piusſit ad ipsum orando pro eo pauper ei in ueritate obligatur ratione opis pietatis orare uel pius eſſe pro benefactore.ḡ ꝛ ſecundum debꝫ fieri ſic libere vꝫ mutuꝫ.ubi res datur ad tempꝰ opera enim pietatis debēt gratis fieri vñ luce.vj.((Eſtote miſericordes ſicut ꝛ pater ueſter miſericors ē.))((qui uicꝫ gratis ē ꝛ ibidē.))ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt:q̄ uobis ē gratia. ¶Quarto notandū ſꝫ tho.2.2.q.lxxviij.ꝙ q̄dā ſunt reſ quaꝝ vſus nō ē cōſumptio earū ut uſus domus ē inhabitatio ꝛ diſſipatio eius uſus equi ē eius equitatio uel alter eius labor ꝛ in talibus pōt uſus concedi ſua ta ꝓprietate.ꝛ pro taliū rerum uſu pōt hō licite recipe ꝑcium. ut fit in eaꝝ locatione.alie ſunt res quarum principalis uſus eſt earuꝫ conſumptio.ut ſunt pecunia.panis triticum:ꝛ huiuſmōi uſus enim panis ē cōmeſtio per quam cōſumitur.ſic etiaꝫ de vino ꝛ ſimilibus.ſic uſus principalis pecunie ē eius diſtractio ſꝫ ꝙ in ꝯmutatōe expenditur.ꝛ in talibus non debet nec vſus principalis ꝯcedi ſine dominio quia in illis per mutuum fit tranſlatio dominij. ſi enim mutuo tibi pecuniaꝫ.illa erit tua ꝑ mutuū nam mutuum ōr quaſi de meo tuū. Et iō ſi mutuatū ꝑdit̄ ipm ꝑditur illi qui mutuo recepit.lꝫ teneatur reddere equalens ſimiliter de pane uino ꝛ ſimilibus intelligendū ē. ¶His prenoīatis concluditur ꝙ q̄uis uſura i nullo caſu ſit licita tamē in quibuſdam caſibus poteſt quis licite r̄cipere ultra ualorem rei mutuate non pro mutuatione.ſed alia de cauſa. Primum patet.q̄a uidetur eſſe contra legeꝫ nature ꝛ iaꝫ patuit.ꝛ ēt ē ꝯ declarationē eccleſie.Extra de uſu.li.v.fere ꝑ totum. Et ꝯtra diuinam legem .pſ.((pecuniā ſuā nō dedit ad uſurā.))Scōm patet.pº caſu ſi q̄s detinet iniuſte ꝑ uiolentiaꝫ bona mea.ꝛ mutuo ſibi pecuniam:recipiēs eadem bona idignº.ſi q̄ fructus ueniunt de illa re impignorata:ego iure recipio.non rōe mutui.ſed qꝛ pertinebat ad me etiā ſine oīni mutuatōe.Secundus caſº ſi añ tēpora tibi mutuaui ꝛ hodie debes ſoluere.ꝛ qꝛ non ſoluis ego ex legitima cauſa cogor tātuꝫ pecuīe ſub uſura r̄cipe tūc illud ꝙ pro uſura teneor ſoluere tu ōbes dare.ꝛ ego iure recipio.nō pro mutuatione quia iam fineꝫ habet:nec tu teneſ rem illaꝫ ex mutuatione ſed detines uiolent̄ uel me iuito. Et quia ex iſta iniuria tua habeo damnum.tu teneris mihi illud refundere.Tertius caſus eſt ſi ego fideiuſſi pro

te ei qui tibi mutuauit. ⁊ tu tpe solutionis non soluis nec liberas mea fideiussione. mutuans quo qꝫ recipit pecuniam sibi ꝺbitam sub usura ut ꝑus ⁊ ppt promissionem meã obtinet iure a me illõ qꝛ dedit ꝑ usuratu teneris mihi illud reddere nec ego r̃cipio usuram a te. nec tu das illud residuum rõe mutui. sꝫ ppt damnũ qꝛ ego ex negligentia tua incurri.

b ¶ Quartus casus ponitur extra de usuris salubriter si socer q̇ differt dare genero dotem. obliget sibi in re cuius usus non est eius consumptio pignus pro dote quam mox dare deberet tunc gener ñ tenetur fructus quos de bonis impignoratis percipit computare in sortem. hoc intellige cum maritus sustinet onera mr̃imonij alias non. Et dicitur notant̃ ĩ re cuius usus. ⁊c̃. Quia ꝭm mltos non potest de. x. florenis unũ recipere q̇a contra naturã pecunie ẽ qꝛ generet secundum phm sed tamen hoc ñ potest ẽẽ propter hoc quod gener expectat. et dat inducias socero numerandi uel soluendi dotem quia h̄ esset pro mutuo recipere sed hoc uidetur esse licitũ quia ius p̃sumit qꝛ quando q̇s dat alteri filiã suam. non uelit eos deficere vel perire. immo subleuare in oneribus matrimonij: unde presumitur ex caritate facere quicquid facit uel qr papa qui habet prouidere saluti hoim ordinauit h̄ in penam deferentiuꝫ dotẽ ul' ĩ fauorem matrimonij. et quia h̄ mundus acceptauit: quilibet tale pignus obligãs uidetur renũtiare quodammodo iuri suo. Quintus casus sꝫ dubius apud quosdã ẽ ⁊ tangitur. Extra. li. iij de feuð. ca. insinuatione. Quando uasallus bona feudalia impignorat dño feudi. qr tũc secũdũ legistas ⁊ canoĩstas dominus ñ tenet̃ ꝯputare in sortem p̃cepta de bonis predictis etiam si percipiat aliquid ultra labores ⁊ impensans maxime qñ interi ñ exigit seruicium. tamen ĩ h̄ casu se curiõ est opinio. Innocẽcij dicẽtis qꝛ ibi oportet fructus computari ĩ sortem.

c ¶ Patet ex predictis qꝛ multis modis usurarie peccat q̇s ꝯtra septimum preceptũ. Primo qui alicui pecuniaꝫ mutuat ⁊ ꝑ solo tali mutuo exigit lucrũ tp̃rale in pecũia. aut ĩ alia re cuius ualõ põt pecuĩa mensurari. Dico notanter ꝑ solo modo qr ꝭm tho. q̇ mutuum dat. p̃t absqꝫ pccõ ĩ pactuꝫ reducere cũ eo q̇ mutuum accipit recõpensatõeꝫ damni ut patuit ĩ scðo notabili ⁊ in quarto ꝓ casus dico etiam q̇ exigit lucrũ qr secundum eũdeꝫ tho. Si mutuans accipit aliq̇d ab eo cui mutuat. non quasi exigens nec q̃si pro aliq̃ obligatõe

tacita uel expressa: sed sicut gra
tuitū donum: ñ peccat ut supra
patuit. Secundo contra h̄ man
datū peccat p usuram qui pro q̄
cunq3 re que usu cōsumitur mu
tuata accipit ex pacto ultra sor
tem pecuniā: aut aliā rē cuiꝰ ua
lor pōt pecunia mensurari. quia
cum talē rem mutuat alteri: tē
amplius non ē sua. sed istius q̄
eam mutuo accipit. si ergo exi
git p ea lucꝝ: tunc exigit lucrū
pro re non sua. Ex quo p3 ꝙ usu
ram cōmittit qui pro mutuo exi
git munus ab obsequio. vel a li
gua. quia uterq3 ualor pecunia
mensurari pōt: ut p3 in laboran
tibus aduocatis ꝛ similibꝰ. Ter
tio peccat contra hoc p̄ceptu3 p
usuraȝ q̄ mutuat. xviij. libras p
una vel centū etiā p una cū pa
cto de illa soluēdo imo sola spes
de lucro rōe mutui ꝭm illđ luce
. vi. mutuū date nihil inde span
tes. Ex quo p3 ꝙ talis sperās lu
crum pro mutuo fit usurariꝰ mē
talis. veru3 ē quando spes lucri
ē cā mutuandi. Ita ꝙ alias nō
esset mutuaturus nisi de lucro r̄
cipiendo sparet aut aliquo alio
emolimento ut de propina uł si
mili lucro. si quis vero principa
liter moueretur ex caritate ad
mutuum ꝛ cum hoc speraret de
retributione alicuius lucri: illđ
non esset usura nec viciosum ut
dicit alber, super illo luc. vi. mu
tuum date nihil inde sperantes
obligatur eni ex beneficio q̄ mu
tuum recepit. ꝭm illud luce. ibi
dē ((p ut uultis ut faciant uobis
hoies ꝛ uos facite illis similit̄))
Et dixi notanter. si quis mutua
ret. xviij. libras pro una quia si
non mutuaret realiter: sed eme
ret unam libram p. xviij. super
aliqua re imobili ānui census. ꝛ
. xviij. libre essent iustū p̄cium p
una perpetui census: uel ad re
emendum: tunc contractus nō
esset usurarius. ¶ Quāto usurā
ɔmittit qui mutuat altēi sub ta k
li pacto ut etiam sibi postea re
mutet. quia vult aliu3 obligare
ad pecuniam estimabilē. licet e
nim licitū sit ꝛ dignū. ꝙ mutuā
ti vnum mutuetur aliud. nō tñ
ē licitū aliū pp mutuū obligari
ad remutuādū. ¶ Quito usura3
cōmittit qui habens molendinū l
mutuat pistoribus aut alijs illo
pacto ꝙ molant solū in suo mo
lendino. accipit eni3 ultra sortē
in tali mutuo. s. istam commodi
tate3 que est pecunia estimabi
lis ꝛ aufert eis libertatem alibi
molendi. ꝛ tenetur eis ad satisfa
ctionē. Sexto ɔmittunt usurā q̄
mutuauerunt res suas ad certū
terminum quo ueniente nolunt
dare plongatōe3 nisi data pecu
nia propter mutuu3 uel alio eq̄
ualenti. sunt eni usurarij. etiā si
exp̄sse nihil petant. ¶ Septimo m

usuram ꝯmittūt q̄ rez cari⁹ uendūt q̄ꝫ sit iustum p̄ciū ipius propter h ut emptori de pecunia soluenda expectent usqꝫ ad certuz terminum uel q̄ rē uili⁹ emit q̄ꝫ sit eius iustum p̄ciuz ꝓpt̄ h qr pecuniam soluit pꝰs antequaz sibi res posset tradi. Aut etiam q̄ tēpore collectionis bladi uini ꝛ ꝯsimilium cum min⁹ soluer̄ solēt uēdit talia ꝓ precio q̄ ualitura sūt circa pascha. Aut alio tēpe in quo plus soluere ꝯsuerūt ꝛ sic singulis modis palliate usure cōtra .vii. preceptum fit ꝛ tenetur in omnibus talibus quis ad restitutionem damni ꝓxio sic sibi

n iuste illati. ¶ Octauo qui mutuāt ad usuram noīe aliēo. ꝛ h maxime est ueꝝ de tutore ꝓcuratore ꝛ similibus qui i h non p̄stant nudum ministerium sꝫ etiam autoritatem. ꝛ sic usuras acceptas noīe alieno teñtur huiusmodi r̄stituer̄ .si iste cuius nomine accepit non est i soluēdo aut si nō uult restituere. Idem intelligo per oia de uitricis eccīe ꝛ ō his q̄bus commēdata sūt hospitalia aut alia loca r̄ligiosa ꝛ pia nec excusat eos quod huiusmodi lucra conuertantur in pios usus. quia est r̄gula iuris non sunt facienda mala ut eueniant bona Et quia ꝫm se usura ē mala. nūquam p̄t fieri bene sicut alia similia ut dic̄ aug .libro ꝯtra mē

dacium . ¶ Nono peccant om- o nes isti ciues contra hoc p̄ceptū quorum autoritate. ꝯsilio. ul' cōsensu alicuius cōmunitatis mutuant ad usuram. Et omēs qui autoritatem prestant. aut p̄ceptum ad hoc dant. aut cōsiliuz sine quo ciues h⁹modi usurā nō ꝯmisissent. tenentur ad restitutōnem insolidum. Ceteri uero ut cōsentientes ꝓpter emolimētuz quod eis ex hoc accresit: tenentur ad restitutionem eius ꝑtis q̄ ad eos peruenit. aut q̄ntum releuati sunt in expensis q̄s alias fecissent de suo aut q̄s eos soluer̄ oportuisset. Notat autem dominus alb. sup illo luce. vi. ((Mutuū date nihil inde sperantes)) Contra mutuum inq̄t m̄ltis modis peccatur. Primo indigenti non dādo. uñ eccī. xxix. Fenerare proximo tuo in tpe necessitatis illius. Scđo datuz nimis importune r̄petendo qñ hō non p̄t soluere cōtra qđ Isa. lviii. ((oēs debitores repetitis)) ubi glo. qui repetit non hñtem deo facit uiolētiā. Tertō pignora nc̄caria ul' ōtinēdo uel ōstruendo ō q̄b⁹ iob xxiiii. Abstulisti pro pignore bouem uidue ꝛ exo. xxii. proximo tuo pignus aut uestimētū ei⁹ añ solis occasum reddes. Quāto cū usura exigendo ut h ꝛ eze .viij. Ad usuram non ꝯmodauerit qđ uꝫ ad uirum iustum nc̄cio ꝑtinꝫ

Exo.xxij. Si pecuniaꝫ dederis mutuo nō urgebis eū nec usuris opprimes. Quinto pro dilatōne termini solutionis munera accipiēdo. de quo ps. qui pecuniam suam ñ dedit ad usuraꝫ. ¶ Quātum ad scōꝫ principale queritur utrum ea licite possint recipi ꝛ retineri que acquiruntur per ludos alee schacoꝝ uel alios. ꝛ ex pactis mutuis hoim de cursibus equoꝝ galloꝝ ꝛ alioruꝫ aialiuꝫ morsibus. bellis. uel duellis. etiam hoim uel de duratione pluuie. uel siccitatis. uel quocunqꝫ alio in certo futuro uno unam ptem ɔtradictionis. alio aliā eligente. Et ponatur casus exēpli ḡtia. sint petrus ꝛ paulus ambo sui iuris signo uerbo uł facto tale pactum faciant mutuo quod petrꝰ debeat dare florenū in casu qꝰ crastina die ñ ceciđit pluuia uel si in tessere uenerint tres oculi. Et econtra paulꝰ petro in cāu quo ceciderit pluuia ł quattuor oculi uenerint in tessere. ponatur etiam ulteriꝰ ꝙ ueniat illud qđ petrus elegit. tunc q̄rit utrū isti peccent sic pasciscēdo hoc est ꝙ unus eoꝝ obligat se sic alteri ponendo reꝫ suā i tale dubium ꝛ fortunam ꝛ ꝙ recipit reobligationem ab alio. ꝛ utruꝫ ipleta conditione quā petrꝰ elegit paulus posset licite retinere rem suam. uel an teneatur eam dare petro. ꝛ an petrus possit eā licito iure recipere ꝛ retineř tanquam suam. Jn istis eniꝫ cōsistit tota uis ludi. Pro quorum intellectu notandum ꝙ ñ oportet dubitare an licitum sit ludrica uel iocosa excerere ꝑ řcreatōe ꝛ q̄si ꝑ quadam quiete uirtutis aiał cum taꝫ theologi q̄ʒ phi circa h̄ ponant uirtutem eutropelie uel iocunditatis. sed qr talia que ꝑ alleuiatione mentis inuenta sūt fiunt pro acquisitōne. pecunie ꝛ pecunia estimabilium. Jdcirco dubium motum : Rñ. ergo ad dubium septeꝫ sunt tenēda. Primum est qđ hō habens dominium rei p̄t licite se obligare ad dandum eam sub tali ɔditōe fōtuita nisi fōte quis haberꝫ dñiū quo ad hoc restrictum. uel nisi conditio uel obligatio uel ambo simul aliquid mali implicarent patet qr talis potest simpliciter ꝛ libere dare sicut ꝛ quomodo uult ꝛ statim ergo pōt etiam dare impleta cōditione que nihil male includit. Quod autem p̄t quis licite facere : ad hoc faciendum potest se pacto uel promisso restringere. sed hic aduertendum est ꝙ talis obligatio p̄t etiam male fieri ut pote qñ q̄s secundū řctam rōem deberet ꝑ se aut suis seruare. siue quādo obligaret se ibi ubi sciret uenire in malum. Secundum ē ꝙ homieꝫ

obligare se sic ut pdictum est in
pmo pcise: z pncipalit pro simi
li re obligatione iniquum z iniu
stū ē. similit z talē exigere obli
gationem pro obligatione sua.
probatur quia ibi i ɔtractu non
seruatur equalitas. eo q obli
gatio pauli est petro lucrosa s3
obligatō petri paulo nihil. Et h
est qd petrus desiderat z inten
dit paulus uero ɔtrariū licet n
ɔsequatur intentum ergo null9
eo intendit equitatem que ta
men necessario i omni ɔtractu
non gratuito requirit ¶ Item p
batur ex alio. quilibet ludens
talis habet inordiatū desidriu3
ad tempalia. z nō subiectu3 do
sic debet. q2 ludens de quo agi
tur desiderat ueire illud qd ipse
elegit. intm q si oino non uene
rit tristatur. maledicit aliqn. z
blasphemat. que sunt manife
sta signa magna desiderij: z ni
mis inordinati. maifestū autē ē
q casus oculorū in tessere. uel
pluuia. uel silia sūt actus natu
rales a deo respectu cuius nlla
est fortuna dircte. licet uolūtas
mala ut sic n sit a deo. Ecce q9
mō lusor dolet de illo qd deus
facit. In hoc aūt magis piculo
se stāt q talia eligūt que si ueni
rent esset cōitati damnosa. ut q
non ueniat pluuia. uel q nix vl
gelu diu duret. z qui prebent si
buīpis occasionē desiderandi id

q deo non placet uel cōmunita
ti nocet ¶ Item patet aliter. na3
duo qui simul ludūt uolunt ha
bere deu3 ad impossibilia. Qui
libet eni3 uult q ipe finaliter lu
cretur. hoc aūt i eodē ludo ipos
sibile ē fieri. Ido q3 lusō posuit se
ad hoc q īpossibile ē deū vtriq3
placere. z sic ager q uterq3 stet
de eo bene contentus. Ad cuius
cōtrarium deberent oio conari
quia aliter non possunt esse deo
placentes z grati. Dicente aug.
((nemo placet deo nisi placeat
sibi deus)) Ecce quantū malum
vult unus lusorum alteri dum
qlibet uult q deus alteri non ɔ
placeat. quāuis osndant se qnq3
tales quasi sint socij z amici. It
ex alio tales ludentes abutūtur
donis dei. deus eni dedit nobis
tpralia. n ad aliō ɔvtēda. nisi ad
laudē suā. utilitatē nostra3 aut
pxi. nunc aūt ludens auertit se
ut cōiter per ludum a laude dei
z eius. memoria z necessario ul
habet damnum uel damnificat
pximū. z hoc ultimu3 principa
liter intendit. ergo sic ludere ē
abuti donis dei. Tertium est q
le pcm sit ludus pdictus: Rn.
q ludere pncipalit itētiōe lucri
ut talis z acquisita retiere sola
uel principaliter hac occasione
est ex genere peccatum morta
le q i ē cōtra caritatem pximi.
imo z dei ut pat3 ex precedenti

dicto pōt tamē aliquis sic ludē do peccare uenialiter. sicut si lu deret puer ex toto desiderio lu crandi pro globulo uel lapillo. Aut alia tam parua r̄ quod ꝓxi mo ñ nocerꝫ. Quartū est ꝙ pau lus in casu principali non potest iuste retinere rem ꝺ qua pactuꝫ fecit. probatur. paulus perdidit ius suum ꝙ habuit ad illā reꝫ ⁊ nō acquisiuit aliquid noui iuris ad eam. igit̄ ñ debetur sibi ⁊ p ꝯ sequēs non pōt retinere eā sibi. Primum uidelicꝫ ꝙ ꝑdidit ius suū pꝫ. qr paulꝰ potuit iuri suo renunciare ⁊ renunciauit ꝸ per didit. Aliud pro p̄ma ꝑte patet ex casu pro secunda ꝑte proba tur paulꝰ ex quo ꝯsensit i ludū consensit exp̄sse uel tacite ꝙ si sic euenerit sicut petrus elegit. qꝺ res nō esset sua ergo renun ciauit rei illi si sic eueniret. sꝫ sic uenit. igit̄ ⁊cet̄a. Secūdū uꝫ ꝙ non acquisiuit nouū ius patet qꝛ ꝑdendo illud nihil iuris acquisi uit et nihil aliud interuenit fur ta casuꝫ. qꝛ per illum oia alia ex cluduntur. Quintum ē ꝙ petrus non iuste occasione ludi recipit rē istam ad sibi retinēdam. ꝓba tur petrus nullum ius hꝫ ad reꝫ ī hoc casu. ⁊ non datur sibi gra tuite ut casus innuit ꝸ p̄mum ui delicet ꝙ nullum ius habeat ad rem patet. qr nemo ex iniusto fundamento suo potest in aliq̄ re ius acquirere. eo ꝙ sic nemo colligit de spinis uuas. nec ꝺ tri bulis ficus. Math. vij. sic nec ex iniusto potest uenir̄ ius. nihil enim dat quod non habet. sꝫ pe trus ad acquirendum rem pau li habet iniustum fūdamētū eo qꝺ facit iniustam obligationem ⁊ dānificat proximum ⁊ abutit̄ donis dei ut in scꝺa probatōe pa tuit. ¶ Sextum ē ꝙ res ꝑ casuꝫ lucrata ad cuiuscunqꝫ manus ꝺ ueiat occasione ludi scientis qꝺ res talis sit est ad pios usus con uertenda uel auctoritate superi oris qui sibi talem dispēsationeꝫ reseruauit. uel si nullus superi or sibi talia reseruasset. Ipe per se debet facere l' disponere ꝙ ꝑ alium fiat. patet qꝛ oīa tēpalia sunt ordinata a deo ⁊ ōdinanda ab hoībus uel imediate ad lau dē dei uel ad utilitatē hoim. In qua tn̄ etiam laus dei intēdēda est. si ergo ordinatur ista res im mediate ad laudem dei: manife stum est quod in pios usus con uertitur cum pietas sit cultus ꝺi secundum augustinum. Si au tem ad utilitatem hominum ra tionabiliter ordinatur cū nulli ꝺ beatur de iure. planum est ꝙ cui datur. datur ex mia et pieta te ⁊ sic iterum in pios usus con uertitur: sed quereret aliquis ex quo res ista debet in pios u sus conuerti. utrum hoc spectet r

ad Petrum vel Paulu3 uel ali
quē aliū :℞.ꝙ uterq3 eoꝝ ōbet
ad hoc conari. quia qnilibet eo
rum ē cā ꝙ res sic conuertenda
ē.ꝛ ꝓpterea ēt uterq3 eoꝝ ōbet
facere diligentiam ꝛ impedire.
ne aliter ꝯuertatur.vnde si pau
lus timet ꝙ Petrᵒ ñ sic ꝯuertat
dedet quantū de iure pōt ꝓuiδ
re ꝙ non veniat ad manus eius
notificando v3 superiori ad quē
pertinet dispositio vel ponendo
ad manus cōmunes. uel procu
rando arrestatione3 uel aliquo
alio modo iusto aut benigno. si
militer debet facere Petrus ne
res ueniat in manus pauli si cō
formiter tim3 de ipo si uero nul
lus talis iuridicus modus locu3
haberet.quia tamē paulus pac
tum fecit se daturū petro si plue
ret hodie tunc ex quo pluit: viδ
tur securius ꝙ det vel dimittat
petro possessionem rei q̄3 ꝙ sibi
reseruet. pacta enim seruanda
sunt quantu3 possunt sine pecca
to maxime quādo dubiū ē quo
modo Petrus re3 conuertat q̄a
tunc presumendum est de bono
uel quando non potest iuridico
uel benigno modo indebitam ꝯ
uersionem rei qua3 perdidit im
pedire.non eni3 videtur ꝙ pau
lus ad impediendam illa3 ꝯuer
sionem rei indebitam etia3 si ve
risimilitez timeat de ea debeat
se periculo exponere ,vel pugna

re.Aut se ponere ad scandalum
uulgare.ut notetur de non obs̄
uatione pacti.mendatō.uel fal
sitate nisi si ꝛ quantū aliqδ istoꝝ
de iure debitum ē uel s̄m iusti
tia3 expedit. ❡Septimū ē ꝙ oc 8
casione ludi nihil oio pōt de a
liena re recipi ul' teneri de iure
non q̄ntum p̄sumitur de volun
taria perdentis datione ēt si nō
perderet.sic enim fit inter ami
cos ꝙ aliqñando sine ludo plus
dant q̄3 per ludu3 amittant. Et
ideo qui ludunt in solatō pro esi
bilibus uel potabilibus ul' aliis
rebus tanto securius sumunt ac
quisita quanto uerius p̄sumūt ꝑ
dentes uoluntarios ad dādū ex
amicitia ēt siñ ludo.igitur se nō
lucrū:sed solatiū de victoria in
tendeꝛ.De tanto uero insecurio
res de quāto illos iñuite dare i
telligunt uel se lucꝝ ut lucꝝ itē
disse. ❡S3 quereres pn̄t ne i a
liquo casu ꝑdentes i ludo de iu
re perdita repetere:℞.ꝙ sic:nā
qñ furiosi minor ēnes maxime
pupilli.mente capti.surdi.ceci.
muti.ꝛ morbo perpetuo laborā
tes serui religiosi.filiifamilias q̄
nihil habent nisi a patre vxōes
que non habent pafreñalia.per
dunt aliquid ludo. illa iure pos
sunt repeti ꝛ debent restitui. vl'
illis. uel eorum tutoribus :cu
ratoribus. dominis . monasteri
is.patribus ,aut maritis .

Idem debet fieri si ãministratoꝝ
rerũ ecclasticarum ꝺ reb⁹ eccle
aliquid indo pdidisset similit̃ re
petere posset ⁊ reddi deberet si
aliquis inuite ludendo : ⁊ ad lu
dum coactus aliquid pdidisset.
Conformiter crederẽ repeti pos
se ⁊ reddi debere. si q̇s solum ꝯ
sensisset in simplicem ⁊ plãnum
ludũ ⁊ alius p falsitatẽ q̃ꝫ iste
non agnosceret lucraretur. ludẽs
enim taliter non iuste pdit rem
suam nisi p ꝯsensum i illoꝝ medi
ante quo pdit ut patuit. Ille au
tem de quo hic dicitur nõ cõsẽ
sit in fallaciam p quã lucrãs ob
u tinet qꝺ intendit. Quantum ad
tertium principale notãdũ ꝙ ad
detestationem ludi. tria faciunt
Primo multitudo pc̃oꝝ q̃ i ludo
accidere possunt primum cupi
ditas que scd̃m apl̃um .j. thi. vj.
est radix oĩꝫ maloꝝ. nec est ibi
quecunq̃ꝫ cupiditas. sed rapina
uult enim proximum spoliar̃ re
bus suis. Scd̃m ẽ pditoꝝ uult ei
spoliare illum cum q° cõmedit
⁊ bibit. Tertiũ ẽ immia uellet
enim eum spoliare si posset etiã
camisia. Quartum est quia usu
rarium excedit in malo qui ĩfra
mẽsẽ. de. x. florenis unum lucra
tur. sed iste statim lucrat̃ eadẽ
die. Quintũ ẽ afflictio p̃ris dei
q̃m iurando ⁊ ĩpcãdo ꝺhoẽstat.
Sextũ ẽ mãdatũ eccle. ꝙ q̃ꝺã
mõ contemnit de his duobus.
puer. xix. (Qui affligit patrẽ ⁊
fugit matrem ignominiosus erit
⁊ infelix.) Septimum est scãda
lum pximi corrũpunt̃ enim mul
ti qui ad ludũ uidẽdũ ꝯueniunt
Octauum est obmissio multorũ
bonoꝝ q̃ deberet quis facere tẽ
pore quo ludit. Nonum est pec
catum piurii. Decimum fra⁹ q̃ꝫ
cõmittit in alterum. Undecimũ
ira ⁊ conuiciatio pc̃oruꝫ. Duoꝺ
cimum est fractio solemnitatuꝫ
in quibus pl⁹ conueniunt. Deci
mum tercium interdũ hoĩcidiũ
etiam pro modico ṽbo. Decimũ
quartum ẽ idolatria. q̃ sup illo
phil. iii. quoruꝫ deus uenter est
dicit glo hoc ab homine colitur
quod preceteris ab eo diligitur
Secundo faciunt ad ꝺtestatõꝫ
ludi quod i eo q̃nasi oia p̃cepta
decalogi transgrediunt̃. Primo
illud non habebis deos alienos
ut iã tactum ẽ. Secũdum nomẽ
dei ĩ uanũ faciliter assumit. Ter
cium sabbatũ sepe uiolat. Quã
tuꝫ ⁊ alia faciliter patẽt. preter
non mechaberis quod ad min⁹
spũalit̃ trangradit̃. qr adherẽs
alicui alii a deo contra deuꝫ for
nicationem committit amorem
anime cum creata re conbinan
do inordinate. imo sepe tales so
cii sunt fornicatores ad lr̃am.
Tertio fac̃ ad detestationẽ ludi
multiplex ibi conmissa stulticia
qr p̃mo uilissĩe seruituti se lusor

subicit taxillis uidelicet ossibus forte canis. Secundo largit ad pceptum taxillorum quod non daret ad dei pceptum. Tercio quia consentit quod uilissimi sibi nobilissimum recipiant uicem tps. Quarto omnibus nocet. quia scit quod sibi e damnosum proximo scandalosum et deo contumeliosum. Quinto quia uelut insanus propriis manibus se ibi quis interimit.

## Capitulum septimum.

Quia uero detinere alienum est contra .vij. pceptum. Ideo nunc de restitutione tria sunt pncipaliter dicenda. Primo quomodo sit restituenda bona materialia rerum et corporum. Secundo quomodo bonum fame sit restituendum. Tertio quomodo bona anime sint restituenda.

a Quantum ad .j. notandum quod restitutio ope uel uoluntate e quodam pabulum necessarium ad contritionem. Et qui alium iniuste damnificauit aut aliena detinet: tandiu est peccator mortalis quamdiu non uult restituere pro posse dicente beato Aug. in epistola ad macedonium. ((Quamdiu res propter quam peccatum e non redditur. si reddi potest. penitentia non agitur sed fingitur.)) Si autem ueraciter agitur. non dimittitur peccatum: nisi restituatur ablatum ex quo patet quod quamdiu homo non restituit pro posse si interim sacramentum aliquod sumit nouo peccato peccat. quia indigne sacramentum sumit. Et si manens in tali peccato implet pniam sibi a sacerdote pro peccatis sic confessis iniunctam. nihil pro hoc satisfacit secundum multos. Secundo notandum quod detinere alienum inuito domino: est ideo peccatum mortale. quia contra septimum preceptum. s. non furtum facies. Certum e enim quod auferre alienum est contra idem preceptum et eadem ratione retinere alienum. quia damnificatur in utroque dominus rei et ab usu sue rei inuitus pripeditur. Est etiam contra iustitie uirtutem que reddit unicuique quod suum e. Est etiam contra fraternam caritatem. quia uult alteri bonum: et retinens alienum uult alteri malum. unde eadem ratione qua detinens uxorem alterius. non est capax penitentie: sic etiam qui bona aliena inuito domino. Tertio notandum quod de restitutione sunt multa dubia doctrinalia que determinat sanctus tho. et sco. in .iiij. dis. .xv. Primum dubium est quis teneatur restituere? R. quod primo et principaliter ille qui rem abstulit: aut damnum iniuste intulit et hoc est certum. Et preter illum sunt multi alij qui ad restitutionem obligantur. qui comprehendutur in his uersibus. Jussio consilium. consensus palpo. recursus Participans. mutus non obstans non manifestans. Et tho.

exponendo hos uersus ubi pri⁹
Et 2.2.q.lxii.dicit q inter illa q̄
in his uersibus enumerata sūt.
qn̄q3 obligant semper ad resti
tutōem. Primū est iussio.ut cū
qs iub3 aliquē ōpdari.aut alias
iniuste damnificare.si ex ei⁹ ius
sione fit:tenetur ad restitutōm
tocius. Secundum est cōsē⁹ in
rapinam aut in aliam iniustam
damnificationem 2 h in eo sine
cuius ɔsensu talis rapia aut alia
damnificatio fieri non poterat.
Tertium est recursus.sc3 qn̄ qs
est receptor latronū. 2 prestans
patrocinium. nam q̄ r̄ceptat la
trones 2 tuetur eos.aut rem ra
ptam uel furatam dolose :celat
ita q p h impeditur restitutio
rei.ille tenetur isolidū cum his
qui abstulerunt. Quartu3 ptici
pās ut cum qs pticeps est in cri
mine furti.pde uel similiū.ut q2
latroni se sociauit ad spoliādu3
2 partem accepit.Et ille q̄ ptici
pat in crimine tenet̄ insolidū de
toto s3 ille participat non in cri
mine s3 solū in re accepta.ille so
lum tenetur restituere qd̄ de re
scienter emit :uel accepit.Qui
tū non obstās.cū scilic3 h⁹modi
spolijs latrocinijs:et ceteris ma
lis.ex officio obstare tenetur.ut
princeps terre.qui iustitiam cō
seruare tenetur si non obstat cū
obstare possit 2 sic per eius defe
ctum iualescūt latrōes 2 ceteri
malefc̄tores ad restitutionem te
nentur.similiter intelligatur d̄ n̄
maifestante 2 cui cōuenit ex of
ficio manifestare.Aut s̄m sco.
q̄ i iudicō requisitus tac3 ubi r̄s
finaliter posset restitui ei cuius
est et dicendo ueritatem ubi nō
immineret sibi pēiculum status
aut psone ɔsimiliter predictis in
telligendum ē de non repbēdēte
2 cui hoc ɔpetit ex officio :ut di
cit tho.2.2.q lxii.Et subdit quō
principib⁹ terre ex hoc imminet
piculum ,ppter hoc eni ptāte pu
blica pociūtur.ut scilicet sint iu
stitie custodes. In aliis autem
enumeratis in v̄sibus n̄ tenet̄ hō
ad restitutōem nisi in certis casi
bus scilicet qn̄ hō ,pbabiliter cr̄
dit q suum ɔsiliū fuerit efficax
2 quō alios sine suo ɔsilio n̄ fuis
set facta ablatio. similiter non
ois palpo uel adulator tenetur
sed ille qui adulando incitat ad
auferendum laudās ,p illo 2 di
cens signum esse strennuitatis.
Et maxime tunc tenet̄ ad r̄stitu
tione3 qn̄ probabiliter credit q
sua adulatō fuerit cā iniuste ab
latiōis. Idem intelligatur de de
trabente si propter detractionē
ipe audiens prouocat̄ 2 damnifi
cat iniuste eum cui detractū est
Et di.sanct⁹ tho.2.2.q.lxij.quod
principalit̄ restituere tenet̄ illi q̄
sunt principales i facto. Primo
quidem precipiens dānificatōe3

fieri ꝛ secundario ipe exequens ꝛ ꝯsequenter omnes alii obligā tur per ordinē. Qn̄ tn̄ vnus resti tuit illi dān̄ q̄ dān̄ passus ē. tc̄ ē eidem totaliter satisfactū nec aliquis eoꝝ teneť eidez aliq̄d vl terius restituere. sed illi qui sūt principales in facto. ꝛ ad quos ꝑuenit res tenētur satisfacere il lis alijs ꝙ restituerunt. Quod si non facerent tūc ceteri tenētur vt uidetur singuli pro partib⁹ q̄ i
c solidū satisfecit. ¶ Notandū h̄. ꝙ sicut sunt nouē aliēa peccata in versibus tacta. quibus pecca tis quis particeps efficitur alie nis delictis in demerito hic ꝛ in accidentiali supplitio in futura vita. Ita ex opposito sunt nouē aliena merita. quibus ꝓximi vir tutes nostras quodāmodo face re possumus h̄ ꝛ in futuro acci dētalia p̄mia habebimus. Prio cū iubemus ꝛ impamus bonuz aliis: ut parentes pueris. dn̄i ser uis magistri discipulis ꝑlati sub ditis ipātes bōa. Scd̄o cū ꝯsilia damus ꝓxis ut uitēt aliq̄ uicia vel operētur meritōia vel v̄tuo sa opa. sic q̄libet pōt docere pro ximū verbo ꝛ exēplari uita q̄b⁹ tot meritis aliems participam⁹ quot opa bōa alii ex nostris bo nis faciunt. Tertio cū ꝯsentim⁹ in bōa alioꝝ. ut dn̄i seruos māu mittendo ꝑ sacerdotio ꝛ religio ne adipiscēdis parētes filr̄. Quā to cū ex laude alicuius virtutis in alio talis ꝓficit. ut fit in ingre dientibus religionē: uel virgini tatem vel uiduitatē laudātib⁹. Quinto cū defendimus iniuste uexatos ut aduocādo. hospitō r̄ cipiendo. vl̄ septē opa mie exhi bendo. math̄. x. q̄ ꝓphetam. i. p̄ dicatorē recipit: mercedē ꝓphe te hēbit. Sexto cuz coopamur alioꝝ bōis ut pegrinādo. scribē do libros. corrigendo eosdez. ec clesias ꝛ sermones uisitando.

¶ Septio bn̄ silentio nostro alios edificamus ꝛ locutiōe alioꝝ vir tutes discrete attollimus. Octa uo qn̄ n̄ obstamus v̄tuosis alioꝝ exercitijs. sed econtra fraterna correctōne. ꝛ. vij. opibus miseri cordie sp̄ualibus iuuam⁹ ad bo num. Nono qn̄ manifestamus a lioꝝ miserias ut eis subueniať. Sunt etiam tertio nouez deme rita aliena ī aliis peccatis q̄z sit illa vbi tempōaliter damnifica tur ꝓximus ꝑ scandalū mľtiplex q̄ faciliter repies ꝛ sic sunt tripli cia nouē. Prio i restituēdis. Scd̄o in merēdis. Tertio i de merēdis p. ix. modos scādalizā di ꝓximū. ¶ Scd̄m dubiū ē q̄d sit d
restituēdū: Rn̄. ꝙ oē alienū: ꝙ q̄s iiuste abstulit iniuste detiet ꝛ inuito dn̄o rei. teneť restitueť. Circa ꝙ notandū ꝙ tripľr conti git aliquē iniuste aliena auferť vel ōtiere. prio cum alteri ex cā

licita ad aliquid obligatur ꝛ ei
ñ soluit alio inuito. ut cũ non rd
dit dispositum rite rposcenti nõ
restituit accomodatum non sol
uit mutuum. non reddit preciũ
mercenario. Aut nõ soluit alias
dbita ut sũ uectigalia. theolõia
census. decime. ꝛ huiusmodi ad
que soluenda quis iuste obligat
Secundo cum quis iniuste ali
qua acquisiuit quocunqꝫ modo
siue p usuram siue p furtuꝫ siue
p rapinam siue p dfraudationeꝫ
in mensura liqdoruꝫ ul' aridorũ
siue p pondera falsa. siue p frau
dem uel falsitatẽ in rei substan
tia. quantitate uel qlitate ut su
pra dictuꝫ fuit. Tertiõ cuꝫ ei ali
quod tale datũ ẽ i munere aut
relictum in hereditate. aut i te
stamẽto aut est sibi uẽditum ab
eo qui ius in eo non habuit. eo
ꝙ res sua non fuit. aut ptãtẽ eã
dãdi non habuit. Omne igitur ta
le oportet restituere alias ɔtra
preceptum hoc agitur ꝛ grauit
peccatur. Et istis additur quõ
q̃ alteri iniuste nocuit. ꝛ damnũ
in rbus intulit. tenetur sibi dam
nuꝫ recõpensare etiã si inõ nihil
habuit ut si cumbusisti domum
meam iniuste teneris mihi ad
recompensationẽ toci⁹ dãni quã
uis nihil de domo apud te rmã
serit. Scdo dr quod nõ soluꝫ in
iuste ablatum. ẽ restituẽdum sꝫ
etiam fructus ei⁹ si sit res de se
fructifera ager uinea. Et hoc di
cunt esse uerũ de possessor ma
le fide ꝛ de fructibus q̃ supsunt
deductis expensis que fiunt gra
fructuum qrendoꝝ ɔgregando
rũ ꝛ ɔsuãdoꝝ. si auteꝫ ablatum
sit res q̃ non est de se fructifera
ut pecunia tunc auferẽs ul' iiu
ste detinens tenetur ad restitu
tionem equiualentis ꝛ ad rcõpẽ
sationem damni qõ ille pass⁹ ẽ
ex carẽtia pecunie sue nõ tñ oꝫ
quod tantum restituat. quantũ
ille lucrari potuisset cũ pecuĩa
sed sm estimationeꝫ lucri quod
accidere consueuit pẽsato labor
ꝛ in fortunis q̃ in lucro alias ac
cidere potuissent. lucrũ eñi non
soluꝫ pensatur uel causat ex pe
cunia ꝛ labore. Nã sꝫ tho. 2. 2. q
lxij. Quando datõ alici⁹ illicita
ẽ ꝛ contra legem. ut cũ qs simõi
ace dedit. tunc non pt repetere
sed meretur illud datum amitte
re nec debet sibi restitutio fieri
Et alius qui simoniace accepit
non potest retinere. sed debet in
pios usus conuertere. Tertium e
est dubium. cui sit restituẽduꝫ:
Rñdẽt doctores ꝙ illi qui uer⁹
dñs rei est. Aut iniuste damnifi
cat⁹ si est uiu⁹ ꝛ noscitur. Sed
si non ẽ pñs: dꝫ expectari aduẽ
tus eius ꝛ tunc sibi restitui si sal
tem speratur aliquando reuer
surus. si aũt non speratur redit⁹
eius. si tũc res est magni ualoris

dꝫ ſibi tranſmitti ſi p̄t cōmode fi
eri nec obſtat dicit ſanctꝰ tho. ſi
r̄mittēs damnum r̄mittēdo pati
atur. quia p̄e ſibiip̄i huius dāni
cauſa fuit. ꝑ hoc ꝙ alteri ſuuꝫ i
iuſte abſtulit uel detinuit. ſi au
tē trāſmittē nō poſſit. aut ſi fōte
res non ſit magni ualoris. ita ꝙ
non poſſit ſibi remitti ſine maio
ri incōmodo quā r̄s eſſet ſibi uti
lis ſi eam hr̄e. tūc p̄t eaꝫ dar̄ ali
quibus cognatis eius propinq̄ōi
bus. qr p̄ſumitur lege nature ꝙ
ille uellit magis reſtitutiōem fi
eri propinq̄s ſuis ꝙ alienis. Et ſi
non hr̄et cognatos. aut non no
ſcerentur poſſet rē cōmittē uni i
cenobio cum tali ꝓteſtatione ꝙ
reddere teneatur. ſi unquaꝫ r̄q̄ſi
erit ul' ꝯparuerit aut etiā r̄ſtitu
at heredibꝰ ſuis ſi unquā tales
ꝯꝑuerint ſi autem dn̄s rei reſti
tuēde uel ip̄e dānificatus oīno
incertus ſit ⁊ ignotꝰ. nec poterit
ſciri. ⁊ ſimiliter heredes eius ig̃
rantur omnino. nec ſciri pn̄t ad
hibita ſufficienti diligentia tūc
pauperes ſunt heredes illarum
rerꝫ reſtituendarꝫ. non ei ille iiu
ſtus ablator uel detentō̃ aliena
rum rerꝫ ꝑ hꝫ deobligatur a reſti
tuēdo nec p̄t ſibiip̄i retinē ſꝫ te
neť dare ꝓ aīa illius cui reſtitu
tio debebatur uero dn̄s rei re
ſtituende ē mortuus. deť heredi
bus ſuis. ⁊ ſi non ſciūtur heredēs
nec facta diligenti inquiſitione

ſciri. poſſunt. detur paupibus ꝓ
ſalute aīe ſue ſcōm modum pro
miſſum. Cui enim non p̄t tēꝑali
ter reddi. reddatur ſpiritualiter
Redditio autem ſpiritualis fit
cum datur pauperibus pro ipſo
⁊ pro ip̄ius aīa. Quartum dubi f
um ē ꝑ cuius manus debēt talia
diſtribui pauperibus ⁊ reddi.
Rn̄. ꝙ ꝑ manꝰ ꝯfeſſoris uel ali
cuius alterius de cuius fiδlitate
confidat. ſꝫ di. ſco. quod non iue
nit. q̇s neceſſario determinatus
ſit mediator i deſtribuendo pau
peribuſ illa. Et addit uideť mihi
ꝙ talis per ſeip̄m poſſit paupibꝰ
reddere ⁊ diſtribuer̄ ꝯſilio tn̄ ali
cuiꝰ boni uiri qr poſſet ꝯtingē ꝙ
daret tali meditatōi de cuius fi
delitate ꝯfideret. ⁊ ꝙ talis tn̄ ſi
biip̄i applicaret uel aliis uſibus
q̄ꝫ deberꝫ un̄ ubi lex diuina l' ec
cleſiaſtica non ligat perſonaꝫ. ſe
quenda eſt rō̃ naturaliſ. Illa au
tem magis dictat quod ꝑſona q̄
tenetur magis reſtituat per ſeip
ſam q̄ꝫ per aliā. nō tn̄ excludēdo
ꝯſiliū boni uiri ſed magis inclu
dendo. Quintuꝫ dubium. qn̄ ſit r̄ g
ſtituenduꝫ: Rn̄. ꝙ quilibꝫ teneť
ſtatim reſtituere alienum niſi di
latōem uoluntariā hēat ab eo q̄
eſt dn̄s rei. qr ut dictum eſt priꝰ
ſič ē ꝯtra iuſtitiā ⁊ dilectōm ꝓxi
mi ⁊ ꝯtra p̄ceptū dei auferre ali
enū. Ita ē ꝯtra iuſtitiā ꝯtra dile
ctōē proximi ⁊ ꝯtra diuū p̄ceptū

tenere alienum iniuste. ideo est magnuȝ peccatū. sed constat ꝙ per nullū peccatum continuare sed quilibet tenetur peccatū statim deserere tam quo ad actuȝ volūtatis elicitū quā quo ad actum exterius imperatum. Juxta illud eccli. xxi. quasi a facie colubri fuge peccatū. Igitur quilibet tenetur statiȝ restitueř ablata aut quecūqȝ aliena in q̄buſ non habet ius nisi ipe obtineret voluntariā dilatōeȝ a dn̄o rei qꝛ non licet detinere alienū id ē eo nolente. Ab isto tamen expedit Scotus aliquos casus in quibꝰ ſm eū licitū ē differre restitutionem exteriorem. dūmodo assit interior restitutio id ē firma volūtas restituēdi quā cito occurrēt circunstantie oportune. Et illi casus ↄphendūtur sub hac maxima. licitū ē detinere rē alienā quando ille. s. dominus rei ratōnabiliter deberet uelle eam detineri. sed in aliquibus casibꝰ rōnabiliter deberet uelle quis reȝ suam detineri de facto. qui taṁ haberet firmā uoluntateȝ restituendi positus ibi ad hoc circunstantijs oportunis. Primus illorum casuuȝ ſm scotū ē. Quādo restitutio ad statiȝ esset notabiliter damnosa cōmunitati: tunc non tenetur ille statim restituere quia in tali cāu alter deberet uelle restitutionē non statim fi bi fieri qꝛ magis dȝ uelle bonuȝ cōmunitatis. Et iō dȝ rōnabiliř uelle aliqualē dilatōem illius restitutōis bōi utilis. Secūdus casus qn̄ restitutio esset dānosa ei cui debȝ fieri ut reddere gladiū furioso quo mediante se uel alium interficiat ut dicit sāctꝰ tho. 2. 2. q. lxij. ꝙ si res restituēda apparet ꝑ nunc grauiter noxia illi cui restituenda foret vel ēt alteri tunc nō debet restitui ei. qȧ restitutio ordinatur ad utilitatē illius cui restituitur. Oia ei q̄ possidentur sub rōne vtilis ↄtinētur nec tn̄ quis dȝ sibi eā appropriare in tali casu. sȝ dȝ reseruare ut cōgruo tp̄re restituat uel alicui tradere tutius ↄseruādaȝ. Tertius casus ē qn̄ imediata restitutio esset diffamatoria restituenti. sicut fur occultus non teneť statim de facto restituere. sȝ potest captare tp̄us in quo sine sui diffamatione restituat. dȝ taṁ habere voluntatē restituēdi q̄ꝫ cito oportune possit ⁊ debet ad hoc diligentiā adhibere. Addit ēt scotus ꝙ quando ablatio fuit occulta: tunc non tenetur ablator se ꝑdeř. nec tenetur per seipsum restituere. sed potest hoc facere per aliam personam discretam ⁊ fidelem: ⁊ expedit per cōfessorem cui prius ē peccatuȝ in confessione detectum. supposito quod sibi credatur de fideliter

restituendo id q̄ sue fidei cōmis
sum est. Et etiā q̄ caute r̄stitu
at sine maīfestatione ei⁹ qui pri
us abstulit. ⁊ non restituit. Et i
tali casu p̄t restitutio differri q°
usq̄ uoluntas ⁊ oportunitas ta
lis persone medie possit haberi.
b ¶ Quartus casus. quando accele
ratio restitutionis ēēt multū dā
nosa restituere ōbenti. ⁊ breuis
dilatio restitutionis nō esset dā
nosa uel non multum damnosa
ei cui fieri deberet. tūc iterꝫ non
tenetur statim restituere de fc̄o
sed sufficit q̄ statim ex affectu r̄
stituat cum cessabunt īpedimē
ta hincide. Quint⁹ casus quādo
q̄s est oīno impotens ad restituē
dum. Talis enim ꝓtūc nō tenet̄
sed cum puenerit ad pinguiorē
fortunam. Actō enim non extin
guitur p inopiam sꝫ sopitur. Et
talis debet habere fortē uolūta
tem restituendi si aliquādo po
tēs erit ad hoc. Et sanctus tho.
2.2.q. lxij. dicit q̄ in hoc casu dꝫ
homo remissionem petere ab eo
cui restituenduꝫ ē uel saltem uo
luntariā dilatōꝫ ⁊ hoc petat aut
per se aut per alium. Et uidetur
q̄ pari ratione sit faciendum in
casu precedenti hec sunt dicta
de restitutione fc̄a. ⁊ de bonis fō
i tune. ¶ Sꝫ queritur quomō r̄sti
tutō sit faciēda ō bonis corporis
que quis aufert? Respon. Sco.
ubi prius. q̄ si occidit aliquem
iuste si sibi p illo a iudice secun
dum legem istius loci infligitur
mors. ut sic uitam reddat pro
uita. debet illam paciēt sustine
re ⁊ sic soluere penā illaꝫ si autē
sibi a nullo infligitur iudice tūc
expedit sibi ut uitaꝫ suā expōat
in causa iusta. ut ōtra infideles
⁊ inimicos ecclesie pro r̄stitutio
ne facienda illi cui uitā abstulit
Qd̄ si non uelit tantaꝫ restitutio
nem facere non p̄t tamen a re
stitutione oīno immunis esse. si
cut quidaꝫ dicit. sco. absoluunt
homicidas nec eis r̄stitutiōē ne
cessario icūbenteꝫ iniūgētes q̄si
facilius possit transire hoīcida
q̄m canicida uel bouicida. qꝛ si
occidisset q̄s bouē proxi sui uel
canem nō absolueretur sine r̄sti
tutione. tenetur ḡ ille ad restitu
tionem faciēdā equiualentē ui
te quā abstulit ⁊ hoc eo modo
qui p̄t equiualentia in talibus
esse. Nec hoc soluꝫ tenet̄ sed ut
addit sco. si interfectus sustēta
bat aliquos ut patrē matrē uel
propinquos: tenetur interfector
oībus illis ad tantam restitutōē
q̄ntam eis abstulit p interfectōē
istius. ¶ De mutilatione uero k
aut alia corporali di. sco. debet
fieri restitutō per pecuniam ⁊ il
la debet r̄nder̄ non solum dāno
quod quis incurrit p mutilatōeꝫ
pro toto tp̄e uite sue quo usurus
fuisset membro abciso sed etiā.

debet rñdere e͞xpensis appositis in curatione: ꝛ ultra hoc placa tõi lesi q̃ requireret etiã si nõ e͞et talis mutilatio ꝛ cõsolatõi sic af flicti. qꝛ ꝑpetua ẽ sibi ꝯsolatio ꝯ tali mutilatione. plus e͞t ƒƺ sco. ponderanda ẽ mutilatio paupis q̃ꝫ diuitis quia pauper plus indi gebat m̃bro absciso ad uictum necessariũ acquirenduꝫ. De tali bus restitutionibus fiendis ꝓ ui ta ablata aut ꝑ mutilationibus mẽbroꝝ. aut lesionibus ꝛ dãnis corpõis dicit Sanctus tho. 2. 2. q. lxij. ꝙ in quo non põt recõpen sari equalens: sufficit ꝙ recom penset ꝙ ẽ possibile. sicut pꝫ de honoribus. qui sunt ad deum ꝛ ad parentes q̃bus nõ põt reddi equiualens vt dr̃. viij. eth. sic e͞t in ꝓposito qñ illud ꝙ ablatũ est non ẽ restituibile ꝑ aliquod eq̃ le: dꝫ fieri recõpensatio qualis possibilis est puta cuꝫ quis ali cui abstulit membrum: debꝫ ei recompensare in pecunia uel in aliquo honore ꝛ similibus. consi derata conditõne utriusq̃ꝫ perso

l ne. ꝛ ƒm arbitriũ boni uiri. Se cundo principaliter dicẽdum ẽ de restitutione bone fame abla te in toto ul' in parte. Ubi notã dum ƒm tho. ꝛ sco. in. iiij. di. xv. ꝛ ex dictis sancti tho. 2. 2. q. lxii. ꝙ q̃drupliciter cõtingit aliquẽ dãnificare aliuꝫ i fama. Primo uerũ crimẽ suum de eo manife stando ꝛ iuste. ut cũ quis mali ciã alterius mãifestat ei qui cõ rigere habet. Aut si incorrigibi lis ẽ: manifestat i ꝯspectu eccle sie. ꝛ hoc bõa itentõe. s. ut ꝯfus⁹ a peccato desistat. uel saltem ut alij discedant ab eius consortio infectiuo ꝛ corruptiuo. seruato tñ ordine iuris ꝛ fraterne corre ctionis. Et qui isto modo mani festat crimen alterius. ꝛ sibi au fert famam: non peccat in hoc nec tenetur sibi famã restituer̃. Secundo damnificat quis aliũ in fama ꝛ hoc iiuste. s. falsũ cri men sibi imponẽdo id ẽ false eũ corã alijs accusando de crimie de quo nõ ẽ reus ꝛ qui isto mo do accusat ꝛ ꝓximũ dãnificat i fama sua. grauiter peccat. quia maius ẽ auferre famam quã tẽ põalia. Et qui aufert tp̃ralia al teri grauiter peccat ut dictũ fu it supra p̃cepto quinto capi. viij. q. x. ꝛ p̃cepto. vi. ca. ij. b. ergo g̃ uius peccat qui sic iniuste aliuꝫ damnificat in fama. hoĩes enim diligunt plus famam suam quã tp̃ralia sua. Talis enim sic false ꝛ iniuste damnificans ꝓximũ te netur sibi famã suã restituere. ꝛ hoc illo mõ ꝙ v̄buꝫ suũ r̃trac tet absolute apud oĩs ad quos ꝑ eum ꝑuenit. dum modo sciat. ꝛ possit. debet enim apud omẽs confiteri falsuꝫ se in hoc de illo dixisse ut dicit sc̃tus tho. ꝛ sco.

dicit q debz sic famaz. rstituē p q retractionē uerbi sui seu eius q sibi false imposuit. ꝛ hoc ita publice sic sibi imposuit qr alias ñ fuat iustitiā i rddēdo ꝓximo qd suū ē. Ex q° hō tenetur resti tuere tpalia ut dictum ē mlto a fortiori tenetur restituere famā sic iniuste ablatam. q̄ ē multo ꝑ tiosior tpalib⁹. uñ ꝓuer. xxij. di cit. Meli⁹ ē nomen bonū q̄z di uicie multe. Sz dicerz aliquis nō imponit tale crimē i publico asserendo illud de eo sz murmu rat ꝛ incaute: ꝛ indiscrte loqtur uel alicui coram pluribus loqt ꝛ narrat huiusmodi nō tāq̄z sibi certum dicit se sic audiuisse. An talis teneatur famam illi rstitu ere? Rñ. sco. d. rara hōs ideo qr multi multa loquuntur. Et ideo sic murmurās aut icaute loquēs de alio falsum crimē scz dicēdo apud alios forte ille fecit hoc certe pt esse qd fecerit aut dicē do ego audiui q ille fecerit hoc Et h ñ ex mō dicendi tal' oñdat aliquam certitudinē maiorē q̄z ex relatōe cōi aufert ex natura actus illi in opiōne illoꝝ audiē ciū qr si illi firmit ɔcipiāt ꝛ cre dāt ex h illū d q° ē smo crimio sū eē. leues sunt. qr q̄ cito crdit leuis est corde. uerūtñ qr a scan dalo pusilloꝝ oportz cauē. Jux ta illud pauli. i. cor. viii. si esca mea scādalizet frēm meū ñ mā

ducabo carnes in ēternū ꝛ mul ti sunt tales pusilli leues ad cre dendum mala. ꝛ idō ꝑiculosū ē coraz ipis talia audita ex rlato rferre. ꝛ si h fiat ex intentione mala ut scz aio ꝛ itentōe leōndi famā illi⁹ de quo smo ē. tūc nō ē facile excusar qñ ɔtra carita tez ꝛ p ɔñs mortale. si autem fi at cōam talib⁹ pusill' ꝛ leuibus ad credēdū mala ꝛ fiat ex iɔsid ratōe duꝝ est dicere q exeat ge n⁹ pcc̄i uenialis qr lingua in lu brico posita est. ꝛ q̄ non offēdit ūbo hic ꝑfect⁹ est uir. Et dicūt aliq q si q̄s ex alicui⁹ tali relatō ne notā infamie incurrisset. apō illos apud quos sic locutus ē te net ille sibi restituer famaz. Et dicere apud eos se flm in hoc d isto audisse. ꝛ minus cautum se locutum fuisse uel q nō sibi fue rat credēdum cū tale ɔtra ꝓxi mū dixit qñ illud retulit ɔ bonū ꝓxi de quo nullam ctitudiē ha buit. l' aliq° ɔsilti modo rstituat ꝓxio famā ꝓut meli⁹ potuerit. Tertio cōtingit q aliqs dāni ficat ꝓxim i fama. ꝛ h uerū de eo dicēdo sz iniusto mō ut cū q̄s occultum c̄men alterius ꝓdit ɔ debitū ordinem seu cū uex c̄mē alterius sz occultū nō suato or die iuris ɔ eū i publico ꝓponat de h dic̄. s. tho. tenet illi damni ficato in sua fama restituere fa mā q̄ntuz pt tamē sine mēdatō

ut q se dicat male dixisse. vel q iniuste eum diffamauerit. vel alio tali cōmodo mō. Et si nō pōt famam sibi restituere: debet sibi illud dānuz aliter recōpensare put etiam d alijs dānis supe rius fuit dictum. Et sco. de h dicit. q talis non tenetur retractare verbū suū q pposuit in publico. q2 sic faciendo mētiretur cū sciat illud q contra eū pposuit esse uerū. z iō non debet mentiri pp qōcūq3 bonū alteri reddēdū imo in nullo casu ē mentiendū. sed tenetur alio modo licito sibi reddere famā. ut per huiusmōi verba nō credatis eū esse talez. Male ei dixi z fatue dixi. z illō suū dictū tunc ē uerū. quia non seruato ordine iuris pposuit in publico. q nō fuit uerū publicū z ergo in h male stulte. z fatue dixit. Et illa. s. non reputetis eū esse talem z bona. quia quilib3 psumendus ē bonus donec pbetur 3rium. Juxta illud. Extra d scrutinio in ordine faciendo. humana fragilitas istū quē idignū esse non nouit dignū debet estimare. Sed ille non ē pbat9 malus coram illis. z ergo hoc psuadendum est eis ut eum non rpu

o tent idignum z malum. ¶ Quāto contingit quē damnificare alium in fama. s. verum crimen. Sed occultum in publico sibi impositum negando. quia ipm qui sibi crimen impōnit ostendit in hoc mendacē. z notat eū de calumnia id est de falsi criminis iposition. Et de illo dicit Sco. q ille sic negans non tenetur retractare negociatōnem suam q̄ negauit in publico verū crimen sibi impositū. q2 ut dicit non tenētur in publico quicunq3 statiz i iudicio cōfiteri se reū nisi fuerit conuictus. Tenetur tamen p q̄dam verba sobria. ut statim añ hoc dictuz fuit restituere famā illi accusanti. quez indirecte notauit de calumnia v3 dicendo ñ habeatis eum pro calumniatore. quia credo q habuit intentōnem bonā in pponendo. vel forte ipe credidit se pbare posse intentū suū deceptus ē. Ex quib9 patet quā periculosū z magnuz peccatū sit aliquez ifamare.

¶ Tertio pncipaliter dō. ē de dānificante aliū i aīa sua id est i bonis aīe qūo teneatur restituere. p Ubi notandū fm scotū p bona aīe itelligendo bona moris q̄ acquisita corrupūt: z acquirenda impediūtur per uicia ei z peccata virtutes iam acqnisite corrūpuntur. z qui deberent ex bonis actibus generari p uicia ipediūtur ne generētur i istis bōis aīe. s. virtutibus z actibus uirtuos non potest unus alium directe damnificare auferendo ea sibi sicut auferuntur exteriora bōa



d4

aut infundeado sibi ɔtraria scȝ uicia ꝛ pccã. qꝛ pccm in tãtuȝ ē pccm iq̄ntum est uolūtariū nã si nō esset uolūtarium nō esset peccatū ut dicit augu. ī libro de vazel igione. igituꝛ sola uoluntate ꝓꝓa p̄t q̄s sic directe dãnificari scȝ in seipso causando uolitiões malas ꝛ pccã. potest tamē unᵘ dãnificare aliū idirecte scȝ trahēdo ex ītentōne a bonis opibᵘ ꝛ sic impediendo a gn̄atōe vtutuȝ ꝛ inducēdo ad mala opera q̄bus uirtutes corrūpūt̄. ꝛ uicia generantur ꝛ talis inductio ad malum ꝛ retractio a bonis ɔtigit multis modis. uicȝ iubendo consulēdo. ꝑsuadendo. rogãdo. deridendo bona. ꝛ laudãdo mala ꝛ sic de aliis modis. ad ꝓpositum igit̄ p̄mo dicēdū ꝙ q̄ aliū sic dãnificat in istis aīe bonis ḡuit̄ peccat. qr ɔtra dilectōem dī agit eo ꝙ retrahendo a bois minuit hōreȝ q̄ dō exhiberet̄ ꝛ īducēdo ad mala auget dī ihōratōnē ꝛ offensam agit etiã cōt̄ dilectioneȝ ꝓximi cui deberȝ uelle ꝛ facere bonuȝ sȝ uult ꝛ fac sibi malum. ꝛ pccm ē tanto ḡuiᵘ. q̄nto damnum ē maiᵘ qđ ꝓxio isētur exempli grã. grauiᵘ peccat ceteris pibus q̄ dãnificat ꝓximin libra q̄ȝ si in solo denario. cū aūt bonū anime sit inestimabiliter melius bonis corpis aut fōtune. sicut aīa icōꝑabilit̄ meliō est corpe seq̄t̄ ꝙ multo grauius peccat qui damnificat alium in bonis aīe ut in vtutibus ꝛ operibus bonis q̄bus meret̄ eternū bonuȝ. q̄ȝ peccet qui dãnificat ī bonis corporis aut fortune. ¶ Secundo dicitur ꝙ sic damnificans alium in bonis anime tenet̄ sibi ad restitutionem modo possibili ut dicit sco. ꝛ patet qr cum bōa uirtutum sint maxima bona int̄ oia humana bona in p̄nti uita fm aug. li. primo retractatōnuȝ plus damnificat. ꝓximū q̄ ī istis eum dãnificat quaȝ ī q̄bulcunqȝ aliis. ꝛ per ɔn̄s plus tenetur fm iustitiam ad restitutioneȝ suo ꝓximo de tali facienda. q̄ntuȝ sibi possibile ē q̄m de aliis bois. Talis aūt restitutio fiat sic ut damnificans illum damnificatū suadendo. inducēdo. exhortando. ꝛ aliis bonis modis efficaciter inducat ad penitentiã ad uite emēdationem. ad actus bonos: uirtutū generatiuos. Et si n̄ sufficit sua ꝓpria ꝑsuasio aut exhōtatō ꝛ similia adducat alios efficatōres dummodo tamen illis nō ꝓdat peccatum illius occultum. ꝛ si non sufficiunt persuasiones hᵒmodi ꝛ inductio ad bonum quia facilius est peruertere q̄m ɔuertere tunc tenetur ultra hoc quãtum p̄t impetrare illi conuersionem per orationes ꝓꝑas ꝛ ꝑ orationes alioꝝ per ipsum ipetratas

ꝛ procuratas ꝛ aliis similibus
aut melioribus modis possibili
bꝰ. damnificans igitur aliquem
in bonis anime tenetur sibi r̄sti
tuere quantum sibi est possibile
semꝑ tñ sic aḡedo ꝙ nõ publicẜ
istius occultum peccatũ. ꝛ eiꝰ ꝑ
sonam quam noscunt aut nosce
rent uerisimiliter pro futuro. ex
his ē diligēt̄ considerandum q̄ꝫ
magnum pcc̄m est sollicitare ꝛ
īducere alium ad peccandũ: qꝛ
ī se est magnum pcc̄m. ꝛ ultra h̄
tenet̄ hõ illi restituere ꝛ damnũ
recõpensare quod homo uix p̄t
facere ad condignũ eo quod uo
luntatem iam allectam ad ma
lum uix p̄t hõ reducere ad uirtu
teẜ. pauci etiã sunt q̇ sic restitue
re conentur cum tñ multi sunt q̇
sic restituere teneantur. Creber
rima enim est illa damnificatõ ꝛ
maxime circa iuuenes utriusqꝫ
sexus qui sepissime inducũt̄ ad
mala supradictis modis ꝛ non
nũq̄ꝫ maiorũ exemplis pessimis
corumpũtur. ¶ Sed q̇d facien
dũ ē ꝺ eo q̇ damnificat aliũ ret̄
hendo eũ a religione? R̄n. sco.
ꝙ si q̇s abstraxit a religione ali
quė iã obligatũ ad religionem
pfessionis obligatione: tenetur
agere restitutionē. dãnificauit
ei religioneẜ ī illa ꝑsõa. uñ tene
tur agere ut ille redꝺat ac religio
nē sẜ si aliquē dispositum ad in
trandũ religionē retraxit aut im

pediuit ne intraret. ꝛ hoc non fe
cit intentione consulendi ꝓpe
utilitati sed sine fraude. Aut ex
aliq̄ rationabili causa. sẜ fecit in
tentiõne nocendi religiõi. Et tũc
qꝛ interest inter habere ꝛ inter
prope esse. ideo ñ tenetur ad tã
tam restitutioneẜ religiõi ad q̄n
tã teneretur si ille fuisset in reli
gione acceptꝰ actualiter. Tene
tur tamen ad aliquam restitutio
nem ut ad inductionem illius re
tracti. ut adhuc ingrediatur uł
ad inductioneẜ aliqualem alicu
ius alterius aliq̄lit̄ eq̇ualētis ita
tenetur restituere religioni iniu
ste ꝑ eũ damnificate. ꝑsone uẽo
iniuste ꝑ eum damnificate ut q̄ꝫ
retraxit extra religionem. Aut
quam impediuit ne īgrederetur
tenetur etiaẜ ad restitutõnē. Te
netur enim om̄i diligentia īduce
re ad intrandũ mõasteriũ. qꝺ si
nõ p̄t efficere aut forte ille queẜ
impediuit ne intraret posuit se
ad statuẜ nunc impossibilē r̄ligi
oni ut matrimonii. tenetur sibi
in suasionibus ꝛ in aliis spiritua
libus boīs ad equiualentiã illoꝝ
bonoꝝ in quibus eũ dãnificauit
r̄trahendo a religione. ꝛ ad que
maiora profecisset ī regiõe quaẜ
in seculo Et hoc tenetur facere
s̄ẜ modos supra positos de dam
nificato in bonis anime quo ad
uirtutes. aut secũdũ alios melio
res prout poterit.

Sequitur caiptuluz. Octauum

CUm uiui satisfacere pos sint pro defunctis .ꝛ pro morituris.ꝛ pro alijs ui uis.ꝛ illam negligendo grauiter peccēt. Jdcirco adhuc de satis factōe scȝ quomō per suffragia possumus satisfacere ꝓ mortuis
a tria ondētur. PRio q̄ aie iuuari possint ꝑ suffragia .Scdo quib⁹ rebus iuuari possunt. Tercō qui eas iuuare pn̄t. De primo notan dum q̄ sex sunt loca aiaꝝ ut dic̄ mgr̄ in .iiij .circa.di. xx.ꝛ.xxj.ꝛ tho.cum alijs theologis. uicȝ.ce lum. ifernus dānatoꝝ .limb⁹ pu erorū. libus patꝝ. hic mundus ꝛ purgatorium. Et solū i purgato rio.ꝛ hic exn̄tibus n̄ ꝓsunt suffra gia q° ad liberatōeȝ pene. Jn p̄ mis eniȝ locis exn̄tibus non ꝓsc̄ suffragia.s.existentibus i celo p mōȝ idigētie q° ad p̄mium essen ciale. dicēte bt̄o aug. Jniuriam fac̄ martyri q̄ orat pro martyre ꝓdest tn̄ eis suffragium ad p̄mi um accidentale qꝛ gaudiū ē i ce lis sup uno pc̄tore penitentiam agente luce.xv. Orare eniȝ ꝓ ta libus in celis infidelitatis esset.
b Est aūt certū aliquē esse i cel̄ q̄ntupliciter. Pmo ꝑ bibliaȝ no ui testamti de apl̄is .dempto iu da .Secundo de patribus uete ris testamti ꝑ bibliaȝ ueteris te stamēti. Tertio q̄ sustinuit mar tyriū ꝓ fide etiā si an̄te peccauit ut de cipriano refert augu. quō fax mārtyrij abstulit ueialia ab eo. Quarto si post baptismū sta tim decedat puulus.ꝛ tunc si ip so pn̄te celebratur missa: dici ð bet ꝓ oibus ðfunctis uel ꝓ aliis si aūt maior infante morit: tunc pōt ꝓ eo celebrari cū btūs gre. iiij. dialo. dicat dānatum pueꝝ nec dum quiquēnē: si ēt adult⁹ statiȝ post baptismū moreretur orari pōt ꝓ eo quia forte non pe nituit nisi pro mortalibus ꝛ tūc indiget pro uenialibus. Quito si ē canonizatus in eccl̄iā. Jn se cundis locis nō ꝓsunt suffragia scȝ exn̄tibus in dānatoꝝ inferno un̄ aug. si patrem meum esse i i ferno scirē nō pl⁹ ꝓ eo quam ꝓ diabolo orarem. Et teste eccia. Jn iferno nulla ē r̄dēptio s̄m le gē ɔmūeȝ. qð ðꝛ ꝑpter. Traianū quē btūs gre. liberasse legitur ð inferno orando. Est aūt ctum es se in inferno hereticos primo. se cundo iudeos .tercio paganos. de xp̄iāis aūt n̄ sic certuȝ ē q̄uis eni pc̄m eoꝝ māifestum sit non tamen pena. vn̄ pōt ꝓ eis orari in secreto . ꝛ possunt suffragia fieri ꝓ illis qui seipos occiderūt Qui in bello iniusto mōtui sūt . Qui duello interierūt : aut qui in torneamentis succubuerunt aut cum meretrice. Dicit augu stinus. i. li. de cura pro mortuis

habenda p oib⁹ debet fieri ora
tio sz nō debz fieri publice pp
ter scādalū. exemplū habes de
greg.iiii.dialo.q̄ p proprietario
orare diu distulit. similiter ōbz
fieri suffragium pro suspensis z
iuste damnatis z subito mor
tuis.qr etiam latro in cruce pe ī
tuit.si autem inueniatur subito
mortuus q̄ prius bone uite fuit
publice oratō debet fieri ((qr iu
st⁹ si mōte preoccupatus fuerit
in refrigerio erit sapi.iiii.in ter
cio nō psūt suffragia scilicet exi
stētibus i limbo puerorū.qz nō
sunt in statu disposito.sicut nec
isti i iferno quia non sunt de cō
mūitate fideliuz ē eniz una uni
ūsalis eccia in caritate ɔiuncta
q̄ ē societas z amicitia spūalis
de q̄ i simbolo.scōꝝ ((ɔmūionē
Et pars pticipē me fac de⁹ oim
timētium zc̄)) Ideo q̄cquid un⁹
lucratur p orationes penitētes
h̄ z i illa societate est oim.aut
quo ad gratulationē.aut q° ad
subuentionem.sed isti i inferno
dānatorum sunt ō societate dia
boli z uelut mēbra putrida.Et
q̄ limbo pueroꝝ sūt a societate
sanctoꝝ sunt exclusi ideo non p
sunt eis nr̄a suffragia. In q̄rto
nō pfuerūt scz existentibus i li
bo patrum non quo ad meritū.
qr nullū est post hanc uitā:nec
ad satisffaciendū quia nō habe
bant satisfacere nisi pro debito

humane nature tocius qd̄ sol⁹
xp̄s p infinitū meritū tollē potu
it. In quinto loco existentibus d
scz in hoc mūdo suffragium pro
dest .s. tā illi q̄ facit q̄m isti aīe
pro qua facit si ē in purgatorio.
Primo enim idez satisffatiēti pt
prodesse tripliciter. Uno modo
ad merēdū si sit i caritate.nihil
enim minus meretur de gaudio
celesti q̄z si p se fieret suffragiū
s̄m illus ps̄.((oratio mea in sinū
meum ɔuertet̄))immo q̄nq̄z pl⁹
meretur quis orādo ul' celebrā
do pro alio q̄z si pro se facerz qr
maiōi feruore caritatis succen
sus uidetur q̄ scitillas feruoris
mittit ad alios maxie ad iimi
cos.in cui⁹ euidētiam xp̄o orāte
pro inimicis latro conuersus est
ad penitentiā.z s̄z aug. stepha
no orāte p inimicis.paulus tādē
ɔuertitur. Alio modo pdest sa
ciēti ad satisffaciēduz pro se idi
recte.quia si iste p quo suffragi
um fit non idiget: ut qz ē i celo
aut qz non est capax ut si est in
inferno q̄n tunc suffragium faci
ens ē talis intentionis habitu z
p se faceret si non crderet pdes
se illi tunc sufragium satisfac̄ p
faciente si indiget.si aūt nō indi
get dicit pe.pa.di.xlv. quarti
tunc i sufragio debet semp esse
iplicita intēcio faciētis ut aliis
psit indigētibus hic.uel in pur
gatorio. si autem frūt sufragis

multa ꝛ spēalia ꝑ illo qui non ī
diget. ut qꝛ est in gl'a ul' in infer
no ꝛ superest. ul' qꝛ minus indigꝫ
tūc diuiditur indigentibꝰ per de
um. sic secūduꝫ aug. in regula
ōꝛ. Cum dat̄ uestis ī mōasterio
uel aliud non indigenti: dat ab
bas illi q̇ indiget. ꝛ ideꝫ dic̄ tho.
ꝛ ꝓbat ex ꝭmone quodam dam̄.
de dor. Trtō mō indirecte ꝓdest
faciēti quo ad oratōis subsidiuꝫ
qꝛ iste cui suffragium prestatur
siue sit in celo siue ī purgatorio
tenetur orare salteꝫ cū liberatꝰ
fuerit ꝑ faciente suffragium ali
as esset igratꝰ. uñ math. x. ((Si
q̇dem fuerit filius pacis: reside
bit super illū pax ur̄a sin aūt ad
uos reuertetur.)) Quarto mō tñ
non ꝓdest directe ad satisfacie
dū. vñ si tibi iniunctū ē unū psal
teriū ꝛ defuncto īiunctū fuit ali
ud psalteriū. si dico ꝑ defuncto
unū psalteriū: adhuc suꝫ obliga
tus ad dicendū aliō ꝑ me simile
ē in humāis debitis si ōbeo unū
flor̄ iohāni ꝛ frater meus eidē e
tiā unum: dando unuꝫ ꝑ fratre
nō me acquitaui. ¶ In purgato
rio aūt existentes sꝫ in magnis
ōbitis erga deū. que debita si ne
mo eis subuenit luere oꝫ penis
e ꝛ sic satisfacere ¶ Ex premissis pꝫ
ꝙ multis modis melius ē orare
ꝑ mortuis fidelibus quam pro
uiuis. ¶ Quia mortuus aut est
me ignorante in inferno ꝛ tunc
gradum glorie merui per opus
bonum: si sum in caritate ꝛ sa
tisfactō cedet mihi. si aūt sum
extra caritatem ꝑ actum suffra
gij disposui me ad caritateꝫ ali
q̈liter ꝛ opus ad minꝰ feci ꝑ̄meri
torium ꝛ si non meritoriū. aut ē
in purgatorio. ꝛ tūc licꝫ ꝭm oēs
nihil mihi mereri possit nec sibi
tñ ꝭm multos pro me ꝑ̄t exaudi
biliter orar̄ sicut gere. ij. macha
beoꝝ. xvi. orauit exaudibiliter
ꝑ isrl'. Et ꝭm oēs ad minus ora
bit pro me cū uenerit ad celuꝫ.
aut iam est in celo. uel ut iaꝫ di
ctū ē erit ibi. tunc scient illos q̇
pro eis orauerunt ꝛ pro eis ora
bunt imo etiam si suffragantes
ꝓpter peccata sua ill' non ꝓfuis
sent: adhuc pro eis orabunt. ꝛ
ratio est qꝛ amicicia in uirtuoso
cōsiderat affectuꝫ plus q̈m effe
ctuꝫ. sunt aūt tunc beati in cari
tate perfeta ꝑ quā oratō eorum
expressa audituꝛ faciliteꝛ. secus
autem est de uiuo quando ꝑ eo
oꝛo. q̇a forte ignorat quod ꝑ eo
oꝛo ꝛ sic non oꝛabit pꝛo me. iteꝫ
foꝛte est peccatoꝛ ꝛ sic modicuꝫ
ualebit. Item si ē iustus non ta
men in uoto sempeꝛ exaudituꝛ
¶ In sexto existentibus loco f
scilicꝫ in purgatoꝛio prosunt suf
fꝛagia. tum quia caꝛitatem ha
bent que facit eos capaces. tum
etiam qnia de nostꝛa fidelium
sunt sotietate ut tactum fuit de

existentib⁹ in limbo puerorum de
cómuitóe ecclesie. De loco hui⁹
purgatorij sex sūt uidenda .qui
tradit tho. sup. iiij .di. xxi. primo
q̄ sic pbatur auctoritate scrip
tur̄ p illō. ij. mach. xij (Scā ergo
⁊ salubris est cogitatio pro de
functis exorar̄ ut a peccatis sol
uantur.) ergo purgantur. Jtez
probat grego. iiij. dialo. per exē
pla plura. Et per illō. j. cori. iij.
Si quis edificauerit super fun
damētū hoc. id ē xp̄m auruz ar
gentum ⁊ lapides preciosos. ⁊
sequitur .uidelicet lignuz. fenū.
stipulaz. uniuscuiusq; opus q̄le
sit ignis pbabit. Jtē dionysius
ul. ca. celestis ierar. Commemo
rat ritum p̄mitiue eccle orantez
pro mortuis. Jtem auctoritate
ph'orum socrates enim libro qui di
citur fedrō platōis. Quecunq;
inquit anie puidebūt mediocri
ter egisse uenient in locuz ubi p
penas absoluentur. Et ponit ai
mas bonas habere nullā penaz
me diocriter bonas mediocrem
habere penam. malas aūt ma
gnas. Ad idem est auicēna. ix.
metha. sue. ca. ultimo .qui tam̄
machomethista fuit. Ad idez ē
hermes termegistus ad escula
piū. Rōne etiā sic. optz satisfa
cer̄ quēcūq; penitentē. s; aliqui
moriūtur in caritate qui non sa
tisfecer̄t p pccis p̄teritis. ergo o
portet in futuro alicubi satisfa
cere. Et h ē purgatoriū exēplis
probat Grego. iiij. dialo. ¶ Se
cūdo notat q̄ triplex est purga
torium. unum in presenti uita p
tribulatōes tolezatas ut oz aliō
in alia uita s̄m legē cōmunem.
tam prope infernū damnatorū
ut idem sit ignis qui damnatos
cruciat. ⁊ qui electos purgat si
cut sub eodez igne aurū purga
tur ⁊ ferr̄ crematur ut exempli
ficat. Tertium purgatoriū ē s̄m
dispensatōem. ⁊ sic qn̄q; i diuer
sis locis aliqui puniri leguntur
uel ad uiuorum instructionem
uel ad mortuorum subuentionem
ut uiuentib⁹ eorum pēa inotescēs
per suffragia eccl'ie mitigetur
Tertio notat q̄ duplex ē pena
animaruz i purgatorio. una sen
sus q̄ diuina iustitia p ignē pūit
Alia damni que ɔsistit in p̄uati
one uisionis beatifice ad temp⁹
Et de utraq; dicit q̄ mima pēa
purgatorii excedit maximaz pe
nam huius uite unde augu. de
uera ⁊ falsa penitentia. ¶ Hic
ignis purgatōis. ⁊ si etern⁹ nō sit
miro est mō grauis. excedit eni
oēm penam q̄ unquam quis pas
sus est in hac uita. Nunq; in car
ne tāta iuenta est pena. licz mi
rabilia martyres passi sit tōmē
ta ⁊ multi nequiter iniqui quan
ta sepe sustinerunt supplicia.
¶ Jtem aug. libro de igne purga
torii dic̄ aliq̄s nō ad rem p̄tinet

q̃m diu moras habeã tm̃ ut ad
uitã eternã pueniã. Nemo ħ di
cat fratres k̃mi .quia ille ignis
purgatorius durior erit q̃m q̇c
q̇d potestis i seculo aut uidere
aut excogitare. Et statī subiun
git. Jō totis uiribus unusquisq;
laborat capitalia crimia ꝛ minu
ta pccã ita opib⁹ bois redimer̃
ut ex ip̃is nihil uideatur rema
ner̃ ꝙ ignis ille possit absumer̃.
Exẽplificat ibi.q̃m duruꝫ sit ħ
digitũ modicũ i igne tenẽ. Quã
to pl⁹ totaꝫ aiam medullit⁹ dic̃
ec̃.cõis theologoꝝ opinio quod
purgatorij pẽa icõpabiliter est
maior penis mundi. de pena dã
ni probat : qꝛ quanto aliq̇s ma
gis desideratur.tãto eius absen
tia ē molestiõ. Et qꝛ affect⁹ quo
desidꝛatur sũmũ bonũ post hãc
vitã i aiabus sanctis itensioꝛ est
quia ñ retardat̃ affect⁹ molestia
corporis. ꝛ ēt qꝛ terminus fruẽ
di iam summo bono aduenisset
nisi aliquid impediret. iō de tar
datione maxie affligũtur de pe
na sensus pbat.quia cum doloꝛ
non sit lesio sed lesionis sensus :
tanto aliquis magis dolet ð ali
quo lesiuo q̈nto magis ē sensiti
uum. vnde lesiones q̃ fiunt in lo
cis maxie sensibilibus ut in ocu
lo ꝛ i fiī ibus mẽbris maxiuꝫ do
lorẽ causãt. Et qꝛ tot⁹ sensus cõ
poris ē ab aia. iō si i ip̃aꝫ aiaꝫ a
liq̇ð lesiuũ agat ð nccitate oꝫ ꝙ
maxie affligatur. ❡ Quarto no
tat ꝙ aie volũtarie ꝛ cũ magna
pacia sustinent penã purgatorij
pꝫ qꝛ hñt cor rectũ ꝛ p ꝯñs ꝯfor
mant uolũtatẽ suã diue uolũta
ti ꝛ iustitie. iteꝫ ois sapiens vult
illud sine qua ñ põt puenire ad
finẽ itẽtũ. sꝫ sine illa pena ñ põt
uenire i celũ. itẽ petũt suffragia
cũ maxio desiderio ꝫꝫ illud iob
xix. ((miseremini mei miseremini
mei saltẽ uos aici mei )) hñt. n.
aie purgatorij q̈druplicẽ sciam
unã p spẽs ifluxas a ðo sicut alie
sbe sepate. ꝫaꝫ p ea q̃ ħ didicer̃t
tertiã p aias illic aduenientes.
quartam p ãgelos bonos r̃uelã
tes. q̇ntaꝫ p malos scꝫ aliq̈ndo
eas ꝫm tho .deridentes . Q̃nto
notat. boi ãgeli nõ puniũt ani
mas i purgatorio. qꝛ eoꝝ conci
ues sunt amicissimi. tñ possibile
ē ꝙ eas ad loca pẽaꝝ deducãt
nec cruciãt̃ misterio ðmonũ qꝛ
aie eoꝝ uictores fuerũt possibi
le tñ ē ꝙ ip̃i demões q̇ ð pccis
hoim letantur aias ꝯmittẽt cũ
ðducunt̃ ab ãgel' scis ꝛ assistãt
purgãdis. tũ ut eaꝝ peis sacien
tur. tũ ut i eaꝝ exitu a corpe su
um aliq̇d r̃cipiãt. in ħ aũt secu
lo qñ ad huc loc⁹ pugne est pu
niunt̃ hoies. ꝛ a mal' angelis sic̃
ab hostibus ut pꝫ de iob ꝛ a bo
nis : sicut patet de iacob cuius
neruus femoris ãgelo pcutiẽte
emarcuit . Genes. xxxij . Sola

autez diuina iustitia aīas igne mediante purgat. sicut aurifaber p ignem aur sic tribula grnum z cauterio medicus mōbū. quedā etiam ibi pcca leuia illuc de pōtata purgantur ut dicit gre. iiii. dialo. z aug. i li. d uera penitentia. Oēs uero pene p pcīs quantuncūq3 grauib⁹ debite. q̄s pēas non plene deleu't hec ɔtritō ibi ignis purgabit. sic p3 q in purgatorio sunt quadruplices pene Primo cācer loci mal⁹. qr i fra z prope ifernū. Scdo ignis uniformis s3 fm dinam iustitia3 difformiter cruciās. Tertō dmonū assistētia cruciatiua. Quāto puatio btitudis. Est autē triplex ignis purgatorius. Prim⁹ est in alio mundo in purgatorio q̄ erit acerbissim⁹. Cuius officiū est triplex uidelicet purgare a pcīs uenialibus. A penis p mōtalib⁹ ɔtritis z pro uenialib⁹ p quib⁹ n̄ non est satisfactum. z ab alijs scorijs aīe q̄ sunt habitus uicōsi errores z fomes. ¶ Secundus ignis est citius purgatori⁹ q̄ erit in conflagratione mūdi. Terti⁹ purgatorius ignis est tribulatō pn̄tis uite. Et ille multo pl⁹ purgat. z citius quam ignis in loco purgatorij. quia meritū eterne prie auget z modicus multu3 d pccoꝝ penis delet. z mortalem culpā z ueniale delet pt quo ad penam. sed ignis purgatorii primi solum delet ueniale peccatū z pēas debitas p mortalibus cōtritis z uenialibus. nihil meretur de gaudio z incomparabilit tn̄ est maior tertō igne. ¶ Sexto notat quod una aīa citius purgatur quam alia ut docet aplus i. cori. iij. exēplificans de ligno. feno z stipula. quia queda3 uenialia sunt maioris adherentie. q3 alia scōm quod affectos magis ad ea iclinantur z fortius in eis figitur. ideo talia tardius purgātur. Que autem anime acerbius purgantur uel que tardi⁹. Sciēdum q acerbitas pene proprie rñdet quantitati culpe. s3 diutnitas rñdent radicatōi culpe in subiecto. uñ pt contingere q aliquis in purgatorio diucius mortur. qui minus affligitur z econuerso. Oīa prefacta sūt tho. vbi prius. Abbas Joachi3 libro de semine scripturarū. dicit magis pccores qui uere i fine uite penitent. in purgatorio igne usq3 ad nouissima3 die3 tales cremari oportere credendi sunt. Armicanus libro de questione armenorū li. xiii. dicit uerisimile est multos usque ad resurretionem gloriosam oī3 electorum in purgatorio remansuros qui multa purgatione indigebunt.

¶ Sequit. Capi. Nonū p q̄ suffragiis aime iuuari possūt etcetera

a Quo ad secundum principale p q̄ vz aie d̄functo℞ iuuāi possint: R. secundum greg. iiij. dial. Et doctōes in. iiij. di. xlv. Primo ualz ieiuniū. Secundo plus elemosina. Tertio plus oratio. Quarto maxime sacrificiū altaris. semp itelligēdo ceteris paribus. sub istis tñ quattuor plura alia cōphenduntur. sicut dictū ē supra tertio p̄cepto de satisfactione. Primo valz ieiuniū. vel vigilia abstinentia a delectabilibus cibis vel alijs solacijs corporeis alias licitis silr asperitas lecti z uestium flagellatio. genuflexio. z pegriatōes. cōtritō z huiusmōi. z hec aiab⁹ applicata ualent p viaz iustitie z p mōz solutōis pene vñ d̄r. xiij. q. iij. aia. Jeiunia uiuentiū sūt auxiliū defuncto℞ sic q d̄us ea acceptat p aiabus defuncto℞ tā quā p ipas hoc factū esset. vnde btus dñicus ferrea cathena triplicem disciplinam omni nocte recepit vnam p se. aliam pro d̄functis. tertiā p peccatorib⁹ uiuis. nam si te in carcere existente ñ posses soluere stati. x. flore nos quos teneris. ego tot p te dā do te liberarē: sic ēt i pposito est

b de carcer̄ purgatorij. Ex quo p3 q ɔsultū ē uald̄ h̄ p talia purgari p̄serti p infirmitates z alia pacienter sustinendo dū viuim⁹ quia tūc z spāle meremur in patria gaudiū z satisfacim⁹. qñ āt nobis d̄functis quis nobis suffragatur tunc meritum sibi manet s3 opus satisfacturiū iq̄ntū tale solū subuenit nobis. exēplū d̄ h̄ purgando se p3 p grego. in ome. vbi r̄fert q emiliāus diues laps⁹ in quoddā uiciū mōasteriū itrauit. se multiplr affixit. matutiās in monte extra monasteriū p̄uenit. ubi abbas i medio noctis super eum lumen uelut solē uidit z cū ab eodē dep̄hensus esset p⁹ modū z interrogatus in mōasterio q̄d egiss3. tarde cōfessus ē. q ēt i ipa luce audiuit dimissū est pc̄m tuū: pauor ēt z timor mortis quosdā purgat hic. vñ greg. iiij. dialo. dicit plerūq3 de clpis minimis ipe solus pauor egredientes aīas iusto℞ purgat. sicut narraui d̄ quodā sancto uiro frequenter qui ad morte3 ueniens uehementer timuit: s3 post mortem discipulis in stola alba apparuit. z quam p̄clare sit susceptus indicauit hec ibi. z beatus aug. li. de uisitatione infirmorū loquens sacerdotibus d̄ hominibus morituris sic dicit. absuluēdi sunt omnes absolutōe3 dūtaxat rogantes. nec suspēdendi sēt a fideliu3 communione quibus mors timetur sine dilatione: z quos peccatorum amara recordatio uel eiecit in lacbrymis ul' metus mōtis ducit ad ueniā sic

ſcriptura teſtatur: ⁊ friti purga
buntur .ſ. iob. xli. hec Augu.
c ¶Secūdo ualet elemoſina ēt p
uiā iuſtitie ⁊ p mōm redemptio
nis p aiabus. ⁊ illud melius eſt
q̄ȝ ieiuniū .q̄ꝛ bonū hūanū q̄nto
cōis. tanto melius . Elemoſina
aūt pluribus datur interdū. Et
ſub iſto ↄp̄hēdūtur oīa opa mie
corpalia ſiľr ⁊ ſpūalia īpēſa pxi
mo pp aīas ↄ̄functoꝝ . vñ̄ datio
ouoꝝ . cādelarū . panum . ⁊ huiuſ
modi p miniſtris eccleſie vȝ de
functis. hoc aūt hic p ſe facta ſi
cut dictū ē ↄ̄ ieiunio plus nobis
ualerent. Exēplū ponit greg. iiij
dialo. de paſcaſio diacono car
dinali maximo elemoſinario ⁊
litterato valde qui non ex mali
cia ſȝ ex ignorantia duobus i pa
patū electis. poſtea aimo adhe
ſit illi qui mius ius habuit. Pa
ſcaſio igitur defuncto: ſanct⁹ ger
manus eps capuan⁹ ↄ̄ ↄſilio me
dicorū in terminis ſe lauare uo
lens eū ſeruiētē i feruenti aq̄ re
pit. a quo cum queſiſſet cāȝ tan
te ſeruitutiſ: rñ̄dit q̄ pp adheſio
nē p̄dictā. Et ſi inquit p me ora
ueris. ⁊ reuerſus non me h̄ inue
neris. liberatus ſum. quod ⁊ fac
tum ē . Et dicit greg. q̄ elemoſi
nis paſcaſius meruit liberari ci
d cius ⁊ germani prece. ¶Tertō
ualȝ pro aīalibus orō. ⁊ plus ce
teris pib⁹ q̄ȝ p̄cedētia ⁊ hoc p ui
am gr̄e ⁊ p interceſſionez mem

broꝝ xp̄i. melius enīȝ ē opus ca
ritatis qd̄ dirigitur ī deū: ut orō
q̄m qd̄ dirigitur in ſe uel in pro
ximū. ut ſolū ieiuniū uel elemo
ſina. unde dicit ſco. ſuo q̄oli. q.
penul. Int̄ oīa meritoria oratō
magis habet rationem meriti.
Applicabilis alteri. q̄ꝛ īpa de ra
tōe ſui ē placatia ⁊ recōciliati
ua deo ⁊ etiaȝ iſti⁹ p q°per ipſū
orantem offertur. hec ille. unde
ſm pe. pa .in. iiij. di .xlv. oratio
ſcōꝝ in p̄ria ualet p aīabus q̄ꝛ
forte bn̄ficijs prius adiute ſunt
dū hic uiuerēt ualent etiā p̄ces
Preſtim uiatorum iuſtorū. ⁊ p̄
om̄ibus orationibus bti anſel.
uel aliorū ualet quo ad deuotō
neȝ oratō dominica ſcȝ pr̄ nr̄ q̄ꝛ
iudex noſter fact⁹ ē aduocatus
noſter cui eſſet obproprium uei
re ↄtra ſuum moituȝ. ⁊ īfrigere
uel caſſare qd̄ ibi docuit ⁊ for
mauit. uñ ī cimiterio: ⁊ alibi di
ci dȝ. Quia ēt eſt oratio ſpiritus
ſancti. q̄ ſm apoſtolum poſtulat
p nobis gemitibus in enarribili
bus id eſt nos poſtular̄ facit ua
lent ēt plus q̄ȝ nr̄e oratōes. uigi
lie defunctorum ab eccleſia in
ſtitute. quia ex oper̄ operato .i.
ex ordiatōe ⁊ intētōe eccīe. Exē
plum de hoc refert vicencius ī
ſpeculo hyſtoriali ↄ̄ ſancto Jo
hanne elemoſinăio patriarcha
huic ei q̄dā diues ↄ̄dit. viii. lib.
auri. petēs ut oraret pro ſalute
E

filii z fris z nautarum: z nauis moritur filius z circa eadē tēpora nauis mergitur cum oib⁹ ɔtētis nisi q hoies pfati euaserunt. super q⁹ cū amaricaret̄ diues. uidit ī somnis similez ioh. elcosinario sibi dicentem. Cur turbaris? nōne pro salute petere iussisti? filius saluat⁹ est. z si uixisset. imundus fuisset. Alii ī uita sunt tuiti. z nisi oro z elemosina intercessissēt oēs cum naui interijssēt. expge factus igitur diues optime ɔtentus ē. ¶ Quarto sup oia ualz digre. sacficiū altaris id est misse celebratō. z hoc ualet per uiaz gre z iustitie. quia melius est opus caritatis cōmunis scilicz toti⁹ eccie q̃z puate z specialis psone. z dicitur hic oblatio altaris indistincte ut dicit sco. ubi pri⁹ siue sit consecratio siue perceptio eucaristie. siue operatio alia sacerdotis celebrantis in psona eccie. z non accipitur precise p ɔtento in eucaristie qr etiaz sic in pixide esset. hec autē oblatio ut si deo accepta. oportet qd offerat a psōa uel a psonis acceptis deo. scōm illud. Geñ. iiij. respexit deus ad abel scz p° z ad munera ei⁹ scz secūdo. uñ qñ qs celebrat missam: oblatio fit. primo a xpo qui sacrementum illō sic īstituit fieri scōm illud Joh. vi. panis quem ego dabo caro mea est p mūdi uita qr xps est sūmus sacerdos q licet īmediate nūc nō offerat alias esset infinitū meritum tñ mediate offert p mistr. Fit scdo a xpi passione z ab ea habet efficatiam i qntum ibi spēalior ɔmemoratō xpi passionis hēr. vbis. signis. z meditationibus sm illud luc. xxii (H facite i meaz cōmēorationez) z. j. cori. xj. Tertio fit. z acceptatur ratione uolūtatis eccie gñal' militantis. qr ille itelligit facer cuius noie ul' uice fit. ut di. Dio. c. xiii. cele. ierarchie. Quarto pt acceptabili⁹ fieri uel fructuosi⁹ sacficium rōne personalis meriti offerentis puta sacerdotis offerētis. Quinto pt acceptabili⁹ fieri p priuataz personā. sm q duoci us petit missaz celebrari. pmū ex dictis tam in bonis q̃z in malis sacerdotibus habz locū z efficatiā. Quartū ē tm̄ i bois. Qñtū accidit. unde sz dur. z tho. i. iiij di. xij. eucharistia in misse celebratōe duos fruct⁹ pncipalit̄ habz ɔferre unū i qntū eucaristia ē sacramtum dat recipienti eā deuote. maiorem unionē ad xpz fidem. spē. caritatez. z alia. plura i ppa aia. recipientis causat. aliud habet dare eucaristia ut nō est tantum sacramentum. sz etiam sacficiū qddam deo acceptissimum propter pfatas tres causas uel quattuor recitatas. Et sic habet uim satisfactionis.

ad tollendam penā debitā illi ꝓ quo offertur missa a sacerdote siue sit pro pcc̄o mortali: siue ueniali. in uiuis quā3 i mortuis. Et si queris quantū ergo de pe na tollit eucaristie oblatō: rñ. ꝭm duꝛ. ibidē non semp penam totam tollit. q2 effectus hodier ne oblationis finitus est. Alias omnes de purgatorio una missa liberaret. s3 plus ⁊ minus tollit ꝭm ꝙ se extendit deuotio mini stri offerentis. ⁊ uirtus sacrificij deo soli nota ē. ⁊ reatus secūdū bn̄placitum dei ⁊ ꝭm dispositō3 illius ꝓ q° offertur. Credit tam̄ antisiodorēs. quod nulla missa celebretur ꝓ q̄ nō plurs de pur gatorio liberētur. Quod uerita te3 dic̄ hr̄e pe. pa. ubi prius sup iiij. Quia qn̄ꝗ multi sunt i pur gatōio sic dispositi ut cito liberē tur. aut quia iam diu ibi steterīt Aut quia pauca purganda ha buerunt. Et notandū ꝙ q̄nto h quattuor suffragia fiunt ex ma iori caritate. tanto āplius ꝓfici unt ꝭm pe. de thar. vbi ꝯus.

c ¶ Quantū ad sacr̄m altaris ꝓ a nimabus ualeat docet greg. iiij dialo. vbi p2imo 2efe2t de mona cho noie iustus qui in monaste rio sancti greg. aliquādo eiusdē medicus fuit. tres denarios oc culte habuit quos inuenientes monachi in mandatis a beato greg. acceperuunt. ut morituro iusto nullus adess3 frater. ⁊ mō tuus in sterquilinio sepeliretur. morit̄ igit̄. s3 penitens iustus in sterquilinio sepelit̄. xxx. aūt die iussit greg. ꝓ eo quotidie per tri ginta dies missam vna3 celeb2a 2i. ⁊ t2icesima die iustus apparu it uni de mōachis dicens. se an̄ inchoatiōem missaꝝ dictaꝝ ma le habuisse. s3 postea melius ⁊ iam libe2atu3. Secundo refert d quodā apud hostes dtēto ꝓ q° vxor ce2tis diebus sacrificiu3 of fe22i ꝓcurabat. longo autē post tp̄re liberatus inotuit uxo2i. ꝓdi ctis diebus a uiculis fuisse solu tu3 qn̄ sacrificiū altaris ꝓ eo fu it oblatu3. Tercō refert de p̄sby tero q̄ i riuis id est t̄mis calidis simis aliquotiēs se lauare ꝯsue uit. ubi frequenter reperit serui torem sibi oīa exhibētem. q̄ bal neatores ꝯsueuerīt. tādem redi ens ne ingratus esset. duas tor tas id est panes in q̄bus poterat ꝯfici eucaristia s̄uitori obtulit. Qui ingemiscēs ait hoc mādu care non ualeo. s3 ꝓ me queso cōsecra2e digne2is celeb2ando. dominus enim fui loci huius ⁊ ꝓ meis pc̄is h purgo2 si 2ediens me non iuene2is liberatum c2e de per ebdomada3 e2go presby ter quotidie cerebrauit. ⁊ redi ens neminem iuenit. Quarto re fert de agathone ep̄o cui naui ganti 2omam tempestas nauiu3

maxime q̄ſſauit nauta autē ei⁹
nauiculam in naui pēdētē regē
nolēs cuȝ nauicula fune fracto
ī mare ferebatur. die t̃tio uenit
ep̄s cum q̄ſſata naui in iſulā ho
ſticaȝ ubi celebrauit pro nauta
quē putauit ſubmerſū. reparata
q̃ȝ naui tādem uenit ad romanū
portum. ubi nautam ābulātē ui
dens q̄ſiuit qūo euaſiſſet: r̄ndit
ille. Cum nauicula repleta ēēt
aqua ibi manſi. q̄ euerſa. carine
ſupſedi prout potui. Cūq̃ȝ p⁹ di
es quinq̃ȝ fame ꝛ labore fūdit⁹
d̄ficerem uidi quendā mihi pa
nem porrigētem. ꝯfortat⁹. uidi
nauē trāſeuntē. q̄ me huc adue
xit. Quo intellexit ep̄s eādeȝ di
em fuiſſe ſue celebrationis.
g Quo ad tertium principale. an
ſuffragia facta ꝑ pccores ualle
ant defūctis. Notandū p̄mo ꝭm
tho. ubi ꝑus q̃ꝫ tria ſunt que faci
ūt opa uiuoꝝ uelut cāne quedā
ad aīas defunctoꝝ ꝑuenire. Pri
mum eſt caritatis unio. Scd̄ȝ ē
facientis ſeu ſatiſfactionis iten
tio. Tertiuȝ eſt obſecrātis orō.
De prīo patet. q: caritas que eſt
uiculū uniens mēbra ecc̄ie ñ ſo
luȝ ſe ad uiuos extēdit: ſȝ etiam
ad defunctos. q̄ i caritate deceſ
ſer̃t. q: caritas ē uita q̄ ꝑ mortē
corpōis nō finitur ꝑȝ illd̄. i. cori.
xiij. Caritas nunq̄ꝫ excidit. id
circo etiam amicitia ꝛ ſocietas
diuina inter bonos i caritate fir
mata ꝛ fundata per mortem nō
deſinit. ſed manet inter uiuos ꝛ
mortuos in dn̄o ꝛ ſimiliter inter
mortuos in dn̄o. iter ſe hec cari
tatis unio facit aliquo mō oīa
ꝯmūia int̃ habētes eius ſocieta
tem. ita ut in pr̄ia quilibet gau
deat de boīs alterius ſigulis. Et
in uia quilibet deuotus gaudet
d̄ ſingulis uer̃ boīs proximi. Et
in purgatorio quelibȝ aīa d̄ boīſ
alterius d̄ quibus ponitur āticu
lus. ſcd̄ꝫ ꝯmunionem. imo plus
habens d̄ caritate d̄ boīs certis
alteri factis amplius gaudet ꝛ
gratulatur ſcd̄m interiorem cō
ſolatōeȝ ꝛ delectationeȝ q̃ꝫ gau
deat alius qui minorem habet
caritatem ꝛ cui illd̄ certū bonū
ineſt. De ſecundo uidelicet d̄ ſa
tiſfaciētiſ intentione patȝ qr mō
tui in memoriiſ hominum uiuūt
uñ ſicut uiuus unus pro alio in
ſocietate ciuili ſatiſfacer̃ poteſt
ut pater in debitoribus. ſic in ſo
cietate caritatis apud deū unus
ꝑ intentionem alteri p̄t dare bo
na ſua ſatiſfactoria. in quantuȝ
talia. ſiue ſit uiu⁹ ſiue defūctus.
De tertio uicȝ de obſecrantis af
fectōe ſeu orōne pȝ qr per uiam
orōnis aliquis alteri īterduȝ ipe
trat primaȝ gr̃aȝ. licet ñ mer̃at
peccatōes etiam de⁹ qn̄q̃ȝ audit
qn̄ ſcȝ petunt aliquid de eo ac
ceptum qr deus non ſolum iuſtiſ
ſȝ etiam peccatoribus bona ſua.

ꝓuidit.ut pȝ math.v.((nō ex eo rū meritis.sed ex sua clemētia))
Ideo sup illo Joh.ix. deus pec catores ñ exaudit dic glosa((ꝙ cecus loqtur ut non iniunctus)) id ē ut adhuc non plene videns ad ꝓpositū ḡ dicēdum ad suffra gia sue fiant per ꝓpeccatores ēt seculares siue p iustos ualē pos sunt defunctis.ꝛ ñ non p carita tis vnionē.tamen p impetratōȝ lȝ per iustos facta plus valeant hanc uiam tho.expresse tenere videtur super.ij.di.xl.q.iiij.vbi oppositā opinionē recitans pñtē sic approbat.quia inqͭ efficatia suffragioꝝ mensurat̃ ſm carita tem eius pro quo fiunt cū tantū ualeant.vnicuiqȝ q̄ntū meruit: ut sibi ualerent ut aug.dicit.
Ideo ab alijs verius dr̃ ꝙ ēt ip sa opatio sine caritate facta ua let ei pro quo fit virtute carita tis eius ꝛ nō operantis hec ibi. nec in quarto oppositū videt̃ te nere. Cōcordat vilh.i rōnali di
b uino. Et pe.d pa.ubi prius poit quattuor gradus valoris suffra gioꝝ ꝛ opm bonoꝝ.Primus est ꝙ maxime hȝ suffragiū boni fa ctum ꝓ bono quo oībus modis tribus p̄dictis pōt ualere.Secū dus minus valet.lȝ ualeat boni ꝓ malo viuo qr p modū frequē tis ipetrationis.Tertius mali p bono.Quartus mali valet ꝓ ma lo.quia deus peccatōes ñ exau dit id est sicut iustos.sȝ sicut pe tentes id ꝙ ē conforme diuine voluntati.Ex p̄dictis ēt pȝ rñsio ad aliud dubiū quo querit̃ utꝝ suffragia facta ꝓ multis oībus ꝓsint equaliter:℞.primo ꝙ suf fragiū factū ꝓ multis tm̄ ualet quo ad gaudiuȝ.cuilibet in pur gatorio quantuȝ si pro quolibet fieret.ꝛ eadem rōne valet ēt ꝓ istis aīabus pro quibus non fit pȝ ex p̄mo mō.quia caritas secū dum apl̄m non querit q̄ sua sūt .i.ſm aug.nō ꝓpria cōmunibus ied cōmunia ꝓprijs anteponit. Unde sicut religiosus bñ disposi tus plus gaudet de legato facto ꝯmunitati q̄ȝ de legato sibi i spā li.sic ē in purgatorio quo ad cō gratulatōeȝ.Secōdo dico ꝙ suf fragiū factū ꝓ multis ñ tm̄ ualȝ singulis quo ad liberatiōeȝ a pe na.quantum ualet si fieret pro vno uel paucis ex intentione di rigentis patȝ quia opus satisfa ctorium est finite efficacie in fa ciendo.ꝛ quanto pluribus con diuiditur .tanto minus singulis cedit ꝛ est simile in policia hūa na.si enim quinqȝ sunt in carce re.quorum quilibet tenetur q̄n ꝙ flor̃.si ex parte omniuȝ soluo quīqȝ florenos nō liberantur i toto.sed solum in uno.quia ad huc quilibet tenetur quattuor. sed si quinqȝ florenos darē pro uno ille plene libeꝛaretuꝛ. sic

ētiam est de icarceratis i purga
i torio ¶ Dubitatur adhuc utrum
tantum ualeāt suffragia successi
ue ꝯtinuata quantum sil' f̄ca ut
xxx. misse per dies triginta dc̄e.
q̄ntum. xxx.j. die dicte. Et sic de
elemosina cētuȝ flore. p unā diē
datoꝶ q̄ntum si anniu'sariū ꝑcu
raretur ⁊ sic ð aliis: R̄n̄. pe. pa.
tātum uel pl⁹ ualent quo ad me
ritū instutuentis. q̄a magis est
ad honorem dei continuatō tali
uȝ āniuersatiōū. Et h̄ ꝯsidrās ec
clesia sic instituit āniuersaria tri
cesimos ⁊ septuagesimos ⁊ hu
iusmodi sed quo ad cereliorez li
berationem a purgatorio. ⁊ citi⁹
uidēdum deum. plus ualet acce
lerata multiplicatio quia sacra
mentum i proposito habitum si
est suffragium altaris. nunquaȝ
tantum ualet ex opere operato
sicut actu habitum. Et forte aīa
non erit tam diu in purgatorio
quousq; ultimum suffragium ꝑ
āniuersarium fiet. unde utrun
q; est laudabile. ⁊ potest ex fon
te caritatis manare ita ut conti
nuans suffragium diuine laudis
ꝯtinuationeȝ q̄rat. ⁊ simil' faciēs
citius uelut eū liberari ut statiȝ
ðo fruatur. ⁊ ne diu crucieť ⁊c̄.

¶ Sequitur preceptum. Octa
uum de falso testimonio.
¶ Capitulum primum

N Unc octauum precep a
tuȝ sic ponitur exo. xx
⁊ deu. v. N̄o loquaris
ꝯtra ꝑximum tuū fal
sum testimoniuȝ. h̄ ſm aug. noīe
falsi testimonii cōtra ꝑximū da
ti itelligiť prohiberi omne i gn̄a
li m̄datiuȝ saltem ꝑnitōsū. q̄ eti
am inuit textus leui. xix. d. Non
mēciemini nec ðcipiat uniusquis
q; ꝑximum suū. ð q°. etiā itelligi
tur illud sap. i. ¶ os quod mentiť
occidit aīam ⁊ .ps̄. ꝑdes oīs
q̄ loquūtur mēdatium immo ſȝ
tho. 2. 2. q. cxxii. h̄ ꝓhibentur
oīa pc̄a ad locutionē ꝑtinentia.
q̄bus salteȝ inferť nocumētū ꝑxi
mo ut mendatia pernitiosa. de
tractiones blasphemie. ⁊ h⁹mōi
De mendatio igiť tria principa
liť sūt uidēda. p̄mo q̄d sit ⁊ quo
tuplex mendatium sit ⁊ an oīe
mendatiū sit pc̄m. sc̄ðo in sp̄ali
quot mōis q̄s peccat mētiendo.
tertio q̄n̄ sit mortale uel ueniale
pc̄m ¶ Quantū ad p̄muȝ notandū b
q; ad mēdatium ſȝ tho. ⁊ docto
res ꝯmuniť i. iij. di. xxxviij. duo
req̄rūť. primo falsa significatio
sc̄ðo intentio fallēdi. ⁊ accipitur
intētio fallēdi ꝑ intentōne aliuȝ
decipiendi aut sibi asserendi fal
sū q̄ð ð ꝑpť mēdatiuȝ iocosum
ubi non semp est intentio decipi
endi alium. ⁊ falsam sibi opinio
nem generandi prout q̄busdam
uidetur ex q° patȝ q; differentia

est inter mentiri .⁊ iter dicē mē datiū.ad hoc ei ꝙ aliquis dicat mendatiū duo pdicta requirunt̄ sed ad hoc ꝙ quis mētiatur suf ficit ſm.s.ꝙ intendat decipere. quia mentiri ē contra mentē ire stat enim ꝙ quis aliqđ veꝝ ꝙ cr̄ dit esse falsum.dicat cū intentō ne aliū decipiendi. tunc dicit ꝯ mentē.⁊ tamen non dicit mēda tiū.cum sua assertio non sit fl'a. Exēpli gratia posito ꝙ priceps non sit vienne.⁊ quis credēs eū ibi esse dicat.volendo aliū deci pere priceps non est vienne.tal' mentitur.quia loqtur ꝯ mentez ⁊ tamen verū dicit.simile ē si qs dicit de re vendibili quā credit malam ꝙ sit bona.cuȝ in rei ve ritate sit bona .Secundo patet ex predictis ꝙ omis qui dic̄ mē datium mentitur:sed non econ uerso.patet tertio ꝙ dicens flm ꝙ credit esse verum.nec mentit̄ nec loquitur mendatium :ut di cit aug.Cum nō habeat duplex cor nec decipere intēdat. exem plum aug.si alicui gladius com modetur ⁊ dicat se redditurꝝ cū ille qui cōmendat poposcerit. si forte gladium repetat furēs ma nifestum ē tunc non esse reddē dum donec restituatur sanitas. non enī in ista promissione du plex cor habebatur in promittē e te. ¶ Secundo notanduȝ ꝙ mē datiū fit non solū p verba sȝ per

facta scripta .nutus ⁊ signa .ut pȝ de hypocritis ⁊ de religiosoꝝ falsis signis.vnde mendatiu i ge nere sic diffinitur.Est falsa signi ficatio cum intentione fallendi siue ergo homo significet falsuȝ voce. scripto.manu. lingua.sig̃ vel ueste.⁊ si hoc facit cuȝ inte tione fallendi.aut falsum asserē di.semp ē mendatiuȝ uocale au tem medatiū diffinitur. Est fal sa vocis significatio cum intētō ne fallendi. ¶ Tertio notandū d ꝙ nullū mendatiū pōt fieri sine peccato.pȝ ecc̄.vij.¶ Nolli velle mentiri oē mendatiū assiduitas enim illius non ē bona.ad ideȝ ē aug.libro contra mendatiū di cens ꝯmēdatioꝝ multa sunt ge nera.sed ea vniuersal'r odisse d bemus.nullū ei ē mendatiū ꝙ n̄ sit contrarium ueritati. Nam si cut lux ⁊ tenebre .pietas ⁊ ipie tas.peccatum:⁊ recte factuȝ vi ta ⁊ mors inter se contraria sc̄. Ita inter se sunt ueritas ⁊ men datium contraria . Unde quan to amamus illā tāto ista odisse dbemus.vnde pla.in thimeo. ¶ Uoces iposite sunt ut psto fiāt volūtatis idicia.sed mentiēs ꝯ riū fac.Et phs.iiij. ethi.dicit ꝙ mendatiū ſm se malū ē ⁊ fugiē dum.Uerū aūt bonū ē ⁊ lauda bile .Et rō ē quare oē mendati um est peccatū. quia cadit sup idebitā materiaȝ maxie vocale



e4

ꝛ includit actum ꝛ ccũstantias ipsum actum necessario defor mantes sic est de furto ꝛ adulte rio ꝛ ceteris hꝰmõi ꝯuolutis cũ malicia ut dic phs.ii.eth.uoces nanqꝫ institute sunt ad significandum aliis mentis cõceptuꝫ. uñ in debitum ẽ ꝛ cõtra uocis in stitutionem ꝙ quis significet qꝺ non habet in mente. Scꝺo om̃e mendaciuꝫ ex sua ratõe dicit in tentionẽ malã scꝫ intentioneꝫ ꝺ cipiẽdi. ꝛ hꝰmõi impossibile est
e esse bonum. ¶ Quo ad ꝟm pnci pale notanduꝫ quod ꝟm aug. li. de mendatio. viii. sunt gña men datoꝝ. sco. tñ subdiuidit quintũ in duo. Primum uocatur men datium in doctrina ꝛligionis scꝫ cum quis cum intentione fallen di significat aliquod falsum cõ trarium his que fidei sũt. aut sa cre scripture. aut etiaꝫ contrari um his que pertinent ad bonos ꝛ x. ianos mores. Scꝺm genus mendacii est quod fit solum ad nocẽdum alteri iiuste siue i cor pore siue i rebus siue i fama. siue etiam in aia. ꝛ uocatur menda tium ꝙ nulli prodest ꝛ alicui no cet. Tertium ẽ qꝺ fit in prefatis bonis ad nocumñtũ uniꝰ ꝑpꝛ̃ uti litatem alterius. Et uocat̃ men datium ꝙ pdest uni ꝛ nocet al teri. Et hec triplicia mendatia comprehenduntur sub mendatõ pnicioso. Quartum uocatur mẽ dosũ qꝺ fit ex sola libidine men tiendi. ut cũ q̃s mentit̃ solũ. quo niam placet sibi. ꝛ delectat̃ atqꝫ gaudet i menciendo. Quĩtũ uo catur iocosũ ꝛ ẽ duplex ꝟm sco. Primũ qꝺ fit solum causa ꝺlec tandi alios. sicut narrare fabu las ꝺ qbꝰ etiaꝫ audientes. sciunt ꝙ non est uerũ nec decipiuntur audiẽtes ut plurimum cũ etiã ꝟ mo pferentis non fit talis ꝙ na tus sit credi ab audientibus ali ud quod fit causa ioci ꝟm aug. ubi supra. ut cum quis iocando intendit aliũ decipere. ita quod audientes uere decipiantur nõ tamen in aliquo in quo sibi ma gnuꝫ nocumẽtum inferatur. In quo iocantur illi qui sciunt eum decipi ꝛ finaliter potest etiã ipe de hoc iocari. quenadmodum dicit augu. fuisse de mendatio Joseph. qui ueraciter uoluit de cipere fratres suos in uerbis istis exploratores estis ꝛ ceteris simi libus positis Geñ. xlii. Sextum est quod nulli obest id est nulli alteri a se. ꝛ tamẽ alicui proꝺst ꝛ hoc in temporalibus rebus. Exemplificat augu. uelut si quis piã alicuiꝰ pecuniã iiuste auferẽ dã sciat ubi sit se nescit̃ mẽtiat̃ quocunqꝫ interogante. Septi mum est qꝺ nulli obest sꝫ alicui prodest in corpore quia per ip sum impeditur alicuius mors

aut alia lesio corpalis. Exemplum aug. uelut nolens hominem ad mortem q̄situm pdere mentiatur.

Octauum quod nulli obest et alicui prodest ad defensionē et custodiam castitatis. pma tria dicuntur pernitiosa mendacia. q̄ uicz nocent uel sunt nociua ex se cui mentior uel de quo mētior. alia tria iocosa que nulli psunt notabiliter nec obsunt. sed tria ultia offitiosa. quia utilitatis gratia fiunt et prosunt alicui et nulli obsunt. Quantum ad. iij. principale notādum primo dictum aug. li. de mēdatio ubi sic dicit. In his viii. generibus tantominus quisqz peccat cum mentitur. q̄nto mēciendo accedit ad octauum. et tanto ampli⁹ q̄nto menciendo accedit ad pmum hec ille. et tho. 2. 2. q. cx. dicit. si quis diligenter consideret fm ordinem pdcē annumerationis p octenarium sciet ordinē grauitatis culpe q̄ est in istis mēdacijs. nam bonū utile prefertur delectabili. et uita corporalis pfert pecunie. honestas etiam ipi corpali uite. unde scdo notā dum fz eundem quod omne mendatium d quocunqz gn̄e mendatiorum sit quod dz in dei iniuriā et i bonoratōem aut ɔtemptum. ē mōtale ita quod ppt̄ hoc dicitur non solum ut q̄s decipiatur. sz ultra hoc dicitur ea intentione. et ad istum finē ut deus per hoc inhonoretur quia illud est directe contra dei caritatē. Primum uero gen⁹ octo mendaciorum int̄ cetera ē grauissimū. unde omne mendatium d primo gn̄e est mortale pcm. quia qd libet tale contrariatur caritati dei. nam uoluntarie falsū significare cum intēcōe fallendi aliquē c̄ca res dinas. aut c̄ca materiā fidei ē cōtra caritatem dei eo quod p tale mendaciū mētiens occultat dinam ueritatē aut cōrūpit. Unde aug. ubi prius. primum genus ē capitale mēdacium. secūdum genus uz quod nulli prodest et alicui obest. grauius est quam tertium quia tertium minuit de grauitate ex hoc qd damno unius intenditur utilitas alterius. tamē mēdatia secundi et tertij generum in quibus uicz q̄s intendit alteri nocere in rebus corpe uel fama sunt etiam mortalia pp istum malū finem intentum. sūt enim contra caritatē pximi quia sicut nocere alteri i aliquo illorum est cōtra pcepta dei et mortale pcm. ut patuit in. vij. precepto. Ita etiam uel se sibi nocere ul' mentiri propter sibi nocere est mortale. Idē itelligitur de mendatio quo quis intēdit alteri nocere i aīa ut p mēdarium inducere eū possit ad aliquod mortale pcm. aut ad errorem in fide aut uult eum p h impedire in acq̄sitione alicui⁹ sciētie utilis et bone. aut impedire

eum ul't in effrenoatione morum aut retrahit eum ab introitu r̄ ligiõis bone. aut a cõuersione p̄ penitentiam. et sic ð alijs. semper est mortale. qz multo magis fit dãnũ hoi in hijs spũalibus q̃ in dãnificatõne rex. aut bonorum corpis. qz aia melior est corpore et rebus. unde sco. in. iij. dicit. mendatium pnitiosum s3 q plus uel minus nocet qð pensatur ex bono cuius est ablatiuũ s3 h̄ pẽsatur magis aut min⁹ graue mendatiũ et ultra oĩe tale mendatium ex deliberatõe dictũ ẽ mortale pc̃m. cuicũq3 enim phibet̃ simpliciter illo precepto. non dices ɔtra pximũ tuũ falsum testimonium. nec pcise ẽ testimoniũ quod datur in iudicõ s3 quando q̃s ex certa deliberatõe asserit quod ignorat. uel cuius nouit oppoositum dic̃ falsũ testimoniũ ɔtra pximũ. utx aũt indeliberatio exeuset dicetur capi. sequenti de piurio. hec ille. Concordat uilh. in sũ. uicõx dicens q tres prime species sũtpc̃a mortalia

b si ex deliberatiõe dicãtur ¶ Secundo ergo et tercõ genere mentiens non solum peccat ɔtra h̄ p̄ceptum octauum. sed etiam si dãnum intulit sic pximo tenetur sibi illð recõpẽsare. de istis mendatijs intelligitur illð. ps. perdes omnes qui loquuntur mendatium. Et sap. i. Os q mentitur occidit aĩam mẽdatia vero aliox quinq3 genex n̄ sc̃ ð se et ð suo genere mortalia peccata: sed solũ venialia eo q nõ fiunt pp finem aliquẽ. qui contrarietur caritati dei aut pximi ut p3 de mendoso. vbi iteditur propria delectatio et de iocoso. vbi intenditur aut aliox leuis delectatõ aut iocus aliquis et de officioso in quo intenditur aliqua utilitas prior rum. quãuis aũt s̄m aug. vbi p̄ us huiusmodi quinq3 mendatia non sint mortalia de se et ex suo genere quando in eis non intenditur finis qui sit contra caritatem pñt tñ s3 tho. ubi p̄us. et sco. in. iij. fieri mortalia p accidens rõe scandali. aut alicuius dãni: aut alterius talis nati sequi. ut dũ q̃s suo mẽdatio non intendit malũ attamẽ ẽ uerisimile q ex mendatio suo oriat̃ scãdalũ etiam pusillox. aut notabile dãnũ prio. et tñ pp vitãdũ huiusmõi scãdalum aut pximi damnum n̄ uult mẽdaciũ obmittere. Itẽ p̄t fieri mortale rõe nimie libidinis ut cũ homo suã aut alterius delectatiõis quam hab3 aut intẽdit i mendatõ preponit dilectiõi dei aut mandato eius. Ita q an̄ q̃ uelit ista ðsiderata delectatõne in mendatõ carere pat⁹ ẽ pocius facere ɔtra dei mandatum ¶ Et ita potest inteligi illud Augu. Nullum peccatum est a deo

uěniale quod non fiat mortale i si placet. Itē quanuis mēdatiū iocosum ⁊ offitiosum de se ñ sint mortalia. nec uiris imperfectis nec etiam ſm tho. perfectis qui sūt i statu perfectionis acq̃rēde ut religiosi sunt nisi forte ratiōe scandali. tamē ſm sco. ubi prius sunt mortalia utraq₃ mendatia uiris existentibus in statu perfectionis exercēde. In exercēdo actus q̄ ꝯpetunt eis ratōne tal' status pfectionis puta docer̄. iudicar̄. pdicar̄. Rō ē qr per utraq₃ mendacia aufertur bonitas doctrine quā predicant. Juxta illō aug. in epistola fundamēti. si ad scripturas sacras admixta fuerint quantuncūq₃ iocosa mēdatia nihil ꝑmanet in eis soliditatis puta si prelatus pdicet ⁊ misceat mēdatiū iocosum nihil remanȝ soliditatis i doctrina illa. pt ei quicunq₃ dubitare de quocunq₃ dicto ab eo sic de alio uel q̄ rōne non assentire illi mendatio iocoso pari rōe nec alij. Et ita periret auctoritas doctorum eccie i docendo. pirēt etiā utilitates ppli audientes ꝯsimilit̄ in iuditio solēni. ⁊ intelligo ita qđ non percipiatur illud mendatiū esse dictum seorsum ab actu docendi uel iudicandi. dum ei aliqs sedet ad iudicium pt aliquā. trufam admiscere que ex modo loquēdi scitur non esse d̄ iuditio hec sco. Et sic patet quantuȝ periculum sit p̄latis ⁊ p̄fatis uiris i statu perfectiōis exercende. qñ exercent act⁹ tal' status perfectōnis ut sunt predicare iudicar̄ docer̄ publice pro tunc mentiri iocose uel offitiose quia plures doctores ꝯcedunt q͏ sint mortalia ⁊ uider̄ idem tener̄ scūs tho. ubi pri⁹. Cum enim ut dic̄. ponātur in statu ueritatis seruande q͏ꝛ veritatem tenent ex suo offitō i iuditio uel in doctrina. contra q̄ si menciant̄ erit pc̄m mortale. In alijs autē non oportet. hec tho. dic̄. tñ petrus d̄ pa. super. iiii. di. xxvii. Mentiri in iudicō cōscientie id ē i cōfessione sacramētali semp est mortale sic ⁊ periuriuȝ deliberatū. ppt̄ dei irreuerētiā annexam. Non sic autem in foro exteriori simplex mendatium ē pc̄m mōtale nisi qñ ledit primum. ut si aduocatus ad uanā gl'am falso inducat legem ad uerā ꝯclusiōȝ. hec ille. Est autē leue oñe mendatium quiq₃ d̄ causis detestādū. Primo qr origo eius ē diabolica. unde geñ. iii. nequaquā moriemini. Joh. viii. duȝ loquitur scȝ demon mēdatium ex propriis loquitur qr mendax est ⁊ pat̄ ei⁹ ⁊ ibidem. uos ex patre diabolo estis ⁊ desideria patris uestri uultis facere. Secundo quia inquinat menbrū quod maiori decētia esset dignum scȝ os

prov. xii. abhominatio est dño labia mandata. Exēplū d hñte os plenum muscis fetidis. Terciō quia oīs mēdax quasi qdam pditor est. uult ei q ille cui mētitur fidez sibi adhibeat. z tñ fidez nō fuat ei. imo uult decipe ut patz in ratione mentiri. qd ē cōtra mētē ire. quarto qz ualde nociuum ē toti eccie. facit enim ut vix alicui fides adhibeatur. uñ ppter mēdacia multiplicāt periuria. diffidentie. lites. z huiusmōi vñ d mēdacibus iere. ix. sagita uulnerans lingua eorum dolum locuta ē. Quito qz ei⁹ uitatio oratōez cito facit exaudiri. exemplum ī uitas pr̄z. ubi fratribus angelico misterio translatis. p fluuiū ad quedā heremitā ab eo querentibus de eius uita r̄. Rñ. a tpe ɔuersiōis nūq̄ d ore meo mēdaciuz exiuit z q̄cq̄d peciī a dño sine mora ɔsecutus sū.

Sequitur capitulū secunduz

Proinde uidenda sunt adhuc tria principaliter primo d pcīs oris in quibus q̄s facilit̄ mentit̄ uel semper Scdo d mendacio ī ope uel gestu. Tercio dubiuz d pplexitate.

a Quantum ad pmū pt q̄s mēdacium īcurrer̄ promisso. iactācia z adulatione lingue. primo promissione. unde. s̄z tho. 2. 2. q. cx. si ille qui aliq̄d promittit nō habeant animum faciēdi qd pmittit mētit̄ si uero hēat ñ mentit̄: qz ñ loquitur ɔt̄ id q gerit ī mēte: si uero non facit qd promisit tunc uidet̄ infideliter agere p h̄ q animum mutat p̄t tñ excusari ex duob⁹ uno mō si pmisit id q ē maīfeste illicitum qr pmittendo peccauit mutando aūt pposītū bñfacit. alio mō. si sint mutate ɔditiones psonarū z negotia ad h̄ enim q hō teneat̄ facere q pmisit dicit seneca li. de beneficijs requiritur q oīa īmutata permaneant. uñ z apl̄us ñ ē mētit⁹ nō iplēs qd pmisit cū ñ iuit cori. ij. cor. 1. z hoc propter impedimēta que superuener̄t hec tho.

b Et uident̄ in promisso simplici multe ɔditiones intelligi. sicut z s̄m hosti. in simplici iuramento. naz qñ iuro q faciā ītelligitur si deo placuerit. si pape ul̄ prelato placuerit uel non displicuerit. si res in eodē statu permanserit. unō si apud me deponis gladium z tibi promitto restituere si postea furis: fs ī alio statu ē. Itē si mihi fidē fuauēis. ñ fuanti eni fide ñ oportet fidē fuari. u ñ si ñ facis mihi qd pmisisti ñ tibi teneō extra d iur iurādo puenit. itē si supior ñ ɔtradixerit. item si facultas seu possibilitas se obtulerit uñ excusat nccītas uel impossibilitas tū ñ potēs soluere pus dz bois ceder̄ l̄ cū alio p posse ɔcōdare uicz cum illo cui obligat̄

c Secundo mentitur quis iactantia. de qua uide in tertia specie superbie pcepto prime c.a.xiii.a Jactator aūt ut dicit phus.iiii. eth.fingit de se maiora existentibus qnqз nulli⁹ grã.quandoqз autez grã glie uel honoris qnqз autem gratia argenti. unđ tho. 2.2.q.cxii.dicit. Jactantia proprie importare uidetur qꝫ hō uerbis se extollat.illa enim q̃ hō lōge uult iactare i altum eleuat. tunc aūt quis proprie se extollit quādo de se supra se aliq̃d dicit Qđ q̃dem contingit dupliciť qn̄qз eni loquitur đ se non quidem supra illud quod in se ē s3 supra illđ quod de eo homīes opinãť. Quod apostolus refugiēs dicit ij.cori.xij. precor ne quis existimet me supra.i.quod uidet ī me aut audit ex me) alio mō q̄s per uerba sic extollit loquens de se aliquid supra illud qđ in se ē fm rei ueritatem.7 utroqз modo đr iactātia.primo modo tamē magis proprie 7 opponitur iactantia ueritati. Quando autem sit iactantia peccatū mortale.7 qn̄ nō.dicit ibidem.dupliciter iactantia cōsiderari pt uno modo fm se put ē mendatium qđdam 7 sic quandoqз est pc̄m mortale quandoqз ueniale. mōtale q̃dez quando q̄s iactanť de se profert qđ ē contra glīam dei.sicut ex psona thiri regis đr. Ezechielis xxviij. Eleuatū est cor tuū 7 dixisti deus ego sum) uel est cōtra caritatez pximi sic cum aliquis iactando seipsum prorūpit i contumelias alioꝝ.sicut habetur luce.xviij.đ pharisco q̃ dixit. Nō sum sic ceteri hoim raptores adulteri.iniusti.uelut etiam h publicanus) quandoqз uero ē pc̄m ueniale quando sc3 quis đ se iactat q̃ neqз sunt contra deum nec ꝯtra proximum alio mō pt considerari fm suam causam sc3 supbiã uel appetitum lucri aut inanis glīe 7 sic si procedat ex supēbia uľ inani gloria que si sit peccatum mortale tunc ipa iactantia erit pc̄m mortale. alioquin erit pc̄m ueniale sed si quis prorūpit in iactātiã propter appetitum lucri.hoc uidetur iaz ptinere ad pximi deceptionem 7 dãnum.7 ideo talis iactantia magis est pc̄m mortale unde dicit phs iiij.eth.quod turpior ē qui se iactat causa lucri.quaз qui se iactat causa glīe uel honoris nō est tamen pc̄m mortale semper quia posset esse tale lucꝝ ex quo alius non dãnificaretur. d Tercio quidam mentiunť adulatione.est autem ut quidaз ait.adulatō peruersa laudatō.unū nomē laudatiōis 7 adulationis eisdē lřis constat sed non eodē modo ordiatis.alex.de hal in summa dicit. adulatio sic describitur

Est peccatũ ex ſmõe uane lau
dis alteri exhibitum intentione
placendi . Dubitaṫ qñ adulatio
ſit pc̃m mortale vel ñ.rñdet idẽ
ibidẽ. Quedã adulatio ẽ q̃ fit in
fouẽdo pc̃orẽ i pc̃o. hec ẽ ſemp
mortale pc̃z. Quedã vero fit in
tentione ut pſit alicui ⁊ nulli ob
ſit. ⁊ hec ẽ ueniale pc̃m. Quedã
vero ẽ que fit ex ſola intentione
placendi. nõ ut pſit uel obſit . ⁊
hec aliq̃ndo ueniale pc̃m ẽ ali
qñ mortale. Quando ei fit ex a
nimi leuitate: veniale ẽ. Quan
do vero fit ex ↄſuetudine ducẽ
te in contemptũ ⁊ libidinẽ mor
talẽ. tunc eſt mortale hec ille .
hoc viciũ xp̃us maxime fugit .
vnde glo. ſup illo math. xxi. reli
ctis illis abijt foras extra ciuita
tẽ : q₂ paup erat nulli adulatus
nullũ in tanta ciuitate inuenit
hoſpitẽ. ſ₃ apud lazaꝝ receptus
ẽ ⁊ apl's. i. teſ. ij. ((neq₃ aliqñ fui
mus in ſermone adulatõiſ. ſicut
uos ſcitis. nec occaſione auari
e cie deus teſtis ẽ)) Eſt aũt adula
tõis viciũ ðteſtandũ multipliciṫ
Primo q₂ adulatõ nutrix ẽ dia
boli lactans diaboli filios lacte
adulatõnis treñ. iiii .((lamie nu
dauerunt mãmas lactauerunt
catulos ſuos)) lamia enim diciṫ
quaſi lania ſuis fetibus crudlio₂
quia eos laniat quos videtur la
ctare ſic adulator que₃ mulcet
laudando in peccato laniat ip
ſiatia. Secũdo ẽ locuſta q̃ eſta
te pſperitatis canit ⁊ hyẽme ad
uerſitatis. ſ. ecc̃ xiii ((diues locu
tus ẽ ⁊ oẽs tacuerunt : ⁊ v̈bũ ei⁹
uſq₃ ad nubes pducent paup lo
cutus ẽ ⁊ dicent. quis ẽ h)). Ter
tio ſt̃ adulatores ſyrene ſm boe
tium uſq₃ ad exterminiũ dulces
uoce. ſ₃ obſtructis auribus fugi
ende. Quarto ſunt lotores capi
tum p oleum p̃ſ. ((Corripiet me
iuſt⁹ i mia ⁊ increpabit me. oleũ
aũt peccatoris non ĩpinguet ca
put meum)) Quito ſunt ſacerdo
tes diaboli hoĩes uiuos ſepelien
tes. vnde gre. ſup illo math. viij
((dimitte mortuos ſepelire mor
tuos ſuos)) Mõtui mõtuos ſepe
liunt cũ pc̃or pc̃orẽ agere adu
latiõis pmit. propter illa xp̃s ait
luce. vi. ((ue uobis cum benedi
xerint uobis homines.)) glo. ma
gna ps pene ẽ peccatori ſua ſce
lera non argui. ſed inſuper qua
ſi bene geſta laudari : ⁊ ſup illõ
p̃ſ. (( Deus i adiutoriũ meũ iten
de )) dicit Aug. plus nocet ligua
adulatoris q̃ manus pſecutõ s
Jſai. iij. (( popule meus qui te
beatum dicunt ĩpi te decipiũt))
¶ Dubitatur quale remedium f
ſit adhibendum adulationi: reſ
pondet alex. ubi prius quod tri
plex ſpecialiter unum intra pro
prie fragi'itatis ↄſideratio q̃ ho
minẽ pfecte hũiliat. vñ treñ. iij.
((Ego vir uidẽs pauptatẽ meã))

Et mih.vi ((hũiliatio tua in me
dio tui)) alia duo sũt extra.unuz
est ex parte iusti hois.ꝛ dicitur
fidelis ꝛ discreta correctõ unde
super illud .ps.((Oleuz aũt pcõ
ris ñ ĩpinguet caput meuz)) glo.
sustinet fidelis argui a uiro iusto
in misericordia ꝛ non laudari a
pcõre.aliud est ex parte pecca
toris scz detractio que est reme
dium non ꝑ causaz sz ꝑ occasiõz
uñ greg.Sciendum ꝙ ne immo
deratis laudibus eleuemur ple
runqꝫ miro rectoris nr̃i modera
mine detractionibus lacerari ꝑ
mittimur.ut quod uox laudãtis
eleuat lingua detrahentis humi
g liet.¶ Quo ad secundũ principa
le scz de simulatione. Notandꝰ ꝙ
differũt simulatio ꝛ hypocris sic̃
superius ꝛ iferius .simulatio est
ꝓp̃e mendatiũ ꝙ in exteriorbus
signis factisqꝫ ↄsistit.ut dic̃ tho.
2.2.q.cxi.ñ autem refert utrum
aliquis menciatur uerbo uel qͦ
cunqꝫ alio facto.Simulatio tñ
largius capitur sepe pro quacun
qꝫ fictione.sed hypocrisis est nõ
quecunqꝫ simulatõ.sz solũ illa q̃
quis simulat ꝑsonam alterius.si
cut cum pcõr assimulat ꝑsonaz
iusti de hoc habes quedam pri
mo p̃cepto ꝺ hypocrisi.ꝺ simula
tione igitur dicit sco.in.iii.dist.
xxxiiii.aliquis põt simular̃ per
argumenta probabilia assumen
do aliq̃ bona sibi inesse que non
insunt puta per genuflexiones ꝛ
adorationes deuotõnẽ sibi iesse
q̃ non inest.ꝛ talis simulatio est
hypocrisis ꝛ peccatuz.aliq̃s etiã
p̃t simulare mala non inesse uł
ostendendo signa opposita his
q̃ ↄsueuit uel opposita malis uł
non ostẽdendo signa que cõmu
nit̃ ↄsueuerunt sequi illa mala ꝛ
primuz istoꝝ uidetur ꝑtinere ad
hypocrisim puta si quis luxurio
sus audiens de mulieribus spuat
in signum castitatis excreans.
ꝛ tñ hẽat oppositum i corde.Se
cũdũ non est maluz aliqꝺ immo
si p̃t esse in malo est laudabile
quia uituperabile est publicare
eo mõ quo dicitur de quibusdaz
ꝙ peccatum suũ publicauerũt ꝛ
non tacuer̃t ꝛ si malum sit i cor
ꝺ interius tamẽ addẽ malum si
gnũ exterius ẽ adder̃ malũ ma
lo.In differentibus aũt aliquis
p̃t aliqua facere q̃ ex natura sui
sunt signa alicuius .aliquis eniz
p̃t facere alia que non sunt sig̃
ex natura sui sed scit ea ↄcipi a
pñtibus tanquam signa puta ex
natura rei sudare est signum fa
tigationis uel alicuiꝰ resolutõis
corporalis.spumare autẽ ꝙ sali
na currat ꝑ barbaz non ẽ ex na
tura signum insanie mentis põt
eniz cõpos mentis emit terre sa
liuã ut currat ꝑ barbã tamen a
circunstãtibus p̃t aliq̃s scir̃ hoc
iudicandum sicut signum furie

puta quia illa cõsueuerũt signa
esse furiosoꝝ in terra illa. vniuẽ
saliter ĝ ꝺ simulationibus ꝑma
ꝛ ſa dico ꝙ sũt peccata ꝛ freq̃n
ter mõtalia. q̇a hypocris ꝛ simu
latio. tertia dũmodo maluȝ non
concomittetur ẽ laudabilis ita
ꝙ homo non ostendat vnuȝ ma
lum ꝑ aliud malũ. ꝛ ĩ differenti
bus simulatõ prima: si esset in a
liq̇bus esset forte mala. sȝ nõ ĝ
uiter puta si quis posset se face
re sudare. lȝ non laborassȝ. quẽ
admodum quidam ioculatores
utũtur corporibus suis aliquos
motus significantes alias dispo
sitões q̃ non insunt eis nec ꝑces
serunt simulatio alia que ẽ secũ
da in indifferentibus nec pecca
tũ ẽ ꝛ talis fuit simulatio dauid
b .i. re. xxij. hec sco. ¶ Circa tñiũ
principale quid sit faciendũ ĩ ta
li casu ꝛ similibus aliquis queri
tur ad mortẽ quẽ abscondit per
fectus uir: ueniunt appitores. ꝛ
querunt ab ascondente: vbi sit
latitans. aut rñdet ibi. ꝛ tc̃ erit
ꝓditor. aut rñdȝ se nescire. ꝛ sic
mentitur. aut tacet ꝛ sic ꝓdere
vr̃. ĝ ẽ ꝑplexus: rñdet altisiodo
rem debet deludere apparitões
sicut dicebat ꝑpositiuus sic dicẽ
do. ¶ Creditis ꝙ si ipe esset h:
ego dicerẽ uobis vel dȝ responꝺ
re sicut rñdit ille sanctus epus.
de quo exẽplũ ponit beat⁹ aug.
li. ꝯ mendaciũ qui abscõdit quẽ
dã miseꝝ qui querẽbatur. ad mõ
tẽ. ꝛ dũ ab ipo epo q̃rerent appi
tores ubi ille esset: R. nec possũ
mentiri nec possum esse ꝓditor.

¶ Caplm tertium.

d De falsitate hactenus dictũ
ẽ sȝ mõ ꝺ testificatõe vidẽ
da sunt tria. Primo ĩ q̇bus
casibus quis tenetur testificari.
Secundo an falsum testimoniũ
semꝑ sit mõtale peccatũ. Tertõ
qũo quis testificando vel alias
asserẽdo possit iurare: ꝛ q̃ scire
debeat qui iurat testificando.
¶ Quo ad .j. notat tho. 2. 2. q. lxx. i a
testimonio ferendo distinguẽdũ
ẽ. qꝛ aliq̃n req̇ritur testioniũ ali
cui⁹ aliq̃n ñ req̇ritur. si req̇ritur
testimoniũ subditi autoritate su
perioris cui in his q̃ ad iustitiaȝ
ꝑtinent obedire tenetur. ꝛ tunc
non ẽ dubiũ qui testimoniuȝ te
neatur ferr̃ i his ĩ q̇b⁹ sȝ ordieȝ
iuris testimoniũ ab eo exigitur
puta ĩ manifestis: ꝛ in his ꝺ q̇b⁹
ifamia ꝑcessit. si ât exigatur ab
eo testimoniũ ĩ alijs puta in oc
cultis. ꝛ de quibus infamia ñ ꝑ
cessit ñ tenetur ad testificandũ
si võ req̇ratur eius testimoniuȝ
non autoritate supioris cui obe
dire tenetur tũc distinguẽdũ ẽ.
Quia si testiomũ req̇ratur ad li
berandũ hoĩem ab iniusta mor
te seu pena q̃cũqȝ uel falsa etiã
ifamia vel ẽt ab iniquo dãno tc̃
tenetur homo ad testificanduȝ

Sed si eius testimoniuz non re
quiratur tenetur facere qd in se
est ut ueritatem denüciet alicui
q ad hoc possit pdesse .dicit enim
.ps. ((eripite pauperem egenum
d manu pcoris liberate)) 7 puer.
xxiiij.((Erue eos q ducuntur ad
morte )) 7 ro.j.((digni süt morte
non soluz q faciüt .sz 7 q ?senci
üt faciëttib? .))ubi glo.?sentire
est tacere cuz possit redarguere
Sup his uero que ptinent ad
damnatoz alicuius non tenetur
quis ferre testimoniuz nisi cü a
supiore compellitur sm ordinez
iuris.qz si circa hoc ueritas oc
cultetur nulli ex hoc spëale dã
nuz nascitur.uel si immineat pe
riculü accusatori:nõ ë curãdü:
qz ipe se in hoc piculum sponte
ingessit.alia aüt rõ est de eo cui
piculum imminet eo nolëte hec
b tho. Sed dubitat an testimo
nium possit licite ferri de his q
alicui sub secreto süt commissa.
pro cuius solutõe notandü qp tri
plex ë secretum.unum qd sub si
gillo ?fessionis cadit aliud qp sub
sigillo secreti tegitur. Et fit du
pliciter.vno modo quando com
mittens exprimat se dicere sub
sigillo secreti.alio mõ qp non ex
primat :sz tamen natura sermo
nis uel rei illd exposcat .vz qp te
neat sub sigillo secreti .d his tri
b?dicit pe.d pa.sup qrto di.xxi.
quis frãgës qlibz istoz vz pmo
modo 7 so mõ dictoruz sigilloz
peccet mortalr.tñ grauius fran
gens sigillü ?fessionis nec soluz
est fractor sigilli 7 pditor cui ë
aliquid expsse ?missü. ut archa
num.sed et ex natura facti si ui
deatur tale quod reuelatio noce
ret minus tamen ceteris parib?
quam si ad hoc se obligasset.
Nã suus auscultans a casu ul'
a pposito secretuz qd tractatur
in curia dñi sui 7 postea id reue
lat forinsecus: cõmittit crimen
cõtra dominü suü 7 curiã ei? uñ
talis suus sm ius ciuile grauit
puniretur.sacramentuz autë pe
nitentie seu ?fessionis ë qddam
secretum qd secrete tractatur in
curia sümi regis quia tractatur
coram illo q zepñtat psõam ei?
Quilibet uero homo su?dei est
ergo ille qui audiret a confessor
peccata ?fessa.teneret ea celãe
hec pe.Et eadë ratio uidet de il
lo qui cõfitentis alicui? peccata
audisset a casu uel a proposito.
alij doctores addunt.qui dolo
se audit ?fitentem mortalit pec
cat sed nõ q a casu.ambo tamen
tenentur celar. Rõ pmi qr ?tra
legem natur facit 7 contra cari
tatë proxi.imo ?tra dei sacram
tum.Et addit pe.d pa.penitens
etiã si ex reuelatõne iniunctõis
penitentie probabiliter crederz
?fessorem ledi tenet celare ali
oqn esset maledictus sicut cham

q̃ discoopuit uel non operuit sꝫ
derisit uernda pr̄is. si enim ex
hoc sequeretur uel derisio sipli
cis uel off. sio. quia probibuit lo
q̃ cum ꝑsona suspecta non debet
dicē tal' ꝟ mibi iniunxit. qr fōte
c ille interficeret euꝫ. bec ille. ¶ Ad
ꝓpositum dubiuꝫ rn̄dit tbo. ubi
p̄us sic de ill' q̃ boi ꝯmissa sūt in
secreto ꝑ ꝯfessionez: nullo modo
debet testimoniū ferre. quia bu
iusmōi nō scit ut bomo sꝫ tanq̃
dei minister. Et maius ē uiculū
sacramenti quolibet bominis p̄
cepto. Circa ea uero que aliter
bomini sub secreto ꝯmittuntur
distiguendum ē quandoqꝫ enim
sunt talia que statim cum ad no
ticiam bomis ueniunt bomo ea
manifestare tenetur. puta si ꝑti
nent ad corruptionez multitudi
nis spiritualem uel corporalem
uel in graue damnuꝫ alicuius ꝑ
sone. uel si quid aliud b'mōi est
propalare tenetur uel testifican
do uel denunciando ꝛ ꝯtra boc
debitum obligari non potest per
secretum cōmissum. quia in boc
frangerꝫ fideꝫ quā alteri debet.
Quādoqꝫ uero sūt talia que quis
prodere non tenetur unō potest
obligari ex ꝟ quod sibi sub secre
to committuntur. Et tunc nullo
modo tenetur ea aliquis proder̄
etiam ex precepto sūpioris. qr s̄
uare fidem est de iure naturali.
nibil autem ꝑt p̄cipi boi cōtra id
qd̄ ē d̄ iure naturali. bec tbo. sed
diceres q̃m diu tenetur celare q̃
aliq̇d in ꝯfessione audiuit: Rn̄.
semꝑ ꝛ pro semꝑ. Jteꝫ q̃reres q̃
penam icidit q̇ archanū alicui᷒
prodit illicite: Rn̄. si q̇s publice
r̄uelat aliqd̄ secretum crimē im
ponitur sibi aliq̃ pena scꝫ īfaia.
impositō enī criminis cuiuscūqꝫ
q̄ probare non p̄t pro calumnia
tore bētur. Extra de calumnia.
ꝛ talis est ille q̇ reuelat q̄cūqꝫ se
cretū crimē qd̄ ꝓbare nō potest.
¶ Dubitat̄ cōsequēt̄ ā q̇s tenea d
tur accusare ꝓximum: Rn̄. tbo.
2.2. q. lxviii. dr̄a ē inter denūcia
tōꝫ ꝛ accusationē. i p̄mo attendi
tur emendatō fr̄is i secundo pui
tō criminis pene autē p̄n̄tis uite
nō per se expetūt̄ qr nō ē bic ul
timū retributōis tēpus. Sed in
quantum sunt mendicinales ꝯfe
rentes uel ad emendatōeꝫ ꝑsōe
peccātis uel ad bonum reipubli
ce cuius q̇es ꝓcuratur ꝑ puitōē
peccātiū. quoꝝ p̄mū intenditur
in denunciatōe. Secūdū āt ꝑpe
ꝑtinet ad accusatiōem. ꝛ ideo si
crimen fuerit tale qd̄ v̄gat in de
trimētuꝫ reipu. tenet̄ bō ad accu
satōꝫ dūmō sufficient̄ possit pro
bare qd̄ ꝑtinet ad officiuꝫ accu
satōis. puta cuꝫ pc̄m alicuius v̄
git i multitudinis cōruptelā cor
ꝑalē siue sp̄ualē. si aūt nō fuerit
tale pc̄m qd̄ i multitudinē redū
det uel etiā si sufficiētē ꝓbatōeꝫ

non possit adhibere.nõ tenetur ad accusandu3 q2 ad hoc null⁹ tenetur qđ nõ potest debito mo do pficere.S3 ɔtra non licet re uelare q̃ quis in secreto recepit q2 hoc est infideliter agere .sed stat solum i secreto quē scire p ximi malū ergo ꝛc.rñd3 reuela re secretum i malū psone infide litas est.non aūt si reuelet ppt̄ bonū ɔmune qđ semp pferendū est puato bono.Et ideo ɔtra bo num ɔmune.nullu3 lic3 secretū recipere nec tñ est oĩno secre tu3 qđ per sufficientes testes pt̄ pbari hec tho.Sed nuq̄d subdi ti pñt accusare suos prelatos? Rñ.ibiđ .subditi prelatos suos accusare phibentur q̃ non affe ctione caritatis s3 sua prauitate uita3 eorum diffamare rephen dere querūt.uel si subditi accu sare uolentes fuerint criminosi ut hētur.2.q.vij.alioquin si fue rint alias idonei ad accusandū l3 subditis ex caritate suos pre latos accusare.¶Quo ad secun dum pricipale utrȝ falsum testi monium sit semp pc̄m mortale? Rñ.tho.2.2.q. lxx .falsum testi monium triplice3 h3 deformita tem.uno⁹ de piurio quia testes non admittūtur nisi iurati.ꝛ ex hoc semp est pc̄m mortale alio mõ ex uiolatione iustitie:ꝛ hoc mõ est mortale pc̄m in suo gene re:sicut ꝛ quelibet iniustitia.Et

iđ in precepto decalogi sub hac forma interdicitur fl̄m testimõi um.cum đr.Exo.xxi.non loqua ris ɔ pximum tuu3 falsum testi moniū.nõ ei cõtra aliquem fec qui eū ab iniuria faciēda impe dit.sed solum qui ei suam iusti tiam tollit.Tertio modo ex ipa falsitate ꝼm q; omne mendaciū ē pc̄m:ꝛ ex hoc non h3 falsū te stimonium q; sit semp mortale peccatū.Dubitatur utrum iura mentū obliget ꝼm intentõem re cipientis? R.tho.super.iij.dist. xxxix.ꝛ.2.2.q.lxxxix.ar.vij .Iu ramentū pmissorium obligat đ necessitate ut culpa euitetur . vnde obligat ad illud esse faciē dum.quo ñ facto incurritur cul pa distiguēdū ē ğ in eo qui iurat aut enim simpliciter : aut dolo se iurat si iurat dolose ex duab⁹ partibus pt̄ culpa sequi.scilicet ex fractione iuramenti ꝛ ex do lo.Quāuis ergo ex ipa rõne iu ramenti in q̄ntū iuramentū nõ obligetur ad ꝼuandum ipum ni si ꝼm suam intētõe3 ad obligati onē eni uolūtas reqritur sic etiā ad uotum.tñ ex necessitate iu ramenti i q̄ntū dolosū fuit obli gatur ad ꝼuādū tali r̄ q;ex dolo eius alius non ledat̄ ꝛ h̄ ē qñ ꝼ3 intentõem recipientis:iuramtū iplet.unde debet ꝼuari ꝼ3 sanū intellectum ei⁹ cui iuramentu3 pstatur.unde Isiđ . Quacunq3

arte uerborum quis iuret deus tamen q̇ cōſcientie teſtis ē ħ ita accipit ſicut ille cui iuratur ītelligit ⁊ quod illa uerba intelligātur de iuramento doloſo patet per ea que ſubdit dupliciter. reus fit qui ⁊ nomen dei in uanuꝫ aſſuit: ⁊ proximuꝫ dolo capit. ſi autem ſimplicitē .i. abſqꝫ dolo iurat tunc obligatur ī foro conſcientōſo ſolum ſcōm intentōeꝫ iurantis nō recipientis. unde grḡo. xxvii. moꝝ. ( humane aures talia uerba noſtra iudicant qualia foris ſonant: diuīa uero iuditia talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur). Sed talis ſine dolo iurans in foro ꝯtentioſo ubi intentio ignoratur obligatur ſꝫ quod uerba communiter accipi ſolent: hec ille. Et addit. iuramētum non debet adhiberī niſi de aliqua re de qua aliq̇s firmiter certus eſt. ⁊ non ē niſi cuꝫ magna cautela adhibendū. notandum tñ q̄ð in quibuſdam caſibus poſſunt aliqui iurare q̇buſ de re nō conſtat niſi ꝑ fidem ſeu credulitatem. uñ magr̄ i. iiii. di. xxxiiii. di. q̄ð ſi mulier cauſatur frigiditatem mariti ipſa ⁊ ipſe iurabit de eo ꝙ nunq̄ꝫ commixti ſint. ⁊ ſine fraude cum ſeptima manu propinquorum. ſacramentales enim tunc iurabunt ꝙ credūt eccleſia uera iuraſſe: idē iuris eſt ſi ſeꝑentur ꝓpt̄ artitudinē mulieris ſicut etiam in li. v. de purga. capi. xiiij. Iurare papa mandat pro purgatōne cuiuſdā decani infamati. ſimilia habes ī ſco. ut poſt dicetur. ſꝫ dubitatur quomodo habent uerba obligātium intelligi? Rñdet. ſco. q. penultima quodli. ſui ad iſtud dubium habetur reſponſio. extra ð ſpon. ex litteris: ubi dicit̄ ſic ſi alter non intellexit quod alter propoſuit ad cōmunem uerbi ītelligentiam recurratur. ⁊ cogatur uterq̄ꝫ v̊ba prolata ī ſenſu iſto retinere quem ſolent r̄cte ītelligentibus generāe. ⁊ gloſa iaddu cit illð. ff. de ſupple. le. l. labeo: nō ex opinionibus ſingularuꝫ ſꝫ ex ꝯmuni uſu loquētium uerba ſunt intelligēda. addunt alij q̄n do uerba ſunt duplitia ⁊ iurans intendit in uno ſenſu ⁊ recipiēs in alio tunc uerba multiplitia aut plus pretendunt unum iſtorū ſenſuū ſm cōmūem uſuꝫ. aut equaliter p̄tendunt utrūq̄ꝫ. ſi primum tunc illius intētōi ſtanduꝫ eſt qui illum ſenſum intellexit. Si ſecūdum: tunc ſtadū eſt iudicio bonoꝝ uirorum qui penſatis ꝯiecturis ⁊ ratōnibus ꝯdeſcendere debent ſaniori ⁊ ꝑpuriori intentioni. ſꝫ quid ſi q̇s falſuꝫ teſtimoniū ferret ex iḡrantia facti? Rñ. Tho. ibidē ī teſtimonio ferendo ñ debet hō ꝓ certo aſſerē q̄ſi ſciens illud de quo cert⁹ non

est. sed dubiũ debʒ sub dubio ꝓ ferre. ⁊ ad id de quo certus ẽ, ꝓ certo asserere. sed quia contigit ex labilitate hũane memorie ꝙ reputat se hõ qñqꝫ certum ẽẽ ꝺ eo ꝙ falsum ẽ ut si aliquis cum debita sollicitudine recogitans estiat se certũ ẽẽ de eo ꝙ testat̃ illud testimoniũ non est falsuꝫ nec peccat mortaliter: hoc asse rens: quia non dicit falsuꝫ testi monium ꝑ se ⁊ ex itentiõe: sed ꝑ accidens ꝯ illud ꝙ intendit.

f ¶ Dubitatur adhuc. an indelibe ratio in piurio: ⁊ similiter i men datio excuset a peccato morta li: ⁊ ñdʒ sco. sup. iij. circa finẽ piu riũ ꝙ ẽ ex pleno cõsensu ẽ ꝯtra ꝓceptũ ꝓme tabule. ⁊ ꝑ ꝯñs im mediate auertens a fine vltimo ⁊ ita nihil sibi deficit de rõe pec cati mortalis siue periuriuꝫ fiat ex habitu: siue non siue semel: si ue consuetudinarie. si aũt fiat ꝑ iurium indeliberate quãtũcũqꝫ fiat frequenter. cum actus meri torius requirat ꝙ sit plene hũa nus: ⁊ ita ex deliberatiõe plena ⁊ ꝺmeritorius nõ minus reqrat. idẽ ñ ei deus ẽ pnior ad punien dum q̃ ad ꝓmiandũ: põt dci ꝙ illꝺ piuriũ ideliberatũ etiã quo tienscũqꝫ iteratũ ñ ẽ pc̃m mõta le. Notãdũ tñ ꝙ vtuosus breueꝫ hʒ deliberatõeꝫ. q̃ nõ vr̃ ꝺlibera tio: quia habet prudentiam ma gnam ⁊ promptus est ad delibe randuꝫ quasi in tꝑre impceptibi li. Ita posset aliquis ex habitu opposito prudentie acquirere fa cultatẽ deliberãdi ꝓmpte de op posito quasi in tꝑre ipceptibili. ⁊ illa deliberatio sequẽs habitũ esset sufficiens ad rõneꝫ peccati sicut consimilis deliberatio i bo no esset sufficiens ad rõem meri ti non ergo distinguo quantum ad rõeꝫ peccati mortalis. quãtũ ad raritatẽ ⁊ frequẽtiã piurij: sꝫ inter deliberatõeꝫ ⁊ indelibera tionem ita ꝙ ꝺliberatõ ꝯcurrẽs reddit pc̃m mortale. ⁊ hoc siue vnica siue ex ꝯsuetudine. ⁊ inde liberatio excusat siue semel siue quotienscũqꝫ hec sco ¶ Idem te net ꝺ mendatio ad hoc ꝙ sit mõ tale vel ueniale. vide ẽt de hoc supra secundo ꝓcepto ꝑ totum. g

¶ Quantũ ad tertiũ ꝓncipale q̃ ritur. utrũ adducens deũ i testẽ ut fit in iuramẽto assertorio ad aliquid ꝙ talis credit esse ueꝝ. licet non sit verũ sed ad aliqꝺ ꝺ quo aliquã hʒ opinionẽ ⁊ tñ ma gis assentit opposito peccet mor taliter: ℞. sco. vbi prius sup ter tio dicens dico ꝙ ille cui iurat̃ aut accipit ex lege positiua: aut ex ꝯsuetudine iuramantũ. tãqꝫ simpliciter assertiuũ iurati. aut nõ tãqꝫ simpl'r assertiuũ sed ꝓba biliter inductũ ad credẽdũ iura mẽto. Primo mõ dico ꝙ iurãs quocunqꝫ dubium hoc ẽ ꝙ non

est siplicite₂ certū ꝛ deliberate peccat mortaliter. qr ad confir mādum id ꝙ asserit simpliciť ēē certū ꝛ uex deū testem inducit cum non sit simpl'r certū. ꝛ h mō debent intelligi oīa iuramēta illorum qui aliquid iurant in iu dicio pro quo sententia aliqua ꝯsueuit fer₂i q̄ sentētia omnino non debe₂et fer₂i ñ illud asser₂ū esset simpliciť ce₂tum ubi gtia. Sententia mortis non debꝫ fēri ñ pro crimine certo ergo iurans istū esse criminosum cū ñ sit cer tus quantuncūqꝫ tñ probabiliť cōiecturet eū esse talem ꝛ h iu rans in tali foro ubi ex lege posi tiua uel ꝯsuetudine sequiť dam natio ad mortem peccat morta liter consimiliť in foro quocūqꝫ ubi ex h ꝙ aliquis cōuictus plu rātes uel iuramenta ꝯdēnatť tā q̄m reus simpliciter ibi ñ tm̄ fit irreuerentia nōi dei ꝯtra p̄.p̄me tabule sꝫ est pnitiosuꝫ qr nociuū b proximo. Et si dicas est utile rei pub. alioquin mali nimis multi plicarēturꝛ R.dñs deu.xvj. Ju ste qđ iustum ē exeq̄ris sunt eni q̄dā mala q̄ ñ sunt puniēda per hoīes sꝫ relinquēda iurisdcōi di ne puta oīa in q̄b⁹ hō ut hō non p̄t sufficiēť doce₂e ueritatem eo mō quo deberꝫ doceri ad h ut iu ste fer₂etu₂ sententia debita posi tiua nec i istis sūt soli testes cul pabiles sed etiam iudex si tamē ipse sciat ꝙ ex consuetudine te stes ñ testificantur sub iuramto sꝫ sub c̄dulitate. tūc ei ñ deberꝫ iste ferre sententiā qual' esset fe renda si culpa esset simpl'r pba ta corā eo. scit enim ex ꝯsuetudi ne culpā ñ esse sufficienter pba tam corā eo ut tali pena puniať si aūt ex lege positia habeatur ul' cōsuetudine ꝙ iurat⁹ ñ tenea tur deponere de certitudie sꝫ ō credulitate tūc etiam iurās non peccat. dummō ex signis proba bilibus cōiecturet ptē illā mag̃ q̄ aliam sic hēť de scrutinio i ō dine faciendo ca. unico. Jn pro motionibus ḡ talibus siue ad q̄s cunqꝫ dignitates p electōes aut ad ordies aut etiā in alijs colle gijs puta uniuersitatibus ad col legium in religionib⁹ ad p̄latōꝫ ul' act⁹ alios si cōsuetudo appro bata hꝫ ꝙ rñsiones rñdētiū sub iuramto p̄stito ul' sub fide data ul' sub obedientia pmissa nō dñt intelligi nisi ō credulitare q̄ntū p̄t humana fragilitas nosse. ꝛ ꝙ rñdens non nouit indignitatē i eo debent omnes tales responsi ones intelligi scōm consuetudi nem ꝯmunem. nec respondētes peccant i aliquo quia consuetu do est uel lex positiua quod tal' testificatō de credulitate suffici at ꝛ ita fit in fauoralibus. Uni i uersaliter autem siue in fauora bilibus siue in odiosis iurans ō

illo cuius oppositum magis cre dit q̃ aliud. iurans etiã d illo d quo simpliciter ẽ dubius. i. non magis assentit vni parti q̃ alte ri peccat mortaliter quia adduc deũ tanq̃ in testẽ istius q neu tro mõ ẽ sibi certũ q debet esse certũ. põt enim plurium esse abs q mentiri. puta si aliquis simpli citer dubitans iurat ptm. de q̃ dubitat quã forte dicendo ñ mẽ tiretur: qr non hz oppositũ i mẽ te. aut saltem i aliquo casu: ubi iurans tenetur esse certus peie rat si ñ ẽ ibi certus. & tamen si il lud assereret sine iuramento cre dens illd plus q̃ oppositũ ñ mẽ tiret periculosũ. ẽ ergo frequẽt hre iuramenta in ore. qr in mul tis sermonibus sine iuramento: nec peccaret quis vbi addito iu ramento peccat quis & grauiter si fiat ex deliberatiõe pp q ẽ uti le illd ↄsiliũ math. v. sit smo ve ster ẽ ẽ, nõ nõ. hec d Sco.

Sequitur nonum pceptum. Non concupisces vxorem p ximi tui.

Preceptũ nonũ. Non ↄcupisces vxorem p ximi tui. exo. xx. & du. v. h mãdato: & sequẽ ti hõ in seipo ordinat

a in affectibus. Sz qr sciẽtia seu noticia pcedit affectũ & carẽtia scientie necessariorũ: que vocat ignorantia. causa ẽ multorũ pco rum. Idcirco primo dicenda sũt de ignorantia tria principalr. p mo quid sit & quid scir tenemur & quotuplex ẽ. secundo qñ ẽ pcz qñ auget vel diminuit pccm. Tertio q̃ periculosa sit ignoran tia. Quantum ad primũ notã b dum q necessarium ẽ de ignorã tia tractare. quia ignorãtia est qñq3 peccatuz mortale. & scire ẽ per cõsequens in precepto patz per illud math. xxv. Esuriui & non dedistis mihi manducar. Et statim dicent hedi. vbi vidi m'te. Esurientẽ quasi dicerent. Ignorauimus te pascer in pau peribus sex xps dicet. q̃ diu ñ fe cistis vni de mioribus istis: nec mihi fecistis: & iteꝝ discedite a me maledicti in ignẽ eternum. Idẽ pz. i. corin. xiiij. Ignorãs ignorabitur: s3 qui ignoratur a deo ẽ priuatus signo caritatis: & damnatur cũ fatui: virginibus q̃bus xps clausit iã ianuã dicẽs nescio vos) Idcirco orat. ps. d licta iuuentutis mee & ignoran tias meas ne memineris) Sed do notandũ q ignorantia que ẽ pcm ẽ puatõ scientie debite quã q̃s põt hre & scire tenetur. dr q̃ põt habere quia si ẽ impossibile excusat: quia municibilis. dicit debite quia si non cadit sub õbi to: nõ ẽ pcm. Tertio notandũ c

q ex debito tenet diuersi diuersa scire. sunt aut septem q qlibet adultus scire tenetur aut opam dare ad talia addiscendu. Pria tria poit tho. circa d dece pceptis. Prio quilibet tenet scire crdenda que in simbolo tenent et docentur d quibus primo pcep. dictum est.ca.ij. Secundo desiderada que de orone dnica etia in primo precepto dicta sut. Tertio opanda que docent homines leges. est eniz homo sub triplici lege. scz sub lege nature. diuina et sub positiua. Lex nature nihil aliud est quam lume intellectus nobis infusum a deo p q cognoscimus quid uitare. qdue agere debeamus. Et hanc dedit nobis deus i creatione a q multi p ignorantiam se excusari putat. unde ps. Multi dicunt quis ostendit nobis bona. Rndit dauid. s. signatum est super nos lum uultus tui dne hec lex in oibus est. Judeis paganis et xpianis. Et inclinat ad talia et similia que uultis suple. fm ratione recta ut faciat uobis suple. ex debito homines eadem facite eis. et que non uultis suple. fm ratione recta uobis fieri suple. indebite aliis ne faciatis. oine bonum e facied nullu malum e faciend et silia d qb 20. ij. getes q legem sup scriptam n hnt naturalit ea que legis sunt faciunt humodi legem no hntes ipi sibi sunt lex q ondunt opus legis scriptuz i cordibus suis testimoniuz reddente illis oscientia ipoz. Scdo est quilibz sub lege dina q traditur in scripturis sacris. noui testamenti precipue ik q sume necarium est scire dce precepta ad que scienda ut dicit cancellarius in triptito tenetur quilibet p se uel p alium talem diligentiam apponere pro ofuatoe uite spualis quam pro uite corpal sustentatione poneret et eo maioem qo imortalis aia e psta tio corpe. ratio est qr sine pceptoz notitia nullus conuenieter pca uitare pt aut ab eis resurgere. horum enim ignorantia ex d siderio pueniens non excusat. sz accusat et odemnat. Tertio quilibz homo e et sub lege positiua eccie. un tho. i. iiii. di. xl. ar. ult. di. Eccie pceptu habet eade uiz obligadi sic dinu pceptuz. unde luce. x. qui uos audit me audit et qui uos spernit me spernit. Talis lex pronunciatur in parochiis die dnico. d ieiunando. festiuado et excoicatos uitado. Jte in die palmaru quando iudicat quis non debeat communicare.

Dubitatur hic utrum leges huane iponant hoi necessitate qntum ad foz oscie siue sint iuste siue iniuste. Rndet tho. j. ij q. xcvj. ar. iiij. leges imposite humanitus uel sunt iuste uel iniuste d

si quidem iuste sint habent uim obligandi in foro conscie a lege eterna aqua deriuantur. un᷑ pv. viij (per me reges regnant ꝛ legu᷑ conditores iusta decernūt.) Dicuntur aūt leges iuste ꝛ ex fine qn̄ scꝫ ordinantur ad bonum commune ꝛ ex autoritate qn̄ scꝫ lex data nō excedit potestatem ferentis ꝛ ex forma qn̄ sm̄ equalitatem ꝓportōnis iponūt subditis onera ad bonū cōe. Cum enī unꝰ hō sit ps multitudinis q̄libꝫ homo hoc ipm quod est ꝛ qđ habet est multitudīs sicut ꝛ q̄libet pās est id quod est totius. unde ꝛ natura aliquod detrimētuꝫ infert parti ut soluet totum. Et sꝫ hoc lege huiusmodi onēa ꝓpōtōnabiliter ferenda imponentes iuste sunt ꝛ obligant in foro conscientie ꝛ sunt leges legales. Iniuste autem sunt leges dupliciter uno modo ꝑ cōtrarietatē ad bonum hūanum. ecōtrario ꝑdictis scꝫ uel ex fine. sicut cum aliquis ꝑsidens leges imponit onerosas subditis non pertinentes ad utilitatē cōmunē. sꝫ magis ad ꝓpam cupiditatē aut gloriā. uel etiam ex autoritate sic cum aliq̄s legē fert ultra commissaꝫ sibi autoritatē siue potestatē. uel etiam ex forma. puta cū inequalitē onera multiudinis dispensant̄ etiam si ōdinentur ad bonuꝫ commune. Et hꝰmodi sunt mag̃ uiolētie q̄ꝫ leges. Tales non obligant i foro ꝯscientie nisi fōte propt̄ uitādū scandalum uł turbatōē ꝓpt̄ quod etiam homo iuri suo ceđ debet sm̄ illud. math. v. (Qui te angariauerit mille passus uade cum eo alia duo ꝛ q̄ abstulit tibi tunicā. da ei ꝛ pallium) Alio modo leges pn̄t esse iiuste per cōtrarietatem ad bonū dinū. sic leges tyrannoꝝ inducētes ad idolatriam. uel quodlibet aliđ q̄ ē ꝯtra legem dinā. Et tales nullo mō licet obseruare. Quia sic dicitur. actu. iiij (obedire oportet do magis quā hoibꝫ) h tho.

¶ Sed qualiter peccāt leges iniq̄s statuentes: Rn̄. ray. in sūma Qui cōdūt leges iniquas uł statuta contra legem đi uł ꝯtra libtatem ecclesiasticā ut solēt facere pleriqꝫ principes ꝛ cōitatas circa usuras soluendas uel nō r̄petendas corā iudice ecclesiastico. ꝛ multa alia equipolentia ipso iur̄ non ualent leges sue ꝯtra maiorem scilicet deū. Facientes igitur ꝛ conscientes peccant mōtaliter ꝛ heredes eoꝝ nisi destruant. nulla consuetudine obstante imo nisi āmoīti nisi tales leges obmiserint: excōicati sunt. Item q̄ damnificati sunt occasione taliū legum tenentur statuentes ꝛ heredes eoꝝ ad r̄stitutionē. Tenentur etiaꝫ insolide: q̄ iduxerit principem ad condendum tales

leges. Itez oēs obseruātes pec cāt mortaliter ꝛ tenēt ad rstitu tōem oim eorū q̄ taliu3 legū oc casiōe lucrati sūt. hec ꝺ sū. ioh.
g ¶ li. ij. Quarto scire tenentur sin guli hoies di. tho. j. ij. q. lxxvij ar. ij. ea q̄ ad eorū statum perti nēt uel officiu3. ut religiosus ea q̄ sūt rligionis sacerdos. eps. iu dex. Rabinus. artifex. mechāi cus. ꝛ silr̄s ea q̄ ad eorum offici um ptinēt sine quoru3 sciētia n̄ pt qͥs debitum actu3 exercere.
h ¶ Quito quilib3 scire tenetur ali qͥlr̄ tpe quo uult eucaristiā re cipe. an sit sine pcc̄o mortali ul̄ non qa alias indigne mādu cās sibi iudiciu3 manducat ꝛ bibit. ꝺ qua scientia loquitur apostolꝰ j. cori. xj. ¶ Probet autem seip3 hō. ꝛ sic ꝺ pane illo edat) id est examinet p discussionē conscien tia3 sua3 que. qͥliter fieri opteat habes supra. iij. pcepto de cōmu nione. Et ut cancellarius dicit tractatu de pollutōe nocturna. sufficit talis certitudo qualem inmateria morali consueuimus expetere q̄ ctitudo uocatur mo ralis siue ciuilis. Et ad hāc cer titudine3. moralē sufficit ut plu rimu3 ꝙ si hō accedēs ad missā celebrādā discusserit ꝯscientia3 suam sic fecisset p magna re lu cranda. aut incommodo graui euitando. Et ꝙ non sit sibi cōsci us post hāc discussionem de pcc̄o mortali. aut de ppposito peccan di mortalir̄. Qꝺ insup nō noscat se aliquꝺ impedimentum legiti mū p excōmunicationē aut irre gularitatē hr̄e. hec ille. ad ide3 tradit idem tres regulas in suo triptito quas habes supra de sa cramento penitentie. ¶ Sexto i qͥlib3 tenetur scire bn̄ficia māi festa sibi a bn̄factore suo ip̄tita qꝛ alias uicium ingratitudinis i currit. ubi pmo notandū ꝙ opō tet p virtutē gratitudinis bn̄fa cienti aliqͩ retribuere. quꝺ fieri neqͭ nisi bn̄ficiū agnoscatur. ut pbat tho. in. iiij. di. xxij. Et. 2. 2. q. cvi. ꝛ sequēti. qr q̄uis iste qui donat liberaliter: non intendat debitorē constituere illu3 cui g̃ tis donat debito ciuili seu lega li. videlic3 ut pacto firmetur qꝺ tn̄ p tanto tribuatur. tn̄ ꝯstituit eum debitorem debito morali seu honestatis qui ad virtutē g̃ titudinis pertin3 retributio q̄ fit ex solo debito honestatis quam sc3 aliquis sponte fac̄ ꝛc̄. Scꝺo notandum ꝙ tres sūt gradus nō dico spēs gratitudīis. Primꝰ ē ꝙ hō beneficiū acceptū rcogno scat. Secundus ꝙ laud3 ꝛ gr̄as agat. Tercius ꝙ retribuat p lo co ꝛ tpe fm suam facultatem. Sed dubitatur utꝝ quis plus teneat̄ ad grates reddendas ꝺo penitens q̄ innocēs? Rn̄. tho. i. iiij. di. xxij. 2. 2. 2. vbi pus. gr̄aꝝ

actio respicit ꝛ quantitatē doni
ꝛ modum gratuite dationis. Et
ex utroqꝫ mensurā recipit qꝛ tā
maiori dono q̄m magis ḡtis da
to maior gratiaꝝ actio d̄betur.
Cōsiderādo ergo quantitatem
doni. sic innocens magis tenet̄.
Tū qꝛ maius donum ei datur vi
delicet innocentia q̄m sit restitu
tio iustitie. Tum etiam qꝛ ma
gis ꝯtinuatur gratia in eo ne ca
dat ceteris paribus. absolute lo
quendo de primo dicit. Aug. ij.
confes. ¶ Quis hominum cogi
tans suam infirmitatem audet
uiribus suis attribuere castitatē
atqꝫ innocentiam suam ut mi
nus amet te. quasi minus fue
rit ei necessaria mīsericordia tua
donās peccata cōuersis ad te. ꝛ
subdit. Et iō tantundē imo am
plius te diligat: qꝛ per quē me
uidet tantis pccōꝝ meorum lan
guoribꝰ exinui p eū si uidet tantis
pcōꝝ languoribus n̄ iplicari de
scd̄o dicit ibidem gr̄e tue depu
to: ꝛ mīe tue qꝫ peccata mea tā
quam glatiez soluisti gratie tue
d̄puto ꝛ quecūqꝫ non feci mala.
Quid eniꝫ nō facere potui ꝛ oīa
mihi dimissa esse fateō: ꝛ q̄ mea
sponte feci mala. ꝛ que te duce
nō feci. Alio modo p̄t dici maiō
gratia q̇a magis datur gratis. ꝛ
s̄m h̄ magis tenet̄ ad gratiarū a
ctiōes penitens q̄m innocens. q̇a
magis ḡtis datur id qꝫ ei datur a
deo. Cū eni dignꝰ esset pena: da
tur ei gratia. ꝛ sic licet illd̄ donū
qd̄ dat̄ inocenti sit absolute ꝯsi
d̄ratū maius tn̄ donū qd̄ dat̄ pei
tēti ē maius i ꝯpatiōe ad ip̄m. si
cut etiam puū donum paupi da
tum ei est maius quā diuiti ma
gnū. Et q̇a actꝰ circa singularia
sunt in his que agenda sunt ma
gis ꝯsideratur qd̄ hic ē uel nunc
tale. q̄m quod est simpliciter ta
le: ut dicit ph̄us. iij. eth̄. de uo
luntario ꝛ inuolūtario. Un̄ luc.
vij ¶ Cui plus dimittitur plus di
ligit ¶ Tertio notandum qd̄ mul
tis tenemur grati ēē. Aliqua pre
dcaꝝ retributione. Primo deo.
Secundo parentibꝰ. Tertio p̄la
tis spūalis. Quarto prelatis tem
poralibus. Qn̄to aliis q̇ nobis bn̄
fecerunt. Et int̄ p̄fatos quattuō
adhuc sunt nouē genera hoim q̇
bus possꝫ uideri quod beneficia
eis essent totaliter subtrahenda
ꝛ tn̄ sunt eis cōmuicanda in p̄te
uel in toto. Prime qui dant cuꝫ
cōtumelia ꝛ tarditate uel cū tri
stitia. nam boni ai est ut magis
attendat q̇s ad bonum quam ad
maluꝫ. Et id̄o si aliq̇s beneficiū
dedit nō eo modo qͦ debuit nō
oīno debet recipiens a gr̄aꝝ ac
tione cessare. minus tn̄ quam si
modo debito p̄stitissꝫ. qꝛ ut sen̄.
dicit liͦ. ij. de beneficiis. Multū
celeritas. fecit multum abstu
lit mora. Secundo de istis qui

aliq̃ bñficia dant ppt̃ suaꝫ utili tatem de q̃bus dic̃ sene.li.vj.de beneficijs mltuꝫ interest utꝝ ali q̃s beneficiũ nobis det sua cã.an sua ꝛ nr̃a.ille qui totus ad se spe ctat ꝛ nobis ꝓdest qꝛ aliter sibi ꝓdesse ñ pt̃ eo loco mihi bñdus uidet̃ q° q̃ pccõri suo pabuluꝫ ꝓ spicit.si me in cõsortiuꝫ admisit si duos cogitauit. ingratus suꝫ ꝛ iniustus nisi gaudeo hoc illi ꝓ fuisse qd̃ ꝓderat mihi.sũme ma lignitatis est nõ uocare benefici um nisi qd̃ dãtẽ aliquo icõmodo afficit.Tercõ de istis q̃bus nõ ẽ necessariũ ut eis aliq̃d detur ut diuitibus: Rñ.ꝫm sene.li.ij.de beneficijs.Quod q̃ntũcũq; q̃s fe lix sit tñ pt̃ sibi fieri recompẽsa tio beneficij ꝑ exhibitõem reue rentie ꝛ hõris.unde di. phs.viii ethi .Quod supexcellenti debet fieri hõris ꝛtributõ indigenti au tem retribu tõ lucri.ꝛ.v.li.di.se ne.Reddere possumus felicib⁹ fidele ꝯsiliũ.assiduã cõuersatio nẽ.ꝫmonẽ cõeꝫ ꝛ sine adulatõne iocũdũ ẽt q̃ gratus beneficiũ ac cipit.ut dicit libro.ij .Primam eius pensionem soluit quaꝫ gra te autem ad nos beneficia pue nerint iudicemus effusis affecti bus ꝙ non ip̃o tñ audiente.sed ubiq; testemur.hec ille. Quãto de peccatoribus. Naꝫ si iste qui beneficium dedit in peius muta tus est. debet tamen sibi fieri ꝛcompẽsatio ꝫꝫ statũ isti⁹ut scꝫ ad ỽtutẽ ꝛducatur.si sit possibi le si aũt sit insanabilis ppt̃ mali ciam.tũc alter ẽ effectus q̃ꝫ pri us erat.ꝛ iõ non debet̃ ei ꝛcõpẽ satio beneficij: sicut prius. Attñ q̃ntũcũq; fieri põt salua hõesta te mẽoria dꝫ hri pstini beneficij ut patet per phm.ix.ethi. Sex to de seruis respectu dñorum? Rñ.sene.li.iij.de bñficijs.quã diu ꝫuus pstat ꝙ a seruo exigi solet.ministerium est ubi plus q̃ꝫ a ꝫuo ncc̃e est: bñficiũ ẽ.ꝛ iõ seruis ultra õbituꝫ faciẽtib⁹ gra tie sunt habẽde. Septimo de i gratis ubi distinguẽdũ ẽ. ¶ Nã in ingrato duo pẽsanda sũt. Pri mo q̃dẽ quod dign⁹ sit ip̃e pati ꝛ sic ctum ẽ ꝙ meret̃ bñficii subt̃ ctõem.Alio mõ ꝯsiderãdũ ẽ q̃d oporteat.s.bñficium facẽ. Prio nã q; nõ dꝫ esse facilis ad igtitu dinem iudicãdaꝫ.qr frequẽt̃ ali q̃s ut di. sene.q̃ non reddit: ñ sꝑ igtus est.qr forte non occurit ei facultas. Aut debita oportuni tas reddendi.Secundo debꝫ tẽ dere ad hoc quod õ igto g̃tuꝫ fa ciat.qd̃ si nõ pt̃ primo bñficõ fa cere.forte faciet secundo.unde luce.vj.((Altissimus benignus ẽ sup ingratos ꝛ malos)) Si uero ex bñficijs multiplicatis in gra titudinem augeat ꝛ peior fiat debet a beneficiorum exhibitio ne cessare.Octauo de isto cui

bñficium impensum inutile forz
aut nociuum si sibi fieret:· R̄ndēt
·Recōpensatio bñficii precipue
pendet ex affectu. Et iðo eo mō
debet fieri recōpēsatō. q° magis
sit utilis. si tñ postea p eius incu
riam i dānum ipi⁹ v̄tatur nō ipu
tatur recompensanti. Sz q̇d si
quis iuuit aliuz peccando tenet̄
ne gratus esse:· R̄ñ. tho. gratitu
do respicit bñficium. Jlle aūt q̇
alicui auxiliatur ad peccanduz
nō ꝯfert beneficium sz magis no
cumentum. ⁊ iō non ðbetur ei ḡ
tiaꝝ actio nisi forte ꝑpter uolū
tatem si sit deceptus dum credi
dit adiuuare ad bonum ⁊ adiu
uit ad peccādum. sz tūc ñ debet̄
recōpensatio tal' ut adiuuet̄ ad
peccādum: qr hoc nō esset recō
pēsare bonū sed malū qð ꝯtrari
atur gratitudini. Nono an sibi
quis debeat beneficium p̄stare:·
R̄. ꝙ respectu sui non est prop̄e
bñficiū sz methaphorice. Jnq̄n
tum vz s̄m phm̄. v. eth. accipi
untur diuerse partes hois sic̄ di
uerse persone (un̄ misereř aime
n tue placēs deo) Ecc̄. xxx. Quā
to notādum ꝙ multi sūt ḡdus in
gratitudis. Primus in eo q̇ ñ r̄
tribuit beneficium acceptū ope
aliquali. Secundus in eo qui
retribuit benefico mala. Terti⁹
in eo qui dissimulat quasi nō de
monstrans se bñficiuz accepisse
ut uerbo non ḡtes referens nec
laudans. Quartus i eo q̇ benefi
tium uitupat. Quintus in eo q̇
non recognoscit siue per obliuio
nē siue quocūqz alio mō. Jtelli
ge nō quidez ð obliuione que ꝑ
uenit ex naturali ðfectu quia il
la nō est pc̄m quia non subiacz
uoluntate. sed de illa q̄ ex negli
gentia prouenit. De q̄ sene. iii. ð
beneficiis apparet illum non se
pe ð reddendo cogitasse. cui ob
texit obliuio. hic quintus grad⁹
respectu precedentium est ḡuis
simus. Sextus est in eo qui bñ
ficium q̄si maleficium reputat.
primi duo oponuntur. Tertio ḡ
dui gratitudinis supra recitato
medii duo. secūdo ⁊ ultimi duo
primo. Est alius modus ingra
titudinis improprie dicte quan
do quis beneficium recipit ⁊ iḡ
rat quis dedit. non eniz tal' pec
cat nec igratus ē sibi bñficiū nō
r̄cōpensat. dūmodo sit ꝑatus bñ
ficium recompensare si noscat.
Est autez laudabile qñqz ut ille
cui datur beneficium ignoret q̇s
prestet. Tum propter inanis gl'ie
uitationem. sicut beat⁹ nicola⁹
aurū in domum uicini sui furtiz
proijciēs qr uitar̄ uoluit hūanū
fauorem. Tū etiaz qr in h ipo ā
pli⁹ bñficium fc̄it ꝙ cōsulit uere
cūdie ei⁹ q̇ bñficium accipit. Jō
señ. ii. de bñficiis interdum qui
iuuatur fallendus ē ut habeat
nec a quo cepit sciat. Quinto

ñotandũ ꝙ ingratitudo aliqñ ē pc̃m mortale. vñ .ij. thi. iij. ((pentibus nō obediētes ingrati scelesti)) ē ēt aliqñ veiale. nã ut tho. v̄ supra .d. q. cvij. Ingratus dr̄ aliqs dupl'r vno° p solã omissiōz puta qz ñ recogſcit vel ñ laudat l' ñ retribuit vices p bñficio accepto. ⁊ hoc ñ ē semp mõtale qr debitũ g̃titudinis ē ut supra dc̄z ē ut bō ēt liberal'r tribuat ad qd̄ ñ tenet. ⁊ iō si illud ptermittit ñ peccat mortaliter. ē tñ peccatũ ueniale: qr hoc ꝓuenit ex negligentia q̃dã aut ex aliq̃ dispositōne hoīs ad virtutē pōt tñ ɔtingere ꝙ ēt talis ingratitudo sit pc̄z mortale l' pp interiorē ɔtēptum vel ēt pp ɔditōez eius ꝙ subtrahitur bñfico ꝙ ex necessitate ei debetur: siue simpliciter: siue in aliquo necessitatis cãu. Alio modo dicitur aliquis ingratus. qa non solum pretermittit implere gratitudinis debitum. sed etiaz contrarium eius agit. ⁊ hoc etiã ſm conditionem eius ꝙ agitur. quandoq3 ē peccatum mortale qñq3 veniale. sciendũ tamen qd̄ ingratitudo que ꝓuenit ex peccato mortali habet pfectaz ing̃titudinis rōez. Illa v̄o q̃ ꝓuenit ex pc̄o veniali ipfectã. Hec oīa ab inicio illius materie de gratitudine sc̄ d̄ mente tho. vbi pus.

Capitulum secundum.

Sceptio dz q̃lib3 scire aliq̃z suas ifirmitates ⁊ misias. qz al' superbir3 vñ Ber. sermōe. xxxvii sup cã. Nemo absq3 sui cognitōne saluãi pōt d̄ q̃ nimiz mr̃ salutis humilitas oritur ⁊ timor dñi qui ⁊ ipe sicut iniciũ ē sapie. ita ⁊ salutis. nēo dico absq3 illa cognitōe saluat̃. qui tñ etatē h3: ⁊ facultatē cognoscendi ꝙ ppter paruulos loquor. ⁊ pp fatuos q°ruz alia ē ratio. Quid si ignoras deuz poterit ne spes esse salutis nec hoc quidē nec ei eũ potes amare quē nescias aut habē quē non amaueris. Noueris proin de te ut deuz timeas noueris ipsuz ut eque ipm diligas. In altero initiaris ad sapientiam. In altero ⁊ cõsumaris. quia iniciũ sapie timor dñi ⁊ plēitudo legis ē caritas. Taz ergo utraq3 ignorantia cauenda est tibi quoniam sine timore ⁊ amore dei saluus esse non potes. Et quemadmodum ex noticia tui veniet inte timor dei. Atq3 ex dei noticia dei itidē amor. sic econtrario de ignorantia tui supbia. ⁊ de dei ig̃rantia desperatio. tui g̃ ig̃rantia: ⁊ dei maxime fugienda ē h̄ de ber. Ad cognoscendu3 aũt se notãda sunt tria ꝑncipaliter. Primo quanti sint defectus nostri. Secũdo cur ta3 difficile sit hũiliare se. Tertō qũo sub oib°

nos debemus hũiliare. Quãtũ
ad primum notãda sũt tria. Pri
mo de antecedentib⁹ pcc̃i actua
lis malitiam. Secũdo ꝺ ip̃o pec
cato. Tertio de cõſequẽtib⁹ ma
l'. De primo aduerte ꝙ ꝑmũ nr̃ꝫ
fũdamĩtum eſt nihileitas ⁊ ua
nitas ex ꝑte nr̃a. Quia ſicut cor
pus noſtꝝ habet pr̃em. ⁊ mr̃em
Sic ⁊ aĩa ſimiliter pr̃em ⁊ ma
trem quodammõ habet. In aĩa
enim duo ſunt uicꝫ ea q̃ ſũt bõa
⁊ perfectõiſ ⁊ illa a ſolo deo pr̃e
emanauerunt. Et ea que ſunt ĩ
perfectionis ⁊ illa a mr̃e noſtra
q̃ eſt nihileitas ꝓueniũt de utro
qꝫ ꝺr ioh̃. j. ((Oĩa ꝑ ipſum facta
ſunt. ⁊ ſine ip̃o factum ẽ nihil))
Primum ẽ dei. non noſtri niſi ĩ
q̃ntum deus dedit ſecũdũ illꝺ ia
cobi. j((Omne datum optimũ ⁊
oĩe donũ ꝑfectum ꝺ ſurſum ẽ ꝺ
ſcẽdẽs a pr̃e luminum uolũtarie
enim genuit nos uerbo ueritatiſ
ut ſimus inicium aliquꝺ creatu
re eius.)) uñ vilh̃. pariſi. li°. ſuo
de aĩa. Et mgr̃ li°. de cauſ. Et
alber. ſuper eodẽ probãt imo de
mõſtrant ꝙ cũ deuſ ſit ſolus un⁹
⁊ unicus fons eſſendi bonitatis
ſcie potentie ⁊ ſimiliuꝫ perfecti
onũ. Idcirco nullibi alias inue
nitur in q̃cũqꝫ creatura eſſe bo
num. uirtus. ſcia ⁊ talia h⁹modi
niſi a ꝑmo fonte habeat. uñ di
cit ſaluator. ((nemo bon⁹ niſi ſo
lus deus.)) uñ creature oĩes ſũt
ſolum cannalia q̃daꝫ ꝑ q̃ ad nos
fluunt dĩna dõa. Exemplũ ꝺ uni
co fõte mundi exñte. nullus tũc
aq̃m hẽret niſi de iſto fonte. ali
ud exemplum ẽ de ſole q̇ ẽ fõſ lu
minis. Aer igit̃ non illuminat ſꝫ
lumen defert. Aliud exemplum
de unico diuite oĩbus exiſtẽtib⁹
miſeris pro tunc nullus diuitias
haberet niſi ab eo q̇ peꝛ nuntioſ
dona dirigeret. unde apo. i. thi.
i. ((egi ſeculorũ immortali inuiſi
bili ſoli deo honõ gloria)) Exem
plum ſimilit̃ de unico ſapiẽte po
tes applicare. ſm̃ uidelicꝫ nihil
ẽ ꝑciſe nr̃m cum omnibus iꝑfec
tionibus nihilum ſequentibus.
Et ẽ ſm̃ tho. ꝑmũ fundamẽtum
oim nr̃aꝝ oꝑatõnum in q̃ntũ ſũt
iꝑfecte ⁊ deficientes ⁊ mõſtruo
ſe ut probat dñs alber. in li°. ſuo
de cauſis hoc. pſ̃. uidit cum ait((
Ego autem tanquam nihilum ã
te te uerũtñ uniuerſa uaitaſ om
nis hõ uiuens)) h̃ exꝑt⁹ eſt ſapiẽ
tiſſim⁹ ſalomõ cui⁹ ꝑmũ uerbuꝫ
li. eccĩaſ. ẽ illꝺ ((Uanitas uanita
tum ⁊ oĩa uaitas.)) ſupp̃. ſũt ecce
mr̃ ſꝫ quid de bonis a deo ſẽſerit
ꝯcludit in ulti° ṽbo eiuſdẽ libri
((finem loquẽdi oĩeſ parit̃ audi
am⁹. Deũ time. ⁊ mandata eius
obſerua. hoc eſt omnis hõ. Cun
cta que fiunt. adducet in iudi
cium ꝓ oĩu errato ſiue bonũ ſit
ſiue malum)) ¶. Ubi notanduꝫ c
ꝙ ubicunqꝫ nos inſpicim⁹. tũc

reperimus nos nihil esse. In no bis.n.qñqz ꝯsiderare possumus vz fieri.esse.cogitare.uelle. ꝛ o perari.cum perficere. Quorum nullũ ẽ ex nobis in q̃ntũ aliquid boni ibi ẽ: sed in q̃ntũ defectuo si ibi aliq̃d ẽ.de fieri.pz ꝓmo ro. .viij. ((uanitati creatura subiec ta ẽ)).vnde creare diffinitur p a liquid de nihilo facere de secun do vz.esse.gal'.vi.((qui se existi mat aliquid esse cum nihil sit ip se se seducit)) Et ẜm greg. Omis creatura in quolibet instanti in nihilum ꝺcideret nisi manu dei subsisteret Isa.xl.((oĩs gentes q̃si nõ sint sic sunt corã deo ꝛ.q. nihilũ.ꝛ inane reputate sunt ei ))de tertio vz cogitare.ij.corin. .iij.((nõ sumus suff cientes cogi tar̃ aliquid a nobis q̃si ex nobis. ))de quarto ꝛ quito.s.uelle ꝛ pfi cer̃ phili.ij.ꝺ⁹opat̃ i nobis velle ꝛ pficẽ.isa.xxvi((oĩa ei opa nr̃a operatus es dñe)) Et si velle ha bemus tamẽ ro.vij.dicitur.((vel le adiacet mihi perficer̃ aũt bo nũ ñ inuenio))de facere pz io.xv ((sine me nihil potestis facere)) Ex quo pz. Prio q̄ p nihilo no stri saluamur.ps̃.lv.((pro nihilo saluos facies illos)) nec ꝺsp ar̃ ꝺ bemus.qr.ij.cori.iij .fiduciã ta lem habemus per xp̃m ad deuz non q̄ suff cientes simus cogita re aliquid a nobis. q̃si ex nobis. sed sufficientia nostra ex deo ẽ.

((Et plena ẽ scriptura q̄ in deo spẽ ponamus vnde Osee.xiij.)) perditio tua isrRabel ex te tantũ modo in me auxiliuz tuum. Ad idem xp̃s Joh.xv.((ego sum vi tis uera. ꝛ pr̃ me⁹ agricola ẽ.)) ꝛ post pauca.uos palmites. qui manet in me ꝛ ego i eo hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. ((Si quis in me non manserit.mittetur fo ras sicut palmes ꝛ arescet))hec duo vz cognitio sui ꝛ dei sũt cau se uere deuotionis secundũ tho mam. Iterum uere humilitatis hec quicunqz frequenter cogita ret de nihilo nostri omnia uicia faciliter uitaret. quid enim sup biret qui nihil habet nisi nihil. Quid auare cuperet cuius om nia bõa sunt dei .quid uolupta ti operam daret. qui se per pec cata in nihilum tendere crede ret secundum augu.quando ira scertur.qui deuz iuste permitte re omnia credit. ꝛ se reum cog scit.quid deniqz torpebit qui se omnibus bonis priuatuz credit. Sed notanduz ẽ ualde q̄ modi cum pficit talia solo intellectu cognoscere viꝺlicet imperfectõ nes ꝛ mala nostra nisi etiaz uo luntatem moueamus ad con tẽptũ nr̃i.ꝛ ad deũ p gr̃a ꝛ adiu torio recurram⁹ cũ gei tu.ꝛ ad hũiltatõis sig̃ ꝛ opa opaz õm⁹. ((Scõo hũiliari ꝛ scire debemus d

ꝙ totaliter in peccato originali ĩ utero aĩati fuimus ꝛ nati. Est aũt peccatũ originale carentiã originalis iustitie cũ debito ha bendi eã uel equiualens vȝ gra tiã quo pc̃o origiali sic ĩficimur. nã adaȝ ꝛ eua in ꝑadiso positi a đo receperũt donũ originalis iu stitie pro se ꝛ suis posteris iure hereditario. sub tali pacto ut si obedientes đo essent in suis mã datis ẽt posteri idẽ donuȝ habe rent. Si non. tunc ĩpi ꝛ heredes dono originalis iustitie priuati essent ꝑpetuo nisi dei filius reca peraret. Quia iustitia originali primi parentes ꝛ nos fuissemus immunes a culpa. virtutibus de corati deo lete seruientes. sine fame ꝛ siti ꝛ bruta nobis obedis sent. nihil nobis nocuissent. ꝛ tã dem sine mortis pena in celuȝ. trãslati fuissemus. Sȝ heu h̃ do num ĩpi ꝑdidernnt ꝓthoplasti. ꝛ nos eorũ filii nati eodeȝ dono caremus. Et idcirco ſm apl̃m. Oẽs nascimur filii ire ꝛ miserie ꝛ sic aĩamur nõduȝ nati. Tertio humiliari debemus ꝑꝑ fomiteȝ ꝯctum ꝑ originale pc̃m. q̇ fomes ẽ quedaȝ adhuc relicta infectio oĩa mẽbra corpõis ꝛ aĩe ĩclinãs ad vicia ꝛ a uirtutibus retrahẽs non tñ ẽ fomes iste peccatuȝ qr originale pc̃m per baptismi sac̃ mentũ xp̃i passione cooꝑante đ letum ẽ. sed ẽ quedam debilitas relicta in hoĩe. hoĩe ẽt iam sana to. sicut reliquie febris febre ces sante manent in artubus. ab ex pedito motu retrahentes ꝛ iner tiam quandã inclinantes corpꝰ sanatum hoc xp̃s in ꝑabola tan git luce. x. vbi dicitur ((Homo q̇ dam descẽdebat ab hierusalẽ i ierico)). i. de paradiso in terraȝ iumentorum. qui incidit i latro nes id est suasu đmonũ. qui spo liauerunt eum sup̃. gratuitis vȝ iustitia originali que quattuor aĩe potentias ꝑfecit uoluntateȝ iustitia intellectũ prudentia. ira scibilem fortudine. ꝛ concupisci bilem temperantiam. ꝛ plagis ĩ positis sup̃. naturalibꝰ donis vul neratis abiecerunt semiuiuo re licto. vbi ſm bedam. ꝛ tho. i. 2. q. lxxxv. quattuor principalia uulnera q̄libet aĩa in originali pc̃o mõ contrahit. s. maliciã in uoluntate. Ignorantiã in ĩtelle ctu. Infirmitatẽ in irascibili. ꝛ intemꝑantiam i cõcupiscibili Per iustitiã eniȝ originalẽ ꝑfec te rõ ĩferioris aĩe vires contine bat ꝛ ĩpa rõ a deo perficiebatur ei subiecta. hec autẽ originalis iustitia subtracta ẽ per pc̃m pri mi hominis. Primo sibi. deinde hominibus ade filiis. ꝛ ĩđo oẽs vires aĩe manent quodãmõ ꝑꝑo ordine destitute. quo ordinãtur naturaliter ad virtutes prefa tas ꝛ ad alias. Ipsa autem

destitutio nature uulneratõ ðr.
e De secundo uz de ipo pc̃o in se
ꝛ i ꝓpiquis effectibꝰ sciẽdũ p̃mo
qð peccare uel pc̃m habere est
de se malum ꝛ turpe ꝛ iðo a rõe
recta nullo mõ elligibile uelle e
nĩ peccare ſm ãsel. cur ðꝰ hõ ẽ i
finite fugibile cuilibet creaturẽ
rõnali. sed ad hũc sensum qꝛ ĩfi
nitum malũ ꝓ q̃ntiscũqꝫ bõis cõ
sequendis uel malis effugiendis
nunq̃ꝫ dꝫ eligi uel acceptari nec
rõnabiliter p̃t fieri uł ꝯmitti tã
ĩmensa aũt fugibilitas pc̃i sur
git ex eo tum qꝛ malũ ð se tũ ex
imẽsa ihonorabilitate ði in ꝛ p̃
oĩbꝰ r̃bus hõrãdi. tũ etiã ex idis
pensabili ðbito nr̃o et obligatio
ne ad eius hõre pc̃m siqdẽ ẽ de
ihõratõ. et r̃spectu tał ĩfinite fu
gibilitatis oĩa pc̃a sunt eq̃ fugi
bilia. ñ tñ oĩa pc̃a sunt eque ma
la seu grauia: qꝛ mortale ẽ g̃uiꝰ
ueniali. maliciam ei pc̃i atrẽdiẽ
penes hitũ itẽsiorez uolũtatis ꝛ
ꝯtẽptꝰ ðlcãtionemqꝫ uł difficul
tatem. et laborem q̃m hẽmꝰ in
operibus q̇bꝰ deus ihõraẽ. Quia
ſꝫ h spoliamur donis affligimur
pẽis et i natuãlibꝰ uulneramur
et ledimur. ſo malicia pc̃i pꝫ ex
eo ꝙ illud deus sapientissimus
maxime odit imo nec diaboluz
nec peccatorẽ odit. nisi ꝑꝑ pc̃m
vñ sa. ii. ((nihil odisti eoꝝ q̃ feci
sti)) et ꝙ ãplius ẽ ðus nullũ tam
bonũ hꝫ amicũ. q̃n si peccet effi
cirẽ sibi ad mortẽ inimicꝰ ut pꝫ ĩ
angelis peccãtibus q̇ i naturali
bus erãt pulcherria pars mũdi
et in petro eũ negãte. et ꝙ maxi
mũ vr̃ ut pc̃m occidereẽ deus fi
liũ suũ uoluit occidi Jsa. liii. ((
ꝑꝑ scelus ppłi mei g̃ ꝑcussi eũ.))
deũ igiẽ peccatũ q̃si iratũ ꝯstitu
it et furibũdũ ſꝫ illð. ps̃. ((dñe ne
in furore tuo arguas me)) tertio
patet pc̃i malicia i eo ꝙ nihil pẽ
noceẽ hoĩ nisi pc̃m ſm illð ꝙ ca
nit ecc̃ia nulla nocebit aduersi
tas si nłła dñeẽ iniq̇tas ro. viii.
((scimꝰ q̃ñ diligẽtibꝰ deũ oĩa co
opãẽ i bonũ)) diabolꝰ ei si ñ pec
camꝰ temptãdo nobis ſm ber.
Coronas et̃nas fabricat homo
inimicus ꝑsequendo nos purgat
et aduersa cũcta v̇titubꝰ roboãt
f De. iii. uicꝫ ð nocumñtis et effecti
bus pc̃i nõ. ꝙ. xii. mala infert. q̃
mala ðus ẽ mag̃ boĩtate et cari
tate erga nos ordinauit ut uisis
tot malis ad euz r̃deamꝰ. Exem
pli gr̃a. Jste pr̃ maxime ꝯuiceẽ
tur filium diligere. qui ꝓcuraẽt
ut ab eo fugientez filiũ nullꝰ bñ
sed q̇libet male tractaẽt ad finẽ
illum ut ad pr̃em redirꝫ. primũ
malũ ẽ ꝙ aĩa prꝰ pulchrima oĩ
um creaturaꝝ ĩfra ãgelũ macu
las tot ꝑ peccatũ cõtrabit quot
peccata ꝯmittit ut declaraẽ ſm
Thomam. i. 2. questione octua
gesimasexta. Sicut enim in cor
poralibꝰ macula dicitur quãdo

aliquod corpus nitidum vel pul
chrū perdit nitorē ex contactu
alterius cōporis.sicut uestis.au
rū.argētū ꝛ similia . Sic in spi
ritualibus ēt fit macula.quia a
nima duplicem nitorē hꝫ vnum
ex refulgentia luminis naturał
rōnalis ꝑ quā dirigitur i suis ac
tibus.Aliū ex refulgētia diuini
luminis.s. sapientie et gratie ꝑ
quā hō ꝑficitur ad bñ et decen
ter agendū.ē aūt quidam cōtac
tus inhereñ aliq̄bus reb⁹ ꝑ amo
rem.Cum igitur hō peccat ihe
ret aliq̄bus rebus ꝯ lumen rōis
ꝛ dīne legis.vñ ipsum detrimētū
nitoris ex tali contactu ꝓueniēs
macula aie methaphoꝛice dici
tur.vñ ēt de salomone dicitur((
dedisti maculā in gloriā tuaꝫ ))
ꝛ epħ.v.(( Uiri diligite uxores
vr̄as sicut xp̄s dilexit eccłiam ꝛ
semetip̄m tradidit pro ea ut illā
sanctificaret mundans eā laua
cro aque in v̄bo uite ut exhibēt
sibi gloriosam ecclesiam nō hñ
tem maculam.neq̧ rugam )).
Sunt aūt triplices macule pc̄a
concomitantes. Et quelibꝫ ista
rū multiplex.prima macula ē ꝓ
uatio nitoris aie.secūda disposi
tionis relicte ꝑ pc̄a. tertia vero
ē cōsuetudo peccandi inducta.
g ¶ Secundū malū pc̄i ē q̄ tollit
uitā aie.s.deū et gratiā et denu
dat uestibus uirtutum infusarū
.s.vii.donis sp̄ussancti⁹. Tribus
uirtutibus theologicis et infusis
cardinalibus ꝛ moralibus cara
cteres aie vacuos facit ꝛ uirtu
tum acquisitaꝝ habitus palliat
vñ apoc.xvi.((beatus qui custo
dit vestimēta sua ne nudus am
bulet)) .Mat. xxii.ꝺ ueste nup
tiali ibidē.Tertius effectus pc̄i
ē q̄ reatū quis incurrit id ē obli
gationē ad penā.una ē essentia
liter pc̄m sequens. vꝫ remorsus
ꝯscie ħ uel in morte ꝛ postea de
qua aug.i.cōfes.¶ Jussisti dñe
ꝛ ita factū ē ut pena sit sibi oīs
animus iordinatus))Et iteꝝ v̄te
ꝛ reuerte oīa in latus ꝛ in tergū
ꝛ omnia inquietudo tu solus re
quies.Alia pena est aut eterna
in inferno.aut purgatorii pena
acerbissima.aut hic penitēs vi
ta ꝑ opera dura. ꝛ sic sunt qua
druplices pene.et carceres in q̄
bus pc̄m punitur.vꝫ ꝯscia.mōs.
infernus ꝛ purgatoriū.nam ꝑm
ph̄m culpe reordinātur ꝑ penas
Quartus effectus est q̄ pc̄a mi
nuunt inclinatōem ad virtutes.
ꝛ promptificāt ad uicia similia
ꝛ alia.Et quattuor uulnera aie
per originale pc̄ꝫ contracta am
pliat.ꝛ dilatat actuale pc̄ꝫ. iḡn
tū vꝫ rō ꝑ pc̄m ebetatur.ꝓcipue
in agendis. ꝛ uoluntas indura
tur ad bonum ꝛ difficultas be
ne agendi accrescit quo ad ira
scibilem et concupiscentia ma
gis exardescit in concupiscibili



g 2

uñ ꝭm gre. pc̄m qđ ꝑ penitētiam
nō diluitur mox suo pōdē ī aliđ
trahit. exemplū in dauid q̇ uisu
primo peccauit. secūdo uolūta
te. tertio ope adulterium ꝓpetra
uit. quarto hoīcidium ꝯmittēdo
ꝛ pᵒ illđ diuersis modis. pallian
do. ii. ¶ Re. xi. silr de fr̄ibᵒ Josep
geñ. xxxvii. sicut enim auis alis
aggrauatis ꝑ lapidem uel aliud ꝯ
tinue ad imma descendit ꝛ ōbi
litatur. sic ꝛ aīa peccato g̃uata.
Quintus effectus pc̄i est ꝙ alia
dimissa redire facit talitē quod
ꝓpt̄ ingr̃titudinē semp sequens
pc̄m grauius ē utꝫ math. xviii.
¶ In seruo cui debitum dimissuꝫ
reuocatum est non intelligas ꝙ
eađ numero peccata ređāt sꝫ spē
b ut dc̄m est. ¶ Sextus effectus
est ꝙ facit ſuuꝫ diaboli cuius
mancipiuꝫ ē quodlꝫ peccatū.
uñ ioh. viii ((omnis qui facit pc̄ꝫ
seruus est peccati)) Et sic tollit
libertatem q̄ filii dei sumᵒ ꝭm il
lud ioh. j. ((Dedit eis ptātem fili
os dei fieri)) Naꝫ ꝭm v̄ba xp̄i io
his. viii ((cuꝫ filios nos liberaue
rit. i. libertauit uer̄ libēi sumᵒ))
qꝛ ꝭm apl'm ((empti sumus p̄cio
magno)) Et. ii. pe. ii. ((a qᵒ q̇s su
paťest eius seruᵒ ē)) sed a đmōe
uincimur ꝑ pc̄m g̃. ꝛc̄. Septimᵒ
effectus est ꝙ pc̄m facienti maxi
ma gaudia aufert ꝛ premia ¶ vi
delicet celuꝫ ꝛ btitudinem ange
loruꝫ ꝛ scōꝝ societatem ꝛ silia.

unđ math. xxv ((Uenite bñdicti
patris mei possidete patū uobis
regnum a ꝯstitōe mūdi)) Et ecō
uerso ((discedite a me maledicti
in igneꝫ eternuꝫ q̇ patus est dia
bolo ꝛ angelis eiᵒ)) q̄r qꝛ dimise
runt bona facer̄ ptꝫ ibidē quid
ergo de maleficientibus erit.
¶ Octauus effectus ꝑ pc̄m me i
ritū ꝛ augmentum futuroꝝ bōo
ruꝫ minuitur. qꝛ ī eo ꝙ uenialit̄
uel mortalr̄ peccamᵒ nihil mer̄
mur. sꝫ demeremur penas. Nonᵒ
effectus ꝙ nocent corpi qr ꝓpt̄
pc̄a multi corpaliter īfirmātur.
j. cor̄. xi ((Ideo int̄ uos multi in
firmi. ꝛ imbellices ꝛ dormiunt
multi)) qr scꝫ irreuerēt̄ ꝯmūica
bant. ꝛ ioh. v. đr infirmo. xxxviii
annos ꝛ iacēti ꝛ c̄ca pisciā cura
to ((ecce sanᵒ fc̄ūs es iā noli pec
care ne aliq̇d tibi đteriᵒ ꝯtigat))
uicꝫ ī signum ꝙ īfirmus fc̄ūs fu
it ꝓpt̄ pc̄ꝫ. uñ extra đ pēi. ꝛ r̄mis.
đr. Districte p̄cipimus medicis cor
pum. ut cum eos ad īfirmos uo
cari ꝯtingerit. ipos an̄ oīa moue
ât ꝛ inducant ut medicos aduo
cent aīaꝝ ut postq̄ꝫ fuerit īfirmo
de spūali salute prouisum ad cō
pis medicīe r̄mediuꝫ salubrius
procedatur ut cā cessante cessꝫ
effectus ubi dicit glo. hostien.
Ex quo dicit p̄cipimus necessita
tem importat ꝛ transgressō pec
cat mortaliter. ¶ Decimus est
quod ecclesiaꝫ suffragiis spoliat.

que faceret interim ꝙ peccat e
aias silr ꝛ peccātē priuat bono
opere.oēs ei aie hic ꝛ in purga
torio cū.ps.orare debēt.dicente
(ꝑticipē me fac deus oīꝫ timētiū
te et custodiētiū mandata tua)
Undecimus pc̄m bestiis assimi
lat qꝛ.ps.(hō cū in honore esſꝫ
n̄ intellexit cōpatus ē iumentis
insipientibus ꝛc̄.) peccator enī
rōe n̄ recte utitur discrete bonū
eligendo ad terrā inclinat̄ terre
na amando.ad celū non erigit̄
diuina contēplando.impetu ire
fertur ꝛ carnali cōcupiscētia.
Duodecimus aīam q̄ꝫ deus cr̄a
uit ꝛ dotauit pulchritudine ꝛ sa
nissimaꝫ fecit atqꝫ post angelū
oīm creaturaꝝ ꝑfectissimā.pc̄m
deturbat.infirmat ꝛ in periculo
sissimo statu oīquaqꝫ punit.unō
aīa peccatrix.depingi ꝛ imagia
ri pōt velut uirgo vel feīa q̄ esſꝫ
inflata ꝑ supbiam. vulnerata ꝑ
auariciā.idropica ꝑ luxuriaꝫ.fe
tida ꝑ gulā.febricitans ꝑ iram.
intoxicata ꝑ iuidiā.oībus m̄bris
ꝯfracta per accidiam. hec ceca
ē ꝑ ignorantiaꝫ.surda ꝑ indeuo
tionem.muta ꝑ recte locutionis
carentiā.nuda ꝑ v̄tutū carentiā
hec sedet super vacuo ꝛ nihilo
in cuius dorso fert corpus ꝙ cor
rūpitur et eā aggrauat.sub eius
pedibus infernus ī quē pōt cadē
re quam circundant hostes inu
merabiles.Intus uicia et cōcu
piscentie.extra demonia. et cir
cunquaqꝫ mundus. Que uidēs
apostolus ad ro.vii.exclamauit
di.(Infelix ego homo quis me
liberauit de corpore mortis hu
ius gratia dei per ihm xp̄m dn̄ꝫ
nostrum) ¶ Quo ad secunduꝫ le
cur tam difficile sit ad humilita
tem peruenire.cuꝫ tamen tota
nostra natura ad illud inclinare
videat̄ ō quo vēturin⁹ tractatu
ō hūilitate tres cās assignat.ꝑ̄
mo illud cōtigit ex ꝓpria ardui
tate. Quia uirtus q̄nto ē magis
ardua et ꝑfecta.tāto ceteris.pa
ribus ē iaccessibiliō n̄ris virib⁹
et tāto oꝫ cū maiori conatu as
surgere ad eā.secundo ex forti ī
pulsu et mlta appetibilitate sui
contrarii uehementer conradi
cata ī natura rationali que n̄ ē
plena sed uacua deo et per con
sequēs ē inflata et plena uento
sa estimatiōe sui ip̄ius.altitudo
eī pōtatis et p̄sidentie et singla
ris p̄cellentie et nulli subesse nl
liusqꝫ legibus coartari.sꝫ ī oīb⁹
ꝓpriā uolūtatē seq̇.hec se exhi
bent mentali.ut quoddā diuinū
ēē et posse et ut q̄daꝫ q̄si gloria
ōi et iō ē difficilimū radices sup
bie ī tali medullit⁹ ibibitas a se
eradicare. ¶ Tertio ex eo ꝙ cōtē
pt⁹ sui p̄fert q̄ndā imaginē ieffa
bilis mortis ānichilatōis et ānu
lationis et ideo grandem sui cō
temptuꝫ horret homo sicut sui

annichilatõem. tm̄ eniꝫ se sentit
homo ēē ꝛ uiuer̄ in cordib⁹ alio
rū q̄ntuꝫ sentit se appreciari ab
eis ꝛ sil'r tm̄ se sentit hō uiuer̄ si
bi quantum sibi occurit ut glori
osus ut ꝛ res magna ꝛ alicui⁹ ua
loris. Quantum autē h⁹mōi ap
p̄ciatō ꝛ fama tollitur aut minui
tur ꝛ a quot cordibus tm̄ ꝛ a tot
cordibus sentit se hō mori ꝛ an
nihilari. Contemptus etiam ad
dit ultra h̄ ꝯsensuꝫ ꝯculcatōis ꝛ
deiectionis ꝛ tanquā abhoīabi
lis ꝛ hoc est qđāmō pei⁹ esse q̄ꝫ
nihil hec est cām tāte difficulta
tis ad tolerandū amādū grādeꝫ
ꝯtemptum sui uel infamiā. ꝛ iō
ꝑfecta humiliatio ē sūmū gen⁹
martyrii ꝛ holocaustū apud de
um. ¶Quo ad tertiuꝫ dubitat̄
quot modis homo uēacit̄ se pos
sit reputare omnibus hominib⁹
inferiorem ꝛ uiliorē: R̄n. ibidē
quod quintupliciter primo con
parando id quod ē tibi ꝓpriū ad
alia scđm quod sunt opera dei
tibi enim ꝓp̄ū est esse. d̄ nihilo
et tendere in nihilū q̄ntū in te
est. et ea sunt tibi ꝓp̄a d̄ qb⁹
dictū ē c̄ca p̄ncipiū hui⁹ capitu
li. Ea eni q̄ hn̄t rōnem entis ꝛ
boni sunt a deo ꝛ ab ipso deo
participantia. si ergo hoc mō
ꝯpas te illis inuenies te in infi
nitum uiliorē illis. hanc uiā do
cet ansel. secūdā uiā ponit bea
tus aug. sup. i. phili. ii ((superi
ores inuiceꝫ arbitrantes dicit n̄
hoc debemus estimare. ut esti
mare fingamus. sed uer̄ estime
mus posse aliqđ occultum esse i
alio q° nobis supiō sit. ꝛ si bonū
nostrum quo ip̄o uidemur supi
ores n̄ sit occultum)). Dicit eniꝫ
ambro. li. de v̄ginitate. Qđ qui
daꝫ pleꝛꝗꝫ habēt multa bōa ex
teriora sed ītus minora. Quidā
v̄o hn̄t pauca exteri⁹ sꝫ habent
multa occulta interius que pre
ualent ōnibus istis utpote aliqs
ꝯiugatus habet habitum mar
tyrij ꝛ uirtuteꝫ sufficientem ad
sufficiēdū martyriū quaꝫ aliquā
do uirgo aliqua non habꝫ aut n̄
tm̄ quātum alius. Iō gre. sup il
lud iob ((si simplex fuero. hoc ip
sum igr̄abit aīa mea)) dicit. sēp
minus debet hō estiar̄ dōa sua
quam dona alteri⁹. Tertio fit h̄
ꝑ sortem affectū ꝛ gustum suo
rum ꝯfectuum. sic ei paciēs do
lorem dentiū estimat se pre aliis
patri. non ꝙ ꝑ rōem uiđat dolo
rem suū esse maiorē sꝫ qꝛ itimi⁹
ꝛ forti⁹ dolorem suū sentit quā
alioꝝ. sic etiam in ꝓposito dꝫ eē
hoc modo paul⁹ doctor gentiuꝫ
et uas electōnis. i. tho. j. dicit se
p̄mū ꝛ maximum oium pc̄oruꝫ.
Quarto p̄t fieri ꝯparando illud
qđ tu reddis deo respectu gr̄aꝝ
quas deus tibi fec̄ ad illud ꝙ alt̄
reddit respectu eoꝝ que a deo r̄
cepit. aut ad illud que redderet

si tanta et talia sicut ipse a deo se cepisset hoc mō bt̄us franciscus dicebat se maximū pc̄oꝝ oiꝫ.qꝛ estimabat non esse ribaldū qui non esset gratioꝝ deo.si tanta bn̄ ficia grāꝝ a deo accepissꝫ sicut ipse acceperat. Quito mō fit ex consideratōe dinoꝝ iudicioꝝ .ꝛ nostre uariabilitatis.quia scd̄m gre.xxv.mōa.sup illō iob.xxxiij ((Cōteret multos ꝛ inumerabiles ꝛ alios stare faciet p eis dicit)) Sepe cōtingit ut q̄ videtur sta re hūano iudicio iā i ꝯspectu di uini iudicij iaceāt ꝛ q̄ h̄ corā ho minibus iacēt iā i ꝯspectu diui ni iudicii stēt.ꝛ exēplificat d iu da ꝛ eius apostolatu.ꝛ de latro ne i cruce et adducit illō apo.iij ((Tene ꝙ habes ut nemo acci piat coronā tuā.)) ꝛ illud.i.cori. .x.((Qui se existimat stare uid at ne cadat)) ꝛ quia fortasse illi quos despicimus:tarde pn̄t inci pere.ꝛ uitā nr̄am feruētioribus studijs pire ut ibi ēt tangit.

## Capitulum tertium.

Secūdū principale de igñ rantia declarandū fuit qn̄ ignorantia sit pc̄m a qn̄ excuset a pc̄o ꝛ qn̄ nō. Pro itellectu hui⁹ notādū scd̄ꝫ tho. ꝛ du.in.ij.dis.xxii.ꝛ tho.in.2.2. qōe.lxxvi.ꝛ scd̄m alios tā theo logos quā iuristas ac ph̄os q̄d quintuplex ē ignorātia. Prīa ē ignorantia electiōis. ꝛ hec quo dāmō affectū peccati ꝯsequitur ut qn̄ ex cōcupiscentia pc̄i q̄ uo luntas nō reprimit absorbetur iudiciū rōis in particulari opa bili s̄m ꝙ d̄r.vi.eth̄. ꝙ delecta tio corrumpit existimatōnē pru dentis.ꝛ s̄m hanc ignorantiaꝫ oīs mal⁹ seu peccās d̄r ignorās Scd̄a d̄r ignorātia cōcomitās ꝛ hec se hꝫ ad actū cōcomitatiue ut qn̄ q̄s igrans aliq̄d facit ꝛ ni hilominus faceret si n̄ ignorarꝫ ꝛ hec se hꝫ p accn̄s ad deū. Jō nec excusat pc̄m nec alleuiat nec aggrauat signū aūt ꝙ quis talē ignorātiā habuit ē cū q̄s n̄ penitet ul' dolet postq̄ actū pfe cit aliquē ut si quis iuenizet flo renum quē putaret suūꝫ fuisse q̄ non fuit suus ꝛ reseruaret eū.ꝛ nihilominus seruaret eū ēt si n̄ putaret eū suū fuisse. simil'r si a liquis credens accedere ad unā mulierē.accederet ad alterā ad quā tn̄ accederet si eā n̄ ignoras set. Tertia ē ignorantia iuinci b bilis vꝫ eoꝝ q̄ nō pōt q̄s scire ꝛ q̄ studio vinci nō pōt.talis ē in omnibus qui non possunt uti rō ne ad tempus uel ad semper ut in pueris.amentibus.furiosis. demoniacis .ebrijs et qui igno ranter priuantur ratione ex cō mestione cicute uel iusquiani. Jgnorātia igitur inuincibilis si

scd̃m se et ꝺm suam cãm fuerit ĩ
uincibilis excusat in toto. pʒ q̇ a
nõ ē uolũtaria aliq° mõ. Et idõ
nõ est nec fuit in ptãte alicuius
eam repellere ut in pueris mino
rennibus. sed quid de habẽtibꝰ
ignoratiam inuĩcibilem. que i p
te aufert usum rationis? Rñ. ꝙ
ĩ talibus excusat in tãto ut i pue
ris q̇ ꝺm ptẽ sũt doli capaces et
p̃cepti diuini. Et in furiosis hñti
bus lucida interualla. Et dꝛ no
tanter si scd̃m se et ꝺm suã cãm
fuerit inuicibilis ꝑpt̃ ebr̃um ex
ebrietate peccantẽ cuiꝰ ignorã
tia inuincibilis est ꝺm se. qꝛ tũc
nõ p̃t iudicare quid agenduʒ sit
uel non agẽdum. tamen ñ ē iuin
cibilis scd̃m suam causam. quia
potuit se non inebriare ⁊ ita nõ
ignorare. Et ideo non est omni
no excusatus a toto secũdũ tho.
et multos sed a tanto. si in ebrie
tate aliũ occidit uel sil'e facit. si
aũt quis incidit in ignorãtiã iui
cibilem. puta in p̃uationem usꝰ
rõis p opus licitum. ut per uigi
lias ⁊ abstinẽtias aliq̇s insanus
factus est uel ex debilitate con
plexionis uel ex sumptione cibi
quẽ non tenebat̃ scire priuatur
usu rõis. tunc iterum excusatur
a toto. si etiã q̇s incidit ĩ ignorã
tiã inuincibilẽ p opus p ꝙ ueĩa
liter peccauit. ẽt excusatur a to
to. ut si feruoris excessus pecca
tũ ueniale fuit in uigilãdo absti

nendo. ⁊ i hꝰmõi. si ãt q̇s icidit i
igrãtiam iuicibilẽ ex culpa sua
mortali adhuc excusatur scd̃m
multos a toto si saltem nullũ hʒ
usuʒ rõis qñ actũ fecit. qui alias
esset peccatũ. puta si occidit. Et
hec opinio probabilior ⁊ uerior
Aug. ⁊ ambro. ⁊ Ray. esse uide
tur oibus tamen talibꝰ si libera
ti fuerint est pnia imponenda sʒ
leuior quam si sani talia cõmisis
sẽt ut patʒ. xv. q. i. si q̇s ⁊ hoc fit
ad cautelam. ⁊ ne disciplina ec
clesie despiciatur. Cui ꝯsõat phs
ii. eth. ubi dicit ꝙ ebreus meret̃
duplices maledictiones. ⁊. iiii.
politi. iubet tales ebrios plus
aliis puniri. non quod pc̃ʒ sit g̃ui
us. sed qꝛ talia fiunt frequẽtiꝰ ⁊
pronius tho. excipe uid̃t ebriuʒ
ubi supra i. 2. q. lxxvi. Et fõte si
cut de ebrio dictuʒ ē q° ad clpã
simile esset d̃ isto q̇ ex culpa sua
graui efficeretur d̃moniacus ul'
furibundus ut fit interdum per
maledictiones ⁊ iras quod t'les
in ĩsania aliquid facientes alias
illicitum non in toto. sed excusa
rentur in tanto. dicit tamẽ tho.
. i. 2. q. lxxvi. arti. iii. si esset talis
ignorantia que totaliter exclud̃
ret usum rationis. omnino a pec
cato excusaret sicut patet in fu
riosis ⁊ amentibus hec ibi. per
talem etiam ignorãtiam inuici
bilem excusat̃ secũdum vlricuʒ
Iste qui in aliquo agẽdo dubia

magis peritos consuluit. de quo nullā autoritatem exp̄ssam habet utrum ita sit ul' ñ dummodo formet ibi bonam conscientiam postq̄ȝ magis p̄itos cōsuluerit. ꝛ si res aliter se habȝ quā ipse sentit excusatur quia fecit quod potuit de⁹ aūt nihil impossibile requirit ab hoīe dic̄ etiam viiꝭ. su p rav. ꝙ in habētibus usuȝ rōis quo ad ea sine quibus nō est salus nulla est ignorātia inuicibilis simpliciter ꝛ oīno. qꝛ si ñ iuenirȝ hominē a quo doceret̄ unctio doceret eum. ñ staret p ipȝ.

c Quarta ē ignorantia uniuersal' ꝭm pħos. ꝛ ꝭm iuristas dicit̄ igrantia iuris. uicȝ eoꝝ que quis scire tenetur ut patuit ĉca p̄ncipium precedētis capl'i i. vii. sciēdis. unus eni scire tenetur ꝙ alter nō ut ibidem dictū ē. qñ talium ignorātia direetē ꝛ per se ē uolūtaria seu affectata. ut si q̇s aliquid sua sponte nesciat ut liberius peccet. hec ignorantia i nullo excusat. sed ē spāle pc̄m ꝛ actuȝ aggrauat. quia auget uoluntarium ꝛ p ꝯñs pc̄m. Ex intēsione eni uoluntatis ad peccandum p̄uēit ꝙ aliquis uult subir̄ ignorantie dānū pp libertatem peccandi. distingunt verūtñ ibi aliqui de ignorantia affectata ꝙ p̄t haberi dupliciter. ¶ Primo cum ignorantia tentōis. ut cum quis tenetur ad aliquid. sed nescit an teneatur uel non. Et hec excusat aliqual'r licet modicuȝ ꝛ illa fuit in paulo. i. thi. i. ((misericordiā ꝯsecut⁹ sū qꝛ ignorās feci in incredulitate ut de se dic̄)) Alio° pōt haberi cū ꝯscia tentiōis. ꝛ hec in nullo excusat sed damnat. vñ. p̄s. ((Nolluit intelligere ut bene ageret.)) Qñ uero talium ignorantia q̄ ē causa peccati. non est directe uoluntaria seu affectata. sed indir̄cte uel p ꝯñs que dicitur simplex ignorātia. puta cum q̇s p̄pter laborem ul' p̄pter alias occupationes negligit illud addiscere per quod a pc̄o retrahatur. talis enim negligentia facit ipsam ignorantiam esse uoluntariam ꝛ pc̄ȝ dummō sit eoꝝ q̄ quis scire tenetur ꝛ p̄t. Talis ignorantia non totalit̄ excusat a pc̄o. similiter cum aliquis non uult laborar̄ in studio uel negligit discere uel querere uel sermonem audire. ¶ Ex quo seq̇t̄ eum ignorare. uel cuȝ aliq̇s uult bibere uinuȝ immoderate. Ex quo sequitur eum inebriari ꝛ discretōne carere. talis ignorātia diminuit uoluntarium scd̄m tho. ꝛ p ꝯsequens pc̄m ꝛ sic nō excusat a toto sed a tanto. cū ei aliquid nō cognoscitur esse peccatum non p̄t dici quō uolūtas directe ꝛ p se feratur in pc̄m sed p accidens unde ē ibi minor cōtempus ꝛ p consequens minus

d pcm. Quidam aūt de ignorā
tia iuris quo ad leuitatē et gra
uitatē ponūt gradus tales. Pri
mo sunt q̇dā qui hn̄t ignorātiā
simplicē talē φ ignorāt q̄ tenēt
scire sȝ laborant ut sciant. Et h
habetur aut sine transgressione
iuris. et tunc ē pena peccati tm̄
Aut cū transgressione. ꝛ hec nō
excusat a toto. sȝ ut multū quia
inuicibilis ē ut nūc licet nō sim
pliciter. ꝛ sic sunt duo gradus.
Alii sunt hn̄tes ignorantiā craf
sam uel supinā q̇ ignorāt et ne
gligunt scire cū possint sȝ sc̄ idif
ferentes ad utrūlibet et hec mi
nus excusat. Exēplū istoꝝ triū
ō illo q̇ nescit clādestinū matrio
niū esse ꝓhibitū. vel nō esse du
cēdā in mr̄imoniū quā polluit p
adulteriū. Alii sūt q̇ hn̄t ignorā
tiā affectatā sine ɔscia tentiōis.
ut paulus ꝛ hec minus excusat
quā tertia. Alij vō hn̄t affecta
ta cum conscientia tentionis ꝛ
illa in nullo excusat sed omino
dānat. Et sic sunt quinqȝ ḡdus.
Quinta ē ignorantia particu
laris dc̄a a ph'is. sed a iuristis dr
facti q̄ ē ignorātia ꝑticl'ariū cir
cūstātiaꝝ i actu. Exēpli gratia
in illo silogismo. nullus pr̄ ē per
cutiēd⁹. Iste pr̄ ē igitur etc̄. ig
ranria maioris essȝ ignorātia iu
ris siue uniuersalis. sȝ ignorātia
mioris esset ignorātia facti siue
ꝑticularis silr̄ ignorātia ꝑticula
ris siue fc̄ti ē. ut si nescis hāc rē
quā tollis esse alienaȝ ul' nescis
hāc mulierē tuā. h distiguēdū ē
q̇ı aut ibi ē adhibita ꝛ p̄missa
debita diligentia ꝛ datur opa rī
licite. tūc ignorātia facti oio ex
cusat. q̇ı talis ignorātia ē cā fac
ti taliter φ si sciret hāc circūstā
tiam in pc̄m trahentē nō facerȝ
actū. cuius signū ē φ postea do
let qn̄ intelligit pc̄ȝ hec iquā ex
cusat a toto. ut iacob qui cogno
uit lyam. eā putās rachel i quā
solū cōsenserat. si aūt nō ē adhi
bita debita diligentia licet aliq̄
lis adhibita sit. uel n̄ datur opa
rei licite. hec n̄ excusat a toto sȝ
a tanto. pōt tn̄ plus et minus al
leuiare. si nō fuerit directe affec
tata vn̄ n̄ excusat̄ i toto lamech
qui occidit Cayn putans se fe
ram occidere. Si aūt nulla ad
hibita est diligentia. tunc i nul
lo excusat de ignorantia ponit
Cancellarius. vij. regulas i flo
ribus regularum moralium.
Prima ea que tibi precepit de⁹
cogita semper. Ratio quia q̇li
libet obligatur scire illud absqȝ
cuius noticia nō pōt euitar̄ pc̄ȝ.
Secūda culpabilis ignorantia
iuris diuini nō cadit in faciētē
illud φ i se ē. Rō ē quia spirit⁹
sanctus talē hoiem de necessari
is ad salutem q̄ vires suas exce
dūt docere imediate paratus ē.
Tertia ignorantia inuincibilis

excusat in eis p̄sertim que sūt fa
cti. non autem crassa l' supia q̄
prouenit ex negligētia sciēdi ul'
faciēdi ꝙ in se est. Dicitur autē
inuincibilis. non qui posset uici.
Aut quod ex ea necesse sit tunc
opari. sed qꝛ operans sufficient
ſm casus euentuum diligētiam
apposuit sciendi illud qđ nescit.
Quarta ignorantia iuris huma
ni sufficiēt ꝑmulgati. non libe
rat subditos a pena in foro exte
riori. licet frequenter q°. ad deū
excuset a culpa quosdam igno
rātes. Quinta ñ q̇libꝫ tenet̄ scir̄
de quolibet pc̄o mortali an sit
tale licet expediat illud inq̇rer̄
et scire iuxta uniuscuiusq; uir̄s
et statum. et plus ecclesiasticos
q̄m laycos. Et inter ecclesiasti
cos prelati ex offitio tenentur ꝙ
sint pati omni poscēti redđre rō
neꝫ de ea que in eis ē fide ꝛ spe.
Sexta nulli facienti qđ i se est.
h est bñ utenti dois đi iā hitis. đ
us talem hoiem pat⁹ ē docer̄ in
necessariis ad salutem siue sint
illa credenda siue operanda.
Septima nemo utēs ratōe diu
ab ignorantia principiorꝫ mo
ralium excusatur. qꝛ forte mōu
lam ad cōsiderandum apponer̄
f phas habꝫ hec cancell'. ¶ Dubi
tat̄ h primo de emte rē aliquam
furtiuam ul' raptā ul' pditaꝫ q̄m
ignorat esse talem. uel alias
uiciosam similiterꝫ rñ. ray. q̇sci

ebāt uel probabiliter credebāt
esse de iusto simpliciter nō tenē
tur ad restitutionē in aliquo du
rante scꝫ bona fiđ q̄ntuꝫ ad illos
qui credebāt. Qui uero temere
credebant uel ignorabant igno
rantia crassa uel supina uel ex
negligentia uel pp fatuā simpli
citatem nihil super hoc cogita
bant tenētur ad restitutōeꝫ. Di
citur aūt ignorātia crassa ul' su
pina per methaphorā hois cras
si l' supini. q̇ ñ uidet ēt ea q̄ corā
eo sunt quia nullā diligentiā fa
cere uult. sic qui publica ꝛ māi
festa se dicit ignorare ei etiam
ñ facile creditur. xvi. di. ꝙ dici
tis. Exēpli gr̄a ignorātiā crassā
et supinā habereꝫ. qui emeret rē
spoliatam ab eo qui spoliauit ī
bello iniusto totalit̄ ꝙ audiuit
oēs uicinos uel pro maiori pte
uel etiam pauciores sꝫ sapiētio
res audiuerat dicere illđ belluꝫ
esse iniustū et ꝯtra đū ul' fōte qꝛ
eccl'ia prohibebat ul' excomūi
cabat publice auctores et parti
cipes illi⁹ belli. talis teneret̄ ad
r̄stitutionem. qui enim de tali l'
sil'i furto uel rapina emerint. in
iudicio aie nō excusātur siue di
cant se habuisse ig̊rantiaꝫ iuris
siue facti siue ignorantiam cras
sam. si uero scit uenditorē iuste
uel ex iusto bello habuisse. lici
te potest emere nec tenet̄ ad re
stitutionem si etiā nesciebat de

iusto bello esse. sed credebat p babiliter. nã oẽs vicini sui l' ma ior pars vel ad minus sapientes ita credebant. prout ipi vendito ri videbatur ipe ñ tenetur resti tuere durante hac bona fide.
¶ Sed si postea sciat rẽ esse ð ra pina. debet restituere et in foro penitentiali tenebitur sibi uẽdi tor ad interesse. snia ẽ Ray. Si uero emit bona fide. s. volunta te restituendi. tunc ⁊ postq̃ con pit rẽ fuisse viciosam põt retine re expensas q̃s exñs in bona fid fecit circa rẽ conseruãdã ul' me liorãdã. ⁊ non tenetur ð fructib⁹ tpre bone fidei pceptis. ¶ Tenet tñ de fructibus illis. qui nõ essẽt adhuc consumpti si extarent ex quo incipit habere malã fidez. Concordat hosti. vlri. ⁊ Uibel. Et si durante bõa fide res pijt ñ tenet q̃ ñ erat i mora. silr si alie nauit eam quia non dolo desiit possidere. s3 nunquid ille q̃ emit bona fide scilicet credens rẽ nõ esse furtiuam. si postea inueniat rẽ esse alienã põt petere a dño p cium: R. Uar. pysanus in sum ma certe non. C. de furtis. l. ci uilem. sed agat contra vendito
g rem. ¶ Dubitatur utrũ ignorã tes excusentur p ignorantiaz a statutis ordinariorũ: R. q̃ igno rantes ñ excusantur cõiter loqñ do a statutis ⁊ obseruãtia leguz nisi sicut dictum ẽ supra distin guendo de ignorãtia iuris ⁊ fci s3 tñ a sñijs platis p statuta or dinarioꝝ excusantur ignorãtes q̃ ñ ligãtur illis nisi eoꝝ ignorã tia fuerit crassa vl' supina li. vi. de osti. ut aiarũ. Quo ad tertiũ pncipale notãdũ q̃ q̃uis peccã tes ex ignorantia ñ sp gũissime peccẽt. tñ piculose ualde peccãt quia q̃ nescit morbũ ñ q̃rit rme diũ. iõ sup isto Ro. ij. ¶ Ignoras qm benignitas dei ad pniam te adducit) dicit glosa. ⁊ ẽ ambr. grauissime peccas id ẽ periculo sissime si ignoras. sed dubitat. i. vnde ueiat quis in ignorantiã: R. q̃ cause eius sũt plures. una ẽ naturalis ebetudo itellectus. sed illa ẽ pena ñ culpa talẽ igno rantiã hñt minorẽnes ⁊ pueri ð quibus dñs ait ad ¶ Jonam. Jo ne vltimo ¶ tu doles sup ederã i qua non laborasti neq3 fecisti. ut cresceret q̃ sub una nocte na ta ẽ. ⁊ sub una nocte periit. Et ego nõ parcã niniue ciuitati ma gne in qua sunt plus quã. Cxx. milia hoĩ3 qui nesciunt quid sit inter dextrã ⁊ sinistrã suã ⁊ iumẽ ta multa). Alia ẽ inconsideratõ ⁊ negligentia discẽdi Ysai. xxvi ¶ Impius nõ discet facere iusti tiam. In terra sanctoꝝ iniq̃ ges sit ⁊ ñ videbit gl'iã dñi.) Tertia ẽ passionum sensibilium pertur batio. vnde secundum phũm. i. Ethicorũ. iuuenes ⁊ passionum

inſecutores non ſunt bõi ſciẽtie
moralis auditores. Quarta ē af
fectio ⁊ cura nimia ꝺ bonis trã
ſitoriis ↄtra q̄ math. xv((p̄mũ q̄
rite regnum dei ⁊ iuſtitiaȝ eiꝰ))
Quinta ē cura carnis in deſide
riis ꝑ crapulam ⁊ ebrietatē cõt
apoſtolum qꝛ talia imaginatiue
⁊ fãtaſtice obdurant ⁊ obnubi
lant ut in nabal patuit ebꝛeo q̇
fuiſſe legituꝛ uir malicioſus du
rus ⁊ peſſimus. ⁊ ſm nomen ſuũ
ſtultus ⁊ ē ſtulticia ſua cum eo
eſt. ait uxor ſua abigail pruden
i tiſſima. j. re. xxv. ¶ Dubitatur ſe
cundo. Cum obmiſſio ſciendi ſit
pc̄m peccat ne ſemꝑ homo quã
diu ignoꝛat id ad ꝙ ſcienduȝ te
netur. Et ſi nõ ſemꝑ. qñ ḡ ⁊ quã
do non peccat ignorãs? R. tho.
pꝛeceptũ affiꝛmatiuũ cui obmiſ
ſio opponituꝛ obligat ſemꝑ. ſȝ
non ꝓ ſemꝑ. ⁊ iō omis illa obmiſ
ſio ꝓ illo tp̄re ē pcc̄m in actu in
quo q̇s ꝑ p̄ceptũ obligatur ⁊ qͦ
tiens illud tp̄s reiteratur totiēs
pcc̄m multiplicatur. Ex quo pȝ
ꝙ ille qui percipit ſe ignoraſſe ĩ
cõfeſſione debȝ dicere diuturni
tatē tp̄ꝛis ꝑ ꝙ in ignoꝛantia ſte
k tit. ¶ Dubitatur tertio quõ quiſ
poſſit delere ignorantiã ꝑ peni
tentiam cum ignoret ſe ignora
re? R. ꝙ poſtq̄ȝ quis fecit diligē
tiam diſcutiendo cõſciam. ſuaȝ
modis ſupradictis precepto. iii.
.c. de contritione, debet etiam
in generali dolere de ignoratis
ſi aliq̄ hr̄et peccata ignorantie
quia. p̄ſ. dicit. ((Delicta quis ĩtel
ligit ab occultis meis. etc̄.)) et
tunc ignorantia inquãtũ ē pec
catũ ꝑ pniaȝ quo ad reatũ dele
tur. manet tñ ignorãtia acta. qꝛ
quando deſinit eſſe voluntaria
deſinit eſſe pc̄ȝ. non tamen deſi
nit eſſe ſimpl'r de hoc habes. iij
precepto capi. de contritione.
¶ Dubitatur quibus modis quis l
poſſit ig̃rantie uiciũ exire? Rñ.
ſm cri. ſuper math. ome. xxxix. ꝑ
quattuor. Qui enim poſſe ſuum
faceret ad ſciēdum dr̄aȝ v̄tutuȝ
⁊ uicioꝝ h̄ primo deum pꝛo iſto
orare unde iac̄. i ((Si quis idigȝ
ſapientia poſtulet a deo qui dat
omnibus affluenter ⁊ nõ impro
perat ⁊ dabit̄ ei)) Secũdo libēs
legeret uel audiret v̄ba diuina
de nec̄ariis docencia ibo. ii. thi.
ii. ((Intellige id ē intꝰ lege q̄ di
co dabit enim tibi dñs in oibus
ĩtellectuȝ )) tertio q̄ ſcit eſſe bõa
faceret ⁊ mala dimitteret ⁊ mõ
talia qꝛ ſm gregori. Non eſt di
gnꝰ dandis q̇ nõ ē gratꝰ ꝺ datis
ſȝ illud. p̄ſ. (( Initiuȝ ſapiētie ti
mor dñi)) Et ſi mortaliter pecca
ret ſtatim deberet peniteꝛ̄ quod
q̄rtum p̄t eſſe req̇ſitũ. uñ ſm eũ
dem gꝛeg. pc̄m ꝙ ꝑ penitentiam
non deletur mox ĩ aliud ſuo põ
dere trahit. pc̄m eniȝ cecat ⁊ ob
durationem meretur. unde. p̄ſ.

((Intellectū tibi dabo et īſtruã
te in uia hac ꝗ̃ gradieris)) Itē((
ſuꝯ tuꝯ ſū ego.da mihi ītellectū
ut diſcã mãdata tua)) Quarto ī
dubiis bonoꝝ ⁊ maloꝝ ſibi non
conſideret ſꝫ dei ſacerdotes pru
dētes et timoratoſ quereret exē
plo xp̄i luc.ii.ꝗ ēt ſedēs ī medio
doctoꝝ p̄mo īterogabat.et pau
li ꝗ̃ ananiã acceſſit et cõnelii pe
trū de hac materia hēs ſupra p̄
m cep.iij.c.viii.f.g. Dubitatur
.iiii.cum negligentia ſit cã igno
rantie qñ negligentia ſit pc̄ꝫ mō
tale et qñ ñ. Rn. ſm tho.2.2.q.
.liiii.ar.iii. Negligentia ꝓuenit
ex quadam remiſſione volunta
tis per quã contingit ꝙ rō nō ſo
licitatur ut proficiat ea que ōbe
ret.vel eo mō quo deberet. pōt
ãt dupl'r cōtigere ꝙ negligentia
ſit pc̄ꝫ mortale.vnoꝯ ex parte eiꝯ
ꝙ p̄termittitur ꝑ negligentiã ꝙ
ꝗdem ſi ſit de neceſſitate ſalutis
ſiue ſit actus ſiue circunſtãtia ē
pc̄m mortale.alioꝯ ex parte cãe
ſi enim uoluntas in tantuꝫ ſit re
miſſa circa ea que ſūt dei.ut to
taliter a caritate dei deficiat
talis negligentia ē peccatū mor
tale.et hoc precipue ꝯtingit qñ
negligentia ſeꝗtur ex cōtemptu
vñ puer.xix.((Qui negligit uitã
ſuã mortificabit)) alioquin ſi ne
gligentia ꝯſiſtat ī p̄termiſſione
alicuius actus vel circūſtantie
ꝗ̃ ñ ſit de neceſſitate ſalutis nec
hoc fiat ex cōtēptu ſꝫ ex aliquo
alio defectu feruoris ꝗ īpeditur
interdum per aliqđ veniale pec
catū tūc negligētia ñ ē peccatū
mortale ſed ueniale.hec tho.
Quã mala ſit tepiditas et negli
gētia etiã ꝗ̃ ē ueniale pc̄m oſtē
dit Ber.in ſermone de aſcenſio
ne dñi dicens ꝑniciosa nimis et
moleſta tepiditas.inferno enim
ꝓxima et umbra mortis iure cē
ſetur ſane ē uidere hoīes puſilla
nimes et remiſſos ōficiētes ſub
onere uirga et calcaribus indi
gentes.quorū breuis et rara cō
punctio.aīalis.cogitatō.tepida
cōuerſatio.obedientia ſine ðuo
tione ſermo ſine circunſpectiōe.
oratio ſine cordis intentione.lo
cutio ſine edificatione.quos de
niqꝫ ut uiðmus uix gehēne me
tus inhibet.vix pudor cohibet.
vix frenat rō.vix diſciplina co
hercet.et huiuſmodi ſi diu ita ꝑ
manſerit.aut opprimūt ſub one
re et ſuccūbūt.aut iã qðãmō i ī
ferno ſt̄ ut nūꝗ̃ꝫ ad plenuꝫ reſpi
cerent in lumie miſerationū dñi
ñ i libertate ſpūs ꝗ̃ ſola facit iu
gū ſuaue et onꝯ leue.ide ãt per
nicioſa tepiditas manat.qr uolū
tas eoꝝ nōdū purgata ē nec bo
nū ſibi uolunt nec uouer̄t a pro
pria concupiſcentia abſtracti ⁊
illecti amant ēi cū cãne ſua ter
renas ꝯſolaciūculas in v̄bo ſig̃
uel facto.et ſi hec interrūpunt

aliqñ. ñ tñ penitus rũpũt hic est
ꝙ raro affectiones suas dirigũt
in deum. ⁊ eoꝝ cõpũctio ñ con
tinua sȝ bõaria ẽ. Impleri autẽ
miseratiõib⁹ dñi aĩa h⁹mõi ñ p̃t
⁊ q̃nto magis ill' euacuabit̃ tan
to magis istis ĩplebitur ul' si fõte
magis ꝓbas. nunq̃ȝ iste illis mi
sceri poterint ñ eñi spũs ⁊ caro
ignis ⁊ tepiditas in uno domi
cilio cõmorant̃. prefitim cum te
pi ditas domino soleat uomituȝ
prouocare bec. Berñ.

¶ Sequitur capi. iiii.

a I Stis igitur de ignoran
tia premissis . declaran
dũ ẽ p̃ceptum nonũ. non
concupisces uxoreȝ proxi tui. ⁊
suo mõ ẽ ĩtelligendũ ꝙ nec feia
ↄcupiscat uiꝝ alienum. Et poni
tur exo. xx. et deu. v. Circa que
tria principaliter sunt uidenda.
p̃mo intellectus huius mãdati.
secundo ad quot actus extẽdat
ambitus huius mandati. tertio
q̃ȝ ꝑiculosum delectabilibus im
b morari. ¶ Quantũ ad p̃mũ intel
lectum notãđ primo ꝙ pc̃m iteri
us in uoluntate đr pc̃m cordis.
et pc̃m exterius đr pc̃m operis.
et qñ ista scȝ pc̃a cordis et opis
ↄiũguntur tunc sunt sicut unum
pc̃m ut determinatur. ii. sen. di.
xlii. tunc etiam uno p̃cepto ꝓhi
bent̃ ut dicunt doctores. iii. sen.

circa di. vl. Cum aũt peccãt̃ i cõ
de solum ñ ꝑueniẽdo ad actũ ex
teriorem ꝓpt̃ aliꝙ ĩpedimẽtũ for
te. tunc pc̃m cordis seperatur a
pc̃o opis ⁊ recipit spẽalẽ probi
bitiõem ad ꝓpositũ igit̃ ↄcupia
mulieris aliene ad uenerea po
test dupl'r ↄsiderari. uno° ex ea
cãtur . ⁊ oritur exteriõ act⁹ me
chãdi. ⁊ tunc ꝓhibet̃ eađ ꝓhibi
tõe cum exteriõi actu. sexto mã
dato. ñ mechaberis. alio mõ cõsi
derat̃ iq̃ntuȝ ex ip̃a ↄcupia ñ se
q̇tur actus exteriõ quia forte im
peditur. ⁊ ne q̇s putarȝ h̃ deside
rium ñ esse pc̃ȝ. debuit spẽale p̃
ceptum uicȝ nonũ dari. uñ sic ꝑ
p̃ceptum sextũ non mechaberis
probibetur ois usus illicitus mẽ
broꝝ exteriorum ad uenerẽa sic
per istud nonum non ↄcupisces
uxorem proximi tui ꝓhibet̃ ois
illicita cõcupiscentia uenereoꝝ
turpium q2 ↄptũ ẽ ex uehemẽti
imaginatione uenereoꝝ sine ac
tu exteriori. ut dicit aug. semen
defluxisse in uigilia quod ẽ ↄtra
naturam peccare. ⁊ pc̃m mutuȝ
uulgariter. Secundo notãdum
s̃m tho. j. 2. q. xxx. ꝙ concupiscẽ
tia ꝓprie loquendo est passio q̃
daȝ appetitus sensitiui. ¶ Est ei c
in sensu appetitio alicuius đlec
tabilis sensualis absentis ⁊ quã
tum ad propositũ suff c̃ h⁹modi
ↄcupiscentia est duplex. una cã
nis scȝ appetitio delectabiliũ

ꝭm tactū ut sunt uenerea alia o
culoꝝ vꝫ appetitio temporaliuꝫ
bonoꝝ quantū ad possessionem
ꝛ usuꝫ utilitatis eoꝝ. secunda ꝑ
tinent ad ultimū preceptū. ꝓma
d ad pn̄s. ¶ Tertio notandum ꝙ
prima recompensatio dicitur cō
cupiscentia carnis ¶ ꝛ triplici
ter accipitur ꝭm tres eius motꝰ
principales in genere. Quidam
nullum sunt pc̄m. alii sunt ueia
le. tercii sunt mortale. Nam pri
mo aliqui dicuntur primi motꝰ
istius concupiscētie carnis ꝛ sūt
talet q̇ ꝯsistunt infra limites na
ture vł sensualitatis sic ꝙ nullo
mō dependēt a uoluntate ꝛ tūc
nulluꝫ pc̄m sūt exēpli gr̄a fiunt
enim aliqn̄ motꝰ q̇dā naturales
in carne sequētes ꝯditōeꝫ natu
raliū qualitatū quos frequenteꝛ
nec sēsus apprehēdit nec hō ad
uertit nec delectat̄. ꝛ tales nul
lo mō sc̄ pc̄a. sed aliqn̄ seq̄la pc̄i
ꝭm tho. ut cū quis ordiate ꝯme
dit ꝛ calefactus mouet̄ sin̄ ima
giatiōe alicuius venerei. fit ēt a
liqn̄ ex fomite motus quidaꝫ tu
tillationis in carne ad libidineꝫ
.i. ad carnalem cōcupiscentiaꝫ
quā titillatōem apꝑhendit sensꝰ
ꝛ dr̄ motus ille ꝓpe titillatiōis
ꝭm henricū de gandauo qōli.
.vi. Et est talis motus ip̄a sensi
tiua apꝑhensio delectabilis. vł
delectatio in apꝑheuso. Et si il
le motus totaliter ꝑueniat volū
tatē ita ꝙ voluntas non delecta
tur in eo nec manꝫ nec ratio ad
uertit eū. ꝛ sic secundū bonauē.
vr̄ veniale. sꝫ ꝭꝫ aliquos adhuc
nullū ē pc̄m quia nihil ē pc̄m
nisi inquanttū ē aliquo mō volū
tariū ꝭm aug. ꝛ ꝭm eūdem n̄ ē i
pōtate nr̄a quibꝰ visis tāgamur
sꝫ ē in potestate nr̄a ea libere re
spuere vel acceptare. simılit̄ cō
tingit aliqn̄ hoīem inspicere mu
lierē audire vel tangere eam vł
ꝺ ea cogitare ꝛ sine culpa. atn̄
ad huiusmodi aspectū audituꝫ.
tactū. vel cogitatōem. mox seq̄t̄
ꝛ naturaliter in appetitu eius sē
sitiuo cōcupia q̄dam ꝛ delecta
tio vel motus ꝺsideru ad ꝓseq̄n
dum illud ope respectu eiusdeꝫ
mulieris q̄ ꝯcupia ꝺr ꝓpassio ꝛ
ꝓmus motus. ꝛ talis cuꝫ sic tota
liter ꝑuenit rōnis actū nō ē pc̄m
mōtale rōe ꝓdicta quia n̄ ē i po
testate nr̄a ꝙ afficiamur l' n̄ sen
sualiter. ꝛ oēs ꝓfati cōcupie mo
tus dicūtur ꝓmi. vnde aug. li. ii.
de nuptiis ꝛ cōcupiscētiis cōcu
piscētia n̄ ē pc̄m qn̄ ad illicita o
ꝑa n̄ cōsentit̄. ꝙ ītelligēdū ē qn̄
voluntas nullatenus consentit.
Secūdo sunt aliqui motus ꝯcu
piscētie carnis qui pc̄a venialia
fiunt ut pꝫ i ꝓori exēplo. postq̄
hō hꝰmōi ꝯcupiaꝫ iaꝫ in aīo or
taꝫ ꝑcipit aliquali ratione ꝛ uo
lūtas mouetur motu delectatō
nis delectādo appetitui sēsitiuo

aut si mouetur motu in delecta
tionem. aut qñ mouetur deside
rio consensus surreptitij ad pro
sequendum illud in opus. licet i
nullũ hoꝝ dictorũ deliberate ꝛ
plene consentiat. sed permittit
ↄcupisciam in aĩo ortã morari
cũ q̃dã morosa delectatione. siñ
tñ consensu voluntatis d̃libera
to ꝛ pleno i opus aut i delecta
tionẽ. In istis fit pc̃m veiale. ni
si q̃s cõsentiret iterpretatiue. de
hoc statim dicetur. q̃a iputatur
negligentie uoluntatis q̃ non ꝓ
hibet nec excludit prefata. sed
negligenter ꝑmittit in aĩo mora
ri hꝰmõi cõcupiam ad mortale
pc̃m iclinãtẽ. Tertioᵒ sũt alii mo
tus qui dicũtur ↄcupia carnis ꝛ
tũc accipitur ↄcupia cãnis ꝑ uo
luntatis deliberato cõsensu. Qñ
ei cõseq̃tur i uolũtate delibera
tiuus ↄsensus in opus uenereũ
ꝓhibitum. sexto precepto lʒ nũ
q̃ꝫ egrediatur in opus uel etiam
qñ cõsentit in ꝓfati opis delecta
tionẽ uere vel interpretatiue q̃
consensus dr̃ ↄsensus in morosã
delectationẽ. tunc ille cõsensus
ẽ pc̃ʒ mortale. Et ista ꝓhibẽtur
ꝓprie isto nono precepto. Ubi
notandũ ſm tho. q. de veritate.
. q. xv. Et bonauen. super. ij. di.
xxiij. ꝙ anteq̃ꝫ quis ꝓgrediatur i
opus uenereũ sexto p̃cepto pro
hibitum. s. non mechaberis: vel
anteq̃ꝫ consentiat in opus tale
põt quis peccare mortaliter tri
plici consensu cõtra hoc nonũ p̃
ceptum cõsentiendo in uenerea
morose. Unus cõsensus vocatur i
terpretatiuus. alter exp̃ssus seu
uerus in delectationẽ. Tertius
in opus nephariũ si possʒ. que d̃
clarat bonauẽtura vbi ꝑus sic ꝛ
sumitur ab aug. originaliter li.
. xij. d̃ trinitate. Et a mgr̃o disti
ctione ꝓfata. vñ ꝓgressus tẽpta
tõis ꝛ delectatõis dicit bonauẽ.
talis ẽ. primo enim delectabile
offertur siue percipitur. Secun
do uero delectatio aduertitur:
tertio in id ad ꝙ trahit delecta
tio consentitur uel dissentitur. D̃
lectabile percipere ẽ. sensualita
tis delectationẽ aduertere. ẽ infe
rioris ꝑtis rõis q̃ interiores mo
tus ꝛ affectus habʒ diiudicare ꝛ
cognoscere. hoc ei ñ ẽ potentie
sensitiue: diffinire aũt an hoc sit
amplectendũ an respuendũ ẽ su
perioris partis rõis i qua residet
autoritas iudiciarie põtatis. Cõ
tingit aũt delectari ad apprehẽ
sionẽ d̃lectabilis ante aduersio
nem delectatõis. ꝛ hoc ẽ sensua
litatis. ꝛ absq̃ʒ dubio ẽ ueniale
pc̃m. Contingit iteꝝ delectari pꝰ
apprehensionem delectabilis ꝛ
post delectationis perceptioneꝫ
ante plenum consensum ꝛ deli
berationeꝫ et hoc est inferioris
partis rõnis. et ẽ aliq̃ñ mortale
aliquãdo ueniale. et tunc dicit

ꝯmedere sola mulier. Contigit
iterꝝ tertio delectari post aphen
sionē delectabilis ꝛ adu̓siōꝫ dele
ctationis ꝛ post plenum ꝯsensū
deliberationis ꝛ tūc dꝫ cōmedere
uir. et tūc est mortale pc̄cm. In
his generibus pc̄coꝝ quoꝝ actus
sūt i ꝓhibitione ꝓpt̄ plenū cōsē
sū et ꝺordiatōem. nū cū tēptatio
ichoat̄ a sensualitate planū est
esse ueiale. cum ꝯsumat̄ i supio
ri pte rōis planum est esse mōta
le pc̄m. cum uero sola mulier cō
medit potest esse mortale uel ve
niale. sꝫ difficile est discernē q̄n
sit mōtale uel ueiale. pt̃ tamē ħ
mō discerni qꝛ cū ꝑcipit̄ delecta
tō. aut stati r̄peilit̄ aut r̄tinet̄: si
stati r̄pellit̄ tunc leue est pc̄m si
uero retinet̄ ħ pt̃ esse tripl'r. uel
qr placꝫ ip̃a delc̄atō et opis con
sumatō ita ꝙ adest uoluntas fa
ciendi in cogitatōe et etiaꝫ in o
ꝑe si facultas adesset. ꝛ tunc est
ibi plenus consensus et pc̄m mō
tale. simul ꝯcurrente uiri et mu
lieris ꝯmestione: uel quia placꝫ
delectatio sꝫ tn̄ displicet pc̄i ꝯsu
matio. et tunc est cōsensus semi
plenus et dꝫ manducare mulier
nihilominus. tn̄ peccat morta
lit̄. cū in istam delc̄atōeꝫ cōsētit.
uel qr utrunqꝫ displicet scꝫ ip̃a
iterior delectatio ꝛ opis ꝯsuma
tio. tūc aut aduertit ꝑiculuꝫ aut
n̄ aduertit. si nō aduertit ꝑiculū
delectatōis. nec repellit eaꝫ. pec
cat sꝫ n̄ mortaliter grauius tn̄ pec
cat quaꝫ si statim mulier r̄pulis
set si aūt aduertit ꝑiculū ꝛ dele
ctationeꝫ istā nō r̄pellit sꝫ men
tem in talibus cogitationib⁹ re
uolui sinit. Et tūc dicunt mgr̄i
qđ peccat mortaliter. qꝛ q̈muis
etiam ibi nō sit ꝯsensus uer⁹ est
tn̄ ibi consensus interp̃tatiuus
ꝛ cōmedit sola mulier nihilo
minus tn̄ illud pc̄m imputatur
uiro qꝛ cum eam cōpescer̄ debu
isset ꝛ teneretur. non tn̄ compes
cuit. hoc tn̄ quod nunc ultio di
ctum est non est usqꝫ quaqꝫ cer
tum. Negāt enim aliqui ēē mor
tale negligētia r̄primendi ubi
est displicētia q̈muis q̇s ꝑiculū
aduertat sed tn̄ securior uia te
nēda est. quicquid sit r̄i ueritas
Et si alicui ħ ꝯtingat sanum est
ꝯsiliū ꝙ de ip̃o ut đ mortali pe
niteat. In dubiis enim securiō
uia eligenda est. ꝛ nota ꝙ nō đ
q̈cūqꝫ đlc̄atōe loq̇mur utpote đ
ip̃a q̈ q̇s delectatur cogitādo de
pulchritudine mulieris sꝫ đ ista
q̄ ꝯsurgit ex đlectatōe illius ope
ris nepharii. hec bōauē. sāctus
tho. q̄stionibus đ ueritate ubi ꝓ
us etiā sic dicit simpl'r ꝯcedim⁹
ꝯsensum i delc̄atōeꝫ fōnicatōis
uel alteri⁹ pc̄i mortalis esse pc̄ꝫ
mortale. ex quo etiā seq̄t̄ qđ q̇c
quid hō agit ex consensu talis đ
lectationis ad ħ ut h⁹mōi đlc̄a
tioneꝫ nutriat uel teneat sic sūt

turpes tactus.aut et libidinosa
oscula. vel aliqd huiusmodi. to
tū ē mortale pcm. Idē dicit.i.2.
.q.lxxiii.ar.viii.Et iterū ubi pri
us de veritate declarans q̇d sit
cōsensus interpretatiuus sic dic
anteq̄ rō delectatōem ꝑpendat
aut nocumentum ipius non hꝫ
interpretatiuū cōsensū ēt si non
resistat.sed qn̄ iā ꝑpendit rō de
delectatōe insurgēte ꝛ de nocu
mento ꝯn̄te utpote cū ꝑcipit hō
totaliter se ꝑ huiusmōi delecta
tionē in pcm inclinari ꝛ in p̄ceps
ruere.nisi expresse resistat. vr̄ ꝯ
sentire.ꝛ tunc pcm ad rōnē trāf
fertur.ut per actuꝫ eius.quia a
gere ꝛ non agere cū quis agere
dꝫ.ad genus actus reducuntur
ſm ꝙ peccatum omissionis ad
peccatuꝫ cōmissionis reducit h̄
ibi.Cancellarius nouus dat q̈t
tuor regulas d̄ talibus ꝛ aliis si
milibus.pria ē nullū ē pcm mor
tale actuale absqꝫ ꝯsēsu. libero
rationis uero uł interpretatiuo
Interpretatiuū consensum tūc
esse dicimus dum habuit rō tp̄s
sufficiens deliberandi ꝛ refugiē
di ea circa que uitanda esse ꝑui
gil tenebatur qualiter dicit lex
forenſ.Qui tacet consentire vr̄:
dum vꝫ repugnare deberet.Se
cunda consensus in delectatōeꝫ
luxurie circa obiectum sibi pro
hibitum ē mortale pcm. siue sit
in cogitatiōe siue in uerbis aut
in uisu aut in tactu aut nutibꝰ
aut in operatione. Quāobrem
familiaritas magna hoiꝫ carna
lium p̄sertim ad nudū quātūcū
qꝫ sint eiusdē generis aut sexus
diuerse etatis. ꝑiculo ꝓxima ē
iōqꝫ vitanda ē.Tertia hō qui te
netur reprimere illecebrā ante
quā sit mortalis primo quo ob
misit rep̄mere ꝛ euitare ei iputa
bitur ad culpā mortalē i p̄mo ī
stanti n̄ esse gr̄e ꝛ esse pcī mor
talis ꝛ ante nunq̄ fuit uerū dice
re iste mortaliter obmisit.Quā
ta nullū desideriū rei illicite fac
tum tm̄mō sub cōditiōe actualr̄
vel habitualiter adhibita est de
se mortale delictuꝫ.per accidēs
tn̄ ꝑꝑ appetitꝰ sensualis ꝯmotio
nem nimiā qua scienter dimitti
tur inualescere ex talis d̄siderij
continuatōe libera pōt ipꝫ inter
mortalia deputari. Quia qui a
mat periculū peribit ī illo dubi
tatur circa dicta.primo per bo
nauen.ubi prius. an sola mora
de veniali faciat pcm mortale.
Et r̄ndet.mora tp̄ris q̄ntum ē
de se non facit.ut ꝙ prius erat
ueniale fiat mōtale.sed solū oc
casionaliter.vꝫ quia inducit cō
sensū uex uel interpretatiuū.
Tūc āt inducit cōsensū verū qn̄
ex diuturnitate delectatiōis cre
scit libido adeo ut hō uelit oio
in interiori delectatione ꝑsisteꝛ
ꝛ morari. Tunc uero inducit

ↄſenſū iterp̄tatiuum.qn̄ hō adv̄
tēs piculum delc̄atōis ꝛ̄tēte ne
gligit eam rep̄mē h̄ aūt non fit
abſq3 ↄtemptu ſalutis ꝓp̄e ꝓ eo
qᷦ diſcrimini ſe committit ꝛ ex
ponit illa ei delectatio ſubitrat
ſic̄ ſerpens ꝛ uenena diffundit ꝓ
q̄ rationalis ſpiritus īcurrit mor
tem culpe.ſicut igitur ſalutem
corꝑalem negligeret.q̇ ſerpētez
iuxta ſe ſcienter collocaret:ſic
q̇ in tali delectatione adv̄tēs ꝑi
culū ꝛ debēs adv̄tere uolūtarie
uerſatur . exponit ſe diſcrimini
quando negligit repellere.ꝛ ꝓ
tāto dicit magiſter ubi ſupra.ip
ſum peccare mortaliter h̄ autē
non facit mōa de ſe ſed fit rōne
ↄſenſuſ uel ↄtemptus hec bona
g uentu. Sed dubitaī ꝓ eundem
ii.Quanta mōa hoc facit ſc3 ꝙ
fiat de ueniali mortale:ʼRn̄.in
gn̄ali determinatur h̄ in qua in
ꝙ̄ adeo creſcit delectatō ꝛ libi
do ꝙ ſuꝑuenit ↄtemptus ꝛ ↄſen
ſus uel adeo eſt repellendi ne
gligētia uel ꝓp̄e ſalutis i curia
ꝙ ſuꝑuenit ↄtemptus ꝛ conſen
ſus interpretatiuꝰ ſi autez i ſpēa
li queratur quanta ſit illa mōa
utꝝ unius hore uel dimidie uel
amplioris ſpatij.nō p̄t reſponſio
dari.q2 aliqn̄ eſt maiō.aliq̄ndo
minor ſm diuerſos ſtatus ꝛ con
ditiones ꝑſonaꝝ un̄ h̄ non deter
miat ſcientia ul' lectio ſed potiꝰ
ↄſcientia recta ꝛ unctio.unᷦ qn̄
adv̄tit ↄſcientia recta ſe nō mo
dicum ledi ex moroſa delc̄atiōe
ↄſenſus ſuperuenit uel ↄtēptus
ꝙ ſi n̄ aduertat.aliqn̄ ꝓp̄t tene
bras ꝛ inuolutiones affectōnū
nr̄aꝝ.ſecuriorem ꝑtem deb3 eli
gere ꝛ confiteri pure ſic.ꝛ dole
re quaſi mortaliter peccaſſ3 per
qᷦ apparet etiam ↄſilio q̇d faci
ēdum ſit qn̄ q̇s dubitat an ueia
liter ul' mortaliter peccauerit.ꝛ
qualit̄ ei ſit ↄſulendum Dubita h
tur t̄tō ꝓ eundem ſc3 bonauen.
utrum in aliiſ gen̄ribꝰ pc̄oꝝ etiā
ita ſit ꝑiculoſum ꝛ durū ſic iā ᷦ
peccato carnis dc̄m ē.Exempli
gr̄a de homicidio ꝛ hꝰmōi.qua
lit̄ ſit ei ↄſulēdū:ʼRn̄.idm̄ i oibꝰ
pc̄is delectatio moroſa uigilan
ter ꝛ ſtrennue uitāda ē.attamē
v̄ba Aug.poſita libro.xii.ᷦ tri
nitate ponūtur.Et di.xxiii.ubi
dicit.ſic̄ in illo coniugio primo
rum hoim ꝛ cetera p̃cipue uiᷦn
tur intelligi in peccato carnis ꝙ
habet ex carnis incentiuo ᷦlec
tationem ſibi magis coniunctā
ad quam homo facilime incur
uaī.Et ideo cum magna diligē
tia eſt uitanda.ꝛ n̄ ſolū aūt h̄ ſ3
ꝛ omne pc̄m .multa eni3 freq̄n
ter cr̄duntur eſſe uenialia q̄ ſūt
mōtalia ꝛ difficile tamen eſt in
his diſcerneī.Et idᷦ quaſi a fa
cie colubri hab3 hō qui uult ſal
uari peccatū fugere hec ille.ſ3
ſanctus tho.j.ꝛ.ubi prius uideī

diffinire dubium prefatũ ꝙ in a
liis morosis delectationibus. in
his vz peccatis immorãdo que
ẜm se sunt peccata mõtalia. pos
sit quis peccare mortal̃r. sed di
stinguit. vñ sic dicit ꝺ fornicatio
ne cogitans de duobus põt ꝺlec
tari. vno mõ de ip̃a cogitatione.
alio° de ip̃a fornicatione cogita
ta. Et sic semper sunt due delec
tationes una de cogitatione.
Alia de fornicatione cogitata
delectatio ꝺ cogitatõe ip̃a sequi
tur inclinatõem affectus in cogi
tatõez ip̃am. Cogitatio aũt ip̃a
ẜm se non ẽ pcc̃m mortale. imo
qñq; ẽ ueniale tñ sicut cũ aliq̃s
inutiliter cogitat. Qñq; aũt sine
pc̃o puta cũ aliquis utilitez ꝺ ea
cogitat. sicut cũ uult de ea p̃di
care vel disputare. ꝛ iõ per cõse
quens affectio ꝛ delectatio que
sic ẽ de cogitatione fornicatõis
non ẽ de genere pc̃i mortalis. s3
quandoq; ẽ peccatũ ueniale. ꝛ
qñq; nullũ. unde nec cõsensus ĩ
talẽ delectatõnẽ ẽ pc̃3 mortale.
Quod aũt aliquis cogitans ꝺ fõ
nicatione delectetur de ipso ac
tu cogitato hoc cõtingit ex hoc
ꝙ affectus eius ẽ inclinatus ad
hunc actũ. vnde cum aliquis cõ
sentiat in talẽ delectatõez. hoc
nihil aliud ẽ q̃3 ꝙ ip̃e consentiat
in hoc ꝙ affectus suus sit inclia
tus in fornicatõem nullus enim
delectatur nisi in eo ꝙ est cõfor
me appetitui eius. Quõ aũt ali
quis ex deliberatõne eligit ꝙ af
fectus suus cõformetur his q̃ se
cũdũ se sunt peccata mortalia ẽ
peccatũ mortale. vñ tal̃ ꝯsensus
in delectationem mortalis est
pc̃m mõtale ad quintũ argum̃tũ
dicit. Consensus ĩ delectationẽ
q̃ pcedit ex complacentia ipsius
actus homicidij cogitati ẽ pec
catũ mortale. ñ aũt cõsensus in
delectatõez q̃ pcedit ex cõplacẽ
tia cogitatõis ꝺ hõicidio ꝛ ĩ scri
pto. ꝛ. dicit di. xxiiij. sicut ĩ forni
catõe si q̃s cõsentiat ĩ delectatõ
nẽ q̃ appetitũ cõcupiscibil̃ ꝛespe
ctu fornicatõis sequitur erit pec
catũ mortale ita ẽt ꝛ multo am
plius si cõsentiat ĩ delectatõez q̃
appetitũ irascibilis ꝛespectu ho
micidii seq̃tur erit peccatũ mor
tale. vñ phs. x. eth̃. vult ꝙ idẽ iu
diciũ ẽ de opatõe ꝛ ꝺlectatiõe.
hec ibi. ¶ Dubitatur quarto q̃d
si quis imaginetur delectationẽ
venereaam cũ aliqua quã uellet
esse uxorem suaz nulla lege sibi
copulari probibitã. ꝛ in hoc de
lectetur nolens tamen cum ea
corporaliter delectari nisi esset
uxor sua. põt ne peccatũ morta
le ibi cõmitti cõsentiẽdo ĩ moro
sã ꝺlectatõem. R̃. s3 pe. ꝺ pa. s.
.ii. di. q̃ pus. qñ ñ ẽ actu uxoꝛ. tẽ
licet eam castitate coniugali l̃
simplici animo desiderare uxo
rem nisi aliunde sit prohibitum

Jacob enim fuiuit p rachel q̃ꝫ diligebat. Genes. xxix. ꝛ sic non esset mortale sed an̄q̄m sit uxor ĩ eam exardescẽ ut ĩ cogitãdo ꝺ ea uelit hõ delc̃ari. uidet̃ moꝛtale. posset enim esse libido taꝫ uehemens ꝙ semẽ emitteretur. quod nemo dubitat esse mõtale ꝛ ad crimen molliciei ꝑtinẽs. ñ minꝰ absorbens rõꝫ q̃m si exterıꝰ ꝯtra naturã ꝓcuraret̃. dubitatur q̃nto q̇d si q̇s imagiet̃ delc̃atõeꝫ. uenereã eũ aliq̃ q̃ actu est uxõ sua. sicut eĩ actu eã cognoscere ñ ẽ mõtale. sic nec eã ꝯcupiscere. In oppositũ ẽ ꝑiculũ pollutionis: ·Rñ. pe. de pa. sicut nõ licet cognoscere uxorẽ extra õdiarie ita nec appetẽ ad sic cognoscẽdum. sicut ñ licet morose ꝺlectari ĩ appetitu cuiuscũqꝫ femine ex quo talis turpitudo cõtra naturam seq̇ ꝑt ꝼm aug. q̃muis enim maritꝰ uxorẽ illã ñ appetat nisi ꝼm naturã ꝛ licite ꝛ licet non sit illicitum ex ꝑte obiecti. est tñ illicitum ex ꝑte medii. modi. ꝛ subiecti. ¶Ex premissis apparet ꝙ ꝯcupie carnalis ꝛ alioꝝ pc̄oꝝ sunt. x. gradus uel. xi. q̇bus itur ad mortẽ aie. sic etiã ĩ infirmitatibus corꝑis. una ẽ ĩfirmitas morti ꝓpinquioꝛ quã alia. Nã ẽ ꝑmus ubi nullũ ẽ pc̄ꝫ. Scd̄s ubi est ueiale. Tertius est ꝯsensus interꝑꝑtatiuus ꝛ morosꝰ in delectationem uenereorum.

Et ꝼm aliquos est mortale peccatum. In hoc sequẽti mortua est aia uel agonizat ul' moritur uel est morti ꝓpiq̇ssima. Quartus est ꝯsensus uerus expressus seu morosus in delectatõẽ ꝛ ille etiaꝫ scd̄m theologos communiter est pc̄m mortale. Quinto est consensus in opus nepharium quod fierꝫ si oportunitas haberet̃. ꝛ ꝼm omnes illud est mortale peccatum. ꝛ certum ẽ ꝙ. ix. ꝑcepto probibetur. sequentes uero sunt contra sextum preceptum. un̄ hic aia ẽ mortua. Sextꝰ est oꝑis intẽti perpetratio exteriõ ubi facultas adest ħ extra ad monumẽtum portat̃. Septimꝰ est cõsuetudo q̃ causatur ex frequentia actus ħ fetet. Octauꝰ ẽ desperatio ꝺ ñ posse dimittet̃ ħ pc̄m ħ sepelitur clausa duro lapide. Nonus ẽ obstinatio ꝛ obduratio in pc̄o tali. quia pc̄oꝛ cũ ĩ ꝓfũdũ pc̄oꝝ uenerit contennit ut pꝫ in pharaone. hec a memoria hoim quorũdam scõꝝ labit̃. Decimꝰ ẽ final' ĩ pnia in quibusdam ħ t̉plici morte moꝛit̃ cõꝑis ꝛ aie ꝛ infernalium demonũ ꝓpa eff cit̃. Undecimus est ingr̃ssus actualis post mortẽ ĩ ifernũ ꝑfati g̃dus sic se hñt quod semꝑ sequens ꝑt esse peior priore. hii sũt gradus q̇bꝰ itur ad ifernuꝫ g̃ principiis obsta. sero medicina paratur. qui nult ꝑfata predicar̃

vulgo cautus sit in multis ne cõ
scias ledat iordinate timoratas
bene ergo ðclaret aut litteratio
ribus talia cõmemittat. ¶De ßo
principali ad qꝫ se extendat ꝓhi
bitio noni ꝑcepti. Notandũ qꝫ i
hoc mãdato ꝓhibetur. ꝑmo oĩs
voluntarius cõsensus volũtatis
in quodcunqꝫ opus venereum.
sexto mandato ꝓhibitũ. ubi uo
luntas nõ exit in actũ exteriorẽ
quia volũtas tunc ꝓ facto ꝶpu
tatur. Ex quo patꝫ qꝫ sũt multa
pc̃a venerea intus i corde ⁊ tot
quot fuerunt enumerate spẽs ⁊
mõi exteriores venerei in sexto
mandato. quia respectu cuiusli
bet põt haberi voluntas delibe
rata illud faciendi si non timeꝛ
tur infamia uel aliud hꝰmõi ⁊
aduertẽdũ ꝯñter qꝫ sicut sunt ğ
dus in grauitate pc̃oꝝ luxurie.
quo ad actꝰ exteriores sexto mã
dato ꝓhibitos q̃a exterius adul
teriũ grauius pc̃m ẽ q̃ꝫ simplex
fornicatio ⁊ sic de alijs ut in sex
to mandato dictũ ẽ. ⁊ similiter i
cestus tãto ẽ grauior quãto fit i
ter personas gradu consanguini
tatis ꝓpinquiores. ⁊ ita de aliis
Ita ẽt sunt gradus in grauitate
peccati luxurie quo ad actus in
teriores hic ꝓhibitos. vnde voli
tio adulterii grauior ẽ q̃ꝫ voli
tio simplicis fornicatõis quãuis
utraqꝫ sit mortale pc̃m. ⁊ sic itel
ligendũ ẽ de aliis. ¶Scd̃o h ñ
solũ ꝓhibetur volũtarius cõsen
sus in opus venereũ i sexto mã
dato ꝓhibitũ. sed prohibetur ẽt
voluntarius cõsensus in delecta
tionẽ ad tale opus de per se in
clinantẽ. cõtingit ei qꝫ hõ nollet
extrinsecũ opus aliquo mõ ꝑpe
trare. attñ deliberate uult illaꝫ
delectatõeꝫ libidinosã ꝑ quã af
fectus suus ẽ de ꝑ se ad hꝰmodi
opus ꝓhibitũ inclinatus. ut si q̃s
nollet fornicari forte ꝑꝑ timorẽ
aut uerecũdiã aut ꝑꝑ aliaꝫ talẽ
cãm. vult tamen cogitare de fõ
nicatione aut de aliis libidinoſ
ad eam incitantibus. ut de oscu
lis ⁊ tactibus et aliis huiusmõi
impudicis et ipudice scilicet ꝑꝑ
delectari in obiecto cogitato.
Iste consensus ẽ peccatum mõ
tale ßm Tho. et Augu. xii. li. de
trini. Ideo ẽt ille consensus ẽ h
ꝓhibitus. ¶Tertio non solũ h
ꝓhibetur cõsensus in opus et i
delectationem sed oñs modi et
gestus mali q̃bus una persona a
liã sibi non matrimonialiter cõ
iunctã trahit et solicitat aut so
licitare nititur ad luxuriaꝫ siue
hoc fiat ꝑ internuntiũ siue ꝑmis
sionẽ litterarũ. siue per minas
ꝑmissiones. munera. mendatia
adulatões aut ꝑ superfluũ aut
lasciuiũ uestimentorũ ornatũ si
ue ꝑ fucatũ et mẽdacẽ faciei co
lorẽ. q̃ ei talia fecerit potissime
tali itentõe. ut ꝑ hoc aliã ꝑsonã

de mulieri- / s[ci]e ornat[e].

non m[at]rimonialit[er] sibi [con]iuctā at trahat in sui cōcupia[m] [pro]hibita[m] peccat mortaliter [et] [contr]a h[oc] nonu[m] mandatum agit etiā si nunq[uam] fi at [pro]gressus in aliquod extrinse cum [pro]hibitū op[us]. vñ cris[ostomus]. super illo math. v. Qui uiderit muli erē ad cōcupiscendū eā iam me chatus ē eā in corde suo. Si mu lier aliqua ornādo se ornatu sal tē sup[er]fluo aut impudicō ut ocu los hominū ad se attrahat [et] ui rorū aspectibus placeat ad con cupiscēdū etiam si nulli plagā i tulerit penam paciet[ur] extremā. uenenū enim [con]fecit. [et] si null[us] in uētus sit qui bibat. similit[er] itelli ge d[e] uiris respectu mulieru[m].

oscula / Aspectus. / Amplexus. / Affatus.

Quarto etia[m] h[ic] [pro]hibentur oscu la aspectus amplexus. affatus. tractus [et] si[mi]lia impudica. actum carnalis copule [pre]cedentia. [et] ad eum allicietia. q[uia] talia sunt pec cata mortalia cum int[er] personas ñ cōiunctas m[at]rimonialiter fiūt libidiose [et] tali intentōe ut una earū aliam per h[uius]mōi ict[us] i sui [con]cupiam aut ad illicitu[m] aut [pro] hibitum uenereū actū. aut ut i se [pro]uoc[et] delcātōē ad h[uius]modi actum inclinantē de q[uo] etiā dic tu[m] est sexto mandato. Quin to non solu[m] hic [pro]hibentur ex teriora talia libidiosa. sc[ilicet] oscu la tactus [et] si[mi]lia. s[ed] etiam probi bet[ur] uoluntas talia faciendi si ue uoluntari[us] [con]sensus i ea quia sicut exteriora illa oscula. tact[us] [et] h[uius]modi sunt g[ra]uia pēa ut dēm ē [et] hoc mandato probibita ita etiam uolitō deliberata talia fa ciēdi ē graue pēm [et] h[oc] [pro]hibitu[m] etiam si effectus nunq[uam] seq[ue]retur exteri[us]. Quo ad. iii. principa le q[uam] p[er]iculosum sit delēcabilib[us] malis immorari p[re]sertim luxurio s[is]. Illō p[ri]mo potest p[ro]b[ari] ea q[ue] tacta sūt i primo mēbro p[ri]ncipali. Se cundo patet ex eo q[uia] uoluntas ualde faciliter curuat[ur] ad peccā dū [et] r[ati]ōis iudiciū cecatur per delectabilia. uñ ph[ilosophu]s. ii. eth[icorum]. ca pi. ultimo. Inter r[e]gulas pro uir tutibus acq[ui]rendis [et] uiciis uitā dis ponit. iiii. regulas. Prima ē ut quis magis fugiat illō uiciu[m] q[uo]d plus uirtuti cerre contrariat[ur] ut t[em]p[er]antie plus [con]trariatur int[em] pantiam q[uam] insensibilitas. [et] pl[us] libeāl[i]tati r[e]pugnat seu mie aua ricia q[uam] prodigalitas. r[ati]ō est q[uia] ta le uicium pl[us] inficit v[ir]tutē. Ex[em] plū est de uolēte sanari q[ui] pl[us] no ciuū magis hab[et] uitare. Scōa ē ut q[ui]s [con]sideret ad q[uo]d malū plus sit iclinatus a natura [ue]l [con]suetudi ne [et] [con]tra illud plus conet[ur] r[ati]ō est q[uia] ad q[uo]d [com]plexio inclinat uel cō suetudo. facilius trahit ad trans gressione[m] medii v[ir]tutis ad quid aūt q[ui]s sit plus incliat[us] patere p[otes]t ex delectatione uel tristicia q[ui]a q[ui]s ēca uiciū certū h[abe]t. Ista secū da uia eff[i]cacissima ē [contra] uiciu[m]

sed uia stoycorum ut tulius nar
rat fuit minus efficax. qua doce
bāt lēte a uiciis cessare debere.
q̄ pprie ē tepidoꝝ. oportet eniȝ
ſm theologos simul oia morta
lia uicia dimittere. sed non opō
tet oia pfectionis opera statim
opari exēplū ō uolentib⁹ bestias
aliqua docere opōtet quod cum
magno conatu opantur ɔtra na
turalem iclinatōē. ut q̄ uult canē
docer̄ ambulare duob⁹ pedib⁹.
Tertia regula ē inter oia maxi
me est delectatō ꝛ delcabile qd
cūq̄ cauēduȝ ratō ē qr naturali
ter ad delectabilia iclinamur ꝛ
talia appetitui proposita statiȝ
placēt ꝛ sic concupiscentia si p
sentatur mala statim mouetur
uoluntas curuatur ꝛ ratō ceca
tur. sic etiam exēpli grā p exte
riora mūera iudicia iustoꝝ per
uertūtur. Jta etiaȝ p delcatōē q̄
habet spēm interioris muneris
similit̄ fieri pt faciliter ꝛ differt
illa regula a secunda. quia secū
da sumitur penes id q̄ ē ppriuȝ
unicuiqȝ. Sed ista tertia penes
id q̄ oib⁹ ɔuenit. Quarta regu
la ē ut quis consideret superabū
dantiā ꝛ defectum que opponū
tur uirtuti. ꝛ perpendat qualia
sint ꝛ quā mala sit peccata. ꝛ sic
facilius medium uirtutis diliget
ꝛ medium inueniet uirtutis.
Tertio q̄ fugienda sint delecta
bilia mundi docet locus in quo
sum⁹ uallis miserie ꝛ lachryma
rū. nō ei ſȝ aug. dūs eiecit hoieȝ
de padiso ut hic padisū habeat
sed ut laboremus. ꝛ i sudor̄ uul
tus cum adaȝ uescamur pane ꝛ
cum eua erūnas paciamur ut h̄
mereamur eternum gaudiuȝ. h̄
enim mixta sunt meror ꝛ gaudi
um. in celo solum ē gaudium ſȝ
in inferno tantum pena. Quāto
idem docet temp⁹. Nā ſm ber.
uniuersum tempus est peniten
tie ꝛ uigila q̄dam solemnitatis
magis sabbati i celo uigila aūt
exigit ieiunium ꝛ tribulationē.
Quinto idem docȝ exēplū xp̄i. q̄
p omnia elegit ſm berñ. penosa
opa ꝛ uirtuosa ut patȝ i ei⁹ pau
ptate multiplici quā habuit na
scēdo ɔuersādo moriēdo. Ego i
q̄t. ps. Medicus sū ꝛ paup) qd
ſm glo. ibi ad litterā de xp̄i per
sona dixit. hoc inquit glo. xp̄s di
cit de se in persona sui. Sexto
idē docēt exempla scōꝝ ueteris
ꝛ noui testamēti mlṫiplicia he.
xi. Circuierūt i melotis i pelli
bus caprinis egētes angustiati
afflicti quibus dignus non erat
mūdus) Septimo docēt idē no
cūnta q̄ hominibus ex uolupta
tibus puenerūt ut ptȝ i eua. ēca
esū phibituȝ de salomōe qui in
famis mortuus est de dauid ꝛ
sampsone ꝛ de multis aliis. oc
tauo ideȝ docent penuire cōtra
trū xpianoꝝ quot eniȝ sūt uidue

tribulate.pauperes egentes de uoti tēptati.laboribus pssi.capti.et similes q̄bus compati ǒberemus ñ inaniter ꝟo gaudere. vñ ber.ñ decet xp̄ianū delicias querere cū sciat xp̄m in tot mēbris suis necessitatē hr̄e. Nono docet illud uoluptatū breuitas labor.et ꝑ ǒria mixtio. vñ boe. de cōso. O quātis amaritudinibus hūana felicitas respsa ē uerū q̄a nemo sine cōsolatiōe diu pseuerare pōt.conari ḡ debemꝰ ut ǒlectemur de spe celestis patrie ǒ ǒi ꝑpetatibus vȝ bōitate mia.ꝛ hꝰmōi.ǒ xp̄i pfectōibꝰ de suis bñficiis ǒ ꝟtutibꝰ ꝛ aliis ꝺ3 illō.ps.Delectare i dño ꝛ dabit tibi petitōes cordis tui. ꝛ ꝺm illud ap̄li phil.iiii. ¶gaudete in dño sēp iterū dico gaudete modestia uр̄a nota sit.ꝛc.

¶Decimū preceptū.

NOn cōcupisces rem proximi tui.ñ donū ñ agrū nō seruū.ñ ancillā .non bouē.non asinū.nō uniuersa q̄ illius sunt exo.xx. ¶Et deu.v. Illō ē decimū mādatū de quo tria pricipalr̄ sunt uidēdā. pmo quō d3 intelligi. ꝺo de mandatis.dubia q̄dā soluētur. Tertio uidebitur de pena transgrediētiū mādata. Pro itellectu pmi notādū pmo sicut dictū ē ꝑcepto precedēti ita suo mō h̄ ē ꝙ pmi motꝰ ǒcupie rei aliene put ǒsistūt īfra limites sensualitatis.siue ut ꝑueniūt totalr̄ de liberatōem rōis.ꝛ nulloꝰa uolūtate depēdēt ñ phibēt aliqꝰ mādato nec illoꝰ sꝫ pc̄a.ſ3 uolūtatis deliberatiuus cōsensus i dānificatōem pximi ꝑ illicitā usurpatōem tp̄aliū bonoꝝ eius probibet ultimo isto mandato. ¶Se cundo notandū ꝙ sic aliene mulieris cōcupia ad actū uenereū pōt dupliciter considerari .ut p cedēti mādato ēt tactū ē.ita silr̄ ǒcupia rei aliene a proximo pt duplr̄ ǒsiderari.unoꝰ put ex ea oritur ꝛ causatur exteriō actus illicite sibi usurpandi rem proximi sui siue rē alienā. ꝛ illa ǒcupiscētia probibeť eadē probibitōe q̄ phibetur actus eius exterior.vȝ septio ꝑcepto ñ furtū facies.alioꝰ iterior uolūtatis ǒcupiscentia deliberata cōsideraǐ i quātū ex ea ñ sequitur actus exterior usurpandi sibi rē alienā quia forte timet uerecūdaǐ aut non habet oportunitatē . Et ne quis illā ǒcupiam iteriorē sola3 sine exteriori actu eā cōmittēs crederet ñ esse pcc̄m.ipam dñs spāli ꝑcepto prohibuit.s.x. non cōcupisces rem pximi tui. Cum igitur in septimo precepto sint mlti modi iniuste hoiem dānificādi ꝑ exteriore3 tp̄aliū illicitā

vsurpationem suoꝝ ut ibi dictū fuit. patꝫ etiam quot ꝛ q̄m multiplicia sint pc̄a q̄bus cōt hoc. Decimū mādatuꝫ trāsgredimur qꝛ sunt oīa deliberata uolitō furti uel rapine ꝛ similium. ubi tn̄ nō sequitur exterior furādi aut rapiendi actus. Et sic etiam intelligatur de multiplicibus aliis hꝰmōi cōcupiscentiis uolūtatis ꝛ deliberatiuis eiꝰ cōsensibus in tales iniustas proximi damnificationes. q̄ tn̄ nō implent opere exteriori. Tertō notādum ꝙ pncipalit̄ h̄ auaricia interior ꝓhibetur. que est inordinatus amō h̄ndi tempalia. de q̄ h̄etur circa ꝑncipium septimi mandati. si q̄s aūt uideret bona exteriora i curia alicuius diuitis. ꝛ talia huiꝰmodi. ꝛ nollet ea haber̄ ꝯtra ōi mādatū. nec cōtra ꝓximi bonū sed desideraret ea non inōdiate ꝛ feruide non propter h̄ oporteret eū contra h̄ mandatū egisse sed tn̄ affectiones tales sunt inutiles interdum ꝛ ociose. ō q̄bꝰ Señ. dic̄. Cum oīa edificaueris ꝛ uacuꝰ remanebis. ¶Quo ad secūdum ꝑncipale primo dubitat̄ c̄ca decalogum. utꝝ ueīale peccatum possit fieri mōtale: Rn̄. ſm tho. i. 2. q. lxxxviii. primo notādo dr̄am pc̄i mortal̄ a ueīali ꝛ quomō fit aliq̄ mōtale tripl̄r. sic q̄dem drn̄t ueniale ꝛ mōtale pc̄m. nam qn̄ uolūtas fert̄ in aliq̄d q̄d ſm se repugnat caritati. p q̄ hō ordinatur in ultimū finē peccatū ex sua specie. gn̄e. seu obiecto. habet quod sit mōtale siue sit ꝯtra dilectōꝫ ōi. sic̄ blasphemia. piuriū ꝛ huiꝰmodi siue contra dilectōꝫ ꝓximi. sic̄ adulterium ꝛ similia. Qn̄cunq̄ uero uoluntas peccātis fertur ī illud q̄d in se continet quādaꝫ inordinationem. nō tn̄ contrariatur dilectōni dei ꝛ ꝓximi sic̄ uerbum ociosum. risus superfluꝰ. ꝛ alia hꝰmodi talia sunt peccata uēialia ex suo genere sed qꝛ actus morales recipiunt rōnem mali ꝛ boni nō solum ex obiecto sed etiam ex aliqua dispositōe agētis. contingit qn̄q̄ ꝙ illud quod est pc̄m ueniale ex gener̄ rōne sui obiecti fit mortale ex parte agētis uel qꝛ i eo ꝯstituit finem ultimum uel ordinat ipsum ad aliquod quo est pc̄m mortale ex genere. puta cum q̄s ordinat v̄bum iocosum ad adulteriuꝫ ꝯmittēdum. similit̄ etiam ex parte agentis contingit ꝙ aliquod peccatū ꝙ ex suo gn̄e ē mōtale fit ueniale. ꝑpter hoc ꝙ actꝰ est imꝑfectus id est n̄ deliberatus rōne. q̄ est ꝑncipiuꝫ ꝓpriū mali actus. Scd̄o notat ꝙ pc̄m ueniale posse fieri mortale tripl̄r ꝑt contingere. Primo quod unus ꝛ idem actus numero primo sit peccatū ueniale postea mōtale

sed hoc esse ñ põt. quia pricipa
liter pcm ꝯsistit i actu volũtatis
sicut et quilibet actus moralis.
vñ nõ dr̃ unus actus moraliter
si uoluntas mutetur. ꝙuis ẽt ac
tio ſm nãm sit cõtinua. ¶ Si aũt
voluntas nõ mutetur ñ põt esse
ꝙ de veniali fiat mõtale. Ɛo mõ
põt intelligi ut id ꝙ ẽ veniale ex
genere. fiat mortale. ⁊ hoc qdẽ
possibile ẽ in qñtũ in eo cõstitui
tur finis vel in qñtũ refertur ad
mortale pcm sicut ad finẽ. ut di
ctũ ẽ. Tertio mõ põt itelligi ita
ꝙ multa pc̃a. venialia cõstituãt
unũ pcm mortale ꝙ dupliciṫ pt
intelligi. primo ꝙ ex multis pec
catis venialibus itegraliter con
stituatur unũ pcm mortale. ⁊ il
lud fl'z ẽ. qꝛ oĩa pc̃a ueialia mũ
di nõ pñt hr̃e tm̃ de reatu. de pe
na dãni. nec sensus. quãtũ unuz
mortale hz reatus eniz pc̃i mor
talis ẽ eternus. venialis vero tẽ
poraneꝰ. mortale meretur carẽ
tiam diuine uisionis ppetuã. ni
si ãt sic ueiale mõtale ẽt merṫ ṽ
men cõscientie ppetuũ nõ uenia
le inter que oĩa nulla ẽ pportõ.
alio mõ põt itelligi ꝙ multa pec
cata venialia faciunt unũ mõta
le dispositiue. ⁊ sic uerũ ẽ. quia
qui peccat uenial'r ex genere p̃
ẽmittit aliquẽ ordinẽ. ⁊ ex hoc
ꝙ cõsueuit uolũtatẽ suã i miori
bus debito ordini ñ subiceṙ. dis
põitur ad hoc ꝙ ẽt volũtatẽ suã
nõ subiciat ordini ultimi finis.
eligendo id ꝙ ẽ pcm mortale ex
genere. ⁊ sic libido peccãdi itro
ducitur per actus ueniales ut p
rũpat facilius i mortale. ex qbꝰ
et aliis supra prio et qrto pcep.
positis. et i nono pz ꝙ ex uenia
li põt fieri mortale quituplicit.
prio qñ i ueniali constitueret fi
nis. Scdo qñ ueniale ordinaret
i mortale actũ. Tertio qñ venia
le fit ꝯ ꝯsciam diffinitiue iudicã
tem aliqd esse mortale. uel ꝯ cõ
sciaz uehemter dictantẽ uel du
bitantẽ ⁊ plura argumenta hñ
tẽ ꝙ sit mortale qz ꝙ sit ueiale.
qrto qñ ueniale disponit ad mor
tale siue fiat p gressu in morosã
ꝺlectatõz siue ex dispositõe ma
loꝝ hituũ. Quito qñ fit ex cõtẽp
tu graui ꝺ his itelligit aug. d. nl'
lũ pcm ẽ a deo ueniale qn dum
placeat sup. uno ex. v. mõꝝ fiat
mortale. ¶ Dubitatur. ij. quot
mala faciat pcm ueniale: R. ꝙ
.xi. pº ad penã obligat aut etnã
si qs cuz eo dãnat ſm Tho. aut
purgatoriã si h nõ satisfacit aut
tpralẽ h faciẽdã. Scdo maculã
quãdã causat i aĩa ut tactũ ẽ su
pra p. ix. ca. ij. f. qz ẽt purgatori
um ſm Tho. hz delere. Tertio
feruorẽ caritatis minuit sicut a
qua igni iniecta licet non extin
guat tñ feruorẽ minuit. qrto pe
nas aĩe lassat in bonis operibus
sicut qñ ponitur onus sup equũ

min⁹ ꝓmpte ambulat. Quīto a
gloria retardat. opõtet enim ut
minimus quadrans pc̄ci uenial'
soluatur hic uel in purgatorio l'
per indulgentias. ¶ Sexto bona
patrie celestis diminuit nonqui
dem ea q̄ ibi habemus reposita
ex merito. ſʒ que deberētur opi
bus que ueīalia faciēdo obmis
simus. uenialit̄ nāq̄ꝫ peccādo n̄
deo seruimus nec meremur ſʒ ꝺ
meremur. ¶ Septimo occasiōes
sunt ad mortalia pc̄a facienda.
Octauo q̇etem mētis ī deuʒ tol
lunt ⁊ sp̄ualem dulcedinem ac ꝺ
um a nobis alienant aliqualitē
Quia ī mūdo ꝓ uenialia delc̄a
mur. Nono gratiam sācti spirit⁹
īterdum fugāt q̄ꝫ dedisset si non
uenialib⁹ pc̄is nr̄e uoluptati sa
tisfecissemus. ¶ Decio scādalizāt
proximum. Undecimo ī ꝺmeri
tum accn̄tale iactant aiaruʒ ut
q̇ docuit ioca ueīalia ꝓriceps. ff
at alterius pc̄i. Quo ad tertium
p̄ncipale mirātur q̇dā ⁊ murmu
rāt. Cur deus misericordissim⁹
pro uni⁹ trāsgressione mandati
n̄ deleta ꝓ peītētiam puniat per
petua dānatōne ſʒ Jacobi apo
stoli sententiam cū tn̄ q̄dā pc̄a
tam cito fiant ⁊ breuit̄. Rn̄. qꝺ
dei de hoc rōnabilissīa sn̄ia ap
paret iusta ex nouem considera
tionibus sumptis ex nā pc̄oruʒ.
dicit enim bt̄s Aug. xxi. li. ꝺ ci.
dei. nullus existit gentiliū legis

lator q̇ censeret tā cito nocētiū
finiēda esse tormenta q̄ꝫ cito fa
ctum ē homicidiū uel adulteri
um uel sacrilegiū uel q̄ōlibʒ ali
ud scelus n̄ tp̄ris longitudine. ſʒ
iniquitatis ⁊ ipietatis magnitu
dine mentiēdū ē. hec ibi. ⁊ plu
ra ibi de hoc poīt ⁊ cōcludit. ꝙ
nihil irrōnabile pōt occurrere
hoi si ꝺus cui⁹ ineffabilis ē iusti
tia ꝓ pc̄o breui tp̄re cōmisso det
lōge duratōnis supplitium aut
etiā eternam infligat penam. ta
lia enim egreferentes nō ꝯside
rant maliciam ⁊ nocumētū pec
cati mortalis. ꝙ ſm uilh. parisi
en̄. in lib. ꝺ fide ⁊ legib⁹ ml't̄is r̄
bus ꝯpat̄. ¶ Primo est uulneratō
sp̄ualis aie ideo. ps̄ ((libera me ꝺ
sanguinib⁹ ⁊c̄)) sicut enim nemo
miratur quod ex breui uulnera
tione corꝑali quis perpetue cor
ꝑali uita ꝓ mortem priuatur sic
nec miretur ꝙ per mortale cri
men quis eternaliter coram ꝺo
maneat mortuus. ¶ Secūdo pc̄ʒ
mortale est q̇dam casus in ꝓfun
dum uoluntarius ꝺ quo xp̄s ait
Math. xvi ((Cecus autē si ceco
ducatū p̄stat. ambo in foueā ca
dunt)). sed ictu oculi q̇s se preci
pitare p̄t ī foueam q̄m ꝓprio co
natu nunq̄ꝫ exire p̄t. Tertio pec
catū mortale est trāsgressio pre
cepti sub morte īterdc̄a ſm illud
math. xix ((si uis ad uitam igr̄di
ſua mandata)) sed nullus mirat̄

ꝙ ꝑ transgressione hūanaruz le
gū tp̄ranee factaꝝ. fur latro ꝛ a
lij malefactores reipu .eternal'r
pnniūtur suspendio uel tormen
to simili. Unde ꝺm aug. ubi pri
us. octo pēas ꝺz tuliū leges ma
lefactoribus infligunt vz dānuz
vincula. v̄bera taliōum. ignomi
niā exiliū. seruiturē ꝛ mortez. ꝛ
tñ quālibet istaruz penaꝝ cōtin
git p hoies iuste ppetuo infligi
ꝑ tp̄raliter ꝯmisso. cur ḡ ñ silr p
pc̄o mortali fieret. Quarto pc̄m
mortale ē cōtractus quidā ꝛ ēp
tio infernaliū tormentorū nec ñ
ꝛ uenditō qua precio breuis vo
luptatis seip̄m tā in aīa q̄z i cor
pore vēdit insania peccatoris.
vñ tales venundati sunt ut face
rent malū. sicut. iij. re. xxi. di. he
lias ad achab. ((venundatus es
ut faceres malū)) nulli āt dubi
um quin ex vēditiōe ꝛ ēptōe q̄n
tūcūq; breui tp̄re fiant ius ppe
tum rei empte acq̇ritur ēptori.
Quinto pc̄i mortalis ppetratio
ē luminis gr̄e extictio ꝛ lucerne
q̄ lucet cognitōe ꝛ ardet amore
Cū aūt nemo possit de se ista ac
cēdere ppetue nisi xp̄s ꝺm illud
Ioh. i. erat lux uera q̄ illumiat
oēm hoiez uenientē i hūc mōz.
idcirco ad illud periculū se pii
ciens merito puniret̄ ppetuo.
Sexto quicūq; addit sup pc̄m
suū ipniāz seu cōtumatiā. addit
de iure etiam ꝛ penam. ꝛ iustis

sime q̄ntū durat in unoquoq; ꝯ
iniuria tm̄ durare in eo dz ꝛ pe
na sed exñtes in iferno sup pc̄o
suo addunt ipñiam ꝛ ꝯtumatiā
ppetuo. ergo non solū iuste ppe
tuo puniūtur extensiue sed etiā
intensiue deus penā eorū auge
re posset. Septimo ꝺm aug. de
ci. dei li. xvi. Dignus ē pena et
na qui in se perimit bōa eterna
sed peccatuz mortale ē h'mōi.
quia peccator ad ppetuū ꝺuiciū
gr̄aꝝ actōis tenet̄ deo exhibēd.
ꝺ quolibet m̄bro vel dono tā cō
poris q̄z aīe ꝙ sibi deus gratiose
ꝯtulit hec āt oīa diabolo p pec
catū tradit ꝛ deo recipit. ḡ ppe
tuo puniri dz. si eni i hūana poli
cia q̄ furatur cappā. meret̄ cer
tā penā. q̇ furat̄ centū flor̄. ma
iorē mer̄tur. ergo qui ppetuū cē
sum deo recipit quē hz in m̄bris
aīe ꝛ corporis ꝛ quē i peītentia
lete deo reddere deberemus ꝺ
m̄broꝝ obseq̇is sp puniri dz. Oc
tauo. qui peccat in simplicē pri
mū eū ledēdo alapa meret̄ aliq̄
penā q̇ in p̄ncipē meret̄ maiorē
ut ꝺr. v. eth. ergo qui in infinitū
bonū peccat. ifinitā qōdāmō me
retur penā q̇libet. n. peccator ē
ꝺ q̇bus ꝺr in. p̄s. ((sup dorsū meū
fab cauer̄t peccatores. plōgaue
rūt iniq̇tatē suā ḡ dñs iustus cō
cidet ceruices peccatoꝝ)) sēp.
Nono q̇ pdit ex sua negligentia
aliqd donū ut exempli gr̄a fiore

nuz dñi sui meretur certã penaʒ q̄ vo pdit decem florenos plus demeret ḡ q̄ pdit infinitum bonum i ifinitũ puiri debet ut pc̄õ facit. de⁹ enim infinitũ bonũ ē. ⁊ nr̄m est p grãm ⁊ gloriã s̄m illud genesis. xv. ubi deus ait ad abraham ((Ego ero merces tua magna nimis)) quam mercedeʒ nobis tribuat qui solus cunctis bonis supabundat.

Capitulum. Secũdũ.

NUnc secundo pncipalit̄ d̄ penis transgrediẽtiuʒ decalogũ tractatus erit de peis inferni scʒ q̄s incurrunt trãsgressores preceptorum. ubi tria pncipalit̄ tractabũt̄ primo d̄ penis exterioribus damnatoꝝ sensilibus. Scd̄o de penis iterioribus eoꝝ. Tertio d̄ penis q̄s habent respectu supioꝝ. Quantuʒ
a ad p̄mũ notandum ꝙ dãnatoꝝ hoĩm ab autenticis doctoribus ponũtur. xiiii. pene. s̄m ꝙ adv̄sis creaturis exteri⁹ puniũt̄ dịv̄simod̄. ut in. iiii. elem̄tis p̄mo a terra quo ad locũ iferni. Scd̄o ab aere quo ad tenebras. tertio ab igne. quarto ab aq̄. q̄nto ab omnib⁹ mũdi ⁊ elem̄toꝝ fetulẽtiis. deinde. q⁹ ad. v. sensus. sexto puniuntur uisu quintupliciẽ scʒ quo ad fletũ. fumũ. obiecta damnatorum hoĩm ⁊ d̄monũ. ⁊ priuatõʒ oĩm delectabiliũ luminũ. Septimo auditu q⁹ ad clamoris pceptionem ⁊ blasphemias. octauo gustu quo ad puatio nem oĩm comestibiliũ ⁊ potabiliũ. Nono olfactu quo ad p̄sentiã sulphureorũ corporũ. Decio tactu quadrupliciter. s. ignis. ⁊ diuine potestatis. ac d̄moniace et stridore dentiũ. Undecimo p opposita gloriosis dotibus. duodecimo p opposita aureolarũ. Tertõd̄cio p societatẽ pessimoꝝ. Decioq̄rto puatõe humanitatis xp̄i. Pria pẽa ẽ locus ifernalis. b
ẽ sũt duplex infernus s̄m greg. .iiiij. dialogoruʒ. Primus ẽ uniuersal. et ẽ in media concauitate terre latissimus et pfundissimus. orbicularis. et ignobilissimus. ac ppetue duraturus. ꝙ infernus sit. pbat̄ scriptura. phia. ⁊ poetria. Scriptura per illud math. xxv. ((ite maledicti in ignẽ eternũ)). ⁊ i simbolo attanasii. Qui uero mala egert̄ in ignẽ eternum ⁊. ps. ((Qui eripuit aĩaʒ meã ex inferno inferiori)) Phia idẽ dicit. nam socrates in li. q̄ d̄r fedrõ platõis. postquaʒ noĩauit grandes pc̄ores. sic concludit. hos ↄpetẽs equidem põta iacit ĩtartaꝝ. uñ nũquam exibũt. poete similit̄ ut uirgilius in eneidos vi. libro. ⁊ plur̄s alii q̄ ponũt ibi fluuios infernales. ⁊ horrendaꝝ hic infern⁹ cum suo igne a pncipio mũdi paratus est a deo. uñ Math. xxv. ((Ite maledicti in

ignē eternū q̄ pat⁹ē.xx. ꝛ Jsa.
xxx.((pata ē haberi tophet a re
ge pata ē))gl̄.haberi id ē ab ini
cio tophet id ē uallis gehēne sꝫ
quare deus infernū fecit:℞. de
us palaciū hꝫ ac regnū vniuersi
Jn quo qꝛ mlti sunt malefacto
res.ꝯgruentissimū fuit.vt iustis
simus carcerē haberet ꝑ talib⁹
vꝫ ifernū.Scđo q̄ritur q̄re ē sub
terra:℞.prio q̇a iustū ē ut pessi
mi maxime distēt ab optis ī pa
tria.vꝫ a btis.sed hoc fit ꝑ medi
um intra terrā. Scđo cōgruū ē
eadē rōe ꝑꝑ ignobilitatē loci vꝫ
ut ignobilissimus locus a nobi
lissimo vꝫ celo maxie distet.
¶Tertio rōe affectus. ut q̇ h terr̄
na ꝑ đo coluer̄t ꝑpetue in terra
claudāt̄.ps̄.((adhesit i terra ven
ter nr̄))alius ifernus ē particula
ris quorūdā añ diē iudicij.q̇ p⁹
mōꝫ i iferiorē ifernū detrudēt̄.sṫ
eni super terrā quedā loca patē
tiā.vbi dānatorū aīe luunt pēas
ut ethna.ꝛ olle vulcāi.¶Fꝫ isiđ.
li.xii.ethimo.sunt montes ardē
res pleni sulphureis flāmis ꝛ hō
ribilibus.qꝛ in talib⁹ f̄m poetas
dicebatur habitare deus.quem
uocabant vulcanū.sed re uera
diabolus ibi habitat cū suis. de
istis pāticularibus infernis nar
rat Greg.etiam.iiij.dial̄.prio ꝙ
heremita sanctus in insula lip
paris vidit animam theoderici
regis in ollā ulcani ibidē ꝓiectā
ꝑ deuotos.vꝫ Johānem papam
ꝛ simachū patritiū.quas ꝑfatus
rex prius īiuste occiderat. Secū
do narrat de quodam romano ī
extremis laborāti cui apparuit
nauis pata qua ip̄e ꝛ quadaꝫ vi
cinus suus deducendi erāt in si
ciliam.vnde greg.ibi addit cām
horū locorū.d.ꝙ vero ille mori
ens se ad siciliā ducēdū testat⁹
ē.quid aliud senitri pōt.nisi ꝙ ꝑ
ceteris locis i cuius terre isulis
eructuāti igne tormentorū olle
patuerunt.q̄ ut solent narrare q̇
nouerunt.laxatis quotidie funi
bus excrescunt ut mūdi termio
appropinquāte.qñ certū ē illuc
amplius exurēdos colligi.quan
to ꝛ eadē tormētoꝝ loca ampli
us videātur apperiri.ꝙ oīpotēs
deus ad correctionē uiuentiū ī
hoc mūdo uoluit ostendi.ut mē
tes infideliū qui inferni tormen
ta esse ñ credunt. tormētorū lo
ca uideāt.qui audita credere ꝑ
cusant. Eandē cām assi ḡ vilh.
pisieñ.đ uniuerso.pte.i.ca.xlvij
vbi ēt dicit ꝙ in prefata insula
sicilie ignis ꝑnominatus vivoꝝ
intollerabiliter cruciat aīas ap
propinquātium sibi.ꝛ tamen cō
pora non ledit.¶Secūda pena
sunt tenebre exteriores. vnde
math.xxij.((ligatis manibus ꝛ
pedibus ꝓicite eū i tenebras ex
teriores))vbi notādum f̄m tho.
in.iiij.di.vl.ꝙ triplici de causa

erũt ꝛ sũt in inferno tenebre uñ
sic dic̃ dispositio iferni erit talis
prout maxime miserie dãnatorũ
ꝯuenit uel competit. uñ ꝟm hoc
sunt ibi lux ꝛ tñbre ꝓut maxime
spectat ad miseriam damnatoꝝ
Ipsa autem uisio ꝟm se delecta
bilis est. pmo enim methaphisi
ce dicitur. ꝙ sensus oculoruꝫ est
maxime diligibilis. eo ꝙ ꝑ ipsuꝫ
plura cognoscimus. Sed per ac
cidens ꝯtingit uisionem ẽẽ afflic
tiuã i q̃ntũ uidem⁹ aliq̃ nobis no
ciua uel nr̃e uoluntati repugnã
tia. Ideo in inferno hoc mõ dꝫ
esse locus dispositus ad uidendũ
ꝟm lucem ꝛ tenebras ꝙ nihil ibi
ꝑspicue uideatur. sꝫ solũmõ sub
quadaꝫ umbrositate uideãtur il
la q̃ afflictionem cordi igerere
pñt. Idcirco beatus gre. in mo
rali. li. ix. sup illo uerbo. In infẽ
no nullus ordo. sed sempiternis
horror inhabitat. dicit. quãuis
ignis ille ad consolationem non
luceat. tamen ut magis torque
at ad aliquid lucet. nam seq̃ces
quos secuꝫ traxerunt de mundo
reprobi. flamma illucẽte uisuri
sunt. ¶ Et similit̃ super illud. ps.
uox dñi intercedentis flammaꝫ
ignis dic̃. Basilius. ꝙ uirtute di
seperabitur claritas ignis ab ei⁹
uirtute adustiua. ꝛ cedet in gau
dium sanctoruꝫ. ꝛ ustiuum ignis
in tormentum damnatoruꝫ. unđ
simpliciter locus ẽ tenebrosus sꝫ
tñ ex diuina dispositõne ẽ ibi ali
q̃d lumis q̃ntũ sufficit ad uidẽdũ
illa. q̃ animam torq̃re pñt. ꝛ ad
h̃ satisfacit naturalis sit⁹ loci qr
in terre medio ubi infern⁹ poni
tur non pt̃ esse ignis nisi fetulen
tus ꝛ turbid⁹. ꝛ q̃si fumosus. q̃dã
tamen tenebraꝝ harum causaꝫ
assig̃nt ex ꝯmassatione ꝛ ꝯp̃ssio
ne corpũ damnatorum. q̃ ꝓpter
multitudinem. ita r̃plebũt locũ
inferni. ꝙ nihil ibi de aere rema
nebit. ꝛ sic ñ erit ibi aliq̃d đ dia
phaneitate. qđ possit esse subiec
tum lucis. nisi oculi dãnatorũ q̃
erunt obtenebrati. hec tho. Cui
ꝯcordat. ps. ((sic oues i inferno
positi sũt. mors đpascꝫ eos)) Ter d
tia pena est calor summus per
ignem uñ math. xxv ((Ite male
dicti in igneꝫ eternum. ꝛc)) deu.
xxxii. dic̃ moyses ((Ignis succen
sus ẽ i furore meo. id ẽ a princi
pio mũdi pmo ꝯt̃ demões. ꝛ arde
bit usqꝫ ad inferni nouissima de
uorabitqꝫ terram id ẽ terrenos
cũ germie suo ꝛ fũdamenta mõ
cium id ẽ supboꝝ ꝯburꝫ)) h̃ ignis
ut dic̃ alber. sup ps. vl. li. đ muli
er forti uret iteri⁹ aiaꝫ. ꝛ exteri⁹
corpus. Qui ignis i immensum
est calidior nr̃o igne. h̃ ignis ut
in secunda pena dc̃m est calidis
sim⁹ est tenebrosus simpliciter
ꝟm quid lucidus. q̃si fumosus. ꝛ
uirtute diua ꝛ naturali actiuissi
mus. ꝛ tho. in. iiii. di. xliiii. dicit
I

Ignis inferni corpeus ē.ut pro bat.gre.iiii.dia.et maxime acti u⁹ est eiusdem q̄dē spēi cuz n̄ro igne.sed hȝ ꝓprietates multas dn̄tes a n̄ro.tū quia successiōe n̄ indiget.nec lignis nutrit̄.tum qꝛ de⁹ eum r̄git.unde isa.xxx.((Flatus dn̄i sicut torrens sulphu re⁹ succedēs eā)).i.a deo accen s⁹ q̄ naturam ei⁹ instituit.nō ab homine.ignis etiā ibi erit fōtissi me caliditatis.qr calor eius erit undiqꝫ congregatus ꝑpt̄ frigus terre undiqꝫ ipsum c̄cūstās. hec d.tho. Quarta pēa est frigus per aq̄ꝫ de q̄ et precedēti pēa d̄r iob xxiiii((trāsibunt ab aq̄s niuium ad calōē nimiū)) et in.ꝑs.((ignis sulphur et sp̄us procellarum ps calicis eoꝝ)) et tho.ꝑ intellectu hoꝝ dicit ubi pri⁹.di.vl.dānati trāsibūt ex uehentissimo calore ad uehementissimum frigus.si ne h̄ ꝙ in eis sit aliquod r̄frige riū.et qꝛ eoꝝ passio ab exterio ribus n̄ erit ꝑ speties sēsibiles eo mō quo h̄ sꝫ ꝑ actiones sp̄uales impment formas lesiuas.und̄ se quit̄ etiam.sic in febricitantib⁹ stridor dētium d̄ q° lu.xiii.et ut alber.ubi p̄us dic̄ frigus intus ꝛ extra dānatos ꝓseq̄tur. Quinta pena ꝙ paciāt̄ ab oībus elemēto rū fetulentiis.un̄ tho.vbi prius s̄m inq̄t basiliū in ultima mūdi purgatōne fiet q̄dam sepatio in elementis q̄c q̄d ē puꝝ et nobile remaneat supius ad gl̄iam be atorū.q̄c q̄d v̄o est igbile et feta lētū in infernū ꝓiciat̄ ad penam damnatoꝝ.ut sic oīs c̄atura bi ē beatis materia gaudii.ita dāna tis ex omnib⁹ c̄aturis tōm̄tū ac crescat.s̄m illud sap.v.((pugbit cū illo orbis terraꝝ ɔt̄ insēsatos h̄ ei diuine iustitie ɔpetit ut sic ab uno recedentes per pēm in re bus materialibus q̄ sūt multa ꝛ uaria finem suū ɔstituer̄t ita eti am materialit̄ affligāt̄ ex m̄ltis.

((Sexto punietuꝛ quo ad uisū multipliciter fletu.primo un̄ lu. xiii.ligatis pedibus etc̄.q̄lis aūt flet⁹ in dānatis esse possit.docet alber.sup eodē in fletu inq̄t p° ē ɔstrictio cordis ex tristitia et sē su pene scd̄m est cōstrictio pan niculoꝝ cerebri proueniēs ex cō dis ɔ̄strictione. qr paniculi cer̄ bri ꝑ telas.neruos.ꝛ uenas con curuātur ad cor.et cū cō extrēi tates suoꝝ uētriculoꝝ constrin git.tūc ɔtrahuntur pānicl̄i cere bri.et alia m̄bra i q̄ pānicl̄i.ner ui.et uene diffūdūt.ex q° terrō seq̄t inordinata distractio figur̄ et situs in facie.hec tria sunt in fletu infernali.q̄rtū aūt nō.uicꝫ effusio lacbrymaꝝ q̄.h̄ solū hꝫ lo cū.ꝛ tho.ubi p̄us sic dic̄ i fletu corꝑali duo inueniūt̄.quoꝝ unū ē lacbrymaꝝ resolu⁹.et q̄ntū ad h̄.fletus corꝑalis in dānatis esse n̄ pt.qr post dieꝫ iudicii q̄escēta e

motu primi mobilis.nõ erit ali
qua generatio uel corruptio vel
corꝑalis alteratio.in lacbryma
rũ aũt generatiõe oꝫ illius hũo
ris ẽẽ generatõꝫ q̇ ꝑ lacbrymas
distillat.vñ quãtũ ad hoc i dã
natis corꝑalis fletus esse ñ põt.
aliud ꝙ inuenitur in corꝑali fle
tu.ẽ q̃dã cõmotio ⁊ turbatõ ca
pitis ⁊ oculorũ.⁊ quãtũ ad hoc
fletus esse poterit in dãnatis pꝰ
resurrectionẽ.Corpora.n.dam
natoꝝ nõ solũ ab exteriori affli
e gentur.ſꝫ ẽt ab interiori.Sꝫ ꝙ
corpus ĩmutatur ad passionem
aĩe in bonũ et malũ.et quãtum
ad hoc fletus carnis resurrectõ
nẽ indicat et rñdet ꝺlectationi
culpe q̃ fuit in anima et corꝑe.
oculi ẽt puniẽtur fumo.ut in Sa
pena tactũ ẽ ꝺ obiecto quo cor
pora dãnatoꝝ multũ puniẽtur.
quia turpia erẽt colore et turba
tione faciei.et stridore dentiuꝫ
ꝑuabũt ẽt luie sol'.lune.stellaꝝ
f diei.et alioꝝ. Septimo puniẽ
tur auditu ꝑ clamores punitoꝝ
lacbrymabilissimos et blasphe
mias eorũ.vñ dicit Tho.2.2.q.
xiii.Credibile ẽ ꝙ post resurrec
tionẽ i dãnatis erit uocalis blas
phemia.sicut i sãctis vocal' ꝺi
laus.et de ĩteriori blasphemia.
nll'i dubiũ.vñ ꝺ utraqꝫ ꝺr apo.
xvi.((Estuauerẽt hoies estu ma
gno.et blasphemauerẽt nom̃ ꝺi
hñtis põtatẽ suꝑ has plagas)).

⁊ tho.vbi priꝰ idẽ oñdit.ad rõeꝫ
inq̇t blasphemie ꝑtinet detesta
tio diuine bonitatis.Illi aũt q̇ sẽt
in inferno retinebũt ꝑuersã vo
lũtatẽ auersã a dei iustitia in hꝫ
ꝙ diligunt ea in q̇bus puniũt.⁊
vellent eis uti si possẽt.et odiũt
penas q̃ ꝑ hꝰmõi pc̃is ĩfligũt.
Talis igitur detestatio diue iu
stitie ẽ interior in eis blaspheĩa
cordis.ex q̃ exterior blaspheia
seq̇ pt. ❡Octauo puniũtur gu g
stu quo ad priuatiõem omniũ ꝺ
lectabiliũ potuũ et ciboꝝ.vñ lu
ce.xvi. Diues in inferno ait.((
mitte lazaruꝫ ut intingat extre
mũ digiti sui in aquã.ut refrige
ret liguã meã)).sed nemo hẽbit
cũ eodẽ ꝙ desiderat. ex quo sꝫ
greg.elicit ꝙ i illis mẽbris pc̃o
res plus in inferno punient.in
quibꝰ plꝰ peccauerẽt ut chorizã
tes in pedibus tãgentes luxurio
sa ibidẽ.luxuriosi in genitalibꝰ
⁊c̃.Nono puniũtur in olfatu ue
risimilius eni putatur a doctõi
bus ut tactũ i quinta pena ꝑtiꝫ
post iudiciũ infernus replẽdus
ẽ imundicijs.spurcicijs sterqui
liniis.⁊ ceteris penosis abhoia
tionibꝰ.quas pc̃m fecit ex elem̃
tis generari. Idcirco ut hoies
qui in hac uita floribus elem̃to
rũ in optimis effectibꝰ et fructi
bus abusi fuerunt.vilissimis eo
rũ fecibꝰ et sterquiliniis puniẽt
Quis igitur estimare possit di.

henricus de hassia sup gen̄ .ab boiatõem ifernaliū flāmaꝝ. sulphureū. ac fetorē eaꝝ. que si exirēt infernū corrūperēt totū elementarē globū. n̄ g̃ nunc exibit nec post. ſʒ reflectit̃ ex toto concauo iferni ⁊ terre. declarat illō alber. i li. de muli. forti. allegās illud iob. xvii. ¶ putredini dixi pater meus es. mr̄ mea ⁊ soror mea vmibus) nō inquit fiet fetō ex alatõe alicuius putredinis. quia n̄ putrescunt ibi corpa. sed ignobilitas illa ibi cōgregata ōr putredo ⁊ pūcture penaꝝ vmes vnd̄ sap. v. ¶ pugnabit cū illo orbis terrarū cōtra insensatos). i. q̃ttuor elemēta. terra artando. ignis urendo. aer obscurando. ⁊ aqua infrigidādo. quicquid eni ignobile ē i elementis ifernᵒ deglutiet. Decimo puniētur tactu ignis acerbissimi. ⁊ a diuina iustitia intra ⁊ extra medulas cremante. a demonibus torquentibus. a cōdēnatis ɔprim̄tibus ut tactū ē ptim ŝa pena. vn̄ cris. dicit. de repatõe lapsi ad amāticū ꝙ acerbitatē huius ignis nulla

b lingua explicare ualet. ¶ Vndēcimo puniētur per opposita dotibus bt̄oꝝ. corpora enim eoruꝫ erunt quadrupliciter misera. pᵒ ðformia. ē aūt ŝm tho. i. iiii. di. xliiii. duplex ðformitas una ex defectu alicuius mēbri. ⁊ talis i nullo dānatoꝝ erit. ut nulli dubiū ē ꝙ omnes itegris m̄bris resurgēt. alia est deformitas ex in ðbita pciū dispositõe i qualitatibᵒ q̃dem ut febre uł podogra ⁊ hᵒmodi. nec talis deformitas in dānatis erit. sed corpa eoꝝ erūt sensibilissima ⁊ uiuacia qr ut sic tūc minᵒ sentirent mala pene i inferno sicut. ēt si mutilati p̄manerent. ꝙ n̄ ɔcedit̃. Sunt igr̄ deformes ðfectibus illis qui ex naturalibus pncipiis in hūano corpe naturaliter ɔsequūt̃. ut ē pōderositas tarditas. passibilitas ⁊ opacitas. paladitas ⁊ hᵒmodi unde. q. ulti. dicit. quod corpōa dānatorū erunt turpissima. Secundo g̃ cōpa damn̄atoꝝ erunt passibilia ualde. tum ŝm tho. ubi pᵒ qꝛ integra mēbris. tum qr carētia ipceptilibus mōbis. tuꝫ qr diua iustitia reget in eis materiam ignis. tū etiā q̃a natura eoꝝ ē incōruptibił passibilia ei ērt corpa eoꝝ. ſʒ incōruptibilia ⁊ spēs caloris q̄ materialit̃ sunt in igne recipientur spūalit̃ i dānato cōpe ⁊ sic ignis assiłabit sibi ea nec tn̄ ɔsumet ea ppt̃ que apo. ix. ðr ¶ i diebᵒ ilł q̄rēt homines mortē ⁊ n̄ iueiēt eā. ⁊ desiðrabunt mori ⁊ fugiet mors ab eis. ) Tertio ērt ponðrosa ⁊ tarda. sep q̄rit̃ utꝝ ne aliq̄n iam dānati infernum exire possit h boi bᵒ apparendo: R. ŝʒ. tho. i. iiii. di. xlv. damnati exire pn̄t propa

inferni receptacula ꝯm disposi
tiōez diuine ꝓuidentie. ⁊ aspec
tibus hoim apparere.ñ tñ illud
pñt ꝓpria libertate.sed diuina
ꝓuidētia ad eruditōem hoim ⁊
terrorē. similiter qui sunt i pur
gatario eadē rōe. ⁊ ut suffragia
petāt.sed qui i celo sunt pñt pro
pria libertate glie.dānati tñ se
cū misiā fert. Itē ibidē addit.
Quis aūt aie dānatorū pricipa
liter assint vbi apparēt.ñ tñ cre
dendū ē hoc semꝑ accidere. ali
qñ.n..hꝰmōi appitōes fiūt uel i
dormiēdo.l' in uigilādo opatōe
bonorū spirituū uel maloꝝ.ad i
structionē l' deceptōem viuētiū
sicut ēt viui hoies aliqñ aliis ap
parent.⁊ eis multa dicūt i sōni
is.cū tñ cōstet eos ñ esse pñtes.
sicut aug.ꝑ multa exēpla ꝓbat
li.de cura ꝓ mortuis agenda.

Quarto dānati erunt grossi ⁊ ñ
subtiles.⁊ sicut oues morbide i
inferno posite quas mors depa
i scet. Duodecima pena ē ðfō
mitas queddaz opposita auree
⁊ aureolis.vnde quidā antiquꝰ
doctor super.iiii.mouet hanc q̄
sti.cū rōe actuū excellentiū de
beatur aureola ad decorez cor
poris et aie.vtrū etiā ꝓ actibus
excellenter malis et turpibus ð
beatur ipis malis ꝓ pena aliqd
ꝑ modū deformitatis ⁊ turpitu
dinis ꝙ rñdeat aureole in bōis
et uerius dicatur luteola. rñde

ri pōt.ꝙ sic ut quidam caracte
res siue q̄dā deformitates rñde
ant in quibusdā dānatis respec
tu aureolaꝝ i bonis.viciū .n.si
ue pcm opponit virtuti.et sicut
aureola hētur ꝑꝑ virtutē. Ita
lutea ꝑꝑ viciū habebitur.ꝙ sta
tui nō principaliter opponitur.
sed illa uicia ubi nō solū virtus
corrūpitur.sed ēt status cui ðbe
batur aureola.talia uicia deme
rentur luteolā. vnde uerbi gra
tia.in ipis corruptoribus virgi
nū. Et similiter in ipis hereticis
qui fidē corrūpunt in aliis. et si
militer in his qui ꝓ defensione
sui erroris paciūtur mortez. Et
ponūtur ille deformitates nō so
lum quia se aureol' priuauerūt
male opādo.sz q̇a ēt i alios pec
cauerunt.quaatū in se fuit eos.
vz corrumpendo.vnde sicut bo
ni habebūt in celo accidētale
pmiū. Ita ecōuerso mali añ iu
diciū accidētale ðmeritū. et pꝰ
luteolā. De accidentali demeri
to dicit ambro.ꝙ pena arrij nō
ē adhuc finita qr nescitur quot
ꝑ eum ruēt. Tertiadecima. pēa
ē perpetua societas pessimoruz
oium ðmonū et hoim. Sz du lr
bitat' utrū ne i iferno sit dr̄ia lo
corū i situ ꝯm maioritatē pēaꝝ
et minoritatē: Ro.ꝙ sic.vñ Jo
hā.xiiii. ((In domo patris mei
mansiōes multe sunt ))ergo a si
mili in inferno.dicit etiaz tho.

i.iiii.di.xlv. Exñtes inquit in inferno. ſm diuſitatẽ culpe diuſaʒ ſorciuntur ꝛ penam. ꝛ etiam ſʒ ꝙ grauiorib⁹ pc̃is irrecitũt damnati. ſm hoc obſcuriorem ꝛ pfũdiorẽ locũ obtinẽt in inferno unũ ꝛ ſupiores in q̃b⁹ minimũ erat ỏ rõne culpe ſupmum ꝛ minus tenebroſum locũ hñt oibus puniẽdis. hec ille. Dubitatur. ii. utruʒ eterna ſapientia i locis penarũ infernalium hoies ſiles h i uiciis ad ſiĺia loca in inferno pũiẽdos tranſmittat? Rñ. ſm greg. iiii. diaĺ. ꝙ ſic. unde math. xiii. tunc id ẽ i die iudicij dicet meſſorib⁹ ((Colligite ziʒãia ꝛ ligate ea in faſciculoſ ad ↄburẽdum)) ſup q⁹ gre. iiii. dya. quid eſt ziʒania in faſcicĺos ligare. niſi ↄpares pari bus i tõmẽtis ſiĺib⁹ ſociaꝛ ut ſu pbos cũ ſupbis. luxnrioſos cũ luxurioſ. auaros cum auaris. fallaces cum fallacib⁹. infideles cũ ifidelibus ꝛc̃. cũ ĝ ſiĺes i culpa ad tormenta ſiĺia angeli in locis pẽalibus ỏputant. ꝗ ziʒanioꝛuʒ faſciculos ad ↄburãdum ligãt. hec ille. ꝛ ſic erunt tot pciales i inferno mãſiones quot pncipalia uicia mortalia. nec obſtat illud iob. xi. ubi ỏr ((i inferno nullus ordo ſed ſempitern⁹ horrõ ibitat)) qꝛ ſm grego. ibiỏ. itelligitur ỏ intẽtionis directione ꝛ rc̃a opatione quoꝛ neutꝛ ibi erit. ꝛ tñ ſap. viii. ỏr ((ſapiẽtia attigit a fine uſqʒ ad fineʒ fõrtiẽ ꝛ diſpõit oia ſuauiter)) Deciaq̃rta pẽa ẽ ꝓuatio ſenſationis xpi ſm humaitatem. cui⁹ pulchtudo ẽ ſola q̃etatiua uiſus. cuius uox ſola q̃etat auditu odor olfc̃ʒ. ſapor guſtum. ꝛ ↄiunctio tactũ. unñ in q⁹ libʒ. v. ſenſuum dãnati tã iterioruʒ ꝗ exterioꝝ ꝑmanebit perpetua ſitis q̃daʒ naturaĺ. qr in xpi humanitate nr̃e humanitatiſ eſſentiaĺ q̃dam btitudo ↄſiſtit. cũ igiť quinqʒ ſint ſenſus quoꝝ q̃libet humanitate xpi ꝓnabitur ꝛ quintuples ſitis ꝑ ↄñs i q̃nqʒ potẽtiis ſenſuum erit decẽ pciales pene ſub h menbro pncipali ↄp hẽſe. ꝛ erũt ꝑdc̃e pene tanto q⁹ dãmõ grauiões. q̃nto xpi hũanitas omnia ſenſibilia excedit in amenitate. Capitulum tertium

Quo ad. ii. principale de interioribus penis dãnatoꝝ notãdum. ꝙ. v. principales penas damnati hẽbũt ꝛ iã ptim hñt. q̃ ſũt. prio oim q̃nqʒ interioꝝ ſenſuũ punitõ q̃b⁹ ỏlc̃abilia ſubtrahũtuꝛ. ꝛ triſta pñtabuntuꝛ q⁹ ad ↄcupiſcibileʒ. ſecũdo quo ad iraſcibilẽ erit odiũ ꝛ deteſtatio. tertio intellectus obcecatio. q̃rto uermis ↄſcie ꝛmorſus. quinto. pc̃i. ꝛ interioris blaſphemie ↄtiuatõ. Pria pẽa iteri or erit. ỏ interioribus ſẽſibus q̃ ſunt ſenſus cõis. imaginata fantaſia eſtiatiua ꝛ meõria ſẽſitia.

Naz p oculos ingredientur ad sensū cōem ea que dicta sunt. i pena sexta ꝛ sic p auditū que i septima dicta sunt. ꝛ sic de aliis sensibus et cōgregabūtur in sen su cōi. eū maxime cruciantia. ad imagiatiuā que hic infecta fuit pulchritudine mulierū uei ent amarissime eedē imagines et penitētie ut dicat utinā uidis sem p muliere serpentē. utinaz pro ebrietate gustassem cinerē p cantilenis audiuisem sermo nem. et sic de aliis ad fantasiaz uenient horribiles uisiones ad estimatiuā idicibiles timores. puta cuz uiderit aliquē torque ri p dōmonē. stati timebit sibi af futurū eūdē dolorē. sicut fit cir ca rotandos successiue. memo ria sensitiua cogitabit de malis male. et de celestibus infernali ter. hec oia pbantur p dictū. s. tho. in. iiii. di. vl. dicētis sic pp p fectā btitudinē scōꝝ nihil erit i eis q̄ ñ sit gaudii materia. Jta nihil erit in dānatis q̄ nō sit eis materia et causa tristitie. nec a liquid q̄ ad tristitiaz pertinere possit. deerit ut sit eoꝝ miseria ꝯ

b sūmata. Scōa pena interior q° ad irascibilē erit odiū oim dēmo num. hoim tā uiuorū q̄ȝ mōtuo rū. angeloꝝ et sanctaꝝ aiarnz. vnde super illud Jsaie. xiiij. (( surrexerunt de soliis omnes pri cipes)) dicit glo. solatium ē ma

lorū multos hrē socios penaꝝ. Jō sanctus tho. ubi prius di. sic in beatis in patria erit perfectis sima caritas. ita in dānatis erit perfectissimū odiuz. vnde sicut sancti gaudebunt de oibus bōis ita mali de oibus malis gaude bunt. et d oibus bonis dolebūt vñ et felicitas sanctoꝝ cōsidra ta eos maxime affliget. vñ isa. xxvi. uideant et cōfundant zelā tes ppli. et ignis hostes tuos de uoret. vnde uellent oēs btos ēē dānatos. tāta ēt erit in dānatis inuidia. q̄ ppinquorū glorie inui debunt. cū ipi sint in sūma mise ria. ꝛ hoc ēt bene i hac uita ac cidit crescēte inuidia. sed tñ mi nus inuidēt ppinquis q̄ȝ aliis et maior esset eorū pena. si oms p pinqui dānarētur. ꝛ alii saluarē tur. quā si aliqui de suis ppinq̄s saluarētur. ꝛ alii dānarētur. Et inde fuit q̄ diues petiit fratres suos a dānatione eripi. sciebat enim q̄ aliqui eriperentur ma luisset tamen fratres suos cum aliis omnibus damnari. quāuis aūt ex dānatorū multitudie pe na singuloꝝ augeatur. tñ tm̄ su perexcrescit odiū ꝛ inuidia. q̄d magis eligent torqueri cū mul tis. q̄ȝ minus soli. ¶ Sed quid erit de affcū dānatoꝝ ad eos. quos hic carnaliter dilexerunt. nam affectōes inordinate in inferno a damatis non auferent. sed



134

damnati h̄ aliquos carnalit̄ di
lexerunt. ergo uidetur ꝙ etiam
illic? R̄n̄. dilectio q̄ non funda
tur super honestum facile r̄scin
ditur ⁊ precipue i malis homini
bus. ut ph̄s dicit. ix. Ethicoꝝ un
de damnati non conseruabunt
amicitiam ad eos quos iordia
te dilexeruut. sed in hoc uolun
tas eorum remanebit peruersa
quod causaꝫ iuordinate dilectō
nis adhuc diligunt. Odiunt eti
am deum secundum illō psal. ((
superbia eoꝝ qui te oderūt ascē
dit semper)) potest enī deus du
pliciter uideri. uno modo i se ⁊
sic a nullo clare uisus potest o
diri. alio modo in effectu. Et qꝛ
quidam effectus dei puta puni
tio repugnat aliquibꝰ. ideo deū
odiunt in operibus iustitie sue.
hec omnia Tho. unō alber. sup
prouer. ul. de mulier̄ forti. dicit
damnati nullo affectu penitꝰ se
diligunt. unde iob. xl. corpus eiꝰ
id est leuiatham. qui significat
diabolum quasi scuta fusilia cō
pacta squamis sese prementibꝰ.
Corpus diaboli sunt omnes dā
nati. ⁊ scuta fusilia in que amoꝛ
diuinus intrare nequeat un̄ ⁊ se
se inuicem deridere dicūt̄. ⁊ ꝯui
ciari. nec obstat ꝙ diues sollici
tabatur de fr̄ibꝰ. qꝛ hoc fecit nō
amore. sed ut ip̄e minus arderet
si fr̄es a crimibus ad q̄ ip̄e eos ī
duxerat absoluerentur. ul' ut nō
sustieret ꝯuicia ipoꝝ improperā
tium sibi. uel uerius ut dic̄ aug.
ꝯpulsus fuit hoc dicere ꝑpter e
xemplū uiuentiuꝫ. ut magis cre
dant scripture. q̄ꝫ etiam mōtuis
resurgentibꝰ. ¶ Tertia pē̄a sūt e
tenebre interiores que sūt tripli
ces uicꝫ p̄uatio scie. hūane. cele
stis ⁊ diuine. De priuatōne pria
scꝫ de humanis tenebris dubita
tur utꝝ damnati possint uti noti
cia q̄ꝫ in h̄ mundo habuer̄t? R̄.
tho. ubi prius di. xl. damnati me
morabūt̄ aliquoꝝ q̄ h̄ sciuerūt.
un̄ lu. xvi. abraham diuiti ait ((r̄
cordare qꝛ recipisti bōa in uita
tua)) ꝯsideratio eniꝫ aliquoꝝ sci
toꝝ q̄ntum ad aliq̄d iducit gau
dium. uel ex ꝑte coḡscibiliuꝫ in
q̄ntū diligūtur. uel ex ꝑte ip̄ius
cognitōis. in quantuꝫ ē conueni
ens ⁊ perfecta potest etiaꝫ tristi
tie ratio ēē ⁊ ex parte cognosci
bilium. que nata sunt contrista
re ⁊ ex parte ipsius cognitōis. ꝑ
ut eius imperfectio ꝯsiderat̄. ut
pote cum aliqnis ꝯsiderat se dēfi
cere in cognitione alicuiꝰ rei cu
ius perfectionem appeteret. sic
ergo i damnatis erit actualis ꝯ
sideratio eoꝝ q̄ prius sciuerant.
ut materia tristitie. nō aūt ut de
lectationis causā ꝯsiderabūt. ꝯsi
derabūt enim mala q̄ gesser̄t ex
q̇bus dānati sunt. ⁊ bōa dilc̄a q̄
h̄ amiserunt. ⁊ ex utroq̄ꝫ torq̄bū
tur. similiter etiam torquebunt̄

de hoc ꝙ considerabunt noticiā
quam ð reb⁹ speculabilibus ha
buerūt imꝑfectā esse ⁊ amisisse
summam eius ꝑfectionem quaꝫ
poterant adipisci. deniqꝫ etiam
ea q̄ h̷ aguntur oñdētur eis quo
ad ea que in eis tristitiaꝫ auge
re pñt. nec damnati peis acēbis
simis torti abstrahentur. sicut h̷
fit a ↄsideratione tristabilium.
quia in futuro nō abstrahet̄ aia
a corpe sicut h̷ fit. sꝫ q̄ntūcunqꝫ
corpus affligetur tñ aia semper
ↄsiderabit lucidissime illa que
pñt esse ei causa merōis. nec ob
liuio esse poterit ex quantacun̄
qꝫ diuturnitate tpis post iudiciū
hec ille. Scđo tenebris q̄ sunt
priuatio celestis uisionis affligē
tur. unde fm tho. ubi prius di. ul
tima ⁊ idem hēt̄ ibi in lr̄a a btō
greg. damnati an̄ diem iudicii
uidebunt bonos in gl̄a. unð luc.
xvi. Diues uidit lazarum in sin
abrahe. non hoc modo ꝙ gloriā
eoꝝ q̄lis sit ↄgnoscāt. sed solum
mō cognoscent eos esse in gl̄ia
q̄dam inestimabili. ⁊ ex h̷ turba
buntur. tum propter inuidiā. do
lentes de bonoꝝ felicitate. tum
ꝓpter h̷ ꝙ ipi talē gloriam ami
sert̄. unde ðr sap̄. v. de impiis ui
dentes turbabuntur timore hor
ribili. sed post diem iudicii omī
no uisione beatoꝝ ꝓuabuntur.
nec tamē ex h̷ eoꝝ pena minue
tur. sed augebit̄. quia in memo
ria habebunt gloriā btōꝝ. quaꝫ
in iudicio uel an̄ iudiciū uidert̄.
⁊ hoc ē eis tormentum. sed ulte
rius affligētur in hoc ꝙ uidebūt
se indignos reputari. etiam uið
re gloriam quam sancti merētur
hr̄e. hec ille. tertō affligentur te
nebris. circa diuaꝫ noticiā. Que d
rit̄ igit̄ an damnati cogitabunt
aliquid ð deo? R̄ñ. tho. ubi ꝑus
quod sic. sꝫ notādūꝫ inq̇t. ꝙ ð⁹ p̄t
dupliciter ↄsiderari. uno modo
fm se. ⁊ fm illud ē proprium ei
scꝫ esse tocius bonitatis ꝑncipiū
Et sic nullo mō considerari pt si
ne delectatione. un̄ sic nullo mō
a damnatis cogitabat̄. alio mō
fm aliquid quod est ei quasi ac
cidētale i effectibus suis utpote
punire uel aliq̇d h⁹mōi. et fm h̷
ↄsideratio de ðo pōt tristitiā in
ducere. ¶ Et hoc mō dānati ð eo
cogitabunt. Ipi ei deū odio ha
bent. et ð eo n̄ cogitabūt nisi rō
ne punitōis et ꝓhibitōis eius. ꝙ
male eorū uolūtati cōsonat. un̄
nō ↄsiderabūt eū nisi ut punito
rē et ꝓhibitorē. quarta pena dā
natorum interior est continua
pcōꝝ multiplicatio ⁊ perpetua
i odio dei. pxi. ðmonum. scōꝝ ⁊
āgeloꝝ. ⁊ in blasphemia ↄtinua
tio ⁊ de q̇bus dcm ē. Et sic ↄtra
deū ꝑpetue ꝑuersam uolūtateꝫ
hēbūt. non tñ proprie ðmerētur
ꝓprie loquendo. qꝛ i termino n̄
in uia sunt ibi solum est meritū

pprie ꝛ ꝺmeritũ. vñ tho. vbi pri⁹ Non pp hoc damnati excusanť a demerito. qꝛ necessitatẽ peccãdi hñt. sed qꝛ ad sũmũ puenerũt maloꝝ. demones tñ ante iudicium peccant. ꝛ demerentur alios ad peccata trahentes. sed ad dãnatorũ hoĩz officiũ ñ ptiet alios ad dãnatõez ptrahere. sicut pertinet ad officiũ demonũ. rõe cuius demerentur quantũ ad secũ

e dariã penam. hec ille. ¶ Quita pena dãnatoꝝ interior sunt vermes ꝯscie. vñ Jsa. vltio. ((Jgnis eoꝝ nõ extiguetur. ꝛ uermis eorũ ñ morietur)) super quo aug. ꝺ ci. dei li. xxi. plures expositiones recitans cõcludit. Jn penis iq̃t malorũ inextinguibilis ignis ꝛ immanissimus vermis. alij ppe ad corpus ignẽ exposuerunt. tropice vero ad aĩam vermẽ qꝫ esse pbabilius videtur. vnꝺ ꝭm Tho. vbi prius distinctione vltima. Et bonauẽ. ¶ Jpa translatio vermis ad dolorẽ spũalẽ mãifestat in quibus ꝛ qũo fit uermis. si attendatur ratio transferẽdi. Jn uerme eni naturali cõsideratur origo ꝛ inordinatio. oritur inq̃z ex putrefactiõe ꝛ mordet illud ex quo oritur. sic in spũali dolore ñ q̇liber dolor ẽ vermis. sed q̇ nascitur ex putrefactiõe peccati. sic tũc pc̃z ꝺꝛ putridũ qñ anima i eo req̇escit finalr̃. Rursus oꝫ qꝫ sit in dolore remorsio. hoc aũt ẽ ex cõcursu duorũ sibi inuicẽ obuiantiũ ꝛ resistentiũ. Jsta duo mouentia sunt i hoĩe volũtas naturalis ꝛ ꝺlibẽatiua. ista cõcurrunt p ꝯsciam dictantem aliq̇d factũ esse indebitũ. et tc̃ obuiant. qñ volũtas naturalis detestatur idebituz et ꝺliberatiue voluntati placet. Tunc aũt resistunt qñ vtraqꝫ in suo actu uiget. Ex his patet cur in q̇busdam viuẽtibus sit uermis ꝯscie modicus aut magnus. Jn damnatis ẽt patet silr̃. qꝫ ibi erit pc̃i putrefactio. ex hoc qꝫ pc̃m finaliter remansit in aĩa eoruz. Jbi erit concursus propter peccatorum apertissimã uisionem. Jbi erit obuiatio pp voluntatis deliberatiue obstinationẽ perpetuam. et sinderisis remurmuratio Jbi erit resistentia. quia ipa delectatio peccati erit ablata per pene acerbitatẽ. ꝛ ex hoc ipius sinderisis fortificata actio. et ex hoc ṽmis mirabiliter rodens ꝛ puniens verba sunt bonauen.

f Est autem quintuplex uermis ꝭm omnes doctores. primus de pc̃o cõmisso a se nõ quia pc̃m. sed quia cã de meritorio respectu pene dãni. Secũdus uermis ẽ ꝭm sco. tristitia ꝺ obstinatiõe sua in pc̃o q̃ est priuatio boni honesti siue gratie p culpã uel saltem tristatur de peccato. qꝺ cõmisit in uita sua in quo nunc

fine remissione dimissus ē et de relictus non quidem tristatur ꝺ hoc.uel hoc secūdū se.quia tal' est puatō boni moral'.s3 q2 ōme ritū respectu pene damni. Terti⁹ uermis ē ꝺm alber.super missa3 de bono a seipo obmissio.quod si fecisset.minora mala sustiēret Et ꝺm alber.ibidem. hi tres uē mes nūquā ppetue crescent nec decrescēt.q2 sunt ꝺ pterito.ꝛ de ncc̄ario. Quartus uermis est se cūdum eūdē ꝺ malo cui⁹ ipe po tuit esse causa ut fieret in alio ꝛ ille uermis crescet et mitigabit Si enim per malu3 suū causa ē mali in alio.tociens crescit uer mis quotiens crescit et dilatat̄ malum illud in alios quos iuol uit.et in h̄ sēsu dic̄ ambro.quod ignoratur pēa arrii. q2 nescit̄ ꝙ errore eius sint subu'tendi.si aūt causa fuit ut bonum fieret.toci ens decrescit uermis quotiens bonum illud multiplicabitur.h̄ alber. Quitus uermis ut dic̄ tho. ubi pus ē corpal' qōammodo p̄t etiam inq̄t dici.ꝙ p uerm̄ spūa lem caro affliget̄.ꝺm qō passio nes aīe r̄dūdant i corpus.et h̄ et in futuro.unꝺ ecc̄.vii (uindicta carnis impii ignis et uermis.)

Capitulū. Quartum ꝺ pena damnatorum

De tertio principali uide licet de penā damnatorum res pectu superiorum. Notandu3 ꝙ talis in gener̄ triplex est.prima est subtractio celestis solacii ho minum beatorum.et angelorū et alligatio ad carcerem inferni in societatem peccatorū et ōmo num. Scōa puatio triū dotū anime et adeptio ipsis opposito rum. Tertia est certitudo de in terminabilitate omnium prefa tarum penarum.et ꝺ r̄dēptōe ꝺ speratio. Prima inq̄m pena est a septuplex. Prima est ꝙ pallatō amenissimi celi priuabuntur ꝙ ē patria omni rationali creatur̄ desiderabilissima.sic̄ cētrum ter re ḡuibus.ita aīe centrū ē celū. Secūda est quō infernali loco i gneo perpetue ꝯtēplādo alliga būtur.unꝺ.math.xxv (Ite ma ledicti in ignem eternū) Tertia ē priuatio naturalis societatis ad btōs homines a q̄b⁹ tot gau dia deberēt r̄cipere quot sūt bti homines. Quāta ē adeptō socie tatis damnatoꝝ hominū.ꝺ q̄b⁹ tanto plura tristia r̄cipient.quā to plures dānati existunt. Quin ta ē priuatio societatis angelice nature.q̄ ppinqua est nr̄e aīe ꝺ quoru3 āgelorum societate gau dere posset.sicut hoīm ꝺ societa te Sexta ē introitus ad societa tē demonū infinitoꝝ quodāmō a q̄bus etiam tot mala recipiēt quot sunt deformissimi demōes

Septima est societas pessimi dmonis et turpissimi luciferi. que oia notat ibi in vbis xpi. q pat' est diabolo et angelis eius.

b ¶ Scda pena e puatio triu dotu aie. et addeptio oppositoru ei'. aia. n. beatorum habebit pmo uisionez di clara q decorat intellectus in munus fidei h habite. Scdo ophensione di q pficiet meoria i munus spei. tertio fruitioem di delectabilissima. q quietabit uoluntas in munus caritatis vie. ut docet Tho. in. iiii. di. xlix. sic aia danati z penas ediuerso habebit. quarum qlibet qdamo i infinitu excedet oes pnominatas penas gehene. ut dicit cris. d reparatoe lapsi. sicut creato excedit creatura. qr obiecta triu dotum sunt. Infinitu uerum. ens z bonuz ergo opposita sut falsissimu misrimu. z pessimu. sicut igitur dus delectabilissimu z summu bonuz obiectu e beatis. ita diabol'. s. sathan e summu z terribilissimuz obiectu danatis. ¶ Cui' ei obiectu est optimum eius oppositu e pessimum. prima igitur pena est priuatio visionis beatifice. z omnium ibi factibilium. que uidisset si no in mortali defuct' esset. ¶ Roe huius priuatiois intellectus ppetua siti naturalem pacietur. aia danata qa s3 phz. .i. metha. Omis ho naturaliter scire desiderat. z prout cometator auerrois exponit. no quietatur intellectus nisi summu veruz fuerit adeptus. ac siti aia no corpus diuitis in inferno siciebat cum ait. ¶ Mitte lazaru ut intingat extremu digitu. zc.) Secunda pena corrndens ingratitudini fidei e uisio perpetua oium dmonu et animaru turpissimaru psertim pessimi demonis de quo math. xxv. ¶ qui patus e diabolo et angelis eius) et sic puniat itellectus acebissime. qualis at sit pessimi demonis facies hac describit iob. xl. sub similitudie dicens ¶ sternutatio eius splendor ignis. et oculi eius. sicut palpebre diluculi. de ore eius lampades pcedunt sicut tede ignis accense. de naribus eius pcedit fum'. sicut olle succese atq3 feruentix. anhelitus eius prunas ardere facit. et flama de eius ore egreditur. In collo eius morabitur formido. z faciem eius pcedit egestas) sup quo alber. vbi supra. sternutatio diaboli e pessimus conatus malignandi. spledor ignis dr non a claritate s3 a terribilitate z crematione. oculi eius tremebudi. vbi intelligitur furia demonis sicut i iratis. Os aut quo loqtur ad aiam emit lampades. quia incendit animas z cogitatoes in maluz. de naribus eius. id e a capite. vn pcedere d3 discretio pcedit

fumus dementis ↄcupie. ⁊ furor irratõnalis alitus iniq̄ uolunta tis prunas ardere facit id est im pios igne ifernali succẽsos. Col lum eius est ceruicosa superbia ipi⁹.i q̄ est formido.qꝛ pl⁹ audȝ supba temeritas quam possit ex plere ⁊ egestas oĩs boni precedȝ faciem ei⁹.tertia pẽa ẽ ꝓuatõ sũ me pfectionis dĩne.⁊ etiam ami cicie quã tñ oĩs aĩa desiderat na turaliter.qꝛ a deo primo ꝓcessit unð ꝓmo eth. Oĩa bonum appe tũt.ergo optimum maxie.⁊ pri mo ↄfes. Augu. Fecisti nos dñe ad te ⁊ inq̄etum ẽ cor nostrum donec req̄escat in te.erunt enim in summa distantia a celo btis ⁊ deo quoꝝ adeptõem nũquaȝ ha bebunt. Quarta pena ẽ adeptio sũme miserie.intus ⁊ ext̃. supra ⁊ infra a dextris ⁊ a sinistris. añ ⁊ retro.ut sicut diligentibus deũ oĩa in bonuȝ cooperabũtur. Ita deũ odiẽtibus oĩa cooperentur i malum corñdens spei. q̄ꝫ in cre aturas deo postergato posuerũt ⁊ sic memoria damnatoruȝ erit miserrima. Quinta pẽa loco fru itõis delectabilis btõꝝ erit in dã natis tristitia ⁊ dolor omnia pre

c fata ↄñs. ¶ Tertia principal' pe na complens omnẽ miseriam est certitudo ꝺ perpetuitate penaꝝ oĩm supradictarũ: xp̃o dicente. ¶ Ite in ignem eternũ. Et i simbo lo q̄ uero mala egerunt.ibũt in ignem eternũ. Et hec ẽ fides ca tholica quam nisi quisq̄ꝫ integre firmiter ⁊ inuiolabiliter credide rit.saluſ esse non poterit. ⁊ sicut ẜm aug .nõ esset pfc̃e quis bea tus deum clare uidens ⁊ eo fru ens. nisi esset ꝺ perpetuitate isto rum certus.sic suo mõ etiã certi tudo ꝺ nulla redemptione ↄplet miseriam damnatoꝝ. Et ꝑt dici tristitia absõptiua ẜꝫ sco .super iiii.carentia beatitudinis.quia ei⁹ desiderium maxie spẽalit' in est nature.⁊ specialiter nature sibi sine freno iustitie derelicte. eiusdem eni beatitudinis ꝑpetu a carentia percepta cõtristat to tum absorbẽdo.hec ille ¶ Dubi d

tatur ẽca ꝑmissa utꝝ cõsideratõ penaꝝ inferni pl⁹ moueat ad di mittendum pc̃a ⁊ faciẽda manda ta quam ↄsideratio gaudioꝝ ce li. Rñ. ẜꝫ mgr̃m Heri. ꝺ bassia super gene.distiguendo.sunt ei tria genera hominum. Quidaȝ carnales ⁊ mundani.alii sunt sẽ suales ⁊ imperfecti tercii uero sunt spirituales ⁊ perfecti.de ꝑ mis ḡ dicendum quod mũdanos ⁊ carnales fidem habẽtes plus mouent pene inferni q̄ꝫ gaudia celi.qꝛ.j.coꝝ.ii.animalis hõ nõ sapit ea que dei sunt. imo talib⁹ gustum ifectum hñtib⁹ spũalia ꝺsipiunt usq̄ꝫ ad nauſeam.ꝑmos etiam pl⁹ mouȝ ↄminatio pñtis seculi quã futuri: qꝛ pene pñtis

feculi sūt omunit̄ p experientiam note. similiter ꝛ bōa p̄sentia sẽ auide amata. De secundis dicē dum. quod p̄missio bonoꝝ tp̄ali um plus mouꝫ ip̄sc̄os q̄ȝ promis sio celestium ꝛ sp̄ualiuꝫ quā ob causam in ueteri testamēto ubi null⁹ celum itrauit. qñ lex ip̄sa fuit de⁹ promisit tp̄alia. ꝛ cōmi natus est pēas ḡues transgresso rib⁹ sed in nouo testam̄to ɔ̄triū xp̄s fecit. laudando paup̄tatem ꝛ neminem occidēdo. qꝛ lex ē ca ritatis p̄fecte. tñ sicut s̄m aug. in ueteri testamento pauci erāt p fecti ꝛ pro tāto ad nouū testam̄ tum ptinebant q̄ ei⁹ legē in pau ptate s̄uauerunt. ita hodie i no uo testamento multi sunt ad ue tus testamentū ptinētes morib⁹ quos plus moueret ad dei s̄uan da mādata promissio p̄ntiū tem palium q̄ȝ futuroꝝ ꝛ sili̇t̄ commi natio penaꝝ ciuiliū. sed hec xp̄⁹ nec dare h̄ nec p̄mittere uoluit qꝛ ob talem r̄spectū mādata in plere. non esset salutar̄ multū. sꝫ tūc est salubre. qñ ob dei bonita tem p̄ncipalit̄ p̄cepta s̄uamus. De tertiis dicendum. q̄ ut pluri mum salubri⁹ mouēt iustos ꝛ p fectos meditatō gaudiorum celi q̄ȝ meditatio penaꝝ i̇ferni. licet utraq̄ȝ salubrit̄ moueat. primuꝫ patꝫ qꝛ ɔ̄sideratio bn̄fitiorūꝫ ex cellētium et p̄ncipaliū ē efficaci or in causando amorē d̄i intuitu sue bonitatis p̄cise. q̄ȝ sit consid̄ ratio bn̄ficioꝝ min⁹ p̄ncipaliuꝫ. scd̄m patet. qꝛ ɔ̄tēplatio penarū inferni facit bonos ꝛ iustos ferri in deum per dilectionē i q̄ntū sū me iust⁹ ē sic meditatō gaudioꝝ celi facit ip̄m amari in quantuꝫ sūme pi⁹ ē liberal̄ ꝛ bonus d̄r au tē notāt̄ ut plurimum. qꝛ consid̄ ratio penaꝝ p̄t etiā bri cū moti uo maxime d̄i boitatis. ip̄e ei tā q̄ȝ piissimus p̄r maxime nos dili gēs pēas inferni id̄eo instituit. ut ab eo profugi ip̄is inspectis ꝛ undiq̄ȝ male suscepti ad eum re deamus. et sic bn̄t pene inferni rōeꝫ maximi beneficii. et p ɔ̄ñs caritatiue mouere ad deum.

¶ Capitulū. Quintum.

Postremo d̄ p̄mio s̄uā tiuꝫ decalogū. Terti⁹ tractatus erit uicꝫ de gaudiis future beatitudinis de q̄b⁹ tria etiā sūt uidēda. primo d̄ gaudiis exteriorib⁹. v. sensuum Scd̄o de i̇teriorib⁹. Tertō d̄ su periorib⁹. Exteriora sunt in gn̄e. xiiii. s. celi collocatio. mundi re nouatio. v. sensuum actuatō. do tuꝫ q̄ttuō corp̄is ꝛ triū aīe colla tio. aureolaꝝ et fructuuꝫ datio. beatoꝝ associatio. et xp̄i huma nitatis sensatio. ¶ Primū ē celi collocatō. Est aūt celū i q⁰ collo cātur beati s̄m doctores in scd̄o

di.xi.dictũ empireũ ob sui lucio
sitatẽ ñ ob calorẽ ẽ capacitatis
quodãmõ infinite.ẽ et unifõme
immobile et incorruptibile.inẽ
se splendidissimũ.ad extra non
radiatiuũ ad nr̃m uisũ. lȝ scd̃m
tho.in sũma.i ista inferiora no
bilissime influat. Dubitat̃ utrũ
diuerse mãsiões sint in celo em
pireo: R̷.tho.in.iiii.di.xlix. q̃d
sic. Ubi tria f̃m eũ notãda sũt
Primo q̄ diuersi sunt gradus i
btis quo ad eorũ beatitudines.
Sc̃o quo ad mãsiones. Tertio pe
nes q̃d attẽdãt̃ iste differẽtie.
Primo sunt gradus beatitudi
nis in btis.nõ quo ad obiectuȝ
sed quo ad opatiõem. Beatitu
do.n.cõsistit f̃m ph̃m.x. Ethi.i
duobus. Primo in nobilissima
opatõe.s.i uidẽdo diligendo ⁊
fruendo deũ clare. Et unus cla
rius alio ista hȝ. Et sic btitudo
hȝ gradus. Cuius rõ est q̃a pre
miũ dȝ correspondere merito.
sed unus plus q̃ alius h̃ meruit
vñ.i.corin.xv.(( stella differt a
stella i claritate sic erit ⁊ resur
rectio mortuoꝝ.)) Sc̃do ɔsistit
in obiecto nobilissimo.s.deo.⁊
sic btitudo ñ hȝ gradus.quia d̃
us est unicus qui ab omnibus
vr̃.vñ mat.xx.dr̃.q̄ oẽs acce
perunt singulos d̃narios. Sc̃o no
tandum f̃m eundem ibidem q̄
sunt etiam gradus in celo quo
ad mansiones anime ⁊ corpis.
ut docet auctoritas Ioh.xiiii.
(( In domo patris mei mãsiões
multe sunt)) et rõ q̃a in qualibȝ
ciuitate ⁊ quolibet pallatio bñ
ordinatis est mãsionũ distictio.
sed celũ est ordinatissima ciui
tas.f̃m q̄ apoc.xxi.d̃r. Primo
ostẽdetur f̃m Tho.mãsio aie
secundo corpis.ꝑ intellectu pri
mi notãd̃.q̄ sic̃ mãsio i corpora
libus est locꝰ corpal̃ i qᵒ q̃ete
q̃s habitat post motũ.sic i spũa
libus postq̃ hic q̃s motibus uir
tutum laborauit tãdem in loco
suo uidelicȝ d̃o q̃escȝ dulcissime
uelut in domo ꝑpa.dicente btõ
aug.i.cõfes. Fecisti nos domine
ad te.et inq̃etũ est cor nr̃m do
nec reqescat in te. Et math.xi.
xp̃s ait (( Uenite ad me oẽs qui
laboratis et onerati estis et ego
reficiam uos)) uñ assequutõ ulti
mi finis appetitiui motus nr̄i d̃r
mansio. Et iõ diuersi modi asse
quendi fineȝ ultimũ dicũt̃ diu̾se
mãsiões. Et tñ cũ deus adeptꝰ
est unica est oĩȝ mãsio et domꝰ
ut unitas domus r̃ndeat unita
ti beatitudinis que ex parte ob
iecti.et pluralitas mansionũ r̃ñ
deat differentie q̃ est in beatitu
dine ex pãte btoꝝ. Sic ẽt uide
mus in rebus naturalibꝰ.q̄ idẽ
est locꝰ sursũ õniũ leuiũ ad quẽ
tendũt sȝ unum quodq̃ ptingit ꝑ
pinquius f̃m q̄ est leuius.et ita
bñt diuersas mansiões f̃ȝ dr̄ias

leuitatis. ꝛ hec quidē dicta sunt
c de loco spūali aie. ¶ Sꝫ de loco
corpis dicit tho. in. iiij. di. xliiij.
Locus congruus vnicuiqꝫ corpi
glorioso ꝯputatus ſꝫ gradū sue
dignitatis ptinet ad pmiuꝫ acci
dētale. Nō tñ oꝫ ꝙ diminuatur
aliqd de pmio quātūcūqꝫ sit ex
tra illū locū. quia locus ille ñ p
tinet ad pmiū ſm ꝙ actu ꝯtinꝫ
corpus locatū. cū nihil influat i
corpus gloriosū. sꝫ magis recipi
at splēdorē de ipso. ſm ꝙ debi
tus ē p meritis. vnde gaudiū ꝺ
tali loco māet ēt ei q̄ ē extra lo
d cū illū. hec tho. ¶ Tertio notā
dū ꝙ quo ad pmiū eſſētiale ille
simplr in celo. ꝺo ppinquiorem
habebit māsionē. q̄ ħ plus habu
it ꝺ caritate. cuius rō ē ſm tho.
ibidē. qꝛ tota rō merēdi i actu a
liquo ꝛ pricipiū merēdi ē cāitas
Et iō ſm eius diuersitatē. pmia
distinguēt̄. quāuis ēt ex ipo gñe
actus possit aliqs gradus i me
rēdo ꝯsiderari. nō quidē respec
tu pmij eſſentialis. ꝙ ē gaudiuꝫ
de ꝺo. sꝫ respectu alicuius pmij
accidētalis ꝙ ē gaudiū de aliq°
bono creato vñ q̄ ħ plus bꝫ ꝺ ca
ritate. illius cor ais ꝛ oculi aie
i pria erūt aptiores ad recipien
dū maiorē hitū luis glie. ꝛ q̄ cla
rius videt. plus diliget. ꝛ q̄ plus
diliget plus gaudebit. ꝛ deo p
pinquior erit. hec. d. tho. i sūma
Ex qbus pꝫ prio ꝙ maritata p
piquius deo i pria ꝯiūget̄. ꝛ sim
pliciter maius gaudiū habebit
q̄ꝫ vgo mioris caritatis. Diffici
le tñ ē māitatā maiorē caritatē
hre q̄ꝫ vginē. qꝛ ſm aplꝫ. i. cori.
vii. ¶ mulier cogitat ea que uiri
sunt ¶ vñ alibi di. ¶ De virginib⁹
pceptū dñi ñ hēo ꝯsiliū āt do. ¶
Pꝫ 2° ꝙ i domo celi ēpirrei cor
paliter unus plus appropiquat
hūanitati xpi. ſm ꝙ pl⁹ meruit
ħ ut pbabile videt̄. Et si ppiqta
ti aie ad deū cōrñdet ppiquitas
ad xpi hūanitatē. tūc maritata
ēt sic. pōt plus hūanitati xpi ap
propiquare q̄ꝫ tepida vgo. Uñ
xps marie magdalene familiari
or fuit. ¶ Pꝫ 3° ꝙ aliquo alio res
pectu vgines sunt ppiquissime.
quo ad accidētale pmiū. vꝫ au
reolā. de q̄ videbit̄ ꝺ aureolis po
stea. qꝛ apo. xiiij. sequūt̄ agnum
quocūqꝫ ierit. ꝺinꝺ vidue. ꝛ po
stea ꝯiugate. ꝛ demū alij ꝯtinē
tes. ꝛ postremo pueri. p isto viꝺ
tur facere ꝙ xpus i cena iohāni
ppinqor sibi familiāitatē maio
rē iseſſione oñdit q̄ꝫ petro xpi vi
cario. ¶ Scōm principale extri e
secū gaudiū ē mūdi uisibilis pur
gatio ꝛ inouatio. De quo notat
tho. in. iiij. di. xlvii. vbi cām pur
gatōis mūdi inferioris aſſigt̄ sic
quia mūdus. aliquo° propter ho
minē fact⁹ ē. oꝫ ꝙ quādo homo
glorificatur. ſm corpus. etiā opō
tet quod elemēta huius mundi

ad statū meliorē mutētur. ut sic locus sit cōuenientior. ꝛ aspect⁹ delectabilior. ad hoc aūt ꝙ glo riā corpis hō cōsequatur. oꝫ pri us rmoueri ea. que glorie oppo nūtur. que sunt duo. s. corruptō ꝛ infectō culpe. quia ut dr. i. co rin. xv. ((corruptio incōruptelā nō possidebit)) ꝛ ((a ciuitate glo rie oēs imūdi foris erunt)) apo. vl. Et similiter oꝫ mundū a con trariis dispositionibus anteq̄ꝫ i nouitatē glorie adducantur. p portionari ei ꝙ de hoie dictuꝫ ē. Quāuis aūt res corporalis su biectū infectionis culpe esse nō possit. tamen ex culpa quedā i cōgruitas in rebus corporeis r linquitur ad hoc ꝙ spūalibus d dicentur. Jō videmus ꝙ loca i quibus aliq̄ crimina sunt ꝯmis sa n̄ deputātur ad aliqua sacra i eis exercēda. nisi purgatiōe q̄ dā p̄missa. ꝛ ſm hoc ex peccatis hoīꝫ quādā incōdecentiam ad glo rie susceptiōem pars mūdi reci pit. q̄ in usum nr̄m cedit. Unde quātū ad hoc mūdatōe īndigꝫ. Et siľr circa mediū locū pp ele mentoꝝ ꝯtactū multe sunt cor ruptōes. ꝛ generatōnes ꝛ altera tōes. que puritati eoꝝ d̄rogant. Et iō ab his oꝫ elemēta purga ri. Sed dices. Per quid purgabi tur? R. ſꝫ aug. x. de ci. dei. ꝛ hē tur in glo. i. corin. vii. figura h⁹ mūdi p̄terit. dic glosa. Pulchri tudo huius mdi mundanorum igniū cōflagratōe pibit ꝙ decla rat tho. vbi prius. dicens. Illa mundi purgatio ut dictum ē re mouebit a mundo infectioneꝫ ex culpa relictā. ꝛ impuritatē ꝯmixtionis. ꝛ erit dispositio ad glorie pfectionē. ꝛ iō quantū ad hec tria cōuenientissime fiet p ignē. Primo qꝛ cū ignis sit nobi lissimū elementoꝝ hꝫ naturales pprietates siles pprietatib⁹ glo rie. ut maxime pꝫ de luce. Se cūdo quia ignis nō ita recipit ꝯ mixtionē extranei pp efficatiaꝫ virtutis actiue. sicut alia elemē ta. Tertio quia spera ignis re mota ē a nr̄a habitatōne. neq̄ꝫ ita cōis ē nobis vsus ignis sicut terre. aque. ꝛ aeris. Unde non ita ificitur. ꝛ pp hoc hꝫ magnā efficatiā ad purgandū. ꝛ ad idē subtiliādū. Etiā circa finē mū di regnabit uiciū cupiditatis. Mundo iā quasi senescente. qꝛ ut dr math. xxiiii. ((Tunc refri gescet caritas multorū)) Und tunc ēt purgatio cōueniemter fi et p ignē. Sed diceres usq̄ꝫ q⁹ ignis attingꝫ? R. ſꝫ ꝙ dr. ii. pe. iii. Tantū ascendꝫ iudicii ignis quātum aque diluuii. s. xv. cubi tis. sup oēs montes. Per igneꝫ enim poterunt consumi impuri tates elementorum. que ex eoꝝ cōmixtōe pueniunt. Huiusmōi aūt impuritates precipue sunt





circa terrã usqȝ ad mediũ aeris
interstitium.uñ usqȝ ad illõ spa
cium ignis ultie conflagratõnis
elemẽta purgabit.Tñ ẽt aque
diluuii ascenderunt ꝙ ꝓbabilit
estimari p̃t ex altitudie montiũ
quos determinata mẽsura trãscẽ
derũt. Sed dices.Quot loca pur
gatõne idigẽt: R̸.Infẽn⁹ ñ pur
gabit.qr totum ꝙ ẽ fedũ i elem
tis per ignem ad locuȝ dãnatoꝝ
ꝯgregabit.Uñ ad ifernũ purga
menta aducent.Celum vo pur
gatõe ñ indiget.qr licet diaboli
ibi peccauerunt.tñ cum statim
diaboli inde eiecti fuerũt.non fu
it locus peccãdi.Eadẽ rõne nec
paradisus.nec spera ignis.nec
g supior regio aeris. ¶Sed dice
res.Q° ordie erit purgatio per
ignem ⁊ iudicis aduẽtus: R̸.ẜm
eũdẽ ibidẽ.primo ꝯflagrãtio ignis
que mundum purgabit . iudicẽ
precedet.Uñ psal.((Ignis ante
ipsum precedet))Secũdo ut di
citur di.xlviii. q̃rti p totũ.tã ma
lorum q̃ȝ bonoꝝ hominũ corpo
ra tunc uiuentiũ incinerabit sȝ
differenter.Quia in mortali ꝓ
tunc manentes penose cremabũ
tur in uenialibus existẽtes.pur
gabuntur penose et utiliter.sed
mundi resoluentur sine dolore
Tertio omnium maloꝝ quã bo
noꝝ resurrectio mortuoruȝ fiet
⁊ resurrectio bonoꝝ et eoꝝ cor
poruȝ glorificatõ simul erit.uñ

j.cori.xv((Seminat in ignobili
tate.et resurget in gl'ia))Simul
aũt cũ corpa scõꝝ glorificabun
tur.etiam tota creatura suo mõ
ĩnouabit ut patet ro.viii((Ipa
cr̃atura liberabitur a seruitute
corruptionis in libertatem gl'ie
filioꝝ dei))Quarto boni in ictu
oculi rapient ꝓpa v̄tute agilita
tis dote obuiã xp̃o in aera.j.te.
iiii.Et ꝑ tunc xp̃s iudex ueniet
et ignis ẜm illud.p̃s.((Inflãma
bit in circuitu iimicos ei⁹.s.xp̃i
))Quinto post iudicis sententiã
ignis iñuoluet malos uirtute di
uina.uñ dañ.vii((Fluui⁹igne⁹ra
piduſqȝ egredietur a facie ei⁹))
Glo.ut pc̃ores trahãt in geben
nam.Et loq̃t eadẽ glo.ð igne ð
quo nõ ẽ mẽtio.ut patȝ ꝑ quan
dam glosam q̃ ibi dic̃.ut bonos
purget.et malos puniat.Uñ q̇c
q̇d grosum est in igne et feduȝ.
sepabitur a puro igne.et retru
det in infernum.q̇cq̇d autẽ pul
chruȝ ẽ et nobile et subtile et lu
cidũ in supioribus refuabit ad
gloriaȝ scõꝝ.ut dicit glo .basilii
super illo.p̃s.Uox dñi intercidẽn
tis flammam ignis .Uñ lu.iii((
Cuius supple iudicis uentilabrũ
in manu sua et purgabit aream
suã et ꝯgregabit triticũ suuȝ.i.
electõis in horreũ paleas autẽ
id ẽ ĩprobos ꝯburet igne inexti
guibili))sȝ.dices. Quõ inonabũ b
tur alio corpora pro tẽ ex q° nõ

purgabūtur oīa? R. ſm tho. ⁊ a lios ſuper materia di. xlviii. in. iiii. Quedā corpora purgabūt ut elementa ⁊ corpa beatorum Uñ terra erit tūc. ut criſtallus. ⁊ planabitur. Aer erit clarior. nec habebit obſcuritatē uētus nec ipſſiões alias. nec ſiti a. Aq̄ ⁊ ignis fient puriora. ⁊ māebūt ſm ſubſtātias ⁊ q̄litates ppas q̄ ſenſus ſācto ꝝ mulcebūt luce pſpicuitate. ⁊ pmis q̄litatibus. ñ āt nocebūt. Alia aūt corpa in nouabūtur ſuperi⁹. quia ſol ſta bit in oriente. luna ī occidente. ⁊ motus oīm celo ꝝ ceſſabit ipiſ quieſcētibus. ⁊ oīa āpliori luce illuſtrabuntur. ⁊ ſic a motu ⁊ a minori luce liberabūt. Uñ iſa. ((Ecce ego crō celū nouū ⁊ ter rā nouā. ⁊ nō erūt ī memōia po ra)) Et apo. xxi. Uidi celū nouū ⁊ terra ȝ nouā. vñ iſa. xxx. ((erit lux lune. ſicut lux ſolis. ⁊ lux ſo lis erit ſeptēplicit. ſicut lux. vii. dierū in die q̄ alligauerit dn̄s vulnus ppl'i ſui)) Ubi gl. iter li. Poſt iudiciū ⁊ celū erit nouū ⁊ terra noua. Oīa ei pp hoīe ȝ fac ta. in eius lapſu peiorata ſūt. ⁊ ſol ⁊ luna ſuo luīe miorata. hec ibi. vñ ſup. iiii. dicit to. di. xlviii ꝙ q̄dā illā minoratōe ȝ ad lr̄am pbabil'r intelligunt. ſȝ alii pba bilius ut dicit. dicūt ꝙ minora tio illa fc̄a ſit quo ad vſū hoīs. ñ in ipis celis. ſic ꝙ hō poſt pc̄ȝ

ñ tm̄ ɔmodū ɔſequut⁹ ē ab eis ſicut añ. Per quē mōm ēt geñ. iii. terra maledicta dr̄ ī ope ad ut ſic ſit minoratio in rebus ñ ſm ſubſtātiā. ſȝ ſm effectū. vñ hō ante pc̄m tm̄ cōmodū habu it ex luīe lune. ſicut nūc ex luīe ſolis. ſȝ poſt reſurrectōe ȝ lux lu nō augmentabiť ſȝ rei ueritatē Et ut ōr. tūc lūa lucebit tm̄ q̄n tū nunc ſol lucet. ſol aūt ī ſeptu plū plus q̄ȝ modo luceat. Quan titas aūt meliorationis ⁊ modus illi ſoli cognita ē qui erit melio ratōis actor. Omnia ſunt tho. Omnia ēt p̄fata tangit apl'us ro. viii. di. ((Scimus qm̄ creatu ra ingemiſcit ⁊ pturit uſq̄ ad huc)). i. ad modū ingemiſcentis ⁊ pturientis ſe habet motu. ge neratōe corruptōe. ⁊ multis ali is. Sequitur ibi. ((Nō ſolū aūt illa. ſed nos ipi primicias ſpūs hn̄tes. et ipi intra nos gemimus expectantes redēptiōem corpis noſtri. Spe enī ſalui facti ſum⁹)) Cū igitur tāta innouatio fiet bene xp̄us ait lu. xxi. ((Celū ⁊ t ra tranſibūt)) ſupple q°ad ſpēm quā nūc habent. nō quo ad ſub ſtantiā. Et. i. cori. vii ((Preterit figura huius mūdi)) Dubitať cur iſta īnouatō fiet? R. ſȝ tho. ibidem. Primo ut habitatiōes cōuenientes gl'ificatis corpibus dedicēť. Scdo ut p labore quo hoī iuſſu di fuiezūt remunereť

Tertio ut beati deū in inouatis tāq̄ in speculo mundiori specu lentur. ¶ Dubitatur utrū anima lia plante et mineralia maneāt scʒ substantiā post iuditiū. Rñ. idē qꝫ ñ scʒ tñ bti naturas eorū cognoscēt optime ut i textō dicet̄ gaudio. ¶ Rō q̄re ñ manēt. Pria qr illa q̄ manēt dbēt ð sui natura ēē ppe tua ut hoi tūc assimilēt scʒ p̄fata non sunt hᵒmōi. scʒ tātū hō celi. ā geli et elemēta. Scōa. p̄fata cōru ptibilia solū sūt cāta ppt̄ homiē ut eum in hoc exilio iuuent ad p̄riam fm illō. ps. oīa subiecisti sub pedibᵒ eiᵒ etc. et ro. i. ¶ Inui sibilia dei a cātura mūdi p ea q̄ facta sūt intellecta ɔspiciūt. scʒ post iudiciuʒ oms ert i termino seu pria inferni ul' celi. Ad qd g̃ ualerēt cum nullᵒ eis egeat. Te tia causa et r̄dit i scōam qr ideo nūc sunt p̄fata corruptibilia ut hō iuuet ad ɔstructōʒ domᵒ pa trie. sed finito mundo cōruptibi li q̄libʒ ē in domo celesti. g̃ ðpo ni debent scale q̄ sūt h̄ corrupti biles creature sic̄ fit i ɔparatōe turris et pallacii terreni.

¶ Capitulū. sextū.

Tertiū p̄ncipale gaudiuʒ extrinsecuʒ erit uisio cor poralis ðlectabilissima.
a Ubi notandum primo fm tho. in. iiii di. xliiii. quō oēs. v. sensus ert iñ actu i pria. Rō qr ibi ert i maiōi pfectōe q̄ h̄. scʒ h̄ sunt in actu ergo ibi. ¶ Iteʒ uicinus se hʒ sensus ad aiaʒ q̄ corpus. sed corpᵒ pmiabit per dotes fluētes ab aia. g̃ sensus. Item socius la boris dʒ esse sotius ɔsolationis scʒ quinq; sensus h̄ fuiert laborā do aie. g̃ ipsa ɔsolata. s. anima ipi. i. sēsus premiari debent. Se cundo notanð qꝫ q̄libʒ sensus in pria cog̃scet aliq̄ singularia. uel saltem aliq̄ sing̃lare. et precipue magis excellēs ð qualibʒ specie rerū sēsibiliū. Probat h̄ mgr̄ iohs ð tanbacoū li. ð sēsibilibᵒ ðlicii ð padisi. qr fm doctores cōiter in pria plᵒ restituetur q̄ i padiso a dam pdidit. sed in padiso fuisset cog̃tio rerū sensibilium. igitur. etc
b Tertio notandum qꝫ q̄uis post hāc uitam nō sint q̄dā sensibilia puta aialia. plante etc. tamē p in fluxas spēs sensibus a deo. medi āte intellcu. pñt uerisil'iter i pria uideri sensibilia p̄terita ñ exñtia ptʒ qr aia sepata fm tho. in. iiii. intelligit intelligibilia p spēs in fluxas. g̃ et sensus pcipit sensibi lia p spēs influxas. Alias sensus ñ pportiōaretur itellcūi pro tūc in pcibilitate qꝫ mstruosū forʒ. Et hanc sēsatōʒ nec situs nec di stantia nec absentia sensibilis in pediʒ nec inp̄positō pʒ qr fʒ tho. dins vtᵒ btis ad nutū i oibᵒ sub ueniet. et aderit et assistʒ i oibᵒ q̄

volunt. Cum hoc tñ oms quiqȝ sensus sentient ĩ pria sua ppria obiecta p spẽs receptas a sensi bilibus. ptunc existentib⁹. Pro batur ẽt ex dictis sãcti tho.i.iiij di.vltia.q.vl.dicẽtis. A bẽis ni hil abstrahi dȝ.qꝛ ad pfectõeȝ beatitudinis ptinet. sȝ sentire p spẽs influxas nõ solũ p receptas
c ẽ huiusmodi. His suppositis vid bit oculus beati.quiqȝ in gene re rõe quoꝝ gaudiũ sũmũ habe bit. Primo ñ existentia post iu diciũ.ut flores.aialia piscicl'os aues ꝛ similia.videbit verisil'r per spẽs sensibus a deo influxas Patet quia illa vidisset in sta tu inocentie. sed in patria plus videbit. ¶ Secũdo videbunt sãc ti mũdũ p tunc sensibilẽ in.iiii. elementis tunc purgatũ ꝛ celo rũ speris.stellis ꝛ planetis inno uatũ ut supra dictũ ẽ. ¶ Tertiõ videbũt corpa beatoꝝ tunc pul cherrima.vñ ansel.li.õ similitu dinibus. Pulchritudo quã pfec te hic nullus habet.naturaliter ab hoĩe appetitur. In illa vero beatitudine pulchritudo iustoꝝ solis excellet pulchritudinẽ.qui septẽpliciter q̃ mõ sit splendidi or erit. ((Fulgebunt inqt iusti si cut sol in regno ꝛc̃)) Corpus qui dẽ dñi plucer soli nullus ãbigit sanus. cui cũ similes erimus.te ste apostolo ((reformabit corpus humilitatis nr̃e cõfiguratũ cor pi claritatis sue)) Hec de ansel. Quarto videbũt dãnatos in infer no.ut pbat tho.di.vl.iiii. Nam isa.vlti.õr. ((Egrediẽtur ꝛ uide bũt cadauera viroꝝ. qui puari cati sunt i me)) Glo. Electi egre diẽtur itellectiua vel manifesta visiõe.ut ad laudẽ dei magis ac cendãtur. ¶ Probat ẽt rõe qꝛ a bẽis nihil abstrahi debet. qꝛ ad pfectionẽ beatitudinis ptineat. Unũqdqȝ aũt ex ꝯpatiõe cõtra rii magis cognoscitur. quia cõ traria iuxta se posita magis elu cescũt. Et iõ ut beatitudo scõꝝ eis magis ꝯplaceat. ꝛ õ ea ube riores gratias agant. datur eis ut penas impioꝝ pfecte intueã tur ¶ Et quãuis corpa dãnatoꝝ fiãt turpissima.tñ visio bẽorũ.si cut ꝛ dei p hoc ñ ledetur.nec p tũc beati cõpatiẽtur dãnatis.qr sũme se ꝯformãt dine volũtati. q̃ punit dãnatos.sȝ de penis eoꝝ gaudebũt.ñ iqñtũ penã hñt dã nati.sȝ inqñtu in pena dãnatoꝝ cõsiderãt ordinẽ diuine iustitie ꝛ suã liberatõeȝ.vñ i.ps. ((Leta bitur iustus cũ viderit uidictã)) ¶ Quinto videbũt xpi humani tatẽ in iuditõ.et semp. Uñ luce xxi. ((Tũc videbũt filiũ hois ve nientẽ cũ pt̃ate magna et maie state)) que ad gloriã ptinẽt. ¶ In primo ei aduentu semp humili ter uenit. Sed in secundo cum potestate et maiestate ueniet.

ut gl'iam pr̄is oñdat. ⁊ ꝑtatem
damnatis. ueniet cū cicatricibꝰ
⁊ signo crucis. q̄ btis ðlectabilis
d sima erūt ad uidēdum. Est etiā
h̄ ſ3 Joh. de tābaco nōndū. ubi
supra ꝙ ī quolib3 sēsu m'ltitudo
delcationis cātur ī prima ex sex
uic3 ex r̄stitutione cōmodi na
turalis. ex melioratione obiec
toꝝ. ex acumine potentie sensiti
ue. ex diuersitate uisibiliū. ex cō
iectura deitatis per sensibilia. ⁊
ex hoc ꝙ nec distantia impedit
obiecta nec situs nec īterstitiu3
⁊ h̄ ueꝝ ē qº ad spēs īfluxas s3 r̄
cepta spēs sensus adhuc ualde
a remotis ſm tho. ꝑcipiet. unde
v̄sus. Cōmodū. obiēm. acuit. di
uersa distātia. ðꝰ. Exēpli gr̄a ī ꝓ
posito de uisu sex faciēt ad eiꝰ ð
lcabilissimam ul' ꝑfcissimā ðlcā
tōem. Prio restitutō ɔmodi na
turalis. qr in paradisso habuisset
tm̄ cōmodū de lumie lūe sic̄ nūc
de luie solis. ut allegatu3 fuit su
pra. sup ifa. xxx. s3 status gl'e per
fectiora restituet ꝑdita in para
diso. Secundo ad magnitudie3
delectationis ī uisu faciet melio
ratio obiectoꝝ in ordie ad uisū
siue sit elementa. celi. stelle. siue
etiam corpa scōꝝ. ⁊ etia3 alia q̄
ꝑcipiēꝰ ꝑ spēs influxas ut p3 per
glo. ifa. xix. dicētem oia melio
rari hoie resurgente. sic̄ ðteriōa
ta sunt ipo cadente. Cōsistit au
tem melioratō ī q̄tuō v3 in aug

mētatione lucis. in clarificatōe
coloris. ī ɔuenientia mēbroꝝ ⁊ ī
corpali pulchritudine btōꝝ. qui
colorati erūt candido ⁊ rubicū
do purissimis coloribus. ſm op
time ɔplexionis ɔuenientia3. et
phisonomie decētia3. Erūtq3 ēt
corpora eorum tersa ⁊ polita ⁊
ꝑspicua. decētissime quantitatis
licet unꝰ alio maior sit quantita
te. ſm ꝙ hic ꝓueisset. natura nō
errante. Cicatrices ēt ꝓxº susce
pte. sic̄ ⁊ christi erunt decentissi
me. Na3 pulc̄itudo minimi sci ad
minꝰ erit q̄nq̄gesies l' fere tanta
q̄nta ē mō pulc̄tudo natural' cu
iuscūq3 corpis ēt celestis. ⁊ pul
c̄tudo maioris sci ī dupº maioris
meriti fere cēties tāta ⁊ sic dein
cepi ſ3 maiꝰ meritū. rō ē qr ex su
p̄dc̄is minimꝰ scūs erit ꝑtc̄ septies
excedens pulchritudinē solis ꝓ
tūc. que erit sic̄ lux septē dieꝝ. ī
sa. xxx. sed septies septem faciūt
xlix. g̃. ⁊c̄. Tertio ad magnitudi
nē delectationis in uisu faciet a
cumen uisus. ⁊ claritas oculoꝝ
que maior ⁊ minor erit secūdu3
merita uie. Nec oculi quocunq3
lumine offendēt̄. qr oia luia tūc
mulcebūt non ledent sicut ⁊ di
scipuli christū uidert̄ corruptibi
libus oculis cū maximo gaudio
ī transfiguratōe dicēte petꝰ dn̄e
bonū ē nos h̄ eē. ⁊c̄. Et ſm io. de
tanbaco ubi prius notādū ꝙ s̄i
bō n̄ equaliter meruit scō3 uisū

Vel ꝑm auditũ. ꝛ sic de aliis sen
sibus. ꝑm hoc magis uel minus
meliorabũtur obiecta illius vl'
alterius sensus. saltẽ ꝑm effectũ
.s. cõmodi vel ð̃lectatõis. Quã
to cõfert ad multitudinem ð̃lec
tatõis in visu: diuersitas uisibili
um. qꝛ videbimus ꝑ spẽs recep
tas oẽs speras celoꝝ oẽs stellas
oĩa elemẽta. omnia scõꝝ infini
ta quodãmõ corpa ꝛ dãnatoruꝫ
Et ꝑ spẽs influxas de q̈libet spẽ
aĩaliũ. plãtaꝝ. lapidũ. rosaꝝ. vio
larũ. ꝛ mineraliũ. viðbimus ali
q̃ vel ð̃ qualibet spẽ. ꝛ de singu
lis spẽbus excellentissimũ illius
spẽi. quia talia in statu innocẽ
tie habuissemus. Quinto auge
bit delectationem visus uisio ð̃i
tatis in qualibꝫ creatura ꝑtũc
exñte. Uñ q̈uis oculus corpal'
directe. ꝛ sicut uisibile ꝑ se non
possit uiðre deũ. cũ ñ sit colora
tus. nec luciduſ corporaliter. tñ
ut dicit Tho. in. iiii. di. xlix. við
bit oculus deitatẽ sicut uisibile
ꝑ accidens. cũ ex una ꝑte visus
corpal' tãtã glĩam dei inspiciet
in corporibus ꝑ̃cipue gloriosis.
ꝛ maxime in corpe xp̃i. ꝛ ex ꝑte
alia intellectus tã clare viðbit
deũ ꝙ in rebus corpalibus visis
deus ꝑcipietur. sicut ĩ locutõe ꝑ
cipitur vita. vnde aug. de ci. ð̃i
dicit. Ualde credibile ẽ. sic nos
uisuros tunc mũdaña corpa ce
li noui ꝛ terre noue. ut deũ ubi
ꝙ ꝑñtẽ ꝛ uniuersa cõporalia gu
bernãteꝫ ꝑspicuitate clarissima
videamus. nõ sicut inuisibilia ð̃i
ꝑ ea q̃ facta sunt ĩtellecta cõspi
ciũtur. sꝫ sicut hoĩes moꝝ ut as
picimus. nõ credimus viuere sꝫ
videmus. hec aug. ꝛ Tho. Sex
tũ augẽs multitudinem gaudii
in uisu supra tactũ ẽ satis. quia
nec distantia intersticium. nec
situs uisum impediet. Quartũ
ꝑ̃ncipale gaudiũ extrinsecũ erit
ꝑ auditũ. qui erit in actu uel in
cãtu. ꝓbat tho. in. iiii. di. xliiii.
ꝑ aug. di. suꝑ illud. ps̃. ((Exulta
tões dei in gutture eorũ. )) Cor
da ꝛ lingue eorum non desinent
laudare deum. Idem habet ꝑ
glo. suꝑ illo osee. iiii. In cãtico
ꝛ cibal'. imo ĩ pr̃ia erit risus. ut
dic̃ Tho. qð̃li. xi. q. vi. ꝑm illud
Job. viii. (( ĩpleatur os tuũ risu
ꝛ labia tua iubilo)). Nõ solũ ãt
ut ꝓbat mgr̃ Joh̃. de tambaco
ubi prius. in pr̃ia modus audiẽ
di erit ꝑ immutatõeꝫ soni realẽ
sed ẽt ꝑ spẽs influxas diuinitus
auditui ꝑm q̈s hẽbit iocũditatẽ
cantus philomene. ꝛ aliarum a
uiuꝫ. quia in statu innocẽtie hõ
ista etiam habuisset. Ad magni
tudinem etiam delectationis in
auditu faciãt sex q̇dẽ ð̃ uisu tac
ta sũt. Primo r̃stitutio cõmodi
natural'. Qr ei ad hoĩes pc̃ꝫ oĩa
deteriorata sunt. homo in statu
innocentie tantam delc̃ationem

habuisset ad uocem cicad sicut mō ad uocem philomene.sȝ pᵒ r̄ surrectōem restituet.ꝛ amplius dabitur auditui.Scḋo ad gaudiuȝ audit' faciet melioratō ob iectoꝝ audibilium.q̄ melioātio ꝯsistet in v̄boꝝ significatōne.in organoꝝ emūdatione.in exteri oꝝ impedim̄torum āmotōe.ꝛ in ipaꝝ uocuȝ claritas super natural' pfectōe.Nā quo ad pm̄ū q̄to uox est maioris caritatis expsiua.tāto delectabilior est.Confert etiam q̄nto cōsonātia magis ōbita ƀm noticiam artis musice q̄ exercebūt aliq̄ñ actu.ut potētia educatur i actū.et ō' gl'ificetur.Uñ cāt'ƀ quoꝝcūq̄ musicorū i ꝯpatōe ad celesteȝ musicā ē uelut rugitus rusticoꝝ ƀ.respc̄u naturalium ƀ cātoꝝ.Et. ƀm g̃sa ȝ estimatōnem erit i quorūdā scōꝝ uocibus suauitas q̄nq̄gesies tanta q̄nta nūc ē naturalis ꝛ artificialis uocum ꝛ sonoꝝ suauitas.in q̄busdaȝ cencies tanta et sic ascendendo.sic̄ de pulchritudine coloris dc̄m est.Tertio. gaudium auditus augebit maiō pfectio auditiui organi quo ad ablatōem eoꝝ.q̄ auditū impedire posset. ¶ Quarto multitudo ꝛ uarietas audibilium ƀm spēȝ et numerum.q̄ maiora erūt sil' vl' successiue q̄ ƀ.Quito ꝙ per accidēs in uocib'ꝛ sonis audiem' ōū i oib'. ¶ Sexto nec distātia interstitium.nec sit' sonum ipedīet.Quintum principale extrisecū gaudiuȝ erit p olfc̄iuū sen sū odoratus.Uñ di.tho.di.xliiii qō odor erit i pm̄a.cū ecc̄ia cātet.ꝙ odor suauissimus erūt cōpa scōꝝ.Nā odor i uia ñ soluȝ ē fumal' euaporatio.sȝ ēt spūalis q̄dā ad odoratum multiplicatō sȝ i corpibus gloriosis erit odor in sua ultia pfectōe.nullo' p humidū suppressus.ꝛ tñ imutabit spūali imutatōne.sic̄ odō fumalis.Et sensus odoratus i scis q̄a nll'a humiditate ipediet cogśceȝ ñ soluȝ excellētias odoꝝ sic̄ i nobis nūc ꝯtingit ꝓpter cerebri niiaȝ humiditatē.sed ēt minimas odoꝝ drās.hec tho.Et nō soluȝ odorabimus p imutationem ab obiectis sanctoꝝ corporum.sed etiam per species influxas odorabilium odorabimus balsamū cinamomū.ꝛc̄.ad magnitudieȝ aūt delc̄atōis iñ odoratu sex faciēt ¶ Prio r̄patō natural' cōmodi.qr in padiso si māsissem' ad odorem rute tm̄ comodū habuissemus sic̄ mō i tota apotheca. sȝ in pria pl' saltem i eq̄pollēti r̄ stituetur.Scḋo melioratō obiectoꝝ.ut grosa estimatione.corpis gl'osi minoris meriti q̄nq̄gesies tanta sit.q̄nta ē nūc q̄cunq̄ suauitas.ꝛ centies in duplo sanctioris.Unde imaginandum.ē corpus beati quasi quoddā cor

pº cōpositum ex rosis liliis ꝛ si
milibꝰ optime redolētibꝰ nutri
tum cinamomo ꝛ summe odori
feris ꝛ punctum balsamo. ꝛ op
timis unguentis. Tale erit ob
iectum olfactus. Tertio confert
sic ꝑus dictum ē de aliis. sic etiā
g de quarto. v. ꝛ. vi. ¶ Sextum
ꝑncipale extrinsecū gaudiū erit
gustꝰ vñ ƀʒ. tho. vbi supra gustꝰ
hʒ ꝛ hēbit in pr̄ia medium con
iūctū ꝛ erit i actu. nō tñ ƀm qđ
ē sensus alimenti. sʒ erit ƀʒ ꝙ ē
iudicium sapoꝝ. ita tñ ꝙ imuta
bit ab aliqº cibo uł potu sump
to nisi forte dicat̄. ꝙ ibi gustus
erit in actu ꝑ immutatōem lin
gue ab aliq̄ humiditate adiun
cta. Et qꝛ scūs tho. non dubitat
quin in actu fiat gustus. sʒ mo
dum sub dubio r̄liqt. tradit ma
gister Johan. ubi supra modꝰ di
cēs ꝙ i prima gustꝰ erit in actu
ꝑ immutationem spūalē seu itē
tōnalem absq̧ sūptōe. ꝑ modꝰ ci
bi ꝛ mastikatione fc̄a a corpore
btōꝝ mediante tñ sapore eis for
maliter inherēte q̄ corpꝰa si ma
sticata fuissent añ gl̄ificatōnez
nata fuissent mediāte suo sapo
re gustum immutare. Unde in
patria beati dupliciter gustare
possunt. Uno modo ꝑ intētiona
lem imutatōem lingue a sapore
scis inherēte. Alioꝰ ꝑ influxum
spēꝝ a deo. sicut de aliis sensibꝰ
dēm ē. Ad magnitudinez ēt gu

statiui gaudii facient sex. ¶ Prio
restitutio ꝯmodi naturalis. qꝛ a
dam in statu innocentie ꝺ ꝯme
stione alicuius fructuſ uel aque
tātū delectatus est. sicut moꝰ qſ
ꝺlectatur i gustu clareti uł zu
chari plus aūt i patria restitue
tur ꝙ̄ per adam ꝑditum ē. Se
cūdo ꝯfert melioratio obiectoꝝ
in ordine ad gustum. Naz cete
ris paribuſ q̄ntum pulcbritudo
corpm gloriosorum excedet om
nem pulcbritudinē cōpum nūc
existētium tātū ad minꝰ excedʒ
suauitas saporis corpm glorio
sorum in statu futuro om̄em na
turalē suauitatē saporis totius
mundi. ita ut corpꝰ minimi sanc
ti sit q̄nq̄gesies suauius quā sa
por mellis zuchari uel cuiuscū
q̧ alterius rei saporose in p̄nti.
Nō tñ dentibus masticabimꝰ ł
ꝯteremus sʒ deo influēte ꝑcipie
mus intentionaliter. De r̄siduis
quattuor dēm ē proportōnabili
ter sicut de uisu. ¶ Septimum h
ꝑncipale extrinsecū gaudiū ē ac
tuatio tactus. Unde ꝛ xp̄s glori
ficatꝰ tactus est. et Joh. xx. ait
((Noli me tāgere)) Et bt̄a agnes
ait. Quem cuz tetigero castasū
Medium autem tactus sicut ꝛ
gustꝰ coniunctū ē. Modus aūt
tangendi ƀm tho. ubi ꝑus talis
ē. ꝙ erit imutatio spūał a q̄lita
tibus tangibilibus. sicut etiā in
corpe ade fuit. ꝙ nec ignis urē

nec gladius scindere potuisset. ⁊ tñ hoc sensum habuisset. Im passibilitatis ei dos excludit na turalẽ imutatõem. ergo spũalis erit. Itẽ erit sine oi imutatione q̃ subiectũ ꝑ se faciat. sʒ ꝑ spẽs erit ipi tactui a deo influxas. Ex quo sequitur ꝙ nec tactus i pediet distãtia nec situ nec iter positõe. Huc sensũ ẽt siñ ifluxis spẽbus oẽs pñt hr̃e. sicut ⁊ uisũ ut dicit Tho. erũt ẽt i pr̃ia ãple xus ⁊ oscula ad pentes. cog̃tos. amicos. ⁊ natos ut di. ioh. ep̃us i ſmone de oibus scis. ⁊ ber. i ſ mo. ð oibus sanctis. sʒ tactus ta les ⁊ oscula erũt sine oi venerea ↄcupia. sicut ẽt i uia ex nãli pie tate mr̃ filiuʒ pentes natos. ⁊ a lieni osculãt infantulos. ac ma ria elisabeth ãplexata ẽ. Pote rũt ẽt ꝑ spẽs ifluxas fieri ↄtact⁹ mutui inter distãtes. Ad tactus aũt gaudiũ faciẽt sex. Pˀio r̃sti tutio cõmodi nãlis qꝛ in patria erũt corp̃a tersa. polita. ⁊ quali tates prime ad mediuʒ reducte tp̃atissime. ita ut minim⁹ sãctus in tãgendo hitur⁹ sit q̃nq̃ gesies tãtã delectationẽ quãtã nunc q̃ cũqʒ hʒ de quocũqʒ tangibili. De r̃siduis. v. dõ. sic ð p̃cedẽtib⁹ sẽsib⁹. De gaudio ãt q̃nqʒ sẽsuũ p̃ferti tact⁹. dicit anſ. li. ð silitu dinib⁹. Uoluptas quã h̃ q̃rer̃ ni timur. ñ nisi ꝑ anxietatẽ iuenit̃. Et cũ ad id p̃uenerit hoies quõ uoluptatẽ putãt. ñ nisi odorãdo eadẽ frui valẽt q̃ si ñ fuerit ime diate fruiti. in anxietatẽ uertũt̃ post hãc uero uitã aut in oimo da uoluptate sũt. aut oio reple hũt̃ anxietate. Sicut eni ferrũ ignitũ qualibet sui p̃te continet ignẽ. sic in se boni. hãc volupta tẽ quã nẽo h̃ sensit. iõ nec expla nari põt p̃fecte a quoquã. hec ille. Exẽplũ ẽ de fauo mel l̃. ꝙ i omni sui p̃te penetrat̃. ⁊ ð bucel la intincta uino optimo vndiqʒ panẽ penetrãte. Sic voluptas patrie oẽs anime ⁊ corporis ve nas. ossam. edullas. artus. ⁊ ↄ plexionẽ penetrat. sicut de igne videmus in ferro ignito.

## Capitulum septimum.

Octauũ principale extri ſecũ gaudiũ ẽ dos ipas sibilitatis. Ubi notãdũ a prio ſm Tho. in. iiii. di. xliiii. ⁊ xlix. ꝙ dos ẽ p̃petuus ornatus a nime ⁊ corpis. i eterna beatitu dine iugiter p̃seuerans. Est ei i ter xp̃m hominẽ ⁊ animã quãli bet mr̃imõiũ spũale. teste ap̃lo eph. v. ((Sacramẽtũ h̃ magnũ ẽ dico aũt in xp̃o ⁊ eccl̃a)) Ex q⁹ hẽt ꝙ spũale mr̃imoniũ ꝑ cõpa le significat̃. Dãtur aũt sponsis carnalibus tria. dos. donatio propter nuptias ⁊ parafernalia Dos ⁊ donatio facta sponse

ex parte pr̃is.⁊ h̄ ad usum spõsi ppt̃ onera mr̃imonii.⁊ dat̃ ad mr̃imonii solatiũ.tñ ad possessi onem spõse.Et sic dat̃ spõse i ppetatem.licet spõso det ad dis pẽsatõem seu usũ.Et tradit̃ qñ sponsa in domum spõsi traducit̃ q̃muis añ traductõnem pmitta tur.Et est dos non quõcũq3 do num sponse.sed precipuũ q̃si pri moniũ ei⁹ de quo uiuer̃ ⁊ sustẽ tari ðbeat.Et s̄m multas leges sponsus non potest dotem inui
b ta uxore ab ea alienare.Sic in matrimonio spirituali q̄ est it̃ xp̃m hominem ⁊ eccĩam seu q̄ libet deuotã aĩam uel hoĩem to ta trinitas q̃ est pr̃ nr̃ eccĩe seu ð uoto homini dat dõa aliq̃ i ppe tatem.ad uoluntate3 tñ ⁊ ad dis pensatõem xp̃i sponsi . qñ eccĩa uel anima in domũ spõsi itrodu citur.qð fit in patria.quamuis ã te traductõne3 hic promittatur que dona dotes appellantur.Et sunt duplices dotes.queda3 ai me ð q̃b⁹ in iii.pncipale dicetur alie corpis quia tã anima q̃3 cor pus christo in patria iungetur.
c Secundo notandũ q̄ sic̃ sponsis carnalibus tria dãtur.dos uic3 de q̃ dictum ẽ.donatõ ppter nu ptias que ẽ illud quod a sponso datur sponse.Et paternalia.qð est illud quod habet sponsa pre ter dotem.ut sunt munera ab ai cis data sponse.⁊ similia . sic in patria cuilib3 homini seu ðuote anime dãtur tria.dos.ut dc̃m ẽ donatõ ppter nuptias.qð erit in futuro gaudium quod habebi⁹ respectu hũanitatis xp̃i.ea3 cog scendo et uidendo.ð q̃b⁹ postea dicetur.et pafrenalia.q̃ erũt ali a dona postmodum declarãda.
Tertio notandũ q̄ corpus ⁊ q̃li bet potẽtia sensitiua hoĩs glori ficati q̃ttuor dotes hẽbit.i.quat tuor qualitates supernãles nobi lissimas.que sunt impassibilitas subtilitas.agilitas.et claritas.q̃ quattuor ponuntur in littera. et glo.i.cor̃.xv.ut in sequentib⁹ al legabitur.Sunt aũt quattuõ ut refert tho.di.xlix.ppter q̃ttuor v̄tutes cardinales q̃rũ materia sunt bona corpalia.ut prudenti e corrñdeat claritas ppt̃ cogni tõe3.iustitie que ẽ ppetua ⁊ im mortalis impassibilitas. fortitu dini.agilitas ex qua contingit. ut nihil corpori possit resistere. Uñ agilitas notatur.i.cor.xv.p hoc q̄ dicit(Surg3 in uirtute) Tempantie v̄o que hic corpus attenuat.subtilitas. et sic quat tuor uirtutibus cardinlibus q̃ttu or correspondent dotes corporis sicut tribus theologis uirtutib⁹ correspõdẽt tres dotes anime. ut postea dicer̃.Sunt autem q̃t tuor dotes corpis alia ratione quia sicut in presenti anima in corpus influit quattuor.quibus
d

corpus caret ipa absente. vz qd corpus diuinu e coloratius. durabilius. virtuosius. z agilius. sic anima btifica corpi in pria p fdu dantia ifluet qttuor proportioaliter dotes. claritate. ipassibilitate. subtilitate. z agilitate. ut his mediatibus corpus pfectissime anime subiciat. sic aiado p suas tres dotes. Sunt et qttuo dotes dotis. sicut in claritate radii solaris. qui e clarissimus. subtilissimus. agilimus z impassibilis.

Pro tali eniz claritate xps post cenaz. Jo. xvii. ((subleuatis oculis in celuz dixit. i. orauit. pr venit hora clarifica filiu tuu ))sup ple. in resurrectione qttuor dotibus corpis que tn pprie in xpo no sortiutur nome dotis. cuz sit sponsus. licet ipe quattuor heat excellentissime. Et seqtur ((ut filius tu9 clarificet te))sup. in mebris. vnde statim addit (( sic dedisti mihi potestate omnis carnis ut oe qp dedisti ei. det eis uitam eternam. Hec aute uita eterna ut cognoscant te solu ueru deu. z que misisti ihm xpm.)) Sut at fm tho. io qttuor dotes corpis. quia ad hoc qp corpus sit perfecte subiectum anime ne eam impediat in operibus glorie. quattuor requirutur quorum duo ptinent ad sensum. z duo ad motum. Quo ad sensum requiritur vnu. ut sit facile receptibile spe

tierum sensibiliuz. et ad hoc disponit claritas. Alteru ut no sit pceptibile passionu ignobiliu. ad qp dispoit ipassibilitas. Quo ad motum duo requiruntur. Unu e ut per contrariam inclinatoez no resistat suo motori. ad qp disponit agilitas. aliud e ut corpora per que mouetur. no resistat ei. ad qp disponit subtilitas. Est igitur octauu gaudium z prima dos impassibilitas. de qua dicit .i. corin. xv. (( Seminatur in corruptone resurget in incorruptione)) z secundum tho. di. xliiii.

Resultat ex virtute anime suu corpus potenter continentis. ita ut a nullo exteriori agente ualeat immotari. Et quauis copora beatorum sint composita ex contrariis. tamen illa contrarietas erit ad omnimodam equalitate z concordia reducta. Et differt illa ipassibilitas ab ea qua ada in statu inocentie habuit. z qua pueri in originali decedetes habebut. quia impassibilitas sanctoru erit non posse pati. i. nullo modo. et nunquam posse pati. sed ade impassibilitas fuit posse non pati id est aliquo modo. et interim. quod non peccaret diuina potentia eum protegente exterius. Impassibilitas uero puerorum in limbo erit nihil pati. si tamen in igne proicerentur: paterentur. sed beati

etiã in inferno existẽtes non pa
terentur. Et erit illḋ donũ impas
sibilitatis i uno magis quã in a
lio qa cã eius ẽ maiõ i uno q̃ȝ in
alio. cã enim ei⁹ ẽ dñiũ anie sup
corpus ꝙ qdẽ causat̃ ex hoc qḋ
fruit̃ anima deo immobilit̃. uñ i
eo qui perfectius fruitur ẽ ma
ior impassibilitatis cã. Huic do
ti associantur duo dõa corporis
q̃ ponit ansel. li. de similitudini
b⁹ uicȝ sanitas ⁊ uite lõgeuitas
Et tertium addi potest uȝ cica
tricum formositas. Sanitate in
quit perfecta hic caremus. a pri
ma natiuitatis die esurimus. si
timus ⁊c. hic unus claud⁹. alter
scabiosus ⁊c. quibusdam tamen
ꝺlinimur medicamẽtis. ne sũma
hic sit miseria in futuro aũt sum
mũ sanitas erit. de q̃. ps((Salus
iustoꝝ a dño)) Sed dicis undiq̃ȝ
sanus sum: Rñ. ansel. Quid di
cis o homo. Tãgaris fuste ⁊ cla
mabis. teq̃ȝ deceptũ q̃rulaberis.
Ibi ⁊ longeuitas uite erit q̃ȝ hic
nullus pfc̃e hȝ moriturus q̃ntũli
hȝ uiuat diuti⁹. somniũ sibi esse
uidet̃ ꝙ uixit cũ moritur. hec ḋ
f ansel. ¶ De cicatricibus dic̃ tho.
di. xliiii. in. iiii. Cicatrices iquit
uulneꝝ nõ erũt in scis nec i xp̃o
fuerunt. inq̃ntũ impõtãt aliquẽ
ꝺfectũ. sȝ iq̃ntũ sũt sig̃ ꝯstantissi
me uirtutis q̃ passi sunt sci ꝓ iu
sticia ⁊ fide. ut ex hoc ⁊ ipsis ⁊
aliis gaudium crescat. Uñ dicit

augu. libro xxii. de ciui. dei. Ne
scio quomõ sic afficimur amore
mãtyꝝ beatoꝝ. ut uelimus in il
lo regno in eoꝝ corporibus uiḋr̃
uulnerũ cicatrices q̃ pro xp̃i no
mine ptulerũt. ⁊ fortasse uidebi
mus. Non eniȝ deformitas i eis
sȝ digtas ẽ q̃dã. q̃muis in corpor̃
nõ corpis sȝ uirtutis pulchritu
do refulgeat. Nec tñ si aliq̃ mã
tyrib⁹ ãputata ⁊ ablata sunt mẽ
bra sine ipsis menbris erũt in re
surrectione mortuorum quibus
dcm ẽ((capill⁹ capitis ei⁹ ñ pibit
)) ¶ Nonum extrinsecum gaudi g
uȝ principale est secũda dos sub
tilitatis. ḋ q̃. j. cor̃. xv((Semina
tur corpus aiale. surget corpus
spirituale)). i. spiritui simile. ((H
dos est q̃ aufert ꝺȝ tho. grossitiẽ
corporis. cãtam ex compositõe
elementalium q̃litatũ. Est autẽ
duplex subtilitas. una ex rarita
te ptium stantium non propinq̃
et ex tali subtilitate efficitur cõ
pus facile diuisibile. et hec nõ e
rit in corpibus gloriosus. Alia: ẽ
ex pfc̃a uictõia forme super ma
teriã. et h⁹modi subtilitatis ẽ u
nir̃. et sic celũ est subtile. ⁊ cõpa
btõꝝ sic er̃t subtilia. Est ei subti
le in ꝓposito qḋ ẽ facile penetra
tiuũ alterius. uñ corpibus btõꝝ
cedent absq̃ȝ ulla difficultate ⁊
resistentia q̃libet corpora ñ glo
rificata. ut dicit vilh. de uniuer
so. li. i. c. quinqua ¶ Primo huic

doti correspondet apte fortitu
do corporalis opposita ĩbecillita
ti. de quibus ansel. in li. de simi.
sic di. Fortitudo nr̃a h̃ a bestiis
supatur. sz in uita futura nihil r̃
sistere poterit. qui moueat. ⁊ si
voluerit euertat. nec in hoc pl⁹
laborabunt q̃ȝ ãgelus mouẽdo
sese. Cũ ei angelis siles erimus
neq̃q̃ȝ mioris fortitudinis erim⁹
sz fortassis q̃ris ad q̇d illa forti
tudo pderit. cũ p tunc nihil sit
in quo uires exercer̃ possimus.
Qui h̃ dicit pauca nobiscũ q̇d
in h⁹mõi hẽat usus hũan⁹ attẽ
dit. Attẽdat ⁊ uidebit. qꝛ ñ sp õ
oibus q̃ hẽm⁹. sz nos hr̃e spera
mus. ñ par gaudem⁹ ⁊ q̃si actu
utimur. Sic ṽbi gratia ĩpo visu
põtate aliqñ vtimur. ñ in earũ p̃
sentia rerũ tm̃. ⁊ ita de multis in
hũc modũ. sic ⁊ tũc õ hac q̃ nũc
fortitudine agit̃ erit. Scla nã
q̃ȝ ei⁹ possessio grata nobis erit.
⁊ exultatio grandis. licet in ac
tu neq̃q̃ȝ sit necessãia nobis cun
ctis. ut dictũ ẽ in suo statu ↄue
niẽter collocatis. hec eadẽ qõ.
si aut de velocitate aut de aliq̃
beatitudinis parte mouet̃. hac
solutõe si ñ aptior soluat̃. sic igi
tur iust⁹ fortis erit. ut ẽt si uellit
terrã ↄmouere possit. hec de an
b sel. Sed dubitat̃ utrũ corp⁹ glo
sũ sit palpabile? R. tho. q sic di
sti. xliiii. vñ ioh. xx. xp̃s ait ((pal
pate ⁊ uidete)) cum resurrexissȝ

Et tñ notãdũ q palpabile õr ali
qõ corpus ex duobus. s. q hȝ q̃
litates q̇bus natus ẽ imutari se
sus tactus. calor̃. frigore. ⁊c. ut
hȝ aer. ignis. ⁊ huiusmodi. ⁊ ex
hoc q resistit tangenti. sicut ter
ra. aqua. et cõposita plura. Sȝ
tãgibile õr ſm q hȝ resistere tã
genti. Unde aer ñ ẽ palpabilis
qꝛ ñ resistit tãgẽti. sȝ nec tãgibi
lis. Et nec corpora celestia sũt
tangibilia nec palpabilia. Uñ
gre. di. Corrũpi necesse ẽ omne
q palpabat̃. Corpus ergo glio
suȝ hȝ ex sua natura qualitates
suas. q̃ nate sunt immutare tac
tũ. Sȝ tñ quia cõpus ẽ omnino
subiectũ spiritui ĩ ptãte ei⁹ ẽ ut
ſm eas immutet tactũ uel ñ im
mutet. Silr ẽt cũ ſm nãm com
petat sibi ut resistat cuilibȝ al
teri corpori transeunti. ita quõ
non possit esse cum eo simul in
eodẽ loco. sȝ miraculose hoc pt̃
diuina uirtute cõtingere ad nu
tum ĩpius q sit cum alio corpe
in eodem loco. ⁊ sic nõ resistit ei
transeunti. Uñ ſm naturã suaȝ
palpabile ẽ corp⁹ gloriosũ. sȝ ex
uirtute sup naturali. h̃ eniȝ ei ↄ
petit ut cum nõ uult. nõ palpet̃
a corpe non glorioso. Uñ greg.
dic̃ dñs palpãdam cãnẽ p̃buit.
q̃m clausis ianuis introduxit ut
profecto oñderet post resurrec
tionem corpus suum esse. et ei⁹
dem nature et alterius glorie

Qualitates tñ tangibiles in cor
pibus gloriosis· licz nõ sit ꝛduc
te ad medium rei ꝫ3 eque distã
tiam ab extremis acceptam.tñ
sunt reducte ad medium ꝓpõ
tõis ꝫ3 ꝙ optime competit ꝯple
xioni hũane in singul ꝑtib⁹.ꝛ iõ
tactus illoꝝ corꝑm ẽ ꝺlectabilis
simul.qr potentia semꝑ delecta
tur in ꝯuenienti.ꝛ tristatur i ex
cessu. hec de tho. ¶Decimuz ex
trinsecum gaudiũ est tertia dos
uicz agilitas.de q̃ apo.j.coriñ.
xv.(Seminatur in infirmitate
resurget in uirtute) glo.i.mobi
le ꝛ uiuuz.Est autem agilitatis
dos ꝫm tho.dis.xliiii.perfectio
superadita corꝑi qua corp⁹ glo
riosum erit omnio subiectũ aĩe
glorificate non solum ut nihil i
eo sit ꝙ resistat uolũtati spiritus
qꝛ etiã h̃ fuit in corꝑe ade.s3 eti
am.ut sit in eo aliqua ꝑfectõ ef
fluens aĩa glorificata in corpus
peꝛ quam abilitetur ad p̃dc̃am
subiectõe3 ut sic corpus sit expe
ditum ꝛ abile ad obediendum
spũi in oĩbus motibus ꝛ actioni
bus.Unde sic nũc dat natuã ue
lotioribus animalibus istrum̃ta
diuerse dispositõis i figura ꝛ q̃n
titate.ita deus dabit corporib⁹
scõꝝ aliquam dispositionem ali
am quam mõ habeant.ñ q̇dam
in figura ꝛ quantitate.s3 in ꝓp̃e
tate glorie que ꝺr agilitas.hec
tho.Dubitaᷓ.Primo utꝝ bti cõ
ꝑaliter aliqñ moueantur: R.ibi
dem ꝙ sic.Corpa inq̇t gloriosa
aliqñ moueri est necessariuz po
nẽ.q̇a ꝛ ipsum cõpus xp̃i est mo
tum in ascensione.ꝛ similiter cõ
ꝑa scõꝝ que de terra ꝛsurgẽt ad
celum empireum ascendẽt.sed
etiam postquaz celos ascendeꝛt
uerisimile ẽ ꝙ aliqñ moueãtur
pro libitu sue uoluntatis.ut illõ
quod habẽt in uirtute actu exeꝛ
centes diuinam sapiaz commen
dabilẽ ostẽdaz.Uirtus eñi ꝓce
dens in actus exerciriũ potẽtioꝛ
ꝛ peꝛfectior apparet.quia act⁹
manifestat potentiam.et ut eti
am uisus eorum ꝛficiaᷓ pulchri
tudine creaturaꝝ diũsaꝝ i q̇bus
sapia dei eminẽt ꝛlucebit. Du
bitatur secundo utꝝ aĩe glorifi
cate moueat corpora sua motu
ñ organico: Respondet.duran.
ꝙ non.sed motu ꝓgressiuo.Nõ
enim mouebit totũ corp⁹ suuz si
mul.quẽadmoduz graue moue
tur totum simul deorsuz.et leue
totum simul sursum.Rõ ẽ quia
scõm scõs in anima post ꝛsurec
tõem non erit aliqua noua ũtus
ad mouẽdum.ꝑter illam q̃3 ha
buit in corꝑe uiuẽs.¶Dubitatuꝛ
tertio.an in instanti aĩa pro tũc
moueat corpus glorificatum:
Rñ.tho.ꝙ non sed i tꝑe inꝑcep
tibili.Uil.dicit ubi supꝛa ꝙ glo
rificatus hõ p̃t in ictu oculi di
stantius moueri amplius quam

p mille milia milliariorũ ꝛ pro
bat ibidem. Unde aug. ẽt dicit
Protinus ubi uolet spũs erit ꝛ
corpus. Simile ẽ iã ꝺ animo p
imaginatõez q̃ roma imaginata
in tpre inpceptibili imagiari pt
parisius. Ueruntñ melior aĩa si
cut habebit corpus pfectius.
Ita ẽt moueri põt uelotius. Sꝫ
mõ cõpa nr̃a sunt tarda. tuꝫ qr
elementũ terre in nobis mouet
deorsum ꝛ leue sursũ. ꝛ sic de a
lijs. tum etiaꝫ quia appetit⁹ mo
uendi in nobis sunt interdũ cõ
trarii. ut sensualitas mouet con
tra rõem. De hoc do. di. Ansel.
li. de similitudinibus. Nunc pti
agiles sumus. sed i hoc ẽt a pas
seribus supamur. sed tunc sicut
ãgeli a celo ad terrã dicto cele
rius mouebimur. ¶ Uiꝺs. n. quã
ta celẽitate p angelũ abacuch
delatus sit danieli a iudea in
caldeam. Par erit uelocitas q̃
bus pmissa ẽ equalitas. si eniꝫ
resurrectio in ictu oculi fiet: sic
ꝛ nostra operatõ fieri potest cũ
corruptibile induerit icorruptõ
nem. ¶ Sicut eni uelocissime ra
dius solaris ab oriente fertur in
occidens. ꝛ oculi uisus a terra i
celum. sic animus cum corpore
quo uoluerit. Hec ansel. Huic
etiam doti appropriatur corpo
ris libertas. de qua idem ibidẽ
dicit. Liber ẽ qui cogi non põt
ad ea q̃ nolit. nec ab eo ꝙ uelit
sed hoc nullus integre hic hꝫ:
sed in futuro beatus. quicunqꝫ
certe ãgelis similis efficitur. eo
rũ libertatẽ habebit. ꝛ sicut i an
gelis non ẽ instrumentũ ꝙ obsi
stet. ac impediat. aut cõstrigat
pro uelle suo. cum omnia pene
trent sicut ꝛ xp̃us clauso prodi
it sepulchro. qui hostio clauso
discipulis appãuit. cui xp̃o siles
erimus. In illa enim uita si bo
nus fuerit nihil patietur ab eo
ꝙ nolit. sed agere pmittetur. q̃
cunqꝫ uoluerit. hec ille. ¶ Unꝺ
cimũ extrisecum gaudium ẽ q̃r
ta dos dicta claritas. de q̃. i. co
rin. xv. ((Seminatur in ignobi
litate surget in gloria)) quod ad
claritatẽ pertiet. Et math. xiii.
((Fulgebũt iusti sicut sol in reg̃
p̃ris mei)). Hec claritas erit in
trinseca corpori glorioso. et cã
bitur ex redundãtia anime ad
corpus. Et fm ꝙ aĩa fuerit ma
ioris claritatis in lumine glorie
et fruitõe beatifica. fm hoc pl⁹
corpus eius clarificabitur. ¶ Iꝺ
. i. cori. xv. ꝺr. ((Stella differt a
stella in claritate. ita ꝛ r̃surrec
tio mõtuoꝝ)) ꝛ ita i corpore glo
rioso cognoscet̃ gl'ia anime. sic
in vit⁹ cognoscitur color corpis
ꝙ otinet̃ in uase uitreo. ut dicit
gre. sr̃ illꝺ iob ((nõ adequabit̃ ei
aurũ uel uitrum)). hec de tho.
Etiaꝫ pꝫ ꝙ corpa gloriosa erũt
paruia ut uitruꝫ ꝛ clara ut auꝝ

Sunt.n.nunc duo que causāt ī
nr̄o cōpe obscuritatē.s.ma̅tie i
puritas. ⁊ luminis paucitas. s₃
vtrūq₃ tolletur. ⁊ claritas dabit̄
pspicua ⁊ fulgida. Sed dubita
res prio. Erūt ne oēs partes cor
poris equales in claritate ⁊ co
lore:℟.ꝫm tho.di.xliiii.in.iiij
ꝙ nō.quia corpis gloria nō tol
let nām.sed pficiet. Unū color q̇
debetur corpi ex natura suaruz
ptium remanebit in eo.s₃ super
addetur claritas ex gl'ia aie.
Sicut ēt videm⁹ corpa colora
ta ex sui nā splēdore solis resplē
dere.vel ex aliq̄ cā extrinseca l'
intrinseca. Et sicut claritas gl'ie
redundat ab aīa.sup.p cālitatē
i corpus.ꝫm suū modū.⁊ ē ibi a
lio mō q̄₃ sit in aīa.ita i quālib₃
partē corpis redundabit ꝫ₃ suū
modū.vn̄ n̄ ē incōueniēs ꝙ div̄
se ptes habeāt diuersimode cla
ritatē.ꝫ₃ ꝙ sunt diuersimoð dis
posite ex sua nā ad ip̄am. Una
ei ps h₃ maiorē dispositōem ad
claritatē q̄₃ alia.sicut oculi quā
manus ⁊ spūs q̄₃ ossa.⁊ humor̄s
m q̄₃ caro vel neruus. Dubitatur
.ii.an claritas corpum gl'osorū
visuz offendat.sicut h radius so
lis:℟.ꝙ nō. Rō ē.qr sicut cor
pus gl'osū n̄ pt̄ pati aliq̄d passio
ne nature.s.passiōe aie.i.recep
tōe ꝯuenietis solū.ita ex ꝓprie
tate gl'ie n̄ aget nisi actiōe aie.
s₃ ꝫ₃ h magis ðlectat. Offēdit
aūt inq̄ntū agit actōe natuē iq̄n
tnm agit calefaciēdo ⁊ dissoluē
do organum uisus ⁊ disgregādo
spiritus.⁊ ideo claritas gl'iosi cō
poris licet excedat claritatem so
lis tn̄ de sui natura n̄ offēdit ui
sū.sed demulcet ꝓpt̄ ꝙ claritas
illa ꝯpat̄ claritati iaspidis.apo.
xx. Dubitatur.iii.an in ptāte cor
pis gloriosi sit uideri uel non.ui
deri:℟.idem quod sic.qr clari
tas prouenit ex impio uolunta
tis.cui subdet̄. Un̄ i ptāte aime
glorificate erit.qð uideatur uel
non uideatur.sicut ⁊ q̄libet actō
corpis i aie ptāte erit.alias non
eēt corpus gloriosuz istrumētū
summe obediens p̄ncipale agēti

## Capitulum octauū.

Quodecimū gaudiuz ex
trinsecum est aureolarū
et fructuum datio que
se habēt circa animam ⁊ cōpōa
beata sicut parafernalia in ma
trimonio. Ubi notandum se a
cundum tho.⁊ alios.in.iiij.di.
xlix.ꝙ differūt aurea. aureola
⁊ fructus. Nam aurea ē gaudiū
ꝙ de deo imediate habet aīa i
superioribus viribus scilicet de
uisione dei clara. de fruitione.
⁊ certitudine tētionis. que tria
sequuntur gaudium anime.⁊ il
lud ē aurea. Aureā hanc mere
mur hic per quodcūq₃ certam

cuiuſcũq; temptatõis.quam ex
caritate uincim⁹.ſm illõ apo.((
Non coronaẗ.niſi q̇ legittie cer
b tauerit)) .Aureola ṽo ē aïe gau
dium de opib⁹ a ſe fcis.q̃ hñt ꝛa
tõnez uictorie excellentis xp̃i ſõ
miẗ fcã.Uel ſic.Eſt p̃miũ de o
pibus pfectõis.quibus hõ maxi
me x° ɔformatur ſm pfcam uic
toriaz.Et hãc aureolã mẽrmur
aut martyrio.aut doctrina.aut
ṽginitate.Fruct⁹ autez ē gaudi
uz ꝛ delectatõ de ſpũali exerci°
ĩ ſpnẽte delectatões p̃ſertim ue
nẽras.Et hũc meremur aut ɔti
nentia ɔiugali.aut uiduali.aut
ṽginali.Ex q̇bus pꝫ ꝙ tã aurea
aureola ſunt p̃ncipl̃r in aïa.Sꝫ
ſicut ex gaudio ẽẽntialiſ premii
qõ ē aurea õ deo inmediate biti
redundat.fluit.ꝛ cãtur.in corp⁹
bti q̇dam decor qui eſt gl̃ia cor
pis ſeu dos corporis q̈druplex.
de q̇bus dictum eſt.ſic etiam ex
gaudio aureole reſultat aliquiſ
decor in corpus repreſentatiu⁹
ſpetialis triumphi.de quo gau
det anima ut predicatoris in o
re.uirginis in illa parte.marty
riſ in cicatrice.uel in alia parte
corpis.ſꝫ genuſ martyrii.ita ut
ſtatim ex aſpectu corporis ſcia
tur.qualiſquiſq; fuit mãtyr.aut
uirgo aut doctõ.ſeu predicatõ.
Ex quibus patet.quod aurea ē
gaudium de deo.aureola de tri
umpho excellẽti ꝛ fructuſ ē gau
diũ ꝛ dlcãtio õ exercitio ſpũali.
Pꝫ etiam ꝙ ſicẽ aurea ē p̃ncipl̃r
ĩ aïa.ꝛ ſecundario ĩ corpe per r
dũdãtiam.et ſic due ſũt quodã
mõ auree.ſic etiam due ſunt au
reole de eadem uictoria.una in
aïa alia in corpe p redũdãtiam.
Patꝫ etiã tertio.ꝙ q² op⁹ meri
toriuz duo hꝫ bõa.unũ q² ex ca
ritate fit.aliud quia excellentez
ꝛ uictorioſe.puta martyriuz.ꝛc̃.
idcirco etiam duplex p̃mium hẽ
bit auream pp̃ter p̃mũ ꝛ aureo
lam pp̃t̃ ſcõm.Tñ p̃miũ corrñs
merito rõe caritatis q̈ntũcunq;
ſit paruũ.ē maius quolibet pre
mio rñdente actui rõne ſui gene
ris.ꝛ ideo aureola diminutiue
õr reſpectu auree.Dr̃ autez aur̃
ola diminutiue ab aurea.(( Naz
eſſentiale p̃mium õr aurea ſiue
corona.tum quia datur uictori
bus.ꝛ uictorie debetur coronaz
uñ Job.vii((Militia ē uita ho
minis ſuper terram))tum etiam
q̃r per ipſum hõ efficitur parti
cepſ dinitatis.ꝛ per ɔñſ regie po
teſtatis ſm illud apoc̃.v.((Feci
ſti nos deo noſtro regnũ et ſac̃
dotes))Dubitatur p̊° unõ habe
atur ꝙ tres ſunt aureole.Rñ.
ex glo.ordinariis ꝛ ſanctorũ di
ctis.De ṽginum pꝫ.ſꝫ illud iſa.
lxvi((hec dicit de⁹ eunuchis ꝛc̃.
Dabo eis nomen melius a filiis
ꝛ filiabus))glo.meli⁹ nom̃ pp̊aꝫ
gloriã excellentẽq; ſignificat.ſꝫ

per eunuchos qui se castrauerũt
pp regnũ celorũ ṽgines desigñ
tur. Et super exo. xxv. ((Facies
alterã coronã aureolam)) glo.
Corona pertinz virginibus. Ad
hanc ẽt coronã ptinet canticuz
nouũ ꝙ uirgines tm̃ corã agno
cõcinũt. ꝛ qꝛ sequũtur agnũ quo
cunqꝫ ierit. De aureola marty
ruz pꝫ p aug. li. ꝺ scã virginitate
di. Nemo quãtũ puto ausus fu
it pferr̃ uirginitatẽ martyrio. sꝫ
ṽginitati dẽtur. ꝗ martyrio. De
aureola doctorũ pꝫ qr sup illud
eph. i. ((Sciatis q̃ sit supeminẽs
magnitudo ṽtutis eis)) dic̃ glo:
Cremẽtũ habebũt doctores sã
cti. ultra id ꝙ alii cõiter hẽbũt.
Dubitatur secũdo. cur tm̃ tres
sunt aureole vꝫ martyrũ. ṽginũ
ꝛ doctorũ: ℞. primo quia tãtuz
tria sunt opa excellentissima tri
um potẽtiarũ. Nã excellentissi
mũ opus rõis ẽ ueritatis p̃dica
tio. ↄcupiscibilis obseruatio vir
ginitatis. ꝛ irascibil' ppessio mõ
tis. Secũdo qꝛ tm̃ tres sunt ho
stes. quos excellentissime vince
re possumus. vꝫ mũdo. caro. de
monia. Martyres vincũt mun
dũ. virgines. carnẽ. ꝛ predicato
res demones in cordibus suis ꝛ
c aliorũ. Tertio qꝛ xp̃o i opib⁹ tri
bus pfectissima ↄformamur. in
p̃dicatõe. i puritate. ꝛ martyrio
Dubitat̃ tertio q̃ aureolaruz sit
pfectior: rñ. tho. di. xlix. Simpl'r

inter tres aureolas martyriũ ẽ
potior. quia pugna martyrii est
fortior ꝺm seip̃am ꝛ uehemẽti⁹
afligens. Et ꝺm pe. de pa. ibidẽ
post hoc aureola doctoꝝ. ut pꝫ
i cathalogo scõrũ. quia ẽt eccle
sia in letaniis prefert martyres
doctoribus ꝛ doctores ṽginib⁹.
ꝑut ẽt tho. allegat. Tñ quantũ
ad aliquid tres aureole habent
se sicut excedentes ꝛ excesse.
Preminet ei ꝺm aliq̇d aureola
virginũ aliis. inq̃ntũ pugna car
nis ẽ periculosior ꝛ e vicino sed
nõ sic ẽ de martyrio ꝛ de doctri
na. Premiũ ẽt aureolaꝝ docto
rũ aliis. quia pugna doctoꝝ ṽsa
tur circa intelligibilia. ꝺ q̈ apl's
eph. vi. ((nõ ẽ nobis colluctatõ
aduersus carnẽ ꝛ sanguinẽ. sed
aduersus potestatem. ꝛc̃.)) Alie
uero sunt circa passiones sensi
biles. ¶ Dubitatur. iiii. an dr̃ia
sit inter aureolã ꝛ palmã: ℞. ꝙ
sic. quia aureola ẽ premiũ acci
dentale. nõ qõlibet. sed premiũ
corrñdens pugne uel uictorie p̃
cellenti. Sed palma ẽ p̃miũ ac
cidẽtale ꝙ nec radici vꝫ carita
ti. nec opi precellenti debetur.
sed voluntati. Quã palmã mar
tyrii martinus hꝫ ꝛ dñicus. qui
auide desiderauerũt martyriũ
nec tñ actũ martyrii habuerũt.
¶ Dubitat̃. v. in spãli ꝺ aureola d
martyrũ. que exigãt ad h̃ ꝙ ali
quis aureolaꝫ martyrum ꝑprie

dc̄az hēat:rn̄.ꝫz tho. ⁊ pe.ꝺ pa.
ꝙ tria necessaria sunt.uz pena.
causa.⁊ uoluntas.ꝑ exigitur tn̄
caritas in om̄i hn̄te aureolam.
Primuz ḡ ē pena n̄ q̄cūqꝫ ſz mō
tis ut optet recepta.Ex quo pz
ꝑmo ꝙ nō debetur aureola mā
tyꝝ obedīētibus solū.licz in eis
usqꝫ etiaz ad mortē mactetur ꝑ
ꝑa uoluntas.Scđo qđ nec pau
peribus solū q̄uis moriāt m̄do.
Tertio ꝙ nec peītentibꝰ.licz cā
nē suam crucifigāt.Quarto nec
martyriū solum sitiētibꝰ ut māti
no ⁊ dn̄ico.Quinto nec iohāni
euangeliste licet in olei dolium
feruentis missus sit.non mortu
us.Sexto nec pueris in cami
no ignis qꝛ illesi exiuerunt.Nec
septimo siluestro ⁊ athanasio li
cet magnaz ꝑsecutōnē sit passi.
Sed tn̄ q̇libꝫ xp̄ianꝰ q̇ i caritate
moritur ꝑ obediām uel uolunta
tem hꝫ moriēdi ꝑ xº.ł qđcunqꝫ
aliđ opꝰ facit bonum.de tali hē
bit in celo spēale ꝑmium et gau
dium.ſz n̄ om̄e tl'e mereť dici au
reola.Exempli gr̄a.ꝑfecti pau
peres uoluntarii hēbunt iuditia
riam ꝑtātē.⁊ sic carnis maceraº
aliđ spēale gaudium.⁊ sic ītelli
ge de aliis sil'e etiā ītellige de a
liis opibus.ſm tho.imo īterduz
plus de aurea quis mereri p̄t in
talibus.ut pꝰ diceť.Nec octauo
uo lucretia.q̄ seip̄am interfecit
pagana.Nec nono seneca qui
ꝑpť se ut tolerabiliorē mortem
hēret aptōnē uenarū in balneo
elegit.ꝑpť ꝙ sāctulꝰ ut r̄fert gr̄
go.iii.dial.occidēdꝰ optōe sibi ꝺ
morte eligenda data nullam eli
gere uoluit.sed illaz dixit se tol
leraturum.quam deus ꝑmiterꝫ.
quem tn̄ deus a morte eripuit ſz
martyrii aureolam hn̄t ꝑº q̄daz
q̄ se ne corrūperenť seie submer
serunt.qꝛ spēali insticttu spiritus
sancti hoc fecerūt.ut libro ꝑmo
de ciui.dei refert augu.Simili
ter sampson eadē de causa.Itē
btūs petrꝰ qui sibi mortē elegit
euersis pedibus crucifigi. non
ꝑpter se ſz propter xp̄i honorē.
Nec refert utꝝ mors statim an
postea seq̄tur .dū tn̄ propť illud
causetur uel accelereť.unđ mor
tui in carcere ⁊ ī stabulis ut mā
cellus papa.item mortui in exi
lio martyres sunt.quia huiusmo
di mortem in eis accelerasse pre
sumuntur. Secundum quod e
ad martyrium requiritur ē cau
sa. Quia eniz martyr testis est i
causa fidei pro eccia.uel ꝑ quo
cunqꝫ articulo fidei.uel iure ec
clesie.aut pro q̄cūqꝫ uirtute ifu
sa.quia uirtutibus desponsatur
ecclesia christo. quicunqꝫ sic
moritur martyr est.Unde iohā
nes baptista pro ueritate pre
dicationis.Agnes pro uirtu
te castitatis. ⁊ Thomas cantu
ariensis pro iuribus ecclesie.

occisi.taliter mártyres sút. Silr tá mř q̃z filius in utero ei⁹.si ab infideli in utero lederet̃ in odiũ fidei qñ utrũqz uel alterũ mori contingeret. Silr qui vuln⁹ nõ letale susciperet.ꝛ ꝑ negligẽtiã q̃ ñ esset mortale pc̃m moreret̃ in uulnere neglecto. Silr q̃ po tius vellet occidi quã mendati um dicere qñcunqz peccãdo. Silr qui cruce signati in bello hostiũ xp̃i ꝑꝑ xp̃m suscepto.pu gnãdo ꝑeunt martyres sunt.qr nõ se sed xp̃z defendunt.ꝛ eccle siam.ꝛ sic moriũtur.vñ mortez non fugiunt sed eligunt. Silr si quis ꝑꝑ bonũ cõe non relatũ ad xp̃m sustineret mortẽ.aureo lam non mereret̃.sed si hoc r̃fe rat ad xp̃m.aureolã merebitur ꝛ mãtyr erit.utpote.si rẽ publ i cã defendat. ab hostiũ ĩpugna tõe.qui fidẽ xp̃i corrũpere moli ũntur.ꝛ in tali defensione mor tẽ sustinent. Tertio requiritur uoluntas. Unde qui dormiẽdo occideret̃.uunqz prius volunta te ad martyriũ habita.inuit⁹oc cideretur.aut fugiens. aut se ƌ fendẽs inuitus occideretur: mã tyr nõ esset.nisi fieret. ut prius dictũ ẽ ƌ cruce signatis. Propt̃ ꝙ mauriti⁹ cũ sociis suis arma ꝓiecit.ut fieret mãtyr. Innocẽ tes ẽt ñ ꝑfectã rõez aureole hñt nisi ut qdã tenẽt usus rõis i eis miraculose fuerit preuentus.sic

ꝛ de iohãne baptista in utero ꝓ babile ẽ. Dubitatur sexto qđ⁹ debeatur aureola virginũ? R̷. ſm tho. ubi prius.ꝙ hñtib⁹tria Primo i expientiã hñtibus ue neree uoluptatis.volũtarie hoc eligentibus.et finaliter in sil'ꝓ posito ꝑseuerantibus.Semꝑ tñ presuppoitur caritas.que ẽ au ree meritoria.vñ pz ꝙ decẽ sũt genera hoĩuz virginũ.aureola carentiũ.ſz tho.in.iiii. Primo frigidi ꝛ eunuchi.qui uolũtatẽ hñt ducendi ↄiugez.si possent. Unde aug.li.de sancta virgini tate.Quibus ipsũ virile mẽbrũ ƌbilitat̃.ut generare ñ possint. ut sunt eunuchi.sufficit tñ quđ christiani fuerint.ꝛ dei precep ta custodiunt.eo tñ ꝓposito sũt ut ↄiuges si possent haberent. ↄiugatis fidelib⁹adequari ƌbẽt Secũdo qui solũ ad tempus q⁹ intrabunt matrimoniũ cõtiner̃ ꝓponũt.ꝛ sic decedũt ñ mutato ꝓposito.Tertio q̃ prio ꝓponũt ꝑpetue cõtinere. attamẽ postea mutãtur in proposito.et sic ƌce dunt.Quarto qui i ueteri testõ uirginitatẽ fuauerũt adulti.si ne spãli instinctu spũssancti. Quinto uiolenter oppressa.ꝛ ↄ sentiens deliberate stati.Sex to inexꝑtes ueneree uoluptatis cũ ꝓposito ꝑpetue castitatis in mortali ƌcedentes q̃ sũt uere fa tue vgĩes.Septio ĩfidelis l' fidel'

nihil cogitans de ṽginitate uel
ↄiugio uel incõtinẽtia ⁊ sic ðce
dens. Octauo baptizati ifantes
añ usum rationis decedẽtes. No
no ifãtes añ baptimũ ðcedẽtes.
g Sed quereres nũq̇d incorrupti
aureolam ñ merẽtes et in carita
te decedentes spẽale gaudiũ hẽ
bunt de innocentia icorruptõis:
Rñ. tho. in. iiii. ꝙ sic ⁊ si non ꝓ
posuerunt ꝑpetuo ſuare. sic ⁊ in
nocentes qui peccare ñ potuerũt
de innocentia spẽalit̃ gaudebũt
h sꝫ illud gaudiũ ñ est aurola. De
cio q̇ morosis ðlcãtõibus pleno
ↄsensu et deliberato immorãtes
sine tactu uirili ꝓprio motu ai. l'
ẽt corpis in uigilia ad pollutõꝫ
uel ad silẽm expiẽtiã uẽeree uo
luptatis ꝓgrediũt̃ etiam saluis si
gnaculis corpe itegr̃tatis. de quo
i habes p̃ce. ix. Sũt etiã sex gñа
hoim q̇ uerã aureolã ṽginũ pos
sidebũt. Primo btĩssima maria
ṽgo ṽginũ. q̃ ut tho. dicit. ↄ̃nis ñ
habuit pugnam ꝑ temptatõnez
q̃ fit a carne. habuit tñ pugnam
q̃ fit ꝑ temptationem ab hoste.
q̇ nec ẽt ipsum christũ ṽueritus
temptare fuit. ut pꝫ math. iiii.
Secundo inexꝑte uenereaꝫ uo
luptatem i uigilia. cũ ꝓposito ꝑ
petue ↄtinendi. Terᵒ iexꝑte ue
nereã uoluptatem cũ ꝓposito it̃
rupto ↄtinendo ð quo finaliter
penituerunt. Quarto q̇ i ueteri
testamñto diuino instinctu uirgi
nitatem seruauerunt. sic̃ c̃dit̃ de
iere. ezechiele. et helya. quoruꝫ
ↄiugia ñ legũt̃. Quito ui oppr̃sse
que in uenercam uoluptatez nũ
q̃m consẽserunt ðliberate. quia
cᵓ p̃ncipium est totalit̃ ext̃. ñ ẽ õ
dinabile rõe. uñ delcãtõ q̃ est cũ
seminis emissiõe ṽginitatẽ ñ tol
lit in somno fca. Similis ratõ ẽ
de mulieribus q̃ dormiẽtes aut i
ebrietate. aut am̃tes a viris cog̊
scũt̃. nisi forte hac itentione dor
mitum ierit. ut a uiro cognoscã
tur. Et eadẽ rõe ille. q̃ uigilãtes
ꝑ uiolẽtiam cõrũpũt̃ siue ab ho
mine. siue a demõe i cubo. si q̃n
tum pñt renitantur ut ↄseruent
corpᵓ a corruptõe aie uel salteꝫ
mentem consensu. et siue pro fi
de. siue ꝓ q̃cũqꝫ alia causa uio
lẽter corrũpãtur. ṽginitatem ñ
ꝑdũt. Sed si ꝓ fiδ hoc q̇s sustie
at. erit meritorium. et ad genus
martyrii. ꝑtinebit. Unδ lucia di
xit. Si me inuitã uiolar̃ feceris
mihi castitas duplicabitur ad
coronam. non ꝙ habeat duas ṽ
ginitatis aurolas. sed ꝙ duplex
premium reportabit. unum pro
uirginitate custodita. aliud pro
iniuria quam passa est. Dato ẽt
quod talis uiolenter oppressa ↄ
cipiat. nec ex hoc meritũ uirgi
nitatis ꝑdit. nec tamen mr̃i xp̃i
equabitur. in q̃ fuit cũ itegrita
te mentis. etiam integritas car
nis. Omnia sunt Tho. uerba.

Sexto frigidi ꝛ eunuchi volun
tatē hn̄tes incorꝛuptōez ꝑpetuā
feraandi. ēt si facultas adesset
coeundi.faciūt.n.de necessitate
lz virtute. ⸿Dubitatur septimo q̇
bus aureola doct̄.debeat̄: Rn.
fm tho. ꝛ pe.de pa. vbi prius q̄
hn̄tibus tria. Pio qui actu do
cuerūt. Secōdo q̇ ex offō docue
runt uel missi. Tertio q̇ docuer̄t
publice. ꝛ recta intentōe ꝑtinen
tia ad salutē. ꝑ que diabolus a
cordibus hoīuz expugnat̄ .sic q̇
busdā spūalibus armis.d̄ q̇bus.
.ii.cori.x.((Arma militie nr̄e n̄
sunt cārnalia sz spūalia ))necessa
rio tn̄ caritas ꝑexigit̄. ex q̈ ꝓce
dat doctrina. Propter pmu p̄la
ti q̈ntūcūq̃ magni n̄ hēbunt au
reolā.q̇ nūq̄ actu docuerūt.licz
habitu lr̄atissimi fuerint. Nō ei
habitui sz actui debet̄ aureola
doctoꝝ. Silr̄ n̄ hēbunt p̄lati.q̇
bus ex officio doctoris ꝯpeteret
ꝑdicare.q̄ n̄ ꝑdicauer̄t.qꝛ pugn̄
ti debet̄ fm illud .i.thi.ii. ((non
coronabitur nisi q̇ legitime cer
tauerit)).Similit̄ nec p̄lati nec
alij qui solū in priuato. non pu
blice docuerunt actu aureolam
habebūt . Propter carētiā secū
di.mulieres nō hēbunt.nec viri
qui nō sūt missi legitime ad do
cendū.nec fraterne correctiōi ꝑ
uate debetur. Propter tertii ca
rentiam non habebunt aduoca
ti aduocantes. nec medici .nec
pħi suas artes docētes.īmo nec
theologis pħiaz docētibus .nisi
utantur ad declaratōem theolo
gie.ut paulus in t̄dū fecit. ꝛ hie
ronymus ꝛ alii. Nec theologus
ex officio ꝑdicans fine indebito
sꝑ.s.ꝑꝑ vanā gl̄iam. vl̄ qui v̄bū
dei ꝑꝑ lucrū tꝑale adulterās re
cipit mercedē suā.nūq̄ habebit
doctoꝝ aureolā.ēt si i caritate
decedat. Nō ei pnia pt̄ recupar̄
aureolā.quia pnia nō viuificat
mōtua oꝑa que nunq̄ viua fue
runt. Dicunt̄ aūt mortua nō so
lū sine caritate fcā.sed ēt sine i
tentōe recta.ꝛ quecunq̄ nō fue
runt a principio meritoria. Uir
go tn̄ mente solum corrupta.pe
nitendo recuperare pōt aureolā
quia mortificata oꝑa ꝑ pn̄iam r̄
uiuiscunt.id est que uiua fuer̄t.
ꝛ ꝑ mortale fuerūt mortificata
Sed uirginitas illius que men
te cōrupta est quo ad integrita
tē carnis.ꝛ quo ad ꝓpositū con
tinendi viua fuit.licet postmōm
ꝑ oppositū coeūdi potuerit mō
tificari. Jō penitentia reuiuisce
re pōt. Sed sic n̄ ē d̄ ꝑdicāte sꝑ
ex inani gloria uel ex auaritia.
quia nunq̄ suus actus bonus fu
it. Sed doctoruz aureolam ha
bebunt ꝑdicantes ꝛ docētes tri
bus modis supra dictis.siue fue
rint magistri . siue simplices sa
cerdotes. siue prelati. siue non
prelati siue docuerunt scripto.

siue uerbo siue legendo. siue p̄dicando. Scripta ei ↄponē q̄dā mod⁹ docendi ē. Et notādū ꝙ docē ē op⁹ caritatis et mie magnū.
l Dubitātur. viii. utꝝ i eadem spē una aureola preemineat alteri et utꝝ unius uirgis aureola sit nobilior q̄m aureola v̄ginis alterius. et sic de martyrii ⁊ doctorū t⁹ aureol᷑. Rn̄. ꝙ sic. una ei fm excellentiā act⁹ p q̄ꝫ hic pugnat nobiliō erit. ut exēpli g̃. q̄ acbi⁹ martyriū. aut q̄ puriorē v̄gitatē uitādo occasiōes hūit aut q̄ plꝰs saluauit p̄dicando. l' freq̄ntius p̄dicauit. nobiliorem hēbit aureolā. Et rō ē qꝛ aur̄ola suprapoit aureę. sꝫ aurea ē i uno maior et nobilior q̄ꝫ in alio. ut de dotib⁹ patuit. ⁊ patebit ēgo ⁊ aureola
m Sꝫ no. fm tho. ꝙ q̄muis aliquis possit peruenire ad alti⁹ l' inferius ul' eq̄le meritū p̄mii s. eēntialis p radicem caritatis. habēdo solā uolūtatē ad mātyriū. q̄ꝫ mātyr in actu mereat̄ p mātyriū. tn̄ n̄ martyrizat⁹ n̄ ueiet ad aureolā nisi pus mātyrizet̄. ⁊ sic ēt est ð aliis duab⁹ aureol' pifomiter fm tho. Sciendum fm eundem ꝙ meritū aureole p̄t itēdi dupl'r uno⁹ ex p̄te radicis scꝫ caritatis alio ex parte op̄is. Cōtingit eni aliquos duos quoꝝ unus ex minōi caritate mai⁹ torm̄tum martyrii hꝫ. uel mag̃ p̄dicatōi instat aut etiam magis se a delcātioni bus carnis elongat. Intensiōi g̃ meriti q̄ attenditur penes radicem. nō rn̄det intēsio aur̄ole. sꝫ itēsio aureę. sꝫ itēsiōi meriti q̄ ē ex genere actus rn̄det intensio aureole. unde p̄t esse qd aliquis minus in martyrio meret̄ q̄ntuꝫ ad essentiale premiuꝫ qui hēbit pro martyrio maioreꝫ aureolā.

## Capitulum nonum

Nunc dōm ē qui sūt fructus debiti beatis quib⁹ dā uel oib⁹. De q⁹ notat tho. in. iiii. di. xlix. ꝙ fructus de quo loquitur xp̄s. mat. xiii. ⁊ lu. viii. quē diuidit i tricesimū sexagesimum ⁊ cētisimū ē qdā premiū ꝙ debetur hoi ex h ꝙ de cānali uita in sp̄ualem trāsit. ⁊ rn̄det illi uirtuti fructus p̄cipue. ꝙ hominem p̄cipue subiectōe carnis libeāt. Hoc aūt fac ↄtinētia sola. qr p eam r̄pmūtur delcātiones. que maxime gustū sp̄ualis dulcedis impediunt. quē fruct⁹ suo noie importat. Nā p delcātiones uenereas aia p̄cipue corpi subōr adeo ut in actu carnali fꝫ hier. nec sp̄us pphie cōda pphetaꝝ tangit. nec in illa delcatōe ē possibile aliqd itelligē. ut phus dicit. vii. eth. Et iō ↄtinētie magis corrn̄det fructus quaꝫ alteri uirtuti. Huius autē fruct⁹ similitudo sic accipitur. Fructus a b

enim ex semie cõsurgit. Fruct⁹ aũt ẛm h põt prodire ex semine qꝛ uis semẽtia est efficax ad cõ uertendũ hũores tre i suam natu ram. Et q̃nto hec vt⁹ ẽ efficatiõ ꝛ terra ad h patior. tãto fructus seq̃tur uberior. Spirituale autẽ semẽ ꝙ in nobis semiat̃ ẽ v̄bum dei. unde quanto aliq̃s magis in spiritualitatem convtit̃. a carne recedens: tanto in eo est maior fructus uerbi dei. ẛm hoc. igitur fructus differt ab aureola. quia aur̃ola consistit in gaudio quod habetur de opis pfectõe. Sed fructus in gaudio quod habetur de ip̃a dispositõe opãtis ẛm gra dum sp̃ualitatis in quẽ pficit ex semine uerbi d̃i un̄ sic aureola ñ debetur cuilibet uictorie sed ex cellenti. ꝛ cuꝫ hoc in materia ex cellenti. Ita fructus suo mõ qui importat delc̃atiõnẽ debitã pro ꝯtinentia a uehemẽti delc̃atiõe Ideo dabitur illi uirtuti ñ que spreuit minores delc̃atiões. sicut gustus. puta abstinentie sꝫ dabi tur illi q̃ spreuit maiores. s. uene reas sicut ꝯtinentie et castitati. Alb. li. de q̃ttuor coequis dicit. Quod sicut uidemus in officiis agriculture ꝙ õne quod fructuꝫ fert terra est sꝫ tñ cultor gustat. et pcipit ip̃m fructũ. Sic etiam t̃ra corpis nr̃i ł aĩe fert fructum sꝫ aĩa gustat ipsum seu spiritus. Et aũt fructus proprie q̃ gñatur ex grano cadente in terrã ad ꝙ uiuificãdũ et fouẽdum et nutriẽ dũ hꝫ t̃ra uirtutem. sic dictuꝫ ẽ ei a principio germinet terra hẽ bã uirẽtem et facientem semen. iuxta genus suum. Continentia aũt est ẛm delc̃atões carnis ꝯti ñdo illõ. ad quod ptãtẽ accepat pm⁹ homo. et etiã accidẽs ꝯtinẽ tie ꝙ est uirginitas nascitur no biscũ in agro corpis nr̃i. ut faci lius excolatur. un̄ qr fortitudo q̃ est circa cultum extrinsecuꝫ. ut resistentiam passionum. ꝛ parci monia circa uictũ. ꝛ iustitia cir ca extrinsecos actus que omnia minorem laborem exigunt ñ ẽ fructus de quo nunc loq̃mur. sꝫ circa uener̃a que magno idigẽt cultu. ¶ Sed quereres sunt gra dus fructuum: Respõ. luc. viii. et math. xiii. ꝙ tres videlicet tri cesimus sexagesimus. et centesi mus qui dantur in patria quos triplex gradus continendi meru it in uia. Cui⁹ rõ est. qꝛ p ꝯtinẽ tiam cui fructus rñdet hõ in q̃ daꝫ sp̃ualitatem adducit̃ carna litate abiecta. Et iõ scõm diuer sum modum sp̃ualitatis quã ꝯti nentia facit diuersi fructus dis tinguntur. Est enim q̃dam sp̃ua litatis necessaria ad salutẽ. Et q̃ dam suphabundãs. necessaria q̃ dem sp̃ualitas est in hoc. ꝙ rc̃i tudo sp̃us ex delectatione cãnis non peruertatur. quod fit cum c

aliquis ſm rectū ordinē rōis uti tur dlectabilibꝰ carnis. ⁊ hec ē ſpūalitas cōiugatoꝝ. Spūalitas uero ſupabūdans ē.ꝑ quā hō ab huiuſmōi delectatōibus.carnis ſpiꝰ ſuffocantibus oio ſe abſtra hit.ſed hoc ɔtingit dupl'r vel rſ pectu ſolū pūtis ⁊ futuri tēporis ⁊ hec ē ſpūalitas viduarū vel rſ pectu cuiuſlibꝫ temporis pti. pn ris ⁊ futuri. ⁊ hec ē vginū ſuan tibus ḡ ɔtinentiā ɔiugalē datur in patria fructꝰ tricesimꝰ.vidua lem ſexageſimus.vginalē cente ſimus. Cuius rō ſꝫ tho.⁊ alber. vbi ſupra aſſignari pt ex ipa nā numeroꝝ. Tricenariꝰ.n.nume rus ex ductu ternarij i denariū ſurgit. Eſt āt ternariꝰ numerus oīs rei pfectō.ut dr pꝰceli.Et hꝫ in ſe pfectionē quādā oibꝰcōem .ſ.pncipij.medij.⁊ finis.vn̄ ɔue niēter cōiugatis aſſignatur tna rius.in qbus ſupra obſeruātiam decalogi qui ꝑ denariū deſigna tur.nō additur pfectio niſi cōis ſine qua nō ē ſalus.ſeruāt ei bo ni cōiugati denariū dcalogi.⁊ ɔ tinēt ſe a tribus malis circūſtā tiis vꝫ a tpre indebito.a pſona ī debita.⁊ a circūſtantia idebita Jō ſtipes cōtinentie eoꝝ ramo triplici dilatatus merito hēbit fructū triceſimū.⁊c. ¶Sexage narius aūt numerꝰ ex ductu ſe narii in denariū ſurgit ſeu cauſa tur.Et habet ſe ad tricenarium in dupla ꝑportione. Jdcirco ſi gnat fructū uidualis ɔtinentie. Quia hec cōtinet.pmo reſpectu oim pſonarū. Secundo cōtinet reſpectu oīs futuri tpis. Et ſic dupl'r excedit cōiugalem. iō du plū fructū hꝫ reſpectu cōiugato rū.vꝫ ſexageſimū.vel ēt viduis datur ſexageſimꝰ.qꝛ.lx.cōponū tur ex denario ⁊ ſenario. vidue aūt uere ſeruant denariū pcep torū.⁊ cū hoc ſenariū operū mi ſericordie. Eo qꝫ nec maritū fu turū.nec natos in futurū hn̄t ꝑ uidere.Et ſic ſtipes decalogi in duplici ramo arborē cōiugū ex cedit.iō ſexageſimū fructuꝫ ha bebūt. ¶Cētenarius aūt cōue nienter rn̄det virginitati.quia d narius ex cuius ductu cētenari us ſurgit.ē limes ⁊ tminꝰ nume roꝝ.ſil'r vgitas tenet ſpūalitatis limitē ſeu apicē. qꝛ ad eā nihil d ſpūalitate addi pōt. Cōtinet ei vgo ab oibꝰa qbꝰɔiugati vidue ⁊ cū h ɔtinet triplici tpe pfecte. vꝫ pto.pnti.⁊ futuro. Jō nōage narius vginibus debet.ſꝫ qꝛ ſup hoc uotū emittūt ɔtinētie vgia lis.vl' ſaltē firmū ꝑpoſitū addūt ſup terza tpa. idcirco cētenariꝰ eis merito debet. qrū ſtipes eſt obſuatio dcalogi ⁊ rami dcupli ces. ¶Dubitat h.prio utꝝ aliqs d fructibus debeat infantibus pꝰ baptiſmū mōtuis: R.alber. ubi prius. quod non proprie.

Fructus eniꝫ proprie d̄bet̄ labo rāti. Et autem īfātiū fruct⁹ mu neris potius quaꝫ usus l' laboris Sic si ager ꝓfert aliq̄ q̄ sponte nascūt̄ ex bn̄fitio solis tm̄. Sol eniꝫ iustitie ꝓ puulis laborauit q̄b⁹ ut supra tactū est eoꝝ inno centia ꝛ integritas aliquod gau
g diuꝫ in patria dabit. ¶ Dubita tur scd̄o utrum binubis id est q̄ secundario nupserunt d̄beatur fructus saxagesimus p⁹ q̄m cōti nēt altero cōiugiꝫ mo̅tuo: R̄n̄. q̄ nō ꝓprie s̄ꝫ alber. ꝛ pe. d̄ pa. ubi pri⁹ qꝛ cōtinentia uidualis a
h secundis nuptiis abstinet. Dubi tatur. iii. utrum isti qui nunquā in mr̄imonio fuer̄t. nec v̄gitatē suauer̄t an fructum aliquē ha beāt: R̄n̄. q̄ sic und̄ pe. pa. dis. xxxix. sicut ad aur̄olā n̄ sufficit uotū seu ꝓpositum sine effcū sic nec ad fructuꝫ. uñ si q̄s icōtinēs ī morte peniteat cū ꝓposito cōti nēdi. auream q̄dē hꝫ. sꝫ n̄ fructū. Qui uero cōruptus pc̄o penitēs uixit sanus. cum proposito solū cōtinēdi mr̄imonialit̄. fructū hē bit tricesimuꝫ. sꝫ cū ꝓposito cōti nendi simpl'r hēbit fructuꝫ sexa gesimū. Centesimū aūt haber̄ n̄ p̄t. sic nec aureolam. qr corde ꝛ corpe cōruptus ē. Ad idē ē tho. ead̄ dis. d. Fructus n̄ oib⁹ cōueni ūt saluandis. sic pꝫ de his q̄ i fi ne penitent. ꝛ icōtinēt̄ uixerūt. Eis ei n̄ fruct⁹ sꝫ eēntiale p̄miū d̄bet̄. nec cuilibet uidue. sꝫ ei so lū. q̄ ꝓponit suare uiduitateꝫ. ꝛ q̄ suat sexagesimus dēt̄ fruct⁹.
Notat ꝛ n̄ tho. ubi prius quod i
fructus triplicit̄ accipitur. Uno modo ut dictum est hactenus. Secundo mō fructus sp̄ualis su mit̄ ad modum ꝛ similitudinem corpalis fructus. Inq̄ntuꝫ cōpa lis fructus est quōdā cōmoduꝫ: q̄ ex labore agriculture expec tat̄. ꝛ sic fructus d̄r illd̄ p̄mium. q̄ hō cōseq̄t ex labor̄ quo i hac uita labōat. Et sic oīne p̄mium quod i futuro habebitur ex no stris laboribus fructus dicitur. Et sic accipit̄. Ro. vi. (habetis fructum ur̄m in sanctificatōeꝫ. finem uero uitā eternaꝫ) Tertō
k sumit̄ fructus sp̄ualit̄ ꝓ eo q̄ re ficit tm̄. quāuis nō sit ultim⁹ fi nis. Et sic uirtutes fruct⁹ dicūt̄ īq̄ntū mēteꝫ sincera delcatōe r̄fi ciūt. ut ambr. dicit ꝛ sic accipit̄ gall'. v. fructus autem sp̄us sunt caritas. gaudium. ꝛc̄. ubi ponū tur duodeci. quos tho. exponit ibidem. di. quod fructus spiritus sūt q̄ in hac uita in aīa cōsurgūt ex semiatiōe gr̄e. Et ponit apo. p̄mo pficientes in aīa iterius q̄n qꝫ. Secūdo septem pficientes i aīa exterius. Primo ei interius pficitur aīa in corde ꝑ amorem qꝛ p̄mum principium motiuum uiriū interioꝝ ē iclinatio ad bo nū que dicitur amō siue caritas

Scdo pficitur per gaudiū amo. quia vltimus terminus quo pficimur interius ē gaudiū. q pcedit ex pñtia rei p caritatē amate. q. n. hꝫ caritatē. hꝫ q amat. ⁊ sic ↄsurgit gaudiū. Tertio pficitur pace. tūc. n. amās pacē hꝫ. qñ rē amatā sufficiēter possidet ⁊ res amata sufficiens ē amanti pp suā pfectionē. Quarto pficit pacia. sunt. n. q pacē ↄturbant aduersa. qdā. ⁊c. q pficit pacia. q facit aduersa paciēter tollerare. vñ lu. xxi. Jn pacia vr̄a possidebitis aīas vr̄as. Quinto perficitur longanimitate. q₂ dilatō boni amati. ēt īpedit gaudiū. ↄ quā dilatōem pficit lōganitas. q expectatione nō frāgitur. vnō math. xxiiii. Qui pseuerauerit usqꝫ in finē. h saluus erit. Sexto pficitur bōitate que ad seqn tia extrīseca pficiūt. q sunt. aut iuxta nos ut pximus. aut supra ut deus. aut infra ut sensitiua ⁊ corpus. prio g in corde in ordie ad pximū pficit bonitas p rectā ⁊ bonā uoluntatē. Est. n. bonitas rectitudo ⁊ dolcedo ai q oibus aliis quis bñ utit. q₂ lu. vi. Nō pōt arbor bona fruct⁹ malos facere. Septio benignitas pficit in ordie ad pximū. ut qs ei bōa sua largit cōicet. vñ benignitas dr̄ qsi bōa igneitas. qsi faciēs hoiem fluere ad pxim. i. rex largitas. vnde. ii. cori. ix. Hilarē datorē diligit dus. vñ col. iiii. Induite benignitatē ⁊c. Octauo pficit māsuetudie q qs paciēter sustinet pxi molestias. ō qua math. xi. Discite a me. q₂ mitis sū ⁊ hūilis corde. Nono fide pficimur ad deū sup nos. Fides eni ē h cognitio que dā inuisibiliū cū certitudie qdā ꝫ illud gñ. xv. Credidit abrahā deo. ⁊ reputatū ē ei ad iustitiā. Decimo modestia. ad id q infra nos ē. s. corpus pficiens i exterioribus actibus. nā modestia actibus seu dictis modū imponit. Undecimo quo ad appetitū sensibiliū interiorē pficit ↄtinētia. q ēt a licitis abstinet. Duodecio castitas q licitis recte utitur. hec. d. tho. Gal. v.

## Capitulum decimū

Tertiūdcimū gaudiū extrinsecū corpis erit ō societate iocūdissima bt̄orū. ⁊ segregatiōe a cōsortio malor. Hec duo pncipalia gaudia erūt. ⁊ utrūqꝫ nobis multitudie inumerabili. Prio gaudbūt tot gaudiis quot sunt cōsodales bt̄i angeli ⁊ homies. Fo tot gaudijs quot dānatorū demonum ⁊ hominū euaserunt sodales. ō pmo di. ans. psologion ca. penul. Jnterroga itia tua. si cape possint gaudiū suū ō tāta btitudie sua

ſed certe ſi quiſ alius q̃m oĩno ſi
cut teip̃m diligeres. eandem bti
tudinez hr̃et. duplicaretur gau
diũ tuum qr non minus gauõr̃ſ
ꝑ eo quam ꝑ teipſo. ſi uero duo
uel tres uel multo plures idip̃z
hẽrẽt. tãtũdem ꝑ ſingulꝰ q̃ntum
pro teipſo gauderes. ſi ſingulos
ſicut teipſum amares. Ergo in il
la perfecta caritate innumerabi
lium angelorum btõꝝ ⁊ hoim u
bi nullus minus diliget alium.
quam ſeip̃m. ñ aliṫ gaudebit q̇s
q̃ꝫ ꝑ ſingulis aliis. q̃m ꝑ ſeipſo.
ſi g̃ cor hominis ð tãto ſuo bono
uix capi ⁊ gaudium ſuum. quõ
capax erit tot ⁊ tantorum gau
b dioꝝ hec anſel. ¶ Uñ tho. i. iiii
di. xlix. dic̃. Illud gaudiũ quod
unus ſpẽaliter uiðtur hr̃e inter
oĩes homines beatos. illud qõ
ãmõ omnes bti ſilr hñt. In quã
tũ ſcꝫ ꝑ caritatem ꝑfectam unꝰ
q̇ſqꝫ bonum alteriꝰ bonũ ſuũ re
putat. non tñ h̃ gaudiũ qᵒ unus
alteri ꝯgaudet de aureola quaꝫ
in eo uidet. poteſt in nõ hñte au
reolam uocari aureola. qꝛ ñ da
tur in p̃mium uictorie eiꝰ. ſꝫ ma
gis reſpicit uictoriam alienam.
Corona uero ipſis uictoribꝰ r̃d
ditur. non uictorie ꝯgaudẽtibꝰ.
ppṫ illoꝝ gaudiorum multitudi
nem. ðr math. xxv. fideli ſeruo((
Euge ſerue bone ⁊ fidelꝰ. ⁊c̃. In
tra in gaudiuꝫ dñi tui)) ñ ðr gau
diuꝫ te intrabit. quia etiã extri

ſecũ gaudiuꝫ uix hõ cape p̃t hu
mãa cõiectura. Huic. xiiii. gau
dio aſſociari pñt tria bõa beati
tudinis q̃ põit. Anſel. li. de ſimi.
uidelicꝫ amicitiã. ꝯcordiã. ⁊ ho
norem. De p̃mo enim dicit ꝑfec
ta amicitia ẽ. q̃ in inimicitiã ꝯṽ
ti non p̃t. hic enim ſi q̇ſ tãtã ami
citiam haber̃t uelut. pr̃ ad filiũ
uerti tamen poteſt in inimicitiã
ſed in patria quantum ſe q̇ſquiſ
tãtum et tam diu diliget alterũ
nec uiðo quomõ poſſit aliṫ eſſe
p̃ſertim cum oĩs unũ corpꝰ xp̃i
ſint. et xp̃us qui eſt paṫ oium ſit
caput. ¶ De. ii. ſcꝫ cõcordia di. c
Cõcordiam nec ad noſip̃os hic
plerunqꝫ habemus. cũ corpꝰ et
anima diſſideãt. ſꝫ hec ceſſabũt
cum corpꝰ ⁊ anima in ðũ tẽdẽt.
Ibi enim erit tanta concordia.
ut quemadmodũ ad q̃m locũ o
culus dexter uelit ad eũdeꝫ et ſi
ne labore et ſiniſter. Eccĩa una
erimꝰ et chriſti corpus. et ſpõſꝰ.
ſed dicis. ſi ergo uolo que uolue
ro. et idem mecum oĩs uolũt. g̃
maior petro eſſe potero. ſi uolu
ero: Rñ. ibecillitati tue. te ma
iorem petro uelle non potes. q̇a
hoc uelle eſt ſe nihil uelle. eẽ. il
li eniꝫ eſſe in gl'a eq̃lẽ uelle ñ po
teris. cuiꝰ meriti ipar es. pulchẽ
rimũ eniꝫ illud corpꝰ ꝑ nullo ꝯ
modo uiolare uiſ. In hũano ete
nim corpore nec pes manus eſ
ſe appetit. nec ocl's auris. ſic et

in illa dei ciuitate admirabili .
Quisq; eniȝ pro modulo suo sa
tiabitur ut nec ãplius velle pos
sit.tho.i.iiii.di.xlix. assignat rõ
nē sic dic̄. In beatis erit ꝑfecta
caritas.vñ qnilibet ibi plus dili
get deū q̃ seip̄um. Et iõ magis
volet id ꝙ ē cōueniēs deo.q̃ id
ꝙ esse ei utilius .⁊ iõ magis uo
let diuinā iustitiā saluari i hoc.
ꝙ ip̄e minus habeat.ꝙ ē deo ꝯ
uenientius q̃ in hoc ꝙ plus ha
d beat.ꝙ esset sibi vtilius .De ter
tio vȝ honore.sic di.ans̄. Hono
rari aūt hō appetit ab hoib⁹.ut
eoꝝ v̄bis aut factis collaudet̄.
v̄bis ut eū collaudēt. factis ut
eū sibi ꝓponant. Sed cū bono
rē huiusmodi appetit.tale ē ac
si vnus querat ab aliis laudari.
eisq; in regimine ꝓponi. hūc tñ
honorē nullus ad plenuȝ h̄ hr̄e
pōt.cū nec impatō ab oi cogno
scatur.aut oibus ꝓponatur. In
futuro aūt ab oibus beatis ho
norabitur.Cuiusmōi aūt honō
sit futuris exemplis declarem⁹.
Ecce ponitur pauper omni sola
tio destitutus.vulnerū ⁊ aliaꝝ
infirmitatū corruptus. ⁊ omni
quo uel a frigoris asperitate de
fendatur tegimine nudus .hūc
talē tali mō iacentē. ⁊ in nullo
semet iuuare ualentē. si rex ali
quis potentissimus transiens vi
deret.misertus uulneribus medo
ri iuberet. curatūq; suis regali
b⁹ indumētis seu ornamentis idu
tum p̄ntari ꝑciperet.⁊ in filiū a
doptaret adductū:ac deinde ꝑ
cipiet.ut in regno suo filius su⁹
haberetur a cunctis.atq; in nul
lo ꝙ ip̄aret a quoq̃ ꝯdiceretur.
heredē suū filiiq; sui ꝓprii cohe
redē constitueret.⁊ eū suo noīe
uocari uellet.nōne diceres hūc
magnifice ⁊ iopinate honoratū
⁊ certe nobis deus hec oīa faci
et.nati eni de putredine carnis
replemur multis miseriis . oīm
solatio destituti.oīm passionū i
firmitate obnoxii.ac pc̄orū vul
neribus pleni a deo recipimur.
curat.sanat restituit.ornat. fac̄
icorruptibiles.adoptatos cohe
redes.⁊c. ¶ Ego inquit dixi dii e
stis. Omniq; creature iubebit.
ut nobis obediat.vocamur dij
nomine suo.Ipse deus deificās
ē.tu vero deus deificatus . sed
hec rō fortassis in ap̄lis ⁊ excel
lentibus locum hȝ. sed quid de
me.qui longe disto. attende ꝙ
uniuersal̄r ait.ego dixi dei estis
⁊ filii excelsi oēs. ut nullum ab
ista deitate excipiendū deus osñ
deret.hec ans̄.⁊ ponit stati exē
plū ð lig°.plūbo.⁊ ferro.i ignē
positis.quoꝝ unū altero magis
ignitū fit.cū ignis totū penetra
uerit.sicut ei ibi nullū fit ignis.
sȝ qōlibet fit ignitū.⁊ vnum pl⁹
alio ignescit.sic i patria unusq̄s
q; deificatus erit . ex dei uni

one. Attamen unus alio beatiõ
nnullusq3 uere dr̃ deus p̱ eſſentiã
ſ3 pticipatõne. ut ſic cuiq3 p̱ mo
duio ſue unionis p̱pinquoris ad
deũ deitatis nomen ⁊ honor cui
e q3 impendatur. Decimũ q̃rtũ ex
trinſecum gaudiũ hẽbitur reſpe
ctu xp̃i humanitatis. Pro cui⁹
intellcũ notandu3 ẜ3 mgr̃3. Jo.
de tanbaco tractatu de deliciis
ſenſibilib⁹ paradiſi. Q̃ð btĩ du
plex gaudium hẽbũt unũ ẽẽnti
ale. q̃ hẽbũt ð creatore uiſo. ⁊ a
mato. aliud accidentale de crea
tura ꝯgnita ⁊ amata. Sed cu3 i
hoie ſit corpus ⁊ aia. quorum u
trũq3 beatificetur eſſentialiter
et accidẽtalit̃. Jdcirco ẽẽntiale
gaudium adhuc eſt duplex. ẜm
q̃ in xp̃o duo repiuntur. unu3 ẽ
aie ⁊ erit uiſio ⁊ fruitõ diuine eſ
ſentie in ſe ⁊ p̱ ſe. de q̃bus dicet̃
in tertio principali. Et quia ð⁹
in ſe non pt̃ ꝯgnoſci a corporeis
ſenſibus. Jdcirco ut iſti ſenſus
deo beatificẽt̃. eſt aliud gaudiũ
ẽẽntiale corporis q̃ð hẽbim⁹ de
xp̃i humanitate p̱cepta q̃ꝛ ibi ẽ
terminus et finis et ſũmũ a ſenſi
bus humanis deſiderabiliſſimũ
hec diſtinctio notatur. Jo. xvii.
ubi xp̃s ait deſcribendo btĩtudi
nem. d. hec eſt uita eterna id ẽ
btĩtudo ẽẽntialis. ut ꝯgnoſcant
te ſolũ deum uerũ. ecce p̃miu3 eſ
ſentiale aie. et quem miſiſti ih̃3
xp̃m. ecce ẽẽntiale premium cõ
poris. Unde in xp̃i hũanitate f
ſola oẽs ſenſus nr̃i quietabunt̃.
ut optare nequeant gaudia ma
iora triplici de cã. Primo q̃ꝛ xp̃i
hũanitas erit p̱fectiſſĩe ðcorata
premiis. q̃ in aliis dicũt̃ tres au
reole. iiii. dotibus corpis. ⁊ deco
ratõne ſũma oim ſenſuũ ſuoꝝ. q̃
oia i x° uidebi⁹. et nr̃is fruemur
ſenſibus. Scðo q̃ꝛ nr̃a aia i aia
xp̃i uidebit ſummas p̱fectiões
in ẽẽntia ei⁹ i ṽtutib⁹ uariis. Jn
actib⁹ trium dotũ aie i his etiã
q̃ i nobis dicũt̃ aureole ⁊ ſilib⁹.
Et ſic ſumme gaudebit de his
aia nr̃a. Tertio q̃ꝛ in xp̃i huma
nitate p̱ accñs uidebim⁹ ðũ. ut
expoſitũ ẽ ſupra. Et tãto pl⁹ q̃uã
in aliis rebus: q̃nto de⁹ magiſ ẽ
uni⁹ humanitati xp̃i qua3 aliis
reb⁹ ſit unit⁹. Erit igit̃ xp̃i hũani
tas iocundiſſimũ obiectum. q̃n
q̃ nr̃oꝛũ ſenſuũ ẜ3 illð iob. xix.
Credo q̃ redemptor meus ui
uit. ⁊c̃. Et in carne mea uidebo
deũ ſaluatorẽ meũ. Et eadẽ rõ
ne audiet. odorabit. guſtabit ⁊
tanget. quia uiſus ponitur pro
noticia alioꝝ ſenſuũ. prĩo quia
in p̃ria erit xp̃s uiſui obiectum
pulcherrimu3 q̃ꝛ ħetiã fuit pul
chrimus hoim ẜm illð. pſ. ſpecĩ
oſus forma pre filiis hoi3. Cica
trices eũ ñ defoꝛmãt. ſ3 ult̃ om
ne q̃ð deus gẽmis et coronis co
gitari põt decorabunt. Jta ut
deus pater oibus dicat aiabus

illud cañ.iii. ¶ Egredimini filie
sion. ⁊ uidete regẽ in diadema
te. quo coronauit eum matˀ sua
.s. sinagoga. in die solemnitatis
⁊ letitie. sp̄. ) egredimini ⁊ uide
g te. ¶ Sed quereres qūo ĝ xp̄s
uidere poterit suã pulcherrimã
ꝓpriã faciem ¶ Silr qūo alii sãc
ti ꝓpas: R. mgr̄ ioħ. ꝙ ꝑ spẽs in
fluxas hoc pn̄t vbiqꝫ ⁊ semꝑ. ⁊
ēt pn̄t videre ꝓprias facies per
spẽs a se receptas ⁊ reflexas pn̄t
ei uti corꝑibus gl'osis aliorū. vl'
ēt manibus ꝓpriis leuãdo eas
añ oculos. tãq̃ꝫ specul' mundissi
mis. ¶ Cuius rō ē. qꝛ ſm gre. cor
pora gloriosa sūt trãsparentia.
polita ēt sunt. ⁊ anie btoꝝ pn̄t
uti corꝑibus suis. et spẽbus sen
sibilibus ad placitū. sicut ⁊ xp̄s
in resurrectionē. vn̄ subtrahen
do l' imutãdo pn̄t cōpa sua face
re terminata. ⁊ ꝑ ꝯn̄s optia spẽ
rū receptacula. ⁊ sic uidere eis
situ opposita. Scđo i patria xp̄s
erit auditui nr̄o obiectū iocun
dissimū. ita ut verbū unū amo
rose alteri amicabiliter allocu
tū p̄ dulcedine mortalis hō suf
ficere ñ possꝫ. q̇n cor eius p̄ dul
cedine liq̃factum deficeret. nisi
miraculose deꝰ aliquẽ uellet ꝯ
ſuarˀ. xp̄s itaqꝫ sil' loq̇ pt̄. ⁊ cãta
re optimis regulis artis musice
et alta hẽbit in sūmo. q̇ creaturˀ
btē hẽbūt ꝑticipatie solū ab eo
đ gustu. tactu. olfatu. ꝯtemplarˀ
sicut supra dictū ē de aliis. dū
mō nobilissime xͦ attribuas. am
plexus ēt castissimos xp̄s i p̄ria
nemini negabit. q̇ ħ dulciter a đ
uotis ꝑmisit se tãgi et quosdã ē
ãplexatus. ut pꝫ i die resurrectō
nis. đ mulieribus accedentibus
q̃ pedes eius tenuerˀt. ⁊ mar. ix.
đr. ¶ Ihs accipiens pueꝝ quem
cū cōplexꝰ essꝫ ait ill'. q̇sq̇s unū
ex his pueris r̄cepit. me r̄cipit )
et mar. x. ait. sinite ꝑuulos ueni
re ad me. et cōplexans eos beñ
dicat eos. hec oia de io. de tam
baco ubi supra.

¶ Capitulum vndecimum.

QUo ad ſm principale đ
iterioribus btoꝝ gaudi
is. Notãdū ꝙ taliū reꝑi a
untur q̇nqꝫ ꝑ oppositū ad q̇nqꝫ i
teriores penas dãnatoꝝ recita
tas supra .c. iii. Primū gaudiū
interius erit in sensuū interiorū
⁊ exteriorū multiplici meliora
tōe. Scđꝫ ē in irascibilis ⁊ cōcu
piscibilis q̇etatōe. Tertiū est in
tellectus respectu oim scibiliū
ꝑfectōe. Quãtū i omniū p̄terito
rū ĝtissima ꝯtemplatōe. Quitū
in oīꝫ opatōnū ad đi volūtatē
ꝯformatōe. Quãtū ad. j. nōnđ b
ſꝫ Io. đ tãbaco vbi priꝰ. ꝙ. xii.
sc̄ q̃ in p̄ria faciūt sensibiliū inte
rioꝝ et extẽioꝝ maximã đlecta
tōeꝫ. et q̇libet inter illa. xii. bꝫ

ualde multa sub se. pmum ē de bita spirituum quantitas ul' ad minus spiritituū maior puritas supposita qđ in pr̃ia foret delcā tio cum oi dilatatōe. Secūdū ē ꝯplexionis bonitas. cui⁹ signum ē ꝙ melācolici non sunt apti ad delcātōes sicut sanguinei. In pa tria anteꝫ sci optias hēbūt com plxiones ẜm cuiuslibet merita. Tertiuꝫ est iuuenilis etas. qr ẜꝫ phm. viii. ethi. ❡ In sensib⁹ min⁹ ē de delectatione q̄ꝫ in ieiunib⁹ In etate aūt xpi resurgem⁹ ẜm aplm. vnde aptitudinē maximā habebimus ad gaudendū. sicut ēt sulphur maiorē bꝫ aptitudieꝫ ad igniendū q̄ꝫ lignū fumigans. Qartū ē pfectō tā sensuū q̄ꝫ ope rationū. quia q̄nto potentia est pfectior. tanto operatio ē delec tabilior. ẜm phm. iiii. ethi. Fiet aūt ptunc refluentia ab aīa in corpus. ut in suis operationibus pficiātur sensus. put dicit aug. in epl'a ad dioscorū. Qnintū est ꝙ opabimur attentius q̄ꝫ in uia qr ptunc ñ erunt impedimenta que nunc. ❡ Jnde surgeret maxi ma delectatō. Sextū ē qr sine le sione organoꝝ actuabūtur oēs sensus nr̃i. Septimū ē q̄a nō ue xabimur in organis mēbroꝝ. ꝛ sensuū tedio vel labor̃. Octauū ē ipmixtio delectationis cū tri stitia. Nonū ē ꝙ ñ minus delec tabimur in pcessu delectatiōis q̄ꝫ in principio. Decimū ē ꝙ ma gis a longinquo possumus vide re corpa sanctorū gl'iosa. audir̃ odorare. ꝛ sic de aliis sensibus q̄ꝫ non gloriosa ꝙ delectabilius ē qr a longinquo uidēdo audiē do: plura videmus ꝛ audimus. Undecimū ē ꝙ lꝫ ñ p se tñ p ac cidens intellectus ꝛ affectus. sē tiendo recreabūtur p p̄sentiā đi i oibus rebus exñtē. maxie i x°. sicut cōcludimus in uia aliqueꝫ viuere ex locutōe. Duodecimū ē maius meritū ẜm sensū quo m̄ bra h̄ ꝛ potentie coopate sūt ad meritū pp q̄ in pr̃ia magis gauđ bimus ẜm sensus. nō solū abso lute. sed ēt in ꝯpatiōe unius sen sus ad aliū. ꝛ unius mēbri ad a liud. Quia si aliquid ẜm certuꝫ sensum hic plus meruit priuati ue vel positiue. quā ẜm aliū. ẜm hoc ēt amplius p̄miabitur. ut o culus a uanis visibilibus absti nendo. vel eucharistiā đuote vi dendo. et sic de auribus et de a liis. ẜm talē ptē plus p̄miabitur vnde diues in inferno ẜm greg. ubi plus peccauit. ibi amplius. .s. in lingua tortus ē. sic eadem rōe lazarus. ubi plus meruit. ibi plus p̄miabitur. ❡ Secūdū c principale interius gaudiū erit de irascibilis ꝛ ꝯcupiscibilis q̄e tatione. Quia cōcupiscibil' am plius de sensibilibus delicijs. ñ poterit optare. cuꝫ sit apice per fecta. nec irascibil' alicui habe bit tristi repugnare. aut aliquid tāq̄ꝫ difficile ꝛ arduū considera re. ibi etiaꝫ erit amicitia uera i ter xp̄m ꝛ eius m̃reꝫ ex una pte ꝛ nos ex alia. de qua ansel. li°. m

de fili.dic sic.Cōtemplar xpm.
p quem tibi oia gaudia eueniet.
r pcipes q ille plus quam tu te
ipm r q omnes alii icōparabili
ter amet te.r tu super teipsuz r
sup omnes alios ineffabili qdaz
suauitate illuz amabis.hec ille.
Ibi ēt amicitia pfcā erit it te r
omnes electos hoies.Ibi ēt aici
tia erit iter te r oēs ágelicos spi
ritus.Ibi etiam gauďbim9 de e
uasiene oim odiop q hnt dam
nati.de amicitia ɔcordia.r hōr
habes precedenti ca.de pnti ēt
materia hre potes plura q dcā
sūt ď penis iterioribus dānatop
scďo menbro pncipali . ibidem.
d Tertiuz pncipale interi9 gaudi
um erit.ď itellcūs r spectu oium
scibilium pfcōne.Ubi notāď.qď
intellectus aie hre quodāmō sci
et innumerabilia p qnqz ifiux9.
Primo ɔgnoscet per spēs influ
xas sic alie sbe sepate naturalit
plura.Secūdo p spēs acqsitas.
h in uia.Tertio p spēs rceptas
per sensus corpis glorificati .ut
dcm ē ď actuatōe qnqz sensuuz.
Quarto p illūinatiōnē aie xpi.
et bte uirginis.et aliop supiorū
btōp.uñ dic tho.in.iiii.di.xlix.
Qñ gloria hoim et angeloruz e
rit penitus ɔsūata oēs bti sciēt
oia q de9 scia uisionis nouit.id
ē oia q unquaz sūt pterita oia p
sentia simplr.r omnia q unquā
sūt futura.ita tñ q non oia be
ati uideant in eēntia dina.Sz a
nima xpi ibi plene uidebit oia si
cut et nunc uidz.alii aūt ibi uiď
bunt plura uel pautiora fm gra
dum q9 deū ɔgnoscent.et sic aīa
xpi ď his q p aliis uidz i uerbo.
omēs alios illuminabit.unď ďr
apoc.xxi.qď claritas dei illuiat
ciuitatem btōp.r lucna eius est
agnus.et similiter alii supiors il
luminabūt iferiores.nō quidez
noua illuminatione.ut sciētia i
feriorum p h augeatur.sed qdā
ɔtinuatōe illuminatōnis.sicut si
intelligat quod sol quiescens il
illuminat aerem.et ideo dicitur
dañ.xii.q qui ad iustitiam eru
diunt multos. fulgebunt quasi
stelle in perpetuas eternitates.
prelatio autem ordinis dicitur
cessatura quantum ad ea q nūc
circa nos per angelorum ordi
nata ministeria exēcentur. hec
thomas. Quinto in dei essen
tia uel spetiali dei influentia co
gnoscēt omnia etiam indiuidua
Unde anselmus . libro. de si
militudi.dicit sic.Beatitudinis
pars est sapiētia qua hic se car
re estimat.si quid non agnoue
rit quod alterū scire putauerit.
Sed q eius sapia q seipm igno
rat.Quis enim pfce cognoscer
ualeat cuiusmodi res sit corpus
ei9 interius.qle posteri9 r inte
ri9.In futuro autem btūs nihil
eorū q scire uoluerit ignorabit.
qz sūma sapientia totius cratur
bonitatem uiďbit.quā in ďo me
lius q in seipa relucere constat.
ibi singuli omnes.ibi ad ōnibus
singuli cognoscentur .nec quen
q omnino latebit,q pria quā gē

te qua ſtirpe quis editus fuerit.
vel quid ēt in vita ſua fecerit.
e Sed diceres nūq̇d ſcelera mea
que erubeſcenda cūctis ꝯfeſſio
deleuerat. ibi cunctis in apto cō
tuenda tradūtur i cordis mei li
bro. ſed tu cui tanta dimiſſa ſūt
nūquid ingratus eris. certe ut in
illius laudibus eternaliter iocū
dus. ſemp̱ de quanta miſeria ſis
erut⁹. ut puto curā habebis. cū
g̃ ſingulorū cōſcie ſingulis pate
ant. fateri audio curata crimia
ſine cōfuſſione ad magnā miſi
cordiā dei eiuſq; gratificatōem
tuāq; cōgratulatōez cunctis pa
tere. n̄. n. pro peccatis maior cō
de anguſtia p̄met. ſceleꝝue tuo
rū magis pudebit. q̃ȝ aliquē ma
gnis vulneribus ſauciatū. nūcq;
ex oī parte ſanatū aboliti lāguo
ris moleſtia. nūquid eoꝝ q̄ in cu
nis poſitus infans egerit verēda
pudet. tunc quippe cū integri ſa
nitas p̱fecta. mundicia plena re
miſſio omniū ſecura offenſionū
īpūitas. certe tibi arriſerit cogni
tio uel recordatio peccatorum
tuorum in nullo tibi horrori uł
confuſioni eſſe poteſt. verum ſu
per agnitis delictis velut enor
mi ac feda infirmitate tua pie
tas. v̄tus. ſapientia medici. q̇ te
ſanauit ſublimi⁹ a cūctis admi
rabitur. laudabitur. magificabi
tur. laus autem talis dei etiam
f tua gloria eſt. ¶ Sed dicis glo
riam dei ibi intuendam uideo.
ſed quomodo inter tot innocen
tes in me ſanata intuentes non
me iudicēt. nō intelligo de quo
agis frater. intelligȝ te nequaq̃ȝ
ſe. ſȝ deū in quē peccaſti offēdiſ
ſe. quē tu videris penitus igno
uiſſe. nec in cor innocētis aſcen
dere pōt. ut te iudicet cū ſic deū
offēderet. ſȝ magis clemētiā ad
mirabitur. nō ſolū in te. ſȝ ēt in
ſe. qui ne hoc medicamento idi
geret cuſtoditus fuit. ſi ipi ēt ā
geli te idignū ſocietate ſua iudi
care vellēt dicentes. Tu hō de
puluer̄ factus ꝯ p̄ceptū te in ce
nū pcc̄i dimerſiſti. nūquid nobis
ſiľis eſſe vis. quos nūq̃ȝ ꝯtra dī p̄
ceptū ire audiſti ? rn̄debis ſi de
puluere ut dicitis factus ſū. non
mirū. ſi uēto tēptatōis impulſus
ſū cadēs. verū agnita xp̄i gr̄a p̱
eo oīa reliq̇. eius volūtatē cōa
tus ſū implere. vide tribulatōes
in fame i ſiti. q̄ ad eius honorē
ſuſtinui. vos aūt nūq̃ȝ hoꝝ mini
mū tuliſtis. ſȝ hec rōcinatō adul
tos tm̄ reſpicit. qui uim ſibi fece
runt. vnde alii dicere p̄nt. Quō
in regno dei vr̄am q̄rimus equa
litatē dono ꝛ gr̄e xp̄i aſſcribim⁹
cuius ſanguis bonis cūctis p̄pō
derat. hec anſel. ¶ Quartū in g
trinſecum gaudium principale
ꝯſiſtit in omniū peccatoꝝ gratiſ
ſima cōtēplatōe. nā tūc diſtictiſ
ſime videbūt. tā in p̱prijs op̱ib⁹
q̃ȝ in alienis. qūo diligētibus de
um fȝ apo. Oīa coop̱ātur in bo
nū. celū. terra. mūdus. infernus.
bōi. ꝛ mali. p̱ſpa. ꝛ aduerſa. de
mō. ꝛ bon⁹ āgelus. Tūc vider̄ po
terūt iudicia dei. que ſūt ħ abiſ

sus.multa ubi ps. mirabitur.d.
zelaui super iniquos.pacē pcoꝝ
uidens.non ē respcūs morti eoꝝ
rc̄.Et seqtur donec itrē i scūari
um dei et itelligaz i nouissimis
eoꝝ))id ē post hāc uitā.et Iere.
xii((Quare uia impioꝝ prospe
rat.bn̄ ē oibus q̄ opāt iniqtatez
rc̄((Sed pcedit iust⁹ qdē es dn̄e
si disputem tecū rc̄))h erunt tot
gaudia.quod de cognitis.uti p
cedenti mēbro dictum ē notabi
lia beati ɔsiderant dona eis h i
uia collocata.h etiam maxima
gaudia hn̄t.qō enaserunt oms
uermes ɔscie.quos hn̄t damna
b ti i iferno.¶ Quintū intrinsecū
gaudium ɔstit i oim opationū
ad dei uolūtatem cōformatiōe.
sic enim dānati ppetue peccant
Ita isti perpetue deū honorāt.
Et sic damnati pro quolibz suo
malo actu eēntialem penā hn̄t
id est inseperabilem ōordinati
onem.scōm illud aug. libro cō
fessi.Iussisti dn̄e.r ita factum
est.ut pena sit sibi omnis ani
mus inordinatus. Ita saluati
in quolibet suo actu qōdam in
sepabile r continuū pmiuz hn̄t.
et cōplacētiam de bonis actib⁹.
quos deuz in eis uidēt opari rc̄.

¶ Capitulum Duodecimum.

GAudia superiora anime be
ate in patria nunc vl.sunt
declaranda q̄ cōsistunt in
dotib⁹ aie tribus. Ubi prio no
tādum qd sit dos de h dcz ē su
pra.vii.ca.Scdo notat tho. in
iiii.di.xlix.proprie inquit dotes
aie sunt immediata pncipia illi
us opationis in q̄ beatitudo cōsi
stit.p quā aīma christo ɔiugit.
Et sunt tres dotes tanquaz tria
suprema dona animam sūme or
dinantia r disponentia ad bea
titudinem. Prima est uisio . id
est habitus luminis glorie seu sa
piētie.Secunda est dilectō. id
est ɔsummata r pfecta caritas
patrie.¶ Tertia est cōprehensio
id est tentio dei infiniti boni.q̄
se tradit sua unione ipsius ani
me essētie.itellectui.uolūtati.r
memorie.Et h donum tertiuz ē
deus ipe quo maius intelligi ne
quit. Ex his tribus supremis do
nis pmanentib⁹ aia elicit tres p
fectissimas opatōes.ex primo vi
sionem dei claram.ex scōo dilcō
nē ōi sūmā.r ex tertio certitudi
nem ō non amissibilitate supmā
q̄ tria seq̄t inexplicabilis aie de
lectatio.fruitio.r letificatio.un̄
sicut ad dulcit̄ r ōlcabilit̄. uiōn
dum aliqd.puta rosam.tria pri
cipalit̄ reqrūt̄. Primo ut oculus
sit transparens r mundus p hui
dum glatiale.Secūdo ut lumē
corporale aduenjat oculo.r me
dio.quod facit mediuz transpa
rens in actu. ut possit moueri a
colore.Et tertio similitudo q̄dā
decisa a rosa.que similitudo ro
sam i oculo r̄pn̄tet qr rosa n̄ est
in oculo sz ei⁹ similitudo in spē
coloris.Sic ēt ad vidēdū deum
btifice.pmo requiritur aliquod

lumen in ipso oculo anime q̇ ē
intellectus.ita ut fiat potēs ad
deum intelligendum ñ ꝑ ꝙ sed
sub q° potētioꝛ fiat.sic potentia
ꝑ habitum fit fortior scḋm illud
math.v.((Bti mundo corḋ)) Se
cundo habitus caritatis ꝑfeci⁹
affectuꝫ mulcēs.ut delectabilis
sime uideatur.tertio deus ipse
loco similitudis i cōꝑalib⁹.sic se
uniet memorie ut sit principium
quo deum uidendi.ꝛ ñ unit se ꝑ
b similitudinem.¶ Sꝫ querit̃ cur
sint tres dotes aie? R̃ñ.sm tho.
ꝛ alios triplici de cā primo ut sic
sacietur tota imago aie que cō
sistit in intellectu uoluntate: ꝛ
memoria uelut in aie tribus su
premis potentiis.nā sapia seu
lumē glorie ꝑficit summe intel
lectum caritas ꝯsumata affcm̃.
ꝛ cōprehēsio dei appropate me
moriā.secūdo ut sūme remune
rētur tres nobilissime uirtutes
uie.fides.caritas.ꝛ spēs.nam fi
des meretur lumen glorie.spes
tētōꝫ ꝛ caritas sūmā dilectōnē
Fides tñ ꝛ spes non manebunt
eēncialit̃ in pr̃ia sꝫ fiḋi succedit
lumen gl̃ie ꝛ spei tētio. Caritas
uero manebit.sꝫ ꝑficiet̃ ibi.sm
illud apl̃i.j.cor.xiii.nūc manēt
fides.spes ꝛ caritas.maior aūt
horū ė caritas. Tertō ut trib⁹ ꝑ
sonis diuis optime cōfōmemur
nā ꝑ lumē gl̃ie seu habitū sapie
cōformabimur filio.q̇ ē sapia.ꝑ
caritatem spiritui sancto q̇ ē ca
ritas.ꝛ ꝑ tētōꝫ ꝑ quam oia pos
c sumus.pr̃is potētie.¶ Est itaqꝫ

ꝑma dos aie lumē gl̃ie.quod q̇
dam dicūt eē ip̃ꝫ gr̃aꝫ ꝯsūmatā
alii hitum sapie c̃tū tñ ē.ꝙ est q̇
dā hit⁹.ꝛ decō aie.ut detmina
uit eccia extra ḋ hēticis i clem̃.
ad nr̃m.ubi ḋr sic.ꝙ aia rōnalis
potest eē beata ꝑ naturam ꝙqꝫ
non indigeamus lumine glorie
eleuante ad deum uidendum
et beate fruendum error.¶ Cuius
rationem assignat sanctus tho.
ꝑma ꝑte.q.xii.d.qꝛ omne qḋ e
leuatur ad aliq̇d ꝙ excedit suaꝫ
naturam.oportet ꝙ dispōat̃ ali
q̈ dispoitōe ad talem fōmā. Cū
igit̃ v̇t⁹ naturał intellectus crea
ti non sufficiat ad dei eēntiā ui
dēdū.sꝫ illḋ.Ro.vi((Gr̃a ḋi ui
ta eterna)) oportet ꝙ ex diuina
gr̃a supaccr̃scat ei v̇tus itelligā
di. Et h̃ augmentum uirtutis in
tellectiue uocam⁹ lumē glorie.
Et ē illud ḋ quo ḋr apoc.xxi((ꝙ
claritas dei illūinabit eā.scꝫ soci
etatem btōꝝ deū uidētiū. Et in
ps̃.)) In lumie tuo uiḋbi⁹ lumē.
Et sm h̃ lumē efficimur deifor
mes id est ḋo sil̃es.sm illḋ.i.io.
iii((Cū apparuerit sil̃es ei eri⁹))
huı⁹ etiam luminis ꝛ doni ma
gnitudo facit ꝙ q̇s i patria plu
ra in deo uidet q̈m alius.ꝛ quḋ
plus diligit ꝛ gaudꝫ.unḋ ubi su
pra di.tho.uidētiū ḋū un⁹ alio
ꝑfc̃ius uidet.et hoc erit ꝑ h̃ ꝙ in
tellcūs uni⁹ hēbit maiorem v̇tu
teꝫ uidēdi deū. Facultas aūt ui
dēdi deuꝫ nō cōpetit intellcūi ꝑ
naturaꝫ.sꝫ ꝑ lumē glorie quod i
tellcm in quādaꝫ deiformitatē

ꝯstituit. Unde intellectus plus p ticipās ḋ luīe glorie pfectius dū uidebit. plus aūt pticipat ḋ luīe glīe q̇ plus hꝫ de caritate quā h meruit. ꝛ ad pr̄iaꝫ attulit. Quia vbi ē maior caritas ē maius ꝺsi deriū. Et ꝺsiꝺriū quodāmō facˀ ḋ sideratē apertū ꝛ patulū ad su sceptōem desiderati. vñ qui plus habebit de caritate pfectius eū

d videbit. ꝛ beatior erit. ¶ Sed q̄ reres videbit. ne minimus bt̄us oēs spēs ꝛ genera reꝝ. ꝛ rōes ea rū: R̷. ibidē ꝙ sic. Quia natura le desideriū rationalis creature ē ad sciendum omnia. que perti nent ad perfectionem intellectꝰ creati. Et hec sūt spēs ꝛ genera reꝝ. ꝛ rōes eaꝝ. que vidēbit ī deo quilibet uidens essentiaꝫ dinā. Cognocere aūt aliqua singula ria ꝛ cogitatus. ꝛ facta eoꝝ nō ē de perfectione intellectus cr̄a ti. nec ad hoc naturale desideri um tendit. tñ ut supra habitum ē in autoritate anẜ. talia ēt coḡ scemus. vnē videbit vnusquisqꝫ cogitatōis alterius. put ipe vult dicente greg. vnuscuiusqꝫ mētē ab alterius oculis corpulentia nequaq̄ abscondet. dato etiam vt dicit tho. ꝙ tunc solus deus videretur. qui ē fons ꝛ pricipiū totius esse. ꝛ v̇itatis ita repleret desiꝺeriū naturale sciēdi. ꝙ nihil aliud q̄reretur. ꝛ bt̄us esset. vnd dicit bt̄us augu. v. ꝯfes. Infelix hō qui scit oīa ista. s. creaturas. te aūt nescit. Bt̄s aūt qui te scit etiaꝫ si ista nesciat. Qui uero te ꝛ ista nouit. nō propter ista bea tior. sed propter te. solum beatꝰ hec ille. ¶ Sed quereres vide

e bit ne unus ī essentia diuia plu ra. quam alius de his que deus facere potest: R̷. ibidem horuꝫ que deus facit uel facere pōt. tā to aliquis intellectus plura coḡ scit. quanto pfectius deū uidet. In pr̄ia ergo uidebimus deū in se. ꝛ deū in nobis. ꝛ nos in deo ꝛ deū in creaturis. ꝛ creaturas in deo. Cognoscere aūt deū in sua essentia ē uisio meridiana. Coḡ scere vero creaturas in v̇bo. i. ī diuina essētia. ē visio matutina. sed cognoscere creaturas in se h ē in ꝑprio genere ē cognitio ves ptina. In uia āt quintuplex me diū ē inť nos ꝛ deū. Primū pcc̄i isa. lix. pcc̄a vr̄a diuiserūt inter nos. ꝛ deū. hec impediunt ne ḋ us videať. ꝛ cognoscatur. delec tabiliť. ꝛ ē mediū impioꝝ. Se dū mediū sunt creature Ro. i. ¶ Inuisibilia dei a creatura mū di p ea q̄ facta sunt intellecta ꝯ spiciūtur. sempiterna quoqꝫ v̇tus eius. ac diuinitatis. ꝛ ē mediuꝫ phoꝝ. Tertiū figure. illud medi um fuit patriarchaꝝ et ꝑharū. vñ. i. corin. x. ¶ Oia in figura cō tingebant illis. Quartū scriptu re. De quo. ps. ¶ Declaratō s̄mo nū tuorū illuminat. ꝛ intellectū dat puulˀ. Et hoc ē mediū theo logorū. Quintū ē fidei. vñ apo. ii. ¶ Esto fidelis usqꝫ ad mortē. ꝛ dabo tibi coronam vite. Et il lud ē mediū omniū fideliū ī spe

culo et in enigmate.sed in pria
sine omni medio spē ⁊ silitudine
deus ꝯgnoscet seipo.qr imersus
toti anime supplebit uicē silitu
dinis.et erit q⁹ met uidm⁹.et qd
uidem⁹. ut sic uniatur deus to
ti anime.sicut iã lux oculo.mel
fauo.et uinum pani intincto.uñ
.i.corin.xiii.((uidemus nunc per
speculū.et in enigmate.tunc au
tem facie ad faciem.))Secūda
dos est dilectio id ē caritatis hi
tus pro tunc in summa sui pfecti
one ꝯsistens.et maior et minō se
cūdū ꝙ in uia quis meruit.h ca
ritas sola est de q̃.j.cor .xiii.ca
ritas nunquaȝ excidit.h caritas
amplexabit infinitū bonum sine
medio impdibilit.q̃ i uia ꝑ me
dia et insecura deuȝ dilexit.d q̃
caritate ansel.li. prosolō .capi.
xxiiii.sic dicit.Excitar nūc aīa
mea et erige totum intellcm tu
um ⁊ cogita quãtum potes q̃le
⁊ q̃ntū sit illud bonū.si eniȝ sin
gl'a bona delcabilia sūt cogita
mente quã dlcãbile sit illd bonū
ꝙ ꝯtinet iocūditatem oim bono
ruȝ et ñ qualē in rebus c̃atis su
mus expti.sed tãto differentem
q̃nto differt a creatore c̃atura
si enim bōa est uita c̃ata.q̃ bōa
ē uita creatrix.Et capitu.xxv.
¶ Qui hoc bono fruetur.quid illi
erit.et quid illi ñ erit.cēte q̃cq̃d
uolet erit.et quicquid nolet nō
erit.Ibi quippe ert bona cōpo
ris ⁊ anime qualia.nec oculus
uidit.nec auris audiuit.nec in
cor hois ascēderunt.Cur ergo



per multa uagaris homūtio. q̃
rendo bona aie tue et cōpis tui
Ama unū bonū.in q⁹ st oia bōa
⁊ suffic.si dlcat pulchritudo ful
gebunt iusti sicut sol.si ueloci
tas.aut fortitudo aut libertas
cōpis cui nihil obsistē possit ert
similes ãgelis dei.Quia semina
tur corp⁹ animale et surgȝ cōp⁹
spūale.ptãte utiq̃ nō natura.si
lōga et salubris uita.ibi sana ē
eternitas.et eterna sanitas .q̃a
iusti imperpetuuȝ uiuent.et sa
lus iustorū a dño.Si sacietas.
saciabimur cū apparuerit gl'ia
di.si ebrietas iebriabūt aq ubē
tate domus eius.si meledia.ibi
ãgelorum chori ꝯcinunt sine fie
do.si q̃libet non immūda sȝ mū
da uoluptas torrnte uoluptatis
sue potabit eos deus.si sapiētia
ipsa dei sapia ostendet seipsaȝ.
si amicitia diligent deum plus
q̃m teipsos.et inuicem tãq̃ seip
sos.et deus illos plus q̃ illi seip
sos.si concordia ōnibus illis erit
una uolūtas.qr nulla erit ibi ni
si dei uoluntas.si potestas ōni
potentes erunt sue uoluntatis
ut de⁹ sue.nam sic poteris deus
qd uolet ꝑ seipsum.Ita poterūt
illi ꝙ uolunt ꝑ illuȝ.Quia sicut
illi non aliud uolent q̃m ꝙ ille.
Ita ille nolet quicquid illi nol
lent.et ꝙ ille uolet non poterit
non esse.si honor et diuitie.dus
seruos bonos et fideles supra bo
na multa constituet.immo filii
dei et dii uocabūt et erunt.et u
bi erit fili⁹ eius.ibi erunt et illi.

heredes quidē dei. coheredes āt xpi. si va securitas. certi ita erūt ut nullatenus ista vł potius illō bonū sibi defuturū sciāt. Interroga itima tua. si cape pñt tātuz gaudiū suū ō tāta bītudie sua.

g Tertia dos aie ē itentio seu ɔphensio put opponiť insecutiōi vie. spes. n. ē i uia expectatō future bītudinis. Et spes q̄ differtur affligit aiam. ō qua. i. cori. ix Nescitis ꝙ hi qui in stadio currūt. oēs quidē currūt. ſʒ vnᵒ accipit brauiū. sic currite. ut cōphendatis. sed in patria spes ōsinet. ꝛ certitudo ꝛ securitas de felicitate ꝑpetua dabitur. ꝑ dei i mediatā essentiā. que aie illabetur de hac dote. di. anſ. li. de siłitudinibus. securitas oēs alias ꝑtes bītudinis cōfirmat. nec haberi pñt ꝑfecte sine illa. In hac aūt uita nihil securū exstat totaliter. sub eodē ei tpre paupꝫ ex diuite. mōtuus ex uiuo pōt existere. In futuro aūt bonᵒ q̄cq̄d voluerit hēbit. ꝛ nihil ex eo se amissurū timebit. hec ille. Oia ꝑdicta gaudia ꝛ singła videbit se habere bēa aia. ꝛ ex istis quo ad infinitū quodāmō surgʒ in ea gaudiū ō quo anſ. ibidē sic di. Quid q̄so maiᵒ gaudiū cogitari possit quā existis ɔpactū ꝑtactis. Gaudiū. n. erit ei intus. ꝛ extra gaudiū sursuz atq̄ ōorsū gaudiū circūcirca. ꝛ ubiq̄ gaudium plenum. hec de anſ. vnō ibidē li. ꝑ soł. capi. vlti. oratione sic cōcludit. deus meus ꝛ ōūs meus spes mea. ꝛ gaudiū corō mei. dic aie mee. si hoc ē gaudiū ō quo nobis dicis ꝑ filiū tuū. petite et accipietis. ut gaudiū vestꝝ sit plenū. Inueni nāq̄ gaudiū q̄ōdam plenū. ꝛ plus quā plenū. Plēo q̄ dē corde. plena mente. plēa aia pleno toto homine. ñ ergo totuz illud gaudiū intrabit in gaudētes. sed toti gaudentes intrabūt in gaudiū. utiq̄ tm̄ gaudebunt quātū amabūt. tm̄ amabunt q̄ntū cognoscēt. q̄ntū te cognoscēt dñe tunc. ꝛ quātū te amabunt. Certe nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascēdit in hac uita. q̄ntū te cogſcēt ꝛ amabunt in alia vita. Oro ō us cognoscā te. amē te. ut gauōam de te. ꝛ si nō possum in hac uita ad plenū. vel ꝑficiū in dies vsq̄ dū ueniat illud ad plenū. Dñe ꝑ filiū tuū iubes. imo cōsulis petere. ꝛ ꝑmittis accipe. ut gaudiū nr̄m sit plenū. peto dñe ꝙ cōsulis ꝑ admirabilē cōsiliarium nr̄m. Accipiaz ꝙ ꝑmittis ꝑ ueritatē tuā. ut gaudiū meū plenū sit. meditetur interi inō mēs mea loq̄tur inde lingua mea amet illud cor meuz. sermocinetꝛ os meū. esuriat illud aia mea. siciat caro mea. ōsideret tota suo ſtātia mea. donec itrē i gaudiū dñi. Qui es trinus ꝛ unus deus benedictus in secula.

AMEN

Est fr[a]tr[um] s[ancti] Marci d[e] Flor[entia] ord[inis] p[raedicatorum]



A Borsus cause que sit .v. p̄.ca.pri .F. circa medi uz. Et quale pccm sit ui de i mulier ⁊ in homicidiuz.
Abrenunctiatō ōmū tpaliū quā utilis sit ⁊ ad q̄d ordinantur.iiii. p̄.iiii.ca.c.post me.
Absolutio sacramētalis effcūs q̄les efficiat.iii.p̄.ca.ix.a.p totū.
Absolutio.Sacramentalis an fi cte ꝯfitenti impendi debeat.iii. p̄.ca.ix.p.fi.
Absolutionis.Effectum cōseq̄ uolens qualiter debeat ēē dispositꝰ .iii.p̄.ca.ix.p.q.
Absolutio.Infirmantibꝰ quō sit danda.viii.p̄.ca.ix.b.fi.
Abstinentia q̄d sit.vi.p̄.ca.v.a. in me ⁊ quō ⁊ quibus modis ser uanda sit.Ibid.c.
Abstinentia.Laudatur ⁊ appro batur scōrum ⁊ phoꝝ exemplis vi.p̄.ca.viii.F.
Abstinētia. Sextuplex ē ⁊ una sola ē uirtuosa.vi.p̄.ca.~~ultimo~~ .c.
Abstinentia uirtus quid mode ret in cibis ⁊ potibus vi.p̄.ca.v. .d.post prin.
Abstinentia . Fit uitiosa tribus modis.vi.p̄.c.viij.g.
Abstinentia.multa ē in hoīe.s3 solo exercitio elucescit.vi.p̄.ca. viii.f.prin.
Accidia p̄hibetur.p̄.p̄.c.p̄. lz.in fine.
Accidia.Quid sit.i.pre. capitu. .xx.a.
Accidia. Quare ē pccm .p̄.p̄.c. .xx.c.prin.
Accidia.Quō ⁊ qn̄ sit p̄mus mo tus ⁊ qn̄ pccm veniale ⁊ qn̄ mor tale peccatū.p̄.p̄.cap.xx.c.ante medium.d.e.
Accidia. Quotuplex sit. p̄ p̄.c. xx.a.post me.
Accidie Propriū q̄d sit.p̄.p̄.c. xx.prin.
Accidia.Peccatur viginti mōis .p̄.p̄.c.xx.F.
Accidia .Quibꝰ ⁊ qualiter r̄me dietur.p̄.p̄.ca.xx.o.
Actus meritorius an req̄rat ac tualē tēdentiā i deū.p̄ p̄.c. iiij. .p.prin.De hoc ēt vid i meritū.
Actus r̄oi quid sit ⁊ quō diuida tur.p̄.p̄.c.ii.B.prin.
Actus spei q̄s sit ⁊ quō egrediat̄ .p̄.p̄.c.iij.a.
Actus dilectiōis dei quō sit opti timus.p̄.p̄.c.iiij.g.fi.
Actus dilectōis quō d̄beat foue ri ut crescat.p̄.p̄.c.iiij.g. ante fi nem. Et per que occasionaliter inflāmetur.Ibidem.I.fi.
Actus.Nobilissimus in ecclesia quis sit.iij.p̄.ca.v.b.prin.
Actus.Iustoruz per filios secu li qualiter exprobrentur.p̄.p̄.c. .xxi.n.
Actus meritōius a quo originē ordinatōnē ⁊ termiatōe3 caper̄ debeat.p̄.p̄.c.iiij.q.prin.
Accusare p̄latos an subditi pos sint.viij.p̄.ca.iij.d.fi.
Accusare an q̄s teneat̄ p̄ximum

suuz ꝛ qñ quo ꝛ ibidem.d.
Adiurare quid sit pmo pce.ca. xi.lxlx.pºprin.ii pcepto.c.iiii.E prin.
Adiurare hominem an liceat p mo.precepto ca.xi.mm.quo.ii. precep.ca.iiii.e.
Adiurare irratiõales creaturas an liceat primo precepto capi tu'o.xi.ll.
Adiurare demones an ꝛ quo li ceat.ii.p.ca.iiii.f.
Adorare quid sit.p.pcep.capi tulo.viii.b.post prin.
Adorationis tres sunt spẽs.que dã latria quedam dulia quedaz yperdulia.Et quibus conueniẽt primo pcepto ca.vi.c.post prin.
Adoratio quedam interior.que dam exterior ꝛ in quo consistãt pmo.pcep.capi.vi.a.b.
Adorationis signa ubi ꝛ quando ꝛ qbus modis debẽt exerceri.p. pcep.ca.vi.b.ante me.
Adoratio quare fit ad orientem ꝛ ponuntur quinqꝫ cause primo pce.ca.viii.f.
Adulatio quid sit ꝛ quando sit mortale peccatum ul' non.viii. pcepto ca.ii.d.
Adulatio quam detestabilis sit ꝛ adulatõ cui assimiletur.viii. precepto capitulo.ii.e.
Adulationis remedia que sint ibidem.f.
Adulteriuz quid sit.vi.p.ca.p. a.pri.ca.ii.c.in prin.ꝛ est semp mortale pccm ibidẽ.
Adulterium quam magnũ pec catum sit ex septez ostendit.vi. pcepto capitulo.ii.d.
Adulterio an uir aut mlier ma gis peccet.vi.pcepto ca.primo a.circa.medium.
Aduocatus causaz iniustam de fendẽs aut causam bonã aduer sarii grauãs quomõ peccz.vii. pcep.ca.iiii.b.in.prin.
Affectio diligendi deũ ã exces sum habeat primo pcep.ca.v. lz.circa prin.
Agens ɔtra ɔscientiaz edificat ad iehennam quomodo hoc in telligatur primo pcepto ca.v.f. in decima regula.
Agilitas qualis erit in corpori bus glorificatis.x.pcep.ca.vii. J.prin.ꝛ quo agilitate corpora beatoꝝ moueantur uide in cor pora beatorum.
Alchimiam opari an sit pecca tum capitulo.xvi.b.fi.
Ambiguitate stante cui parti standum sit.viii.pcepto capitu. tertio.e.post me.
Amicitie qñqꝫ sunt propria.v.p cepto capi.vi g.pn.
Amor carnalis.Per que signa cognoscatur.iiii.pcep.ca.ii.m. post principium.
Anathema est dñm Jesũ non amare p.pce.c.iiii.c.fi.
Anathema est dicere deum mã dasse quod hõ non possit iplere p mo pce.ca.pmo.d.fi.
Aia humana qñte capacitatis

sit z q° satiari possit. vii. prece. capi. primo. i. prin.
Anima fidelis tribus arris a do est desponsata. primo precepto capitulo. v. J. in me.
Anime beatorū in quo celo collocentur. x. pre. ca. v. b. prin.
Anime in purgatorio an aliquā habeant scientiam. vii. precep. capi. viii. b. fi.
Anime in purgatorio an pacienter sustineant penam. vii. pre. capi. viii. b. prin.
Anime damnatorum an quādo q3 infernum exeant z an tūc penas secum portent pri. pre. c. xi. i. ad fi. x. p̄. c. ii. b. post mediū.
Anima3 pro proximo ponere q° modo liceat z qñ cadit sub pre. iiii. pre. c. iiii. e. post pn.
Animarum sex sunt loca. vii. p̄cep. ca. viii. A. prin.
Animas in purgatorio quis puniat an angeli bōi uel mali. vii. precep. ca. viii. J. prin.
Animalia uera utrū demones formare possint compulsi per incantatiōem primo pre. ca. xi. l. z modus per quem fit deo pmittente ponitur ibidem. l. z qua d causa demones faciunt illa ibidem dicitur. Et que res opificio demonum trasmutari possunt z qui non ibidem. m. fin.
ARs notatōia quid sit p̄mo precep. capi. xi. 33.
Ars salisatoru3 que sit z an licita sit primo precep. ca. xi. °°.
Arte notatoria an licitum sit scientia acquirere et an possibile sit p̄. p̄ce. ca. xi. 33.
Artifices quinq3 cōditiones seruare tenētur ut eorum opera sit licita. iii. prece. ca. xiiii. b.
Artificia superfluo2 ornamītorum factiua an sine peccato possit exerceri. p̄. p̄. capitulo. xviii. g. prin.
Articuli fidei quot sunt et quomodo distiguantur primo. pre. ca. ii. A. in medio usq3 ad finem
Articulorum ordinata distictio an cuilib3 fideli ad sciendu3 sit necessaria p̄mo precep. capitu. ii. b. prin.
Articulos fidei de quibus publice festiuat ecclesia quilibet fidelis tenetur in specie cognoscere. et eos explicite credere primo p̄cepto capitulo. ii. b. circa medium. c. prin.
ASIorum aspectu an licite futura cognosci possit z que z quomodo z quotupliciť. p̄. p̄. ca. xi. tt.
Astrologoru3 de futuris uera relatio ex quibus causis proueniat p̄. p̄. ca. xi. vv. per totum.
AUaritia a quo p̄mo adinuenta sit primo prece. ca. xvi. e. post pn.
Auaricia deo fidem retrahit. spem minuit caritate3 falsificat vii. ca. p̄mo. g. per totum.
Auaritia quotuplex sit z quō diffiniatur. vij. p̄. c. j. a. in pn.

n2

Auaritia est uicium habundantie in malo dupliciter ibidem. .d. in medio.
Auaritia in quibus reperiatur vij. prece. c. p̄. b. per. to.
Auaritia qñ ꝛ quõ sit mortale pccm. vij. p̄. ca. p̄. c. p. totum.
Auaritia detestatur p naturaȝ ꝛ p scripturam ibidem. f. p totū.
Auaritia septeȝ ō causis est ualde destabilis. vij. prece. ca. p̄. d. per totum.
Auaritia oim infirmitatum spūaliū est piculosissima noueȝ de causis. vij. p̄. ca. p̄. b. p. to.
Auditus in pria q̄bus pficiet ꝛ quõ rõue sui obiecti pmiabitur gaudio. x. p̄. ca. vj. e. per totuȝ.
Augures auruspices auspices quomodo differant. p̄. p̄. ca. xi. xx. in principio.
Auiū garritu uel animalium motu an licitum sit futura cõiecturare ꝛ quomodo p̄. p̄. ca. xi. xx. per totuȝ.
Aurea aureola fructus q̄d sint ꝛ quõ differãt ꝛ quõ mereantur x. p̄. ca. viij. a. per totum.
Aureola ꝛ palma quõ differãt. x. p̄. ca. viij. c. ad finem.
Aureole quot sint ꝛ quare tantū tres. x. prece. ca. viij. b. totum ꝛ que illarum sit perfecto ibideȝ. C. in principio.
Aureola martyruȝ quot req̄rat ut mereatur. x. pre. ca. viij. D. i principio.
Aureola martyrij ad que opera datur ꝛ ad q̄ non ibidem. d. post principium.
Aureola doctorum quib9 datur ꝛ quibus non. x. p̄ce. c. viij. k. per totum.
Aureola uirginuȝ quibus detur ꝛ quibus non. x. p̄ce. ca. viii. f. g. h. J. per totum.
Aureola unius i eadem specie utp sit fulgidior alterius ibidem l. p totum ꝛ an aureole merituȝ possit intendi ibidem. m. in me.
Autoritas dei super nos unde ꝯsurgat ꝛ quõ propterea deus sit reuerendus hõrandus ꝛ sibi obediendum. j. p̄. ca. p̄. b. in prin.
Autõitate propa ꝯtra iuramentū incautum uenire nulli liceȝ sȝ ad supiorem suum rcurrẽ tenet ii. p̄. ca. iii. c. post mediuȝ.
Auxilium in tẽpe necessitatis a quibus ꝛ quõ homo petere debeat. p̄. p̄. ca. ix. e. in principio.
Baptism9 quot fructus ꝯferat. iij. p̄. c. iii. d. p to.
Baptismi materia que esse debeat ibidem. d. post medium
Baptismi fõma que sit ꝛ an mutari possit. iii. precepto ca. iii. e. in principio
Baptismi formam qui teneant scire ibideȝ. e. in medio.
Baptisare nc̄citatis tpe quibus liceat ibideȝ. E. post mediū.
Baptisari necesitatis tpe debet hec pars que extra matrem appet siue sit pes siue manus ꝛc. ibidem. E. in fine.

Baptisando ablutio in aqua et verborum prolatio an simul fieri debeant.iij.pre.ca.iij.f.in prin.
Baptisatus an semp memorari teneatur promissionis deo in baptismo facte ibidē.f.in fi.
Beatitudo in quo consistat.x.p̄.cap.xii.d.post me.
Beati inter se an diuersos gradus habeant et quō se excellent.x.p̄.ca.v.b.post prin.
Beati quō propriam eorum pulchritudinē ualeant cognoscere.x.p̄.c.x.g.in principio.
Beati an se inuicē iudicabūt de preteritis excessibus contra deum factis decimo precepto capitulo.xi.f.per totum.
Benedicere infirmos per carmina scripta uel verba sacra secū deferre an licitum sit pri.p̄.cap.xi.gg.per totum.
Benedictiones vetularum sup infirmos vnde ortum habeant.p̄.pre.cap.xi.hh.per totum.
Bene uel male nasci.bene uel male fortunari bene gubernari bene custodiri.vnde hec proueniant et an ueritatem habeāt p̄.pre.cap.xi.rr.per totum.
Beneficiorum dei ingratus quō peccet et que sint di circa nos beneficia primo precepto ca.prio.d.post medium.
Beneficiorū dei memoria quō pro oculis nostri cordis sit habenda pri.pre.ca.v.lr.post mediū.
Bellum iustum quot requirit conditiones et que sint p̄.p̄.ca.xxij.E.post principium.
Bellum iniustum ex obedientia ingrediens an excusetur a peccato ibidem.E.in princi.
Bigamiam quis primo inuenit primo pcepto ca.xvj.e.post principium.
Bigami an possit mereri.lx.fructum altero eorum defuncto.x.p̄.ca.xi.g.per totum.
Blasphemare quid sit.ij.p̄.ca.iiii.a.per totam.
Blasphemie quot sint spēs.ii.p̄.b.per totum.
Blasphemie quot sit gradus ibidem.c.circa medium.
Blasphemia an ex gener sit mōtalis ibidem.c.in prin.
Blasphemia absqz deliberatione emissa an semper sit mōtalis ibidem.C.in fine.
Blasphemie pccm propter quid qz mala est maxie uitandum.ii.p̄.ca.iiii.d.per totum.
Blasphemat qui animam suam diabolo deuouet.ij.p̄.ca.iiij.d.post principium
Blasphemia quomō sit in dānatis.x.pre.ca.ii.f.in medio.
Bonum in deo qd sit p̄.p̄.ca.iiii.b.post prin.
Bona omnia an a deo descēdāt et quō pri.pre.c.xii.post.b.medium.et.lz.ante medium.
Bona i genere sunt triplicia p̄.pre.cap.xii.g.circa medium.v.pre.ca.xiii.b.in principio.

Bona hominis que sint ꝛ q̃ sibi quantum est de se non obsũt pri mo p̃.ca.iiii.g.in fine.
Bona hominis sunt quintuplici a ꝛ ꝯtra hec militant quinqꝫ ui tia.v.pre.ca.xiiii.a .circa prin cipiuꝫ.iiii pre.ca.pri.c.in p̃nci.
Bona proximis impendenda in quotuplici sint differentia.iiii. p̃.ca.iiii.f.per totum
Bona necessaria secunduꝫ que attendantur.vii.precep.capitu lo.iii.lꝫ.l.per totum.
Bona tp̃alia in duplici sunt dif ferentia.vii.precepto capit.iii. b.circa principium.
Bona superflua que sint ꝛ f̃m que sumantur.vii.prece.ca.iii. d.e.f.g.per to.h.in princi.
Bona superflua habẽs ã tenea tur subuenire hñti necessitateꝫ solum in honestate uite ꝛ non extremam pacienti necessitateꝫ vii.p̃.ca.iii.h.per totũ.
Bona temporalia an quis tribu ere teneantur tyranno ut salua maneant bona natur̃ vii.p̃.ca. iiii o.ad finem.
Bona temporalia q̃uo merito rie sint ordinanda.vii..precep. ca.vi.r.post principium.
Bonoꝝ opm proximi ꝉ maloꝝ ã participes fieri possimus ꝛ quot modis.vii.p̃.ca.vii.c.per totuꝫ
Bona opẽa an sint dimittenda ne scandalum oriatur.v.p̃cep. ca.xiii.b.J.lꝫ.l.m. per totũ.
Bona fama proximorum trib⁹ modis utiliter potest in noticia alioꝝ p̃ferri p̃.p̃.ca.xiiii.E.p to tum.f.in me.ꝛ q̃uo intentio in tali fama sit regulanda ibidẽ.g. ante finem.
Caracter quid sit.iii.prece pto.ca.v.d. post medium
Caracterem indebilem q̃ sacra m̃ta imprimãt.iii.p̃cepto ca.v. d.ibidem.
Caracteralꝭ distinctio i ecclesia militante triplex est ibidem.d. circa finem.
Caritas quid sit primo p̃cepto ca.iiii.q.ante medium.
Caritas q̃ deus diligitur septeꝫ preclaros fructus opatuꝛ.p̃.pre. ca.iiii.d.e.f.per totũ
Caritas i pximis q̃uo d̃i gloriã opat̃.v.pre.ca.viii.e.añ me.
Caritas diña an maneat inẽ ui uos aut mortuos.vii.prece.ca. ix.g.post princi.
Caritas beatorum in pr̃ia q̃lis erit.x.pre.ca.xii.e.in me.
Caritatis minimus gradus ẽ de um.sup oĩa diligere ꝛ legem ei⁹ sup aurum ꝛ topasion custodire p̃.pre.ca.ii.lꝫ.in medio.
Caritate nõ habita an aliq̃ opa tõ sit meritoria p̃.prece.ca.iiii. c.in.princi.q.circa.mediũ.
Castratio aut mẽbri aut cuius mutilatõ aut abscisio ã sit alicui licita.v.pre.ca.p̃.J.p totũ.
Causalitas omnium ꝛerũ q̃uo a deo descendat.ix.precepto.ca. ii.b.post principium.

C Elū empirreū qūo sit dispositum .x.p̄.ca.v.b.in prin. ⁊ an habeat diuersas mansiōes .b.in medio.⁊ quid sit mansio i celo ibidem ad finem.
Census tributa redditus : ⁊ sic de aliis dn̄is secularibus subtrahentes an peccent ⁊ quā grauit̄ .iiii.p̄.ca.vii.g.circa medium ⁊ furtum ɔmittunt. vii.p̄.ca.iiii. .J.in principio.
Census seu cōtributōes exactiones ⁊ similia iniuste imposita an liceat sine peccato retinere.vii. .p̄.ca.iiij.o.p to.
Certitudo quotuplex sit ⁊ que sufficiat ut euitetur mōtale peccatuz.p̄.p̄.ca.v.f. ante mediū. in sexta regula.
Certitudo moralis trib⁹ viis acquiritur ibidem i septīa regula
Certitudo coniecturatiua ut q̄s sit sine peccato mōtali p que haberi pōt uide in ɔiectura.
Certitudo an aliquis sit i statu salutis qūo sumi debeat.iij..p̄. ca.viij.q.per totum.
Certitudo ꝙ aliquis in celo p q̄ haberi pōt. vij.p̄.c. viii.i prin.
Certitudo de quibusdā ꝙ sint i inferno qūo sumatur.vij. p̄.ca. .viij.c.in prin.
C Jbis ⁊ potibus qūo p temperantiā utendū sit:⁊ aliis nature refectionibus utpote sōno labore spatio .⁊c̄.vi.p̄.capi. .v.b.per to.
Cibis in consuetis periodus naturalis vite abbreuiatur .vi.p̄. capitulo.v.E.ante finem.
Cicatrices in corporib⁹ glorios̄ an manebunt in patria vide in vulnus.
Circunstantie que sint ɔsitēde. iij.p̄.ca.ix.b.J.per to.
Claritas i corporibus gloriosis qualis ⁊ qūo erit.x. precep.ca. vij.l.p totum.
Claritas corporū gloriosorum an visum offendat ibidem.m.i princi.
Clauis sacerdotalis quotuplicē effectum habeat.iij.p̄.capitulo .v.b.in fine.
Clerici an preciosis uestib⁹ possint uti primo precepto capitulo decimo septimo .f. post principium.
C Ogitatio de fornicatione an semp sit mortalis .ix.p̄cepto capitulo .iiij.b. circa medium.
Cogitatio peccatoris ut conuertatur qualis esse debeat uide i peccatoris meditatio.
Cognatio spiritualis unde contrahatur .vi.prece.capi.iiij.b. ante me.
Cognitio dīne uolūtatis quotupliciter haberi potest pri.p̄.ca. .xix.C.in prin.
Cognitio suipi⁹ q̄ꝫ utilis sit.ix. p̄.ca.ij.a.per totum.
Cognitio suiipsius per que ⁊ q⁹ modo habeatur .ix.pre.c.ij.b. .c.d.e.f.per totum.

Cognitio suiipsius ex quinqz po
tissime habetur.ix.prece.ca.ii.
C.in principio.
Cognitio preteritorum in pria
ã habebit̃ r quomõ .x.p̃.ca.ix.
g.per totum.
Chorea quam piculosus lu
dus sit ꝑpter septez vi.ca.
iii.a.in pnci.b.c.d.p totuz
Chorea unde habeat originem
vi.p̃ce.ca.iii.a.per totum
Chorea ex quibus causis r con
ditionibus putatur fore licita.vi
p̃.ca.iii.f.in medio.
Chorea ex tribus cauſ fit uitio
sa r illicita vi.p ca.iii.f.i prin.
Chorisare utꝝ sit pcc̃m r q̃ndo
ibidem.f.g.per totum.
Colendus in quibus sit deus.p.
p̃.ca.ii.g.in pncipio.
Colentis deum quis sit fructus
p.p̃.ca ix.e.ante mediũ
Colendi deum ante leuẽ d̃calo
gi multi fuerunt modi supstitio
si primo precepto capitulo prio
.l.z.post mediuz.
Concordia beatoꝝ quanta erit
in prima.x.p̃.ca.x.c. per totuz.
Concupiscentia q̃d sit r quotu
plex.ix.p. ca.iiii .c.per totum.
Concupiscẽtia carnis qñ sit mõ
talis qñ uenialis r qñ nullũ pec
catum ibidem.d.e.per totũ.
Conditiones in pmissis in uotis
in iuramẽtis sub audiende r iclu
se que sint.viii.precepto .capi.
secundo.b.per totum.
Confessio generalꝰ que sit quo
tuplex sit r ad quid ualeat.iii.
p̃ce.ca.ix.d.per totum.
Confessio sup contritionem q̃d
addat r quantuz ꝓdest.iii.p̃ce.
ca.x.a.ad finem.
Confessio ubi r cui faciẽda sit.
iii.p̃ce.ca.x.l.per totum.r i qui
bus casibus potest quis non suo
sacẽdoti confiteri.iii.p̃ce.ca.ix.
O.ante medium.
Confessio qñ sit facienda sub.p̃
ce.ibidem.R.per totum.
Confessio de ignorantia qũo fie
ri debeat.ix.p̃.c.iii.I.in fine.
Confessio in quibus casibus sit
iteranda.iii.p̃.ca.ix.s.per totũ.
Cõfessio ã possit fieri layco.iii.
p̃.ca.ix.n.in pnci.
Cõfessionis r sacramentalis ab
solutõnis sũt nouez preclari effe
ctꝰ.iii.p̃.ca.ix.a.b.per totuz.
Confessionez alicuiꝰ audiẽs do
lose qũo peccz r an teneatur ƺe
laꝛ.viii. precepto.ca.iii.b.post
medium.
Confiteri uolens quantam di
ligentiam debeat habeꝛ ad rco
gitanduz oĩa pcc̃a mortalia.iii.
p̃.ca.ix .f .post pnci.
Confiteri quis teneatur r muti
r ignorantes ideoma qũo confi
teri teneãtur tertõ precepto .c.
ix.d p totum.
Confiteri absenti p litteram an
sit licitum.iij.p̃ce..capitulo.ix.
e.in principio.
Confiteri an teneaꝛ q̃ nullũ ha
bet mortale pcc̃m ibidẽ.e.i fine

Confiteri que teneamur ꝛ quot ibidem.f.in principio.h.J.k.p totum.
Confitens ut effectum absolu tõis consequat̃ qũo debeat ẽẽ di sposit⁹ uide in absolutõ.
Confirmatio an sit sacramẽtuꝫ nc̃citatis ꝛ qñ ꝛ quibus.iii.p̃.c. iiii.b.d.per totum.
Confirmatio quod fructus cõfe rat.iii.p̃.ca.iiii.a.p totũ.
Confirmatio quibus sit danda. iii.p̃.ca.iiii.c.in fine.
Cõfirmat⁹ quomodo dꝫ custo di ne crismati irreuerentia exhi beatur ibidem.c.post me.
Confirmati offitium ꝙ sit.iii.p̃. ca.iiii.a c̃ca medium p totum.
Confirmandus qualiter debeat ẽẽ dispositus tertio p̃ce.capitu lo.iiii.c.in. princi.
Confirmandnꝫ tenẽs q̃lit̃ õbeat esse dispositus ibidẽ.c.in me.
Cõiectura ꝙ quis sit sine pec cato mortali per que p̃t haberi iii.p̃.ca.xii.g.in p̃nci.
Cõmunicatio quotidiana an sit licita ꝛ expediens uide in euca ristia.
Cõmutatio quotuplex sit ꝛ q̃ u naqueꝗ requirit ꝙ sit iusta.vii. p̃.ca.v.c.in p̃nci.d.e.f.g.h.J. k.per totum.
Conscia an semper obligat ad faciendum p̃.p̃.ca.v.f.ante finẽ in regula undecima.
Conscia erõnea quomodo.ligat pri.pre.ca.v.f.post principiuꝫ.
Cõscia ꝑplexa qũo sit regẽda.p̃. p̃.ca.v.f.in.xiii.regula.
Conscia qñ sit emundanda.iii. pre.ca.ii.a.añ.medium.
Conscie bone signuꝫ quod sit v. p̃.ca.iii.d.circa.finem.
Conscientie beatoruꝫ in patria quomodo sibi inuiceꝫ patebunt. x.p̃.ca.xi.e.
Cõsensus itẽp̃tatiu⁹ qñ sit.ix.p̃. ca.iiii.f.post medium
Consensus mortalis quotupli cit̃ fieri potest.ix.p̃ce.capitulo. iiii.f.per totum
Consensus deliberatiu⁹ in delc̃a tionem peccati mortalis an sit sp̃ale pc̃ꝫ mõtale in uenereis.vi. p̃.ca.ii.h.in medio.ix.p̃.ca.iiii. f.post medium.
Cõstans ab inconstãti qũo dif fert.p̃.p̃.c.xxi.g.circa medium.
Consuetudo que possit excusar̃ a pc̃cõ ꝛ que non.vii.p̃ce.ca.v. p.ante finem.
Consuetudo an excuset a nõ sol uendo decimas. Uide in õcimas
Cõtempt⁹ quid sit p̃.p̃.ca.xxii. g.in p̃nci.
Cõtemptus qñ sit mortale pec catum ꝛ qñ non ibidem .g. post principium.h.per totum.
Cotẽptus magnitudo ul' puitas uñ ꝯsurgat ibidem.h.ad finẽ
Contemptus ꝛ negligentia qũo dr̃ant.p̃.p̃.ca.xxii.h.in fine.
Contritio quid sit tertõ precep. ca.viii.a.in p̃ncipio.
Contritio ut fiat sufficiens.vii.

requirit conditiones.iii.precep. capitulo. viij.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.per totum.
Contricio quo et quando et uirtute cuius formatur caritate.iii.precepto ca.viii.o.in prin.
Contritio dolorem sensitiuum an requirat.iii.p.ca.viij.k.i fine.
Contritio de unoquoque peccato mortali et de circunstantijs in aliud genus peccati trahentibus an singulatim sit habenda.iii.precep.ca.viij.b.circa medium.L.per totum.d.post medium.
Contritio pro uenialibus quomodo et qualis sit habenda.iii.p.ca.viii.r.per totum.
Contritio de oblitis quomodo fieri debeat.iii.pce.capitulo.viii.E.d.per totum.
Contritio de ignorantis quomodo fieri debeat.iii.p.ca.viii.f.per totum.J.per totum.
Contricio inutilis et falsa que sit iii.p.ca.viii.N.per totum.
Contritionis preambula quot et que esse debeant.iii.p.ca.viii.a.circa medium.
Contricionis dolor quam magnus esse debeat et quamdiu durare debeat.iii.prece.capi.viii.a.post prin.l.per totum.
Contritionis dolor pro peccato quotiens debeat haberi vide i dolor.
Contritionis uel attritionis bone quinque sunt effectus.iii.precep.cap.viii.o.post medium.
Contriti uoluntas. qualis esse debeat.p.p.ca.ii.i.circa medium.iii.p.ca.viii.k.circa medium.
Conuerti ad dominum celeriter mouemur propter quinque.p.p.ca.xx.b.per totum.iii.prece.ca.xi.d.e.f.per totum.
Corpora beatorum qualia erunt i patria.x.precep.ca.vi.f.in fi. et an erunt palpabilia capi.vii.D.per totum.
Corpora glorificata an in sua potestate habeant uideri uel non uideri.x.p.ca.vii.m.in fi.
Corpora beatorum an aliquando corporaliter moueantur.x.p.ca.vii.J.post medium.
Corpora beatorum an ab animabus moueantur motu non organico.k.in principio ibidem.
Corpora beatorum an i instanti moueantur ibidem.k.post principium et quomodo ibidem.
Corpora dampnatorum qualia erunt et quomodo punientur.x.p.ca.ii.h.per to.ca.iii.b.ante finem.
Correctio quotuplex sit.v.p.c.xii.a.per totum.
Correctio fraterna uide in frater.
Corrupti extra matrimonium an aliquem fructum possint mereri et quem.x.pre.ca.ix.h.per to.
Creature irrationales an sint diligende quo.p.ca.iii.g.in fine.
Creature irrationales an post diem iudicij manebunt.x.pre.ca.v.h.per totum.
Credere omnes articu.fi.explicite

an quilibet xpianus teneatur et quomō pri. p̄.ca.ii.a.in pncipio. b.in principio.
Cristiana in disciplina i q° cōsi stat.vii.p̄.ca.ii.c.circa pnci.
Custodire q̄ teneatur hō et quō v.p̄.ca.ii.f.circa.pnci.
Damnati in inferno quot exterioribus peis punian tur.x.pre.c.ii.A.per totuz: et us qз ad finem capituli.
Damnati an aliquid cogitabūt de deo.x.p̄.ca.iii.d.in prin.
Damnati an possint infernuz ex ire et hominibus apparere.x.p̄. ca.ii.b.post medium.
Damnati an habeāt noticiā eo rum q̄ in mundo habebāt et ā ui deant sanctos in gloria.x.p̄.ca. iii.c.per totum.
Damnati an odient quos hic in malo dixerunt.x.p̄cepto ca.iii. b.post medium.
Damnatorum pene interiores q̄ sunt et quō eis puniuntur.x.pre. ca.iii.per totum capitulū.
Damnatoꝝ pena respcu superio ruз quotuplex erit et quā magis x p̄.ca.iiii.p totū capitulū
Damnatoꝝ pene quō erunt op posite dotibus felicis anime et q̄ erūt ille ibidem.b.p totū.
Damnatis p actibus excellent mal' an dabitur luteola sic excel lenter bonis dabitur aureola.x. p̄ce.ca.ii.I.p totum.
Dānificari homo in q' possit et quomodo debз fieri sm h r̄stitu tio. Uide in restitutio.
Damnum proximo illatū an ob ligat ad restitutionez et quomō. vii p̄.ca.iiii.e.p⁹ me.
Dāni recompensatio in q̄b⁹ spe ciebus furti fieri debet.vii.p̄ce. ca.iiii.d.usqз.r.p totū
Decalogus quantum se extē dit et quid contineat pri.p̄. ca.p̄mo.I.in pnci.
Decime de iure naturali et diui no sunt institute pri.precep.ca. vii.g.post principium.
Decime quare sint institute p̄.p̄ cep.ca.vii.g.post mediū.
Decime cui dn̄t dari.iiii.p̄.cap. vi.e.an̄ medium primo precep. ca.vii.g.post princi.
Decime ō quibus reb⁹ solui dn̄t p̄.pre.ca.vii.f.i pnci.et utrꝫ con suetudo a non soluendo ōcimas excusat ibidem.f.in fine.
Decimas male exponēs.quomō peccet.pri.pre.ca.vii.g.in fi.
Decimas an pauper diuiti sacer doti soluere teneantur p̄.p̄.ca. vii.g.in principio
Defectus primorum quotupli ces sint et quō remedientur.vii.p̄ cep.ca.ii.a.circa.princi.
Delectatio i quo sit habenda. ix.p̄.c.iiii.P.in fine.
Delectatio quam multiplex sit et quomodo ex ea generetur pec catum.nono precepto ca.iiii.f. post pricipium.
Delectatio ō cogitatōe fornica tōis an sit semper mortalis.ix.p̄.

capi.iiij.b. in medio.
Delectatio morosa an in omni genere pcci sit uitanda uide in morosa delectatõ.
Delectatiões morosas habẽ circa actũ uenereum ꝟ aliq̃ legitime hñda in uxorẽ ul' de iam hita an sit mortale pccm.ix.p̃cc.ca.iiij.J.per totuȝ.
Delectationibus mal' imorãi q̃ malũ sit.ix.p̃.ca.iiij.o.in prin. ꝛ qũo delectabilia sint fugiẽda p mlt'a docetur ibidẽ.p.in fine.
Demões qua potestate possunt cogi ꝛ ã etiaȝ aliq̃ naturali vtute.ij.p̃.ca.iiij.g.in princi.
Demões an licituȝ sit adiurare ꝛ q̃ modi sint seruandi p̃.p̃.ca.xi.ꝶ ꝶ.per totum.ij.precep.ca.quarto.f f.per totum.
Demones adiurare utruȝ laycis sit licitum primo precep.ca.xi.N N.per totum.
Demões quomodo futura sciãt ꝛ ex quibus causis primo p̃.ca.ix.g.per totum.
Demones an hominem inuituȝ de loco ad locum possint portare.p̃.p̃.ca.xi.r.in priñ.
Demones incubi ꝛ succubi an sint.p̃.p̃.ca.xi.cc.p totum.
Demonibus an sit credendũ ẽt ueritatem dicentibus.ii.p̃.c.iiii.f.in fine.
Demonibus an debeat maledici.v.p̃.c.iiii.b.post medium.
Demoniaci vtrum p herbarũ ꝛ lapidũ appositiõeȝ possint iuuãi p̃.p̃.ca.xi.N.per totum.
Demoniacis an eucaristia sit dãda.iij.p̃.ca.xij.c.in fine.
Derisio ẽca que fieri habeat.v.p̃.ca.xiiij.a.circa mediuȝ.
Derisio quale peccatũ sit et qũo ab alijs destinguatur ibideȝ.b.p totum ꝛ qñ sit mortale peccatũ ibidem.c.d p totum.
Derisio tribus ꝟ causis est detestabilis ꝛ derisores quibus assimilentur ibidem.E.p totum.
Derisorum pene que ꝛ quales i scripturis reperiantur ibidẽ.F.p totum.
Desperatio qñ sit pcm in spiritum sanctuȝ ꝛ qñ simplex mortale ꝛ qũo opponitur spei p̃.p̃.ca.iij.e.per totũ.Et ratõ quare sit peccatum ibidem in fine.
Detractio quid sit.quinto p̃.c.x.a.circa pncipi.
Detractio detestanda est propter septem quinto precep.capitulo.x.g.h.i.ꝶ.per totum.
Detractõ de directa fit quadrupliciter.v.p̃.ca.x.b.in princi.
Detractio indirecta fit dupliciter ibidem.b.ad finem.
Detractio ppria q̃ sit ꝛ an semp sit mortalis.v.p̃.ca.x.c.circa principium.F.circa medium.
Detractor quibus assimiletur ibidem.h.per totum ꝛ quot noceat ibidem.J.in pncipium.
Detractor uno flatu tres interficit.v.p̃.ca.x.m.in. fine.
Detractori qũo sit resistendum

v.pce.ca.x.n.per totum
Peccatorem audire an sit licitū et quomodo et quō nō.v.p.ca.x.
L.per totum.
Detractorem audientes tribus de causis sunt reprehensibiles ibidem.m.per totum
Detractorum tres sunt gradus. v.p.ca.x.d.e.per totum
Detractorum tres sunt modi ibidem.f.circa principium
Deuotio unde causetur .iij.p. .c.duodecimo.J.m.fine.
Deuotio quibus gestis excitet melius.p.p.ca.vj.c.i fine.
Deuotionis uere et humilitatis que sint cause .ix.pcep.c.ij.L. post medium.
Deus sm animam sz corpus et rebus possessis diuersimode est colendus et adorādus.p.p.c.primo.lz.circa medium.
De⁹ quomō spernatur.p.pcep. ca.v.d.per totum .
Deus quare per corpus nr̄m est uenerandus et quot de causis.p. p.ca.vi.d.i principio quando et quibus diebus ibidez usqz ad finem.
Deus pro peccatis quomodo et p quid sit placandus tertio.p.capitulo.tertō.c.ante mediuz ca. viij.P.per totum.
De⁹ an pccores exaudiat.vii.p. capi.ix.g.post mediuz .
Dilectio quotuplex sit.p.p. ca.iiii.b.in princi.
Dilectio dei quam stricte nobis mandetur p.pce .c.quarto.a.in principio.b.c.p totū.
Dilectio dei tripliciter cadit sub pcepto scilicet ut diligatur fauorabiliter ordinabilit̄ et appretiabilitē primo precepto ca.quāto g.in princi.
Dilectio dei actualis an semper fieri debeat et qn̄ est obligatoria et quādo nō p.p.ca.v.g.p totum iii.p.ca.p.l.p totum.
Dilectio dei rōabilis ē ppt̄.vij. p.pcep.ca.v.lz.p totum.et ponūtur ibidem multe parabole⁹ quibus mens incitari debet ad rōabilit̄ diligenduz deū.
Dilectio dei in patria quomō fiet p.p.c.v.h.
Dilectio suiipius quare non ita explicite est mandata sicut dilectio pximi.iiij.p.ca.p.e p to.
Dilectio suiipius sm q̄ sumi debeat ut sit bōa et licita.iiij.p.c. p.c.p totū.v.pce.ca.vj.f.circa mediū per totum.
Dilectio suiipius ut sit iusta et licita quattuor requirit.iiij.p.c. p.d.per totuz.
Dilectō pximi quō necessaria sit et quō alia mandata i ipsa ꝯplentur.iiij.p.ca.p.a.p totū.
Dilectio proximi que inse continere debeat.iiij.precep.ca.ij.c. .d.e.f.p totum
Dilectio proximi per q̄ttuor sophisticatur ut non fiat meritoria.iiij.p.ca.ij.Z.in prin.m.per totum.

Dilectio proximi nouem habet gradus quarto precepto capitulo quarto tres extensiue a.b.per totum .tres intensiue c.d.e.per totum. Tres effectiue.f.g. per totum. Et secundum illos attenditur eius perfectio uel imperfectio.
Dilectio inimici quomodo implenda sit. iiii. p̄. ca.iii.ff. post p̄ncipiuꝫ ꝛ ꝙ ip̄a sit summa ca. iiii.b.circa medium.
Dilectiōis dei mandatum an in uia possit impleri p̄mo prece. ca.v.b.per totum.
Dilectionis ordo qui sit seruandus.iiii. precepto capitulo .iii. c.d.e.f.per totum.
Dilectioneꝫ proximi mouentia ꝛ inducentia que ꝛ quot sunt. quarto precepto capitulo secundo.I.k.per totum.
Diligere deū ꝛ seruire deo quomodo inter se ordinātur primo prece.ca.iiii.I.in p̄nci.
Diligere quid sit primo precep. ca.iiii.g.post medium.
Diligere deuꝫ super om̄ia quid sit pri.prece.capitl'o.iiii .D.ante medium et quo amore diligēdus sit deus ibidem.
Diligere seipsum quid sit quarto pre.ca.p̄.b.in fi.
Diliges dominum deum tuū ex tota mente quomodo hoc fiet exponitur in primo precepto capitulo.iiii.m.n.ꝛ ostenditur per ius naturale et ciuile ꝙ omnia in deum sunt referenda ibidem. N.post medium.
Diligendus quomodo sit d⁹ appreciabiliter primo precepto .c. quinto.C.per totum.
Diligendus an sit deus propter uitam eternam p̄.prece.ca.iiii. I.in principio.
Diligendus an sit deus propter beneficia que dedit ꝛ quomodo p̄.prece.ca.quarto.I.a medio usqꝫ ad finem.k.in p̄nci.v.capitulo.I.in.princi.
Diligendo deum quis debet esse respectus ꝛ quot de causis sit diligendus p̄.precep.capi.quarto. g.in medio.
Diligentia quanta esse debeat in preceptorum custodia p̄.p̄. ca.iiii.b.post principiū.
diligentibus deum omnia cooperari in bonuꝫ qūo hoc fiet ꝛ.p̄.p̄ce.ca.iiii.f.per totum
Diligibilia que deus mandauit quod sunt primo precepto capi. pri.D.in fine.
Dispensatores uotorum ꝛ aliorum dispensabiliuꝫ qui ꝛ quot sunt.ii.pre.ca.v.x.in medio.
Diuiciaꝝ appetit⁹ ex quot causis proueniat.vii.prece.ca.prio k.per totum
Diuiciarum appetitus quare saciari non potest.vii.precep.ca. pri.I.per totum.
Diuinationis quot sint species ꝛ quomodo defferenter fiant p̄. p̄.ca.xi.b.per totum.

Diuites cui assimilētur. vii. p̄cepto ca. p̄. l2. in fine.

Doctores uerbū dei pp̄t de um p̄dicantes an plus mereantur dantibus elemosinam corpalē vii. p̄. ca. iii. s. in p̄nci.

Dolere de peccato quotiens hō tenetur ₇ quid prodest dolere d̄ peccato. iii. p̄cepto capi. x. f. in p̄ncipio.

Dominica dies multis prerogatiuis est sublimata. iii. p̄cepto. ca. p̄. c. in medio.

Dominus secularis quis sit. iiii. prece. ca. vii. a. in princi.
Domini seculares a subditis in quinq̄ debent honorari. iiii. prece. ca. vii. d. per totum
Domini seculares quot modis i honorent ibidem. g. per totum
Dn̄is tpalibus ex quinq̄ causis tenemur obedire. iiii. prece. ca. vii. a. in fine. b. c. per totum
Dominis secularibus an subditi in omnibus teneantur obedire Et i quibus non. iiii. p̄cep. ca. vii. e f. per. totum.
Dominis secularibus an ultra censum debitum liceat subueni re ₇ in quibus casibus. vii. p̄. ca. iiii. m. per totum.

Dos anime q̄d sit. x. precep. capitulo. vii. a. b. ₇ quotuplex ē dos. b. in fine. c° 12 c i p̄n°
Dotes anime beate quot ₇ que erunt. x. precepto capit°. iiii. b in pricipio capi. xii. a. circa p̄n cipium : ₇ quare sunt tres dotes ibidem. b. per totū.
Dotes corporis glorificati quot ₇ que erunt. x. precepto ca. vii. d. circa medium ₇ quare tot. d. in fine.

Dubietas in q̄bus casibus a peccato excusat p obedientiam. p̄. pre. ca. xxii. e. per totum
Dubia i ptem meliorē c̄ca pximos sunt interpretanda. p̄. p̄. ca. xiii. d. post medium. Sed circa nos in peiorem ptem. Ibidē datur ratio.
Dubio stante qūo recta conscientia debeat formari p̄. pre. ca. xxii. f. per totum. v. pre. c. xiii. l. circa principium.
Dubio stante de aliquo agibili cautum est abstinere usq̄ c̄titudo habeat p̄. pre. ca. ii. f. c̄ca medium ca. v. f. post principiū in quinta regula ₇ undecima r̄gula per totum ix. pre. ca. iiii. f. in medio.

Dubius in fide an sit infidelis p̄. pre. ca. ii. m. per totum.

Duellum quid sit ₇ an sit licitū duellare p̄. pre. ca. x x. f. per to. g. in principio.
Duellū quod modis fit p̄. p̄. c. xix. g. ante medium.

Ebrietas quot modis capitur ₇ quot modis otigat ₇ quādo sit pcē mōtale uel ueiale ul' nullū. vi. pre. ca. vi. d. an̄ mediū p to.

Eclie sententias publice promulgatas an q̄libet etiā siplex

credere & fuare teneatur primo pce.capitulo.ij.f.per totuz.
Ecclesie 9stitutões qũo obligẽt Uide in pceptum ecclesie.
Ecclesie quare sint adiuẽte.iij. .p̃.ca.xiij.c.per totum.
Ecclesie quot de causis sunt visitande.iij.p̃.c.xiij.b.p totum. & que in eis licite possint fieri ibidem.d.per totum.
Ecclesie defensionez petens p r̃fugium in eam an priuari ea debeat & in quibus casibus.iij.p̃.ca.xiij.b.in medio.
Ecclesiaꝝ & alioꝝ sanctoꝝ locorũ imunitas p que seruet̃ & qũo infringatur.iij.p̃.ca.xiij.f.g.h. per totum.
Electio p sortẽ an fieri possit & qñ.p.p̃.ca.ix.b. circa principium.
Elemosina quid sit.vij.p̃.ca.ij. .b.in principio.
Elemosina quos effectus hẽat. & quot.vij.p̃.c.ij. B.c.d.p totũ .E.in medio.
Elemosina an sit maior pars satisfactionis ibidẽ.b.circa prin.
Elemosina an in se contineat ieiuniũ & orationẽ.& quot de causis.b.circa prin.ibidem.
Elemosina an sit medium dispositiuum resurgendi a peccato.c. per totum.
Elemosina unius d̃narij in vita quare plus ualet elemosina omnium diuiciarum post mortem data.vii.p̃.ca.ii.f.post prin.
g.per totuz.ca.ix.b.i pricipio.
Elemosina de quibus danda ẽ. viij.preceto capitulo tercio. C.per totũ & quid sit superfluũ. Uide in superfluum.
Elemosina quibus sit dãda.vii p̃.ca.iii.O.per totum.& an ppi quis.D.per totum.& cui magis sit benefaciendũz.Q.per totuz & an pacientibus necessitatem in sola uite honestate.D.p to.
Elemosina spiritual' quotuplex sit.vii.p̃.ca.iii.r in princi.& an sit melior corporali.r. per medium.
Elemosina corporalis an & quãdo spirituali sit preferenda.vii. .p̃.ca.iii.s.in fine.
Elemosina quomodo & ex qua radice sit dãda.vii.precepto capitulo.iii.t.per totum.iiii.pre. .ca.iii.h.per totum.
Elemosine largitio quando sit sub precepto.vii.p̃.ca.iii.a.poitur unus casus.b.in princi.poitur secundus casus.
Elemosine efficatia in quo consistit.vii.precepto capi.ii.de.in fine.E.in prin.
Elemosinam dare qñ sit 9siliuz vii p̃.ca.ii.f.in principio.
Elemosinam multi dar̃ possunt & que sint meliores.vii.pcep. ca.iii.l.in principio.
Elemosinam dare an & quando sit peccatum.vii.p̃.ca.iii.lr.per totum.L.in medio.
Elemosinam qui possunt dare &

qui non ibidem.m.per totū ⁊ in quibus casibus uxor sine ꝯsen su uiri potest dare elemosinam ibidem.n.per totum.
Elemosinam in magna quanti tate dans an plus mereatur q̄m qui modicū dat ex magna cari tate.vii.p̄.ca.ij.d.per totum.
Emptores rerum furatarum uel alias uiciosaꝝ an propter ig̃ rantiam excusētur.ix.p̄.capitu. iij.f.per totum.de alijs emptori bus uide in uendirores.
Epikeya uirtꝰ ĉca p̄cepta le gislatoꝝ quomodo sit seruanda vi.p̄.ca.vii.d.circa.medium.
Erubescētia sequēdi christū prohibetur p̄.prece.ca.xxxi.a. in principio.
Erubescibilia pc̄a p̄ ceteris que sit p̄.p̄.ca.xxi.b.post me.
Estimatio circa deum quotu plex fieri p̄t p̄.p̄.ca.iii.e.in fi.
Eucaristia in missa oblata quotuplicem effectum ha beat.vii.p̄cepto capitulo.ix.e. post medium.
Eucaristia oblata in missa quā tum tollat de pena.vii.p̄cep.c. ix.e.post medium.
Eucaristia quibus dari debeat .iii.p̄ce.ca.xii.p totum ca.
Eucaristia an cū actuali deuo tione sit sumenda ⁊ deuotio.vn̄ causetur.iii.p̄.c.xii.i.post me.
Eucaristia deuote suscepta sep tem notabiles fructus confert. .iii.precep.ca.xii.k.per totum.
Eucaristia miraculose permu tata in aliā spetieꝫ puta in mas sam carnis digiti ⁊cetera.an.sit sumenda ab aliquo.iij.pre.ca. xij.J.post principiū.
Eucaristia an post cibū aut po tum debeat sumi ⁊ in quibus ca sibus.iij.precep.capitulo xij.d. e.per totū.
Eucaristiam quotidie p̄cipere an liceat.iij.p̄.ca.xii.l.per totū.
Eucaristiam p̄cipere uolens q̄ scire teneatur ca.p̄.b.p to.
Eucaristiā percipere uolens q̄n decim debet habere conditões. .iii.p̄.ca.xii.p totum ca.
Eucaristiā uolens percipere qꝰ modo certus esse debeat ꝙ sit si ne mōtali peccato ⁊ que diligēs conscientie examinatio excusat a peccato ⁊ que nō.iii.p̄.ca.xii. .f.p to.⁊ signa bone dispositiōis vide in certitudo.
Excellētiā petere quādo sit peccatum.⁊ q̄n n̄ p̄.p̄.cap. .xii.k.in fine.
Excōmunicatio a iure ferr̄ solū pro mortali primo precep.capi. .ix.d.in fine.
Exercitatōnis modus ad virtu tes acquirendas quis sit.ix.p̄.c. .ii.C.in fi.
Exorcismi cū caracteribꝰ an ui habeant in demones.ii.pre.ca. iiii.g.post medium.
Exorcismi per prelatos ecclesie sunt examinandi.ii.precepto.c. .iiii.f.in fi.

Expositio parabole de homine descendente ab iherusalem in iherico ualde pulchra .ix.p̃ce. ca.ii.d.post medium.

FAcies aime id est supre ma porcio anie ad quot potest cõuerti primo p̃. ca.v.a per totum.

Facies demonis qualis sit.x .p̃ ce.ca.iiii.b.circa medium.

Fama bona qũo conseruatur. v.p̃ce.ca.viii.f.post princi.

Fama propria an sit ꝓtegẽda ꝛ a qbꝰ.v.p̃.ca.viii.r.s.ꝑ to.

Fama hominis quattuõ modis potest ledi.vii.p̃.ca. vii. l.m.n. o.per totum.

Fama ꝓximi in fraterna correc tione an d̃beat ledi.v. p̃ce.capi tulo.xi.lr.circa medium.

Fama ꝓximi in confessionẽ an debeat conseruari .iii.p̃ce . ca. ix.n.añ.mediuz.o.per totũ.

Fama ablatio quot nocumẽta inferat.v p̃.ca.x.e.circa me.

FElicitas naturalis in lu mine naturali tm̃ v̄tuti bꝰ moralibus acquiritur i.p̃.ca.p̃.g.post medium.

Festa eccia in nouo testamen ad similitudinem ueteris testa mẽti habẽt quodãmõ distictõez iii.pre.ca.p̃.b.per.totum.

Festa eccie sũt i triplici d̃ra .iii prece.ca.p̃.e.per totum.

Festa eccie principalia qũo elu cident misterium articulorum fidei p°pre.ca.ii.c.post princi.

Festiuitas sabbati quinqз d̃ cau sis in diem dñicum est translata. iii.prece.ca.p̃.c.per totũ.

Festiuitas sanctificatur nouem modis.iii.p̃.ca.ii.a.b.ꝑ to.

Festiuo die quid homo facere teneatur ꝙ sit i statu salutis.iii. p̃.ca.viii.p.q.per totum.

Festiuo die an homo semper ꝛ per totã diẽ teneat̃ fore recollec tus ad exercitationem i nouem modis scificationis diei festi.iii. p̃.ca.ii.l.per totum.

Festiuo die mortaliter peccans an magis peccet quam opus cõ porale faciens alias licitum.iii. p̃.ca.p̃.g.circa medium.

Fetores tocius mundi ꝛ omnes fetulẽtie ubi manebunt pꝰ diez iudicii.x p̃.ca.ii.g.pꝰ prin.

FIctio q̃ sit mendacium ꝛ q̃ nõ.p̃.p.ca.xv.d.i prin.

Fides sub primo pre. cadit .p̃. p̃.ca.ii.in principio.

Fides profitenda est corde pri mo precepto capitulo.ii.g.ĩ pri ci.Ore.h.per totum.Ope.lr.in fine ꝛ quomõ ibidem.

Fides qñ ore sit publice profitẽ da ꝛ qñ nõ ibidẽ.h.totum.

Fides simpliciũ ã qñqз sit meri torior fide dectoꝝ ꝛ magnoruз p̃.p̃.ca.ii.g.circa medium.

Fidei actꝰ q̇s sit.Uide in actus

Fidei articulos an liceat scruta ri p̃.p̃.ca.ii.m.in fine.

Fidei p̃.quot hoiз ꝑgenera trãs grediũt.p̃.p̃.ca.ii.l.m.n.o.ꝑ to.

fomes q ꝛ ex fomes pc̄ abolitur n° 1 4 4 4 c̄ 5
q non y exprssaē q dr̄ fomes pc̄ 1 7 d 40 1 44 c̄ 5
q pc̄ originale ꝛ fomes pc̄i q dr̄ y expira ibidē c̄ 4

Fidē corde tenens ꝛ ore negās an mortaliter peccet p̄.p̄ce.ca.ii.N.in principio.
Fletus quomō i dānatis repia tur ꝛ quomō eo punientur.x p̄ ce.ca.ii.e.per totum.
Fomes peccati originalis q̄d sit ꝛ an post baptismuz maneat.ix.p̄.ca.ii.d.an̄.me.
Forma baptismi que sit uide baptismus.
Fornicatio simplex que sit ꝛ ā sit semper mortalis .vi .p̄cepto capitulo.ii.a.per totum.
Fortuna unde dicatur ꝛ quid de ea tenendum sit ꝛ an aliquí homines sint a natura bene uel male fortunati ꝛ respectu cuiꝰ sit fortuna primo precep.ca.ix.qq.per totum ꝛ utrū homo uni uersaliter possit esse bene fortu natus ibidem.s s.p to.
Fraterna correctō q̄d sit ꝛ ad quos pertieat ꝛ eā obmitens sine causa rationabi li quam periculose faciant quin to precepto capitulo ix.a . per totum.
Fraterna correctō sextuplicem fructuz affert.v.precep.ca.x.c.d.per totum.
Fraterna cōrectio quomodo sit fienda ꝛ quibus circunstantiis .v.p̄.ca.xi.J.per totum.
Fraterna correctō quibus com petat.v.p̄.ca.xii.g.in prin.
Fraterna correctio an pro veia libus peccatis fieri debeat.v.p̄ ce.ca.xi.b.per totum.
Fraterna correctio i quibus ca sibus non obligat.v.precep.ca. .xii.g.per totum.
Fraterne correctionis obmissio quibus noceat quinto precepto ca.xi.b.per totuz ꝛ quando eiꝰ obmissio sit licita ꝛ meritōia ibi dem.e. per totum : ꝛ quando sit mortalis.f.per totum ꝛ quando uenialis.g.per totum.
Fraterne correctōis ordo ꝛ mo dus quis fit.v.precep.ca.xii.b. c.d.e.f.per totum.
Fraterne correctioni quare do minus iubet testimonium adhi beri ibidem.e.in prin.
Frater iniuriatus an tenetur q̄ rere reconciliationem iniurian tis ip̄o non petente.v.precep.c. .xii.m.in medio.
Frater offendens ꝛ a leso ueni am petens ꝛ si lesus dimittē nō uult quid faciet.v.p̄ce.ca.viii. O.per totum.
Frater offendens in secreto an in publico teneatur satisfacere ꝛ econuersio.v.pre.c.viii.n.in principio ꝛ an teneatur dicere se mentitum fuisse ibidem.n.in medio.
Fratris reconciliatio quibꝰ mo dis fieri d̄beat.v.p̄ ca.viii.B. per totum.e.post.mediū.
Fratris reconciliatio an̄ oblatō nem muneris ꝛ quomodo fieri d̄ beat.v.precepto ca.viii.B.cir ca medium.

Fratris offensio quot modis fie ri possit et quomodo secundum hoc debeat fieri reconciliatio. v. precepto ca. viii. c. d. e. f. per totum.
Fratris reconciliatio quam cito fieri debeat quinto precepto ca. octauo I. circa medium.
Fratri offendenti et non petenti ueniam nec satisfacienti an quis dimittere teneatur ibidem. lz. per to.
Fratre sine causa irascente an quis ab eo ueniam petere teneatur et quomodo ibidem. d. per totum
Fratrum reconciliatione habita an rancoris signa liceat retinere. ibidem. m. per totum.
Fructus quid sit. x. precepto capitulo ix. a. per totum et quare fructus dicatur. b. per to. I. lz. per to.
Fructus spiritus quot et qui sunt. x. precep. ca. ix. lz. per to.
Fructus oris quot sunt primo precepto. xx. g. circa principium.
Fructuum gradus quot et qui sunt. x. precep. c. ix. c. d. e. per to.
Furari res exiles utpote pennam acum aut simile an sit mortale. vii. ca. iiii. c. per totum.
Furtum quid sit. vii. pre. ca. iiii. a. per totum.
Furtum an sit peccatum mortale septimo precepto capitulo quarto. b. per totum.
Furtum quod modis committatur et ponuntur. xxi. modi. vii. precepto capitulo quarto. d. per totum usque. R. Et quomodo et in quibus modis recompensandum ibidem
Furtum uelatum quomodo fiet et dantur due regule ibidem Prima regula. R. in principio secunda regula. t. per totum
Furtum uelatum per primam regulam qui committant ibidem. r. s. per totum
Furtum uelatum per secundam regulam qui committant ibidem. v. per totum
Furtum ex circumstantia transit in aliam speciem peccati aut aggrauatur ibidem. b. in medio
Furtum an committat qui alienam rem occulte et iniuste secum retinet ibidem. a. in fine
Furtum an committat qui suam rem apud alium iniuste et occulte detentam furtim et occulte assumit septi. precepto capitulo iiii. e. in principio.
Furtum an committat qui res proximi destruit occulte uel manifeste et ex eis nihil retinet ibidem e. in. medio
Furtum an committat creditor si pignore sibi obligato utatur ibidem. e. in fine

Gaudium beatorum de cristi humanitate quale erit decimo precepto capitulo decimo. e. f. g per totum.
Gaudium beatorum de societate iocondissima quam magnum erit decimo. precepto capitulo decimo. A. b. per totum
Gaudia beatorum exteriora quot

erūt.x.p̄.a.in principio.
Gaudia btōꝝ.interiōa quot erūt.
x.precep.ca.xi.a.per totum ca
pitulum.
Gaudioruz multitudo ꝛ magni
tudo qualiter erit in patria.x.p̄.
ca.xi.f.g.per totum.
Gloria quid significet in hoc
noīe inanis gloria p̄.pre.
ca.xiiii.d.in principio.
Gloria quotuplex sit ibidem.f.
per totum.
Gloria uana quot modis fit ibi
dem.g.per totum.
Gloria diabolica que sit ibidem.
h.per totum.
Gloriam appetere an liceat pri.
p̄.ca.xiiii.d.usqꝫ.h.p totū.
Gracie augmentum an quis
alteri possit mereri.vii.p̄.
c.ii.f.circa medium.
Gradus peccati mortal' sūt un
decim.ix.pre.ca.iiii.k.p.to.
Gratus esse deo an plus teneat̄
penitens q̄ȝ inocens aut econuē
so.ix.pre.c.i..k.per totum.
Grati ēē ðo ð qb⁹ tenemur .Ui
de in dilectio dei rōnabilis ē
Grati esse deo qūo tenemur.ix.
p̄cepto ca.p̄.J.in medio
Grati esse quib⁹ tenemur ibidē.
l.in principio.
Grati esse de bn̄fitio p recōpen
sationem an teneamur apparēt
G indignis ꝛ qui sint.ix.prece.
ca.p̄.l.m.per totum
Grati esse an debeamus hiis q̄
ad peccandum nos iuuant ibi
dem.m.post medium.
Gratitudinis tres sunt gradus.
ix.p̄.ca.p̄.J.in fine.
Gula quotuplex sit ꝛ quomo
do diffiniatur.vi.p̄.ca .qn
to.d.per totum.
Gula quando sit pc̄cm.mortale
vi.p̄.ca.v.f.per totum.
Gula corpori ꝛ aīe infert multa
mala ibidem.e.in medio.
Gula.viii.remediis curat̄.vi.p̄
cepto ca.vi.f.per totum.
Gule speties que sint ꝛ quot sit
eius filie ibidem.e.p totū.
Gustus i p̄ria quib⁹ p̄ficietur ꝛ
qnō inmenso gaudio ratōne sui
obiecti premiabitur.x.p̄ce.ca.
vi.g.per totum.
Habentes alimenta ꝛ q̄
bus tegamur his contē
ti qūo intelligatur illud
vii.p̄.ca.iiii.g.in fine.
Heretici ꝛ eorum fautores
quomodo sit excomunica
ti p̄.pre.ca.secundo.o.p totū.
Herbis lapidibus ꝛ uerbis ā
ꝛ qūo sit licitum uti pri.p̄.ca.ix
e.ante finem.
Herbe an cum orationibus pos
sint colligi ibidez.E.
Homicidium incurritur qui
decim modis quinto prece
pto ca.p̄.c.d.e.f.g.p totū
Homicidii cause que sint ibiðz.
a.i principio.ca.secundo a.per
totū.b.in principio.
Homicidio n̄ sequēte te adhuc
multis mōis transgredit̄ p̄.non

occides.v.p̄.ca.p̄.b.i.p to.
Homines siluestres an sint ꝛ i quotuplici differētia sint p̄. pre. ca.xi.l.per totum.
Homines pmittente deo an a d̄ monib⁹ possint ledi pmo precep to capitulo.xi.T.per totum.
Homines opatōe demonum an in bestias possint transformari p̄.pre.ca.xi.m.in princi.
Homines an possint i lupos trāsformari ibidē.n.cir.me.
Homines a tribus celestib⁹ cau sis diriguntur sm tria q̄ i eis sūt pri.precep.ca.xi.qq .circa me.
Uide de hoc in influxus.
Homines sub triplici lege posi ti sunt quibus regi dn̄t.ix. prec. ca.p̄.circa medium.
Honestas persone sm que sumi d̄beat ꝛ qui sint honorādi..vii. pre.ca.iij.e.per totum.
Honor dei qūo sit querēdus p̄. pre.ca.iiii.m.per totū capitulo vi.a.b.per totum.
Honor beatorum qualis ꝛ quā magnus erit in patria .x.prece. ca.decimo.d.per totum.
Hora prandii ieiunalis diei q̄ sit.vi.p̄.ca.vii.e.circa me.
Hora secūda post meridiē sm aliquos doctores xp̄s mortu⁹ ē in cruce ibidē.e.an̄ medium.
Humiliare se ꝛ ueraciter uiola rē se reputare quot modis ɔtin gat.ix.p̄.ca.ii.l.per totum.
Humilis cōditō i aduersis que sit.v.pre .ca.ii.e.circa medium
Humilitas quare ita difficulter acquiratur cum tamen natura ad hanc inclinat.ix.prece.capi tulo.ii.l.in princi.
Humilitatis uer̄ que sint cause ꝛ radices.nono p̄cepto ca.secū do.c.post medium.
Iactantia unde oriaī ui de in hypocrisis ꝛ cui op ponatur.viii. precepto ca.secundo.c.ante mediū.
Iactantia quot modis commit tatur.vii.p̄cepto ca.secundo c. circa principium.
Iactantia quando sit peccatuz mortale ꝛ quando non ibidē.c. circa medium per totum.
Ieiuniuz quid sit sexto pre.ca. spetimo.a.in princi.
Ieiunium quotuplex sit ibidē. a.circa medium.
Ieiunium cadit sub precepto le gis: nature legis diuine ꝛ legis ecclesiastice ꝛ quomō diuersi mode.vi.prece.ca.vii.C.d per totum.Et sub consutudine loci cadit ibidem.f.m prin.
Ieiunium impugnāt caro mun dus ꝛ diabolis.sexto precep.ca. vij.c.circa medium
Ieiunium.xij.preclaras habet utilitates ibidem.b.per totum
Ieiunium quibus circunstan tiis fieri debeat.sexto precepto capitulo septimo .E. circa me dium.
Ieiunium ā q̄s soluere possit au toritate sua ꝛ quis possit in eo

dispensare.vi.p̃.ca.viii.a per totum. ꝛ i quib⁹.causis sit dispensandũ ibidẽ.b.c.d.e.ꝑ totũ.
Jeiunium sine causa legitima trãsgrediẽs an peccet mõtaliter vi.p̃.ca.vii.d.añ mediũ.
Jeiunium tripliciter transgredi pt̃ ibidem.E in princi.
Jeiuniũ an potu soluatur ibidẽ E.post medium.
Jeiuniũ an redimi possit ꝑ pecunia.vi.p̃.ca.viii.h.ꝑ totum.
Jeiuniũ proprie terre an i alienis locis sit seruandũ.vi.p̃cepto ca.vii.f.ante mediũ.
Jeiuniũ quot modis fit uiciosũ vi.p̃.ca.viii.g.ꝑ to.
Jeiunali die plus q̃ seml' comedẽs an peccet mortaliter tociẽs quotiens comedat.vi.p̃.ca.vii. e.circa.princi.ii.p̃.capitulo.v. g.ante finem.
Jeiunali tpe quib⁹ cibis sit utẽdum ibidem.e.circa medium ꝛ an de castore licitum sit edere ibidem.e.post medium.
Jeiunali tẽpõe an electuaria ꝛ ꝯfectões possint sumi ꝛ quomodo.e.post medium.
IGnis inferni q̃ magnuz sit ꝛ qũo differt ab igne nr̃o.x p̃.ca.ii.d.i pñci.
Ignis purgatori⁹ quotuplex sit ꝛ qũo diuersimode purgat. vii. p̃.ca.viii.J.ad finẽ.
Ignis quo mũd⁹ renouabit añ diem iudicii quousq̧ ptinget.x. p̃.ca.v.f.circa medium.
IGnorantia articuloꝝ fidei an quibusdã sit excusabilis ꝛ quibusdã de causis p̃.p̃. ca.ii.d.p⁹ pñci.cũ declaratõe usq̧ ad.f.ꝛ f.in fine.l.post medium.
Ignorantia quid sit.ix.precep. ca.primo.b.in fine
Ignorãtia quotuplex sit ꝛ que excusat ꝛ que non.ix.p̃.capitulo.ii.a.b.c.d.e.per totum.
Ignorantia an sit peccatuz et q̃.ix.p̃.ca.p̃.b.per totum.
Ignorantia que magis sup oẽs est fugienda.ix.p̃cep.ca.secundo.a.ad finem.
Ignorantia qũo p̃t euadi ꝛ per que remediari.x.p̃.ca.iij.l.per totũ.iij.p̃.ca.viii.g.b.ꝑ to.
Ignorantia legis nature an aliquem excusat.ix.pre.ca.pri.C. circa medium
Ignorantia an excuset a statatis ordinariorum.ix.prece.ca. iij.g.in principio.
Ignorantia durante an homo semper peccat interi q̃ ignorat ibidem.J.per totum.
Ignorãtia ignorata quomõ per penitẽtiã possit dleri.ix.p̃ce.ca. iiii.k.per totum.
Ignorãtie q̃ sint cause.ix.pre. ca.iii.h.ꝑ totũ.m.in pñci.
IIlluduntur ope demonũ q̃ se angaria opinantur ꝛ dicunt raptos et restituti sensibus mira dicuntur primo prec. capitulo.xi.O.ꝑ totum.
Illusio hoim per demões quot

mōis fiat p̄.p̄.ca.xi.e.p totum.
Impfectōnis oīm rerū causa ꝛ mater q̄ sit.ix.p̄.ca.ii.b. circa principium.
Inanisglōia quid pretēdat p̄.p̄.ca.xiiii.d p to.
Inanisglōia cui assimiletur ibi dē.b.post medium.
Inanisgloria ī oī loco.hominē īuadit ibidē.b.ad finem.
Inanisgloria multis de causis est ualde periculosa ibidē.b.pꝰ princi.ꝛ oībus opibꝰ se inflectit ibidem.b.post me.
Inanisgloria qn̄ sit pc̄m mortale uel n̄ p̄.p̄cepto.ca.xiiii. I.k. per totum.
Inanisglorie peccatū quō sit ꝫ dei caritatem ibidem.l.m.n.p totum.
Inanisglorie quot sint remedia ibidem.c.per totum.
Incātatores qui dicātur ꝛ quō sunt prohibiti.p̄.p̄.ca.xi.gg.circa principium.
Incestus quid sit ꝛ quam detestabile uicium sit sexto precep. ca.ii.e.per totum.
Inclinatōnes ā nec essitēt hominē ad eligendum p̄.p̄.ca.xi. gg.post me.33.circa medium.
Indeuotio unde cētur.p̄.pre. ca.xx.L.per totum.
Infirmitas ā excuset a ieiunio vi.pre.ca.viii.b.in fine.
Infirmitas homis quotuplex sit.iii.p.ca.vi.a.cir.medium.
Influxus celi angelus ꝛ deus quō diuersimod̄ īfluunt ī hoiez p̄.p̄.ca.x.d.circa finem.
Ingratitudo sub primis duabꝰ spēbꝰ supbie cōtinet̄.p̄.pre.ca. xii.l.in principio.
Ingratitudo qn̄ sit pc̄m mortale aut ueniale.ix.p̄cepto.ca.p̄. O.per totum.
Ingratitudinis quot sint gradꝰ ix.pre.ca.p̄.n.p totū.
Inimicus quis sit.v.p̄c.ca. vii d.in princi.
Inimici quot mōis pugnātur ꝫ nos.v.p̄.ca.vii.a.in me.
Inimici ī necessitatis tp̄re ā actualiter sint diligendi quinto p̄. ca.vii.g.in fine.
Inimici etiā ore tripliciter sunt diligendi.v.p̄.ca.viii.a.in principio.Q.per totum.
Inimicoꝝ dilectio an sit nobis possibilis.quinto p̄.capi.vii.b. c.per totum.
Inimicos an corde teneamur diligere ꝛ quō ibidē.e.f.per totū.Et quō tenemur eis bn̄facer̄ iiii.p̄.ca.iii.f.post princi.
Inimicos diligendo an requiratur specialis actuatio mentis ꝛ an semp debeant diligi.v.p̄ce. ca.vii.g.per totum.
Inimicis an tenemur ex p̄cep. bn̄ficia ipendere.v.p̄cepto.ca. ix.C.per totum.
Inimicis bn̄facer̄ an sit magis meritorium q̄ꝫ amicis ibidez.c. per totum.
Innouatō mūdi quar̄ fiat.x.p̄. ca.v.g.in fine.
Innouatio mundi quomō fiat

Uide in mundi purgatio.
Innouatio elemētorū solis. lu ne. stellarū. z aliaꝝ reꝝ quō fiet x. p̄. ca. v. b. per totum.
Impassibilitas quō erit in anima beata z quō differt ab ea q̄ fuit in adam in statu innocētie z que est in pueris decedentibꝰ in originali. x. p̄. ca. vii. E. in principio.
Intellectꝰ bti i p̄ria quō perficietur. x. p̄. ca. xii. d. p totum.
Intētio i bona fama ꝯ proprio bono facta q̄l' esse dēat p̄. p̄. ca. xiiii. g. añ finē z. n. p totum.
Intētōis dispositō i actibꝰ v̄tuosis cū tēdētia i deū q̄l' esse ꝺbeat p̄. p̄. ca. iiii. p. cir. me.
Inuēte res an sint fuāde l' cui restituende. vii. p̄. ca. iiii. x. y. z. per totum.
Inuentores nouitatum multarū que fuerunt z quomō a deo plagati fuerunt. p̄mo p̄. ca. xvi. E. per totum.
Inuidentia fraterne gr̄e quō sit quartus gradus inuidie. v. p̄. ca. v. g. in medio
Inuidentia fraterne gratie ut est peccatum in spiritum sanctū q̄ sit ibidem. g.
Inuidia quid sit. v. precepto. ca. v. a. per to.
Inuidia unde nascatur ibidem b. per to. E. in medio.
Inuidia quibus communiter inheret. v. precepto capi. v. E. post me. f. g. to.
Inuidia q̄ habeat filias. v. p̄. ca. vi. a. p to.
Inuidia quando sit primus motus. v. p̄. ca. v. f. cir. finem z quā do ueniale uel mortale pcī z. g. cir. p̄nci. z medium.
Inuidia. ira odiū. quō differāt v. p̄. ca. vi. b. per totum.
Inuidia quō z p que remedieť. v. p̄. ca. v. I. p totum.
Inuidia ē signū filioꝝ diaboli. v. p̄. ca. v. h. post medium.
Inuidia q̄lis z quō erit i dānatis. x. p̄. ca. iij. b. p to.
Inuidie quot sint gradus. v. p̄. ca. v. E. g. in prici.
Ira quā magnum z quaz malum uicium sit. v. p̄cep. ca. ii. b. c. d. per totum.
Ira quare sit capitale uiciū. v. p̄ce. ca. iii. a. z quař z quomodo sit omnium uiciorum ianua ibidem. a. ad finem.
Ira quotupliciter deum offendat. v. precepto. ca. secundo. b. circa medium. c. in p̄nci.
Ira quotupliciter animam deformat z uilibꝰ rebus assimilat ibidem. c. post prin.
Ira corpus quotupliciter ledat ibidem. C. post mediuz. usq3 ad finem.
Ira quas utilitates z quot diabolo auffert ibidem. d. per to.
Ira quot modis fit peccatum quinto precepto capitulo secū do. h per totum.
Ira qñ sit peccatuz aut ñ ibidē

E.f.g.⁊ qñ mortale aut ueniale.b.J.per totum.
Ira quomõ naturaliter nascat̃ ibidem.e.post mediũ.
Ira an sit licita ⁊ an ea utendũ sit ⁊ quõ.v.p̃.ca.iiii.i.per totuȝ ⁊ quando sit meritoria.g.h.per totum.
Ire passio quare data sit homĩ v.p̃.ca.iii.h.circa mediũ.
Ire quot sint species.v.p̃.capitulo.iii.d.e.per totum ⁊ qñ ille sint mortales uel non.f.p to.
Ire que ⁊ quot sint filie.v.pre.ca.ii.b.p.to.ca.iii.b.c.p to.
Ire quot sint gradus.v.p̃ce.c.ii.e.f.g.p totum.
Iram remissibile ȝ bñtes quam mali sint.v.p̃.ca.ix.e.in pri.
Iram ppriam quot sint r̃mediã tia.v.p̃cepto.capitulo quarto.d.e.f.per totum.
Iram alienam quot r̃medient ibidem.g.per totum.
Iudex amore odio aut timore false iudicans aut ppter ignorantiam ad iudicãduȝ insufficiens ⁊ sine peritorum cõsilio iudicans quomõ peccet.vii p̃.ca.iiii.g.in principio.
Iudices an s̃m pbata in iudicio iudicare debeant.viii.p̃.c.iii.b.per totum.
Iudicium quotuplex sit p̃.pre.ca.xiii.d.post prin.
Iudiciuȝ temerarium de malicia pximorũ quale peccatũ sit ibidem.d.post prin.
Iuramentum quid sit.ij.p̃cepto ca.p̃.E.in princi.
Iuramentum quare sit introductum secundo precepto capitulo p̃.d.circa medium.
Iuramentum in gñe quotuplex sit ⁊ modi quibus fit.ij.precep.ca.p̃.f.per totum.
Iuramentum licitum q̃d sit.ij.p̃.ca.p̃.E.circa prĩci.E.ponuntur ibidem plures illiciti modi iurandi.E.per totum.
Iuramentum ut sit licituȝ tria requirit.ii.p̃.c.p̃.b.per totum.⁊ ut sit discretum quinqȝ requirit ibidem.b.circa.princi.
Iuramentum licitum suis cõmittibus regulatum est cultus latrie.ii.p̃.ca.p̃.b.in fine.
Iuramentum p deum absolute ⁊ iuramẽtũ p deũ cũ solẽnitate in ul' extra iudiciũ an sit idẽ.ii.pre.ca.p̃.f.post medium.
Iuramẽtũ incautũ quot modis fit ⁊ qui incaute iurẽt.ii.prece.ca.iii.a.b.c.d.e.p totum.
Iuramentũ an propria autoritate liceat soluere.Uide i autoritate ppa ⁊ an liceat i iuramẽtis dispensare ⁊ per quos.ii.p̃.ca.iii.f.per totum.
Iurans lapsu lingue ⁊ aduertẽs se falsum iurare.an sit piur⁹.ii.pre.ca.ii.d.in prin.
Iurans in ioco falsum affirmãdo an piuret ibidem.e.in prin.
Iurans falsum ꝙ credit uex an piuret ibidẽ.f.post medium.

Jurans p deū super aliquo cui⁹ oppsitum magis cdit aut ō utra qz pte ē eq̄ dubius an mortalit̄ peccet. xiii. p̄. ca. iii. J. p to.
Jurans incaute per metum an teneatur iuramento. ii. p̄. ca. iii. d. p totum.
Jurans ex impetu an teneatur iuramento ii. pcep. capi. iii. a. cir. pnci.
Jurans aliqd qd est maioris bōi impeditm an seruare teneatur. ii. p̄. ca. iii. c. p totum.
Jurās contra ɔsiliū euāgelicuz an seruare tenetur ibidem. b. in medio.
Jurantes an possint habere di lationez l' absolutōnē a iuramē to ibidem. g. p to.
Iurare ā sit licitum. ii. p̄. ca. p̄. d. p totum et quādo sit licitū ibi dem in medio.
Jurare z adiurare qūo differūt z quottuplex sit adiurandi mo dos. primuz. p̄ce. ca. xi. lzlz. post principium.
Jurare p creaturas ā sit licituz ii. p̄. ca. iiii. J. p totū.
Jurare cū solēnitate sup cruce euangelio aut corpe xp̄i. q̄re sta tuit eccia. ii. p̄. ca. pri. f. ad fi.
Jurare faciens aliq̄m quē pba biliter credit periurarī an peccet iuramentum ab eo r̄cipiēs. ii. p̄. ca. iii. e. p totum.
Jurar̄ aliquem falsē. sciēs z au diens an teneat̄ ħ manifestare ibidem. h. p totum.
Jurare uolens quomodo debet esse certus super re ō qua iurat secūdo precepto capitulo tertio a. post princi.
Jurare incaute quot modis cō tingat ibidem. b. c. p totū.
Jurare uolens ad testificanduz q̄ scire debeat. Uide in testis
Jurare falsē deum in testem su mendo quam periculosum sit o stenditur per uaria exempla. ii. p̄. ca. p̄. g. per totum.
Ius positiuum quousq; se extē dat. tertio precepto capitulo no no. O. in medio.
Iusticia dei an debeat peccatū mortale eternaliter punire. x. p̄. ca. p̄. e. per totum.
Iustificatō impii qūo z per que habeat fieri. iii. precepto capi. viii. p. per totum.
Labor utrum cadat sub precepto z qūo. iii. p̄ce. ca. xiii. b. p totum. quod de causis nec̄cariuz sit l' ex pediat laborare ibidem. c. p to.
Labor sp̄ualis an z quare pena lior sit corporali. tertio p̄. capi. xiiii. d. per totum.
Laboratores infideles quomo do peccēt septimo precepto ca. iiii. f. in principio.
Laboris manualis excusatōem an aliqui homines possit habe re z uti elemosinis tertio prece. ca. xiiii. f. per totum.
Latria quid sit primo precepto ca. vi. c. post principium.
Latria an soli deo sit exhiben da ibidez. a. in principio.

Latria adoratione in quibus si gnis dus coletur .p.p.ca.viii.d. circa medium.

Leges humane utrum impo nent homini necessitatem i foro cōsciētie.ix.p.ca.p.d.e.p totū.
Leges humane quot modis pos sūt esse iniuste et quō eis sit obe diendum ibidem.E.per totum.
Leges iniquas statuentes quō peccent et cui pene subiiciunt de facto ibidem.f.per totum.
Letanie minores quare sint insti tute p.p.ca.xi.n.an fine.
Leuantes de fōte quot esse dnt et an cognatio trāsit ad homines et an ad leuantes inter se.iii.p. ca.iiii.b.circa finem
Leuantes de fonte qui esse pos sint.iii.pcep.ca.iii.g.per to.ca. iiii.b.in fine.
Lex quotuplex sit pri.pre.c.p. .b.per totum. Et quomodo ab vna prima lege omnes alie de scendunt ibidem.g.in fi.
Lex nature quid sit et ad que in clinat nono precepto capitulo p mo.c.circa principium.
Lex nature que sit et quomodo naturaliter ad virtutes inclinat et uicia respuit .p.p.ca.pmo.g. circa medium.
Liber arbitriū quid sit pri mo p.ca.xi.t t.in medio.
Liber arbitriū an necessitet p i fluxū astrorum.p.p.capi.x.d.ante medium.
Liberū arbitrium an subiacet i clinationi astrorum pri.pre.ca. xi.t t.post medium.
Loca sacra p que et quomo do violāt.iii.p.ca.xiii.g.p totum.
Locorum distinctio an sit in infer no et qui ad illa perueniūt .x.p. ca.ii.l.per totum.
Locū ppinquiorē seu mansiōem in celo quis habebit deo .x.p.c. .v.d.in principio.
Locū ppinquiorē hūanitati xpi in celo qui habebūt .x.p.ca.v. .d.in medio.
Ludo q se possūt ad aliquid obligare septimo p.ca.vi. p.ante medium.
Ludo quō omnia mandata pnt transgredi.vii.pcepto.ca.vi.v. post.medium.
Ludo.xiiii.pcca pnt cōtingi vii. p.ca.vi.v.in princi.
Ludo acquisita an possint tene ri vii.p.ca.vi.s.p.to.q.in me.
Ludo perdita an possint repeti vii.p.ca.vi.t.p totū
Ludo lucrata ad quos usus dnt cuerti et p quē ibidē.r.p to.
Ludus quale pccm sit.vii.p.c. vi.q.post principium.
Ludus tribus de causis est mul tum detestabilis.vii.p.ca.vi. v.per totum.
Ludus quomodo sit contra cari tatem.quinto precepto capitu lo.xiiii.d.in fine.
Ludus p recreatōe an et quomō sit licitus.vii.p.c.vi.p.an mediū
Lusores an obligare se possint ad sortē ueniēdam spe lucri. vii.

precepto capitulo.vi.p.post me dium.q.in principio.
Lusor stulticia p quinq; osten ditur ibidē.v.post medium.
Lumē glorie quid sit.x.pcep. ca.xii.c.principio.
Lupi quidā hominib⁹ crudeli ter sunt infesti.vii de causis p. p.ca.xi.n.per totum.
Luxuria ē abhoīabil' pter ei⁹ effect⁹.vi.p.ca.p.e.in me.
Luxuria qūo totā hoīs rōnē i oī b⁹ actib⁹ suis dordinat.vi.p.ca. p.f.circa principiū.
Luxuria in uoluntate hoīs du plicē deordinatōem inducit ibi dem.F.ad finem.
Luxuria quot habet filias .vi. p.ca.p.f.in principio.
Luxuria an sit uincibilis ꝛ pro batur q: sic auctoritate.ratiōe. ꝛ similitudine .sexto precepto. ca.pmo.l.m .per totuz.
Luxuria septez modis remedia tur sexto precepto capitulo pri mo.g.h.J .k.per totuz.
Luxurie uicium pter quinq; abhominabile.vi. pcep.capi. p mo.C.per totum.
Luxurie uicium quintupliciter est nociuum ibidem.d.per totū E.in principio ꝛ quomodo noce at.f.circa principium.
Luxurie species ꝛ gradus q sit sexto pcep.ca.ii.a.b.c.d.e.f.g. per totum.
Luxurie species an singule sint peccata mortalia ibidem. A.in fine.
Luxuriam fomentātes ꝛ nutri entes que sint ꝛ an talia sint pec cata mortalia qūo ꝛ qūo non. vi.p.ca .ii.b .per totum.ix.pre ce .ca.iiii.m.n.per totū.Et gra uitas illorum fm que attēdatur vi.p.ca.ii.b.in fine.
Luxuriosus qūo dscribatur.vi. p.ca.p.c.in fine.
Mala alteri uelle ā ꝛ qūo sit licitum.v.p.ca.vii.d post medium.
Maledictōes uitar per exempla sacre scriptur docemur.v.p.ca. iiij.c.per totum.
Maledicens alteri primo se ma ledicit.vi.precepto capitulo.iiij c.in fine.
Maledicere quid sit ꝛ an sit pec catuz mortale.v.pcepto ca.iiii. a.per totum.
Maledicere sub ratōe boni an sit licitum ꝛ quot modis contin gat ibidem.b.in princi.
Maledicere creaturis irracio nalibus an sit peccatum ꝛ qua le ibidem.b.circa medium.
Maleficia sacris temporibus quare fiunt primo prcepto capi tulo.xi.aa.per totum.
Maleficia p remediationez an sint tollenda ꝛ qūo p.prece.ca. undecimo.x.per totum.
Malefice an possint lac vaccis auferre ꝛ quale remedium sit adhibēdum primo precepto ca. xi.oo.per totum.
Malefici utruz suis maleficiis possint hoīes ueraciter ledere ꝛ

quibus modis ꝛ quibus rebus p̄.
pre.ca.xi.v.p totum.
Malefici aliq̄ q̄r pre ceteris di
cātur icātātes p̄.precepto.ca.xi
v.in principio.
Maleficiis suis an demones le
dere possint homines i caritate
existentes ut eos ad uicia perdu
cerēt.p̄.pre.ca.xi.y.p totū
Martyr sine mōte quot mōis fie
ri possit p̄.pre.ca.ii.J.in fi.
Martyrio se offerentes quales
esse d̄beant primo precepto ca.
ii.k.in principio.
Martyriū se offerr̄ absq̄ specia
li diuino motu icautuꝫ ē hoi i p
fecto ibidem .k.post medium.
Martyrio q̄uo cadit sub precep
to p̄.pre.ca.ii.J.in principio
Martyrium quot exigat ut sit
meritoriuꝫ aureole.x.pre.capi.
viii.d.in p̄ncipio.e.p totū.
Matres quare plus diligunt fili
os q̄ꝫ patres.iiii.p̄.ca.quinto.k
post medium.
Matrimonialis b̄ndictō.ad q̄ sit
utit̄.iii.p̄.ca.vii.e.p totū.
Matrimonial' act⁹ i q̄b⁹ casib⁹
sit ueniale pcc̄m.vi.p̄.capitu.
iiii.d.per totum.
Matrimonialis actus in quib⁹
casibus cōmuniter sit mortalis
ibidem.e.circa p̄ncipiū.
Matrimonialis act⁹ in q̄b⁹ casi
b⁹ sit dubius an uenialis ul' mō
talis sit ibidē.e.in princi.
Matrimonialis act⁹ in q̄bus ca
sibus sit meritorius ꝛ in quibus.
licit⁹ tantuꝫ.vi.p̄cepto capi.iiii.
a.in principio.
Matrimonialis debiti rédditio
q̄uo cadit sub p̄cep.ibideꝫ.a.in
me.ꝛ q̄uo nō.b.c.p totū
Matrimonialis act⁹ peticio an
die dominico sit fienda.iii.p̄.ca
pitulo.ii.L.in fine.
Matrimoniuꝫ in quo consistit.
iii.p̄.ca.vii.in princi.
Matrimonium q̄uo ↄtrahētes
conformat passioni xp̄i ꝛ q̄uo B
fiet.iii.p̄cep.ca.septio.A. circa
medium.
Matrimonium ↄtrahētes quas
ↄditionis obseruare debent ut ↄ
sequant̄ utilitates matrimonii.
iii.p̄cep.ca vii.C.d.per totum.
Matrimonium causa libidinis
solum contractum an sit ueruꝫ
ibidem.d.in principio.
Matrimonium an quis contra
here tenetur ut dote patrem nu
triat.iiii.pre.ca.v.r.p totū.
Matrimoniū cānale ꝛ spiritua
le q̄uo adiuicē cōpen̄t.x.p̄.ca.
vii.a.b.c.p totum.
Matrimonium contrahentes
ꝛ consumantes. an post continē
tie uotum debituꝫ petere possit
ꝛ quomodo.vi.precepto ca.iiii.
.e.ad finem.
Matrimonii bona quot ꝛ que
sint.iii.precepto ca.septimo.b.
post principium.
Matrimonii effectus ꝛ utilita
tes quot ꝛ qui sint .iii.precep.c.
.vii.a.b.per totum.
Medici circa infirmos quomo
do ager̄ d̄nt.ix.p̄.c.ii.i. an̄ me.

Mediū uirtutis qūo sit ſumedū vii.p̄.ca.iii.J.in principio.
Mendaciū in gener̄ q̄d sit.viii.p̄.ca.p̄.c.in medio.⁊ quot in ſe includat ibidē.b.in princi.
Mendacium quinq3 de causis est detestandum.septimo p̄cep.ca.p̄.l2.per totum.
Mendaciu3 an pt̄ fieri sine peccato.viii.p̄.ca.p̄.d.p totum.
Mendaciū per que fieri potest ibidem.c.in princi.
Mendacium per os quot mōis incurritur.viii.p̄cepto capitulo ii.a.in princi.
Mendacium an ppt̄ idelibera tōe3 possit excusari ut nō sit mortale.viii.p̄.ca.iii.f.p to.
Mendacia iocosa ⁊ officiosa ā uiris pfectis sint mortalia.viii.p̄.ca.p̄.J.per totum.
Mēdacia iocosa in predicatiōibus dicere an sit semp mortale ibidem.J post medium.
Mendaciorum quot sint genera.viii.p̄.ca.primo.e.per totu3 ⁊ quomō omnia reducuntur ad tria.E in fine.
Mendaciorū generbus quomō differenter peccatur ⁊ quando mortaliter.viii.precepto ca.p̄.f.g.b.per totum.
Mentiri ⁊ mēdaciū dicere quo modo differant ibidem.b.post principium.
Mentiri in confessiōne an sit sēper mortale ibidem.J.in fine.
Mercari qūo ⁊ quot de causis sit piculosum,vii.pre.capitulo quinto.o.per totum.
Mercatores saluari uolētes q° mō se hr̄e debeāt ibidē.p.p to.
Mercatores uectores ⁊ artifices eis i nccitate laborantes an excusātur a uiolatōe sabbati ⁊ qūo nō.iii.p̄.ca.ii.f.g.p to.
Mercatoꝝ ppietates q̄s p° inuenit.viii.p̄.ca.v.b.in prin.
Mercenarios damnificantes eo q9 non statim soluunt an peccēt ⁊ quomō ⁊ an teneantur recompensare damnum.vii.precepto ca.iiii.N.per totum.
Meritoriu3.an̄ sit magis deo assentire ⁊ adherere quam cognoscere seu apprehendere.p̄.p̄.c.ii.g.circa medium.
Meritum ex ope ā augeatur.p actualē tendētiā i deu3 p̄.p̄.ca.iiii.p.circa medium.x.p̄.ca.v.d.in princi.
Meritum in nostris bonis actibus ex quattuō augetur.v.p̄.c.ix.c.in fine.d.p totū.
Meritum i nr̄is bois actib9 scd̄3 q̄d extendatur ⁊ qūo h̄ fiet pri.p̄.ca.iiii.d.an̄ me.usq3.in fi.vii p̄.ca.ii.d.in fine.e.i p̄nci.
Meritū q̄lē iactum exigat.vii.p̄.ca.ii.g.in principio.
Meritum ex datōne spiritualis elemosine an maius sit qua3 ex datione elemosine corporalis septimo precepto capitulo.iii.S.in principio.
Meritū ex alienis bonis an nobis accrescat ⁊ quot mōis.vii.p̄.ca.viii.c.circa p̄nci.

Metus quotuplex sit p̊.p̃ce.ca.
xxi.g.circa medium.
Metus quē effectū habeat ibi
dem.h.in fine.
Metus cadens i ꝯstātē uirū q̇s
sit ibidem.h.circa mediū.
Metꝰ cadēs in ꝯstātē uirꝫ quo
tuplex sit ibidem.h.i p̊nci.

Miracula sanctorū diaboli
atqꝫ ātixp̄i quomodo diffe
renter fiāt p̊.p̃.ca.xi.l.i fine.

Misericōdia dei quanta sit p̊.p̃.
ca.iii.f.añ medium.
Misericōdie q̇d sit.vij.p̃.ca.ii.
a.in principio.
Misericordie quid opponatur
ibidem in principio.

Missa tota reuerēter ꝛ ꝺuote ã
a quolibet fiōli die dñico ex pre
cepto sit audienda.pri.p̃.ca.vi.
d.post medium ꝑ totū.iii.ca.p̊.
l.in principio.
Misse neglectō i die celebri an
ꝑ aliud opꝰ equalēs dꝫ suppleri
ꝛ qūo p̊.p̃.ca.v.g.ad finē.
Misse sacrificiū quot ꝺ causis
sit deo acceptum.vii.p̃.ca.ix.e.
post principium.
Misse sacrificiū ꝙ genera hoīꝫ
participat.p̊.p̃.c.vii.b.in fi.

Modestia virtus circa que ꝯ
sistat.p̊.p̃.ca.xvii.a.i pri.

Monetā meliorē eligere ꝛ ī ar
gentū resoluere ut carius vēdat
an licitū sit.vii.p̃.c.iiii.q.ꝑ totū
Monetā malā exponētes sicut
ad eos ꝑuenit an peccent.vii.p̃
cep.ca.iiii.p.ꝑ totum.

Mons ueneris an in ueritate sit
ꝛ quid de eo sentiendū sit primo
.p̃.ca.xi.g.per totum.
Mons bernāꝭ an sit ꝛ qūo ꝑ hꝭ
hoīes illudātur ibidē.h.ꝑ totū.

Mora sola an de ventali pecca
to faciat mortale.ix.p̃.ca.iiii.f.
ante finem : ꝛ quam magna mo
ra hoc faciat ibibem.g.

Morientes requirere ut reuelāt
statū suū post mortē an liceat ꝛ
q̇bꝰ liceat.p̊.p̃.c.xix.e.añ me.

Mortē fugerē an liceat i xp̄iana
ꝑsecutōe ꝛ qñ ꝛ qñ ñ.p̊.p̃.c.xix.
.g.ante finem.

Morosa delectatō an in oī genē
pc̄cī sit uitanda ꝛ quare.ix.pre.
ca.iiii.h.per totum.

Mulier ornata in corea qūo sit
sagena diaboli.sexto precepto
capitulo.iii.b.in fine.
Mulier an elemosinaꝫ darē pos
sit.vii.p̃.ca.iii.n.ꝑ totum.

Mulier ꝯ̄ expressam uiri probi
bitōem dans elemosinā qūo pec
cet.viiꝰ.p̃.ca.iiii.lr.in p̊nci.
Mulieres ā p̃cioꝭ ꝺbeant uesti
ri p̊.p̃.ca.xvi.d.circa mediū.
Mulieres qūo se ōnare debeāt
ad cōplacendum ꝑpriis uiris ꝛ
ut ne sint aliis causa ruine.p̊.p̃.
ca.xviii.L.ꝑ totum.
Mulieres uires non hn̄tes nec
hēre uolentes nihilominus ornā
tes se suꝑflue qñ peccent morta
litē uel uenialitē p̊.precepto.ca.
xviii.a.circa medium.
Mulieres quare plus repiantur
superstitiose quam uiri primo
precepto ca.xi.bb.per totū.

Mulieres impĝnate quomõ p̄
uidere debeant ne homicidiũ ↄ
mittant.v.p̄.ca.pri.f. per totũ.
Mulieres pregnantes uł nutri
entes an et qũo ieiunare tenen
tur.vi.pre.ca.viii.b.in fi.
Mulierũ ornatus qualis esse đ
debeat p̄.p̄.ca.xviii.a p totuȝ.
Mulierũ religiosarũ ornat⁹ qñ
sit mortalis ibidẽ.b.in prin.
Mulierũ amore capti icantati
alias philocapti an necessitent
ad opera mala et an abstinere
non ualeant ꝛ quomodo pri.p̄.
ca.xi.'K.in medio.
Mulieribus an licitum sit se co
lorare pp decorẽ ꝛ an membra
difformia liceat decorare .p̄.p̄.
ca.xviii.g.per totum.
Mundi purgatio ante finale iu
dicium quare fiat ꝛ qũo fiat ꝛ p
quid fiat.x.pre.ca.v.e.p totum
.f.in prin . Et que loca non pur
gabuntur.f.ad finem.
Mũdi purgatio quo ordine fiat
.x.pre.ca.v.g.per totum.
Mutuans alteri pecuniam qua
sub certo dãno p se egeret an li
ceat eum exigere indemnitateȝ
suã ꝙ retentis pecuniis ppriis e
uitaret.vii.p̄.c.vi.d. circa me .
Mutuatõ quotuplex sit ꝛ quid
sit ꝛ unde dicatur .vii.p̄.ca.vi.
.b.circa p̄ncipiuȝ.
Mutuatio in quibus rebus fie
ri habeat ibidem.f.per totũ.
Mutuatio an transferat dñium
ibidem.f.ad finem.
Mutuũ qũo debeat dãi.vii.p̄.
ca.vi.b.ciꝛ.me.c.p totum.Et q̃
sit causa quod p mutui datione
nihil iuste p̄t.ca.ibidem.c.i me
dio.d.in principio
Mutuum dãtes quot mõis pos
sint peccare ibideȝ.o.in medio.
Mutui dacõ qñ cadit sub p̄cep
to ꝛ qñ sub consilio.vii.pre.ca.
vi.E.per totum.
Mutuo dato in q̃busdaȝ casib⁹
licitũ est ultra ualorẽ rei mutua
te recipe non pro mutuatione sȝ
alia de causa.vii.p̄.ca.sexto.b.
per totum.
Mutuo dato an exigi possint q̃
pecunia nequeunt mensurari ut
fauor honõ beniuolẽtia ꝛ huius
mõi ibidẽ.d.post principium.
Negligentia qũo sit uicio
sa ꝛ qñ mortale peccatũ
ꝛ qñ ueniale.ix.p̄.ca.iii
.m.per totum.
Negligentia ꝛ tepiditas etiam
ueiał ꝙ mala sit ibiđ.n.p to.
Negociatio nunc temporis qũo
sit licita septimo p̄cepto capitu
lo.v.b.ad finem.
Omẽ dei licite assũi potest
multis modis.ii.precepto
ca.p̄.c.in principio.
Nomen đi quaȝ ualde honorifi
ce sit tractandum ibidem.L.ad
finem.
Nominis đi uana assũptio quot
modis fiat ibidem .c.post prin
cipium.
Non assumes nomen dei tui in
uanũ đ quo noie hoc intelligat
ii.p̄.ca.p̄.b.per totum.

Noue adinuētōes quō sint iudicande an sint supstitiose uel nō p̄.pre.ca.xi.dd.p totum.
Nouitatū iuentio quotuplex sit ꝛ q̄ sit licita ꝛ q̄ nō p̄.p̄.ca .xvi.b.p to. ibidē.d.p to.
Nouitatū iuētio qñ sit mortalis
Nouitatū iuentō ꝙ generibus hoīm se magis implicat ibidem c.per totum.
Nouitatum inuentō quot ꝛ quibus de causis sit ualde piculosa ibidem.E .per totum.
Obedientia in dubiis an ꝛ quō excusat a peccato p̄.p̄.capi.xxii.e.p totū .
Obediētia quotuplex sit p̄.pre. ca.xxii.c.p to.ꝛ in obediētia q̄le pcꝫ sit ibidē.J.p totum.
Obediēdū i q̄bus sit deo ꝛ in q̄bus hominibus.p̄.pre.ca.xxii.b post.principium.
Obedir̄ subdit⁹ prelato ā i oib⁹ teneaī p̄.pre.ca.xxii.a.in prin.
Obedir̄ clericis i q̄b⁹laici teneātur ꝛ ꝫ ibidē.b.in fine.
Obedir̄ dñis secularib⁹ i q̄b⁹ teneāt subditi ꝛ i q̄b⁹ nō.iiii. pre. ca.vii.e.f.p totum.
Obduratō quid sit.vii.p̄.ca.ii. a in principio.
Oblatio qñ sit i p̄cepto.p̄.p̄.ca. vii.c.in principio.
Oblatō q̄lis esse ōbeat p̄.p̄ .ca. vii.e.i princi. dē.e.i fine
Oblatō quot modis uicietur ibi
Oblatio spūalis q̄ sit ꝛ quō sit offerenda.v.p̄.ca.viii.b.cir .principium per totum.

Oblatōis q̄titas quāta esse ōbeat p̄.p̄.ca.vii.c.in fine.
Oblatōes ñ r̄ddētes a q̄b⁹ ꝛ quō ōbeāt puniri ibidē.c.añ fi.
Oblatōnes sine pximi caritate an sint deo accepte.v.precepto ca.viii.b.circa medium.
Oblatōes p sacerdoteꝫ quō dñt dispēsari p̄.p̄.ca.vii.d.in fi.
Oblatōib⁹ q̄ dñt uti ibidē. d.in principio.
Obligātiū v̄ba quō sint itelligēda uide in uerba ambigua.
Obseruatio diez mensiū ꝛ tpm an sit licita p̄.p̄.ca.xi.ꝯ.p to.
Occasōe uel sollicitatōne aliquē ad peccādū inducēs ad q̄d teneaī.vii.p̄.ca.vii.q.p to.
Ociari quā malū sit.vi.p̄.ca.p̄. J.per totum.
Ocium quot mala faciat.iii. p̄. ca.xiiii.e.p to.ꝛ q̄ sint isistentes ocio uicioso ibidē.g.p totū.
Occidere cui liceat.v.p̄.c.p̄.c. in medio.
Occidere seipsū quot mōis ꝯtigat ꝛ q̄ꝫ magnū sit pcꝫ.v.p̄.ca. p̄.g.per totum.
Occidere pctorē an sit ḡui⁹ quā occidere iustū ibidē.n.in fine.
Occidēs aliq̄ꝫ q̄ꝫ posset euadere fugiēdo an sit hoicida ibidē. c.i fine. ca.p̄.b.in prin .
Occisio quotuplex sit .v.prece.
Occisio iusta quot reqrit obſuāda ibidem.b.in princi.
Occisio iniusta quot modis fiat ibidem.b.post medium.
Occisionis mandato quid.

pibbeat ibidē. b.in princi.
Occisione mādatū non occides quidecī modis transgreditur. v. p̄.ca.p̄.c.d.e.f.g.per totum.
Occisōes et alias lesōes iiustas multa fugere nos docent ibidez l.m.n.per totum.
Occisor an sit q̄ in extrema necessitate proximo non subuenit ibidem.e.in medio.
Oculi beatoꝝ quomodo p̄mia buntur. Uide in uisio.
Odiri deus utꝝ ab aliquo possit v.pre.ca.vi.c.p totum.
Odire deū q̄d sit et quō sit grauissimū pcc̄z p̄.p̄.ca.iiii.l.per totū.v.p̄.ca.vi.d.p totū.
Odire q̄d possimus et debeam⁹. v.p̄.ca.vi.E.per totum.
Odium in damnatis quō erit.x.p̄.ca.ii.b.per totum.
Offensio p̄ximi quō fiet et quō recōpēsetur quere in fr̄is offēsio
Olfactus in p̄ria quō pficiet et quibus in gaudio p̄miabit.x.p̄.ca.vi.f.per totum.
Omen quid sit et an ipso possit futura cognosci.pri.p̄cep.ca.xi. yy.per totum.
Opera misericordie quot sint vij.p̄.ca.ij.a.cir.medium.
Opa seruilia q̄bus soluit̄ sabbatum q̄ sint.iij.p̄.ca.p̄.l.per to.
Opa exteriōa quomodo ab interiorib⁹ originari et regulari debent.v.p.ca.viii.b.añ me.
Opa misericordie tp̄re necessitatis tam inimicis quam amicis
sub obligatōne sūt impendenda v.pre.ca.iii.b.per totum.
Opera bona uiuoꝝ p q̄ et quō descendat ad defunctos in purgatorium.vii.pre.ca.ix.g.cir.p̄n.
Operis seruilis necessitas quot modis fiet et quō a pcc̄o excuset iii. pre.ca.ii.c.d.e.f.p to.
Opus uirtuosuz quot mereatur et ecōuēso de malo.v.pre.capi. iiii.b.circa medium.
Opus satisfactorium quot debeat habere ꝯditiones.iii. pre.capitulo.x.c.d.per totum.
Op⁹ māuale ut sit licitum quot req̄rat ꝯditiones uide i artificis
Opus bonum duo in se ꝯtinz scz meritū et satisfactionez.vii.pre. ca.ix.E.post medium.
Oratio q̄d sit.iii.pre.ca.xiii L. post principiuz et unde efficatiā habeat ibidem.e.circa finē.
Oratio q̄n et q̄bus est in p̄cepto p̄.p̄.ca.iii.c.d.p totum.
Oratio in ecc̄ia an sit utilior et fructuosior q̄m extra et quot de causis iii.p̄.ca.xiii.e.p totum.
Oratio dn̄ica quō contineat septem a quolibet fideli speranda et petenda pri.precep.capitulo. iii.b.post principium p totū.
Orō sup infirmuz p sacerdotem uel alium probate uite an licite possit fūdi.pri.precepto capit. xi.bb.in fine.
Oratio q̄bus aīabus prosit.vii. p̄.ca.viii.a.circa medium.
Orationis spetialia loca quare

sint iuenta .iii.p̃.ca.xiii.c.p to.
Orãs deũ nec aiam suã pparãs dimittẽdo ,prio l' ad deuotõem se nõ disponẽs an mereať exaudiri a deo p̃.p̃ ca.xix.b.cir.me.
Oratõem dñicã ⁊ simbolũ apostolorũ discere negligẽtes quõ peccẽt ꝯ primũ pceptũ p̃.p̃ .ca. iii.g.in fine.
Orare.q̃libet fidelis an pro persequẽtibus teneať ⁊ quõ.v.p̃. ca.viii.t.per totum.
Orare q̃libet fidelis pro prelatis eccl'ie an teneatur.iiii.pce. ca.sexto.c.in principio.
Orare ,p defunctis an sit meli⁹ quam pro uiuis.vii. pcepto ca. viii.e.per totum.
Orare publice ã liceat ,p his q̃ subitance mortui sunt.vii.pceptо ca.viii.c.ante medium.
Orare ã liceat pro his qui i manifestis pcc̃is decesserunt.vii.p̃. ca.viii.c.in princi.
Orare pro sanctis an licitum sit ibidem.a.in fine
Ordo recte tẽdẽtie i deũ i opatõnibus humanis ad uitaꝫ eternam promerendam quis sit p̃. p̃.ca.iiii.o.per totum.
Ordo in dilectione seruãdus q̃s sit.iiii.p̃.ca.ii.c.post prin.
Ordo ſuandus i emissione uoti quis sit.ii.p̃.ca.v.c.in prin.
Ordines ecclesie quot sint.iii.p̃cepto ca.v.b.i medio ⁊ quis sit excellentior ibidem.
Originale pcc̃m quid sit.ix.precep.ca.ii .d .in principio ⁊ quõ spoliauit hoieꝫ oĩbus ṽtutibus ⁊ g̃tiis ibidẽ.d.post me.
Paciẽtia irrõnabilis q̃ꝫ mala sit.v.precep.ca.iii.g.circa medium.
Pacta quõ sint ſuanda· septio p̃.ca.vi.r.post medium.
Parentes sacerdotum an fiant pticipes bonorum opum per eos factoꝝ spẽaliori mõ q̃ꝫ alii.iii.p̃. ca.v.d.post medium.
Parẽtes honorarei docemur ex septeꝫ rõnibus.iiii.p̃.ca.v.b.c. d.e.f.g.p totum.
Parentes quõ ⁊ in quo sint honorandi ibidẽ.b.per totum.
Parentes uota filioꝝ suoꝝ ã sine pc̃o ⁊ qñ possit reuocare.iiii p̃.ca.v.l.circa me.
Parentes quot mõis inhonorẽtur.iiii.p̃.ca.v.n.per totum.
Parentib⁹ filii ã ad oĩa obediř teneanť.iiii.p̃.c.v .m.per totũ.
Parentibus inuitis an fili⁹ religionem poterit intrare.iiii.pre. ca.v.q. per totum.
Parentibus uotum filiorum irritantibus an filios liceat obedire.iiii.p̃.ca.v.l.per totum.
Pater quare dicatur deus p̃.p̃cepto ca.iii.b.post prin.
Pater spũalis quis sit .iiii.precepto ca.vi.a.in princi.
Pater an sit magis diligendus matre.iiii.p̃.ca.v.I.k.p to
Pater carnalis ã p̃ri spirituali sit plus diligendus.iiii.precept.

capitulo.iii.g.in mědio.
Pater an possit compellere filium ad matrimoniũ cõtrahẽduȝ iiij.p̃.ca.v.p.ꝑ totum.
Patres quos honorare d̃bemus quotuplices sint.iiii.precep.ca.v.a.per totum.
Pater familias in quot tenetur subditis ꝓuidere.v.p̃.c.p̃.l.i fi.
Patrini quot tenẽt filiis ex fonte susceptis.p̃.ꝓce.c.secundo.l. in principio.
Passio dñi ihũ quõo iram cõpescat.v.p̃.ca.iiii.e.in prin.
Paupertas que ꝛ quã magna ꝛ qñ excuset a ieiunio.vi.p.c.viij.c.per totum.
Peccãs ꝯ unũ preceptuȝ oĩȝ fit reus quõo hoc intelligatur.p̃.p̃.c.i.c.post medium.
Peccans in die festiuo mortalr vno pcõ dupliciter mortaliẽ peccat.iii.pre.ca.p̃.b.in prin.
Peccare ex ignorantia quomõ sit grauissimũ.ix.p̃ c.iii.b.i me.
Peccata dimissa quõo redire intelligantur.ix.precepto ca.secũdo.g.in fine.
Peccata in noĩe quõo generẽtur ix.p̃.ca.iiii.f.per totum.
Peccata quõo ꝛ propter q̃ sĩt turpia ꝛ erubescibilia.p̃.p̃.ca.xxi.c.d.per totum.
Peccata clamãtia in celũ quot ꝛ que sint.quinto.p̃.c.p̃.m.per totum.
Peccata aliẽa que ꝛ quot sint.vii.precepto capitulo septimo.b.c.circa principium.
Peccata iniquoꝝ an semper sit euellenda ꝛ an aliquibus causis sint tolleranda.v.precep.c.xiii.n.o.per totum.
Peccata verboꝝ ex intentione dicentis sunt indicanda.v.pre.ca.x.c.in principio.
Peccata uenialia multa an faciunt vnuȝ mortale decimo precepto.c.p̃.c.in medio.
Peccata ꝑentum deum ulcisci i filiis usqȝ ad quartã generationem quõo intelligatur primo precepto.ca.iiii.g.in medio.
Peccati detestatio quid sit.iii.pre.c.viii.c.circa principium.
Peccati malicia ꝛ magnitudo penes que attendatur nono.p̃.ca.ii.E.ante medium.
Peccati gradus qui ꝛ quot sint Uide in gradus.
Peccatoris meditatõ qualis ẽẽ debeat sexto precep.capi.iii.d.circa medium.
Peccatores an deus exaudiat.vii.pre.ca.ix.g.post medium.
Peccatores an sint diligẽdi.iiii pre.ca.iii.I.per to.
Peccatores an se odiant quito precepto ca.vi.f.Et utrum se diligant ibidem.
Peccatoꝝ reliquie q̃ sint.iii.precepto ca.vi.a.circa mediũ
Peccatum mõtale ad que ꝛ ad quot mala obliget p̃mo precepto capitulo.iii.b.circa finem.
Peccatũ duodecĩ mala opat̃ i hoĩe.ix.pre.c.ii.f.g.h.i.per to.
Pccm̃ mortale ex nouem causis

iuste eternaliter punitur.x.pre.
cepto ca.p̄.e.per totum.
·Peccatum in quo cōsistat p̄.p̄.
ca.xvii.L.in fine.
·Pccm cordis ꝛ operis quō diffe
rant ꝛ qn̄ sunt unum pcm ꝛ qn̄
duo.ix.p̄.ca.iiii.b.in pnci.
·Pccm propriū a qs teneat ma
nifestare primo pre.ca.xv.e.cca
medium.b.post pnci.
·Peccatum quot mōis dicat oc
cultum.v.pre.ca.xii.f.post me.
·Pccm mortale quot modis di
cat.vi.p̄.ca.ii.b.cir.me.
·Pccm ueniale an per moraꝫ fit
mortale.Uide in mora.
·Pccm ueiale an possit fieri mor
tale.x.pce.ca.p̄.c.per totum.Et
quot modis ibidem.in fine.
·Pccm ueniale undecim mala i
fert.x.pre.ca.p̄.d.p totum.
·Pccm contra naturam qd sit ꝛ
quot sint eius modi ꝛ gradus ꝛ
quō ꝯ ipso sit pdicādū.vi.prece.
ca.ii.g.in principio.
·Pccm ꝯtra naturam inter pcca
carnis tribus de causis est grauissi
mū ibidē.g.post mediū.
·Pccm omne super oia fugere de
bet ois rationalis creatura.ix.
pre.ca.ii.e.in princi.
Pena utentium supstitōnibus q
sit fm leges pri.pre.capitulo.ix.
b.post principium.
·Pena legal faciētium.tēpesta
tes q sit pri pre.ca.xi.pp.in fine.
·Pena damnatorum.Uide i dā
natorum pena.
·Penaꝝ ifezni ꝯsideratio an pl⁹
moueat ad dimittenduꝫ pcca q̄
cōsideratio gaudioꝝ celestiū.x.
pre.ca.iiii.d.p totū.
·Penas ifligere qui possit ꝛ quō
diuersimode.v.p̄.ca.p̄.lz.p to.
·Penitentia quid sit.iii.pre.ca.
viii.l.circa principium.
·Penitētia quot habeat partes
iii.p̄.ca.viii.in princi.
·Penitentia sex ꝯ cau n̄ ē pcra
stinanda p̄.pre.ca.iii.g.p⁹ me.
ca.xx.b.per totum.iii.p̄.ca.xi.
d.e.f.per totum.
·Penitētia sera quō sit pericula
sa.iii.pre.ca.xi.d.g.p totū.
·Penitentia uera quō debeat es
se circunstantionata.iii.prece.
ca.xi.e.in principio.
·Penitentia quō sit iiungēda.iii.
pre.ca.x.b.cir.me.g.p totū.
·Penitentia fꝫ canones imponē
da q sit ipis utentibus supstitōni
bus p̄.pre.ca.ix.b.cir.mediuꝫ
Percussiones uulneratōnes mu
tilationes phibentur.v.p̄.capi.
p̄.b.ꝗ.p totum.
Perfectus in dei dilectōe quō
possit toti terre prodesse pmo p
cep.ca.iiii.a.in fine.
Peregini an teneantur ieiunare
ꝛ quō.vi.pre.ca.viii.d.cir.prin
cipium.usqꝫ ad finem.
Periurium quid sit.ii.prece.ca
pitulo.ii.a.per totum.
·Periuriū quot mōis committa
tur secundo.prece.capitulo.ii.
c.d.e.f.g.per totum.
·Periurium ppriū sēp ē mortale
pccm.ii.p̄.ca.ii.b.in fine.

Periuriū q̄ȝ graue pcc̄m sit ꝛ ex quot cognoscitur.ii. p̄cepto ca. .ii.b.per totum.
Periuriū an possit excusari pp̄ i deliberationē ꝙ non sit mortale .viii.p̄cep.ca.iii.f.ꝑ totum.
Periuriū quatuor de causis est multuȝ detestabile.ii.precepto capitulo.ii.J.per totum.
Periurus quis sit proprie fo.p̄ cep.ca.ii.b.in principio.
Periuri penitentia que sit secū do prece.ca.ii.b.ad finem.
Periurare aliquē scienter ꝑmit tens qūo penitere debeat.ii.p̄. ca.iii.E.circa finem.
Periurius qūo sit infamis ꝛ nō pōt testificare secundo p̄cep.c. .ii.b.in fine.
Periurandi consuetudo qūo sit mediāda .ii.p̄ce.ca.ii.k.ꝑ to.
Perplexiōe stante qūo sit euitā duȝ peccatū.viii.p̄cep.ca. secū do.b.per totum.
Phisonomia quid sit pri.pre.c. .xi.33.circa principium.
Phisonomie iudicio an ꝺ mori bus hoīm possit iudicari.p̄.p̄.c. xi.33.post principium. Et a qui bus sumatur iudiciū cōiectura tionis ꝛ qūo sit iudicāduȝ ibidē
Phisonomie iudiciū ex trib⁹ red ditur falsum.33.ad finem.
Piaꝝ mentiū ē ibi agnoscere cl̄ pam vbi culpa non ē qūo hoc ꝺ beat intelligi pri.pre.ca.v.f.in tertia regula.
Pollutio quotuplex sit ꝛ que i pediat sumptionē eucaristie ꝛ q̄ non ꝛ qūo.iii.p̄.ca.xii.b.ꝑ to.
Potentie anime qūo ꝛ ꝑ que i patria perficiūtur pri.pre.c.iii. .b.circa medium.
Potus temperantiā quinqȝ exē pla nobis suadent.vi.pre.ca.vi. .b.per totum.
Pot⁹ excessus qūo plus noceat q̄ȝ excessus cibi sexto.p̄.c.vi.a. circa medium.
PReceptoꝝ dei sciētia q̄ȝ sū me sit hoī necessaria.ix p̄. c.pri.C.circa medium.
Preceptoꝝ obseruātia quā stric te a deo sit mandata pri.pre.c. pri.A.per totum.
Preceptoruȝ obseruatores quo tuplex sequatur utilitas pri.p̄. .c.i.c.per totum.
Preceptoꝝ transgressores quot mala sequātur ibidē.d.ꝑ to.
Precepta quot ꝺ causis sit dili genter seruanda pri.pre .c.p̄.b. per totum vsqȝ.E.
Precepta qūo s3 dictamen rec te rōnis naturalis sint hoī data ꝛ iō naturaliter incliātur ad eo rum implectionē ibidē .b.in fi. E.circa medium.
P̄rcepta qūo perfectissime ōdi nant hoiem ad deū ad ꝓximū ꝛ ad seipm.pri.pre.ca.p̄.b.ꝑ totū Et ibideȝ colligitur rō quare sē decem precepta.
P̄rcepta ex quot alleuiātur.p̄. pre.ca.p̄.E.per totum.
Precepta quotuplicia sint: ꝛ

quomō diuersimode ligēt pri.
p̄.ca.p̄mo.J.circa mediū.
Precepta iuris positiui quātuȝ
se extendat.iii.precep.capitulo
.ix.O.in medio.
Precepta ecclesie quomodo li
gent.ix.p̄ce.ca.p̄.L.in fine.
Precepta prime tabule an pos
sint dispensatiue laxari.secūdo
p̄.ca.ii.b.in medio.
Precepto de pn̄tum hōratōe q̄
re additur premii p̄missō quar
to.p̄.ca.v.O.per totum.
Precepto non mechaberis que
prohibentur.sexto precepto ca
pitulo.primo.b.in p̄nci.
Precepto non furtum facies q̄
p̄hibeantur.vii.c.p̄.p̄.in p̄nci.
Precepto quinto q̄ p̄hibeantur
v.p̄.ca.p̄.b.J.per totū.
Precepto.viii.quid prohibeat̄
.viii.p̄.ca.p̄.a.per totum.
Precepto.ix.que prohibeantur
ix.pre.ca.iiii.a.in princi.b.post
medium ꝛ ad q̄ extendatur pro
hibitio.l.m.n.per totum.
Precepto.x.quid prohibeatur
x.precepto ca.p̄.a.in fine.b.per
totum ꝛ quare hoc preceptum
ponatur ibidem.
P̄ceptis ecc̄ie quomō sit obedi
ēdum.vi.p̄.ca.vii.d.c̄ca.me.
Preceptum primum ponitur li
teraliter primo p̄ce.ca.p̄io.lr.
in p̄ncipio.Et que ꝛ quot in eo
precipiuntur.
Preceptuȝ scd̄m p̄paratōem ai
quid sit p̄.p̄.ca.ii.J.circa.pri.
Preceptum de honoratōe pn̄tū
quod modis transgrediatur.iiii.
p̄ce.ca.quinto.n.per totū.
Preceptum non furtum facies
xxi.modis transgredi potest.vii
p̄.ca.iiii.d.p totū.usq̄.q.
Predicatores quomō se habeār
debeant ne scandalizent.v.p̄.
ca.xiii.N per totum.
P̄lati qui ꝛ quot sint.tertio p̄.
ca.ix.l.i medio.
Prelati a subditis an possint ac
cusari.Uide in accusare.
Prelati subditos iniuste leden
tes aut corrigendo offendentes
an ueniam ab eis petere tenean
tur ꝛ reconciliationeȝ.v.pre.ca.
octauo.P.per totum.
Prelati ecc̄ie in quibus sit ho
norādi ꝛ quomodo.iiii.pre.ca.
sexto.L.d.e.per totum.iiii.p̄ce
ca.sexto.E.in fine.
Prelati ecc̄ie quomodo d̄hono
rentur.iiii.p̄.ca.vi.F.p totū.
Prelatorū status quomō licite
ꝛ moderate debet esse honestus
vii.pre.ca.iii.b.circa mediū.
Prelatis ecclesie quare sit obe
diendum.quarto precepto capi
tulo sexto.a.per totum.
Prelatis ecclesie in quibus te
nentur layci obedir̄ quarto pre.
.c.sexto.b.per totum.
Premium quotuplex erit in pa
tria.p̄.p̄.ca.iiii.d.ad finem.
Presumptio quotuplex sit pri
mo pre.ca.xvi.a.per totum.
Presumptio quar̄ sit peccatū ꝛ

qñ sit pc̃cm in spiritum sanctum ꝛ qñ nõ. ꝑ. ꝑ. ca. iii. f. ꝑ totũ.
Prestigium qd sit ꝑmo precep to ca. xi. c. in medio.
Prestigium in gñe quot modis fiat ibidem. d. ꝑ totum.
Princeps subditis quot ꝓuidẽ tenetur ꝑ. ꝑ. ca. ꝑ. b. i princi.
Princeps quõ debeat ẽẽ bñdꝰ in gloria ꝛ pl' ceteris fidẽ astru ere ꝑ. ꝑ. ca. ii. n. in medio.
Pricipi in quot tenẽtur subditi obedire. ꝑ. ꝑ. ca. ꝑ. b. añ me.
Proficere quid sit. pri. ꝑ. capi. tulo. xx. b. in fine.
Promittẽs tempalia ex metu cadẽte in ꝯstantem. uiꝝ ã tenea tur soluere ꝑ. ꝑ. ca. xxi. J ꝑ to.
Promitens aliq̃d facere quod ĩtendit ꝛ tñ nõ facit an mẽtiaẽ viii. ꝑ. ca. ii. a. i princi.
Propositũ bonum an alqñ obli get ꝛ quomõ. secundo precepto ca. v. m. per totum.
Proximꝰ noster quis sit ꝛ quot sint nobis proximi. iiii. pre. ca. secundo. b. per totum.
Pueri an in cunabulis opere d̃ monũ possint ꝓmutari ꝑ. ꝑ. ca. pitulo. xi. q. per totum.
Pueri quotẽnes eucaristiã ꝑ cipere possint. iiii. ꝑce. capitul o xii. b. in fine.
Pueri iurare i iudicio q̃re ñ ad mittuntur ii. ꝑ. ca. pri. b. cir. me.
Pueris post baptismum moriẽ tibus an debeatur fructus. x. ꝑ. ca. x. f. per totum.

Puerpere q̃re plus ceteris ꝑso nis infirmis mirabilibus appari tionibus ꝛ fãtasiis uexari uidẽt ꝑ. pre. ca. xi. ff. per totum.
Purgatorium ã sit ꝛ quõ ostẽda tur scriptura ꝑhia ꝛ exemplis vii. pre. ca. viii. f. circa princi.
Purgatõium quotuplex sit ibi dem. g. in principio.
Purgatorium an unaꝫ aiam ci cius purget altera et unde. B sit ꝑ. pre. ca. viii. lz. per totum.
Purgatorii peña quam magna sit ꝛ quotuplex sit ibideꝫ. g. post principium usqꝫ ad finem. J. circa medium.
Purgatorii ignis quotuplex sit ꝛ quomodo differẽter purgꝫ vii. ꝑ. ca. viii. J. ad finem.
Rationis humane quot sit actus. vii. pre. ca. primo. f. circa medium.
Rationis actus quõ ꝑ luxuriã ꝺ ordinãt ꝛ ꝑuertũt ibidem.
Rancorosi ꝛ iram dimittere no lentes quam mali sint ꝛ cui assi milentur. v. precepto capi. ix. e. in principio.
Rancõ quõ sit pc̃cm et quõ per multa docemur rancoreꝫ expel lere ibidem. e. per totum.
Rapina quõ sit mortale pc̃cm vii. ꝑ. ca. iiii. b. in princi.
Raptor ultra restitutõeꝫ rei ab late an teneaẽ recõpensare dã num quod iniuste intulit vii. ꝑ. ca. iiii. l. in principio.
Recidiuatio i peccata quomõ

remediatur.iii.pcep.ca.xi.A.
.b.c.per totum.
Reconciliatio proximo vel fra
tri fienda quere in frater.
Redditus cum ocio habere an
liceat.iii.p̄.c.xiiii.c.in fi.
Regula et directoriū oiz huma
norū actuuz que sit pri.pre.ca.
iiii.b.post me.vide i ordo rect⁹
Regula ad cognoscendū quan
do qs mortal'r peccat ɔ̄ dilectio
nē pximi.iiii.p̄.c.ii.g.h.p totū.
Regula una ad cognoscenduz
peccata mōtalia a venialib⁹.p̄.
precep.c.xiii.b.per totum.
Regula una p temperantia ser
uāda.vi.p̄.c.v.b.in princi.
Regule doctoꝝ ad cognoscēdū
pc̄a mortalia a uenialibus p̄.p̄.
ca.v.b.p totum.E.p totum.f.
per totum.
Regule doctorū dirigentes ani
mum fluctuātē in uiaz regiā ad
mādatorū dei obseruantiā et sūt
in nūero.xiii.p̄.p̄.c.v.f.post pn
cipium.
Regule quibus mensurari dn̄t
opa hois ne supbiat sunt.iiii.p̄.
.p̄.ca.xii.E.p totum.
Religio quid sit.p̄.p̄.c.xi.dd.
Religionis ingressum ipediens
an peccet et quid teneatur face
.e.vii.p̄.ca.vii.r.per totum.
Religionuz institutio q̄ fuit cā
.p̄.p̄.ca.v.f.circa medium i sep
tima regula ad finem.
Religiosi quomō famā bonā ɔ
seruare debeant.v.p̄.capi.xii.
.b.post medium.
Religiosi gratia regule et religi
onis elemosinas capientes et tn̄
sm regulā non uiuētes s3 cōtra
deū et r̄gulā qūo peccēt.vii.p̄.c.
.iiii.r.post medium.
Religiosus habitum religionis
portans et a statu pfectiōis defi
ciens an sit hypocrita primo.p̄.
.c.xv.D.per totum idem de cle
rico quocunq3.
Rel giosus ā teneatur prelato
suo in omnibus obedire.p̄.p̄.c.
.xxii.per totum.
Religiosus an teneatur obedi
re prelato in his que sunt cōtra
regulā ibidem.d.per totum.
Reliquie sanctoruz qūo et quot
de causis ōbent uenerari.pri.p̄.
ca.viii.e.per totum.
Remedia cōtra supbiā et inanē
gloriam primo precepto ca.xiii
.l.per totum.
Remedia contra recidiuā pec
cati.Uide in recidiuatio.
Remedia.vii.vicioꝝ capitaliū
Uide in dictionibus viciorū.
Restitutio cui debeat fieri.vi.
pcepto c.vii.E.per totum Et p
cuius manus fieri debeat.ibidē
.F.per totum.
Restitutō quando fieri debeat
ibidem.g.per totum.
Restitutio de quo fieri debeat.
vii.pre.ca.vii.t.p totum.
Restitutō rei ablate in quibus
casibus possit differri.vii.pre.c.
vii.g.ante mediū.b.p totum.

Restitutio in bonis corpis quõ sit fienda.vii.p̃.ca.vii.i.p to.
Restitutio in mutilatõib⁹ ꝛ aliis lesionibus quõ sit facienda ibidem.lꝛ.per totum.
Restitutio in bonis aĩe ablatis scꝫ moribus quõ sit fiẽda.vii.p̃.ca.vii.p.q.r.per totum.
Restitutio bone fame i pte uel i toto ablate quõ sit fienda.vii p̃.ca.vii.l.m.n.o.per totũ
Restitutio quõ ꝛ qual' cõtritionem p̃cedere. debeat.vii.p̃.ca.vii.A.in principio.
Restituere qui tenẽtur ibidem .b.per totum.
Restituere debens ꝛ nõ habẽs quid facere debeat ꝑ salute sua conseruanda. septimo precepto ca. vii.b.in me.
Restituere famaꝫ.an teneat̃ q̃ nõ c̃te nec publice.sed icaute ꝛ ĩdiscrete murmurantur dic̃ õ aliquo audiuisse c̃mẽ.ꝙ ꝯmisisset vii.p̃.ca.vii.m.per totum.
Restituere quid teneatur q̃ aliquem a religione retraxit ibidẽ .J.per totum.
Reuerentia dei exterior i q̃b⁹ ꝯsistit p̃.pre.ca.vii.in princi.
Reuerentiam deo aufert qui eucaristiam indigne manducat pri.pre capitulo sexto.E.
Ridere an sit peccatũ ꝛ quotuplex sit.v.p̃.ca.xiiii.g.p to.
Sabbati p̃ceptum transgredientes quam grauiter peccent ꝛ quo de causis.tertio pre. capitulo p̃.f.per totum.
Sabbati p̃ceptum quot modis uioletur.iii.p̃.ca.p̃.g.h.J.lꝛ.l. m.per totum.
Sabbati preceptum quõ p mortale peccatũ uioletur.iii.p̃cepto ca.p̃.g.circa medium.
Sabbati dies quot de causis sit beate ṽgini i speciale hõrẽ d̃puta.iii.pre.ca.p̃.d.per totum.
Sabbatum in antiqua lege an fuit strictius.mandatum quam nunc dies dñicus.iii.precep.capitulo p̃.lꝛ.post principium.
Sabbatum quot modis scificet iii.p̃.ca.ii.a.per totum.
Sabbatum uiolant q̃ absq; legitima causa missam audire negligunt.iii.pre.ca.p̃.l.i f̃n.
Idem de sermone audiendo ibidem.m.cum sequentibus.
Sabbatum soluendi nc̃citatis tempore quis p̃t dare licentiam iii.pre.ca.ii.b.per totum.
Sacerdos septem de causis ẽ multum honorandus.iii.p̃cepto ca.v.a. b.c.d.per totum
Sacerdos utilisimus est ecc̃ie iii.pre.ca.v.C.in medio.
Sacerdos siue bonus siue mal⁹ maximo honore est tenendus ibidem.d.post principium.
Sacerdos in pane ꝛ aqua ieiunans ꝛ illo die celebrans.an ui ni ablutionem sumere debeat. iii.pre.ca.v.u.per totum.
Sacerdotis officium cui assimiletur ꝛ in quibus ibidem .iii.

p̄.ca.v.d.circa principium.
Sacerdotes raro celebrantes aut indigne q̄z grauiter peccent ibidē.d.ante medium.
Sacerdotes occasionaliter peccandum inducentes quā grauiter peccēt ibidē.d.in medio.
Sacerdotibus detrahentes q̄z grauiter peccēt ibidē.d.p⁹ me.
Sacerdos leprosus an celebrare possit ⁊ quomodo.iii.p̄cep. ca.xii.b.ante finem.
Sacra scriptura quō legi dēbeat p̄.p̄.ca.v.f.cir.me.m.vii.regula secundo membro in fine.
Sacramenta ecclesie quare sūt septē.iii.p̄.ca.iii.b.per totum.
Sacramēta uñ habeant efficaciam ibidē.c.per totum.
Sacramenta quare sint instituta.iii.p̄.ca.iii.a.per totum.
Sacramētorū ueneratō.iii.mādato p̄cipitur.iii.pre.capitulo tertio in principio.
Sacramētorū susceptio q̄z utilis sit.iii.pre.ca.iii.c.in fine.
Sacramētis eccie malefici sua instrumenta quare tāgi permitāt.p̄.pre.ca.xi.z.p totum.
Sacrificium deo offerēdū quō lex nature dictat p̄.pre.ca.vii. b.p totū.⁊ quotuplex sit sacrificium ibidem.b.Et quō sacrificium misse sit dign⁹ aliis ibidē.
Sacrificium altaris ex quibus causis fit deo acceptum.vii.p̄. ca.ix.E post princi.
Sacrificium altaris quō super oīa ualet p satisfaciēdo p aīab⁹ in purgatorio.vii.p̄.ca.ix.e.in principio.
Sacrificium altaris quantū tollat de pena ibidē.e.post me.
Sacrificium altaris quāte efficacie sit ibidem.f.p totum.
Sacrilegiū q̄d sit ⁊ q̄ hoc omittant.vi.precepto ca.ii.f.in principio.
Sacrilegiū quō graue ⁊ grāde pccm̄ sit p̄pter quinqz.vi.pcepto ca.ii.f.in me.
Sanatio animaꝝ a deo quotuplex sit.iii.p̄cepto cap.viii.a.circa principium.
Sancti quibus reuerentiis sint honorandi p̄.p̄cepto ca.vi.c.in principio.ca.viii.b.post mediū ⁊ in quibus signis honorentur dulia ueneratione pri.pre.ca. viii.d.in fine.
Sancti ñ canonizati ā possint uenerari p̄.p̄.ca.vj.c.in me.
Satisfactō p peccatis quare et quō debet fieri.iii.precep.ca.x A.per totum.
Satisfactio de quibus rebus ⁊ ptibus hominis fieri debeat ibidem.g.per totum.
Satisfactio p que opa fieri possit ibidem.f.g.per totum.
Satisfactō quāto tp̄re ⁊ p quot opa fieri possit.iii.p̄cep.ca.x.b. per totum.
Satisfactio per que opa magis fieri possit.iii.precepto.c.xi.m. per totum.

Satiſſactio pro animab⁹ i pur
gatorio p̱ quot ꝛ q̄ fieri poſſit.
vii.p̄.ca.ix.a.b.c.d.e.p to.ꝛ p̱
fectū maiorē capiant ſecunduȝ
maiorem caritatem ibidem.e.ī
fine.
Satiſſactio proximo de iniuria
ſibi illata p̱ q̄ fieri poſſit.v.p̄ce.
ca.viii.h.per totum.
Satiſfacere.p̱ ſe in uita quare
meli⁹ſit q̄ꝫ p̱ aliū poſt mortē.vii
p̄.ca.ix.b.in princi.
Satiſfacere an q̄s poſſit q̄ eſt ī
pc̄to mõtali ↄſtitut⁹.iii.pre.ca.
x.h.per totum.
Satiſfacere uiu⁹ p̱ uiuo pc̄tore
an poſſit ꝛ quot mōis.iii.prece.
ca.xi.h.p̱ totuȝ.l.in medio. Et
qn̄ non poſſit.J.p̱ totum.
Satiſfacere pro alio uolēs qūo
d̄beat eſſe diſpoſit⁹.iii.prec.ca.
xi.l.per totum.
Satiſfaciēs pro alio an ſibi me
rea̅t.iii.pre.ca.x.k.p̱ totum.
Satiſfactorium op⁹ q̄le eſſe de
beat uide in opus ſatiſfactoriū.

Scādaluȝ q̄d ſit.v.p̄.cap.
xiii.a.ī prin.ꝛ quot modis
poſſit q̄s ſcandalizari ibidem.
Scandalū quotuplex ſit.v.pre.
ca.xiii.c.circa princi.
Scādalū an ſit generale uł ſpe
ciale pc̄m.v.p̄.ca.xiii.e.per to.
Scādalū qn̄ ſit pc̄m mõtale ꝛ
quando ueniale ꝛ qn̄ non.v.pre
cepto ca.xiii.d.e.f.g.p̱ totum.
Scandalum in fama proximorū
qūo ſit cauēdū ſeptimo pre. ca.
vii.m.circa medium.
Scandalū ne oriatur utꝝ bona
ſint dimittēda.v.pre.ca.xiii.h.
J.k.l.m.p̱ totum.
Scādalū in quot generib⁹ hoīȝ
oriri poſſit ibidē.h.in me.
Scādali pc̄m q̄ꝫ deteſtabile ſit
v.pre ca.xiii.b.in prīci.
Scādali ſuſpitio qūo facilit̄ nō
ſit habēda bidē.l.in princi.
Scādalizantis quot ſint pene.
v.p̄.ca.xiii.b.an̄ mediū. De ſcā
dalo uitando dātur.iiii.regule.
v.p̄.ca.xiii.p.per totum.
Scientia acq̄ſita qualē merce
dē habebit in gloria p̄.p̄.capitu
lo.iiii.e. in principio.
Scire quilibet q̄ tenet̄.ix.p̄.ca.
p̄.c.ī prīcipio.h.i.p̱ totuȝ.ca.ii.
a.in principio.
Scrupul⁹q̄d ſit p̄.p̄.ca.v.f.poſt
mediuȝ ī octaua regula. Et qui
ſcrupuli ſint abiciēdi ꝛ quomō
ibidē in.xii.regula.
Secretum quotuplex ſit ꝛc̄. ui
de in ſigillum.
Senſus hoīs qūo in p̄ria p̄mia
bitur.x.p̄.ca.vi.a per totum. ꝛ
qūo fiet ſenſatio p̱ ſenſus in pa
tria ibidem.b.ꝛ quotuplex ſit ſē
tire ibidē.
Senſus hoīs qūo ab humanita
te chriſti tāq̄ a iocundiſſimo
obiecto ſaciabūtur. x.p̄.capitu
lo.x.f.per totum.g poſt princi
pium per totum.
Senſibiliuȝ maximā delectatio
nē que ꝛ quot cauſabunt in pa
tria.x.precep.ca.xi.b.p̱ totum.
Serpentes p̱ dinū v̄bū ā liceat

arcere.p̄.pre.ca.xi.gg.in fine.
Seruire deo propter uitã eťnaz an licitũ sit ⁊ nõ ꝓpterea eũ dili gẽ sed ꝓpť se p̄.p̄.ca.iiii.o.ꝑto tum. Uide in diligere.
Seruile opus die dñico factum an excusari possit aliqñ et per q̃ iii.pre.ca.ii.c.J.k.per totuz
Seruile opus ex nccitate fieri quot modis contingat qũo ⁊ qñ excusat a uiolatione sabbati.iii .pre.ca.ii.d.e.f.ꝑ totũ.
Seruile opus die festiuo factũ an pietas ⁊ modicitas excusent .iii.pre.ca.ii.J.k.ꝑ totum
Seruitus quotuplex sit.iii.p̄ cep.ca.p̄.J.k.ꝑ totum.
Seruitus que deo fit qũo in no stram cedꝫ utilitatẽ p̄.p̄.ca.xi. k.in medio.
Sigilluz secreti ⁊ confessio nis an semper ligat et qũo viii.pre.ca.iii.b.c.ꝑ totum.
Sigilla hoiez.ad tacendum ar tantia quot sint.iii.precepto.c. .ix.m.per totum.
Signũ aliqđ a đo peti.ã sit li citũ p̄.pre.ca.xix.d.ĩ princi.
Signum magne fidei quod sit. p̄.p̄.ca.ii.g.post medium.
Signum ꝛ̃probationis quod sit. Uide in superbia.
Signa exteriora in ṽbis gestis ⁊ factis cui debeant correspõdẽ p̄.p̄.ca.xv.c.cir.princi.de hoc uide in uestis.
Simulatio q̃d sit.p̄.p̄.capi xv. b.circa prin.
Simulatõ quotuplex sit ⁊ que mortalis ⁊ que nõ.viij.p̄.ca..ij. g.post principium per totum
Simulatio quare sit pccm pri mo p̄.ca.xv.L.in princi.⁊ qñ sit pccm.d.ad finem.
Simulatio aliqua an sit licita p̄.p̄.ca.xv.J.ꝑ totũ.
Simľatõ ⁊ hypocrisis qũo diffe rant.viii.precepto capitulo.ii. B.in principio.
Simulata equitas quomodo sit duplex iniquitas primo precep. ca.xv.e.in fine.
Sobrietas quid sit.vi.p̄.ca. vi.a.in princi.
Societas bona qũo ⁊ qñ sit que renda p̄.p̄.ca.xx.o.in me.
Societas mala q̃ꝫ periculosa sit ⁊ quomõ societas popularis fuit beato petro occasio dñm negan di p̄.p̄.ca.p̄.f.ante finem.
Sol ⁊ luna qũo stabunt pᵒ diez iudicii.x.precepto ca.v.b.post medium.
Somnia an et qũo sint signa fu turoꝝ p̄.p̄.ca.x.c.ꝑ totum.
Somnioꝝ q̃ꝫ diuerse sint cause p̄.p̄.ca.x.b.in principio et quo mõ caute secũdũ ea possit iudi cari ibidem.ad finem.
Sorte uti quid sit pri.pre.ca.x. E.per totum.
Sortibus licite uti in quot casi bus contingat pri.pre.ca.ix.h. per totum.
Sortibus male uti in quot casi bus contingat ibidem.f.in prin.
Species rerum possint per mutari primo precep.cap.

xi.m.in principio.
Speranda ⁊ desidrāda q̄uo sūt a deo petenda.p̄.p̄.ca.iii.b.
Sperare i sanctos ⁊ scās p̄uile giatas q̄uo liceat.p̄.pre.c.iii.g.
Spes quid sit.p̄.p̄.ca.iii.a i pri cipio.
Spes quō cadit sub.p̄.p̄.p̄.pre. ca.iii.in principio.
Spes sup mia dei ⁊ i ꝓpriis me ritis q̄uo fundari debeat ibidē a post medium.
Status hōestas q̄ sit.vii.p̄.ca. iii.g.in principio.
Status decentia q̄uo sit cōfuā da.vii.p̄.ca.iii.g.p totū.
Strepit⁹ nocturnales ⁊ ceteꝝ iso lētie in q̄bus dā domibus contin gēres a quo ⁊ ope cuius fiant.p̄. p̄.ca.xi.f.p totū.
Stupꝝ q̄d sit ⁊ stuprū cōmittēs q̄d teneat i foro cōscie.vi.pre. ca.ii.b.n principio.
Stupro quot mala eueniāt.vi. pre.ca.ii.b.per totum.
Subditi an prelatos dēant accusare uide in accusare
Subtilitas i corpibus gloriosis q̄uo erit i p̄ria.x.p̄.ca.vii.g.per totum.
Suffragia q̄bus prosint ⁊ quib⁹ nō.vii.pre.ca.viii.a p totū.c.in medio.d.in prin.f.in principio.
Suffragia q̄ intētōne debeant recte regulari.vii.p̄.ca.viii.d. in medio.
Suffragia p alio facta an etiaꝫ prosint facienti ad satisfacien dum pro se.vii.pre.capitu.viii. d.ad finem.
Suffragia facta per peccatores an ualeant iustis.vii.pre.ca.xi. g.per totum.
Suffragia facta pro multis an ualeant equaliter omnibus.ibi dem.I.per totum.
Suffragia cōtiuata successiue an plus ualeant simul factis.ibi dem lr.p totum.
Suffragiorū ualor p quattuor gradus distiguitur.vii.p̄.ca.ix. b.per totum.
Superbia q̄d sit ⁊ q̄uo p eā pec cetur.p̄.p̄.ca.xii.b.b.in prin.
Superbia esse̅cialiter in quo sit p̄.p̄ ca.xii.b.in principio.
Superbia ⁊ inanis gloria diffe runt quadrupliciter p̄.p̄.ca.xii .c.per totum.ca.xiii.c.āte me. ca.xiiii.b.in principio.
Supbia q̄uo duabus uirtutib⁹ ꝯtrariatur p̄ pre.ca.xii.c.i pn.
Superbia.p̄.pre.ꝓhibeꝝ pri.p̄. ca.pri.lr.circa finem.ca.xii.a.i principio.
Superbia quā magnū malū sit pri.p̄.ca.xii.
Superbia quomodo sit repro borū euidentissimū signum.p̄ p̄.ca.xiii.g.circa prin.
Superbia quibus operibus se imiscet primo.precepto.ca.xiii. e.per totum.
Superbia quomodo multis no cet ⁊ quibus.ibideꝫ.f.per totuꝫ.
Superbia quando sit mortale peccatum ⁊ quando nō.primo precepto.capitulo tredecimo.

g.per totum.
et dantur de hoc conclusiones il
latine ex regul' datis d. cognitio
ne peccatorum uenialium uel
mortalium ibidem.i.p to.

Superbia in uestium ōnatu ge
nerat ex se multa uicia primo
p̃.ca.xviii.h.per totum.

Superbia in uestitu per multa
sanctorum exempla dissuadetur
.p̃.p̃.ca.xviii.J.p totum.

Superbia in uestitu exteriori ē
quintuplex stulticia ibidem.k.
p totum.

Superbie radices quotuplices
sint pri.pre.ca.xii.d..p to.

Superbie quot et que sint cau
se eam ātecedentes primo pre
cepto capitulo duodecimo.g.in
princi.

Superbie que et quot sūt con
comitantia capitulo tredecimo
e.circa princi.

Superbie quot sunt species p̃
mo precepto capitulo duodeci
mo.h.prima species que sit ibi
dem.h.post principium.et quot
sint eius signa ibidem.i.per to
tum.secunda speties que sit et
quomodo multipliciter errat q̇
hac specie peccat ibidem.k.l.
per totum.tertia species q̆ sit tre
decimo capitulo.a .per totum.
quarta species que sit et quomo
do per eam peccatur;ibidē capi
tulo tredecimo.c.per totum.et
que ad eam.reducantur.c.post
me.d.per totum.

Superfluum quid sit et quali
ter et secundum que debet sumi
et attendi.vii.p̃.ca.iii.d.e.f g.p
totum.

Supersticio·q̇d sit p̃mo precep
to.capitulo undecimo .a.in p̃n
cipio.d d.circa principium .Et
quot sunt superstitionis genera
ibidem.a.circa princi.

Superstitiones quomodo cog
scātur.primo precepto.cap.xi.
.dd.Et ponūtur multa supstitō
num exempla ibidem.

Supstitōes q̃m grauia sint pc̄a
p̃.p̃.ca.ix.c.i p̃nci.et quomodo
et q̇b⁹ mod sint peccata morta
lia ibidem.ca.ix.d.per totum.

Supstitionum quot sint species
p̃ncipales.p̃.p̃.ca.ix.b p to.

Supstitōnum maleficia uñ sor
ciātur effectum ibidem.f.p totū:

Supstitōnibus utens aposto. fi
dei qūo declaratur p̃.p̃ ca.ix.b.
ante finem.

Suspicās d primo suo mortale
pc̄m ex leuibus et isufficiētibus
signis et firmit ex hinc credens
an mortaliter peccat.p̃.pre.ca.
xiij.d.post princi.

Suspicio quid importat.p̃.p̃.c.
xiij.d.post princi.

Suspitio ex quib⁹ ɔtigat ibidē
d.post princi.

Suspitionis quot sint gradus.
ibidem.d.ante me.

TAciturnitas i quibus sit ha
bēda uide in sigillum.

Tactus in p̃ria qūo proficietur
et q̇bus rōe sui obiecti maximo

gaudio pmiabilĩ.x.pre.ca.vi.b. per totum.

Tedium uite vñ oriatur ꝛ qñ sit pc̄m.pri.pre.ca.xx.n.i prin.

Tēptare deuz qd sit.pri.p̄.ca. xix.a.p to.cū declaratione eius b.c.d.p totum.

Tēptare deum an semp sit pc̄m ibidem.a.in fine.

Temptatio dei quotuples sit.p̄. .p̄.ca.xix.b.in prin.

Temptatio dei p quot gn̄a hōi num fit ibidem.e.in prin.

Tēptationis progressus qūo fit et qūo ex ea pc̄a fluunt. ix.p̄.c. iiii.f.post prin.

Temptationū uie que sit ꝛ qūo sint obstruende .vi.p̄.ca.p̄.Z.i princi.

Tēptātiū deū q̄druplex ē g̃dus p̄.p̄.ca.xix.b.per totū.

Temptatio hois in mortis arti culo quar̄ qūo ꝛ quot d cauſ sit grauissima.iii.p̄.ca.vi.a p⁹prin.

Tempestas an liceat uerbis sa cris cāpanarum pulsatiōib⁹ ꝛ si milibus repeller̄.p̄.p̄.ca.xi.p p. per totuz.

Tepiditas quam mala sit uid in negligentia.

Tepiditas qūo diabolo prestat fidutiam temptandi.p̄.p̄.ca.xx. f.circa.medium.

Testificari an qs teneat̄ aliqb⁹ casibus.viii.p̄.c.iii.a.p to.

Testis testificando uel alias as serendo iurare uolēs q̄lem sciaz haber̄ dbeat sup re ipa d q̄ iura re debeat.viii.pre.ca.iii.g.b.i. per totum.

Testimonium an licitē pt fieri de his que alicui i secreto sūt cō missa.viii.p̄.ca.iii.b.c.p.to.

Testimonium falsū an semp sit mortale peccatum.

Thesauri inuenti an sint retinēdi ꝛ qūo vii.p̄.ca.iiii.y.p to.

Timor in genere an excuset a peccato.p̄.p̄.ca.xxi.k.p to.

Timor qñ sit mortale pc̄m ibidē l.p totum.

Tristitia quotuplex sit . p̄.p̄ce. ca.xx.a.circa prin.

Tristitia de alieno bono quotu plex sit.v.p̄.ca.v.c.d.p to.

Tristitia de bono dīno qñ sit pri mus mot⁹ qñ ueiale pc̄m.ꝛ qūo mōtale.p̄.p̄.ca.xx.d.e.p to.

Tristitie quot sint radices ꝛ cau se ibidem.b.p totum.

Turpia ꝛ inhōesta q̄ sint ꝛ qūo sint occultanda .pri.p.c.xxi.b. in medio.

Venditio et ēptio quot r̄ quirāt cōditōes ut fiāt li cite.vii.p̄.cap.v.c.circa mediū.e.p.totū.f.in prin.

Venditio et emptō quomodo se cundum naturalem et diuāz le gem requirāt equalitatē et secū dum que iustum pretium in ipis sit sumenduz.vii.pre.ca.v g.b. k.per to.et que estimatio sit se quenda.k.ante me.

Venditōis et emptōis qs dbeat esse finis intentus:vii.pre.ca.v. l.p totum.

Venditor an teneatur dicere d

Q

fectum uel uitiū ri uēdende ibidem p totum.
Uenditione et emptōe quotupliciter possit fieri fraudatio ibi.d. in prin.
Uēdere rem carius q̄ sit empta an liceat et i quibus casib⁹.vii p̄. ca.v.f.ante me.
Uēdētes qūo diuersū lucrum debent capere.vii.p̄.ca.v.p.circa medium.
Ueniale pc̄m uide i pc̄m.
Uerba contūeliosa proferre.qñ sit pc̄m mortale aut ueniale aut nullū v.p̄ ca.iii.c.i prin.
Uēba obprobriosa q̄s mali effectus sint generatiua.v.pre.ca.ii. g.post medium.
Uerba ambigua qūo sint itelligenda.viii.p̄.ca.iii.e. p⁹ me.
Uerba uel facta occasionem scādali inducētia quot modis fient p̄.v.ca.xiii.c.p⁹ prin.
Uerbū detractoriū quādo sit veniale aut mōtale.v.pre.ca.x.f. post prin.
Uerbum dei quante efficatie sit p̄.pre.ca.xi.g g.añ finem.
Uerc̄undia quotuplex sit.p̄ p̄. .c.xxi.f.in fine
Uerecundia qñ sit et qb⁹ de causis laudabilis.p̄.p̄ .ca.xxi.e.per to.et p oppositum inuerecundia quot de causis sit uituperabilis ibidem.f.in principio.
Uerecundia qñ sit mortale pc̄m aut ueniale.p̄ p̄.ca.xxi.m.p to.
Uer.cundia bona quid sit.ibi. b.p.totum.
Uerecundia bona i qbus r̄piat̄ ibidem.b.f.in priu.
Uerecundia mala quid sit.prio precepto.capitulo uicesimo primo.g.in princi.
Uerecundia mala in quibus reperiatur primo p̄.ca.xxi.o. per totum.
Uerecundia mala quot habeat radices ibidem.p.in fine.
Uerecūdia quot r̄mediis expelletur ibidē.b.p totum.
Uermis ɔscientie quid sit et qūo sit in uiuentibus et in damnatis .x.p̄.ca.iii.e.p totū.
Uermis ɔscientie quotuplex sit ibidem.f.p totum.
Uestes preciosas deferre an sit peccatum primo p̄.ca.xvii.c.per totum.
Uestes uane et turpes uel superflua ornamenta an propter consuetudinem sine graui peccato possint deferri primo pre.ca .decimo octauo.g.circa.medium
Ueste muliebri an uir possit uti et econuerso.pri.pre.capitulo.x. viii.d.per totum.
Uestis exterior quomodo interioris animi debet esse iuditium. pri.prece.capitulo.xvii.b.circa medium.
Uestiri pretiose an possint cōstituti in dignitatibus.p̄.p̄.ca.xvii. d.p totū.
Uestium hūiliū delatio an sit v̄tuosa operatio.p̄.p̄.ca.xviii.l.et quibus psonis et qb⁹ modis.n.p totum.

Uestiū preciositās quot gen̄er i bus hoim ⁊ quō ꝭ3 magis ⁊ mi nus admittitur pri.pre.ca.xvii .f.per totum.
Uestiū curiositas quō humano studio sit excogitata.⁊ quantuȝ nunc distat a prima vestiū insti tutōe.p̄.p̄.c.xvii.h.in prin.
Uestiū textarū primus inuētor quis fuit primo p̄cepto capitulo .xvii.h.post prin.
Uestitu exteriori. ⁊ an quō v̄tu tes acquiruntur.p̄.p̄.c.xvii.b.i fine.
Uestitu p excessū aut defectuȝ cōtingit.xii.modis peccāi.p̄.p̄. .c.xvii.g.h.per totum.
Uestitū humilē quō quidaȝ im pugnant et rōes eorū soluuntur .p̄.p̄.ca.xviii.m.per totum.
Uestitus superbia cui assimile tur vide in supbia.
Uia ad patriā celesteȝ que sit.p̄.p̄.c.iii.b.post me.
Uia regia in mandatis dei obs̄ uanda que sit primo precep.c. .v.f.post prin.
Uia viciorū.durior ē ēt natura liter mandatoꝝ obseruantia pp quinqȝ ca.p̄.p̄.p̄.f.in prin.
Uicia capitalia quar̄ aliqua di cātur.vii.p̄.ca.p̄.d.cir.me.
Uicia quare sensualibus hoib⁹ appareāt virtutibus dulciora ⁊ ex quot et quibus causis.p̄.p̄.c. .p̄.f.a medio usqȝ ad finē.
Uicia reprimere quō possum⁹. ⁊ p que media.ix.p̄cep.ca.ii.c. post medium.

Uiciū negans q̄ quis in se t am habet an ⁊ quō peccet.p̄.p̄.ca. .xiii.b.in prin.
Uini potatōem quō multa rep̄ hēsibilia cōcomittātur. vi.p̄ce. ca.vi.d.in prin.
Uinū abusiue sūptuȝ.vii.mala inducit ibidem.c.per totum.
Uirginē opprimens l'seducēs quid teneatur i foro cōscie.vi. .p̄.c.ii.b.in prin.
Uirgines an p̄ciosis sint ornan de.p̄.p̄.ca.xvii.e.p totum.
Uirgies i p̄ria .an et quō huma nitati xp̄i erunt ppinquiores.x. .p̄.c.v.d.ad finem.
Uirtuosi actoris q̄ sunt cōditio nes.p̄.p̄.c.ii.k.post mediū.
Uirtutes.quibus modis sint ac quirēde.ix.p̄.c.iiii.o.post prin. per totum.
Uirtutes quō differenter sint i aīa et in actibus exterioribus. .p̄.p̄.c.xvii.b.in princi.
Uirtutis mediū.quō sit sumēdū .vii.p̄.c.iii.I.in prin.
Uirtutem hn̄s pfectā et habens uirtutem ipfectam ul' carēs v̄tu te quō differenter possint eūdeȝ actum agere pri.pre.capi.ii..k. post principium.
Uis irascibilis et concupiscibil' in p̄ria quō perficientur.x.pre. ca.xi.c.p totum.
Uisio dei quotuplex sit ⁊ q̄ sint ille uisiones.x.pre.capi.xii.E.c ca principium.
Uisio dei quot mōis habeat̄.x. p̄.ca.iii.b.post mediū.

Uisio in gloria q̄uo sequatur ad maiorem amorem in uia p̄.p̄c. ca.iiii.e.per totum.
Uisio uie per q̄ impediatur q̄ n̄ sit perfecta.x.p̄cep.ca.xii.e.post principium.
Uisio hūanitatis xp̄i quale gaudium affert beatis.x.prece.ca.secundo.l.per totum.
Uisio btōꝝ q̄uo et ex quib⁹ erit maxime gaudiosa.x.p.ca.vi.L.d.per totum.
Uisiões nocturnales spirituum quot modis contingeř possint p̄.p̄.ca.xi.I per totum.
Uisiones in speculis maleficorū q̄uo illusorie sint p̄.p̄.ca.xi.f.per totum.
Uisiones sortilegice quomodo sint false p̄.pre.ca.x.a.p totū.ca.xi.m.circa.princi.
Unctio sacra an sit sacramētum necessitatis.iii.prece.ca.vi.c.per totum.
Unctio quibus sit danda.iii.p̄.ca.vi.b.in medio et qñ sit danda ibidem.b.ad finē
Unctio an sit iterāda etiā in eadē egritudine ibidē.b.post me.
Unctionis extreme quot sint effectus et utilitates.iii.pre.capitulo.vi.a.p totum.
Unctionis sacramētū qb⁹ sit institutum.iii.p̄.ca.vi.in p̄nci.
Unctionē ē negligens uoluntarie ⁊ quomodo peccet.iii.p̄.ca.sexto.e.ad finem.
Ungendus q̄uo debeat esse dispositus ibidem.b.per totū.
Ungi an d̄beat q̄ rōnis usū p̄di dit ibid.a.cir.me.b.cir.finē
Uoluntas uiri iusti q̄lis esse d̄ꝫ pri.pre.ca.ii.I.circa me.
Uota an irritari aut dispensari aut commutari possint ⁊ p quos ii.pre.v.x.p totum.
Uoti fractō propria autoritate absq̄ rōabili causa ā semper fit mortale pc̄m.ii.pre.ca.v.g.in medio.
Uoti liciti et cōpleti quot sint cōditiones ii.p̄.ca.v.a.b.c.p to.
Uoto aliquid faciēs q̄ aliunde non faceret an ex hoc mereř.ii.p̄.ca.v.f.p totū.
Uotū an requirat deliberatōēꝫ ii.p̄.ca.v.b.circa princi.
Uotum quid sit secūdo.p̄.ca.v.a.in principio.
Uoti cōditōes.uide in cōditio.
Uotū cui p̄prie fieri d̄bet.ii.p̄.ca.v.b.ad finem.
Uotum an magis obliget iuramēto ii.p̄.ca.v.h.p totum.
Uotum an semp obliget ad obꝰuātiā ibideꝫ.I.p totū.
Uotū sub cōditōe emissuꝫ ā obligꝫ uouentem ibidē.n.p totū.
Uotuꝫ sub cōditōe ihonesta factū an sit obligatōium stante ꝯditōe ibidem.r.p totū
Uotū sub coditōe factum ⁊ ꝯditōne p̄pter culpam uouentis n̄ impleta an sit obligatorium ibidem.O.p.per totum.
Uotū subitaneū an et q̄uo obliget.ii.pre.ca.v.l.p totum.
Uotuꝫ quomodo obligat ad rē

possibilē solū.ibidē.g.in prin.
Uotū de abstinentia carniū an ad medici mandatum laxari debeat.ii.p̄.c.v.s.per to.
Uotū indeliberatuꝫ relaxans p pria auctoritate an mortalr̄ peccet ibidem.x.in fine.
Uouens castitatem et fornicās quomō dupliciter peccet ibideꝫ .a.post medium.
Uouere an sit expediēs . ii.p̄. .c.v.d.per totum.
Uouere quomodo sit actus latrie.ij.p̄.ca.v.e.in prin.
Uouere an liceat ꝙ omne uotū uouenō uelit uoce ul' scripto exprimere.ii.p̄.ca.v.s.per totum.
Uoto aliquid facere. an sit melius q̄ꝫ sine uoto.ii.p̄.c.v.e ꝑ to.
Usura cir.q̄ cōmittatur .vii.p̄. c.vi.b.cir.prin.
Usurarii qūo multis modis peccent.vii.p̄.ca.vi.J.k.l.m.n.o. per totum.
Usurariꝰ ad que tenetur ibidē. .b.in principio.
Usurandi qūo multi sint modi ibidem.i.per totum usq3.o.
Ulnera in sanctis in patria an apparebūt ꝛ quare ꝛ qūo glosa apparebunt .x.p̄.c.vii.f.ꝑ totū ca.viii.a.in medio.
Uxorē an quis plus diligere teneatur quā pntes.iiii.precep.c. .iii.g.post medium.
Xpi hūanitas qūo erit cā excellentissimi gaudii bt̄orū ꝛ saturitas obiectiua oim̄ sensuuꝫ bt̄orꝫ.x.p̄.c.x.e.f.g.per totum .
Ymago aie peccatricis qūo depigi debeat.ix.p̄.ca.ii.i.añ fi.
Ymagines quot de cāis inuente sūt.p̄.p̄.ca viii.d.in prin.
Ymaginū usus quare admittat̄ in eccia cum i ueteri testa.reperiatur uetitus.p̄.p̄.capitu.viii. .b.in fine.c.per totum.
Ypocris una glā ꝛ iactantia qᵒ mō differenter ex eadeꝫ radice oriāt̄.p̄.p̄.c.xv.a.fere ꝑ totum.
Ypocris quot modis accipiat̄ ibidem.b.in pri.
Ypocris cōiter dicta ꝛ simulatō qūo idē sint.Uide i simulatio.
Ypocrisis proprie dicta quid sit .p̄.p̄.ca.xv.e.in medio.
Ypocris ꝙ includat in se ibideꝫ .e.ante finem.
Ypocris ꝑpia i quot ꝛ qbꝰ ꝑsonis repiat̄.p̄.p̄.ca.xv.f.per totū.
Ypocris ꝑpe dicta an semꝑ sit pc̄m ibidē.e.post me.et qūo cognoscat̄ an sit pc̄m mortale uel ueniale ibidē.k.per to.l.in pri.
Ypocris qūo sit ꝑiculosa et ualde nociua.p̄.p̄.c.xv.l.post pn. usq3 ad finem.
Ypocrita quid sit ibidē .e.i me.ꝛ qūo cognoscatur.g.ꝑ to.
Yronia quid sit ꝛ an sit pc̄m.p̄. .p̄.ca.xv.m.ꝑ totum.
Zelus domus dei qūo ꝛ i qᵒ dꝫ haberi.v.p̄.c.xi.p.ꝑ to.
Zizania quot ō cāis n̄ sit euellēda.v.p̄.ca.xiii.n.o.ꝑ to.
Et sic ē finis.

Sequitur aliud registrum siue contenta capitulorum cuiuslibet precepti.

P Rimū capitulū primi p cepti tractat quā strictē deus uelit pcepta seruari.
Secundum tractat de fide.
Tertium tractat de spe
Quartum de dilectione
Quintū de errore multiplici circa dilectiōem. et quō possunt cognosci peccata mortalia.
Sextū de seruitute dei et ueneratione sanctorum
Septimum de sacrificiis oblationibus et decimis.
Octauum ð ueneratione imaginū ꝛ reliquiis sancturo.
Nonum de speciebus superstitōnum et de grauitate pcī huius.
Decimum de falsa translatione hoium et somniis ꝛ ð sortibꝰ ꝛc.
Undecimum recapitulat spēs superstitionum de lupis.
Duodecimum tractat de superbia et eius speciebus.
Decimum tertium de iactantia et remediis superbie.
Decimum quartum de inani gloria et remediis eius.
Decimūquitū ð hypocrisi qd sit ꝛ qualiť ꝯmititur ꝛ simulatōe.
Deccimū sextū ð ꝑsūptōne noui.
Decimum septimū ð uestibꝰ tm
Decimum octauum an mulieres peccent mortaliter se ornantes
Decimum nonū de tēptatōe ði.
Uicesimum de accidia ꝛ spetiebus eius ꝛ remediis.
Uicesimum primū de erubescētia xp̄m sequendi et remediis.
Uicesimū secūdum ð contēptu et inobedientia.

C Capitula secundi pcepti.

Primum cap. tractat de assumptiōe nois dei et iuramto.
Scōm ð piurio et qn̄ sit mōtale.
Tertium quō iuramentum fit multipliciter.
Quartum de blasphemijs iurantibus illicite p creaturas. Et ad iurantibus illicite.
Quintum de uotis eius fractōe et dispensatione.

C Capitula Tertii. pcepti.

Primū. c. tractat festa quāliter sūt celebrāda quare istituta sūt et de transgressoribus.
Secundum qliť festa scificāť
Tertium de sacramentis et primo ð baptismo.
Quartum de confirmatōe.
Quintum ð sacramēto ordinis.
Sextum de extrema unctione
Septimum de mr̄imonio.
Octauum de penitentia et prio de contritione.
Nonum de confessione.
Decimum de satisfactōe.
Undecimū ð r̄mediis r̄cidiuatōis

⁊ pericul' procrastinantib' et an unus potest satisfacere. ⁊c. Duodecim de sacramēto eucaristie.
Decimum tertium de scificatōe locoꝝ. s. ecc̄ie altaris ⁊ cimiterii
Decimum quartū ꝺ labore ⁊ ocio. Et de mechanicis

Capitula quarti ꝑcepti.

Primū de dilectione dei.
Scōm de dilectōe ꝓximi.
Tertium de numero ⁊ gradu diligendorum.
Quartū ꝺ dilectōe proximi ꝓut cadit sub consilio.
Quintum quomodo filii debēt ꝑntes honorare
Sextum de honoratione patris spiritualis.
Septimum de prelato seculari honorando.

Capitula quinti precepti.

Primum de homicidio ⁊ lesiōe peccata clamantia.
Secundum de causis homicidij scz ira et inuidia.
Tertiuz quomodo ira sit capitale uitium et de filiabus eius.
Quartum de maledictione ꝺ remediis ire.
Quintū ꝺ iuidia et ei' remediis
Sextum de filiabus inuidie. Et primo de odio.
Septimum quomō inimici sunt diligendi uel odiendi.
Octauum ꝺ recōciliatione calūnia et oratōne.
Nonum de dilectōne inimicorū et rancore.
Decimū de tractōne fugienda ⁊ nocumento.
Undecimuz de correctōe frna.
Duodecimum de ordine correctionis.
Deciuū tertium ꝺ scādalo et q̄ sint ꝓpter scandalum uitanda.
Decimū quartum de irrisiōe.

Capitula sexti precepti.

Primum capitulum tractat de mechia et luxuria.
Secunduz de spetiebus luxurie scilicet cantu. osculis.
Tertium de chorea et quādo sit peccatum mortale.
Quartum de actu coniugali licito fragili et cetera.
Quintum de gula temperantia et spetiebus eius.
Sextum de sobrietate et ebrietate et filiabus gule.
Septimum de abstinentia et ieiunio.
Octauum qui tenentur ieiunarē et quis potest dispensare.

Capitula septimi ꝑcepti.

Primum capitulum ꝺ auaritia et appetitu.
Secundum de obduratione et

elemosina ꝛc.
Tertium qn̄ homo teneatur ad elemosinaꝫ et quando non.
Quãtum de furto ꝛ reb⁹ inuẽtis.
Quitum de emptõe et uẽditõe.
Sextũ de contractib⁹ usurariis et ludis. ꝛc.
Septimum de restitutione.
Octaum de suffragiis mortuorum.
Nonum per que anime defũctorum iuuari possunt.

Capitula octaui p̄cepti.

Primum capitulum d̄ m̄datio et quando sit mortale.
Secundum de peccatis oris p missione iactantia ꝛc.
Tertium de falso testimonio.

Capitula noni p̄cepti.

Primum capitulum de ign̄orãtia quotuplex ꝛ quã periculosa.
Secundum de cognitione propria et defectu.
Tertium de ignorantia qn̄ excusat et quotuplex ignorantia.
Quartum de ꝯcupiscentia.

Capitula decimi precepti.

Primũ de cõcupiscentia aliẽarum mulierum.
Secundũ de penis trãsgrediẽtium decalogum de inferno tenebris igne frigore ꝛc.

Tertium de penis interioribus damnatorum.
Quartum de pena damnatoruꝫ respectu superiorum.
Quintum d̄ p̄mio seruãtiũ decalogum. Et primo de gaudiis qn̄ qꝫ sensuum.
Sextum de uisione corporali d̄lectabilissima et aliorum sensuum perfectione.
Septimum de dotibus corp̄is.
Octauum de aurea et aureola et fructu.
Nonum de fructibus beatoruꝫ.
Decimum de societate iocundissima. Amicitia. concordia ꝛ honore.
Undecimum de interiorib⁹ gaudiis irascibilis ꝯcupiscibil' quietatõe intellectus rõne scibiliuꝫ.
Duodecimuꝫ de dotib⁹ anĩe scꝫ uisione dilectõe ꝛ ꝯprehensiõe.

Et sic ẽ finis.

a Incipit
pccm
docet
⁊ eoꝝ
b ad irã
⁊ ut
quia
est nisi
c ubi
⁊ ɓsi
deus
cur
d super
tam
legitur
ut per
e modis
Janus
nãliter
quod
f adipisci
de ꝑpo
nunꝗ̃
quid
g nec
qr oĩa
supfluis
si gl'iarẽ
h sermo
ad del
ad sam
ex su
i duellũ
quis
ɓ sũmo
custodit
k sanctoꝝ
quis
bonorũ
quia
l homici

capl'm
pro
aliquɓ
m ordinat
uoti
cõsulti
dubitaẽ
n dabit
⁊ ma
romana
dimica
o tantum
retrac
ꝯtritõez
cum
p reuela
potest
capl'm
spiritus
q sed
ɓ thaẽ.
reueren
domuz
r studen
nos
est qñ
prima
s diuini⁹
sed
vouẽtes
ꝑtermit
t uigilias
sunt
de quo
sanguis
u eo qɓ
primũ
macha
Sed
x quia
hẽmus

aliis
potest
y Sic est
plenuz
⁊ sic
ego
z · culum
quod
fiant
⁊ h⁹mõi
⁊ i luxurie
Quãtũ
ignosce
per
ꝯ ⁊ recon
nisi
sanus
dicitur
ꝶ Quarto
soluat
eccl'iaz
aliud
A elemo
sciẽduz
non
scɓm
B Et pro
bona
ad cõe
uel al'
C ꝑceder
si inqͭ
pius
tacita
D licita
tenere
debet
ut quɓ
E scripta
ad tol
ꝓuidit

est inter
F sed si
non
est sed
illo
G qꝫ total
aliquɓ
que
si tanta
H aut si
turpes
diffiniẽ
uulgo
I erunt
motu
inferni
Nam
K ad sta
purga
uolunt
uel
L Sunt
per
occisi
sexto
M ualde
te qua
aborsus
sit
baptisã
celũ
(q̇) fidẽ
erunt
dispẽsaẽ
mulieres
ꝓhibea
capl'm
piuriuz
gaudio
uestiuz
possibi

Yhs Marie filius sit in cordis nostri prin[illegible]:—

Ave m A

[illegible] filius meus salus Ave maria